

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

INHOUD

van dit nummer:

Mr J. A. DE WILDE	De twee hoofdproblemen.
Driestar	Het arbeidsloos inkomen.
C. M. EYGENRAAM	Onze taak.
— —	Uit de Partij.
— —	Brochures van het Centraal Comité.
N. VAN DER BRUGGE	Ons onderling gesprek.
A. J. Wzn. VAN OOSTEN	Toen en nu.
Mr L. W. G. SCHOLTEN	Groen van Prinsterer over een staatsgreep.
Mr J. A. DE WILDE	Linggadjati in de Tweede Kamer.
Mr I. A. DIEPENHORST	Niemöller over de schuld en de nood en de verwachting der Duitschers.
B. JILDERDA	De Indonesische volksvertegenwoordiging.
B. JILDERDA	De politieke partijen in de Republiek Indonesia.
A. R. DE KWAADSTENIET	Socialistische zelfgenoegzaamheid.
A. R. DE KWAADSTENIET	Verderfelijke politiek.

Bij den derden Jaargang

Niet zonder veel moeite hebben wij van den Persraad toestemming verkregen om „Nederlandsche Gedachten” voorzien van een omslag te doen verschijnen. Wij hadden gehoopt, dat dit reeds met dit eerste nummer van den derden jaargang zou kunnen geschieden. Echter heeft de papierfabriek de aanmaak van omslagpapieren wegens kolengebrek tijdelijk moeten staken. Vandaar nog dit keer een surrogaat-omslag. Tevens is het lettertype vergroot. De redactie behoudt zich evenwel de bevoegdheid voor, indien dit noodzakelijk blijkt, tot het kleinere lettertype terug te keeren. De prijs is ondanks deze verbeteringen, niet verhoogd. „Nederlandsche Gedachten” moet binnen het bereik blijven van de kleine beurs. Maar dit kan alleen, wanneer het aantal abonnementen nog toeneemt. Voor het eerste jaar sluit de exploitatierekening. Maar dit resultaat is alleen verkregen, dank zij de volkomen belanglooze medewerking der schrijvers. Het is noodig hen daarvoor te danken.

Het is nog niet gelukt om banden beschikbaar te stellen, zoodat zij, die „Nederlandsche Gedachten” willen bewaren om het later te doen inbinden, nog geduld moeten oefenen. Intusschen is het wel gewenscht, dat zij, die daarop prijs stellen, inmiddels reeds opgave daarvan doen, zoodat eenig overzicht wordt verkregen van het eventueel benodigde aantal.

Voor den nieuwen jaargang zij het nu ons aller doel het aantal abonnementen uit te breiden. Men geve proefadressen aan de redactie op. Het totaal aantal moet tot 20.000 worden opgevoerd en dat kan, wanneer alle besturen der Kiesvereeningen en alle lezers daartoe medewerken.

De prijs van ons orgaan is overigens zoo laag gesteld, men vergelijkte slechts met andere periodieken, dat het nog niet mogelijk is, voor collectieve abonnementen reductie te verleenen. Daartoe kan pas worden overgegaan, wanneer de 20.000 is gepasseerd.

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek, Prof. Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. Schipper, Dr F. L. van Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand. — Redactie-adres: Dr Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935.
Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht — Telefoon 11811 — Giro 267122.
Prijs per abonnement f 3.— per jaar,

De twee Hoofdproblemen

Mr J. A. de Wilde

Met twee alles beheerschende problemen is het Nederlandsche volk, is de Nederlandsche Staat het jaar 1947 ingegaan: Het Indische en het financieele probleem.

Het jaar 1946 is een jaar van zeer groote beteekenis geweest. Vooral het Indische vraagstuk heeft op den voorgrond gestaan. Het beleid der Regeering, omdat zij van geheel verkeerde beginselen uitging, heeft te dezer zake veel te wenschen overgelaten. Naar onze meening is het een afkeurenswaardig beleid geweest en zijn de belangen van het Nederlandsche volk en van de volken van Indonesië slecht gediend. We kunnen alleen maar de hoop uitspreken, dat in de toekomst blijken moge, dat de gevolgen van dit beleid zullen meevallen, al ziet het er nog niet naar uit. In elk geval achten wij de eenheid van het Koninkrijk in strijd met de eigen beloften der Regeering, hopeloos en geheel onnoodig verscheurd. Wat ons in heel deze zaak met aversie vervult, is het gesol met het woord „democratisch” en de wijze waarop wij voorgelicht zijn geworden. De politiek der Regeering, of liever gezegd de politiek van Dr. v. Mook, had met democratie niets te maken. Noch het Nederlandsche volk, noch — en dat in nog veel mindere mate — de volken van Nederlandsch-Indië hebben zich op behoorlijke wijze kunnen uiten. Het Nederlandsche volk niet door onvoldoende voorlichting en het systeem van het voldongen feit. De Indische volken niet door dictatuur en terreur. Geen oogenblik is gestreefd naar een waarlijk nationale oplossing. Bovendien waren voor een waarlijk „democratische”

uitspraak de Indische volken in 1946 niet rijp. Het gezag van den collaborateur Soekarno berust niet op de vrijwillige instemming van de volken van Java, Sumatra en Madoera, maar op den invloed van Japan en de onbegrijpelijk toegeevende houding, die onze eigen Regeering tegenover dezen revolutionair heeft aangenomen. We stonden daartegenover machteloos; wij werden telkens geplaatst voor een voldongen feit, tot groot genoegen van de Partij van den Arbeid. De Kath. Volkspartij heeft zich daarbij neergelegd, zoodat heel dit machtige probleem tot een partijzaak is gemaakt. Mocht er nog een Rijksconferentie komen, dan zal haar taak wel een heel andere zijn, dan die haar oorspronkelijk was toegedacht. Zij zal niet geroepen worden om in vrijheid over den Status van Indonesië te delibereren, maar zij zal hoogstens juridischen vorm kunnen geven aan wat Dr. v. Mook heeft klaargemaakt.

In dit alles zit iets smadelijks. Ook in de slappe houding tegenover het buitenland, met name Engeland en Amerika. Een summum van onbekwaamheid is daarbij ten toon gespreid. En we stonden juist zoo sterk in ons goed recht!

De nalatenschap van 1946 is niet om erover te juichen.

Intusschen staan wij tegenover de andere onderdeelen der Rijkspolitiek anders dan tegenover die betreffende Ned. Indië. De verhouding van Nederland en Indië is, onder den invloed van verkeerde beginselen, om zoo te

zeggen, opzettelijk grondig verknoeid. Dat wilde de Regeering natuurlijk niet. Zij bedoelde het o, zoo goed. Maar de wankelende, onzekere, voortdurend aan de revolutie toegevend houding was een gevolg van de revolutionaire beginselen van de socialisten en men kan er zich alleen maar over verwonderen, dat de Roomsche Katholieken als partij daaraan hun zegel hebben gehecht.

Met betrekking tot de andere vraagstukken der binnenlandsche politiek, die in 1946 aan de orde zijn geweest en in 1947 aan de orde zullen blijven, kunnen wij zonder bitterheid, zij het niet zonder ernstige critiek, spreken. Ook hier scheiden beginselen. Ook hier zijn soms wegen betreden, die ons niet omhoog maar omlaag zullen voeren. Maar deze interne politiek draagt toch een ander karakter dan de politiek, die tegenover Indië gevoerd is.

Na Indië vraagt de financieele toestand in toenemende mate de aandacht. Deze wordt steeds meer dreigend en naar onze meening loopt de zaak op een nu nog onbekend moment vast. De heer Lieftinck, bekwaam en geleerd professor in de Economie, is er in geslaagd het vertrouwen in het financieel beleid steeds meer te ondermijnen. Niet alleen door zijn maatregelen, maar ook door zijn redevoeringen. Hij heeft er blijkbaar voortdurend behoefte aan gehad goed te laten uitkomen, dat hij zijn tijd verstaat en daarom socialist is en dat hij de Staat feitelijk beschouwt als de oppereigenaar van alles wat de onderdanen bezitten. Hij meende zelfs in de Eerste Kamer de heer Mr Rip te moeten herinneren aan de Bijbelsche uitspraak, dat wij slechts rentmeesters over onze goederen zijn. De echte eigenaar is dan niet de Staat. Het spreekt vanzelf, dat dit fnuikend is voor het vertrouwen van diegenen, die eigendommen hebben of ze door sparen zouden willen krijgen. Niemand spaart dan ook meer. En de Staat zelf doet het evenmin. Die stapelt schuld op schuld. Elke dag gaan we een paar millioenen achteruit. Eigenlijk mogen we dit niet hardop zeggen. Want volgens Minister Lieftinck wordt juist door degenen, die de waarheid durven zeggen en niet door hem het Staatscrediet ondermijnd. Maar we zeggen het toch maar. En dat is hard nodig. Want het uur komt steeds naderbij, dat wij speciaal aan het buitenland, onze schulden zullen moeten aflossen en dat wij niet zullen kunnen. Vergissen wij ons niet, dan moeten in dit jaar 1947 groote sommen in dollars worden terugbetaald, omdat de geldschieters geweigerd hebben de op korten termijn loopende schulden, in langlopende schulden te converteeren. Indien ze onvermurwbaar blijven, ziet het er droevig uit. Het is natuurlijk ook mogelijk, dat ze

voorwaarden stellen, die we wel zullen moeten aanvaarden, maar die toch op pijnlijke wijze onze economische afhankelijkheid van het buitenland aantonen.

Er bestaan plannen om zoo mogelijk 500 millioenen dollars te leenen en dan op langen termijn. Mochten die plannen gelukken, dan kunnen we weer een poosje vooruit.

Tot heden toe heeft de financieele politiek zich in hoofdzaak bepaald tot leenen, tot belastingverhooging, tot conversie van Staatsschuld in strijd met bedongen overeenkomsten, tot geldsaneering en daarmede gepaard gaande bureaucratische voorschriften, terwijl tegelijkertijd de Staatsdienst op een wijze, die veel luxueuser is dan ze voor den oorlog was, heeft gefungeerd. We zijn nu eenmaal aangeland in een periode, waarin de schuld en het jaarlijksch tekort een zoodanige hoogte heeft bereikt, dat het bezuinigen van enkele luttel millioenen een belachelijke zaak schijnt. Iemand, die duizend gulden schuld heeft, zal door hard werken en sparen zijn best doen om er vanaf te komen, maar iemand die een half millioen aan den balk geschreven heeft, denkt: Laat mij nu nog eten en drinken en vroolijk zijn, want morgen ga ik failliet.

Wij zullen met groote belangstelling de verdere ontwikkeling volgen. Wij vreezen, dat de waarde van het geld door inflatie als gevolg van het niet-sluitend budget verder zal afnemen, zoodat de sociale maatregelen, die getroffen worden, feitelijk de menschen geen stap vooruit brengen zullen. Wat geeft een loonsverhooging van 50 % als de kosten van levensonderhoud met 100 % stijgen?

Spoedig zullen de belastingontwerpen en de heffing-in-eens in de Staten-Generaal in behandeling komen. Er zal dan wederom gelegenheid zijn met den Minister van Financiën van gedachten te wisselen.

Twee groote vraagstukken blijven aan de orde: Indië en het financieel beleid. We zeggen niet, dat de vraagstukken, die met het onderwijs, met het sociale leven, met den landbouw en het verkeer enz. samenhangen, ook niet gewichtig zijn. Maar de beide eerstgenoemde gaan in belangrijkheid alle andere te boven. De wijze waarop ze zullen worden opgelost, zal van overwegende beteekenis zijn voor de positie, die wij in de wereld zullen innemen en voor de toekomstmogelijkheden van ons geteisterd volk.

Naar onze meening is er ten aanzien van beide problemen reeds veel bedorven. Maar wij geven den moed niet op. Wij zullen voor goede oplossingen blijven vechten zolang het maar mogelijk is.

** HET **ARBEIDSLAOS** INKOMEN

Er zijn menschen, die stoffelijken en geestelijken arbeid moeten verrichten, om voor zich en hun gezin het noodige te verdienen.

Er zijn er ook die geheel of gedeeltelijk leven van inkomens, waarvoor zij geen stoffelijken of geestelijken arbeid hebben te verrichten, maar dat hun toevloeit uit het bezit van kapitaal of van rechten op inkomsten.

Zoo is het altijd geweest. In de oudheid, bij de Grieken en Romeinen, was het zelfs zoo, dat daar de gewone dagelijksche arbeid in hoofdzaak door de slaven werd verricht, en dat de vrije burgers zich zooveel mogelijk van de z.g. opera servilia onthielden. Mede daardoor zijn zoo veel Grieken en Romeinen in staat geweest zich aan de studie van de philosophie en andere wetenschappen te geven.

Uit de geschiedenis van Paulus blijkt, dat deze tentenmaker van beroep was en dat hij, ten einde zijn gewichtigen geestelijken arbeid te kunnen verrichten en de jonge gemeenten niet tot last te zijn, in zijn beroep voortdurend arbeidde.

Er zijn talrijke voorbeelden van rijke menschen, die zelf niets uitvoerden, maar leefden „van hun geld”. Sommigen deden hun heele lange leven feitelijk zelf niets nuttigs en voerden een heele staat: gingen veel uit, reisden en trokken overal heen en leefden lekkerlijk.

Toch moet men het getal derzulken niet overschatten. Onder de z.g. „rijke lui's zoontjes” zijn er zeer veel, die hoogst verdienstelijk werk hebben gedaan en juist van de omstandigheden, dat zij financieel „onafhankelijk” waren, hebben gebruik gemaakt om zich volledig aan een heele taak te wijden. Het arbeidsloosinkomen heeft in den loop der historie veel nut gesticht. Vele geleerden, vele staatslieden, vele volksleiders zouden hun taak niet hebben kunnen volbrengen, als zij niet een z.g. arbeidsloos inkomen hadden gehad.

Zoo'n arbeidsloos inkomen is dan eerst te laken, als degene die 't geniet, het misbruikt voor eigen genot. Maar het heeft groote waarde, als het een energiek man helpt om op geestelijk gebied veel te praesteeren.

Voor al in socialistische kringen, wordt met zekere minachting over het arbeidsloos inkomen gesproken en wordt het vaak zoo voorgesteld, dat het een onrecht is en een soort schande voor de maatschappij. Maar wij zouden niet gaarne de vele socialistische leiders den kost geven, die juist door hun arbeidsloos inkomen in staat zijn geweest boeken te schrijven, leiding te geven en zich aan de politiek te wijden.

We moeten deze dingen nuchter bésien. Voor velen is arbeidsloos inkomen beslist noodzakelijk, willen zij hun taak vervullen. Neem bijv. een Kamerlid, een man, die zich geheel wijdt aan zijn taak, die niet alleen geregeld de Kamerzittingen bijwoont en de afdeulingsvergaderingen bezoekt, maar bovendien nog herhaaldelijk gratis spreekt in alle hoeken des lands. Woont hij op zekeren afstand van Den Haag, dan heeft hij voor verblijfskosten bij de tegenwoordige prijzen al spoedig 1500 à 2000 gld. noodig. Tot voor kort was de schadeloosstelling f 4500, waarvan nog pensioenpremie betaald moest worden. Ieder, die even nadenkt, begrijpt aanstonds dat zulk een man naast deze schadeloosstelling nog over andere inkomsten beschikken moet, want anders is het voor hem onmogelijk zijn taak als Kamerlid te vervullen. Hij zou zelfs geen studieboek kunnen koopen en zich zeker niet de noodige lectuur kunnen verschaffen. Die andere inkomsten kunnen het gevolg zijn van andere werkzaamheden, maar ook kunnen zij een z.g. arbeidsloos inkomen zijn. Dat is dan een zeer gelukkige omstandigheid, want dat kan hem juist helpen om goed zijn werk te doen.

En zoo is het waarlijk niet alleen met Kamerleden gesteld. Het zou heel interessant zijn eens na te gaan hoeveel personen van betekenis op allerlei gebied alleen daarom hun werk verrichten kunnen, omdat zij naast de revenuen die hun rechtstreeks uit hun arbeid toekomen, ook nog over arbeidsloos inkomen de beschikking hebben.

We hebben zelfs de overtuiging, dat het volksleven zeer verarmen zou, indien er geen arbeidsloos inkomen meer zou zijn. Indien het eens zoo ver mocht komen, dan zullen wel anderen wegen gezocht en gevonden worden, waardoor het mogelijk wordt inkomsten te verkrijgen, waarvoor men feitelijk geen arbeid behoeft te verrichten, teneinde juist daardoor in staat te zijn vruchtbaarder te arbeiden en zich ten volle aan zijn werk te geven.

**Gireerde U
reeds f 3.-?**

Het is Uw abonnementsgeld over 1947

Giro 267122

Drukkerij Libertas, Utrecht

Onze Taak

C. M. Eygenraam

Wie het oor in onze partij te luisteren legt, wie midden in het partijleven staande acht geeft op datgene wat onze menschen bezig houdt, kan een indruk krijgen hoe op velerlei gebied wordt gereageerd op de politiek zooals ze door onze partij wordt gevoerd. Het is geen grootspraak als we zeggen dat er in onze partij velen zijn, die studie maken van de politieke problemen en dat er zodoende een relatief groote kern is, die de vraagstukken, welke zich voordoen wil beoordeelen, die dus niet behooren tot de ja-knikkers. Ze willen zich, wat overigens zeer navolgenswaard is, een eigen oordeel vormen en de leiding van de partij heeft zeer zeker voeling te houden met de partij zelve, heeft ervoor te zorgen dat een nauw contact gelegd en gehandhaafd blijve om het van elkaar afgroeien van leiding en partij te voorkomen. Wil onze A.R.-partij een levend organisme zijn, en dit is voor een gezonde ontwikkeling zeker noodzakelijk, dan is het beslist noodig dat de vraagstukken en moeilijkheden, die zich in dezen naoorlogschen tijd in zoo groote getale voordoen, worden besproken en bestudeerd door de partij in haar geheel, dan pas wordt het mogelijk begrip te krijgen voor de motieven en gronden die uiteindelijk de A.R.-politiek bepalen.

Indien er dan ook vandaag op iets gewezen moet worden, dan is het wel al onze menschen op te wekken de kern te vergrooten en te worden meelevende leden van de partij.

Wat hebben we eraan als we berstens vol zitten met critiek, deze te pas te onpas overal laten blijken zonder dat we ons inspannen een behoorlijk inzicht te krijgen inzake de vraagstukken die in geding zijn. En waar kan dit inzicht beter worden verkregen dan op bijeenkomsten van alle mogelijke instanties onzer organisatie. Wat moet het voor de leiders van onze partij, en dan bedoel ik niet alleen de Kamerleden, van groote beteekenis zijn een innigen band te leggen, en te bewaren, tusschen hen en de leden onzer partij waar ze samen komen in verenigings-, Staten-, sectie- en Kamerkieskringverband.

Deze bijeenkomsten midden in het A.R.-leven met de voorlichting van onze eigen deskundige menschen, ze zijn van essentiele beteekenis voor een gezonden opbouw en functioneering van het partijleven.

Eén van de kenmerken van dezen na-oorlogschen tijd is, dat de menschen in 't algemeen méér critisch en minder volgzaam zijn gewor-

den. Vijf jaren totalen oorlog gaan het levend geslacht niet zonder meer voorbij. Men heeft het betrekkelijke van economische en sociale dogma's en stelsels gezien en daarom gelooft men niet meer, dat, wil men in politiek opzicht zijn doel bereiken, één weg den eenig juiste zou zijn.

Vijf jaar oorlog vernietigde meer dan in tientallen jaren kan worden opgebouwd, ook al houden we rekening met de mogelijkheid, dat de moderne techniek en vooruitgang die zich stelde in dienst van den oorlog, van meet af zou kunnen aangewend voor opbouw en vooruitgang.

Het is deze opbouw, die ook in ons Vaderland aller inspanning vraagt. De volkomen inzet van ons volk in al zijn geledingen zal noodig zijn Nederland zijn plaats te hergeven, die het met eere in de rij der volken kan innemen. Ook wij als A.R. hebben hieraan krachtig mede te werken. Niet door alleen in negatieven zin af te wijzen hoe anderen tot herstel willen komen maar veel meer nog door in positieven zin, ondanks het feit dat we in de oppositie zijn gedrongen, aan te geven hoe naar A.R.-inzicht de opbouw en de vernieuwing moeten aangepakt en uitgevoerd.

Op economisch en sociaal terrein voltrekken zich in de wereld groote veranderingen. De politieke tegenstellingen worden scherper, men spreekt van invloedssferen, men constateert machtsconcentraties, blokvorming. Het beeld dat de wereld ons heden biedt is wel zeer verschillend van dat wat er ons in den oorlog van voorgesteld hadden.

Het is echter wel heel verkeerd om na teleurstelling en desillusie op nationaal en internationaal gebied terug te vallen tot een zeker nihilisme, dat aanleiding zou kunnen zijn tot plichtsverzaking. Wij hebben van Godswege een opdracht, een plicht te vervullen op het politieke strijdperk van dit leven. De A.R.-partij is er één, die geleid wordt door een beginsel en dat is ook in den tijd, dien we nu beleven, van onschatbare beteekenis. Dat beginsel echter moet worden toegepast op de concrete situaties zooals die zich aan ons voordoen. Daartoe is allereerst eisch, dat we ons daartoe bezinnen als een eenheid in eigen organisatie in onderling overleg en met respect voor elkanders meening, ook al zal er uiteindelijk slechts sprake kunnen zijn van één A.R.-politiek, die zich gedragen weet door de partij als geheel. Met minder kunnen we niet toe.

Zijn er verschillende nuanceeringen? Zijn er vraagstukken op sociaal-economisch en cultureel gebied waar nog niet ieder onzer gelijk over denkt? Zijn er tegenstellingen tusschen ouderen en jongeren, tusschen conservatieve, behoudende elementen en progressieve, vooruitstrevende naturen? Zoo dit al zoo zou zijn, dan is er toch maar één weg, n.l. gezamenlijk hebben alle betrokkenen in machtigen wil tot samenwerken binnen de daartoe gestelde grenzen de A.R.-politiek dienstbaar te maken in het waarachtig belang van ons volk in al zijn schakeeringen én in het belang van het land waarin we wonen.

Een warme liefde voor onze beginselen, voor onze partij, drijve ons allen daartoe uit. Het is al meer dan eens in onze Vaderlandsche geschiedenis gebleken, dat een krachtige, doelbewuste minderheid van grooten invloed kan zijn op de landspolitiek. Daartoe is noodig dat, niet alleen in verkiezingstijd, maar ook dan, wanneer zooals in het jaar, dat we zijn ingetreden, verkiezingen niet aan de orde zijn, groote activiteit aan den dag wordt gelegd. Ook in ons land zijn er op politiek, economisch en sociaal terrein zaken aan de orde van groote importantie.

We willen slechts noemen de verhouding van Overheid en onderdaan, van Staat en Maatschappij, waarbij de problemen als geleide economie, bedrijfsorganisatie, medezeggenschap en medeverantwoordelijkheid een groote rol spelen. Naar ons gevoelen stelt de leiding van onze partij alles in het werk om ten deze te komen tot een gefundeerd oordeel, dat de meeningen in de partij worden gepeild en dat rekening wordt gehouden met gewijzigde omstandigheden. Daarom nogmaals, is er reden voor een verwijt als zou onze partij de klopp van den tijd niet verstaan wat de critici ons wel eens willen doen gelooven? Het antwoord hierop moet luiden dat, met volle erkenning van gemaakte fouten, — waar is hij, die ze nooit maakte? — moet geconstateerd, dat de A.R.-politiek wordt dienstbaar gemaakt aan de geestelijke en materiele verheffing van ons volk als geheel. Maar als we dit zeggen, dan impliceert dit den volledigen inzet van allen, die de prot. Chr. beginselen liefhebben, want anders kon dit verwijt zich wel eens richten tot hen, die wel critiek hebben, wat op zichzelf niet erg is, maar die verzuimen zich, als gevolg van bepaalde teleurstellingen, ook nu volledig te geven. Een nieuw jaar heeft zich aangediend; we weten niet wat het ons brengen zal, maar dit staat vast, naar de mate van onze gaven en krachten hebben we ons in eendrachtige samenwerking te geven één in

liefde tot onze prot. Chr. beginselen, één in liefde ook voor ons volk.

Stroome daartoe in 1947 onze vergaderlocaliteiten vol; zij er daartoe bezinning en berading in groot verband op onze houding in het jaar dat voor ons ligt; zij er daarom een ruim begrip en waardeering voor elkanders persoon en oordeel. Deze tijd met zijn geweldige dynamiek eischt inspanning, eischt actie. Niemand onzer blijve daarom achter. Dit alleen is echter niet genoeg; er moet ook zijn een geloovig vertrouwen in Gods leiding en voorzienigheid inzake de wereld, ook inzake het land waar we in leven. Daarom zien we ook minder op de resultaten van ons werk dan wel op de taak die God ons opdroeg en die taak is er een van alle tijden.

Moge zoo 1947 ons nader brengen tot de aansluiting van allen, die de opdracht Gods ook voor het politieke terrein van het leven willen erkennen en al mogen er dan vele vragen en moeilijkheden op onzen weg ontstaan, als we ons door Hem laten leiden dan is de overwinning zeker. Deze wetenschap make ons getrouw om in gehoorzaamheid én in beweging met liefde onze roeping te volbrengen.

Uit de Partij

1. Uit den Kamerkieskring Dordrecht.

Het Centraal Comité belegde op 12 en 13 September te Scheveningen een conferentie met vertegenwoordigers van de Kamerkieskringen en genoodigden. Prof. Anema sprak daar over „Algemeene Politiek” en Dr. S. U. Zuidema over de Indische kwestie, terwijl eenige uren gereserveerd werden voor de bespreking van partij-aangelegenheden.

Doel van deze conferentie was niet alleen in eigen kring tot helderheid te komen, doch ook de besprekingen dienstbaar te maken aan de partij en den lande.

Daartoe was noodig, dat het besprokene zou worden uitgedragen tot in alle kleine kiesverenigingen toe.

De Kamerkieskring Dordrecht heeft daartoe een kring van 20 jonge meelevende A.R. aangezocht, die gezamenlijk alle kiesverenigingen in den Kamerkieskring onder leiding van het Regionaal Propaganda-Comité hebben verdeeld en in elke kiesvereniging een spreekbeurt zullen vervullen. Elke bezoeker is in het bezit gesteld van een soort vragenlijst, die voor, tijdens en na de vergadering kan worden beantwoord, waardoor de kiesvereniging niet alleen iets gebracht werd, doch ook het Kamerkies-

kringbestuur in het bezit van allerlei noodzakelijke en gewenschte gegevens komt, waardoor de behoeften van ons partijleven beter kunnen worden gepeild.

Deze twintig sprekers zijn bijeen geweest om na redevoeringen van de heeren, die de conferentie hadden bijgewoond, zelf over de onderwerpen van gedachten te wisselen.

Het nut van deze besprekingen en van dezen arbeid was tevens, dat een aantal personen in ons partijwerk werden ingeschakeld, die niet reeds door allerlei functies in beslag worden genomen.

De Statenkieskring Ridderkerk belegt nu op Zaterdag 18 Januari a.s., 's morgens om half elf in het Beursgebouw te Rotterdam, ook een conferentie, waartoe van iedere kiesvereniging drie leden worden uitgenoodigd. Ds J. Fokkema, Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, zal in de morgenvergadering het

referaat van Prof. Anema behandelen, terwijl voor de middagvergadering de Heer Mr J. A. de Wilde het woord zal voeren.

Het komt ons voor, dat op deze wijze gebouwd wordt aan de kadervorming onzer partij. Wanneer de bezoekers zoo het gehoorde uitdragen in hun eigen kring, zal het nut der Partijconferentie in al onze kiesverenigingen merkbaar zijn en zullen onze A.R.-mannen de A.R.-visie uit kunnen dragen in ons volksleven.

A.R. JONGEREN-STUDIECLUBS

Antirevolutionaire Jongeren-Studieclubs die werden opgericht voor 31 December 1946: Aalten „Dale”, Abcoude-Baambrugge, St. Anna Parochie en Vrouwenparochie, Diever, Driesum, Franeker I en II, Den Haag-Zuid, Linschoten, Nieuwdorp, Nieuwendam, Putten, Raard, Scherpenzeel, Sellingen, Zelhem, Zoetermeer, Zuid Barge.

Brochures van het Centraal Comité

Er bestaat bij de Kiesverenigingen en bij de Jongeren-Studieclubs een dringende behoefte aan voorlichting op verschillend terrein. Het Centraal Comité tracht althans gedeeltelijk in die behoefte te voorzien en heeft daarom de uitgave van een aantal brochures verzorgd, die dan aan zijn bureau kunnen worden besteld.

POLITIEKE RONDBLIK

Dit is het verslag van de rede van Prof. A. Anema, op de Partijconferentie van 11 September j.l. gehouden. Het is geen woordelijke weergave van het daar gesprokene, maar een bewerking naar aanleiding van gemaakte aantekeningen. De Adjunct-Secretaris heeft dezen arbeid verricht, maar Prof. A. Anema heeft het verslag nagezien. De prijs bedraagt slechts f 0.45. Dit boekje is van beteekenis voor al onze Kiesverenigingen en Jongerenclubs.

CHRISTELIJKE STAATKUNDE

Deze brochure is van de hand van Prof. I. A. Diepenhorst. Tal van actuele vraagstukken worden daarin aan de orde gesteld. Zij is geschreven met name ten behoeve van onze studie-clubs. Men vindt daarin een vraagbaak voor tal van kwesties. Bij het schrijven van deze brochure werd rekening gehouden met het doel, namelijk: onze jongeren een handleiding te verstrekken van hun besprekingen. Maar ook voor ouderen onder ons geeft ze een uitermate handig overzicht. De prijs bedraagt f 0.95 per stuk.

GELEIDE ECONOMIE

Het Centraal Comité besloot de rede van Dr F. L. van Muiswinkel, op de Partijconferentie van 1 November uitgesproken, in druk uit te geven. In dit blad werd reeds een verslag van die rede opgenomen. Ongetwijfeld zullen velen deze brochure wenschen te bezitten. Vanuit den Antirevolutionairen gezichtshoek wordt het vraagstuk van de geleide economie beschouwd. Wij twifelen er niet aan, of velen zullen van den inhoud willen kennis nemen. De prijs bedraagt f 0.45 per stuk.

BEDRIJFSORGANISATIE

Het Centraal Comité besloot tevens uit te geven de rede van den Heer M. Ruppert over „De Bedrijfsorganisatie”, gehouden op de Partijconferentie van 2 November j.l. Van deze brochure geldt hetzelfde als van die over de „Geleide Economie”. Het vraagstuk wordt opnieuw belicht. Ook deze brochure is onmisbaar voor allen, die met dit probleem ernst maken en vandaar, dat zij eveneens hartelijk wordt aanbevolen. Prijs f 0.45 per stuk.

JE MAINTIENDRAI

De rede, door den Heer Schouten in de Tweede Kamer der Staten-Generaal uitgesproken, zal afzonderlijk worden uitgegeven, voorzien van enkele voetnoten, die noodig zijn om te beoordeelen, over welke kwestie de Heer Schouten sprak, zoodat zij voor ieder duidelijk is. Deze brochure vooral moet door onze menschen worden gelezen en wanneer zij haar

ONS ONDERLING GESPREK

N. VAN DER BRUGGE

Op tal van plaatsen is onder ons jongeren een hartelijke begeerte te bemerken zich een meening te vormen inzake de politieke vragen van dezen tijd. Die begeerte is een verheugend verschijnsel. Verheugend omdat zij nu wordt geconstateerd. Terstond na de bevrijding was de politieke belangstelling een algemeen voorkomend verschijnsel. De politieke meeningvorming was jaren onderdrukt, de bevrijding beteekende de mogelijkheid van den wederopbouw van ons volksleven. Vele jongeren waren met idealen vervuld, die weliswaar niet allen omlind waren, maar op welke verwezenlijking men toch hoopte. Ik noem slechts de fusie der Christelijke partijen, de bevrijding van ons Indië, de samenwerking van alle partijen tot een waarlijk nationale

---

hebben gelezen, moet zij worden doorgegeven aan anderen. De couranten hebben van deze rede een kort verslag gegeven. Maar de rede zelf, in haar geheel te lezen, is noodig. Een ieder, die deze rede rustig heeft gelezen, is op de hoogte met het standpunt, dat door de Antirevolutionaire Partij wordt ingenomen en dat niet alleen negatief, voorzoover het gaat over de critiek op de ontwerp-overeenkomst van Linggadjati, maar ook positief, met betrekking tot datgene, wat de Antirevolutionaire Partij concreet wenscht. Dan blijkt bij nadere beschouwing van conservatisme niets. De prijs is f 0.25 per stuk, bij 10 stuks tegelijk f 0.20.

Het Bureau Centraal Comité wil nu een ieder, die bestelt, gaarne terwille zijn. Het liefst zou het alleen bestellingen uitvoeren, na ontvangst der verschillende bedragen. Maar die eisch is wat zwaar, omdat de giro er nog steeds zoo lang over doet. Men kan dus per briefkaart bestellen, mits dan ook betaling volgt, zoodat het niet noodig is, later per kwitantie te disponeeren. En wanneer dit voor zulk een klein bedrag toch zou moeten, dan wordt de prijs met f 0.30 incasso-kosten verhoogd. Laat men dit nu voorkomen en men storte het verschuldigde bedrag op No. 89.673 van het Centraal Comité.

En tenslotte, iedere Kiesvereeniging schaffe zich deze brochures aan en de besturen laten deze brochures circuleeren onder hun leden. Ook daardoor wordt het kader van de Partij gebouwd.

politiek, de opbouw van een rechtsorde van den arbeid, enz.

Na anderhalf jaar bevrijding moeten we zeggen, dat de idealen bijna allen evenzoveel teleurstellingen hebben gewekt. Vooral op de jongeren kan dit funest werken, omdat juist zij weinig bereid zijn tot een compromis en niet altijd in staat zijn de oorzaken der mislukkingen zuiver te zien. Niet weinigen onder ouderen en jongeren hebben hun eerste enthousiasme verloren. Daarom is het een verheugend verschijnsel, dat ook onder ons jongeren de noodzaak tot onderzoek der politieke beginselen wordt ingezien. Immers is het niet zóó, dat men eenerzijds heeft de gedesillusioneerden en anderzijds degenen, die op volle kracht doorwerken. Daartusschen liggen verschillende nuanceeringen en doel van ons jongerenwerk is toch allen, die krachtens hun belijdenis bij ons behooren, ook tot ons te trekken, opdat zij zich mede bekwamen voor den strijd. Daartoe zullen we de critiek niet moeten ontloopen.

Onze rubriek beoogt het onderling uitwisselen van gedachten. In één der steden in mijn naaste omgeving stelde men het op prijs dit politieke gesprek in een ledenvergadering te houden, omdat men nu eens echt wilde uitpraten. Wat kan het veel nut hebben gelegenheid te geven de critiek te uiten, vooral wanneer men na aandachtig geluisterd te hebben, verzoekt de wegen tot verbetering aan te geven.

Eén ding is duidelijk, dat de beschuldiging reactionair te zijn, velen tot bezinning roept. Zeker, jonge menschen komen in de verzetshouding, wanneer men hen het etiket conservatief wil opdrukken, maar laten we toch nuchter blijven en vragen, waaruit dit blijkt. De beschuldiging geeft veelal blijk van een volslagen gebrek aan kennis van wat wij willen en in het verleden gedaan hebben. Telkens blijkt, ook nu, dat, wie in het leven staat met vaste normen, door hen, die rustig eigen opvattingen en geschiedenis verloochenen, behoudend worden genoemd.

We moeten daarbij dan bedenken, dat het Christelijk volksdeel in de geschiedenis al een heele serie benamingen heeft gekregen, die, wanneer men het gelooven wil, den indruk wekken, den tijd niet te verstaan.

Toen da Costa, de dichter van het „Zij zullen het niet hebben, de goden van den tijd” in 1823 zijn „Bezwaren tegen den geest der eeuw” publiceerde, gaf dit een storm van verontwaardiging. In dat geschrift poogde hij de tegenstelling te doen uitkomen tusschen Evangelie en Revolutie. Da Costa werd deswege zelfs als staatsgevaarlijk beschouwd.

Groen van Prinsterer, de schrijver van het standaardwerk „Ongeloof en Revolutie”, waarin het natuurlijk en noodwendig verband tusschen Ongeloof en Revolutie wordt betoogd en dat ook als voor dezen tijd geschreven is, werd ondanks zijn groote wetenschappelijke gaven, overal stelselmatig geweerd.

Keuchenius, de man, die reeds omstreeks 1860 maatregelen nam, teneinde de uitbuiting van Indië op te heffen en de noodzakelijkheid betoogde, de Christelijke zending haar vrijen loop te laten, werd om zijn „godsdienstwaan-zin” als Minister van Koloniën uitgeworpen. Kuyper, de meester op alle wapenen, de man, die in zijn tijd meer dan eenig ander de kampioen was der „kleine luyden”, die naar den eisch van Gods Woord, streed voor de rechtspositie van den arbeider, moest onder hoongelach van heel de linkerzijde in 1905 het regeerkasteel verlaten.

Wie de geschiedenis kent, weet dat het Christelijk volksdeel meermalen is aangeduid als menschen uit „de nachtschool”, dompers enz. Laten we nu niet denken, dat de miskenning het deel was van enkele personen, het gold wel degelijk hen als dragers der beginselen, leiders van ons Anti-Revolutionaire volksdeel. En zou ik willen vragen, hebben de voormannen der christelijke organisaties van arbeiders en werkgevers niet gelijke ondervinding opgedaan?

Zijn in den tijd, toen de S.D.A.P. en het N.V.V. er nog voor uitkwamen, dat zij den klassenstrijd voerden, de Christelijke vakorganisaties niet verweten, dat zij de vooruitgang tegenhielden en de kracht van het proletariaat verbraken?

We doen er goed aan, om telkens in herinnering te brengen, dat Christus ons in onze taak in de wereld, want zoo moeten we toch ook onzen politieken en socialen arbeid zien, niet den lof, maar den smaad der wereld heeft verzekerd.

Natuurlijk moeten we onze practijk telkens aan de beginselen naar Gods Woord toetsen en afgeleide beginselen niet te spoedig onverschillig noemen.

Het is daarom dat ik meen, dat in onze Jongerenstudieclubs, allereerst de centrale waarheden van ons Anti-Revolutionair belijden aan de orde zullen moeten komen en slechts de feiten ter illustratie zullen moeten dienen.

Die principieele vorming is taak der jongeren, maar de ouderen zullen dit werk toch van harte steunen, niet in de allereerste plaats financieel, maar toch vooral door hun meelevens, ervaring en kennis, niet het meest om de belangen van land en volk, maar om de erkenning der heer-

schappij van Jezus Christus op het staatkundig erf.

Ook de ouderen hebben te zorgen, dat onze banier met vertrouwen weer aan het jonge geslacht kan worden overgegeven.

De Secretaris der Jongerenstudieclub te den Ham meldt de oprichting der club en vraagt of het in de bedoeling ligt, de in „Ned. Gedachten” afgedrukte studieschetsen afzonderlijk uit te geven. Dit laatste zal niet het geval zijn. Aangenomen mag worden, dat ieder lid der jongerenstudieclubs zich op „Ned. Gedachten” abonneert, omdat dit orgaan onmisbaar is voor elk medelevend anti-revolutionair. Daarnaast zal de Nationale Organisatie van Jongerenclubs overwegen op welke wijze in de behoefte van jeugdschetsen moet worden voorzien.

Een opgave van voor de bibliotheek aan te schaffen werken is niet eenvoudig. De beschikbare financiën spelen daarbij een groote rol.

Begin met den aankoop van:

Dr H. Colijn: Saevis tranquillus in Undis.

H. de Wilde: De A.R. Partij en haar program van beginselen.

Dr A. Kuyper: Ons Program en A.R. Staatkunde.

Schrift en Historie. Gedenkboek der A.R. partij 1878—1928.

C. Smeenk: Chr. Sociale Beginselen.

Groen van Prinsterer: Ongeloof en Revolutie.

Dr A. Kuyper: De gemeene Gratie.

Jaargangen A.R. Staatkunde.

Terwijl voor speciale onderwerpen de aanschaffing van daarop betrekking hebbende lectuur gewenscht is.

Een actieve voorzitter van een jongerenclub is door oorlogsomstandigheden o.m. Dr Colijns boek „Saevis Tranquillus In Undis” kwijtgeraakt en kon in de hernieuwde aanschaffing niet slagen.

Wie helpt hem en daardoor zijn club? Aanbieding en prijsopgave aan den verzorger dezer rubriek.

Correspondentie en artikelen voor de jongerenrubriek te zenden aan den heer N. van der Brugge, Hobbemastraat 124, Middelharnis.

Doet mee

Werft een abonné

Als het kan

twee!

Toen en Nu

A. J. Wzn. VAN OOSTEN

Met „toen” bedoelen wij den tijd na de Fransche overheersching, met „nu” dien na de Duitsche dwingelandij.

Het is altijd raadzaam in het boek der Historie te zoeken of de beleving van verwante moeilijkheden in vroegere tijden iets te zeggen heeft voor den tijd van thans. Wij gaan immers van de waarheid uit, dat het God is, die ons in de geschiedenis openbaart, hoe het met het volk gaat, dat steeds leeft naar Zijn geboden, en tevens, welk lot het volk wacht, dat die in-zettingen veracht.

Hoe gedroeg zich ons volk na 1813? We zeggen niet te veel, als we het aldus stellen: De godsdienstige en politieke smaak van ons volk was weg, absoluut weg. Men juichte, omdat men de Franschen kwijt was, maar niet omdat men vrij was.

Dit moge vreemd lijken, het is inderdaad zoo. Men verbeelde zich wel vrij te zijn, doch, naar Groen (Ned. Ged. III, 118), men

„omhelsde niet het beginsel, dat den eenigen „waarborg ervan verschaft.”

Zoo positief mogelijk zegt hij (Ned. Ged. III, 50)

„Zonder Christendom geen vrijheid, daar „algemeene eerbied voor God en voor het „heilige recht alleen de waarborg tegen „voortdurende willekeur en overmacht is.”

En wanneer we vragen, hoe het na den Franschen tijd stond met den eerbied voor God? De Nederlander van 2 Juni 1851 schreef:

„Leeraren en leden (der N.H. Kerk); die ge- „trouw waren aan de waarheden van het „Christendom, in hun belijdenis nedergelegd, schenen in hun eigen kerk vreemdelingen te zijn — zonderlinge menschen, omtrent wien „het twijfelachtig was, of ook tot hen een „soort van verdraagzaamheid moest worden uitgestrekt.”

Wagenaar geeft ons in „Reveil en Afscheiding” overvloedige bewijzen van oppervlakkigheid, afdwaling en brutaal ongelooft.

De onverschilligheid aangaande geestelijke zaken was groot. Deze onverschilligheid openbaarde zich in zekere zoogenaamde verdraagzaamheid, die met de Christelijke deugd van dien naam niets te maken had. Merkwaardig was dan ook, toen, Nicolaas Schotsman een echt-christelijk geluid deed hooren in zijn Eerezuil voor de Nationale Synode van Dordt, plotseling van de z.g. verdraagzaamheid geen spoor meer te vinden was, en men van alle kanten op grove manier tegen hem uitvoer. (Wagenaar, pag. 60).

De onverschilligheid openbaarde zich ook in

lauwheid. Men trok zich van den loop der dingen niets aan.

„Al die Staten, al die plaatselijke besturen, „na den eed op de Grondwet gedaan te hebben, hebben zich het verlies laten welgevallen van rechten, welke een der voornaamste grondslagen van onze Staatsregeling zijn.”

(Groen, Verspr. Geschr. I, 177.)

„De geheele natie heeft tegenover het gouvernement de grootste onverschilligheid in „de handhaving van haar rechten betoond.” Maar deze „rust” is bedenkelijk, en als verschijnsel, en om haar gevolgen.

„Als de rust enkel is doodsche onverschilligheid, of in haatzuchtig eigenbelang „grondslagen vindt, zoo het volksleven „eigenlijk een plantenleven wordt, dan kan „ook op de voordeelen der volksenergie geen „rekening worden gemaakt.”

(N. G. III, 15, 16).

„Geen rust, op verkrachting van beginselen „gegrond, maar spanning is heilzaam en „behoedt ons tegen het voortwerken van „vele ook hier te lande heerschende begrip- „pen”.

(N. G. III, 140 eenigszins vrij).

En nu? Zijn we met de Duitschers ook den Duitschen geest kwijt geraakt? Zijn we, na al onze bevrijdingsherdenkingen, waarlijk vrij? Groen zegt in Ongelooft en Revolutie (derde druk, pag. 403):

„Vrijheidszin, waarbij men eerbiediging der „rechten, ook van anderen, ten doel heeft, „is er bijkans niet meer,..... de algemeene „onverschilligheid bij de vertreding der „heiligste rechten, zoolang men zelf in het „bezit blijft van levensgenot, bewijst den „doodelijken invloed eener valsche theorie „op de edelste aandoeningen van het men- „schelijk hart.”

Hij klaagt over verstomping van het rechtsgevoel! Wij hebben de schending, de vertreding van het recht gedurende de laatste jaren, zóó grof, zóó herhaaldelijk gezien, dat minder ruwe schoffeeringen op onze ziel geen indruk meer maken, althans geen beangstigenden indruk. Hoe vaak vermeent men niet: „Nu ja, 't wel niet heelemaal in orde, maar.....” Of men aanvaardt rechtsschending op grond van wat Groen zoo herhaaldelijk heeft gegispit: op grond van „vrees voor erger”. Het is zelfs zóóver gekomen, dat het al of niet aanvaarden van rechtsschending geen kwestie van beginsel meer geacht wordt. Men zou willen, dat menschen, die zóó spreken, den toon van den

Groen van Prinsterer over een staatsgreep

Door Mr L. W. G. Scholten

Altijd wordt het staatkundige leven in laatste instantie beheerscht door de diepste roerselen van de volksziel. Vooral in tijden van heftige emotie komt dit tot uiting. Dwars over alle staketselen heen vloeit dan plotseling de breede stroom van politieke hartstocht. De gewone wegen schijnen te nauw. Een nieuwe bedding lijkt soms noodig. En eerst wanneer de golven zich hebben gelegd, blijkt het in hoever het staatkundig leven zich blijvend een andere route heeft gekozen.

Zulk een uitbarsting möge verklaarbaar, misschien zelfs noodig zijn, altijd richt zij groote schade aan. Het is daarom zaak van vroed beleid, om de oorzaken van zulke erupties weg te nemen. Voor alles dient men daarvoor in het oog te houden, dat niet de rede bij uitsluiting het staatkundige leven beheerscht. De staatsman moet voortdurend zijn oor te luisteren leggen, om den klop van het hart des volks te verstaan. De regelmatige weg daarvoor is de beraadslaging in het Parlement. Het is echter mogelijk, dat dit niet meer overeenstemt met het volksgevoelen. Misschien ook hebben de partijbesturen bij de saamstelling der candidatenlijsten onvoldoende gelet op wat zich afspeelt in de kiezersmassa. Wellicht is het kiesrecht te beperkt, zoodat er „een volk achter de kiezers” bestaat, dat geen recht van medespreken bezit. Dan onlaadt zich de volkshartstocht via de drukpers of het gesproken woord, via betooging of massameeting, of door een petitionnement. Het is zaak der regeering deze ruwe registratie van het volksgevielen met oplettendheid te beschouwen.

In het algemeen möge het bovenstaande reeds waar zijn, voor ons volk geldt dit in het bijzon-

---

stichter der partij kennen, wanneer het ging tegen schending of rooving van recht. Op pag. 488 van zijn Parlementaire Studiën en Schetsen II haalt hij een brief aan van een vredelievenden broeder, die hem o.a. schrijft: „Laat men toch, omdat niet alles kan verkregen worden, niet alles verwerpen, en 's lands welzijn op het spel brengen.” (Voor „'lands” kon men ook lezen „der gemeente”).

Kort antwoordt Groen daarop:

„Niet alles verlangen wij, maar het ééne „noodige: het minimum van ons recht, een „recht ter christelijke plichtsbetrachting on- „misbaar.”

der. Immers reeds een viertal eeuwen is diep in het volksbewustzijn de liefde voor Oranje verankerd. Oranje is niet alleen symbool van de zelfstandigheid onzer natie, zij is de realisering van wat ons volk bezit. Het is daarvoor heelemaal niet noodig, dat het Oranjehuis door zijn optreden steeds die positie naar waarde vervult. Tusschen 1650 en 1672 waren de leden van de Oranjefamilie allesbehalve sieraden voor hun kring. Toch beleed het eenvoudige volk door zijn lied: „Al is ons Prinsje nog zoo klein, alevel zal hij stadhouder zijn”, zijn geloof in de lotsverbondenheid van Nederland en Oranje. Willem IV heeft weinig begrepen van den drang naar hervorming, die in 1747 zoo levendig sprak. En over Willem V zwijgen wij maar liever. Koning Willem I raakte aan het eind van zijn regeering het contact met zijn volk geheel kwijt en Koning Willem III gaf veel aanleiding tot critiek. En toch, brak aldoor weer de Oranjeliefde door. Want Nederland en Oranje waren door den machtigen Heerscher der volken samengevoegd. En hun eeuwenoude band werd als een zegen uit Gods Hand ontvangen en naar waarde geschat. Dat kan men niet alles redelijk bewijzen, dat moet men als werkelijkheid ondervinden. Ons volk heeft zijn vrije staatsregeling gewaardeerd, maar hoog boven die waardeering stond steeds de innige liefde voor Oranje en intuïtief heeft het steeds gevoeld, dat slechts Oranje in staat is hulp te bieden, waar het staatkundig bestel geen uitkomst bood.

Zulk een moment deed zich enkele malen voor in de tweede helft der negentiende eeuw. In 1848 had ons volk een nieuw constitutioneel bestel ontvangen. Een minderheidsgroep had met hulp van den verschrikten Koning haar wil opgelegd aan de natie. Een uiterst beperkt kiesrecht sloot het overgrootste deel van het volk uit van staatkundige medewerking. Een klein getal kiezers wees de Kamerleden aan. Min of meer in overeenstemming daarmee werden kabinetten geformeerd. En deze ministeries bleken herhaaldelijk niet in staat het landsbestuur onder den Koning te voeren. De liberale geschiedschrijvers hebben ons nu willen laten gelooven, dat de staatkunde werd bedreven in het volgens een denkschema gekozen Parlement. En zij vergaten, dat er achter de kiezers nog steeds stond een volk achter de kiezers. En dat er een Koning was.

Het is een boeiende studie, de rol na te gaan

van die groote groep, ultra-prottestantsch, ultra-monarchaal, anti-liberaal gekleurd, die zoo luide van zich deed spreken bij de April-beweging in 1853, bij de wetsvoorstellen van Van der Bruggen in 1856, bij het Regeerings-jubileum van Willem III in 1874. Kuyper zag ze met zijn scherpe staatkundige oog duidelijk voor zich staan. Hij achtte er zich na aan verwant. Bij de oprichting van De Standaard rekende hij met haar bestaan terdege. Hij gevoelde hierin naklinken den grondtoon van ons volkskarakter. Men kan dit alles nalezen in de gepubliceerde briefwisseling van Groen en Kuyper.

Groen van Prinsterer was minder enthousiast. Hij zag de gevaren van hun streven zeer goed in. Heel duidelijk bleek dit bij de Parlementaire Crisis van 1866—'68, waarvan Nederlandsche Gedachten in een vorig nummer U het verloop schilderde.

* * *

Voor ons doel is van gewicht, dat in 1865—'66 de onmacht der groote liberale partij was gebleken. Het Kabinet Van Zuylen-Heemskerk struikelde over de koloniale kwestie. En een Kamerontbinding bracht weinig verandering in de samenstelling van het volksorgaan. Slechts een herziening van het kiesstelsel zou redding kunnen brengen, maar hiertoe zou de Kamer niet te bewegen zijn.

Buiten de kiezersmassa heerschte groote ontevredenheid. En zoo ging men zich in zeer geloovige kringen afvragen, of de tijd voor een staatsgreep niet gekomen was. Men bedenke, dat men in het buitenland in die richting reeds ver was gegaan. Napoleon III dankte er zijn kroon aan. In Pruisen regeerde Wilhelm I in strijd met de wetten. In Luxemburg had onze Koning zelf iets dergelijks gedaan.

Zooals steeds sloeg men het oog op Oranje. Het vaderland was in gevaar. De volksvrijheid (de onderwijsvrijheid) werd vertrapt. Het ministerie nam geen maatregelen, om ons land tegen het agressieve Pruisen te beschermen.

De Nieuwe Goessche Courant schreef openlijk:

„Leef Willem III, leef in ons hart,
Regeer ons met beleid.
Zoo zal ons Land nu zeer verward
Een zegen zijn bereid.
Ontneem de macht
Aan 't volk met kracht.....”

De zeer geleerde Dr A. van der Linde propageerde met aanhaling van Stahl de Pruisische regeerwijze.

Een tweetal personen traden met Groen in

correspondentie over het wenschelijke van een staatsgreep. De eerste schreef: „Het vaderland worstelt in den ijzeren cirkel, van een zoogenaamde vertegenwoordiging, gewrocht door een slechte wet en oorzaak van de onveranderlijkheid dier wet..... Die kwaal is ongeneeslijk,..... zoo men niet omziet naar middelen, die niemand met eerbied voor ons stamhuis bezielde, ooit wenschen kan, dat het aanwende..... Degenen die thans zoo fel onder elkan- der strijden zouden opeens voor de nogal be- duidenden omstandigheid komen te staan, dat er heelemaal geen Nederland meer is.”

De schrijver doelde hier op het gevaar van annexatie door Pruisen.

Een ander, de heer van Bylandt, veel later voorzitter der Kamer, toen nog jong ambte- naar bij een Nederlandsch gezantschap, schreef ronduit: „Is het niet de plicht van het opper- hoofd van den staat aan wiens handen de regeering is toevertrouwd, om voor het wel- zijn daarvan te waken? Welnu gaat niet merk- baar ons land ten onder, wanneer er geen veranderingen komen, die toch waarschijnlijk kunnen worden ingevoerd, wanneer de Koning de Kieswet ter zijde schuift?”

Wie de meening van het volk in die dagen kent, weet, dat het o, zoo gemakkelijk was, om met behulp van het rumoerige volk, de grondwet op zij te schuiven. Er vonden reeds luidruchtige betoogingen met fakkellicht plaats tegen het geldende staatsbestel!

En aan die betoogingen waren veel vrome Nederlanders op grond van hun godsdienstige overtuiging nauw verbonden!

* * *

Hoe dacht Groen nu over dezen aandrang tot een staatsgreep? Reeds in 1853 had hij geschreven (het was toen vlak na de Aprilbe- beweging): „Een coup d'état is het even misda- dig als verderfelijck redmiddel eener vrijzinnige politiek”.

En Van Bijlandt ontving als antwoord „In de politiek gelden de geboden Gods zoo goed als in het private leven”. En daaruit concludeerde deze: „Is het volgens Uw meening meined, welnu, dan zeg ik liever, als dit zoo is, onder- gaan met den staat dan een eed breken”.

Dat was ook inderdaad de meening van Groen: „Het spel met een eed is in Nederland, naar ik hoop en vertrouwen, een gevaarlijk spel. Zelfs de zwakste staatsregeling is dan nog sterk en, voor het Huis van Oranje-Nassau, aan zijn verleden en aan zijn toekomst gedach- tig, is de staatsgreep politiek onbruikbaar”.

En ergens anders: „De vorst heeft zijn plich- tenten aanzien van de constitutie eenvoudig- weg te vervullen, wanneer hij niet onrecht- matig, dat is onzedelijk handelen wil. Zij zijn

Linggadjati in de Tweede Kamer

Het Kamerdebat over Linggadjati heeft evenals alle vroegere Kamerdebatten over de Indische kwestie een gevoel van onbevredigdheid achtergelaten. Tot op zekere hoogte was het een tooneelvoorstelling. De Kath. Volkspartij acht den tijd nog niet gekomen om met de Partij van den Arbeid te breken. Het cement, dat deze partijen thans samenhoudt, vertoont wel voortdurend meer scheuren, maar de situatie in den boezem der K.V.P. is nog niet van dien aard, dat haar Kamerfractie onder leiding van Prof. Romme een breuk en een daaropvolgende crisis aandurft.

Vandaar, dat Linggadjati geslikt moest worden, hoe groot de bezwaren bij vele Roomsche Katholieken tegen deze onwaardige, 't Koninkrijk ontbindende overeenkomsten ook waren. En vandaar ook de rede van Romme zooals zij uitviel. De ontwerpovereenkomst was eenvoudig voor een man, die het gezag en de eenheid des Rijks wil hooghouden, niet te aanvaarden. Maar Prof. Romme wist er raad op. De 17 punten der overeenkomst waren maar een fantastisch Linggadjati, een fantoom, het ware Linggadjati lag in de nadere toelichting

---

onvoorwaardelijk, onafhankelijk van eigen gewetensoordeel. De Vorst mag in zijn geweten de meest stellige overtuiging hebben, dat de moderne constituties onjuist zijn, maar hij mag ze toch niet opheffen..... Principiis obsta. Verbuigen zou min als verbreken van een grondwet is een voorstander van onze beginselen vergund."

* * *

Wij keeren tot ons begin terug.

Slechts zelden werd ons volk door heftiger emotie bewogen als juist in 1866—'68. De gewone wegen schenen te nauw voor de politieke hartstochten. De normale beraadslagingen in het Parlement brachten geen resultaat. Er werd een appèl gedaan op de diepste roerselen van de volksziel, namelijk de Oranjeliefde.

Toch bleef Groen van Prinsterer getrouw aan het wettig constitutioneel bestel.

Maar juist op dien grond kon hij van de Regeering eischen, dat ook zij met pijnlijke nauwgezetheid zich zou houden aan de regels der Grondwet, waarin de rechten van Vorst en Volk beide verankerd liggen.

van de Commissie Generaal en de Regeeringsverklaring. Hoewel meerdere Kamerleden overtuigend aantoonde, dat dit een volkomen sophistische redeneering was, het hielp niet. Het Kabinet-Beel mocht geen echec lijden. Men kon reeds vooraf reeds op zijn vingers natellen, dat de verschillende vragen, die Romme op min of meer barschen toon stelde, straks een (althans in Romme's oogen) voldoende bescherming van de zijde der Regeering zouden vinden. En zoo kon hij na overleg met den heer Van der Goes van Naters met een motie komen, die de Regeering kon aanvaarden en die de Roomsche-Roode coalitie niet omverwierp. En daarvan wordt nu het Koninkrijk der Nederlanden het slachtoffer.

* * *

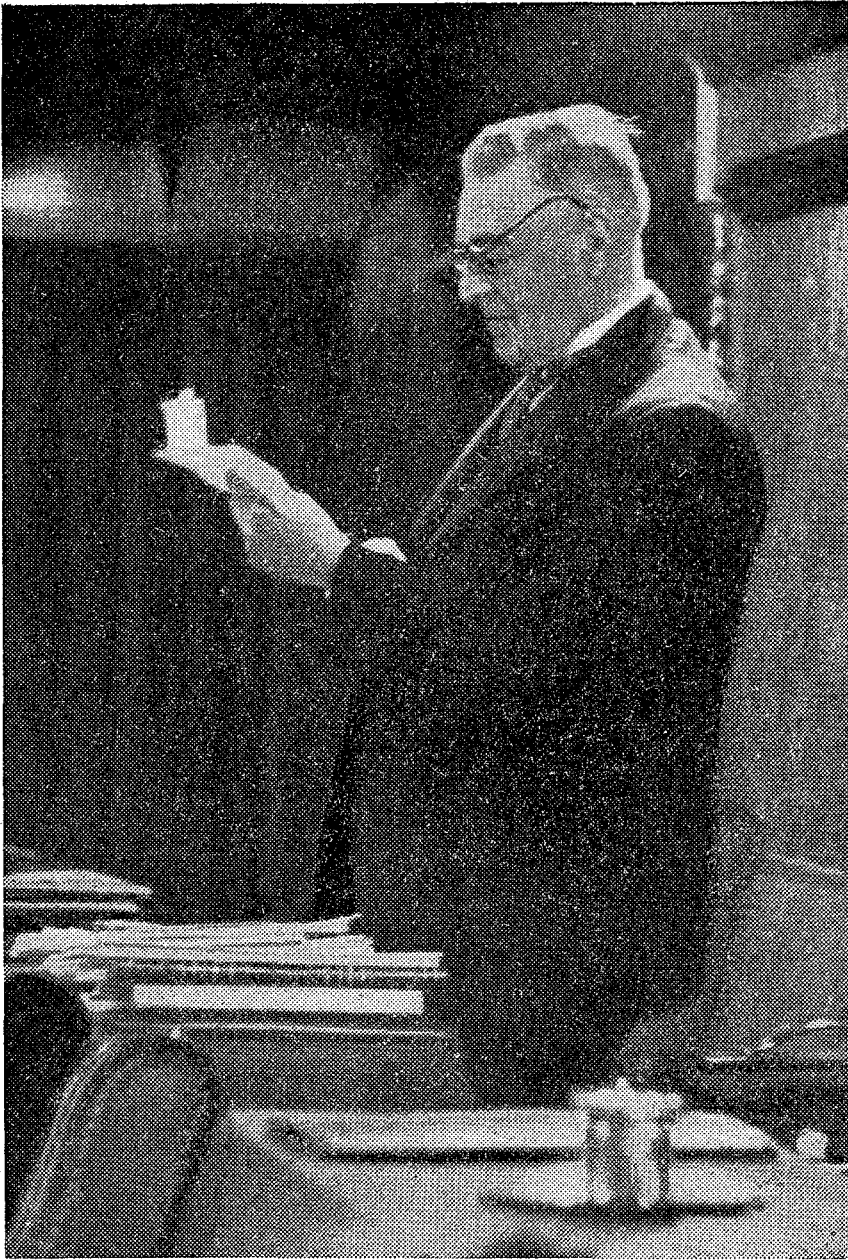
De taak der oppositie was onder de geschetste omstandigheden verre van gemakkelijk. Opzettelijk had prof. Romme zich als eerste spreker laten inschrijven. Ook dit was een deel der regie. De spanning moest aanstonds gebroken worden. Van meet af moest vast staan: Wat er ook gebeurt, de meerderheid der Kamer staat achter de Regeering. „Oppositie, praat maar raak, het helpt U toch niet. Ge doet eigenlijk het beste U maar bij de feiten neer te leggen."

Maar gelukkig heeft de oppositie niet gezwegen, maar in redevoeringen, die straks historische documenten zullen zijn, voor de eer van het land, voor de eenheid van het Koninkrijk en voor de handhaving van de Grondwet een welsprekend pleidooi gevoerd.

Met vreugde mogen wij constateeren, dat onze a.r. Kamerclub in het vervullen van deze vaderlandsche plicht zich — naast mannen uit andere fracties, zooals met name de heer Tilanus — niet onbetuigd heeft gelaten. Wij zijn de mannen van uiteenlopend politiek inzicht, die het tegen de Regeering in een vooraf reeds door de houding der Roomsche-Katholieken beslist strijd, moedig en goed geargumenteed voor de rechten van het Nederlandsche en de Indische volken hebben opgenomen, dankbaar voor hun woord.

* * *

Wat onze eigen mannen betreft, het is wel jammer, dat de Handelingen van de Tweede Kamer niet in veler handen zijn. Want de redevoeringen van Bruins Slot, Meyerink en

En toen kreeg de Heer Schouten het woord, die vanaf zijn plaats zijn „tegen Linggadjati” liet hooren.

Schouten zijn de moeite van het lezen overwaard.

Overtuigend heeft Bruins Slot aangetoond, dat de 17 punten van de concept-overeenkomst van Linggadjati een juridische, een staatsrechtelijke beteekenis hebben en dat de zogenaaamde „de facto erkenning” van de Republiek feitelijk een erkenning de jure is en dat daarom, in strijd met de Grondwet, een

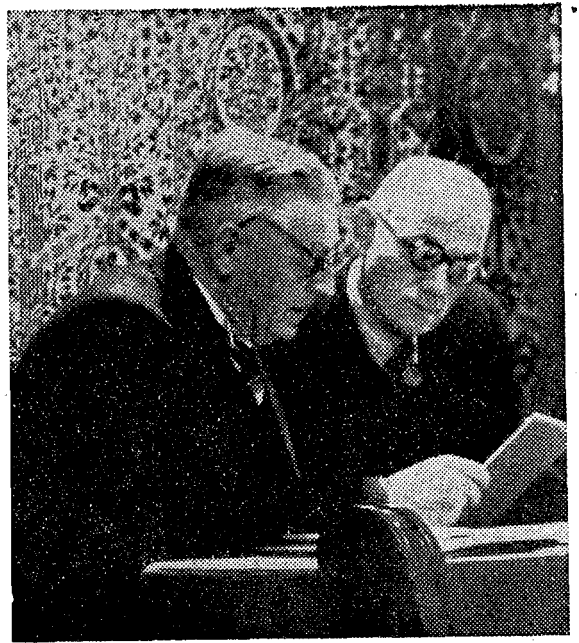
stuk van het Koninkrijk der Nederlanden wordt afgescheurd. De Commissie-Generaal is haar bevoegdheden te buiten gegaan en de Nederlandsche Regeering dekt zulk een gedrag. Bruins Slot hekelde het wankelende, onstandvastige Regeeringsbeleid op een wijze, die niet weerlegd kon worden, zooals heel duidelijk bleek, toen hij bij de replieken in een keurig speechje prof. Logemann beantwoordde.

Wat in Meyerink zoo te waardeeren valt is zijn principieel juist aanvoelen van de kwestie, zijn vaste overtuiging, zijn standhouden tot het laatste toe. Van al onze mannen heeft hij het zeker het zwaarst gehad, omdat hij telkens in besprekingen met de Regeering is betrokken geweest, als lid van de Commissie van Pol Indië heeft bezocht, voortdurend met den Minister van Overzeesche Gebiedsdeelen in contact stond en meer paden heeft moeten bewandelen, waarop wegens gladheid vele anderen zouden zijn uitgegleden. Zijn redevoering, die geheel in de lijn lag van zijn vroegere betoogen, en waaruit bleek, dat hij heel het verloop van het Indische drama van uit een vast standpunt beoordeelt, heeft de zwakke plekken van het gevoerde beleid ten duidelijkste aangetoond. Buiten de wet om heeft de Regeering de instructie van de Commissie-Generaal uitgebreid en haar feitelijk een onbepaalde volmacht gegeven. Met de van ouds bestaande staatkundige organisaties in Indië is geen behoorlijk overleg gepleegd. De heer Meyerink schetste voorts de betekenis van de handhaving der rechtsorde als basis voor de ware vrijheid. Hij vroeg of de Regeering het aandorst met ingang van 1 Januari 1949 afstand van eigen verantwoordelijkheid in uitzicht te stellen en daardoor de Indonesische volken prijs te geven aan een politiek die onberekenbaar is, maar die ons in elk geval met zorg vervult.

* * *

Onze club heeft drie mannen naar het parlementaire strijdperk gezonden. De derde was haar voorzitter, de heer Schouten.

In een rede van twee en een half uur, die van het begin tot het einde de heele Kamer boeide, heeft de heer Schouten op zijn wijze de Regeering en de Commissie-Generaal op de ontoelaatbare politiek, waaraan beide zich hebben schuldig gemaakt, gewezen. Hij begon al dadelijk aan de Regeering te vragen, wat zij eigenlijk van de Kamer wilde. Een formeel besluit naar aanleiding van de Concept-overeenkomst kan de Kamer niet nemen. Dat ware in strijd met de Grondwet. Hij informeerde naar het ware karakter van de overeenkomst van Linggadjati. In elk geval had die overeenkomst een staatsrechtelijk doel. Zij praejudiceert geheel op hetgeen jure constituendo nog moet worden vastgesteld. Hij wees op de geheime notulen, die volgens de Regeeringsverklaring evengoed bindend zijn als de overeenkomst met haar zeventien punten zelve. Hij toonde aan, dat de Commissie-Generaal haar bevoegdheden had overschreden. Haar

Schouten en Bierema dokteren aan de motie, die zal worden ingediend.

oplossing bleef niet „binnen het Koninkrijk”. De Regeering overtrad de wet door de instructie der commissie te verruimen. Zoo wordt de democratie niet gediend. De Regeering verwijt iemand als Jhr Roëll illegaal optreden — terecht, maar zelf handelt zij ook illegaal. En dat is nog erger. Daarna rafelde de heer Schouten de overeenkomst, de toelichting en de regeeringsverklaring uiteen. Alles rammelt. Het een is niet in overeenstemming met het ander. Met feiten bewees hij, dat de z.g. Republiek het feitelijk gezag over Sumatra en Madoera zeker niet uitoefent, en ook niet over Java. Er is geen gevestigde orde van zaken. Niettemin staat er in art. 1 der overeenkomst, dat wij de Republiek erkennen „als de facto uitoefenende het gezag”. Voorts geeselde hij de gedragingen van de Commissie-Generaal en den Luitenant-Gouverneur-Generaal, en gispde hij het beroep op buitenlandsche druk als onwaardig. Natuurlijk liet de heer Schouten niet na er uitdrukkelijk op te wijzen, dat wij voorstanders zijn van een langs wettigen weg te verkrijgen zelfstandigheid van Ned. Indië. Daarvoor hebben wij reeds jaren lang gepleit. Dat kan iedereen weten. Maar toch wordt het, ook tegenover het buitenland, altijd zóó voorgesteld, dat wij voorstanders zijn van herstel der oude koloniale verhouding. Dat is een valsche voorstelling van zaken. Wij zijn bereid mee te werken aan de uitvoering van

de Regeeringsverklaring van 7 December 1942, uitgesproken bij monde van de Koningin. Wij dringen er op aan, dat met den snelsten spoed een Rijksconferentie wordt samengeroepen. Zóó alleen wordt het Koninkrijk gediend en zoo versta ik — zeide de heer Schouten — het „Je Maintiendrai”.

* * *

Het antwoord van Minister Jonkman was wel zeer teleurstellend. Hij wist, dat door de houding der Roomsch-Katholieken zijn zaak gewonnen was. Wat zou hij zich nog veel moeite geven om zijn zwaar geharnaste bestrijders te antwoorden. Hij behoort — zoo liet deze man zich uit — tot de menschen die vooruit kijken en zijn tegenstanders tot hen, die naar het ver-

leden omzien. Het was nu in een debat als dit eenmaal zoo, dat men zoo vast in eigen overtuiging stond, dat men zich toch niet tot andere gedachten liet brengen.

Het was, uit een oogpunt van parlementaire behandeling van een allergewichtigst vraagstuk beschouwd, eigenlijk droevig. Maar zoo is het met dit kabinet bijna altijd. De oppositie krijgt maar heel zelden antwoord. Van te voren staat vast, dat de Regeering de meerderheid op haar hand heeft; de minderheid is toch maar een groep achterlijke achteromkijkers; wij, ministers, zijn de bouwers, de zieners in de toekomst.

En zoo voert men op onherstelbare wijze het vaderland ten verderve.

Niemöller

Mr I. A. DIEPENHORST.

over de schuld en de nood en de verwachting der Duitschers

Onlangs kwam in Nederlandsche vertaling een kleine bloemlezing uit van wat door Ds Martin Niemöller, den bekenden leider uit den Duitschen kerkstrijd, sedert de capitulatie geschreven en gesproken werd, over de schuld, nood en verwachting der Duitschers (Nijkerk 1946).

Reeds de naam van den auteur dwingt als het ware om van zijn beschouwingen kennis te nemen. De welversneden pen van een romantisch biograaf zou gemakkelijk zijn leven in vergelijking met dat van Hitler kunnen teekenen op even dramatische als met de werkelijkheid overeenstemmende wijs. Bij Hitler kan men na zijn aanvankelijke tegenslag en beproevingen aanschouwelijk maken, hoe zijn bestaan immer grootscher opvlucht neemt tot hij te München in 1938 werkelijk de toonaangevende Europeesche machthebber is en in 1940 voor zijn Vaderland den oorlog schijnt te hebben gewonnen. Wat Niemöller aangaat, bij hem leidt na een eveneens moeitvolle zij het dan roemrijke jeugdperiode — hij brengt het tot duikbootkapitein — de levensweg door steeds dieper ravijnen, naarmate het pad van den ander hooger klimt. Als Hitler enkele jaren aan de macht is, wordt Niemöller gevangen genomen. Na verloop van tijd blijkt hij de persoonlijke gevangene van den Führer te wezen. Welhaast zijn de meesten zijn naam vergeten. Een oogenblik baart hij opzien door bij het uitbreken van den krijg zijn diensten

het vaderland aan te bieden. Deze worden geweigerd en eerst in 1945, wanneer Hitler gevallen is, dieper dan eenig potentaat voor hem, treedt de eenvoudige predikant van Berlijn-Dahlem, weer binnen den lichtkring. Hij is een der eersten, met wien de voormannen der buitenlandsche kerken willen spreken. Men luistert naar zijn woord, men hecht aan zijn oordeel. De bewering is niet te boud, dat deze gewezen concentratiekamp-bewoner — naast sommige leden van het roomsche episcopaat — meer dan iemand anders van zijn landgenooten er toe bijdraagt, dat de Duitschers niet geheel de paria's van Europa worden.

Niet minder belangwekkend dan de persoon van Niemöller is, mogen de vragen heeten, waarover hij schrijft. Hij stelt de schuld der Duitschers aan den oorlog en aan alle door de machthebbers van het derde rijk bedreven gruwelen aan de orde. Hij beziet de meest gewenschte inrichting der Duitsche Evangelische Kerk. Hij spreekt over de in de achterliggende jaren zoo duidelijk gebleken noodzaak, dat de kerk haar boodschap ook voor het staatkundige terrein duidelijk brenge, zoodat niet meer, gelijk voorheen, een berustende houding wordt aangenomen tegenover schanddaden, wier weerga men nauwelijks vindt. Hij laat zich uit over het bewaren der volkseenheid, over de verhouding der christenen tot de communisten, over de taak der geloovigen in deze wereld om te getuigen. Hij vertelt van de alle menschelij-

ke haat en strijd te boven gaande eenheid in Christus, die hij nooit sterker beleefde, dan toen door hem omstreeks Kerstmis 1944 avondmaal gevierd werd met een Engelsche overste, twee Noorsche reeders, een Servisch diplomaat, een Macedonisch journalist en een Hollandische minister van oorlog in het concentratiekamp te Dachau.

Wat Niemöller ons biedt, zijn de inzichten van een man, die veel heeft uitgestaan, die zonder dit te begeeren, een der leiders is geworden van het protestantsch kerkelijk verzet tegen Hitler, die geen wetenschappelijke verhandelingen schrijft over de verhouding van kerk en staat, van geloof en politiek, maar die als zoon van zijn land en van zijn kerk de voor christenen begaanbare weg uit de chaos tracht te vinden. Wie hiermede niet rekent en alleen afgaat, op wat wij in Nederland kennen, zal zich bevreemden over het feit, dat Niemöller misschien in sommige opzichten hecht aan een landskerk en tegenover de vrije kerk eenige terughouding betoont, haar althans niet zoo onvoorwaardelijk bijvalt als wij plegen te doen.

Nog raadselachtiger is voor een dergelijk iemand Niemöller's verzoek, aan het begin van den tweeden oorlog, om weer dienst te mogen nemen. Slechts wanneer men bedenkt, dat in Duitschland de landskerk waarschijnlijk nog dieper wortelde dan ten onzent de hervormde kerk als heerschende kerk in den tijd der republiek, wordt begrijpelijk, dat het niet aangaat terstond ingang van onze denkbeelden bij den Duitschen kerkleider te begeeren. Alleen indien men zich voorstelt de destijds te verwachten situatie der Duitsche kerk, hetzij bij een nederlaag, hetzij bij een overwinning voor het Hitler-regime, kan er eenig begrip ontstaan voor de poging om bij de zeemacht te worden opgenomen. Niemöller hoopte, gelijk hij zelf zegt, op een onderhandelingsvrede en wilde alsdan niet gevangen zitten maar in vrijheid ten bate van zijn land werkzaam zijn. Het staat ieder vrij, dat een zonderlinge redeneering te achten, niemand zal hier een man willen hard vallen, die boven anderen getoond heeft, te durven instaan met zijn leven, voor hetgeen hij als waarheid zag. Bovendien is Niemöller wellicht beïnvloed door de gangbare Luthersche opvattingen, omtrent de plichten van den onderdaan jegens de overheid, waarin immers de volgzzaamheid jegens de regeering van den staat overheerscht en als regel lijdelijk verzet de uiterste grens vormt.

Men behoeft daarom nog niet in alles met Niemöller in te stemmen. Het is zeer wel mogelijk dat sommige door hem voorgeslagen oplossingen weinig aanbevelenswaardig zijn,

ook indien men tijd, plaats en omstandigheden, waardoor zij gegeven werden, in aanmerking neemt. Het kan ook wezen, dat Niemöller's houding ons geheel onverklaarbaar blijft. Zelfs goede vrienden van hem hebben gezegd, dat zij bij tijden zich afvragen, waar hij voor het oogenblik belanden zal, al twijfelen zij niet aan zijn uiteindelijke behouden thuiskomst.

Om deze reden zou het verkeerd zijn bij voorbaat een „fiat” te geven, aan alles wat Niemöller zegt of doet, alsof tegenover hem alle critiek zou moeten verstommen. Dit is het laatste, wat hij ook zelf begeert, en men kan aan de Evangelische kerk in Duitschland onmogelijk een slechtere dienst bewijzen.

Des te meer mag het feit verheugen, dat de schrijver in bovengenoemd boekje bijna uitsluitend behartenswaardige dingen opmerkt. Onvoorwaardelijk moet het Duitsche volk volgens hem de schuld van al wat in het afgelopen tijdperk misdreven werd, op zich nemen en volledig plaatst hij zich achter de desbetreffende verklaring van Treysa. Deze houding wint aan betekenis, waar vele voor-
aanstaande christenen zich afkeerig toonden om jegens het buitenland ongelijk te bekennen.

Op Engeland en Amerika drukte immers de verantwoordelijkheid van het dictaat van Versailles met al zijn rampspoedige gevolgen en het was daarom teveel gevegd, alles wat Hitler in bond met zijn satellieten verrichtte, alleen op de schouders van het Duitsche volk te leggen. Men was van ganscher harte bereid tegenover God schuld te belijden, doch tegenover de overwinnaars was zulks onnoodig. Dat deze redeneering door Niemöller niet is gevolgd, kan moeilijk hoog genoeg worden aangeslagen. De eerbied voor zijn overtuiging rijst nog, zoo men nauwkeuriger de handelingen der Duitsche belijdeniskerk beschouwt. Haar leiders tenminste hebben van tijd tot tijd met groot persoonlijk gevaar geprotesteerd tegen menschonteerende daden der nazies. Niemöller zelf verhaalt van een conferentie op 25 Jan. 1934 in de Rijkskanselarij door Hitler met een dertigtal mannen van het kerkelijk verzet belegd, die hem Hitler's vijandschap bezorgde, toen hij en niet de Führer het laatste woord behield. Met hem hebben andere predikanten en vele hunner gemeenteleden zich gestaag gekeerd tegen iedere aantasting van de rechten der kerk en hun verontwaardiging uitgesproken over de vertrapping van menschelijkheid en recht. Desondanks geven zij toe dat hun optreden nog niet beslist genoeg is geweest, onttrekken zij zich in geen enkel opzicht aan het volksverband, verklaren zij ruitelijk als volk zich geschandvlekt te weten. Het is dui-

delijk, dat deze christelijke ootmoed beter dan iets anders begrip en medelijden ten opzichte van het Duitsche volk kweken kan.

Met groote ernst waarschuwt Niemöller tegen herhaling van de vooroorlogsche fouten: de kerk mag niet het gebied der politiek geheel vrijlaten en de groepsvorming met haar onderlinge afgeslotenheid in het volk bevorderen. Hij schenkt zijn vermaan geen nadere uitwerking, maar herinnert eraan, hoe de kerk wederom het geweten der natie worden moet, hoe de geloovigen dienen te beseffen, dat zij in de communisten met mede-menschen, met mede-burgers van doen hebben. Hij spoort nadrukkelijk er toe aan om zooveel mogelijk die eenheid te betrachten, want het „speelt geen rol of wij Lutheranen, Gereformeerden, Unitariërs, of Calvinisten zijn. Het gaat er om dat wij vrede met God hebben niet door onze werken, maar door het geloof, dat Jezus Christus mijn Heer en Verlosser is” (17). De uitwerking dezer gedachten zal buiten twijfel voor heel wat moeilijkheden plaatsnemen. Zij kunnen ook in een zin worden gevát, die ze niet onbedenkkelijk maakt. Echter, gelet op de blijkbare bedoeling bevatten ze alleszins waarheid en vorderen uit dien hoofde de grootste aandacht. Een Christen heeft niet genoeg gedaan, wanneer hij kerkelijk het atheïsme en politiek het communisme te vuur en te zwaard tegen staat, tenzij dat hij daarnaast in atheïsme en communist tevens den mede-mensch blijft zien, den medeburger, voor wien hij een zekere verantwoordelijkheid draagt en die hij niet alleen mag afstooten maar die hij ook moet trachten te winnen in liefde.

Bij het ontwikkelen van zijn gedachtengang omtrent de verhouding tusschen kerk en staat kan Niemöller moeilijk in bijzonderheden treden, omdat hij over de toekomstige ontwikkeling vrijwel in het duister tast. Toch geeft hij soms wel een sterk oordeel, zoo wanneer hij komt op een waardeering van den toestand in het verleden. Dan ontziet hij zich niet om te zeggen, dat er veel ouds en verrots bij de landskerken was op te merken. Zelfs meent hij, dat ze met één been reeds in het graf staan. Al verklaart hij zich niet tot een duidelijk voorstander der geheel vrije kerk, wel is het aan geen twijfel onderhevig, dat hij een belijdende kerk wenscht en dat het tot een vrije kerk zal moeten komen. Zijn aarzeling is begrijpelijk, want metterdaad — hoe heilzaam waarschijnlijk op den duur — het beteekent voor een kerk veel, wanneer haar recht tot het geven van godsdienstonderwijs op de scholen vervalt en zij niet langer de bevoegdheid bezit om onder goedkeuring van den Staat

kerkelijke belastingen te heffen. Daar komt bij, dat de Amerikaansche opvatting omtrent een kerk — zij zou een vereeniging wezen — nu niet bijster aantrekkelijk is. In elk geval verlangt Niemöller een zoo groot mogelijke werkzaamheid der gemeenteleden, veroordeelt hij alle hiërarchie, die weer dreigt binnen te sluipen, wenscht hij behoud der confessies onder erkenenis van de oecumeniciteit der kerk en verwacht hij heil van een overzichtelijke in-deeling in kerspels, die even uitgestrekt zijn als de roomsche bisdommen. Ondertusschen is zijn voornaamste bedoeling niet om een groote protestantsche kerk te verkrijgen, maar wil hij alleen verhoeden, dat tweedracht zou worden gewekt door verschilpunten, die van bijkomstige beteekenis zijn en niettemin verhinderen, dat de levende gemeente doet blijken hoe er onder het Duitsche volk nog geloof leeft.

Niemöller verwacht voor zijn volk nog zware tijden. Hij hoopt dat de christenen uit alle landen hun mede-geloovigen in het zwaar geteisterde Duitschland zullen te hulp komen. Reeds geschiedt dit en een dergelijke onderlinge christelijke barmhartigheid is „een getuigenis, dat de wereld moet doen ophooren, zoodat de menschen merken: misschien zou Jezus van Nazareth, die vrede schept tusschen mensch en mensch, misschien zou die toch de Weg, de Waarheid en het Leven kunnen zijn en misschien zou Hij ons den Weg tot den Vrede kunnen wijzen”. (22).

Hoe weinig men in de practische politiek oogenschijnlijk aan zulk een algemeene uitspraak heeft, in wezen wordt hier opnieuw — en dat nog wel door een der „verslagenen” — de eenig mogelijke redding aangewezen uit de huidige wereldnood. Wanneer een man als Niemöller op deze wijze spreken kan, terwijl in de eerste dagen na de Russische bezetting tweehonderd leden en twintig predikanten van zijn gemeente zelfmoord pleegden, mogen wij, aan wie als volk deze verschrikking bespaard bleef, ons zeker niet in gelatenheid afwenden, maar hebben wij de taak, om een dergelijke oproep te beantwoorden.

Erratum: In het artikel: „Actief protestantisme” moeten op blz. 426, 1e kolom, regel 25 v.o. de woorden: „en op dit oogenblik in Polen” uitvalen, daar zij niet juist zijn, gelijk een vriendelijk lezer aantoonde.

De Indonesische VOLKSVERTEGENWOORDIGING

B. JILDERDĀ

In de preambule van de ontwerp-overeenkomst van Linggadjati wordt gesproken van de volksvertegenwoordiging van Indonesië aan wier goedkeuring deze basisovereenkomst onderworpen moet worden.

De argelooze lezer zal bij het lezen hiervan wellicht gedacht hebben aan de parlementen van West-Europa, die wortelen in de volks-overtuiging en gevormd zijn door middel van algemeene verkiezingen. Als men echter het ontstaan en de wordingsgeschiedenis van het Indonesische parlement nagaat, dan zal men weldra opmerken, dat dit „parlement” weinig gemeen heeft met de parlementen van de Westersche democratieën, omdat er van een beïnvloeding door de breede lagen van de Indonesische bevolking op de samenstelling van deze volksvertegenwoordiging en dus ook op het Regeeringsbeleid nauwelijks sprake is.

Een onderzoek naar het ontstaan van de Indonesische volksvertegenwoordiging of het „Komité Nasional Indonesia Poesat”, kortweg K.N.I.P. geheeten, voert ons naar de donkerste periode in de geschiedenis van Indonesië, den Japanschen bezettingstijd.

Toen Japan in de laatste oorlogsjaren ertoe overging een schijn-onafhankelijkheid te verleen aan de verschillende landen „in de sfeer

van gemeenschappelijke welvaart van Groot-Oost-Azië in ruil voor actieve deelname aan de verdediging van deze sfeer”, kwam Nederlandsch-Indië ook aan de beurt.

Op 5 September 1943 werd opgericht de Centrale Raad van Advies met als president Ir Soekarno. Hoewel deze Raad van Advies, waarin vele prominente Indonesiërs zitting hadden, weinig of geen invloed mocht uitoefenen op de regeering van het land en ook in dit opzicht dus ver achterstond bij den veel gesmaden volksraad, werd er toch veel ophef van gemaakt en werd „de dank van 50 miljoen Indonesiërs op Java” overgebracht aan den godenzoon te Tokio, keizer Hirohito.

Na een snelle zegevierenden opmarsch stonden de geallieerden in den nazomer van 1944 voor de toegangswegen naar Ned.-Indië. De Japanners, die zich nu rechtstreeks bedreigd voelden, trachtten zich te verzekeren van den „goodwill” van de Indonesische leiders door hun op korten termijn onafhankelijkheid te belooven. Een „Comité voor onderzoek van de voorbereidingen voor de onafhankelijkheid” werd ingesteld, waarin naast vele leden van den Adviesraad enkele Japanners zitting hadden, allen benoemd door den Japanschen opperbevelhebber op Java. Dit comité heeft weinig kunnen uitrichten en het werd dan ook spoedig vervangen door de „Commissie ter Voorbereiding van de Onafhankelijkheid van Indonesië”. De leden van deze commissie werden benoemd door het Japansche opperbevel in de Zuidelijke gebieden. Soekarno fungeerde als president, terwijl Moh. Hotta tot vice-president benoemd werd.

De eerste zitting van deze commissie was bepaald op 19 Aug. 1945, maar de elkaar snel opvolgende gebeurtenissen, de capitulatie van Japan, de overgave van de Japansche legers noopten Soekarno tot handelen. In den nacht van 16 op 17 Augustus kwam de commissie bijeen en nam verstrekkende besluiten. Zij verklaarde zich n.l. tot vertegenwoordigster van het geheele Indonesische volk en stelde zich achter de enkele uren tevoren geproclameerde „Republiek Indonesia” met Soekarno als president.

Ook werd een grondwet ontworpen en aangenomen, terwijl tevens vastgesteld werd, dat de president ter zijde gestaan zou worden door een Centraal Nationaal Comité.

Nadat de „Commissie ter Voorbereiding van de Onafhankelijkheid van Indonesië” aldus de

Want — ook in de wereld der ideeën is geen stilstand en de gedachten, die in de sfeer van het staatkundig leven den revolutiegeest droegen, grijpen al verder om zich heen. Op steeds breeder terrein wordt de band aan het Woord aangetast en de autonomie van den mensch verheerlijkt. De geopenbaarde waarheid Gods tracht men al verder terug te dringen, talrijk zijn zelfs de verschijnselen, dat ook in de positief-geloovige kringen het onderscheidingsvermogen zwakker wordt, de gevaarlijke drijfveeren niet meer worden gezien, de bedenkelijke richting, die men inslaat, niet meer wordt aanvoeld.

Citaten uit Saevis Tranquillus in Undis door Dr H. Colijn.

Indonesische Republiek geproclameerd had, was haar arbeid afgelopen en loste zij zich op in het Centrale Nationale Comité, het „Komité Nasional Indonesia Poesat”. Soekarno benoemde nog een aantal nieuwe leden en de eerste volksvertegenwoordiging van de republiek Indonesia was geboren.

Reeds op 29 Augustus 1945 werd de eerste zitting van het Centrale Nationale Comité geopend door den president Soekarno in den Stadsschouwburg te Batavia.

Het ontstaan van het K.N.I.P. was dus allernieuwst democratisch en in den eersten maanden van haar bestaan was deze volksvertegenwoordiging dan ook niets anders dan een hulpcomité van den president. Het schijnt in de bedoeling van Soekarno en Hatta gelegen te hebben slechts één partij toe te staan in de nieuwe republiek om op die wijze het totalitair karakter van hun schepping te bewaren en te bevestigen. Dit streven van Soekarno stuitte echter op het verzet van Sjahrir en andere vooraanstaande Indonesiërs, die den gang van zaken weinig bevredigend vonden en steeds feller critiek uitten op Soekarno en zijn regeering. Critiek op de dictatoriale bevoegdheden van Soekarno, critiek op de ministers, die alleen verantwoordelijk waren aan den president, critiek ook op de leden van dit Soekarno-kabinet vanwege hun gedrag tijdens de bezetting.

Toen op 7 October een 50-tal leden van het Centrale Nationale Comité een verzoek richtten tot Soekarno om zoo snel mogelijk het Comité om te vormen tot een parlement, was de drang naar een meer democratische bestuursvoering niet meer te stuiten.

In een regeeringsverklaring werd bekend gemaakt, dat de leden van het Centrale Nationale Comité als parlementsleden beschouwd zouden worden. Tevens werd een werkcomité, de „Badan Pekeraja”, gekozen uit de leden van het Centrale Nationale Comité, dat de dagelijksche werkzaamheden verrichten zou en verantwoordelijkheid schuldig zou zijn aan het Centrale Nationale Comité.

Een volgende stap in de door Sjahrir c.s. gewenschte richting was het voorstel van de „Badan Pekeraja” (Werkcomité) om de ministriele verantwoordelijkheid tegenover het Centrale Nationale Comité in te voeren. Dit voorstel werd aanvaard en het eerste kabinet werd nu gevormd op deze basis.

De eerste ronde tusschen de fascistische gezinde Soekarnogroep en de meer democratisch gezinde Sjahrir was door den laatste gewonnen.

Eén van de belangrijkste regeeringsdaden van het eerste Sjahrir-kabinet was het rich-

ten van een uitnoodiging tot de Indonesiërs om zich te organiseeren in politieke partijen. Hieraan werd gevolg gegeven met een ongekend enthousiasme. Partijen schoten als paddestoelen uit den grond en in minder dan geen tijd was het aantal zoo groot, dat de republiek Indonesië een vergelijking met democratisch Nederland van vóór den oorlog, althans in dit opzicht, glansrijk zou kunnen doorstaan.

De vraag rees nu, of het werkcomité zou moeten blijven bestaan. Het Centrale Nationale Comité besliste dat dit comité zou blijven voortbestaan en bepaalde het ledenaantal op 25, waarvan 17 gekozen moesten worden uit het Nationale Comité, terwijl 8 leden benoemd moesten worden uit menschen, die midden in het volle leven stonden. De 17 gekozen leden moesten de verschillende richtingen in het Nationale Comité vertegenwoordigen. Het werkcomité zou vooral legislatieve werkzaamheden verrichten. Door het ontstaan van verschillende politieke partijen, bleek het noodzakelijk om het comité aan te vullen met vertegenwoordigers van deze partijen.

Het aantal leden van het Centrale Nationale Comité veranderde hierdoor telkens en bedraagt op het oogenblik zelfs 250. De zeker niet onbekwame Soetan Sjahrir, die er zich van bewust was, dat alleen een meer democratisch Indonesië aanvaard kon worden door de wereldopinie, bleef aandringen op een verdere democratisering van het hoogste vertegenwoordigende college in den staat.

Dit had tot gevolg dat op 6 Mei 1946 een verordening tot herziening van de samenstelling van het Centrale Nationale Comité gepubliceerd werd.

De voornaamste punten van deze verordening waren de volgende:

Het comité zal samengesteld worden uit 200 leden, waarvan:

- a. 100 door locale verkiezingen aangewezen (regionale vertegenwoordigers);
- b. 60 vertegenwoordigers van politieke partijen (centraal aangewezen);
- c. 40 leden benoemd door den president.

Voor de verkiezing van de onder a. genoemde leden zal een systeem van getrapte verkiezingen gelden, herinnerend aan de verkiezingen voor den Volksraad. De b.-groep zal worden aangewezen door een commissie, bestaande uit de vertegenwoordigers van de voornaamste politieke partijen, terwijl de c.-groep benoemd moet worden door den president, waarbij deze in het bijzonder rekening moet houden met de niet Indonesische bevolkingsgroepen.

De uitvoering van deze verordening heeft gestagneerd door den mislukten staatsgreep van den communist Tan Malakka, die resulteerde in de ontvoering van Sjahir en die tevens invloed had op den tragen gang van de „onderhandelingen” met Nederland. Uit deze „binnenlandsche revolutie”, want zoo mogen deze gebeurtenissen worden gekarakteriseerd, is Sjahir aanvankelijk versterkt te voorschijn gekomen.

Wat verder uit de hervorming van 't Centrale Nationale Comité zal voortvloeien, moet worden afgewacht. De gebeurtenissen van de laatste weken laten ons in vele opzichten nog in 't onzekere met betrekking tot den verderen loop van zaken.

Na het schrijven van bovenstaand artikel bereikte ons uit Indonesië nog het bericht, dat Soekarno het totaal aantal leden van het

K.N.I.P. van 223 op 413 gebracht heeft. Het aantal Masjoemileden werd bijna verdubbeld, terwijl de Communisten eenzelfde aantal zetels toegewezen kreeg als de Socialistische partij van Sjahir.

Ook de Parhindo (Protestantsch Christelijk) en de P.N.R.I. (Katholiek) zullen in de toekomst door een grooter aantal afgevaardigden vertegenwoordigd worden.

Een nieuw element heeft Soekarno in de samenstelling van het K.N.I.P. gebracht door ook vertegenwoordigers van Sumatra, Borneo en Oost-Indonesië hierin op te nemen.

Deze maatregel van Soekarno is ongetwijfeld van tijdelijken aard; de wensch om een meerderheid te verkrijgen voor het Linggadjati-accord en de aandrang uitgeoefend door Masjoemi om te komen tot een betere vertegenwoordiging van hun partij in de volksvertegenwoordiging, hebben grooten invloed gehad.

De politieke partijen in de Republiek Indonesia

B. JILDERDA

In de eerste fase van de Indonesische revolutie streefden de republikeinsche leiders naar de vorming van een eenheidspartij.

Hiertegen kwamen Sjahir en Sjarifoedin in verzet en zij wisten te bewerkstelligen dat vrijheid van partijvorming werd ingevoerd.

Binnen zeer korten tijd werden overal op Java en Sumatra politieke partijen gevormd, gedeeltelijk waren dit partijen, die reeds in den vooroorlogsch en tijd bestonden, maar ook ontstonden er allerlei nieuwe groepeerings en organisaties.

Hoewel de partijenformatie in de republiek in het afgelopen jaar een steeds wisselend beeld vertoont door de groote verschuivingen, als gevolg van voortdurende fusies en splitsingen van bepaalde groepeerings, begint zich in den laatsten tijd een bepaalde partijverhouding te kristalliseeren, die zeer belangwekkend is en waarschijnlijk van grooten invloed zal kunnen zijn op de toekomst van de jonge republiek.

In het volgende korte overzicht wil ik trachten een bijdrage te leveren tot een beter begrip van de gecompliceerde politieke situatie, zooals die op het oogenblik in de republiek bestaat.

Masjoemi.

In November 1943 werden de beide groote godsdienstige vereeniging, „Moehammadyah”

en „Nachdatoel Oelama” gelijkgeschakeld door het Japansche regiem en vereenigd in de Masjoemi (Masjarakat Sjoera Moslim Indonesia).

Deze organisatie, die vlak na de Japansche capitulatie weinig van zich deed spreken, begon in November van het jaar 1945 groote activiteit ten toon te spreiden. Een activiteit, die zich vooral kenmerkte door het voeren van oppositie tegen het eerste kabinet Sjahir en o.a. leidde tot het aantekenen van protest tegen de verandering van een presidentieel naar een parlementair kabinet.

Hoewel de Masjoemi ongetwijfeld de grootste partij is in Indonesië, is ze door haar heterogene samenstelling niet in staat gebleken leiding te geven aan de revolutie.

Naast de zeer militante organisaties als de „Hizboellah” en „Sabil-illah”, de beide strijdgroepen van de Masjoemi, staan de zuiver religieus geörienteerde groepen, die herinneren aan de „Sarekat Islam” uit vroeger dagen. Een van haar woordvoerders verklaarde, dat het ideaal van de Masjoemi is: de Islamitische staat met een Islamitische regeering.

De ongeschoolde Indonesische massa, die vreemd en niet-begrijpend staat tegenover de politiek-economische idealen, waarnaar Sjahir en zijn groep streven, voelt zich aangetrokken door deze vage doelstelling en daaruit is dan ook haar groot aantal leden te verklaren (volgens haar eigen opgave 15.000.000).

Ondertusschen groeide in de boezem van de partij het verzet van de jongeren tegen de negatieve houding van de oudere leiders, zooals Dr Soekiman. Tot deze jongeren met een naar het schijnt radicale politieke en vooruitstrevende gezindheid behooren Moh. Roem, Moh. Natsir, Dr Abu Hamifah en Harsono Tjokroaminoto. Dank zij de activiteit van dezen vooruitstrevenden vleugel van de Masjoemi, kwam het 3e kabinet Sjahrir tot stand, waarin 8 plaatsen ingenomen zijn door leden van deze partij. Dat de oude garde van de Masjoemi zich niet zonder meer gewonnen geeft, blijkt uit de verklaring van het hoofdbestuur, dat de partij zich niet zal verzetten tegen het zitting nemen van haar leden, maar dat ze niet aan het kabinet zullen deelnemen met een mandaat van Masjoemi, maar als individueele personen.

Masjoemi heeft zich dus haar vrijheid van handelen volledig voorbehouden. Het feit, dat Sjahrir geen rechtzinnig Islamiet is en sommigen leiders van de Masjoemi collaboratie verweten heeft, heeft zijn populariteit bij den conservatieven vleugel van deze partij zeer bepaald niet verhoogd.

Als de voortekenen niet bedriegen, zal deze reuzepartij spoedig uiteenvallen, tenzij zij komt tot een concretiseering van haar beginselen op politiek, economisch en sociaal terrein. Het lijkt zelfs zeer wel mogelijk, dat het Ling-gadjati-accoord, geparafeerd door de Masjoemi-ministers en verworpen door de Masjoemi-partij, de knuppel zal worden voor het Masjoemi-hoenderhok.

P.N.I. (Partai Nasional Indonesia).

De heroprichting van deze partij, die onder het Nederlandsche bestuur zulk een werkzaam aandeel genomen had in het verzet tegen het Nederlandsch gezag, heeft niet dat succes opgeleverd, wat men er van verwacht had.

De namen van Soekarno en Moh. Hatta, die met de vooroorlogse bestaansperiode van deze partij nauw verbonden waren, zijn in het begin van groot propagandistisch belang geweest.

De oudere Indonesische intellectueelen, dikwijls verzetsleiders uit den Nederlandschen tijd, hebben zich opnieuw aangesloten bij deze partij. Dit verklaart ook waarom er een sterk anti-Nederlandsche inslag bij deze partij is, terwijl ze op economisch gebied nogal behoudend is. Juist door het laatste heeft de P.N.I. haar populariteit sterk zien afnemen en heeft zij haar plaats als grootste politieke partij moeten afstaan aan anderen.

P.S. (Partai Socialis).

Voor den oorlog met Japan kende men in Indië geen socialistische partij. Zelfs de Gerindo — de radicale vleugel van een nationalistische beweging, die zeer fel gekant was tegen het fascisme en bereid tot samenwerken met democratisch Nederland — uit dien tijd, waarmee de P.S. nauw verwant is, beperkte zich in haar program tot democratie en nationalisme.

In November 1945 werden er twee socialistische partijen opgericht, respectievelijk onder leiding van Soetan Sjahrir en Mr Amir Sjarioedin. Op 17 December daaropvolgend werd een fusie-congres gehouden en beide partijen vereenigden zich tot de Partai Socialis. Deze partij, die niet alleen Indonesiers, maar ook Chineezen onder haar leden telt, neemt een zeer belangrijke plaats in in de Indonesische samenleving.

In haar beginselverklaring wordt o.a. gezegd: De P.S. heeft de ideologie van het socialisme tot richtsnoer, met de erkenning van den klassenstrijd als een vaststaand feit in de kapitalistische maatschappij op de geheele wereld. De Socialistische Partij heeft een anti-kapitalistisch en anti-imperialistisch karakter, terwijl zij elke nationale cultuur en religie eerbiedigt.

De groote verdienste van de P.S. is geweest, haar streven naar zuivering der Indonesische samenleving van fascistische invloeden en de democratisering van het Centrale Nationale Comité. De twee leidende figuren, zijn Soetan Sjahrir en Sharifoedin, beiden zijn zij volkomen vrij van Japansche smetten en naar moet worden aangenomen beiden bereid om het Nederland samen te werken. Ofschoon de P.S. niet de grootste is van de Indonesische politieke partijen, is ze wel de belangrijkste, omdat zij leiding gegeven heeft en nog geeft aan de revolutie.

P.K.I. (Partai Kommunis Indonesia).

Deze partij deed begin November 1945 reeds weer haar intrede in de Indonesische politieke arena. Bovengrondsche activiteit van deze partij was na 1926 niet meer mogelijk geweest, omdat de Nederlandsch-Indische Regeering haar verboden had. In den eersten tijd na de Japansche capitulatie speelde Tan Malakka, een duistere figuur, een groote rol in deze partij.

Na den mislukten staatsgreep in Juli 1946, waarbij ook enkele communistische leiders betrokken waren, werd er een zuivering toegepast in de P.K.I. en werd tot voorzitter geko-

zen de ex-Digoelist Sardjono. Een andere figuur, die den laatsten tijd zeer op den voorgrond gekomen is, is de eerst kortgeleden uit Moskou teruggekeerde Alimin.

De P.K.I. heeft een grooten aanhang onder de jongeren en dingt met de Partai Socialis naar de gunst van de **Pesindo**, een verbond van jongeren, dat vrijwel alle Pemoeda-organisaties omvat. De P.K.I. is niet vertegenwoordigd in het z.g. nationale kabinet van Sjahrir, maar steunt hem in zijn onderhandelingspolitiek.

P.B.I. (Partai Boeroeh Indonesia).

Deze arbeiderspartij stond oorspronkelijk op syndicalistische basis. Onder invloed van den heer Setjiadid (ex-lid van het Noodparlement in Nederland) is deze partij opnieuw georganiseerd en den laatsten tijd vertoont de P.B.I. toenadering tot de Partai Socialis. Het toetreden van deze sterke partij zou uiteraard een zeer welkome versterking beteekenen voor de partij van Sjahrir, die dan meer ingang in de massa zou krijgen.

Ook hier, evenals bij de Pesindo, vindt de P.S. de P.K.I. op haar weg, die ook probeert profijt te trekken van de politieke labiliteit van deze arbeiderspartij, een poging, die, gezien het lage ontwikkelingspeil van de leden, zeker kans op slagen heeft.

Parkindo (Partai Keristen Indonesia).

Reeds op 7 December 1945 werd de Parkindo opgericht. Tot voorzitter werd gekozen Ds. Probowinoto, Gereformeerd predikant te Solo. Hoewel deze kleine partij uiteraard niet te vergelijken valt met de andere groote Indonesische partijen, neemt zij toch een actief aandeel in het Indonesische politieke leven. Oude bekende klanken komen wij tegen in het partij-programma. Het Woord Gods is beslissen hic et nunc, de overheid is van God gegeven, enz.

Daarnaast treffen wij zuiver revolutionaire leuzen en gedachten aan, die de geestelijke verwarring en het isolement van dezen kleinen voorpost van het Calvinisme demonstreeren. Blijkt er misschien ook uit, dat wij ons in het verleden te veel geconcentreerd hebben op de vorming van de Indonesiërs tot goede leden van de Kerk en hun maatschappelijke en staatkundige vorming verwaarloosden?

P.K.R.I. (Partai Kathoelik Repoebliek Indonesia).

Op 8 December 1945 werd de P.K.R.I. gesticht. Evenals haar Protestantsche zuster neemt ze

zeer actief deel aan het politieke leven in de republiek.

In het bovenstaande overzicht heb ik de belangrijkste Indonesische politieke partijen van het oogenblik genoemd. Dit overzicht is niet volledig. Talrijke organisaties, verbonden en vereenigingen „doen” aan politiek en trachten de regeering te beïnvloeden, maar een eigen richting, een eigen politiek program, hebben deze groepeerings niet en men mag dan ook verwachten, dat zij zich zullen oplossen in de bestaande groote partijen.

Tot slot nog enkele opmerkingen:

Langs welke lijnen de politieke ontwikkeling van Indonesië zal gaan, is moeilijk aan te geven. Dat het echter in de nabije toekomst op een botsing tusschen P.S. en P.K.I. zal uitloopen, lijkt zeer waarschijnlijk. Steeds duidelijker wordt de controverse tusschen deze partijen, steeds scherper de tegenstelling tusschen den westersch-gevormden Sjahrir en den intelligenten Stalinist Alimin, welk proces van ontwikkeling nog wel eens belangrijke consequenties met zich zal kunnen brengen.

Wat de beide andere groote partijen, de Masjoemi en de P.N.I. aangaat: evenmin als het „eerbiedwaardige” verleden de P.N.I., zal de godsdienstige binding de Masjoemi kunnen redden als deze partijen niet in staat blijven te zijn een scherp omlinjnde doelstelling te formuleeren voor een economische en sociale politiek.

Gireerde U reeds f 3.—

*Het is Uw abonnementsgeld
over 1947*

Vriendelijk verzoeken wij onze abonneés het abonnementsgeld voor 1947 te willen storten of doen overschrijven op onze girorekening.

**Het bedrag is f 3.— en het giro-
nummer is 267122 ten name van**

Drukkerij Libertas, Utrecht

Zeer binnenkort gaan de kwitanties de deur uit en wordt over het verschuldigde abonnementsgeld beschikt met verhooging van incassokosten.

Bij voorbaat dank voor Uw medewerking

ADMINISTRATIE

„NEDERLANDSCHE GEDACHTEN”

Socialistische ZELFGENOEGZAAMHEID

door A. R. de Kwaadsteniet

Men kan de socialisten, d.w.z. de heeren van de Partij van den Arbeid, veel verwijten, maar toch niet dat er bij hen een tekort is aan zelfgenoegzaamheid.

Het is bij hen als voorheen bij de sociaal-democraten. Als er iets goeds tot stand gebracht was, dan was dat te danken aan de sociaal-democraten, ook al hadden zij op alle mogelijke manieren tegengewerkt.

In Het Vrije Volk van 5 December j.l. is te lezen:

„Het is eigenaardig: de vroegere ministers van Sociale Zaken hadden steeds heel wat critiek te verduren en de tegenwoordige, de heer Drees, vindt bijna steeds instemming met het door hem gevoerde beleid.”

Inderdaad is dit eigenaardig. Maar waarom? Omdat hierin het duidelijk sprekende bewijs is geleverd, dat de tegenwoordige oppositie van Anti-Revolutionairen en Christelijk-Historischen een loyale oppositie is, welke zich niet op het standpunt stelt, dat hetgeen de tegenwoordige minister van Sociale Zaken doet, beslist verkeerd is, alleen reeds om het feit, dat de heer Drees lid is van de Partij van den Arbeid. Omdat de tegenwoordige oppositie de regeering zooveel mogelijk steunen wil en slechts dan zich tegen bepaalde maatregelen keert, indien deze beslist verwerpelijk zijn.

Tot dat peil heeft de sociaal-democratische oppositie zich in het verleden nooit weten op te werken en zij deed in de jaren vóór den oorlog wat thans nog door de Communisten wordt gedaan. Oppositievoeren om de oppositie.

In het Anti-Revolutionair verkiezingsprogram werd ook reeds gevraagd om voorziening in den nood van de ouden van dagen, zoodat het niets bijzonders is, indien thans van die zijde de voorgestelde oplossing aanvaard werd, al zal de toekomst nog moeten leeren, of het werkelijk zulk een „prachtige ouderdomszorg” is, welke Minister Drees thans tot stand gebracht heeft.

Laat men in het socialistische kamp maar niet te vroeg juichen. Wie zijn oor te luisteren legt bij de breede groep van arbeiders, zal hooren, dat men daar allerminst zoo vol lof is over de door de regeering genomen maatregelen op sociaal-economisch gebied. En binnen niet al te langen tijd zou wel eens kunnen

blijken de juistheid van het spreekwoord: „Wie wind zaait, zal storm oogsten”. Duizenden en nog eens duizenden arbeiders hebben niet zoo snel den reuzenzwaai kunnen meemaken, welke door tál van socialistische leiders gemaakt werd, toen zij van de oude S:D:A:P. overstapten in de Partij van den Arbeid. En er zal nog heel wat gedaan moeten worden aan de opvoeding van die arbeiders, voordat zij er van overtuigd zijn, dat al die eischen, in het verleden door de sociaal-democraten gesteld, niet voor verwezenlijking vatbaar zijn. Er wordt thans gewerkt aan een regeling om te komen tot bedrijfsorganisatie. Hoe deze regeling er zal uitzien, is nog niet bekend. Maar dit is zeker: indien in het verleden de sociaal-democraten zich niet **princiep**iel tegen bedrijfsorganisatie hadden verzet, dan zou men in ons land daarmede thans al heel wat verder zijn. In het verleden, toen de rechtsche partijen daarvoor het pleit voerden, moest men er echter niets van hebben, tegenwoordig is bedrijfsorganisatie eisch van „progressieve” politiek.

Op één ding mag bovendien nog worden gewezen, indien men zich in zelfvoldaanheid op de borst slaat, omdat Minister Drees zulke prachtige sociale maatregelen neemt. Indien Minister Lieftinck, ook lid van de Partij van den Arbeid, er niet voor zorgt, dat met betrekking tot 's lands financiën drastische maatregelen genomen worden om inflatie te voorkomen, dan helpen al Minister Drees' maatregelen niets en blijven de ouden van dagen in moeilijke omstandigheden verkeer en zal ook de positie van de arbeiders in het algemeen steeds ongunstiger worden.

Minister Drees is de man, die zich populair kan maken, minister Lieftinck is de man, die zich impopulair moet **durven** maken. Een heffing in eens en een vermogensaanwasbelasting kan men slechts een enkele maal binnen halen. Nog andere maatregelen zullen genomen moeten worden en..... met spoed.

Bij het debat over de begroting voor Buitenslandsche zijde werd van Staatkundig-Gereformeerde zijde ook dit jaar een amendement ingediend, dat beoogde het Gezantschap bij den Paus op te heffen. De heeren van de Partij van den Arbeid stemden thans tegen dit amendement.

Verderfelijke POLITIEK

door A. R. DE KWAADSTENIET

Over de wethoudersverkiezingen te Rotterdam is in dit blad reeds eerder geschreven.

Thans, na ongeveer vier maanden, moet geconstateerd worden, dat de Partij van den Arbeid zich bij de verkiezingen niet heeft laten leiden door het belang der gemeente Rotterdam, doch door partijoverwegingen, hetgeen door ons destijds trouwens reeds betoogd werd.

Rotterdam moest zes wethouders hebben, verklaarde Mr L. A. Donker namens de Partij van den Arbeid, want de omvangrijke werkzaamheden van het College van B. en W. vorderden zulks. Zes mannen werden gekozen tot wethouder, maar de praktijk heeft doen zien, dat er in het College van B. en W. thans vijf wethouders zitten, plus dan nog een Communist.

Van dezen laatste schreef „Het Vrije Volk”, dat hij is „een wethouder die niet tegen zijn taak is opgewassen”.

Wij zijn het ditmaal met het democratisch socialistische orgaan eens.

De vraag is nu maar, wie er verantwoordelijk voor is, dat die Communist in het College van B. en W. zitting heeft. En dan moet het antwoord luiden: de Partij van den Arbeid!

Tot driemaal toe heeft de heer L. van Halm getoond, dat hij voor de taak, waarvoor hij

---

Op 10 November 1925 werd een amendement van gelijke strekking ingediend door Ds Kersten. Het amendement werd toen aangenomen, dank zij het feit, dat sociaal-democraten en vrijzinnig-democraten hun stem daaraan gaven. Hadden zij bezwaar tegen dezen post op de begrooting?

Welneen, maar zij wilden de „rechtsche samenwerking” breken en Marchant, die, nadat het kabinet-Colijn ontslag gevraagd had, als kabinetsformateur werd aangewezen, was aanstonds gereed te verklaren, dat hij bereid was er voor te zorgen, dat op de begrooting van Buitenlandsche Zaken een post werd uitgetrokken voor het gezantschap bij den Paus. Dat was in 1925 de sociaal-democratische en vrijzinnig-democratische oppositie! Zulk een oppositie „ligt” ons niet. Vandaar dat personalistisch-socialistische ministers het gemakkelijker hebben in het parlement, dan vroegere ministers in rechtsche kabinetten.

geplaatst is, niet berekend is. Dat is heelemaal geen schande. Er is verscheidenheid van gaven. Over den persoon van den Communistischen wethouder spreken we niet. Hij kan een zeer goed en braaf man zijn. Maar een goed en braaf man is daarom nog geen goed wethouder, evenmin als een goed en braaf man daarom een goed minister zal zijn.

Maar wie niet in staat is het departement, dat aan zijn beheer is toevertrouwd, te beheerschen en zijn beleid te verdedigen, moet niet op een wethouderszetel plaats nemen. De Communist heeft thans tot driemaal toe in den Raad blijk gegeven, dat hij niet tegen zijn taak is opgewassen. Dat moest de man zelf inzien en..... heengaan.

Hij doet dat natuurlijk niet. Daarvoor is hij Communist, voor wien het partijbelang gaat boven het Gemeentebelang.

En zoo zit Rotterdam, dat volgens de Partij van den Arbeid dringend zes wethouders noodig had, met vijf wethouders, plus een Communist. Dit feit is van meer dan plaatselijke beteekenis. Anders zou het geen zin hebben, hierover in ons blad te schrijven.

Het is een symptoom van de verderfelijke politiek van de Partij van den Arbeid. Men heeft in dien kring steeds den mond vol over „democratie”, doch intusschen is men telkens weer bezig de democratie den nek om de draaien.

Eén ding moet worden toegegeven. In bepaalde omstandigheden weten de democratisch-socialisten vooruit te zien. Zij zien in hun gedachten reeds de volgende verkiezingen en zij beseffen voor welke moeilijkheden zij dan zouden komen te staan, indien ze zelf verantwoordelijkheid gedragen zouden hebben voor moeilijke maatregelen, welke in de komende jaren ongetwijfeld moeten worden genomen. En dan zou het o zoo hinderlijk zijn, indien de Communistische Partij de gelegenheid zou hebben om aan de kiezers te zeggen, voor welke maatregelen de Partij van den Arbeid verantwoordelijk gesteld moet worden.

Neen, dan is het heel wat aangenamer, indien dan tot die kiezers gezegd kan worden, dat óók de Communisten voor diezelfde maatregelen aansprakelijk zijn.

Zoo houdt de Partij van den Arbeid rekening met het algemeen belang!

Wat dit alles beteekent voor onze democratische staatsinstellingen, behoeft nauwelijks betoog. Steeds meerderen zullen — evenals in de jaren vóór 1940 — weer gaan spreken over de politiek als een „vuil zaakje”, over baantjesjagerij, enz.

En zoo wordt het vertrouwen in de democratie ondermijnd, juist door hen, die zich bij uitstek „democraten” gevoelen.

Nieuwe uitgaven

van het

Centraal Comité

Politieke rondblik, Prof. A. Anema	f 0.45
Geleide Economie, Dr F. L. van Muiswinkel	f 0.45
Bedrijfsorganisatie, M. Ruppert	f 0.45
Christelijke Staatskunde, Prof. I. A. Diepenhorst	f 0.95
Je Maintiendrai, J. Schouten	f 0.25
bij 10 stuks tegelijk f 0.20	

Voorts zijn verkrijgbaar:

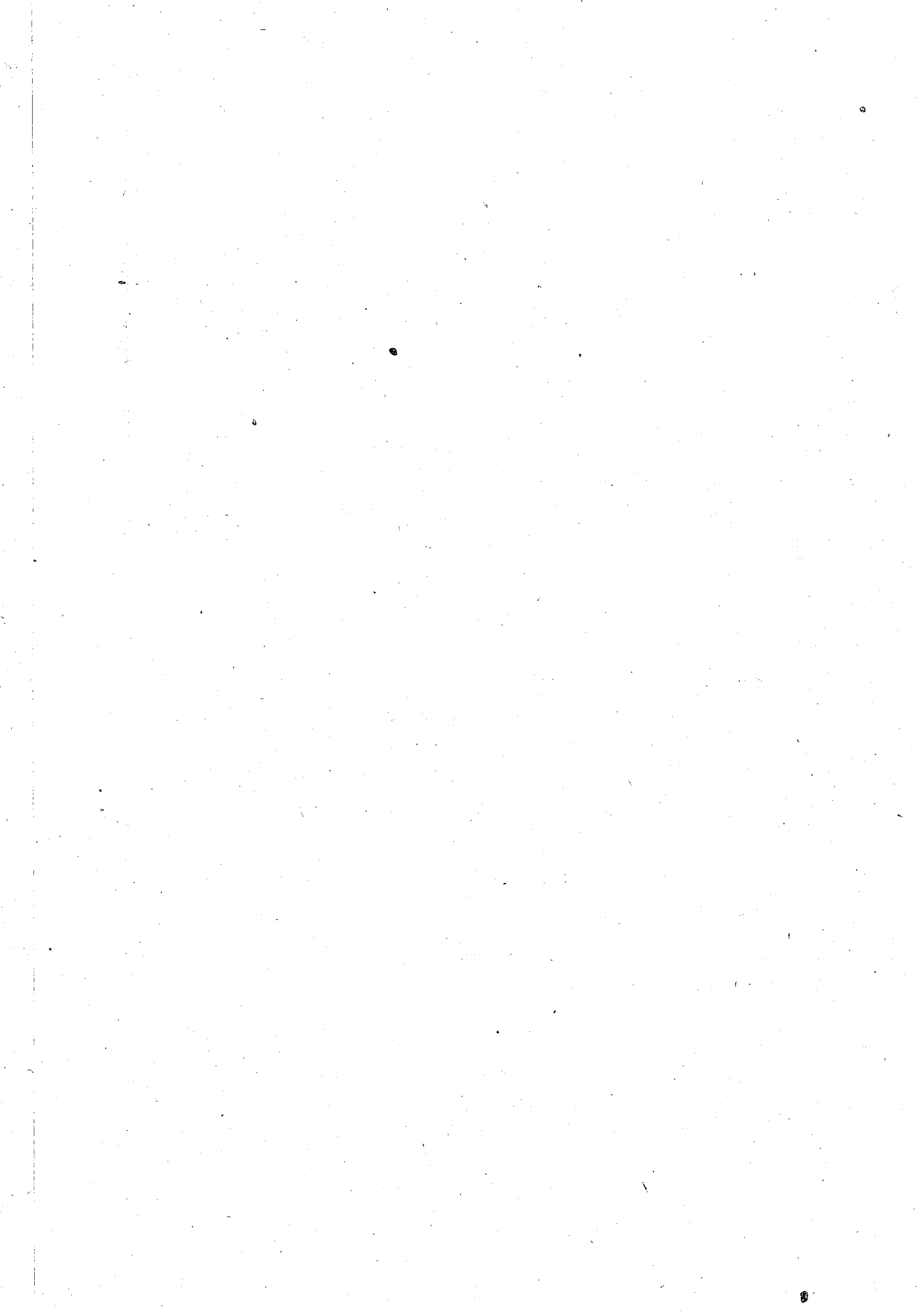
Het Program van Beginselen	f 0.02½ per stuk
bij 100 exemplaren f 2.—	
Model-reglement van een Kiesvereeniging	f 0.40
Model-reglement van een Centrale Kiesvereeniging	f 0.40
Model-reglement van een Dorpskiesvereeniging	f 0.40

Uit ouden voorraad nog leverbaar tegen verlaagde prijzen
zoolang die voorraad strekt:

Leidraad voor huisbezoekers, C. van den Heuvel	f 0.15
Verslag buitengewone Deputatenverg. 23 Jan. '46	f 0.20
Bij de Stembus van 1946 (bevat: statuten - beginselpro- gram - program van actie en toelichting	f 0.25

Alle bestellingen gaarne door middel van overschrijving op gironummer 89.673

Moet per kwitantie worden gedisponeerd, dan wordt f 0.30 extra in rekening gebracht

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

INHOUD

van dit nummer:

- C. VAN DER HEUVEL De belastingwetgeving na den oorlog.
Driestar De Gemeentefinanciën.
Driestar De bankbiljettencirculatie.
- — Uit de Partij:
Vergadering van het Centraal Comité.
Onze schippers en het centrale bevolkingsregister.
Provinciaal Partijcongres te Nijverdal.
Mededeelingen secretariaat Prov. Comité Gelderland.
De brochures.

VOOR ONZE JONGEREN-STUDIECLUBS

- E. VAN RULLER Kijk uit naar studiemateriaal.
E. VAN RULLER De brochure van Prof. Dr I. A. Diepenhorst.
J. VAN DER HAAR De grond van het Overheidsgezag (Studieschets).
— — Provinciale organisatie Gelderland.
— — Provinciale meeting te Groningen op 15 Februari 1947.
— — Kamer 45 (op omslagpagina).
— — Uit het Parlement.
- Drs F. W. DIRKER Het centraal economisch plan 1947, II.
J. P. TIEMENS Noodregeling Ouderdomsvoorziening.
J. C. HASPELS Vereniging van A.R. Gemeentebestuurders.

TER PERSE:

Beginsel en Vaderland

**Eén in de verdrukking,
één in het volksherstel**

door

H. DIEMER

In den oorlog moet de nationale gedachte de nationale geschillen overheerschen. De meening van den schrijver is, dat niet anders behoort gezien te worden in den na-oorlogschen tijd, vooral in den onzen, nu Nederland nog jarenlang zal zuchten en kreunen onder de oorlogs-naweeën. Natuurlijk behoudt ieder zijn levensbeschouwing. In Nederland, een der bakermatten van de vrijheid, is verdraagzaamheid een groot goed. In normale tijden zullen de aanhangers dezer onderscheiden levensbeschouwingen met geestelijke wapenen weer den politieken kamp hebben te voeren.

Doch eerst moet ons land een voor allen bewoonbare steê zijn, en opnieuw een eervolle plaats hebben ingenomen in de wereld. Naast elkaar in den oorlog, naast elkaar bij den opbouw onder een Regeering op breede basis. Zoo slechts kan de ellende, waaronder groote getallen van ons volk lijden, overwonnen worden.

144 bladzijden royaal formaat. Prijs f 2.60

Te bestellen bij de Uitgeefster

DRUKKERIJ LIBERTAS

Drift 13, Utrecht

of bij den Boekhandel

Enkele Jongeren-Studieclubs hebben behoefte aan standaardwerken, zooals

„Saevis Tranquillus in Undis”

van Dr H. COLIJN

„In ons Isolement”

van Prof. Dr P. A. DIEPENHORST

etc.

Wie een dergelijk werk ten behoeve van de Jongeren-Studieclubs wenscht af te staan wende zich tot het Jeugdbureau: **Dr KUYPERSTRAAT 3, 's-GRAVENHAGE** met opgave van den prijs, die wordt verlangd.

Te koop:

Anti-Revolutionaire Staatkunde

Alle verschenen jaargangen, maand- en 3 maand. editie. 22 deelen gebonden, rest aflev. + banden. Zeer mooi ex.

Brieven onder letter H. K. DRUKKERIJ
LIBERTAS, Drift 13, Utrecht.

2

belangrijke boeken

van

Dr J. W. Noteboom

*

Anti-Revolutionaire Gemeentepolitiek

Prijs f 4.70 - Gebonden f 5.75

*

Leidraad voor Anti-Revolutionair Gemeentebeleid

Prijs f 2.10 - Gebonden f 2.90

*

Allerlei onderwerpen, die betrekking hebben op de Gemeentepolitiek, worden in deze boeken op deskundige wijze behandeld.

Deze boeken zijn onmisbaar voor alle Gemeenteraadsleden. Verder van groot belang voor alle meelevende Anti-Revolutionairen, voor Jongelingsverenigingen, A.R. studie- en propagandaclubs, enz.

BIJ ELKEN BOEKHANDEL

UITGAVEN J. H. KOK N.V., KAMPEN

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA, EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek, Prof Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. Schipper, Dr F. L. van Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand — Redactie-adres: Dr Kuyperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935 — Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht, Telefoon 11811, Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.— per jaar

C. VAN DEN HEUVEL

De Belastingwetgeving na den oorlog

Evenals zeer veel andere onderdeelen van het Staatsbeleid is ook de Nederlandsche belastingpolitiek op een zeer gewichtig punt aangeland. Dat blijkt wel hieruit, dat op dit oogenblik betreffende zes van de bestaande belastingwetten wijzigingsvoorstellen bij de Volksvertegenwoordiging aanhangig zijn, n.l.:

- de inkomstenbelasting;
- de vennootschapsbelasting;
- de omzetbelasting;;
- de ondernemingsbelasting;
- de successiebelasting;
- de vermogensbelasting.

Voorts zijn twee nieuwe wetten voorgesteld of reeds aangenomen, de Vermogensheffing in eens en de Vermogensaanwasbelasting.

Voor het bepalen van het anti-revolutionair standpunt tegenover deze wetten is het noodig de strekking dezer voorstellen te bezien.

Het spreekt vanzelf dat het in een artikel in „Ned. Gedachten” niet mogelijk is, zonder de grenzen van zulk een artikel te overschrijden, zich bezig te houden met onderdeelen van al deze wetten. Zulk een détail-behandeling zou trouwens ook beter op zijn plaats zijn in de vak-litteratuur dan in het kaderblad van de anti-revolutionaire partij.

Slechts de algemeene strekking kan in het oog gevat worden.

Hieraan behoort echter wel vooraf te gaan een enkele meer algemeene opmerking over de belastingpolitiek.

Doel der belastingpolitiek

Wat moet het doel zijn van de diverse belastingwetten?

De antwoorden op deze vraag, door tal van politieke partijen vroeger gegeven, waren misschien niet geheel gelijk. Deze antwoorden kwamen echter zoo goed als allen op het volgende neer: De belastingwetten moeten als oogmerk hebben den Staat te helpen aan de noodige inkomsten om zijn taak ten behoeve van het volk te kunnen vervullen. Met eenige nuances was dit zoo ongeveer aller antwoord. De verschillen tusschen de diverse opvattingen inzake de belastingpolitiek hadden zoo goed als geen betrekking op het oogmerk der belastingheffing maar op de manier waarop de Staat het noodige bedrag bijeen zou krijgen. Hierbij was dan een voornaam onderdeel de verhouding tusschen directe en indirecte belastingen.

Hoogst spaarzaamelijk kwam het voor, dat men met de belastingpolitiek ook nog andere dan fiscale doeleinden nastreefde.

Geheel afwezig is dit niet steeds geweest.

Daar is wel eens bepleit verhooging van invoerrechten met andere dan fiscale doeleinden; met de bedoeling hiermede de productie van bepaalde artikelen te steunen.

Dit waren slechts uitzonderingen. Bovendien waren het dan al of niet begeerde nevenwerkingen van een bepaalde heffing.

Het waren alles bijeengenomen slechts uit-

zonderingen, welke den regel bevestigden, dat men met zijn fiscale politiek niet anders bedoelde dan de publieke kassen te voorzien van de noodige middelen.

Dit is nu echter anders geworden.

Van allerlei zijden worden theorieën verkondigd, waarbij men de belastingpolitiek wil gebruiken om daarmee tegelijk andere gewenschte hervormingen of wat men daarvoor houdt, tot stand te brengen.

Diverse opvattingen

We willen daartoe eerst enkele van deze opvattingen bezien. Daarmee willen wij de vraag stellen of er ook voor ons aanleiding is het vroegere standpunt inzake de belastingpolitiek te verlaten. Ten slotte willen we de aanhangige of reeds aangenomen wetten aan onze opvattingen toetsen.

Onder de gewijzigde belastingopvattingen trekt in de eerste plaats de aandacht het standpunt van de Partij van den Arbeid zooals dit vertolkt wordt in het boek van den financieelen specialist van deze partij in de Tweede Kamer. Hierbij moet het voorbehoud gemaakt worden, dat niet vaststaat dat heel de Partij van den Arbeid achter deze denkbeelden staat. Het tegendeel is echter van officieele Partij van den Arbeid-zijde ook niet gebleken. Op grond van dit laatste meenen we, dat socialistische belastingopvattingen wel zoo ongeveer parallel loopen met die van den heer Hofstra. De strekking van 's heeren Hofstra's boek is, dat de voorheen geldende belastingmotieven verlaten behooren te worden en dat welbewust de belastingpolitiek er op gericht moet zijn te komen tot socialisatie.

We laten nu hier in het midden wat de heer Hofstra met socialisatie bedoelt. Maar de door hem begeerde socialisatie wil hij voor een groot deel verwezenlijken door een op het verkrijgen van socialisatie gerichte belastingpolitiek.

We citeeren hiertoe uit zijn boek de volgende passages, blz. 119:

„De belastingpolitiek worde openlijk en doelbewust, voorzover zulks mogelijk is, dienstbaar gemaakt aan de socialisatie. Alsmede zoo'ang deze nog niet is voltooid, aan de opheffing van de uit het kapitalistisch stelsel voortvloeiende sociale onrechtvaardigheden”.

Hetzelfde vinden we herhaald op blz. 179 waar men leest:

„Het opperste richtsnoer voor de socialistische belastingpolitiek heb ik omschreven a's volgt, dat de belastingheffing als organisch onderdeel van de algemeene politiek, voor zoo mogelijk dienstbaar moet worden gemaakt aan een ge'idelijke socialisatie alsmede voor het wegnemen van sociale onrechtvaardigheden zoolang deze nog niet is voltooid”.

Op blz. 215 en volgende wordt betoogd, dat het wegnemen van sociale onrechtvaardigheden secundair en onvoldoende is. De schrijver vat dit aldus samen:

„Naar ik betoogde kan een socialistische belastingpolitiek met een simpele nivelleeringspolitiek niet volstaan. Het socialisme moet de belastingheffing in eerste instantie dienstbaar maken, voor zoover zu'ks mogelijk is aan een aantasting van den particulieren eigendom van de productiemiddelen, waarnaast dus het tweede doel, de nivelleering van welvaartsverschillen, van secundaire betekenis is”.

Op blz. 246 betoogt de heer Hofstra, dat thans de tijd gekomen is om dit alles te verwezenlijken. Hij schrijft daar:

„Naar ik meen kan het standpunt van het democratische socialisme ten aanzien van het eigendomsrecht in het kort a'dus worden omschreven, dat het democratisch socialisme het eigendomsrecht als historische categorie in zijn betrekkelijke geldigheid erkent, dat het echter thans de periode gekomen acht om het rechtsinstituut met betrekking tot de productiemiddelen geleidelijk op te heffen, doch dat het recht van particulier eigendom met betrekking tot het z.g. gebruiksvermogen voorloopig kan worden gehandhaafd”.

Nadat de heer Hofstra verschillende soorten belasting van uit zijn gezichtspunt heeft gezien, zegt hij op blz. 270:

„Wel kan dit worden gezegd, dat het accent in een socialistisch belastingstelsel zooveel mogelijk op de opbrengst belastingen en op de persoonlijke inkomsten belasting moet worden gelegd en dat daardoor naast de heffingen op het vermogen ten behoeve van het Staatskapitaalfonds zoo hoog mogelijk moeten worden opgevoerd, omdat aldus de sterkste aantasting van de op het bezit en op het erfrecht gegronde voorrechten mogelijk is”.

We geven hier deze verschillende citaten, die met verschillende anderen vermeerderd zouden kunnen worden om een duidelijk inzicht te geven in de socialistische oogmerken. Tevens om te doen uitkomen dat het hier niet betreft een terloops ingenomen standpunt, maar een consequent volhouden bij een bewust uitgesproken doel.

Niet alleen echter bij den heer Hofstra, maar ook bij anderen vinden we het streven de belastingpolitiek te bezigen voor andere dan fiscale doeleinden.

Belastingpolitiek en spreiding van bezit

We meenen uit redeneeringen in roomsch-katholieken kring, al zijn deze niet zoo duidelijk geformuleerd, te mogen afleiden, dat zij niet accoord gaan met de zoeven aangehaalde socialistische beschouwingen.

Dit spruit dan echter voort uit de omstandigheid, dat zij de socialisatie niet begeeren. Maar zij wenschen wel de belastingheffing te

gebruiken voor een actieve welvaartspolitiek en voor hun ideaal „Spreiding van bezit”. Minister Lieftinck heeft in de Memorie van Antwoord het ontwerp Vermogensaanwasbelasting en in de Memorie van Toelichting op het ontwerp Vermogensheffing in eens een aantal andere dan fiscale oogmerken aangegeven voor zijn belastingvoorstellen.

Zoo noemt hij in de Memorie van Toelichting op de Vermogensheffing in eens en in andere stukken correctie op vermogens en inkomens en wegwerken van koopkracht.

Socialisatie zij geen richtsnoer voor de belastingpolitiek

Het zou ons te ver voeren al deze verlangens voor welker vervulling men de belastingwetgeving wil gebruiken, stuk voor stuk te gaan bespreken.

We merken er slechts het volgende over op: Met belastingheffing tegelijk een ander goed doel te dienen kan uiteraard op zichzelf, niet worden afgekeurd. Indien men dat na te streven andere dan het fiscale doel, maar ziet als een nevenwerking. Elke belasting heeft bepaalde nevenwerkingen. Meestal schadelijke nevenwerkingen. Zou een belasting een of ander goed doel mede bevorderen, dan kan daartegen kwalijk bezwaar zijn.

Dat is echter iets anders dan zijn belastingpolitiek niet meer in de eerste plaats richten op de opbrengst ten bate van den Staat, maar om er iets anders mee te bereiken, wat, dan min of meer toevallig ook nog geld in de schatkist brengt.

Wat de gepropageerde dingen betreft, te verkrijgen door belastingheffing, kost het niet veel moeite het standpunt te bepalen ten aanzien van socialisatie via belastingwetgeving. We achtten de socialisatie verkeerd, en afgezien van andere bezwaren uit dien hoofde bedoeld socialisatie streven door belastingpolitiek niet te aanvaarden.

Wat betreft de correctie op inkomens en vermogens zijn wij van meening dat ook dit niet als doel een Regeering voor oogen behoort te staan.

Men moet hier scherp onderscheiden tusschen een doel wat men beoogd en een gevolg wat optreedt.

We achten het geen bezwaar, wanneer door een sterk progressieve belastingheffing, door 'n zeer doorgevoerd beginsel van belasting naar draagkracht men komt tot inkomencorrecties en als 't niet anders kan tot vermogencorrecties. Met dit laatste moet wel voorzichtigheid betracht worden omdat een belastingpolitiek welke de vermogens aantast, voor de totale volksrijkdom funest is, tenzij deze heffingen

tot het vermogen van den Staat gaan behooren of dienen tot extra aflossing van Staatsschuld. Geschiedt noch het een noch het ander en worden de opbrengsten van vermogensheffingen van den gewonen Staatsdienst verslonden dan is dit een vorm van publieke potvertering.

Er is verder reden om de beteekenis van de grootere vermogens voor onze volkswelvaart beter te verstaan dan ook in onzen kring wel eens geschiedt.

Vele menschen zouden, zonder te wenschen dat de Overheid dit tot stand brengt, het op zichzelf wenschelijk vinden indien de vermogens wat gelijkmatiger waren verdeeld.

Indien b.v. het Nederlandsche volk 36 miljard rijk zou zijn en elke Nederlander per hoofd f 4000.— zou bezitten, dan zou dit naar veler oordeel een betere dan de huidige toestand zijn.

Belastingpolitiek en de vorming van nieuw kapitaal

We laten nu rusten de gevolgen van de belastingheffing op de lagere inkomens indien de hoogste er uit zouden vallen. Maar wijzen er alleen op, dat van de vorming van nieuw kapitaal en een aldus wat bezit betreft, genivelleerde samenleving wel zeer weinig terecht zou komen. Het nieuwe kapitaal wordt, of liever gezegd werd, voor het overgrootste deel gevormd, door de grootste vermogens en door sommige groote inkomens. Wie verstaat van welke beteekenis de vorming van nieuw kapitaal is voor een volk dat zich nog steeds snel uitbreidt zal hierover niet gering denken. Ook de heer Hofstra geeft deze noodzaak van kapitaalvorming onomwonden toe. Hij wil echter den Staat met deze taak belasten. De heer Hofstra is een knap man, maar men moet bijna lachen over zooveel onnoozelheid. Een Staat, nog wel een socialistische Staat, die kapitaal zou vormen!

Het heffen van een vermogenbelasting is uiteraard geen **kapitaalvorming** maar kapitaalverplaatsing.

Gelooft men nu werkelijk dat dit kapitaal in handen van den Staat eenige bijdrage zal leveren voor de vorming van nieuw kapitaal?

Is het niet waarschijnlijker, dat het geheel of gedeeltelijk verteerd wordt in den gewonen dienst?

De spreiding van bezit, welke vooral in R.K. kring wordt bepleit, willen we op zichzelf niet veroordeelen. We willen nu in het midden laten in hoeverre dit Overheidstaak is, maar wijzen er alleen op dat de Staat tot dusver wel vermogens kleiner maakt maar er anderen niets bij heeft gegeven. Het bleek betrekkelijk

* * De Gemeentefinanciën

De begrotingen voor 1947 der onderscheidene gemeenten bieden een verre van opwekkende lectuur. Meer dan 800 van de ruim 1000 gemeenten zijn noodlijdend, d.w.z. dat ze voor haar tekorten practisch op de Staatskas zijn aangewezen. En hoe die er uit ziet weet nu langzamerhand iedereen wel: Op den Staatsdienst werd voor 1947 een te kort geraamd van bijna twee milliard gulden, terwijl de Staatsschuld het astronomisch getal van 25 milliard aanwijst.

Rotterdam kwam nu weer met een begrooting, waarin de uitgaven de inkomsten met f 51 miljoen overtreffen. De tekorten der laatste jaren vormen het formidabel bedrag van f 250 miljoen en de heele schuld dezer zoo zwaar geïsterde stad bedraagt een half milliard. Bedenkt men daarbij, dat Rotterdam het voor een niet gering deel moet hebben van het industriele Duitsche achterland en dat het verkeer met dit achterland stop staat, dan behoeft men niet te vragen hoe somber de toestand in werkelijkheid is.

De Gemeentebegrotingen zijn even zooveel symptomen van onze armoede. Maar zij manen ons tevens aan onze arbeidsprestatie op te voeren. Want alleen daardoor kan er kans bestaan, dat op den langen duur de moeilijkheden overwonnen worden.

* * De Bankbiljettencirculatie

De minister van financiën heeft het geweldige werk der geldsaneering ter hand genomen, om de veel te hoog gestegen circulatie van papieren geld tot betere proporties terug te brengen. Daarom heeft ieder destijds zijn bankbiljetten

gemakkelijk de bezitters arm of armer te maken. Dat is geen kunst. Echter de armen rijker te maken bleek tot dusver boven de macht van elke Overheid te gaan.

Conclusie

Alles saamgenomen meenen we, dat er geen belangrijke wijziging behoort te komen in de voor den oorlog nagestreefde belastingdoel-einden:

Heffen hetgeen voor de publieke kas noodig is en daarbij zoo ver als maar eenigszins mogelijk is te streven naar een complex van belastingheffingen, die rekenen met de draagkracht der ingezetenen en de mogelijkheid aan het bedrijfsleven laat, zijn functie in de samenleving te vervullen. Voor de naaste toekomst zullen zeer zware belastingen noodig zijn. Dit moet omdat niet door belastingen in den ruimsten

moeten inleveren en is een groot gedeelte van het geld geblokkeerd.

Het blijft de vraag of de Regeering de circulatie zal meester blijven. Zij zelf spuit voortdurend geld in het maatschappelijk leven. Uit de jaarlijksche opbrengsten der belastingen kan zij haar jaarlijksche uitgaven niet betalen en voor wat zij te kort komt moet ze of leenen of geld creëren.

Gaat men nu de beweging in de bankbiljettencirculatie na, dan ziet men, dat tegen het einde van het vorig jaar het aantal in omloop zijnde bankbiljetten weer aanzienlijk gestegen was. Op 18 November 1946 bedroeg het totaal f 2.605.899.000 (twee milliard zes honderd en vijf miljoen acht honderd negen en negentig duizend gulden). Op 30 Dec. 1946 was het gestegen tot f 2.736.834.000 (twee milliard zeven honderd zes en dertig miljoen acht honderd vier en dertig duizend gulden). Dat wijst dus op een vermeerdering van bijna honderd en veertig miljoen gulden in 6 weken. Gelukkig ging het de laatste weken weer in dalende richting.

Vóór den oorlog was de circulatie omstreeks een milliard. Natuurlijk moet men, als men de cijfers vergelijken wil, rekening houden met de waardedaling van het geld, die reeds heeft plaats gehad. Maar het bedenkelijke blijft toch, dat in 1940 tegenover het bankpapier een groote goederenvoorraad stond en dat we nu, bij een circulatie die $2\frac{1}{2}$ maal grooter is, in een goederenschaarschte leven.

In het belang van heel ons economisch en sociale leven is het te hopen, dat de Regeering met inspanning van alle krachten, de papieren geldstroom binnen zijn oevers zal kunnen houden.

zijn gedekte Staatsuitgaven op den duur moeten voeren naar waardeloos geld. Deze sociaal-economisch gezien grootste aller rampen af te wenden, wettigt een zeer zwaren belastingdruk.

We zouden de stelling durven verdedigen dat in het huidige tijdsgewricht met een Staatsschuld van boven de 25 milliard (een meer dan vijfvoudige van voor den oorlog) de belastingen opgevoerd behooren te worden tot de grens van het dragelijke voor den particulier en voor de bedrijven, mits dan ook anderzijds groote versobering in den Staatsdienst wordt verkregen.

Alleen met deze beide middelen is de ramp van waardeloos geld af te wenden.

In een volgend artikel hopen we het huidige complex belastingvoorstellen in het licht van onzen gedachtengang te bezien.

Uit de Partij

Vergadering van het Centraal Comité

Op 8 Januari j.l. kwam het Centraal Comité in vergadering bijeen. De directe aanleiding van deze vergadering was een brief van den Raad van Beheer der Dr. Kuypersstichting, waarin aan het Centraal Comité werd verzocht wegen en middelen te beramen teneinde den financieelen grondslag der Stichting zoodanig te versterken, dat zij in de toekomst in staat zal zijn haar werkzaamheden normaal te verrichten.

Het moderamen heeft in verband daarmee het Centraal Comité voorgesteld opnieuw het initiatief te nemen tot het bijeenbrengen van f 1.000.000.— waarvan $\frac{3}{4}$ ten goede zal komen aan de Stichting, terwijl $\frac{1}{4}$ zal zijn bestemd tot vorming van een fonds, waaruit straks de verkiezingspropaganda kan worden betaald. In verband met de op handen zijnde Grondwets Herziening moet immers met de mogelijkheid van een tweetal verkiezingen worden rekening gehouden.

Het Centraal Comité besloot na breedvoerige discussie het verzoek van den Raad van Beheer in te willigen. Op 10 Februari zijn de delegaties der Kamerkiezingskringen uitgenoodigd tot een bespreking over deze aangelegenheid.

Uit den aard der zaak behandelde het Centraal Comité ook een aantal andere kwesties.

Bij den aanvang der vergadering werd Dr. E. J. Beumer herdacht.

De sollicitaties voor de beide functies op het bureau werden besproken, evenals de „Open brief” van de Heeren van Walsum c.s. Breedvoerig werd gediscussieerd over de leiding der Partij met betrekking tot de Indische kwestie. Ook de gang van zaken met betrekking tot de Partijconferentie van 11 en 12 September 1946 en tot de sociaal economische conferentie van 1 en 2 November 1946 kwam ter sprake.

Besloten werd in den loop van dit jaar tot de uitgave van een jaarboekje over te gaan. Het Centraal Comité bepaalde voorts zijn standpunt ten aanzien van een tweetal kiesverenigingen, welke toelating tot het verband hadden gevraagd. Bij de rondvraag kwamen tal van organisatorische kwesties aan de orde. Gesproken werd over de internationale contacten, over de verhouding der Kamerleden tot de verschillende Kamerkiezingskringen, over de mogelijkheid van een propagandablad — zooals vroeger „Nederland Waakzaam” — over „Nederlandsche Gedachten”, over de werkzaamheden der verschillende commissies etc.

Onze schippers en het centrale bevolkingsregister

Het zal aan de besturen onzer kiesverenigingen niet onbekend zijn, dat in den bezettingstijd een maatregel werd genomen, welke kort gezegd hierop

neerkwam, dat onze schippers moesten worden afgevoerd van het bevolkingsregister van de gemeente, die zij als hun domicilie hadden gekozen, naar het z.g.n. Centrale Bevolkingsregister, dat bijgehouden wordt door de Rijksinspectie der Bevolkingsregisters te 's-Gravenhage.

Deze maatregel uit den Duitschen tijd is den meesten schippers steeds een doorn in het oog geweest. Vooral in de verkiezingsdagen van 1946 hebben zij het betreurd, dat de Regeering dit deel van het bezettingsrecht nog niet had herzien. Immers had dit ten gevolge dat zij — in het algemeen — genoodzaakt waren voor deelneming aan de Kamerverkiezing naar Den Haag te reizen, terwijl zij voor de Provinciale Staten en de Gemeenteraden in het geheel geen kiesrecht bezaten.

De schipper, die zijn inschrijving in het Centrale Bevolkingsregister beëindigd w.l. zien en vervangen door de inschrijving in een gemeente, waar hij gedomicilieerd wil zijn, moet het volgende doen: een brief schrijven aan het Hoofd der Rijksinspectie Bevolkingsregisters, Heerengracht 23, Den Haag, in welken brief hij opgeeft naam, voornamen, geboortedatum, aantal gezinsleden dat aan boord woont, de gemeente in wier bevolkingsregister hij wenschte te worden ingeschreven en een deugdelijk waaadres in de gemeente.

De schipper ontvangt op het door hem opgegeven adres een vragentormuijer, dat hij moet invullen en zenden aan den burgemeester van de door hem begeerde domiciliegemeente.

Ter secretarie aldaar wordt de zaak dan verder behandeld.

Alle aan boord wonende schippers hebben dus thans de mogelijkheid om het contact met hun oude domiciliegemeente te herstellen.

Geven zij er de voorkeur aan in een andere gemeente te worden ingeschreven, dan is ook dat mogelijk.

Het komt ons gewenscht voor, dat onze geestverwanten onder de schippers zoo spoedig mogelijk van deze gelegenheid gebruik maken.

Zij kunnen dan weer worden „kiezer in volle rechten.”

En zoo noodig willen de secretarissen van onze A.R. Kiesverenigingen hen wel een handje helpen en eventueel nagaan of er aanleiding is, bepaalde schippers van de totstandkoming van deze nieuwe regeling op de hoogte te stellen.

Ook in „het kleine” verrichte ieder in getrouwheid zijn taak. H.

Provinciaal Partijcongres te Nijverdal

We ontvingen het volgend communiqué van het op Vrijdag 6 en 7 Dec. j.l. in het Gebouw v. Chr. Belangen te Nijverdal gehouden A.R. Provinciaal Partij-Congres:

Nijverdál heeft ons gegeven wat we gehoopt en verwacht hadden: een goede gelegenheid om de brandende vragen van den dag op het terrein der politiek eens rustig in te denken en met elkander

te bespreken, wat op maatschappelijk gebied de gemoederen in beweging brengt. En daarbij werd gulle en hartelijke gastvrijheid geboden aan de bezoekers, die in Nijverdal moesten overnachten, hetgeen de herinnering aan deze beide dagen niet weinig veraangenaamt. Onze gastvrouw, de A.R. Kiesvereniging te Nijverdal, aanvaarde onze diepe erkentelijkheid voor de kostelijke ontvangst en de uitnemende regeling van alles, tot in de kleinste bijzonderheden met zorg behartigd. Hulde aan het vriendelijke Nijverdal!

Als na de opening der vergadering Dr S. U. Zuidema optreedt om met ons het

Indisch vraagstuk

te behandelen, blijkt wel duidelijk van hoeveel belang deze brandende kwestie is voor heel de Nederlandsche, maar niet minder voor heel de Indische bevolking: een nationale kwestie, en daarom voor ons allen ook van persoonlijk belang. Door de meerderheidspartijen is hier wel zeer onnationaal gehandeld. Er komt spanning in de zaal als de geachte spreker met ons den loop der geschiedenis volgend komt tot op den huidige stand van zaken, welke, als God het niet verhoedt, tot ruïneuze gevolgen zal leiden, niet in het minst voor de arme inlandsche bevolking in Indië. En de meening der vergadering uit zich tenslotte in

een motie

onder krachtige betooning van instemming aangenomen, luidende:

„De A.R. Kiesverenigingen en Jongeren Studie-Clubs in Overijssel, te Nijverdal in partij-conferentie bijeen, spreken hun ernstige bezorgdheid uit over het voortschrijdend proces van den band tusschen Nederland en Ned. Oost-Indië, zooals dit proces zich met name afteekent in de ontwerp-overeenkomst van Linggadjati.

Zij protesteeren tegen de erkenning van een revolutionnaire republiek, tegen het organiseren en beschermen van die tegen het Nederlandsche gezag gerichte republiek met steun van het Nederlandsche gezag tegen het prijsgeven van de inheemsche bevolking aan anarchie en despotisme.

Zij roepen de Nederlandsche regeering, de Volksvertegenwoordiging en het Nederlandsche volk op, er voor te waken dat deze nationale zaak niet tot een nationale schande worde”.

In de avondvergadering van Vrijdag handelt de heer J. Haverkamp, lid van Gedeputeerde Staten van Overijssel, met ons over provinciale politiek en partij-aangelegenheden in engeren zin. De macht van de Staten (vroeger en thans), de neiging tot centralisatie van het bestuur, de financiële toestand van provincie en gemeenten op heden en de invloed van den oorlog hierop, verkeersaangelegenheden, het onderhoud van wegen, de taak van de Overheid tegenover die van particulieren, deze en meer onderwerpen, door verschillende vragers ter sprake gebracht, worden

onder de loupe genomen. Onder deze laatste neemt de kwestie der „grens-correctie”, voor onze provincie van veel belang, een groote plaats in. Maar ook de grenscorrectie in het Westen, de N.O.P., wordt niet over het hoofd gezien. En als men zich verdiept in de partij-aangelegenheden komt de geachte spreker met aandrang op voor de organisatie der jongerenclubs, welke van zoo groot belang is voor het voortbestaan der Partij. De heer Blok, uit de vergadering, dringt op dit laatste punt nog wat sterker aan.

De Zaterdag

brengt ons den heer C. v. d. Heuvel, lid van de Tweede Kamer, achter den kathedraal. Hij heeft een stroom van vragen ontvangen, een verblijdend teekenen, en hij zal trachten de antwoorden daarop in zijn rede in te vlechten, hetgeen uitnemend wel gelukt, al is het om des tijds wille niet mogelijk ieder geheel tevreden te stellen. Gehandeld wordt over de mogelijkheid om uit Overijssel iemand in de Kamer te brengen, over „geleide economie”, over „dienstplicht” in verband met het zenden van soldaten naar Indië, over de „Tol-unie” tusschen Nederland en België en wenschelijke uitbreiding over West-Europa, over het „Consumenten-crediet”, het „inflatiegevaar”, en vele onderwerpen meer.

Wij zijn onzen sprekers zeer dankbaar voor hetgeen ze ons ter overdenking gaven. Onze Kiesverenigingen hebben overvloedig stof opgedaan om dezen winter in hun vergaderingen te behandelen, met welk doel deze conferentie ook belegd werd. Mogen de vruchten van dezen arbeid rijkelijk geoogst worden.

Mededeelingen

van het secretariaat van het Prov. Comité Gelderland

1. Op 21 December j.l. kwam het Moderamen in vergadering bijeen.
2. Behandeld werden twee belangrijke onderwerpen, t.w. de „start” van de A.R. Jongerenstudieclubs in Gelderland en de verhooging van de contributie.
3. a. Naar de Kiesverenigingen zal een circulaire uitgaan, waarin op krachtigen steun aan de Jongerenstudieclubs zal worden aangedrongen o.m. bij het inzamelen van gelden: voorts zal over 1947 een subsidie worden toegekend van f 500.—
b. Evenals in 1946 zal ook over het jaar 1947 een dubbele contributie worden geheven. De Kiesverenigingen worden in de gelegenheid gesteld vóór 1 Maart a.s. hun oordeel hierover aan het secretariaat mede te deelen.
4. Voor het jaar 1947 zal een begroting worden opgemaakt en toegezonden aan de Kiesverenigingen.
5. De e.v. Moderamenvergadering zal worden gehouden op D.V. 8 Maart a.s. en op D.V. 29

Kijk uit

naar studiemateriaal

Herhaaldelijk wordt door onze jongeren studieclubs geklaagd, dat er nog niet voldoende leiding aan het clubwerk wordt gegeven. Ik zal deze klacht niet ontkennen, omdat ik er maar al te sterk van overtuigd ben, dat er op dit punt nog heel wat te wenschen overblijft. Onze leden kijken uit naar studiemateriaal.

Onze organisatie heeft broodnoodig behoefte aan den door het Centraal Comité toegezegde functionaris van het partijbureau aan wien speciaal het jongeren-studiewerk zal zijn opgedragen. Deze nieuwe kracht zou tegelijk als secretaris fungeeren en tot zoolang fungeert de heer Gosker. De heer Gosker, op wien heel de partijorganisatie rust, kan zich natuurlijk aan het jongerenwerk niet geven zooals hij dat zou willen en dies stagneert er teveel. Gelukkig kunnen we de benoeming van den nieuwen kracht, onzen secretaris, spoedig tegemoet zien en we mogen aannemen, dat het dan vlot zal loopen.

Er zijn ook nog andere dingen, die een vlotte manier van werken in den weg staan. Prof. Diepenhorst had zeker al wel drie maanden geleden de copie voor zijn brochure „Christelijke Staatskunde” klaar. Het drukken duurde veel langer

---

Maart a.s. een vergadering van het Provinciaal Comité. Voor deze laatste vergadering zal een spreker worden uitgenoodigd.

De brochures

Een groot aantal bestellingen op de brochures van het Centraal Comité kwamen reeds bij het Bureau binnen. Zij werden terstond uitgevoerd. Het is goed er op te wijzen, dat met name de oplage van de brochure „Je Maintiendrai” — welke de Kamerrede van den Heer Schouten bevat over „Linggadjati” in een groot aantal werd gedrukt. Deze brochure wordt zeer goedkoop beschikbaar gesteld. Dat kan alleen omdat de oplage zoo groot is. Enkele kiesvereeningen bestelden reeds 100 of 200 exemplaren voor hun leden. Daartoe worden ook de andere kiesvereeningen opgewekt. Laat men nu zorgen, dat deze proef slaagt. Dit is goed propagandamateriaal. In de brochure is een portret van den Heer Schouten opgenomen, terwijl de tekst van de overeenkomst van Linggadjati eveneens werd afgedrukt. Voorts werden enkele noten toegevoegd om den inhoud begrijpelijk te doen zijn.

Werkt dus met deze brochure. Stelt haar ter hand aan vrienden en kennissen en... doet het snel.

dan we verwachten en als wij wachten, wachten de clubs ook.

Inmiddels doen we met dit nummer een stap vooruit. De brochure Diepenhorst is er en elders in dit nummer doe ik jullie een werkwijze aan de hand om daaruit vier zeer uitgebreide en belangrijke onderwerpen te behandelen. Daarnaast verschijnt er in dit nummer nog een studieschets en ook voor het volgende nummer is de medewerking verzekerd. We zijn dan voorloopig wat in 't voren. Het punt blijft onze voortdurende zorg.

Toch wil ik onzen jongens en meisjes graag eens iets zeggen. In dit orgaan zijn al tal van problemen aan de orde geweest, die evenzoveel studieonderwerpen waren.

Een punt: Ik kan niet voor een club spreken of het vraagstuk van de gehoorzaamheid aan het gezag is aan de orde. De jongens, die voor de dienstplicht staan, en de anderen, reeds onder de wapenen, hier en in Indië die de totaal verkeerde politiek van onze regeering beseffen, staan voor die vraag. Welnu, in het vorig nummer van „Ned. Gedachten” geeft Dr L. W. G. Scholten ons een pracht artikel: „Groen van Prinsterer over een staatsgreep”. Daar zitten jullie er middenin op een wijze zooals geen onzer het zal kunnen verbeteren. De greep in de historie is altijd weer belangwekkend: „In het heden, ligt het verleden”. Zulk een artikel geeft stof voor een pracht onderwerp.

Jullie hebt gelijk, 't ligt dan wel niet als gesneden koek op je werktafel, maar voor wie wil, is er genoeg te doen.

Een ander punt: In datzelfde nummer lees ik dat brochures verkrijgbaar zijn over: „Geleide economie” (45 ct.) en „Bedrijfsorganisatie” (45 ct.). Beiden pracht onderwerpen. Voor wie belangstelling heeft in het huidig politiek gebeuren is een andere brochure, die een verslag geeft van Prof. Anema's politieke rondblik, ook iets prachtigs. Daar wordt de kern van heel onzen politieke strijd aangegeven zooals die zich in monistische en dualistische staatsopvattingen openbaart. Dat moeten onze jonge Anti-revolutionairen weten. Weer een onderwerp, waarmede we in de diepte de oorzaak van het tegenwoordig politiek gebeuren zoeken. Zulke dingen kunnen jullie in elk nummer van Ned. Gedachten vinden. Het eischt alleen een beetje initiatief van onze leidinggevers en leden.

Ik schrijf dit niet om de aandacht van de kern af te leiden. Heusch, ik erken gaarne onze tekortkomingen. Maar we kunnen het alleen niet, we kunnen het wel samen. Pak het dan aan! Kijk zelf uit naar studiemateriaal.

E. v. RULLER.

De Brochure

van Prof. Dr I. A. Diepenhorst

Prof. Dr I. A. Diepenhorst heeft onze clubs een brochure geschonken, die bij een goede behandeling op vergaderingen, een prachtige principieele fundatie van onze leden zal bewerken.

Het was het streven van het bestuur der Nat. organisatie dat de groote principiële lijn er bij de jonge Antirevolutionairen zou worden ingewerkt en wij vonden Prof. Diepenhorst bereid daarvoor, in brochurevorm, een richtlijn te geven. Nu zijn we nog niet geheel klaar naar mijn meening. Wij hebben nog noodig een aantal populaire schetsen over de centrale beginselen onzer partij, die zij in de eerste artikelen van het Program van beginselen heeft neergelegd. De schrijver daarvoor is nog steeds niet gevonden.

Intusschen brengt de brochure van Prof. Diepenhorst ons een eind op weg. Te beginnen bij 1848 geeft het boekje de lijn aan waarlangs de politiek in ons vaderland zich bewogen heeft. Hier en daar wordt op de problemen die er waren en die er nu zijn even ingegaan, doch het houdt de lijn vast tot op vandaag.

Onze clubs moeten dit boekje nu gaan behandelen. Hieronder geven we daarvoor in het groot eenige lijnen aan. We moeten niet trachten dit onderwerp in één avond uit te putten, want dat is bij de meest oppervlakkige behandeling nog onmogelijk. We zouden dan het zaad op rotsachtigen bodem zaaien, het gaat op, doch het verzengt spoedig in de hitte van de zon. Het is ook mogelijk om met deze brochure tien vergaderingen te vullen indien men op verschillende punten breder ingaat. Zoo kan men b.v. Thorbecke, Groen, Kuyper, Hoedemaker, het R.-Katholicisme, Barth, het parlementaire stelsel, het socialisme en zijn ontwikkeling en nog veel meer maken tot afzonderlijke punten van bespreking.

Het wil mij voorkomen dat we dat niet moeten doen. Het ligt zeer beslist in de bedoeling dergelijke onderwerpen langzamerhand afzonderlijk aan de orde te stellen evenals de beginselen van de op dit moment in ons land opererende groote politieke partijen.

Het gaat hier om de groote lijn. Probeer die te pakken. Dat is een lijn die recht is. Ze loopt van Groen en zijn leuze: „Tegen de revolutie het

evangelie”, via den schoolstrijd, Dr A. Kuyper en Dr H. Colijn, via den strijd tegen het Barthianisme en door de bezetting heen naar de huidige politiek. Wie die lijn vasthoudt zal zien dat het, ondanks het naar voren springend belang van allerlei groote kwesties in dezen tijd steeds ook in deze problemen weer gaat om de verhouding van gezag en vrijheid, om de vraag van den totalitair staet. Prof Diepenhorst zegt het zoo in zijn slot:

„Een verantwoorde christelijke politiek zal zich eenerzijds keeren tegen staatsalvermogen in iederen vorm....

„Daarnevens mag zij tot geen prijs verwaarloozen, dat de overheid, ofschoon zij niet almachtig is, desondanks wezenlijke autoriteit bezit, dat gezagsonderminning en anarchie uit den boeze zijn....

„Men mag daarom besluiten, dat de eenige mogelijkheid voor de bevestiging van een orde, die op aarde recht en gerechtigheid naar de mate der zwakke, menschelijke krachten verzekert, gelegen is in een staatkunde, die overheid en onderdanen onderwerpt aan de ordinantiën Gods.”

De clubs kunnen deze brochure behandelen in 4 onderwerpen. Daarbij stel ik evenwel voorop, dat de inleiders, en voor een goede bespreking ook de leden, de brochure in haar geheel vooraf moeten lezen, ook al behandelen ze slechts een onderdeel. Allen moeten de lijn zien. Bij de behandeling zal dan de nadruk telkens vallen op één of meer der groote onderdeelen.

Schema voor behandeling

Onderwerp I

Politieke ontwikkeling sinds 1848

(Brochure „Christelijke Staatkunde”, Pag. 7—18.)

Daarbij komen aan de orde:

- Groen van Prinsterer contra Thorbecke. Liberale staatkunde uitgaande van den mensch, waartegenover Groen als zijn standpunt plaatste een christelijke staatkunde, die het evangelie van Christus als uitgangspunt koos.
- Dr A. Kuyper, Groen's opvolger, die in organisatie en pers Groen's gedachte in de vaderlandse politiek tot gelding bracht, mede door de coalitie met de R.K. Bij dit punt kan ook het uitéengaan van Kuyper en Lohman in Anti-revolutionair en Christelijk-Historisch worden behandeld. De opvattingen van Prof. Hoedemaker, die in de huidige politiek nog aan de orde zijn, spelen hierbij een rol.
- De ontwikkeling ter linkerzijde. De aftakeling

Doet mee
Werft een abonné

Als het kan

! twee!

van het liberalisme. De opkomst van de socialistische beweging, vooral onder Mr Pieter Jelles Troelstra.

Na de beëindiging van den eersten wereldoorlog in 1918, sluit dit eerste onderwerp ongeveer af. Vernieuwingsidealen breken zich baan.

Onderwerp II

Barth en zijn invloed op de politiek

(Brochure Christelijke Staatkunde, Pag. 19—31).

Voor een goede behandeling van de tegenwoordige politieke situatie en het begrijpen daarvan is het noodzakelijk na te gaan den invloed van de Barthiaansche theologie. De inleiders moeten hierbij bedenken, dat Barth's opvattingen daarbij fundamenteel zijn. Men moet dit trachten te begrijpen in tegenstelling met den Calvinistischen gedachten-gang.

Het gaat hier, naar aanleiding van Barth's scheiding tusschen God en wereld, om de vraag of Christelijke organisatie in het algemeen, dus ook Christelijke politiek, mogelijk is. Als God bij wijze van blikseminslag de wereld en den mensch raakt, dan doet Hij dat nu hier en dan daar, doch Hij bindt zich niet aan het Woord dat ten slotte bloot-menschelijk is. Het komt op aarde aan op het zakelijke b.v. op een rechtmatige verdeling van het aardsche goed. Welnu kies dan de partij die deze verdeling het meest zuiver benadert.

Hier komt dan veel aan de orde:

- a. De Schriftgegevens voor het staatkundig leven;
- b. Wat is een beginsel. Wat absoluut, wat relatief?
- c. Is er neutraal gebied?
- d. Behoort het Christelijk geloof in de binnenkamer?
- e. De beteekenis der Christelijke organisatie.
- f. De ontwikkeling, de bezwaren en de zegen van principiële partijvorming in Nederland in tegenstelling met andere landen: Frankrijk, Duitsland, Engeland en Amerika.

Ongetwijfeld is dit onderwerp zeer breed, doch men vergete bij de behandeling niet dat het gaat om de groote lijn.

Onderwerp III

Nadere bezinning op de Christelijke politiek

(Brochure Christelijke Staatkunde, Pag. 32—54).

De ontwikkeling in de laatste jaren voor den oorlog scheen bij oppervlakkige beschouwing, den Barthiaan gelijk te geven. Was Colijn's „aanpassingspolitiek” specifiek Christelijk?

Men moet terug naar de politieke fundatie om de lijn in deze jaren te blijven zien. Colijn's politiek was Christelijk-nationaal.

Om dit te zien wordt behandeld:

- a. Verschil tusschen Rome—Luther—Calvijn.
- b. Gevaar voor verkerkelijking van de politiek.
- c. Verhouding van Kerk en Staat
- d. Beginsel en belang. Is een belangenparlement niet aanbevelenswaardig?
- e. Het ontstaan en de ontwikkeling van het partijstelsel.
- f. De Nederlandsche groepering der partijen.

g. Ontwikkeling daarin in de laatste jaren vóór den oorlog.

Onderwerp IV

De huidige politieke situatie

(Brochure Christelijke Staatkunde, Pag. 55—63.)

Bij de naoorlogsche politiek van herstel zullen er heel wat punten zijn, die de verschillende groeperingen niet direct uitééndrijven. Men denke aan wederopbouw van verwoeste gebieden, schadevergoeding, verzorging van oorlogsslachtoffers. Toch hebben ook al deze vraagstukken een principiëelen achtergrond.

Fusie van principiëel van elkaar verschillende partijen is daarom een onding. Uiteindelijk leidt het tot nieuwe tegenstellingen en grootere splitsingen. De symptomen zijn daarvan in de Partij van den Arbeid nu al te beluisteren en het voert naar de uitersten. (De communisten behaalden er winst uit). Beginselvastheid (isolement) blijft onze kracht.

In dit licht zie men.

- a. De verschillende politieke partijen: A.R., C.H., K.V.P., P.v.d.Vr., P.v.d.A., C.P.N., (De Waarheid):
- b. Is nieuwe samenvoeging nog mogelijk?
Fusie C.H. en A.R. Het kerkelijk vraagstuk is van groote beteekenis.
- c. Christenen in de P.v.d.A.
- d. De anti-these heeft niet afgedaan: Tegen de revolutie, het evangelie.

Lectuur: Prof. Diepenhorst geeft bij schier elke bladzijde van zijn brochure een schat van lectuur aan. Vele bibliotheken zullen wel kunnen helpen. Vóór het laatste onderwerp geven de dag- en weekbladen zeer veel stof. E. v. R.

WOORDEN VAN VOORTREKKERS

„De Bijbel is het boek der boeken ook en vooral in de A.R. boekerij. De nieuwere wijsheid, ook waar zij de openbaring niet onbewimpeld verwerpt, meent, dat hooger uitspraak in den kring van het staatsrecht niet te pas komt. Wij daarentegen beweren, dat de Heilige Schrift de grondslagen van recht en zedelijkheid, van gezag en vrijheid ook voor de natiën en regeeringen aanwijst”.

(Groen van Prinsterer)

„Make Hij, in Wiens vingeren ook de draden van ons volksleven liggen, aan de kweeking van dien geest onzen vaderlandschen jubel dienstbaar en vergunne Hij ons de heilige eer om den standaard van Zijn Woord voor ons Christenvolk op te heffen”.

(Dr A. Kuyper)

De grond van het Overheidsgezag

Omtrent den oorsprong van het overheidsgezag bestaan verschillende theorieën, t.w. die der:

1. Volkssouvereiniteit;
2. Staatssouvereiniteit;
3. Rechtssouvereiniteit;
4. Godssouvereiniteit.

1. Volkssouvereiniteit

De oorsprong van het gezag ligt bij het volk, een verzameling van individuen. De „van nature” vrije mensch is de bron van het gezag. **Jean Jacques Rousseau:** De mensch is vrij en gelijk in rechten geboren. De leer der volkssouvereiniteit is revolutionair. Dit revolutionaire beginsel heeft vanaf den zondeval in het Paradijs bestaan („.....de mensch is geworden als Onzer een”). Het is in de Fransche revolutie „voor ’t eerst als een heerschend beginsel in de wereldgeschiedenis..... openbaar geworden” (Chantepie de la Saussaye).

Lees wat Groen van Prinsterer over het revolutiebegrip zegt in zijn „Ongeloof en revolutie” en werk dat uit.

De leer der volkssouvereiniteit is in ons land aangehangen tijdens de Bataafsche Republiek (1795—1806). De „wil des volks” was toen de hoogste wet. En daarna door de Liberalen e.a. **Raadpleeg een goed geschiedenisboek over dezen tijd, bijv. Groen’s bekende handboek.**

Tracht aan de hand van de staatsregeling 1798 aan te toonen, dat dit stuk metterdaad de volkssouvereiniteit huldigde.

Deze staatsregeling is te vinden bij Mr J. W. C. van Hasselt, Verzameling van Nederlandsche staatsregelingen en grondwetten.

De leer der volkssouvereiniteit verlegt het accent van God naar den mensch.

Maak de toepassing voor onze dagen, Denk aan het vraagstuk van Christendom en humanisme in zijn diepste consequenties.

De theorie der volkssouvereiniteit is practisch niet uitvoerbaar. Principieel is zij uiteraard verwerpelijc. Zie hieromtrent hetgeen hieronder bij 4. wordt opgemerkt.

(Litteratuur o.a.: Mr A. R. Arntzenius, „De staatsleer van Jean Jacques Rousseau”; Mr D. P. D. Fabius, „Voortvaren”, vooral par. 8, „Het revolutionaire beginsel” en par. 9, „Christelijk-revolutionair”).

2. Staatssouvereiniteit

De leer der staatssouvereiniteit zoekt den grondslag van het gezag bij den staat. De staat wordt dan gezien als „eene van nature noodwendig bestaande instelling, als het primaire verschijnsel, waarin de onderdanen slechts bijkomstig zijn”

(Mr J. van Kan, „Inleiding tot de rechtswetenschap”, blz. 107).

De theorie der staatssouvereiniteit leidt, practisch toegepast, tot staatsabsolutisme: Daarbij wordt heerschappij van den staat „de verbindende alles dienstbaar en ondergeschikt gemaakt aan den staat. Theoretisch is in deze leer de staat er ten bate van „de gemeenschap”, „de volksgemeenschap”. Practisch is het volk, bij een rigoureuze toepassing van deze staatsleer, metterdaad „in ketenen geklonken”. Zie vooral naar het nationaal-socialisme in Duitschland en hier.

Noem eenige voorbeelden uit den bezettingstijd, waaruit een te vergaande staatsbemoeiing blijkt (denk bijv. aan de benoemingsverordening voor het bijzonder onderwijs).

De leer der staatssouvereiniteit verlamt, streng doorgevoerd, het gezag der kerk, van het gezin enz.

Wijd een beschouwing aan de vraag, of het euvel van een te ver gaande staatsinmenging na de bevrijding in ons land is overwonnen. Denk aan het ontwerp bedrijfsorganisatie, de organisatie der politie, enz. Zoek naar meer voorbeelden.

In verband met het Duitsch nationaal-socialisme is opmerkelijk en vermeldenswaard, dat reeds in de staatsleer van een Duitschen staatsrechtsgeleerde als **Georg Jellinek** de staat gekenmerkt werd door het „herrschen”. „Der Staat”, aldus **Jellinek**, „hat Herrschergewalt”. Het is niet onmogelijk, dat de reeds vroeger door **Jellinek** ontwikkelde theorieën van invloed geweest zijn op de later in praktijk gebrachte denkbeelden van de Deutsche staatslieden onder het nationaal-socialistische regime.

„De souvereiniteit van den staat is hier alzoo de grootste macht, de mogelijkheid onvoorwaardelijk gehoorzaamheid af te dwingen; recht is macht” (Mr. R. Kranenburg, „Het Nederlandsch staatsrecht”, I, 68). Het bestaan van de nagenoeg ongebonden staatsmacht wordt in deze leer eenvoudig als **feit** gesteld.

De leer der staatssouvereiniteit is practisch alleen uitvoerbaar, wanneer men voor lief neemt, dat recht en waarheid met de voeten getreden worden.

Practisch en theoretisch is deze staatsleer verwerpelijc. Zie hieronder bij 4.

3. Rechtssoevereiniteit

Deze leer is minder bekend dan de leer der volkssouvereiniteit en die der staatssouvereiniteit. In Nederland is zij vooral gepropageerd door den hoogleeraar **Krabbe**. Ook deze zocht naar een bron, waaruit het overheidsgezag voortkomt. Deze bron meende hij gevonden te hebben in „het rechtsbewustzijn des volks”, in „de heerschende rechtsovertuiging”. In een zijner geschriften komt hij tot de conclusie, „dat een verplichting tot ge-

hoorzaamheid uit geen ander gezag dan dat des rechts kan worden afgeleid". Zoo komt hij tot de door hem met warmte verdedigde leer der rechtssouvereiniteit, die als grondslag van de heerschappij van den staat „de verbindende kracht van het recht" aanvaardt.

Juridisch heeft deze leer iets aanlokkelijks, hoewel zij „in letterlijken zin niet is te aanvaarden" (Kranenburg). De helft plus één heeft niet altijd gelijk. De gevallen, waarin de meerderheid een positieve rechtsovertuiging met zich draagt, zijn zeldzaam. Denk aan de volksstemming over de Fransche grondwet, waarbij 9 miljoen kiezers vóór en 7 miljoen tegen stemden, terwijl er niet minder dan eveneens 7 miljoen thuisblijvers waren. Kunnen nu de 9 miljoen voorstemmers, vooral wanneer men let op het relatief zeer groot aantal tegenstemmers en thuisblijvers, alsmede op de felle actie van **de Gaulle** tegen de constitutie, geacht worden „het heerschende rechtsbewustzijn des volks" te vertegenwoordigen?

Afgedacht van de practische bezwaren tegen Krabbe's leer der rechtssouvereiniteit, heeft de R.K. noogleeraar **Struycken** gelijk, wanneer hij er op wijst, dat Krabbe's terminologie herinnert aan het revolutionnaire jargon van het einde der 18e eeuw. Dit sprak van „wil" of „overtuiging" (zie boven bij 1), **Krabbe** spreekt van „rechtsbewustzijn" des volks. In wezen, aldus het betoog van **Struycken** is dit eender. (Mr A. A. H. Struycken, „De grondwet. Haar karakter en waarde", blz. 18 t.m. 20). De theorie der rechtssouvereiniteit benadert aldus, principieel gezien, de leer der volkssoevereiniteit en verliest evenzeer als deze, uit het oog, dat slechts Eén metterdaad soverein is.

(Wie in de leer der rechtssouvereiniteit nader wil doordringen kan, naast de reeds genoemde litteratuur, met vrucht raadplegen: Mr H. Krabbe, „Die Lehre der Rechtssouveränität"; De heerschappij der grondwet; „Ongezonde lectuur"; „De moderne staatsidee"; „Het rechtsgezag").

N.B. We laten hier onbesproken het beginsel der zgn. **parlementaire souvereiniteit**, zooals dat geleerd is door den Engelschen staatsrechtsgeleerde **A. V. Dicey**, in zijn ook in ons land veel gelezen werk „Introduction to the study of the law of the Constitution".

We gaan thans over tot de behandeling van:

4. Godssouvereiniteit

Deze leer komt niet voort uit het brein van menschen. Zij is gebaseerd op de Heilige Schrift. „Door mij regeeren de koningen" (Salomo). **Daniël** wijst er op, „dat de Allerhoogste over de koninkrijken der menschen heerschappij heeft.". „God heerscht als Opperheer". Hier ligt de sleutel tot een schriftuurlijke gezagsbeschuwing. Oorsprong en bron van het gezag is God. Van alle gezag! Dus ook van het overheidsgezag.

Ga aan de hand van een concordantie eens alle Bijbelplaatsen na, waar van de overheid in haar hoedanigheid van Goddelijk gezagsdraagster sprake is. Denk ook aan het Oude Testament, dat

te dezen verrassend en veelszins nog weinig algemeen bekend materiaal levert. Schenk vooral breede aandacht aan Romeinen 13, „de grondwet van de anti-revolutionnaire staatsleer".

Raadpleging van Gods Woord leert, dat onder Israëel een **theocratie**, een rechtstreeksche Godsregeering, bestond. God stond toen tot het volk in een geheel eenige betrekking. Hij was wetgever, rechter en koning. De theocratie heeft bestaan tot de Messiasverwerping!

Raadpleeg inzake het karakter der theocratie een Christelijke encyclopaedie.

Thans heeft „onze goede God... koningen, prins en overheden verordend".

Zie artikel XXXVI der Nederlandsche Geloofsbelijdenis en werk dit artikel uit. (Raadpleeg hiervoor Dr L. W. G. Scholten, De Overheid... u ten goede).

De A.R. partij vindt de bron van het soevereine gezag niet in den wil of het rechtsbewustzijn van het volk, niet in de feitelijk gestelde macht van den staat, maar alleen in God. Tegenover de revolutie van de leer der volkssoevereiniteit, de leer van den „van nature" vrijen mensch, stelt zij het Evangelie van den almachtigen God (Ik mag voor de nadere uitwerking van dit gedeelte van de schets verwijzen naar mijn boekje „Tegen de revolutie het Evangelie", uitg. mij. H. A. van Bottenburg N.V. Amsterdam, in het bijzonder naar de hoofdstukken II en III).

Zie voorts artikel II van het A.R. beginselprogram.

De overheid is de dienaar van God. En daarom moeten wij haar onderworpen zijn. Wie zich tegen de overheid verzet, misdraagt zich jegens God. „Want er is geen macht dan van God". Dit zijn de kerngedachten van Romeinen 13. En met deze gedachten voor oogen heeft de A.R. partij steeds het pleit gevoerd voor een krachtig gezag. Immers, het gaat in de A.R. staatsleer bij de handhaving van het overheidsgezag niet om de hoogte van eenige menschelijke ordening, maar om de souvereiniteit van den alleroppersten Potentaat der Potentaten.

Litteratuur.

In hoofdzaak is deze in de schets verwerkt. Wie dieper in de behandelde materie wil doordringen leze het nog al zware maar onovertroffen werk van Mr D. P. D. Fabius, „De leer der souvereiniteit".

Eventueele vragen te richten tot J. van der Haar, Burgemeester, Mijdrecht.

Provinciale organisatie Gelderland

Het Bestuur van de Provinciale Organisatie van A.R. Jongeren-Studieclubs te Gelderland is als volgt samengesteld:

1e Voorzitter: A. Wildeman te Winterswijk.

2e Voorzitter: P. M. Oostlander te Apeldoorn.

1e Secretaris: P. de Putter Gelderschelaan 92 te Nijmegen.

2e Secretaris: G. B. Deunk te Aalten.

Penningmeester: J. H. van Beers, Langesteeg 15 te Bennekom.

Opgave van nieuwe clubs dient te geschieden aan het adres van den eersten secretaris.

Uit het Parlement

Vreemde democratie

De behandeling der basisovereenkomst van Linggadjati in de Tweede Kamer was oorzaak, dat de belangrijke begroting van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen zeer stiefmoederlijk behandeld is geworden. Daar de voorzitter vóór het Kerstreces met den begrotingsarbeid gereed wilde komen, en de spreektijd dientengevolge sterk gerantsoeneerd moest worden, werd Minister Gielens begroting min of meer afgeraffeld.

Zoo kon het gebeuren, dat vele sprekers in een ijl-tempo hun gemoed moesten ontlasten, terwijl enkele anderen door tijdnood hun redevoeringen moesten afbreken, daartoe gedwongen door den ijzeren wil en den houten hamer van den president, die onvermurwbaar elke tijdsoverschrijding smoorde.

Dat de meeste onderwijsproblemen hierdoor slechts vluchtig onder de loupe konden worden genomen, was buitengewoon jammer. Juist op het gebied van het onderwijs wordt zeer luide om „vernieuwing” geroepen, maar er was voor de vernieuwingsapostelen vrijwel geen gelegenheid hun denkbeelden dien-aangaande kenbaar te maken.

Van vernieuwing was in 't geheel geen sprake bij de communistische spreekster, Mevrouw Van den Muyzenberg-Willemsse. Deze liet geluiden hooren, welke ons doen denken aan den lang verleden tijd, toen de palstaanders voor de openbare school het goed recht van het bijzonder onderwijs betwistten.

„Meer dan ooit”, zoo sprak de communiste, „zou het Nederlandsche volk gebaat zijn met een algemeene school, waarin het ethos van den arbeid klopt, het ethos van opbouw en vernieuwing”.

Volgens haar communistische zienswijze dient de onderwijszorg aan den Staat toe te vallen; elke andere regeling bevordert de onderlinge concurrentie, bevordert de gescheidenheid binnen het volk. Het bestaan van bijzondere scholen noemde zij..... ondemocratisch!

In een democratie, aldus Mevrouw Van den Muyzenberg, behooren niet groepen binnen het Staatsverband elk voor zich haar eigen onderwijs te financieren; het is ondemocratisch de school te onttrekken aan de zorg van den Staat, haar administratief en financieel in handen te geven aan particuliere lichamen.

Wij moeten ver in het verleden teruggaan om dergelijke klanken te beluisteren. Het nieuwe in dit geluid was dat het gemotiveerd werd met een beroep op de democratie.

Een nieuw bewijs, welk een vreemdsoortige constructie onze communisten geven aan het begrip democratie.

Democratie met een Oosteupeesch bijsmaakje!

Merkwaardige cijfers

Het is merkwaardig, dat zelfs velen die het vorige jaar bij de verkiezingen hun stem gaven aan de communistische lijst, hun kinderen toevertrouwen aan de door de communisten als „ondemocratisch” afgeschilderde bijzondere school.

Van A.R.-zijde werden bij de behandeling der begroting van Onderwijs, Kunsten en

Provinciale Meeting te Groningen op 15 Febr. 1946

Groninger jongeren.

Zooals wij op onze huishoudelijke vergadering in November j.l. hebben besloten, zullen wij elkander D.V. binnenkort op onzen provincialen toogdag ontmoeten.

De werkcommissie, gevormd door leden van de stad-Groninger clubs, heeft reeds verschillende voorbereidingen getroffen.

Zoo is de vergadering vastgesteld op Zaterdag 15 Februari a.s. in de Zuiderkerk te Groningen.

We beginnen 's middags om half drie en sluiten om ongeveer 5 uur.

Als sprekers hopen voor ons op te treden: Dr Joh. H. Scheurer, te Amersfoort en de heer E. van Ruller te Barendrecht. Beiden zijn voor de A.R.-jeugd geen onbekenden.

Het onderwerp van Dr Scheurer is nog niet bekend;

de heer Van Ruller spreekt over het onderwerp: „Tusschen de fronten”.

Ter afwisseling luisteren we naar solozang en declamatie.

Al met al belooft het een leerzame en prettige middag te worden. Het is daarom eigenlijk overbodig jullie op te wekken deze vergadering niet te verzuimen.

We zijn het er allen over eens: de Zuiderkerk moet vol. Wij moeten iedere gelegenheid aangrijpen ons door ouderen te laten voorlichten.

Wij kunnen daarmee ons voordeel doen op onze clubs.

Daarom zal ieder, die meeleeft met ons studiewerk, aanwezig zijn. Alle A.R.-jongeren, ook niet-leden, worden verwacht.

Kaarten kunnen reeds worden aangevraagd bij den heer F. B. van Dam, Lopende Diep 4, Groningen. Bestellingen uitsluitend per postwissel. De entreeprijs is f 0.30.

Veendam.

B. HAM.

Wetenschappen enkele sprekende cijfers naar voren gebracht.

In Amsterdam, waar in 1946 niet minder dan $\frac{1}{3}$ der bevolking communistisch stemde, en $\frac{1}{3}$ haar stem aan de Partij van den Arbeid gaf, bezoekt slechts 45,5 procent der kinderen de openbare school.

In 1923 was dit nog 69,9 procent, doch sindsdien is dit percentage steeds teruggelopen, zoodat thans meer dan de helft der kinderen confessioneel onderwijs ontvangt.

Bijzonder sprekend zijn in dit opzicht de cijfers van de Oostelijke eilanden (Oostenburg, Katzenburg en Wittenburg). Hier stemde bij de laatste verkiezing op de

Communisten	61,3 procent
Partij van den Arbeid	17,5 ..
Roomsch-Katholiek	12,4 ..
A.R. en C.H.	6,6 ..
Andere partijen	2,2 ..

Op diezelfde eilanden wordt de openbare school bezocht door slechts 36,8 procent der kinderen, de bijzondere scholen door 63,2 procent (R.Kath. 27,5 procent, Prot. Christ. 35,7 procent).

Het „ondemocratisch” karakter der bijzondere scholen schijnt alzoo geen hinderpaal te zijn voor vele communistische kiezers om hun kinderen aan deze inrichting toe te vertrouwen.

Uit deze cijfers zouden vele conclusies te trekken zijn. Het verheugende erin is, dat zoo velen in de hoofdstad aan een confessioneele school de voorkeur geven boven de godsdienstloze openbare school.

Al deze kinderen worden dag aan dag in aanraking gebracht met het Evangelie. Zij leeren bidden, zij zingen het Christelijk lied, dat op onze scholen zulk een belangrijke plaats inneemt.

Wij twifelen er niet aan, of dit onderwijs zal voor velen een blijvende zegen zijn, want het Woord van God, dat hier gebracht wordt, zal niet ledig tot Hem wederkeeren.

Een belangrijke verklaring

Bij de behandeling der Onderwijsbegroting heeft de heer Tilanus, mede namens zijn politieke vrienden, een sympathieke en belangrijke verklaring afgelegd.

De Regeering heeft als haar voornemen kenbaar gemaakt in 1947 subsidie te verleen aan bijzondere universiteiten en hoogeschoolen. Van de zijde onzer C.H.-vrienden heeft men zich in den loop der jaren steeds principieel verzet tegen subsidieering van het bijzonder hoger onderwijs.

Thans heeft de heer Tilanus medegedeeld, dat de C.H. zich zullen neerleggen bij de principieele beslissing, welke dienaangaande in 1938 is gevallen. Op 1 December van dat jaar is een amendement-Moller, beoogende de Katholieke Economische Hoogeschool in Tilburg te subsidieeren, met 47 tegen 46 stemmen aangenomen. De heer Tilanus achtte het onjuist op deze uitspraak der Kamer terug te komen. De consequentie daarvan is, dat nu ook voor de bijzondere universiteiten subsidie zal worden verleend.

Wij achten de verklaring van den heer Tilanus van bijzonder belang. Daardoor is een der geschilpunten tusschen C.H. en A.R. uit den weg geruimd. De onderlinge samenwerking tusschen de twee zoo sterk verwante politieke groepen kan er nog slechts door verbeterd worden.

Hoe deze subsidieering zal plaats vinden, zal nog nader bekeken worden. De heer Tilanus opperde de gedachte de instellingen, welke voor subsidie in aanmerking komen, met name in de H.O.-wet te noemen; daardoor wordt voorkomen, dat Nederland te rijk gedoteerd wordt met hooger-onderwijs-inrichtingen.

De heer Terpstra kon met deze gedachte accoord gaan. Ook hij zou het verkeerd achten indien het aantal hoogeschoolen en universiteiten te groot werd. Men zou daarom de subsidieering kunnen beperken tot een bepaalde categorie van uitgaven of tot een bepaald percentage der uitgaven.

Uit het antwoord van Minister Gielen bleek, dat de voorgestelde subsidieering waarschijnlijk binnenkort haar beslag zal krijgen.

Dansende studenten

Een welhaast roerende eenstemmigheid openbaarde zich in ons honderdtal t.a.v. de studentenzuivering. Reeds in Januari 1946 was uit alle hoeken van de Kamer betoogd, dat de behandeling der studenten-teekenaars onbillijk en te hard was en dat er voor de zuivering een andere norm moest worden aangelegd dan het al of niet teekenen der z.g. loyaliteitsverklaring.

Minister v. d. Leeuw toonde op dit punt echter een onbegrijpelijke koppigheid en liet zich door geen argumenten van zijn standpunt afbrengen.

Minister Gielen was minder halsstarrig; deze had in October 1946 door een wijziging der Beoordeelingsbeschikking de straffen eenigermate willen verzachten, maar verschillende

Drs F. W. DIRKER.

ECONOMISCH PLAN 1947

De opzet.

In het desbetreffende Wetsontwerp wordt het Centraal Economisch Plan een „evenwichtig samenstel van schattingen en richtlijnen met betrekking tot de Nederlandsche Volkshuishouding” genoemd.*) Men bedoelt hiermede, dat het Plan in groote lijnen het vermoedelijk verloop van de economische ontwikkeling van ons land in de eerstvolgende jaren moet schetsen. Het C.P.B. heeft zich daarom bij het opstellen van haar Plan niet beperkt tot het jaar 1947, maar dit gepast in een schematisch plan voor 6 jaar, het Raamplan 1946—1952. Het C.P.B. heeft deze periode gekozen, omdat zij een schematisch overzicht van de na-

---

rectores der universiteiten hadden zich hieraan niet gestoord.

De heer Roosjen noemde deze houding der hooggeleerde heeren onverdraagzaam en onverdraagbaar. Hij achtte met den Minister het teekenen der verklaring fout, maar dat wilde volstrekt niet zeggen, dat de teekenaars zelf fout waren. Verder noemde hij het een meten met twee maten, wanneer men de professoren, die tot teekenen adviseerden, wél tot de collegezalen toeliet en de geadviseerden niet. De heeren Stokman (K.V.P.), Stokvis (C.P.), Van Dis (St. G.) en de dames Wittewaall van Stoetwegen (C.H.), Tendeloo (P. v. d. A.) en Fortanier (P. v. d. V.) lieten zich in denzelfden geest uit.

De Minister toonde nog eenige aarzeling, maar liet doorschemeren, dat hij een bepaalde uitspraak der Kamer in ernstige overweging zou nemen.

De heer Roosjen beschouwde dit als een invitatie om een motie te produceeren. Hij ging op deze invitatie in en diende een motie in, waarin de wenschelijkheid werd uitgesproken, dat de studenten-teekenaars met ingang van 1 Januari 1947 hun studie zouden kunnen hervatten.

De motie, door leden van alle fracties ondertekend, werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Eenige oogenblikken later voerden enkele studenten in het middernachtelijk uur een rondedans uit op het stille Binnenhof.

oorlogsche herstelperiode wilde verkrijgen. Zij is bij de opstelling van dit overzicht er van uitgegaan, dat een herstel van onze welvaart tot het niveau van 1938 met zich mede brengt een herstel van de arbeidsproductiviteit en den kapitaalgoederenvoorraad per hoofd der bevolking op het peil van 1938. Globale berekeningen hebben aannemelijk gemaakt, dat dit — gegeven de huidige economische situatie en met uitzondering van den woningvoorraad — eerst in 1952 mogelijk zal zijn. Daarom heeft men een herstelperiode van zes jaar gefixeerd en het Plan als een onderdeel van deze herstelperiode geprojecteerd. Dit is een aanzienlijke verbetering met het Welvaartsplan 1946. Een andere verbetering is, dat het C.P.B. zich niet heeft bepaald tot het geven van cijfers die een extra-polatie zijn van de ontwikkeling welke dit jaar heeft plaats gevonden, maar dat het Plan uitdrukkelijk taakstellende cijfers geeft. Dit zijn cijfers, welke niet vanzelf gehaald zullen worden, maar waartoe ons volk zich zware inspanningen en opofferingen zal moeten getroosten. Dit springt b.v. duidelijk in het oog bij de cijfers, die in het plan voor de arbeidsproductiviteit en den export worden gegeven. Deze kunnen alleen door bepaalde maatregelen en inspanning van alle krachten worden gehaald.

Tenslotte geeft het Plan een aantal alternatieve mogelijkheden. Men kan n.l. het herstel van onze welvaart op verschillende manieren tot stand brengen. Het is b.v. mogelijk meer te consumeeren en minder te investeeeren, of andersom; grootere buitenlandse credieten op te nemen enz. Elke mogelijkheid heeft echter zijn bijzondere consequenties. Grootere consumptie b.v. heeft tot gevolg geringere investaties en dit resulteert weer in een langeren duur van het herstel. Grootere invoer maakt hogere buitenlandse credieten noodzakelijk, waardoor onze schuldenlast in de toekomst weer zwaarder wordt enz.

Men zal van al deze alternatieve mogelijkheden dus de gunstigste moeten kiezen. Het C.P.B. heeft dit gedaan en daarop het geheele plan gebaseerd.

Bij de opstelling van het plan is men als volgt te werk gegaan. Het C.P.B. heeft eerst geschat over welke hoeveelheid goederen en diensten, uit hoofde van eigen productie, buitenlandse leeningen en herstelleringen, ons volk in

1947 kan beschikken en daarna welke eischen daaraan ten behoeve van de consumptie, de netto-investeeringen en de overheid zullen worden gesteld. In onderstaande confrontatie wordt op overzichtelijke wijze de vorming en de verdeling der middelen weergegeven. Het vormt de kern van het geheele Plan 1947.

Beschikbaar uit:

	(in mld. gld.)	
Netto waarde productie	8.3	
Herstellerelevingen en recuperatie ¹⁾	0.1	
Buitenlandsche credieten en verkoop effecten (invoersaldo) ²⁾	1.4	
	— — —	
Totaal	9.8	

Benodigd voor:

	(in mld. gld.)	
Consumptie ³⁾	5.3	
Netto-investeeringen ⁴⁾	1.7	
Diensten door overheid te verrichten ⁵⁾	2.8	
	— — —	
Totaal	9.8	

1) Recuperatie = terugvoering van door de Duitsers weggevoerde fabrieksinstallaties.

2) Het deel van den invoer dat niet door den export betaald kan worden en waarvoor dus buitenlandsche credieten noodig zijn.

3) Exclusief indirecte belastingen ad f 0.9 mrd.

4) Inclusief voorraadvorming. De vervangingsinvesteeringen zijn reeds begrepen in de netto-waarde productie.

5) Exclusief overgedragen inkomens ad f 0.8 mrd., aangezien deze evenmin in de netto-productie zijn begrepen.

De beschikbare middelen.

De grootste post bij de beschikbare middelen wordt gevormd door de netto-waarde der nationale productie (het nationale inkomen). Deze post bestaat uit drie deelen, n.l. de bijdrage van de bedrijfshuishoudingen, de inkomsten uit buitenlandsch bezit en de bijdrage der overheid. De bijdrage door bedrijfshuishoudingen kon, door het ontbreken van nauwkeurige gegevens, slechts zeer globaal worden geschat. Men was echter in staat dit iets nauwkeuriger te doen dan in het Welvaartsplan 1946. Het C.P.B. heeft de netto-productie per bedrijfstak, uitgaande van de bekende netto-productie in 1938, geraamd als het product van het vermoedelijk productie-volume en de te verwachten binnenlandsche bedrijfskosten. Het productievolumen is geschat op grond van de aanwezige grondstoffen, produc-

tie-installaties en beschikbare arbeidskrachten. De bedrijfskosten zijn geraamd op basis van de te verwachten arbeidsproductiviteit en het prijs- en loonniveau. De netto bijdrage der bedrijfshuishouding kon zoodoende gesteld worden op 6.7 milliard gulden. Bij de berekening van de inkomsten uit buitenlandsch bezit heeft men Nederlandsch-Indië niet medegerekend, aangezien daar de eerste jaren veel meer geïnvesteerd zal moeten worden dan er aan rente en andere middelen ontvangen zullen worden. De opbrengst van het resteerend buitenlandsch bezit wordt geschat op 300 mln. gld. Tenslotte de bijdrage der overheid. Het C.P.B. schatte deze op grond van uitgaven aan loonen, salarissen en interest op de staatsschuld van voor 1940 op ongeveer 1.3 mld. gld.

In totaal is de netto-waarde der productie (het nationale inkomen) dus 8.3 mld. gld. Dit is het netto Nationaal Product (nationaal inkomen) tegen binnenlandsche productiekosten, aangezien hierin niet is opgenomen de overgedragen inkomens, welke door overheid en collectieve inkomensstrekkers (pensioenfondsen en levensverzekeringsmaatschappijen) aan gezinnen worden uitgekeerd. De overgedragen inkomens zijn n.l. inkomens waartegenover geen productie van goederen en diensten staan.

De andere belangrijke post onder de beschikbare middelen is het invoersaldo. Dit is het deel van den invoer, dat niet met door export verkregen deviezen kan worden betaald. Daarvoor moest men een andere wijze van betaling vinden. Deze wordt verkregen door het aangaan van buitenlandsche leeningen en de verkoop van buitenlandsche effecten. Hiervoor is in 1947 een bedrag van 1.4 mld. gld. vereischt. Dit bedrag is met de opbrengst van den export (1 mln. gld.) en de inkomsten uit scheepvaartdiensten (500 mln. gld.) juist toereikend om onzen noodzakelijken invoer à 2.9 mld. gld. mogelijk te maken. Tenslotte zullen in 1947 nog ongeveer 100 mln. gld. ontvangen worden uit herstellerelevingen en terugvoering van door den Duitschers gestolen productie-installaties.

De verdeling der beschikbare middelen.

De grootste post wordt hier gevormd door de consumptie. Deze consumptie berekende het C.P.B. op ongeveer 78 % van het consumptiepeil in 1938. Daarbij baseerde het zich op hetgeen men in 1938 normaliter aan consumptie, bij een gemiddeld inkomen van f 2200.— per jaar per gezin (volgens de

budgetstatistiek), uitgaaf en corrigeerde dit voor de sinds 1938 veranderde omstandigheden. Zodoende kwam het C.P.B. tot de conclusie, dat het mogelijk was in 1947 in totaal voor 5.3 mld. gld. te consumeeren. In dit bedrag is niet begrepen de opbrengst der indirecte belastingen. Deze verhoogden n.l. slechts den prijs der producten, maar vloeien niet in de kas van het bedrijfsleven, aangezien ze direct naar de overheid gaan. Daardoor vormt dit bedrag geen tegenwaarde voor de productie van goederen en diensten en treft men het evenmin aan onder de netto-waarde aan den linkerkant van de confrontatie. De samenstelling van dit consumptieplan is in zooverre anders dan voor 1946, dat de voedings- en genotmiddelen en de niet-duurzame consumptiegoederen vermeerderd en de duurzame consumptiegoederen iets gedaald zijn.

De volgende post, in grootte, is de overheid. Deze eischt 2.7 mld. gld. op voor het verrichten van haar diensten. In 1938 bedroeg dit 1 mld. gld. Deze sterke toename wordt voornamelijk veroorzaakt door de groote overheidsuitgaven aan loonen en salarissen, als gevolg van hogere salariëring en het sterk uitgebreide overheidsapparaat (800 mln. gld.) en door de hoge kosten, noodzakelijk voor het opbouwen van leger en vloot (900 mln. gld.). Tenslotte is er 1.7 mld. gld. nodig voor nieuwe investeringen; waarvan in de industrie 600 mln. gld., landbouw en visscherij 200 mln. gld., verkeer 500 mln. gld., woningen 100 mln. gld. en voorraadaanvullingen 300 mln. gld. Deze nieuwe investeringen zijn de bedragen, die noodig zijn voor de uitbreiding van het productie-apparaat. De vervangingsinvesteringen zijn noodig voor de instandhouding van het productie-apparaat en worden gefinancierd uit de afschrijvingen. Aangezien deze bedragen in de netto-productiewaarde aan den linkerkant van de confrontatie niet voorkomen, staan ze evenmin aan de rechterzijde. De confrontatie geeft daarom alleen de netto-investeringen aan. Was in het vorig plan de nadruk gelegd op het herstel van het verkeer, thans ligt de nadruk op den wederopbouw van de industrie. Deze bedraagt ongeveer een derde van den totalen omvang der netto-investeringen.

Opmerkelijk zijn de betrekkelijk geringe investeringen in den nieuwbouw van woningen (slechts 100 miljoen gulden). Dit wordt veroorzaakt door het groote tekort aan bouwvakarbeiders. Dit maakt, dat men slechts 25.000 huizen kan bouwen, terwijl er — om te zorgen, dat iedereen in 1952 weer een huis heeft — eigenlijk 55 à 60.000 minimaal in

1947 noodig zouden zijn. Daardoor is het inloopen van het groote tekort aan woningen eerst in 1960 mogelijk.

Het Nationaal Budget

Tenslotte is het geheele Plan 1947 overzichtelijk weergegeven in den vorm van een Nationaal Budget. Dit Nationaal Budget is een weergave van de geld- en goederenstroom, welke samenhangen met het economische verkeer tusschen de verschillende groepen van huishoudingen onderling. Daarbij is verondersteld, dat: 1. elke levering van goederen en diensten direct door een betaling wordt gevolgd; 2. de vorderingen en sociale voorziening worden vereffend, zoodra deze ontstaan. De besparingen, reserveeringen en credietbehoefte zijn zoowel een gevolg van, als een voorwaarde tot de in het budget aangegeven ontwikkeling. Het Nationaal Budget (evenals het Plan 1947) handelt dus uitsluitend over het loopend proces der inkomensvorming en -besteding. Inkomsten uit hoofde van verschuivingen in de vermogenssfeer vallen er buiten. De verschillende groepen van huishoudingen, die het C.P.B. heeft onderscheiden zijn: gezinshuishoudingen, collectieve inkomensstrekkers, bedrijfshuishoudingen (gesplitst in exploitatierekening en kapitaalrekening), overheidshuishouding, buitenland en kapitaalmarkt. De rekening kapitaalmarkt bestaat uitsluitend uit een verzameling van de op de andere rekeningen verkregen sluitposten.

De geldstroom kunnen worden onderscheiden in: a. de geldstroom, welke de betaling vormen voor de leveringen van goederen en diensten (de consumptie, investeringen, invoer, uitvoer enz.); b. de inkomensstroom (loonen, salarissen, pensioenen enz.); c. de kapitaalstroom (credieten besparingen); d. belastingen en steun.

Conclusie

Wanneer we nu het geheele plan overzien, dan kunnen we zeggen, dat het Plan 1947 een globaal overzicht geeft van de economische situatie waarin ons land thans verkeert. Bovendien geven de concrete richtlijnen en taakstellingen van het Plan 1947 den kortsten weg aan langs welke ons land uit de economische moeilijkheden kan komen. Daarvoor zal echter aan de volgende voorwaarden moeten worden voldaan, n.l.:

- a. de arbeidsproductiviteit zal zich moeten ontwikkelen in den, in het Plan, aangegeven zin;
- b. de buitenlandsche credieten zullen in 1947 f 1.4 milliard moeten bedragen;

Ouderdomsvoorziening

Bijkans iedere politieke partij heeft in haar verkiezingsprogram 1946 een paragraaf opgenomen omtrent de voorziening in den nood der ouden van dagen.

Algemeen wordt erkend, dat de bestaande regeling niet voldoet aan redelijke eischen. Al is het waar, dat onze sociale verzekeringswetgeving, over het algemeen ten toets der critiek kan doorstaan, de Invaliditeitswet is nimmer populair geweest. De oorzaak daarvan mag niet worden gezocht in de wijze van premiebetaling, namelijk in het plakken van rentezegels, maar is veeleer gelegen in het feit van de geringe uitkeeringen aan ouden van dagen, invaliden, weduwen en weezen. Uitkeeringen, welke gebaseerd zijn op loonen uit den tijd vóór 1914.

Het is dan ook geen wonder, dat de A.R. partij in haar program van actie voor de verkiezingen van 1946 onder het hoofd „Sociaal-economische maatregelen” aandringt op „herziening van de Invaliditeits- en Ouderdomsverzekering ten einde tot de noodzakelijke verhooging van renten en pensioenen, aanpassing aan het tegenwoordige loonpeil en

c. de export zal de geraamde omvang (1 miljard gulden) moeten bereiken.

d. het Nederlandsche volk zal voor niet meer dan f 5.3 milliard mogen consumeeren.

Wordt een van deze voorwaarden niet vervuld, dan zal dit den duur van het economisch herstel direct ongunstig beïnvloeden. Daarnaast zijn er echter eveneens buitenlandsche factoren — waar het Nederlandsche Volk en de Nederlandsche Regeering zelf weinig invloed op kunnen uitoefenen — die dit herstel in ongunstigen zin kunnen beïnvloeden. Vanzelfsprekend kan hiermede bij het opstellen van een plan slechts in geringe mate rekening worden gehouden. Dit zal eerst mogelijk zijn, wanneer dergelijke gebeurtenissen zich voordoen. De economische toestand van ons land geeft dus geen reden voor optimistische klanken. Het is echter evenmin gerechtvaardigd al te pessimistisch te zijn. Met inspanning van alle krachten moet het mogelijk zijn binnen een redelijk aantal jaren ons welvaartspeil weer tot een aanvaardbare hoogte op te voeren.

*) gewijzigd ontwerp van wet, artikel 3, sub 2.

vereenvoudiging van de uitvoering te geraken”.

Inderdaad, de Invaliditeitswet zal evenals de Ongevallenwetten, de Ziektewet en de Kinderbijslagwet een populair wet worden, indien de uitkeeringen worden aangepast aan het tegenwoordige loonpeil. Daarom blijven wij pleiten voor toekenning van invaliditeitsrente ter hoogte van maximum 80 % van het dagloon met inachtneming van het invaliditeitspercentage.

Evenzoo voor een weduwenrente, waarbij rekening wordt gehouden met de grootte van het gezin. Een goede stap in die richting zou reeds zijn de toekenning van kinderbijslag aan een invaliditeitsrentetrekker, aan een weduwe, die weduwenrente geniet en aan degene, die kostwinner is van een gezin, waarvan de man is overleden en één of meer kinderen weezenrente ontvangen.

Nu is bij Koninklijke boodschap van 27 November 1946 een ontwerp van wet „Noodwet Ouderdomsvoorziening” bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend, waarbij een voorstel wordt gedaan tot het treffen van een voorloopige regeling ter voorziening in den nood van ouden van dagen.

Al aanstonds valt op, dat geen enkele voorziening wordt voorgesteld ten aanzien van invaliden, weduwen en weezen, hoewel de nood onder hen ook groot is. Misschien wel grooter, dan onder de ouden van dagen. Denk U maar eens in een gezin met kleine kinderen, terwijl de man invalide of overleden is. De vrouw kan niet „uit werken” gaan en het gezin is dus afhankelijk van derden. Wie kent niet in zijn omgeving de zwogende vrouwen, die met een klein inkomen een gezin met toenemende lasten moeten groot brengen? Die toenemende lasten kennen de ouden van dagen niet!

Wat voorts opvalt is, dat elk verband met de bestaande verzekering ontbreekt. Weliswaar zal bij de toekomstige herziening der sociale verzekering de verzekeringsgedachte worden gehandhaafd, maar in dit ontwerp ontbreekt zij ten eenenmale. Deze regeling wordt uitsluitend beheerscht door de „verzorgingsgedachte”. De toekomstige herziene regeling der sociale verzekering zal een „overgangsregeling” bevatten, waarbij het „verzekeringselement” en het „verzorgingselement” een rol spelen, terwijl de regeling zelfve

de ongeschonden „verzekeringsgedachte” zal handhaven.

Dat er een overgangsregeling moet komen zal iedereen erkennen. Dat deze overgangsregeling in tweeën moet uiteenvallen, valt moeilijk te verstaan. Dit ontwerp ligt geheel in de sfeer van de armenverzorging. Principieel is er tusschen de ondersteuning krachtens de Armenwet en de ondersteuning ingevolge dit ontwerp geen verschil. Hoe men 't ook wendt of keert, welke benaming men er ook aan geven wil, dit is staatsarmenzorg. De Memorie van Toelichting moge dit ontkennen en de stelling poneeren, dat deze uitkeering het midden houdt „tusschen ondersteuning en een formeel recht op pensioen” en meer ligt „in de sfeer van de thans geldende overbruggingsuitkeering voor werkzoekende arbeiders”, wij kunnen ons niet aan de gedachte onttrekken, dat er hier naar termen wordt gezocht om aan de gedachte van armenverzorging te ontkomen, evenals de naam „overbruggingsuitkeering” het onwolgevallige woord „werkloozensteun” moest vervangen, alhoewel in principe niets veranderd is.

De Memorie van Toelichting meent een scherp onderscheid waar te nemen tusschen de ondersteuning krachtens de Armenwet en de onderhavige ouderdomsuitkeering en komt tot deze waarneming op grond van het feit, dat met inkomsten van inwonende gezinsleden en alimentatie-bijdragen van kinderen geen rekening wordt gehouden.

Deze regeling tast weliswaar de orde van armenverzorging aan, zooals de Armenwet die kent, nochtans komt zij niet uit de sfeer der armenverzorging.

Daarbij komt nog, dat de ondersteuning krachtens de Armenwet, althans in de groote steden en dorpen, gunstiger zijn dan die krachtens deze regeling. En wanneer de Memorie van Toelichting zegt, dat de „bedoeling van het wetsontwerp is de hulp der organen van openbare armenzorg in den regel overbodig te maken en den ouden van dagen in zekeren zin een aanspraak op een uitkeering te geven”, dan betwijfelen we dat op grond van eigen wetenschap. Het wordt een verschuiving van lasten, van de Gemeente naar het Rijk, terwijl in vele gevallen de hand zal moeten worden opgehouden zoowel bij de Rijksverzekeringsbank als bij Maatschappelijk Hulpbetoon.

Een recht op uitkeering wordt in dit ontwerp niet gecreëerd. Er wordt op aanvraag een ouderdomsuitkeering verstrekt, waartoe de betrokkene zich tot den Raad van Arbeid moet wenden. Dit orgaan beslist zonder recht

van beroep, zij het ook met in achtneming van de gestelde regelen.

Hier dus eenzelfde rechtsgrond als bij de Armenwet!

Een overgangsregeling kan niet worden gemist. Maar waarom niet een andere weg gevolgd? Een weg, waarbij de verzekeringsgedachte zoo veel mogelijk wordt gehandhaafd. In een nota heeft de Stichting van den Arbeid zich omstreeks Juli 1946 tot den Minister van Sociale Zaken gewend en daarbij een noodregeling bepleit, welke voor de loonarbeiders aansluit bij de bestaande verzekeringen. Een samenvatting van deze nota is opgenomen in het orgaan der stichting „Sociale Voorlichting” no. 13 van Juli 1946.

Nu moge het waar zijn, zooals de Memorie van Toelichting op het wetsontwerp zegt, dat het door de Stichting van den Arbeid gedaan voorstel om de onderhavige noodvoorziening alleen te doen gelden voor de rentetrekkers, den Ministers te beperkt voorkomt en den heerschenden noodtoestand onder de ouden van dagen onvoldoende tot oplossing brengt, dat neemt niet weg, dat onze sociale verzekering had kunnen worden uitgebouwd en bovendien voor de kleine zelfstandigen een afzonderlijke regeling had kunnen worden getroffen.

Afgedacht van de principieele bezwaren, welke tegen dit wetsontwerp zijn in te brengen, de praktische bezwaren moeten niet worden onderschat. De Minister zelf is zich dat ook wel eenigermate bewust, wanneer hij zegt, dat de ontworpen regeling ongetwijfeld in de toepassing meer moeilijkheden met zich brengen zal dan een regeling van uniforme uitkeeringen zou doen. Aan de bestrijding van fraude is in het ontwerp een groote plaats ingeruimd. Inderdaad, de mogelijkheid van verzwijging van inkomsten is enorm groot. De Districtsraden voor het Consumentencrediet zouden daaromtrent voorspellingen kunnen doen. Vooral in de groote steden moeten de inkomstenverzwijgingen vele zijn. En wie met Maatschappelijk Hulpbetoon wat van nabij bekend is, weet daaromtrent ook mee te praten.

De hoop, dat de Invaliditeitswet te eeniger tijd haar miskennis zou te boven komen, is met dit ontwerp geheel den bodem ingeslagen. Een voorstel in den geest als van de Stichting van den Arbeid behoudt niet alleen de verzekeringsgedachte tot grondslag, maar kan ertoe medewerken, dat de Invaliditeitswet de plaats ontvangt, welke haar in de rij der sociale verzekeringswetten toekomt. Ze zou even populair kunnen zijn als de andere regelen.

Doch wat zien we nu gebeuren? De weinige interesse, welke er nog over was, verdwijnt geheel en al! Ook de belangstelling voor de Ouderdomswet 1919 neemt af. De vraag of het nog wel zin heeft om door te plakken óf om de weekpremie te voldoen is thans aan de orde van den dag. „Als je het toch zoo krijgt, waarom zul je dan nog betalen?” aldus redeneert men. Ongetwijfeld een foutieve redeneering, maar daaruit blijkt toch wel hoe zwak het verantwoordelijkheidsbesef is en hoe groot de neiging om te leunen tegen de Overheid.

De verminderde belangstelling voor de bestaande invaliditeits- en ouderdomsverzekering vindt mede haar oorzaak in de in het wetsontwerp opgenomen regeling, waarbij de helft van een rente krachtens de Invaliditeitswet en de Ouderdomswet 1919, op de nooduitkeering in mindering wordt gebracht. Bij een gesubsidieerde rente is dit inhouden te billijken, maar ten aanzien van een berekende rente, d.w.z. een rente, welke afhankelijk is van het aantal en de waarde der betaalde premiën, niet geoorloofd. Tenzij — en dat valt moeilijk te gelooven — de waardeering voor de activiteit van het individu bij de ontwerpers niet aanwezig is.

Mede uit psychologisch oogpunt moet dan ook de voorkeur worden gegeven aan de regeling, welke de Stichting van den Arbeid heeft voorgesteld, al zal daarnaast een regeling kunnen

komen voor niet-loonarbeiders. Geschiedt dat niet, dan zal de Invaliditeits- en Ouderdomswet nog meer in den hoek komen, waar de slagen vallen, en het leger van hen, die weinig interesse voor deze sociale verzekering toonen, zal met den dag toenemen.

Dat de Invaliditeitswet op de helling moet, daarover zijn allen het eens. Maar deze verzekering te laten kwijnen is niet alleen onnoodig, maar ook ongewenscht. Daarbij komt nog, dat in het voorstel van de Stichting van den Arbeid de invaliden en de weduwen en weezen niet worden vergeten. Over de bedragen valt altijd te praten!

Evenals de Invaliditeitswet in discredit komt, zoo zal er voor de particuliere pensioenfondsen ook niet veel animo meer gevonden worden, want dit ontwerp houdt in een belemmering van de ontwikkeling der particuliere pensioenfondsen. En juist in den laatsten tijd is er in de richting van particuliere pensioenfondsen veel drang uitgeoefend en zijn de verwachtingen niet ongunstig.

De noodregeling ouderdomsvoorziening blijft in de sfeer van de armenverzorging en uit die sfeer moeten de ouden van dagen uit.

Daarvoor is de sociale verzekering in het leven geroepen. Het is te hopen, dat het thans ingediende voorstel in die richting alsnog wordt omgebogen.

Vereeniging van Antirevolutionaire

Gemeentebestuurders

door J. C. HASPELS

Vóór den oorlog kenden we onze provinciale organisaties van anti-revolutionaire gemeenteraadsleden en de landelijke Vereeniging van Calvinistische Burgemeesters, Wethouders en Gemeentesecretarissen „Groen van Prinsterer”. Hoewel het van belang was, deze vereenigingen ná de bevrijding, zoo spoedig mogelijk haar arbeid te doen hervatten, stuitte dit op een aantal bezwaren.

Ten eerste moest gerekeud worden met het feit, dat in vele gemeenten door de leden der A.R. partij niet werd medegewerkt aan de totstandkoming der noodgemeenteraden. De Provinciale organisaties van A.R. Raadsleden konden dus niet worden herschapen, vóór de totstandkoming van op normale wijze gekozen gemeenteraden. Daarop moest worden gewacht tot September 1946.

Een andere moeilijkheid deed zich voor, n.l. deze, dat met de definitieve samenstelling van het bestuur van de Vereeniging van Calvinistische Burgemeesters, Wethouders en Gemeentesecretarissen „Groen van Prinsterer” moest worden gewacht op: a. de voorziening van een groot aantal burgemeestersvacatures; b. de benoeming van wethouders door en uit de, overeenkomstig de bepalingen der kieswet gekozen leden van gemeenteraden. Vervolgens moesten deze „nieuw benoemde” burgemeesters en wethouders worden uitgenoodigd om lid te worden van de Vereeniging „Groen van Prinsterer”.

Hoewel deze laatste arbeid stellig nog niet geheel is voltooid en verder de aandacht der bestuursleden zal behooren te hebben, is deze vereeniging op 12 December j.l. in een alge-

meene vergadering te Utrecht tot een definitieve samenstelling van haar bestuur overgegaan. Daarbij is uitgegaan van de wenschelijkheid, dat elke provincie waar zij leden heeft, een eigen bestuurslid heeft. Dit bestuurslid zal in de gelegenheid zijn zich zoo goed mogelijk van de situatie in zijn provincie op de hoogte te stellen, na te gaan welke burgemeesters, wethouders en gemeentesecretarissen de calvinistische beginselen aanhangen en dus in aanmerking komen om als lid der Vereeniging „Groen van Prinsterer” te worden gewonnen. Het komt mij, ten behoeve van de lezers van „Nederlandsche Gedachten”, die in eenige functie bij het bestuur van een gemeente betrokken zijn, nuttig voor, hier te vermelden welke leden deze taak voor een provincie op zich hebben genomen. Het zijn de volgende heeren:

Friesland: J. Duker, burgemeester van Barra-deel.

Groningen: K. Gerrits, burgemeester van Onstwedde.

Utrecht: Dr J. de Nooij, wethouder van Utrecht.

Noord-Holand: Mr H. H. Douma, burgemeester van Andijk.

Zuid-Holland: W. J. van der Veen, gemeentesecretaris van Zwijndrecht.

Drente: J. Buning, wethouder van Assen.

Overijssel: J. G. Hamer, burgemeester van Genemuiden.

Gelderland: H. A. van Willigen, burgemeester van Haaften.

Zeeland: A. A. van Eeten, burgemeester-secretaris van Nieuwerkerk.

Noord-Brabant: D. A. van der Schans, Burgemeester van Eethen.

Antirevolutionaire burgemeesters, wethouders en gemeentesecretarissen, die dit leest en nog geen lid zijt, geeft U zoo spoedig mogelijk als lid der vereeniging aan het bestuurslid in uw provincie op, opdat we binnen enkele weken allen die bij ons behooren in „Groen van Prinsterer” hebben vereenigd. De jaarlijksche contributie bedraagt slechts f 3.—, zoodat wij mogen vertrouwen, dat financieele bezwaren hierbij niet behoeven te gelden.

Vervolgens zullen onze anti-revolutionaire raadsleden zich hebben te vereenigen in hun provinciale organisatie. Men vrage in elke provincie aan de A.R. Statenleden of zij dezen arbeid willen steunen door als „werkend” lid toe te treden. Groningen gaf op dit

gebied reeds een voortreffelijk voorbeeld en Zuid-Holland is, blijkens een publicatie in „Nederlandsche Gedachten” bezig. Hoe staat het hiermede in de andere provinciën?

Wanneer deze provinciale organisaties tot nieuw leven zijn gekomen, dan is het tevens hoog tijd voor het activeeren van het vóór den oorlog reeds bestaande Verband van A.R. Gemeentebestuurders, de organisatie, die de provinciale organisaties van A.R. raadsleden en de Vereeniging „Groen van Prinsterer” samenvatte en waarvan uitging het in de kringen der gemeentebesturen zoo bekende blad „De Magistratuur”. Het moet stellig tot onze idealen behooren dit blad te doen herleven.

Wanneer wij onze Nederlandsche gemeenteraden wat nader bezien, dan blijkt, dat het aantal nieuwelingen onder de raadsleden, ook onder de A.R. raadsleden, zeer groot is. Welnu, dan is er ook veel werk aan den winkel, want het is immers de taak der politieke partijen om haar raadsleden de noodzakelijke voorlichting te geven.

Dat dient te geschieden door goede voorlichting over algemeene politieke vraagstukken o.m. ook in „Nederlandsche Gedachten”. Daarvoor is tevens de aangewezen weg: wederoprichting van „De Magistratuur”. Doch daarnaast is van groot belang, dat onze raadsleden in hun provincie met elkaar contact onderhouden. Vooral degenen onder hen, die op eenzame posten staan, zullen sterk de behoefte aan dit contact met geestverwanten gevoelen.

Het zou niet moeilijk vallen U een voorbeeld van een politieke partij te noemen, die zich moeite en kosten getroost om haar raadsleden van voorlichting te dienen. Dat kunnen wij als Antirevolutionairen zeker zoo goed.

Maar..... we deden het tot nog toe niet of zeer onvoldoende. Daarin moet noodzakelijk op korten termijn verandering komen.

Wij wekken daarom onze Antirevolutionaire leden van gemeentebesturen op, om, ieder op de plaats waarop het God behaagde hem een taak toe te vertrouwen, de hand aan den ploeg te slaan, opdat in onze gelederen spoedig een opgewekt politiek leven mag worden geconstateerd.

Wij rekenen op onze mannen in de provinciën. En voor zoover onze Vereeniging „Groen van Prinsterer” onzen raadsleden in of buiten hun organisatie van dienst kan zijn, willen we gaarne trachten het onze tot het slagen van het beoogde doel bij te dragen.

Bidt en werkt. De Heere zegene, ondanks den ongunst der tijden, ondanks het feit dat onze A.R. mannen vaak den politieken wind tegen hebben, onzen gezamenlijken arbeid.

Kamer 45

In een nieuw opgericht gebouw, zwerf ik rond op zoek naar nieuwe snufjes.

Dat gebouw is gesticht op de oude fundamenteën onzer partij, met dezelfde afgebikte steenen, voorzien van den alouden trouwen naam Antirevolutionair.

Bij den herbouw werd elke oude steen die bruikbaar was, met aanvulling van nieuwe steenen, vermetseld.

Wat een groote ruimtes zijn daar ontstaan, en dan zoo gerieflijk ingericht!.....

Dat alles, ten dienste van de partij, haar organen en leden.

Ik was er even stil van.....

Wat een hallen, gangen, liften en trappenhuizen. Wat een kamers, vergaderzalen en keukens, kortom wat een mooi en degelijk gebouw.....

Direct in de parterre valt het mij al op, dat er geen zij- en achterdeuren zijn, uitkomende in later aangebrachte aanbouwsels, leelijk van architectuur en onpractisch door de geïsoleerde ligging.....

Na een groote ruime hoofddeur, komt men na een tourniquet gepasseerd te zijn — controle op eenstemmigheid van beginselen — in de hal, waar een groot statuut hangt met de kamernummers.

We maken een keuze..... waarbij het direct opvalt dat bij de nieuwbouw rekening is gehouden, met een ruimte voor de jeugd.

Niet voor de zuigelingenzorg, of een speelkamer om gezellig bezig gehouden te worden, wanneer vader of moeder in het gebouw aanwezig zijn, maar een heusche studeerkamer voor de rijpere jeugd.....

Het eerste wat we daarbij zien is de forsche stevige deur, met op de lijst het getal 45, terwijl op een vel perkament staat geschreven en met het partijzegel bekrachtigd:

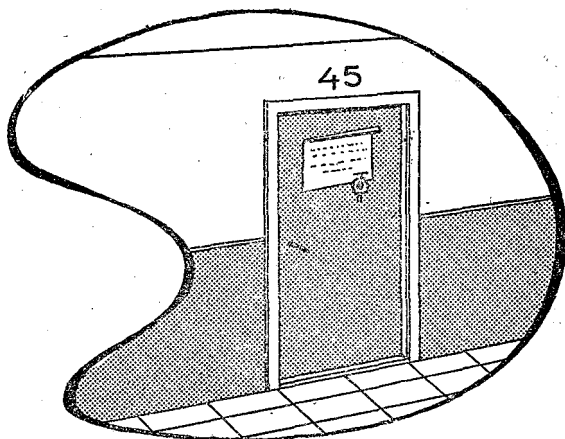
DE KIESVEREENIGING

ARTIKEL 45

1. Teneinde onder de jeugdige personen de liefde voor de Antirevolutionaire Partij en de kennis van haar beginselen en doel te bevorderen, zullen door de kiesverenigingen binnen haar ressort één of meer Antirevolutionaire Jongeren-Studieclubs worden opgericht.

De deur voorzichtig opensluitende om niet te storen, constateer ik dat hier hard gewerkt wordt, om door samenwerking van jeugd en partijleiding een organisatie te doen ontstaan, die in de nabije toekomst door vruchten zijn bestaansrecht zal bewijzen.

Daar in die kamer, aan een tafel met een groen laken bedekt, werkt een bestuur van

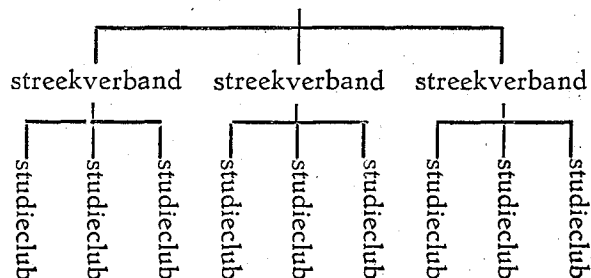
de opgerichte „Nationale Organisatie van A.R. jongeren studieclubs”, op zoo'n voortvarende wijze, dat in een onderdeel van een jaar, de geheele kamer gemeubileerd en gestoffeerd kan zijn.

Het bestuur bestaat tot de volgende huishoudelijke vergadering thans uit: een voorzitter gekozen door de laatst gehouden huishoudelijke vergadering, een secretaris met alle administratieve bescheiden geleend van de partij, en provinciale vertegenwoordigers der studieclubs.

Deze vertegenwoordigers werden in de eigen provincie door afgevaardigden van de bestaande studieclubs, vereenigd in een provinciale vergadering verkozen, met uitzondering van Limburg en Noord-Brabant welke gecombineerd hun vertegenwoordiger zonden.

Aan de wand hangen schema's voorstellende den opbouw van enkele provinciale organisaties, bijv. zoo:

PROVINCIALE ORGANISATIE

Elke studieclub ongeveer 25 leden.

Wanneer ik dit alles goed bekeken heb, sluit ik weer de deur om de redactie te gaan vertellen wat ik gezien heb..... plots valt mijn oog weer op het vel perkament en zachtjes voor mij uit prevelend

artikel 45

ga ik naar het bestuur van mijn kiesvereniging.....

Opdat zij zich haasten.....

Nieuwe uitgaven

van het

Centraal Comité

- No. 1 Politieke rondblik, Prof. A. Anema ..... f 0.45
No. 2 Geleide Economie, Dr F. L. van Muiswinkel .... f 0.45
No. 3 Bedrijfsorganisatie, M. Ruppert ..... f 0.45
No. 4 Christelijke Staatkunde, Prof. I. A. Diepenhorst f 0.95
No. 5 Je Maintiendrai, J. Schouten ..... f 0.25
bij 10 stuks tegelijk f 0.20

Voorts zijn verkrijgbaar:

- No. 6 Het Program van Beginselen ..... f 0.02^{1/2} per stuk
bij 100 exemplaren f 2.—
No. 7 Model-reglement van een Kiesvereniging ..... f 0.40
No. 8 Model-reglement van een Centrale
Kiesvereniging f 0.40
No. 9 Model-reglement van een Dorpskiesvereniging f 0.40

Uit ouden voorraad nog leverbaar tegen verlaagde prijzen zolang die voorraad strekt:

- No. 10 Leidraad voor huisbezoekers, C. van den Heuvel f 0.15
No. 11 Verslag buitengewone Deputatenverg. 23 Jan. '46 f 0.20
No. 12 Bij de Stembus van 1946 (bevat: statuten - beginselprogram - program van actie en toelichting) f 0.25

Alle bestellingen gaarne door middel van overschrijving op gironummer 89.673
ten name van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen
te Den Haag, Dr Kuypersstraat 3

Moet per kwitantie worden gedisponeerd, dan wordt f 0.30 extra in rekening gebracht

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

INHOUD

van dit nummer:

Mr J. A. DE WILDE	De A.R. partij in de oppositie.
Mr I. A. DIEPENHORST	De Processie-vrijheid.
— —	Uit de Partij:
	Zijn de Kiesverenigingen actief?
	Het Persfonds.
	Proefnummers en nog iets.
Mr W. RIP	Prof. Mr A. Anema 75 jaar.
Mr L. W. G. SCHOLTEN	Na de Oranje-restauratie van 1813.
— —	Isolement ook thans (Boekbespreking).
— —	De Indische kwestie (Boekbespreking).
F. P. FUYKSCHOT	De internationale organisatie van den arbeid in een nieuwe fase.
A. R. DE KWAADSTENIET	Niet „progressief” genoeg.
J. v. d. HAAR	Gezag en Vrijheid (Studieschets).
N. VAN DER BRUGGE	Ons onderling gesprek.
— —	Uit het Parlement.
— —	Het werk van het Parlement.
C. G. OTTEVANGER	Het internationale leven in het licht der Heilige Schrift.

In een omslag

Het is de papierfabriek dus nu gelukt, om ondanks de kolenschaarschte, waardoor de fabricatie van omslagpapieren tijdelijk moest worden gestaakt, omslagpapier voor ons orgaan af te leveren.

Het uiterlijk van „Nederlandsche Gedachten” is dus aanzienlijk verbeterd, terwijl wij hopen dat toch straks, wanneer de grondstoffenpositie niet meer zoo nijpend zal zijn, ook het binnenwerk op beter papier zal kunnen worden gedrukt.

De prijs is ondanks de verbetering niet verhoogd, want, zooals wij reeds in het eerste nummer van 1947 schreven, „Nederlandsche Gedachten” moet ook binnen het bereik blijven van de kleine beurs, en dit kan alleen, wanneer het aantal abonnementen nog toeneemt.

Men geve ons proefadressen of nog beter werft abonné's voor ons blad. Het totaal aantal moet tot 20.000 worden opgevoerd en dat kan, wanneer alle leden en besturen der Kiesverenigingen (waarvan velen nog geen abonné zijn) en de leden der Jongerenstudieclubs en alle lezers daartoe meewerken.

De redactie streeft er naar den inhoud zoo goed mogelijk te doen zijn, brengt gij ons nu abonné's. Wij rekenen op U. De prijs is slechts f 3.— per jaar, en het administratie-adres is Drift 13, Utrecht.

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA, EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek,
Prof Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. Schipper, Dr F. L. van
Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G.
Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand — Redactie-adres: Dr Kuyperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon
115935 — Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht, Telefoon 11811, Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.— per jaar

De Anti-revolutionaire Partij in de

OPPOSITIE

Door Mr J. A. de Wilde

Indien door onze mannen onmiddellijk na de bevrijding en een jaar later, na den uitslag van de eerste na-oorlogsche verkiezingen, aangedrongen is op de vorming van een nationaal Kabinet, dan is dat werkelijk niet geschied uit partijzucht of partijbelang.

De vorming van een nationaal Kabinet zou beteekend hebben, dat er ook minstens twee anti-revolutionairen in zaten. Daardoor zou uit den aard der zaak onze verantwoordelijkheid voor den gang van zaken veel grooter zijn geweest dan thans in werkelijkheid het geval geweest is, nu men ons opzettelijk buitengesloten heeft.

Uit 't oogpunt van partij-belang gezien, heeft 't altijd iets voor om buiten de regeeringsverantwoordelijkheid te staan.

Wij zijn nu in de oppositie. We zijn daarin tegen onzen zin gedrongen.

Onwillekeurig denken wij bij het woord „oppositie” aan iets bitter en wrangs. De oudsten onder ons herinneren zich nog levendig welk een oppositie er gevoerd is tegen het Kabinet-Kuyper (1901—1905), met name tegen den toenmaligen minister-president. Als men liberale en socialistische bladen uit dien tijd opslaat, dan krijgt men geen al te fraaien indruk van wat het woord „oppositie” beteekent. En als ge dan nog eens een paar jaargangen van „de Notekraker” in kijkt, dan wordt die indruk nog ongunstiger.

De oppositie tegen de Kabinetten van Ruys de Berenbrouck en Colijn was wel niet zoo heftig als tegen die van Kuyper, maar toch bitter en venijnig. „Honger — Ruys”, „Olie-magnaat”, dat zijn zoo een paar woorden, die in dien tijd herhaaldelijk werden vernomen. Vooral tegenover Colijn durfde men heel wat aan. Het ligt ons allen nog versch in het geheugen. Ook kunnen wij moeilijk vergeten, dat op 11 Nov. 1925 vele heeren van links voor het amendement-Kersten (tot afschaffing van het gezantschap bij het Vaticaan) stemden, hoewel ze tegen dat gezantschap hoegenaamd geen bezwaar hadden, enkel om het Kabinet ten val te brengen.

Zulk een oppositie willen wij niet voeren. Zoowel het Kabinet van Schermerhorn als dat van Beel zijn bij de behandeling van vele wetsontwerpen ook door de „oppositie” gesteund. Deze heeft en moet hebben een open oog voor de ontzaggelijke moeilijkheden, waarvoor de Regeering zich in deze bewogen dagen geplaatst ziet, moeilijkheden, die zij voor een groot deel niet zelve heeft veroorzaakt, maar die zij op haar weg aantreft.

Maar die zelfde oppositie, die ten volle rekening moet houden met de zwaarte van de taak der tegenwoordige regeeringspersonen, heeft anderzijds de roeping critiek te oefenen op die voornemens en daden der Regeering, die niet

geacht kunnen worden in 's lands belang te zijn. Daarbij heeft zij de gestie der Regeering te toetsen niet aan persoonlijke inzichten, maar aan de goede beginselen van Staatskunde.

Zoo heeft de antirevolutionaire partij tot heden ook haar taak opgevat. Overal waar het betref de herbouw en noodzakelijke vernieuwing van wat in den oorlog verwoest of beschadigd was, overal waar het ging om diep ingrijpende en soms pijndoende maatregelen, die de Regeering nemen moest (bijv. de geldsaneering) heeft zij uitsluitend opbouwende critiek geleverd en tenslotte aan de Regeering haar steun gegeven.

Maar zoodra het ging om de hooge beginselen, waarop een goed staatsbeleid rust en moet rusten, met name de rechtsbeginselen, bood de antirevolutionaire partij tegenstand. Zij mocht niet anders. Het niet-bijeenroepen der Staten-Generaal, het in strijd met de wet benoemen van gemeenteraden, het schenden van het recht der Radio-omroepverenigingen, het sollen met het gezag tegenover revolutionaire en fascistische woelingen in Indië, het niet betrachten in deze zorgelijke tijden van gepaste zuinigheid in den Staatsdienst, dat alles heeft bij ons zoowel in de pers als in de Kamer krachtige bestrijding gevonden. We konden en we mochten niet anders.

Geheel ten onrechte beschuldigt de wederpartij ons daarbij van negativisme: Ge zegt wel hoe het niet moet maar niet, hoe het dan wèl moet.

Deze beschuldiging is feitelijk onjuist. Als we een paar hoofdpunten in het oog vatten, blijkt dit aanstonds.

Wat het parlement aangaat, hebben wij onmiddellijk na de bevrijding er met den meesten nadruk op gewezen, dat wij volgens ons staatsrecht de ministerieele verantwoordelijkheid hebben en dat deze alleen tot haar recht kan komen als er een volksvertegenwoordiging is. Daarom, zoo zeiden wij, moesten onmiddellijk de in 1937 gekozen Staten-Generaal bijeengeroepen worden. Men wilde dit niet. Men was beslist anti-parlementair en toen men na eenige maanden het parlement eenvoudig niet missen kon, heeft men toch als „tijdelijke Staten-Generaal” de vóór den oorlog gekozen Eerste en Tweede Kamer bijeengeroepen. Men had dit in Mei 1945 aanstonds moeten doen overeenkomstig ons advies. Maar men wilde het niet, omdat men het oude partijen-stelsel wenschte te doorbreken. Dat is de eerste foute zet der Regeering na de bevrijding geweest en de gevolgen daarvan werken nog na tot op den huidigen dag.

Wat de Radio-kwestie betreft, hebben wij de Regeering gewezen op haar plicht om

te handelen overeenkomstig de bestaande wetgeving. Ook een positief advies. Maar, ook weer om politieke redenen, wilde de Regeering niet naar ons luisteren, omdat zij zich met de beginselen van de bestaande wetgeving niet kon vereenigen. Daarom handelde zij maar in strijd met Recht en Wet.

En behoeven wij nog iets te zeggen over de Indische kwestie? Men had in Indië zoo spoedig mogelijk moeten terugkeeren tot de Wet. Men had den Raad van Indië moeten herstellen; den volksraad bijeen moeten roepen, zoo veel mogelijk ambtenaren op hun posten moeten herstellen en, geheel in overeenstemming met het antirevolutionair program, moeten aansturen op zelfstandigheid van Ned. Indië. Daarbij had men niet moeten onderhandelen met revolutionairen, maar met loyale nationalisten.

Nu is men, ondanks de positieve richtlijnen onzerzijds aangegeven, van kwaad tot erger vervallen en heeft men het blad onzer historie ontwijd door een politiek, die een volkomen destructief karakter draagt.

Het is dus beslist onjuist, dat wij bij onze critiek een louter negativistisch standpunt hebben ingenomen.

Natuurlijk hebben onze mannen, die zelf niet het roer in handen hadden en zelfs op dat roer geen enkele directe invloed konden uitoefenen, zich niet laten verleiden om uitgewerkte plannen aan de regeering voor te leggen. Dat is de taak der oppositie niet. Door het practisch beleid der Regeering wisselen bovendien telkens de verhoudingen. Zoo kunnen wij — om een voorbeeld te noemen — in Februari 1947 tegenover Indië niet meer een politiek voeren als wij in 1945 de eenig juiste hadden geacht. Er is zoo nameloos veel, hopeloos bedorven door de destructieve politiek der Regeering.

Het is niet de taak der oppositie om, als de Regeering een voor ons niet acceptabel wetsontwerp indient, daar tegenover een wetsontwerp ter tafel te brengen, dat wèl acceptabel is. Haar taak beperkt zich tot bestrijding van het verkeerde en het aangeven van de juiste beginselen. De uitwerking dier beginselen is niet een plicht der oppositie in de Kamers der Staten-Generaal.

Wel hebben wij de zelfstandige plicht om ons rekenschap te geven wat wat wij meenen, dat op staatkundig gebied gebeuren moet. Aan dien plicht gehoorzamen wij, door op congressen en partijconferenties meer uitgewerkte projecten op sociaal en ander gebied aan de orde tē stellen en door te spreken, zoo als dan ook reeds meermalen is geschied.

De Processie-Vrijheid

Mr I. A. DIEPENHORST

De komende herziening der grondwet zal zich stellig ook uitstrekken over het achtste hoofdstuk onzer constitutie: „Van den godsdienst”. Gelijk zich denken laat, heerscht er omtrent dit onderdeel van ons staatsrecht nog al wat verscheidenheid van meening, zoodat bijzondere gaven van wetgeverswijsheid noodig zullen wezen om in kwesties, waarin de fijngevoeligheid van sommige partijen naar overgevoeligheid neigt, een juiste oplossing te vinden.

* * *

De regeling van 1848

Dat er verandering moet komen is aan geen twijfel onderhevig. Weliswaar werd er sedert 1848 in de grondwet ten opzichte van de verhouding tusschen kerk en staat niets meer gewijzigd, maar dit sproot niet zoozeer uit de voortreffelijkheid der toen vastgelegde regeling voort, maar was eerder een gevolg van onvermogen om bevredigende verbeteringen aan te brengen. En deze waren wel noodig, want moge — los van den geestelijken achtergrond — de herziening van 1848 al, over het geheel genomen, een geslaagden arbeid hebben gevormd, niettemin schoot zij op het stuk „Van den godsdienst” te kort. Het onbevredigende der nieuwe regeling lag daarin, dat men — ten spijt van prijzenswaardige bedoelingen — onmachtig was om de zich hier voordoende vraagstukken zuiver in te denken. De fouten van het verleden werden wel gezien. Vóór 1848 had het godsdienstig leven niet die vrijheid van den staat genoten, waarop het aanspraak kon maken. De opzet was dan ook dit euvel te ondervangen en de overheid terug te dringen. Helaas, slechts een gedeeltelijk slagen bekroonde dergelijk pogen, al bleven moeilijkheden als in 1834 met de Afscheiding achterwege. In het jaar 1853 tijdens de Aprilbeweging, bleek het, in hoe verschillenden zin de constitutioneele bepalingen betreffende den godsdienst konden worden uitgelegd.

Ook nadien kwam het uit, dat een ver van volmaakte regeling geboden was. Aanleiding tot onbevredigtheid gaf het in 1848 ontworpen, huidige artikel 177: „Elke openbare godsdienstoefening binnen gebouwen en besloten plaatsen wordt toegelaten, behoudens de noodige maatregelen ter verzekering der openbare orde en rust. Onder dezelfde bepaling

blijft de openbare godsdienstoefening buiten de gebouwen en besloten plaatsen geoorloofd, waar zij thans naar de wetten en reglementen is toegelaten”. Destijds had Thorbecke het daartoe strekkende regeeringsvoorstel reeds krachtig aangevallen, vooral op dien grond, dat dit artikel onverdraagzaamheid ademde, door de openbare godsdienstoefening buiten gebouwen en besloten plaatsen te bemoeilijken. Later bleek, dat het voorschrift ook technisch te wenschen over liet, daar de in het tweede lid genoemde wetten en reglementen nagenoeg niet aanwezig waren.

* * *

Het standpunt van den Hoogen Raad

In verband met dit tweede lid nu, is ten onzent gerezen de eigenaardige kwestie, welke meestal als die der processievrijheid wordt aangeduid. Over de al dan niet geoorloofdheid toch van procesjes rees herhaaldelijk geschil. Daarentegen werd de toelaatbaarheid van straatprediking en zendingsteften vrijwel niet aan de orde gesteld en behoefde de rechter tot dusver daaromtrent nimmer uitspraak te doen. Betreffende de processies stelde de Hooge Raad zich tot 1918 op een zeer streng standpunt, door te eischen, dat zij in 1848 op denzelfden tijd en langs dezelfde punten gehouden moeten zijn, een uitleg van het grondwetsartikel die niet valt goed te keuren. Pas in deze eeuw liet ons hoogste rechtscollege deze beide eischen vallen en werd het bewijs omtrent de geoorloofdheid ten zeerste vergemakkelijkt of beter nog het bewijs omtrent de ongeoorloofdheid bemoeilijkt. Toch had deze veranderde rechtspraak geen toename van het aantal processies tengevolge, want de roomsch-katholieken onthielden zich er tot nog toe van, zich tegen de plaatselijke politiedwang te verzetten. Tot op heden wordt, gelijk vóór 1918, benoorden den Moerdijk alleen in het dorp Laren (N.H.) een processie gehouden.

* * *

Thorbecke's meening

De vraag is dus, in hoever de oefening van den godsdienst buiten gebouwen en besloten plaatsen toelaatbaar mag worden geacht. In het voorbijgaan zij opgemerkt, dat de „beslotenheid” van een plaats reeds wordt aangeno-

men, indien zij op eenigerlei wijze is afgegrensd of afgescheiden, ongeacht of de versperring voor het oog niet doordringbaar is. Thorbecke wilde ieder onderscheid tusschen godsdienst-oefeningen binnen en buiten gebouwen of besloten plaatsen opheffen. Hiertoe werd hij genoopt zoowel door zijn vrijheidszin als door zijn eigenaardige opvattingen over den aard eener kerk.

Tusschen haar en een gewone vereeniging zag hij als regel nagenoeg geen verschil. Hij was dus in het algemeen blind voor de noodzakelijkheid om voor de kerk een aparte positie te scheppen, en erkende niet dat zij van eigen rechte was en naar afzonderlijke maatstaven moest worden beoordeeld. Daarom kon hij komen tot een uitspraak als deze: „Mijns inziens mag tusschen kerkelijke en andere vergaderingen of optogep in het openbaar regtens geen verschil worden gemaakt.” (Bijdrage tot herziening der grondwet. Leiden 1848, 98—99.) Met uiteenlopende bewijsvoering hebben ook na hem vele geleerden en politici zich op dit punt tegen de grondwet verzet. Begrijpelijkerwijs waren vooral de roomsch-katholieken fel in hun afkeuring, hoewel anderen soms niet voor hen onderdeden, zoo J. Heemskerk Azn. en A. F. de Savornin Lohman.

* * *

De Antirevolutionaire opvatting

Toch waren sommigen gesteld op behoud der bestaande regeling. Zij oordeelden, dat Nederland als protestantsch-christelijke natie, met geen mogelijkheid vrijheid van processies dulden kon. Deze opvatting kwam soms op uit een bijzonderen afkeer voor Rome, welke, in de historie geleidelijk gegroeid, zich bij tijd en wijle krachtig openbaart. Zij vond soms oorsprong in een typisch protestantsche denkwijze, die tegen de principieele onverdraagzaamheid der roomsch-katholieke kerk wel een ruime mate van tolerantie wenscht te plaatsen, doch die daarbij toch geen afwijking begeerde van het in den tijd der reformatoren ingenomen standpunt, en uit dien hoofde ook het publieke leven voor roomsche inbreuken zocht te vrijwaren.

De antirevolutionairen hebben tot op heden vrijwel eensgezind de meening aangehangen dat de vrijheid van geweten, van kerkformatie en van eeredienst het meest in overeenstemming waren met den geest van het evangelie. Zij begeerden tot geen prijs een neutralen staat, maar meenden wel, dat hij op sommige gebieden, zoo dat van de religie, niet aanstonds zeggenschap bezat. Deze overtuiging bracht met zich mede, dat zij aan de katholieken zeker niet de processievrijheid wilden ontzeggen, gelijk zij

ook voor zich zelf van het goed recht tot het houden van straatprediking, het beleggen van zendingsefeesten en dergelijke ten volle overtuigd waren. Daarom huldigden zij nog niet de meening van Thorbecke, dat er tusschen gewone en kerkelijke optochten geen verschil was, loochenden zij niet, dat er zeker onderscheid tusschen de uitoefening van den godsdienst binnen gebouwen of besloten plaatsen en daarbuiten moest worden gemaakt, en bestreden zij nog minder, dat de staat ook hier voor rechtshandhaving en rechtzekerheid zorg te dragen had. Zij erkenden alleen, dat er in beginsel evengoed een recht tot oefening van godsdienst op publieke plaatsen als elders bestond en oordeelden, dat de staat, behoudens de zorg voor recht en zedelijkheid, hier niet onderscheidenlijk diende op te treden.

* * *

Een andere gedachtengang.

Eenigen tijd geleden echter heeft men, wel niet in antirevolutionairen kring maar dan toch in protestantschen kring aangevoerd: „dat de processie door de staat niet moet worden toegestaan en door de kerk niet moet worden gevraagd, omdat het meedragen van het allerheiligste ter aanbidding van een ieder in de straat (wij laten de confessionele verschillen in de opvatting van het sacrament nu buiten beschouwing) een forceren is van de grenzen tussen de „openbare eredienst” en de „eredienst in het openbaar.” (K. H. Miskotte. In de Waagschaal, 1e jaargang No. 40, pag. 2). Deze beschouwing zou indruk kunnen maken, omdat zij metterdaad bezwaren tegen de vrijheid van godsdienst-oefening op publieke plaatsen aanwijst. De katholieken grijpen haar aan om in het openbaar getuigenis te geven van hun geloof op voor protestanten onaanvaardbare wijze. Hiernevens voegt zich een praktisch bezwaar. Op geen punt is men zoo licht kwetsbaar als terzake van het geloof. Overvloedige straatprediking, talrijke processies, zullen de tegenstellingen in het volk licht verscherpen.

In weerwil hiervan mag toch aan de bovenvermelde gedachten niet worden toegegeven. Een kerk zal zich voor de vraag gesteld vinden of zij met haar eeredienst de grenzen forceert en optreedt op een wijze, die haar niet past. Maar met de verfijning welke in het aangehaalde artikel wordt toegepast, kan de staat daarover geen beslissing vellen en de processievrijheid niet weigeren. Men moge stellen dat, wie „in den Geest autocratisch denkt over het kerkgaan en democratisch over de heilsbelofte”, het gewone leven niet tegen deszelfs wil wijden zal, maar vergeten wordt,

dat het vraagstuk zich niet in dien vorm aan den staat opdringt (In de Waagschaal t.a.p.). De staat moet zich, zooveel mogelijk, van theologische overwegingen op een afstand houden, omdat ze hem niet liggen. Voor den staat is het slechts zaak, zijn ordenende en rechtshandhavende taak te vervullen, waarbij hij zich — zal het goed zijn — door het evangelie leiden laat. Doch hij heeft alsdan niet de oefening der religie op publieke plaatsen te verbieden om die reden, dat zij theologisch min juist of geheel verkeerd wordt voorgedragen. Hij mag niet decreteren, dat de religie door den staat om haar gehalte zou moeten worden ingeperkt in haar aanspraken op de wereld. In wezen wordt aldus op den staat een verplichting gelegd, die hij nimmer volbrengen kan, terwijl men zichzelf allen verweer ontnemt voor het geval de staat nu eens tot het inzicht geraakte, dat de godsdienst uitsluitend zaak des harten, de kerk uitsluitend een aangelegenheid van de binnenkamer was.

* * *

Een nieuw onderzoek gewenscht

Het hier betoogde maakt een nieuw onderzoek naar de meest wenschelijke grondwettelijke voorziening inzake de processievrijheid niet overbodig. Het was slechts de bedoeling aan te toonen, dat de tot op heden onder ons vrijwel gangbare meening¹⁾ op goede gronden rustte en dat zij niet aanstonds behoeft te worden afgedankt ten gunste van met haar strijdige opvattingen²⁾.

1) Vergelijk Antirevolutionaire Staatkunde, 1e jaargang, no. 4, Januari 1925, 173—176, een bijdrage van Mr J. W. Noteboom.

2) Wie een uitvoeriger behandeling van de processievrijheid verlangt, verwijs ik naar mijn: De verhouding tusschen kerk en staat in Nederland Utrecht, Kemink en Zoon, 1946, blz. 160 en v., in welk boek men ook breede historische en leerstellige overzichten aantreft van de algemeene vraagstukken, die hier liggen alsmede voorstellen inzake de herziening der grondwet.

Doet mee
Werft een abonné

Als het kan

Twee!

I. Zijn de Kiesverenigingen actief?

Er is een groote belangstelling voor de Indische kwestie. Die belangstelling komt ook daarin tot uitdrukking, dat tal van lezers van ons blad zich de brochure „Je Maintiendrai” aanschaffen. Deze brochure bevat immers de magistrale rede van den heer Schouten bij de behandeling van Linggadjati in de Kamer gehouden. Maar het gaat niet om de individueele bestellingen. De kiesverenigingen moeten met deze brochure werken. Zij moeten bij honderdtallen tegelijk bestellen en er dan mee het pad op. Men zal ervaren hoeveel succes men met dezen arbeid heeft. De practijk heeft het bevestigen. Wanneer een kiesvereniging in vergadering bijeenkomt, moet men deze brochure aan de leden aanbieden, desnoods tegen betaling. Het bedrag is geen bezwaar. Mits men zich slechts de moeite getroost een aantal te bestellen. Laat men dat dan ook doen. Op die wijze wordt de activiteit bevorderd, ook in de kiesverenigingen zelf. **Waar blijven de propagandacclubs?** Men roept om lectuur — om propaganda-materiaal. Hier is het! Maar dan ook vlot van de hand. Mogen we daar nu op rekenen?

2. Het Persfonds.

We kunnen een goede mededeeling doen! Want na het eerste bedrag, dat reeds werd verantwoord, ontving het Centraal Comité wederom een vorstelijke bijdrage en wel eene van f 10.000.—, met daarbij gevoegd dit bericht: „Het Persfonds ontving onder dank voor steun aan uitgesloten personeel van „De Rotterdamer” tijdens de bezetting als restitutie f 10.000.—”.

Uit den aard der zaak heeft het Centraal Comité deze welkome bijdrage met hartelijken dank zoowel aan het Persfonds als aan den oorspronkelijken schenker geaccepteerd.

3. Proefnummers en nog iets.

De administratie van ons blad is bereid proefnummers beschikbaar te stellen voor hen die belangstelling hebben voor ons blad. De besturen der kiesverenigingen en onze propagandisten worden opgewekt daarvan gebruik te maken. Het aantal abonnementen moet worden uitgebreid. Het is een kwestie van volhouden. Wanneer nu alle kiesverenigingen te dezer zake nu eens actief worden, kan nog veel worden bereikt. We zijn nog niet waar we zijn moeten.

Het komt zelfs voor dat bestuursleden van onze kiesverenigingen nog niet geabonneerd zijn.

Dat mag niet voorkomen.

Alle bestuursleden behooren het kaderblad te ontvangen en te lezen. En desnoods behoort het abonnementsgeld uit de kas der kiesverenigingen te worden betaald.

Ook dat moet in orde komen!

Prof. Mr A. Anema

75 jaar

Gaarne voldoen wij aan het verzoek om een enkel woord van gelukwensch neer te schrijven ter gelegenheid van den 75sten verjaardag van Prof. Anema.

Wij zullen niet in een breede beschouwing treden over de plaats die Prof. Anema in onze Anti-Revolutionaire Partij inneemt. In de eerste plaats omdat dit algemeen bekend is en voorts omdat het zeker niet in overeenstemming zou zijn met de wenschen van den jubilaris.

Wij herinneren thans slechts aan zijn na den oorlog verschenen, van groot talent en levenswijsheid getuigende, brochure: *Bezinning en bezieling*. Elke lezer van „Nederlandsche Gedachten” die dit boekje nog niet kent, doet zich zelf te kort. Vele jongeren hebben zich na lezing afgevraagd: is dat nu een man die, in de beteekenis van de na-oorlogsche opvattingen, onder de „ouderen” moet worden gerangschikt? Welk een juiste kenschetsing van de geestelijke stroomingen op politiek terrein in dezen tijd; welk een begrip voor de aspiraties van de jongerengeneratie; welk een scherpe, doch nimmer afstootende wijze waarop de meening van anderen wordt geanalyseerd!

Ook in de practische politiek van vandaag neemt Prof. Anema nog een belangrijke plaats in. Zijn gedegen en leidinggevend referaat op de laatst gehouden partijconferentie was voor ons van groote beteekenis.

Als Voorzitter van de A.R. Eerste Kamer-Fractie, waarvan hij reeds meer dan 25 jaar deel uitmaakt, geeft hij leiding aan onze vertegenwoordigers in den Senaat. Den laatsten tijd treedt hij op als waarnemend Voorzitter der Eerste Kamer, daar de Voorzitter, Prof. Kranenburg, reeds eenigen tijd ziek is.

Elke gelukwensch draagt — en ons inziens terecht — meestal een min of meer persoonlijk karakter. De waardeering voor den arbeid van Prof. Anema spreekt het duidelijkst wanneer men van zijn gaven zelf geprofitteerd heeft.

Als oud-leerling van Prof. Anema kan men thans nog na-genieten van zijn interessante college's. Men kan er alleen maar spijt van hebben ze nog niet met meer belangstelling gevolgd te hebben. De wijze waarop Prof. Anema Staatsrecht doceerde was uniek. Velen — zoo mogen wij het wel zeggen — benijden ons het voorrecht dat wij aan Anema's voeten hebben gezeten.

Wanneer men dan een jaar of twaalf later zoo'n man weer ontmoet, niet als leermeester, maar als collega-senator, dan is dat wel een eigenaardige gewaarwording! Dat is eigenlijk een beetje „verflauwing der grenzen!” Hoe zou hij het vinden? Een beetje uit de hoogte? Een beetje van: denk er om: je moet van alles nog leeren?

Een ieder die Prof. Anema kent, weet beter. Hoe hoog zien wij, zien al zijn collega's in den Senaat, tegen hem op! En hoe eenvoudig, hoe gewoon, hoe vriendelijk, hoe vaderlijk bejegt hij ons allen. Voor ons beteekent het dat zijn colleege's worden voortgezet, maar nu geheel afgestemd op de politieke constellatie van het oogenblik. Een genoeg om in de politiek als sergeant onder zoo'n generaal te dienen! Het beste is goed te luisteren als hij zijn meening geeft. En alweer: wat een ervaring, wat een politiek onderscheidingsvermo-

door Mr L. W. G. SCHOLTEN

Erg aantrekkelijk is de geschiedenis der Oranje-restauratie van 1813 niet. Een massaal onder- of bovengrondsch verzet tegen den overweldiger had men niet bekend. Enkele plaatselijke uitbarstingen in de Rijnstreek en op de eilanden tegen de invoering van de conscriptie werden met een paar executies gemakkelijk onderdrukt. En toen de oprukkende Pruisen de Fransche troepen hier te lande met afsnijding bedreigden, trokken deze zich schielijk terug en lieten de herstelbeweging de vrije hand.

Helaas ging de omwenteling niet langs den weg, die de Oranjeman Hogendorp zich had voorgesteld. De door hem aangezochte oud-regenten, allen van de Oranjepartij, onttrokken zich op een paar na aan medewerking. Slechts door toetreding van oud-patriotten

kon Amsterdam tot verzet worden gebracht. Zoo vond Willem I bij zijn terugkomst de situatie.

* * *

Het was thans de vraag, waar de nieuwe Vorst zijn medewerkers zou kiezen. Het was volkomen verdedigbaar, dat hij zich boven de partijen zou plaatsen en zoowel Patriotten als Oranjeklanten tot zich zou roepen.

Ook kan men zich denken, dat enkele zeer bewaame dienaren van het Napoleontisch bewind in het nieuwe bestuur zouden worden opgenomen.

Tenslotte begon men in 1813 en niet in 1795. Het ging echter anders. De onverdachte Oranjeman Hogendorp werd van den aanvang op een afstand gehouden. Waren hiervoor wel motieven te vinden, dit was zeker niet het geval met al die anderen, welke door een kloeke houding, zoo niet de trouw aan het oude bewind, dan toch het geloof aan een betere toekomst hadden gedemonstreerd. Daar-teenover was het een dringen om Willem I van hen, die enkele tientallen jaren geleden nog luide hun afkeer van Oranje hadden betuigd.

Colenbrander geeft in zijn studie over Willem I een reeks van voorbeelden. Hij haalt daar Hogendorp zelf aan: „De Prins, die knap bediend wilde zijn, had groote gedachte van de nieuwe, in de wandeling Fransche partij... De Prins had veel op met de bekwaamheid van die lieden en degenen, die negentien jaren stil hadden gezeten, werden als onbekwaam veracht. Iemand die in 1795 uit een postje gegaan was, verhaalt dat de Prins hem gezegd heeft, dat hij beter gedaan had daar niet uit te gaan..... Menigmaal hoor ik een sollicitant zeggen: „wij weten wel, dat men niet ver komt met bewijzen van vroegere getrouwheid over te leggen”. Een Hollander in Engeland kreeg in de eerste maanden van den opstand deze tijding uit Holland: „het gaat hier vrijwel, maar de Prins is patriotsch geworden”.

De Oranjeman Aylva klaagde: „sterke revolutionairen en clubisten worden beschermd”. Zelfs Falck geeft een opsomming van Patriotten, die voorgetrokken werden boven perso-

---

gen, wat een hoogstaande wijze van beoordeeling en optreden, siert dezen grooten Nederlander!

Wij gelooven niet dat we er verkeerd aan doen als Anti-Revolutionairen er trots op te zijn, dat wij een man van zoo'n formaat als één der onzen mogen beschouwen!

Gedurende de bange oorlogsjaren hebben we soms gevreesd dat die verschrikkelijke tijd dezen man met zijn warm voelend hart voor alles wat smart en onrecht leed, te veel zou hebben geschokt. Maar gelukkig heeft hij zich volkomen hersteld. Op 10 Febr. j.l. mocht hij in goede gezondheid zijn 75sten verjaardag vieren.

Het Anti-Revolutionairen volk verblijdt zich hartelijk over dezen feestdag. Onze bijzondere gelukwensen vergezellen dezen beminden broeder. Moge God geven dat hij zijn werk, dat naar menschelijke maatstaf gemeten, nog niet af is en waaraan hij zich nog met frissche kracht wil wijden, voor onze Anti-Revolutionaire Partij in studie en practijk nog verscheidene jaren zal kunnen voortzetten.

En nu moeten we het er bij laten, want we moeten hem weer onder oogen durven komen! We vreezen toch al dat hij zal zeggen: nou, nou, jonge vriend je hebt het in „Nederlandse Gedachten” wel een beetje te mooi gemaakt!

nen, die van hun jeugd aan trouw aan Oranje hadden betoond.

„Wat er van de oude Jacobijnsche gezindheid over was”, teekent Colenbrander hierbij aan, „uite zich..... vooral in verdachtmaking der tot Oranje terugkerende aanzienlijken”.

* * *

De gevolgen van dit beleid waren te voorzien. De geest van centralisatie, in den Franschen tijd zoo bekend, heerschte weldra weer onbeperkt.

De volksinvloed op het bestuur werd tot een minimum teruggebracht. De vrijheden der onderdanen kwamen onder een druk, die het Napoleontische systeem evenaarde. De regeering poogde een eenheidskerk in te voeren als haar willig instrument. Zij wilde een eenheids-school, waarin de jeugd naar regeeringsvoorschriften werd gemodelleerd. Zij streefde naar een straffe leiding van het economische leven. Met volkseigenaardigheden werd niet gerekend. Aan de volkseenheid werd de geestelijke verscheidenheid opgeofferd. En zeer in het bijzonder was men gebeten op die lieden in wier geloofsovertuiging nog naleefde, het godsdienstig besef, dat eens in den bloeitijd der Republiek de pit had geleverd van ons volksbestaan. Het scheen, dat het herboren Nederland een cachet ging krijgen, dat geheel verschillend was van het eertijds beroemde Gemeenebest. Het was meer vernieuwing dan herstel.

* * *

Men zal moeten toegeven, dat de nieuwe koers groote successen op economisch gebied wist te behalen. De industrie, vooral in het Zuiden, kwam tot grooten bloei. En voor den handel schiep de Koning, o.a. door de oprichting van de Nederlandsche Handelsmaatschappij, nieuwe wegen. Ook het onderwijs werd technisch beter verzorgd door den bouw van honderden scholen en door de gemoderniseerde opleiding van onderwijzend personeel.

En toch eindigde het bestuur van den eersten Oranjekoning met een mislukking. Het fraaie levenskrachtige rijk der zeventien Nederlanden ging klagelijk te niet na de gebeurtenissen van 1830. De Roomsche-Katholieken gevoelden de onderwijs- en kerkpolitiek als een aanslag op hun geestelijk bestaan. De orthodox-Protéstanten wenschten een gansch andere, namelijk Christelijk-nationale politiek. En in breede kringen groeide het begeeren naar liberaal bestuur, waarin het volk niet als een onmondige werd behandeld.

Voor dit jammerlijk resultaat zijn veel oorzaken aan te wijzen. Op een enkele willen wij wijzen. Een juiste staatkunde moet altijd een historische basis hebben. Niet toevallig waren tal van groote staatslieden kenners van de geschiedenis. Voor ons land wijzen wij op Thorbecke en Groen van Prinsterer, voor het buitenland op Thiers en Guizot, ook op Churchill. Die historische kennis is noodzakelijk, omdat een volk in zijn geschiedenis zijn wezenlijke eigenschappen ontvouwt. En bij die essentiele karaktertrekken moet het staatsbeleid aansluiten.

Die historische basis heeft het regeerbeleid van Willem I ten eenmale gemist. De minister van Justitie van Maanen was een man van hooge bekwaamheid, maar hij was als volbloed rationalist aan onze geschiedenis vreemd. Falck was niet veel beter op dit gebied en Willem I zelf was door aanleg en door zijn verblijf in het buitenland niet enthousiast voor historische gegevenheden.

Evenals elders heeft ook hier een verlichte despotie breede volksgroepen van zich vervreemd door hun historische kwaliteiten te ontkennen.

* * *

Toch lag de fout niet alleen bij de Regeering. Ook het volk staat hier schuldig en wel in het bijzonder de oude Oranjepartij.

Immers een juist historisch inzicht moet twee dingen onderscheiden. In de eerste plaats, dat het tegenwoordige gegroeid is uit het verleden. In de tweede plaats, dat het tegenwoordige, ondanks die band met het verleden, toch iets eigens is, iets aparts, waardoor het van al wat wat vroeger was, is onderscheiden.

De Oranjepartij heeft alleen maar op het eerste gelet. Van al wat de Revolutiejaren gebracht hadden, wilde men niets weten. Zelfs de school van Bilderdijk kwam weinig verder en werd dus centrarevolutionair.

Dit werd gevaarlijker, omdat de oude Oranjemannen, voor dat Bilderdijk zijn volgelingen vormde, in bekwaamheid niet met de anderen te vergelijken waren. Het nieuwe Nederland had weinig of niets van ze te hopen.

Het is de groote verdienste van Groen van Prinsterer geweest, dat hij beide kanten van de historische-staatkunde in het oog heeft gevat.

Hij beriep zich steeds op het erfgoed der vaderen. Maar hij wist ook dat men nieuwe wijn niet in oude lederen zakken moest doen. Zoo doende riep hij niet een contrarevolutionaire, maar een antirevolutionaire partij in het leven. En die antirevolutionaire partij heeft, omdat zij christelijk-historisch en dus christelijk na-

BOEKBESPREKING

„Isolement ook thans?”

Wij hebben met onze lezers een schuld te vereffenen. Want het is reeds eenigen tijd geleden, dat bij de N.V. Gebr. Zomer en Keunings Uitg. Mij een klein maar waardevol geschrift verscheen van de hand van den heer C. Smeenk, onder den titel „Isolement ook thans?”

Een klein, maar waardevol geschrift, op den rustigen betoogtrant, den heer Smeenk zoo eigen, wordt een generale uiteenzetting, gegeven over het geheel eigen karakter der Antirevolutionaire opvattingen en hun goed recht ook voor dezen tijd.

In het eerste hoofdstuk „De Reformatie en het staatkundig leven” wordt vooral aandacht geschonken aan den gedachtengang van den Duitschen staatsgeleerde F. J. Stahl en in verband daarmee ook aan de visie van Groen van Prinsterer. Het tweede hoofdstuk handelt over „De Hervormers en de Doopersche bewegingen”. Vervolgens wordt een beknopte, maar zeer heldere beschouwing geboden over het optreden van Karl Barth, terwijl daarna de beschouwingen van Emil Brunner aan de orde komen. Nadat op deze wijze schetsmatig de achtergrond van het probleem der Christelijke politiek is aangegeven, wordt in een volgend hoofdstuk aandacht geschonken aan „Schriftuurlijke beginselen en eischen”. Vooral dit en de beide volgende hoofdstukken, n.l. „Velerlei misverstand” en „Voortgaan in de oude lijn” bevatten veel zakelijke argumenten, welke vooral voor een behandeling van „Christelijke politiek” op de vergaderingen onzer jongeren studieclubs van beteekenis zijn. Ernstige bestudeering van deze hoofdstukken leert schriftuurlijk denken en als er vandaag den dag één ding noodig is, dan is het juist dit.

tionaal was, ons volksgeheel weten te vernieuwen. En door die vernieuwing heeft zij aan het Oranjehuis zijn eervolle plaats doen behouden, toen de geestverwanten van de heerschen- de groep ging spreken over den Koning als over 't vliegwiel, een fraai ornament, een kegel- jongen of later het koningschap een phrase noemden.

* * *

Het zal niet zoo moeilijk zijn te bevroeden, wat uit het bovenstaande kan dienen voor het juist verstaan van onzen tijd.

In het bijzonder kunnen de voorstanders van een christelijk nationale politiek er, indien nog noodig, uit verstaan, wat zij na de restauratie van 1945 hebben te doen en na te laten.

Geen contrarevolutionaire politiek, zooals thans weer in een zeker weekblad wordt aangeprezen.

Maar ook geen nieuwe wijn in oude zakken!
En ook nog enkele andere dingen.

De beide laatste hoofdstukken zijn „Het isolement op onderwijsgebied”, dat uit den aard der zaak weer een historischen inslag heeft en „Isolement en samenwerking” waarin aangegeven wordt op welke wijze in den goeden nationalen zin met volkomen erkenning de geestelijke verscheidenheid ook samenwerking met anderen mogelijk en wenschelijk is.

Ook van dit boekje zal worden gezegd, dat het geen eenvoudige en populaire lectuur biedt. Maar voor hem, die werkelijk belang stelt in de antirevolutionaire opvattingen is het uitermate verhelderend. Wat de heer Smeenk in dit werkje biedt is gedegen en doordacht en het verdient aanbeveling, dat ook dit geschrift komt in veler hand.

* * *

De Indische kwestie

Er is inmiddels nog een ander boekwerkje verschenen bij de fa. T. Wever in Franeker van de hand van Dr S. U. Zuidema onder den titel „De Indische kwestie”. Dit geschrift bevat de weergave van hetgeen door Dr S. U. Zuidema werd betoogd op de Partijconferentie van 12 September 1946. Principieel wordt het standpunt der Antirevolutionaire richting ontwikkeld. Zooals men weet heeft de heer van Walsum bij de Kamerdebatten over de ontwerpovereenkomst van Linggadjati ook aan de Antirevolutionaire fractie verweten, dat zij in gebreke bleef aan te toonen hoe haar standpunt voortvloeide uit schriftuurlijke beginselen. Aan hem zouden we b.v. lezing en herlezing van deze brochure gaarne willen aanbevelen. Wanneer hij van deze brochure had kennis genomen alvorens zich op een zoo laatdunkende wijze te richten tot de heeren Tilanus en Bruins Slot, dan waren sommige woorden door hem niet gesproken. Het is voor een politicus trouwens steeds goed kennis te nemen van datgene wat door den tegenstander wordt gepubliceerd op straffe van een derailement zooals nu ook de heer van Walsum tot zijn schade heeft ondervonden.

Het is niet mogelijk in kort bestek een indruk te geven van den inhoud van dit geschrift. Volstaan moge worden met deze karakteristiek, dat het Antirevolutionaire standpunt daarin ten volle tot zijn recht komt. Niemand die over de Indische kwestie wil spreken op een onzer vergaderingen late na van deze brochure kennis te nemen.

„In de Antirevolutionaire Jongeren Actie zie ik een der middelen, waardoor God in deze troebele tijden onze jeugd wil bewaren bij de trouw aan Zijn Woord en bij de gehoorzaamheid aan Zijn heilige Wet, en naar mijn overtuiging moeten alle middelen worden aangegrepen, die het jonge leven kunnen dienen in de principieele toerusting tot den strijd voor Christus' eere.”

Prof. Dr K. DIJK

De INTERNATIONALE ORGANISATIE

van den arbeid in een nieuwe fase

In 1919, na den vorigen wereldoorlog werd, krachtens Deel XIII van het vredesverdrag van Versailles, de Internationale Organisatie van den Arbeid gesticht. Zij was een instrument van den Volkenbond. Want het vredesverdrag ging van de veronderstelling uit, dat geen duurzame vrede mogelijk was, indien in eenig land ter wereld, onvoldoende en onrechtvaardige arbeidsvoorwaarden zouden gelden.

De I.O.v.d.A. zou daarom tot taak hebben om de arbeidsverhoudingen in alle landen ter wereld te verbeteren.

Men weet, welke hooge verwachtingen van den Volkenbond werden gekoesterd. Hij zou de internationale vrede bevestigen en de volken tot elkaar brengen.

Welk een ijdele hoop dat was heeft de wereld in den jongsten en verschrikkelijksten aller oorlogen ondervonden.

De Internationale Organisatie van den Arbeid daarentegen heeft steeds in het middelpunt van de internationale belangstelling gestaan en haar arbeid heeft wel niet in alle opzichten voldaan, maar heeft toch practische resultaten te zien gegeven. Meer dan ooit tevoren is de sociale wetgeving in alle landen der wereld op den voorgrond getreden en de minimumstandaarden van levensonderhoud en sociale voorzorg, in conventies en recommandaties vastgelegd, zijn wel niet altijd en overal practisch aanvaard — verre van dien — maar dat de sociale wetgeving van de leden van deze I.O.v.d.A. daarop gericht was, staat wel vast. Toen dan ook de Volkenbond bij besluit van zijn leden werd ontbonden (in 1946) en de Organisatie der Vereenigde Volkeren gesticht, bleef de I.O.v.d.A. in stand. Maar zij werd in den grond der zaak, door de opheffing van den Volkenbond, een romp zonder hoofd. Haar statuten pasten niet meer op den actueelen toestand.

Reeds in 1945, ter conferentie te Parijs, werd een begin gemaakt met de bestudeering van de constitutie en voorloopige beslissingen werden genomen, die in staat stelden, met de nieuwe wereldorganisatie, de U.N.O. in contact te treden.

Samenstelling

De heer Trygve Lie, de algemeene secretaris van de U.N.O., zei tot de conferentie te Mont-

real, dat ook de U.N.O. gaarne bereid was met de I.O.v.d.A. in relatie te treden. De U.N.O. heeft in economisch en sociaal opzicht een groote taak te vervullen, gelijk in art. 55 van het Charter is vastgelegd, n.l. „hoogere levensstandaarden, alsmede volledige tewerkstelling en de voorwaarden voor economische en sociale vooruitgang en ontwikkeling te bevorderen”. Deze taak is opgedragen aan den Economischen en Socialen Raad van de U.N.O.

„Maar”, zei Trygve Lie, „de U.N.O. beschikt niet over een machinerie om al deze doeleinden zelve te bereiken”.

Hierin ligt de opvatting besloten, dat zoowel de I.O.v.d.A. als de U.N.O. bereid zijn tot samenwerking. Dit kan ook moeilijk anders.

Beide worden door dezelfde regeeringen gevormd behoudens een enkele uitzondering, zooals Rusland. Rusland dat zich altijd verre heeft gehouden van den Volkenbond, maar nu in het concert der volkeren, de U.N.O., is opgenomen. Zou dit land nu ook tot de I.O.v.d.A. toetreden? Het kan dit nu gemakkelijk doen. Bepaald is n.l., dat alle landen, die lid zijn van de U.N.O., op aanvraag worden toegelaten tot de I.O.v.d.A. En ter conferentie zelve zijn allerlei voorstellen gedaan om de toetreding met name voor Rusland aantrekkelijk te maken.

Want men beseffe goed, dat een land als Rusland, dat geen particuliere, maar alleen gesocialiseerde bedrijven kent, krachtens de oude constitutie in een bijzondere positie komt. Deze toch bepaalt, dat de verhouding tusschen regeerings-, werkgevers- en werknemers-afgevaardigden is als 2 : 1 : 1. Werkgevers en werknemers hebben dus tezamen altijd evenveel stemmen als de regeeringen. Zij kunnen deze nooit overstemmen. Hoe zou dit nu met Rusland moeten? Werkgeversvertegenwoordigers kent dit land niet.

Diverse amendementen, die we hier stilzwijgend voorbij gaan, werden in de betreffende commissie — de constitutioneele commissie — voorgesteld, maar na een langdurige discussie verworpen. De verhouding zal niet veranderen. Als werkgeversvertegenwoordiging zal ook een Directeur van een gesocialiseerd bedrijf beschouwd worden. Eigenlijk is dit dezelfde figuur als bij den arbeidersvertegenwoordiger, die komend uit een land als Rusland, immers evenmin als een vrij sprekend en

vrij handelend vertegenwoordiger van de arbeidersklasse kan worden beschouwd.

Of is deze opvatting onjuist?

Is het thans zoo gesteld in Rusland dat er een zekere mate van vrijheid voor de arbeiders bestaat? Eerlijkheidshalve moeten we erkennen niet te weten, wat er sedert den oorlog achter het ijzeren gordijn gebeurd is.

De tijd zal het leeren en ook de praktijk, als Rusland tot de I.O.v.d.A. is toegetreden.

Zoo zal dan de I.O.v.d.A. straks een zelfstandige organisatie worden, die echter met nauwe banden aan de U.N.O. zal zijn verbonden, n.l. wanneer 2/3 van het aantal leden, met inbegrip van 5 van de 8 voornaamste industrielanden, deze wijziging zullen hebben geratificeerd. Dat zij dit zullen doen is practisch zeker.

Daarmede treedt dan de I.O.v.d.A. in een nieuwe fase.

Kinderbescherming

Een ander belangrijk punt van de agenda der Internationale Arbeidsconferentie was: „Bescherming van kinderen en jeugdige arbeiders”.

In 1945 sprak de conferentie van Parijs uit, dat de jeugd inzonderheid in de landen, die door den gemeenschappelijken vijand bezet zijn geweest, lichamelijk verzwakt is en dat daarom bijzondere maatregelen noodig zijn, om de in het bedrijfsleven binnentredende jeugdige arbeiders, bescherming te verleen. Daarbij werd in de eerste plaats gedacht aan medisch onderzoek naar de geschiktheid om arbeid te aanvaarden.

De conferentie van Montreal zag twee ontwerpconventies en één ontwerp-recommandatie ter behandeling voor zich geplaatst.

Deze ontwerp-conventies gingen parallel. Het eene betrof medisch onderzoek voor jeugdigen, die in industriële beroepen gaan werken en het andere ontwerp betrof degenen, die in niet-industriële beroepen arbeid zoeken.

Deze onderscheiding is zoo oud als de I.O.v.d.A. zelve. Aan de industrie-arbeiders is steeds meer aandacht besteed dan aan de arbeiders in niet-industriële beroepen. „Niet-industriële beroepen” omvat echter weer niet alle beroepen, die niet-industriël zijn. Landbouw en scheepvaart vallen niet onder deze benaming, evenmin als huishoudelijke arbeid, hoewel deze beroepen toch ook niet-industriël zijn. De techniek van het Internationaal Arbeidsbureau bracht deze onderscheiding in zwang.

Nu is het maar al te goed bekend, ook in ons land, dat het uitermate moeilijk is sociale wet-

gevende maatregelen te treffen voor niet-industriële beroepen. Hoelang heeft het in ons land niet geduurd, voordat de kantoorarbeids-tijd wettelijk werd geregeld, terwijl voor industriële arbeid reeds lang een wettelijke regeling bestond. Ditzelfde verschijnsel vindt men ook op internationaal terrein. Daarom had het Arbeidsbureau twee ontwerp-conventies uitgewerkt. Het eene ontwerp kon dan desnoods verworpen worden, terwijl het andere toch in veilige haven kwam.

Het had goed gezien. De werkgevers in de voor het onderzoek van het ontwerp ingestelde commissie trachtten het tweede ontwerp, betreffende de niet-industriële arbeid te wijzigen in een ontwerp-recommandatie.

Een recommandatie heeft geen bindende kracht, maar is, zooals het woord zegt, slechts een aanbeveling aan de regeeringen. Een conventie echter eischt van de aangesloten landen binnen 12 maanden een uitspraak omtrent al of niet ratificatie.

Deze opzet slaagde echter niet. In de conferentie zelve werd door de werkgevers nogmaals doch tevergeefs getracht de recommandatie in een conventie te veranderen.

Aangenomen werden de twee ontwerp-conventies, alsmede de recommandatie betreffende de wijze van toepassing dezer conventies.

Daarbij werd bepaald, dat de jeugdigen beneden 18 jaar, die het beroepsleven binnentreden, medisch gekeurd moeten worden. Bevoegde artsen moeten worden aangesteld, met kennis van de eischen der beroepen. Zoo noodig dienen artsen te worden opgeleid. Wordt een jeugdige voor een bepaald beroep afgekeurd, dan moet door de in te stellen medische keuringsraden, of hoe de benaming dan ook zal zijn, een ander, passend beroep voor hem of haar worden gezocht. Het afkeuren van een kind impliceert dus, dat het verder wordt voortgeholpen.

Nu deze beide conventies zijn aanvaard, is te verwachten, dat in ons land spoedig maatregelen tot uitvoering van het daarin voorgeschrevene zullen worden genomen.

Beperking van nachtarbeid voor jeugdigen

Zooals te doen gebruikelijk is, was voor het uitbrengen van een advies aan de Conferentie betreffende het vraagstuk van de bescherming van kinderen en jeugdige arbeiders, een commissie ingesteld. Deze commissie zag nog een ontwerp-conventie en een ontwerp-recommandatie ter bestudeering voor zich, n.l. betreffende de **beperking van nachtarbeid voor kinderen en jeugdige personen in niet-industriële beroepen.**

Was de ontwerp-conventie inzake de medische

keuring voor de niet-industriële beroepen in zeker opzicht slechts een „test-case”, omdat de werkgevers tegen deze keuringen toch nauwelijks bezwaar konden hebben, bij de ontwerp-conventie inzake beperking van den nachtarbeid waren grootere bezwaren te verwachten.

Deze kwamen dan ook inderdaad op den voorgrond. En duidelijk bleek, dat de werkgevers van alle landen voor de arbeiders in niet-industriële beroepen geen bescherming wenschen. Vrijheid, blijheid is hier nog altijd de leuze, te weten..... alleen voor de werkgevers.

En ook ten opzichte van de regeeringsvertegenwoordigers waren de verwachtingen niet te hoog gespannen. Immers, in 1932 werd een conventie aangenomen betreffende de minimum leeftijd voor toelating tot de niet-industriële beroepen. Deze conventie is door geen enkel land geratificeerd.

In 1937 werd deze conventie herzien. In plaats van 14 jaar werd 15 jaar als minimum leeftijd voor toelating tot niet-industriële beroepen gesteld. Ook deze conventie werd door geen enkel land geratificeerd.

Daarom deed de conferentie van Parijs in 1945 door middel van een resolutie een beroep op de regeeringen, deze conventies toch te ratificeeren.

Men gevoelde sterk de noodzaak de door oorlog, ontheringen en ziekten verzwakte jeugd van Europa en Azië tegen de eischen van het beroep te wapenen en waar noodig bescherming te verlenen.

In aansluiting daarop werd de nachtarbeid voor jeugdige personen verwerpelijk geacht, hetgeen begrijpelijk is.

Zoo was ter conferentie van Montreal een ontwerp-conventie aan de orde, strekkende de nachtarbeid voor jeugdige personen, werkzaam in niet-industriële beroepen, te beperken.

Wij schreven hierboven reeds over de term niet-industriële beroepen. Het is interessant te vermelden, welke werkzaamheden daaronder zijn begrepen. Deze zijn in de recom-mandatie genoemd, n.l. in:

- a. handelsinrichtingen, met inbegrip van afleveringsdiensten;
- b. post en diensten, die mededeelingen doen per draad (telefoon-, telegraaf, enz.) met inbegrip van afleveringsdiensten;
- c. inrichtingen en administratieve diensten, waarin de personen hoofdzakelijk schrijfwerk verrichten;
- d. ondernemingen van dagbladen (uitgifte, verspreiding, afleveringsdiensten en verkoop

van nieuwsbladen in de straten of op plaatsen waar het publiek toegang heeft);

e. hotels, kosthuizen, restaurants, clubs, café's en andere eet- of drinkgelegenheden;

f. inrichtingen voor de behandeling en zorg voor zieken, invaliden en onvolwaardigen en van weezen en andere hulpbehoevende personen;

g. theaters en plaatsen van publieke vermakelijkheid;

h. trekkende of reizende handel, het venten van artikelen van allerlei aard, elke andere bezigheid of dienst, die langs de straat wordt verricht of in plaatsen, waar het publiek vrijen toegang heeft;

i. alle andere betrekkingen, werkzaamheden, diensten die noch industrieel zijn noch den landbouw of de zeevaart betreffen.

Deze werkzaamheden mogen door kinderen van 14—18 jaar gedurende 12 achtereenvolgende uren, waarin de uren van 10 uur des avonds tot 6 uur 's morgens begrepen moeten zijn, niet worden verricht.

Met andere woorden, kinderen boven 14 jaar mogen tot 's avonds 10 uur werken en moeten dan een aaneengesloten rustperiode van 12 uur hebben.

Door amendering is dit gebracht op 14 uur, waaronder begrepen de periode van 's avonds 8 uur tot 's morgens 8 uur.

Maar ook kinderen beneden 14 jaar, voorzover zij reeds toegelaten zijn tot beroepsarbeid, mogen des avonds arbeid verrichten.

Pogingen om den minimum leeftijd voor dezen avondarbeid op 15 jaar te stellen, mislukten. Een door ons ingediend, daartoe strekkend amendement, werd verworpen. Ook een deel van de arbeidersvertegenwoordigers stemden tegen.

De Nederlandsche regeeringsafgevaardigde stemde vóór.

Bijzonder onbevredigend, om niet te spreken van ergerlijk, was art. 5 van de ontwerp-conventie. Dit artikel ving als volgt aan:

„In het belang van kunst, wetenschap of opvoeding, met inbegrip van beroepsopleiding...” en dan volgde de mededeeling, dat de nationale wetten in afwijking van het voorgaande mogen bepalen, dat jeugdigen beneden 18 jaar tot middernacht mogen optreden in publieke vermakelijkheden, mits zij een rustperiode van 14 uur ontvangen.

Een minimum-leeftijd was niet gegeven. Een amendement om de minimum-leeftijd op 16 jaar te stellen werd ingetrokken, toen de Nederlandsche regeeringsafgevaardigde voorstelde deze te brengen op 14 jaar. Maar ook deze

Niet

„PROGRESSIEF”

genoeg

A. R. DE KWAADSTENIET

We leven in een wonderlijke wereld.

Toen na de verkiezingen een nieuw kabinet gevormd moest worden, stelde men op de medewerking van Anti-Revolutionairen en Christelijk-Historischen geen prijs, omdat deze niet „progressief” genoeg waren.

Slechts mannen van de Partij van den Arbeid en van de K.V.P. — en van deze laatste dan eigenlijk nog niet eens allen — kwamen daarom in aanmerking om minister te worden.

Het kabinet-Beel kwam en ging aan het werk. Dat zou wat worden!

Een echt „parlementair” kabinet was het, volgens de verklaring van den Minister-president. Dat wil dus zeggen, dat het, zeker van een behoorlijke meerderheid in het parlement, en rekening houdend met de wenschen door

---

kleine verbetering werd afgewezen, evenals het amendement om inplaats van 12 uur 's nachts te lezen 11 uur 's nachts. Alleen werd de aanhef geschrapt. Het was dan ook wel wat al te veel gevegd om uit te spreken dat nacht-arbeid voor kinderen in het belang van kunst en wetenschap zou zijn.

Het werd maar al te duidelijk, dat een conservatieve geest de commissie bezielde.

Het eenig argument om tegen deze amendementen te stemmen was: anders wordt de conventie niet geratificeerd. Onder dit motto is het krachtens deze conventie toegestaan, dat kinderen beneden 18 jaar — hoe jong doet er niet toe — tot middernacht mogen optreden in circussen, variété's, tingeltangels, of hoe deze gelegenheden mogen heeten. En het land, dat zulk een regeling treft, kan zich op de borst slaan en zeggen, dat zijn nationale wetgeving op dit punt beantwoordt aan de door de Internationale Organisatie van den Arbeid gestelde regelen.

't Is wel fraai!

Niemand toonde dan ook eenig enthousiasme voor deze conventie.

Ze werd aangenomen in de hoop, dat door ratificatie van deze conventie eindelijk eens een begin gemaakt zal worden met de regeling van den arbeid van jeugdigen in niet-industriële beroepen.

F. P. FUYKSCHOT.

de Partij van den Arbeid en van de K.V.P. naar voren gebracht, den arbeid kon aanvangen.

Natuurlijk waren de Communisten niet tevreden, maar daar zijn het dan ook Communisten voor.

Maar..... ook in de kringen van de nieuwe coalitie bleek steeds meer ontevredenheid te bestaan over den gang van zaken. Men herinnere zich het artikel in „De Nieuwe Nederlander”, waarin reeds gezocht werd naar nieuwe mogelijkheden voor de vorming van een kabinet.

En nu komt E. Kupers, de voorzitter van het N.V.V., in een persoonlijk woord, opgenomen in een blad „Naar Nieuwe Welvaart”, uitgave van den Rotterdamschen Bestuurdersbond, verklaren, dat het met het huidige kabinet toch eigenlijk heelemaal niet in orde is.

Want hij bespreekt den strijd van het N.V.V. tegen de duurte en zegt dan:

„Konden we reeds resultaten boeken? Inderdaad, dat konden we. Wij hebben bereikt dat spoedig belangrijke prijsverlagingen zullen worden afgekondigd.

We hebben de overheid het besef bijgebracht, dat zij, die zich door opdrijving van de prijzen aan onze volkskracht vergripen, veel zwaarder getraft moeten worden dan tot nu toe het geval is.”

Aan die „progressieve” ministers moest dat besef dus nog worden bijgebracht!

't Is wonderlijk:

Of is de uitdrukking van den heer Kupers alleen maar bedoeld als een steek in de richting van de R.K. ministers? De samenwerking tusschen de beide regeeringspartijen blijkt nog wel iets te wenschen over te laten. Verschillende symptomen zijn daarvan aan te wijzen. Men denke aan de motie-Steinmetz en hetgeen daarover geschreven is.

En wel zeer typeerend is de uitdrukking, waarmede „De Maasbode” de bespreking van de eerste afleveringen van Smeenk's boek over „Onze Volksvrijheden” besluit. Daar heet het: „Vooraf voor ons Katholieken, die in de toekomst wel weer tot nauwere samenwerking met de anti-revolutionairen kunnen komen, is het van belang van staatsrechtelijke en staatkundige meeningen te leeren kennen, zooals zij die zelf formuleeren en toelichten. Het laat zich aanzien, dat dit boek van den heer Smeenk daarvoor een geschikt middel zal zijn.”

We hebben een tusschenzin onderstreept. Voor wie lezen kan, wordt hier wel duidelijke taal gesproken.

En daarom nogmaals: we leven in een wonderlijke wereld.

We werken hier met drie begrippen, t.w.:

- A. Gezag.
- B. Vrijheid.
- C. Gezag en vrijheid.

A. Gezag.

Wat is gezag?

Populair en naar de afleiding van het woord: het te zeggen hebben. Verscheidenheid van het Gezag: Er is moreel en dwingend gezag.

Er is kerkelijk gezag, overheidsgezag, gezag in het gezin, enz.

Werk een en ander in een inleiding nader uit.

In deze schets nemen wij het overheidsgezag als uitgangspunt. (Hetgeen hier over „Gezag en vrijheid” opgemerkt wordt, is intusschen niet **uitsluitend** van toepassing op het terrein van den staat!).

Oorsprong van het gezag.

Hieromtrent bestaan verschillende theorieën, t.w. die der:

1. Volkssouvereiniteit;
2. Staatssouvereiniteit;
3. rechtssouvereiniteit;
4. Goddelijke souvereiniteit.

Voor de uitwerking hiervan verwijs ik naar mijn studieschets „De grond van het overheidsgezag”. De conclusie, waartoe deze schets leidde, was, dat de A.R. partij, op grond van haar schriftuurlijke gezagsbeschouwing, steeds het pleit gevoerd heeft voor een krachtig overheidsgezag.

B. Vrijheid.

Niet minder dan voor het gezag, heeft de A.R. partij steeds op de bres gestaan voor de vrijheid. Haar ontstaansgeschiedenis is ten nauwste met een strijd om de vrijheid verbonden.

Zie artikel I van Ons Program en de toelichting daarop bij Dr H. Colijn, Saevis tranquillus in undis, speciaal hoofdstuk I, par. 2, blz. 30 t.m. 36. De vrijheidsdrang van de A.R. partij komt voort uit haar Calvinistischen grondslag. Het Calvinisme ziet — steunend op den Bijbel — alle menschen als voor God gelijk. Deze visie leidt tot een sterk ontwikkeld rechtvaardigheidsgevoel en tot een krachtigen drang naar vrijheid daàr, waar die op een met Gods Woord strijdige wijze wordt aangetast.

Zie hiervoor Dr S. Greijdanus, Wezen van het Calvinisme, blz. 68 vlg.

Het Calvinisme heeft door zijn levensbeschouwing den stoot gegeven tot de vele vrijheidsoorlogen in Calvinistische landen (Nederland, Engeland, Amerika).

Raadpleeg hiervoor een goed geschiedenisboek. Evenals bij het gezag is er ook op het terrein

van de vrijheid sprake van onderscheiden vormen van vrijheid. Er is geestelijke en staatkundige vrijheid; er is een vrijheid van het gezin, van de school, enz. **Op het terrein, waar sprake is van gezag, is ook van vrijheid sprake.**

Samenvattend heeft de A.R. partij steeds pal gestaan voor de vrijheid van consciëntie, de vrijheid van het individueele geweten, de gewetensvrijheid.

De overheid heeft, naar luid van artikel IV van Ons Program — zie de toelichting daarop bij **Dr H. Colijn** — „in de consciëntie..... een grens te erkennen voor haar macht”.

Zeër belangrijk nu is de restrictie, die het program hierbij maakt. De overheid heeft bij de uitoefening van haar overheidsgezag halt te houden bij de consciëntie harer onderdanen. Echter... „voor zoover die (consciëntie) het vermoeden van achtbaarheid niet mist en haar uitspraak geen afbreuk doet aan de vervulling van de noodzakelijke overheidstaak”.

De A.R. partij belijdt dus:

1. strenge handhaving van het gezag der overheid;
2. strikte eerbiediging van de gewetensvrijheid der onderdanen.

Hier ligt het probleem!

Het probleem van:

C. Gezag en vrijheid.

Handhaving van het gezag en eerbiediging van de gewetensvrijheid zijn beiden gezonde beginselen. Men gevoelt echter, dat zij gemakkelijk met elkander in botsing kunnen komen. De praktijk plaatst ons hier voor moeilijkheden. Een typisch voorbeeld is de Dienstweigeringwet van 1923. De overheid roept krachtens haar overheidstaak den onderdaan op voor den militairen dienst. De onderdaan beroept zich op zijn consciëntie en bevoogt, dat deze hem verbiedt zijn medemensch te dooden.

Hier is het conflict!

Prof. Mr. A. Anema, bij de behandeling in de Eerste Kamer van de Dienstweigeringwet 1923, sprak van een „een onverzoenlijk conflict”.

De consciëntie van overheid en onderdaan staan hier tegenover elkander.

Wie moet wijken?

Voor de oplossing van dit probleem verwijs ik met nadruk naar de Arjastudieschets nr. 61, „Overheid en geweten”, door **Dr P. Prins**, waarin de schrijver op gedegen gronden tot de conclusie komt, dat z.i. bij het bedoelde conflict niet zonder meer de eene gesteld mag worden, „dat de overheid hierbij de lijdende partij zou zijn, en de onderdaan de triomfeerende”.

Zij, die over dit onderwerp een inleiding maken,

moeten de schets van Dr Prins beslist raadplegen. Zij is opgenomen in het Arja-orgaan van Februari 1938 (6e jaargang, nr. 6).

Bênalve de Dienstwe geringswet zijn er talloos vele andere voorbeelden van een botsing van de principia „Gezag en vrijheid”.

Denk aan de Indiëkwestie, de bedrijfsorganisatie, de geleide economie, de gemeentelijke autonomie, het radiovraagstuk, het eedsvraagstuk, het probleem van de werkstaking, het eenheidsvraagstuk, enz. enz.

Werk deze voorbeelden nader uit en vul ze met andere aan.

Wanneer men zich eenigszins in deze materie verdiept, zal men tot de overtuiging komen, dat van vraagstukken in het leven — kerkelijk, staatkundig, maatschappelijk — tot het dualisme „Gezag en vrijheid” zijn terug te brengen. Men kan dit, mits men er oog voor heeft, ook constateeren in eenvoudige alledaagsche situaties op het werk, in het gezin, enz.

Tusschen „Gezag en vrijheid” moet het juiste evenwicht worden gevonden. En het feit, dat dit niet altijd lukt — oorzaak van een verkeerde

gezags- en vrijheidsbeschouwing! — heeft geleid tot de vele voor de A.R. partij onaanvaardbare na-oorlogse situaties op staatkundig gebied.

Het vraagstuk „Gezag en vrijheid” is, vooral sinds het eindigen van den oorlog, zeer actueel en de bezinning waard.

„Niet de diepte onzer onderwerping, maar de verhevenheid van het gezag dat wij eerbiedigen, is de toetssteen der vrijheid” (Jhr Mr A. F. de Savornin Lohman).

Litteratuur.

Deze is in hoofdzaak in de schets vermeld.

Hiër zij vooral nog verwezen naar:

Jhr Mr A. F. de Savornin Lohman, Gezag en vrijheid, 1875;

Dr L. W. G. Scholten, De Overheid..... u ten goede, 1945;

J. Schouten, De Anti-Revolutionaire Partij, radiorede op 8 October 1946 (Opgenomen in „Nederlandsche gedachten” van 30 October 1946, 2e jaargang, nr. 18).

Eventueele vragen kan men richten tot J. van der Haar, burgemeester, Mijdrecht.

Ons Onderling Gesprek

N. VAN DER BRUGGE

Over de werfkracht onzer partij onder de jeugd ontving ik een schrijven van C. G. te L. a. d. V. Ik citeer daar uit: „Een levende partij zal er steeds op uit moeten zijn de jeugd te trekken. Ik ben echter bang, dat de lauwheid van vele ouderen oorzaak is, dat vele jongeren weinig belangstelling voor de A.R. beginselen toonen. Ik weet wel, dat velen het erg druk hebben, maar ik kan toch moeilijk geloven, dat wanneer iemand Gods Woord werkelijk lief heeft en dus ook de beginselen voor het Staatkundig terrein, daarop gegrond, hij niet een avond vrij zou kunnen maken. Voorts meen ik, dat bij de bearbeiding van de jeugd dit voorop gesteld moet worden: Christus eischt elk levenssterren voor Zich op.”

Aan dien eisch hebben ook de jongeren om Gods wil en om des levens wil te gehoorzamen waar het betreft het terrein van de politiek. Wanneer zoo de A.R. jongeren hun arbeid op de studieclubs aanvatten, zal er groot loon in liggen.”

Het vraagstuk der politieke belangstelling heeft vele kanten. Voor het feit, dat men bij een zeker deel van ons volk is het geheel niet of althans weinig belangstelling aantreft voor ons staatkundig leven, kan men verklaringen gaan zoeken. Men kan dan velerlei oorzaken vinden. Een enkele wil ik noemen. Beperkte gezichtskring, waardoor men alleen oog heeft voor datgene wat in eigen omgeving geschiedt, voorts teleurstelling, omdat het staatkundig leven niet beantwoordt aan gekoesterde wenschen.

Met deze oorzaken hebben alle staatkundige organisaties te maken. In den kring onzer geestver-

wanten treft men er aan, die het verband van geloof en staatkunde niet scherp zien, weer anderen voelen zich meer getrokken tot anderen arbeid in Gods Koninkrijk. We denken aan hen, die arbeiden voor de Kerk, in de Evangelisatie enz. We zullen dan ook als jongeren voorzichtig in ons oordeel moeten zijn, omdat het leven, ook van den Christen, een samenstel van plichten kent. Bij al den arbeid in Gods Koninkrijk mag ook de plicht jegens de opvoeding der kinderen zeker niet de laatste plaats innemen.

Intusschen geldt voor ouderen en jongeren den eisch, dat God recht heeft op heel ons leven. Dit heele leven moet zijn een dienen van Hem in elke levensverhouding. Er is naar het woord van Dr Kuypere geen enkel terrein, waarvan Christus niet zegt „Mijn”. Met deze belijdenis voor oogen en in het hart roept God ons op Zijn dienstknechten te zijn. Daarbij hebben we te aanvaarden de roeping Gods tot specialen arbeid in Zijn Koninkrijk. Derhalve is het naar Gods bestel, dat Hij de een in het bijzonder roept tot b.v. kerkelijken arbeid, den ander weer tot anderen arbeid, wanneer allen maar leven uit de belijdenis, dat op elk levensgebied het Koninkrijk Gods komen moet. Wie daaruit leeft, wordt voor eenzijdigheid bewaard en toont dan ook zijn belangstelling waar dit maar even mogelijk is.

Wordt echter nergens belangstelling getoond, dan is er inderdaad een geestelijk manco, een gebrek aan beleving der profetische taak, die ieder gelovige heeft. De politieke belangstelling moet voor den Christen steeds vrucht zijn van het leven uit Goddelijke opdracht. Dan worden we ook standvastig en

volhardend en leggen ons werk niet neer, wanneer we teleurstellingen ondervinden. Dienstweigering is ontrouw jegens onzen Hemelschen Koning.

De politieke belangstelling moet gevoed worden uit onze persoonlijke verhouding tot God, uit de levensbeschouwing van de volstrekke souvereiniteit van den Schepper. Daarom is de bediening des Woords van zulk een groote beteekenis ook voor het politieke leven, omdat de prediking ons uit moet drijven tot den strijd om de erkenning der Goddelijke ordinantiën op elk gebied. Wanneer de prediking ons duidelijk maakt, dat God heel ons leven opeischt, dan wordt het dienen van God, ook op politiek terrein, een heilig moeten.

Daarmede ontken ik niet, dat de werfkracht onzer partij, niet wordt vergroot door het voorbeeld der ouderen. Van onschatbare beteekenis is het wanneer de ouderen de jongeren trekken tot en inleiden in dit deel van den arbeid in Gods Koninkrijk. Dat is roeping en plicht. Doch wij zullen, ook als jongeren, steeds den zin van onzen arbeid op staatkundig terrein moeten verstaan. Zoo ontvangen we ook voor het werk in onze jongerenclubs perspectief en blijvende activiteit; zoo komt er ook een waarachtige warmte en bezieling in onze clubs. Het is dan zooals mijn briefschrijver het schrijft, dat in het gehoorzaam arbeiden groot loon zal liggen.

Intusschen moet het ook de ouderen tot nadenken stemmen, dat de jongeren naar hen zien, dat de lauwheid bij ouderen op de jongeren geen deprimeerenden invloed heeft. Het moet toch mogelijk zijn in dezen felbewogen tijd, met zijn vele problemen en vragen, plaatselijk tot intensieven arbeid te komen. Voor de vergaderingen onzer kiesverenigingen is er overvloedig stof. We denken aan onderwerpen als: „Onze verhouding tot Indië”, A.R. sociale politiek. De verhouding Kerk en Staat in het Licht der opleving in de Ned. Hervormde Kerk. Elk jaar moeten onze K.V. een praatavond houden over „Gemeentepolitiek”, waarbij gelegenheid is den raadsleden vragen te stellen. Daarnaast moet getracht worden de verhouding met de andere christelijke staatkundige partijen te verbeteren door onderling gesprek. Tenslotte zijn onze kiesverenigingen geen knusse onderonsjes, maar willen we de publieke opinie bewerken en moet door woord en geschrift gewerkt worden aan de politieke meeningvorming. Gaan zoo de ouderen voor, dan toonen we levende partij te zijn, die ook daardoor de jongeren trekken zal. Overbodig is dan nog te wijzen op de noodzaak, dat er een innige verhouding is van kiesvereniging en jongerenstudieclubs. De jongeren weten in velerlei opzicht den steun der ouderen niet te kunnen missen bij de behandeling van onderwerpen, die bredere kennis van beginselen en praktijk vereischen. Wanneer zoo allen hun staatkundige roeping praktisch beleven, zullen wij als partij de greep op de jeugd, die leven wil naar Gods Woord, niet verliezen doch integendeel hen sterker trekken tot en binden aan de partij, die waarlijk christelijk nationaal wil zijn.

Artikelen en correspondentie voor de jongerenrubriek te zenden aan den heer N. van der Brugge, Hobbemastraat 124, Middelharnis.

Uit het

Parlement

Een strijdlustige dame.

Met Mevrouw Fortanier-de Wit (P. v. d. Vr.) heeft een zeer strijdlustige dame haar intrede in het parlement gedaan. Ofschoon zij nog slechts weinige maanden parlementaire ervaring heeft, voelt zij zich in de politieke arena reeds volkomen op haar gemak en weet zij haar mannetje te staan. De heer Van der Brug (P. v. d. A.) kan daarover meepraten; het zou ons niet verwonderen, indien deze, na het duel dat hij met haar gevoerd heeft, tot de conclusie gekomen is: één vrouw is duizend mannen te erg.

Deze tweekamp ontspoon zich naar aanleiding van het wetsvoorstel over het jaar 1946 een uitkeering ineens toe te kennen aan gepensioneerde ambtenaren of hun nagelaten betrekkingen. Deze uitkeering zou gelijk zijn aan die, welke over het jaar 1945 werd uitbetaald, te weten 25 percent van het jaarpensioen tot een maximum van 500 gulden.

De Kamer toonde zich over het voorgestelde tevreden, maar allermintst voldaan. Sprekers uit verschillende fracties — in volgorde de heeren Roosjen (A.R.), Beernink (C.H.), Van Vliet (K.V.P.), v. d. Brug (P. v. d. A.), Hoogcarspel (Comm.), Van Dis (St. Ger.) en Mevrouw Fortanier (P. v. d. Vr.) — wenschten, dat de voorgestelde uitkeeringen uitgebreid of verhoogd zouden worden. Tevens rees de algemeene klacht over de traagheid der Regeering in het treffen van voorzieningen op dit punt. Een beetje meer „tempo” zou op zijn plaats zijn geweest.

In het Voorloopig Verslag was reeds het plan geopperd een z.g. degressieve regeling te treffen; daardoor zouden de laagst gepensioneerden een hooger uitkeering ontvangen. De Minister wees dit af.

Mevrouw Fortanier vertolkte de gedachte een mildere hand te toonen door de indiening van een amendement, waarin werd voorgesteld de uitkeering over 1946 vast te stellen op drie achtsten van het jaarpensioen. Het minimum zou 500 gulden bedragen, het maximum 750 gulden, doch met dien verstande dat niemand hooger uitkeering zou ontvangen dan het pensioenbedrag over een jaar.

De heer v. d. Brug schein het erg onprettig te vinden, dat dit amendement uit een hoek kwam, waarvan hij dit niet verwacht had, en hij was

zoo ontactisch dit duidelijk te laten blijken. In den loop der jaren, zoo vertelde hij, had de Partij van de Vrijheid zich van heel anderen kant laten zien, als het de zorg voor den minderen man betrof.

Maar hier tikte Mevrouw Fortanier hem op gevoelige wijze op de vingers. „Die partij bestaat pas een half jaar”, schaterde de Vrijheidsvrouw en haar lach werkte aanstekelijk op heel de Kamer.

De heer v. d. Brug trachtte te verduidelijken, dat de P. v. d. Vr. een voortzetting was van de vroegere liberale partijen, maar interrupties van verschillende zijden brachten den Arbeidsman lichtelijk in de war en hij beëindigde zijn betoog met een sympathie-verklaring voor het amendement.

Minister Beel, die aanvoelde dat er in de Kamer zeer veel waardeering voor het amendement bestond, moest naar zware wapenen grijpen om het te bestrijden. Allereerst deelde hij mede, dat de kosten van het wetsvoorstel in totaal reeds ruim 31 miljoen bedroegen. Aanneming van het amendement zou dit bedrag met 26 miljoen verhoogen. Dat moest hij met alle kracht ontraden. Werd het amendement aanvaard, dan zou hij het wetsontwerp in zijn geheel terugnemen.

Na dit schot uit „de dikke Bertha” was het lot van het amendement beslist. Het werd met 45 tegen 16 stemmen verworpen. Vóór het amendement stemden 3 leden van de P. v. d. Vr., 6 C.H., 5 Comm. en 2 St. Geref. Voordat de stemming plaats vond glipten enkele leden van de K.V.P., de P. v. d. A. en van de A.R. uit de zaal.

Commentaar overbodig!

Een onhandige burgervader

Heftige gesticulaties en druk gepraat verraadden dat er rumoer was in den hoek van de P. v. d. A. De pas benoemde burgemeester van Brielle, de heer Van Sleen, had een politieke blunder begaan.

Wat was gebeurd?

Gedurende de bezetting zijn tal van maatregelen genomen op het gebied van het lager onderwijs, welke om verschillende redenen ook nu nog niet beëindigd kunnen worden. Teneinde aan deze maatregelen ook voor de toekomst verbindende kracht te verleen was een wetsontwerp ingediend. Tot deze maatregelen behoorde aanvankelijk ook de bepaling, dat voor den bouw, herbouw of verbouw van scholen sanctie van het Departement vereischt werd. Dit „Stopbesluit” was in de Afdeelingen op groot verzet gestuit, daar het

in strijd werd geacht met Art. 200 van de Grondwet.

Minister Gielen was aan de bezwaren tegemoet gekomen en had dezen maatregel uit het wetsontwerp gelicht. Maar nu sprongen de dames en de heeren der linkerzijde op de ketting. De Vrijheidsvrouw Fortanier en de Communistische vrouw v. d. Muizenberg lieten klanken van verontwaardiging hooren, die door den heer Tilanus (C.H.) als „oude geluiden” werden gekwalificeerd. En de heer Van Sleen ontlastte zijn gemoed door een amendement in te dienen teneinde de oude redactie van het wetsontwerp te herstellen. Daardoor zou het stopbesluit opnieuw van kracht worden.

Had — zoo zou men kunnen vragen — de heer Van Sleen behoefte om ook in deze eerste week van het nieuwe jaar nog weer eens duidelijk te laten uitkomen hoe broos de huidige regeeringscombinatie is? Onmiddellijk toch sloot de rechterzijde zich nauw aaneen; de drie T's, te weten de heeren Terpstra (A.R.), Tilanus (C.H.) en Teulings (K.V.P.) verklaarden zich met kracht tegen het amendement. De heer Terpstra las den heer Van Sleen het betreffende deel van art. 200 der Grondwet voor, en wees er op, dat het stopbesluit sinds de bevrijding niet meer werkte. Maar, wat maakte men zich druk? Er zijn op dit moment immers toch geen materialen voor scholenbouw. Men moet den heer Van Sleen kennen om te verstaan, dat hij dit niet op zich liet zitten. Hij bezwoer geen schoolstrijd te willen ontketenen, maar niettemin handhaafde hij zijn amendement.

De heer Joekes (P. v. d. A.) had een fijneren, politieken neus dan zijn fractiegenoot en rook onraad. Na haastig en druk overleg met zijn omgeving stapte hij naar het spreekgestoelte en vertelde, dat er door sommigen een uitleg aan het amendement werd gegeven, die de voorstellers niet beoogd hadden. In de gegeven omstandigheden zou hij tegen het amendement stemmen. Met 39 tegen 22 stemmen werd dit verworpen; met de rechterzijde stemden tegen de heer Vonk (P. v. d. Vr.) en 4 Arbeidsmannen.

Na aanneming van een tweetal amendementen van den heer Terpstra werd het wetsontwerp zonder hoofdelijke stemming aanvaard. Het ontwerp tot voorbereiding van de vaststelling van een Centraal Economisch Plan werd na eenige discussie eveneens goedgekeurd. Aangezien met deze ontwerpen de agenda was uitgeput, ging de Kamer, na een korte interpellatie over het kolenvraagstuk, voor een tiental dagen uiteen. R.

Het werk van het Parlement

In den vooroorlogschcn tijd brachten de couranten ons uitvoerige verslagen van redevoeringen, welke in het Parlement over de meest uiteenloopende onderwerpen werden gehouden. Daarnaast hadden we hoofdartikelen en niet te vergeten de driestarren.

Nà de bevrijding verschenen de couranten in zeer bescheiden formaat, want de paperschaarschte liet niet toe op dit gebied den ouden toestand te herstellen.

Hoewel in den laatsten tijd eenige verbetering is ingetreden, toch is met name de politieke voorlichting nog onvoldoende. In dit verband hoort men in onzen kring vaak de opmerking, dat meer moet worden gedaan aan de voorlichting der jongeren. Niemand spreekt dit tegen.

Ik meen echter, dat we ons de vrijheid mogen veroorloven, te beweren, dat er op het gebied van de politieke voorlichting der ouderen eveneens een groote achterstand is in te halen. Immers ook zij hebben 5 jaar lang een courant gemist, waarin in vrijheid kon worden geschreven en waarin de vraagstukken konden worden belicht overeenkomstig anti-revolutionaire beginselen. Bovendien heeft het werk der kiesverenigingen langen tijd stilgestaan. Wel is door velen getracht dit laatste euvel te ondervangen door clandestien in groepjes van 10 of 20 bijeen te komen om iets op te vangen uit den kring der „12 apostelen”, doch in het algemeen was de voorlichting moeilijk te geven en te verkrijgen.

Een belangrijk middel om politiek te kunnen medeleven is regelmatig bijhouden van hetgeen in het parlement wordt behandeld en meer in het bijzonder, welke de inhoud is van de redevoeringen onzer A.R. Kamerleden.

Indien het dan ook financieel uitvoerbaar ware, zou een abonnement op de Handelingen der Staten-Generaal en op de z.g.n. witte stukken, dat zijn de wetsvoorstellen met Memorie van Toelichting, Voorloopig Verslag en Memorie van Antwoord, verkrijgbaar bij de Rijksuitgeverij te 's-Gravenhage, aan een Kiesvereniging de mogelijkheid verschaffen zich volledig van den parlementairen arbeid op de hoogte te stellen.

De kosten van een dergelijk abonnement zijn echter, in verhouding tot de ontvangsten der Kiesverenigingen, vrij aanzienlijk. Zou men echter in sommige gevallen over dit financieele bezwaar kunnen heenstappen, dan zou men de beschikking verkrijgen over een schat van

materiaal, dienstig om door de leden te worden gebruikt voor het maken van inleidingen. Ook zou deze lectuur kunnen circuleeren bij de bestuursleden en zouden stukken, al naar gelang van het onderwerp dat er in wordt behandeld, ter lezing kunnen worden gegeven aan leden die op een bepaald terrein bijzondere belangstelling hebben.

Wij geven er ons rekenschap van, dat hetgeen wij aanbevelen in vele kleinere of kleine verenigingen niet is te verwezenlijken, doch daarnaast zullen gevallen liggen, waarin de aanbevolen oplossing de overweging waard is. Wat wij ermede beoogen is vooral, het wekken van politieke belangstelling en politiek medeleven. Wij hebben den tijd gekend, dat de redevoeringen van onze mannen in het Parlement werden uitgegeven in den vorm van afleveringen.

De ouderen zullen zich nog herinneren de boekjes met gekleurden omslag „Van het Binnenhof”. Het stenografisch verslag van een debat tusschen Dr. Kuyper en Prof. van der Vlugt werd door vele leden onzer Kiesverenigingen gelezen en ging van hand tot hand. *) Ik had het voorrecht de groote rede van ons Kamerlid Schouten, uitgesproken naar aanleiding van de regeeringsverklaring van het Kabinet-Beel op de tribune der 2e Kamer aan te hooren. Ik hoopte, dat deze rede zou doordringen tot al onze menschen via de courant. Toen ik echter het verslag van hetgeen ik had kunnen aanhooren, gelezen had, is onmiddellijk de gedachte bij me opgekomen: nu moesten we „Van het Binnenhof” nog hebben, want deze rede moesten al onze menschen van a tot z kunnen lezen en in zich opnemen.

Datzelfde geldt voor de gehouden redevoeringen over de ontwerp-overeenkomst van Linggadjati en daarbij niet in de laatste plaats de beantwoording van de interrupties van Vorink en anderen.

Moge de papierpositie binnen korten tijd toelaten, de leden van onze partij ten aanzien van den arbeid van het Parlement beter voor te lichten. Intusschen roeien we met de riemen die we hebben. Hij wiens riemen toelaten zich te abonneeren op de Kamerstukken, roeie er mee. En voor de groote categorie met korte riemen willen we trachten door middel van artikelen aan den arbeid onzer Kamerleden „eenige meerdere bekendheid te geven”, met de enkele bedoeling de politieke ontwikkeling van jong en oud daarmee te dienen. H.

*) Ik bedoel hier de uitgaven van den Bond van A.R. P.C. in Nederland verzorgd door Nederbragt en Co, Uitgevers te Wageningen. Aan een dergelijke uitgave is zeker ook nu behoefte.

het licht der Schrift

v.

Dit alles droeg de profetie der mislukking in zich, eindigen we het vorig artikel.

En — 't is mislukt!

Opnieuw stond (Sept. '39) de wereld in brand! 't Nationalisme van **Duitsland** is weer tot Imperialisme geworden. Zuiver zooals we 't in de algemeene lijnen teekenden.

Doch, nog een andere factor heeft gróóten invloed geoeffend op de situatie in den **2en Wereldoorlog**. Het internationale leven is weer voertuig geworden van een **geestes-revolutie**. De historische strooming: **Heidendom-Platonisme-Humanisme**, heeft een nieuwen tak gevormd: het **Fascisme**. En hierin heeft het **Volksche-Nationalisme** een huwelijk aangegaan met het **Cosmopolitisch-Socialisme**.

En deze verbintenis schept een geweldige kracht! Het idealisme van een beginsel, de sterke impuls van nationaal gevoel, het stoffelijk belang eener „nieuwe” economie, en de internationale gedachte eener wereldbeschouwing, — staan nu, vereenigd, ten dienste van het imperiaal streven.

En dáárdoor speelde Duitsland een rol als het Frankrijk der Revolutie. Hierdoor ontwikkelde eigen volk en leger een titanische kracht. En hierdoor vond het ook in iedere natie een „5e colonne”, die het als verlosser ontving en toejuichte.

Oók deze historische-golfbeweging heeft, als geweldsuitbarsting, weer haar ebbepunt bereikt.

Dóórdat **Imperialisme** zich tégen Imperialisme stelde.

Dóórdat de **Democratie** (óók in Engeland en Amerika nog onder de nawerking van het Calvinisme) zich verzette tegen de overmacht van den totaalstaat.

Dóórdat het **nationaal besef**, in „illegaal-ondergrondsche” actie opstond tegen het demonisch geweld.

Duitsland is verslagen. En de volken ontwaken, als na een nachtmerrie.

Maar, we kunnen het den profeet nazeggen: „De morgenstond is gekomen en het is nog nacht!”

Waarom?

Omdat, in den grond der zaak, in het internationale leven niéts veranderd is.

Omdat van „hoe het **moet**” volgens de Schrift, nog niéts te zien is, en „hoe het **niet moet**” nog altoos in volle kracht is.

Niet het Imperialisme is veroordeeld, maar het **Duitsche gebruik** ervan.

Niet de wortel der zonde tracht men uit te roeien, maar de **Duitsche en Japansche uitgieting** van het kwaad.

Niet de oplossing van het blijvend probleem der verhouding der Staten in het **licht der Schriftopenbaring** zocht men, maar alweer in den **weg des menschen** tracht men uitkomst te vinden.

Men wil nog wel, vanwege de „vastheid”, enkele „Christelijke leerstellingen” accepteren; praat over vereeniging van Christendom en Socialisme; maar niet wil men Christus als Kóning erkennen;

niet Gods Woord als regel en norm. Zelfs mag niet Gods Náám in Acten of Statuten, — vanwege de neutraliteit!

Léven uit de oorspronkelijke éénheid en stréven naar de kómdende éénheid, om **zóó** te komen tot broederschapsverhouding, — er is niéts van te bespeuren. Met God en zijn Openbaring wordt ook nu, bij internationale handelingen niet gerekend. Zijn wetten en ordinantiën zijn géén grondslag voor internationaal recht.

Het **Personalistisch Socialisme** (óók een internationaal verschijnsel) zal nu het panacé der volkenkwalen zijn.

Véél van wat we nu zien, is, in wat anderen vorm, herhálíng van ná 1918.

Het **Atlantic-Charter** is nog wat doorzuurd met Roosevelt's religieus-zedelijke gedachten.

Maar de voorbereiding en de **U.N.O.** zelf vertoonen al voortekenen der mislukking van **hèt** gróóte doel: — den vréde **stabiliseeren** en **internationaal vastleggen** in den wég van het **rècht**.

Niet **rècht** maar **màcht** zal culmineeren.

De Groote Raad heeft werkelijk alle macht in handen. De Groote Mogendheden erkennen géén véto tegen zichzelf. De kleine naties zullen eigenlijk alleen bij hun gratie kunnen leven.

Feitelijk zal de wereld in vier invloeds-(machts) sferen worden verdeeld. Vier Imperiums, die elkaar nu al nauw op de vingers zien!

Waarvan Rusland waarschijnlijk wel zijn geestes-revolutie met zijn imperialisme zal verbinden, — en zóó een da capo van het Fransche en Duitse gevaar opleveren.

En het Nationalisme der kleine Staten doet, in het streven naar „blokvorming”, zijn levenskracht zien. Het wil nog zooveel mogelijk der nationale zelfstandigheid redden en zéker stellen.

Of er dan **niéts goeds** is in het zoeken naar een oplossing, die vrede kan waarborgen?

Natuurlijk wél!

Ofschoon we het **démónische** in den mensch duidelijk hebben kunnen waarnemen, — hij is géén satan! En we zijn nog niet in het tijdperk van den Anti-Christ!

God kán ook dit alls nog willen gebruiken om ons een tijdelijke verademing te geven.

Maar, **dit** is wat **anders** dan den „eeuwigen vrede” waarborgen!

De uitkomst die de wérelde najaagt is voor óns een illusie. Het licht waarin we dit alles beschouwen komt uit een andere bron. De norm, waarnaar we oordeelen, de richtlijnen die we volgen, — ze zijn anders dan de hunne.

We zagen, bij de algemeene bespreking, God gebruikt slaven en kinderen des Verbonds om Zijn doel te bereiken.

En die laat de Heere wél **sámenwerken!**

Maar wij moeten het verschil óók **doen uitkomen!** Ons profetisch getuigenis, tegen alles wat niet is

naar Gods Woord, moet óók hiër, **nooit zwijgen!**
De genade Gods èn de zonde der menschen brengen **beiden** de geschiedenis tot haar eindpunt.
En wij weten niet **hoe** sterk en brééd de inwerking der genade in een bepaald tijdperk is.
Ze geeft onverdiende gunstbewijzen aan de „kinderen der menschen”.
Ze leert en bekwaamt en sterkt de „zonen Gods” tot het volbrengen van hun roeping.
Ze wéérhoudt de krachten des kwaads en de dóórwerking van den vloek, opdat de menschheid niet, óntijdig, zich geheel vernielen zal.
Náást de uitvindingen der techniek, die den mensch de beschikking geeft over ontzettende krachten der schepping, stelt de Heere, bij de genáde die Hij Zijn vólk bewijst, gaven van het „natuurlijk licht” en van de „algemeene openbaring”. Opdat niet, vóór den tijd der Voleinding, satanische krachten deze, vóórtijdig, tot algeheele vernietiging gebruiken zullen.
In dát licht, en in dát verband moeten we zien de atoombom en de Organisatie der Vereenigde Volken, — álles wat God in dezen geweldigen tijd werkt.

En dan weten we óók ónze plááts en onze tàák.

Er is nu, bij véél wézenlijke overeenkomst, óók verschil met ná 1918.

Er is méér vrées en minder zélfvertrouwen. En dáárdoor minder optimisme. Omdat men méér inzicht heeft verkregen in de diepe verdorvenheid van den mensch. Maar dáárdoor is het onderling wántrouwen óók nog gróóter geworden.

Er is ook een verschil met ná 1813.

Nóg minder dan tijdens en ná den Ien Wereldoorlog wordt nu iets gemerkt van een religieus réveil, een godsdienstige opwekking.

Dit is een verschijnsel dat te dènken geeft!

Wordt de werking der Genade al minder? Die van den vloek al stérker?

Dan is dit een Schriftuurlijk teeken van het naderen der Voleinding!

Er is méér dat naar de teekenen van het Boek der Openbaring wijst!

Het terrein der oorlogen wordt àl breeder. De middelen àl geweldiger! De verwoestingen àl verschrikkelijker! De mógelijkheid der voorspelde catastrofe àl duidelijker. 't Probleem der volkenverhouding al meer onoplosbaar.

De Canadeesche Minister-President sprak al van „een of andere vorm van **wereldregeering**”, die alleen nog uitkomst schijnt te kunnen geven!

Een méér recente voorbereiding voor het Anti-Christelijk wereldrijk?

Een opmerkelijk verschijnsel is ook: het sterk op den vóórggrond treden van het **persóónlijk** bewind. De „sterke man” staat al vele jaren in het middelpunt, hoe ook zijn titel mag wezen. En, hun áántal, als **wereld**-persoonlijkheid, wordt al **kleiner**. De antieke oudheid der Volheid des tijds keert ook hierin, op moderne wijze, terug.

En de Bijbel stelt 't ontwijfelbaar zéker, dat déze bedeeeling in een zuivere **persoonsregeering** eindigen zal!

Want slechts **twéé wérkelijke Wereldheerschers** kent Gods Woord: **Christus** èn de **Anti-Christ!**

Christus zal eens wézenlijk de tegenstellingen in het internationale leven **óphèffen!**

De Anti-Christ zal ze tenminste tijdelijk **bezweren!**
Nu nog is er: **wéérhouding**, èn van de tótale uitbreking der **zonde**, èn van de vólstrèkte doorbreking der **genade**.

Maar, ééns zal alle levensvorm en cultuur samenvloeien tot één machtig gehéél: **de Wereldstaat** der volle zonde-uitgieting.

Gelijk het Romeinsche rijk, dit, in de toen bekénde wereld, **bepèrkt** verwerkelijkte vóór en bij Christus' éérste komst, — zóó zal dit Imperium het in **totaliteit** vertoonen vóór en bij Christus' wederkomst.

En zooals het toen was: de **Cesar**, als één „god en heer” der wereld. — zóó zal het dán wezen de „Urbemensch”, de „mensch der zonde”, de **Anti-Christ**. Hij zal zich wringen in het middelpunt van het internationale netwerk, en héérschen, en aangebéden worden als de „god der aarde”.

En de verbaasde menschheid zal jubelen: **Nu** is toch eindelijk het steeds vergeefs gezochte ideaal **bereikt!**

Doch, dán komt de gróóste dèss-illusie, de geweldigste teleurstelling van mensch en satan beide.

Dán zal de Heere hun beider macht wegstórmén met den adem Zijns monds, en Hij zal slaan de gróóte breuk, stellen de gewelddadige **Voleinding**. Hij, de Scheper en Volmaker àller dingen, Hij heeft álles, óók alle tégenstelling en spanning, gebruikt tot **zijn einddoel**.

En dát is óók: **alles één te maken!**

Dán zal de Christus, wiens macht nu nog veelszins **verborgen** werkt, tot vólle **openbaring** komen.

Dán komt het ééne Wereldrijk, dat ál de Paradijs-éénheids-idealen verwézenlijken zal. Door Gods Wóórd reeds lang geopenbaard. Door Gods Kerk reeds in beginsel gesteld. Doch die, in déze zonden-genade-ten-deele-periode, niet tot verwerkelijking konden komen.

Wèl, in Israëls Kerkstaat, in zijn glanstijdperk, reeds profetisch vóórgesteld, — doch onvolkomen gebleken, en te niet gedaan.

Door het Christelijk-Keizer-Kerk-ideaal is er wèl naar gegrépen, — doch vèrre van bereikt.

Doch dán zal het pralen in ongekende pracht, schitteren in nooit-vermoede heerlijkheid.

En van dát Wereldrijk zal dán, in absolute Persoons-regeering, **HEER** zijn de Koning, wien gegeven is alle macht in hemel en op aarde, en die alle demonische kracht onder zijn voeten verpletteren zal.

En — **Hij** zal **vréde** zijn!

En — zijn Koninkrijk een **eeuwig** Koninkrijk!
Het Koninkrijk Góds, hetwelk dán bóven internationaal, in gansch het héélal, álles omvatten zal, en één organisch geheel zal wezen: — Kerk, maar géén instituut;

— Staat, maar géén mechanisme;

— Maatschappij, maar die geen ordening noodig heeft;

— Imperium, maar gegrond op Goddelijk récht;

— Omdat **GOD** zal zijn **alles** en **in allen**, en zijn oorspronkelijke oerverbanden álles **volmaakt** en **volkomen omvatten** zullen.

Nieuwe uitgaven

van het

Centraal Comité

- No. 1 Politieke rondblik, Prof. A. Anema ..... f 0.45
No. 2 Geleide Economie, Dr F. L. van Muiswinkel ..... f 0.45
No. 3 Bedrijfsorganisatie, M. Ruppert ..... f 0.45
No. 4 Christelijke Staatskunde, Prof. I. A. Diepenhorst f 0.95
No. 5 Je Maintiendrai, J. Schouten ..... f 0.25
bij 10 stuks tegelijk f 0.20

Voorts zijn verkrijgbaar:

- No. 6 Het Program van Beginselen ..... f 0.02^{1/2} per stuk
bij 100 exemplaren f 2.—
No. 7 Model-reglement van een Kiesvereniging ..... f 0.40
No. 8 Model-reglement van een Centrale
Kiesvereniging f 0.40
No. 9 Model-reglement van een Dorpskiesvereniging f 0.40

Uit ouden voorraad nog leverbaar tegen verlaagde prijzen zoolang die voorraad strekt:

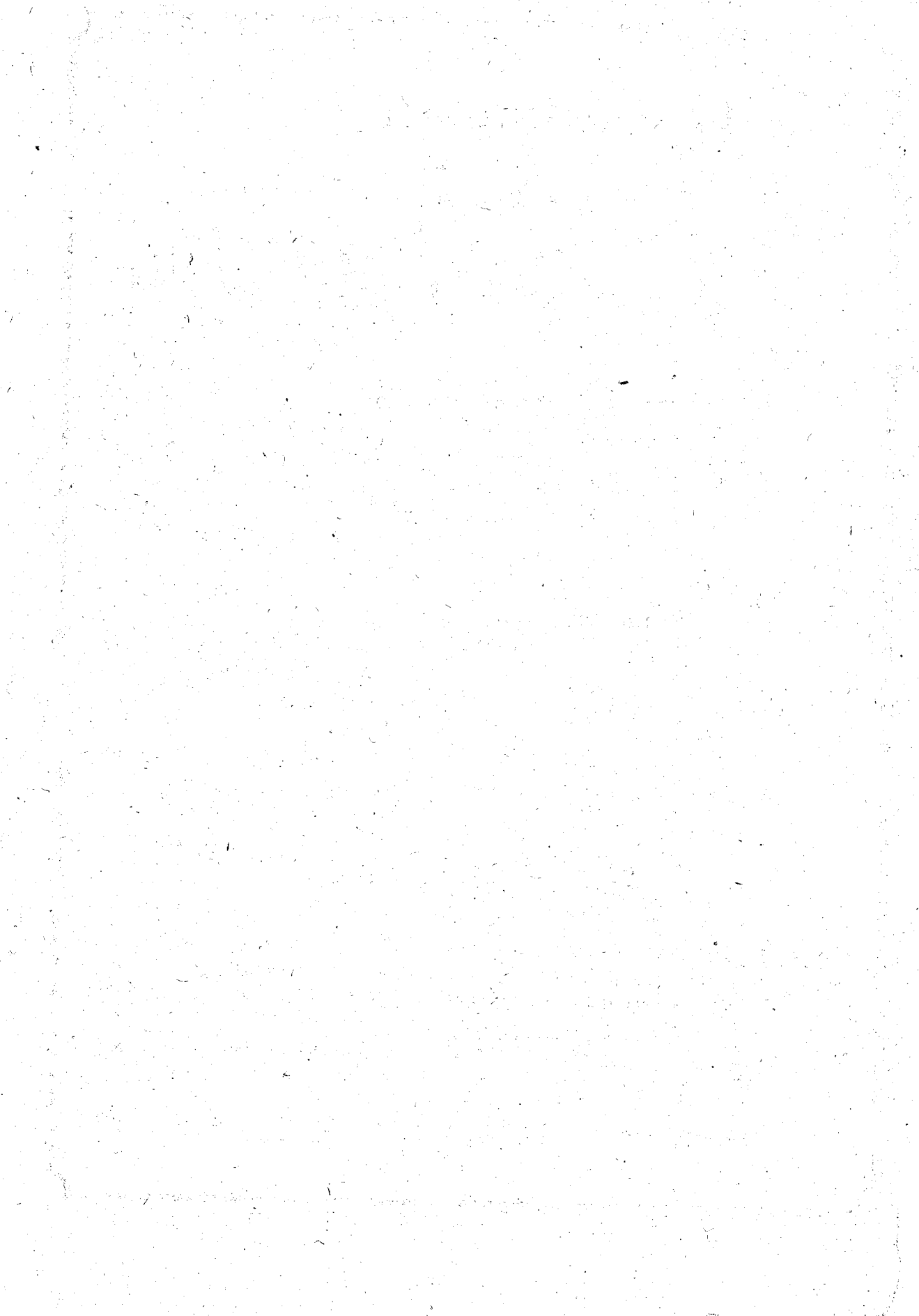
- No. 10 Leidraad voor huisbezoekers, C. van den Heuvel f 0.15
No. 11 Verslag buitengewone Deputatenverg. 23 Jan. '46 f 0.20
No. 12 Bij de Stembus van 1946 (bevat: statuten - beginselprogram - program van actie en toelichting) f 0.25

Alle bestellingen gaarne door middel van overschrijving op gironummer 89.673
ten name van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen
te Den Haag, Dr Kuiperstraat 3

Moet per kwitantie worden gedisponeerd, dan wordt f 0.30 extra in rekening gebracht

NEDERLANDSCHE

GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

INHOUD

van dit nummer:

C. VAN DEN HEUVEL	Belastingpolitiek na den oorlog II
Dr J. BUTER	Bedrijfsorganisatie en de Overheid
UIT DE PARTIJ	W. van Egmond
	Kadervergaderingen te Rotterdam
	Mededeelingen Dr Kuyperstichting
A. R. DE KWAADSTENIET	Een onoplosbaar vraagstuk
STUDIESCHETS	Overheid en vrije Jeugdvorming
— —	Nationale organisatie van A.R. Jongeren Studieclubs
N. VAN DER BRUGGE	Ons onderling gesprek
— —	Provinciale organisatie Gelderland
— —	Provinciaal Verband Zuid-Holland
R. GOSKER	„Dispereert niet”
Mr W. RIP	Politieke en maatschappelijke organisatie
Mr I. A. DIEPENHORST	Een stem uit het buitenland I
— —	Het besturen eener noodlijdende gemeente
Mr K. GROEN	Waarom geen socialisatie der mijnen?

★

ALLE BENODIGDHEDEN VOOR HET MODERNE KANTOOR

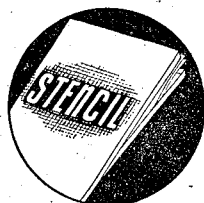
★

CARBON

KLEEFPASTA

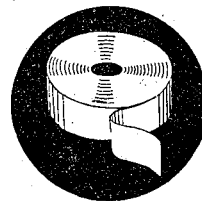
STENCILS

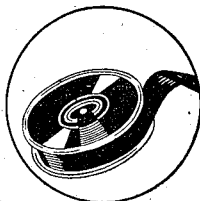
DUPLICATOR

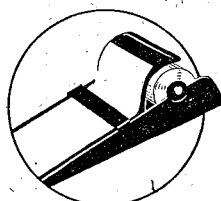
INKTEN

PLAKBAND

SCHRIJFMACHINE LINTEN

PAPIERSPAARAPPARAAT

KARTRO N.V.

KANTOORBENODIGDHEDEN MAATSCHAPPIJ

Kloveniersburgwal 47, Amsterdam. Telefoon 41620

DE LEVERANCIER AAN ALLE GEMEENTE INSTELLINGEN EN BUREAUX

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA, EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek,
Prof Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. Schipper, Dr F. L. van
Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G.
Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand — Redactie-adres: Dr Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon
115935 — Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht, Telefoon 11811, Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.—, per jaar

Belastingpolitiek

II

door C. van den Heuvel

na den oorlog

In ons vorig artikel poneerden we de stelling, dat de nu aangewezen belastingpolitiek, in verband met de hachelijke positie onzer publieke financiën niet anders kan zijn dan zoo zwaar mogelijke belastingen. Evenwel met deze dubbele beperking: eenerzijds, dat ons bedrijfsleven, hetwelk nu eenmaal de bron onzer volkswelvaart is, zijn functie kan blijven vervullen, terwijl de particulier niet in zijn bestaan wordt aangetast en anderzijds, dat de overheid alles doet wat maar eenigszins mogelijk is om de publieke diensten te versoeren.

Verder moet de overheid bij de belastingheffing in sterke mate rekening houden met de draagkracht der ingezetenen.

Deze richtlijnen zijn uiteraard niet volledig.

Nog meer desiderata zouden uit een oogpunt van volledigheid genoemd dienen te worden. We moeten evenwel van volledigheid afzien, maar noemen nog twee andere richtlijnen, zonder deze nader toe te lichten.

In de eerste plaats, dat de overheid bij elke belastingheffing zal moeten waken voor een te strak spannen van den boog, omdat zij anders haar doel voorbijschiet. Met name geldt dit voor belasting op gebruiksartikelen.

Bij weeldeartikelen en genotmiddelen, die op zichzelf zeker voor de allerswaarste belasting in aanmerking komen, moet de overheid zich, fiscaal gezien, wegens een dubbele reden beperken. Licht grijpt zij met zware heffingen op deze artikelen te ver, omdat daardoor het

gebruik daarvan afneemt en de belasting minder gaat opbrengen. Zoo schiet zij haar doel voorbij.

Voorts kunnen door zulk een te zware belasting de industrie, welke deze artikelen vervaardigt, en de handel, die ze verkoopt, in moeiten komen, wat afgezien van andere bezwaren, ook fiscale nadeelen heeft.

In de tweede plaats dient voorts de belastingpolitiek zich te hoeden voor het gevaar, dat spaarzin en ondernemingslust worden gedood. We willen nu aan deze verschillende richtlijnen de diverse voorgestelde of reeds aangenomen belastingvoorstellen nog eens nader bezien.

De vermogensaanwasbelasting

Het denkbeeld, ten grondslag liggende aan de vermogensaanwasbelasting, om n.l. een deel voor de tijdens den oorlog verkregen vermogensvermeerdering, aan den Staat ten goede te doen komen, heeft eenige aantrekkelijkheid, voorzoover men in dit opzicht althans van aantrekkelijkheid spreken kan. Immers nu de Staatsschuld zóó enorm gestegen is, dat deze een zoo zwaren druk uitoefent op de toekomstige welvaart van ons volk, is het niet onredelijk, degenen die in vermogen zijn vooruitgegaan, een deel hiervan te laten opbrengen tot gedeeltelijke delging dezer schuld.

Een tweede argument, en een naar onze overtuiging sterker argument is, dat vele burgers

materieele oorlogsschade leden, welke naar unaniem gevoelen, door het Nederlandsche volk in zijn geheel gedragen moet worden. Het ligt voor de hand de vergoeding dezer materieele oorlogsschade, in de eerste plaats te doen opbrengen door hen, die in vermogen zijn vooruit gegaan. Zeer bepaaldelijk door hen, die verdiend hebben aan Duitsche leverantie's of geprofiteerd hebben van zwarte prijzen.

We zouden het juister gevonden hebben, indien de wet dit verband duidelijker had gelegd. Het zou ook het rechtsbewustzijn meer hebben toegesproken.

Intusschen, al is dit niet geschied, toch heeft de Anti-revolutionaire Kamerfractie voor deze wet gestemd, ondanks enkele andere bezwaren die zij bovendien nog had.

We noemen van deze bezwaren:

- 1e. dat niet slechts werkelijke vermogensaanwas, maar ook allerlei fictieve aanwas is belast;
- 2e. dat de kleine zakenman, die voor eigen ouden dag moet sparen, is achtergesteld bij hem, die een lijfrente-verzekering heeft en nog verder bij hem, die een pensioenreserve zag aangroeien;
- 3e. dat de bewijslast voor al of niet verkregen onoirbare vermogensaanwas, niet rust op de belasting-administratie, maar op den belastingplichtige;
- 4e. dat in 't algemeen te veel aan de administratie wordt overgelaten en dus te weinig in de wet is geregeld;
- 5e. dat men ten onrechte een progressie heeft ingevoerd voor de heffingen van vermogensaanwas.

Ondanks al deze bezwaren, was het naar de meening der Anti. Rev. Kamerfractie niet gewettigd, haar stem aan dit ontwerp te onthouden. Op de onderdeelen van deze wet gaan we zoomin als bij die van de andere voorstellen in.

De vermogensheffing in eens

De tweede greep, welke de fiscus, na de vermogensaanwasbelasting, wil doen in het Nederlandsch volksvermogen betreft een heffing ineens van de vermogens van respectievelijk 10, 20, 22½ en 25 pCt.

De motieven voor een zoodanige heffing zijn op zichzelf al heel wat minder sterk, dan voor de vermogensaanwasbelasting.

Immers het gaat hier om bezit dat verkregen werd zonder dat de oorlogsomstandigheden op het verkrijgen daarvan eenigen invloed hebben uitgeoefend, en waarvan men nu eenvoudig een deel voor den Staat opeischt.

Ten aanzien van de vraag of een zoodanige vermogensheffing geoorloofd of noodzakelijk

is, meenen we, dat het goed is, zich niet op een doctrinair standpunt te stellen.

Dat doen wel de aanhangers van de P. v. d. Arbeid, die door alles heen voorstanders van zulk een vermogensheffing zijn.

Zij bepleiten deze heffing ongeacht het fiscale nut.

Dit laatste speelt in hun beschouwingen nauwelijks een rol.

In het Voorlopig Verslag over dit wets-ontwerp spraken deze leden aldus:

„Veel belangrijker dan de economische overwegingen zijn die van maatschappelijke gerechtigheid en van socialen aard. De gerechtigheid gaat in beginsel boven de materieele overwegingen”.

Met verbazing vraagt men zich af welke gerechtigheid hier toepassing zou vinden. Welke gerechtigheid is er betrokken bij het afnemen van een deel van iemands bezit, wanneer anderen daar niet mede gebaat zijn?

Wat betreft de sociale rechtvaardigheid, waarvan men spreekt, ontbreekt elke nadere bewijsvoering, dat hiermede inderdaad een sociaal belang gediend is.

Veeleer krijgt men uit deze beschouwingen den indruk, dat hier vooral aan het woord is een soort welbehagen, om aan het eigendom van anderen te tornen. Een zoodanige belastingpolitiek, die er in de eerste plaats op gericht is anderen van hun rechtmatig eigendom te ontdoen, is echter verwerpelijk.

Eveneens is verwerpelijk een dogmatisch vasthouden aan den eigendom, alsof dit een on-aantastbaar recht zou zijn en de daaruit voortvloeiende stelling, dat de overheid wel het inkomen, maar niet het bezit zou mogen aantasten.

Ook deze meening is onjuist.

Het voordeel der heffing is dubieus.

Het al of niet gerechtvaardigde van een vermogensheffing in eens, moet beslist worden, in verband met de fiscale gevolgen en de economische nevenwerkingen van zoodanige heffing.

Deze zullen den doorslag moeten geven en niet allerlei doctrinaire belastingtheorieën.

Welke gevolgen zal deze vermogensheffing in eens nu hebben?

Het spreekt vanzelf, dat hier met mathematische zekerheid niets te zeggen is.

Slechts sterke aanwijzingen kunnen gegeven worden.

Deze zijn van tweeërlei aard.

In de eerste plaats wijzen we dan op het gering effect welke deze heffing zal hebben op het Staatsbudget.

Tal van berekeningen zijn hierover ten beste gegeven, die uiteraard met alle voorbehoud genomen moeten worden.

We laten hier een van de redeneeringen uit het Voorloopig Verslag volgen. Voorop stellen we, dat in de nu volgende redeneering geen rekening is gehouden met de verminderde aflossingsplicht, welke een heffing van 2 milliard toch uiteindelijk ook meebrengt.

De Staatsschuld moet te eeniger tijd worden geamortiseerd en men kan deze factor, dus niet geheel uitschakelen, ook al komt er voorloopig practisch niets van terecht, omdat telkens nieuwe schulden worden aangegaan.

De baten door verminderde aflossingen dus buiten beschouwing latende, redeneerden deze leden aldus:

„Tot een veel lager bedrag kwamen, verscheidene leden, die de volgende berekening hadden gemaakt. Zij gingen uit van een opbrengst van 2 milliard gulden en stelden de jaarlijksche bate voor de schatkist door verminderde rente op 60 miljoen gulden. Voorts gingen zij er van uit, dat deze 2 milliard gulden wel is waar den Staat slechts 60 miljoen gulden bespaart, maar het inkomstenverlies voor de belastingplichtigen op 80 miljoen gulden geschat moet worden, omdat uit het bedrijfsvermogen genomen bedragen zeker 5 pct. rente zullen vorderen, zoodat in die gevallen de inkomsten een bedrag van 5 pct. van het geheven vermogen zullen bedragen. Zij meenden, dat een gemiddelde van 4 pct. voor de verloren gegane vermogens wel mag gerekend worden, zoodat de belastingplichtigen door het verlies van deze 2 milliard gulden zeker 80 miljoen gulden inkomsten zullen derven. Wijders namen deze leden aan, dat dit soort belastingplichtigen van den top hunner inkomens 50 pct. inkomstenbelasting betaalt.

Zij beredeneerden dit aldus. Verreweg het grootste deel, zoo goed als allen, zullen vallen onder tarief-klasse 126 en hooger van het nieuwe belastingtarief. Gaat men daarbij uit van tarief groep II, dan blijkt, dat de toename in deze groepen belast wordt van 40 tot 75 pct. Een gemiddelde van 50 pct. achtten zij dan niet te hoog. Volgens deze berekening zou dus een derving aan inkomstenbelasting van 40 miljoen gulden, waar nog bijkomt een verlies aan vermogensbelasting van 10 miljoen gulden, reeds een verminderde belastingopbrengst geven van 50 miljoen gulden. Wanneer men hier nu nog een bedrag van 5 miljoen gulden bijtelt voor verminderde successierechten en ondernemingsbelasting, zou men tegenover een bate van 60 miljoen gulden komen op een verlies van 55 miljoen gulden. Rest 5 miljoen gulden per jaar”.

We willen nu in 't midden laten of deze schattingen, misschien niet eenigszins aan den te hoogen kant zijn.

In ieder geval staat vast, dat het wegnemen

van den top der vermogens, door het progressief karakter onzer Inkomstenbelasting ook de mogelijkheid van belastingheffen wordt aangetast. Voorts staat eveneens vast, dat vermogensbelasting, successiebelasting en ondernemingsbelasting minder zullen gaan opbrengen. Het fiscale nut is zonder twijfel uiterst gering.

De nadeelen zijn groot

Tegenover dit geringe voordeel, staan nu de economische nadeelen. Men verliest te veel uit het oog, dat het met de vermogensheffing ineens geheel anders staat dan met de Vermogensaanwasbelasting.

Door de laatste wordt na 1940 verkregen geld, dat nog zoo goed als niet geïnvesteerd is, weggenomen. En indien dit reeds op een of andere wijze was belegd, dan kan dit in veel gevallen niet zijn op langen termijn, zoodat het zonder groote bezwaren op te leveren, weer gemakkelijk liquide te maken is.

Bij de vermogensheffing in eens echter hebben we in de meeste gevallen te doen met het normale bedrijfskapitaal. Dit voor 20 of 25 pct. door belasting weg halen, moet voor de weeropleving van het bedrijfsleven funeste gevolgen hebben.

Door de gestegen prijzen heeft men veelal meer kapitaal noodig dan vroeger. In plaats daarvan zal men het met 80 of 75 pct. van zijn kapitaal moeten doen.

Waar moet men nu het ontbrekende vandaan halen?

Wanneer men uit onze samenleving voor Vermogensaanwasbelasting en Vermogensheffing in eens een geschat bedrag van respectievelijk 3½ en 2 milliard gulden weghaalt, dan is de geldruimte wel verdwenen en wordt het verkrijgen van geleend geld wel uitermate moeilijk. Aangezien aan het proces van het liquide maken van geld, nu wel zoo ongeveer een einde gekomen is, kan het bedrijfsleven ook hiervan geen gebruik maken. Te vreezen is dat deze geweldige geldamputatie een zware handicap zal opleveren voor het weer op gang brengen van ons bedrijfsleven en dus tevens een zware belemmering beteekenen om weer tot herstel der geschonden welvaart te komen.

De kwestie waar het nu, in verband met de voorgaande beschouwingen op aan komt is deze: „waar vervult het geld nuttiger functie voor het sociaal-economisch leven, bij den Staat of bij den ondernemer?”

We gelooven het laatste.

Het geld in handen van den ondernemer brengt in de eerste plaats een deel der belastingen op en in de tweede plaats is het een onmisbaar

hulpmiddel om het gehavend bedrijfsleven weer op gang te krijgen.

Men vergeete toch niet, dat we hier te doen hebben met een verplaatsing van kapitaal op groote schaal.

De kleine spaarders

Zonder nu op alle details van de Vermogensheffing in eens in te gaan, meenen we dat er aanleiding is bij een viertal in het bijzonder stil te staan, zonder te willen zeggen, dat de andere niet belangrijk zouden zijn.

In de eerste plaats betreft dit de positie van de kleine spaarders. Dat zijn de menschen, die gansch hun leven hard gearbeid hebben en zuinig hebben geleefd en nu op hun ouden dag moeten bestaan van dit met zorg vergaarde kapitaaltje. Deze menschen zijn reeds in moeilijkheden door het geringer rendement van hun bezit.

Wel is voor deze menschen een vrijstelling tot maximum f 50.000.— gecreëerd, indien ze niet meer dan f 1500.— inkomen hebben, maar dit laatste inkomen is toch voor deze menschen zóó laag, dat gerust kan worden gezegd, dat deze vermogensheffing de nijversten en besten van ons volk, in hun sober bestaan gedeeltelijk aantast.

Eigenaars van vaste goederen

In de tweede plaats worden door dit ontwerp onredelijk zwaar getroffen de bezitters van huizen en landerijen. Deze vermogensobjecten worden, voorzover ze niet als bedrijfsmiddel dienst doen, geschat op een waarde van 120 pct. van die van 1940; terwijl de huren en pachten niet of zoo goed als niet zijn verhoogd. Men gaat dus vermogensheffing toepassen niet alleen van reël, maar ook van een voor een deel fictief vermogen. Dit is onjuist.

Dit brengt velen dezer menschen in de grootste moeilijkheden.

Socialisatie wordt nagestreefd

In de derde plaats wil men met deze zware heffingen gedeeltelijk verwezenlijken het ideaal: de grond en de voortbrengingsmiddelen aan de gemeenschap. Immers een bezitter van een vermogen geheel bestaande uit aandelen in een N.V., zal wel noodgedwongen een deel dezer aandelen in betaling moeten geven. Iemand met niets dan landbezit een gedeelte van zijn grond.

Het gebrek aan liquide middelen bij vrijwel iedereen zal verkoopen van vermogensbestanddeelen zoo goed als onmogelijk maken. De Staat wordt dan eigenaar van allerlei goederen. Prachtig zoo roepen vele socialisten en communisten uit! Dezen kant moet het juist uit.

Bedrijfsorganisatie

en de Overheid

Dr J. BUTER

Het streven naar bedrijfsorganisatie is algemeen. Er is geen politieke groepeerings of deze is wel in den één of anderen vorm vóór bedrijfsorganisatie. Deze op zichzelf verheugende éénstemmigheid noopt echter tot voorzichtigheid!

Vanwaar deze eenstemmigheid? Is die niet een gevolg hiervan, dat een ieder aan dit begrip bedrijfsorganisatie een inhoud toekent, welke aansluit bij zijn opvattingen over de verhouding van Overheid en maatschappij?

Het voorontwerp-Vos legde daarvan wel zeer duidelijk getuigenis af! De hierin vastgelegde vorm van bedrijfsorganisaties droeg alleen den naam daarvan. De inhoud was een slecht gecamoufleerd Overheidsapparaat met bevoegdheden, welke het particuliere bedrijfsleven volledig zijn zelfstandigheid kan ontnemen. Bedrijfsorganisatie en socialisatie zouden, indien

---

„Spijtig”, roepen sommigen in het Voorloopig Verslag, „dat de bezitters er toch misschien wel wat op vinden zullen, om hun bezittingen niet aan den Staat over te dragen.”

De betalingstermijn is tekort

Een vierde bezwaar is ten slotte de korte termijn van betaling (een jaar na aanslag). Dat is geen ondergeschikt punt.

Wanneer de vermogensheffing zou worden uitgestrekt over een langere periode, bijv. tien jaar, en men de belastingplichtigen gunstige faciliteiten verleenen voor vervroegde betaling, dan zou dit drie enorme voordeelen opleveren. In de eerste plaats zouden de gevolgen niet zoo destructief voor het bedrijfsleven zijn.

In de tweede plaats zou dan een deel van de heffing uit inkomen betaald kunnen worden en werkte de heffing minder kapitaal vernietigend.

In de derde plaats zou het den spaarzin, welke door de huidige belastingpolitiek zoo ernstig in gedrang komt, bevorderen.

Wanneer aan dit laatste verlangen alsnog zou worden tegemoetgekomen, zou het gemakkelijker worden gemaakt over de vele bezwaren heen te stappen.

In een volgend artikel hopen we dan nog te handelen over de voorgenomen belastingherziening van een aantal bestaande belastingwetten.

dit ontwerp doorgang had gevonden identieke begrippen zijn geweest.

Maar zooals gezegd — dit voorontwerp is van de baan en wij zijn daar dankbaar voor! Maar het gevaar is daarmede niet bezworen. Het gevaar dreigt, dat er nu een nieuw ontwerp komt, dat niet veel meer beteekent, dan een verzacht voorontwerp-Vos. Wij zijn daarvoor bevreesd, omdat van de huidige regeering, waarvan Minister Vos deel uitmaakt, niet te verwachten is, dat radicaal zal worden gebroken met den gedachtengang, die aan het voorontwerp-Vos ten grondslag lag. Veeleer kan men tegemoet zien een compromis tusschen socialistische en Rooms-Katholieke opvattingen over bedrijfsorganisatie. Een compromis tusschen functioneel decentralisatie en het subsidiariteitsbeginsel, welke beide opvattingen principieel verschillen van de onze en welke beide gemeen hebben, dat de grenzen tusschen Overheids-taak en de maatschappelijke functies worden weggewerkt.

Laten wij het zoo zeggen: Een compromis tusschen het subsidiariteitsbeginsel en Antirevolutionaire opvattingen zou naar onze meening heel goed mogelijk en aanvaardbaar zijn. Een compromis tusschen socialistische en katholieke opvattingen echter niet.

Het gevaar van een bedrijfsorganisatie, welke de grenzen tusschen Staat en maatschappij verdoezelt is des te grooter, omdat in onzen eigen kring het onderscheid niet altijd scherp wordt gezien. Is het thans reeds niet zoo, dat er een ontzaglijke begripsverwarring moet worden geconstateerd ten aanzien van de Overheids-taak? Hebben de bevoegdheden en de toepassing van deze bevoegdheden door de Overheid en haar omvangrijk apparaat niet reeds geleid tot chaotische verhoudingen?

Is het niet zoo, dat, indien men iedere belangrijke overtreding van Overheidsvoorschriften zou straffen, tusschen de negentig en honderd procent van de zelfstandige bevolking zou moeten worden vervolgd? Is er dientengevolge geen grondige ondermijning van het Overheidsgezag? In die mate zelfs, dat vrijwel niemand nog werkelijk eerbied heeft voor maatregelen van de Overheid?

Dit is niet te verwonderen. Als de Overheid haar bemoeiingen uitstrekt tot ver buiten haar terrein, dan onttaardt het Overheidsgezag. En het is onttaard! Een zeer bedenkelijke toestand. Om nu uit dezen toestand te komen vraagt men naar bedrijfsorganisatie, naar publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie! Immers bij een goede bedrijfsorganisatie kan de Overheidstaak beperkt worden tot het specifieke terrein van den Staat en kunnen verdergaande maatregelen worden overgelaten aan de bedrijfsorganisatie.

In principe kunnen wij ons met dezen gedachtengang vereenigen. Mits deze bedrijfsorganisaties ook werkelijk bedrijfsorganisaties zijn en geen gecamoufleerde Overheidsapparaten!

Is deze vrees denkbeeldig? Geenszins. Immers er bestaat reeds een groote ervaring op het terrein van de bedrijfsorganisatie. Een ervaring waaraan tot nog toe weinig aandacht is geschonken. Wij denken n.l. aan de bedrijfschappen voor de Voedselvoorziening. Ook deze bedrijfschappen zijn opgezet als bedrijfsorganisaties. Zij hebben een bestuur, bestaande uit vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, met verordenende bevoegdheid waarvan een veelvuldig gebruik is gemaakt.

Iedere ondernemer die met deze bedrijfschappen te maken heeft, zal U desgevraagd bevestigen, dat deze z.g. bedrijfsorganisaties praktisch Overheidsinstellingen zijn. Er is geen ondernemer, laat staan werknemer, die deze bedrijfschappen aanvoelt als organisaties, welke het bedrijfsleven vertegenwoordigen. Zij dragen zoo uitgesproken een Overheidskarakter, dat niemand die deze bedrijfschappen kent, daaraan kan twijfelen. Deze bedrijfschappen worden reeds thans omgevormd, vooruitlopende op de toekomstige bedrijfsorganisatie. In de besturen worden naast vertegenwoordigers van de ondernemers ook vertegenwoordigers van de werknemers opgenomen. Voor de meeste bedrijfschappen voor de voedselvoorziening is dit reeds thans het geval.

Maar met deze omvorming worden deze bedrijfschappen nimmer tot werkelijke organisaties van het bedrijfsleven. Ondanks alle wijzigingen die deze organen sinds 1933 hebben ondergaan — crisiscentrales, centrales, bedrijfsorganisaties, bedrijfschappen — is het karakter daarvan steeds gebleven dat van Overheidsapparaten.

Dit neemt niet weg, dat deze organen veel en nuttig werk hebben verricht! Zij hebben dit echter niet gedaan als organisaties van het bedrijfsleven, maar als Overheidsapparaten.

Met Mr Colenbrander^{o)} zijn wij van meening, dat de grenzen tusschen Overheid en bedrijfsleven ook bij de vorming van bedrijfsorganisaties zoo scherp mogelijk moeten worden getrokken. Maar dan leidt ook elke vermenging van ongelijksoortige grootheden als Overheid en bedrijfsorganisaties tot 'n brouwsel, dat men dan wel bedrijfsorganisatie kan noemen, doch dat in werkelijkheid onttaardt tot een gecamoufleerd Overheidsapparaat. Dit zou dan slechts een fictieve verschuiving beteekenen van de huidige veel te ver gaande Overheidsbemoeiingen naar z.g. bedrijfsorganisaties, doch in wezen den bestaanden toestand definitief bestendigen.

W. VAN EGMOND

De kracht van de Antirevolutionaire Partij heeft altijd gelegen in de eenvoudige, goed onderlegde, met helder oordeel begaafde, nooit iets voor zich zelf vragende, maar steeds tot allen politieke arbeid bereid zijnde medewerkers.

Zijn wij dan tegen bedrijfsorganisaties? Integendeel, wij gelooven dat goede bedrijfsorganisaties meer dan ooit noodzakelijk zijn. Bedrijfsorganisaties, welke de zoo noodzakelijke samenwerking zoowel tusschen werknemers en werkgevers onderling als tusschen werkgevers enerzijds en werknemers anderzijds kan verzekeren.

Maar dan moet deze vorm van bedrijfsorganisatie vrij zijn van elk Overheidskarakter en moet zelfs de schijn daarvan worden vermeden. Laten wij ook in dit opzicht als antirevolutionairen de lijnen zuiver trekken.

In een volgend artikel hopen wij enkele opmerkingen te maken over den opbouw van een bedrijfsorganisatie, zooals wij ons dezen indenken. Het leek ons echter noodzakelijk het in dit artikel gesignaleerde gevaar van vermenging van Overheid en bedrijfsleven naar voren te brengen. Een gevaar, dat zich op twee wijzen uit n.l. van de ééne zijde in een te vergaande bemoeiing van de Overheid met het bedrijfsleven en aan de andere zijde in het denatureeren van wat als bedrijfsorganisatie wordt aangeduid tot Overheidsapparaat. Laten wij, zoowel de Scylla van te vergaande Overheidsbemoeiing, als de Charybdis van als bedrijfsorganisaties gecamoufleerde Overheidsapparaten vermijden. De tweede klip is minder duidelijk zichtbaar dan de eerste en daarom gevaarlijker.

°) Zie Econ. Stat. Berichten dd. 24 Dec. '46.

Typisch voor deze groep is de heer W. van Egmond te Utrecht, die enkele weken geleden, na een arbeid van vijftig jaren, zich uit het actieve politieke leven terugtrok.

Voor zijn werkzaamheden als penningmeester der wijkkiesvereniging, als propagandaleider, als organisator van vergaderingen bracht de voorzitter van het bestuur hem terecht dank. Er was echter meer. Van Egmond was behalve in de organisatie ook een kracht in de stilte. Waar nood te lenigen was, kon men hem vinden. Hij sprak een woord van bemoeidiging, waar dit noodig was, gaf een blijk van belangstelling, indien men daaraan behoefte had. Hij sprak weinig, maar deed des te meer.

Steeds heeft men dit zoo gevoeld, maar thans na een dienst van een halve eeuw in de kiesvereniging wil men dit ook uitspreken. En daarom dankt Antirevolutionair Utrecht zijn trouwen broeder van Egmond openlijk voor al wat hij in Gods kracht gedaan heeft. En het spreekt den wensch uit, dat ook voor hem het woord vervuld moge worden, dat het ten tijde des avonds licht moge wezen.

Kadervergaderingen Rotterdam

De Centrale A.R. Kiesvereniging te Rotterdam (omvattende alle Kiesverenigingen in den Kamerkieskring Rotterdam) heeft besloten een drietal Kadervergaderingen te houden.

Op de eerste vergadering hoopt Prof. C. Veenhof van Kampen te spreken over het onderwerp „Christendom en Humanisme” (in verband met de naoorlogsche politieke stroomingen). Deze vergadering werd bepaald op Donderdag 20 Maart.

Op de tweede vergadering, welke Donderdag 18 April a.s. wordt gehouden, hoopt prof. Mr H. J. Hellema van Amsterdam te spreken over „Belastingheffing en sociaal-economische politiek”, terwijl ten slotte de oud-minister-president, Prof. Mr P. S. Gerbrandy zich bereid verklaard heeft op een nader te bepalen datum te spreken over de buitenlandsche politiek. Deze vergaderingen zijn toegankelijk voor alle bestuursleden der aangesloten kiesverenigingen, voor propagandisten en een aantal speciale genoodigden.

Mededeelingen Dr A. Kuiperstichting

Bibliothecaris

1. Met ingang van 17 Februari 1947 is naast den heer Dr D. Langedijk als bibliothecaris aan de Kuiperstichting verbonden de heer M. C. Smit. De heer Smit, die woonachtig is te Haastrecht, bezocht het stedelijk gymnasium te Gouda en studeerde daarna aan de Vrije Universiteit filosofie, theologie, geschiedenis en rechten. Hij legde het propaedeutisch examen theologie af in 1933, het kandidaatsexamen rechten in 1940, het kandidaatsexamen geschiedenis in 1941 en het doctoraal examen geschiedenis in 1946. Hij zet zijn studies nog voort en hoopt eêrlang te promoveeren.

Voorshands zullen de heeren Langedijk en Smit ieder de helft van de week fungeeren, na zijn promotie hoopt de heer Smit den heer Langedijk geheel op te volgen.

Nadat Dr Langedijk zich sinds den zomer van 1945

Een onoplosbaar vraagstuk?

Schier onoplosbaar schijnt het vraagstuk van de rechtsbescherming tegenover de overheid te zijn.

Reeds in 1815 werd gehandeld over het twistpunt of de rechterlijke organen ook controle mochten uitoefenen op de daden der administratie in de uitoefening van haar functie. Verschillende commissies hebben over de administratieve rechtspraak rapport uitgebracht.

In Februari 1931 werd door den Minister van Justitie, Mr J. Donner, de commissie-Koolen ingesteld, ter bestudeering van de vragen:

1. of en in hoeverre behoefte bestaat aan verhoogde rechtsbescherming tegenover de overheid;

2. zoo ja, door welke middelen deze behoefte behoort bevredigd te worden;

3. als deze bevrediging geheel of ten deele door de instelling van een algemeenen administratieven rechter moet worden verkregen, of en in hoeverre de aanhangige ontwerpen van wet als grondslag voor de invoering van die rechtspraak kunnen dienen.

De Commissie was in November 1932 met haar taak gereed en het resultaat, waartoe de groote meerderheid der Commissie is gekomen, is neergelegd in een tweetal ontwerpen van wet. De Commissie heeft getracht de verschillende stroomingen, welke met betrekking tot het vraagstuk bestaan, in één bedding te vereenigen en de voorstellen droegen uit den aard der zaak dan ook het karakter van een compromis. Ook in dit opzicht heeft de Commissie **practisch** werk verricht, dat zij niet uit

het oog heeft verloren, dat de toenmalige omstandigheden wetgevende maatregelen, waaruit ook maar eenigszins belangrijke uitgaven voor 's Rijks schatkist zouden voortvloeien, ongewenscht waren.

De vraag, of behoefte bestaat aan verhoogde rechtsbescherming tegenover de overheid, beantwoordde de Commissie bevestigend, omdat in zeer vele gevallen, hem, die zich door een overheidshandeling verongelijkt acht, geenerlei rechtsmiddel ten dienste staat, zelfs niet op een instantie binnen de administratie. En de Commissie was in meerderheid van oordeel, dat verhoogde rechtsbescherming gezocht moest worden niet alleen binnen de administratie, maar ook bij van de administratie onafhankelijke organen.

De voorstellen der commissie-Koolen zijn voorstellen gebleven.

En nog steeds is het vraagstuk niet opgelost.

Thans is weer een nieuwe Commissie ingesteld, onder voorzitterschap van Mr S. J. R. de Monchy. Enkele leden dezer commissie maakten ook reeds deel uit van de Commissie-Koolen, terwijl de zoon van oud-Minister Donner, prof. Mr A. M. Donner, ook lid der Commissie is.

De vragen, welke deze commissie heeft te beantwoorden zijn:

a. of en in hoeverre behoefte bestaat aan verhoogde rechtsbescherming van den burger tegenover de overheid, verhoogde rechtsbescherming van de publiekrechtelijke lichamen tegen inmenging van hooger gezag in de auto-

verdienselrijk had gemaakt met het opnieuw ordenen en beschrijven der politieke bibliotheek van de Kuiperstichting en van October 1946 af bovendien de uitleening had verzorgd, geeft deze nieuwe benoeming mogelijkheid met des te meer kracht het geheel in orde brengen der bibliotheek voort te zetten en haar in den vollen zin des woords aan haar doel dienstbaar te maken.

Personeel gevraagd

2. Bij de Doctor Abraham Kuiperstichting is plaats voor een in 's-Gravenhage of naaste omgeving woonachtige aankomende vrouwelijke administratieve kracht, met name voor werkzaamheden in de bibliotheek, bij voorkeur in het bezit van M.U.L.O.-diploma; kennis van typen strekt tot aanbeveling. Indienstreding zoo spoedig mogelijk. Uitsluitend schriftelijke sollicitaties aan den Directeur der Stichting, Dr Kuiperstraat 5, 's-Gravenhage. Condities nader overeen te komen.

Katalogus

3. Herhaaldelijk wordt aan de Kuiperstichting gevraagd om toezending van een katalogus. De Kuiperstichting heeft echter nimmer een gedrukten katalogus bezeten en heeft deze ook thans (nog) niet. Aangezien zulks het gebruik van de bibliotheek zeer ten nutte zou kunnen komen, verdient het wellicht aanbeveling op den duur nog eens tot de uitgave van een gedrukten katalogus te komen. Zulks zal echter nog zeer geruimen tijd op zich moeten laten wachten, aangezien daartoe eerst de katalogiseering van het bezit der Kuiperstichting geheel moet zijn voltooid en allerlei belemmeringen van financieelen en technischen aard moeten zijn overwonnen.

Intusschen heeft de Redactie van Nederlandsche Gedachten er in toegestemd, dat regelmatig lijsten van de nieuwe aanwinsten van de bibliotheek der Kuiperstichting in dit blad zullen worden opgenomen. Onderstaand volgt de eerste lijst, die in de volgende nos zal worden voortgezet.

nome sfeer dier lichamen, en bijzondere behandeling van de geschillen tusschen overheidslichamen en overheidsorganen onderling; b. bij bevestigende beantwoording van één of meer der genoemde vragen: door welke middelen deze behoefte bevredigd behoort te worden, en welke de omvang is van het personeel en het bedrag van de overheidsgelden, dat noodig zal zijn om de bedoelde voorzieningen te verwezenlijken.

* * *

Het vraagstuk is er in den loop der jaren niet eenvoudiger op geworden.

In de tweede helft van de vorige eeuw werd de stemming ten opzichte van de administratieve rechtspraak steeds gunstiger en met name Buys heeft daartoe veel bijgedragen. En al is bij de Grondwetsherziening van 1887 ten slotte toch nog geen beslissing gevallen, het nieuwe artikel, waarbij bepaald werd, dat de wet de beslissing van twistgedingen, niet behoorende tot die, vermeld in artikel 154, hetzij aan den gewonen rechter, hetzij aan een college met administratieve rechtspraak belast, kan opdragen, verzette zich toch niet meer tegen de onafhankelijke administratieve rechtspraak. De beslissing kon bij gewone wet geschieden.

Na dien tijd hebben we in ons land dan ook heel wat administratieve rechtspraak gekregen, echter zonder een behoorlijk systeem. Het was brokwerk. Tal van incidenteele regelingen zijn gemaakt. En men staat nu voor de vraag of die incidenteele regelingen moeten blijven bestaan, terwijl daarnaast dan nog een aanvullende regeling moet worden gevormd, dan wel of getracht moet worden te komen tot een éénvormige regeling, zooals in 1905 door Minister Loeff b.v. werd voorgesteld en tevoren door de Staatscommissie van 1891 was bepleit.

Er bestond en bestaat ook nu nog bij de voorstanders van een algemeene administratieve rechtspraak verschil van meening over de vraag, aan welk orgaan deze taak zou zijn toe te vertrouwen. Er waren er, die pleitten voor uitbreiding van den Centralen Raad van Beroep te Utrecht, anderen achtten dat hier voor den Raad van State een nog in alle opzichten te ontwikkelen functie overblijft, terwijl weer anderen ten slotte van oordeel zijn, dat een nieuw college moet worden gevormd. De commissie-Koolen kwam tot de conclusie, dat het gewenscht was den Centralen Raad van Beroep om te vormen in een Hoog Administratief Gerechtshof.

Maar zal het in ons land eenmaal nog komen tot een algemeene administratieve rechtspraak, dan zullen ook nog principieele bezwaren overwonnen moeten worden, bezwaren, welke in den Rooms-Katholieken kring leven.

Het is vooral prof. Mr A. A. H. Struycken geweest, die niet alleen ernstige bezwaren heeft ingebracht tegen de ontwerpen-Loeff, maar die zich ook tegen het beginsel der administratieve rechtspraak zelve verzette. In zijn in 1910 geschreven monographie „Administratie of Rechter” betoogde hij o.m.:

„De wet was de waarborg voor de burgers, door hunne vertegenwoordigers voor hen verkregen, tegen de willekeur van den vorst en de aan hem ondergeschikte administratie, — de wet is thans niet dan één der vormen, waarin de bevolking haar wil, haar inzicht omtrent het gemeenschapsleven uitspreekt; de administratie was het vreemde, den levenskring der burgers bedreigende element, — de administratie is thans het door de bevolking zelve aangewezen, en volgens hare inzichten handelende orgaan der gemeenschap; de rechter was het eenig orgaan, dat zich na langen strijd van den vorst en zijne administratie rechtens en feitelijk had weten onafhankelijk te maken en daarom als hoeder der wet tegen de administratie zich als van zelf aanbod, — de rechter is thans één der organen, naast of in de administratie te denken, waaraan de bevolking eene bepaalde functie in het gemeenschapsleven toevertrouwt. In één woord: wetgeving en rechtspraak plaatsten zich tegenover de administratie, om in abstracto en concreto den wil van den vorst en zijne ambtenaren te binden aan de regelen, waarmede de bevolking had ingestemd, en slechts met hare medewerking voor wijziging vatbaar; — wetgeving, administratie en rechtspraak zijn thans niet dan drie verschillende staatkundige functies in het leven der gemeenschap, dat de beginselen zijner organisatie en ontwikkeling rechtens slechts door de volksovertuiging ziet bepaald.”

Tegen deze beschouwing van prof. Struycken dienen twee bezwaren ingebracht te worden. Zonder tekort te doen aan de Antirevolutionaire opvatting van het karakter der Overheid, kan niet worden volgehouden, dat er zulke een enge verhouding bestaat tusschen „de bevolking” en „de administratie”, dat in die administratie gezien moet worden het door de bevolking zelve aangewezen en volgens haar inzichten handelende orgaan der gemeenschap.

Maar ook al zou men met Struycken van meening zijn, dat de administratie thans is het door de bevolking zelve aangewezen en volgens haar inzichten handelende orgaan der gemeenschap, dan blijft de groote fout van Struycken toch, dat niet voldoende wordt onderscheiden tusschen den invloed, dien de burgerij als complex genomen, als georgani-

seerd geheel, kan uitoefenen op de algemeene richting van het bestuur en de bevoegdheden van den individueelen staatsburger, die zijn rechtssfeer tegenover de organen der gemeenschap wenscht te zien gehandhaafd. Zoowel prof. Kranenburg als prof. van der Pot wijst hierop.

Ook Lohman was voorstander van afzonderlijke administratieve rechtspraak. In zijn „Onze Constitutie” merkt hij op, dat voor zoover de verhoudingen tusschen de burgers en de administratie worden beheerscht door regels (wetten), bij verschil daarover door een onpartijdige uitgemaakt moet worden wat recht is, opdat de overheid zich bij de volvoering van haar taak daarnaar gedrage. De beslissing over de vraag wat recht is, zoo schrijft hij, wordt opgedragen aan den administratieven rechter.

Zoo denkt er ook de Anti-Revolutionaire partij over, welke in artikel XIII van haar program uitspreekt: „Van den Souverein wil zij dat door een onafhankelijke rechtspraak, die onder ieders bereik valle en in verband sta met het zedelijk rechtsbesef der natie, volgens wetten, die op de eeuwige rechtsbeginselen rusten, ten eerste beslissing uitga voor alle geschillen van partijen, zoowel van burgerrechtelijken als van administratieven aard; enz.”

Overheid en **VRIJE JEUGDVORMING**

Jeugdperiode des menschen is voorbereiding voor toekomstige taak in het leven. Met het toenemen der ingewikkeldheid van het leven door de verder gaande beschaving en techniek, zal onwillekeurig ook de jeugdperiode dus langer duren; bij primitiever cultuurleven zal de volwassenheid vroeger intreden.

Deze vorming van de jonge generatie moet in de eerste plaats geschieden in het gezin. Handhaving dezer mogelijkheid is dus levensbelang der menschengemeenschap.

(In dit verband even enkele omstandigheden te noemen, die het gezin storen en door de Overheid met haar maatregelen zouden zijn te bestrijden). Aanvullend op de gezinstak werken verder op de jeugd in:

- a. de kerk
- b. de school en het onderwijs in ruimen zin
- c. het beroep, waarin jongeren te werk staan
- d. het vereenigingsleven („vrije jeugdvorming”)
- e. de overheid (bv. verkeerslessen op scholen, militaire dienst, denk ook in oorlogsjaren aan Arbeidsdienst, enz.)

„Aan dit desideratum van ons program”, zoo merkte Dr Colijn in Saevis op, „is nog steeds niet in alle opzichten voldaan. Wel op het gebied van de rechtspraak in burgerlijke en in strafzaken, maar niet met betrekking tot de administratieve rechtspraak, d.i. de rechtspraak in geschillen tusschen bijzondere personen aan den eenen kant en de administratieve organen van het openbaar gezag aan de andere zijde; geschillen verband houdende met de wijze van uitoefening van het openbaar gezag; of wil men, de rechtspraak betreffende het bestaan en den inhoud van concrete rechtsverplichtingen van organen van het publiek gezag.”

Het is te wenschen, dat de nieuwbenoemde Commissie er in slagen zal haar arbeid zoodanig te verrichten, dat de Regeering er toe zal kunnen besluiten binnen afzienbaren tijd te komen met voorstellen waardoor méér nog dan thans het geval is, waarborgen zullen bestaan tegen het gevaar van eenzijdigheid en vergissingen bij de beslissingen der administratie, opdat het rechtsgevoel der burgers en der lagere besturen steeds bevrediging zal kunnen vinden.

Het wordt tijd, dat dit vraagstuk van de rechtsbescherming tegenover de overheid, waarmede men zich in ons land nu reeds meer dan een eeuw heeft beziggehouden, eindelijk tot een oplossing komt.

(Elk beslag, dat de Overheid op haar jeugdige onderdanen legt, bv. door militairen dienst en te werk stelling, omvat vanzelf altijd een opvoedend element, gewild of ongewild, en legt dus op de Overheid een verantwoordelijkheid daaromtrent).

Het doel van de opvoeding der jeugd is in 't algemeen tot:

- a. volwassenheid (ontwikkeling der persoonlijke eigenschappen en van den aanleg)
- b. zelfstandigheid (na de aanvankelijke kinderlijke afnankelijkheid)
- c. solidariteit (d.w.z. besef van saamhoorigheid met de groepsgenooten in de verbanden, waarin de jongemenschap staat of geraakt)

Dit alles tot rijpmaking voor de taak des menschen, zijnen God in eigen en groepsleven op alle levensgebied te dienen.

Bij de opvoeding gaat het er om, deze drie in samenstemming met elkaar, dus harmonieus, te doen groeien. Dan eerst ontstaat ook bij den jongen mensch geleidelijk het echte verantwoordelijkheidsbesef voor zijn doen en laten jegens God en medemensch.

De taak der vrije jeugdvorming (vereinigingsleven) hierbij is dus ook aanvullend op die van het gezin:

beneden circa 15 jaar nog op bescheiden schaal;

gezinsaandeel is dan nog zeer groot, moet dat tenminste zijn;

Van circa 15e jaar af ruimer (ontwikkeling zelfstandigheidsdrang; opvangen van de uitvliegeneiging; ontmoeting met buitenwereld en leeftijdsgenooten in bewuster vorm; dadendrang; gewenning aan samenwerking met soortgenooten; enz.)

(Hierbij even nader te verduidelijken, hoe de invloed der vereeniging op jongemenschen kan zijn). (Noem voorbeelden).

Hoe kan de Overheid dit alles bevorderen? Moet ze dat? Overheid is tegelijk bestuur der staatsgemeenschap. Zij heeft dus niet alleen recht en orde te handhaven; zij moet ook opletten, of de burgers harer gemeenschap zich gunstig ontwikkelen en daarvoor de goede gelegenheid krijgen. (Dat beteekent nog niet, dat de Overheid zelf dit doet; wel, dat ze in elk geval de kansen ervoor baan moet geven).

T.a.v. de vrije jeugdvorming kan de Overheid (vooral in gemeenten)

- a. aanmoedigen
- b. steunen

Ad a. Aanmoedigen door:

bijvoorbeeld: jeugdvereeningen te erkennen en in diverse aangelegenheden te raadplegen

(werkt dikwijls aanmoedigend voor ongeorganiseerden om toe te treden of zelf tot organisatie over te gaan)

- georganiseerde jeugd voor diverse gemeenschapstaken mede te doen werken (bv. bij festiviteiten, voor allerlei hulpdiensten, enz.)

Ad b. Steunen door:

bijvoorbeeld: in een gemeente ervoor te zorgen, dat er voor sportclubs voldoende oefenvelden zijn, voor andere jongerenvereeningen lokaliteiten of gebouwen; of de zorg hiervoor door medewerking of subsidie te vergemakkelijken.

- aan eigen personeel (jongeren en jeugdleiders) zooveel mogelijk gelegenheid te geven, aan vrije jeugdvoorming deel te nemen
- acties, om „de jeugd van de straat” te krijgen, openlijk en krachtig bij te staan en zoo noodig te subsidieeren
- in gevallen, waarin door eigen werkzaamheid en offervaardigheid in het vereenigingswerk al het mogelijke is gedaan en toch een financieel tekort het werk dreigt te remmen of te doen mislukken, geldelijk te steunen, in-

dien erom gevraagd wordt. (Hier wijzen op groote opvoedkundige betekenis en gevaren van te gemakkelijke geldelijke steun voor jongeren, die leeren moeten, eigen werk zelf te betalen, zooveel en zolang het kan; dat is ook kweken van burgerplicht; bovendien wijzen op kans, dat subsidie inmenging van Overheid in interne organisatie kan meebrengen en daardoor verlies van vereenigingszelfstandigheid)

Enkele vragen:

— Moet bv. een Gemeentebestuur (Burgemeester) jeugdorganisaties, die in die gemeente een congres of iets dergelijks hebben en zich bij de Overheid willen presenteren, alle, zonder onderscheid, willen ontvangen, of moet hij sommige weigeren en welke dan en op welken grond?

— Waarom hebben verscillende chr. jeugdbonden staatssubsidie geweigerd; zijt ge het daarmee eens, zoo ja, op welke gronden?

— Mag een Gemeentebestuur op het standpunt staan, dat het alleen wil spreken met een organisatie, waartoe alle jeugdvereeningen zijn getreden (bv. Ned. Jeugdgemeenschap); zoo hier tegen bezwaren rijzen, waarop gronden deze zich? — Zijn er instellingen voor het jeugdwerk, door de Overheid ingesteld om haar in jeugdfragen van raad en voorlichting te dienen? Welke kent ge? Kunnen ook chr. jeugdacties daaraan deelnemen?

HET HOOFDBESTUUR

van de nationale
organisatie van

Antirevolutionaire Jongerenstudieclubs

Reeds op 26 October 1946 is het hoofdbestuur der Nationale Organisatie in vergadering bijeen geweest teneinde enkele aangelegenheden te regelen, onder leiding van den nieuwen voorzitter den heer E. van Ruller.

In afwachting van de benoemingen op het bureau Centraal Comité werd de heer Gosker verzocht voorshands het secretariaat te willen waarnemen. Vervolgens werd de heer de Geus verkozen tot Tweeden Voorzitter, terwijl de heer Ham werd verkozen tot Tweeden Secretaris.

Wat de vertegenwoordiging der groote steden betreft — die ieder voor zich een Kamercentrale vormen — werd overwogen om een afgevaardigde daarvan in het hoofdbestuur op te nemen voorshands met adviseerende stem, maar de definitieve regeling wordt tot later uitgesteld.

Uitvoerig werd gesproken over de wijze, waarop medewerking zal worden verleend aan de redactie van Nederlandsche Gedachten.

Aan de orde kwam eveneens de kwestie van de verhouding tot de andere jeugdorganisaties. Een conferentie met de vertegenwoordigers daarvan zal

plaats vinden en heeft inmiddels reeds plaats gehad.

De afgevaardigden der provincies deden mededeelingen over den stand van zaken met betrekking tot de jeugdclubs in hun ressort.

Besloten werd, in principe, de jaarlijksche contributie vast te stellen op f 0.50 per lid per jaar, maar een definitief voorstel zal aan de clubs nog worden gedaan.

Tenslotte werd na breedvoerige discussie nog besloten om het ontwerp Statuten aanmerkelijk te vereenvoudigen.

Op 22 Maart a.s. zal het Hoofdbestuur weer opnieuw in vergadering bijeenkomen. Een gewijzigd en vereenvoudigd ontwerp van de Statuten zal dan worden behandeld, waarbij rekening is gehouden met de wenschen, die inmiddels van de zijde der clubs werden geuit. Dit ontwerp kunnen de clubs dus binnenkort tegemoet zien. Daarbij zal dan gevoegd zijn een circulaire, waarin nadere mededeelingen worden gedaan over de algemeenen gang van zaken, waarmede dan de laatste hand wordt gelegd aan het definitief tot stand komen van een organisatie. Met het intreden van den herfst zal dan de geheele organisatie regelmatig kunnen werken.

Ons Onderling Gesprek

N. VAN DER BRUGGE

Uit de reacties onzer lezers blijkt wel zeer duidelijk de groote belangstelling, die er bestaat voor het sociaal-economisch leven. Scherp komt daarin naar voren, dat onze partij een ware volkspartij is, waarin bij het licht der Heilige Schrift, geworsteld wordt de juiste verhoudingen voor heel ons volk te zien. Zij die het pleit voeren voor een krachtige, daadwerkelijke sociale politiek, toonen oog te hebben voor de eigen positie van den werkgever, terwijl eenige jonge werkgevers, handhaving en uitbreiding wenschen van de rechtspositie van den arbeider in het bedrijfsleven. Eén der jonge werknemers schrijft een uitvoerige brief, waarin hij wijst op vele fouten, in de gesteldheid van sommige arbeiders. Uit al deze stemmen blijkt wel, dat een volkspartij waarborgen biedt tegen eenzijdigheid en dat onder ons, jonge Anti-Revolutionairen, om des beginsels wil, de bereidheid aanwezig is in de lijn der historie den groei van een organisch maatschappelijk leven te bevorderen.

Een vriend uit Almelo schrijft: "Is wel mooi, als je de gave hebt, om te luisteren naar wat anderen zeggen. Eerlijk gezegd, heb ik die gave nog niet. Nóg niet, omdat ik eerst wil hooren wat gezegd moet worden en wat nog niet is gezegd." Hoe kunt ge, zou ik willen vragen, dit zeggen, wanneer ge niet eerst tracht te luisteren? Luister niet alleen naar wat vandaag wordt gezegd, maar laten woorden en daden van ruim een halven eeuw strijd tot U spreken. Stel U op de hoogte van den toestand en de verhoudingen gedurende de tweede helft der 19e eeuw, bestudeer de beginselen, die onze

mannen hebben geleid, ga eens eerlijk na, wat is bereikt. Het vrije spel der maatschappelijke krachten, eertijds door het Liberalisme verdedigd, is in zijn absoluten vorm prijsgegeven, de leer van den klassenstrijd, door het Socialisme lange jaren bepleit, wordt niet meer consequent beleden en toegepast. De door ons steeds voorgestane opvatting van de samenwerking van alle bedrijfsgenooten is meer en meer als juist aanvaard. Zij is van onderen op gegroeid en de Overheid heeft dat gegroeide recht met waarborgen omringd in haar wetgeving. Is er nu aanleiding aan te nemen, dat ouderen en jongeren in onze partij niet voort zullen bouwen op het gelegde fundament? Zijn beginselprogram, program van jactie, artikelen in onze bladen, de besprekingen in de partijconferenties niet even zoovele bewijzen, dat we ons bewust zijn, dat we nog ver van het volmaakte af zijn en van de hartelijke begeerte, dat we ook aan de sociaal-economisch en politieke vraagstukken werken moeten met al onze kracht. Laten we nooit vergeten dat een maatschappij niet gemaakt wordt, maar groeien moet. Wie den groei constateeren wil, moet geduld beoefenen, en daarvoor twee tijdstippen met een behoorlijke tusschenruimte nemen.

* * *

Intusschen blijft het roeping ook in eigen kring door te praten en het besluit ter sociaal-economische partijconferentie op 1 en 2 November 1946 genomen scheidt de mogelijkheid, dat vooral onze deskundigen, ouderen en jongeren in te vormen kringen, door uitwisseling van gedachten waken voor verstarring onzer begrippen.

Dezelfde vriend uit Almelo wil, dat onze partij zich aan ons materialistisch volk presenteert en duidelijk zegt, 1e. wat zij niet wil; 2e. wat zij wel wil; 3e. hoe zij dat wil.

Met betrekking tot punt 1 wil hij, dat we tekeer gaan tegen de voor den oorlog bestaan hebbende, ten hemel schreiende toestanden, voorts dat we onze bestrijding van het socialisme vergezeld doen gaan van een opbouwplan en tenslotte, dat we niet voor tweeërlei uitleg vatbaar zeggen, dat we de klok niet terug willen zetten maar vooruit willen en vooral ook verfoeien de liberale wenschen en idealen.

Wanneer we den toestand voor 1940 gaan becritiseeren, dan zullen we concreet moeten aangeven, wat we onjuist achten. Mijn briefschrijver zal dan wel het eerst het oog hebben op den crisis, die ons heele economisch leven teisterde; waardoor vele bedrijven steun ontvingen en de arbeiders met groote werkloosheid te kampen hadden.

Wie de gevolgen, stoffelijk en geestelijk van dichtbij gezien heeft, verstaat dat. Maar wie moeten we daarvoor aansprakelijk stellen? Was de werkloosheid niet een gevolg van internationale omstandigheden, waardoor andere landen den afzet van land- en tuinbouwproducten vrijwel onmogelijk maakten en handel en industrie eveneens in moeilijke omstandigheden kwamen te verkeerren? Inderdaad, we mogen en moeten zeggen, dat we arbeid en bestaanszekerheid wenschen, maar dat wilden we voor 1940 ook. Onwaar is te doen alsof er niet alles gedaan is op internationale conferenties de

economische mogelijkheden voor ons land te verbeteren. Nederland is in velerlei opzicht van het buitenland afhankelijk.

* * *

Bij de bestrijding van het socialisme moeten we een opbouwplan klaar hebben. Ook ik ben van oordeel, dat we als partij althans bredere richtlijnen, zoo mogelijk een ontwerp van wet inzake de bedrijfsorganisatie moesten hebben. Vrucht van de partijconferentie is, dat in dien geest met bewaarde spoed wordt gewerkt. Laten we echter niet denken, dat bij de Socialisten en Roomsch-Katholieken eenstemmigheid heerscht.

In onzen kring is de bedrijfsorganisatie als doel algemeen aanvaard en dank zij de „Richtlijnen van het Christelijk Nationaal Vakverbond” zijn in breeden kring concrete gedachten gegroeid, die het zeer aannemelijk maken, dat het ideaal niet alleen leeft in hoofd en hart van enkele „kopstukken” doch weerklinkt vindt in de geheele partij. Daaruit volgt dan tevens, dat we van het oude economisch liberalisme vroeger en nu niets willen weten. De strijd van Kuyper, Talma, Sikkink, Smeenk, Amelink en Stapelkamp ging en gaat niet alleen tegen het Socialisme, maar ook tegen het Liberalisme. Overigens moeten we ook erkennen, en ik denk aan mannen als Mr Stikker en Dr Hacke, de oud-Directeur-Generaal van den Arbeid, beiden van de Partij van de Vrijheid, dat vele liberalen de ongebonden vrijheid op sociaal-economisch gebied van harte bestrijden en b.v. in de Stichting van den Arbeid mede bouwen aan een rechtsorde van den arbeid.

Intusschen ben ik het volkomen eens, dat we zoo concreet en duidelijk mogelijk moeten zeggen, wat we willen, doch ik heb bezwaar tegen zijn motiveering.

Mijn vriend uit Almelo is van oordeel dat onze verkiezingswoordzinnen: gezag, volkskracht, vrijheid en sociale rechtvaardigheid, nietszeggende woorden waren en ons stemmenverlies veroorzaakten. Ik kom daar misschien nog eens breder op terug, doch wil nu reeds zeggen, dat deze woorden met onze korte toelichting, duidelijk aangaven, wat wij, als belijdende partij, nu als fundamenten zagen, waarop het gebouw onzer samenleving alleen blijvend kon worden opgetrokken.

Dit waren geen woorden van „intellectueelen en gereformeerde meeloopers”, maar het Christenvolk, niet vele grooten en niet vele edelen, zag daarin kort samengevat de richting, waarin overheid en volk vastheid vinden kunnen, terwijl toelichting en program van actie voldoende praktische doelstellingen aangaven, waaruit blijken kon, dat we niet alleen in de „beginselen” bleven zitten.

Onze Propaganda-centrale zal echter dankbaar zijn voor elke gedachte, die zij uit de Partij ontvangen zal, om rechtstreeks tot het hart van ons volk te kunnen spreken.

Nimmer hebben wij ons tot een deel van ons volk willen richten:

* * *

Mag ik nog eens verwijzen naar den aanhef van ons verkiezingsmanifest, waarin onze partij heel ons volk oproept tot de gehoorzaamheid aan Gods

geboden en daarna aangeeft, wat zij nu wil. We weten, dat heel dat volk niet buigen wil, maar ook in dien oproep gehoorzamen we onzen Koning en laten iets voelen van de liefde van Christus, die ons dringt. Zoo komt er ook warmte en medegevoel met hen, die afdwalen naar partijen, wier leidend beginsel niet is den dienst van God. We mogen hen niet loslaten en zullen elk argument moeten toetsen aan Schrift en Historie.

Inderdaad zijn de Christenen, die overliepen naar de Partij van den Arbeid niet alleen overtuigde Barthianen, ik wil ook aannemen, dat velen uit sociale overwegingen ons beginsel ontrouw werden, maar juist daarom waren onze verkiezingswoordzinnen zoo beteekenisvol, omdat duidelijk werd gezegd, dat het in den politieken strijd niet alleen gaat om de sociale vraagstukken, maar om het fundament der Overheid en onze geestelijke vrijheid.

Ook na dezen oorlog is het sociaal-economische vraagstuk met kracht naar voren gekomen. Laten wij niet in de fout vervallen, dat dit het eenige vraagstuk zou zijn.

Niettemin zullen we ons met alle kracht op dezen sector van ons politieke leven moeten werpen. Theoretisch en practisch moet er voortdurend aan den uitbouw gewerkt worden en in duidelijke, eenvoudige taal moet ons volk aangetoond worden, dat de menschelijke waarden alleen veilig zijn, wanneer heel het leven doortrokken is van de door God gewilde levensorde.

Dan binden we den strijd aan tegen de vermaterialiseering van ons leven bij werkgevers en werknemers, dan zien we in den mensch het kroonstuk der schepping, die geen slaaf, doch heerscher over de stof moet zijn dan zien we ook de Overheids-taak om te regeeren door wetten, opdat de ongebondenheid der menschen bedwongen worde (art. 36 Ned. Geloofsbelijdenis).

Dit te zeggen is de taak onzer partij, maar niet minder van ieder lid.

Zoo kunnen we alleen zijn een partij met werfkracht, tot heil van heel ons volk.

Provinciale organisatie Gelderland

Het streekverband van de Geldersche Achterhoek organiseert een toogdag, die op 22 Maart in Winterswijk wordt gehouden.

Aanvankelijk was deze vergadering vastgesteld op 29 Maart, maar zij zal op 22 Maart worden gehouden.

Prov. Verband A.R. JONGEREN STUDIECLUBS ZUID-HOLLAND

Het Provinciaal Verband der A.R. Jongeren Studieclubs in Zuid-Holland, organiseert een provinciale toogdag op Zaterdagmiddag 22 Maart in de Valkenboschkerk, den Haag, Zuiderparklaan.

De heer Mr W. Rip, secretaris van den Chr. Boeren- en Tuindersbond zal op dezen toogdag spreken over het onderwerp: „De Bedrijfsorganisatie”.

Vooraf wordt een korte huishoudelijke vergadering gehouden, waarin een nieuw provinciaal bestuur zal worden gekozen, in verband met het feit, dat de heer E. van Ruller als voorzitter van het Provinciaal Verband aftreedt.

Laten alle medewerkers, dat deze toogdag slaagt.

„Dispereert niet”

R. GOSKER.

Groen van Prinsterer heeft als historicus in zijn dagen een vrijwel nieuwe periode ingeluid. Groot zijn in dit opzicht zijn verdiensten geweest. Nieuwe methoden werden door hem bepleit en toegepast, nieuwe wegen werden bewandeld. En aan hem is het te danken dat en de geschiedeniswetenschap en de geschiedenisbeoefening in ons land een flinken stap vooruitgingen.

Maar zijn verdienste is niet minder groot door de geschiedenis te brengen onder ons volk. Voor generaties is zijn „Handboek der Geschiedenis van het Vaderland” een vraagbaak en een gids geweest. Als zoodanig wordt het werk trouwens nog wel gebruikt. Nog in 1928 verscheen bij Koning's Uitgeverij Baarn de achtste druk van dit Handboek.

Naarmate de jaren echter voortgaan worden uit den aard der zaak de bezwaren aan dit magistrale werk verbonden in sterker mate gevoeld. Het werk gaat verouderen, vooral daardoor dat het onze vaderlandsche geschiedenis slechts behandelt tot 1848 en dan de periode van 1813—1840 nog niet eens zoo uitvoerig. Bovendien de geschiedeniswetenschap heeft sedertdien niet stilgestaan. De nieuwe methoden door Groen toegepast heeft vrucht afgeworpen, zoodat op verschillende punten ook zijn eigen handboek wijziging behoeft.

In den loop der jaren zijn er inmiddels meer moderne en samenvattende geschiedbeschrijvingen verschenen. Meestal werkten dan verschillende schrijvers — vaklieden voor een bepaalde periode der geschiedenis — daartoe samen. En voorts verschenen een groot aantal monografieën.

Maar hoe stond het met den belangstellenden leek uit het volk? Deze heeft niet den tijd en niet de gelegenheid om van al dit wetenschappelijk werk kennis te nemen.

En toch ons volk moet zijn geschiedenis kennen.

Voor al onze Partij geldt nog steeds het: „Schrift en Historie”.

Sprak Groen niet over „de historie..... het vlammend zwaard van den Heiligen God!” Riep hij niet op om „in de stem der historie..... de stem Gods te beluisteren?”

We gaan hier niet dieper in op zijn historiebeschouwing. Dat heeft Dr Smitskamp gedaan in zijn „Groen van Prinsterer als historicus”. Maar op één ding is het toch goed de aandacht te vestigen.

Want indien Groen van Prinsterer één ding heeft gedaan is het wel dit, dat hij er voort-

durend op gewezen heeft, dat de geschiedenis is de verwerkelijking der ideeën. Het zijn steeds weer beginselen, theorieën, denkbeelden, die streven naar hun verwerkelijking, die tot gelding willen komen. Dit is van fundamenteele beteekenis. Daarom moet voor iedere historische periode gespeurd worden naar den domineerenden trek. Dat heeft hij van de geschiedenis van ons land op zijn wijze gedaan. Vandaar zijn bekende indeeling van onze vaderlandsche geschiedenis. 1517—1568 Lijden. 1568—1648 Strijd. 1648—1713 Bloei. 1713—1795 Afval. 1795—1840 Revolutie.

Ook door zijn handboek heeft Groen groote verdienste. Want hij heeft daardoor nationaal besef gekweekt. Neen — geen „nationalisme” maar diep en echt nationaal besef. Want dat handboek heeft zijn weg gevonden vooral in de dorpen op het platteland. Bijna iedere Jongelingsvereniging heeft het aangeschaft. Hoeveel inleidingen „Vaderlandsche Geschiedenis” zijn er gemaakt met behulp van de klein-bedrukte pagina's van zijn doorwrocht meesterwerk?

Maar zooals gezegd — de bezwaren worden grooter.

En vandaar, dat we nu met zoo groote belangstelling kennis nemen van „Dispereert niet”. Twintig eeuwen geschiedenis der Nederlanden — door A. Algra en H. Algra. — Uitg. T. Wever, Franeker.

Ik geloof, dat er aan dit werk een schreeuwend behoefte is.

Want wij zeggen wel dikwijls „Schrift en Historie”.

Maar doen we er ook naar?

Krachtig is heden de roep om Schriftuurlijke bezinning.

Maar even krachtig moet ons volk ook worden opgeroepen tot hernieuwde kennis van zijn geschiedenis. Want ook daaraan ontbreekt zoo ontstellend veel. Dat is wel duidelijk geworden in de laatste maanden nu de „Indische kwestie” zoo actueel is. Hoeveel zot geklap is er verkocht en voor zoete koek opgegeten over het gedrag van de Nederlanders in Indië! Hoe weinig verweer was er ook van onzen kant! Neen ook ons historisch besef is niet wat het zijn moet. Daar ontbreekt maar al te veel aan. En daarom juichen we de verschijning van Algra's werk ook zoo hartelijk toe. Want wij zijn van oordeel, dat in deze serie geboden wordt, waaraan nu zoo groote behoefte bestaat.

En daarom stellen we ons voor zoo mogelijk aan ieder deeltje van dit seriewerk speciaal een artikel te wijden om op deze wijze het werk bij ons volk en ook bij onze kiesverenigingen te introducereen.

Politieke en Maatschappelijke Organisatie

Het is een onder ons bijna vanzelfsprekende opvatting dat de politieke- en maatschappelijke organisaties los van elkaar staan. Er bestaat geen directe band tusschen de protestantsch Christelijke partijen en de dito stands- en vakorganisaties.

Elke groep heeft eigen doelstelling en draagt eigen verantwoordelijkheid.

Dit alles beteekent natuurlijk niet dat er geen verwantschap zou bestaan. Het zijn immers dezelfde beginselen, die worden gepropageerd. De verhoudingen waarop deze beginselen moeten worden toegepast zijn echter andere. De Staat en de Maatschappij zijn verschillende terreinen. Doch de arbeid van den Christen, zoowel in zijn politieke partij als in zijn standsorganisatie bedoelt de verbreiding van Gods eer. Men kan zelfs zeggen, dat een overtuigd Antirevolutionair ook een meelevend lid zal zijn van de Chr. Maatschappelijke organisatie, waartoe hij krachtens zijn beroep behoort.

Er zijn in ons land echter ook wel voorstanders van Christelijke politiek, die op maatschappelijk terrein meenen te kunnen volstaan met een neutrale of humanistische organisatie. Dat is natuurlijk zeer inconsequent. Vooral de voorstanders van de neutrale vak- en standsorganisaties maken gaarne dat onderscheid.

Een derde groep ziet de noodzakelijkheid om op politiek- en maatschappelijk terrein zich te organiseren naar Christelijke beginselen niet in, doch acht in elk geval het politieke leven daarvoor meer geëigend dan het maatschappelijke.

Een typisch voorbeeld van dezen laatsten gedachtegang vonden wij in de redevoering van den heer H. D. Louwes, gehouden ter gelegenheid van de Algemeene Vergadering van het Koninklijk Nederlandsch Landbouwcomité in October j.l.

De heer Louwes heeft zich moeite gegeven om het karakter van zijn landbouworganisaties aan te duiden. Hij is daarin o.i. niet geslaagd. De lezer oordeele zelf.

„Ook voor het Landbouw-Comité mag en „moet gevraagd worden genomen te worden „zooals het is en wil zijn: niet neutraal of „liberaal of humanistisch of wat ook, maar „als een organisatie die er ernstig naar streeft „haar karakter te beleven en die wil openstaan „voor elken Nederlandschen boer.”

Op de vraag welk karakter, welke principiele fundeering het K.N.L.C. nu heeft, antwoordt de heer Louwes: „het Landbouwcomité streeft er ernstig naar haar karakter te beleven”. Dat komt er van indien men geen Christelijke maatschappelijke organisatie wil zijn, maar anderzijds ook niet liberaal of humanistisch wil heeten.

Daarna verwijst de heer Louwes in zijn rede de vragen van algemeene of confessioneele organisatie naar het terrein van het godsdienstige, politieke en van het algemeene culturele leven. Daar worden inzichten en meeningen gevormd, die straks ook bij ons zullen doorwerken; ze te willen uitstrijden tusschen organisaties onderling scheidt, volgens den heer Louwes slechts verwarring en verdiept de tegenstellingen.

Wij zien er nu even vanaf dat de landbouworganisaties in hun huidige vorm juist voor een groot deel zich bezighouden met het culturele leven ten plattelande. Dat men zich niet met die culturele zijde kan bezighouden zonder daaraan een bepaald beginsel ten grondslag te leggen, heeft ons het bestaan van den Bond Landbouw en Maatschappij destijds wel bewezen. Het is dus onjuist dezen arbeid der standorganisaties niet aan een beginsel te binden.

We wilden echter nog even nader ingaan op de gemaakte scheiding tusschen het godsdienstige en politieke leven eenerzijds en van het maatschappelijke terrein anderzijds. De heer Louwes erkent zelf dat de daar gevormde meeningen en inzichten ook bij ons (dat zijn de standorganisaties in den Landbouw) wel zullen doorwerken. Hier wordt dus reeds aan die godsdienstige en politieke inzichten invloed toegekend op de organisatie van het maatschappelijke leven. Daarover is tusschen ons dus geen verschil. De vraag is nu maar: moet die invloed worden aangewend door een ieder individueel in een neutrale of algemeene maatschappelijke organisatie of moeten deze maatschappelijke organisaties zelf voor hun grondslag een keus doen uit de beginselen die op godsdienstig en politiek terrein worden beleden. Wij meenen dat het laatste het geval moet zijn.

Ook al staan wij op het standpunt dat politieke en maatschappelijke organisatie los van elkaar behooren te staan en ieder een eigen verantwoordelijkheid behoort te dragen, toch

kan niet worden ontkend dat een gedeelte van beider arbeid zich in dezelfde richting beweegt. Wij volstaan met te wijzen op één voorbeeld. De protestantsche Christelijke partijen hebben een bepaalde meening met betrekking tot de organisatie van het sociaal- en economisch leven; met betrekking tot de verhouding Staat en Maatschappij. De concretiseering echter van deze beginselen voltrekt zich niet alleen in de politieke doch ook in de maatschappelijke sfeer. De geschiedenis heeft dit ook aangetoond. De geheele Christelijke sociale beweging in ons land heeft door middel van eigen vak- en standsorganisaties de op godsdienstig en politiek terrein onderschreven denkbeelden uitgedragen, uitgewerkt en in practijk gebracht.

Voorals in dezen tijd nu de sociaal-economische vraagstukken in het centrum der belangstelling staan, kan men de doorwerking der godsdienstige en politieke inzichten op maatschappelijk terrein niet overlaten aan een maatschappelijke organisatie zonder een uitgesproken beginsel.

De heer Louwes merkt voorts in het vervolg van zijn rede op, dat de samenstelling van de

buurt, het dorp, het gewest en het land meer zijn dan louter administratieve eenheden. Het zijn gemeenschappen, waarin een juist evenwicht moet tot standkomen tusschen wat die gemeenschap als geheel van ons eischt en wat het beledend geloof, de politieke overtuiging of de stand, waartoe wij behooren van ons vragen.

Wij kunnen dit in zooverre slechts onderschrijven, dat wij ook ten aanzien van die „levenskringen” een taak hebben. Echter om dit goed te kunnen doen, hebben wij juist onze principieel gefundeerde organisaties noodig. Een buurt of een dorp is geen politieke of maatschappelijke eenheid in dien zin, dat wij deze kunnen gebruiken om ons te bezinnen, te oriënteren en te ageeren, wanneer het gaat om de Chr. levens- en wereldbeschouwing tot gelding te brengen. Juist de Christelijke politieke- en maatschappelijke organisaties kunnen richting geven aan het denken en handelen van buurt- en dorpsbewoners. Dat is in het verleden nog te weinig gedaan. En we denken weer aan de „buurt- en dorp-achtige” actie van Landbouw en Maatschappij.

Mr I. A. Diepenhorst

Een stem uit het buitenland

Naar aanleiding van Eivind Berggrav:
Der Staat und der Mensch,
Stockholm, 1946.

Wie op staatkundig gebied niet bij zijn tijd ten achter wil blijven, zal geregeld kennis moeten nemen van wat er 's buitenlands over politieke vraagstukken geschreven wordt. Vooral nu de oorlog jaren lang het vrije gedachtenverkeer onmogelijk heeft gemaakt, is het noodzakelijk zich op de hoogte te stellen van wat elders aan staatkundige wijsheid gewonnen werd. Temeer klemt die eisch, omdat de periode van geestelijke afgeslotenheid, die wij allen doormaakten, toch op menigeen een dieper stempel drukte, dan oppervlakkig zou worden vermoed. De absolute staat heeft met zijn alomvattende geestelijke dwang genoopt tot even volstrekt verzet vanuit de eigen levens- en wereldbeschouwing. Maar deze onverzoenlijke tegenstelling had tengevolge dat ook na den krijg velen in de houding van een onverbiddelijke: „het een of het ander” volhardden op punten, die een dergelijke uitgesproken positiekeuze niet wettigden.

Er leefde wel een verlangen naar eenheid, een begeerte om zich samen te voegen. Toen echter daaraan uitvoering zou worden gegeven, bleek, hoe anderen, door wie van den aanvang af gewaarschuwd was tegen een vereeniging van wat niet tesamen behoorde, scherper hadden gezien. Doch tevens leidde dit gebeuren tot een verwijdering, die bij den dag grooter afmetingen aannam. De verkiezingsstrijd van 1946 werd althans van de zijde der leidlieden met verbittering gevoerd en de gekoesterde verwachtingen gingen in rook op. De onderlinge waardeering verdween bijna geheel, en begrip voor het wederzijdsche standpunt werd nagenoeg niet meer gevonden. De pers ging er toe over zeer gekleurde voorstellingen van de werkelijkheid te geven. Zelfs het in de Kamersittingen verhandelde verkreeg vaak uiterste eenzijdige weergave. Veel minder dan voor 1946 werd den tegenstander een saluut gebracht. Tegenwoordig lijkt het een enkel maal, dat alleen de fractie-leden eener bepaalde partij over gezonde denkbeelden, over helder inzicht, en over oratorische gaven beschikken. Geen beter middel om aan deze verenging te

ontkomen, dan een blik over de grenzen. Wat zich in ons land openbaart op politiek terrein staat niet los van wat er in andere landen geschiedt. De idealen der communisten, de inzichten van de partij van den arbeid, de opvattingen zoowel van de roomsch-katholieken, als van de christelijk-historischen en de anti-revolutionairen hingen in het verleden nauw samen, met hetgeen zich buitenslands ontwikkelde. Het werd noodlottig indien wij poogden deze betrekkingen te verbreken door ons geheel in de bij uitstek Nederlandsche vragen te verliezen. Kuyper, de stichter der anti-revolutionaire partij, heeft in navolging van Groen van Prinsterer, altijd veel waarde gehecht aan betrekkingen met het buitenland. Zweefde hem niet een reformatorische herkerstening van West-Europa voor oogen? Wij hebben te bedenken, dat op ons anti-revolutionairen een verplichting niet slechts tegenover onze eigen natie drukt, maar dat wij ook een wijdere opdracht hebben. En het besef hiervoor kan alleen verlevendigd worden, wanneer wij niet uitsluitend opgaan in de vaderlandsche moeilijkheden, die soms dreigen te ontaarden in een nationaal geharrewar, als de achtergrond van de ons beroerende vragen uit het oog verdwijnt.

De Luthersche bisschop Berggrav, leider van het protestantsch verzet in Noorwegen, heeft een tijdens zijn gevangenschap door hem geschreven boek over: „Staat en mensch” laten verschijnen, dat bij zijn behandeling van alleen voor Noorwegen belangrijke problemen onophoudelijk de groote vragen betreffende de verhouding van overheid en onderdaan aanroert. Eigenlijk is de opzet van zijn werk zelfs zoo, dat hij bij de bespreking der door hem gekozen algemeene onderwerpen, eerst naderhand teruggrijpt op zijn land om tot houvast-biedende antwoorden te komen, waardoor dus van meet af aan de nationale verbijzondering op het tweede plan treedt. Misschien heeft de liefde van den schrijver tot de wereldkerk — hij treedt in de oecumenische beweging op den voorgrond — een der drijfveeren gevormd, die hem tot dit breede plan voor zijn arbeid hebben bewogen.

Niemand wende zich van dit boek af, zoodra hij hoort, dat Berggrav afkeerig is van een christelijke staatkundige partij. Een kerkelijk leider, die jaren lang in zijn afweer van het nationaal socialisme heeft volhard, die de tegenstanders tijdens zijn gedwongen afzondering met hulp van zijn bewakers wist te misleiden door af en toe vermomd de vrijheid op te zoeken tot het geven van advies of het beraamen van nieuwe plannen, en die de kracht vond onder groot gevaar een vernietigende be-

strijding van den absoluten staat te vervaardigen — zulk een man verdient het om ten volle te worden aangehoord. Bovendien zou het kunnen zijn, dat men hem tenminste wat zijn eigen vaderland aangaat, gelijk zou moeten geven, omdat aldaar aan christelijke partijvorming geen behoefte bestaat. Eindelijk is er de kans, dat ook verwerping van zijn standpunt gepaard zal gaan met de erkenning, dat hij op het gewicht van enkele door ons misschien verwaarloosde elementen gewezen heeft.

Evenmin sla men dit boek toe, omdat Beggrav als theoloog met soms groote beslistheid spreekt over punten, die slechts in zeer verwijderd verband tot de godgeleerdheid zich bevinden. Het is waar dat in het algemeen voorzichtigheid betaamt tegenover van godsdienstig-kerkelijke zijde verschijnende geschriften, die zich te zelden speenen aan het vellen van gewaagde oordeelen of het bieden van alleen door deskundigen te beoordeelen voorstellen met betrekking tot een nieuwe en betere samenleving.

Hier staat tegenover, dat het scheppen van de toekomst een ieder aangaat en dat, hoe groote beteekenis deskundigheid en vakmanschap ook bezitten, bij het aangeven van lijnen voor een later tijdvak andere eigenschappen groote waarde bezitten. Het pleidooi van Briand voor een Pan-Europa de denkbeelden van Churchill omtrent het samengaan van de vroegere vijanden van Frankrijk en Duitschland en over een aan Engeland en Amerika gemeen burgerschap, zij worden niet meer ingegeven door hun bekwaamheid als staatsman, dan wel door een drang tot verbetering, waar het internationale verschieft hen benauwde. Ten onzent lijkt Huizinga zich bij tijden ver van de werkelijkheid te verwijderen om zich aan naieve cultureele wereldvreemde bespiegelingen over te leveren. Vergeten wordt dat historische bekwaamheid op dit punt niet langer de doorslag geeft, al blijft zij het beste voorbehoedmiddel tegen utopie, door niets gewettigde droomerij.

„Staat en mensch” wil gelezen worden met begrip voor de omstandigheden, waaronder het ontstond. Bisschop Berggrav was natuurlijk niet in de gelegenheid naar hartelust van bibliotheken gebruik te maken. Tot diepgaande bronnenstudie voor een enkelèn schrijver of voor een bepaald tijdvak bestond evenmin gelegenheid. De verhandeling kan met geen mogelijkheid worden losgedacht van het droevig lot waaronder Noorwegen, evenals vele andere bezette landen gebukt ging. Daarom treft te meer de soms verrassende kijk, het rustige bezonnen oordeel, terwijl men een enkele kennelijk niet geheel juiste bewering gaarne aan de belemmeringen der gevangenschap wijt.

noodlijdende gemeente

De klank „noodlijdende gemeente” is in de laatste jaren overbekend geworden.

Toch wagen we het, ten gerieve van onze lezers die zich gewoonlijk in dit vraagstuk niet verdiepen, doch speciaal ter voorlichting van onze antirevolutionaire raadsleden, eerst even bij de beteekenis van deze benaming stil te staan.

Op het eerste hooren zal men zeggen: een noodlijdende gemeente is een gemeente wier begrooting een tekort aanwijst en dus niet sluitend kan worden gemaakt.

In het algemeen is dit wel juist, doch voor de praktijk van het besturen der gemeente is het uitermate belangrijk of dit tekort al of niet een bepaalde grens overschrijdt. Een tekort beteekent: noodlijdendheid, maar het gemeentebestuur moet „onder het juk door” of om het meer officieel te zeggen: moet de algemeene voorwaarden voor noodlijdende gemeenten naleven indien het tekort op de oorspronkelijke begrooting, d.i. b.v. de begrooting die in December 1946 of eerder werd vastgesteld voor het jaar 1947, meer bedraagt dan

f 4.— per inwoner bij een inwonertal van minder dan 10.000.

f 5.— per inwoner bij een inwonertal van meer dan 10.000 doch minder dan 20.000.

Tegelijk wekt bewondering de klare wijze van voorstelling, die het boek uiterst leesbaar maakt en geen oogenblik over datgene, wat de schrijver bedoelt, in het ongewisse laat.

De groote kwestie waar het geheele betoog zich rondom beweegt, is die of er nog een mogelijkheid kan worden gevonden om de huidige staten voor „verduiveling” te behoeden. Het schijnt immers of bijna overal Machiavelli getriumfeerd heeft en alsof de hoogste doeleinden der overheid gelegen zijn in het verwerven van de macht met alle denkbare middelen. De noodlottige ontwikkeling der gangbare staatsidee openbaarde zich het duidelijkst bij de verhouding van de kerk en de staat. In de middeleeuwen bestond tusschen deze twee een op gemeenschap van geloof rustende eenheid. Sedert dien kwam eerst de scheiding van beide, om vervolgens plaats te ruimen voor de verloochening van kerk en christendom door den staat. Wij bevinden ons heden tegenover de bijkans onvervulbare opdracht om het aldus ontaarde wezen van den staat te zuiveren, te bezielen met herboren geest, te brengen tot een nieuwe onderwerping aan God en Zijn geboden.

De kans op slagen lijkt gering, want het berf heeft diep voortgevreten. De gruwel, die

f 6.— per inwoner bij een inwonertal van meer dan 20.000 doch minder dan 50.000.

f 7.— per inwoner bij een inwonertal van meer dan 50.000 doch minder dan 100.000.

f 8.— per inwoner bij een inwonertal van meer dan 100.000.

Aan de hand van deze getallen is het dus eenvoudig om vast te stellen bij wijk begrootingstekort een bepaalde gemeente de noodlijdendheidspositie in al haar consequenties krijgt te beleven.

Het is voorts nog denkbaar, dat een gemeente met een lager tekort dan hierboven aangegeven, de voorwaarden moet aanvaarden. Dat is het geval bij een zeer ongunstige schuldpositie, doch dit détail gaan we hier maar voorbij.

We zullen nu beknopt bezien, wat deze algemeene voorwaarden voor noodlijdende gemeenten zoal inhouden.

1. Raadsbesluiten tot het brengen van verandering in de begrooting, welke normaal buiten Gedeputeerde Staten om zouden kunnen worden genomen, moeten nu wel aan dit college worden voorgelegd.
2. Uitgaven, waardoor de begrootingsposten zouden worden overschreden, worden niet gedaan, dan ná voorafgaande machtiging van Gedeputeerde Staten. Houdt men zich hieraan niet,

het Duitschland van Hitler te aanschouwen gaf, was eigenlijk niet anders dan de binnenslandsche toepassing der op internationaal gebied reeds eeuwen gehuldigde leer, dat het belang gaat boven het recht. De tot voor kort gangbare overtuigingen wilden van een gebondenheid der staten aan beginselen en normen van hooger orde weinig weten. De democratie, die zelf in den strijd der geesten niet langer partij wilden kiezen, voor zoover zij zich tenminste niet aan het vrijdenkerdom had overgeleverd, was in een toestand van de grootste bouwvalligheid geraakt. Haar verdeling der machten was mislukt. Zij vermocht aan de bureaucratie geen paal en perk te stellen, sedert zij den ambtenaar zijn verantwoordelijkheid goeddeels had ontnomen. Wezenlijke autoriteit bezat zij niet meer, sedert zij zich zelf niet aan de regels van het recht begeerde te houden. De vrijheid van den onderdaan werd door haar bedreigd, waar zij het terrein van haar bemoeiingen uitbreidde al naar mate zij aan zedelijk gezag verloor. Toch wanhoopt Berggrav niet aan de mogelijkheden van een gelukkiger toekomst, maar wijdt hij zich met alle kracht aan het ontdekken van middelen, die verbetering beloven.

(Slot volgt)

dan kan uitsluiting van den financieelen steun uit het gemeentefonds plaats hebben.

3. Aanbesteding van werk of levering, waarmede geldelijke gevolgen worden aanvaard voor volgende jaren, heeft niet plaats dan na gebleken instemming van Gedeputeerde Staten.
4. Absoluut onvermijdelijke kapitaalsuitgaven, ook die geraamd zijn op een goedgekeurde begroting, moeten ook nog eens via Gedeputeerde Staten aan den Minister van Binnenlandsche Zaken ter goedkeuring worden voorgelegd. Voorbereidingen, tot het doen van deze uitgaven mogen alleen plaats hebben zonder machtiging, wanneer die voorbereiding geen kosten meebrengt.
5. Begrotingen van Instellingen van Weldadigheid, dus b.v. van een Algemeen Armbestuur, mogen door den Raad niet goedgekeurd worden, dan na verkregen toestemming van Gedeputeerde Staten.
6. Aanvragen van besturen van bijzondere scholen op grond van artikel 72 der Lager Onderwijswet, waarover de Raad heeft te beslissen, moeten onverwijld doorgezonden worden aan Gedeputeerde Staten. Het beslissingsrecht wordt hier volkomen verlegd en een toestand is ontstaan, welke met de uitdrukkelijke bepalingen der Lager Onderwijswet ten eenmale in strijd is.
7. De vaststelling van het bedrag per leerling voor het bijzonder onderwijs door den Raad, mag niet plaats hebben dan na machtiging van Gedeputeerde Staten, tenzij het bedrag lager is dan f 8.— voor het l.o. en f 12.— voor het u.l.o. Ook in dit geval wordt de Lager Onderwijswet 1920, die toch zeker als een compromis mag worden gezien, zonder overleg met de Staten-Generaal, op zij gezet.
8. Kwijtschelding van schulden mag slechts geschieden met inachtneming van het oordeel van Gedeputeerde Staten.
9. Allerlei personeelsvoorzieningen — het zou te ver voeren ze alle te noemen — mogen niet worden getroffen, dan nadat via Gedeputeerde Staten van den Minister van Binnenlandsche Zaken toestemming daartoe is verkregen. Dat beteekent in de praktijk, dat over elke kleinigheid op dit gebied niet mag worden beslist door den Raad of het college van B. en W., maar door de ambtenaren van het bureau ambtenarenzaken van het Departement van Binnenlandsche Zaken. Op dit gebied heeft men wel de meest consequente curateele over de gemeentebesturen in het leven geroepen, welke denkbaar is.
We noemen slechts enkele voorbeelden. „Den Haag” beslist of een ambtenaar in rang mag worden bevorderd; of een ambtenaar bij zijn aanstelling al of niet één of meer periodieke verhoogingen zal krijgen; of een arbeidscontractant vast mag worden aangesteld; of personeelsuitbreiding noodig is; enz. Er is dus een

bureau in den Haag, dat in de plaats van meer dan 1000 gemeentebesturen beslissingen neemt over vele zaken, waarvan het gros stellig van geringe beteekenis is. Uit den aard der zaak heeft dit tengevolge, dat men — vaak tot schade van het belang van den gemeentelijken dienst — maanden op een beslissing moet wachten.

10. Invóeren, wijzigen of afschaffen van bedrijfstarieven — volgens de Gemeentewet één der autonome rechten van den Raad — heeft alleen plaats als Gedeputeerde Staten hun toestemming hebben verleend.
11. Oprichten van diensten en bureaux, reorganisatie van bestaande instellingen en diensten kan alleen plaats hebben, nadat gebleken is dat Gedeputeerde Staten geen bezwaar hebben.

Ziedaar heeren raadsleden van gemeenten met een ernstige graad van noodlijdendheid, wat van de U bij de wet toegekende bevoegdheden is overgebleven.

Ons overzicht der voorwaarden is zoo beknopt mogelijk geformuleerd. Wilt ge in een concreet geval een nauwkeurig onderzoek instellen, vraag dan Uw gemeentesecretaris om den volledigen tekst. Mogelijk slaakt ge de verzuchting: wie wetenschap vermeerderd, die vermeerderd smart.

Het ligt voor de hand dat deze toestand ook de aandacht heeft getrokken van de Tweede Kamer. In het Voorloopig Verslag Begrooting Binnenlandsche Zaken worden vele opmerkingen gemaakt, die den gemeentebesturen uit het hart zullen zijn gegrepen. We willen slechts een zeer klein stukje citeeren: „Ook door vele andere leden werd gewezen op de steeds verder gaande bemoeiing van het Departement met de gemeentelijke huishoudingen. De meest belachelijke bedragen zijn voorwerp van een tijdroovende op en neergaande briefwisseling van de gemeenten, via de colleges van Gedeputeerde Staten, met het Departement. Dit geeft, zoo meent men, aanleiding tot inmenging in aangelegenheden, waarvan het duidelijk is, dat deze niet door Departementsambtenaren beoordeeld kunnen worden. Door dit alles worden in feite ook de grondslagen van de colleges van Gedeputeerde Staten ondergraven. Het wordt hoog tijd, dat het toezicht op de noodlijdende gemeenten onttrokken wordt aan de ambtenaren van het Departement en opnieuw zal komen te rusten bij de daartoe aangewezen colleges.”

Uit de M. v. A. blijkt, dat het aantal noodlijdende gemeenten niet nauwkeurig bekend is, waarschijnlijk omdat sommige gemeentebesturen zeer laat zijn met het gereed maken van de begroting 1947. De Minister taxeert het aantal noodlijdenden op 600 à 700. Deze getallen stellen duidelijk in het licht hoe ernstig dit verschijnsel is want zij zeggen ons dat 60 à 70 % der gemeentebesturen op financieel gebied practisch „onder curateele” staat. Daarmede is een toestand ontstaan, welke zich niet verdraagt met de plaats, die Grondwet en Gemeentewet aan de Raden en Colleges van Burgemeester en Wethouders hebben toegekend. Bovendien mis-

sen de Colleges van Gedeputeerde Staten zeer veel van de zelfstandige taak, welke de wet hun aanwijst als orgaan van toezicht op de gemeentebesturen.

Het behoeft overigens niet te verwonderen dat de gemeenten in dezen deplorabelen toestand zijn geraakt. Vroeger had de gemeente een belangrijk aandeel in de opbrengst van belastingen wegens vermogen en inkomen. Dat is thans niet meer het geval.

Indien men nu bedenkt in welk een belangrijke mate in de laatste jaren het loon „in guldens” is gestegen dan springt onmiddellijk in het oog hoe zeer het is te betreuren, dat de gemeente hiervan in haar inkomsten niets bemerkt. Het Rijk profiteert daarentegen via de heffing van loonbelasting en inkomstenbelasting van elke loonsverhoging.

Daartegenover stijgen de uitgaven der gemeente in sterke mate als gevolg van de geleidelijke voortzetting van het inflatieproces. Hoewel de loonen van het gemeentepersoneel in zeer bescheiden mate verhoogd zijn, — gemiddeld ten hoogste 30 % tegenover een prijsstijging van ruim 80 % — betekent deze 30 % voor vele gemeenten een belangrijke som. Ook heeft de gemeente in ernstige mate te lijden van de zeer belangrijke prijsstijging van allerlei materialen, welke zij voor de normale uitoefening van haar diensten behoeft. Haar uitgaven dragen dus het volle pond van de prijsstijgingen in den naoorlogschcn tijd. Doch haar inkomsten houden daarmede geen gelijken tred. Haar aandeel b.v. in de opbrengst van Grond- en Personeele belasting is een vrijwel „bevroren contributie”. Haar inkomsten zijn dus bijna niet conjunctuurgevoelig.

Eén heffing, die vooral in 1946 een stijgende opbrengst gaf, als gevolg van de hausse op het gebied van het vermaak en de zucht naar feest en genot, was de Vermakelijkheidsbelasting. Het is duidelijk dat deze ééne zwaluw geen zomer kon brengen. Wij verwachten echter van deze heffing in 1947 een mindere opbrengst dan in 1946, omdat tengevolge van het toegenomen conflict tusschen loonen en prijzen het bezoeken van inrichtingen van vermaak in vele gemeenten afneemt. Bovendien schijnt ook op dit terrein de Staat den gemeenten concurrentie te willen gaan aandoen. De gemeenten althans zullen moeten afwachten of uitvoering wordt gegeven aan het voornemen, om een Rijks-vermakelijkheidsbelasting te gaan invoeren. Het lid van onze Tweede Kamerfractie Mr J. Algera heeft in de vergadering der Tweede Kamer eenige opmerkingen gemaakt die we onzen lezers niet mogen onthouden. Wij citeren uit de rede van den heer Algera het volgende:

„Er moet weer komen een samenhang tusschen inkomsten en uitgaven in dien zin, dat vermeerdering van uitgaven meebrengt verhoging der belastingen en vermindering van uitgaven verlaging der belastingen.

Eerst dan komt de **verantwoordelijkheid** van Staten en Raden tot haar recht.

Wanneer men de begrooting toch bij lange na niet sluitend kan krijgen, staat men geheel anders tegenover de waardeering van een uitgave dan wanneer

dat wel mogelijk is. Wanneer verhoging der gemeentelijke uitgaven beteekent verhoging der Rijksbijdrage, dan zal men daar minder kritisch tegenover staan, dan wanneer daarvan een verhoging der eigen belastingen het gevolg is. Er kan bij de situatie, zooals die thans is, zoo gemakkelijk komen een vlucht uit de verantwoordelijkheid, die toch één der steunpilaren is voor een goed gemeentebestuur. Er moet komen een toestand, waarin dit verantwoordelijkheidsgevoel wordt aangekweekt, dat leidt tot zelfstandige kracht.”

Wij hopen dat dit geluid via „Nederlandsche Gedachten” tot al onze antirevolutionaire raadsleden zal doordringen, omdat hun daarin duidelijk voor oogen wordt gesteld hoe zij hun taak bij het financieel beleid in hun gemeente hebben te zien.

* * *

Dat ideaal is nog lang niet bereikt. Men heeft korten tijd geleden via de radio kunnen hooren, dat den Raad der gemeente Bloemendaal min of meer een ultimatum werd gesteld. Deze Raad besloot op 18 Juli 1946 met algemeene stemmen om de algemeene voorwaarden voor noodlijdende gemeenten **niet** te aanvaarden.

Bloemendaal..... eenmaal één der „kapitalisten” onder de gemeenten, in één adem genoemd met Wasenaar e.d. als de belastingvluchtheuvels van Nederland. Nu noodlijdend.

Uit een door burgemeester en wethouders van Bloemendaal aan den Raad overgelegden brief van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland blijkt, dat de Ministers van Binnenlandsche Zaken en Financiën er op staan, dat de „Voorwaarden” door alle gemeenten, wier begrootingstekort zoodanig is, dat zij daarvoor in de termen vallen zonder onderscheid worden nageleefd. Gedeputeerde Staten verzoeken daarbij voorts in de **eerstvolgende** vergadering van den gemeenteraad deze voorwaarden te accepteren. Zij besluiten met deze woorden: „Mocht de Raad onverhoopt daartoe niet kunnen besluiten, dan zal de gemeente daarvan de gevolgen uiteraard moeten dragen. Onder die omstandigheden zal zij, naar de Minister ons bereids mededeelde, niet voor steun uit 's Rijks kas in aanmerking kunnen komen, terwijl wij bovendien in dat geval zullen overwegen de goedkeuring aan de begrooting Uwer gemeente voor 1946 te onthouden.”

B. en W. van Bloemendaal hebben gemeend de verantwoordelijkheid voor het ontstaan van een dergelijke toestand niet te kunnen aanvaarden. Zij stelden dan ook den Raad op 16 November 1946 voor, de voorwaarden te aanvaarden en dus „het hoofd te buigen”.

Na een scherpe discussie in de raadsvergadering van 21 November 1946 werd dit voorstel met 12 tegen 4 stemmen **verworpen**. Daarmede ontstond dus een conflict. De gemeentebestuurders in Nederland volgden met belangstelling hoe dat zou afloopen.

Bij schrijven van 4 December 1946 hebben Gedeputeerde Staten opnieuw een poging gedaan, den Raad op dezen weg te doen terugkeeren. Zij wijzen in hun brief op den toestand die nu gaat ontstaan. Niet-goedkeuring van de begrooting zal in feite

stilstand van het geheele gemeentelijke apparaat ten gevolge hebben. Machtigingen tot het doen van uitgaven zullen door hen niet meer kunnen worden verstrekt. Voor betalingen, welke niettemin toch worden gedaan, zal ieder lid van het College, dat daaraan medewerkt **persoonlijk aansprakelijk** kunnen worden gesteld. Gedeputeerde Staten spreken de verwachting uit, dat de Raad vóór 24 December 1946 de algemeene voorwaarden zal aanvaarden. De Raad van Bloemendaal heeft op 19 December 1946 met 10 tegen 7 stemmen besloten het verzet op te geven en dus de voorwaarden te aanvaarden. De Raad heeft het risico van stilstand van de gemeentelijke machine niet willen dragen, hoewel uit de notulen blijkt, dat bij de 10 voorstemmers veel bezwaren overbleven. De factor echter, dat B. en W. bij de uitoefening van het aan hen bij de wet opgedragen deel van het dagelijksche bestuur in moeilijkheden zouden geraken, heeft sommige raadsleden tot een ander standpunt gebracht, dan oorspronkelijk door hen werd ingenomen. Daarmede had het drama-Bloemendaal zijn einde gevonden.

* * *

Uit dit alles blijkt nog eens opnieuw, dat met smart gewacht wordt op den arbeid der Commissie-Oud, die zal adviseeren over de financieele verhouding tusschen Rijk, Provincie en Gemeenten.

Voor de groote steden lijkt het probleem schier onoplosbaar, omdat men daar op de begrooting 1947 tekorten aantreft van meer dan f 50.— per inwoner.

Of hier een reorganisatie der belastingheffing alleen uitkomst brengen kan is aan twijfel onderhevig. Wij meenen, dat ook in dit cijfer tot uitdrukking komt, dat de scherpe controle op de huishouding der kleinere gemeente het uitgavenbedrag meer drukt, dan in een groote stad het geval is. Ook in de groote steden zal vereenvoudiging der huishouding onafwendbaar zijn. Eischt de Regeering die vereenvoudiging, dan zal daaraan klem worden bijgezet door haar voorbeeld van zuinigheid, dat zij zal moeten geven bij het bestuur van de huishouding van den Staat.

Het vraagstuk is met het voorgaande geenszins volledig behandeld.

Wij hopen echter vooral onzen raadsleden eenige stof tot overdenking en tot discussie op hun provinciale en andere vergaderingen te hebben geboden.

H.

Waarom
(geen)

SOCIALISATIE der mijnen ?

In de „Groene Amsterdammer” van 15 Febr. 1947 geeft de bekende econoom W. J. v. d. Woestijne, ec. drs., in eenige korte beschouwingen opmerkingen over na-oorlogsche arbeidsproblemen in het algemeen, in Engeland, in Frankrijk en in de Donaulanden.

Wat Engeland betreft toont hij aan, dat de

arbeidsproblemen daar niet voortkomen uit een vermindering der totale werkzame bevolking, want deze is thans grooter dan vóór den oorlog; ook niet uit een vermindering van het aantal productieve werkzamen, want ook het aantal in de productie voor binnen- en buitenlandsche behoeften te werkgestelde arbeiders, is thans grooter dan vóór den oorlog. Het zwakke punt in Engeland ligt in de omstandigheid, dat, terwijl een grooter aantal arbeiders dan vroeger in de industrie-als-geheel werkzaam is, desniettemin het aantal arbeiders in de grondstoffen-industrieën, de basis-industrieën, vergeleken bij vóór den oorlog is verminderd, in de steenkoolmijnen van 773.000 tot 730.000; in de blik- en staalplaat-industrie van 25.000 tot 15.000; in de ijzergieterijen van 98.000 tot 75.000. De arbeidskracht is disproportioneel verdeeld.

Verschuiving der arbeiders kan geen baat brengen, want dan loopt de niet-grondstoffen-industrie gevaar, in het bijzonder de export-industrie en daarmede dus de betalingsbalans! Daarom is er, aldus de heer Van de Woestijne, voor Engeland maar één oplossing: verhooging der arbeidsproductiviteit zonder evenredige stijging van het reële arbeidsinkomen. (Het reële loon is het loon, uitgedrukt in goederen; men kan dus globaal zeggen: het levenspeil.)

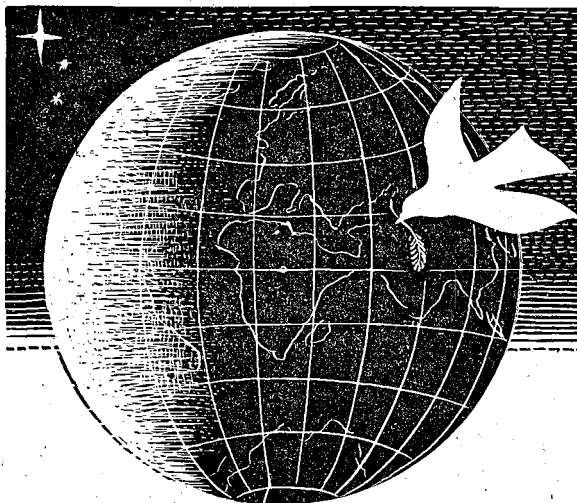
Over deze verhooging der arbeidsproductiviteit nu zegt de heer Van de Woestijne het volgende:

„Deze vergroting van de arbeidsproductiviteit is alleen te krijgen door een grondige reorganisatie van het bedrijfsleven. Het is bijvoorbeeld algemeen bekend, dat de arbeidsproductiviteit in de mijnen laag is, door de versnippering in vele, vrij kleine, weinig kapitaalkrachtige ondernemingen. Alleen een sterke concentratie van deze industrie, gepaard gaande aan een verbetering der technische outillage, dus van kapitaalinvestatie, kan hier de oplossing brengen. Hier liggen de grondoorzaken van de Engelsche nationalisatie van de mijnen. Ook bij andere industrieën zal men deze politiek moeten toepassen. Dit is geen kwestie van partij-principe, maar van nationale noodzaak. Ware het anders, dan zou de critiek op deze maatregelen veel feller en veel algemeener zijn”.

Men onthoude dit citaat. Het komt uit onverdachten, progressieven hoek. En men vrage onzen socialistischen voorstanders-door-dik-en-dun van de socialisatie der Nederlandsche mijnen bij gelegenheid eens, in hoeverre de Nederlandsche mijn-toestanden met de Engelsche zijn te vergelijken.

Mr K. GROEN.

JONGEREN VAN NEDERLAND

WAT GIJ EN WIJ ZOO GRAAG WILLEN

DAT is vrede over de hele wereld. En dat betekent voor ieder mens: vrede met God. Daar willen wij, jongeren, tot U, jongeren, over spreken in ons blad, in onze correspondentie, in onze kringen en in onze kampen. Maak de kring, waar-

toe duizenden reeds toetraden, groter. De vrede met God is niet alleen voor ons, maar ook voor U. Of ons blad dan een blad met preken is? Gelukkig niet! Onze taak is niet tot U te preken, maar met U te spreken.

*Maandblad voor de Nederlandse Jeugd met de grootste oplage.
Zeer fraai geïllustreerd.*

JEUGD EN EVANGELIE

8 pagina's f 1.— per jaarabonnement

Abonnementsopgave Adm., „Jeugd en Evangelie” Rokin 91, A'dam, Postgiro 275858

Nieuwe uitgaven

van het

Centraal Comité

- No. 1 Politieke rondblik, Prof. A. Anema ..... f 0.45
No. 2 Geleide Economie, Dr F. L. van Muiswinkel .... f 0.45
No. 3 Bedrijfsorganisatie, M. Ruppert ..... f 0.45
No. 4 Christelijke Staatkunde, Prof. I. A. Diepenhorst f 0.95
No. 5 Je Maintiendrai, J. Schouten ..... f 0.25
Alleen voor no. 5: bij 10 stuks tegelijk f 0.20

Voorts zijn verkrijgbaar:

- No. 6 Het Program van Beginselen ..... f 0.02^{1/2} per stuk
bij 100 exemplaren f 2.—
No. 7 Model-reglement van een Kiesvereniging ..... f 0.40
No. 8 Model-reglement van een Centrale
Kiesvereniging f 0.40
No. 9 Model-reglement van een Dorpskiesvereniging f 0.40

Uit ouden voorraad nog leverbaar tegen verlaagde prijzen zolang die voorraad strekt:

- No. 10 Leidraad voor huisbezoekers, C. van den Heuvel f 0.15
No. 11 Verslag buitengewone Deputatenverg. 23 Jan. '46 f 0.20
No. 12 Bij de Stembus van 1946 (bevat: statuten - beginselprogram - program van actie en toelichting) f 0.25

Alle bestellingen gaarne door middel van overschrijving op gironummer 89.673
ten name van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen
te Den Haag, Dr Kuyperstraat 3

Moet per kwitantie worden gedisponeerd, dan wordt f 0.30 extra in rekening gebracht

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

INHOUD

van dit nummer:

J. SCHOUTEN	Met eenparigen schouder
DRIESTAR	Een economische unie
DRIESTAR	Europa zinkt
A. R. DE KWAADSTENIET	Hebben wij nog een politiek ideaal?
E. VAN RULLER	Op voor het millioenplan
UIT DE PARTIJ	Ons propagandablad
	Kadercursussen
	De organisatie in Drenthe
	„Onze Gids” en „Nederland en Oranje”
E. VAN RULLER	Onze jongeren en het millioenplan
N. VAN DER BRUGGE	Ons onderling gesprek
Mr I. A. DIEPENHORST	Een stem uit het buitenland II
Mr A. B. ROOSJEN	Uit het parlement
— —	Eerherstel der provinciën
— —	De politieke delinquenten
R. GOSKER	De morgenevens zwichten
— —	Aanwinsten van de Dr A. Kuypersstichting

Heffing ineens.....?

ja!

Het Millioenplan
slaagt toch mits
U medewerkt

Daar mogen wij
toch op rekenen?

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek, Prof Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. Schipper, Dr F. L. van Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand — Redactie-adres: Dr Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935 — Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht, Telefoon 11811, Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.—, per jaar

Met **1** eenparigen schouder

J. SCHOUTEN

Het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen heeft eenige weken geleden een belangrijk besluit genomen.

De Raad van Beheer der Dr A. Kuypersstichting had in een brief aan genoemd Comité mededeeling gedaan van de financieele positie dezer stichting, en in het licht gesteld, dat eene versterking daarvan zeer noodig is, wil zij weder op eenigszins normale wijze, in overeenstemming met de behoeften van dezen tijd, haar arbeid kunnen gaan verrichten. De Raad van Beheer achtte daarvoor eene verhooging van het kapitaal dezer stichting met f 750.000.— noodig, en verzocht het Centraal Comité maatregelen te treffen, om tot het bijeenbrengen van deze som te geraken.

Het Centraal Comité nam allereerst met dankbaarheid kennis van de mededeelingen omtrent den finantieelen toestand der Dr Kuypersstichting. Wellicht vraagt gij „met dankbaarheid?“, en laat gij daarop volgen „hoe is het mogelijk!“ Toch is het zoo, aangezien uit die mededeelingen bleek, dat een belangrijk deel van het kapitaal dezer stichting, geheel in strijd met de duidelijke bedoelingen van de bezettende macht, als gered mocht worden beschouwd. Bedroeg, toen deze macht tot liquidatie van de stichting besloot, haar rentedragend vermogen ruim f 1 miljoen, thans mag worden aangenomen, dat daarvan f 650.000 à f 700.000, dus rond $\frac{2}{3}$ gedeelte, zal terecht komen. Dit is ongetwijfeld meer, veel meer, dan aanvanke-

lijk kon worden gehoopt, en daarmee is op eenvoudige wijze de dankbaarheid van het Centraal Comité verklaard.

Dit Comité moest echter tevens erkennen, dat met de rente van het rusteerd kapitaal de stichting slechts zeer ten deele doen kan datgene, waarvoor zij destijds in het leven is geroepen, en wat ook thans nog als hare taak moet worden beschouwd. Het kapitaal is met rond $\frac{1}{3}$ verminderd, maar de jaarlijksche inkomsten zijn, tengevolge van de algemeene verlaging van den rentestand, tot op de helft van voorheen gedaald. Daarbij komt voorts, dat ook de onkosten van de stichting zijn gestegen, zooals die van alle personen, gezinnen, zaken en instellingen. Het nadeelig resultaat van de werking dezer drie factoren, n.l. vermindering van het kapitaal door de bekende maatregelen van de bezettende macht, daling van den algemeenen rentestand en stijging van de onkosten, is voor de financieele positie van de stichting van dien aard, dat zij, indien geene voorzieningen worden getroffen, slechts over de middelen kan beschikken voor de bestrijding van $\frac{2}{5}$, ten hoogste $\frac{1}{2}$, van de jaarlijksche uitgaven, welke verbonden zijn aan een weder normaal werkend „bedrijf“. Daarom dienen naar het oordeel van het Centraal Comité, in overeenstemming met het gevoelen van den Raad van Beheer der stichting, maatregelen te worden genomen, om het aan de Dr Kuypersstichting mogelijk te maken hare

taak weder in den gewonen, ook thans nog vereischten, omvang te gaan vervullen, en daarvoor is eene verhooging van het rentedragend kapitaal dezer stichting met f 750.000.— eene noodzakelijkheid.

Bij de bespreking van deze zaak had het Centraal Comité ook aandacht te geven aan de omstandigheid, dat ons wellicht in eene niet ver verwijderde toekomst één of twee algemeene verkiezingen (in verband met mogelijke Grondwetsherziening) te wachten staan, welke uiteraard groote uitgaven met zich brengen, en waarvoor de gelden niet beschikbaar zijn, noch uit de gewone inkomsten van de partij gevonden kunnen worden. Het werd onjuist geacht thans eene actie te beginnen voor het bijeenbrengen van f 750.000.—, welke wellicht spoedig — immers eene actie als de genoemde vraagt geruimen tijd — zou moeten worden gevolgd door eene tweede voor de inzameling van een bedrag tot dekking van de algemeene onkosten, verbonden aan één of twee verkiezingen voor de Tweede Kamer.

Daarom besloot het Centraal Comité de medewerking van alle partijorganen, alle partijleden, en alle anti-revolutionairen in den lande, in te roepen voor de inzameling van één miljoen gulden, waarvan f 750.000.— dient tot versterking van het kapitaal der Dr A. Kuypersstichting, en f 250.000.— bestemd is voor het verkiezingsfonds van onze partij, waaruit de algemeene onkosten der verkiezingen voor de Tweede Kamer worden bestreden.

* * *

Dit besluit noemden wij in den aanvang van dit artikel een belangrijk besluit. Om verschillende redenen.

Het is belangrijk, gelet op de grootte van het bedrag. Van eene volksgroep als de onze vraagt het bijeenbrengen van één miljoen gulden eene groote inspanning, zelfs in dezen tijd, waarin men dagelijks over milliarden spreekt, zooals voorheen over millioenen.

Het is belangrijk met het oog op de tegenwoordige omstandigheden. Deze zijn in menig opzicht voor velen moeilijk en zorgvol. Bij de lasten waarvoor men reeds staat, komt nu voor ons deze last.

Het is belangrijk vooral in verband met het doel: het verschaffen van de middelen voor de vervulling van een deel van onze politieke taak. Al is de Dr Kuypersstichting wezenlijk onderscheiden van de politieke partij en haar bureau, hare werkzaamheden liggen geheel op staatkundig gebied.

Het Centraal Comité heeft alles wat te dezer zake in aanmerking behoort te worden genomen, overwogen, en niettemin met volle vrij-

moedigheid zijn besluit genomen. De tenuitvoerlegging daarvan brengt ongetwijfeld bezwaren en moeilijkheden met zich, maar deze verzinken in het niet wanneer men het doel in het oog vat.

De actie van onze partij draagt een geestelijk karakter, heeft geheel betrekking op geestelijke en moreele goederen, al zijn deze tevens van groote waarde voor het materiele bestaan, maar zij kan zonder stoffelijke middelen niet behoorlijk worden gevoerd.

De werkzaamheid van de Dr Kuypersstichting betreft eveneens eene geestelijke zaak, maar zij kan zonder regelmatig vloeiende geldelijke inkomsten niet worden verricht. Voor den geregelden voortgang van die werkzaamheid zijn wetenschappelijke, deskundige leiding, eene omvangrijke bibliotheek, welke steeds aanvulling behoeft, en administratief personeel, onmisbaar.

Die stichting is eene noodige en nuttige centrale werkplaats, een belangrijk middelpunt, van waaruit de principieele actie voor eene anti-revolutionaire staatkunde wordt opgewekt, gevoed en versterkt.

Zij geeft inlichting, voorlichting, lectuuropgaven, lectuur in bruikleen, aan alle geestverwanten, die deze vragen. Zij verschaft aanwijzingen en adviezen over politieke onderwerpen en zaken aan hen, die leiding geven in onze plaatselijke, gewestelijke en provinciale politieke organisaties. Zij wil fungeeren als informatie- en documentatiebureau op het gebied van gemeente- en provinciebestuur voor onze raads- en statenleden. Zij is, indien noodig, onze Kamerleden behulpzaam bij het verzamelen van de stof, waaraan aandacht behoort te worden gegeven, in verband met de behandeling van politieke vraagstukken en wetsontwerpen in de volksvertegenwoordiging. Voor die doeleinden is zij op initiatief van Dr Colijn, onder de leiding van hem en van den heer Idenburg, in het leven geroepen. Zij heeft eene reeks van jaren gewerkt, en — dit kan zonder vrees voor tegenspraak worden gezegd — hare groote waarde is aan velen gebleken. Zij mocht door Godes gunst na de bevrijding van ons vaderland herrijzen, en kan, dank zij den moeizamen en langdurigen voorbereidenden arbeid van haar penningmeester, Dr J. J. C. van Dijk, hare werkzaamheid weer opnemen. Zij wenscht deze nu ook zoo spoedig mogelijk opnieuw in den vereischten omvang te gaan verrichten.

Dit is noodig, dringend noodig, gelet op onzen tijd en onze roeping, op de vele oude vragen, welke in gansch gewijzigde omstandigheden aan de orde zijn, op de nieuwe vragen, welke in deze periode van beroering en verschuivin-

* * Een economische unie

Het zal groote inspanning kosten om er economisch weer boven op te komen. We staan er slecht voor. De nieuw opgetreden Minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting, de heer Neher, heeft onmiddellijk na zijn optreden er terecht nog weer eens op gewezen, dat we straat-arm zijn. Hij zeide dit natuurlijk om te voorkomen, dat men zijn verwachtingen op het gebied van den wederopbouw en de volkshuisvesting te hoog zou spannen.

We moesten alles aangrijpen om onze economische positie te versterken.

Een middel daartoe zou kunnen zijn het vormen van een economische Unie met België en Luxemburg. Indien de daarop betrekking hebbende plannen mochten slagen, zullen we in het economisch geheel een veel sterkere positie innemen dan we thans doen.

De groote vraag is deze: Zal er van die plannen binnenkort iets te recht komen? We moeten dan eerst een gemeenschappelijk douane-

---

gen, van diep ingrijpende veranderingen, zich aan ons opdringen, op den strijd tegen onze partij en richting, in het bijzonder die gevoerd door belijdende christenen.

Dit is van groote urgentie, ...maar alleen mogelijk, om de boven vermelde redenen, bij versterking van haar kapitaal met rond f 750.000.—.

* * *

Wanneer gij het vorenstaande overweegt, zult gij het besluit van het Centraal Comité niet alleen billijken, of aannemelijk achten, maar het toejuichen, en uwe medewerking verleenen aan eene volledige uitvoering daarvan.

Er zijn bezwaren en moeilijkheden. Ongetwijfeld. Maar zij moeten uit den weg geruimd en overwonnen worden.

Wat wij hebben, ontvingen wij uit Gods hand. Laten wij van het ons gegevene geven, ook voor dit doel, een ieder naar zijn vermogen.

Laat ons als anti-revolutionairen gemeenschappelijk het millioen bijeenbrengen.

Laat die som het resultaat zijn van het offer onzer mannen en vrouwen, onzer jongens en meisjes.

Het bedrag dient voor de behartiging eener zaak, welke wij in geloof zien als een stuk van onzen redelijken godsdienst.

Let op den oproep onzer kiesverenigingen. Geef uwe bijdrage. Stelt U beschikbaar voor den inzamelingsarbeid.

Zetten wij ons met eenparigen schouder onder dit werk, en schenke onze God daarop Zijn zegen.

tarief opstellen en de wederzijdsche invoerrechten zouden moeten vervallen. We kregen dan economisch een agglomeraat van rond 18 miljoen menschen.

Een groote moeilijkheid schijnt ons de geheel verschillende structuur der drie landen.

Indien zij onder één scepter stonden zoals vroeger de Oostenrijksch-Hongaarsche monarchie, dan zouden die moeilijkheden vanzelf centraal kunnen worden opgelost. In de genoemde monarchie waren politiek en economisch landen opgenomen, die zeer onderscheiden waren in karakter, maar naar buiten vormden zij een eenheid en onderling vulden zij elkander aan, vooral op economisch gebied.

Indien men in de drie landen, Nederland, België en Luxemburg, tot een goede overeenstemming zou kunnen komen en de oprechte wil zou levendig zijn om economisch royaal samen te werken, zou veel zijn gewonnen. Nu Duitschland voorloopig noch voor ons noch voor België en Luxemburg van groote betekenis zal zijn, zou een economische Unie ons zeer te stade komen. Want de zaak staat zóó, dat als we het eenmaal goed met elkaar eens worden, men elkander juist door de onderling zeer onderscheiden structuur uitnemend zouden kunnen helpen.

Het is te hopen, dat met staatsmanswijsheid deze uiterst moeilijke kwestie tot een behoorlijke solutie zal kunnen worden gebracht.

* * Europa zinkt

Gedurende eenige eeuwen heeft het kleine westelijk deel van Europa feitelijk de wereld beheerscht. De uitgestrekte koloniën van Engeland, Frankrijk en Nederland, voorheen ook die van Spanje en Portugal, waren een essentieel bestanddeel in deze wereldbeheersching.

Reeds lang geleden zijn voor Spanje en Portugal de koloniën verloren gegaan. Daardoor zijn die landen gedegradeerd. Het enig overblijfsel van vroeger glorie is nog hierin gelegen, dat in groote deelen van de wereld Spaansch en Portugeesch gesproken wordt.

We beleven nu den tijd, dat ook Engeland, Frankrijk en Nederland in hun overzeesche gebiedsdeelen zoo groote moeilijkheden op hun weg vinden, dat oude banden dreigen te worden losgemaakt. We behoeven slechts de namen te noemen van Voor-Indië, Vietnam en den Ned. Indischen archipel, om dit duidelijk te maken.

Toch staat het, met name ten aanzien van Ned. Indië heel anders dan destijds ten aanzien van de Spaansche koloniën. Vooreerst

waren de bewoners dier koloniën in hoofdzaak Spanjaarden en in de tweede plaats liet de koloniale politiek van het moederland alles te wenschen over.

Van Ned. Indië kan gezegd worden, dat het door het Nederlandsch bestuur tot een eenheid is opgebouwd en dat met name gedurende de laatst verlopen halve eeuw een politiek is gevolgd, die op het welzijn der autochtone bevolking was ingesteld. Tot voor kort was dan ook de positie zoo, dat orde en rust in dit uitgestrekte gebied met een handvol Nederlanders, in samenwerking met Indische bestuurders, konden worden gehandhaafd.

Van den verwarden toestand, die na Japan's capitulatie intrad, hebben mannen met revolutionaire denkbeelden gebruik gemaakt en zich als leiders van de door de Japanners uitgeroepen Republiek opgeworpen, terwijl hun aanvankelijk heel zwakke positie gaandeweg is versterkt door wanbeleid der Nederlandsche Regeering.

Het tragische in deze geschiedenis ligt in de omstandigheid, dat nu juist in deze zeer hachelijken toestand, een Ministerie aan het roer zat, dat gedeeltelijk samengesteld was uit personen, die leefden uit een revolutionaire ideologie en die bovendien de regeeringservaring misten, welke nu meer dan ooit noodig was. En in Indië zelf stond een luitenant-gouverneur aan het hoofd, die wél Indië kende en op economisch gebied zijn sporen verdiend had, maar die reeds vóór den tweeden wereldoorlog theorieën verkondigde, welke op een losmaking der banden moesten uitloopen.

Iets dergelijks zien we in Engeland en Voor-Indië gebeuren. Het Engelsche wereldrijk stort onder deze Labour-partij ineen. Zeer tot schade van Engeland zelf, maar niet minder van de volken van Voor-Indië.

Merkwaardiger wijze neemt de Fransche Regeering sinds eenigen tijd nog de kloekste houding aan. Nog onlangs heeft zij terecht gezegd, dat over de positie van Vietnam alleen gesproken en onderhandeld kan worden als daar orde en rust heerschen. En die kunnen er alleen heerschen, als voor het tegenwoordige nog het Fransche gezag erkend wordt.

Uit alles blijkt intusschen wel, dat we staan op een keerpunt in de geschiedenis.

Het oude Europa zinkt in beteekenis langzaam maar zeker weg. Wat het eenmaal kwijt is, zal het niet meer terug krijgen. Andere machten komen naar voren: De Vereenigde Staten en Rusland.

Van den menschelijken kant bezien is dat zeker geen vooruitgang. Integendeel. We staan hier voor een ontwikkeling, die door den wereldoorlog is versneld. Het ongeluk is, dat die ontwikkeling, niet in anti-revolutionairen, maar in revolutionairen zin geleid is.

Voor heel Europa, voor Nederland en Indië ware, naar onze overtuiging een veel betere toekomst weggelegd, als de groei naar nieuwe verhoudingen, met name naar autonomie, langs den weg van een Rijksconferentie en met inachtneming van het historisch geworden, ware bevorderd.

Nu is als 't ware opzettelijk alles scheef getrokken. En wie zal 't weer recht zetten?

Hebben wij nog een **Politiek ideaal?**

A. R. DE KWAADSTENIET.

De toestand in bevrijd Nederland is op velerlei gebied geheel anders dan men zich tijdens de bezetting had voorgesteld, dat deze zou worden.

Gedurende den oorlog scheen het, alsof zeer velen waren gaan inzien van hoe groote beteekenis het was, dat wij zoo langen tijd in een democratisch geregeerd land hadden geleefd, waar het volk door middel van zijn vertegenwoordigers invloed kon uitoefenen op het staatsgezag. En de verwachting werd gewekt, dat na de bevrijding door veel bredere lagen der bevolking meerdere belangstelling getoond zou worden voor het politieke leven.

Reeds vrij spoedig bleek evenwel, dat ons volk

niet warm liep voor de „politiek” en allerwege viel groote lauwheid waar te nemen.

Ook bij de Anti-Revolutionairen. En met name bij vele jongeren.

Dat is teleurstellend. Het feit, dat er ook bij de andere politieke partijen van een opgewekt partijleven geen sprake is en dat de situatie bij ons vergelijkenderwijs nog gunstig te noemen is, mag voor ons geen reden zijn om voort te gaan alsof er niets aan de hand is. Een onderzoek dient te worden ingesteld naar de oorzaken van het gebrek aan élan in onzen kring en alles zal in het werk gesteld moeten worden om weer geestdrift te wekken voor de Anti-Revolutionaire beginselen.

Méer dan één oorzaak valt aan te wijzen.

Voor de jongeren was het zeker een zeer groote teleurstelling, dat het niet mogelijk is geweest te komen tot de vorming van één Christelijk-Nationale Partij. In den bezettingstijd was daarover veel gesproken en ook wel geschreven. In verschillende deelen van ons land was men er zoo van overtuigd, dat het tusschen de Anti-Revolutionaire Partij en de Christelijk-Historische Unie tot een fusie zou komen, dat men de nieuwe organisatie al klaar had. Men begreep niet, dat over die fusie nog gepraat moest worden en toen de besprekingen eenmaal begonnen waren, verwonderde men zich over het tempo, waarin deze gevoerd werden. Dat er ten slotte niet alleen van de fusie niets kwam, maar dat zelfs nog niet tot een federatief samengaan kon worden besloten en het resultaat slechts was, dat er „contact” tusschen de beide groote Protestantsch-Christelijke partijen zou worden onderhouden, wekte teleurstelling en ontstemming.

Neen, daar begreep men niets van. Voor velen was dat een koude douche, welke allermint verkwikkend was. Waarom moeten degenen, die Groen van Prinsterer als hun geestelijken vader erkennen, verdeeld blijven over twee politieke partijen? Principieel behooren we bij elkaar, zoo redeneerde men, en dus mogen practische bezwaren geen hinderpaal vormen om tot de noodzakelijke en gewenschte eenheid te komen. Van een gescheiden optrekken om gemeenschappelijk te kunnen slagen, wilde men niet weten.

Toen dan ook de beslissing in negatieven zin gevallen was, keerde men zich teleurgesteld — verbitterd soms — van het „partijgedoe” af en ging mokkend aan den kant staan, geheel ten onrechte mompelend, dat de „kopstukken” de besprekingen niet met den nodigen ernst gevoerd hadden.

Hier was nu sprake van een zich terugtrekken in „zijn isolement” dat ten ernstigste moet worden afgekeurd. Volharden bij het ideaal moet een ieder, die de eenheid van alle Christus-belijders op politiek erf begeert — en wie begeert die eenheid niet? Dacht men nu werkelijk dat men zijn idealen zonder strijd, zonder gestagen arbeid kan bereiken?

* * *

Als tweede — en zeker belangrijker — oorzaak van de lauwheid in eigen kring wordt genoemd het ontbreken van een politiek ideaal in dezen tijd.

In de vorige eeuw en ook in de eerste decennia van de 20e eeuw — zoo betoogt men dan — was er de schoolstrijd, welke bezieling wekte. Toen wist men voor welk hoog en geestelijk ideaal men streed.

De schoolstrijd werd beëindigd en daarmee — zoo meent men — is een ideaal verwezenlijkt. Maar welk ideaal hebben we thans?

Nu willen we in dit verband niet ingaan op de vraag, of de wijze waarop de schoolstrijd geëindigd is, inderdaad gezien mag worden als de vervulling van een ideaal.

Maar wel willen we zeggen, dat de oplossing van de schoolkwestie nooit is geweest het Anti-Revolutionaire ideaal. Wie dat beweert — en er zijn inderdaad die het beweren — heeft nog nooit de groote beteekenis gezien van de Anti-Revolutionaire beginselen en heeft ook niet verstaan den geweldigen strijd door Groen van Prinsterer ingezet.

De schoolstrijd was slechts een moment in den geweldigen strijd, welke in het verleden gevoerd moest worden en waartoe we ook vandaag nog geroepen worden.

Wellicht te lang is de Anti-Revolutionaire Partij „regeeringspartij” geweest, hetgeen tot gevolg had, dat we te veel uitgingen van de vraag: „wat kunnen we bereiken?” En de huidige depressie in onzen kring kan dan ook ten deele verklaard worden uit het feit, dat we thans van de regeering uitgesloten zijn en op onze uitgangstellingen teruggeworpen zijn.

Nadrukkelijk moet vastgesteld worden, dat het uitgangspunt van ons voorgeslacht niet was de vraag, wat we zouden kunnen bereiken, maar de liefde voor Gods Koninkrijk en het inzicht, dat noodig was een doorbraak van Gods ordinantiën voor heel het leven.

Dat was het groote ideaal van onze voortrekkers en dat ideaal moet ook thans nog het onze zijn.

De omstandigheden zijn in een eeuw tijd heel veel veranderd, ook in het staatkundig leven, maar ons ideaal is hetzelfde gebleven en moet ook in de toekomst hetzelfde blijven.

En wie dan ook thans vraagt: hebben we nog een politiek ideaal?, die moet beginnen zich te bezinnen op het Anti-Revolutionaire beginsel. Men smaakt ons vaak, omdat we juist in dezen tijd den blik terugslaan en teruggrijpen op de geschriften van Groen van Prinsterer. Maar wie diens geschriften kent, weet, dat dit teruggrijpen niet is een symptoom van conservatisme of van reactionnaire gezindheid, doch een uiting van onze overtuiging, dat er beginselen zijn, welke haar beteekenis houden ondanks alle veranderingen, welke zich op staatkundig terrein hebben voltrokken.

Vasthouden willen we de refomatorische beginselen en daarom bestrijden we de revolutie-beginselen. Ook nu nog gelden de woorden van den man, die van zichzelf getuigde: staatsman niet, maar Evangeliebelijder:

Op voor het Millioenplan

E. VAN RULLER

Met betrekking tot het millioenplan werden in den Kamerkieskring Dordt aanstonds de noodige voorbereidingen getroffen, zoodat per 1 April de actie kan worden ingezet.

De kieskring Dordt is aangeslagen voor de som van niet minder dan f 115.000.— ($\frac{1}{9}$ van het totaal), verkregen op basis van het aantal uitgebrachte stemmen, waarbij f 1.65 per stem is berekend.

Een verdeeling werd gemaakt voor iedere gemeente, maar inplaats van f 1.65 werd f 1.75 per uitgebrachte stem genomen, hetgeen beteekent dat rond f 122.000.— zal moeten worden opgebracht, waardoor een bedrag van f 7000.— extra verkregen wordt, hetwelk dient ter versterking van de strijdkas van den Kamerkieskring.

Het werkplan is als volgt opgezet:

1. De Centrale Commissie voor den Kieskring

Er wordt een Centrale Commissie voor den Kamerkieskring ingesteld; deze wordt belast met de

leiding van de actie in den Kieskring en heeft ook tot taak op te treden en hulp te bieden daar, waar andere organisaties te kort schieten.

Deze commissie bestaat uit de leden van het bestuur van den Kamerkieskring en uit door de sub-commissies aan te wijzen leden; voor iedere sub-commissie één lid; in bijzondere gevallen meerdere leden.

2. De regionale sub-commissies

Er worden 8 sub-commissies gevormd: iedere sub-commissie bestaat uit minstens een lid van iedere plaatselijke kiesvereniging. Deze leden zijn weer belast met de leiding van de plaatselijke actie.

De sub-commissies hebben tot taak den aanslag voor iedere kiesvereniging in afgeronde bedragen vast te stellen, rekening houdende met de plaatselijke omstandigheden, terwijl regelingen getroffen moeten worden voor plaatsen, waar meer dan één kiesvereniging bestaat en ook voor plaatsen waar geen kiesvereniging is.

De jongeren-clubs moeten zooveel mogelijk in de actie worden betrokken.

De sub-commissies worden ingesteld naar de vier

„Gelijk de Reformatie, strekt de Revolutie zich over elk gebied van practijk en wetenschap uit. Toen was onderwerping aan God, thans is opstand tegen God het beginsel. Daarom is er ook thans in de Kerk, in den Staat, in de wetenschap, één algemeene, één heilige strijd; over de ééne groote vraag omtrent onvoorwaardelijke onderwerping aan de wet Gods.”

De leuze „Tegen de Revolutie het Evangelie” is dan ook allerminst in onzen tijd een holle phrase geworden. Integendeel, wellicht meer nog dan in Groen's dagen is dat het woord, hetwelk in onze banier geschreven dient te staan.

En zeg dan niet, dat we dus weer beginnen om negatief te zijn, door ons te keeren tegen de Revolutie, want tot dat negatieve standpunt komen we slechts doordat we uitgaan van positieve beginselen.

Wie durft Groen van Prinsterer te verwijten, dat hij ten aanzien van zijn ideeën louter negatief was? Maar toch begon hij telkens in zijn „Ongeloof en Revolutie” met een negatief betoog. Het positieve volgde daarop evenwel steeds.

Wij moeten er ook nu nog van uitgaan, dat de Heilige Schrift de grondslagen van recht en zedelijkheid, van gezag en vrijheid, ook

voor natiën en regeeringen aanwijst. En ook voor vandaag geldt zijn woord: „Onvoorwaardelijke onderwerping aan Gods Woord was steeds de waarborg van plichtmatige gehoorzaamheid en van plichtmatig verzet”.

In wezen is de strijd van het jaar 1947 dezelfde welken Groen in zijn dagen voerde. Zijn strijd tegen de Revolutie was een strijd tegen de beginselen, welke noodwendig moesten leiden tot het absolutisme van den revolutionairen staat, dat in de vorige eeuw getypeerd werd door het streven der overheid om in plaats van de ouders voor het onderwijs der kinderen te zorgen.

In onze dagen, nu ordening van het maatschappelijk leven en door de overheid geleide economie aan de orde is, is datzelfde absolutisme van den Staat te vreezen. En wie niet blind is, ziet dat er in breede groepen van de bevolking een streven valt waar te nemen om heel het cultureele leven te brengen onder de voogdij van den Staat.

Ons politiek ideaal is dan ook — op het voetspoor van Groen:

negatief — een strijd tegen de almacht van den Staat, maar daarnaast en tegelijk:

positief — een strijd voor de doorwerking van de beginselen ons in Gods Woord geopenbaard, ook voor het staatkundig leven.

grootste steden in het ressort en naar de verschillende geografische deelen.

3. Samenstelling der commissies

Voor 17 Maart zijn de leden van de subcommissies bekend bij den secretaris.

Op Zaterdag 29 Maart a.s. zal een vergadering in het Beursgebouw te Rotterdam worden gehouden, met de heeren Schouten en de Wilde als sprekers. Ieder lid der sub-commissies zal voor deze bijeenkomst worden uitgenoodigd met het recht 1 of 2 leden zijner kiesvereniging te introduceeren.

4. Plaatselijke commissies

In iedere plaatselijke kiesvereniging wordt een commissie ingesteld, die het werk plaatselijk ter hand neemt.

Deze plaatselijke commissies zijn weer in de sub-commissie via de onder b genoemde leden vertegenwoordigd.

5. Propagandavergaderingen

In iedere kiesvereniging zal een vergadering met alle Anti-Revolutionairen worden gehouden, geheel gewijd aan het plan; voor deze vergaderingen worden door de Centrale Commissie sprekers beschikbaar gesteld.

Deze vergaderingen moeten bijzonder goed voorbereid worden, er moet bezieling onder onze menschen worden gebracht. Vooral ook de vrouwen hierbij betrekken.

De sub-commissies treden zoo noodig helpend en steunend op. De centrale commissie zorgt voor voldoende aantallen sprekers.

6. Speciale gevallen

Door iedere sub-commissie worden eenige personen aangewezen, die de daarvoor in aanmerking komende beter gesitueerde geestverwanten bezoeken voor grootere bijdragen.

Deze bedragen worden in de verantwoording van die Kiesvereniging opgenomen, waarvan de geveer lid is.

7. Afrekening der ontvangen gelden

De plaatselijke commissies storten de binnenkomende bedragen op rekening van den penningmeester van de Centrale Commissie. Met deze storting moet niet worden gewacht tot de actie plaatselijk is beëindigd, maar zij geschiedt steeds wanneer een eenigszins beteekenend bedrag aan giften is ontvangen.

De plaatselijke Commissies brengen voorts regelmatig verslag uit aan de sub-commissie over het verloop van de actie ter plaatse.

8. Ook versterking van de strijdkas

In den aanslag voor iedere kiesvereniging wordt opgenomen boven het millioen-plan, een bedrag voor de strijdkas van den Kamerkieskring. Met de binnenkomende gelden van iedere kiesvereniging wordt als volgt gehandeld:

1. het bedrag van den aanslag voor het millioen.
2. het bedrag voor de strijdkas Kamerkieskring.

1. Ons propagandablاد

Zooals in „Nederlandsche Gedachten” reeds eerder werd medegedeeld, is op de vergadering van het Centraal Comité een en ander maal ter sprake gekomen de kwestie van de uitgave van een propagandablاد, zooals dat vroeger verscheen onder den naam van „Nederland Waakzaam”. De eerste voorbereidingen tot de uitgave van een dergelijk propagandablاد zijn reeds in een gevorderd stadium. Binnen niet al te langen tijd zullen daaromtrent nadere mededeelingen worden gedaan.

Het ligt in de bedoeling, om bij het intreden van den herfst dit propagandablاد te doen verschijnen, zoo dat daarmee aan den aandrang van velen wordt voldaan.

Intusschen hebben de Kamerkieskringbesturen van Amsterdam en Rotterdam reeds het initiatief genomen om ook nog in de eerstvolgende maanden, zij het op eenigszins beperkte schaal, een propagandacourant te doen drukken. In Rotterdam heeft men besloten om „De Vuurtoren” driemaal achtereen te verspreiden en in Amsterdam zal het blad „Op de Bres”, dat in den bezettingstijd werd uitgegeven onder den naam „Hou en Trou” en dat zich een zekere reputatie verwieff, opnieuw verschijnen. Het laatstgenoemde blad zal nu ook voor de Kiesverenigingen in het land beschikbaar worden gesteld, zoodat iedere Kiesvereniging, daarvan gebruik zal kunnen maken.

Nader zal nog worden medegedeeld tot welk adres men zich daartoe moet wenden, en welke prijzen daarvoor worden berekend.

Tenslotte kan worden medegedeeld, dat bij het intreden van den herfst zoowel „de Vuurtoren” als

---

Het dan overblijvende bedrag vormt een algemeene reserve, zoo noodig om gebruikt te worden voor gedeelten van den Kieskring, die bij de inzameling achterblijven.

Ziehier in groote lijnen het werkprogram. Men gaat er bij de actie van uit, dat iedere A.R. iets bijdraagt. Het gaat om de medewerking van al onze geestverwanten. Daarom wordt het betalen in termijnen mogelijk gemaakt. Niemand van ons mag worden overgeslagen.

De actie voor het Millioenplan heeft een geheel ander karakter dan een verkiezingscampagne. Het gaat nu niet om groote massa's kiezers te bewerken, maar om onze eigen geestverwanten tot bezieling voor onze zaak te brengen.

Laat dit voorbeeld van Dordt anderen tot werken prikkelen. Dit groote plan, dat voor onze partij een krachttoer is, moet naar dit voorbeeld slagen.

„Hou en Trou" in het landelijk propagandablاد zullen worden opgenomen, zoodat eenheid van handelen in dit opzicht is gewaarborgd.

Uit den aard der zaak moeten de uitgewerkte voorstellen nog in een vergadering van het Centraal Comité worden behandeld.

2. Kadercursussen

In de laatste nummers van Nederlandsche Gedachten werden herhaaldelijk mededeelingen geplaatst over kadercursussen, die in de verschillende Kamerkieskringen worden georganiseerd.

Dat gebeurt niet overal volgens één schema. Hier wordt de zaak zus, daar zoo geregeld. In Overijssel belegde men een tweedaagsche provinciale partijconferentie, waarvoor veel belangstelling bestond en men was daar zeer tevreden over het verloop. In den Kamerkieskring Dordrecht heeft men de decentralisatie toegepast en kadervergaderingen uitgeschreven voor de drie Statencentrales Delft, Dordrecht en Ridderkerk.

In Rotterdam en 's-Gravenhage heeft men de zaak eveneens aangepakt. In deze beide steden worden een drietal kadervergaderingen gehouden, waar verschillende onderwerpen aan de orde worden gesteld. Die van Rotterdam werden reeds medegedeeld. Voor Den Haag werd de eerste kaderbijeenkomst reeds gehouden. De heer Bruins Slot sprak over de buitenlandsche politiek.

Op den tweeden kaderdag zal Dr van Muiswinkel de „Geleide economie" behandelen en op den derden zal de heer R. Gosker spreken over de partijorganisatie en den uitslag der verkiezingen.

Ook in Friesland zijn plannen ontworpen, ben ik goed ingelicht, zelfs voor een driedaagsche provinciale conferentie.

De belangstelling voor deze kadervergaderingen is over het algemeen goed. Het kan niet anders of daarvan moet een gunstige invloed uitgaan.

Zijn echter wel alle Kamerkieskringen in dit opzicht actief?

Ook de Kamerkieskring Haarlem liet zich inmiddels niet onbetuigd. Op Vrijdag 21 Maart sprak de heer A. Stapelkamp over „De Antirevolutionaire Partij en de Sociaal Economische vraagstukken", terwijl de heer Schouten op 22 Maart d.a.v. sprak over het onderwerp „Levensbeschouwing en Staatskunde".

Het organiseren van deze kadervergaderingen verdient ten eerste toejuicing. Maar op een belangrijk element moet nog worden gewezen. De kiesverenigingen hebben goed onderlegde sprekers noodig. In eerste aanleg moet iedere Kamerkieskring hierbij zorgen voor eigen ressort. Daarom verdient het aanbeveling bij de keuze der genoodigden daarmee rekening te houden. Ook het sprekerskader behoeft versterking.

3. De organisatie in Drenthe

Het Centraal Comité ontving een keurig verzorgd verslag van de werkzaamheden van het Provinciaal Comité in Drenthe. Het eerste verslag na zeven jaar. Er blijkt uit dat de organisatie in Drenthe stevig in elkaar zit. De cijfers wijzen dit reeds aanstonds uit. Bij de Kamerverkiezingen werden uitgebracht

op onze lijst 24099 stemmen. Per 1 Januari 1946 waren aangesloten 59 kiesverenigingen met 4979 leden. Per 1 Januari 1947 steeg het aantal kiesverenigingen tot 61 en het aantal leden tot 5585. Dit beteekent dus voor de geheele provincie een gemiddelde van ruim 23 %. Dit is inderdaad een resultaat, waarop Drenthe trots mag zijn. Was de organisatie over het geheele land zoo goed, dan zou het ledental meer dan 140.000 bedragen en daaraan zijn we inderdaad nog niet toe. We denken hierbij terug aan de discussie op de vergadering van 10 Februari j.l. te Utrecht. Uit de beschikbare gegevens werd medegedeeld, dat met name in een groote stad van ons land met 95000 inwoners, waar bij de laatste Kamerverkiezingen 3872 A.R. stemmen werden verkregen, de beide kiesverenigingen samen 196 leden telden, d.w.z. 4.1 %. Een plattelandsgemeente uit dezelfde provincie, met ruim 40.000 inwoners, en 4476 A.R. stemmen, bleek het tot 199 leden te brengen, d.w.z. 4.4 %. Dat zijn de zwakke plekken in de A.R. Partij. In die plaatsen moet het aantal leden worden verviervoudigd en dan is men nog niet aan het gemiddelde van Drenthe toe. Geen geringe opgave!

Het verslag bevat voorts tal van interessante gegevens betreffende de wijze waarop het werk werd verricht.

Bijzondere vermelding verdient de aandacht, die geschonken werd aan hen, die gedurende den bezettingstijd het leven lieten als gevolg van hun illegale activiteit. Met name worden genoemd Johannes Post, een der groote verzetsleiders uit de L.K.P., en voorts Dr J. Dam, de Rector van het Gereformeerd Gymnasium te Kampen. Ook de heeren Boiten en Philipsen (hoewel de laatste niet A.R. was), kwamen in een concentratiekamp om het leven evenals de heeren de Raad uit Hoogeveen en Aukema uit Roden, die beiden deel uitmaakten van het ondergrondsch Provinciaal Comité. Ook in het verzet heeft A.R. Drenthe ten volle den tol betaald. Maar groote invloed is daarvan uitgegaan. En mede daaraan moet het worden toegeschreven, dat Drenthe bij de verkiezingen nagenoeg geen verlies leed en dat de organisatie er thans zoo krachtig is.

Een goede organisatie werpt vruchten af. Het blijkt in Drenthe.

4. „Onze Gids" en „Nederland en Oranje"

Op het bureau van het Centraal Comité zijn aanwezig een serie jaargangen van „Onze Gids", het maandblad van den Bond van Antirevolutionaire Propagandaclubs in Nederland, evenwel niet volledig. Want de serie begint met den negenden jaargang (1910—1911) en eindigt met den vijftienden (1917—1918). Is er iemand, die het bureau nog kan helpen aan de eerste 8 ontbrekende jaargangen?

Na de reorganisatie van de Propagandaclubs werd „Onze Gids" vervangen door „Nederland en Oranje". Ook dit is niet volledig aanwezig. De eerste (1920—1921) en de zeventiende jaargang (1936—1937) ontbreken. Aanvulling daarvan is zeer gewenscht. Kan iemand helpen?

Nog duidelijk herinner ik mij hoe op een donkeren winteravond van het jaar 1921-'22 eenige werkers voor het eerste millioenplan, dat aan de Dr A. Kuypertstichting een financiële werkbasis geven moest, in mijn ouderlijk huis kwamen. Lang spreken was in dit meelevend gezin niet noodig, doch voor de bezoekers kwam de verrassing toen mijn vader, behalve de gift voor zichzelf, een bescheiden bijdrage teekende voor ieder van zijn vijf kinderen. „Het millioen zal van allen zijn,” zoo was zijn redeneering, „dus evengoed van mijn kinderen als van mij.”

Aan dit onbeteekenend voorval in de geschiedenis van het eerste Millioen-plan na Kuypert's dood denk ik terug, nu ik onze jongeren moet oproepen deel te nemen aan de actie voor ons tweede millioen-plan. Het ging, dat voel ik nu duidelijk, niet om het luttele bedrag dat als mijn bijdrage bij het groeiende millioen werd gevoegd. Het ging hierom: ik had er deel aan.

* * *

Als we het goed zien was de uitwerking van het eerste plan in wezen de aanvaarding van de geestelijke erfenis van Kuypert. Het werk dat hij ons in zijn boeken, in de partijorganisatie en in talloze andere dingen naliet, moest onderhouden, uitgebouwd en ten nutte van ons volk gemaakt worden. Daarvoor was de Dr Kuypertstichting noodig, daarvoor was het millioen noodig.

Dit werk, toen verricht door de werkers der A.R. partij, kwam toch in de eerste plaats ten nutte van de groeiende A.R. partij, en aan haar jeugd, die zich moest wapenen en aangorden tot den strijd. Daarom was ik later zoo dankbaar dat ik, al was het maar nog zoo gering, deel had aan het millioen.

* * *

Zie ik het goed, dan gaat het bij het tweede millioenplan, dat nu wordt ondernomen, om de aanvaarding van de geestelijke erfenis van Dr Colijn. Het plan moest worden opgezet omdat het de consequentie van de houding van de A.R. partij in den bezettingstijd was, dat zij zou worden beroofd van haar goederen. Van die houding was Dr Colijn de geestelijke vader.

Met groot élan en met groote bekwaamheid heeft Dr Colijn als opvolger van Dr Kuypert ons A.R. volk geleid. Onder zijn leiding is de

Antirevolutionaire Partij tot een hoogtepunt van haar invloed gestegen. Vele malen vormde hij kabinetten onder zeer moeilijke omstandigheden en in rustige geloofskracht aanvaardde hij in zwaren tijd zeer verantwoordelijke opdrachten. Toen echter het nationaal-socialistisch Duitschland ons land overviel, liet Dr Colijn zijn geestverwanten niet in den steek en zocht hij zijn heil niet in den politieke schuilkelder, noch in een vlucht naar elders, doch op zijn post blijvende voerde hij ons naar het verzet. Toen het gevaar van het nationaal-socialisme ons bedreigde zag hij zijn roeping scherp en duidelijk en op het moment, dat hij werd weggevoerd als gevangene, en daarop had hij gerekend, stond de ondergrondse organisatie met een door hemzelf aangevoerd leider voor het werk gereed. Tegelijk met hem werd de partijorganisatie en de Dr Kuypertstichting door den bezetter aangegrepen en werd het materiele bezit geroofd. Dat was ook de geestelijke erfenis van Dr H. Colijn. Wat de gevolgen daarvan zijn geweest mag ik bij de jongeren als bekend veronderstellen. Dat we, door Gods genade, zulk een bijdrage in het geestelijk en daadwerkelijk verzet ter bevrijding van ons vaderland hebben mogen leveren, is mede aan dit initiatief van Dr Colijn te danken. Dat we nu, zij het dan in de oppositie, krachtig meespreken, danken we ook aan de geestkracht van den tegenwoordigen voorzitter van het Centraal Comité, die, nadat Dr Colijn was weggevallen, volkomen in zijn geest heeft gewerkt. Dat we beroofd en beroofd zijn, is de consequentie van ons principieel verzet. Die consequentie aanvaardden we.

* * *

In den opzet van het millioen-plan moet de partij toonen de consequentie van haar oorlogshouding te accepteren. De euvelen, die gebleven zijn in materiele zin moeten we ongedaan maken, om zodoende de veel en veel ergere gevolgen van den oorlog in geestelijken zin met succes te kunnen bestrijden. Om dit laatste te kunnen doen, moet het eerste in orde komen.

Is dit de taak der ouderen? Natuurlijk ook. Maar de zegen van dit grootsche plan zal genoten worden niet door de generatie der ouderen, maar door de jeugd, die straks haar plaats zal innemen. De vraagstukken, die nu aan de orde komen zijn zoo fundamenteel en

Ons Onderling Gesprek

N. VAN DER BRUGGE

Regeering en Volksvertegenwoordiging

In verschillende jongerenstudieclubs is ter sprake gekomen de verhouding van regeering en volksvertegenwoordiging. De Arja te A. (Gr.) zag gaarne een toelichting op ons standpunt, dat de Volksvertegenwoordiging geen wetgevende macht behoort te hebben, terwijl de Arja te V. (Z.H.) gaarne wil vernemen of kroon en ministers alleen behooren te regeeren in overeenstemming met het parlement als „de geconcentreerde natie”, dan wel, dat het parlement degelijk mee regeeren moet.

De Anti-Revolutionaire partij heeft haar opvatting met betrekking tot dit vraagstuk neergelegd in artikel VIII van haar beginselprogram. Dit artikel luidt: Zij verlangt daartoe bevestiging van den rechtmatigen volksinvloed, die krachtens den zedelijken band tusschen kiezers en gekozenen, door de Staten-Generaal, naar eisch van onze historie, op het staatsgezag wordt uitgeoefend.

Wie inzicht wil hebben in de juiste verhouding van Overheid en Volksvertegenwoordiging zal zich allereerst beider karakter, beider wezenskenmerk duidelijk voor oogen moeten stellen.

De Overheid is die macht in het land, die recht heeft om te bevelen en recht om gehoorzaamheid te eischen.

Waaraan ontleent zij die bevoegdheid?

Is het gezag uit God of uit den mensch? Het antwoord daarop is beslissend inzake de erkenning of verwerping van de beginselen der revolutie, waarbij ik dan onder revolutie niet alleen versta den bloedigen opstand, doch naar het woord van Groen van Prinsterer: „de stelselmatige omkeering van begrippen, waardoor in plaats van de ordeningen Gods, de eigenwijsheid en willekeur van den mensch ten grondslage van Staat en Maatschappij van regt en waarheid, gelegd wordt”.

Onze partij belijdt naar art. 3 van haar program,

dat zij leven wil naar de eeuwige beginselen van Gods Woord.

In Romeinen 13 zien we dat de Overheid is dienaar van Gods, draagster van het zwaard tot straf der boesdoeners. In het „dienaressen” zijn komt tot uitdrukking, dat zij in zichzelf geen macht of bevoegdheid bezit, doch zich in dienst stelt van God, die als Schepper, den Eenigen Souverein, den Eenigen Wetgever is. Deze erkenning houdt tevens haar begrenzing in, omdat het God goed gedacht heeft ook andere kringen met gezag te bekleeden. We denken aan de ouders in het gezin, den kerkeraad in de kerk enz. De uitoefening van alle gezag is van Godswege gewild en elke gezagsdrager is dienaar van Gods en deswege aan Hem verantwoording schuldig. Die levenskringen hebben eigen, niet van de Overheid doch van God ontvangen rechten en plichten, die zij hebben te bepleiten, te verdedigen en uit te oefenen.

Er zijn ook andere Overheidsbeschouwingen. Het meest op den voorgrond treedt die der Volkssouvereiniteit. Wie God niet wil erkennen als den Eenigen Souverein, moet het Overheidsgezag gaan construeeren uit den mensch, moet het gezag vaststellen bij maatschappelijk verdrag, bij overeenkomst. Uitgangspunt is dan den algemeenen wil te gehoorzamen, die het welzijn van alle menschen tot richtsnoer heeft voor het menschelijk handelen. Het volk beslist en de Overheid is dan uitvoerster van den volkswil. Deze wordt in de Volksvertegenwoordiging bepaald door de helft plus één. De Overheid ontleent haar gezag aan den volkswil.

Naar Schriftuurlijk belijden heeft de Overheid de roeping tot regeeren, tot besturen, tot het uitvoeren van voor de onderdanen bindende bepalingen. De Overheid regeert over het volk. De regeermacht is attribueert der Overheid.

De Volksvertegenwoordiging is naar Kuyper's woord „de geconcentreerde natie”. Zij wordt uit en door het volk gekozen. Haar taak is allereerst pleitbezorgster, bewaakster van de rechten en vrijheden der natie bij en zoo noodig tegenover de Overheid. Een ontwikkeld volk als het onze heeft het voorrecht, dat het zich kan uitspreken over de maatregelen der regeering.

Zoodra Overheid en Volksvertegenwoordiging niet meer haar eigen taak verstaan, verliest of de Overheid haar gezag en regeerkracht of de Volksvertegenwoordiging haar karakter als pleitbezorgster.

Dr Kuyper gebruikte voor de typeering van de verhouding van Overheid en Volksvertegenwoordiging vaak het beeld van vader en oudere kinderen. Vader heeft het gezag en is jegens God inzake de uitoefening verantwoording schuldig. Ongetwijfeld zal hij bij belangrijke beslissingen met zijn oudere kinderen samenspreken, daardoor deelt hij niet het gezag. De beslissing zal hij zelf moeten nemen. Zoo is het ook bij de verhouding volk en overheid. Nimmer kan het volk naar het woord van Kuyper „lid worden van de firma wier handelingen ze juist controleren moet”.

Wil dit nu zeggen, dat de A.R. den invloed van het volk op het regeeringsbeleid tegenhouden? Beginsel en historie wijzen het tegendeel uit. Juist

zoo groot, dat zij niet zullen kunnen worden opgelost door de ouderen, zelfs niet door het geslacht, dat nu in de kracht van het leven staat. Daarvoor zijn ze te gigantisch van omvang. Zij zullen daarmede slechts een aanvang kunnen maken. Het zal aan de jongere generatie gegeven zijn, zoo God het wil, de oplossing van deze vraagstukken te beleven en daaraan mee te werken.

Met het oog daarop is het millioenenplan opgezet. Wie het niet ziet is blind. Wie er nu niet aan meewerkt zal het later betreuren.

Zorgt daarom dat ge er deel aan hebt!

de opvatting van de begrensde overheidstaak erkent de noodzakelijkheid en het bestaan van zelfstandige levenskringen. Het volk heeft dan het recht en de plicht te waken, dat de Overheid haar bevoegdheid niet overschrijdt.

In de parlementaire geschiedenis hebben onze vertegenwoordigers steeds getoond, dat die rechten en plichten bij hen veilig waren. Het was Keuchenius, die men in zijn tijd niet begreep, doch waarvan ook de tegenstanders toestemmen, dat hij in 1867 de rechten der volksvertegenwoordiging tegenover de Overheid heeft gered, en door zijn optreden het parlementaire stelsel vestigde.

In de belangrijke rede, die Prof. Anema op het partijcongres in 1946 hield en waarvan de uitgifte door onzen ijverigen adj-secretaris van het Centraal Comité is verzorgd, wordt nog eens nadrukkelijk de noodzakelijkheid van het dualisme Overheid--volk aangetoond. Zijn het niet onze mannen Schouten en de Wilde geweest, die na de bevrijding de Regeering hebben teruggeroepen tot de erkenning van den rechtmatigen invloed van het volk door middel der Staten-Generaal.

Uit een en ander zal wel duidelijk zijn, dat we tegen de huidige redactie der grondwet principieele bezwaren hebben. Daarin is uitgegaan van de opvatting van De Montesquieu, die op de Staatsinrichting van vele landen grooten invloed heeft uitgeoefend en de leer der drie machten verdedigde t.w. de wetgevende, de uitvoerende en de rechterlijke macht.

In art. 110 der Grondwet is bepaald, dat de wetgevende macht **gezamenlijk** door den Koning en de Staten-Generaal wordt uitgeoefend. Onze Heemskerk heeft toen hij Minister was, een poging gewaagd een zuiverder lezing mogelijk te maken door de redactie als volgt voor te stellen: „Bij den Koning berust de uitvoerende macht. Hij oefent de **wetgevende** macht uit in gemeen overleg met de Staten-Generaal. In naam des Konings wordt recht gesproken.” Inplaats van in drie artikelen over drie hoofdstukken verdeeld, zou de macht van den Souverein uit één artikel blijken. Dat was zuiver naar A.R. opvatting. Het Kabinet Cort van der Linden trok bij de volgende herzieningsvoorstellen de voorstellen van Heemskerk in.

Ten dienste van een bredere behandeling der gestelde vragen moge ik belangstellenden verwijzen naar:

Dr A. Kuyper: Ons Program. Hoofdstukken 2 en 9. H. de Wilde: De A.R. Partij en haar program van beginselen, art. 2 en 8.

Dr. H. Colijn: Saevis Tranquillus in Undis. Hoofdstukken 2 § 2 en 8.

Schrift en Historie. Hoofdstukken: Onze grondbeginselen en Kroon, Ministers, Staten-Generaal, Kiezers, door Mr G. M. den Hartogh.

Brochure Prof. A. Anema: Politieke rondblik.

Artikelen en correspondentie voor de jongerenrubriek te zenden aan den heer N. van der Brugge, Hobbemastraat 124, Middelharnis.

Mr I. A. Diepenhorst

Een stem uit het buitenland

II

Wars van alle moedeloosheid wil de schrijver van „Staat en mensch” het rechtsbewustzijn der wereld tot hernieuwde belijdenis van de majesteit Gods brengen. Het ware verkeerd bij voorbaat te veronderstellen, dat de volkeren hun ondergang en niet hun redding begeerden. Indien men er in zou kunnen slagen een vaste band om de verschillende staten te slaan en dan tevens ieder afzonderlijk in te richten op een wijze, die overheid en onderdaan het gerechte deel verschafte, dan ware een gelukkiger levenstijd aan de menschheid gewaarborgd. Bij de nadere uitwerking van deze gedachten wordt de werkelijkheid geen moment uit het oog verloren. Berggrav is er van doordrongen, dat hij niet met engelen maar met staten te maken heeft, en ter snede merkt hij op, dat het meestal nageleefde volkenrecht wel even herinnert aan het onder misdadigers aangetroffen fatsoen, daar beider eerbiediging grootendeels door het eigenbelang — hier van iederen staat, ginds van elken booswicht — wordt bewerkt. Hij weet heel goed, dat men de internationale gemeenschap niet moet pogen op te bouwen vanuit de zoo uiteenlopende politieke interessen, doch dat men alleen kan aanvangen daar,

waar een zekere grondslag voor eenheid reeds aanwezig is. Terwijl de volkenbond op een mislukking uitliep, voorzag het internationale arbeidsbureau in een behoefte. Niet alleen wat de arbeid betreft, ook terzake van de cultuur, van wetenschap, kunst en dergelijke mag resultaat worden verwacht. Eveneens leent zich het recht in velerlei opzicht tot internationale regeling. Eerst wanneer op deze terreinen een toenadering is bewerkt, kan de politieke eenheid aan de beurt komen. Levensvoorwaarde hiertoe vormt het verlaten van de geliefkoosde gedachte, dat de staten zelf hun eigen autoriteit scheppen en niet aan hooger norm gebonden zijn.

Om dit te bereiken is het niet noodig op die autoriteit als zoodanig af te dingen. Veeleer is het gewenscht, dat de staten krachtig zijn en wezenlijk gezag bezitten. Op dit punt heeft zich een noodlottige vereenzelving ontwikkeld. Te zelden onderkende men dat macht en gezag verschillen, dat een waarlijk krachtige staat niet zijn onderdanen van alle persoonlijke vrijheid berooft en iedere levensmogelijkheid ontnemt aan de niet staat, zijnde, zelfstandige levensverbanden. Een alvermo-

gende staat beteekent menschonteerende tyrannie, houdt in de dood van het geestelijk en maatschappelijk leven. Een scheiding der machten alleen kan geen hulp verschaffen. Noodig is een verdeling der bevoegdheid tusschen de verschillende takken van staatsdienst en de in het vrije leven wortelende groepen en verbanden. Noodig is het kweken van een nieuw vertrouwen, dat de staat, die van zijn onderdanen loyaliteit vraagt, zichzelf onderwerpt aan de regels van het recht. Noodig is allereerst het ontluiken van persoonlijke overtuiging, die verantwoordelijkheid durft te nemen en zich leiden laat door de stem van het geweten.

Hiermede is niet gezegd, dat de staat een geweten bezit. De staat zelf is geen persoon, heeft geen geloof, mag niet met een mensch worden gelijk gesteld. Ook daarom is zijn taak beperkt, rust op hem slechts de plicht te regelen, te dienen, de handen open te houden, zoodat het leven van den geest vrijuit kan doorstromen. De staat mag niet de pers breidelen, de school aan zich trekken, de maatschappij onder zijn beslag brengen. Wel behoort hij in het economisch bestel het op te nemen voor de belangen der gemeenschap, maar hij moet daarnaast ruimte laten voor ongehinderde ontplooiing der persoonlijke ondernemingszucht en dient te erkennen dat de enkeling het recht heeft om risico te nemen, te wagen, ook daar waar men aanvankelijk tot een verbod geneigd zou zijn. Een kapitalistische gemeenschap is geen gemeenschap in den waren zin, echter een gelijkgeschakelde gemeenschap is dit evenmin. Er schuilt gevaar in om den staat argeloos overal binnen te laten en zelfs het spreken van een recht op arbeid kan om die reden het best worden gemedend.

Deze dingen zijn alleen te bereiken, wanneer het geweten van den mensch wordt verrijnd, opdat hij duidelijker beseffe, wat zijn plicht is tegenover staat en maatschappij. Vereischt is vooreerst kennis, in de tweede plaats zuivere begeerte die niet het eigen ik dient, en eindelijk saamhoorigheid met anderen. Waardevolle bijdragen kunnen partijen leveren, mits zij de haar gestelde grenzen in acht nemen. Ze mogen nimmer tot klassen organisatie verworden, ze kunnen nooit „gewetensgroepen” wezen. Christelijke partijen zijn verkeerd, wijl topzwaar, en onmachtig het bijkomstige van het altoos kracht behoudende te scheiden. De meeste waarde bezitten de geloofsgemeenschappen, omdat zij den mensch voor God plaatsen en hem bij uitstek zijn verantwoordelijkheid indachtig maken.

Het is mogelijk, dat de overheid haar bevoegdheden gebruikt om tyrannie uit te oefenen en dat de staat inplaats van een rechtsorde te zijn de verpersoonlijking wordt van bruto geweld en onrechtvaardigheid. Onder zulke omstandigheden zal de christen zich genoodzaakt zien om te protesteeren met woord en daad. Waar het recht met voeten getreden en de persoonlijke vrijheid bij den wortel afgesneden wordt, rust op den geloovige de taak om den weg van het offer te bewandelen, zoo noodig ook door middel van opstand tegen de onrechtmatige overheid. Ieder is in zijn geweten gebonden aan God en de meest vaste zekerheid voor een getrouwe vervulling der christelijke roeping ten

deze vindt men op treffende wijze uitgedrukt in het grafschrift van John Knox: Hier ligt een man, die nooit het aangezicht van een mensch heeft gevreesd.

* * *

Het boek van bisschop Berggrav is niet in de eerste plaats een wetenschappelijk betoog, het vormt een getuigenis. Iedere beoordeeling behoort, wil zij billijk wezen, daarmede te rekenen. Slechts het gewicht van het onderwerp, de noodzaak om een eigen standpunt te bepalen en het feit, dat voortgezette gedachtenwisseling hier nog eenige verheldering kan brengen, geven vrijmoedigheid op enkele zwakke steelen te wijzen.

Soms bevredigt de weergave der historie niet geheel. Het is in zijn algemeenheid onjuist, dat het protestantisme het natuurrecht vallen laat. Al blijft hier ruimte voor velerlei onzekerheid, van Calvijn's volgelingen mag zeker niet worden aangenomen, dat zij de ontwikkeling eener volstrekte staatsautoriteit hebben bewonderd. Evenmin is het waar, dat de reformatoren van een recht tot opstand niet geweten hebben. Trouwens over Luther's meening geeft de schrijver later een zeer eigenaardige beschouwing, die eigenlijk inhoudt, dat de Wittenbergsche hervormer, toch weder een recht van opstand zou hebben erkend. Dit lijkt, althans de geboden bewijsvoering in aanmerking genomen, twijfelachtig. Stellig wordt tekort gedaan aan Calvijn, die ofschoon noode en met inwendige tegenzin min of meer gedwongen door de omstandigheden en onder invloed zijner geestverwanten aan de lagere overheden in het uiterste geval de bevoegdheid tot gewapend verzet toekende.

De uiteenzetting van de taak, welke de staat heeft, bergt eenige tegenstrijdigheid in zich. Over de democratie, die geen eigen overtuiging aanhangt, wordt vonnis gestreken en de neutraliteit ontvangt strenge afkeuring. Tegelijk echter ontvangt de stelling nadruk, dat de staat geen persoonlijkheid of geweten bezit, niet met een mensch is gelijk te stellen en alleen de bescheiden taak heeft om de kanalen open te houden, opdat het geestelijk leven zich een weg bane. Deze gegevens leenen zich vrijwel tot een redelijke vereeniging, maar deze wordt in „Staat en mensch” niet geboden en, ofschoon de bedoeling ongeveer duidelijk is, men vindt nergens van dit punt een opzettelijke behandeling. De verwijten tot den onzijdigen staat gericht zijn te scherp dan dat zonder nadere verduidelijking zulk een beperkte staatszaak mocht worden geleerd als bisschop Berggrav doet. Hij had helderder moeten doen uitkomen hoe niet iedere staatsonthouding — en hij predikt gelukkigerwijs een ruime staatsonthouding — neutraliteit in den zin van kleurloosheid of erger nog vrijdenkerij beteekent.

Ook sommige andere voorstellingen geven eenige aanleiding tot misverstand. Het geweten wordt hier en daar te zelfstandig gemaakt tegenover de geopenbaarde wil van God. De bedoeling is om aan te toonen hoe iedere mensch in eigen verantwoordelijkheid uiteindelijk ook zijn staatkundig optreden bepaalt. Op deze wijze is al hetgeen over de con-

De witte Schaduw

Mr A. B. ROOSJEN

Men zegt, dat groote gebeurtenissen haar schaduw meestal vooruit werpen; het merkwaardige daarbij is echter, dat het bestaan dier schaduw doorgaans eerst wordt opgemerkt, wanneer ook de schaduw-gevende gebeurtenissen reeds geconstateerd zijn geworden.

Intusschen, er bestaat geen regel zonder uitzondering. Wanneer in de Tweede Kamer de gewone gang der werkzaamheden door iets buitengewoons zal worden onderbroken, dan is daar een kleine schaduw, die dit buitengewone aankondigt. De oud-gedienden onder de Kamerleden merken die schaduw onmiddellijk op; aan de jongere garde ontgaat ze gewoonlijk; niet alleen omdat ze zoo nietig en klein is, maar bovenal omdat ze de voor een schaduw ongebruikelijke witte kleur heeft. Die schaduw is het witte strikje van den president, Mr Van Schaik.

Dit witte strikje is de voorbode van een of andere plechtigheid. Wanneer een nieuw lid de vereischte eeden — den eed van trouw aan de Grondwet en den zoogenaamden zuiveringseed — moet afleggen, heeft voorzitter Van Schaik zijn zwarte das vervangen door het witte strikje. Wanneer een gewichtige ge-

beurtenis het hart van den president tot spreken dwingt, zijn vlinderstrikje kondigt het voornemen daartoe aan.

En zoo voorspelde datzelfde strikje ook op Woensdag, den 19den van Sprokkelmaand, dat er iets bijzonders ging gebeuren. De griffier las staande een boodschap voor van den minister-president, waarin bericht werd, dat Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Juliana door Gods goedheid bevallen was van een dochter, Marià Christina.

Hierop verhief de president zich van zijn zetel en sprak zijn groote blijdschap uit over het heuglijk gebeuren van den vorigen dag. Namens de Kamer hoopte hij, dat de jonggeborene, in welzijn opgroeiende, nieuwe levenskracht en geluk zal weten te schenken aan het Huis van Oranje, maar evenzeer aan het Nederlandsche volk.

Met een „God zegene Prinses Maria Christina en in haar ons Vaderland”, besloot de president zijn toespraak. Minister Beel, met de Excellenties Drees en Vos achter de ministers-tafel gezeten, sloot zich mede namens zijn ambtgenooten bij de gesproken woorden aan. Hartelijk applaus vertolkte de instemming van

sciëntie gezegd wordt, treffend en in overeenstemming met de waarheid. Toch wordt iets te veel verwaarloosd de band van het Christelijk geweten aan het Woord. Hierbij zij toegestemd, dat de geboden behandeling alle recht doet wedervaren aan het gemeen-menschelijke karakter, dat recht en staat dragen. Het zou dan ook te ver gaan op dit punt van een ernstig gebrek te spreken. Eerder is dat dan nog het geval bij het leerstellig gedeelte van het betoog over het recht tot opstand, waar van Romeinen 13 een niet volkomen verantwoorde uitleg gegeven wordt.

De verwerping der christelijke partijen rust op wankel fundamente. Zij loopen — zoo wordt gezegd — de kans topzwaar te worden. Zij binden soms het tijdelijke en het eeuwige te zelfverzekerd samen. Hoe zouden echter deze bezwaren den doorslag kunnen geven als thans in de staatkunde om een al dan niet christelijke samenleving geworsteld wordt? Is het voor de christenen nog mogelijk in landen die voor de beslissende keuze staan, zich te scharen binnen het kader eener niet bewust uit de beginselen van het christendom levende of beter nog zich niet voor Gods openbaring buigende staatkundige groep? Meent men werkelijk dat op een dergelijke formatie het communisme zich het hoofd te pletter loopen zal? Noorwegen ligt binnen de Russische invloedssfeer. Vroeg of laat moet het

zich uitspreken over het communisme. Is het verantwoord nu met deze vooruitzichten zich tegen christelijke partijorganisatie te verzetten? *)

De in het midden gebrachte bezwaren mogen niet blind maken voor de bijzondere verdiensten van het besproken werk. Het geeft zich niet over aan een stemming van wanhoop en ondergang maar tracht te redden wat er in het heden te redden is. Het heeft de groote vijand van dezen tijd herkend in den alvermogenden staat, onverschillig of deze nu een nationaal-socialistische of communistische gedaante aanneemt. Het geeft blijk van een zuiver vermogen de vragen des tijds aan te voelen. Het wijst zonder zich in wereldvreemde phantasie te verliezen, wegen aan, waarlangs de in een sliep vastgelopen wereld zich naar een gelukkiger verschieft kan voortbewegen. En het doet dit alles in een ook anderen sterkend vertrouwen op God, wiens hand het staatsleven, de gangen van overheid en onderdanen, bestiert.

*) Vergelijk over deze kwestie in het algemeen nog: Prof. Dr Th. L. Haitjema „De kerk als getuige”. „Wending”, 1e jaargang, 's-Gravenhage 1947, 714 en een artikel van mijn hand in het weekblad De Standaard, Zaterdag 1 Maart 1947: „De huidige verdeeldheid van het protestantisme en de anti-revolutionaire partij”.

het overgrootste meerendeel der Kamerleden. Na dit plechtige begin dompelde de Kamer zich in de materie van de „Wereldgezondheidsorganisatie”. Maar tot het einde der zitting bleef daar in den voorzitterszetel zichtbaar de witte schaduw, nu niet langer het bewijs van hetgeen gebeuren ging, maar van hetgeen gebeurd was.

Slag aan het groente-front

Zullen de groenteprijzen vrij zijn of zullen ze dit niet zijn?

Ziedaar de groote vraag, door den heer Van den Heuvel (A.R.) opgeworpen in zijn interpellatie over het conflict in den groentehandel. Voordat de interpellant aan deze vraag toekwam, besprak hij eerst den strafmaatregel van Minister Mansholt, die aan de vakgroepen hun verordenende bevoegdheid heeft ontnomen.

Waarom deed de Minister dit? Er wordt beweerd, dat de vakgroepen de groentehandelaren tot staking hebben aangezet; de heer Van den Heuvel had daarvan niets gelezen, althans niet in de vakbladen. Hij citeerde een uitlating, die hij gevonden had in het „Centraal Orgaan”, waarin de „Vakgroep aardappelen, groenten en fruit” adviseerde alleen die producten te kopen, welke een behoorlijke winstmarge waarborgen.

Zoo'n uitlating, aldus de heer v. d. H., kan toch kwalijk als een aansporing tot staking worden gekwalificeerd. Men kan toch van niemand verlangen, dat hij zijn producten met verlies zal verkoopen.

De Minister persisteerde echter in zijn opvatting dat sommige groepen aanstuurden op het stilleggen van den groentehandel, ten einde op deze wijze ongeoorloofden druk op de Regeering te oefenen. Wanneer dit was geschied, dan keurde de interpellant het ten sterkste af.

In de tweede plaats wees de heer Van den Heuvel op de schorsing van een vijftal verordeningen, waardoor ieder vrij was rechtstreeks bij den tuinder of op de veilingen groenten te kopen.

Is deze geheel vrije handel in groenten niet in strijd met de algemeene regelen geldende voor de vestiging van kleinbedrijf?

Hierna kwam de A.-R.-spreker op de voornaamste kwestie, het vaststellen van maximumprijzen voor de groenten. De heer v. d. H. bestreed dit ingrijpen van den Minister met alle kracht; hij sprak van het „heillooze pad”, waarop Zijne Excellentie Mansholt zich had begeven. Het prijsverloop der groenten in 1946 wettigde den genomen maatregel allerminst. Het vaststellen van maximumprijzen

helpt ook de arme gezinnen niet aan groenten. Hetgeen de Minister wil bereiken, ligt boven zijn macht, en niets werkt fnuikender voor het Overheidsgezag dan het uitvaardigen van voorschriften, welke niet kunnen worden nageleefd.

Het bedenkelijke is, dat de Staat zelf inkoopten doet boven de maximumprijzen, b.v. ten behoeve van het leger. Deze prijzen zijn bovendien in strijd met toezeggingen, door den Minister in het verleden gedaan. De conclusie van den interpellant was: laat de maximumprijzen los!

Deze conclusie werd echter door Minister Mansholt met niet minder groote stelligheid verworpen. Deze achte vrije prijsvorming in een tijd van schaarschte onmogelijk; de consument zou er de dupe van worden. Volgens Zijne Excellentie was bij de toezeggingen, aan den tuinbouw gedaan, uitdrukkelijk het voorbehoud gemaakt, dat bij het te hoog worden der prijzen ingegrepen zou worden.

Heel het agrarisch front kwam bij deze interpellatie in beweging. Niet minder dan 10 sprekers gevoelden zich gedrongen hun meening ten aanzien van het groente-conflict kenbaar te maken. Het waren de heeren Suurhoff, Schilthuis (P.v.d.A.), Bachg, Groen, Kortenhorst (K.V.P.), Borst, Hoogcarspel (Comm.), Schmal (C.H.), Zandt (St.G.) en Korthals (P.v.d.Vr.). De heer Groen, tuinbouw-expert, verklaarde meer aan de zijde van den interpellant dan aan die van den Minister te staan. De heer Schmal vond het onnemen van de verordende bevoegdheid ook weinig fraai, maar had bezwaar tegen het loslaten der maximumprijzen. Hij meende de oplossing te zien in het stellen van maximumprijzen ook voor de veiling, doch daarvan moesten de Minister en de interpellant, zij het op verschillende grond, niets hebben.

Dr Kortenhorst maakte het den Minister lastig door te betoogen, dat de bewindsman de competentie niet had de verordenende bevoegdheid in te trekken. Als dat gebeuren moest, was zulks de taak van den wetgever. De Minister waagde zich niet op dit voor hem gevaarlijke terrein en verklaarde deze staatsrechtelijke knoop op dat oogenblik niet te kunnen ontwarren.

In weerwil van het groote aantal medicijnmeesters slaagde men er niet in het juiste geneesmiddel te vinden. De Minister verklaarde zich tot overleg bereid, op voorwaarde, dat de organisaties haar advies, niet op de veilingen te kopen, zouden intrekken.

De Kamer ging hierna tot 18 Maart uiteen.

Eerherstel der provinciën?

Ons A.R. Tweede Kamerlid, Mr J. Algera, heeft in de vergadering der 2e Kamer op 21 November 1946 ter gelegenheid van de behandeling van de begroting van Binnenlandsche Zaken een rede gehouden, waarin zeer belangwekkende woorden zijn gesproken over de positie der provinciën in ons Staatsbestel.

De heer Algera deed zich hierbij kennen als voorstander van „een ontwikkeling, die er op gericht is het centralistisch gevaar den kop in te drukken”. In het vervolg van het betoog treffen we de gedachte aan: Vergroot de taak van de provinciale besturen en beperk de taak van het Regeeringsapparaat, dat in den Haag is geconcentreerd. De provinciale hoofdsteden moeten meer dan tot nu toe de administratieve- en bestuurscentra worden, omdat zij korter bij de bevolking leven. Het is goed het Regeeringsapparaat niet te ver van de bevolking te doen staan.

Hoewel we onzen lezers gaarne de lezing van de geheele rede gunden, willen we volstaan met het volgende citaat, ontleend aan de rede van den heer Algera.

„Naar mijn stellige overtuiging behoort meer dan tot nu toe aan de gewesten een beteekenisvolle plaats in ons Staatsleven te worden toegekend. Tot op heden is die rol zeer bescheiden, hetgeen ik beschouw als een gevolg van den angst, dien men na de Fransche revolutie heeft gehad voor een herleefd federalisme. Mijnheer de Voorzitter! Dat gevaar bestaat nu niet meer, zoo het ooit heeft bestaan; alle provinciën beschouwen zich als een ondeelbaar stuk van het Koninkrijk der Nederlanden, geene uitgezonderd, maar binnen dat kader mag nu ook een eervoller positie voor de gewesten worden gevraagd, dan tot nu toe het geval is geweest.

Verouderd is de bepaling uit de Grondwet, dat de verordeningen van de Provinciale Staten de goedkeuring van den Koning moeten hebben; waarom zou een preventieve controle voor de provinciën noodig zijn, terwijl dat voor de gemeenten niet eens geldt?

Verouderd is de bepaling in de Provinciale Wet, dat de Staten alleen met Koninklijke machtiging in buitengewone vergadering mogen samenkomen. De gemeenteraden daarentegen mogen vergaderen wanneer zij willen; er is zelfs een minimum aantal vergaderingen in de wet vastgelegd.

Zouden wij niet maar eens gaan spreken over eerherstel der provinciën?

Wij moeten nu niet levenloos vasthouden aan bestaande verhoudingen, maar er moet worden onderzocht in hoeverre de door mij genoemde omstandigheden en de wenschelijkheden, die ik heb uitgesproken, consequenties meebrengen in staatsrechtelijken of in administratiefrechtelijken zin. Hier liggen waarden, die wij niet verloren mogen laten gaan; waarden die bijdragen, op den grondslag van het eigene, tot de kracht van ons vaderland.”

Het zou te ver voeren hier een historisch overzicht te geven van de positie der provinciën vóór en na 1814. De bepalingen in de Grondwet en de Provinciale Wet droegen in zeer sterke mate en dragen ook na de wijzigingen nu nog de sporen van de opvattingen, die bij de wederinstelling der provinciën bij de Grondwet van 1814 bestonden, n.l. de vrees voor al te zelfstandige provinciën binnen den Staat. Het Koninkrijk zou niet worden de federatie van een aantal provinciën.

Van Maanen stelde zijn visie in de volgende bewoordingen: „dat de voormalige samenstelling der Staten niet wederom kan ingevoerd worden; niet minder, dat hun vorig gezag niet meer bestaan kan, en zij voortaan geen eigen gezag zullen kunnen uitoefenen dan gesubordineerd aan dat van den Souvereinen Vorst”.

Deze vrees voor federalisme speelt in onze huidige wetgeving nog een belangrijke rol.

Volgens de bepalingen der Provinciale wet mogen de Staten slechts vergaderen in de provinciale hoofdsteden.

In buitengewone omstandigheden kan de Kroon een andere plaats daartoe aanwijzen. Dat mogen de Staten dus zelf niet.

Jaarlijks worden twee gewone zittingen gehouden. Buitengewone zittingen mogen slechts worden gehouden na voorafgaande machtiging van de Kroon. We zien dus hieruit, dat de Provinciale Staten zelf over het bijeenkomen van hun College niet hebben te beslissen, doch dat hier alleen zeggenschap is toegekend aan de wet en aan de Kroon. De zittingen worden door den voorzitter geopend en gesloten „in naam van den Koning”.

Stelt men daar nu tegenover, de bepalingen der wet ten aanzien der gemeenteraden, dan blijkt wel zeer duidelijk dat men in het verleden in de gemeenten niet, doch in de provinciën wel een bedreiging heeft gezien voor de eenheid van het nieuwe Koninkrijk der Nederlanden. Hoe men nu ook over gecentraliseerd of ge-

decentraliseerd bestuur van den Staat moge denken, dit staat wel vast, dat voor de vrees voor een al te groote zelfstandigheid der provinciale besturen binnen het Staatsverband in onze dagen zeker geen reden meer is.

Wie zal nu nog bezwaar kunnen hebben tegen de bevoegdheid van provinciale staten om te vergaderen, indien zij meenen dat het belang der provincie het houden van een vergadering eischt? Eenige mogelijkheid van benadeeling van het Staatsbelang vermag ik daarin niet te zien.

Van groot belang is naar onze meening ook een ander, door den heer Algera in bespreking gebracht punt, t.w. het uitbreiden van de taak der provincie

In dit betoog is de spreker ingegaan tegen een tendenz, die we in den naoorlogschen tijd op vrijwel elk gebied hebben kunnen aantreffen, n.l. het streven naar concentratie en centralisatie; een streven dat vooral in den bezettingstijd „zijn kans had gekregen”, omdat toen op een actieve deelneming van de bevolking aan het bestuur, op geenerlei wijze prijs werd gesteld. Nu dient echter niet alleen te worden gestreefd naar het herstel van den gedecentraliseerden bestuursvorm, maar zal bovendien de

vraag onder de oogen moeten worden gezien, hoe uit het leven zelf zooveel mogelijk daartoe geschikte krachten kunnen worden gemobiliseerd om het bestuur zoo kort mogelijk bij de bevolking te doen leven.

Wij hopen dat de door den heer Algera gegeven suggesties voorwerp van nader onderzoek zullen worden. Een eerste stap op dien weg zou kunnen zijn, dat de Commissie-Oud o.m. de opdracht heeft de taakverdeeling tusschen het Rijk, de provincie en de gemeente te beziën.

Daarbij komt dus ook de vraag aan de orde: welke taak moet de provincie voortaan hebben. Wij meenen echter, dat daaraan behoort vooraf te gaan een onderzoek, om de praelabele vraag te beantwoorden, welke de staatsrechtelijke positie der provincie in ons Staatsbestel zal moeten zijn.

Naast een krachtig gemeentelijk leven, opkomende uit levenskrachtige gemeentelijke eenheden is in een goed georganiseerd systeem van gedecentraliseerd bestuur plaats voor een belangrijke provinciale bestuurstaak, uit te oefenen door een bestuursorgaan, dat bevrijd is van de banden, die slechts te verklaren zijn uit wantrouwen in vroeger dagen; wantrouwen waarvoor nu geen reden meer is. H.

De Politieke Delinquenten

Bij de schriftelijke en mondelinge behandeling van de begrooting van Justitie is uitvoerig stilgestaan bij een probleem, waarvan de oplossing wel mag worden gezien als een „voorwerp van aanhoudende zorg der Regeering”.

Dit vraagstuk is belangrijk, omdat zoo spoedig mogelijk „recht” moet worden gesproken; omdat in een rechtsstaat ontoelaatbaar is, dat een burger geruimen tijd gedetineerd is zonder te worden verhoord; omdat eveneens in strijd met het wezen van een behoorlijke rechtspleging is, dat iemand vele maanden van zijn vrijheid beroofd is, zonder dat van hem zelfs een dossier aanwezig is en dus aan de hand van stukken niet direct een antwoord kan worden gegeven op de vraag, waarom de betrokkene is gearresteerd.

Al is de eisch, dat het recht zal worden gehandhaafd, primair, dat neemt niet weg, dat niet voorbijgegaan mag worden aan het feit, dat in de praktijk moeilijkheden zijn opgetreden, die men in den tijd vóór de bevrijding niet heeft voorzien en die het verklaarbaar maken, dat verkeerde toestanden niet steeds waren te vermijden.

De chef van den Staf Militair Gezag heeft op 5 Februari 1945 een Algemeene Lastgeving uitgevaardigd, waarin werden opgesomd de categorieën onvaderlandslievende lieden, die moesten worden gearresteerd bij het aanbreeken van het uur der bevrijding.

Toen de normen, welke in deze Lastgeving zijn gevolgd, werden opgesteld, kon niemand een eenigszins betrouwbare schatting maken van het aantal personen, dat bij toepassing van de gestelde regelen voor arrestatie in aanmerking zou komen. Bovendien kon men ook niet te voren afdoende maatregelen nemen voor de huisvesting in kampen, terwijl de mate waarin behoefte zou zijn aan bewakingspersoneel en materieel evenmin bij benadering was te beziën.

Teneinde onzen lezers een indruk te geven van den omvang van het probleem der politieke delinquenten, mogen we wel eenige cijfers noemen.

Blijkens de Memorie van Antwoord (begrooting van Justitie 1947) bedroeg het aantal ge-

detineerden op 15 October 1945 96.044. Hoewel geen totaalcijfer bekend is, mag men aannemen, dat dus na de bevrijding meer dan 100.000 personen onder de arrestatieregeling vielen; blijkbaar een getal waarop men in Londen niet heeft kunnen rekenen.

Op 15 October 1946 bedroeg het aantal in bewaring gestelden 39.044, dat is precies 57.000 minder dan op denzelfden datum van het voorafgaande jaar. Bovendien rekent de Minister van Justitie nog op voortzetting der vrijlatingen. Immers in de begroting 1947 is nog „slechts” gerekend op de bewaring in kampen van 30.000 personen.

Een ander aspect van het vraagstuk willen wij slechts even noemen, n.l. het financieele. Het behoeft weinig betoog, dat de huisvesting voeding en bewaking van al deze lieden aan de schatkist zeer zware eischen heeft gesteld en nog stelt en reeds zeer vele millioenen heeft gekost.

Datzelfde geldt voor de berechting, want ook daarvoor is een apparaat noodig, dat niet onbelangrijke kosten met zich brengt.

Het aantal uitspraken der Tribunalen bedroeg van het begin der werkzaamheden tot September 1946 (M. v. A. Justitiebegroting) 12.844, dat der Bijzondere Gerechtshoven 2736, d.i. totaal 15.580.

Van dit aantal vonnissen van 15.580 betroffen 21 levenslange gevangenisstraf en 69 de doodstraf. Het zal bij kennisneming van deze cijfers opvallen, dat de zwaarste 2 straffen in een zeer klein aantal gevallen zijn uitgesproken, immers slechts in 90 van de 15.580 gevallen.

Daarbij dient er bovendien op te worden gewezen, dat van deze 69 doodstraffen nog slechts een zeer klein aantal is voltrokken.

Vergelijkt men nu nog het aantal personen, dat zich in bewaring heeft bevonden (pl.m. 100.000) met het aantal uitgesproken vonnissen, dan ligt de conclusie voor de hand, dat de Tribunalen en Bijzondere Gerechtshoven nog niet „klaar” zijn.

Men moet echter bij de beoordeeling dezer cijfers wel rekenen met het feit, dat vele delinquenten niet voor een Tribunaal of Bijzonder Gerechtshof zullen verschijnen, omdat zij bij beschikking van een procureur-fiscaal onder bepaalde voorwaarden buiten vervolging worden gesteld. Achten zij deze voorwaarden niet acceptabel, dan kunnen zij verzet aantekenen, met het gevolg dat hun zaak alsnog op de normale wijze wordt berecht.

Over dit instituut van „voorwaardelijke buitenvervolgging-stelling” zou een afzonderlijk artikel zijn te schrijven. We volstaan met een

korte opmerking. Ten einde de berechting zooveel mogelijk te bespoedigen en te vereenvoudigen, hebben de procureurs-fiscaal de bevoegdheid iemand buiten vervolging te stellen onder voorwaarde — en nu noemen we eenige mogelijkheden — dat hij f 10.000.— boete betaalt; voor 10 jaar het recht mist om ambten of bedieningen te bekleeden; gedurende een termijn van 10 jaren het actief en het passief kiesrecht mist; enz.

Het is begrijpelijk dat men naar vereenvoudiging van de rechtspleging heeft gestreefd, doch in de praktijk doen zich wel ernstige bezwaren voor tengevolge van deze voorwaardelijke buitenvervolggingstelling door een procureur-fiscaal. Het betreft hier lang niet altijd gearresteerde N.S.B.-ers, maar b.v. vaak personen, die nimmer van hun vrijheid zijn beroofd, doch die als directeur van een onderneming **verdacht** zijn van begunstiging van den vijand. Deze personen ontvangen een dergelijke beschikking op een moment, waarop ze door dengene, die de beslissing heeft genomen, nog nimmer zijn verhoord.

Weliswaar kunnen zij verzet aantekenen, maar dan is alleen het maandenlang afwachten van een proces het middel, om te worden gerehabiliteerd. Wij achten dit na ervaring met eenige praktijkgevallen wel een zeer ernstig bezwaar van deze „spoedbehandeling”. Wij stemmen dan ook volkomen in met de opmerking, die van A.R.-zijde in de Tweede Kamer is gemaakt, dat de voorwaardelijke buitenvervolggingstelling door de rechterlijke colleges dient te geschieden in plaats van door de procureurs-fiscaal.

We hebben getracht onzen lezers in het kort een beeld te geven van de groote moeilijkheden, die met de aanwezigheid van politieke delinquenten samenvallen; tevens om te doen zien van welk een **omvang** dit vraagstuk is.

Regering, bijzondere gerechtshoven en tribunalen staan nog steeds — 20 maanden na de bevrijding — voor een geweldige taak.

De gevangenneming geschiedde massaal. Zij voorkwam een bijltjesdag, chaos en moord. De berechting zij snel, streng en rechtvaardig.

H.

Wij rekenen op Uw medewerking
voor het slagen van het

Millioenplan

De Morgennevels zwichten

Het eerste deeltje van Algra's samenvattend werk, dat verschijnt onder den verzamelnaam „Dispereert niet” draagt tot titel: „De morgennevels zwichten.” Hierin wordt de geschiedenis van ons vaderland behandeld vanaf de vroegste tijden tot ongeveer 1300, wanneer dus de dageraad van den nieuwen tijd begint te lichten, maar ook het moment, waarop Holland en Vlaanderen een eigen en actieven rol gaan spelen in de internationale politiek. *

Dit eerste deeltje is op zich zelf reeds uitermate merkwaardig. Men verbaast zich over de juiste karakteristiek van ieder hoofdstuk. Het is alles origineel in den goeden zin van het woord zonder gewild te zijn. Telkens weer treft de rake typeering, en wanneer men zich die hoofdstukken goed in het hoofd prent, heeft men tevens de historische lijn te pakken. En dat is van zoo groote beteekenis. Het gaat er toch steeds om die historische lijn te zien — want alleen dan leert men ook historisch denken. Neen, men verdringt niet in de massa van feiten en gebeurtenissen. Tal van mooie historische fabeltjes en verhaaltjes worden onbesproken gelaten — en aan anderen wordt zeer nuchter maar kort en goed een einde gemaakt. Er wordt geen spelletje gespeeld met de romantiek in de geschiedenis. Maar de typeering is telkens weer raak en goed gevonden.

„Aan den zoom van een wereldrijk” is het eerste hoofdstuk, en daarin wordt kort maar klaar de geheele geschiedenis der Bataven en den invloed der Romeinen op ons land behandeld.

„De gepelde terp” — het tweede hoofdstuk — doet zien op welke wijze de vroegste bewoners van ons land hun woningen bouwden, in den tijd dat ons land nog hooger lag dan den zeespiegel. Maar in den loop der jaren daalde het land of steeg de zee en van toen af begon de strijd tegen het water, en in dien tijd ontstond tevens de rechtsregel: „Dien 't water deert, die 't water keert”.

In een volgende paragraaf „Heiligenlevens” wordt de kerstening van deze landen geschetst. Willibrord — Bonifacius — Liudger.

Dan volgt „De groote Keizer”, de geschiedenis van Karel de Groote, en „De grimma herna”, — dat zijn de aanvallen van de Denen en Noormannen. In het hoofdstuk „Tusschen duin en moeras”, wordt de ontwikkeling van het graafschap Holland geschetst. Wat is de typeering hier uitstekend. Wie dit eenmaal gelezen heeft, vergeet het van zijn leven niet meer. Holland, dat later zulk een belangrijke rol zal spelen, is dan nog slechts een klein stukje land met bitter weinig beteekenis. Het groeit — het ontwikkelt zich, volkomen zelfstandig, omdat het aan de eene zijde is beschermd door de zee — aan de andere zijde door meer en moeras. Maar het zoekt reeds naar contact met de buitenwereld, vandaar de botsing met de Friezen in het Noorden, om een front te kunnen vormen

aan de steeds grooter wordende Zuiderzee, de Amstel, vandaar de poging om naar het Zuiden zich lucht te verschaffen, en dus de botsing met Vlaanderen over de Zeeuwsche eilanden, en de Schelde.

Neen het gaat niet over een geheele serie stuk voor stuk onbelangrijke graven, ieder met hun eigen geschiedenisjes. Dit alles wordt als volkomen onbelangrijk ter zijde gelaten. Het gaat slechts om de ontwikkeling van het kleine boersche Holland, dat straks een wereldrol spelen gaat.

„Een pijler van het rijk” dat is het belangrijke bisdom Utrecht en tevens is het getypeerd. Terwijl Holland en Friesland zich volkomen zelfstandig ontwikkelen en ondanks alles worstelen voor het naakte vrije bestaan, is het bisdom Utrecht eigenlijk de gebalde vuist van den keizer, waarmede hij de lage landen aan de zee aan het rijk tracht te verbinden. Vandaar ook de groote beteekenis van het Sticht, dat toen dan ook veel en veel grooter was dan het tegenwoordige Utrecht, zich uitstreckte tot diep in Holland en bovendien meester van het Oversticht, het tegenwoordige Overijssel, terwijl ook Drente aan den Bisschop onderworpen was evenals Groningen. Maar de slag bij Ane in 1227 maakte daaraan een einde en ook Drente en Groningen gingen eigen weg. De pijler was gebroken. Wanneer in een volgend hoofdstuk Friesland aan de beurt komt treft de juiste karakteristiek opnieuw. „De vrije Zathe” — dan gaat het over den vrijen eigengeërfden boer — over een bevolking zonder Graaf of Heer. Holland pogde tevergeefs het te onderwerpen. De bisschop van Utrecht slaagde evenmin. In kleine, eng begrensde rechtsgemeenschappen deed men zijn eigen zaken af. Zonder inmenging van buiten. Vrijheid — dat beteekende iets heel concreets: als een vrij man mee beslissen in de zaken van de eigen gemeenschap, die naast, niet onder andere gemeenschappen stond. Maar vrij is de man, die op een Zathe woont, die een erf heeft. Daarin schuilt diepe zin.

„Aan Maas en IJssel”. Hier niet de geslaagde typeering. Het gaat over Gelderland. Het klinkt zoo onzijdig — zoo neutraal — „aan de Maas en IJssel”, alleen maar een plaatsaanduiding. En dan nog wel een hertogdom, en een hertog is meer dan een graaf. Maar de hertog werd dan ook door den keizer benoemd, en daarom vindt men dan ook in dit hoofdstuk de uiteenzettingen over hofrecht, leenrecht etc. Gelderland draagt niet zooveel bij aan de vaderlandsche historie, en als in dit hoofdstuk toch een uitermate belangrijke veldslag wordt genoemd, dan is het die van 1288 bij Woeringen, waarin Hertog Jan I van Brabant met zijn vijanden afrekende en Gelre was het kind van de rekening.

Maar de „Burgers van Boudewijns land” dat zijn de Vlamingen, Gent en Brugge dienen zich aan. De Leliaerts en de Clauwaerts roeren zich geducht.

De slag bij Groeningen — 1302 — de gulden sporenslag redt het Vlaanderenland van Fransche overheersching, dat zich nadien kon ontwikkelen in vrijheid, in Dietschen geest, naar eigen volksaard. Vlaanderen werd cultureel een voormuur tegen Frankrijk.

Dan volgt de samenvatting.

„Tuschen duin en moeras ging Holland zijn eigen gang, het strekte zijn hand uit naar de Schelde en het Vlie. Het was zelfstandig tot eenkennig toe. In het Noordelijk terpenland was slechts een brokelende staatkundige organisatie, maar een oude vrijheid. In het Oosten week de invloed van den Keizer terug en was het overwicht van Keulen gebroken. En in het Zuiden had Vlaanderen met een harden slag de deur gegrendeld.

Het begint te dagen.

We herkennen ons zelf.”

Drie hoofdstukken besluiten dit eerste deeltje. In „Kerk en Klooster” wordt de betekenis vooral van het klooster voor den landbouw aangetoond. „Het zwaard voor pelgrimsstaf geheven” behandelt de kruistochten en de maatschappelijke gevolgen daarvan, ook al maakten zij geen einde aan de

lijfeigenschap, zooals het mooie verhaal in de Nederlandsche schoolboeken luidt.

Het laatste hoofdstuk is „Holland! Parijs!” Merkwaaardige titel voor een paragraaf, waarin Floris V de hoofdrol speelt. En toch, hoe goed ook weer getypeerd. Het was Floris V die Holland voltooide. Nu kijkt het uit langs alle waterwegen in het Deltagebied van Rijn en Maas. Maar Floris V, die als agent van Engeland optrad, loopt over naar Frankrijk. De frontverandering was radicaal en zij kostte den graaf het leven, dank zij Engelslands bloedgeld. De „Intelligence Service” werkte ook toen reeds. Daarna volgde een periode van onrust en verwarring. Holland was in het vaarwater van de groote politiek gekomen.

Inderdaad, men moet den schrijver hulde doen, omdat hij er in slaagde in nauwelijks 150 pagina's een zoo beknopt, maar tevens een zoo pakkende uiteenzetting te geven over meer dan 13 eeuwen van onze historie. Wetenschappelijk verantwoord en toch voor het volk verhaald. Aan een zoodanige behandeling van de stof bestaat groote behoefte. Dit werk zal de verdieping van het nationaal besef in dezen losgeslagen tijd bevorderen.

Dr A. KUYPERSTICHTING

Aanwinsten van de **Dr A. KUYPERSTICHTING** sinds October 1946

Het ligt in de bedoeling in ons blad opgave te doen van de nieuwe aanwinsten der Dr A. Kuypersstichting. Dit kan het gebruik van de bibliotheek der Stichting bevorderen.

GAAY FORTMAN, B. DE Levensbericht van Prof. Mr V. H. Rutgers, Kampen 1946.

FUYKSCHOT, F. P. Dat is bedrijfsorganisatie, Utrecht 1946.

BLOEMBERGEN, E. en H. E. R. E. A. FRANK. Administratieve rechtspraak op econ. terrein. Prae-adv. Haarlem 1946.

OKMA, N. Werkelijkheid en beginsel in het verenigingsrecht, Wageningen 1946.

DIEPENHORST, I. A. en J. WIARDA. Het vraagstuk van de doodstraf, A'dam 1946.

Verslag van de 21ste alg. vergadering v. h. Chr. Nat. Vakverbond in Nederland z.p. 1946.

BAAK, J. C. De verhouding van den Russischen tot den West-Europeeschen mensch, 2e dr., A'dam 1946.

DIEPENHORST, I. A. Hist.-critische bijdrage tot de leer van den Chr. staat, A'dam 1943.

WOELDERINK, J. G. Christendom en humanisme, 's-Gravenhage 1945.

LIEB, F. Rusland unterwegs, Bern 1945.

Het Friesche Dagblad getuigt z.p. 1945.

DONNER, A. M. De rechtskracht van administratieve beschikkingen, Alphen a. d. Rijn 1941.

Nedergeworpen, doch niet verdorven z.p. 1946.

Twintigste verslag v. h. Chr. Nat. Vakverbond 1941—1945 z.p. 1945.

MEYER RANNEFT, J. W. De weg naar Indië, Amsterdam 1945.

JOSSELIN DE JONG, J. P. B. Het Indië van Meyer Ranneft, Leiden 1945.

TAS, S. Nederland—Indonesië, Amsterdam 1945.

BRINK, H. v. d. Een eisch van recht. 2e druk. Amsterdam 1946.

VERKUYL, J. De achtergrond van het Indonesische vraagstuk, 's-Gravenhage 1946.

VRIES, C. W. DE Het grondwettig koningschap onder koning Willem III, 1849—'70. 's-Gravenhage 1946.

EYSINGA, W. J. M. VAN Eenige beschouwingen over het internat. statuut van de Noord-Nederl. staat, Haarlem 1946.

PROEVE van een ontwerp van wet op de bedrijfsschappen en den Soc.-econ. Raad, 3e druk 1946.

VOORONTWERP van wet op de bedrijfsschappen (Ontwerp-Vos) 1945.

MEULINK, J. De plaats der kartels in het orderingsstreven, 1942.

HOE er in Nederland gewerkt wordt voor eenzijdige bewapening en dienstweigering (1930).

REGLEMENT van den Ned. Bond van Jongelings-Vereenigingen op Geref. grondslag, 1946.

WOELDERINK, J. G. Waar ligt de fout?, 1946.

ROEST, J. W. VAN DER Het vraagstuk der gemeentelijke aanvullingsbevoegdheid, 1942.

BRIX, W. J. G. Waarom moeten Nederland en O.-Indië één zijn?, 1945

INDONESIE in het Parlement, 1946.

FEUILLETAU DE BRUYN, W. K. H. Welk aandeel heeft Dr v. Mook gehad in de gezagsscheuring in Ned.-Indië?, 1946.

DIEPENHORST, I. A. De verhouding tusschen kerk en staat in Nederland, 1946.

KLINKEN, L. VAN Wijsgerige achtergronden van de paedagogische verscheidenheid bij het lager onderwijs in Nederland in de 20e eeuw, 1946.

RIP, W. De Volkshoogeschool [1946].

RUPPERT, M. Bedrijfsorganisatie [1946].

GESCHRIFTEN van de Vereeniging voor Administratief Recht, 1940—'46.

- VORMING buiten schoolverband, 1947.
- SCHOUTEN, J. „Je maintiendrai” [1946].
- MUISWINKEL, F. L. VAN, Geleide economie [1946].
- BOLKESTEIN, G. Schema van de organisatie voor het onderwijs I, 1946.
- MEMORANDUM betreffende verlangens..... ten aanzien van Duitsland, 1946.
- MOLENAAR, A. N. Staatk. perspectieven, 1945.
- KLOEKE, G. G. De taalkundig-culturele kant van het annexatie-vraagstuk, 1946.
- BURG, G. VAN DEN Alles of niets bij de geleide economie?, 1946.
- RHILJN, A. A. VAN Geleide economie, 1946.
- VISSER VAN NIEUWPOORT, A. De Anti-Revolutionaire partij en Dr H. Colijn, 1946.
- QUINT, A. W. Perspectieven der bedrijfsorganisatie, 1945.
- KEUNING, H. J. Neerland's grootheid, Neerland's zwakheid, 1946.
- Rapport van een commissie uit de Stichting van den Arbeid. z.j.
- VALK, H. M. H. v. d. De geld- en kapitaalmarkt, 3e dr. 1946.
- LIEFTINCK, P. Uitwegen uit den chaos, 1946.
- VERSTEEG, Th. A. Moet ook in geval van faillissement van een der echtgenooten worden rekening gehouden met vergoedingsrechten? 1946.
- HELSDINGEN, W. H. VAN De plaats van Nederlandsch-Indië in het koninkrijk, 1946.
- Overheidsvoorlichting.
- FREDERIKS, K. J. Op de bres, 1945.
- ZIJLSTRA, A. Wat zegt de Schrift van Overheid en volk?, 1946.
- De Nederlandsche Unie en haar Driemanschap, 1946.
- HAMILTON, M. A. Britsche democratie in oorlogstijd, 1945.
- RESOCIDEM. Over de mogelijke ontwikkeling van de S.D.A.P. tot breede volkspartij, 1946.
- Verslag van de buitengewone Deputatenvergadering, 23 Januari 1946.
- VERAART, J. A. Inleiding tot de Nederlandsche constitutie, 1945.
- ROMME, C. P. M. Nieuwe grondwetsartikelen 1943.
- DIEPENHORST, I. A. Religiedelicten, 1945.
- ZEEUW J.Gz., P. DE Vorstin en volk, 1945.
- GRAAF, S. G. DE De organisatie van den vrede, 1945.
- Congres van den Arbeid, 28 Nov. 1945.
- DRIES, N. C. M. A. VAN DEN De Hooge Raad der Nederlanden tijdens de bezetting, 1945.
- Komt er inflatie.....?, 1946.
- Enkele maatregelen ter voorkoming van de spanning tusschen loonen en prijzen, 1946.
- Eerste nota over het Centraal economisch plan-1947, 1946.
- DOES, L. P. v. d. De economische beteekenis der sociale verzekering, 1946.
- Verslag over de werkzaamheden van de Stichting van den Arbeid, Mei 1945—Mei '46.
- Statuten van de Stichting van den Arbeid.
- ANEMA, A. Bezieling en bezinning, 1946.
- BRUGMANS, H. Denis de Rougemont en het Franse personalisme, 1946.
- HOEDEMAKER, Ph. J. Een staat met den Bijbel, 1941.
- Het handvest van San Francisco, 1945.
- GOSSE, F. Het bestuur der buitenlandsche betrekkingen in Engeland 1880—1914, 1946.
- KRAEMER, H. Op welken grondslag?, 1945.
- DULLEMEN, A. A. L. F. Staatsnoodrecht en rechtsstaat, 1946.
- ANEMA, A. Politieke rondblik, 1946.
- ZUIDEMA, S. U. De Indische kwestie, 1946.
- HELSDINGEN Sr, C. C. VAN „Cri de coeur”, 1946.
- GREIDANUS, Tj. Monetaire Stabiliteit, 1946.
- STAATSINRICHTING. ONZE Door A. v. d. D., 4e druk, 1946.
- DIEPENHORST, I. A. Christelijke Staatkunde, 1946.
- STUKKEN betreffende de Stichting van den Arbeid 1945, 1946.
- SCHOLTEN, L. W. G. De overheid..... U ten goede, 1945.
- OMMEN KLOEKE, W. K. J. J. VAN De vrijheid van beroep en bedrijf, 's-Gravenhage 1946.
- SLOTENMAKER DE BRUINE, G. H. Een andere grondwet?, Amsterdam 1946.

Voor het Millioenplan zijn nodig **1.000.000 gulden**

Voor *Nederlandsche Gedachten*

zijn nodig **20.000** abonne's

Het resultaat van de actie voor het Millioenplan wordt regelmatig medegedeeld in *Nederlandsche Gedachten*.

U moet dus als medewerker van het plan toch zeker ook wel abonne zijn op het officieele orgaan van de A.R. Partij.

De prijs is slechts f 3. — per jaar en het adres is Drift 13, Utrecht

Nieuwe uitgaven

van het

Centraal Comité

- No. 1 Politieke rondblik, Prof. A. Anema ..... f 0.45
No. 2 Geleide Economie, Dr F. L. van Muiswinkel .... f 0.45
No. 3 Bedrijfsorganisatie, M. Ruppert ..... f 0.45
No. 4 Christelijke Staatskunde, Prof. I. A. Diepenhorst f 0.95
No. 5 Je Maintiendrai, J. Schouten ..... f 0.25
Alleen voor no. 5: bij 10 stuks tegelijk f 0.20

Voorts zijn verkrijgbaar:

- No. 6 Het Program van Beginselen ..... f 0.02^{1/2} per stuk.
bij 100 exemplaren f 2.—
No. 7 Model-reglement van een Kiesvereniging ..... f 0.40
No. 8 Model-reglement van een Centrale
Kiesvereniging f 0.40
No. 9 Model-reglement van een Dorpskiesvereniging f 0.40

— Uit ouden voorraad nog leverbaar tegen verlaagde prijzen zoolang die voorraad strekt:

- No. 10 Leidraad voor huisbezoekers, C. van den Heuvel f 0.15
No. 11 Verslag buitengewone Deputatenverg. 23 Jan. '46 f 0.20
No. 12 Bij de Stembus van 1946 (bevat: statuten - beginselprogram - program van actie en toelichting) f 0.25

Alle bestellingen gaarne door middel van overschrijving op gironummer 89.673
ten name van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen
te Den Haag, Dr Kuypersstraat 3

Moet per kwitantie worden gedisponeerd, dan wordt f 0.30 extra in rekening gebracht

~~As on mg~~

~~Wagon~~

~~Wagon~~

~~Wagon~~

~~Wagon~~

~~Wagon~~

NEDERLANDSCHE

GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

INHOUD

van dit nummer:

C. VAN DEN HEUVEL	De belastingpolitiek na den oorlog
DRIESTAR	Illegale progressie
„	Het Communisme
„	Gedérailleerde Democratie
— —	Uit de Partij
— —	Levensbericht Jhr Mr H. A. M. van Asch van Wijck
Mr L. W. G. SCHOLTEN	De Afwezigen
JONGEREN STUDIECLUBS	Verslag Hoofdbestuursvergadering
	Declamatorium
	Prov. Verband Gelderland
	Prov. Verband Zuid-Holland
N. VAN DER BRUGGE	Ons onderling gesprek
J. A. SCHEPER	Een stem uit het clubleven
A. STAPELKAMP	Noodregeling ouderdomsvoorziening
Dr J. BUTER	De opbouw van Bedrijfsorganisaties
Mr A. B. ROOSJEN	Uit het Parlement
Mr W. RIP	De toekomstige Landbouwpolitiek

De eerste druk was in enkele weken uitverkocht. Nieuwe druk ligt ter perse.

Op den Rand van Leven en Dood

De negen laatste bezettingsmaanden:
de barre winter van 1944-1945 en
het doodelijk angstige voorjaar 1945

Met een reeks Aanteekeningen ter confrontatie van de Kroniek

door
H. DIEMER

met 54 foto's, waarvan vele vrijwel onbekend, en een aantal teekeningen, in geheel linnen band met goud stempel, en in stofomslag, 262 blz., royaal formaat. Prijs f 4.50.

Uit enkele recensies:

De bekende auteur M. J. LEENDERTSE in GELDERSCH DAGBLAD: Dit boek leest door zijn pittigen stijl, zijn overvloed van feitenmateriaal, zijn preciese registratie van hetgeen van dag tot dag in het westen des lands gebeurde, het persoonlijke, eigen cachet als een „roman“.

Ds F. C. MEYSTER in de Rott. Geref. Kerkbode: 't Is een boek om te hebben, te lezen en te bewaren.

TROUW: Het is een boek, dat geen aanbeveling noodig heeft.

FRIESCH DAGBLAD: Wie een betrouwbaar relaas wil bezitten van hetgeen zich tijdens den hongervinter in een groote stad van Holland heeft afgespeeld, koope dit boek.

KERKNIEUWS: De auteur heeft zich kunnen concentreren op de stof, die hij onderhanden heeft..... Dit boek bezit niet alleen illustraties tusschen den tekst, maar geeft aan het slot een zestigtal pagina's uitsluitend foto's op kunstdrukpapier. Dit alles maakt deze uitgave zoo waardevol.

De historicus J. SNOEP in de NIEUWE HAAGSCHE COURANT: In woord en beeld is „Op den rand van leven en dood“ een werk van documentaire waarde.

GRAFISCH ORGAAN: Die het betalen kan schaffe zich het boek van Diemer aan. Voor nu en later.

Ds W. W. MEYNEN in de KERKBODE der classes Barendrecht en Dordrecht: Hier ligt voor ons 'n boek, dat z'n waarde heeft en houdt voor 't huidige en 't komende geslacht, een boek om te hebben en te houden, om telkens weer op te slaan, om ons, ondankbare menschen, die zoo licht vergeten, het heden der vrijheid te doen zien bij het verleden der slavernij, en der rechteloosheid! om ons blij te doen zijn om wat wij weer hebben!

Ds H. W. ENGELKES in de KERKBODE VAN DELFT: Dit boek is verder niet alleen uit letterkundig, maar ook uit nationaal oogpunt goed te noemen. Het verzet van ons volk tegen den Duitschen indringer wordt als een roeping gezien, de bevrijding als het wonder van Gods uitreddende genade.

Ds B. RIETVELD in de KRALINGSCHE KERKBODE: Daarom is dit boek niet een boek om eens een keer te lezen. Het is een boek om te bezitten, en te bewaren en om de navolgende geslachten in handen te geven.

Bij ons is heden verschenen:

Beginsel en Vaderland

Eén in de verdrukking, één in het volksherstel

door **H. DIEMER**

Het boek bevat de volgende hoofdstukken:

I. Samenwerking in Oorlog en bij Opbouw;
II. Gerechvaardigde achteruitzetting?
III. Nieuwe Concentratie; IV. Sterkte en zwakte van het Protestantisch-Christelijk volksdeel; V. Moet eigen organisatie verdwijnen? Met een statistiek aangevend de verhouding in zielensterkte der protestanten en roomsch-katholieken gedurende de laatste eeuw in Nederland. VI. Breede samenwerking der Christenen een droom? VII. Waar wel samenwerking mogelijk is; VIII. Gereed voor de nieuwe taak? IX. Beginsel en Vaderland.

De schrijver besluit zijn geschrift aldus:

„Wij leven in een wereld, welke op haar grondvesten heeft gewankeld, en welke nog siddert en hijgt naar rust. Ons land, liggend in één der stormhoeken van Europa, heeft gekreund onder de toegebrachte slagen. Ons volk, hetwelk God zoo wonderbaarlijk heeft uitgered, begint zich op te richten, doch bespeurt, dat de krachten nauwelijks toereikend zijn.

Hoe veel sterker zou dit volk staan, indien in één der zwaarste perioden van zijn geschiedenis de nationale gedachte de politieke geschillen ging overheerschen. Is dit volk niet sterk genoeg om zich tot die hoogte te verheffen, dat dan toch het Protestantisch-Christelijke volksdeel zonder aarzelen doe wat burger- en christenplicht voorschrijft, en zich, zonder te vragen naar politiek of persoonlijk gewin, geve voor het groote werk van den geestelijken en maatschappelijken opbouw van ons zwaar getroffen Vaderland! God heeft ons land bevrijd, opdat wij Hem zullen dienen, ook in het zich volkomen geven aan de zaak van dat geliefde Vaderland“.

Het Protestantisch-Christelijk volksdeel, niet te vergeten de Anti-revolutionaire kiesvereeningingen en anti-revolutionairen wordt dit boek ter lezing en overweging aanbevolen; gelijk ook aan andersgezinden, wien het welzijn van het Vaderland bovenal ter harte gaat.

Omvang 148 blz., royaal formaat, prijs f 2.60. Beide boeken zijn te bestellen bij de Uitgeefster

DRUKKERIJ LIBERTAS N.V.,
— UTRECHT — DRIFT 13
of bij den Boekhandel

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA, EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek, Prof Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. Schipper, Dr F. L. van Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand — Redactie-adres: Dr Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935 — Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht, Telefoon 11811, Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.—, per jaar

Belastingpolitiek

III

door C. van den Heuvel

na den oorlog

Belastingherziening 1947

Zooals de titel voor dit wetsvoorstel aangeeft, hebben we hier te doen met een herziening van bestaande wetten.

Strikt genomen was het niet noodig geweest de algemeene vragen voor belastingpolitiek bij dit ontwerp ter sprake te brengen, omdat deze maar in zeer verwijderd verband bij dit ontwerp meespreken. Het is een herziening, welke elk Kabinet had kunnen voorstellen.

Het zijn vragen van wat meer en minder.

Alleen enkele uitdrukkingen in de Memorie van Toelichting klinken eenigszins gelijklopend met de personalistisch-socialistische opvatting van den Minister.

De zakelijke inhoud der voorstellen, ook al is men het niet met alles eens, wijzen niet op iets specifiek socialistisch.

Slechts op enkele der belangrijkste onderdelen wordt hier de aandacht gevestigd.

Verlaging der Vennootschapsbelasting

Deze bedraagt op dit oogenblik tot een winst van 37.500 gulden 30 % en daarboven klimt ze op tot 55 %.

Aanvankelijk had de Minister voorgesteld deze belasting uniform te verlagen tot 25 % van de winst. Bij nota van wijziging was dit gewijzigd in 33 $\frac{1}{3}$ %. Dit zou evenwel voor de vennootschappen met kleinere winst (tot

37.500 gulden) een verhooging beteekenen. Intusschen is dit percentage weer gebracht op 30 %.

De Minister motiveerde deze verlaging van de vennootschapsbelasting met er op te wijzen, dat de ondernemingslust niet al te zeer moet worden gedooft door zoo zware heffingen en hij meent 't bedrijfsleven op deze wijze voorlichting van druk te moeten geven.

Bezieet men de voorgestelde verlaging van de vennootschapsbelasting vanuit deze motiveering, dan was het voorgestelde echter wel zeer onvoldoende. Immers slechts een bepaalde groep van bedrijven, namelijk de vennootschappen, die groote winst maken (absoluut groot en niet relatief groot), ontvangt verlichting. De rest ontvangt echter geen verlichting van druk, integendeel! De N.V.'s met een winst tot 37.500 gulden krijgen die verlichting niet. Evenmin de eenmanszaken en de firma's.

De vraag, welke bij deze Vennootschapsbelasting rijst, is dus, of er reden is de verkregen winsten met een verschillend percentage te belasten. Veel reden is hiertoe inderdaad niet. Een groote N.V. met een uitgebreid aandelenkapitaal kan bij een groot winstcijfer, in den absoluten zin, nog maar een zeer laag rendement opleveren voor het aandelenkapitaal, terwijl omgekeerd een winst van b.v. 30.000 gulden 100 % winst kan beteekenen van het in een kleine Vennootschap belegde

kapitaal. Deze onredelijkheid wordt terecht weggenomen.

We meenen, dat in ieder geval de verlaging van den top der Vennootschapsbelasting toejuiching verdient.

Niet slechts ter wille van de ondernemerslust, maar ook om de absurde onkostenopvoering in vele zaken, te remmen, welke kennelijk ten doel heeft de winst zoo gering mogelijk te maken.

Ondernemingsbelasting

De Minister stelde voor de ondernemingsbelasting te handhaven en deze uit te breiden ook tot den landbouw.

Deze door de Duitschers ingevoerde wet was wel de slechtste van hun fiscale productie. Ondanks dit, handhaafde de Minister haar en breidde haar zelfs uit.

Met groote beslistheid diende deze ondernemingsbelasting bestreden te worden en getracht moest worden deze uit onze belastingwetgeving te doen verdwijnen. Alleen het simpele feit, dat iemand ondernemer is mag geen reden zijn hem te maken tot object van belasting. Dat is een verkeerd uitgangspunt. Vooral ten aanzien van den natuurlijke persoon, die een zaak heeft, werkt deze wet in hooge mate onbillijk. Bij den natuurlijke persoon werkt de ondernemingsbelasting immers precies als een inkomstenbelasting. Immers de winst is het inkomen van den ondernemer en dit inkomen wordt, zodra de winst 5000 gulden te boven gaat, met 12 % belast. Aangezien de ondernemingsbelasting als bedrijfskosten mag worden aangemerkt geldt dit percentage slechts voor het eerste jaar en is dit in volgende jaren 10.56 %.

Het komt dus hierop neer, dat een naast elkaar wonende ambtenaar en wagenmaker, die beiden 6000 gulden per jaar verdienen, een zeer verschillende inkomstenbelasting betalen. Indien men het eerste jaar verwaarloost, waarin de wagenmaker 12 % meer betaalt dan de ambtenaar, moet de eerste alle volgende jaren bij gelijke gezinssamenstelling 10.56 meer aan den fiscus betalen. Daarvoor is geen goede rechtsgrond aan te voeren. Dit is het leggen van een volkomen willekeurigen druk op een deel der burgers.

Hierbij kwam nog een bezwaar. De grondslag van de ondernemingsbelasting is de heffing van 5 % van de winst. Tot nog toe wordt wel steeds uitgegaan van een vermenigvuldigingscijfer van 2.4, zoodat het percentage thans als regel 12 % bedraagt, maar dit kan zonder wetswijziging zoo maar tot veel hoogere bedragen worden opgevoerd.

In ieder geval is het billijk en noodzakelijk,

dat dat deel der winst van een onderneming, hetwelk als loon voor den ondernemer moet worden beschouwd, buiten rekening wordt gelaten voor de heffing van de ondernemingsbelasting.

De vraag bleef nu nog, of, indien verzet tegen behoud der ondernemingsbelasting niet zou baten, zoodat deze gehandhaafd werd, er als nog voldoende argumenten waren om de uitbreiding tot den landbouw af te wijzen.

Door de antirevolutionaire fractie is tenslotte bij de behandeling van dit ontwerp in de Kamer het standpunt ingenomen, dat wanneer de ondernemingsbelasting blijft, er geen reden is den landbouw hiervan vrij te stellen, ook al werkt deze belasting, doordat het geheele bedrijf zoo goed als uitsluitend beoefend wordt door natuurlijke personen, hier wel extra onbillijk.

Belastingvrije reserves

Een hoogst belangrijk punt was de mogelijkheid belastingvrije reserves te vormen.

Deze mogelijkheid werd geschapen door een wijziging van het Besluit Inkomstenbelasting. Door aanneming dezer bepalingen zal een onbelaste reserve gevormd kunnen worden ter grootte van:

20 % der lichamelijke activa eener balans;

10 % der bedrijfsvoorraden;

10 % der overige activa.

We gelooven, dat dit een zeer goede bepaling is. Bij den huidige belastingdruk, waardoor de ondernemer weinig winnen en veel verliezen kan, vreesde de Minister terecht, dat de ondernemerslust zal worden aangetast.

Als compensatie stelde de Minister nu voor een gedeelte van de winsten buiten de inkomstenbelasting en andere belastingen te houden. We juichen dit toe, maar de Minister gaf wat hoog op van de beteekenis van dezen maatregel. Immers, het is slechts een tijdelijke vrijstelling, want bij liquidatie der onderneming of overdracht valt deze onbelaste reserve toch weer onder de diverse belastingen. Voorts is het uiteraard slechts een vrijstelling tot aan een bepaald plafond. Gemakshalve als gemiddeld percentage aannemend 15 % der activa, is het voor vele ondernemingen derhalve slechts een luttel bedrag. Dit neemt echter niet weg, dat dit onderdeel der belastingvoorstellen wel zeer aantrekkelijk is.

Omzetbelasting

Het onderdeel van het voorstel, dat de omzetbelasting verhoogt, is uiteraard zeer belangrijk. In het algemeen wordt de heffing in totaal van 4 % op 6 % gebracht.

De Regeering was niet bereid toe te geven aan den aandrang, om weer terug te keeren tot het aanvankelijk toegepaste stelsel van eenmalige heffing. Wellicht houdt dit verband met de voorgenomen economische samenwerking met België, waar men eveneens het stelsel van meermalige heffing heeft.

Door een uitzondering te maken voor de voornaamste levensbehoeften is getracht den te zwaren druk op de minder draagkrachtigen te voorkomen.

Nevens de omzetbelasting wordt een weddebelasting voorgesteld van 15 % der waarde. Aanvankelijk was voorgesteld maximaal 25 % der waarde, maar dit is nu teruggebracht tot 15 %. Het motief van deze vermindering was tweeledig, namelijk een zeer hoge heffing zou door verminderde afname de opbrengst doen dalen, terwijl als gevolg daarvan de industrie, welke zich bezighoudt met de vervaardiging dezer producten, gedupeerd wordt.

Er was gegeven de noodzaak van hoogere belastingopbrengst, tegen de aldus voorgestelde omzet- en weeldebelasting, naar onze meening geen overwegend bezwaar.

Vermogensbelasting

Voorgesteld werd de vermogensbelasting op de lichamen (bedoeld worden N.V.'s, Coöperatieve Vereenigingen, Stichtingen etc.) zoo ongeveer af te schaffen voor boekjaren, welke na 1 Januari 1946 zijn aangevangen en om daarna geheel te worden afgeschaft. Deze voorstellen zijn zeker juist, omdat deze onder de Deutsche bezetting ingevoerde vermogensbelasting een dubbele heffing beteekent van de vermogens, belegd in deze lichamen.

Ook in de vermogensbelasting voor particulieren werd een kleine wijziging voorgesteld. De vrijstelling voor de vermogensbelasting werd van 7500 gulden gebracht op 10.000 gulden; daarentegen de vrijstelling voor minderjarige kinderen verlaagd van 7500 gulden per kind tot 5000 gulden. De noodzaak van deze wijziging kunnen we niet inzien, er was echter ook geen reden ons daartegen krachtig te verzetten.

Successiebelasting

Ook een verzwaring van de successiebelasting werd voorgesteld. Bij de huidige praktijk, welke met zich brengt, dat de opbrengst der successiebelasting wordt aangewend voor den gewonen dienst, beteekent elke verhooging van de successiebelasting de facto een aantasten van het volksvermogen.

De verhooging van de successiebelasting in de rechte lijn levert voorts een bezwaar te

meer op bij boedelverdeeling met onroerend goed, aangezien het daardoor steeds moeilijker wordt dit bij elkaar te houden. De Antirevolutionaire Tweede Kamerfractie heeft dan ook steun geboden aan een amendement, van Christelijk-Historische zijde ingediend, om verervingen in de rechte lijn niet zwaarder te belasten.

De financiële resultaten

Vele andere punten lieten we onbesproken. In het algemeen was het niet noodig tegen het geheel der voorstellen overwegend bezwaar te bestaan.

De Minister becijferde de financiële resultaten der diverse voorstellen aldus in millioenen gulden.

Minder zal worden opgebracht door	
verlaging vennootschapsbelasting f	15.000.000
afschaffing vermogensbelasting	
op lichamen	- 25.000.000
het invoeren van onbelaste	
reserves	- 110.000.000
Totale vermindering:	f 150.000.000

Daarentegen zal meer worden	
opgebracht door ondernemings-	
belasting landbouw	- 22.000.000
verhoging successiebelasting	- 14.000.000
wijziging inkomstenbelasting	- 18.000.000
wijziging weeldebelasting	- 10.000.000
wijziging vermogensbelasting	- 1.500.000
wijziging omzetbelasting	- 97.000.000
Totale verhoging	f 162.500.000

Dit zou dus een bate opleveren van 12.5 miljoen gulden.

De Minister liet uit de opstelling weg de laatste post van 97 miljoen gulden, omdat deze bestemd is voor de noodvoorziening ouden van dagen. Bij de opstelling van den Minister levert de belastingherziening daardoor een verlies op van 84.5 miljoen gulden.

**Wij rekenen op Uw medewerking
voor het slagen van het**

Millioenplan

* * Illegale progressie! *

De couranten hebben ons laten weten, dat als „gevolg van overheidsmaatregelen” de rechten van de **vrijwillig** verzekerden bij een Ziekenfonds ongeveer gelijk zullen worden aan die van de **verplicht** verzekerden, met uitzondering van de uitkeering bij overlijden.

Deze gelijkstelling heeft in de vorige maand haar beslag gekregen.

Tegenover de uitbreiding der verstrekkingen staat een premieverhoging, waardoor de premie wordt gebracht op

f 0.50 per week per verzekerde van 16 jaar en ouder,

f 0.75 per week voor z.g. onvolledige gezinnen en f 1.00 per week voor gezinnen met of zonder kinderen onder 16 jaar.

Op zichzelf is hierin niets bijzonders op te merken. Het valt toe te juichen, dat ook de vrijwillig verzekerden meerdere rechten genieten en als dat mogelijk is door een luttel premieverhoging, dan is dat zeer te waardeeren. Deze uitbreiding echter is aan het publiek bekend gemaakt door middel van advertenties in de dagbladen, waarin bedoeld wordt op „overheidsmaatregelen”.

We hebben ijverig gezocht naar een of andere wettelijke bepaling, waarbij de vrijwillig verzekerden door den wetgever in bescherming zijn genomen, maar hebben niet datgene gevonden wat we mochten verwachten.

Er is in den bezettingstijd wel eens gesproken van de Circulaire-wetgeving van den Commissaris belast met het toezicht op de Ziekenfondsen, die maar decreeteerde alsof hij de wetgever was, maar nu we weer onder normale omstandigheden leven, mogen we in elk geval verwachten, dat die dictatuur heeft opgehouden te bestaan.

Het is ons evenwel gebleken, dat de methoden, welke tijdens den oorlog werden toegepast, ingang hebben gevonden. Waar het evenwel een veel voorkomend verschijnsel is in dezen tijd, zal het gerekend moeten worden tot den progressieven geest, de dynamiek van dezen tijd, welke op de wetgeving vooruitloopt.

In feite is dit niet anders dan illegale progressie! Den Staten-Generaal als mede-wetgever plaatsen voor een fait accompli met de gedachte: „Ze slikken het wel!”

Wat toch is het geval? Die „Overheidsmaatregelen” blijken niet anders te zijn, dan een circulaire van het Departement van Sociale Zaken — Staatstoezicht op de Ziekenfondsen — d.d. 19 Januari 1947, IIIe afd. Nr. 621. Onderwerp: Financiën vrijwillige verzekering, gericht aan de Algemeene Ziekenfondsen.

Blijkens deze circulaire wordt er naar gestreefd de rechten van de **vrijwillig** verzekerden gelijk te maken aan die van de **verplicht** verzekerden. Voorwaar een loffelijk streven!

Premieverhoging is slechts binnen beperkte grenzen toelaatbaar, omdat — aldus deze circulaire — door te sterke verhoging de verzekering te duur wordt voor hen, die aan verzekering de meeste behoefte hebben. Er is daarom gezocht naar hulpbronnen ten behoeve van de vrijwillige verzekering. En men heeft die inderdaad gevonden. Er is overleg gepleegd met de „Stichting van den Arbeid” en er wordt een wettelijke regeling voorbereid, volgens welke voor het jaar 1947 een bedrag uit het Vereveningsfonds beschikbaar zal worden gesteld ten behoeve van uitkeeringen aan de afdelingen vrijwillige verzekering der Algemeene Ziekenfondsen.

Er is dus een wetsvoorstel te verwachten. Heel normaal, al zal daarover wel een en ander op te merken zijn en al zal ongetwijfeld de vraag gesteld worden of deze subsidie wel in alle opzichten gerechtvaardigd is.

Maar nu komt het! Dat in te dienen wetsvoorstel slikt de Volksvertegenwoordiging wel en daarom: „De Minister heeft mij gemachtigd om, voóruitlopende op die regeling voorschotten op deze uitkeering te verstrekken. Indien een wettelijke voorziening tot stand komt, zullen de voorschotten niet behoeven te worden terugbetaald.” En dan volgen een aantal mededeelingen, waarbij is uitgegaan van de verwachting, dat de wettelijke voorziening inderdaad tot stand zal komen.

Is dit nu progressief? Maar dan kunnen we de Volksvertegenwoordiging wel naar huis sturen. Of ze kan van tijd tot tijd zooals in wijlen het Derde rijk bij elkander komen om niet anders te doen dan te applaudisseeren ter goedkeuring van genomen maatregelen.

Is het soms conservatisme om eerst een wetsvoorstel te doen aanvaarden en eerst daarna met de uitvoering te beginnen?

Stel dat het wetsontwerp niet wordt aanvaard, hoe moeten de voorschotten dan worden terugbetaald? Immers zijn de uitgebreide verstrekkingen reeds verleend! Het geld is verbruikt! We zouden hierop de aandacht niet gevestigd hebben, indien slechts sprake was van een incidenteel geval. Maar het is symptomatisch!

We hebben niet alleen formeele, maar ook materiele bezwaren! Tot de **vrijwillige** verzekering moet ieder worden toegelaten, die f 3750.— of minder inkomen per jaar geniet. Stel dat een gehuwde zelfstandige, die een inkomen van f 3600.— per jaar geniet, zich aansluit, dan zal deze vrijwillig verzekerde moeten betalen per jaar $52 \times f 1.— = f 52.—$.

Voor een verplicht verzekerde met hetzelfde inkomen moet worden betaald 4% van $313 \times f 10.- = f 125.20$. Dat is nog al een verschil! Om de kosten van de vrijwillige verzekering te dekken wordt van de premie, welke de werkgevers en de arbeiders gezamenlijk betalen voor de verplichte verzekering, overgeheveld naar de vrijwillige verzekering.

Ondanks het feit, dat bij elke verzekering het risico gezamenlijk gedragen wordt, is toch de verhouding bij de premiebetaling volkomen zoek.

Een ander voorbeeld kan dit nog duidelijker demonstreeren. Zooals bekend vallen degenen, die ambtenaar zijn in den zin der Ambnarenwet 1929, niet onder de bepalingen van de Ziektewet en dientengevolge niet onder het Ziekenfondsbesluit.

De arbeidscontractanten daarentegen, die buiten de Ziektewet vallen, zijn bij afzonderlijke beschikking onder het Ziekenfondsenbesluit gebracht. Voor een arbeidscontractant, die een salaris van $f 3000.-$ per jaar geniet, moet nu $f 120.-$ Ziekenfondspremie per jaar worden betaald. Zijn collega, die ambtenaar is, kan bij eenzelfde salaris een vrijwillige verzekering sluiten voor $f 52.-$ per jaar.

De Ziekenfondsverzekering is een sociale verzekering, maar het sociale karakter is na deze gelijkenschakeling verre te zoeken.

Er zou over dit onderwerp nog veel meer te zeggen zijn. Het ging ons echter in eerster instantie over den formeelen kant van deze zaak en met name over de negatie van de Volksvertegenwoordiging.

* * Het Communisme

Op iedere tien Kamerleden is er nu één Communist.

De Communisten vormen in de Kamer een aaneengesloten groep.

Formeel valt er op hun optreden in het Parlement niets aan te merken. Hun houding steekt zelfs zeer gunstig af tegen die der Sociaal-democraten van 30 jaar geleden. Destijds werd er telkens obstructie gevoerd. De debatten droegen een fel karakter. De hamer van den Voorzitter moest voortdurend tusschen beide komen.

Nu niets daarvan.

Over het algemeen doen zij levendig mee aan het debat. Een enkele maal neemt het volume van de stem een omvang aan, die beter in een groote volksvergadering past, maar overigens heeft de Voorzitter er om zoo te zeggen „geen kind” aan.

Of ze dezelfde gedragslijn zouden volgen als er een z.g. rechtsch Kabinet zat, is niet uit te

maken, omdat er zulk een Kabinet nog niet is geweest na de bevrijding. Maar tot dusver gedragen zij zich over 't algemeen parlementair. We constateeren dit niet zonder waardeering. De goede vormen zijn in den parlementairen strijd ook heel wat waard.

Maar al gedragen de Communisten in de Tweede Kamer zich geheel volgens de regelen van goede orde, hun beginselen worden er daarom niet beter op. En we maken ons sterk, dat hun tental nog aanmerkelijk stijgen zou, als er morgen algemeene verkiezingen werden gehouden.

De groote links staande menigte is nu eenmaal jaren lang in het Marxisme en in de leer van den klassenstrijd opgevoed. En nu mogen de socialisten van de Partij van den Arbeid het historisch materialisme, den klassenstrijd, hun anti-monarchale gezindheid en nog zooveel meer, hebben prijsgegeven en thans geen verdergaande pretentie hebben dan „progressief” te zijn, de leerlingen zijn de lessen van het verleden nog niet vergeten en zij voelen zich beter thuis bij de revolutionaire Communisten dan bij de halfzachte heeren van de Partij van den Arbeid.

De prediking van het personalistisch socialisme moge enkele professoren en zelfs predikanten bekoren, de massa is daar heel weinig vatbaar voor. Het „personalistische” laat haar volkomen koud. Wat aantrekt is het „socialisme” en om dat tot stand te brengen ziet zij veel meer consequentie in het Communisme dan in het „Socialisme” van een Schermerhorn of Lieftinck of zelfs van een Buskes.

De leden van de Partij van den Arbeid, die vroeger Sociaal-democraat waren, weten dit ook heel best. Vandaar dat er innerlijke spanningen in die partij zijn, reeds nu, hoewel ze nog maar één jaar bestaat.

Het Communisme is het gevaar van de toekomst. Daartegen zal de strijd moeten gaan. Want het Communisme is het meest consequent revolutionair. En zooals ter linkerzijde vóór den oorlog de sociaal-democratische partij steeds groeiende was, zoo zal nu de Communistische partij, indien zij in het thans door haar betreden spoor blijft, steeds groeien ten koste van de Partij van den Arbeid.

Socialisme zonder personalisme, daar gaat het heen.

Een geweldig groot gevaar. Het Communisme (al zien de duizenden communistische kiezers dat niet in) is een stelsel, dat waarlijk niet alleen het privaat bezit aantast, maar dat heel de samenleving, die op Chr. grondslagen is opgebouwd, ondermijnt, alle persoonlijke vrijheid doodt en alleen kan leven bij dictatuur en slavernij.

* * Gedérailleerde * Democratie

De tegenwoordige regeeringspartijen — met name de partij van den Arbeid — willen ons goede volk doen gelooven, dat zij de beste beschermers zijn van de „democratie”.

Nu is een der eerste voorwaarden voor het bestaan eener gezonde democratie, dat het volk door zijn wettige vertegenwoordiging in de Staten-Generaal invloed op het regeeringsbeleid kan oefenen. Wat als resultaat van „gemeen overleg” tusschen Regeering en Staten-Generaal tot stand komt, moet stipt geëerbiedigd worden. Geschiedt dit niet, dan valt een der waarborgen voor een democratisch Staatsbestel eenvoudig weg.

Let men nu op wat den 25sten Maart als een slotacte van de tragische overeenkomst van Linggadjati in de Tweede Kamer is opgevoerd, dan blijkt wel heel duidelijk, dat dit z.g. democratisch Kabinet al door maar voortgaat dictatoriaal te regeren en zich eenvoudig aan vrijwillig aangegane afspraken niet houdt.

De heer Schouten heeft in een uitvoerig, niet weerlegd betoog, overtuigend aangetoond, dat de onderteekening der overeenkomst onder de omstandigheden, waaronder die heeft plaats gehad, in flagranten strijd was met hetgeen de Regeering in December 1946 uitdrukkelijk had toegezegd. De heer Romme liet ook zeer duidelijk doorschemeren, dat de Regeering geen woord gehouden had. Tijdens de in December gehouden debatten en vooral na de aanneming der motie-Romme-van der Goes van Naters, een motie, welke de algeheele instemming der Regeering had, heeft ieder logisch denkend mensch den indruk gekregen, dat alleen dan de overeenkomst zou worden geteekend, indien met de Indische Delegatie ook overeenstemming was bereikt over de uitlegging zooals de Regeering zelve en de Commissie-Generaal die hadden gegeven. Intuschen is de zaak zoo geloopt, dat de Indische delegatie ronduit heeft verklaard het met de uitlegging van de Regeering niet eens te zijn. Desondanks heeft de Regeering machtiging gegeven tot onderteekening, zonder vooraf van haar gewijzigd standpunt aan de Kamer mededeeling te hebben gedaan en zonder aan die Kamer gelegenheid te hebben geschonken met haar te dezer zake nader overleg te plegen. Van constitutioneel standpunt beschouwd zit hier de bittere kern.

Wat heeft heel het debat van December, waarin de Regeering met een meerderheid der Tweede Kamer tot overeenstemming was gekomen met betrekking tot haar Indisch beleid,

voor nut afgeworpen, als daarna de Regeering dat beleid zoodanig wijzigt, dat het juist in de hoofdzaak afwijkt van wat in het gemeen overleg was overeengekomen?

Daarom stelde Schouten aan het einde der discussie een motie voor, die de houding der Regeering juist op dit punt laakte.

Maar..... hoewel de heer Romme practisch hetzelfde bezwaar had en allermintst bevredigd was, de „democratische” Kamermeerderheid verwierp Schouten's motie, en hechtte daarmede haar zegel aan het ondemocratisch geschipper en gemodder, waarvan ons land na de bevrijding bij voortduring de dupe is.

UIT DE PARTIJ

1. Voor den Voorzitter

De strenge winter heeft geen gunstigen invloed uitgeoefend op het regelmatig bijeenkomen der Kiesvereenigingen. Waren de weersomstandigheden op zichzelf reeds een belemmering voor een goed bezoek der vergaderingen, het gebrek aan verwarmde lokaliteiten leverde een extra bezwaar. Daarom verdient het aanbeveling, dat de besturen der Kiesvereenigingen zich haasten om, voordat de geschikte periode voorbij is, nog een of twee vergaderingen te beleggen. Dit is toch wel het minimum aan activiteit, dat van iedere Kiesvereeniging mag worden verlangd.

Vandaar dat de voorzitters worden opgeroepen om de noodige maatregelen daartoe te treffen, teneinde de schade nog zooveel mogelijk in te halen. Maar bovendien, deze vergaderingen zijn dringend noodig in verband met de actie voor het Millioenplan.

2. Voor den Secretaris

Het Centraal Comité heeft bij het uitgeven der brochures de gedachte gekoesterd, dat het daarmede aan alle Kiesvereenigingen een dienst zou bewijzen. Bij het bepalen van de oplage werd er dan ook van uitgegaan, dat tenminste het bestuur van iedere Kiesvereeniging zich deze brochures zou aanschaffen, om ze vervolgens te doen circuleeren onder zijn leden, terwijl wellicht ook anderen buiten den kring van het bestuur er prijs op stellen van den inhoud kennis te nemen. Maar klaarblijkelijk heeft het Centraal Comité zich in deze opvatting vergist. Het is althans niet zoo, dat uit de binnenkomende bestellingen duidelijk blijkt, dat alle Kiesvereenigingen zich voor deze uitgaven interesseren.

Dat is toch niet in orde!

En we moeten de zaak toch zoo stellen, dat het Centraal Comité straks opnieuw tot publicaties moet kunnen besluiten. Maar dan zullen de Kiesvereenigingen daaraan moeten medewerken. Winstoogmerk zit bij deze uitgaven niet voor. De prijzen zijn veel lager dan wanneer deze brochures in den handel werden gebracht. En het kan heelemaal

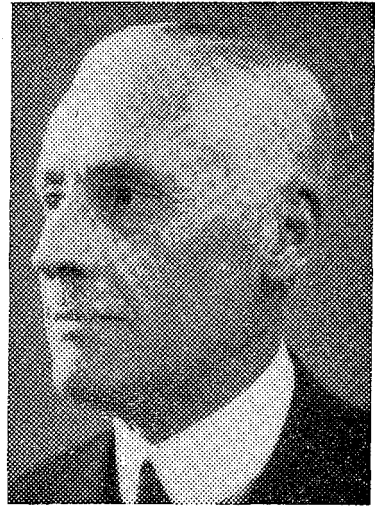
Levensbericht van :

Jhr Mr Hubert Alexander Maurits van Asch van Wijck

*geboren 16 October 1879,
overleden 8 Maar 1947*

In een tijd, die zoo losgeslagen is van traditie, stemt het tot dankbaarheid een woord te kunnen wijden aan de nagedachtenis van een, die trouw aan de tradities van zijn voorgelacht, zijn leven en in allerlei arbeid zijn krachten gaf aan de bevordering van de beginselen der levensrichting, welke hij met volle overtuiging diende.

Plotseling werd hij uit zijn leven opgeroepen. Zijn heengaan brak zijn arbeid af op verschillend gebied, zoowel op het terrein van het

geen kwaad, wanneer ook de plattelandskiesverenigingen zich een exemplaar aanschaffen. Op deze wijze worden wij allen bij de actuele vragen van den dag betrokken. Geleide economie, bedrijfsorganisatie en de verhouding van Kroon en Parlement, zijn alle drie onderwerpen, die thans in het centrum van de belangstelling staan. Een dagblad- en een tijdschriftartikel zijn niet voldoende om zich over deze onderwerpen voldoende te oriënteren. Dan moet men er zich toe zetten, deze brochures eens rustig te lezen en daarvoor inderdaad ook den tijd nemen. Dat is de eenige wijze, waarop ons kader wordt gebouwd.

Iedere Kiesvereniging werke daaraan mede.

En de secretarissen bestellen haastig de geheele serie!

3. Voor den Penningmeester.

Het nieuwe jaar is reeds enkele maanden oud. Tal van penningmeesters hebben de goede gewoonte om, zonder dat een kwitantie wordt gepresenteerd, het verschuldigde bedrag aan contributie over te maken op de rekening van het Centraal Comité, zijnde No. 89673. Zij begrijpen, dat daardoor onnoodige correspondentie en overbodige administratie wordt voorkomen. Teveel tijd en moeite is gewoonlijk met deze werkzaamheden gemoeid. Men kent het aantal leden per 1 Januari, dat aan het Bureau van het Centraal Comité werd opgegeven. Men deelt dat getal door twee en men weet het aantal gulden, dat men verschuldigd is. Eenvoudiger kan het al niet.

De penningmeesters, die het zich tot een gewoonte maakten, op deze wijze de contributie over te schrijven, worden opgewekt haar trouw te blijven. En den overigen penningmeesters wordt verzocht zich bij deze goede gewoonte aan te sluiten. Orde, ook in de financiën, is belangrijk.

Dus penningmeesters..... het woord aan U!

Gireert het contributiebedrag!

Waarvoor vriendelijk dank.

politieke leven, als op dat van het Christelijk verenigingsleven, hetwelk hij in bestuursfuncties diende en waaraan hij zijn belangstelling, bekwaamheid en allengs meer en meer gerijpte ervaring gaarne gaf.

Zijn vader, die niet tot hoogen leeftijd kwam, was korten tijd ook Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal. Het was voor zijn oudsten zoon een groote voldoening, dat hij, evenals zijn geëerde vader, een plaats in dat hooge College mocht innemen.

Doch aan het bekleeden van deze functie gingen allerlei betrekkingen vooraf, waarvan de vervulling hem aanspraak gaf op de keuze, die de Provinciale Staten van Utrecht op hem uitbrachten.

Hij was geboren te Breda, waar zijn vader toentertijd rechterlijk ambtenaar was, op 16 October 1879. Het eerste onderwijs ontving hij op een school voor Christelijk onderwijs te Utrecht, waarna hij zijn verdere vorming vond op het Gereformeerd gymnasium te Amsterdam. Ingeschreven als student aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, promoveerde hij aan die universiteit op stellingen, waarna spoedig zijn benoeming volgde als adjunct-commies bij het Departement van Binnenlandsche Zaken. Hij vestigde zich metterwoon in 's-Gravenhage en huwde met Baronesse C. van Hogendorp. Zijn benoeming tot lid en secretaris van den Gezondheidsraad bood den band tot dien raad. De functie van secretaris legde hij in 1938 neer. Het overbrengen van zijn woonplaats naar de gemeente Doorn leidde tot zijn verkiezing als lid van den gemeenteraad aldaar, weldra ook tot wethouder.

Voorts werd hij gekozen tot lid der Provinciale Staten in Utrecht, welk college hem benoemde

tot buitengewoon lid van Gedeputeerde Staten. Tenslotte dient nog vermelding zijn lidmaatschap v/h ambtenaren-gerecht, 's-Gravenhage. Onder al deze publieke functies door gaf hij ook nog tijd en krachten aan tal van instellingen, het Ned. Roode Kruis, als lid en later als voorzitter van de stichting Veldwijk tot Chr. Verzorging van Krankzinnigen, onderscheiden onderwijsinrichtingen, als het curatorschap van het Chr. Lyceum te Zeist, de Chr. Schipperschool te Vreeswijk, het Instituut Coolsma te Driebergen-Rijsenburg.

Hij was lid van den schoolraad van de scholen met den Bijbel, bestuurslid van de Unie, lid van den Bond van Vereenigingen voor Chr. Middelbaar en Voorbereidend Hooger Onderwijs.

Ook op het gebied der Kiesvereenigingen trad hij naar voren als penningmeester van het Prov. Comité van Anti-Revolutionaire Kiesvereenigingen in Utrecht.

Zijn ondervoorzitterschap van „Bartimeüs" te Zeist verbond hem ook aan de belangen der blinden.

Het is geen wonder, dat al deze functies de aandacht van den bezetter op hem deden vallen. Hij werd gearresteerd door den Duitschen overweldiger, doch na kort arrest weer losgelaten. Dit kon hem echter niet tegenhouden vele onderduikers onafgebroken schuilplaats te verleenen en zijn huis open te stellen voor illegale samenkomsten.

Hoewel hij niet een man was voor geruchtmakend optreden, doet toch de gegeven opsomming zien, dat hij op allerlei gebied bereid was tot medewerking waar die van hem werd gevraagd.

Zijn onverwacht levenseinde op 8 Maart 1947 besloot een gang door het leven, die gekenmerkt werd door vaste overtuiging en vromen zin.

VAN BEECK CALKOEN.

De AFWEZIGEN

door Mr L. W. G. Scholten

De toestand van het land is zeer precair. De binnenlandsche staatkunde vereischt de grootste zorg. Het blijkt steeds duidelijker, dat de vraagstukken van heden grooter zijn dan het politiek vermogen van hen, die thans met de leiding zijn belast. De twee partijen, die het regeerapparaat monopoliseeren, vertegenwoordigen elk voor zich en gezamenlijk een beginsel, dat niet aansluit bij het historisch geworden en weinig waarborgen biedt voor de toekomst.

De belijders der Antirevolutionaire principes hebben hun verantwoordelijkheid voor 's lands bestel sterker dan ooit te gevoelen. Hun kracht beteekent sterkte voor de behartiging der vaderlandsche belangen.

Hun zwakte houdt in wegebben van den nationalen bloei.

Daarom is er maar één advies: samenbinden en concentratie van al wat Antirevolutionair denkt en gevoelt.

Al heeft men groote bezwaren; al gevoelt men zich misschien gekwetst door het negeeren door de leiding van een cri de coeur, thans moet alles opzij gezet en gaat het om het geheel. Wie thans om kerkelijke, sociale of tactische redenen

splitsingsmotieven aankweekt, begaat een misdaad, zoo niet tegen de Antirevolutionaire Partij dan toch tegen het land.

* * *

Dat beteekent, dat de locale leiding doelbewust alles bijeen moet brengen, wat bij ons behoort. De besturen moeten thans reeds de plannen daarvoor gaan uitwerken. En zij moeten klaar zijn, als het nieuwe seizoen tot nieuwe actie roept.

Zij hebben dan het eerst aandacht te schenken aan de **afwezigen**.

Het probleem der afwezigen doet zich in de steden anders voor dan op het platteland. Toch zijn er enkele gemeenschappelijke aspecten. Wij willen ze voor een paar categorieën afzonderlijk onder de oogen zien.

De grootste groep van afwezigen bestaat uit de **vrouwen**.

Men vergeet te vaak twee dingen. In de eerste plaats, dat meer dan de helft der Antirevolutionaire stemmen, dat is dus meer dan driehonderdduizend, door vrouwen worden uitgebracht. In de tweede plaats, dat onze bijeenkomsten door mannen zijn georganiseerd volgens lijnen, die misschien voor mannen aan-

trekkelijk worden geacht, maar voor vrouwen minder aangenaam zijn.

Wat doen onze besturen voor die honderduizenden?

Eertijds kregen zij in een goed voorziene dagbladpers alzijdige dagelijksche voorlichting. Door allerlei oorzaken gaat dit thans minder goed.

Op sommige plaatsen verschijnen de vrouwen op de ietwat feestelijke jaarvergadering. Soms ook in meer of minder groot aantal op openbare bijeenkomsten met bekende sprekers. Maar op de regelmatige scholingsbijeenkomst ziet men ze weinig of niet. De vrouwen in gezinsverband levende vullen dit gebrek aan geestelijk voedsel aan in den huiselijken kring. Maar wat gebeurt er voor de zelfstandig werkende vrouw, voor de christelijke onderwijzeressen bijvoorbeeld?

Men bedenke verder, dat de emotioneele argumenten der voorstanders van de Partij van den Arbeid gemakkelijk weerklink vinden in het teere vrouwelijke gemoed. En omgekeerd, wat een enorme invloed kunnen goed onderlegde vrouwen in hun eigen kring uitoefenen?

Gelukkig geven meisjes- en vrouwenorganisaties een basis, die eenigszins vergelijkbaar is met wat de jongelingsvereniging voor mannen doet. Maar dat houdt tevens in, dat de kiesverenigingen ook de mogelijkheid van verdere ontwikkeling voor zich zien.

Waarschijnlijk komt die ontwikkeling het best tot haar recht, als men uitgaat van de psychische gesteldheid der vrouwen. In de jongerenstudieclubs kan de samenwerking van jongens en meisjes voortreffelijk zijn. Op openbare bijeenkomsten is plaats voor mannen en vrouwen beide. Maar verder zouden wij het wenschelijk achten, dat het bestuur der kiesvereniging, door een afzonderlijk vrouwencomité een- of tweemaal per jaar een bijeenkomst **alleen voor vrouwen** deed beleggen. Voor die vrouwenvergadering moeten dan alle anders afwezige vrouwen worden bijeengeroepen. En dan kan op zoo'n bijeenkomst door vrouwen met vrouwelijke argumenten den toestand van land en volk, van natie en partij worden besproken.

* * *

„De politiek heeft mannen noodig, die de politiek niet noodig hebben”. Dit wijze woord geldt wel voornamelijk voor een volgende groep afwezigen, de artsen.

In de meeste plaatsen bemoeien de medici zich weinig of niet met de politiek. Reeds als student gaat hun belangstelling uit naar andere dan staatkundige vraagstukken. Als regel is hun politieke kennis dan ook miniem. Waarschijnlijk door hun maatschappelijke positie

kwamen velen vóór den oorlog tot een anti-democratische, in elk geval tot een anti-parlementaire instelling. Nergens werd meer tegen partijpolitiek, tegen baantjesjagerij gefulmineerd dan in den kring van geneeskundigen. En bij haar ontstaan kon de N.S.B. dan ook al gauw rekenen op tal van medici.

Eerst de misdaden tegen de menselijkheid van het nazibewind brachten de artsen tot hun voortreffelijk verzet. Het was een bewijs, dat de politiek ook de medewerking der geneeskundigen behoeft. De medici met een drukke practijk hebben de politiek niet noodig, maar de politiek heeft hen noodig.

Maar hoe moeten ze tot de praktische staatkunde gebracht worden? Wij zouden dezelfde methode willen volgen als voor de vrouwen werd aanbevolen, zij het ietwat gevarieerd.

Het Kamerkieskringbestuur vorme een comité van twee of drie Antirevolutionaire artsen, dat een- of tweemaal per jaar een bijeenkomst belegt voor alle geestverwante artsen in den Kamerkieskring. Hier worde door een arts een uiteenzetting gegeven over den politieken toestand, voornamelijk in verband met de volksgezondheid. De verdere richtlijnen voor deze organisatie hangen af van de plaatselijke omstandigheden. Hoofdzak is, dat er een Antirevolutionair medisch contact tot stand wordt gebracht.

* * *

Wij willen de aandacht vragen voor een andere categorie van afwezigen: de mannen van het onderwijs.

Vanouds was de Antirevolutionaire Partij een organisatie die gedragen werd door de onderwijzers. Die tijd is voorbij. In tal van plaatsen klaagt men er over, dat de onderwijzers zoo weinig politieke actie vertoonen. De klacht is niet algemeen, want in vele kiesverenigingen is de leiding in deskundige onderwijzershanden. Feit is echter, dat als totaal de onderwijzers veel meer kunnen doen.

Tot de mannen van het onderwijs behooren ook de leeraren aan gymnasia en H.B.S.'en. En over hen is te zwijgen zeer verre het beste. Merkwaardig is, dat in hun kring het vraagstuk van het lidmaatschap van de Partij van den Arbeid levendig is geworden. De politiek laat hen niet met rust.

Ook deze categorie van afwezigen kan de Antirevolutionaire Partij niet missen. En het contact met hen kan gemakkelijker verkregen worden dan met de medici. Daarom kan men natuurlijk beginnen met deze paedagogen naar de kiesvereniging te trekken. En verder kan men ook met hen den bovengeschetsten weg

JONGEREN Studieclubs

Verslag Hoofdbestuur- vergadering A.R.J.O.S.

De statuten

Het Hoofdbestuur der A.R.J.O.S. kwam op 28 Maart te Utrecht in vergadering bijeen, voornamelijk ter bespreking van de statuten. Een herzien en vereenvoudigd ontwerp was gereed gemaakt en werd nu behandeld. Enkele wijzigingen werden aangebracht. Dit ontwerp zal nu aan de clubs worden toegezonden. Uiterlijk 1 Mei kan men er op rekenen het nieuwe ontwerp te hebben ontvangen. Vóór 15 Juni moeten amendementen op deze nieuwe statuten bij het secretariaat worden ingediend. Amendementen die daarna nog binnenkomen, zullen niet meer in aanmerking worden genomen. In verband daarmee werd een commissie benoemd, die de amendementen zal bestudeeren, terwijl zij vervolgens met prae-advies van het hoofdbestuur aan de clubs zullen worden toegezonden. Men houde deze datum in het oog: Vóór 15 Juni alle amendementen bij het secretariaat.

Eind September, uiterlijk de eerste week van October, zal de algemeene vergadering plaats hebben, waar dit ontwerp zal worden besproken en hopelijk zal worden aangenomen.

De toogdag

Besloten werd voorts nog in dit najaar een toogdag

---

volgen. In grootere kiesverenigingen beleggen men eens bijeenkomsten alleen voor onderwijzers en leeraren, waar men de huidige onderwijsvraagstukken aan de orde stelt. Men kan bijvoorbeeld een actueel geschrift als Brugmans, Personalistische Onderwijspolitiek in bespreking brengen. Of men behandelde de politieke zijde van het plan-Bolkestein.

* * *

Wij geven toe, dat deze en dergelijke werkmethode ook voor andere categorieën een andere instelling van de besturen van vele kiesverenigingen zal vragen, dan tot dusver gebruikelijk is.

Maar de zaak is het zeker waard.

In de eerste plaats, omdat men, zoo handelende, duizenden in de Partij kan brengen tot activiteit.

Daarnaast omdat men op deze wijze de veelkleurigheid der Antirevolutionaire richting kan manifesteren.

Tenslotte, omdat men er verzekerd van kan zijn, dat op deze wijze een geestelijke achterhoede kan worden gevormd, die de kracht van de Partij ten goede komt.

te organiseren, welke den dag na de algemeene vergadering zal plaats vinden. Opnieuw zal waarschijnlijk in Utrecht worden vergaderd. Aan de voorbereiding van dezen toogdag zal alle mogelijke zorg worden besteed. Het is goed dat men daarmee reeds rekening houdt. Bewaar één dag van de vacantie voor dit doel. Want deze toogdag moet opnieuw een succes worden. En dat kan best. Bespreek deze dingen reeds in Uw club. Zoo noodig maakt men samen een plan voor een reiskas. Het is goed dat ook de clubs tijdig de noodige voorbereidingen treffen.

Propaganda

Plannen werden ontworpen om eenig propaganda-materiaal in gereedheid te brengen, waarvan de clubs gebruik kunnen maken om nieuwe leden te werven. Dit propaganda-materiaal zal bij de nieuwe wintercampagne beschikbaar worden gesteld.

Ook in dit opzicht zij iedere club actief, want tenslotte zijn het de plaatselijke clubs zelf, die voor de propaganda moeten zorgen. De toogdag is bedoeld als inzet voor deze campagne.

Schetsen

Natuurlijk werd ook gesproken over het samenstellen van nieuwe schetsen voor de volgende wintercampagne. De schetsen die tot nog toe in „Nederlandsche Gedachten” verschenen, werden over het algemeen voor de clubs te zwaar geoordeeld. Een voorstel werd aangenomen om een schetsenbundel samen te stellen, waarin een 10- à 15-tal onderwerpen zoo eenvoudig mogelijk zullen worden behandeld, terwijl dan eventueel een aantal andere schetsen in „Nederlandsche Gedachten” zullen worden gepubliceerd. Op deze wijze zal worden getracht aan verschillende wenschen tegemoet te komen. Als nu dit plan ook maar wordt uitgevoerd.

„Dr Hendrikus Colijn Jeugdhoeve”

Een aantal andere aangelegenheden werden besproken. Zoo werd vanuit Overijssel een voorstel gedaan om eens te onderzoeken of het mogelijk zijn zal een „Dr Hendrikus Colijn Jeugdhoeve” in het leven te roepen, bestemd voor de kadervorming in den engeren zin. De bedoeling is dan, dat een aantal jongelui een vrij diepgaanden cursus volgen over allerlei onderwerpen, welke met de politiek samenhangen, waarna deze cursus wordt beëindigd met een verblijf van bv. drie weken in de „Dr Hendrikus Colijn Jeugdhoeve” waar dan de laatste hand wordt gelegd aan deze opleiding door een aantal mondelinge cursussen en daarmee gepaarde gaande discussie. Aan de uitvoering van een zoodanig plan zijn nog al wat kosten verbonden. Maar in ieder geval loont het de moeite daar eens over na te denken.

Het plan op zich zelf is buitengewoon aantrekke-

lijk. Of het echter financieel mogelijk zal zijn voor de deelnemers, is juist de vraag.

„Een Zomerconferentie“?

Voor directe uitvoering komt het plan van de Dr H. Colijn Jeugdhoeve niet in aanmerking. Maar wel meent het hoofdbestuur te moeten overwegen in hoeverre het mogelijk zal zijn nog dezen zomer een twee- of driedaagsche conferentie te organiseren in Birkhoven of elders. Maar dit hangt af van de animo der clubleden, want de kosten daarvan zullen door de deelnemers moeten worden gedragen. Aantrekkelijk is een dergelijk plan overigens wel en informaties omtrent de mogelijkheid van uitvoering zullen worden ingewonnen, waarna dan het woord is aan de leden der clubs. Op deze aan gelegenheid komen we dus in ieder geval terug. Wie er voor voelt doe daarvan mededeeling aan het secretariaat. Dan weten we tenminste of er inderdaad eenige animo voor bestaat. Reeds nu kan worden medegedeeld, dat onkosten per persoon voor een driedaagsche conferentie zullen bedragen f 25.—. Het is nu verder van de animo der clubleden afhankelijk of deze plannen tot uitvoering zullen worden gebracht.

De contributie

Het hoofdbestuur heeft natuurlijk onkosten van allerlei aard. Het ligt in de bedoeling om op de jaarvergadering te komen met een voorstel. Waarschijnlijk zal f 0.50 per lid per jaar moeten worden opgebracht om alle onkosten te bestrijden en de propaganda en andere uitgaven te financieren. Maar eerst moet het resultaat der enquête worden afgewacht. Mogen we ook langs dezen weg de secretarissen der clubs dringend verzoeken het hun toegezonden formulier zoo spoedig mogelijk ingevuld te retourneren. Dat vergemakkelijkt de voorbereiding van een en ander.

Varia

Ook enkele andere dingen kwamen aan de orde. Goedgevonden werd dat een gedeelte van de Betuwe organisatorisch bij de Provincie Utrecht werd gevoegd in verband met de moeilijke reisverhoudingen met het overige gedeelte van Gelderland.

De Heeren van Ruller en Smalbroek werden afgevaardigd naar de jaarvergadering van de Federatie van Chr. Hist. Jeugd Groepen, welke op 12 April a.s. te Zwolle wordt gehouden.

Aan de clubs zal worden verzocht medewerking te verlenen aan het welslagen van het Millioen-plan. Vooral op Provinciale vergaderingen moet daaraan aandacht worden besteed.

Dit was dus een en ander over hetgeen besproken werd op de laatste vergadering van het Hoofdbestuur. En als nu straks de nieuwe secretaris is benoemd, kan de organisatie eerst recht op dreef komen. Nog enkele maanden resten de clubs voor de wintercampagne. Men blijve regelmatig vergaderen. Het enthousiasme mag niet verminderen. Beginnen is goed, maar volhouden en nog eens volhouden, daar komt het op aan.

Declamatorium

Er zijn clubs die den gewonen gang der werkzaamheden wel eens willen onderbreken door aan een vergadering een ander karakter te geven. Dikwijls tracht men aan de jaarvergadering een bijzonder cachet te verlenen. Zoo is er ook iets voor te zeggen om, nu de wintercampagne ten einde loopt, bijzondere aandacht te schenken aan de laatste vergadering der campagne.

Dr Joh. H. Scheurer heeft een „Declamatorium” samengesteld, hetwelk door de Vereeniging „De Gereformeerde Jongelingsbond is uitgegeven onder den titel „**Pinksterkracht in menschenmacht**”.

De groote verdienste van dit „Declamatorium” is dat ook een niet al te kleine vereeniging het organiseren kan, mits zij slechts over de muzikale medewerking de beschikking heeft. Het staat op hoog peil. De keuze der liederen is goed en treffend. Het geheel is simpel en eenvoudig. Wanneer dit declamatorium door een club wordt verzorgd met toewijding, dan zal het niet nalaten diepen indruk te maken en dan kan het een waardig slot zijn van een campagne. Wellicht zijn er enkele clubs die een speciale Pinksterbijeenkost beleggen. Hun kan dit declamatorium hartelijk worden aanbevolen.

Provinciaal verband Gelderland

Op 26 April hopen de studieclubs in Gelderland in Provincialen Toogdag bijeen te komen, in de Zinderkerk te Apeldoorn. Aanvang 15 uur.

Hoofdpunten van de agenda zijn:

Openingswoord door den voorzitter: „Wat is Nationaal?”

Rede van Mr W. Rip getiteld: „Overheid en Bedrijfsleven”, met bespreking.

Opwekkende rede door den voorzitter van de Nationale Organisatie, getiteld: „Concentratie tegenover concentratie”.

Het geheel wordt afgewisseld door declamatie, zang en muziek.

We verwachten natuurlijk heel jong A.R. Gelderland, en allen die belangstellen in ons werk, ook de ouderen.

Ieder werke mee om dezen Toogdag te doen slagen.

Provinciaal verband Zuid-Holland

Zooals bekend heeft het Provinciaal Verband Zuid-Holland der Anti-Revolutionaire Jongeren Studieclubs Zaterdag 22 Maart j.l. zijn toogdag gehouden.

Op dezen toogdag werd een definitief bestuur gekozen, waarvan de samenstelling thans is als volgt: Voor den Statenkieskring **Rotterdam**: S. Willemse, Nieuwe Binnenweg 292, Rotterdam.

Voor den Statenkieskring **Delft**: D. G. de Voogd, Dijkweg 50c, Naaldwijk.

Voor den Statenkieskring **Dordrecht**: J. Brouwers, Burgemeester te Nieuwpoort.

Voor den Statenkieskring **Ridderkerk**: J. P. Kögeler, Raadhuisplein 10, Zwijndrecht.

Ons Onderling Gesprek

N. VAN DER BRUGGE

Onze houding inzake den Leerplicht

In de Arja te A. (Gr.) kwam ter sprake onze houding inzake den Leerplicht. De meening werd verdedigd dat door leerplicht de ouderrechten worden aangetast. De vraag was of de A.R. partij het principieel verzet tegen den leerplicht heeft opgegeven ter wille van de practische voordeelen, die deze verplichting bood.

Ik moge beginnen op te merken, dat men in ons beginselprogram tevergeefs zal zoeken naar een formulering van ons standpunt ter zake. Niet dat dit bij de wijziging in 1934 is geschrapt, neen, noch in het in 1878 door Dr. Kuyper opgestelde en door de partij aanvaarde, noch in het in 1916 gewijzigde program van beginselen treft men daaromtrent iets aan. We kunnen van meening verschillen over de vraag of dit juist is en of in ons beginselprogram in art. XIII de partij zich hetzij voor, hetzij tegen den leerplicht dient uit te spreken. Vast staat dat de partij zich alleen in haar verkiezingsprogram over deze materie uitsprak. In 1929 vinden we de volgende zinsnede: „Het verzet tegen uitbreiding van den wettelijken leerplicht blijve gehandhaafd”. Het verzet ging dus niet tegen den leerplicht zelf, doch tegen de uitbreiding daarvan.

De A.R. partij heeft zich nimmer tegen leerplicht uitgesproken. Reeds op 27 October 1869 zeide Dr. Kuyper in een vergadering van het „Schoolverbond” te Utrecht gehouden, dat het schoolverbond tot schoolplichtigheid moest leiden. Dr. Kuyper en zijn geestverwanten konden echter dan alleen meegaan, zoo men hem waarborg gaf, dat aan de schoolplichtigheid algeheele vrijmaking van het onderwijs vooraf zou gaan. Invoering der leerplicht beteekende in een tijd, waarin geen Christelijke scholen bestonden, dwang voor de Christenouders om hun kinderen onderwijs te doen geven op scholen, waar onderwijs gegeven werd in een geest die strijdig was met de Doopsbelofte. Wanneer Kuyper zich later verzet tegen de wet-Borgesius, dan zijn het

weer bijzondere oorzaken, die hem daartoe leidden. Hij was van oordeel, dat de moeilijkheden voor de Christenouders niet waren opgeruimd, dat de eigen levenswet van volkskring en gezinskring niet volledig geëerbiedigd werden en dat bij deze wet het beginsel van den almachtigen staat uitgangspunt was, waardoor te weinig rekening werd gehouden met het recht der ouders en de gevarieerdheid van het leven.

Al deze bezwaren gingen tegen dit bepaald wetsontwerp. In het besef van vele onzer politieke geestverwanten is het verzet tegen de wet-Borgesius te radicaal opgevat als verzet tegen leerplicht.

De voorwaarden door Kuyper gesteld zijn bij vrijmaking van het onderwijs vervuld en naar zijn woord in de Standaard geschreven, is de leerplicht eer een deugd dan een nadeel te achten. Toch is het van belang onze houding ook principieel toe te lichten.

De taak der ouders is naar Prof. Geesink in zijn Ethiek deel II, blz. 395, tweërlei, n.l. ten eerste het kind zijn waar en eeuwig geluk te doen bereiken en ten tweede het een goed burger te doen worden. Niemand zal toch ontkennen dat ter bereiking van het eerste doel onderwijs noodzakelijk is. Wie immers in deze maatschappij geen onderwijs ontvangt, zal zeer moeilijk zijn weg kunnen vinden en veemaal een prooi der armoede worden. Wanneer ouders kinderen onderwijs onthouden, dan is er van verwaarloozing sprake en onze partij heeft steeds haar stem gegeven aan de Kinderwetten, waarbij de Overheid zich het lot der verwaarloozde kinderen aantrok. De vraag kan gesteld worden, wanneer van verwaarloozing sprake is. Dit hangt af van de eischen die het leven stelt. In onzen kring is wel eens bepleit, dat dit aanwezig was, wanneer het onderwijs op het achtste jaar nog niet was aangevangen en de kinderen op het veertiende nog niet konden lezen, schrijven en rekenen. In het algemeen kan die norm niet voor alle tijden gelden.

De Overheid heeft in dit opzicht zeker een taak. Zij is niet klaar ter bescherming van het kind den kinderarbeid in fabrieken te verbieden. Ook de graad van ontwikkeling van een volk in vergelijking met andere volken is een vraagstuk, waarmede zij wel degelijk te maken heeft.

Ten aanzien van den leerplicht valt dan nog onderscheid te maken tusschen absoluut en relatief schoolverzuim. Uit het vorenstaande moge blijken, dat de partij niet van standpunt is veranderd. Absoluut schoolverzuim voor normale kinderen mag de Overheid niet laten voortbestaan. Zij dient de keuze van het onderwijs echter vrij te laten.

Het relatief, het ongeregeld schoolbezoek dient echter ook beteugeld te worden. Daarvoor is echter de schoolkring de eerstaangewezenen. Mogelijk dat de groei der organische gedachte het mogelijk maakt gebruik te maken van art. 194 der Grondwet om aan de onderwijscorporatie zekere zelfstandige bevoegdheden te geven. De schoolkring, de kring der samenwerkende gezinnen mag niet verstoord worden door misbruik van rechten der eigen gezinskring. Er zijn nu eenmaal ouders die om allerlei redenen de kinderen thuis houden.

Laten we ook bij de bespreking van dit vraagstuk

Voor den Statenkieskring Leiden: H. v. d. Velde, D 188, Hazerswoude.

Voor den Statenkieskring Gouda: A. G. van Leeuwen, Zoutmanstraat 39, Gouda.

Voor den Statenkieskring Den Haag: Sj. Jonker, Vlierboomstraat 89, Den Haag.

Als voorzitter werd door de vergadering aangewezen de heer H. A. Diepenhorst te Strijen, terwijl het secretariaat zal worden waargenomen door Sj. Jonker, Vlierboomstraat 89 te 's-Gravenhage.

Dit bestuur zal zitting hebben tot één jaar na de vaststelling van een provinciaal reglement. Naar Naar verwachting zal dit zijn omstreeks December 1947.

ons voor eenzijdigheid wachten. We moeten nooit de rechten van één levenskring zien, zonder ook de plichten daarbij in het oog te vatten. Voorts hebben we te erkennen, dat elk levensverband eigen rechten en plichten heeft en dat de Overheid te waken heeft tegen het inbreuk maken van den eenen kring op den anderen. Bij verwaarloozing van ouderplichten heft de Overheid de plicht het zwakke, in dit geval de kinderen, te beschermen tegen de gevolgen van dat plichtsverzuim.

Correspondentie en artikelen voor de Jeugdrubriek zenden aan den heer N. van der Brugge, Hobemastraat 124, Middelharnis.

Een **STEM**

uit het **Clubleven**

Holwierde, 20 Maart 1947.

Zoo kunnen wij ook nu als kleine minderheid een machtige greep op de toekomst hebben wanneer wij weer gaan studeeren en werken naar de richtlijnen van Gods Woord met alle kracht die in ons is.

E. v. Ruller op den A.R.J.A.-toogdag te Groningen j.l. Zaterdag 15 Maart.

Stil was het in de kerk toen deze woorden ons als 't ware in het hart werden gegrift. Er werd weer opnieuw iets wakker in ons, een bezielende strijd-lust, die ons weer met vernieuwden ijver ons werk deed zien als broodnoodig in de branding van dezen revolutionairen tijd.

Communisme en socialisme ze hebben hun tiendu-

zenden verslagen en velen onzer gaan aan dit dagelijksch schouwspel voorbij.

Zeker wij zijn Antirevolutionair, maar, ons verdienen in werken van Groen en Kuyper, Smitskamp of Smeenk, dat is te veel gevegd!

De cellenbouw aan het linksche front gaat echter voort. Laten we onze oogen toch wijd open doen en opmerken de benauwende dingen dezer dagen. A.R.-vriend, die nog van verre staat: Sluit U aan! Uw maatschappelijke studie is belangrijk en moet voltooid, maar het A.R. jeugdwerk moogt ge niet zonder meer voorbij gaan. Sluit U aan!

Jonge vrienden, sport en muziek zijn belangrijk en verdienen waardeering, maar uw lidmaatschap, van de A.R. Jongeren Studieclub moet voorrang hebben. Sluit U aan! De tijd dringt. Wil de A.R. partij nog een toekomst hebben, dan moeten wij als jongeren straks het werk van de ouderen kunnen overnemen en daar is heel wat voor noodig willen wij dat goed doen, en hier is allereerst voor noodig: studeeren! Op diverse plaatsen waar heel goed een A.R. Jongeren Studieclub kan zijn, is er evenwel nog weinig activiteit op dit gebied. Dat kan anders!

Waar geen spontane A.R. jeugd is, moet ze gekweekt worden, en hier heeft ook de kiesvereniging een taak.

Wat zou het heerlijk zijn als straks met het winterseizoen op iedere plaats waar een kiesvereniging is, ook een A.R. Jongeren Studie Club haar plaats met eere inneemt. God geve, dat deze wensch van velen in vervulling mag gaan.

J. A. SCHEPER.

Noodregeling

Ouderdomsvoorziening

A. STAPELKAMP

Zonder hoofdelijke stemming heeft de Tweede Kamer de Noodregeling Ouderdomsvoorziening aanvaard. Hoewel er bij verschillende groepen ernstige bezwaren bestonden tegen de wijze waarop Minister Drees deze aangelegenheid wilde regelen, geen hunner wenschte de ouden van dagert daarvan de dupe doen worden. Dat wenschte ook de Antirevolutionaire Kamerfractie niet. Ze was daarmede naar het ons wil voorkomen in de historische lijn. Wanneer Dr Kuyper's „grootte” amendement op de Ongevallenwet wordt verworpen, vindt hij daarin toch geen reden om tegen de wet te stemmen. De nood der arbeiders ging hem te zeer ter harte, dan dat hij oorzaak van vertraging wilde geven.

Een houding als de socialisten en liberalen indertijd tegen Talma's Ziektewet hebben aangenomen, waarvan ze de uitvoering, omdat ze een anderen vorm van uitvoering wenschten,

jarenlang hebben tegen gehouden, kan men van Antirevolutionairen niet verwachten.

Inmiddels beteekent dit niet, dat bij de Kamerfractie geen groote bezwaren bestonden, ten aanzien van de wijze waarop de heer Drees aan de ouden van dagen hulp wil bieden. Die bezwaren waren er inderdaad.

Er is in dit blad hierover reeds eerder geschreven en we kunnen dus over dit punt met een enkele opmerking volstaan.

Minister Drees heeft in zijn noodvoorziening geen aansluiting gezocht aan de Invaliditeits- en Ouderdomswet. De verzekeringsgedachte is aan zijn ontwerp volkomen vreemd. Het berust op het beginsel van armenzorg. De Staat garandeert onder bepaalde voorwaarden, bij gebleken behoefte, aan 65-jarigen een zekere uitkeering. De hoogte van die uitkeering wisselt naar den graad van armoede, zij kan ook te allen tijde weer ingetrokken en ge-

wijzigd worden. Eigen inkomsten uit arbeid, pensioenfondsen of uit kapitaal verkregen, worden gedeeltelijk op de uitkeering in mindering gebracht. Tegen dit uitgangspunt, Staatsarmenzorg, bestond in de Kamer groot bezwaar. Dat bezwaar werd zeker gedeeld door de meerderheid. Want niet alleen de Antirevolutionairen, ook de Rooms-Katholieken, de Christelijk-Historischen en de leden van de Partij v. d. Vrijheid hadden daartegen bedenkingen. Vooral de drie eerstgenoemde groepen hebben zeer nadrukkelijk uitgesproken, dat zij de Ouderdomsvoorziening niet wilden als zorg van de Overheid, maar als een recht, een onvervreemdbaar recht, vrucht van de arbeidsprestatie en derhalve in den vorm van uitgesteld loon. Minister Drees heeft niet bestreden, dat deze laatste vorm van voorziening beter is dan die, welke hij koos. Zijn argument was slechts: Directe hulp is geboden. Wij verkeerden in een noodtoestand. Wil ik het langs den weg van verzekering doen, dan kan ik niet dadelijk helpen, want dan moet ik de bestaande wetgeving reorganiseeren en dat duurt wel een paar jaar.

Dit argument was naar onze opvatting maar zeer weinig overtuigend. Wanneer de Minister den weg was gevolgd, die hem het vorig jaar Juli door de Stichting van den Arbeid werd gewezen, had hij op korten termijn de rentetrekkingen krachtens de Invaliditeit- en Ouderdomswet kunnen helpen, en voor de buiten de wet vallende arbeiders en voor de z.g. kleine zelfstandigen had hij een daarbij aansluitende regeling kunnen maken. De reorganisatie van de Sociale Verzekeringswetgeving had daar geheel buiten kunnen blijven. Met een eenvoudige technische wijziging had hij kunnen volstaan. De Minister heeft dat evenwel niet gewild. Hij heeft bewust den weg van armenzorg gekozen. Het advies van het georganiseerde bedrijfsleven ten aanzien van dit punt heeft hij in den wind geslagen, eveneens het verlangen van vele leden der Kamer, zooals dat in het Voorloopig Verslag tot uiting kwam en welke naar onze overtuiging de meerderheid der Kamerleden vertegenwoordigden.

* * *

Wat den inhoud dezer noodregeling betreft nog het volgende:

Mannelijke en vrouwelijke, de laatsten mits gehuwd, Nederlanders, die den leeftijd van 65 jaar hebben bereikt, kunnen een ouderdomsuitkeering aanvragen.

De Raad van Arbeid, geadviseerd door een commissie uit ingezetenen, beslist of die uitkeering zal worden verstrekt, zoomede tot

welke hoogte. Wie, al heeft hij den leeftijd van 65 jaar bereikt, door het uitoefenen van een nering of ambacht in zijn levensonderhoud voorziet, komt niet voor uitkeering in aanmerking.

Evenmin wiens inkomen per jaar in een eerste klasgemeente het bedrag van f 1375.— overschrijdt. Voor de twee klas gemeenten is dit f 1300.—, voor een derde klas f 1225.—, voor de vierde klas f 1150.— en voor de vijfde klas f 1075.—. Het land is dus ingedeeld in vijf gemeenteklassen. Voor gehuwden gelden de hierboven genoemde bedragen. Voor ongehuwden resp. f 875.—, f 825.—, f 775.—, f 725.— en f 675.—.

Wie minder inkomen heeft dan hier genoemd, kan als gehuwde ontvangen: In klasse één: f 936.—; in klasse twee f 900.—, in klasse drie f 864.—, in klasse vier f 828.—, in klasse vijf f 792.—. Voor ongehuwden zijn deze cijfers resp.: f 528.—, f 504.—, f 480.—, f 456.— en f 432.—.

Op deze bedragen wordt in mindering gebracht de helft van het jaarlijksch inkomen van belanghebbende, zoover dit de f 50.— per jaar niet te boven gaat. Inkomsten van kerkelijke instellingen (diaconieën) worden niet in mindering gebracht.

Zooals reeds eerder in dit blad werd opgemerkt, zijn deze uitkeeringen niet onaantastbaar. Ze kunnen ieder oogenblik weer worden ingetrokken of herzien, wanneer de economische positie der betrokkenen daarvoor aanleiding geeft. Wie een verkeerde opgave doet, inkomsten verzwijgt etc., kan worden gestraft. Zelfs met 4 jaar gevangenisstraf.

Eveneens is iedereen die een uitkeering ontvangt, verplicht binnen veertien dagen, nadat de inkomsten in zijn gezin zich hebben gewijzigd, daarvan aangifte te doen. Op overtreding van dit voorschrift is eveneens straf gesteld.

Ziehier de korte inhoud van dit wetsontwerp. Minister Drees heeft aangekondigd, dat hij, hopenlijk binnen drie jaar, met reorganisatievoorstellen voor de Sociale Verzekering zal komen. Daarin, zoo zei hij, zal ook plaats zijn voor de verzekeringsgedachte. Maar zeer duidelijk liet hij doorschemeren, dat hij van oordeel is, dat het verzorgingselement daarin niet kan worden gemist. Op het voetspoor van het bekende rapport-Van Rhijn wil de Minister dus een gemengd stelsel, verzekering en verzorging.

Wij zullen goed doen nu reeds ons standpunt te bepalen ten aanzien van dit Rapport. En dan is er nog iets. Dit ontwerp zal, wet geworden, een bedreiging vormen voor den

De OPBOUW van **BEDRIJFSORGANISATIES**

Dr J. BUTER

Wij hebben betoogd, dat goede bedrijfsorganisaties ook in werkelijkheid organisaties van het bedrijfsleven moeten zijn en niet gecamoufleerde overheidsapparaten. Hiermede moet bij den opbouw van bedrijfsorganisaties rekening worden gehouden. Reeds met het woord „opbouw” moet men voorzichtig zijn. **Goede bedrijfsorganisaties worden niet gemaakt, zij moeten groeien.** Nu reeds zitten wij met allerlei bedrijfsorganisaties, die gemaakt zijn. We noemden reeds de bedrijfschappen voor de voedselvoorziening. Wij denken ook aan de organisatie Woltersom; de bedrijfs- en vakgroepen. Naar onze overtuiging is veler afkeer van bedrijfs- en vakgroepen een gevolg van het feit, dat deze organisaties gemaakt zijn. Verschillende van deze organen hebben zich inmiddels voor een deel aangepast aan de wenschen der bedrijfsgenooten, en zijn daardoor vergroeid tot bedrijfsorganisaties, welke wel het vertrouwen van de bedrijfsgenooten hebben verkregen. Andere daarentegen hebben zich niet aangepast en worden slechts noodgedwongen getolereerd. Gaat men nu in plaats daarvan andere orga-

nisaties maken, gaat men zonder meer decreteren, dat er bedrijfsorganisaties moeten zijn voor elken bedrijfstak, dan zullen deze naar onze overtuiging als bedrijfsorganisaties mislukkingen blijken te zijn.

Een systeem van bedrijfsorganisaties moet zijn grondslag vinden in de vrije vereenigingen van ondernemers en werknemers. Dit kunnen de bestaande vrije vereenigingen zijn of vereenigingen, welke alsnog tot stand komen. Men zal dus aansluiting moeten zoeken bij hetgeen reeds bestaat. Zijn er voor bepaalde gebieden van de maatschappij geen vrije organisaties, dan zal men tevergeefs trachten voor die gebieden bedrijfsorganisaties te vormen. Deze zouden dan immers moeten worden gemaakt. Maar alle maakwerk op dit terrein is fout.

Men kan echter met deze vrije organisaties niet volstaan. De bedrijfsorganisaties zullen immers in staat moeten zijn zelfstandig de problemen ter hand te nemen en tot een oplossing te brengen, die zich op het gebied van de diverse takken van bedrijf voordoen. De vrije organisaties kunnen dit slechts in zeer

opbouw van ondernemings- en bedrijfspensioenfondsen. Daarover bestaat onder de bedrijfsgenooten geen verschil van meening. Minister Drees troostte met te zeggen: Och, dat is maar voor drie jaar. Dan wordt dit weer anders. Zal dit zoo zijn? Wij zijn er allerminst gerust op. Bovendien in die drie jaar kan reeds heel wat kwaad gesticht zijn. Op dit oogenblik is er in breeden kring bereidheid om op dit punt wat te doen. Het is thans het „psychologisch” moment. Zal er dat een volgend jaar of over twee jaar nog zijn? Vooral voor een berooide schatkist is de totstandkoming van vrijwillige pensioenfondsen van eminent belang. Deze wet zal den uitbouw dezer fondsen tegenhouden. Wij vinden dit sociale schade.

Er waren in de Kamer eigenlijk maar drie groepen, die con amore voor dit ontwerp hebben gestemd. Dat was allereerst de Partij van den Arbeid. Hun woordvoerder sprak van een grootsche gedachte, waarvan dit ontwerp zou getuigen. Een grootsche gedachte, nota bene voor een noodvoorziening, waarvan de heer Drees zelf getuigde, dat zij zoo spoedig mogelijk door een definitieve regeling, die op een

andere basis zal rusten, moet worden vervangen. In de tweede plaats waren er de communisten, die dit alles als een eerste stap beschouwden om tot een algemeen premievrij staatspensioen te komen. In de derde plaats waren er de..... Staatkundig Gereformeerden, die in dit ontwerp zagen de bekroning van hun „sociaal” streven. Hun woordvoerder herinnerde aan een rede van Ds Kersten, die had uitgesproken, dat er moet komen voor de ouden van dagen, invaliden, weduwen en wezen naast kerkelijke armenzorg en hulp van particulieren, armenzorg van de Overheid. Welnu, dit ontwerp gaat volkomen in deze richting. Het was dus wel een wonderlijke combinatie, welke armenzorg via den Staat als de oplossing van het oudendagvraagstuk ziet. De Anti-Revolutionaire Partij ziet dit anders. Haar streven blijve er daarom op gericht, en thans met verdubbelde kracht, om op het voetspoor van Kuyper en Talma te komen tot zoodanige voorziening in de behoeften van ouden van dagen, invaliden, weduwen en wezen, dat voor hen een recht worde geschapen. Een recht dat zijn grondslag vindt in den gepresteerden arbeid.

beperkte mate om verschillende redenen. Zoo zijn er voor vele takken van bedrijf diverse vrije organisaties, welke zich met een zelfde bedrijfstak bezig houden. Voor de arbeiders zijn er steeds drie of vier organisaties, welke naast elkaar optreden. Bovendien zijn niet alle bedrijfsgeenoten bij deze organisaties aangesloten. Daardoor wordt de mogelijkheid van deze vrije vereenigingen om bepaalde problemen tot een oplossing te brengen in sterke mate beperkt. Men zal om tot resultaten te kunnen komen steeds oveleg moeten plegen met de zusterorganisaties. En als men dan tot overeenstemming komt, dan bestaat nog de moeilijkheid, dat deze overeenstemming slechts gevolgen heeft voor de leden van deze organisatie en niet direct voor de ongeorganiseerden. Er bestaat daarom behoefte aan organen, zoowel van werkgeverszijde als voor werknemerszijde, welke geacht kunnen worden een geheel bedrijfstak te vertegenwoordigen, en welke door de Overheid als zoodanig zijn erkend. Dit kunnen organen zijn van werknemers of organen van ondernemers of ook van beide.

Hoe komen deze organen nu tot stand? Naar onze meening kunnen deze organen alleen tot stand komen door vrijwillige samenwerking van de in aanmerking komende vrije organisaties. Wij hebben daarvan reeds enkele voorbeelden. Wij denken daarbij aan de Stichting voor den Landbouw en aan de Stichting van den Arbeid. De Stichting voor den Landbouw is een federatie van de Centrale Landbouworganisaties en de Landarbeidersorganisaties, welke samen geacht kunnen worden den geheel landbouw te vertegenwoordigen. De Stichting van den Arbeid is een eveneens vrijwillig tot stand gekomen federatie van werkgeversorganisaties en werknemersorganisaties, welke zich ten doel stelt het behartigen van sociale aangelegenheden.

Minder bekend is, dat ook op tal van andere gebieden een streven aanwezig is tot vrijwillige samenwerking te geraken tusschen vrije organisaties, welke zich op eenzelfde terrein bewegen. In industriële kringen is men bezig met voorbereidingen voor een Centraal Industrieel Verbond, hetwelk t.z.t. in de plaats kan komen van de Hoofdgroep Industrie. Ook op beperkter terrein is men bezig met dergelijke pogingen.

Deze ontwikkeling moet naar onze meening ten zeerste worden toegejuicht en gestimuleerd. Meer dan ooit is thans samenwerking geboden, opdat het bedrijfsleven in staat wordt gesteld door middel van haar eigen organisaties vele moeilijkheden zelf op te

lossen om zodoende te ontkomen aan een permanente Overheidsbemoeiing ook met de details van het bedrijfsleven.

Het is nu de taak van de Overheid om deze ontwikkeling voorzoover zij daartoe bevoegd en in staat is te bevorderen. Dit kan zij doen door de door vrijwillige samenwerking tot stand gekomen representatieve organisaties als zoodanig officieel te erkennen, **mits daarbij aan zekere voorwaarden is voldaan.** Deze voorwaarden zullen betrekking kunnen hebben op de doelstelling van deze organisaties en voorts op de samenstelling. Zoo moet aan de voorwaarde worden voldaan, dat in deze organisaties de verschillende groepeeringsen en stroomingen op behoorlijke wijze zijn vertegenwoordigd. Een groote mate van soepelheid is hierbij noodzakelijk. De Overheid zal moeten afwachten wat er tot stand komt en daarna, hetgeen gegroeid is kunnen sanctionneeren door een erkenning. Overhaasting en daarmede gepaard gaande kunstmatige constructies zonder innerlijke samenhang moeten worden vermeden. Alle opgelegde uniformiteit is daarbij schadelijk. Hier zullen organisaties tot stand komen van werkgevers en werknemers gezamenlijk. Daar van ondernemers en arbeiders afzonderlijk. Dit hangt af van de structuur van elken bedrijfstak. Hier zullen organisaties tot stand komen voor een omvangrijk gebied, zooals b.v. met de Stichting voor den Landbouw of de Stichting van den Arbeid het geval is. Daar zullen organisaties ontstaan, welke zich beperken tot een bepaalden bedrijfstak. Men zal dit moeten laten groeien en afwachten, wat er tot stand komt.

Daarom zal een wettelijke, regeling van bedrijfsorganisaties zich moeten beperken tot het openen van de mogelijkheid vrijwillig tot stand gekomen representatieve organisaties te sanctionneeren. Reeds daardoor zal de tot stand koming van deze organisaties in sterke mate worden gestimuleerd. Het bedrijfsleven zelf heeft behoefte aan organisatie. Niet om daardoor de Overheid in staat te stellen het sociale en economische leven tot in details te kunnen regelen, doch integendeel, om zelf zijn moeilijkheden op te kunnen lossen en daardoor allerlei werkzaamheden te kunnen verrichten, welke tot de taak van het bedrijfsleven zelf behooren en thans tot schade van een gezonde activiteit van het bedrijfsleven zelf, door de Overheid worden uitgeoefend.

Uit dit betoog volgt, dat men zeer voorzichtig moet zijn met het onderwerp: bedrijfsorganisatie. Bedrijfsorganisatie is noodzakelijk, maar zoogenaamde bedrijfsorganisaties, welke in

Uit het Parlement

Ministerieele Oorvijgen

Mr. A. B. ROOSJEN

Minister Fievez deelde oorvijgen uit.

Klits, klits, klats ging het om de ooren der heeren communisten, die de behandeling van het wetsontwerp tot uitzending van dienstplichtigen hadden aangewend om allerlei gruwelpraatjes op te hangen over onze troepen in Indië. De heer Schoonenberg had zijn halve brievenbus mee naar de Kamer genomen en achtte het noodig het eene lugubere epistel na het andere voor te lezen, ten bewijze van den boosaardigen geest, welke in ons leger huist. Zijn partijgenoot De Groot had zelfs beweerd, dat de provocaties in onze Oost voornamelijk van Nederlandsche zijde komen.

Dit alles was Minister Fievez, die anders de goedmoedigheid en lankmoedigheid zelve is, toch wat al te gortig geworden. Hij uitte woorden van protest en verklaarde niet te begrijpen, waarom men van de zijde der Communistische Partij steeds weer opnieuw een blaam op onze troepen moet werpen. Hun uitlatingen zijn een hoon voor de gevallenen; zij zijn een slag in het gezicht voor de tienduizenden eerlijke Hollandsche jongens, die onder het brengen van een groot offer dagelijks trouw en eenvoudig hun plicht doen.

Het is mijn gewoonte niet, aldus de bewindsman, mijn correspondentie in de Kamer te brengen, maar één enkele maal wilde hij het voorbeeld van den heer Schoonenberg volgen. En de Minister las een brief voor, ondertekend door enkele korporaals en manschappen in Indië, die zich beklaagden over „de manier van leugenachtige en laaghartige propaganda,

---

wezen Overheidsapparaten zijn (zie het voorontwerp-Vos) vormen een permanente dreiging voor het zelfstandige bedrijfsleven.

Het was niet onze bedoeling het geheele onderwerp bedrijfsorganisaties te bespreken. Wij hebben ons beperkt tot enkele aspecten van dit veelomvattend vraagstuk. Laten wij er als anti-revolutionairen voor waken, dat wij slechts medewerking verleen aan bedrijfsorganisaties, welke zich niet zullen ontpoppen tot organisaties, welke zich tegen het bedrijfsleven keeren.

door het communistisch dagblad „De Waarheid”, tegen het Nederlandsche leger gevoerd. „Excellentie,” zoo schreven deze mannen, „deze leugens, deze onzinnigheden kunnen en mogen niet langer worden toegestaan; het is een lage, op Duitsche leest geschoeide campagne. We kunnen honderdmaal een democratisch land zijn en vrijheid van drukpers hebben, maar dat wil niet zeggen, dat onze familie, vrouwen, verloofden, enz. op deze manier te gronde moeten gaan aan de angst, die „De Waarheid” met deze leugens kweekt.” Het behoeft nauwelijks gezegd te worden, dat de communisten deze kastijding allesbehalve stemmeloos incasseerden. Felle interrupties knalden, maar de Minister zette de straoefening onverstoort voort.

Hij adviseerde den heer Schoonenberg voorzichtig te zijn met zijn briefschrijvers. „Ik ken dat soort brieven,” verklaarde de Minister. „Ik krijg ze ook zelf in dezen geest: „Daar schieten ze mijn inktpot van de tafel, ik ga maar met potlood verder.”

Daverend gelach onderstreepte de woorden van den Minister, die aan zijn strafpredicatie nog toevoegde dat, indien „De Waarheid” al niet reeds aan de soldaten onthouden werd, hij dit nu stellig gedaan zou hebben.

Wat de zaak zelve betreft, de bewindsman vond, behalve bij de Communisten, algeheele instemming voor zijn wetsontwerp. De uitzending der troepen, welke tot op heden krachtens een Koninklijk Besluit plaats vindt, is nu bij de wet geregeld, zooals art. 192 van de Grondwet dit vraagt.

Naar aanleiding van gestelde vragen deelde de Minister de verliescijfers onzer troepen in Indië mede. Deze bedragen tot op dit oogenblik 453 man, waaronder 32 officieren en 81 Indonesiërs. Zijne Excellentie wijdde een woord van eerbiedige hulde aan deze trouwe zonen van ons volk, die vielen bij de vervulling van hun plicht, alsmede een woord van deelneming in het leed der achtergeblevenen. De heer Roosjen (A.R.) sloot zich bij deze woorden aan en dankte den Minister voor de waardeering, welke hij uitgesproken had aan het adres der leger- en vlootpredikanten en aalmoezeniers. Hij vroeg den Minister het aantal der eersten nog op te voeren. De A.R. spreker wees op de groote beteekenis, welke de aanwezigheid onzer troepen in Indië heeft; hun aanwezigheid heeft duizenden het leven gered.

De heer Joekes (P. v. d. A.) meende op vaderlijk vermanende toon, welke hij zich steeds meer aanwent, enkele minder prettige kantteekeningen te moeten maken, terwijl de communistische fractievoorzitter Wagenaar

zich gestooten had aan het woord „nihilisten”, door den A.R. woordvoerder gesproken. Deze laatste probeerde aan den Minister de toezegging te ontlokken, dat de Nederlandsche troepen niet ingezet zullen worden voor het verrichten van hand- en spandiensten ten bate van de republiek-Soekarno, doch de bewindsman gaf aan dezen aandrang geen gehoor. En toen hij in tweede instantie voor de vraag geplaatst werd, of van de oorlogsvrijwilligers — de z.g. „Trouw-patiënten” — wel iets verlangd mocht worden, dat niet in overeenstemming was met hun ideëele doelstellingen, was het ministerieele antwoord, dat de primaire ideëele doelstelling dezer oorlogsvrijwilligers was hun land te dienen; zij zullen hun land hebben te dienen, zooals de wettige Overheid dat van hen verlangt. Anders kunnen wij deze zaak niet stellen, meende de Minister. Tenslotte werd het wetsontwerp aangenomen met 66 tegen 9 stemmen. Alleen de vertoornde „nihilisten” lieten hun „tegen” hooren.

Schouten bokst,

Joekes juicht

Dinsdag 25 Maart verschenen de partijen tusschen de touwen voor de groote bokspartij over de regeeringsverklaring ten aanzien van de basis-overeenkomst van Linggadjati.

Deze bokspartij moge, op grond van de uitspraak der jury, door Minister Jonkman op punten (55 tegen 26) gewonnen zijn, in feite eindigde zij met een knocked-out voor den bewindsman. Het zou ons stellig verbazen, indien deze met groote voldoening aan den kamp terug zou denken.

Hoe zwak was het verweer, dat hij bood tegen de vele treffers, welke de heer Schouten met een bijna tergende regelmaat en een welhaast feillooze zekerheid wist te plaatsen. De wijze, waarop partij-Jonkman de verdediging voerde, maakte bijwijlen den indruk, dat de bewindsman geen afdoend antwoord wist op de vele aanvallen, welke hij te verduren had. Wellicht was Zijne Excellentie verontrust, doordat hij ook van bevriende (R.K.) zijde een en ander te incasseeren kreeg; hij voelde zich onzeker en daardoor was zijn heele optreden in den ring het tegendeel van een succes.

De heer Schouten constateerde eerst, dat de regeeringsverklaring op een veel te laat tijdstip is afgelegd. Opnieuw heeft de Regeering de gelegenheid laten voorbijgaan te toonen, dat het haar ernst is de Volksvertegenwoordiging tijdig in te lichten.

Daarna nagelde de A.R. spreker vast, dat de

Regeering een ingrijpende wijziging heeft gebracht in haar beleid. Aanvankelijk achtte zij de overeenkomst niet aanvaardbaar, tenzij beide partijen zich bonden aan het „werkelijke Linggadjati”, d.w.z. aan de 17 artikelen, de toelichting der Commissie-Generaal en de regeeringsverklaring. Er zou eerst tot onderteekening worden overgegaan, nadat volkomen eenstemmigheid was verkregen met betrekking tot de verschillende punten. Wat nu is geschied, klopt niet met het vroeger ingenomen standpunt, en gaat in tegen het resultaat van het gemeen overleg tusschen Regeering en Volksvertegenwoordiging.

Dat laatste vond de heer Schouten van hoogst bedenkelijken aard; de Regeering was niet vrij meer; zij was gebonden aan de uiteenzettingen, door haarzelve aan de Staten-Generaal gegeven.

Goed gevoeld was de opmerking van den A.R. fractievoorzitter, dat de verdeeldheid tusschen het Kabinet en de A.R. niet betrekking heeft op de herhaaldelijk geponeerde tegenstelling van conservatief—progressief. Dat praatje verjoeg hij naar het rijk der fabelen. Die verdeeldheid is een uitvloeisel van het zeer wezenlijk verschil van inzicht met betrekking tot de handhaving en de uitoefening van het gezag. Die verdeeldheid houdt verder nauw verband met het verschil in appreciatie van de „republiek” en haar leiding. Het zou ons te ver voeren wanneer wij verder ingingen op het stevig gedocumenteerde betoog van den heer Schouten. In een forsche rede van ongeveer vijf kwartier stapelde hij zijn bezwaren tegen het regeeringsbeleid hoog op, en met onverdeelde aandacht volgde heel de Kamer, volgden elf ministers en volgden de overvolle tribunes het scherpe requisitoir van dezen „grooten tegenspeler der Regeering”.

Aan den heer Tilanus viel de ondankbare taak toe na den heer Schouten het woord te moeten voeren. Al ebe de belangstelling, ook het woord van den C.H.-spreker was het aanhooren waard. Hij stelde de heeren Van Mook, Logemann, Schermerhorn, de Regeering en de Regeeringspartijen verantwoordelijk voor het feit, dat thans de „doodsklok over het Koninkrijk” wordt geluid. Hij hekelde de dictatoriale neigingen van Minister Beel en stelde vast, dat thans overduidelijk wordt afgeweken van een uitspraak van de Kamer. Dat achtte hij een koers zetten naar het autoritair stelsel. „Het beleid, door Regeering en Commissie-Generaal gevoerd”, aldus besloot de heer Tilanus, „getuigt van een gebrek aan fierheid en eigenwaarde, zooals zelden in onze vaderlandsche historie is gezien.”

Dat ook de heer Vonk (P. v. d. Vr.) zijn pij-

len op de Regeering afschoot, wekte geen verbazing. De belangstelling nam weer toe, toen Prof. Romme het spreekgestoelte beklom. Hoe zou deze zich weten te redden uit de impasse, waarin hij en zijn R.K.-vrienden waren geraakt?

Bij de bespreking van het gebeurde onderschreef de R.K.-spreker zakelijk een belangrijk deel van hetgeen door den heer Schouten was betoogd. Het niet-kennen van de Kamer in de genomen beslissing vond ook bij hem afkeuring. De vriendelijkheid, waarmede hij in December 1946 den Minister was tegemoet getreden, was vervangen door koele zakelijkheid en zakelijke koelheid.

Onverdeelden bijval vond de Regeering slechts bij de Communisten en bij de Partij van den Arbeid, welke laatste haar gevoelens van bewondering en verrukking vertolkt hoorde door den heer Joekes. Deze vond het noodzakelijk een soort toast uit te brengen op Dr van Mook, de Commissie-Generaal, de Ministers Beel en Jonkman, den oud-Minister Logemann en niet te vergeten op Soetan Sjahrir, wien hij stuk voor stuk hulde toezwaaide.

Deze wieroekwalmen maakten de atmosfeer in de Kamer voor velen te benauwend en wij zagen enkele R.K. Kamerleden de frissche lucht achter de klapdeurtjes opzoeken.

Niet onvermakelijk was een opmerking van den heer Zandt (St. G.), die den heer Joekes verweet bij het afsteken zijner lofrede den hoofdpersoon te hebben vergeten; hij had verzuimd Soekarno, die den hoofdrol speelde, de kroon op het hoofd te zetten. Toen de heer Zandt Soekarno als „colaborateur” meende te mogen betitelen, moest hij dit woord terugnemen. Het is immers niet toelaatbaar zich op denigereerende wijze over een „bevriend staats-hoofd” uit te laten!

Zooals reeds gezegd, het verweer van Minister Jonkman was zwak, en voor de meeste woordvoerders geheel onbevredigend. Door aan het meerendeel der geopperde bezwaren nauwelijks of geen aandacht te schenken, demonstreerde Minister Jonkman opnieuw zijn extra-ordinaire opvatting t.a.v. het gemeen overleg tusschen Regeering en Volksvertegenwoordigers.

De Minister verdedigde de haast, welke met het onderteekenen was gemaakt, vrijwel uitsluitend met de verklaring, dat het eenig alternatief was geweest een groote, militaire actie. Overigens hulde de bewindsman zich in nevelen.

Begrijpelijk, dat een reactie op zulk een antwoord niet uitbleef. Het was wederom de heer Schouten, die in zijn repliek op meedoogenlooze wijze de zwakke plekken in het ministe-

rieel betoog bloot legde. Op dit moment was de A.R.-spreker in zijn volle kracht. Hij besloot zijn rede met een motie, waarin de Kamer uitsprak te betreuren, dat de Regeering niet tijdig mededeeling had gedaan van de wijziging in haar beleid, noch tijdig daaromtrent overleg met de Kamer had gezocht.

Ofschoon de heer Romme blijkens zijn repliek ook nu zakelijk de bezwaren van den heer Schouten onderschreef, meende hij zijn stem aan de motie niet te kunnen geven. Met 55 tegen 26 stemmen werd deze verworpen. Tegen de motie stemden R.K., de P. v. d. Arbeid en de Communisten.

Of het toeval was, dat zes R.K. leden bij de stemming reeds vertrokken waren, kunnen wij niet uitmaken. Wat wel treffen moest was, dat Minister Jonkman alleen-gecomplimenteerd werd door de leden van de P. v. d. Arbeid en door den voorzitter. De andere leden der Kath. Volkspartij vonden blijkbaar geen aanleiding blijken van dankbaarheid te toonen.

Ook dat was in December 1946 zoo heel anders.

De toekomstige Landbouwpolitiek

Mr W. RIP

Niet kan worden ontkend dat het voor het gansche Nederlandsche volk van groote betekenis is welke landbouwpolitiek door de Regeering in de naaste toekomst zal worden gevoerd.

Afgezien van de belangen der bodembewerkers zelf heeft ons volk belang bij een zoo uitgebreid mogelijke voedselvoorziening voor een zoo laag mogelijken prijs. Voorts is het zeer gewenscht door middel van export van agrarische producten deviezen te verkrijgen voor anderen noodzakelijken import.

Ten aanzien van de voorziening van het noodige voedsel voor het Nederlandsche volk zij opgemerkt, dat dit de primaire taak van den Landbouw is. De productie voor de binnenlandsche markt is een belangrijk onderdeel van de agrarische politiek. Zooals bekend wordt in ons land nog niet voldoende broodgraan verbouwd voor binnenlandsche consumptie. Aardappelen, groenten, eieren, bloembollen enz., produceeren wij nu of straks zoo veel dat wij een deel ervan kunnen exporteerren. Het is dus dringend gewenscht dat de

landbouwproductie zoo hoog mogelijk wordt opgevoerd. Dit geldt vooral voor hoogwaardige producten als vleesch, zuivel en eieren. Vraagt men zich nu af in welke richting onze landbouw zich zal moeten gaan bewegen, dan meenen wij te mogen antwoorden dat dit zal moeten gaan in de richting van de productie van veredelde artikelen. Reeds thans neemt b.v. de export van goedgekeurd zaai- en pootgoed belangrijke afmetingen aan. Overigens is het geheele wereldbeeld, ook economisch, nog zoo in beweging, dat nu eens wordt gevreesd voor groote schaarschte aan eerste levensbehoefden, dan weer verneemt men dat de oogsten in verschillende productiegebieden op de wereld zoo groot zullen zijn, dat binnen twee jaar van een overproductie kan worden gesproken.

Wij zullen dus goed doen niet alles op één kaart te zetten. Noch het in belangrijke mate omschakelen naar de verdeelingsproductie, noch ruime uitbreiding van de graancultuur zijn zonder gevaar.

De Regeering zal hier, in nauw overleg met den georganiseerden landbouw, al tastend den weg moeten gaan.

Dat de agrarische producten tegen zoo laag mogelijken prijs moeten worden geteeld, is een geluid dat niet nieuw is. Bovendien is het een waarheid die niet omver te praten is.

Het gaat er echter maar om: wat is een zoo laag mogelijken prijs voor den producent, en ook, wat kost het product wanneer het den consument wordt aangeboden?

Wij zijn van oordeel dat de Regeering erg schriel is met de prijsbepaling van de agrarische producten. Men behoeft ons niet te komen vertellen, dat het toch zoo van belang is dat loonen en prijzen niet verder stijgen. Wij zijn daarvan ten volle overtuigd. Doch in een tijd waarin er alles op gezet moet worden de productie te vergrooten, in een tijd waarin wij nog op den grens van den hongersnood leven, in een tijd waarin allerlei kostprijsfactoren eer de neiging hebben te stijgen dan te dalen, in een tijd waarin een rechtmatig verlangen der landarbeiders om bedrijfspensioen behoort ingewilligd te worden, moet men de prijzen voor den producent niet gaan verlagen. En dan denken wij niet in de eerste plaats aan de „groote kleiboeren”, maar vooral aan de tienduizenden zandboeren, die voor de thans vastgestelde graanprijzen geen granen kunnen telen. Bovendien is de pas ingevoerde drastische verlaging van den eierprijs voor talrijke kleine boeren niet te dragen.

De Minister van Landbouw heeft in de M. v. A. op zijn begroting aan de Eer-

ste Kamer medegedeeld, dat op basis 1938/1939 de kosten van de voedingsmiddelen voor den consument zijn gestegen van 100 tot 198 en op dezelfde basis de kosten van de posten kleding, schoeisel, reiniging, woninginrichting en huisraad tot om of boven de 300. Ook al houdt men er rekening mee, dat de Regeering op het levensmiddelenpakket een toeslag geeft, kan veilig de conclusie worden getrokken, dat de producent van agrarische producten zich voor zijn prijsniveau niet behoeft te schamen. Nemen wij daarbij nog in aanmerking, dat het soms voor den tusschenhandel, vooral indien bepaalde producten schaarsch zijn, gemakkelijk is een marge te bedingen die hooger ligt dan verantwoord is.

Verdere kostprijsverlaging in den land- en tuinbouw zal vooral gezocht moeten worden in meer rationeele productie. Rationalisatie en mechanisatie kunnen ons op dit terrein verder brengen. Ook al zien wij daarbij niet over het hoofd, dat de vele kleine bedrijven en de slechte verkaveling in sommige streken als remmende factoren moeten worden aange-merkt.

Hieraan nauw verwant is ook de te volgen grondpolitiek. Moet op dit terrein door samenvoeging van kleine en door splitsing van grootere bedrijven een oplossing worden gezocht of is deze weg voor ons verboden? Wij komen op dit vraagstuk binnen niet al te langen tijd nog wel eens terug.

Tenslotte zij nog even nader gewezen op het belang van den landbouwsector als deviezenbron. In het verslag van de vaste Commissie voor overleg met de Regeering inzake handelspolitieke aangelegenheden staat te lezen, dat de agrarische export in 1946 46 % uitmaakte van den totalen uitvoer. In 1938 was dit 44 %. Hieruit ziet men dus dat in verhouding de landbouw reeds boven het niveau van 1938 is uitgekomen. Door het Nederlandsche volk wordt wel eens te veel vergeten welk een zorg, toewijding en gestagen arbeid het in land- en tuinbouw vereischt om er „uit te halen wat er in zit”. Wij hebben het nu erg druk over de mijnwerkers die eenige Zondagen extra arbeid hebben verricht — en we kunnen er dankbaar voor zijn! Maar de veehouders werken meestal twee en vijftig Zondagen per jaar extra, omdat dat nu eenmaal moet. En we hebben er nog niets van bemerkt, dat zij hetzelfde afwerend gebaar moesten maken als de mijnwerkers, daar er nu voldoende bedankjes en cadeaux naar hun groep waren gezonden! Dat laatste vragen de producenten van agrarische producten ook niet. Wel echter een loonnende prijs voor hun producten!

Nieuwe uitgaven

van het

Centraal Comité

- No. 1 Politieke rondblik, Prof. A. Anema ..... f 0.45
No. 2 Geleide Economie, Dr F. L. van Muiswinkel .... f 0.45
No. 3 Bedrijfsorganisatie, M. Ruppert ..... f 0.45
No. 4 Christelijke Staatskunde, Prof. I. A. Diepenhorst f 0.95
No. 5 Je Maintiendrai, J. Schouten ..... f 0.25
Alleen voor no. 5: bij 10 stuks tegelijk f 0.20

Voorts zijn verkrijgbaar:

- No. 6 Het Program van Beginselen ..... f 0.02^{1/2} per stuk
bij 100 exemplaren f 2.—
No. 7 Model-reglement van een Kiesvereniging ..... f 0.40
No. 8 Model-reglement van een Centrale
Kiesvereniging f 0.40
No. 9 Model-reglement van een Dorpskiesvereniging f 0.40

Uit ouden voorraad nog leverbaar tegen verlaagde prijzen zoolang die voorraad strekt:

- No. 10 Leidraad voor huisbezoekers, C. van den Heuvel f 0.15
No. 11 Verslag buitengewone Deputatenverg. 23 Jan. '46 f 0.20
No. 12 Bij de Stembus van 1946 (bevat: statuten - beginselprogram - program van actie en toelichting) f 0.25

Alle bestellingen gaarne door middel van overschrijving op gironummer 89.673
ten name van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen
te Den Haag, Dr Kuiperstraat 3

Moet per kwitantie worden gedisponeerd, dan wordt f 0.30 extra in rekening gebracht

Heffing ineens.....?

ja!

Het Millioenplan
slaagt toch mits
U medewerkt

Daar mogen wij
toch op rekenen?

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

INHOUD

van dit nummer:

Prof. Mr Dr N. Okma	Personalistisch Socialisme.
— —	Friesche activiteit.
Dorentje	Wat de gewone man niet snapt.
— —	Antirevolutionair Gemeentecongres.
— —	Vernieuwing.
— —	Het Millioenplan.
— —	De Zomerconferentie.
N. van der Brugge	Ons onderling gesprek.
A. R. de Kwaadsteniet	Tegen Staatsabsolutisme.
Mr K. Groen	Een verblijdend resultaat.
R. Gosker	Een principiëele partij.
J. Klatter	De strijd om het hart van Europa.

Heffing ineens.....?

ja!

Het Millioenplan
slaagt toch mits
U medewerkt

Daar mogen wij
toch op rekenen?

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek, Prof Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. Schipper, Dr F. L. van Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Versijnt tweemaal per maand — Redactie-adres: Dr Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935 — Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht, Telefoon 11811, Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.—, per jaar

Personalistisch Socialisme

Prof. Mr Dr N. OKMA

In het nieuw beginselprogram van de Partij van den Arbeid komt het „personalistisch socialisme” niet meer voor. Het is vervangen door het „democratisch socialisme”. Is er dan nog wel reden, om over het personalisme te schrijven? Zeker, want zakelijk is er door deze naamsverwisseling niets veranderd. Met deze „democratie” bedoelt de P. v. d. A. n.l. niet uitsluitend een staatsvorm, waarbij aan het volk zekeren invloed wordt toegekend. Neen, democratie beteekent voor de P. v. d. A. een „samenleving op den grondslag van geestelijke en staatkundige vrijheid”. De staat moet zijn een rechtsstaat, waarin Overheid en onderdaan beide onderworpen zijn aan hoogere normen van zedelijkheid en recht.

Eén van die hoogere normen, wellicht de voor naamste, is de eerbiediging van den medemensch, de erkenning van de waardij der persoonlijkheid. Op de vorming van persoonlijkheden, van karakters, moet de opvoeding en het onderwijs zijn gericht. Vanwege zijn onvervangbare beteekenis voor den groei der persoonlijkheid dient ook het gezin te worden beschermd.

Zóó gezien zijn „personalistisch socialisme” en „democratisch socialisme” twee uitdrukkingen, die hetzelfde bedoelen. En daarom blijft ook een behandeling van het personalisme aan de orde van den dag. Wie de P. v. d. A. wil be-

oordeelen, moet weten, wat personalisme is.

Verschillende wortels

Personalisme wil zeggen, dat men voor het handelen van mensch en gemeenschap, van individu en van Staat, een richtsnoer aanvaardt en dat men als zulk een richtsnoer erkent de waarde van de menschelijke persoonlijkheid.

Tot die erkenning kan men komen langs verschillenden weg. De Rooms-Katholiek ziet in den mensch een beelddrager Gods; het beeld is door de zonde beschadigd, doch niet verwoest. De Humanist heeft juist in den mensch zijn eenig houvast; het geloof biedt hem geen zekerheid; zijn vastigheid berust in de rede, het gevoel, de intuïtie. De Protestant aanvaardt den verdorven mensch van nature; hij belijdt echter ook de verlossing in Christus; hij ziet, dat het kwaad in de wereld en in het menschenhart niet ongebreideld doorwerkt (gemeene gratie). Het is evident, dat men hier te doen heeft met onderling volslagen verschillende en ten deele zelfs tegenstrijdige opvattingen van „den mensch”. Dit neemt niet weg, dat er eenige punten zijn, waarover R.K., Humanisten en Protestanten het eens zijn. Die punten zijn in hoofdzaak de navolgende drie:

1o. De verwerping van den totalitairn staat.

Deze staat onderdrukt de persoonlijkheid. Hij kent slechts nummers en cijfers, mo-

dellen en exemplaren. Het personalisme verafschuwet dien staat.

20. De verwerping van het individualisme of liberalisme.

De personalist ziet den mensch niet als een los- en op zichzelf staand iets.

De menselijke persoonlijkheid is slechts volledig, wanneer men haar betreft in de veelzijdige relaties van gezin en vereeniging, van Kerk en Staat. Het personalisme ziet scherp het oorzakelijk verband tusschen de schijnvrijheid van een uit al deze verbindingen losgemaakt individu en de slavernij, waaraan het door machteloosheid ten prooi valt, onverschillig of die slavernij economisch is dan wel politiek. „Uit het pulver der individuen heeft Hitler zijn kazernes gebouwd.”

30. De onderwerping van enkeling en gemeenschap aan bindende normen van zedelijkheid en recht.

Dit is het positieve element, dat de personalisten van allerlei gading gemeen hebben. Zij erkennen hogere normen, óók voor den Staat. Zij verwerpen diens volgens de absolute souvereiniteit van de menselijke rede, de volkssouvereiniteit, de staatssovereiniteit, Alle souvereiniteit is door hooger gebod beperkt. Voor den R.K. en den Protestant is dat alles vanzelfsprekend. Maar hoe gaat dat bij den Humanist? Is de Humanist juist niet degene, die den mensch ten troon verheft, (humanisme—homo—mensch)? Stammt niet de volkssouvereiniteit, de ongebonden willekeur van de meerderheid plus één, uit den kring dergenen, die boven de menselijke rede geen hooger gezag erkennen? Inderdaad, de personalistische Humanist moet een heel stuk humanistisch verleden verloochenen, om tot de erkenning van hooger gezag dan de menselijke rede te komen. En dan kost het nog een goocheltoer van je welste, om het zoo ver te brengen. Als fundament voor dat hooger gezag heeft hij niet anders te bieden dan zijn „bewustzijn” of zijn „intuïtie”. Hij blijft zoeken op de aarde, wat niet van de aarde is. Niettemin, hij schaart zich in de rijen dergenen, die de wet Gods boven het staatsleven geschreven zien. Ook al weigert hij den Wetgever te erkennen: men mag hem niet op één lijn stellen met den voorvader uit den tijd der Fransche revolutie, die niet alleen God, maar ook Gods wet verwierp.

Het Protestantische personalisme; Denis de Rougemont

Uiteraard ligt ons het Protestantische Personalisme het naast. Aan deze fractie uit het personalistisch kamp is de naam verbonden van Denis de Rougemont. Geboren in Zwitserland (1906) bracht hij zijn leven grotendeels in Frankrijk door. Hij stichtte er verschillende periodieken („Hic et nunc”, „Esprit”, „Ordre Nouveau”) van welke de beide laatstgenoemde een politieke strekking hebben: invoering van een socialistische maatschappij op personalistischen grondslag. In 1934 verschijnt zijn boek „Politique de la Personne”, twee jaren later gevolgd door „Penser avec les mains”. In 1935 doceert hij een jaar lang fransche letterkunde aan de Universiteit van Frankfort. Uit die periode stamt het boek, dat hem ook in Nederland bekend maakte: Journal d'Allemagne (vert. „Een jaar in het Derde Rijk”). Gedurende den tweeden wereldoorlog ontplooidde de Rougemont groote activiteit, eerst in Zwitserland, waar hij de tegenstanders van het nationaal-socialisme organiseerde in den z.g.n. Gothard-bond, daarna in New-York, waar hij belangrijke diensten bewees aan de geallieerden.

Wie de boeken van de Rougemont leest, wordt herhaaldelijk herinnerd aan — Groen van Prinsterer. Zijn critiek op het oude humanisme, zijn strijd tegen de beginselen der revolutie, voor den anti-revolutionair zijn het bekende klanken. Te verwonderen is dat niet. De Rougemont put uit dezelfde bronnen, waaruit Groen ook heeft geput: de Fransche bestrijder der revolutie uit het begin der vorige eeuw.

De Rougemont is een der weinigen geweest, die den satanischen opzet van het Nat.-Socialisme heeft doorzien: de vergoding van den staat, de goddelooze vernietiging van menselijke waardigheid.

In dat alles is hij nauw aan het staatkundig anti-revolutionair beginsel verwant. Met opzet schrijf ik „staatkundig”; de theologische denkbeelden van de Rougemont zijn zeker niet die van het Calvinisme.

Deze verwantschap maakt het voor ons, anti-revolutionairen, temeer noodzakelijk, ons van zijn gedachten en van die zijner volgelingen, rekenschap te geven. Hoe staan wij tegenover het personalisme? Hoe staan wij tegenover het beginselprogram van de P. v. d. A.? Wij kunnen ons van de zaak niet afmaken met een qualificatie: „socialisten”. Dat woord zegt op zichzelf niets. Er zijn in den loop der tijden allerlei soorten socialisten geweest; die van tegenwoordig zijn principieel volkomen verschillend van die

van 50 jaar geleden; een personalistisch socialist is heel iets anders dan een marxistisch socialist.

Deugden van het personalisme

Laten wij beginnen met dankbaar te constateeren, dat er in het personalisme (en dientengevolge ook in het beginselprogram van de P. v. d. A.) waarheden schuilen, die fundamenteel zijn ook voor den anti-revolutionair. De afwijzing van den totalitair staat, de erkenning van de waardij van den mensch; bovenal de aanvaarding van hooger recht en hooger moraal, waaraan Overheid en onderdaan zijn onderworpen, vormen altemaal beginselen, waarmede wij niet anders dan van harte kunnen instemmen.

Om goed te zien, welk een omwenteling der geesten dit personalistische socialisme betekent, vergelijkte men 't maar eens met 't oude materialistisch socialisme met zijn verguizing van hogere waarden, zijn klassenstrijd, zijn dictatuur van het proletariaat, zijn anti-godsdienstige instelling. Van dat alles vindt men bij het personalisme niets. Wanneer de P. v. d. A. dit personalisme niet slechts op papier belijdt, doch ook in de practijk als richtsnoer gebruikt, is de kloof tusschen socialististen en communisten volkomen onoverbrugbaar geworden. Iets, waarover wij ons slechts kunnen verheugen, al ontveinzen wij ons allerminst, dat de natuur wel soms sterker zal blijken dan de leer, en al kan men bij sommige P. v. d. A.-schrijvers (bijv. Banning) ook pogingen vinden, om de scheiding tusschen socialisme en communisme uit te wisschen.

Gebreken van het personalisme

Met menschen, die er zulke politieke opvattingen op na houden, zouden in theorie de anti-revolutionairen moeten kunnen samenwerken. Hoe komt het, dat daarvan practisch niets terecht komt? Gedeeltelijk is dat verschil van feitelijk inzicht, goeddeels echter ook openbaren zich principiële geschilpunten, die — bij alle toenadering — tusschen het personalisme en het a.r.-standpunt zijn overgebleven.

a. De grondslag.

De personalist aanvaardt hogere normen, zeker, maar waaraan ontleent hij die? Boven werd reeds gezegd, dat de Humanistische personalist die normen put uit eigen boezem. De R.K.-personalist erkent hier het gezag van de R.K. Kerk. Belijdt nu de Protestantische personalist het gezag van den Bijbel als Woord van God? Is dat Woord hem ten richtsnoer ook

voor het staatkundig leven? Helaas kan dat allerminst worden gezegd.

Voorzoover hij al het gezag van de Heilige Schrift op zichzelf niet verwerpt, is er toch van een Schriftuurlijke visie op het politieke leven geen sprake. Daarin verschilt het personalisme fundamenteel van het a.r. en chr. hist. standpunt. En daarin ligt ook de diepere grond voor de zwakheden, die dit stelsel op meer dan één punt vertoon.

b. Het gezag.

Eén van die zwakke plekken is de fundeering van het gezag. Wie poogt, om vanuit den mensch het gezag op te bouwen, komt altijd bedrogen uit. Want of dit gezag is herroepelijk en is dan géén gezag of het is onherroepelijk, doch kent dan ook geen grenzen meer en loopt voortdurend gevaar te ontaarden tot dictatuur. Naar Schriftuurlijke visie is het gezag een zelfstandige gave Gods gelijk ook de persoonlijke vrijheid dat is. Bij het personalisme hangt het gezag — voorzoover het niet op den mensch is gebaseerd met al de funeste gevolgen van dien — volkomen in de lucht.

Ik behoef hierover niet uit te wijden. Het geheele Indische drama is één doorlopende miskenning van de goddelijke taak van de Overheid. Het optreden tegen-stakende ambtenaren spreekt evenzeer.

c. De staatstaak.

Het personalisme kent naar zijn oorsprong (de mensch) slechts deze begrenzing van de staatstaak: eerbiediging van de persoonlijkheid. Dit is een negatieve begrenzing. Het personalisme kent geen innerlijke begrenzing van de staatstaak als handhaving van de rechtsorde. Vandaar die mateloze uitbreiding van de Overheidsbemoeiing, de zee van ambtenaren, overal, waar het personalisme aan het roer komt. Merkwaaardige ontwikkeling! Schijnbaar is de staat in het personalisme zwak. Immers alles draait om de menschelijke persoonlijkheid. Het recht van den staat schijnt nauwelijks gefundeerd. En ziedaar, juist door zijn zwakte drijft diezelfde staat onweerstaanbaar naar boven.

d. De zonde.

Het personalisme zou practisch en theoretisch sterker de behoefte gevoelen aan een krachtig doch begrensd Overheidsgezag, wanneer het meer oog had

voor de gevolgen van de zonde. Er waait door het personalisme een optimistische wind. De zondebok is het kapitalisme; wordt die, slechts de woestijn ingejaagd, dan breken betere tijden aan. Profeet van dien nieuwen tijd is het personalisme. De P. v. d. A. voert de pretentie draagster te zijn van de toekomst. Vandaar die hooghartige toon, dat ondemocratisch optreden jegens de oppositie.

Het personalisme — aldus zouden wij onze bezwaren willen samenvatten — is van den levensboom der goede beginselen een afgerukte tak. Maar zonder verband met den levenswortel, buiten het levend organisme, draagt deze tak geen vrucht.

Het personalisme is een stelsel, dat rust op één punt: de menselijke waardigheid. Goede politiek rust op twee punten: vrijheid en gezag. Het personalisme is een vat vol tegenstrijdigheden: persoonlijke vrijheid als ideaal, staatsbemoeiing als practijk; democratie (gelijkheid van allen) in theorie, verachting van den politieken tegenstander in werkelijkheid.

Personalistisch socialisme

Deze innerlijke tegenstrijdigheid bereikt haar toppunt, wanneer dit stelsel der vrije menselijke persoonlijkheid zich huwt aan het sociaal-economisch ideaal van het socialisme. Men begrijpe goed: in de combinatie „personalistisch socialisme” beteekent „socialisme” niet meer, hetgeen het was voor Marx en zijn volgelingen, een levens- en wereldbeschouwing. Die wereldbeschouwing is vervangen door het personalisme. Wat er van het „socialisme” over bleef, is nog slechts een soc.-econ. schema, zooals er ook een cultureel en een politiek schema aan de grondstellingen van het personalisme vastzit.

Vandaar dan ook, dat wij over dat „socialisme” der personalisten tot dusverre niet hebben gesproken. Niet dáár, niet op sociaal-econ. terrein, liggen de fundamenteele verschillen tusschen a.-r. en P. v. d. A. Al zouden de aanhangers dezer partij ons dat gaarne willen doen gelooven. Waarbij dan de A.-R. de rol van beschermheeren van het kapitalisme mogen spelen.

Niettemin is het noodzakelijk, om ook op dit lager gelegen gebied de opvattingen der personalisten te volgen. Zij huldigen daar dan „het socialisme”, waarmede zij bedoelen een strijd tegen den particulieren eigendom der productiemiddelen, verzet tegen de overheersching van het particulier winstmotief en tegen den daar-

mede samenhangenden concurrentiestrijd. Er moet komen een geleide economie, een ordening van productie en verdeling.

Onmiskenbaar is hier schakeering. Fransche personalisten hebben het pleit gevoerd voor een „communisme minimum”, voor socialisatie, voor arbeidsdienstplicht, kortom voor een haast grenzenlooze staatsbemoeiing op economisch en sociaal-terrein. De Nederlanders zijn minder radicaal. De P.v.d.A. verwerpt het staa-socialisme. Althans in theorie.

Onmiskenbaar is echter ook, dat er voor 'n vrije persoonlijkheid bij een van staatswege geleide economie geen plaats meer overblijft. Alleen op economisch terrein? Wie den engen samenhang kent tusschen geestelijke en stoffelijke behoeftenvoorziening, weet beter.

Daarom geraakt het personalistisch socialisme hier in een conflict, waaruit geen uitweg mogelijk is. Personalisme en socialisme sluiten elkaar uit.

Het anti-revolutionaire beginsel

De a.r. moet van het kapitalisme niets hebben. Ongebreideld winstbejag en een egoïstische concurrentiestrijd zijn zonde. Productie en verdeling, arbeid en leiding, zij zijn de roeping van ons rentmeesterschap. Van de vervulling dier roeping zullen wij eenmaal verantwoording hebben af te leggen. In zooverre is ieder a.r. in hart en nieren anti-kapitalist.

Wij weten ook zeer wel, dat er sociaal-economisch veel is, dat verbetering behoeft. Maar het is ons verre van onverschillig langs welken weg die verbetering komt. Daarom wordt een a.r. nooit socialist.

Echter — en daarop zou ik tenslotte nog eens met den meesten nadruk willen wijzen — niet op sociaal-economisch gebied loopt de scheidslijn. De soc.-economische geschillen — de practijk wijst het uit — zijn geenszins onoplosbaar. Wat ons van het personalisme en mitsdien van de P.v.d.A. scheidt, ligt dieper. Er is in dit stelsel veel, dat op verwantschap met de a.r.-beginselen wijst. Hoe kan het ook anders; het is van die beginselen uitgegaan. Het is dan ook op zichzelf niet strijdig met het christelijk geloof, personalist te zijn. Maar het is wél onvoldoende. Het christelijk geloof heeft voor de staatkunde méér te zeggen, dan alleen een vrije persoonlijkheid. Het scheidt ook den rotsvasten grondslag voor het gezag. Het geeft van die vrijheid en van dat gezag de grenzen aan. Het waarborgt de souvereiniteit in eigen kring.

Daarom is voor den a.r. — ondanks alle waardeering, die wij koesteren voor de wending der geesten in het kamp der socialisten — het personalistisch socialisme onaanvaardbaar.

Friesche activiteit

Het provinciaal Comité in Friesland droeg zorg, dat in geheel Friesland huis aan huis een pamflet werd verspreid als antwoord op een strooibiljet van de Partij van den Arbeid.

In dat strooibiljet van de Partij van den Arbeid beluistert men weer een vanouds bekende „terminologie, gericht aan de reactie „grofste laster”, „vuilste leugens”, „geniepig haat”, „bezwadden”, „Mussert-vuilspuiterij” etc. Hier is de woordkeus der vernieuwing aan het woord. De onderlinge discussie staat wel op hoog plan op deze manier. Dit schijnt de methode te zijn van het democratisch socialisme om de onderlinge levensverhoudingen te adelen. We meenen er goed aan te doen het Antirevolutionaire pamflet ter kennis van ons kader te brengen. Het is een waardig antwoord.

Naar zuivere openbare zeden

In een pamflet, verspreid door de Partij van den Arbeid, wordt een lans gebroken voor „eerlijkheid en verdraagzaamheid in de politiek”, wordt zoogenaamd gestreefd naar „zuivere openbare zeden”. Maar tegelijkertijd wordt een taal gebruikt tegenover de tegenstanders van de Partij van den Arbeid, die kortweg als minderwaardig moet worden gebrandmerkt.

Onder den vetgedrukten regel

Hoe staat het thans met de eerlijkheid en de verdraagzaamheid in de politiek?

lezen wij de volgende woorden in genoemd pamflet:

„Over de oplossing van de moeilijkheden in Indonesië bestaan verschillende meeningen. Al staat de groote meerderheid van ons volk achter het regeeringsbeleid, dat met den naam **Linggadjati** wordt verzinnebeeld, wij weten allen, dat er groepen zijn, die dat beleid niet willen steunen. **Vrijheid blijheid!** Nederland is een democratisch land, waarin ook afwijkende meeningen het volste recht hebben zich te doen hooren.

Maar met stijgende weezin neemt de overgroote meerderheid des volks waar, hoe een deel der tegenstanders van **Linggadjati**, bestrijdingsmethoden gebruiken, die herinneringen oproepen aan de donkerste dagen der **Mussert-vuilspuiterij**.

Terwijl de leden der Commissie-Generaal onder voorzitterschap van Prof. Schermerhorn zich in Batavia tot het uiterste inspannen om de Nederlandsche zaak te dienen, zooals zij, als eerlijke menschen, naar eer en geweten, meenen dat deze het beste kan worden gediend..... trekt hier een klein, van geniepig haat bezeten gezelschap door het land en bezwaddert met de grofste laster en vuilste leugens iedereen, die voor **Linggadjati** is. Deze lieden hebben van vijf jaren van oorlog en bezetting **niets geleerd**”.

Heel dit pamflet richt zich tegen de „reactie” en

het kan iedereen Nederlander bekend zijn dat, van de zijde van de Partij van den Arbeid, als de zwartste „reactie” ook beschouwd worden de Antirevolutionairen en de Christelijk-Historischen.

Daarom noodigen wij den heer Koos Vorrink, den eersten onderteekenaar van dit pamlet, uit om namen te noemen!

Het Nederlandsche volk moet weten welke schunnige lieden het zijn, die de toekomst van het Nederlandsche en de Indische volkeren bedreigen.

NAMEN, heeren, want gij vraagt naar zuivere, openbare zeden.

Het is al te gemakkelijk te spreken van een deel der tegenstanders van **Linggadjati**, die bestrijdingsmethoden gebruiken welke herinneringen oproepen aan **Mussert-vuilspuiterij**.

Wie zijn zij die met de grofste laster en de vuilste leugens iedereen, die voor **Linggadjati** is, bezwadden?

Wij, Antirevolutionairen, hebben bij onze critiek op de Indische politiek der regeering ons gebaseerd op onze beginselen en den moed gehad de werkelijke feiten onder de oogen te zien.

De regeering en de Partij van den Arbeid gaan bij de verdediging van haar beleid die feiten stelselmatig uit den weg.

Wij hebben voor de Indische volkeren de zelfde vrijheid verlangd welke wijzelve in Nederland genieten. **Wij eischen van de regeering dat zij recht en gerechtigheid zal herstellen in Indië en deze volkeren zal bevrijden van een zoogenaamd nationalistische regeering die niets anders is dan een Oostersche vorm van fascisme.**

Wij wenschen dat de strijd, die wij in grimmig verzet gevoerd hebben tegen het Europeesch fascisme zal worden **voltooid** in Indië, opdat deze millioenen onderdanen van H.M. de Koningin niet langer ten prooi blijven van terreur- en rampokbenden.

Wij meenen dat het de taak, de roeping is van de Nederlandsche regeering de millioenen in Indië, die nog in diepe ellende verkeerden, te verlossen uit de greep van den chaos.

Wij weten dat de **breede massa der bevolking** in Indië de bevrijding door onze jongens met vreugde ontvangen en onze mannen op de handen dragen.

Wij willen dat deze volkeren in **vrijheid** zullen beslissen over hun lot en weigeren hen uit te leveren aan het Oostersche fascisme van Soekarno.

Wij werpen de aantijging alsof wij koloniale politiek zouden voeren met verachting van ons

en aarzelen niet heel deze voorstelling van zaken, zooals die schier permanent van de zijde van de Partij van den Arbeid wordt gegeven, te veroordeelen als een vergiftiging van de volksopinie, een ondermijning van de zuivere openbare zeden.

Het zijn voor een groot deel **onze jongens** die zich vrijwillig hebben gegeven om Indië te bevrijden van de Japanners, van de terreur- en rampokbenden.

En het is een schandelijk pogen het voor te stellen alsof onze jongens naar Indië zijn getogen om een zoogenaamd kapitalistisch stelsel te handhaven.

Indien dat waar was, indien wij de bloem der jeugd

hadden geofferd om een zoogenaamd kapitalistisch systeem te handhaven, wij zouden ons diep moeten schamen.

Maar het is niet waar!

Onze jongens staan iederen dag oog in oog met den dood terwille van de Indische volkeren.

Onze jongens wagen hun leven om deze volkeren te brengen het groote goed dat wijzelve in Nederland als een gave van God weer terugontvingen na de daemonische jaren van de bezetting die achter ons liggen.

En omdat de Partij van den Arbeid daarin faalt, faalt in het vestigen van een waarachtig democratisch bestel, daarom veroordeelen wij haar politiek. Niet terwille van een koloniaal uitbuitingssysteem, dat wij steeds hebben veroordeeld en vandaag nog veroordeelen, binden wij den strijd aan, maar terwille van de Indische volkeren, waarvan vandaag nog honderdduizenden in de diepste ellende verkeerden. Terwille van de duizenden geïnterneerden, die dank

zij mede de slappe houding der regeering, door de republiek van Soekarno nog worden vastgehouden, onrechtmatig worden vastgehouden en in toenemende bitterheid wachten op het uur waarop hun bevrijding eindelijk zal slaan.

Dat alles vloeit voort uit het feit dat wij christelijke politiek willen voeren en dat is een politiek die offers vraagt,

Offers ten behoeve van de Indische volkeren waarvoor God ons verantwoordelijk heeft gesteld.

De Partij van den Arbeid heeft ons de handschoen toegeworpen. Welnu, wij nemen die op en zullen den strijd voeren om te komen tot zuivere, openbare zeden. Opdat er een einde kome aan een volksvoorlichting die met deze zeden niet in overeenstemming is.

DE ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ
IN FRIESLAND

Wat de gewone man

niet snapt

Dat Blokzijl en Anton Mussert
Beiden zijn terechtgesteld;
Is er iemand, die, verbolgen,
Daarover een vonnis velt?
Hun verraad, hun medewerking
Aan den vijand werd berecht.
Niemand, die dit af zal keuren,
Niemand, die daar kwaad van zegt.

Dat men echter een Soekarno
Met een and'ren maatstaf meet,
Dat men diens collaboratie
Aan de Jappen nu vergeet,
Dat men, met hem onderhand'lend,
Uit een ander vaatje tapt,
Dat is iets, mijn waarde lezer,
Dat de doorsnee-mensch niet snapt.

Nederland is democratisch;
Zorgvol wordt ervoor gewaakt,
Dat een oplevend fascisme
Ons niet weer tot slaven maakt.
Ieder autocratisch streven
Wordt gestuit, door woord en daad,
Geen terreur meer, geen dictators!
Dat is iets wat elk verstaat.

Maar wat niemand kan begrijpen
Is, hoe men nu tolereert
Dat in Indië dit fascisme
Nog met wreede hand regeert.

Wordt in Indië vertrap.
Dat is iets, mijn waarde lezer,
Vrijheid, hier op 't hoogst geprezen,
Dat de doorsnee-mensch niet snapt.

Dankbaar is elk vaderlander
Jegens d'illegaliteit.
Voor hetgeen zij mocht presteeren
Tijdens den bezettingstijd.
Dat die schaar van kloeke strijders
Menigmaal hoog werd vereerd.
Zal geen sterveling verbazen,
Dat is iets wat elk waardeert.

Ook in onze Oost zijn velen,
Die in d'ondergrondschen strijd
D'allerbeste krachten gaven.
Men vergat hun werkzaamheid!
Jappen-knechten zijn geraadpleegd,
Hun advies werd niet gevraagd.
Dat is wat elk vaderlander
Niet begrijpt en niet verdraagt.

Waarom dat verschil in maatstaf?
Waartoe toch dat onderscheid?
Indië zoowel als Nederland
Vraagt ons om gerechtigheid.
Orde scheppen, 't recht herstellen
Dat's ook nu weer Neerlands taak.
Niet slechts hier, maar ook in Indië,
Nederland, let op Uw saeck!

DORENTJE.

Antirevolutionair Gemeentecongres

21 Mei te Utrecht

Voor den oorlog bestond de Vereeniging van A.R. Burgemeesters, wethouders en gemeente-secretarissen „Groen van Prinsterer”, alsmede een aantal provinciale vereenigingen van A.R. gemeentebestuurders. Al deze organisaties werden overkoepeld door het Verband van vereenigingen van A.R. gemeentebestuurders in Nederland, waarin ook het Centraal Comité en de Doctor Abraham Kuyperstichting waren vertegenwoordigd.

„Groen van Prinsterer” is inmiddels herrezen, hetzelfde geldt van eenige provinciale vereenigingen, terwijl in andere provinciën pogingen tot herrijzenis worden gedaan. Aan de landelijke organisatie wordt eveneens gewerkt. Daarin moeten dan tevens de A.R. Statenleden een plaats vinden. Het staat nog niet definitief vast of zal worden gekozen voor één landelijke vereeniging van A.R. gemeente- en provincie-bestuurders met provinciale en kategoriale secties, dan wel of getracht zal worden het oude Verband te doen herleven, zij het eenigszins gereorganiseerd. Een commissie van voorbereiding houdt zich nog met deze aangelegenheid bezig.

Te zijner tijd zullen de belanghebbenden uiteraard zelf hebben te beslissen. Daartoe wordt een landelijke vergadering belegd op **Woensdag 21 Mei a.s.**, des morgens te half 11 in het Jaarbeursgebouw te Utrecht.

Dit wordt echter niet alleen een huishoudelijke vergadering!

Een groot deel van deze vergadering zal n.l. gewijd zijn aan een referaat van **Mr J. A. DE WILDE**, dat zal handelen over verschillende problemen, die momenteel in het gemeentewezen aan de orde zijn, als **autonomie** der gemeente, de gemeente als „**cultuurgemeente**”, financiële verhouding tusschen Rijk en gemeente. Mr de Wilde zal van te voren **stellingen** geven, die tijdig in de pers zullen worden gepubliceerd. **Discussie** zal in ruime mate mogelijk zijn!

Uiteraard wordt ook 's middags vergaderd!

Derhalve: Ieder A.R. gemeenteraadslid, ieder A.R. Staten-lid, iedere A.R. burgemeester, secretaris, of griffier reserveere 21 Mei en kome dien dag naar Utrecht!

Vernieuwing

Onze lezers kennen de geschiedenis van de Nieuwe Nederlander. Voor den oorlog verscheen er een dagblad De Nederlander, dat de Chr. Hist. beginselen uitdroeg onder ons volk. Na den oorlog bleek, dat redactie-leden en commissarissen er een blad van hadden gemaakt, dat de C.H. Unie bestreed en den „doorbraak” propageerde. Het werd het blad van de doorbraakdominee's die de vaandels van de Partij van den Arbeid gingen volgen. Het blad heette dan voortaan ook de Nieuwe Nederlander. Maar door het nummer van den jaargang stelde

men het voor, alsof de Nieuwe Nederlander tóch een voortzetting was van het oude Chr. Hist. dagblad.

Dit spelletje is nu afgelopen. De Nieuwe Nederlander is er geweest. Het blad ging er niet in. Eerst hebben de Commissarissen dat in hun beurs ondervonden. Toen heeft de Arbeiderspers nog eens geprobeerd er wat van te maken. Maar een blad, dat per jaar tienduizenden guldens verlies oplevert, is niet te redden.

Dit is meer dan een commercieele liquidatie. Dit is een Mene tekkel over een streven. Te meer, daar het weekblad, dat de doorbraak propageert, het blad, dat speciaal het stempel van Prof. Schermerhorn draagt, n.l. Je Maintendrai, ook al geen toekomst schijnt te hebben.

Laten we nu oppassen.

De „doorbraak” is geen succes geweest. De propagandisten voor een nieuw partijen-systeem, natuurlijk naar Engelsch model, hebben het verloren. Ons volk liet zich niet gelijkschakelen met Duitschland, maar ook niet met Engeland. Het heeft zijn eigen historie, zijn eigen probleemstellingen en zijn eigen visie op de vragen van de toekomst. Het is nationale winst, dat de Anglomanie tenslotte zoo weinig bleek te beteekenen.

Maar dit beteekent niet, dat de noodzaak van **werkelijke, nationale vernieuwing** niet bestaat. Integendeel. Wij moeten er scherp tegen waken, dat niet allerlei figuren, die ons volk in de uren van het gevaar in den steek lieten, zich weer breed gaan maken. Wij kennen reeds te veel dien hoochhartigen glimlach over de illegaliteit en de jongeren.

Wij moeten er nog meer tegen waken, dat niet onder ons gedachten van zelfgenoegzaamheid invloed krijgen. Als we zouden gaan denken, dat er geen beter wijsheid is dan: de zaak wordt op den ouden voet voortgezet, dan zijn we weg. Dan zijn we geen haar beter dan de Stuarts en de Bourbons na de Restauraties van 1660 en 1814.

Ons volk zal alleen sterk zijn in de toekomst, als we bereid zijn, ons zelf te herzien, als we verstaan, dat Reformatie niet beteekent een feit, dat in de geschiedenis wordt voltooid, maar een program en een roeping meteen.

Friesch Dagblad van 31 Maart 1947.

Het Millioenplan

De eerste voorbereidingen voor het Millioenplan zijn nu vrijwel overal getroffen. De leiding van de organisatie berust voornamelijk bij de Kamerkieskringbesturen. Zij hebben inmiddels reeds overleg gepleegd met de Kiesvereenigingen in hun ressort, zoodat mag worden aangenomen, dat iedere Kiesvereeniging thans weet voor welk bedrag zij is aangeslagen. Nu zijn dus de besturen der Kiesvereenigingen aan de beurt om de organisatie ter plaatse te gaan regelen. De werkerskern moet worden bijengeroepen. Het dorp — de

stad — de stadswijk moet in districten worden verdeeld. Voor ieder district zullen twee personen moeten worden aangewezen. Het adressen-materiaal moet worden verzameld. Dit alleen reeds is dikwijls een omvangrijke arbeid. En daarna moeten die adressen worden bezocht. Zeker — het Centraal Comité heeft een circulaire beschikbaar gesteld met bijbehorende enveloppe en inteeckenbiljet. Daaraan moet worden toegevoegd een mededeeling, dat een tweetal propagandisten het betrokken adres zullen bezoeken om een uiteenzetting te geven over de noodzakelijkheid van deze actie. Dit is juist de groote waarde van het millioenplan, dat in de eerste plaats de propagandisten en huisbezoekers zich goed rekenschap geven van die noodzakelijkheid en dat zij daarna op pad gaan om al onze geestverwanten daarvan te overtuigen.

Dat beteekent een ingespannen arbeid. Dat brengt met zich, dat ook in dit opzicht van onze werkers een offer wordt gevraagd. Zij zullen zich dikwijls voor dezen arbeid moeten vrijmaken. Zij zullen moeder de vrouw wel eens alleen moeten laten. Zij zullen zich andere genoegens wel eens moeten onzeggen. Maar het moet! En wanneer we daarvan overtuigd zijn, dan kan het ook.

Want de vergelijking met het eerste Millioenplan dringt zich op.

Dr Kuyper was immers wegevalen. En Dr Kuyper..... was dat niet de Antirevolutionaire Partij?

Hoeveel politieke tegenstanders waren er niet, die de hoop koesterden, dat het nu ook wel met de Antirevolutionaire Partij was gedaan. De „van God gegeven leider” was overleden.

Hij was de ziel — hij was het centrum — het middelpunt.

Hoe groot was de verslagenheid in eigen kring.

Zou de Antirevolutionaire Partij nog wel een toekomst hebben?

Stond en viel zij niet met haar leider?

De klokken beierden over Nederland.

Zij luidden den klokkenluider uit.

Maar juist dat somber geluid van de doods-klok luidde tevens een nieuwe actie in.

Want de Antirevolutionaire geestverwanten gingen zich bezinnen over hun taak en roeping — over hun levensbeginsel. En de generatie van toen begreep, dat nu haar „leider” was wegevalen — zijn erfenis moest worden aanvaard en dat daarom de oprichting van de Dr A. Kuyperstichting zoo noodzakelijk was. Thans viel Dr H. Colijn weg.

Opnieuw is daar de verslagenheid in onzen kring.

Opnieuw zijn daar de politieke tegenstanders, die heimelijk de hoop koesteren, dat de kracht van de Antirevolutionaire richting daardoor voor goed is gebroken. En opnieuw moeten onze geestverwanten zich bezinnen op hun roeping en taak, zich opnieuw realiseeren de fundamenteele beteekenis van het Antirevolutionaire levensbeginsel.

De geschonden Kuyperstichting moet worden hersteld.

De Zomerconferentie

Bedriegen de voortekenen niet, dan zal de zomer-conferentie wel doorgang vinden. Er blijkt althans animo voor te zijn. De eerste opgaven voor deelname kwamen reeds binnen. Nog niet kan worden meegedeeld, of de zaak inderdaad doorgang zal vinden. De kosten zijn nogal hoog. Zij bedragen immers f 25.— per deelnemer, maar gezien het tegenwoordig prijsniveau is het niet overdreven.

De eerste voorbereiding voor het programma werden reeds getroffen. Aan de orde zal worden gesteld het onderwerp „Kerk en Politiek”, waarvoor een serie lezingen zal worden georganiseerd. Aan de orde zal dan komen de Rooms-Katholieke opvatting, in de tweede plaats het standpunt, dat ingenomen wordt door de Protestantsch Christelijke werkgroep in de Partij van den Arbeid, hetwelk dus nastreeft een verbinding tusschen Christendom en Humanisme en in de derde plaats de Antirevolutionaire beschouwing.

We stelden ons reeds met enkele referenten in verbinding, maar het is beter de namen eerst te vermelden, wanneer we van hun medewerking zeker zijn. Aan hen zal worden verzocht hun betoog samen te vatten in enkele stellingen, zoodat straks de genoemde onderwerpen ook op de studieclubs zullen kunnen worden behandeld.

Het Conferentieoord „Birkhoven” kan 70 deelnemers volledig herbergen, maar het is ook mogelijk, dat sommigen, b.v. één bepaalden dag aanwezig willen zijn. Daartoe bestaat gelegenheid, want vergaderlokaal en eetzaal kunnen circa 150 personen bevatten. Wie daarom gebruik wenscht te maken betaalt f 3.— voor één dag — uit den aard der zaak zonder logies.

De tijd dringt. Men geve zich dus spoedig op.

Ons Onderling gesprek

Eenige briefschrijvers hebben mij enkele vragen gezonden, die de verhouding van onze partij tot het sociale leven raken.

W. v. O. te S. (Z.H.) merkt op, dat Prof. Gerbrandy twintig jaar geleden in zijn boek „De strijd voor nieuwe maatschappijvormen” dezelfde gedachten neerschreef, die Dr van Muiswinkel in 1946 op de Sociaal-economische Partijconferentie in zijn referaat uitsprak. Wanneer in aanmerking wordt genomen, dat de gedachtengang van Dr van Muiswinkel niet bij allen instemming vond, is dan de Partij wel zoo vooruitstrevend, als wij zeggen te zijn?

Laat ik aanvangen met te erkennen, dat er schuld te belijden valt. In Kuypers laatste Deputatenrede, die onder den titel „Wat nu” door den Heer Idenburg werd voorgelezen, wierp hij een terugblik op hetgeen was bereikt. De oplossing van het onderwijsvraagstuk was nabij. Naar Kuypers opvatting drong het sociale vraagstuk zich nu onweerstaanbaar op. Het sociale arbeidersbelang moest nu in harmonie gebracht, worden met onze Anti-Revolutionaire politiek. Daartoe beval hij aan een raad van advies, een studiec ommissie, die Partij en vakbond ten aanzien van speciale opdrachten zou indienen. Het heeft lang geduurd eer een speciale studiec ommissie in het leven werd geroepen en het is buitengewoon verblijdend, dat na de bevrijding, de Partij zich op haar roeping inzake de sociaal-economische vraagstukken „bezingt”. Reeds tijdens de bezetting werden op onze „zwarte” vergaderingen de richtlijnen van het C.N.V. besproken. Terstond na de bevrijding werd naast allerlei andere commissies een studiec ommissie voor het sociaal-economische vraagstuk ingesteld. Ons verkiezingsmanifest, dat door de geheele partij is aanvaard, liet ook over deze vraagstukken een frisch geluid hooren. De partij bracht in November tal van „specialisten” samen, w.o. tal van hogere departementsambtenaren, jonge economen, organisatiemensen, die besloten de handen ineen te slaan en permanent over desociaal-economische actueele vragen, niet alleen samen te spreken, doch ook de vruchten daarvan ten dienste

der partij te stellen. 15 April is in Den Haag over de onderwerpen en de werkwijze overeenstemming bereikt en men is bereid aan het werk te gaan.

Er is in de partij zeker geen stemming van „we zijn er” maar er wordt voortdurend gewerkt.

Ten aanzien van de belede n schuld moet mij toch iets van het hart. Wanneer er in een democratische partij als de onze van schuld sprake is, dan moeten we dit niet alleen zoeken bij de leiding, maar bij allen. Ieder heeft een taak en in eigen Kiesvereniging, Staten- en Kamerkieskring mag en moeten we onze houding als A.R. bepalen. Een ieder moet de vraag stellen: Wat doe ik voor de bevordering van de zuivere toepassing der beginselen. Voor de een kan het beteekenen moeilijkheden en tekortkomingen ter plaatse onder de aandacht te brengen, voor den ander het pogen een oplossing te vinden. Maar we hebben een gemeenschappelijke taak te vervullen.

Zoo heeft ook Prof. Gerbrandy het verstaan. Zijn boek was een persoonlijke bijdrage aan de begripsvorming voor deze zaken in ons volk. In dien tijd was het een „progressief” boek en wanneer Dr van Muiswinkel deze gedachten voor een deel herhaalt, dan geeft de Partij dit referaat op ruime schaal uit.

Laten we vooral als jongeren erkennen, dat denkbeelden langzaam ontwikkelen en slechts geleidelijk doorwerken in bredere kringen van ons volk. De gecompliceerdheid van het leven levert een groot gevaar op voor eenzijdigheid en daarom kan juist een volkspartij als de onze op solide wijze bouwen aan de uitbreiding onzer begrippen. In dien zin zijn we progressief, vooruitstrevend.

Als jongeren willen we graag radicaal zijn, doch we zullen steeds te bedenken hebben, dat het opleggen van overheidsbepalingen, die geen weerklank in het volk vinden, vrijwel zeker tot mislukking zijn gedoemd. Dit geldt zeer zeker op sociaal-economisch gebied. Onze sociale en politieke organisaties moeten voortdurend ons volk bewerken, opdat de groei der denkbeelden in steeds bredere kring aanvaard worde.

Dezelfde vrager zou graag een antwoord hebben op de vraag of onze, Partij en het Christelijk Nationaal Vakverbond op sociaal-economisch terrein volkomen eenstemmig moeten denken en bij gemis aan eenstemmigheid of er bij een van beide organisaties iets niet in orde is.

Mag ik beginnen met een verwijzing naar de Heilige Schrift, Die ons leert, dat we slechts ten deele kennen en dat ons verstand vanwege de zonde verduisterd is. Onze taak als Christenen is, om bij het licht van Gods Woord te worstelen om een oplossing van alle moeilijke vragen. Dit is juist het voorrecht van den Christen, dat we ons stellen onder het Woord Gods.

Voorts staan Partij en Vakverbond volkomen los

Het Bestuur van de Provinciale Organisatie van A.R. Jongeren-Studieclubs te Gelderland is als volgt samengesteld:

1e Voorzitter: A. Wildeman te Winterswijk.

2e Voorzitter: P. M. Oostlander te Apeldoorn.

1e Secretaris: P. de Putter, Gelderlandschelaan 92 te Nijmegen.

2e Secretaris: G. B. Deunk te Aalten.

Penningmeester: J. H. van Beers, Langesteeg 15 te Bennekom.

Opgave van nieuwe clubs dient te geschieden aan het adres van den eersten secretaris.

Tegen Staatsabsolutisme

A. R. de Kwaadsteniet

Er is bezwaar tegen gemaakt, dat de Anti-Revolutionaire Partij het vorige jaar tijdens de verkiezingscampagne, gewerkt heeft met de leuze: Tegen staatsabsolutisme.

Dat bezwaar was ongegrond. Want tegelijkertijd werd het pleit gevoerd voor „Gezag en vrijheid”.

Maar zelfs indien alleen maar gezegd was „Tegen staatsabsolutisme”, dan nog kon daartegen geen gegrond bezwaar worden ingebracht, omdat de Anti-Revolutionaire Partij zich krachtens haar beginsel tegenover het staatsabsolutisme moest stellen.

Er zijn er, die meenen, dat de Anti-Revolutionaire, als zij zich verzetten tegen staatsabsolutisme, bezig zijn met vechten tegen windmolens.

Het Nationaal-Socialisme, zoo zegt men dan, is verslagen en welke partij, welke groep is er nu nog, die het staats-socialisme voorstaat? En als dan gewezen wordt op het gevaar, dat het socialisme van de Partij van den Arbeid uiteindelijk moet leiden tot staats-socialisme, dan is men in dien kring zeer verontwaardigd en dan wijst men er op, dat in het concept-program van die partij het staats-socialisme

---

van elkaar, zij het dan dat er vanwege het beginsel een prettige samenwerking is.

Ieder heeft een eigen taak.

Voor elke verkiezing pleegt ons Centraal Comité overleg met organisaties als C.N.V., Chr. Boeren- en Tuindersbond, Chr. Wergeversorganisaties, Patrimonium. Deze stellen als regel ieder een urgentie-program op. Dit wordt in den regel als bijlage opgenomen in de stukken voor de Deputatenvergadering, waarin ook het Verkiezingsmanifest der Partij wordt vastgesteld.

Het spreekt vanzelf, dat er verschilpunten kunnen zijn. Ieder organisatie houdt het recht daarvoor op eigen wijze te ijveren. Ik zou niet gaarne willen beweren, dat er daardoor in een van beide organisaties iets niet in orde is. In de gebrokenheid der wereld is er verschil van inzicht.

Wanneer we echter vervuld zijn van den nood van dezen tijd en de hartelijke begeerte om ook op het terrein van het bedrijfsleven God te dienen, zal er in de groote lijnen steeds meer overeenstemming komen.

Vragen en artikelen voor deze rubriek te zenden aan den Heer N. van der Brugge, Hobbemastraat 124, Middelharnis.

met even zoovele woorden wordt afgewezen. Buitengewoon fel ging men dan ook in den Rotterdamschen Gemeenteraad, bij de algemeene beschouwingen over de gemeentebegroting van 1947, te keer tegen den A.R.-fractie-leider, den heer J. Wilschut, omdat deze in een zeer principieele rede, waarin hij zich keerde zoowel tegen het Communisme als tegen het socialisme van de Partij van den Arbeid, gewezen had op het gevaar van staatsabsolutisme, dat in het bijzonder dreigde van de zijde van de nieuwe socialistische partij. Het was Mr G. E. van Walsum, de voorzitter van het Prot. Chr. Werkverband in de Partij van den Arbeid, die den handschoen opnam en poogde het betoog van den A.R. woordvoerder te ontzenuwen. Daarbij beriep hij zich op een hoofdartikel „Socialisme en Staatsalmacht”, voorkomende in het dagblad „Trouw” van 8 Maart jl., en hij citeerde als volgt:

„Het is toch duidelijk, dat de socialisten — zij betuigen het telkens — geen staatsabsolutisme willen.

Het is ook duidelijk, dat de socialisten met hun waardeering voor democratie, met hun op den voorgrond stellen van de groote beteekenis van de menschelijke persoonlijkheid en van de menschelijke waardigheid, principieel tegenover het nationaal-socialisme staan. En inderdaad dat is zoo. De socialisten willen geen staatsabsolutisme en zij willen tegenover de staatsafgoderij de beteekenis van den mensch handhaven.”

Tot zoover citeerde Mr van Walsum, maar dat was ongeoorloofd, want hij wist, dat hij, dit citaat stellende tegenover de rede van den heer Wilschut, valsch. citeerde. Hij wist, dat daarop een: „En toch.....” volgde. Die passage liet hij echter weg, omdat deze niet in zijn kraam te pas kwam en omdat daaruit bleek, dat tusschen hetgeen door den A.R. fractieleider in den Raad gezegd was en hetgeen in het geciteerde blad geschreven was, geen tegenstelling bestond, doch juist volledige overeenstemming.

Want het blad vervolgde:

„En toch, ondanks dezen goeden wil, dien wij erkennen, ontkomt het socialisme niet aan de consequenties van zijn eigen leer, die noodwendig op de bestreden staatsalmacht uit moeten loopen.”

Het gaat er niet om of de aanhangers van de Partij van den Arbeid het goed bedoelen en of zij waarlijk alles gelooven wat zij zeggen. Zij gaan van verkeerde beginselen uit en daarom moet hun politiek ook steeds van den goeden weg afvoeren.

Het dagblad „Trouw” geeft in het nummer van 29 Maart jl. daarvan een sprekende illustratie:

„In 1945 zeiden de socialistische regeerders: Wij handhaven de Rijkseenheid en spreken met Soekarno is onwaardig en onvruchtbaar. Dan denkt een gewoon mensch: Dat is duidelijk. Daar heb ik houvast aan. En dat kan ik steunen.

Maar dan komt er een periode van onzekerheid. En dan blijkt in 1947, dat de republiek erkend wordt en dat het Rijksverband ontbonden wordt.

En dat is een doorlopende ontwikkeling. Het is geen wonder, dat men hiervan zegt: Dat is bedrog. En dat is ook juist. Maar hoe komt dat nu? Men kan toch niet zeggen, dat die socialistische geen eerlijke menschen zijn?

Natuurlijk zijn ze dat wel, maar men moet deze handelwijze zien in het licht van het bovenstaande. Die wonderlijke revolutionaire verhaspeling van gezag en vrijheid verklaart dit immers ineens.”

Ook hier zien we weer niets nieuws gebeuren. Sla er Groen van Prinsterer's „Ongeloof en Revolutie” maar op na.

Sprekende over het Schrikbewind, wijst hij er op, dat de leiders daarvan geen bloeddorstige ellendelingen waren. De ziel van het Schrikbewind, Robespierre, zoo werd wel beweerd, was een vloekwaardig instrument van den afgrond, schandvlek der menscheid, die eigenlijk den naam van mensch niet verdient. Groen echter betoogde: „Geen enkele trek van dit portret gelijkt. Robespierre was niet gen zedeloos mensch. Vergelijkenderwijs muntte hij door ingetogenheid uit. Zijne onbaatzuchtigheid was voorbeeldig. Hij werd met recht de onomkoopbare genoemd; de nalenschap van den dictator beliep 460 franken. Hij geloofde aan de deugd, aan de onsterfelijkheid, aan God; hij was deïst.”

En toch heeft deze man zich tot een hoogte van dwingelandij kunnen verheffen, waarvan de geschiedenis de wederga eerst heeft leeren kennen onder de Duitse tyrannie. Onder republikeinsche vormen heeft Robespierre een willekeur uitgeoefend, zelfs onder oostersche alleenheersching bijkans zonder voorbeeld. De oplossing van dit raadsel ligt, volgens Groen in het geloof aan de revolutionaire theorie.

Aan de **oprechtheid** der overtuiging van Robespierre mag niet worden getwijfeld. Mirabeau riep eens uit: „deze man gelooft alles wat hij zegt”. Niemand was minder huichelaar dan hij.

En toch — zoo zouden we met een variant op het hierboven weergegeven citaat uit „Trouw” willen zeggen — ondanks den goeden wil bij Robespierre, dien we erkennen, ont kwam hij niet aan de consequenties van zijn eigen leer, die noodwendig op de bestreden staatsalmacht en tyrannie uit moest loopen.

Lees er eens op na, wat **Groen** in verband met het bovenstaande ook schrijft over het stelsmatig gebruik der middelen, die de Revolutie aan de hand gaf: centralisatie, uitsluiting der tegenpartij, maatregelen van extralegalen aard. En vergelijk dit met het revolutionaire streven — dat men revolutionair is ontkennt men niet — van de Partij van den Arbeid, dat in onzen tijd valt waar te nemen. Dan is er zeker alle reden om ook thans weer te wijzen op het gevaar van staatsabsolutisme, dat aanwezig is, ook al zegt men in socialistischen kring, dat men daarvan afkeerig is. Maar dan mag de strijd, welken wij voeren, niet beperkt worden tot een negatieve bestrijding van het staatsabsolutisme, doch zullen we daartegenover in het juiste licht hebben te stellen hoe de verhouding moet zijn tusschen gezag en vrijheid.

De ware vrijheid nu zal, naar het woord van **Groen**, nooit komen zonder afzwering van het revolutie-beginsel en terugkeer tot het Evangelie.

Alleen uit herleving van christelijke liefde en evangelischen zin kan tegen het ongeloof genoegzame kracht worden ontleend. Door het geloof in den Zoon van den levenden God alleen, is de Revolutie verwinbaar!

GROEN VAN PRINSTERER OVER DE VERHOUDING TOT DE ROOMSCH-KATHOLIEKEN

Ik zeg dus met de meeste oprechtheid: laat ons gezamenlijk de theorieën van verwoesting, waardoor alle Staten en Kerken bedreigd worden, bestrijden: vooral niet te heftig tegen elkander op staan; voorzichtig zijn en de gesteldheid der tijden in het oog houden. Laat ons gedenken, dat er omstandigheden en tijden zijn, waarin het genoeg is vonken te werpen, om een vlam te ontsteken, die, oh ja, de tegenpartij benadeelen kan, maar waardoor wij zelve zouden worden verteerd.”

„Adviezen” van Groen van Prinsterer.

verblijdend resultaat

Het behoeft niet te worden verbloemd, dat over het vraagstuk der publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie in onzen kring nog geen eenstemmigheid bestaat. Krachtige voorstanders zijn met name de mannen uit de Christelijke arbeidersbeweging, b.v. Fuykschot in het orgaan van het C.N.V. „De Gids” en in zijn brochure „Dàt is bedrijfsorganisatie”, alsmede Ruppert in zijn door het Centraal Comité uitgegeven referaat voor de Sociaal-Economische Partijconferentie van ½ November 1946; ernstige bezwaren daarentegen worden ingebracht door Prof. Dooyeweerd in zijn artikelen in Nieuw-Nederland over: De Regeeringsplannen inzake de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie (1e jaarg. nos. 22, 23, 25, 25-27! 27) en: Is de bedrijfstak een natuurlijke gemeenschap (1e jaarg. nos. 51—54, 56, 58, 61) 1), door Mr Colenbrander in zijn in Economisch-Statistische Berichten gepubliceerde bijdrage over: De toekomst van de bedrijfsorganisaties, door Mr Hoekema in De Chr. Werkgever, en door mij zelf in mijn bijdragen in Ned. Gedachten (2e jaarg., nos. 4, 5, 6). Een tusschenstandpunt werd ingenomen door Mr Rip in zijn door den C.B.T.B. uitgegeven causerie (!) over: De principieele en practische fundeering der bedrijfsorganisatie in den landbouw.

In den kring der Christelijke arbeidersbeweging is men de opvatting toegedaan, dat in het bedrijfsleven (natuurlijke) gemeenschappen zijn gegroeid, die thans nog slechts de publiekrechtelijke kroon behoeven om als bedrijfsorganisaties in vollen rechte te kunnen optreden.

Op het tegenovergestelde standpunt leert men, dat een bedrijfstak is een complex van zelfstandige ondernemingen, die wel een groote mate van solidariteit van belangen hebben, maar die daarom nog niet vormen een natuurlijke gemeenschap, waarin gezag en ondergeschiktheid heerscht. Wel kunnen de ondernemingen zich uiteraard vrijwillig in organisaties vereenigen en zijn dan onderworpen aan de regelen, die zulk een organisatie op wettige wijze tot stand brengt. Maar onwillige outsiders zijn niet rechtens tot aansluiting bij zulk een organisatie verplicht. Wil men alle bedrijfsgeenooten noodzaken gevolg te geven aan de door een — publiekrechtelijk — bedrijfsorgaan gestelde regels, dan kan dit slechts krachtens een door de Overheid, den Staat, daartoe aan die bedrijfsgenooten opgelegde verplichting. Het is de Overheid, die aan een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie haar dwangmacht verleent en daarom is een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, naar deze opvatting, steeds een verlengstuk van den staatsarm. Daarmede verliest zulk een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie haar zelfstandigheid tegenover de Overheid. De publiekrechtelijke kroon is, naar deze beschouwing, veeleer een doornenkroon.

Intusschen is het geenszins de wensch van de voorstanders van publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie,

dat deze dat gevaarlijke karakter van verlengstuk der Overheid zal dragen. In de Toelichting op het program van actie 1946 onzer partij wordt o.m. gesteld, dat „het onderscheid tusschen beiden (te weten: staat en maatschappij) in het bijzonder in dezen tijd met kracht dient te worden gehandhaafd. Dit vloeit voort uit het beginsel van de souvereiniteit in eigen kring, en uit het feit, dat de Staat al meer het geheele sociaal-economische leven dreigt te gaan overwoekeren.” En bij de algemeene beschouwingen over de Rijksbegrotingen voor 1946 en 1947 zeide de heer Schouten o.m.: „De bedrijfsorganisatie moet voortkomen uit en opgebouwd worden op de vrije patroons- en de vrije arbeidersorganisaties en als zelfstandige organisatie optreden, dus wel onder het gezag, het toezicht en de controle van de Overheid, maar niet als verlengstuk van den Overheidsarm, noch als gemengd orgaan, waarin Overheid en bedrijfsleven gezamenlijk fungeren.” Handd. II K. 1946—7, blz. 164).

En de heer Rip zeide op 18 April j.l. bij de behandeling der begroting van het Dep. van Economische Zaken voor 1947 in de Eerste Kamer o.a.: „Daarbij worde echter steeds bedacht, dat hetgeen het bedrijfsleven zelf tot stand brengt aan bedrijfsorganisatie primair is en de publiekrechtelijke bevoegdheden, welke worden verleend een secundair karakter dragen.” En even verder: „Ik heb er dan ook eigenlijk bezwaar tegen, dat steeds gesproken wordt over publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. De bedrijfsorganisatie is in wezen niet een publiekrechtelijke maar een privaatrechtelijke organisatie. Ten aanzien van de regeling van sommige aangelegenheden behoeft het orgaan echter publiekrechtelijke bevoegdheid. En in zoverre is er een taak voor de Overheid om de wettelijke regelen om daartoe te geraken, voor te bereiden en in te stellen” (Handd. I K. 1946-7, blz. 622). Met deze afwijzing van het karakter van staatsorgaan der bedrijfsorganen gaan degenen, die bezwaar maken tegen publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie uiteraard gaarne accoord; zij blijven alleen van meening, dat aan een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie haar dwangmacht alleen door de Overheid kan worden verleend en dat zij daarmede automatisch tot verlengstuk van den staatsarm wordt.

* * *

Een ander verschil van meening, nauw met het voorgaande samenhangende, is: of de bedrijfsorganen moeten behartigen het algemeen belang

1) Nabeschouwingen in de artikelen over: Groen en de Souvereiniteit in eigen kring (2e jaarg., nos. 2—5) en over: Wat is een natuurlijke gemeenschap? (nos. 6—8).

dan wel het bedrijfsbelang. Met dit laatste wordt vermoedelijk bedoeld het bedrijfstakbelang. Het standpunt der voorstanders van publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie in onzen kring is, dat zij zal hebben te behartigen het bedrijfstakbelang binnen het kader van het algemeen belang. Degenen, die bezwaar maken tegen het publiekrechtelijke karakter der bedrijfsorganisatie, staan evenwel op het standpunt, dat een overheidsorgaan — en dat is een publiekrechtelijk bedrijfsorgaan huns, inziens immers — uitsluitend het algemeen belang als richtsnoer mag nemen. Het is echter overeenkomstig den aard van organen van het bedrijfsleven, dat zij zich allereerst richten op het bedrijfstakbelang. Daarbij behoeven zij weliswaar niet opzettelijk tegen het algemeen belang in te gaan, maar hoe zullen zij dat kennen? Te waken voor het algemeen belang is een typische overheids-taak! Mede daarom geven de aanhangers dezer meening de voorkeur aan een niet-publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie²⁾, daar deze zich zonder schroom naar haar aard op het bedrijfstakbelang kan richten.

* * *

Volgens het beginsel der souvereiniteit in eigen kring heeft iedere levenskring zijn eigen aard en taak. In iederen levenskring domineert een eigen aspect der tijdelijke werkelijkheid. De taak van de Overheid is de handhaving der gerechtigheid. Daartoe kan het haar plicht zijn in andere levenskringen in te grijpen, indien zij daar de gerechtigheid ziet geschonden worden. Zoo kan de Staat ook in de maatschappij moeten ingrijpen, hetgeen eerst in de sociale en later in de economische wetgeving dan ook is geschied. Maar primair is in iederen levenskring de eigen rechts-vorming. Er is intern bedrijfsrecht, intern gezinsrecht, intern verenigingsrecht³⁾, dat niet door de Overheid wordt gevormd of voorgeschreven noch in zijn toestand-koming of gelding van haar afhankelijk is. Zij, die bezwaar hebben tegen een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, zijn van meening, dat het interne bedrijfsrecht en het overheidsingrijpen ten aanzien van het bedrijfsleven — waarbij men in de huidige situatie denke aan prijzen- en loonrecht, aan vestigingseischen, invoerbeperkingen, uitvoerregelingen, grondstoffenverdeling — goed van elkaar moeten worden onderscheiden.

Het tweede — hier kortheidshalve „geleide-economie-recht“ te noemen — worde gevormd en uitgevoerd door overheidsorganen, eventueel door zoodanige organen, waarin het deskundige element uit het bedrijfsleven sterk of zelfs uitsluitend is vertegenwoordigd, dus eventueel door publiekrechtelijke bedrijfsorganen, in dat geval dus gezien als uiting van zoogenaamde functionnele decentralisatie⁴⁾. De hier aan het woord zijnde meening acht het evenwel gevaarlijk aan publiekrechtelijke organen van dezen aard ook de vorming van het interne bedrijfsrecht over te laten, daar het karakter van intern recht — behalve bij het interne recht van den staat en zijn onderdeelen zelf — juist is, dat het niet in statelijke organen of

onder overheidstoezicht wordt gevormd; en — gelijk meermalen vermeld — deze opvatting ziet in publiekrechtelijke bedrijfsorganen verlengstukken van den staatsarm.

* * *

Men kan zich nu afvragen of een synthese tusschen de beide hierboven genoemde stroomingen mogelijk is. Het boekje van Mr. Rip biedt zulk een synthese in stricte zin genomen niet. Hij blijkt min of meer duidelijk de door de tweede meening ingebrachte bezwaren te deelen, maar komt op doelmatigheidsgronden, zooals hij die ziet, toch tot aanvaarding van publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. Erkend dient trouwens te worden, dat in den landbouw — Mr. Rip is, gelijk bekend, secretaris van den C.B.T.B. — deze wensch een andere kleur heeft dan in industrie, ambacht en handel.

Bij het overwegen der vraag of een synthese tusschen de beide uiteenlopende standpunten mogelijk is, bedenke men, dat het er nog niets eens zoo zeer om gaat, dat degenen, die bezwaar maken tegen publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie deze te eenen male afwijzen, als wel daarom, dat zij er steeds weer op wijzen, dat men dient te erkennen, dat publiekrechtelijke organisatie niet is: „echte“ bedrijfsorganisatie, maar in wezen staats-organisatie van het bedrijfsleven. De Overheid streeft naar beperking van haar rechtstreeksche bemoeiingen, naar afschuiving van verantwoordelijkheid en verlichting der directe financieele overheidslasten; daartoe kan de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie dienen. De Overheid houdt dan altijd nog in laatste instantie de repressieve en of preventieve controle⁵⁾ in handen. En..... wie is die Overheid of wie zal die Overheid zijn? Wanneer de voorstanders der publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie dit karakter en dat aan hun begeerte verbonden bezwaar zouden kunnen erkennen, zouden voor- en tegenstanders, indien men tot de gezamenlijke conclusie komt, dat de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, gewenscht of niet, er in elk

2) Let wel, want krachtige organisatie van het bedrijfsleven zijn ook degenen, die bezwaar maken tegen het publiekrechtelijk karakter der bedrijfsorganen. sterke voorstanders! Het gaat hier geenszins om een tegenstelling tusschen voor- en tegenstanders van bedrijfsorganisatie, tusschen anti-individualisten en individualisten.

3) Alles wel te onderscheiden van privaatrecht! Op dit punt worde hier niet nader ingegaan.

4) Men onderscheide eenerzijds centralisatie, anderzijds decentralisatie. Deze laatste kan zijn ambtelijk — dus binnen het overheidsapparaat in engeren zin zelf —, territoriaal — dus naar grondgebied, b.v. in provincie en gemeente — of functioneel — b.v. naar bedrijfstakken, op onderwijsgebied enz. In de beide laatste gevallen worden dus andere lichamen ingeschakeld en met een deel der overheidstaak belast.

5) Contrôle achterna resp. vooraf.

En het zal komen, vervolgens gezamenlijk kunnen overwegen, welke waarborgen noodig zijn om de gevaren van publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie zoo gering mogelijk te doen zijn.

* * *

Dit laatste nu schijnt mij bereikt in de conferentie, die het Convent der Christelijk-Sociale Organisaties op 14 en 15 April j.l. in „Birkhoven” bij Amersfoort heeft georganiseerd. In deze conferentie zijn onderscheidene aspecten der bedrijfsorganisatie ingeleid door referaten resp. van Mr P. Borst, F. P. Fuykschot, Mr W. Rip, H. Kikkert en Mr J. van Andel, en aan de hand daarvan in hoogstaande discussies — waarbij vooral de referenten Rip en Borst uitblonken — besproken. Aan het slot der conferentie werden eenstemmig de volgende conclusies aanvaard:

1. Bedrijfsorganisatie als resultaat van de samenwerking van patroons en arbeiders in het bedrijf (complex van ondernemingen) is noodzakelijk en dient te worden bevorderd.
2. De taak van de bedrijfsorganisatie is om de voor het bedrijf noodzakelijke regelingen te treffen en uit te voeren en de Overheid te adviseeren omtrent de krachtens Haar taak te nemen maatregelen.
3. De bedrijfsorganisatie behoort te worden gevormd door de vrije maatschappelijke organisaties en behoort te zijn samengesteld uit vertegenwoordigers van ondernemers en arbeiders. Voor de sociale aangelegenheden behoort deze verhouding paritetisch te zijn; voor de zuiver economische zaken is deze pariteit niet steeds vereischt.
4. De bedrijfsorganisatie behoort zich wat te treffen of uit te voeren regelingen betreft te beperken tot het z.g. horizontale vlak. Zoodra regelingen noodig zijn, andere belangen rakende dan die van den betreffenden bedrijfstak, regelingen dus in het verticale vlak, trede de Overheid zelve rechtstreeks op en beperke de bedrijfsorganisatie zich eventueel tot advies.
5. Teneinde de bedrijfsorganisatie in staat te stellen de voor den bedrijfstak noodzakelijke regelingen uit te voeren, zal zij voor sommige dezer regelingen verordenende bevoegdheid noodig hebben. *Ja, maar niet in een punt of anderz.*
6. De Overheid dient zich te houden buiten de bestuurzaken van de bedrijfsorganisatie en slechts extern invloed te oefenen. Het bedrijfsorgaan kan opdrachten van de Overheid uitvoeren en zal zulks als regel moeten doen, maar behoort de bevoegdheid te hebben deze ook eventueel te weigeren.
7. De vrije maatschappelijke organisaties behoren niet slechts gezien te worden als kiescolleges voor de bedrijfsorganen, maar behoren hun taak te behouden en gezien te worden als onmisbare vereenigingen voor de behartiging van de belangen hunner leden en als bevruchtend element voor de bedrijfsorganisatie.

In het conferentieverlag zal de door den voorzitter der conferentie, den heer Chr. van den Heuvel, op deze conclusies gegeven toelichting wel worden opgenomen. Hier mogen enkele persoonlijke aantekeningen volgen, die echter naar schrijver's meening door de officieele toelichting worden gedeekt.

In de eerste plaats lette men er wel op, dat eerst in de vijfde conclusie over de toekenning van verordenende bevoegdheid aan, dus over een — gedeeltelijk — publiekrechtelijk karakter van, de bedrijfsorganisatie wordt besproken. Wat in de vier eerste conclusies wordt gesteld slaat allereerst op in vrijwillige samenwerking tot stand gekomen organisatievormen van het bedrijfsleven, zonder dat daaraan publiekrechtelijke bevoegdheden zijn verleend. Het is die vrije bedrijfsorganisatie, waarvan wordt verklaard, dat zij is noodzakelijk en moet worden bevorderd, dat het haâr taak is regelingen te treffen en uit te voeren en de Overheid te adviseeren. Het is die vrije organisatie, die moet zijn gebouwd op vrije organisaties van ondernemers en arbeiders.

Een tweede punt, dat opvalt, is de uitspraak, dat de bedrijfsorganisatie zich wat te treffen of uit te voeren regelingen aangaat, behoort te beperken tot het zoogenaamde horizontale vlak, terwijl regelingen in het verticale vlak ⁶⁾ rechtstreeks van de Overheid dienen uit te gaan, en de bedrijfsorganisatie zich dienaangaande beperke tot advies.

Bij deze overweging zit kennelijk voor de gedachte, dat het bij regelingen in het verticale vlak doorgaans, zoo niet altijd, zal gaan om wat boven werd aangeduid als „geleide-economie-recht”, waarbij aan de bedrijfsorganisatie dus slechts zou vervallen een taak van functioneele decentralisatie, waarbij zij volkomen als overheidsorgaan optreedt. Men heeft dit zeer bewust niet gewild. In hetzelfde vlak ligt de conclusie, dat de bedrijfsorganisatie niet moet kunnen worden verplicht overheids-opdrachten uit te voeren.

In het horizontale vlak gaat het voor een niet gering deel om de vorming van intern bedrijfsrecht. Daarbij wil men de bedrijfsorganisatie, zeer terecht, zooveel mogelijk vrij laten. Daar evenwel in conclusie 5 een beperkte toekenning — n.l. voor sommige regelingen — van publiekrechtelijke bevoegdheden wordt aanvaard, waardoor dus dwang op onwilligen ^{maas} kan worden toegepast, moest een zekere overheidscontrole worden aanvaard.

Deze geschiede echter niet door een Regeerings-commissaris of door regeerings-waarnemers in de bedrijfsorganisatie, maar extern. Dus door preventief en/of repressief toezicht.

In de conclusies is de aard van dit toezicht niet nader gespecificeerd, evenmin als is vermeld een nadere beperking, die opgesloten kan liggen in het gestelde met betrekking tot de verordenende bevoegdheid voor „sommige” regelingen. Naar mijn

6) Zie over het onderscheid tusschen „horizontaal” en „verticaal” mijn bijdrage in Ned. Ged. van 9 Februari 1946.

Er bestaat een typeerend onderscheid tusschen het Antirevolutionair beginselprogram en dat der Humanistische partijen.

Dit typeerend onderscheid wordt niet steeds voldoende in het oog gevat.

En mede daaraan is het te wijten, dat sommige onzer naar het humanistisch program, naar de humanistische werkmethode afgeden en zich zelfs aansloten bij een humanistische organisatie.

De Antirevolutionaire Partij is een Beginsel-partij.

Zij kent één alles beheerschend uitgangspunt. Dat uitgangspunt is de erkenning van Gods volstreckte souvereiniteit over al het geschapene en daaraan is ontleend de norm van het leven „Doet het alles ter eere Gods”.

Dit is ons principe!

Daarop baseert zich onze politieke activiteit.

Dit is de grondslag, waarop we nu handelen in de practische politiek en waarop we nu verder gaan nadenken over de wijze, waarop de concrete doelstellingen zullen moeten worden geformuleerd.

Die doelstellingen zijn dan, op den klank afgaande, wel zoo ongeveer gelijk aan die van de revolutie.

Tenslotte gaat het om welvaart, vrede, veiligheid, rechtvaardigheid, orde, rust, rechts-

zekerheid, sociale zekerheid voor het geheele volk.

Dat zijn vanzelfsprekend de concrete doelstellingen, welke iedere politieke organisatie nastreeft, ook al bestaat er dan noch over de methode, welke moet worden toegepast om het zoo gestelde doel te bereiken, noch over den wezensinhoud dier begrippen overeenstemming.

Want het verschil tusschen ons en de anderen is, o.a., dat wij den inhoud van al deze begrippen niet mogen losmaken van de normen, die de Heilige Schrift stelt. Dat wil dus zeggen, dat al deze begrippen schriftuurlijk moeten worden geïnterpreteerd.

Maar behalve dit is er nog een ander verschil. Want de humanistische partijen streven deze doelstellingen na om hunns zelfs wil, omdat de welvaart van een volk nu eenmaal zulk een begeerenswaardig goed is, omdat de rechtszekerheid nu eenmaal een zoo voornaam middel is voor den individueelen mensch om zijn leven tot volle en rijke ontplooiing te kunnen brengen, omdat de vrede een noodzakelijke voorwaarde is voor de ontwikkeling der cultuur, omdat de sociale zekerheid de grondslag is voor het individueele levensgeluk etc.

Vandaar, dat de revolutie deze dingen ook allemaal zoo vlotweg en zoo grif belooft. Dat is

meening bestond er ter conferentie echter overeenstemming hierover, dat het bedrijfsorgaan een regeling slechts dan bij verordening zou moeten kunnen vaststellen, wanneer de groote meerderheid der bedrijfsgenooten geacht kan worden vóór die regeling te zijn, terwijl wijders zulk een verordening slechts in werking behoort te kunnen treden na voorafgaande goedkeuring der Overheid, waaraan zoo noodig een hearing⁷⁾ kan voorafgaan. Een procedure dus, die eenige overeenkomst vertoont met die van verbindend-verklaring.

Tenslotte spreekt de laatste conclusie zeer nadrukkelijk uit, dat de vrije organisaties van ondernemers en arbeiders, die als basis voor de bedrijfsorganisatie dienen, een zeer belangrijke taak moeten hebben. Zij mogen niet worden gedenatureerd tot kiescolleges en „bezinningsorganisaties”, neen, zij moeten blijven echte vakorganisaties ter behartiging van de belangen harer leden en ter voorbereiding van alles wat in de bedrijfsorganisatie aan de orde komt. Deze laatste zij orgaan van samenwerking, bestuur en regeling, het directe contact met de bedrijfsgenooten blijve echter bij de vakorganisaties

van ondernemers en arbeiders. Slechts zóó wordt een levende, gezonde opbouw verkregen.

* * *

Ik meen, dat deze conclusies met blijdschap kunnen worden begroet. Ook zij, die tegen **publiekrechtelijke** bedrijfsorganisatie bezwaren hebben en daarin gevaren zien voor overwoekering van het bedrijfsleven door den staat, kunnen erkennen, dat hier waarborgen worden gegeven, waardoor deze gevaren aanmerkelijk kunnen worden beperkt. Als nu de wetgever maar bereid is, die waarborgen in de wettelijke regeling op te nemen!

Opgemerkt zij ten laatste, dat naar mijn overtuiging de in „Birkhoven” aanvaarde conclusies zeer wel verenigbaar zijn met punt 7 onder I van het Program van Actie 1946 der A.R. Partij en dat ook de daarop gegeven Toelichting in het algemeen denzelfden geest ademt als deze conclusies, zij het dat de „conclusies van Birkhoven” ten aanzien van de functioneele decentralisatie — m.i. terecht — nóg terughoudender zijn dan die Toelichting.

7) Openbare behandeling van ingebrachte bezwaren.

het doel, waarnaar zij streeft, dat is haar heilig ideaal! Het is niet gemotiveerd de goede bedoeling, die daarbij voorziet, in twijfel te trekken.

Maar waarom brengt de revolutie dan steeds het omgekeerde van wat zij belooft? Waarom kan zij niet werkelijk democratisch handelen en waarom grijpt zij overal en altijd naar de dictatuur? Waarom brengt de revolutie geen welvaart, geen vrede, geen rechtvaardigheid? Omdat de revolutie uitgaat van den autonomen mensch; van den mensch, die zichzelf tot norm en wetgever is, omdat m.a.w. de revolutie geen objectieven maatstaf biedt, waaraan vrede, recht, veiligheid, welvaart etc., kunnen worden gemeten.

Dezen maatstaf bezitten wij.

Dat is onze rijkdom.

Daarin staan we zoo sterk!

Dat geeft ons optreden kracht.

Daaraan ontleenen we de vastheid van handelen.

Wij hebben den grooten maatstaf, waarover Denis de Rougemont zoo bewogen sprak in zijn „Denken met de handen”, als hij van West Europa constateert, dat het dien maatstaf niet meer bezit.

Maar juist daarom staat voor ons de zaak ook zoo, dat wij als politieke partij niet streven naar welvaart, rechtvaardigheid, vrede, levenszekerheid etc. om huns zelfs wil, maar dat wij als politieke partij voorop stellen de gehoorzaamheid aan Gods Woord, de erkenning van Gods souvereiniteit, de aanvaarding van de normen en de ordonnantiën, die God voor het leven stelt en dat dan daarna, als gevolg daarvan, al die andere, zoo begeerenswaardige dingen, ons zullen worden gegeven.

Dat verzwakt ons niet in het streven daarnaar! Dat is geen belemmering van onze activiteit! Dat beteekent geen lijdelijkheid en geen quëtisme.

Want het alles doen ter eere Gods, is het adagium, dat de spankracht geeft aan onze politieke activiteit; dat ons aanspoort tot rusteloozen arbeid, tot onverdroten plichtsvervulling.

Noem het den ascetischen trek in het Calvinisme, zooals Weber en Troeltsch dezen hebben gekarakteriseerd, waarin zij aanleiding hebben gevonden het Calvinisme mee aansprakelijk te stellen voor den kapitalistischen geest. Dat doet er tenslotte minder toe in dit verband.

Mits slechts dit eene goed in het oog wordt gevat.

Het gaat niet om vrede, rechtvaardigheid om levenszekerheid en veiligheid, niet om vrijdom van vrees en van gebrek, niet om levensgeluk

en welvaart, het gaat om de eere Gods en het doen van Gods geboden.

Zoek eerst het Koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid en al deze dingen zullen U worden toegeworpen. Het geldt voor ons persoonlijk leven. Het geldt ook voor het leven van geheel een volk.

En daarom zijn we een principieele partij.

Ook in dezen zin.

En dit is essentieel!

* *)*

Ons volk immers worstelt met ontzaglijke problemen op allerlei terrein en ook de Anti-revolutionaire Partij heeft tot taak aan de oplossing dier problemen mede te werken. Vandaar b.v. de moeizame arbeid om te komen tot een eigen opvatting over de bedrijfsorganisatie, de sociaale-conomische kwestie van den dag. Wij zijn niet klaar, klaagt men. Wij hebben geen duidelijk omschreven program. Wij weten niet nauwkeurig hoe het moet. Wij trekken geen lijnen voor de toekomst.

De revolutie daarentegen, zoo zegt men, is gereed. Zij ontwikkelt haar program. Zij heeft een doel. Zij belooft iets aan het volk. Zij weet, wat zij wil.

Waar de revolutie doelbewust handelt, staan wij aarzelend en besluiteloos.

Waar de revolutie daadwerkelijk optreedt, formuleeren wij ons standpunt.

Zou dat waar zijn?

Het is een leugen.

Want de revolutie bouwt niet meer maar breekt af.

Want de revolutie levert nimmer een positieve bijdrage aan de zedelijke en morele verheffing van een volk in zijn waarachtige cultuuree ontplooiing. In vezen belemmert de revolutie die ontwikkeling en voert zij het volksleven omlaag in plaats van omhoog, ook al wekt zij den schijn van het tegendeel. Het gaat immers niet om program-leuzen, om propaganda. Het gaat daarom, wat doet nu de revolutie metterdaad!

En dan is het voor een ieder duidelijk, dat de revolutie de zedelijke volkskracht ondermijnt, de grondslagen van een gezond volksleven aantast, een bedreiging oplevert voor de geestelijke vrijheid en wrikt aan den hoeksteen van de waarachtige democratie.

Het is de zoogenaamde doelbewustheid van het revolutionaire drijven in dezen tijd, dat veler oogen verblindt, zoodat men niet meer ziet, wat er in werkelijkheid gaande is.

De concrete situatie, waarvan men zoo dikwijls den mond vol heeft, wordt verduisterd en ver sluierd. En dan wordt juist deze concrete si-

tuatie tot norm van handelen verheven. Van-
daar, dat men op de dwaalwegen geraakt die
niet zullen leiden naar het beoogde doel. Want
ook de concrete situatie kan slechts worden
gezien en onderkend bij het licht van Gods
Woord.

De revolutionnaire idee van de Partij van den
Arbeid heeft zich verbonden met het Katholiek
opportuniste. Dit bondgenootschap is in de
feitelijke krachtsverhoudingen van dezen tijd
een geweldige macht.

Zal het Antirevolutionnaire levensbeginsel iets
vermogen tegen deze coalitie?

Is alles wat zij nu doet niet een machteloos
opponeren?

Verteert onze partij zoo niet haar kracht in
onvruchtbare critiek?

Heeft ons principieel uitgangspunt nog wel
eenige beteekenis?

* * *

De Antirevolutionnaire Partij staat opnieuw in
de oppositie en in haar isolement.

Precies als in de dagen van Kuiper, toen deze,
in geloof, met een handjevol medestanders den
strijd aanbond met het oppermachtig liberalisme
van die dagen.

Hoe donker was het omstreeks 1870.

Wat uitzicht was er voor de toekomst?

Wat kracht kon hij inzetten?

Geen blad, geen organisatie van beteekenis,
geen universiteit, geen leiders, geen geld en
toch.....!

Toch aanvaardde hij zijn taak.

Doende het gebod voor de uitkomst blind.

Hij ging aan het werk. Hij organiseerde een
partij, hij bouwde een universiteit, hij bracht een
refomatie tot stand, hij schiep een eigen pers.
Veel beter staan we er in deze opzichten voor
dan toen.

Kuiper begon, alleen maar steunend op het
beginsel.

Het beginsel van het Calvinisme!

De eere Gods!

En dat alleen!

En al dat andere — dat kwam.....!

Gelooven we dat — of gelooven we dat niet?

Daar komt het op aan.

Zijn we inderdaad een principieele partij?

„Point n'est besoin d'espérer pour entrepren-
dre, ni de réussir pour persévérer”.

Het is geenszins noodig te hopen om te
handelen, noch te slagen om vol te houden.

Met dat woord stelde Willem van Oranje zich
aan het hoofd van de wordende republiek in
haar worsteling met het oppermachtige wereld-
rijk Spanje.

Met dat woord zullen wij den strijd moeten
aanbinden met de combinatie van het Roomsche
opportuniste en het radicalisme van de Revo-
lutionnaire idee.

Want naar het woord van Groen is de vrij-
heidszin geen vrucht der Revolutie en alleen
in de getrouwheid aan de beginselen der Re-
formatie ligt genoegzame kracht zowel tegen
ultramontanisme als radicalisme.

DE STRIID om het

HART van EUROPA

J. KLATTER

De Deutsche erfenis

Het ging te Moskou over Duitschland.

Duitschland, ontveinzen wij het ons niet, is het
hart van Europa. Indien het in en met Duitsch-
land goed gaat, dan zijn er belangrijke voor-
waarden geschapen voor een welvarend
Europa. Indien Duitschland ten onder gaat in
ellende en anarchie, dan zal Europa daarvan
de gevolgen ernstig ondervinden. Duitschland
met zijn 60. miljoen menschen, met hun be-
hoeften en profijten, schept een markt, die,
genegeerd, een gat slaat in de Europeesche
behoeftevoorziening; die, benut, er de draag-
kracht van vormt. Dit is de les der twee laat-
ste jaren.

Duitschland schept het probleem van het volk,
dat gestraft is en gestraft moet worden en
tegelijk productief moet zijn. Het is het land,
welks ruggegraat gekraakt werd door twee-
voudig verloren oorlog, welks bevolking ver-

dorven werd door een heidensche filosofie en
in den afgrond gestort is door een bent van
misdadigers.

Het ging te Moskou om een land, verpletterd
door den last van eigen historie, evenwel met
een bevolking, die moet kunnen produceeren,
en, om dit te kunnen, consumeeren. Redelij-
kerwijze moest dus te Moskou het vraagstuk
ontraadseld worden, hoe dit volk een peil te
verschaffen, dat het toestaat prestaties te
leveren, zonder dat een apparaat weer opge-
bouwd wordt, dat dit volk in staat zou stel-
len ooit weer een aggressieve politiek te voe-
ren.

Het kwartet van Moskou

Duitschlands nieuwe huishouding moet dus weer
worden ingericht op de basis van een nieuw ge-
fundeerden staat. Moeilijk is het een eigen staats-
huishouding juist te bestieren. Oneindig veel moei-

lijker is het eens anders huishouding in te richten, vooral, wanneer dit op de meest smalle basis moet geschieden. Hoe moeilijk dit is, trad wel reeds in de samengesmolten Britsch-Amerikaansche zônes, de meest „open” van de vier zônes, aan den dag. Besef der ellende van het heden, herinnering aan de tijdelijke profijt van Hitlers roofofbouw en rooftochten, wel verzwakte, maar geenszins uitgeroeide bekoringen van geëxalteerden machtswaan vervullen de hoofden der bevolking, wier medewerking men toch behoeft.

Nog is dit het geringste en strakke, doch weloverwogen gedragslijn van één bezettingsmacht, zoo deze het alleen voor het zeggen had, zou hier de zwarigheden weten te overwinnen. Maar er zijn vier executeurs van de kwade nalatenschap van Hitler. Men kent het spreekwoord: erfenissen zijn vaak ergernissen. Menschen, verwanten, die eerder niets tegen elkaar hadden, kunnen door erfenis-kwesties met elkaar in onmin geraken. Hoe veel te eerder, indien er reeds voordien kwaad bloed zit. Wanneer reeds te voren belangen op elkaar botsten en die belangentegenstellingen onverzoend zijn.

Dat was hier te Moskou het geval. Tusschen Oost en West werd een oorlogsverwantschap geschapen op den negatieven grondslag van de doelstelling: vernietiging van het nazibewind, van het Pruisisch militarisme. Toen het gemeenschappelijk gevaar overwonnen was, traden de oude tegenstellingen weer te scherper voor het voetlicht, naarmate men elkaar door het wegvallen van het machtscentrum Berlijn nader gekomen was. Men ontmoet elkaar namelijk in Berlijn. Het gezamenlijk wegvagen van het Hitlerbewind schiep de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het herordenen van Duitschland. Die verantwoordelijkheden strekken zich uit naar het overwonnen volk; naar de bondgenooten, waarmede men onder gestipuleerde voorwaarden gestreden heeft; naar de vredesorganisatie, welke men reeds in dien oorlog opgericht had; maar vooral naar het eigen volk, ter verdediging van welks belangen men den oorlog in de eerste plaats was ingegaan, alle ideologische franjes ten spijt.

Deze verantwoordelijkheden golden ook reeds ten aanzien van de overwonnen satellietstaten van Duitschland. De conferentie van Parijs liet zien, dat het ook hier heel wat voeten in de aarde heeft gehad, alvorens een dusdanige overeenstemming was bereikt, dat men tot het opstellen en daarna het onderteekenen der vredetractaten kon overgaan. En nog is het vraagstuk der Italiaansche koloniën onbeslist gebleven en nog is het laatste woord over de zwaar aangevochten Grieksche grenzen niet gesproken.

Hier waren echter de zaken hanteerbaar gebleven, omdat de kwesties, waarover het daar liep, hoe hoog soms ook op de spits gedreven, toch in het groote geheel van de na-oorlogse wereld van secundaire, meestal van tertiaire of nog geringere beteekenis waren. Bovendien bestond hier een zekere geografisch en ideologisch gerichte afbakening, waarin men zich vinden kon. En verder deed zich hier het sterk psychologische effect gelden:

hier moeten wij niet ons laatste kruis verschie-ten.

In zekeren zin geldt dit ook voor het land van de dalende zon in het Oosten, dat het laatst aan bod komt. Wat na het ineenstorten van den expansiedrang en het onder controle houden daarvan met het Japansche volk geschiedt, raakt praktisch in economischen zin dit volk alleen. Het beïnvloedt niet een continent, noch neemt daarin een centraal-strategische positie in. Over Azië en Klein-Azië, China en het Nabije Oosten zal het pas hard om hard gaan.

Ook in Duitschland, dat herordend moet worden; botsen primaire belangen. Hier staan het Oosten en Westen oog in oog met elkaar. De vier mogendheden, die te Moskou over Duitschland het gesprek voerden, waren daar met hun eigen, van elkaar verschillende inzichten, bedoelingen, belangen geconfronteerd met vraagstukken, waarvan zij zich niet los kunnen maken. De macht, die Duitschland thans door zijn bodem, bevolkingstal, zijn prestatievermogen heeft, is er in het geding.

* * *

Ter conferentie te Moskou komt het er dus op aan: hoe staan de vier, die daar de touwtjes in handen hebben, tegenover deze macht. Deze vier, dat zijn de Ver. Staten, Rusland, Engeland en Frankrijk.

De Fransche opvatting

Frankrijk is het land, dat binnen een eeuw drie keer door Duitschland overvallen werd en zijn houding door dat feit laat bepalen. Dat wil zeggen, dat bij de Franschen het vraagstuk der nationale veiligheid voorop staat. Deze veiligheid wensch de Fransche regeering gewaarborgd te zien door een gunstige grensregeling in het Oosten en door een zoo ver mogelijk gaande verzwakking van een centrale Duitsche regeering. Het liefst zou zij een uiteenvallen van Duitschland zien in aparte staten. Daar hier geen uitzicht op bestaat, richt zij haar doel op een zoo zwak mogelijke federale regeering.

De tweede richtlijn ziet zij zich gedictieerd door het zeer bedenkelijke peil der Fransche economie. De wielen der Fransche nijverheid moeten draaien, en daarvoor zijn kolen noodig, die Frankrijk niet, Saar- en Roergebied wel heeft. Vandaar de eisch van omvangrijke kolenleveranties, waaraan zich koppelt de wensch Duitschlands remplaçant als staalproducent te zijn. Hiervoor zijn weer menschen noodig, die Frankrijk ook niet heeft en Duitschland wel. Vandaar het Fransche aanbod tot opname van aanzienlijke groepen van huis en hof verdreven Duitschers. Ook heeft Frankrijk zich gerealiseerd, dat het zijn aanvankelijk zeer vergaande eischen, strekkende tot afscheiding van het Duitsche gebied links van den Rijn, niet zal ingewilligd krijgen. Het beperkt zich thans, na economische afscheiding van het Saargebied, tot den eisch inzake internationaliseering van den

Roer. Uit nationale oogmerken is Frankrijk de pleitbezorger van de landen, die in het Westen grenscorrecties vragen.

Engelands houding

Engeland heeft Duitsland aanzienlijk geringere eischen te stellen. Het kent geen grensprobleem. Het is ook het land van het „fair play”. Nadat „the job is done”, volgt spoedig het „shake hands”. Ondanks Blitz, in weerwil van Dachau, Bergen-Belsen, Auschwitz en Ravensbrück kent de Engelschman geen rancune. Engeland noodigde het eerst weer Duitse politieke leiders uit. Voorts is Engeland Labourland en ziet het in de Britsche zône een proefveld voor nationaliseeringen. Maar ook is Engeland het doodarme land geworden, dat thans geld moet spendeeren om in zijn zône een dragelijk levenspeil te kunnen handhaven. Te fatsoenlijk om dit niet te doen, wil het echter zoo spoedig mogelijk eigen belastingbetaler hiervan bevrijden. Vandaar zijn eisch om de industrie in Duitsland weer op peil te brengen en de economische eenheid des lands zoo snel mogelijk te verwezenlijken.

De wenschen, die Frankrijk en Engeland ten aanzien van Duitsland doen gelden, zijn voornamelijk gebonden aan eigen politieke en economische stabilisering. Met de Ver. Staten en Rusland staat het wel eenigszins anders. Vanzelfsprekend staat ook voor hen het eigen nationale belang voorop. Maar dit gaat uit boven een herstel hunner economie of beveiliging hunner voor-oorlogsche politieke positie. Het in den oorlog verbroken evenwicht gaat hun allereerst aan als de twee wereldgrootten, die door dezen oorlog zich de hoofdrollen op het wereldtooneel toebedeeld zien. Duitsland viel weg, Frankrijk redde aan zijn traditie slechts den schijn van groote mogendheid, het Britsche imperium schrompelt zienderoogen in en kan zijn verplichtingen niet meer nakomen. Rusland en Amerika werden elkaars tegenspelers, rivalen en dit is primair, ook bij de vredesregeling voor Duitsland.

De Sowjet-eischen

De Sowjet-Unie heeft door den oorlog zwaar geleden, aan goed en aan bloed en moeilijk kunnen deze offers worden overschat. Maar zij laat ook niet na te pas en te onpas dit allernadrukkelijkst onder de aandacht te brengen en te houden. Deze houding steekt schril af tegen die van Engeland, dat toch ook weet heeft van zweet, bloed en tranen, geofferd te land, ter zee en in de lucht. De Brit is niet melodramatisch aangelegd, maar vooral: hij misbruikt zijn offers niet als politieke munt.

Rusland heeft geprofiteerd van dezen oorlog als geen ander. Het heeft zijn doeleinden in Finland bereikt, schakelde de Baltische landen in zijn politiek systeem in, deelde zich Oost-Polen toe, verwierf het Karpatisch deel van Slowakije, Roethenië en annexeerde Bessarabië. Het spreidde voorts een krans van vazalstaten voor zijn Westelijke grenzen uit, welke het naar het Westen afpaalde

door het fameuze „ijzeren gordijn”. Zijn direkte belangensfeer werd aldus tot voorbij Berlijn uitgebreid. Meer nog. Uit het onverwachte feit van de snelle capitulaties in Duitsland en het Verre Oosten in 1945 putte de Sovjet-Unie het gewin, dat zij daar praktisch zonder strijd vasten voet kreeg in Mandsjoerije en op Korea en de Koerilen verwierf.

Daarenboven gingen na het einde van den oorlog aspiraties van Moskou zich verder stervormig uitspreiden, waarvan de roepnamen werden: Triëst, Dardanellen, Iran, Spitsbergen, terwijl de aandacht in Centraal Azië latent, doch waakzaam bleef. Deze spitsen van Moskou ontmoeten andere spitsen, die van over den Oceaan uitgestoken worden: Groenland, Griekenland, Pacific-eilanden, Japan, China. De spitsen van een land, dat ontplooiingsmogelijkheden voor zijn rijke industrie behoeft en dies wil verzekeren, alsmede de daaraan gebonden belangen beveiligen. Dit is de voortzetting van de staatkunde van de „open poort” in Azië, welke dit land met Japan in conflict bracht, van een James Monroe, die de ongereptheid van het Westelijk halfmond als eisch stelde. Dit streven harmonieert gemeenlijk met de vrijheden en garanties, in het Atlantic Charter en het Pact van San Francisco verankerd. De twee lijnen van nationale behoefte en internationaal fatsoen vallen goeddeels samen. Daarentegen botst de agressieve afweer, in welke houding de Sowjet-Unie haar nieuw verworven stellingen verdedigt en ontplooiing van het „schootsveld” daarvoor tracht te verwezenlijken, in de praktijk te dikwijls met de grondslagen en methoden van den arbeid der V.N. Nevens de belangentegenstelling staat een ideologische tegenstelling. Men bezigt ter conferentie dezelfde terminologie, maar plaatst daar achter een zeer verschillende begripsinhoud.

In deze fundamenteele controverse der twee voornaamste partijen te Moskou worden de twee anderen genoopt partij te kiezen. De keus is meestal niet twijfelachtig: Engeland en Frankrijk behooren tot het Westen, niet tot het Oosten. Dit alles houdt niet in, dat men te Moskou als candidaat-vijanden bijeen moest zijn.

Dat is de uiterste consequentie, wanneer verzoening der tegenstellingen niet mogelijk zou zijn en deze tot vitale bedreigingen zouden uitgroeien. Te Moskou stelde men zich tot taak de tegenstellingen, die ten aanzien van Duitsland bestaan, met elkaar te verzoenen. De tactische buitenlandse politiek van een groote mogendheid is er op gericht een oorlog te voorkomen en tegelijk dien te winnen. Te voorkomen, indien mogelijk. Te winnen, indien noodig.

Het Amerikaansche standpunt

De gedragslijn der Ver. Staten met betrekking tot Duitsland is er op gericht Europa opnieuw te vormen tot een open markt met als eerste voorwaarde daarvoor een dragelijk levenspeil voor de Duitschers. Herstelbetalingen zullen van het daarboven uitgaand surplus geprésteerd moeten worden.

Afbraak van fabrieken moet een einde nemen. Economische eenheid van Duitschland moet zoo spoedig mogelijk worden doorgevoerd. Staatkundige eenheid mag niet te sterk zijn, hoewel Washington daarover niet die vrees heeft, welke Parijs kwelt. Het wenscht een federatieve organisatie, met een aanzienlijke zelfstandigheid voor de onderscheidene Deutsche landen, maar toch met een voldoende sterke overkapping, dat het bouwwerk geen gevaar loopt te bezwijken of ten prooi te vallen aan eenzijdigen druk van buiten. In geen geval wenscht Washington de gelegenheid te scheppen voor den opbouw van nog meer vazalstaten voor Moskou, of een schuldenregeling, die zou neerkomen op een transito van de V. St., naar Rusland. Deze politiek houdt ook in een voldoende breede basis, waarop de Deutsche economie steunen kan. Derhalve vinden verdere grenswijzigingen, tenzij van ondergeschikt belang, geen gunstig oor in Washington, dat ook reeds te kennen heeft gegeven de te Yalta-voorloopig-toegestane Odeergrens niet definitief te achten.

In de meeste opzichten dekken de Amerikaansche en de Britsche inzichten elkaar. Frankrijk staat op verschillende punten tusschen Washington en Moskou in. Minister Marshall heeft niet verzuimd erop te wijzen, dat echter de economische verlangens van Parijs en Moskou elkaar uitsluiten. Indien aan Frankrijk de gewenschte kolen zouden worden toegewezen, zou te minder aan herstelbetalingen uit de loopende Deutsche productie kunnen worden gepresteerd. Kan Frankrijk het met Rusland eens zijn over de Odeergrens, dan is dat om met te meer kracht eigen eischen in het Westen te kunnen handhaven. Wat de Roer betreft, hier vraagt ook Moskou een stem in het kapittel. Washington is niet gezind die daar te hooren, althans zoolang deze het monopolie in het Oosten heeft.

Moskou ziet Duitschland allereerst als wingewest, zag het reeds zoo in den oorlog. Het kwaad van de afspraak in Februari 1945 te Yalta geschapen, waarbij Rusland met zeventienvijfslaarzen naar het Westen expandeerde, noodzakelijk of niet in dat stadium van den oorlog, wierp reeds vóór den eindstrijd tegen het Nazibewind zijn slagschaduw over Europa. Op voor het Westen onverantwoorde wijze heeft Rusland dit kwaad voor zich uitgebuit. Aan Duitschland is agrarisch en ten deele ook industrieel gebied ontnomen, dat het verpletterde land hard noodig heeft. Daarop volgde de onttakeling der Deutsche industrie in het overblijvende deel van Oost-Duitschland, ook de vredesindustrie, terwijl de massale volksverhuizingen er de economie nog meer onderste boven wierp. Agrarische hervormingen werden voorts in Sowjetstijl doorgevoerd, maar de nieuw gevormde kleine bedrijven missen de meest noodzakelijke outillage om het land te bewerken.

* * *

Politiek hebben de Russen al hun best gedaan om de Duitschers in de door hen bezette gebieden te sowjetiseeren. De z.g. socialistische, in waarheid

communistiche eenheidspartij, kreeg een monopolie. En nog is in Duitschland de spankracht van de Russische expansie niet verbruikt. Rusland wenscht geheel Duitschland aan zich dienstbaar te maken. Dit doel zit voor bij zijn streven naar een Duitschland met een sterke centrale regeering, die Moskou hoopt via de S.E.D. aan zich dienstbaar te kunnen maken. Dit doel zit mee voor, wanneer het een stelsel van vrijwel direct ingaande herstelbetalingen uit de loopende productie als een zuigpomp op het Deutsche volkslichaam wil plaatsen. Een verpauperiseerd en uitgemergeld Duitschland acht het ontvankelijk te zijn voor communistiche propaganda. Inmiddels zet de communistiche partij, in Oost- als in West-Duitschland alle zeilen bij om de bevolking achter haar vanen te scharen. Tot dusver met minimaal resultaat echter. Dit mag gezien worden als het eenige winstpunt, dat de Russische bezettingspolitiek voor het democratisch Westen heeft opgeleverd.

Dit resultaat heeft sommige Amerikanen de theorie aan de hand gedaan, dat het voor een stuiten der Russische agressie wel goed zou zijn de Europeesche volkeren maar eens de praktijk van het communisme te doen kennen: met te meer overtuiging zou Europa alsdan dit systeem verwerpen. Wij moeten zeggen, dat Europa hieraan allerminst behoefte heeft. Een andere groep — de oudminister Wallace is daarvan de spreekbuis — wil de München-politiek volgen: compromis met de Russen op den grondslag van het schenken van vertrouwen. De geschiedenis heeft deze politiek veroordeeld.

Byrnes en strakker nog Marshall volgen de tweevoudige lijn van eenerzijds het zoeken naar middelen om een botsing te vermijden door Moskou de streep te wijzen, die niet gepasseerd mag worden, en anderzijds het volgen van een strategie, die zoo gunstig mogelijke uitgangstellingen biedt, indien een botsing onvermijdelijk mocht blijken.

Dit was de kern van den strijd te Moskou om het hart van Europa tusschen de twee wereldgrootten, waarbij de anderen, meer of minder belangrijke, secondanten zijn. Een strijd, die onbeslist bleef en verder de ontwikkeling van den toestand blijft bepalen.

Wij
rekenen
op Uw

medewerking

voor het **SLAGEN**
van het

Millioenplan

Nieuwe uitgaven

van het

Centraal Comité

- No. 1 Politieke rondblik, Prof. A. Anema ..... f 0.45
No. 2 Geleide Economie, Dr F. L. van Muiswinkel .... f 0.45
No. 3 Bedrijfsorganisatie, M. Ruppert ..... f 0.45
No. 4 Christelijke Staatkunde, Prof. I. A. Diepenhorst f 0.95
No. 5 Je Maintiendrai, J. Schouten ..... f 0.25
Alleen voor no. 5: bij 10 stuks tegelijk f 0.20

Voorts zijn verkrijgbaar:

- No. 6 Het Program van Beginselen ..... f 0.02^{1/2} per stuk
bij 100 exemplaren f 2.—
No. 7 Model-reglement van een Kiesvereniging ..... f 0.40
No. 8 Model-reglement van een Centrale
Kiesvereniging f 0.40
No. 9 Model-reglement van een Dorpskiesvereniging f 0.40

Uit ouden voorraad nog leverbaar tegen verlaagde prijzen zoolang die voorraad strekt:

- No. 10 Leidraad voor huisbezoekers, C. van den Heuvel f 0.15
No. 11 Verslag buitengewone Deputatenverg. 23 Jan. '46 f 0.20
No. 12 Bij de Stembus van 1946 (bevat: statuten - beginselprogram - program van actie en toelichting) f 0.25

Alle bestellingen gaarne door middel van overschrijving op gironummer 89.673
ten name van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen
te Den Haag, Dr Kuiperstraat 3

Moet per kwitantie worden gedisponeerd, dan wordt f 0.30 extra in rekening gebracht

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

INHOUD

van dit nummer:

A. R. de Kwaadsteniet	De gehuwde ambtenares.
* * *	Partijdig.
— —	Vergadering Centraal Comité.
R. Gosker	Antirevolutionaire Staatkunde.
— —	Uit de Partij
Mr J. A. de Wilde	Stellingen Gemeentecongres.
— —	Uit de Studieclubs
R. Gosker	Weer een miljoen.
N. v. d. Brugge	Ons onderling gesprek.
Mr I. A. Diepenhorst	Het Districtenstelsel.
N. Hoeflaak	Spelen met vuur.
J. C. Haspels	De houding onzer A.R. Raadsleden inzake samenwerking met andere gemeenten.
C. W. Versloot	Nogmaals illegale progressie.
D. W. Ormel	Deviezenwee.
Mr K. Groen	Ernstige cijfers.
— —	Boekbespreking
R. Gosker	Beginsel en Vaderland (Boekbespreking).
— —	Boekenlijst.

★ ★

ALLE BENOODIGDHEDEN VOOR HET MODERNE KANTOOR

CARBON

KLEEFPASTA

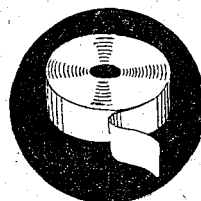
STENCILS

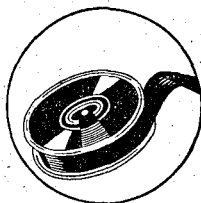
DUPLICATOR

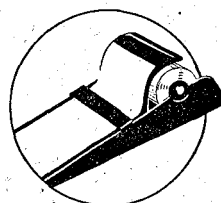
INKTEN

PLAKBAND

SCHRIJFMACHINE LINTEN

PAPIERSPAARAPPARAAT

KARTRO N.V.

KANTOORBENODIGDHEDEN MAATSCHAPPIJ

Kloveniersburgwal 47, Amsterdam. Telefoon 41620

DE LEVERANCIER AAN ALLE GEMEENTE INSTELLINGEN EN BUREAUX

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek,
Prof Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. Schipper, Dr F. L. van
Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G.
Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand — Redactie-adres: Dr Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon
115935 — Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht, Telefoon 11811, Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.—, per jaar

A. R. DE KWAADSTENIET

De gehuwde ambtenares

De Provinciale Staten van Zuid-Holland hebben in hun vergadering van 22 April j.l. een belangrijke beslissing genomen.

Zuiver rechts tegen links.

Met 39 tegen 36 stemmen werd aangenomen een motie van Mej. Zeelenberg, waarin Gedeputeerde Staten uitgenodigd worden te komen met voorstellen om de bepaling, dat aan de vrouwelijke ambtenaar in het algemeen ontslag wordt verleend, indien zij in het huwelijk treedt, uit het Ambtenarenreglement weg te nemen.

Zowel de bespreking van deze kwestie als de stemming over bedoelde motie was leerzaam. De verdediging van de motie geschiedde — het werd nadrukkelijk betoogd — op principiële gronden. Wel werden ook praktische overwegingen aangevoerd, doch vóór alles ging het om het beginsel van de gelijkheid voor de wet van man en vrouw en voor het recht van de vrouw om zelf te bepalen of zij, eenmaal gehuwd zijnde, haar functie in het openbare leven zal behouden, dan wel of zij zich geheel aan haar gezin zal wijden.

Ter rechterzijde bleek grote eenstemmigheid te bestaan. De woordvoerders van de K.V.P., A.R.-, C.H.- en S.G.P.-fractie wezen er, in verschillende toonaard op, dat het in de natuurlijke orde ligt, indien de gehuwde vrouw zich geheel gaat geven voor haar gezin. Met nadruk stelde Mr G. van Baren vast, dat de onderscheiding tusschen de taak en de roeping van man en vrouw in de scheppingsorde ligt.

Hoe is het mogelijk — zo riep hij uit — dat men ter linkerzijde nog denkt aan de mogelijkheid, dat de vrouw zowel haar taak in het gezin als die in het publieke leven kan vervullen.

Is de taak van de vrouw in het gezinsleven dan zulk een eenvoudige, lichte taak, dat zij daarnaast nog een volle dagtaak op zich kan nemen?

Ziet men dan niet in, dat zij òf in haar gezinstak, òf in haar taak als ambtenares moet tekortschieten?

Gelukkig, zo betoogde Mr van Baren, gaat bij velen de natuur boven de leer, zodat ook vele sociaal-democratische vrouwen inzien het samengaan van twee taken niet mogelijk is en zij kiezen voor haar taak in het gezin.

Het beroep, dat van de rechterzijde gedaan werd op de Christelijke leden in de Partij van de Arbeid mocht niet baten.

Een wonderlijk betoog was het, dat de heer van Waardenburg als woordvoerder van die groep hield. Het was een wel uiterst zwakke redenering over de veranderlijkheid van opvattingen, welke eindigde met de verklaring, dat ook de Christelijke leden van de Partij van de Arbeid zouden stemmen voor de motie-Zeelenberg. Eén van de argumenten daarvoor was..... dat er toch zo vele predikantsvrouwen waren, die, naast haar gezinstak nog aan zo velerlei andere arbeid haar krachten gaven!

Toen was het beslist! De Staten van Zuid-

Holland zijn tegenwoordig in meerderheid links.

De Partij van de Vrijheid, wier woordvoerder, de heer O. C. A. van Lidth de Jeude, in de Commissie, die rapport had uitgebracht over het voorstel tot wijziging van het Ambtenarenreglement, zich geschaard had bij de meerderheid dier Commissie, die zich met grote stelligheid had uitgesproken tegen aanstelling, respectievelijk handhaving van de gehuwde ambtenares anders dan in de door het reglement toegelaten sporadische gevallen, had nu mede zijn handtekening gezet onder de motie-Zeelenberg.

En bloc stemde de Partij van de Arbeid (ook dus Mr G. E. van Walsum), alsmede de fractie van de Partij van de Vrijheid en de Communisten voor de motie, welke 39 stemmen verwierf. Drie leden van de linkerzijde waren afwezig. Een viertal leden ontbrak bij de rechtse groepen, n.l. drie leden van de K.V.P.-fractie en één van de C.H.-fractie. Alle 14 leden van de A.R.-fractie waren present.

Deze stemming was leerzaam.

Duidelijk sprak weer eens, dat het samengaan van de K.V.P. met de Partij van de Arbeid slechts op zuiver opportunistische gronden mogelijk is en dat elke gemeenschappelijke principiële basis ontbreekt.

Duidelijk is door deze stemming ook geworden, dat het niet zo is, dat degenen, die uit de Christelijke partijen overgestapt zijn naar de Partij van de Arbeid, thans in die partij een invloed ten goede uitoefenen, doch dat — juist andersom — deze mensen de invloed der revolutionaire beginselen niet kunnen weerstaan en daaraan thans hun steun verlenen.

Juist omdat mej. Zeelenberg het zo principieel stelde en het opnam voor de algehele gelijkstelling van man en vrouw, had verwacht mogen worden, dat degenen, die aan Christelijke normen nog waarde toekennen, een eigen standpunt hadden ingenomen.

Afbraak een gevolg van de „doorbraak”, zie daar het resultaat van „Herstel en vernieuwing”.

Opnieuw is gebleken hoe de scheidslijn door ons volk loopt.

Rechts tegen links.

Het is de bevestiging van de juistheid van de houding door de Anti-Revolutionaire Partij — en met haar door de Christelijk-Historische Unie — aangenomen tegenover al diegenen — ook vele predikanten — die van oordeel waren, dat Christendom en Humanisme niet zo scherp tegenover elkander stonden, dat daar-

* * Partijdig

In een door Mr J. in 't Veld, de burgemeester van Zaandam, opgesteld overzicht van het Congres over Gemeentepolitiek van de Partij van den Arbeid, vermeldt deze het als een merkwaardigheid, dat van de ruim twintig debaters slechts enkelen een fel woord van protest lieten horen tegen het streven naar centralisatie en de bevoogding van de Gemeentebesturen. Hieruit blijkt, dat er thans een betere geest heerst op de departementen van Binnenlandse Zaken en Financiën. Vroeger was dat anders. Vóór den oorlog was er wel reden om felle klachten te uiten, namelijk toen Minister de Wilde in het Torentje huisde en zijn geest in de departementen van Binnenlandse Zaken en Financiën rondwaarde. Maar nu, onder het bewind van Rooms-Rood, is er feitelijk geen voldoende reden tot klacht.

We kunnen toch niet nalaten hierbij een kleine kanttekening te maken.

Waarom moest nu juist de anti-revolutionaire de Wilde in dit verband genoemd worden, en niet zijn toenmalige collega, de Minister van Financiën, de heer Oud? Is dat alleen, omdat de heer Oud lid van de Partij van den Arbeid

---

om partijvorming om principiële grondslag geboden was.

Zal het Nederlandse volk de in de vergadering van de Staten van Zuid-Holland gevallen beslissing verstaan?

* * *

In het debat werden niet alleen principiële argumenten gebruikt. Wederzijds werden ook praktische gronden aangevoerd.

Mej. Zeelenberg was van oordeel, dat het gebrek aan goede ambtenaren reden moest zijn om vrouwelijke ambtenaren, indien zij in het huwelijk traden, voor de provinciale dienst te behouden. En zij haalde statistisch materiaal aan om te betogen, dat gebleken was, dat het in het gezin van vrouwen, die tevens een maatschappelijke werkkring hadden in méér gevallen „keurig” te noemen was dan in gezinnen, waar de vrouw geen beroep uitoefent.

Cijfers liegen niet, zo sprak zij.

Daar ben ik het mee eens, sprak Gedeputeerde Jansen Manenschijn, en hij gaf meerdere cijfers uit de Haagse statistiek, waaruit bleek, dat het verzuim van de gehuwde vrouwelijke ambtenaar veel meer is, dan van de mannelijke ambtenaren en van de ongehuwde ambtenaresen. Hoe kan men dan nog zeggen, dat het dienstbelang niet wordt geschaad?

is? Wat denkt de heer In 't Veld nu? Geloof hij, dat destijds Oud er op aandrang om tegenover de gemeenten toch maar mild te zijn in het toestaan van allerlei uitgaven, maar dat de Wilde het desondanks doordreef om „miezerige” opmerkingen te maken? We zijn er van overtuigd, dat de heer In 't Veld beter weet. De heer de Wilde heeft zelfs, hoewel hij 't doorgaans met Oud eens was, meermalen voor de gemeenten, o.a. voor Amsterdam, gepleit. In de tweede plaats moet ons nog een opmerking van het hart. De heer In 't Veld is een voorstander van de gedachte, om de gemeente tot een cultureel centrum te maken en de burgers op te voeden tot gemeenschapsmensen. Hij stelt daarbij terecht de betekenis van het gezin zeer hoog. Wij doen dit laatste ook. Maar wat is nu onder dit Rooms-Rode kabinet de klacht?

Immers deze, dat de gemeenten, die vóór den oorlog op het gebied van den woningbouw de leiding hadden en daarvoor goed geoutilleerd waren, nu niets meer te zeggen hebben, en zo goed als absoluut aan den kant zijn gezet. En toch..... de woning is voor het gezin een zaak van de allerbelangrijkste betekenis. Heel dit voor de „gemeentelijke cultuur” zo belangrijke terrein heeft de Staat aan zich getrokken.

Vindt de heer In 't Veld zelf niet, dat daarbij vergeleken, het financieel toezicht van vóór den oorlog, waarbij dan nog de colleges van Gedeputeerde Staten waren ingeschakeld, in 't niet verzinkt?

We wisten niet, dat de overigens zo sympathieke burgemeester van Zaandam in zijn oordeelvellingen zo partijdig kon zijn.

Vergadering

CENTRAAL Comité

Op Vrijdag 2 Mei kwam het Centraal Comité te Utrecht in vergadering bijeen onder Voorzitterschap van den heer Schouten.

De agenda vermeldde de bespreking van een tweetal gewichtige aangelegenheden, nl. het persvraagstuk en den verkiezingsuitslag. Het tweede punt kon evenwel wegens den vergevorderden tijd niet meer ter sprake komen, mede omdat de ingekomen stukken de aandacht vroegen, terwijl voorts ook enkele andere dingen moesten worden afgedaan.

Partijcensuur?

Enkele kiesverenigingen hebben moties ingediend met betrekking tot de geestverwanten, die ten aanzien van Indië een ander standpunt innemen dan de

partij. Er werd bij het Centraal Comité op aangedrongen maatregelen tegen deze personen te treffen. Het Centraal Comité overwoog, dat in dit verband nogal dikwijls gesproken wordt over de groep der Zendingmensen. Het is evenwel onjuist, dat de groep der zendingmensen als zodanig een ander standpunt zou innemen dan de partijleiding. Vele leden van deze groep, voorzover men dan van een bepaalde groep mag spreken, delen het standpunt van de Antirevolutionaire Partij. Bovendien schijnt er ook in die groep kentering merkbaar te zijn. Voorts mag in dit opzicht niet worden gegeneraliseerd. Het is zeker niet geoorloofd de verschillende gevallen over één kam te scheren.

In de tweede plaats mag niet worden vergeten dat, voorzover het personen betreft, die in Indië verblijven, geen maatregelen door de Partij kunnen worden genomen, omdat ze geen lid zijn van een plaatselijke Kiesvereniging.

En tenslotte ligt hier in eersten aanleg een taak voor de plaatselijke Kiesverenigingen, want de Antirevolutionaire Partij kent het persoonlijk lidmaatschap niet.

Wat nu de materie zelve aangaat is het Centraal Comité van gevoelen, dat in zulke gevallen met voorzichtigheid en met beleid moet worden gehandeld. In het algemeen wordt echter weinig gevoeld voor censuur. In een politieke partij zullen altijd verschillende opvattingen worden gehuldigd. Steeds zullen er leden zijn, die op een bepaald punt een afwijkend gevoelen zijn toegedaan. Dat geldt werkelijk niet alleen de Indische kwestie. Zolang kan worden aangenomen, dat iemand integraal Antirevolutionair denkt, het beginselprogramma hartelijk onderschrijft, moet eerst langs den weg van vriendschappelijke samenspreking worden getracht hem tot ander inzicht te brengen. Wanneer een ernstig geval zich zou voordoen, zou de betreffende Kiesvereniging zich tot Moderamen van het Centraal Comité kunnen wenden om advies.

Contact van de Partijleiding met de Kiesverenigingen

Ook daarover werd op het Centraal Comité gesproken. De zaak is zo geregeld, dat aan ieder Kamerkieskringbestuur is medegedeeld, welk kamerlid speciaal voor zijn ressort is aangewezen. Wenst men dus streek-conferenties te beleggen, dan is zulks mogelijk. De kamerleden zijn dan bereid daar verschillende actuele vraagstukken te behandelen en allerlei praktische vragen te beantwoorden.

Wanneer zulks streekgewijs wordt aangepakt is voor dit nauwer contact tussen kamerleden en Kiesverenigingen inderdaad een oplossing te vinden. Het Kamerkieskringbestuur stelle zich dan daarover met het betrokken kamerlid in verbinding.

Het persvraagstuk

Zeer uitvoerig werd in het Centraal Comité het persvraagstuk behandeld. Aanleiding tot deze discussie was een aantal brieven, die daaromtrent waren bin-

nèn gekomen en waarin o.á. werd gevraagd naar een Antirevolutionair Dagblad, omdat alle bladen, die vroeger den naam Antirevolutionair in de kop voerden, zich thans als Christelijk Nationaal aandienen.

Dit is een uitermate ingewikkeld vraagstuk. Alle zijden daarvan werden belicht. Het voor en tegen werd in den brede besproken. Tenslotte heeft het Centraal Comité besloten in deze geen stappen te ondernemen. Het Dagblad „Trouw” dient zich aan als Christelijk Nationaal, maar iedere abonné weet, dat hij in feite leest een blad, waarin het Antirevolutionair standpunt wordt vertolkt. „Trouw” richt zich echter tot het gehele Nederlandse volk. Het is in de eerste plaats een nieuwsblad, maar het is een nieuwsblad van een zeer bepaald en positief Christelijke signatuur.

Voorts wil het Centraal Comité de oude gedragslijn blijven volgen. Ook vroeger had het als zodanig geen bemoeienis met welk dagblad ook. Wel was er een soort personele unie tussen den voorzitter van het Centraal Comité en het dagblad, waarvan hij als hoofdredacteur optrad. Maar officieel had de Antirevolutionaire Partij daar geen zeggenschap over. Het Centraal Comité wenst ook nu niet te gaan in de richting van een eigen dagblad. Er moet blijven een vrije en zelfstandige Christelijke pers. De nadelen aan een eigen partijorgaan verbonden overtreffen de voordelen daarvan. Dit standpunt is door het Centraal Comité steeds ingenomen en het meent goed te doen dit ook thans te handhaven.

Bezwaren tegen de wijze, waarop het millioenplan aan de orde werd gesteld.

Sommige Kiesverenigingen zijn van oordeel, dat het beter geweest was, dat b.v. een deputatenvergadering beslist zou hebben over het al of niet ondernemen van de actie voor het millioen. Zij betogen, dat nu te weinig rekening is gehouden met het „van onderen” op en dat de zaak „van bovenaf” wordt opgelegd. Het Centraal Comité meent, dat deze opvatting niet juist is. Het Centraal Comité legt niets van bovenaf op. Het vraagt voor het millioenplan de medewerking van alle Kiesverenigingen, van alle geestverwanten. Dit is in het geheel geen kwestie van welken kant dit komen moet.

Dit is overigens in hoofdzaak een kwestie van medewerken of niet. Het is geen aangelegenheid, waartoe de Kiesverenigingen worden verplicht. Het besluit van het Centraal Comité draagt geen bindend karakter. Niemand wordt gedwongen. De „opgelegde” aanslag wordt niet „opgelegd”. Geen enkel partijbesluit verplicht daartoe. Iedere Kiesvereniging is vrij aan het verzoek te voldoen of de medewerking te weigeren.

Vergeeten moet evenwel niet worden, dat het Moderamen van het Centraal Comité op 10 Februari jl. te Utrecht een vergadering heeft belegd met de deputaties der Kamerkieskringen. Deze vergadering was goed bezocht en met algemene instemming werden de voorstellen van het Centraal Comité begroet. De heren Schouten en de Wilde hebben samen in enkele Kamerkieskringen, waar alle Kiesverenigingen vertegenwoordigd waren de plannen nader uiteengezet en op medewerking aangedrongen.

Het is daarom ook dat het Centraal Comité vertrouwt, dat alle Kiesverenigingen die medewerking zullen verlenen en alles in het werk zullen stellen om het millioenplan te doen slagen.

De nieuwe Secretaris en de nieuwe Penningmeester

De reorganisatie van de Antirevolutionaire Partij heeft nog niet kunnen plaatsvinden. Het statuut behoeft wel verandering. Daarover werd ook in het Centraal Comité gesproken. De Reorganisatie Commissie heeft dan ook een gewijzigd ontwerp van de Statuten ingediend. Op de Deputatenvergadering werden enkele artikelen uit dit ontwerp overgenomen. Maar de generale herziening vond nog niet plaats. Intussen werd na het bedanken van den heer Mr H. Bijleveld nog steeds geen nieuwe Secretaris benoemd en aan ons erelid, den heer L. F. Duymaer van Twist, werd verzoekt het penningmeesterschap nog waar te nemen tot na de verkiezingen. Thans heeft het Centraal Comité in de bestaande vacatures voorzien. Tot Secretaris werd benoemd de heer Ir H. van Riessen en tot Penningmeester de heer Mr Dr E. P. Verkerk.

Gedelegeerden in het hoofdbestuur van de A.R.J.O.S.

Door het Centraal Comité werden de heren Mr Dr E. P. Verkerk en J. Smallenbroek benoemd tot gedelegeerden in het Hoofdbestuur van de Nationale Organisatie van Antirevolutionaire Jongeren-Studieclubs. Het hoofdbestuur is daardoor voltallig. Nu werd dus voldaan aan het bepaalde in artikel 45 der Partij-Statuten.

R. GOSKER.

Antirevolutionaire Staatkunde

Het eerste nummer van Antirevolutionaire Staatkunde verscheen. De 17de Jaargang, want ook hiermede wordt een oude traditie voortgezet. Het omslag is anders dan vroeger. Het papier is niet zo goed. De omvang is iets minder. De redactie is gewijzigd. In de vaste medewerkers kwam verandering. De tijden zijn veranderd en ook „Antirevolutionaire Staatkunde” draagt daarvan de sporen. De oude reeks wordt echter voortgezet, maar met een nieuw begin. De Voorzitter van het Centraal Comité schreef een „Ter inleiding”, dat tevens een „Ter aanbeveling” inhoudt en daarin hij wijst op de dringende noodzaak om dit orgaan opnieuw te doen verschijnen.

* * *

Vanzelfsprekend is het, dat bij dit begin aandacht wordt gevraagd voor Dr H. Colijn, die als initiatiefnemer van het populair weten-

schappelijk tijdschrift voor de Antirevolutionaire Partij moet worden beschouwd. Maar ook zonder dat was het ondenkbaar, dat in het eerste nummer de figuur van Dr H. Colijn niet zou zijn belicht. Zijn betekenis is zo groot geweest voor onze Partij in het bijzonder, dat het eenvoudig een ereplicht is tegenover hem. Dat de Heer Schouten deze ereplicht vervulde is even vanzelfsprekend.

* * *

Voorts bevat dit nummer een breed artikel van Dr A. A. L. Rutgers over „Indië's zelfstandigheid en Nederlands verantwoordelijkheid”, terwijl de vanouds bekende „Vraag en antwoord” rubriek niet ontbreekt. Mr K. Groen neemt de verzorging van deze rubriek over van Dr J. W. Noteboom. Zijn twee uitnemende voorgangers Prof. Dr H. Dooyeweerd en Dr J. W. Noteboom hebben het hem niet gemakkelijk gemaakt. Wij hopen, dat Mr Groen er even voortreffelijk in slagen zal deze adviezen-rubriek te verzorgen als zij en wensen hem daarbij alles goeds van harte toe.

* * *

In zekeren zin is „Antirevolutionaire Staatkunde” een concurrent van „Nederlandsche Gedachten”. Maar dit weerhoudt ons niet en mag ons niet weerhouden deze periodiek hartelijk aan te bevelen. Er is tenslotte een groot verschil in karakter en opzet. „Nederlandsche Gedachten” is bestemd voor het brede kader. De inhoud moet gevarieerd zijn en lange artikelen worden liever niet geplaatst. In „Antirevolutionaire Staatkunde” is plaats voor een breedvoerig en rustig betoog met een populair wetenschappelijke allure.

Maar dat die lezerskring ruimer moet zijn dan voor den oorlog het geval was, duldt geen tegenspraak.

* * *

Trouwens ook bij deze uitgave blijkt weer, dat alles in het werk wordt gesteld om ook de minder ruime beurs tegemoet te komen. Want naar vooroorlogse maatstaf gemeten zou „Antirevolutionaire Staatkunde” zeker f 10.— per jaar moeten kosten en toch is de abonnementsprijs gesteld op f 4.75 per jaar, al is dan de omvang iets geringer dan voorheen.

* * *

Tenslotte moge er de aandacht op worden gevestigd, dat de firma J. H. Kok N.V. te Kampen de uitgave verzorgt. De naam van de uitgeefster bleef dus onveranderd. Moge de zoon met dezelfde liefde en toewijding als zijn vader het werk voortzetten.

Uit de Partij

1. De folders van het milioenplan

Alle Kiesverenigingen zijn nu vrijwel in het bezit van het vereiste aantal folders. Nu komt het voor, dat men een te groot aantal ter beschikking heeft. Wanneer dit het geval is, wordt men verzocht het teveel aanstonds terug te zenden naar het Bureau Centraal Comité, Dr Kuyperstraat 3 te 's-Gravenhage, zodat eventuele nabestellingen van elders kunnen worden uitgevoerd. Het materiaal is duur, dus zuinigheid is geboden en een ieder werke mee.

2. Een eresaluut aan Steenwijk

De eerste resultaten van het milioenplan kunnen reeds worden medegedeeld. Bij het Centraal Comité zijn ingekomen een drietal giften van f 100.— en voorts reeds enkele kleine bijdragen. Maar van meer betekenis is het feit, dat de Kiesvereniging te Steenwijk mededeelde reeds f 1000.— gestort te hebben. De aanslag voor Steenwijk was f 1318.15.

Een eresaluut aan Steenwijk is dan ook wel verdiend. Mag naar aanleiding van dit bericht het verzoek worden gedaan om het Bureau Centraal Comité op de hoogte te houden van de reeds verkregen resultaten? Steenwijk gaat nu voorop. Welke Kiesverenigingen volgen?

3. De nieuwe spelling

De Redactie besloot de nieuwe spelling toe te passen, evenwel met behoud van den verbuigings-n. De naam van ons blad blijft evenwel „Nederlandsche Gedachten” en wordt dus niet gespeld „Nederlandse Gedachten”, omdat de naam van ons orgaan gekozen is in verband met de uitgave van een periodiek onder den zelfden naam, die in de vorige eeuw werd verzorgd door Mr G. Groen van Prinsterer. Het is wel geen ingeschreven naam in het handelsregister, maar deze traditie wenst de redactie toch te handhaven.

4. Activiteit mijne heren!

In sommige Kiesverenigingen schijnt het voornemen te bestaan, om de actie voor het milioenplan maar uit te stellen tot September. Dan begint het winterseizoen weer zegt men dan. Nu gaan we immers den zomer tegen en deze is voor activiteit minder geschikt. Maar laat men dan niet vergeten, dat de gehele actie per 1 Januari 1948 moet zijn afgesloten. Dit is van betekenis vooral voor hen, die hun bijdrage over meerdere maanden willen verdelen. Bij uitstel van de actie wordt deze periode dus ingekrompen. Men lette daar wel op. En bovendien, het is een goed spreekwoord: Stel niet uit tot morgen, wat gij heden doen kunt”.

5. Schouten naar Indië

De Voorzitter van het Centraal Comité, de heer J. Schouten en de hoofdredacteur van „Trouw”, de heer Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot zijn op Dinsdag 6 Mei per vliegtuig naar Indië vertrokken voor een verblijf van enkele weken aldaar, teneinde zich persoonlijk op de hoogte te stellen van de daar heer-

Stellingen van Mr J. A. de Wilde

(Gemeentecongres 21 Mei 1947)

1. Zowel uit politiek als psychologisch oogpunt bezien, is het wenselijk, dat de zelfstandige positie der gemeenten niet verloren ga.
2. De toenemende publieke verzorging van allerlei belangen; de drang naar nivellering; de „ingenieurs-mentaliteit” en de deplorabele toestand der Rijks- en Gemeentefinanciën, zijn evenzovele gevaren, die de zelfstandigheid der gemeenten bedreigen.
3. Volstrekt nodig is een goede regeling van de financiële verhouding van het Rijk en de Gemeenten. Tot heden toe zijn alle regelingen op dit punt op een mislukking uitgelopen.
4. Een regeling van de financiële verhouding van het Rijk en de Gemeenten moet uitgaan van een vast principe, zowel wat betreft de afbakening van het gemeentelijk belastinggebied, als de vaststelling van het bedrag, dat van Rijks wege aan de gemeenten wordt uitgekeerd. Het treffen van zulk een regeling wordt bemoeilijkt door de omstandigheid, dat in den loop der jaren de ontwikkeling der financiële verhouding zich niet volgens een vaste lijn voltrokken heeft.
5. De gemeenten moeten als regel kunnen

---

sende toestanden en voorts om een aantal besprekingen te voeren. Deze mededeling zal ongetwijfeld door onze geestverwanten met vreugde worden begroet. Dat nu ook de erkende leiders der oppositie voor enigen tijd naar Indië gaan, is van grote betekenis. Laten wij hopen, dat zij de gewenste medewerking ondervinden om een eerlijk oordeel te kunnen vormen over den toestand. Ons gebed geleide hen op hun reis en God geve, dat zij behouden terugkeren in ons midden.

6. Penningmeesters..... paraat!

De eerste oproep tot contributie betalen had niet het gewenste resultaat. Toch zijn er verscheidene Kiesverenigingen, die de financiën zo voor elkaar hebben, dat het geen bezwaar oplevert reeds nu de verschillende bijdragen te storten. Door omstandigheden is het zo gelopen, dat het niet gewenst is reeds nu kwitanties te doen aanbieden. Dat zal in de maand September gebeuren. Maar straks moet het weer zo worden, dat de kwitanties in April worden aangeboden.

Laat men daar nu rekening mee houden. En ieder penningmeester doe zijn best om de administratieve werkzaamheden zoveel mogelijk te beperken. Welnu, werk dan mede.

Een giro-formulier ingevuld en de zaak is in orde. Mag daarop worden gerekend?

Het gironummer is 89673.

beschikken over een belastinggebied, dat ruimte laat voor voldoende speling. De door de gemeenten geheven belastingen (en niet de Rijksbijdragen) behoren het sluitstuk der gemeentelijke begrotingen te zijn.

Zoals het nu practisch gaat, ontbreekt feitelijk steeds meer alle financiële verantwoordelijkheid bij de gemeentebesturen.

6. De belastingen, die tot het speciale gebied der gemeentelijke belastingen behoren, moeten niet al te conjunctuur-gevoelig zijn. Voor zover volgens een wettelijke formule aan de gemeenten uitkeringen worden gedaan uit een fonds, kan dit fonds mede door conjunctuur-gevoelige belastingen gevoed worden.

Conjunctuur-gevoelig zijn b.v. de Inkomsten en Ondernemingsbelasting.

Niet, althans minder conjunctuur-gevoelig zijn b.v. de Personele en de Grondbelasting.

7. Indien de algemene financiële toestand versobering eist, moet niet alleen het Gemeentelijk maar ook het Rijks-budget omlaag.

8. Het is verblijdend a. dat velen, ook buiten onzen kring gaan inzien, dat door de massa-conglomeraties in de steden het geestelijk-zedelijk leven des volks en de gemeenschapszin worden ondermijnd en b. dat de z.g. wijkgedachte wordt gepropageerd. Op dit gebied ligt een der voornaamste redenen, waarom de A.R. Partij de annexatie-zucht der grote steden bestreed.

9. De meeste Kerken hebben reeds in het verleden door invoering van een parochie- of districtenstelsel en door wijkindeling getracht op haar gebied aan de bezwaren, die aan de ene grote stadsgemeente inhaerent zijn, tegemoet te komen.

10. Dat voortaan allerlei arbeid tot verheffing van het zedelijk peil en versterking van het gemeenschapsbesef meer wijksgewijze zal worden verricht en dat de gemeente daarbij een zekere taak vervult, kan nuttig en wenselijk zijn, mits aan de vrijheid der burgers niet wordt tekort gedaan en de gemeentepolitiek er niet op gericht wordt op publieke kosten socialisten te kweken. Velen wensen dit laatste.

11. De hoofdoorzaak van de ontbindende krachten, die op de bevolking inwerken en die als zodanig ook worden erkend, ligt niet in een bepaald maatschappelijk stelsel, al heeft ook dit er invloed op, maar in het loslaten van de

UIT de Studieclubs

1. Het Hoofdbestuur is nu voltallig

Het Centraal Comité voldeed in zijn laatste vergadering aan het verzoek van het Hoofdbestuur der Nationale organisatie om het verzoek van het Hoofdbestuur der Nationale Organisatie om overeenkomstig artikel 45 der Partij-Statuten een tweetal gedelegeerden in het Hoofdbestuur voornoemd te benoemen. De heren Mr Dr E. P. Verkerk en J. Smallenbroek werden daartoe aangewezen. Daarmede is het Hoofdbestuur nu voltallig. Beide heren roepen we reeds op deze plaats een hartelijk welkom toe en de wens moge worden uitgesproken, dat zij een hartelijke samenwerking tussen het Hoofdbestuur enerzijds en het Centraal Comité anderzijds zoveel mogelijk zullen bevorderen. De A.R.J.O.S. is nu in de Antirevolutionaire Partij geïncorporeerd. Een lang gekoesterde wens is daarmede in vervulling gegaan. Zij heeft haar plaats gekregen in het partijverband. Zij staat er niet meer los naast zoals vóór den oorlog, maar als jeugdorganisatie verkreeg zij officiële erkenning. Daar is zij dankbaar voor. Ook vroeger werden door het Centraal Comité een tweetal gedelegeerden benoemd, maar dat was niet op grond van de Statuten der Partij, dat was niet officieel verplicht. Het Centraal Comité kon dat doen, maar het kon ook weigeren. Dat laatste is nu uitgesloten. Er bestaat nu een band aan de officiële partij en de benoeming van deze beide gedelegeerden geeft daaraan uitdrukking. Nogmaals hartelijk welkom.

2. Samenstelling van het Hoofdbestuur

De samenstelling van het Hoofdbestuur is thans als volgt:

Voorzitter: E. van Ruller, Beatrixstraat 7, Barenrecht.

Secretaris: R. Gosker, Dr Kuyperstraat 3, den Haag. Gedelegeerden van het Centraal Comité: Mr Dr E. P. Verkerk, Burgemeester van Boskoop en J. Smallenbroek, Parkstraat 14, Assen.

Provinciale vertegenwoordigers.

Groningen: B. Ham, Beneden Westerdiep 85a, Veenendam (tevens 2e secretaris);

---

hoofdwaaarden der Heilige Schrift, in de ontkerstening der massa.

12. De zwakheid van het Socialisme, ook van het nieuwe, blijft hierin gelegen, dat het geen eigen, op onveranderlijke wyl goddelijke wetten steunende ethiek heeft. Alleen de gehoorzaamheid aan het gebod: Heb God lief boven alles en Uw naaste als U zelf, kan de ware gemeenschapszin en tevens de juiste waardering der menselijke persoonlijkheid bevorderen.

Zolang deze waarheid niet wordt aanvaard, zal het proces van „desintegratie en ontbinding” tot zijn noodlottig einde voortgang hebben, ondanks alle lapmiddelen die men aanwendt om het te stuiten.

Friesland: J. v. d. Meer, Leeuwerikstraat 119, Leeuwarden;

Drente: J. Smallenbroek, Parkstraat 14, Assen; voor Drente zal uit den aard der zaak een andere vertegenwoordiger worden aangewezen.

Overijssel: L. L. Blok, Stationsweg E 129, Vroomshoop;

Gelderland: A. Wildeman, Corleseweg 212, Winterswijk;

Utrecht: L. W. H. de Geus, Raadhuisstraat 18, Linschoten (tevens 2e voorzitter);

Noord-Holland: Mr R. K. P. Kalbfleisch, Wilhelminapark 17, Haarlem;

Zuid-Holland: H. A. Diepenhorst, Schenkeldijk, Strijen;

Zeeland: J. Huijssen, Axelsestraat 198, Terneuzen;

Noord-Brabant en Limburg: D. Kuijper, St. Odastraat 10, Eindhoven.

3. Het ontwerp Statuten

Het nieuwe ontwerp-Statuten werd volgens afspraak aan de clubs toegezonden. Over den inhoud kunnen de clubs zich dus beraden.

Nogmaals moge er aan worden herinnerd, dat amendementen vóór 15 Juni a.s. moeten zijn ingediend. En laat men dit dan zoo doen, dat men schriftelijk steeds de gewijzigde redactie van een bepaald artikel aangeeft, want anders wordt de behandeling zo uitermate moeilijk. Het is niet doenlijk staande de vergadering een artikel te redigeren. Dat kan nu eenmaal niet en meestal heeft dat ongelukken tengevolge. Dus wanneer men wijzigingen wenst, dan ook de redactie aangeven. Dat voorkomt moeilijkheden en bespaart tijd.

4. Brochure Prof. Mr I. A. Diepenhorst

Reeds kwamen ingevolge de verzonden circulaire enkele bestellingen binnen van 5 exemplaren van de brochure „Christelijke Staatskunde”. We zijn er van overtuigd, dat meer clubs tegen den verlaagden prijs van f 0.80 per 5 exemplaren tegelijk deze waardevolle brochure willen bezitten. In Groningen besloot het Provinciaal Bestuur deze brochure voor de volgende winter-campagne aan de orde te stellen. Dit voorbeeld verdient navolging. Mogen we er op rekenen, dat iedere club nog een aantal van deze brochures opneemt. Want anders wordt het in de toekomst niet mogelijk nog eens een dergelijke uitgave te bewerkstelligen.

5. De Zomerconferentie

Tot onze spijt moeten wij berichten, dat de zomerconferentie geen doorgang zal kunnen vinden. Degenen, die zich daarvoor opgaven ontvingen daarvan bericht. De tijd van voorbereiding bleek toch te kort te zijn. Intussen hadden de heren Prof. C. Veenhof en Prof. N. Okma zich bereid verklaard op deze conferentie het woord te voeren. Des te teleurstellender is het nu te moeten berichten dat de zomerconferentie niet doorgaat. De plannen worden nu voorlopig uitgesteld. Dit uitstel betekent evenwel geen afstel. Het Hoofdbestuur is van plan straks op deze zaak terug te komen.

WEER EEN miljoen

door R. GOSKER

Inderdaad, weer moet een miljoen gulden worden opgebracht.

En de besturen der Kiesverenigingen, die thans weten voor welk bedrag hun Kiesverenigingen zijn aangeslagen, staan voor een niet eenvoudige opgave. Het gemiddelde bedrag, dat opgebracht moet worden is f 1.65 per uitgebrachte stem of ruim f 10.— per aangesloten lid. Dat is niet gemakkelijk. Dat is veel.

Maar 25 jaar geleden stonden onze geestverwanten voor de zelfde vraag. Dit wil zeggen — toen moest ook één miljoen gulden worden bijeengebracht.

Nu dringt zich evenwel de vraag op of de opgave, ook al is zij dan thans normaal gelijk aan de vorige, ook feitelijk de zelfde is.

En dan luidt het antwoord — neen!

In de twintiger jaren was de last meer dan dubbel zo zwaar.

Om twee redenen.

Want het draagvlak is verbreed en het geld is in waarde gedaald.

In de eerste plaats omdat de bevolking gedurende de laatste 25 jaar belangrijk in aantal is toegenomen. Omstreeks 1920 telde Nederland nog niet ten volle 7.000.000 inwoners, thans 9.500.000. In 1922 werden op de Antirevolutionaire lijsten uitgebracht 402277 stemmen en die uitslag was gunstig, want het percentage van het totaal bedroeg 13.74 %. In 1946 werden op onze lijsten uitgebracht 614201 stemmen en het percentage bedroeg 12.90 %. Dus bij het eerste miljoen moest niet f 1.65 per stem, maar f 2.48 per stem worden opgebracht en aangezien het aantal aangesloten leden toen ongeveer 50.000 zal hebben bedragen, betekende dit f 20.— per aangesloten lid.

In de tweede plaats betekende één gulden omstreeks 1920 heel iets anders. Zeker, wij zijn armer dan toen. Dat feit kan niet worden miskend. Maar dit is nu het merkwaardige verschijnsel, dat die armoede zich niet openbaart in lage prijzen en lage lonen, maar die armoede openbaart zich in hogere lonen en naar verhouding nog hogere prijzen. Er is nog altijd veel geld onder het volk. Alleen maar voor dat geld kan men nog niet veel goederen verkrijgen. Wat is de intrinsieke waarde van de gulden op dit moment?

Dat is moeilijk te zeggen, want het marktmechanisme is danig verward en verstoord, zo-

dat preciese cijfers thans niet zijn te geven. Maar, dat die waarde lager is dan in de twintiger jaren is voor geen bestrijding vatbaar.

Om deze twee redenen drukte de last van het eerste miljoen veel en veel zwaarder dan de thans opgelegde last. Zelfs bij zeer voorzichtige schatting kan worden gezegd, dat de taak ons op de schouders gelegd, nog niet half zo zwaar is als die van het eerste miljoenplan.

Vandaar, dat we kunnen zeggen:

Het eerste miljoen was twee en een half maal zo groot als het tweede.

En waar dus de vorige generatie haar roeping verstond, daar mag onze generatie niet achter blijven.

Het voorbeeld na de vorige wereldoorlog gegeven, moedige ons aan tot de vereiste activiteit. Want feitelijk staat de zaak zo, dat, waar in 1920 f 1.000.000 moest worden bijeengebracht, thans slechts f 400.000 wordt gevraagd. Of anders gerekend, als we vandaag hetzelfde zouden doen als in de jaren twintiger, dan had nu f 2.500.000 moeten worden gevraagd.

Ons Onderling Gesprek

N. VAN DER BRUGGE

Er zijn enige meelevende vrienden, die zo gaarne de belangstelling van ons jongeren voor de politiek zouden zien vermeerderen.

Vr. A. G. P. v. E. te Gr. (Gr.) vindt in onze rubriek een erkenning door het Centraal Comité van de noodzaak om onze jeugdfragen op een eigen manier te behandelen. Hij klaagt er over dat de vergaderingen van onze Kiesverenigingen soms zo taai zijn, constateert dat de studieclub in den winter geheel niet vergaderde om tenslotte er op te wijzen, dat het tekort aan beginselstudie in de bezettingsjaren dringend aanvulling behoeft, waarbij dan niet de kennis van details, maar van hoofdwaarheden noodzakelijk is.

Vr. H. B. te G. (Gld.) vraagt hoe de jongeren op de vergaderingen der K.V. te krijgen. De meerderheid der bevolking bestaat uit landbouwers en de jonge boeren zijn overladen met bezette avonden, mede door de activiteit in de Ned. Hervormde Kerk. Men heeft thans de toevlucht genomen tot het toezenden van „politieke praatjes” aan een 300-tal jonge mensen en vraagt of de toezending van eenvoudige lectuur voor jongeren op grote schaal niet dient overwogen te worden.

Tenslotte vr. C. v. d. K. te M. (Z.-H.) vraagt hoe een praatavond over „Gemeentepolitiek” voor ouderen en jongeren aantrekkelijk te maken.

Ik zou kunnen beginnen op te merken, dat het betrekken der jongeren bij het politieke leven een zaak is, die de voortdurende belangstelling van alle be-

stuursinstanties der partij moet hebben. De partij-leiding heeft zelf onze rubriek in het leven geroepen en het stemt mij tot vreugde, dat zovele briefschrijvers de instelling daarvan waarderen. Overigens moge de verzorger dezer rubriek opmerken, dat hij zich ook voor opbouwende critiek en eventuele wensen aanbevolen houdt.

Wanneer echter alleen in de „top” over de jeugd gesproken zou worden moet het resultaat wel zeer beperkt blijven. Men kan dan elkaar over en weer waarderen, men kan plannen maken, het moet echter uitgevoerd worden en totstand gebracht worden in onze plaatselijke kiesverenigingen. Onze besturen moeten plaatselijk vaststellen of er een gebrek aan medeleven der jongeren is en wanneer dit zo is persoonlijk met hen spreken. Daardoor wordt openbaar, waar het aan hapert. Misverstanden kunnen dan uit den weg geruimd worden en met wensen kan worden gerekend.

Door dit levende contact is het mogelijk, die onderwerpen aan de orde te stellen, die de belangstelling der jongeren trekken. Bij de keuze van sprekers, en inleiders kan men terdege aan de verlangens der jongeren tegemoetkomen. Laten ook de ouderen op de vergaderingen moeite doen de jongeren in de kring op te nemen. Mogelijk is het niet ondienstig in de besturen ook één of meer leden te kiezen, die dicht bij de jeugd staan en in bijzonderen zin haar vertrouwen heeft.

De jongeren zullen nu vragen, wat te doen, wanneer de ouderen dat levende contact niet zoeken. Daarop zou ik willen zeggen, neem ter plaatse iemand in den arm, die Uw verlangens verstaat of spreek er persoonlijk met het bestuur over. Ouderen en jongeren hebben elkander nodig en dienen elkander te zoeken. Wanneer een studieclub een gehele winter niet samenkomt, dan is dat plichtsverzaking van het bestuur, collectief, maar ook van elk der leden in het bijzonder. Eén man kan, niet door te blijven wachten, maar door te stimuleren, aan te pakken, vele anderen aan den arbeid zetten en houden.

Van harte ben ik het met mijn vriend uit Groningen eens, dat het in onze jongerenclubs allereerst moet gaan om elkander principieel te vormen. Het is altijd zo, dat er een neiging bestaat een oplossing te zoeken voor en te bespreken de dingen van het praktische leven. Ik heb daartegen geen bezwaar. Het gaat er toch om het leven te doordringen van Gods wet. Maar dan zal steeds weer in de eerste plaats gekend moeten worden het leidend beginsel. Wij jongeren, zullen de hoofdzaken van ons Anti-Revolutionair belijden grondig moeten kennen, zodat we daaraan het praktisch gebeuren leren toetsen. Het gaat er niet om vast te stellen of wij voor of tegen een bepaalden tijdelijken maatregel zijn. We moeten in en achter bepaalde voorstellen levensbeschouwingen leren zien. Dit vereist kennis van de onveranderlijke waarheden. Ik denk aan het karakter van het Overheidsgezag, het wezen der verschillende levensverbanden of zoals Dr Kuyper het zeide, de souvereiniteit in eigen kring enz. enz. Wanneer we zo werken, komt er stijl in ons leven en kunnen we ook voor anderen tot een steun zijn. De activiteit te G. om de jongeren op de K.V. te krijgen bewijst, dat de jongeren van harte welkom zijn. Komen ze niet door an-

der werk, tracht dan persoonlijk contact te krijgen. Ik weet dat b.v. verschillende Jongelingsverenigingen gaarne eens een enkele maal een bestuurslid van de K.V. zouden willen ontvangen om een staatkundig onderwerp in te leiden. De jeugd staat niet onverschillig. Dit bewijzen de massale jeugdsamenkomsten. Liefde is er wel, maar de scholing ontbreekt.

Overigens mogen we niet vergeten, dat de jeugdverenigingen voor algemene principiële vorming voorrang hebben.

Daarom komt het op individuele bewerking aan. Het toezenden van politieke praatjes juich ik toe. Ik zou de raad willen egven het breder opzetten der verspreiding eens aanhangig te maken bij kamer- of statenkieskring. Deze zijn ook in staat de streekbehoefden beter te beoordelen, waardoor de „politieke praatjes” beter afgestemd kunnen worden op het doel, dat men beoogt.

Tenslotte de laatste vraag over aantrekkelijke praatavonden betreffende gemeentepolitiek. Voor elke vergadering moet het doel zijn de bezoekers iets te geven. Men moet er rijker vandaan komen. Voor de gemeentezaken moet belangstelling worden gewekt. Men moet laten zien, dat het ook daarin niet gaat om stoffelijke dingen, maar dat het beginsel in alle dingen leidend moet zijn en is voor de vertegenwoordigers.

Een korte omschrijving van de onderscheiden taken van burgemeester, burgemeester en wethouders kan al zeer verhelderend werken. Een korte uiteenzetting over de eigen taak inzake de gemeentehuishouding en de medewerking aan de uitvoering van 's lands wetten geeft inzicht in de mogelijkheden die er zijn. Laat daarna de leden medeleven in de beslissingen, die in den Raad zijn genomen, waarbij telkens weer teruggesproken moet worden op het beginsel dat toegepast werd. Zo komt men dan in aanraking met de praktische vragen, die steeds weer een principiële achtergrond hebben. Wanneer men dan niet teveel cijfermateriaal verwerkt en een ruime gedachtenwisseling mogelijk maakt, gaan allen voldaan naar huis.

Wanneer we maar laten zien dat onze beginselen een levende kracht zijn, dan worden ook de jongeren beziel met die gedachte, dat God alles van hen vraagt op het brede terrein der samenleving.

Vragen en correspondentie te zenden aan den Heer N. van der Brugge, Hobbemastraat 124, Middelharnis.

„GROEN VAN PRINSTERER”

De leden van „Groen van Prinsterer” gelieven hun contributie voor 1947 ten bedrage van f 3.— uiterlijk 15 Juni a.s. te storten op giro 510969 van den penningmeester der Vereniging van Burgemeesters, Wethouders en Gemeentesecretarissen „Groen van Prinsterer” te Andijk-Oost.

De Penningmeester voornoemd,
Mr. H. H. DOUMA.

HET *Districtenstelsel*

Mr I. A. DIEPENHORST

Naar als bekend mag worden verondersteld, heeft Nederland bij de grondwetsherziening van 1917 het zoogenaamde districtenstelsel bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer laten vallen en is overgegaan tot de invoering der evenredige vertegenwoordiging. Niet langer besliste de afzonderlijke uitslag in iedere kieskring over de afvaardiging van een candidaat naar Den Haag en dus over de uiteindelijke sterkte der partijen, maar het zou voortaan van het totaal in het land behaalde stemmen-aantal afhangen, met hoeveel figuren een partij op het Binnenhof verscheen.

Deze, door sommigen vurig gewenschte verandering, heeft niet het verwachte resultaat gehad. De spanning verdween eenigszins, want het hing niet meer in die mate als voorheen hetzij van één, hetzij van enkele stemmen af, of een zetel gewonnen dan wel verloren ging. De verhoudingen stonden vrijwel vast. De rekenkundige gelijkheid werd buiten twijfel zeer ver doorgevoerd.

Het is derhalve begrijpelijk, dat er tegenwoordig weer stemmen opgaan, om het districtenstelsel opnieuw in te voeren, daar toch de genoemde bezwaren alsdan ondervangen waren. Begrijpelijk. Echter ook juist? Het staat nage-noeg vast, dat een terugkeer tot het districtenstelsel aanstonds of weldra een storm van protestbetuigingen zou ontketenen en inderdaad is er heel wat, dat tegen hernieuwde invoering pleit. Hier wordt nog niet in de eerste plaats aan de beruchte knipschaar gedacht, waarmede men de kieskringen fatsoeneerde op zulk een wijze, als dat voor eigen partij het voordeeligst uitkwam, of aan de wel zeer intensieve manier, waarop men eigen aanhang poogde te vergrooten, een optreden, dat zoo niet op omkopen dan toch op een minderwaardig paaien van de volksgunst neerkwam. Tegen dergelijke praktijken vallen nog wel middelen van verweer te stellen. Althans ten onzent zou de publieke opinie zulke misbruiken heden stellig pogen te keeren, hetgeen niet wil zeggen dat zij op den duur uitbleven. Ook de omstandigheid dat vooraanstaande Kamerleden licht hun zetel zouden verliezen, behoeft niet zwaar te wegen, want men kan of door het opstaan voor den gekozene, of door de candidatuur van een dergelijke figuur in meer dan één district te bevorderen, een niet herkiesing belletten.

Ernstiger is, dat de actie van bepaalde partijen in sommige streken totaal verflauwt, wanneer de zetel veilig is. Welk een eigenaardige volksvertegenwoordiging kan niet het resultaat wezen, indien het geluk sommige partijen meen andere tegenzit! Hoe groot is niet het speculatieve element ook in dit opzicht, dat telkenmale de Kamer van rechts naar links en van links naar rechts kan overslaan, zoodat alle vastheid in het regeeringsbeleid teloor gaat! Tot hoeveel partijhandel kan het tenslotte niet voeren, tot wat een ongewenschte situaties geraakt men niet, tenzij iemand het een aanlokkelijk schouwspel wil noemen, dat Thorbecke door Maastricht wordt afgevaardigd en dat de leus „tegen het conservatisme van alle gading” de antirevolutionairen op links stemmen doet!

Dit alles is niet goedgemaakt met de bewering, dat het politieke leven zekere bewegelijkheid moet toonen, door het betoog, dat de band tusschen kiezers en gekozenen deze beiden aldus nauwer samensnoert en door de stelling, dat de samenwerking tusschen links en rechts verstevigd wordt.

Verstarring der staatkundige verhoudingen kan stellig een kwaad wezen, maar herhaalde omzwaaien zijn evenmin wenschelijk. Een gestadig naar vaste richtlijnen geoefend bewind bezit groote voordeelen, indien het onder voortdurend toezicht van voor- en tegenstanders overtuigd de eenmaal gestelde doeleinden nastreeft. De klacht van vele staatslieden is, dat men hen niet tot de volledige uitvoering hunner plannen komen liet, waardoor hun politieke arbeid wel een torso vormen moest en bovendien het landsbelang werd geschaad. Bij verlengde kiestermin zou dit bezwaar weliswaar goeddeels ondervangen wezen, echter dan nog werkte het speculatieve element onbevredigend. De kabinetswisselingen in Engeland, als gevolg van veranderde partijverhoudingen, zeggen niets tegen deze opvatting, daar de verschillen tusschen links en rechts ten onzent bestaande, daar niet op dezelfde wijze aangetroffen worden, zoodat men aan de overzijde der Noordzee meer de voordeelen put uit een verwisseling van leiding op een bepaald tijdstip, wanneer zij die de macht oefenen, regeeringsmoede zijn. Natuurlijk zullen ook bij evenredige vertegenwoordiging de Kamers van tijd tot tijd omslaan, doch

REGISTER

van artikelen 2e Jaargang Nederlandsche Gedachten

November 1945 - December 1946

INHOUD

I. Uit de Partij.	XIII. Gemeentepolitiek.
II. Verhouding Antirevolutionaire Partij en Christelijk-Historische Unie.	XIV. Historieschetsen.
III. Personalìa.	XV. Indische kwestie.
IV. Jeugdactie.	XVI. Internationale verhoudingen.
V. Vrouwenactie.	XVII. Landbouw.
VI. Studieschetsen.	XVIII. Noodrecht.
VII. Boekbespreking.	XIX. Radio.
VIII. Algemeene artikelen.	XX. Socialisme (Ned. Volksbeweging — P. v. d. A.).
IX. Politiek (algemeen).	XXI. Sociale en economische aangelegenheden.
X. Annexatie.	XXII. Vakbeweging.
XI. Bedrijfsorganisatie.	XXIII. Onderwijs.
XII. Financiën.	XXIV. Kaartjes.

I Uit de Partij

Korte mededeelingen: 7, 44, 67, 101, 138, 139, 148, 167, 220, 236, 151, 289, 305, 358, 403	Het propagandawerk in de Residentie — P. L. Hut 94
Van het Centralen Convent — Mr J. A. de Wilde 20	Het nieuwe Centraal Comité 98
Openingsrede op het Centr. Convent id. 30	Onze propaganda — D. A. J. Spek 120
Onze propaganda id 42	De A.R. partij in de Maasstad — A. R. de Kwaadsteniet 125
De Antirevolutionaire Partij in de Hoofdstad — Mr A. B. Roosjen 53	Reveille wordt geblazen 129
Bij den aanvang van 1946 — Mr J. A. de Wilde 57	Program van Actie 130 168, 184, 231
Partij-organisatie 75	Is het te moeilijk? (Nederl. Gedachten) 139
De Deputatenvergadering 77, 97, 165	Het Centralen Convent 145
Prof. Waterink, voorzitter Prop. Centrale . . . 79	De Deputatenrede 218
	De Stembusuitslag — J. Schouten 233
	De propaganda-actie 235

Eenheid en vrijheid in het partijverband —	
Mr K. Groen	239
De raadsverkiezingen	254, 290
De samenstelling der nieuwe Eerste Kamer .	274
De Dr Abr. Kuiperstichting — Mr J. Terpstra	335
De partij-conferentie	337, 379
De A.R. Partij — J. Schouten	356
Het persfonds — G. M. A. Laernoës	440

II Verhouding Antirevolutionaire Partij en Christelijk-Historische Unie

Federatieve samenwerking — R. Gosker . . .	5, 100
De brief van 49	id 64
Vreemde houding — Mr J. A. de Wilde . . .	132
Nauw contact — R. Gosker	146

III Personalia

Dr H. Colijn — J. Schouten	1
R. A. den Ouden	78
„Ons eerelid” Duymaer van Twist — R. Gosker	219
Onze kandidaten (voor de Tweede Kamer) . .	221
„Van komen en gaan” (Dr J. W. Noteboom	
en Mr K. Groen)	339
Mr Dr E. J. Beumer — J. Schouten	353
Mr Dr E. J. Beumer en de A.R. Partij —	
R. Gosker	354
Dr Jan Ridder — Mr J. A. de Wilde	398
Dies Natalis (Jubileum Dr J. J. C. van Dijk)	399

IV Jeugdactie

Tamboersappèl Dr H. Colijn	45
De jongeren en de politiek — Ad Kuiper . . .	156, 173
A.R.-manifest aan de jongeren	170
De jeugdmeeting	217
De Jongeren-Studieclubs	289
Oproep voor den toogdag	340
Partij en jeugd — N. van der Brugge	342
De Nationale Organisatie	363
De toogdag	364
De Jongeren-Studieclubs	366, 405
Onze jeugdactie noodzakelijk — E. van Ruller	366
Jeugd en politiek —	id 387
Van schetsen en studiemateriaal — id	389
Toogdagindrukken — J. Brouwers	390
De grondslag van de jongerenclubs — E.	
v. Ruller	390
Pak aan! — A. Wildeman	391
Ons onderling gesprek — N. v. d. Brugge	391, 405
422	
De Hervormde jongeren en de Antirevolutionaire	
Beginzelen — L. W. H. de Geus	428

V Vrouwenactie

Een woord tot onze vrouwen — Mevr. L. A.	
Lever-Brouwer	112
Vrouwen — ook méédoen! — id	174

VI Studieschetsen

Dr H. Colijn — Dr L. W. G. Scholten	55
Christendom en Humanisme — Dr R. Schippers	109
Christendom en politiek — Dr A. E. Schouten	307

De beteekenis van Groen van Prinsterer voor	
onzen tijd — Dr H. Smitskamp	342
Het vraagstuk van den Christelijken Staat —	
Dr W. P. Berghuis	360
Jeugd en politiek — E. van Ruller	387

VII Boekbespreking

J. Schouten: Partijformatie en partijgroepeering	
— door Mr Dr E. J. Beumer	22
Dr L. W. G. Scholten: De Overheid..... U ten	
goede — door Mr J. A. de Wilde	76
Dr H. Smitskamp: Wat heeft Groen van Prinsterer	
ons vandaag te zeggen — door R. Gosker	93
Ds A. A. van Ruler: Religie en Politiek („Overheid	
en Religie”) — door Dr J. A. H. J. S.	
Bruins Slot	134
Ds H. van der Brink: Een eisch van het Recht	
— door R. Gosker	254
H. Algra: Gebundelde persartikelen („Mannentaal	
in oorlogstijd”) — door Mr J. A. de Wilde	288
Mr P. J. Oud: Honderd jaren staatkundige	
geschiedenis — door Mr J. A. de Wilde	303
Dr H. Berkhof: De kerk en de keizer („Het	
„Theocratisch” ideaal”) — door Prof. Mr I.	
A. Diepenhorst	345
Dr T. de Ruiter O.F.M.: Minister A. S. Talma	
(„In den strijd rondom de bedrijfsorganisatie”)	
— door R. Gosker	375
Stafford Cripps „Towards Christian Democracy”	
(„Naar Christelijke Democratie”) — door Prof.	
Mr I. A. Diepenhorst	396, 404
Arthur Frey „Aktiver Protestantismus” („Actief	
Protestantisme”) — door idem	426

VIII. Algemeene artikelen

Christendom en Hellenisme — Prof. Dr J.	
Severijn	17
Een beginsel zoeken? — A. J. Wz van Oosten . . .	37
In de lijn der reformatie — C. Smeenk 40, 60, . . .	107
Tamboersappèl — Dr H. Colijn	45
Christelijke partijvorming noodzakelijk —	
Mr P. Wessels	122
Overheid en religie — Dr J. A. H. J. S.	
Bruins Slot	134
Wat zit er achter? — Ir H. van Riessen	150
Handhaving van het gezag — Mr Dr E. J.	
Beumer	186
Geestelijke Vrijheid — Mr A. Zeegers	188
Zedelijke Volkskracht — Ad Kuiper	190
Organisatie overheidsdiensten — H. Algra	214
's-Rijks defensie — Th. Ziedses des Plantas . . .	215
Pas op voor fascisme — Mr K. Groen	241
Vrijheid —	id 251
„Niet beginselvast praten maar er moet iets	
gebeuren” — Mr K. Groen	259
„Wat is eigenlijk in geding?” — Ds E. T.	
v. d. Born	262
De ongelijkzijdige driehoek — Mr Dr F. B.	
Jonker	330
Devaluatie of belijden, Ds E. T. v. d. Born	331
Het vraagstuk van den christelijken staat —	
— Dr W. P. Berghuis	360
„Naar Christelijke democratie” — Prof. Mr	
I. A. Diepenhorst	386, 404

„Actief Protestantisme” — id	426	Voorslagen tot publiekr. bedrijfsorg. id.	86
Het parlementaire stelsel 1866—1946 —		Het voorontwerp van wet op de bedrijfsschap-	
L. Schuman	433	pen id.	114
Atrikelen Dr L. W. G. Scholten:			
Politiek klimaat	14	Bedrijfsorganisatie — R. Gosker	196
De staatkundige partij als selectiemiddel	27	De historische lijn — H. Diemer	329
Het spelersreglement in de politiek	62	A. E. Talma — J. K. van Loon	299, 326
Het tastbare in de politiek	80	In den strijd rondom de Bedrijfsorganisatie	
Het geloofsmoment in de politiek	136	(n.a.v. Dr. T. de Ruiter O.F.M. „Minister	
Het godsdienstig moment in de politiek	152	A. S. Talma”) — R. Gosker	375
Het integratie-moment in de politiek	176	Bedrijfsorganisatie (stellingen referaat partij-	
Het conservatieve element in de politiek	238	conferentie M. Ruppert)	382
Het vergeten leger (De Schoorlgroep)	252	XII Financiën	
Het karakter van het Kabinet-Beel	294	Financieel beleid — Mr. J. A. de Wilde	210
Herstel en vernieuwing een eeuw geleden	301	Ontstellend (inflatie)	288
Een lintjeskwestie	347	De geldzuivering — Mr. A. B. Roosjen	291
Voortreffelijk voorbeeld	402	Belastingwetgeving	304
IX Politiek (algemeen)			
Richtingskabinet	79	De toestand van 's-Rijks financiën — Mr. J. A.	
Merkwaardig	79	de Wilde	344
De nieuwe vrijzinnige concentratie	131	De begrooting	371
De voorlichtingsdienst	132	XIII Gemeentepolitiek	
Hier het staatssocialisme, daar de liberale		Gemeentelijke autonomie en gemeentelijk be-	
practijk — Dewsker	139	stuur — J. C. Haspels	212
Een vrouwenpraatje (vrouwelijke leden der		Rondblik — W. J. van der Veen	242, 279
Staten-Generaal; (dienstbodenvraagstuk) —		Centralisatie of decentralisatie — J. C. Haspels	268
Mr A. B. Roosjen	157	Noodrecht in afwijking van de wet — id.	296
Papiertoewijzing	158	Zuinigheid bij het zelfbestuur — id.	297
Na-oorlogse verschijnselen	166	Aanwijzingen aan den burgemeester — id.	313
Een Secretaris-Generaal op het politieke		Wethoudersverkiezingen — A. R. de Kwaad-	
oorlogspad	166	steniet	370
Met den helm geboren? (Mr v. d. Goes van		Nogmaals centralisatie of decentralisatie —	
Naters) — Mr A. B. Roosjen)	172	J. C. Haspels	384
Wat in den politieken strijd geoorloofd is —		Stakende gemeenteraden — id.	385
Mr K. Groen	248	XIV Historieschetsen	
Ik mijn den strijd (Min. Beel) — Mr A. B.		Na de bezetting 1795—1813 — J. v. d. Haar	
Roosjen	267	73, 123, 142	
Rondom de kabinetsformatie — J. W. van		Een les der historie. Eén methode, één doel —	
Frankenhuyzen	269, 308	Dr. J. de Nooy	126
Persschouw	273	Historieflitsen (rekkelijk en precies) id.	261
Om de Troonrede — Mr J. A. de Wilde	285	Herstel en vernieuwing een eeuw geleden —	
Het parlementair debat (interpellatie Joekes)	287	— Dr. L. W. G. Scholten	301
Hoe komen wij er weer bovenop	358	Een lintjeskwestie — Dr. L. W. G. Scholten	347
Spontane staking!	368, 372	Het parlementaire stelsel 1866—1946 — L.	
De dienstplichtwet	369	Schuman	433
Democratie en leiding	371	XV Indische kwestie	
Christophoor	372	Het offer — H. Algra	72
Minderwaardige partijpolitiek — A. R. de		Nederland en Indië — Mr. Dr. E. J. Beumer	81
Kwaadsteniet	400	De verhouding van Indië en Nederland — Dr.	
Onwaardige strijdwijze — id	432	A. A. L. Rutgers	95
X Annexatie			
Enkele gedachten over gebiedsuitbreiding —		Het Indië-debat (Kamerrede J. Schouten 16	
Dr F. H. de Bruyne	89, 118	Januari 1946)	103
De onbekende grenscorrectie	393	De zwakste stee	132
XI Bedrijfsorganisatie			
Organisatie van het bedrijfsleven — Mr K.		Nederland-Indië — J. Schouten	133
Groen	68	Een les voor het kabinet — Mr. Dr. E. J.	
		Beumer	153
		Front naar twee zijden — C. Groen	159
		Regering en pers — Mr. Dr. E. J. Beumer	177
		Overzeesche gebiedsdeelen — Dr. J. A. H. J. S.	
		Bruins Slot	187

„Een eisch van het recht” — R. Gosker	254	Halsstarrigheid van de vernieuwingskwaal — R. Gosker	275
Rondom de Commissie-Generaal — Mr. A. B. Roosjen	341	Een gevaar voor de vrijheid — Mr. J. A. de Wilde	333
Typisch „Schermerhorn”	358	De oorlog en het socialisme — id.	421
Opsterland en Indië	378	Principiis obsta — Mr. K. Groen	442
De Indische kwestie — Kamerrede J. Schouten (12-11-1946)	410		
Indië in de Kamer (Kamerrede J. Schouten 14-11-1946)	412	XXI Sociale en economische aangelegenheden	
Kentering bij de Katholieken? — R. Gosker	414	De stichting van den arbeid — C. van Nierop	47
De Indische kwestie — R. Gosker	417	Sociale beweging	91
		Loonen en prijzen — Dr. F. L. van Muiswinkel	111
XVI Internationale verhoudingen		Socialisatie	157
Huivering der volkeren — J. Klatter	23	Herstel en wederopbouw — Chr. v. d. Heuvel	194
In de schaduw van gisteren — id.	50	Socialisatie — C. Smeenk	198
Een wereld in verwachting — id.	70	Conjunctuurpolitiek — R. Gosker	200
1945, Jaar van vrijheid, vrede, vreugde en van droefheid, druk en dreiging — idem	92	Werkloosheid — A. Stapelkamp	201
Een nieuw tijdperk — id.	140	Invaliditeits- en ouderdomsverzekering — J. P. M. Tiemens	203
Frankrijk op drift — id.	245	Woningvoorziening — Mr. K. Groen	205
Tegenstellingen	304	Sociaal-economische opbouw — R. Gosker	233
Het internationale leven in het licht der Schrift — C. G. Ottevanger	321, 351, 373, 443	Noodvoorziening ouden van dagen, weduwen en weezen — J. Schipper	293
De Koningskwestie onzer Zuiderburen — J. Klatter	322	Naar socialen vooruitgang	305
De worsteling om den vrede — J. Klatter	348	Geen staatsvoogdij	305
Parijs: het vat vol tegenstrijdigheden — id.	394	Sociale Verzekering — J. P. M. Tiemens	315
		Loon- en prijspolitiek in een impasse — F. P. Fuykschot	517
XVII Landbouw		De weg naar een gezonde democratie — Mr. K. Groen	325
De landbouw en zijn organisatievorm — Mr. W. Rip	28	Winstbejag	378
De taak der standsorganisaties — id.	52	Geleide economie (stellingen referaat partijconferentie Dr. F. L. van Muiswinkel)	380
Landbouwproblemen — Chr. v. d. Heuvel	207	Loonen en Prijzen — J. Schouten	407
Het christelijk landbouwonderwijs — Mr. W. Rip	244	Verhouding Staat en Maatschappij — J. Schouten	410
„Boerenrecht” dat krom is! — id.	298	Het risico van ondernemers en arbeiders — Dr. F. L. v. Muiswinkel	424
		Woningnood en woningpolitiek — J. Schipper	430
XVIII Noodrecht		Het Centraal economisch plan 1947 — Drs. F. W. Dirker	435
Geen woorden maar daden — Mr. Dr. E. J. Beumer	3		
Onveilig sein — Mr. J. A. de Wilde	16	XXII Vakbeweging	
Staatsnoodrecht — Prof. Mr. A. M. Donner	25	De eenheidsvakbeweging — W. van der Have	181
Herstel van den rechtsstaat — Mr. Dr. E. J. Beumer	58	Urgentieprogram van het C.N.V.	277
Terugkeer tot den Nederlandschen rechtsstaat en de democratie — Mr. J. A. de Wilde	192	De jaarverslagen van het C.N.V. en van den C.B.T.B.	278
Hoe staat het met den rechtsstaat? — Mr. Dr. E. J. Beumer	265	Vakbeweging en politiek leven	319
Noodrecht in afwijking van de wet — J. C. Haspels	296		
		XXIII Onderwijs	
XIX Radio		Onderwijs — Mr. J. Terpstra	208
Een slechte start — Mr. A. B. Roosjen	26	Historieflitsen (rekkelijk en precies) — Dr. J. de Nooy	261
Het radio-vraagstuk — id.	154	Noodrecht in afwijking van de wet — J. C. Haspels	296
		Het voorbereidend H.O. en het wetsontwerp-Gielens — Drs. H. Y. D. Lammers	437
XX Socialisme (Ned. Volksbew. - P.v.d.A.)			
De Ned. Volksbeweging — Mr. J. A. de Wilde	9	XXIV Kaartjes	
De Partij van den Arbeid	147	Nederlandsch-Duitsch grensgebied	119
Personalisme — Dr. J. de Nooy	179	Europa 1946 — Overzicht van de vredesconferentie van Parijs	395
Personalistisch socialisme — id.	249	De vereenigde Staten van Indonesië	413

in dat geval is het speculatieve bestanddeel uitgevallen en staat men voor een regelmatigen gang van zaken. Zwaarder woog het hier behandelde argument, wanneer de oude tegenstelling van links en rechts ophield te bestaan, maar wij zijn van een tot dusver mislukten doorbraak met eigen oogen getuige geweest.

Dat de band tusschen kiezer en gekozene hechter gelegd zou worden, is een voordeel, maar een nationale figuur ziet zich aldus binnen enge grenzen verkozen en dikwijls zal een — niet zelden kunstmatig gevormd — district het met een verdienstelijke maar dorre figuur moeten doen — hoe weinig aantrekkelijkheid bezit een candidaat met een spraakgebrek. Ook is het gevaar niet denkbeeldig, dat de districtsvertegenwoordiger zoozeer in plaatselijke of gewestelijke belangenbehartiging opgaat, dat hij voor het algemeen welzijn en de publieke landszaak weinig oog meer heeft, een euvel, waarmede men met name in een land als Amerika te kampen heeft. Vooral bij kleinere districten ligt men bloot voor de mogelijkheid, dat de gunst der kiezers in een eigenaardigen weg gezocht wordt.

Wat de inniger samenwerking betreft, zij vlotte, toen men meer bij elkander steun zocht, evenmin bijster goed, zooals de wisselende verhouding van Lohman en Schaepman getuigt en de betrekkingen van den eerste tot Kuyper waren ook niet altoos van hartelijken aard. Dat het niet tot ernstiger breuk kwam, vond zijn oorzaak in den grooten nood, waarin men zich destijds staatkundig bevond, alsook in het feit, dat men zichzelf nog geenszins krachtig genoeg achtte om medestanders te durven trotseeren. Het is zeer de vraag of, nu er zooveel anders geworden is, het districts-gewijze stemmen sterker saambinding zou te weegbrengen en de prijs hiervoor betaald, kan hoog oploopen. Te hooger, omdat men onwederstandelijk den weg wordt opgedrukt om in onderling accoord bepaalde punten van zijn programma te laten vallen, die misschien betrekkelijk nauw met de beginselen, waarvan men uitgaat, samenhangen, al is elke staatkundige „Principiënreiteri” uit den booze. Hiertegenover mag niet worden weggecijferd de ongetwijfeld gunstige kans voor verdringing van bij- door hoofdzaken. Om die reden ware een verdedigbare tusschenoplossing te zoeken, die dit voordeel niet doet verloren gaan en andere bezwaren ondervangt. Evenwel, men zou dan toch zoo vele districten moeten scheppen, dat de meeste der genoemde nadeelen zich aanstonds met volle kracht opnieuw gelden lieten, weshalve het onmogelijk kan worden geacht om zulk een middenweg te vinden.

Sluiten deze overwegingen elke verandering uit? In geen deele. Tegen een verdeeling van het land in enkele zelfstandige districten, gelden de geopperde bedenkingen niet in gelijke mate en op die wijze wordt bereikt, dat de totale evenredigheid valt, wanneer men tenminste in elken kieskring de cijfers zelfstandig telt, de restzetels laat verdwijnen en telkenmale wettelijk den kiesdeeler vaststelt in dier voege, dat ongeveer het benodigde aantal afgevaardigden zal zitting nemen. Terwijl de wet van het getal in zekere mate doorbroken wordt, krijgt men toch niet de in Engeland zoozeer misprezen onbillijkheid, dat minderheden ver beneden het aantal zetels komen waarop zij bij geheel evenredige vertegenwoordiging recht zouden hebben. Toch zal deze verandering een bron van verzet wezen voor iedere partij, welke zich — zij het voor een enkelen zetel — benadeeld acht. Dit is echter niet doorslaggevend, want eenige speling bij anders licht verstarrende verhoudingen werkt gunstig en derhalve is het misschien gewenscht deze richting in te slaan.

Daarbij dient in alle geval de mogelijkheid opengelaten, dat in alle districten dezelfde lijstentrekkingen gesteld worden, indien sommige partijen dit begeeren. Onze wel wat kleinburgerlijke staatkundige verhoudingen maken het gewenscht, dat bekwame staatslieden naar voren kunnen komen en een optreden door het geheele land als candidaat bij een verkiezing is daaraan gunstig, omdat dan blijkt of hij in breeden kring het vertrouwen geniet. Vanzelf loopt men de kans, dat hierdoor ijdel rumoer of erger ontstaat, doch bij een gezonde politieke ontwikkeling behoeft men dit niet ernstig te duchten.

Het is onmogelijk een stelsel te ontwerpen, dat alleen voordeelen bezit en waaraan geen enkel bezwaar kleeft. De hier uiteengezette regeling, die vrij algemeen in antirevolutionairen kring bijval vindt, biedt waarschijnlijk nog de meeste waarborgen voor een ongestoorde ontwikkeling van waarlijk parlementaire verhoudingen en zou uit dien hoofde dan ook op steun aanspraak kunnen maken.

**Doet mee
Werft een abonné**

Als het kan

! twee!

SPELEN met VUUR

N. HOEFLAAK

Met stijgende verbazing zal het Nederlandsche volk kennis nemen van de verklaringen, die Minister Liefstuck telkens ten beste geeft over de dreigende inflatie.

Hoewel hij toegeeft, dat ons geldwezen door gevaren wordt bedreigd, zijn de geruststellende woorden niet van de lucht om ons ervan te overtuigen, dat de symptomen van deze gevaren onschuldig zijn.

Wij behooren er ons wel van bewust te zijn, dat de moeilijkheden voor deze Regeering enorm groot zijn en een andere Regeering deze moeilijkheden niet als bij tooverslag zou kunnen doen verdwijnen.

Waar wij echter nooit genoeg op kunnen wijzen is dit, dat aan deze geruststellende verklaringen het ontzettend gevaar is verbonden, dat men er zelf in gaat gelooven en dat men dan niet meer toekomt aan reële saneeringsmaatregelen.

De strijd tegen de inflatie is geen strijd waarbij uitsluitend de belangen van het „kapitaal” en „de bezittende klasse” worden gediend. Men vergeet dat deze strijd in de eerste plaats wordt gestreden voor den kleinen man, die er vooral het grootste belang bij heeft, dat het geld niet verder in waarde daalt.

Wanneer wij weten dat ruim de helft van de Staatsschuld is ondergebracht bij de sociale verzekeringsfondsen, pensioenfondsen enz. is het toch volkomen duidelijk hoe nauw de kleine man, die op genoemde instellingen bij ziekte, invaliditeit en ouderdom moet steunen, bij dit vraagstuk is betrokken.

De overheid dient dus met de gelden, die haar van genoemde instellingen toevloeien, spaarzaam te zijn. De overheid dringt toch steeds aan op bevordering van den spaarzin?

Genoemde instellingen baseerden hun uitkeeringen op de veronderstelling van waardeverval. Door waardedaling van den gulden en stijging van de prijzen is evenwel de gewaarborgde levensmogelijkheid nu reeds verdwenen en beteekent de uitkeering thans beduidend minder.

Ja, de uitkeeringen dienen verhoogd te worden, doch dit gaat ten koste van den arbeider, daar deze ten slotte de verhoogde premies moet betalen.

Veelal stelt men het voor, alsof de arbeider slechts een gering deel van de sociale verzekering betaalt en de werkgever de rest, maar

tenslotte komt toch alles uit het nationale inkomen voort, dat altijd nog voor verreweg het grootste deel door de arbeidende klasse wordt verdiend.

Voor de „bezitslooze” massa staat er oneindig veel meer op het spel dan voor de kapitaalkrachtigen, daar het gezamenlijk bezit der zgn. bezitsloozen, juist door de sociale voorzieningen veel grooter is dan het gezamenlijk bezit van de kapitaalkrachtigen, waarbij nog komt dat de simpele samenstelling van hun bezit in den vorm van een geldvordering op de overheid veel kwetsbaarder is dan het meer gevarieerde bezit van den kapitalist, die dat bezit in allerlei vermogensobjecten heeft belegd.

Voorts doet de inflatie op den duur de werkgelegenheid afnemen, waardoor de massa wordt gedupeerd, terwijl de financiering der bedrijven op losse schroeven komt te staan. Met uitzondering van enkele bedrijven, die door hun internationale verbindingen of door de mogelijkheid, dat ze altijd geld kunnen aantrekken, aan de ernstige gevolgen van een inflatie kunnen ontkomen, gaan alle industrieële bedrijven, de geheele landbouw en handel onder een inflatie zwaar gebukt.

Door de stijging der prijzen is steeds grooter kapitaalinvestatie noodzakelijk om het bedrijf materiëel op dezelfde basis te houden en dezelfde werkgelegenheid te kunnen bieden.

Meer nog dan onder normale verhoudingen, waarbij een belangrijk deel der activa in goederen is belegd, zal thans na de achter ons liggende oorlogsjaren, waarin de voorraden zijn verdwenen en de installaties zonder vervanging zijn versleten, drukt het nadeelig gevolg der prijsverhoging ten volle op de financiering der bedrijven.

Indien men zich wat de productie technische voorwaarden betreft weer op basis van vóór den oorlog wenscht te installeeren, is er zeer groote kapitaalbehoefte, daar de grondstoffen ongeveer 3 maal en de productiemiddelen ongeveer 3½ maal zoo duur zijn als in 1939.

Uit het aanwezig kapitaal is dit thans niet mogelijk en daar de meeste bedrijven niet in de gelegenheid zijn voldoende nieuw kapitaal van anderen aan te trekken, zal dit tot noodzakelijk gevolg hebben dat men zich op kleinere basis gaat inrichten.

Vanzelfsprekend zal de werkgelegenheid hieronder sterk te lijden hebben.

Een kabinet, dat zich wel in 't bijzonder inspannt om het den kleinen man naar den zin te maken, zal toch goed doen bij het bepalen van de te nemen maatregelen ook met bovenstaande overwegingen te rekenen.

De houding onzer A.R.-Raadsleden

inzake samenwerking met andere gemeenten

Indien we een volledig overzicht zouden moeten geven van hetgeen zoodat tot de taak van een gemeentebestuur behoort, dan zouden daar mede vele tientallen pagina's zijn te vullen en het zou vooral voor hen, die sinds korten tijd hun eerste schreden in een raadzaal hebben gezet, het gevaar medebrengen, dat zij door de veelheid der boomen het bosch uit het oog zouden verliezen.

Vast staat, dat die taak een omvangrijke is en tevens, dat voor de uitoefening er van niet alleen gemeente-bestuurders, doch ook gemeente-ambtenaren noodig zijn.

Ja, die taak is zelfs zoo omvangrijk, dat bepaalde gemeentelijke taken alleen kunnen worden uitgevoerd wanneer gemeenten samenwerken en zich gezamenlijk voorzien van het apparaat, dat voor practische uitoefening van wettelijke bevoegdheden vereischt is.

De keuring van waren b.v. wordt verricht door gemeentelijke keuringsdiensten, in het leven geroepen door onderscheidene gemeentebesturen. Het is onmogelijk, dat elke gemeente haar eigen keuringsdienst van waren heeft.

Precies hetzelfde kan worden gezegd van de vleeschkeuringsdiensten, welke worden geleid door een keuringsveearts. Om allerlei redenen van practischen aard is het ondenkbaar, dat een gemeente voor deze taak zorgt zonder samenwerking met eenige andere gemeenten.

Als 3e voorbeeld willen we nog noemen de regionale, dus meer dan één gemeente omvattende, schoolartsendiensten. Naast het argument, dat een schoolartsdienst in een niet-groote gemeente, zonder samenwerking met zuster-gemeenten veel te duur zou worden, geldt tevens het bezwaar, dat het aantal beschikbare artsen in Nederland ontoereikend zou zijn en bovendien de taak van onvoldoenden omvang, om zooveel kleine schoolartsendiensten in het leven te kunnen roepen. Daarom treft men ook op dit gebied allerwege diensten aan, die hun taak in b.v. 10 gemeenten vervullen.

In al deze gevallen zijn deskundige ambtenaren noodig, immers in het eerste geval scheikundigen, in het tweede geval dierenartsen en in het derde geval artsen. In deze omstandigheid ligt op zichzelf reeds een waarborg tegen een al te gemakkelijke opvatting van de taak, die aan de gemeentebesturen is toebedeeld.

Anders is de situatie op die terreinen, waarop

de eisch van deskundigheid niet zoo concreet in de wet is vastgelegd, als het geval is in de 3 genoemde voorbeelden.

Een belangrijke gemeentelijke taak ligt b.v. op het terrein van de uitoefening van bouw- en woningtoezicht. Wat is er op dit gebied in het verleden door gemeentebesturen veel verzuimd. Men behoeft in sommige gemeenten slechts een korte wandeling te maken om te kunnen vaststellen, dat het bouwtoezicht ernstig in gebreke bleef. Liet het gemeentebestuur zich dan bij het beschikken op een aanvraag om bouwvergunning niet voorlichten door een bouwkundige? Deze vraag beantwoorden we bevestigend maar met een zeer groote reserve. Die reserve geldt het woord „bouwkundige”. Wat is dat voor een titel? Waar is hij beschermd? Wie acht zich zoo al gerechtigd om den titel „bouwkundige” te voeren? De practijk was toch in vroeger jaren zoo, dat vele besturen van kleine gemeenten hun adviezen ontvingen van een plaatselijk middenstander, die onvoldoende „bouwkundig” was, om op dit belangrijke gebied als adviseur van het gemeentebestuur te kunnen optreden. De gevolgen van een dergelijk beleid zijn thans nog in vele kleine gemeenten in Nederland zintuiglijk waarneembaar. Aan de handhaving van een zoodanige practijk mogen onze A.R.-raadsleden niet medewerken en wel om vele redenen, o.m.:

1e. omdat het een groot plaatselijk belang is, dat bij het verleenen van bouwvergunning gelet wordt op de eischen van de gezondheid der toekomstige bewoners, op het landschapschoon of het stedschoon;

2e. omdat in een slechte uitoefening van dit deel van de gemeentelijke taak aan de centralisten van dezen tijd een argument in den mond wordt gegeven tegen handhaving van deze taak der gemeentebesturen en voor centralisatie, in den vorm van instelling, van regionale rijks- of provinciale diensten van bouw- en woningtoezicht;

3e. omdat men door onvoldoende of slechte uitoefening van een zoo belangrijke gemeentelijke taak een wapen in de hand geeft aan hen, die zich op het standpunt stellen, dat de kleine gemeenten niet opgewassen zijn tegen de aan haar toevertrouwde taak en dus moeten verdwijnen, waarbij als middel tegen deze kwaal

wordt aanbevolen een gemeentelijke indeeling als in de provincie Friesland wordt aange- troffen. (gemeenten, omvattende een groot aantal dorpen).

Men zie in de praktijk van het besturen eener gemeente deze en dergelijke vraagstuk- ken op een **behoorlijk niveau** zonder zich te veel te laten beheerschen door gevoelsargu- menten, die ontleend zijn aan een zeker plaatselijk chauvinisme, dat aan een breede overwe- ging van alle bij de zaak betrokken omstandig- heden in den weg staat.

Zoo lazen wij eenigen tijd geleden in een raads- verslag, waarin de discussie werd weergege- ven over een voorstel tot samenwerking met een andere gemeente inzake de uitoefening van het bouw- en woningtoezicht, de opmerking. „wij moeten baas blijven in eigen huis, wij moe- ten zelf een ambtenaar hebben en ons niet plaatsen onder een andere gemeente.”

Men begrijpe goed waarover het hier gaat. In- dien een gemeente samenwerkt met een zuster- gemeente, dan beteekent dit, dat de betrokken ambtelijke dienst **adviseur** is van het eene zoo- wel als van het andere gemeentebestuur. Het college van burgemeester en wethouders **be- slist**. Hierbij is uiteraard van eenige onderge- schiktheid aan het andere gemeentebestuur geen sprake. Dat zou staatsrechtelijk ook niet mogelijk zijn. De soevereiniteit in eigen kring is hierbij op geenerlei wijze in het geding.

Indien er onder onze raadsleden zijn, die over samenwerking op het gebied van het bouw- en woningtoezicht iets meer willen lezen, dan adviseeren we hen om aan hun gemeente- secretaris ter lezing te vragen het pas ver- schenen zeer lezenswaardige boekje van Jhr. Ir. J. de Ranitz, die in de provincie Zeeland op het gebied der samenwerking van gemeenten rijke ervaring verkreeg en daarover interessan- te mededeelingen doet.

De eer van onze anti-revolutionaire partij eischt, dat onze raadsleden met kennis van zaken het woord voeren in de raadsvergade- ringen. Wij hopen dan ook zeer, dat onze menschen in gemeenten waar dit vraagstuk voor overweging in aanmerking komt, zich goed zullen gaan inwerken.

Ten slotte nog een opmerking over samenwer- king van gemeenten in het algemeen.

Het is voor niemand, die op bestuurlijk gebied medeleeft een geheim, dat de gemeenten op allerlei wijze in haar taken worden bedreigd door een streven van centralistischen aard.

Ter bereiking van deze centralisatie wordt critiek verzameld, critiek op de wijze waarop de gemeente haar taak vervult. We leven in een glazen huisje.

Komt men nu na behoorlijk onderzoek tot de conclusie, dat een bepaald onderdeel van de huishouding der gemeente niet kan worden verzorgd zooals dat wenschelijk is en men heeft een redelijke mogelijkheid om een probleem tot een goede oplossing te brengen door met een of meer andere gemeenten samen te werken, dan is het de taak van onze mannen in de gemeente- raden, om niet alleen daaraan mede te werken, doch zoo noodig daartoe het initiatief te nemen.

Daarin ligt niets van het prijsgeven van zelf- standigheid. Daarmee is het gemeentebelang gediend.

Daardoor neemt ge de critici het wapen uit de hand, terwijl ge tevens toont, dat ook gemeen- ten, die niet tot de steden behooren, in staat zijn haar eigen aangelegenheden zonder drang of dwang van hooger gezag bevredigend te regelen.

Dan handhaaft ge metterdaad „Uw soeverei- niteit in eigen kring.”

J. C. Haspels.

Nogmaals illegale progressie

C. W. VERSLOOT

Met belangstelling las ik de driestar „Illegale Progressie” (3de Jaargang no. 6).

Inderdaad is over deze kwestie nog veel meer te zeggen, want zelfs het belangrijkste is niet in dit artikel genoemd.

Want wat doet de Regeering feitelijk?

Niets minder dan **met de belastingpenningen van de burgerij, zonder de volksvertegenwoor- diging er in te kennen de overal in het iand door het particuliere initiatief opgerichte zelf- standige ziekenhuisverplegingsverenigingen haar bestaansmogelijkheid ondergraven.**

Deze verenigingen hebben prachtig en veel sociaal werk verricht t.a.v. het ziekenfonds- wezen. In vele plaatsen van ons land is een zeer groot deel van de bevolking van zulk een in- stelling lid.

Moet nu aan deze verenigingen, zonder dat er een wettelijk voorschrift dienaangaande be- staat en zonder dat de volksvertegenwoor- diging in deze zaak wordt gekend, door middel van deze tactiek haar bestaansmogelijkheid worden ontnomen?

Dat is niet recht!

Het Staattoezicht op de naleving van het Zie- kenfondswezen zegt wel heel vriendelijk, dat de algemeene ziekenfondsen de zelfstandige plaat-

selijke instellingen niet mogen beconcurreren. Maar dat **behoeft** dan ook niet meer.

Met de getroffen regeeringsmaatregel kunnen de algemeene ziekenfondsen **tevreden** zijn.

De gevolgen zullen immers niet uitblijven. Velen zullen zich als vrijwillig verzekerden laten overschrijven naar de algemeene ziekenfondswachten en nog eens wachten op erkenning en de zelfstandige vereenigingen kunnen en toelating, totdat zijwegens verzwakking in ledental genoodzaakt worden het restant aan leden onder te brengen in de een of andere landelijke organisatie.

En als dan de instellingen op deze wijze voldoende zijn verzwakt, dan komt straks de mededeeling van het Staatstoezicht, dat voor erkenning en toelating geen plaats is voor zelfstandige vereenigingen, omdat de practijk heeft aangetoond dat deze instellingen niet

voldoende levensvatbaarheid bezitten om voor het ziekenfondswezen te worden ingeschakeld. En wanneer het proces eenmaal zóó ver is voortgeschreden, dan zal de Regeering óók aan de volksvertegenwoordigers kunnen zeggen, dat deze vereenigingen geen bestaansmogelijkheid hebben.

Ziedaar, de practische gevolgen van de maatregel van een ambtelijke instantie om een gedeelte der belastingpenningen uit de keeren aan de algemeene ziekenfondsen.

Eerst wordt het beeld van het maatschappelijk leven door een tactische maatregel omgewrongen naar den wensch van het Staatstoezicht en als dit voldoende is doorgewerkt, dan zullen de betrokken vereenigingen mogen hooren, dat zij niet kunnen worden toegelaten of erkend.

En onze Staten-Generaal weten van niets.

Is dit democratisch of illegaal?

Deviezenwee

D. W. ORMEL

Er zal weer koffie- en theesurrogaat worden verstrekt.....

Het tabaksrantsoen kan voorloopig niet worden verhoogd.....

De verstrekking van zeep kan niet op het huidige peil worden gehandhaafd.....

Op de vraag, welke de oorzaak is, dat deze en soortgelijke jobstijdingen maar al te veelvuldig in de kranten opduiken, is er slechts één en hetzelfde antwoord: dat zit 'm in de deviezen. En menigeen zal zich wel eens hebben afgevraagd, waar die nare dingen, waar men voor den oorlog niet over hoorde spreken, zoo plotseling vandaan zijn gekomen. Waren er vroeger dan geen deviezen noodig om iets in het buitenland te koopen en nu wel? Vanwaar die intensieve belangstelling?

In het onderstaande willen wij trachten op deze en andere vragen een antwoord te geven. Dat we nú veel over deviezen spreken en zij vroeger practisch niet genoemd werden, heeft een heel simpele oorzaak. Wanneer interesseeren we ons plotseling heftig voor aardappels? Alleen als ze schaarsch worden. Welnu, zoo gaat het ook met deviezen; zij winnen aan belangrijkheid, naarmate zij zeldzamer worden. De economie leert, dat de waarde van een goed verband houdt met nut en zelfzaamheid. Welnu, het nut van de deviezen is verhoogd, doordat zij nog meer dan vroeger dienen moeten tot het voorzien in dringende behoeften en ander-

zijds zijn zij maar al te zeldzaam geworden. Geen wonder, dat zij waardevoller zijn dan ooit.

Wat zijn deviezen? Buitenlandsche betaalmiddelen. Dat kunnen dollar- of pondenbiljetten zijn, maar het kunnen ook tegoeden bij Amerikaansche en Engelsche banken zijn. Hoe we daaraan komen? Wel, de meest voor de hand liggende wijze is wel deze, dat b.v. een Nederlandsche bloembollenkweker of handelaar tulpenbollen levert aan een Amerikaansche firma. Onze Nederlandsche vriend is geen philanthroop en geeft ze niet cadeau, hoezeer hij den Amerikaan overigens ook een goed hart toedraagt. Hij laat zich voor zijn waar betalen. Het gevolg daarvan is, dat hij een vordering in dollars krijgt op zijn afnemer. Laten we gemakshalve maar aannemen, dat die vordering in dollars luidt. Maar wat moet onze Sassenheimsche vriend met dollars beginnen? Hij heeft om zijn arbeiders te betalen en zijn gezin te onderhouden, guldens noodig. Hij hoeft echter niet lang te zweeten over de vraag, hoe hij dit probleem moet oplossen, want zijn buurman verkeert juist in het omgekeerde geval. Hij is graanimporteur en moet zijn Amerikaanschen leverancier in dollars betalen. Welnu, wat is eenvoudiger dan dat de bloembollenhandelaar zijn dollartegoed verkoopt aan zijn buurman-graanimporteur. Zoo sluit de zaak als een bus.

Wat zegt ge: dat 't toch wel heel toevallig zou

zijn, als de een juist zooveel dollars nodig zou hebben als de andere had aan te bieden? Inderdaad, maar stel U gerust: zoo huiselijk als het hierboven werd geschetst, gaat het in werkelijkheid niet toe. Daar komen bij dit alles banken te pas, die de technische afwikkeling verzorgen. Het gaat er hier echter slechts om om aan te toonen, dat uitvoer een middel is om aan deviezen te komen.

Er zijn ook nog andere middelen. Als een Nederlandsch schip voor rekening van een Amerikaanse firma goederen naar Amerika vervoert, vloeit hieruit eveneens een dollar-verdereing voort. Men spreekt dan van dienstenverleening. Denk ook aan de zeesleepvaart!

Daaronder kan ook het toeristenverkeer worden begrepen, dat voor een land als Zwitserland een deviezenbron bij uitnemendheid is.

Dan mag bij dit alles niet worden vergeten, dat Nederland vóór den oorlog een rijkard was onder de volken. Het behoorde tot de zgn. crediteuren-staten, d.w.z. Nederland of liever Nederlanders en Nederlandsche instellingen hadden crediet verleend aan het buitenland. Wij hadden dus vorderingen op andere landen. Deze bestonden uit tegoeden bij buitenlandsche banken, doch meer nog waren het buitenlandsche effecten, waaronder veel Amerikaanse, die in Nederlandsche handen waren. Deze effecten brachten dividend op. De hieruit verkregen deviezen konden worden aangewend ter gedeeltelijke financiering van den import.

Ons land verkeerde dus in de gelukkige omstandigheid, dat de invoer niet geheel met uitvoer behoefde te worden betaald. Integendeel, wij voerden veel meer in dan wij uitvoerden. Wij ontvingen dus meer goederen uit het buitenland dan wij aan het buitenland moesten afstaan. Dat dit op onze welvaart en ons levenspeil een gunstigen invloed had, behoeft geen nader betoog.

De oorlog heeft in deze situatie een grondige verandering gebracht. Behoorden wij daarvoor tot de rijkards, die niet op wat deviezen hoefden te kijken, thans is dit radicaal gewijzigd. De boom is niet meer zoo volgeladen, dat we een paar deviezenpruimpjes niet meer zouden missen.

De moeilijkheden doen zich aan beide zijden voor. In de eerste plaats is onze invoerbehoefte grooter dan ze ooit geweest is. Ons gehavend productie-apparaat moet weer worden opgebouwd. Machines en installaties, vrachtauto's en spoorwagens moeten worden gekocht. Het

zij dit materieel zelf, hetzij de voor de fabricage benodigde grondstoffen moeten uit het buitenland worden ingevoerd. Daarbij komt nog, dat we allemaal wel een nieuw costuum zouden kunnen gebruiken en welke huismoeder zou niet graag eens een nieuw vloerkleed aanschaffen om het oude, door- en door versleten exemplaar, dat haar een voortdurende kwelling is, te vervangen?

Dit alles kost deviezen. De conclusie is dus, dat we naar vooroorlogsch maatstaf gerekend, over veel meer deviezen zouden moeten beschikken dan ooit. Maar helaas, we hebben er veel minder dan ooit.

Laten we ons nog eens even weer bij de deviezenbronnen bepalen. Daar is in de eerste plaats de uitvoer. Ge gevoelt onmiddellijk, dat die nog zeer beperkt moet zijn. Ons verhaal dreigt eentoonig te worden, maar toch moeten we ook in dit verband weer wijzen op een ontworpen industrie en het feit, dat land- en tuinbouw en veeteelt, — denk aan inundaties, gebrek aan kunstmest en arbeidskrachten — bij de vooroorlogsche productie ten achter blijven. Denk ook aan de verminderde arbeidsproductiviteit, die zeker niet meer dan 80 pCt bedraagt van vóór den oorlog. En tenslotte, we hebben zelf nog zooveel nodig. Eigenlijk zijn er maar weinig artikelen, waarvan we zouden kunnen getuigen: aan al onze redelijke behoeften is voldaan. Welnu, het restant kan voor uitvoer worden bestemd.

Met de dienstenverleening is het al evenmin rooskleurig gesteld. De helft van onze tonnage ging in den oorlog verloren.

En hoe staat het met de credietverleening? Wel, de rollen zijn net omgedraaid.

Amerika is van debiteur-staat, crediteur-staat geworden, het eenige rijke land temidden van allemaal arme burenen. Ons tegenwoordige levenspeil berust op credieten, die ons voornamelijk door Amerika zijn verstrekt. Hadden we ons zelf moeten redden, dan had het er nog heel anders uitgezien. Doch het is niet de bedoeling om zooveel mogelijk schulden te maken, doch om ze zooveel mogelijk te beperken. De aangegane schulden moeten immers weer worden afbetaald. En zoo goed als nu ons levenspeil door het maken van schulden wordt verhoogd, wordt het straks, als moet worden terugbetaald, daardoor verlaagd. Bovendien wordt Amerika er den laatsten tijd niet scheutiger op en schijnt het zijn belangstelling te

hebben verplaatst naar den Balkan. Gevreesd moet dan ook worden, dat wij er niet aan zullen ontkomen ons bezit aan Amerikaansche fondsen te verkoopen, waardoor we de beschikking zouden krijgen over de daaruit voortvloeiende deviezen. Overigens is dit geen kleinigheid; dit zou immers beteekenen, dat de Amsterdamsche effectenbeurs als internationaal financieel centrum zou hebben afgedaan.

Vóór den oorlog was de situatie zoo, dat onze invoer voor slechts 70 pCt met uitvoer werd betaald. Onze invoer kon toen onze uitvoer overtreffen, omdat een gedeelte van den invoer met deviezen, verkregen uit dienstenverleening en credietverleening kon worden betaald.

In 1946 bedroeg onze invoer ruim f 2200 miljoen, terwijl de uitvoer ruim f 800 miljoen bedroeg. Slechts 35 pCt van den invoer, dus de helft van vóór den oorlog — werd dus door uitvoer gedekt. Waar moet het restant mee worden betaald? Grootendeels door credietverleening. In feite beteekende dit, dat wij goederen op crediet in Amerika konden koopen. Betalen kwam later wel.

Het Centraal Planbureau taxeert onze uitvoer in 1947 op 1 milliard gulden en de invoer op 2,7 milliard gulden. Van het verschil moet 1,4 milliard gulden uit credieten worden verkregen. En zooals gezegd, Amerika schijnt er niet scheutiger op te worden. Als het de hand op de zak houdt, ja, dan zouden we ons Amerikaansch fondsenbezit kunnen liquideeren, maar dat heeft iets van het slachten van de kip met de gouden eieren en het ergste is nog, dat een kip maar één keer kan worden geslacht.

Het ziet er dus wel naar uit, dat we noodgedwongen onzen invoer zullen moeten beperken, want dat is dan de eenige oplossing, die overblijft. Dat mag niet gaan ten koste van machines en andere goederen, die voor den wederopbouw noodig zijn, want dat zou ons herstel slechts vertragen. Dat zal moeten beteekenen, dat alle invoer van consumptie-artikelen, die ook maar eenigermate kunnen worden gemist, achterwege zal moeten blijven. Dat is geen prettig vooruitzicht. Toch is het noodzakelijk, dat ons volk een helder begrip verkrijgt van den toestand, waarin we als volk verkeren. Maar al te velen blijken de simpele waarheid, dat we verarmd zijn en voorloopig arm zullen blijven, niet te kunnen of willen zien. Het juiste inzicht mag niet tot moedeloosheid lei-

ERNSTIGE cijfers

Het Gemeentelijk Bureau voor de Statistiek te Rotterdam heeft in de Statistische Mededelingen der gemeente Rotterdam vergelijkende cijfers over 1945 en 1946 gepubliceerd. Hieraan zij het volgende ontleend.

Bij de Rijkspostspaarbank en de Spaarbank te Rotterdam gezamenlijk werd in 1938 over het algemeen meer ingelegd dan terugbetaald. Uitzonderingen vormden April en vooral de maand met internationale spanning bij uitnemendheid: September (Godesberg en München!). 1939 gaf meer terugbetaald dan ingelegd, eerst in April (Albanië) en later van Augustus af. Langzamerhand keert het vertrouwen enigszins terug: in Februari 1940 overtreft het ingelegde bedrag het terugbetaalde weer. Daarna is het weer omgekeerd, met een dieptepunt in Juni 1940, tot en met November 1941. Daarna stijgen de inleggingen weer zodanig, dat ze de terugbetalingen overtreffen, met name in 1943 en in 1944 tot en met Augustus. Het is de tijd, dat er steeds minder te koop is. Ook de eerste maanden van 1945 gaven een surplus te zien, dat in Mei plotseling een grote sprong omhoog maakt, in Juli een nog grotere, in Augustus volgt enige terugslag, tot in September (munt-sanering!) een top wordt bereikt als nooit te voren. Na September 1945 is het uit, sindsdien hebben tot einde 1946 de terugbetalingen de inleggingen steeds overtroffen, vooral in October 1945 en in Januari en Juni 1946. Na de laatste maand vermindert het negatieve saldo gestadig.

Toch werd over het gehele jaar 1946 bij de Spaarbank te Rotterdam f 8½ miljoen meer terugbetaald dan ingelegd en bij de Rijkspostspaarbank te Rotterdam (zonder Hoek van Holland) bijna f 20 miljoen.

Men mag aannemen, dat dit een gevolg is van de duurte, waardoor het inkomen onvoldoende is. Intusschen zou men dat niet zeggen als

---

den, maar dringen tot harder werken en verhooging der arbeidsproductiviteit.

Zouden de krantenberichten, waarmee we ons artikel openden, de voorboden zijn van een naderende versobering, die ons te wachten staat?

Groote gebeurtenissen werpen hun schaduwen vooruit.....

„Beginsel en Vaderland”

De Heer Diemer heeft de Antirevolutionaire Partij reeds eerder aan zich verplicht door een bijdrage te leveren op het terrein der publiciteit. Wij denken hierbij niet zozeer aan zijn beide geschriften over de Bedrijfsorganisatie, maar wel aan zijn brochure „De Antirevolutionaire Partij — zichzelf”, die in 1926 verscheen en waarin eveneens een persoonlijke beschouwing werd gegeven over de situatie, waarin de Antirevolutionaire Partij zich toen bevond, in verband zowel met den teleurstellenden verkiezingsuitslag van 1925 als met den val van het eerste kabinet Colijn en de breuk der coalitie. Thans zijn we ruim 20 jaar verder.

En opnieuw heeft de Heer Diemer naar de pen gegrepen en nu publiceert hij „Beginsel en Vaderland”. De strekking van dit geschrift is dus in opzet reeds meer omvattend dan dat van 1926, hetwelk zich direct tot de eigen geestverwanten richtte. Deze publicatie vraagt de aandacht van een breder publiek en zij behandelt dan ook onderwerpen, die niet uitsluitend voor Antirevolutionairen van betekenis zijn. Maar wel is deze brochure vooral voor onze groep van belang. Want de Heer Diemer nam steeds en neemt nog een eigenaardige plaats in. Niet direct betrokken bij de politieke activiteit als zoodanig is hij een figuur, die enigszins terzijde staand, toch op daadwerkelijke wijze bij onze actie betrokken is. Dat was reeds zo in 1926. Dat is thans nog zo.

Wellicht, en dat is eigenlijk ook wel zeker, is het daaraan te wijten, dat hij onbevangen en ook vrij de dingen beschouwt. Hij heeft een persoonlijk oordeel, een eigen kijk en daaraan geeft hij uitdrukking. Nu heeft hij dat met tal van menschen gemeen. Want het is niet enkel voordeel, dat een ieder zoo zijn eigen opvatting en zijn eigen beschouwing heeft. Maar al te vaak uit zich dat in een zodanigen critischen zin, dat de cordiale samenwerking er wel eens te veel onder lijdt, waardoor spanningen worden opgeroepen, die het gezamenlijk optreden niet bevorderen en de zoo noodzakelijke eensgezindheid schaden.

Ook in deze brochure spreekt de liefde voor de „zaak”, die ons allen na aan het hart ligt en daarom is deze bijdrage sympathiek. Want verschillende dingen worden eerlijk en „rouw” uitgesproken. In deze breed opgezette brochure wordt niet een cultuur-analyse gegeven, er wordt geen verklaring gegeven van het „hoe” en het „waarom”. Maar wat gegeven wordt is een praktische benadering van de werkelijkheid.

De twee problemen, waarmede de schrijver worstelt, zijn: „Waarom is er dan geen Christelijk Nationale Partij?” en „Waarom zijn de Protestants Christelijke partijen onwaardig bevonden in deze periode mede te werken aan den wederopbouw?” Dat zijn twee vragen, waarmede niet

men de grafiek beziet van het aantal van gemeentewege — in verband met de gemakkelijksbelasting — verstrekte of afgestempelde toegangsbewijzen voor gemakkelijksheden.

Na een val omstreeks de helft van 1940 bevoogte zich dit aantal in een stijgende lijn tot Dolle Dinsdag (ons volk is ten aanzien van de Duitse film-propaganda weinig principieel geweest!). Daarna valt het om begrijpelijke redenen in het vierde kwartaal 1944 op nihil om tot Mei 1945 op zeer laag niveau te blijven. Dan schiet het pijlsnel omhoog: in het derde kwartaal 1944 stijgt het tot ruim 2.1 miljoen, om een weinig te dalen tot bijna 1.8 miljoen over het eerste kwartaal 1946, daarna volgt een stijging tot 2 miljoen over het tweede kwartaal, terwijl de cijfers over het derde en vierde kwartaal 1.85 en 1.75 miljoen bedragen.

Voorwaar, de genotzucht moet wel mede met spaargelden zijn gefinancierd!

Over 1938 werd aan gemakkelijksheden, inclusief belasting, uitgegeven, ruim f 3.9 miljoen in 1946: ..... bijna f 10.4 miljoen!
De belastingopbrengst bedroeg

over 1938: ..... f 748.821,—
over 1946: ..... f 1.881.566,—

In 1938 was de verhouding tussen uitgegeven bedrag en belasting dus als 5 : 1, in 1946 als 5,5 : 1. Men zou geneigd zijn, hierin enige verschuiving naar de lagere toegangsprijzen te zien, waaruit weer zou volgen, dat vooral de jeugd en sommige groepen der laagstbeloonden hun geld op deze wijze besteden!

Nog een cijfer over het „peil” der gemakkelijksheden, waaraan deze bedragen werden besteed.

	Aantal bezoekers	
	1938	1946
Toneel, opera, operette, ballet, concert	576.547	473.293
bioscopen	5.393.694	7.358.539
revue, variété, cabaret, enz.	1.450.188	2.303.599
sport	1.030.750	1.491.936
tentoonstellingen	189.508	2.686

Laat men de tentoonstellingen buiten beschouwing, daar er die in 1946 nog niet zooveel waren, dan blijkt dat bioscoop, revue, variété en cabaret in 1938 trokken bijna 81,2 % van het overige bezoek, maar in 1946 ruim 82,6 %. Het bezoek aan toneel, opera, operette, ballet en concert daalde echter van bijna 6,8 % op even 4 %. Het mindere soort vermaak vindt derhalve steeds meer aftrek.

Cijfers, om ernstig bij te worden!

alleen de Heer Diemer worstelt, maar velen.....
zeer velen met hem en daaraan ontleent dit geschrift zijn actualiteit.

Ter beantwoording van die vragen worden verschillende behartenswaardige opmerkingen gemaakt, die stellig de aandacht verdienen, ook al blijft de analyse zich eenigszins aan de oppervlakte bewegen.

Wanneer in het vierde hoofdstuk de „sterkte en de zwakte van het Protestants-Christelijk volksdeel” aan de orde komt, wordt achtereenvolgens aandacht geschonken aan de „blijvende geloofszekerheid”, die dan de kracht uitmaakt, terwijl de zwakte gevonden wordt in „het aangeboren conservatisme”, de kwestie der „afgeleide beginselen” en de „onnoodige tweeheid” en „verdeeldheid” op het protestantse erf. Volstaan wordt met een summier aanduiding van deze factoren. Het moet worden gewaardeerd dat deze dingen thans aan de orde zijn gesteld.

Belangrijk zijn voorts de hoofdstukken VII en VIII. In het zevende hoofdstuk wordt aangegeven „Waar wel samenwerking mogelijk is” en dan wordt bedoeld op de samenwerking tusschen de Antirevolutionairen en de Christelijk Historischen. Het is goed te wijzen op een kleine historische onjuistheid. Op pagina 100 staat namelijk vermeld dat „De vergadering van de Antirevolutionairen het contactvoorstel met algemeene stemmen aanvaardde.” Dit is niet geheel juist. De toedracht is geweest als volgt.

Na de bevrijding heeft het versterkte Moderamen van het Centraal Comité van de Antirevolutionaire Partij een verzoek gericht tot het Hoofdbestuur van de Christelijk-Historische Unie om een samenspreking over de mogelijkheid van samenwerking. Een tweetal van deze besprekingen hebben plaatsgevonden. Deze besprekingen droegen een voorlopig en informeel karakter. Zij gingen alleen over de vraag of beiderzijds de behoefte werd gevoeld tot samenwerking te komen. Bij deze besprekingen is men niet toegekomen aan de formulering der voorwaarden, die zouden moeten worden vervuld voor een dergelijke samenwerking. In een periodiek is verdwaald geraakt het bericht, dat de besprekingen zouden zijn mislukt op grond van de omstandigheid, dat de Antirevolutionaire Partij niet bereid was het passieve vrouwenkiesrecht te aanvaarden. Dit moet op een onjuistheid berusten. Dit punt is wel terloops ter sprake geweest, maar het is niet zoo ver gekomen, dat „voorwaarden” werden geformuleerd. Het resultaat dezer besprekingen is geweest, dat een verklaring werd gepubliceerd, ondertekend door de Heren de Wilde en Tilanus, waarin op deze federatieve samenwerking werd aangestuurd. Op haar Buitengewone Deputatenvergadering van Januari 1946 werd door de A.R. Partij met algemene stemmen het voorstel om tot **federatieve samenwerking** te komen, aangenomen en het is waarschijnlijk op dit besluit, dat de Heer Diemer doet, maar dit ging dus verder dan een „**contactvoorstel**”. Enkele maanden later heeft evenwel de Christelijk Historische Unie besloten, dat met „nauw

contact” moest worden volstaan, zoodat de federatieve samenwerking door haar werd afgewezen. In verband met het bovenstaande is dan ook de opmerking op pagina 101 onjuist, dat het te betreuren is, dat geen verdergaand voorstel aan de partijvergadering kon worden voorgelegd. Dit voorstel is gedaan, en voorzover het de Antirevolutionaire Partij betreft, is het aanvaard.

Het achtste Hoofdstuk wekt in den titel meer verwachting dan in de uitwerking aan positief resultaat wordt gegeven. Een beroep op het „opgaan, blinken en verzinken”, is al aanstonds weinig beemoedigend. Dat „beginselen” moeten worden beleefd en toegepast, levert geen verschil van mening op. Waaraan is het dan wel te wijten, dat de Protestants-Christelijke partijen na den oorlog zo'n slechte reputatie hebben? Het pleidooi voor een derde Christelijk Sociaal Congres is ons uit het hart gegrepen. Het Centraal Comité heeft er zijn best voor gedaan, maar tot nog toe zonder resultaat. Geconstateerd wordt dat de Protestants Christelijke volksgroep in het algemeen een meer burgerlijk karakter verkrijgt.

De ontkerstening der arbeiders-klasse werkt door. Het probleem ouderen en jongeren wordt aangesneden. Een pleidooi wordt geleverd voor het passief vrouwenkiesrecht en tenslotte verliest dit Hoofdstuk zich in een apologie voor een volkomen vrije pers. Op pagina 113 komt dan een zinsnede voor met een wat meer positieve aanwijzing. „Een meer rechtvaardige verdeling van het maatschappelijk inkomen, een grotere verpreiding van den eigendom, betere woongelegenheden, grotere bescherming tegen allerlei risico's van den arbeid, het zijn ook middelen tegen de ontkerstening, waar de Christen niet afwijzend tegenover mag staan”. Inderdaad, deze brochure, sympathiek van toon, heeft ongetwijfeld waarde. Verschillende kwesties worden aan de orde gesteld en een samenvattend beeld wordt gegeven van de geheele situatie, zoals zij op het ogenblik ligt. Voor deze bijdrage moeten wij erkentelijk zijn. Zij levert de grondslag voor een vruchtbare discussie.

Ontvangen boeken

„De Vrije Universiteit in oorlogstijd”. Uitgave N.V. Gebr. Zomer & Keuning's Uitgeversmaatschappij, Wageningen.

In de inleiding wordt gezegd: „Vele vrienden van onze Vereeniging en haar Universiteit hebben gevraagd, dat Directeuren, tot voorlichting van ons volk en om voor het nageslacht de herinnering aan de ervaringen van onze stichting te bewaren, een boek als dit zouden samenstellen. Het zou van groote ondankbaarheid getuigen, indien aan dezen alleszins te billijken wensch geen gehoor werd gegeven.”

Aan dezen wensch werd dus voldaan. Het boek bevat niet anders dan de in en vlak na den oorlog uitgesproken herdenkingsredevoeringen. Maar een

Aanwinsten

van de *Dr A. Kuypers*stichting

Sinds October 1946

- RUYGERS, G. Schaepman en wij, z.p. 1946.
Het nieuwe begin. Verslag van het stichtingscongres van de Partij van den Arbeid, 9 Febr. '46, Amsterdam 1946.
- GROENVELD, D. Welvaart op het platteland, Amsterdam 1946.
- JOEKES, A. M. Uit nood winst, Amsterdam 1946.
- VORRINK, K. Een halve eeuw beginselstrijd, 2e druk, Amsterdam 1945.
- SLOTENMAKER DE BRUINE, M. C. Het Joodsche vraagstuk, Nijkerk 1946.
- RULER, A. A. v. Religie en politiek, Nijkerk 1945.
- TINBERGEN, J. De les van dertig jaar, Amsterdam 1946.
- BRUGMANS, H. Nu..... of nooit, z.p. 1945.
- RUYGERS, G. Partijvorming. Maar op welken grondslag, 2e druk, z.p. 1945.
- STEKETEE, H. De Ambtenaar in het „Nieuwe Nederland”, z.p. en j.
- [WALSUM, G. E. VAN] Verkiezingen en opbouw. Rotterdam 1946.
- BAVINCK, J. H. en C. A. H. Mulder. Christelijk-nationale en humanistische wilskracht, in de N.V.B., z.p. 1945.
- SCHERMERHORN, W. en W. Banning. Voor het voetlicht, Amsterdam 1945.
- Geleide economie, z.p. 1946
- BANNING, W. Rede, gehouden in de Rivierahal te Rotterdam, z.p. 1945.
- SUURHOFF, J. G. Staking. Ja of neen? Amsterdam 1945.
- Program en toelichting van de Ned. Volksbeweging, z.p. 1945.
- Oproep van de Ned. Volksbeweging, z.p. 1945.
- De Radio-omroep en de N.V.B., z.p. 1945.
-
- ieder die de Vrije Universiteit hartelijk liefheeft, zal na het lezen van deze redevoeringen in die liefde zijn gesterkt.
- Bedrijfsorganisatie in den Landbouw**, door Mr W. Rip.
- De brochure behandelt de principieele en praktische fundeering der bedrijfsorganisatie in den Landbouw. Duidelijk, vlot en overzichtelijk wordt het vraagstuk behandeld. Verdienstelijk is de wijze waarop de verschillende standpunten in onzen kring worden belicht.
- De Revolutie — Het Evangelie**, door Joh. van der Haar. Uitgave H. A. van Bottenburg's Boekhandel en Uitgeversmij. N.V.
- Een vlot geschreven brochure over een oud en toch actueel onderwerp. Zeer geschikt als handleiding voor de behandeling op een vergadering der Jongeren Studieclubs.
- De organen der sociaal-economische ordening, Amsterdam 1945.
- HOFSTRA, H. J. Socialistische belastingpolitiek, Amsterdam 1946.
- URGENTIEPROGRAM van het Chr. Nat. Vakverbond, z.p. 1946.
- Rapport van de commissie 26 Mrt 1943)..... algemeene richtlijnen voor de toekomstige ontwikkeling der sociale verzekering in Nederland, 's-Gravenhage 1945, 1946.
- SCHMAL, J. J. R. Tweeërlei staatsbeschouwing in het Réveil, 2e druk, 's-Gravenhage 1946.
- CORNELISSEN, A. J. M. De strijd om de moderne staatsidee I. Het Machiavellisme, Nijmegen 1946.
- JONG, A. M. DE Inleiding tot het bevolkingsvraagstuk, 's-Gravenhage 1946.
- SMEENK, C. Onze volksoorlogen, Kampen 1946. Bijdragen voor de geschiedenis der Nederlanden, onder redactie van L. van Essen e.a., I—....., 's-Gravenhage 1946—.....
- MOLEN, G. H. J. VAN DER Uitsluitend nationale bevoegdheid en gemeenschapsbevoegdheid in het volkenrecht, Wageningen 1946.
- KOLKERT Jr, W. J. Onderwijs en ordening, Amsterdam 1945.
- ZUIDEMA, S. U Stellingen betreffende „de Indische kwestie”, z.p. 1946.
- VORRINK, K. Een nieuwe jeugd — een nieuwe taak, Amsterdam z.j.
- TRIP, L. J. A. De Duitse bezetting van Nederland en de financiële ontwikkeling van het land gedurende de jaren der bezetting, 's-Gravenhage 1946.
- POS, H. J., L. v. d. Horst, M. P. Vrij e.a. Democratie, Amsterdam 1946.
- Bij de stembus van 1946, z.p. 1946.
- EIGEMAN, J. A. De bouw van het nieuwe koninkrijk, z.p. 1946.
- DOES, L. P. VAN DER Sociale zekerheid I, Amsterdam 1946.
- KRANENBURG, R. De grondslagen der rechtswetenschap, Haarlem 1946.
- ROUGEMONT, D. DE Denken met de handen, Amsterdam 1946.
- Commentaar. Beschouwingen over de voornaamste problemen van bevrijd gebied, z.p. 1945.
- HELSDINGEN, W. H. VAN en H. Hoogenberk. Hecht verbonden in lief en leed, Amsterdam 1946.
- NOTOSOETARSO, R. M. Het drama van Indië, 's-Gravenhage 1946.
- Feiten en standpunten inzake Ned.-Indië, 's-Gravenhage 1946.
- COLLIJN, A. W. Japan en het extremisme, 's-Gravenhage 1946.
- ENDE, E. C. VAN Hoe verder met Indië?, 's-Gravenhage 1946.
- MEYER, D. H. Japan wint den oorlog, Maastricht 1946.
- STOKVIS, Z. Stalin, Amsterdam 1946.

Nieuwe uitgaven

van het

Centraal Comité

- No. 1 Politieke rondblik, Prof. A. Anema ..... f 0.45
No. 2 Geleide Economie, Dr F. L. van Muiswinkel .... f 0.45
No. 3 Bedrijfsorganisatie, M. Ruppert ..... f 0.45
No. 4 Christelijke Staatskunde, Prof. I. A. Diepenhorst f 0.95
No. 5 Je Maintiendrai, J. Schouten ..... f 0.25
Alleen voor no. 5: bij 10 stuks tegelijk f 0.20

Voorts zijn verkrijgbaar:

- No. 6 Het Program van Beginselen ..... f 0.02^{1/2} per stuk
bij 100 exemplaren f 2.—
No. 7 Model-reglement van een Kiesvereniging ..... f 0.40
No. 8 Model-reglement van een Centrale
Kiesvereniging f 0.40
No. 9 Model-reglement van een Dorpskiesvereniging f 0.40

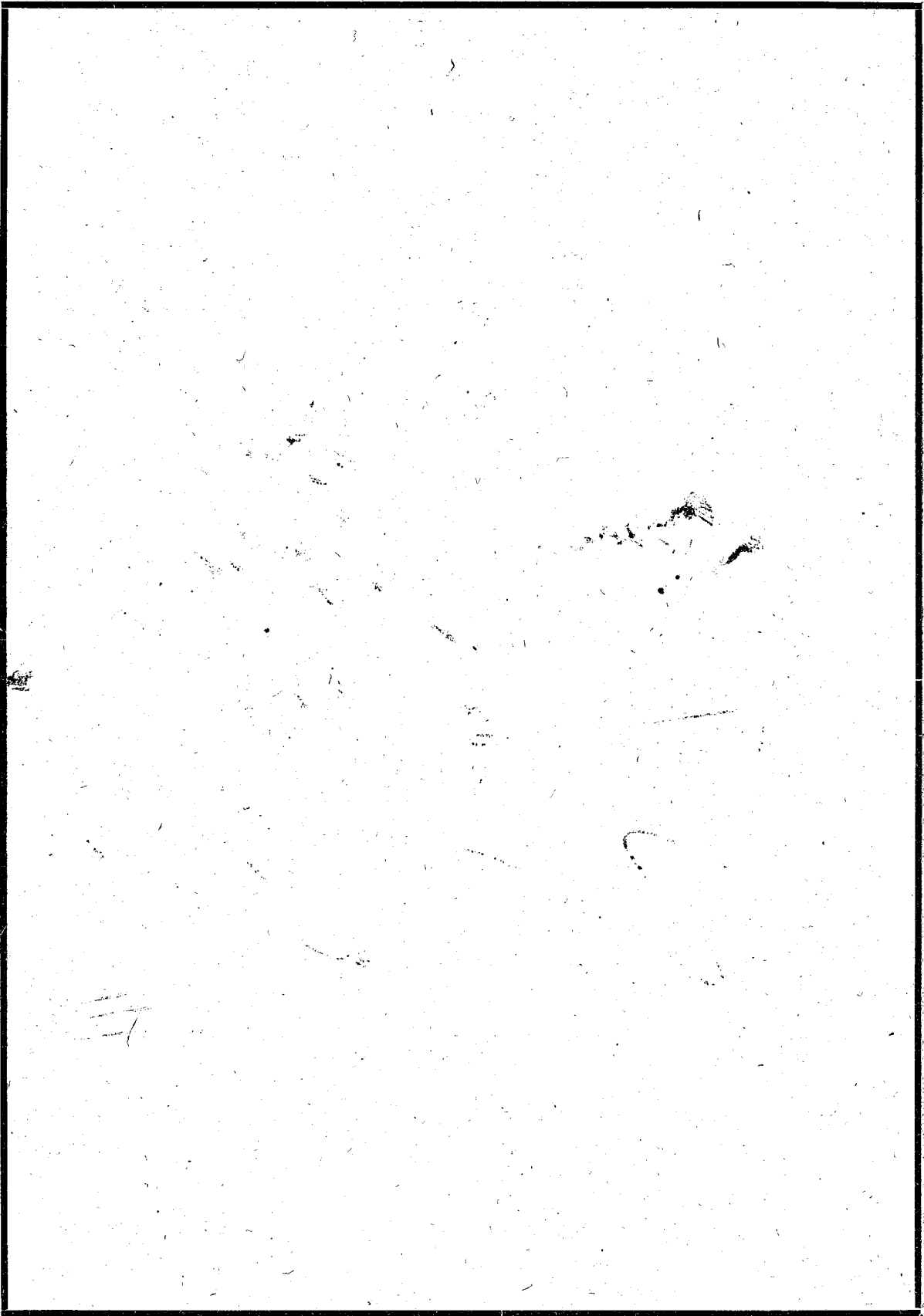
Uit ouden voorraad nog leverbaar tegen verlaagde prijzen zoolang die voorraad strekt:

- No. 10 Leidraad voor huisbezoekers, C. van den Heuvel f 0.15
No. 11 Verslag buitengewone Deputatenverg. 23 Jan. '46 f 0.20
No. 12 Bij de Stembus van 1946 (bevat: statuten - beginselprogram - program van actie en toelichting) f 0.25

Alle bestellingen gaarne door middel van overschrijving op gironummer 89.673
ten name van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen
te Den Haag, Dr Kuypersstraat 3

Moet per kwitantie worden gedisponeerd, dan wordt f 0.30 extra in rekening gebracht

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

INHOUD

van dit nummer:

R. Gosker	Het wezen der verkiezingsactie.
* * *	Ons constitutionele Koningschap.
* * *	Het rommelt.
— —	Uit de Partij.
Mr K. Groen	Geen fooi, maar een offer voor het Millioenplan.
A. W. Koole-Dekker	Een zwakke schakel.
Mr Versteeg	Het districtenstelsel.
N. v. d. Brugge	Ons onderling gesprek.
Mr A. B. Roosjen	Uit het Parlement.
A. R. de Kwaadsteniet	Een geslaagd congres.
— —	Openingsrede Gemeentecongres.
— —	Rechtsherstel Overheidspersoneel.
— —	Op welke gronden wordt een gestaakte burgemeester ontslagen.
Mr I. A. Diepenhorst	Boekbespreking Visie en Vaart.
Mr W. Rip	De Partij van den Arbeid en de Landbouw.
D. W. Ormel	De oude kous.
L. Schuman	Conventions.
N. Hoeflaak	Rondom het financiële vraagstuk.
Dr K. Hartsuijker	Keerpunt of verdere achteruitgang.

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA, EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek,
Prof Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. Schipper, Dr F. L. van
Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G.
Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand — Redactie-adres: Dr Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon
115935 — Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht, Telefoon 11811, Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.—, per jaar

Het wezen der

Verkiezingsactie

R. GOSKER

„Een politieke partij doelt altijd op toegepaste staatsleer en staatkunde. Ze rust niet en ze kan niet rusten, eer het haar gelukt is, de haar eigen beginselen in de wet en in de wetspraktijk aan de orde te doen komen.”

„Een bezielde, helder zich van haar beginsel bewuste partij gaat uit op verwerping van de politieke macht; doch met geen ander doel, dan om die macht dienstbaar te stellen aan de verwerkelijking van haar ideaal.”

KUYPER, A.R. STAATKUNDE.

Een levende partij bezit werfkracht. Hoe belangrijk de kadervorming ook is, nimmer mag daarmee worden volstaan. De eerste en voor de hand liggende taak van een politieke partij is natuurlijk het bouwen van de organisatie, de vereniging van allen die bij elkaar behoren op grond van de gemeenschap in levens- en wereldbeschouwing. Maar wanneer hier gesproken wordt van de eerste en voor de hand liggende taak, dan wil daarmee niet gezegd zijn, dat het ook de voornaamste taak is. Want de voornaamste taak van een politieke partij is een beroep doen op de volksconsciëntie, is het bewerken van de publieke opinie, is het streven naar de meerderheid, om eenmaal die meerderheid verkregen hebbende, de beginselen waarvan men uitgaat te concretiseren en te realiseren.

Naar Dooyeweerd's opvatting is de funderingsfunctie van den staat „de macht” en is zijn bestemmingsfunctie „het recht”. En de politieke partij, zich richtend op den staat, streeft dus in zichzelf naar de macht en behoort dat te doen. Ook in een democratischen staat. Het machtsstreven is inhaerent aan de politieke partij, mits daarbij de bestemmingsfunctie niet uit het oog wordt verloren. Het is niet nodig in dit verband de opvattingen der Calvinistische Wijsbegeerte nader te omschrijven. Voldoende is, dat door haar het wezen van den staat wordt getypeerd in de begrippen macht en recht. Voor de politieke partij brengt dit als consequentie mede, dat zij moet streven naar de meerderheid.

Daarom is het niet voldoende alleen de kadervorming te verzorgen. Het kader sluit in zich de gedachte, dat er nog iets bij behoort, dat er nog iets aan moet worden toegevoegd. Kadervorming betekent alleen de organisatie van de kern. Maar daarmee is de politieke partij niet klaar. Zeer zeker niet in een democratischen staat, waar op gezette tijden bij de stembus een uitspraak wordt gevraagd van het volk over het gevoerde regeerbeleid. Dan moet de partij zich richten tot het gehele volk en moet zij trachten dat volk te overtuigen, dat de door haar voorgestane politiek de juiste is, dat de door haar beleden beginselen waarborg bieden voor een rechtvaardig regeerbeleid, dat

haar program aangeeft, hoe de staat moet worden bestuurd in onderscheid van de beginselverklaringen der andere politieke partijen en dat elk goed vaderlander in geweten verplicht haar program te onderschrijven.

Met deze opvatting harmonieert art. I van ons Program van Beginselen: „De Antirevolutionaire en Christelijk-Historische Richting vertegenwoordigt voorzoveel ons volk aangaat de grondtoon van ons volkskarakter gelijk dit door Oranje geleid, onder invloed der Hervorming, omstreeks 1572, zijn stempel ontving; en wenst dit, overeenkomstig den gewijzigden volkstoestand, in een vorm, die aan de behoeften van onzen tijd voldoet, te ontwikkelen”. Het staat er klaar en duidelijk, zonder omhaal van woorden, voor een ieder, die het horen wil, openbaar. En nu kan 't zich baanbreken van andere levensovertuigingen en van andere staatkundige opvattingen getracht wordt dat volkskarakter zo om te buigen, dat het Calvinistisch signatuur steeds meer uitslijt en dat de partij, die het wenst te behouden, steeds meer teruggedrongen wordt op haar kader en verder al haar aanhang onder het volk verliest, het ontslaat haar niet van de plicht om zich te blijven wenden tot dat volk in zijn geheel en om te trachten dat volk ervan te doordringen, dat het zijn karakter heeft te bewaren en dat het de geestelijke waarden door de historie overgeleverd, heeft veilig te stellen en over te dragen aan volgende generaties.

Zo moet weerstand geboden worden aan de opvatting als de Antirevolutionaire Partij alleen en uitsluitend zou steunen op hen, die de Gereformeerde belijdenis zijn toegedaan, tot welk kerkgenootschap dan ook behorend. Daarin mag zeker niet worden berust en zeker niet wanneer electoraal de krachtverhoudingen der politieke overtuigingen worden gemeeten. Met kracht moet worden weerstaan de mening, dat we slechts 10 %, zeg 12 % van het totaal zouden uitmaken, op grond van het aantal, dat de Gereformeerde belijdenis is toegedaan. Het Calvinisme in zijn staatkundige levensopenbaring is breder en ruimer. Voor een partij, die pretendeert den grondtoon van ons volkskarakter te vertegenwoordigen, is die opvatting onhoudbaar. Steeds weer zal zij zich moeten wenden tot dat volk in zijn brede lagen, want nimmer mag uit het oog worden verloren, dat de politieke strijd is een worsteling om de ziel van ons volk.

Daarom is kadervorming ook slechts middel tot doel. En dat doel is de verkiezingsacte, of eigenlijk nog ruimer de beïnvloeding en de vorming van de publieke opinie. Want het woord verkiezingsactie bevredigt niet zonder

meer. Het zou het kunnen doen voorkomen of een Kamerzetel meer of minder daarbij van zo grote betekenis is. En dat wordt er zeer zeker niet mede bedoeld. Want daar gaat het tenslotte helemaal niet om. De inzet van de electorale worsteling is voor ons de Christelijke Staatsidee. Ons richtend tot de brede massa's van het Nederlandse volk, willen we dat gehele volk er toe brengen die Christelijke staatsidee te aanvaarden.

Des te meer zal het nodig zijn voor dit doel alle beschikbare krachten te organiseren. Niet alleen kadervorming, niet alleen arbeiden naar binnen, niet alleen principiële fundering van de eigen groep, maar ook het uitdragen van die beginselen naar buiten. Niet alleen het naar binnen gekeerd zijn, maar ook de roep op de straten. Niet het in zichzelf verliezen der burgerlijke zelfverzekerdheid, maar ook het publiek gesprek, het openbaar getuigenis, het beantwoorden in de poort.

Het is nodig deze dingen ook voor eigen kring nadrukkelijk te zeggen.

Wij waren immers reeds op weg om niet verder te zien dan den eigen klèinen kring. En dat is één der oorzaken van de verstarring der politieke verhoudingen van het politieke leven, in het algemeen, waaraan het staatkundig leven in Nederland laboreerde. Op tal van plaatsen was de geestkracht ook in eigen groep er uit en zag men geen mogelijkheid meer den kring, waarin men was gegroeid en geworteld te doorbreken. Dr Goebbels schreef o.a. een boek: „Kampf um Berlin”. Voor onze Partij staat er inderdaad weinig leerzaams in. De methoden door het Nationaal-Socialisme aangewend en de praktijk door deze beweging gebezigd, lokken niet tot navolging. Maar de doelbewustheid en de vasthoudendheid, waarmee die strijd om Berlijn werd gevoerd, de wil om den strijd tot een goed einde te brengen en om Berlijn te overwinnen, hebben ons inderdaad wel een en ander te zeggen. Want het kan niet worden ontkend, dat meer moet worden bereikt dan in het verleden veelal het geval was. Ook al schijnt het welhaast tot de onmogelijkheden te behoren om b.v. Amsterdam 5 inplaats van 2 of 3 leden in den Gemeenteraad te brengen, toch moet daar op worden aangestuurd. En wat is dan nog 5 leden op de 45?

De verkiezingen van 1933 en 1937 hebben geleerd, dat onze partij inderdaad nog werfvermogen en stootkracht bezit. Men fluistert evenwel en soms wordt het ook openlijk verklaard, dat deze successen alleen te danken waren aan de populariteit en aantrekkingskracht van den lijststaanvoerder. In eigen kring

is men daar veel te goed van overtuigd. Vandaar dan ook, dat de meesten onder ons het niet meer dan normaal zullen vinden, wanneer straks weer een terugval in stemmental wordt geboekt. Dan zouden we weer ons normale aantal hebben verkregen. Was de Calvinistische volksgroep niet altijd om en bij de 10 %? Dit nu wijst op een verkeerde mentaliteit.

Dr Kuyper heeft in zijn worsteling om de ziel van ons volk nooit gedacht aan 10 % of 12 %. Toen de Antirevolutionairen een en ander maal met 25 leden in de Tweede Kamer paraiseerden, was hem dit verre van vreemd en dacht hem dit zeer normaal. En wanneer bij de stembus van 1937 de Antirevolutionairen ruim 16 % van het aantal uitgebrachte stemmen op hun lijsten weten te verenigen, was daarin ongetwijfeld reden tot dankbaarheid, maar mocht dit niet worden gezien als een onwaarschijnlijk resultaat, dat alleen aan bijzondere omstandigheden te danken viel.

Onvermoeid moet worden gearbeid om ook dit aantal nog te vermeerderen. Artikel I van ons Program proclameert onze Partij tot de nationale partij bij uitstek. Die eer mogen wij ons nooit laten ontnemen. Deze pretentie zullen wij nimmer mogen prijs geven. Maar dan hebben we ook de consequenties daarvan te aanvaarden. En met alle kracht, die ons ten dienste staat, zullen we ons moeten werpen op het Nederlandse volk om het te doordringen met die nationale waarden, door welker bezit we ons sterk weten en we mogen niet aflaten door het geschreven en gesproken woord geheel ons volk daarvan te overtuigen. Onze partij is een nationale partij. En men hoede er zich voor dit zó te interpreteren, dat alle klassen en lagen der bevolking in haar vertegenwoordigd zijn, al kan de waarheid daarvan natuurlijk niet worden ontkend. Want dat onze partij een nationale Partij is moet ook daarin tot uiting komen, dat zij, natuurlijk steeds onder den zegen Gods, altijd arbeidend in het besef van diepe afhankelijkheid, streeft naar een zo groot mogelijken invloed in Staten en Raden en dat zij nimmer genoegen neemt met een bepaald percentage.

De ban van dat bepaalde percentage moet worden gebroken. Al leert de praktijk voortdurend, dat het in een streek niet mogelijk is onder een bepaalde groep vasten voet te krijgen; al toont de ervaring uit den treure en tot moedeloos worden toe, dat het onbegonnen werk is de Staatkundig Gereformeerde broeders te overtuigen; al is het vermoeiing des geestes in een socialistische wijk te bearbeiten, wij zijn het aan het nationaal karakter van

* * Ons Constitutionele Koningschap

Herhaaldelijk komt het voor, dat op vergaderingen gevraagd wordt: En hoe denkt nu de Koningin over heel deze verderfelijke politiek? Waarmede men dan allereerst de misslagen ten aanzien van Nederlands-Indië op het oog heeft.

Die vraag zelf reeds is verkeerd. Wie haar stelt, geeft zich niet voldoende rekenschap van ons constitutioneel koningschap. De Koningin is onschendbaar, haar ministers zijn verantwoordelijk. Zo zegt het de Grondwet. En zo is het ook.

Daarom was het zo door en door verkeerd, dat niet onmiddellijk na 5 Mei 1945 de Staten-Generaal zijn bijeengeroepen. Die toch zijn een van de meest essentiële delen van ons Nederlands Staatsrecht. Zij vormen in hun beide Kamers het lichaam, waaraan de Ministers verantwoordelijk zijn. Laat men de Staten-Generaal weg, dan heeft men een pure dictatuur. En die hebben we dan ook — zeer tot onze schade — maandenlang gehad. Maar ook voor dien toestand zijn de Ministers verantwoordelijk, niet de Koningin. Deze toch staat boven de partijen.

En zo moet het blijven.

Mede hierin schuilt de sterke positie van het constitutionele koningschap. Onder het 50-jarig bewind onzer geëerbiedigde Koningin zijn allerlei Kabinetten met de leiding van 's lands zaken belast geweest. Pierson, Kuyper, Cort v. d. Linden, Heemskerk, Ruys de Beerenbrouck, de Geer en Colijn.

Het is juist een der waarborgen voor onze politieke vrijheid, dat niet de Kroon, maar de Ministers de regeringsverantwoordelijkheid dragen.

Want juist daardoor kan het volk op wettige wijze, door de generale verkiezingen, zijn in-

---

onze partij verplicht te zaaien aan alle wateren.

En daarom is de activiteit naar buiten niet alleen maar wezenskenmerk van iedere politieke partij, zij is dat inzonderheid voor de Antirevolutionaire.

De Antirevolutionaire Partij is dat verplicht aan haar nationaal karakter.

Pascal heeft eens de waarheid geformuleerd: „Het is niet voldoende gelijk te hebben, men moet anderen daarvan weten te overtuigen.” Dit is de grondslag voor de vorming van de publieke opinie. De rechtvaardigingsgrond voor de staatkundige activiteit.

vloed oefenen op de richting, waarin ons land zal worden bestuurd.

Daarom is de vraag: hoe denkt de Koningin over de tegenwoordige politiek? een vraag, die Haar constitutionele positie miskent.

* * Het rommelt

Voortdurend duidelijker treedt aan het licht, dat het tussen de Partij van de Arbeid en de Katholieke Volkspartij niet in alle opzichten gaat zoals het tussen regeringspartijen behoort te gaan.

Niet alleen mag dit opgemaakt worden uit redevoeringen en geschriften van Prof. Romme en van den heer van der Goes van Naters, maar ook uit hetgeen bij herhaling in de Tweede Kamer voorvalt.

Telkens weer stemmen de Rooms-Katholieken anders dan de leden, die tot de Partij van de Arbeid behoren.

Natuurlijk was dit aanstonds te voorzien. Immers deze beide partijen gaan uit van geheel verschillende beginselen. Eigenlijk strijdt alleen reeds het bestaan van een zelfstandige Katholieke Volkspartij tegen de opvattingen, die de voornaamste leiders der andere partij van meet af na de bevrijding hebben voorgestaan.

Het streven om tot één grote partij te komen, die de oude partij-groepering radicaal zou doorbreken, gold waarlijk niet alleen de orthodox-protestanten, maar even goed de Rooms-Katholieken. En er zijn er dan ook onder de laatsten enkelen geweest, die met dit streven accoord zijn gegaan. Zo vindt men naast een Mr van Walsum, die voorheen Chr. Historisch was, een man als de heer Ruygers, die R. Katholiek is, in de Partij van de Arbeid.

Maar het overgrote deel der R. Katholieke bevolking heeft zich tegen dit streven verzet, en zo bestaat dan de Kath. Volkspartij als geheel zelfstandige groep, die onder de huidige parlementaire verhoudingen samenwerkt met de Partij van de Arbeid.

Die samenwerking nu is vrijwel op een mislukking uitgelopen.

Het sterkst manifesteert zich dat in de Indische kwestie. Prof. Romme heeft de grootste moeite zijn mensen op dit punt gerust te stellen. Zijn uitvinding van een tweeërlei Linggadjati, heeft door den verderen loop der gebeurtenissen, die geruststelling niet kunnen geven. Eer is het tegendeel het geval.

We zullen nu maar eens afwachten, hoe de zaken verder verlopen. Kraken doet het in ieder geval.

Zelfs zou men van het gerommel van een naderend onweer kunnen spreken.

Uit de Partij

1. De circulaire voor het miljoenplan

Met de verzending van de circulaires is het voor een gedeelte van het land niet goed verlopen. Aan het bureau Centraal Comité was uitdrukkelijk toegezegd, dat reeds einde April alle bestellingen zouden zijn uitgevoerd. De firma met de uitvoering belast, heeft zich aan haar belofte niet gehouden, zodat eerst einde Mei de laatste bestellingen werden uitgevoerd. Dat heeft heel wat narigheid opgeleverd, zowel voor de firma als voor het Bureau Centraal Comité. Het is dan ook inderdaad wel jammer, dat de aflevering zo lang moest wachten. Intussen is nu dan de zaak in orde.

2. Dr H. Colijn-nummer

Het volgende nummer van „Nederlandsche Gedachten” zal een herdenkingsnummer worden van Dr H. Colijn. Het ligt in de bedoeling daarin een aantal foto's op te nemen van de weder ter aarde bestelling, zoals deze op 5 Juni j.l. plaats vond. Slagen de pogingen dan zal bij wijze van uitzondering dat nummer op beter papier worden gedrukt. Het is dan een nummer dat men inderdaad kan bewaren.

3. Contributies

De betaling der contributies laat nog steeds te wensen over. Mogen we de penningmeesters er nogmaals aan herinneren. Laten zij de verschuldigde bedragen gireren op No. 89673 t.n.v. Centr. Comité van A.R. Kiësverenigingen te Den Haag. Dat voorkomt zoveel administratie en het bureau is nog steeds overbezet met arbeid.

4. De nieuwe functionaris

Intmiddels werd door het Moderamen van het Centraal Comité een tweede kracht op zijn bureau benoemd en wel de heer H. D. W. Boven uit Delft. Het ligt in de bedoeling, dat de heer Boven met ingang van 1 Juli a.s. zijn functie zal aanvaarden.

5. Brochure Dr van Muiswinkel

De brochure van Dr van Muiswinkel over „Geleide Economie” is uitverkocht. Deze kan dus niet meer worden geleverd. Van de overige brochures is nog steeds een aantal voorhanden. Bestellingen daarop kunnen dus nog worden uitgevoerd.

Wij rekenen op Uw medewerking
voor het slagen van het

Millioenplan

EEN ZWAKKE SCHAKEL

A. W. Koole-Dekker.

Het is in deze maand zevenentwintig jaar geleden, dat een commissie-verslag verscheen, onder ons bekend als het rapport Idenburg, handelend over het passief vrouwenkiesrecht. De conclusie waartoe de rapporteurs kwamen was, dat geen A.R.-vrouw candidaat gesteld kon worden, tenzij duidelijk werd, dat het door God was gewild en dat dit „thans niet het geval is.”

Alleen al het grote respect voor de vroomheid en wijsheid van den eersten ondertekenaar, zal ons nopen tot voorzichtigheid bij het opnieuw in bespreking brengen van deze kwestie. Anderzijds dient in het oog te worden gehouden, dat Idenburg bij alle voorzichtigheid toch allerminst statisch was, zoodat met recht en

reden mag worden aangenomen, dat hij bereid zou zijn tot het herzien van die conclusie, mits daarvoor goede gronden aanwezig zouden zijn.

Het ongelooflijk vele, dat in staat en maatschappij veranderd is sindsdien, geeft voldoende aanleiding een en ander eens onder de loupe te nemen. Wat Kuyper in 1914 schreef, dat „de vrouw op 't politieke erf rondtribbelen mag, maar dat 't haar terrein niet is”, vindt onder ons geen bestrijding, maar er zou misschien over te praten zijn, of dat „rondtribbelen” vervangen kan worden door „meewerken”.

Nadat onze partij zich had neergelegd bij het actief vrouwenkiesrecht, kon over de toepas-

Geen fooi, maar een offer voor het Milloenenplan

Mr K. Groen

De Antirevolutionaire Partij is als georganiseerde partij de oudste in Nederland, van 1879. Andere politieke overtuigingen kwamen eerst geruimen tijd later tot georganiseerd landelijk verband, de R.K. bijv. eerst in 1897. De oude S.D.A.P. was slechts weinig ouder.

Vermoedelijk is de A.R.-Partij ook de eerste in Nederland geweest, die als partij een wetenschappelijk bureau oprichtte door in 1921 de **Doctor Abraham Kuyperstichting** in het leven te roepen.

Ook hier zijn anderen haar gevolgd. Naast het Kuyperhuis kwam het Schaepmanhuis en de K.V.P. voert thans een grote actie om door middel van het Goseling—Verschuur—Herstelfonds de gelden bijeen te brengen voor het weder-inrichten daarvan. Zij kent verder haar Centrum voor Staatkundige Vorming. De Partij van den Arbeid heeft haar Wiardi Beckman-stichting, die zelfs zo groot is opgezet, dat zij in secties is geplitst, die elk een deel van het grote politieke terrein ter bearbeiding hebben gekregen.

De moderne politieke partij behoeft niet alleen een organisatorisch centrum — bij ons van ouds her het Centraal Comité met zijn bureau —, maar daarnaast behoeft zij wetenschappelijke studie- en voorlichtingscentra.

De A.R.-Partij behoeft daarbij niemand na te apen. Zij nam zelf het initiatief. De Doctor Abraham Kuyperstichting:

- a. is wetenschappelijk studiecentrum;
- b. is staatkundig advies-bureau;
- c. heeft een uitgebreide politieke bibliotheek, waarin zowel wetenschappelijke als populaire werken zijn opgenomen;
- d. geeft een eigen staatkundig orgaan uit, Antirevolutionaire Staatkunde (12 afl. à 32 blz. abbon. prijs f 4.75 per jaar);
- e. verleent (zodra de middelen hiervoor aanwezig zijn) steun aan wetenschappelijke studie en uitgaven, die voor de A.R.-Partij en de verbreiding harer beginselen van belang zijn.

Die arbeid is nodig. Wij moeten den staatkundigen strijd voeren tegen wèl-toegeruste tegenstanders. De P. v. d. A. heeft haar grootse Wiardi Beckmanstichting niet voor niets. Zij streeft naar groteren invloed op ons volk.

Voor den arbeid der Kuyperstichting is véél geld nodig.

Dat geld dient den arbeid in Gods Koninkrijk in de politiek.

Politiek is, zo gezien, een heilige zaak.

Wij zijn allen slechts rentmeesters. Hetgeen Gods ons toevertrouwd kan niet beter worden „belegd” dan in den arbeid van Zijn Koninkrijk.

Daarom heeft ook de Kuyperstichting aanspraak op Uw steun naar vermogen.

Zij vraagt geen fooi, maar een offer.

Tot Gods eer.

sing van het passieve uiteraard geen beginselstrijd gevoerd worden. Als dat het geval was, zwegen al onze bedenkingen. Hoezeer we het dan uit een oogpunt van opportuniteit zouden kunnen begeren, toch zou er niemand onder ons zijn, die daarvoor het beginsel zou willen loslaten, man noch vrouw. Maar nu dat niet zo is, staat het ons vrij, daarover een eigen mening te hebben.

En dan moet het langzamerhand toch wel duidelijk worden, dat onze partij zichzelf schade doet door vast te houden aan de mening, dat geen A.R.-vrouw zitting mag hebben in enig vertegenwoordigend lichaam. En dat in deze felle tijd, ingewikkeld en veelbewogen als nooit te voren! Zou in deze allesberoevende strijd de vrouw, die bij den man gegeven is als hulp tegenover hem d.w.z. hem aanvullende in alles, waarin hij niet volledig is, of volkomen tekort schiet, alleen op het politieke erf hiertoe niet geroepen zijn? Zou de Schepper, die aan man en vrouw ongedeeld, ongescheiden opdracht heeft gegeven tot de grote cultuurtaak, bedoeld hebben in deze barnende tijd, dit terrein zonder meer te elimineren?

Mag het zo zijn, dat wij Christenen andere opdrachten als b.v. onderwijs en kunst vollediger behartigen dan de politiek die, mits zuiver gevoerd, toch evenzeer dienst van God is?

De bezwaren zijn bekend, o.a. dat het vrouwenleven gedevalueerd wordt, naarmate het meer in het licht der publiciteit komt te staan; dat de taak der vrouw dienen is en niet regeren.

Zonder twijfel bestaat het eerstgenoemde gevaar, maar wie om zich heen ziet, hoeveel van onze vrouwen allerlei ambten en posities bekleden, en daarbij toch wel wezenlijk vrouw blijven in alle waardigheid, zal moeten toegeven, dat met beleid en tact die klip te omzeilen valt.

En wat het regeren betreft: nergens ter wereld zal beter aan te tonen zijn dan in ons vaderland, dat het ware regeren dienen is, waar wij een Koningin hebben, wier regeren bij de gratie Gods één dienen is, zo zuiver en overgegeven, dat nog nooit enig tegenstander dit heeft durven aantasten. Met dat voorbeeld voor ogen zal geen vrouw iemand tot aanstoot zijn. Integendeel! Het voorbeeld van een bejaafde, toegewijde Christenvrouw in enig college zou misschien menig man ertoe kunnen brengen zich af te vragen, of zijn aandeel in de regeertaak wel waarlijk dienen is.

Verder lijdt het geen twijfel, dat een deel van de tegenstand nergens anders op berust dan op wrevelige onwil, ten dele ontsproten aan al te grote vasthoudendheid aan het oude en voorts

aan een al dan niet bewuste concurrentie-angst. Dat laatste is echter volmaakt overbodig, want hoezeer de vrouwen menen, dat tot heil en nut van ons volk, maar allereerst tot het zuiver volbrengen van Gods opdrachten onze vrouwen niet geweerd moeten worden, toch zijn er heel, heel weinigen onder haar, die zouden kunnen besluiten zich candidaat te laten stellen. Daarvoor is een groter dosis moed nodig, dan de meeste vrouwen bezitten.

Maar, dat is ook niet nodig, want zelfs als deze beperking opgeheven wordt, zal er wel niemand zijn, die meent dat van nu af aan op alle lijsten vrouwenamen moeten voorkomen. Daarvan is totaal geen sprake en daaraan is ook geen behoefte. Er bestaat onder onze vrouwen niet de wens om van hogerhand sanctie te verkrijgen op een reeds lang bezeten recht; of de mening, dat pas dan onze Christenvrouwen in volle luister zullen schitteren, als zij in raad of staten plaats nemen. Allermint zelfs. Iedere vrouw die weet wat zij waard is, draagt de overtuiging in zich, dat haar invloed in eigen huiselijken kring onberekenbaar groot is. De vrouw, die met haar man meeleeft, (niet alleen hem napraat en citeert) die haar kinderen opvoedt en onderwijst in de beginselen, die haar eigen hart doen gloeien, weet heel goed, dat haar stuwende kracht of haar remmende invloed enorm is. En ook de ongetrouwde vrouw kan in haar werkkring en omgeving haar beginselen trouw verbreiden en propageren. Dat is voor de meeste vrouwen invloed genoeg.

Maar daar gaat het dan ook niet om; niet om recht of eer te vragen voor de vrouwen, maar om de gelegenheid te scheppen tot het inschakelen van vrouwenverstand en wijsheid ten bate van ons volk. Het valt moeilijk te ontkennen, dat hieraan dringend behoefte is en bij de telkens andere eisen, die de steeds wisselende maatschappij stelt, dienen wel alle krachten gecoördineerd te worden.

Daarom is dit ook niet iets, wat door de vrouwen zelf bewerkt moet worden. De man, als de leidende, moet hierin voorgaan en naar het woord van Sikkels de vrouw ook in deze door God gewilde taak binnenleiden.

Eigenlijk is de tegenstand hiertegen stil-aan verzwakt en verminderd en de oorlog verbrak bij velen de laatste barricades. Wij hebben niet nodig Debora en Jaël als van God geroepenen aan te wijzen. God heeft in de donkerste dagen van ons volksbestaan Zijn geest waarlijk niet aan onze vrouwen onthouden.

De mannen weten het nog wel, hoe de vrouwen volgden en leidden, meewerkten en voor gingen in de strijd vlogen op ieder gebied,

maar toch onnavolgbaar vrouwelijk troostten en verzorgden, zowel uitgeputte mannen en jongens als opgejaagde kinderen. Toen de nood aan den man kwam, was er geen sprake van al die haarkloverijen, waarmee we elkaar nu weer zo eindeloos vermoeien.

Toen heeft de man met verrassing, maar — het zij tot zijn eer gezegd — met veel vlotheid geaccepteerd de enorme activiteit, de schrandtheid en de flinkheid van de vrouw, die nergens achterbleef. En hij heeft God vurig gedankt voor al die vrouwen, die haar goddelijke plicht zo kloek vervulden.

Zeker, het was oorlog, maar het terrein was groot en de moeilijkheden waren veelvuldig en veel wat toen abnormaal was kan, getransponeerd in onze tijd, opklinken als een zuiver accord, dat zelfs voor het meest gescherpte Christen-oor geen enkele dissonant bevat.

Niemand behoeft vrees te koesteren, dat in het politieke leven de vrouw zal proberen den man te verdringen. Dat gebeurt zelfs niet bij uiterst links. Bij ons zal daarvan nooit ook maar in het minst sprake zijn, dat is volkomen uitgesloten.

Een der tegenwerpingen is ook, dat de vrouwen aan het passief vrouwenkiesrecht niet de minste behoefte hebben. Dat is waarschijnlijk wel grotendeels juist, in zoverre, dat zij niet voor zichzelf een plaats in enig college begeren, maar het is in zijn algemeenheid zeker onjuist, wanneer het erom gaat de mogelijkheid tot verkiezing van een A.R.-vrouw open te stellen. Een enquête onder onze vrouwen en meisjes zou ongetwijfeld in dezen verrassende resultaten opleveren.

Niet te ontkennen valt, dat het optreden der vrouwen in verschillende collèges niet altijd een succes is en soms de indruk maakt, weinig effectief te zijn. Maar wie wel eens, gewapend met een critisch oor en oog, op de tribune van b.v. de Tweede Kamer heeft gezeten, zal weinig moeite gehad hebben, hetzelfde van sommige mannen te constateren!

Deze wetenschap moet voor ons dan ook een spoorslag zijn, werkelijk alleen vrouwen te plaatsen waar ze nodig zijn en diè vrouwen dan van een bekwaamheid, die zo in 't oog lopend is, dat niemand eraan twijfelen kan. Daarin ligt dan vanzelf opgesloten, dat haar aantal zeer beperkt zal zijn; maar ze zijn er wel en wie ter zake kundig is, kent haar.

Het is een vrijwillige armoe, dat onze partij niet een slagboom opruimt, die door het beginsel niet gevraagd wordt. Dat de buitenwereld ons mede daarom conservatief noemt, is volkomen onbelangrijk. Niet aan de opinie in die kringen ontlenuen wij onze normen! Maar niet

onbelangrijk is, dat onze jonge mensen zich schouderophalend afvragen, waarom het nodig is, zo weinig blijk te geven van inzicht in de noden van deze tijd, dat welbewust een deel van onze energie onverbruikt blijft.

Daarom, zonder te beweren, dat het woord „brændende kwestie” hier op zijn plaats is, zouden wij toch zeker dienen te overwegen, hoe wij deze kwestie zullen oplossen. Tot heil van ons land, maar ver daarboven uit: ad maiorem gloriam Dei.

HET DISTRICTENSTELSEL

Mr VERSTEEG

Als blijk van belangstelling voor het artikel, dat door Prof. Mr I. A. Diepenhorst onder bovenstaanden titel werd geschreven in „Nederlandsche Gedachten” van 19 Mei j.l., moge ik hierbij enige aantekeningen geven met betrekking tot het onderwerp, dat in dat artikel werd aangesneden.

Het blijkt, dat een in uiterste consequenties doorgevoerd stelsel van evenredige vertegenwoordiging niet bevredigt. Telkens komen bezwaren naar voren. Als een van de belangrijkste bezwaren geldt wel, het ontbreken van contact tussen de kiezers en de gekozenen. Wellicht kan men dit bezwaar ook anders benaderen en zeggen, dat de kiezers het als een bezwaar gevoelen, dat zij zo betrekkelijk weinig invloed kunnen uitoefenen, teneinde een bepaald persoon gekozen te krijgen. Zou het mogelijk zijn, dezen invloed te versterken, dan zou tevens een versterking van den band tussen kiezers en gekozenen bereikt zijn. Hier tegen voere men niet aan, dat er toch de mogelijkheid bestaat van het uitbrengen van voorkeurstemmen. Zeker, deze mogelijkheid bestaat, maar ieder weet, dat de macht van de georganiseerde kiezers, die de volgorde van de kandidaten op de lijst bepalen, in feite sterker is en voorzover mij bekend, is het bij verkiezingen voor de Staten-Generaal niet voorgekomen, dat iemand met voorkeurstemmen verkozen werd.

Als remedie tegen het aangeduide euvel wordt telkens weer teruggегреpen op het „districtenstelsel” in min of meer gewijzigden vorm. Zo geschiedt ook door Prof. Diepenhorst. Hij bepleit verdeling van het land in enkele zelfstandige districten. Hij hoopt aldus te bereiken, dat ook zal achterwege blijven „de in Engeland zo zeer misprezen onbillijkheid, dat minderheden ver beneden het aantal zetels

komen, waarop zij bij geheel evenredige vertegenwoordiging recht zouden hebben."

Het is duidelijk, dat de steen der wijzen, die hier gezocht wordt, moet liggen tussen het oude districtenstelsel, dat wij gehad hebben en een stelsel van nog steeds te consequente evenredige vertegenwoordiging, dat wij thans hebben. Dit doel kan bereikt worden langs twee wegen. De éne weg is die van Prof. Diépenhorst: een verbeterd districtenstelsel. De andere weg zou kunnen zijn: een zodanige wijziging van het stelsel der evenredige vertegenwoordiging, dat daardoor aan de kiezers een grotere kans wordt geboden tot het uitoefenen van invloed op de vraag, wie der kandidaten al of niet gekozen zal worden. Langs dezen tweeden weg zou dan nodig zijn een inperking van de macht van het georganiseerde kiezerscorps, hetgeen in het wezen betekent een inperking van den groten invloed, welke in feite toekomt aan de organisatorische leiding der verschillende partijen. Ter voorkoming van verrassingen lijkt het echter niet wenselijk dezen invloed al te zeer te beperken.

Het stelsel der evenredige vertegenwoordiging heeft, ondanks nadelen, toch ongetwijfeld ook voordelen. Zo lijkt er mij weinig bezwaar tegen, dat het totaal aantal zetels, dat aan een lijst of lijstencombinatie zal worden toegewezen, behoort te worden bepaald door het totaal aantal stemmen, dat op dezen lijst of op deze lijstencombinatie in het gehele land wordt uitgebracht. Den invloed op de vraag wie gekozen zal blijken te zijn, zou ik ook willen zoeken in de aanwijzing van de op de lijst (de lijstencombinatie) voorkomende kandidaten, door wie een zetel zal worden ingenomen. Momenteel is de toestand zo, dat de aanwijzing van de gekozenen practisch afhankelijk is van de volgorde, waarin de kandidaten op de lijst voorkomen. Deze volgorde wordt op haar beurt weer in sterke mate beïnvloed door de partijleiding. In wezen heeft dus de partijleiding een groten invloed op de aanwijzing der kandidaten, die achtereenvolgens voor een zetel in aanmerking komen.

Wil men nu bereiken, dat aan de kiezers ook in feite een groteren invloed toekomt, dan zal het onvermijdelijk zijn om den invloed van de partijleiding en in haar den invloed van het georganiseerd kiezerscorps te beperken. Een mogelijke regeling zou aldus kunnen zijn: Wanneer eenmaal vaststaat, hoeveel zetels aan een bepaalde lijst zijn toegewezen, geschiedt de verdeling van deze zetels over de lijst als volgt. De helft (afgerond zo nodig naar boven) van de toegewezen zetels zal worden bezet door de kandidaten, die op den

Ons Onderling Gesprek

N. VAN DER BRUGGE

Naar aanleiding van mijn praatje in het nummer van 18 Maart over Regering en Volksvertegenwoordiging, ontving ik van H. L. B. uit L. (Z.H.) nog enkele vragen, waarop ik gaarne nog nader wil ingaan.

Inzender vraagt of het aanvaarden van volksinvloed en het verwerpen van volkssouvereiniteit niet meer een gradueel, dan een principieel verschil is. Komt het in de praktijk niet op hetzelfde neer? Verwerpt de volksvertegenwoordiging een wetsontwerp, dan kan dit niet in het Staatsblad verschijnen en dus geen rechtskracht verkrijgen. Komt een wet wel tot stand, dan is dit het gevolg van de goedkeuring door de meerderheid der volksvertegenwoordiging. Ook de Anti-Revolutionairen hebben toch ernstige bezwaren, wanneer de regering in strijd handelt met een uitspraak der volksvertegenwoordiging?

De fout, die mijn vriend maakt is deze. Hij redeneert aldus: Zowel ingevolge de opvatting der volksinvloed als der volkssouvereiniteit is samenwerking tussen Overheid en volksvertegenwoordiging noodzakelijk. In ons staatkundig bestel

---

lijst bovenaan staan. De andere helft (afgerond zo nodig naar beneden) zal worden bezet door de kandidaten, die achtereenvolgens het grootste aantal stemmen op zich verenigden. Hierbij blijven dan uit den aard der zaak de kandidaten, die reeds een zetel toegewezen kregen, omdat zij boven aan den lijst staan, buiten beschouwing.

Het schijnt me toe, dat het op deze wijze mogelijk moet zijn, bepaalde groepen van kiezers meer interesse bij te brengen voor kandidaten uit een bepaalde streek, of kandidaten, behorend tot de deskundigen op een bepaald terrein van handel, nijverheid of landbouw, of kandidaten, welke enige andere bijzonderheid vertonen, waardoor het voor enige groep van kiezers aantrekkelijk zou kunnen zijn, op hen te stemmen. Men vreze aldus niet een te grote invloed van de niet georganiseerde kiezers, immers op den lijst komen slechts de kandidaten voor, die de georganiseerde kiezers daarop hebben geplaatst. Daartegenover staat dan, dat aan voorkeurstemmen een grotere betekenis toekomt dan thans mogelijk is. Juist door dit laatste kan een nauwere band tussen kiezers en gekozenen worden gelegd, die thans wel zeer wordt gemist.

neemt de meerderheid der volksvertegenwoordiging een besluit, waardoor een regeringsvoorstel wordt goedgekeurd of verworpen. Derhalve maakt het weinig verschil, om welke redenen, doch de Overheid heeft de medewerking der Staten-Generaal nodig.

Met deze redenering gaan we een zeer gevaarlijke weg op. Immers zien we dan eerst naar een bepaalde staatkundige practijk, zijn daar geen al te grote ongelukken mee gebeurd, dan zou tevens geconstateerd zijn, dat de principiële uitgangspunten niet van zoveel belang zijn.

Zeker als jongeren, die de beginselen grondig willen leren kennen, dienen we vanuit de Heilige Schrift te beginnen.

Romeinen 13 leert ons duidelijk, dat alle gezag van God is. Hij is de hoogste gezagsdrager en iedere macht, die met gezag is bekleed, ontleent die aan Hem. Principeel is er dan ook geen enkele macht, die volstrekt gezag heeft. Zij heeft slechts zoveel gezag als God haar geeft in overeenstemming met de opgedragen taak. De vader heeft b.v. gezag in het gezin, doch niet als vader in de kerk. De ambtsdragers in de kerk zijn met gezag bekleed, maar dit gezag strekt zich niet uit op het terrein der Overheid.

Wij moeten dit goed vasthouden, omdat dit onze ogen opent voor het gevaar van machtsoverschrijding en absolutisme.

God is de hoogste gezagsdrager en hij laat dit, onder verantwoordelijkheid aan Hem, door mensen uitoefenen.

Ingevolge de Heilige Schrift is de Overheid met gezag bekleed. Zij mag door mensen aangewezen worden, zodra zij Overheid is, heeft zij gezag over haar onderdanen.

Die onderdanen hebben ook rechten van Godswege en in dit verband zeide Groen van Prinsterer dan ook, dat de rechten van de Overheid niet heiliger zijn dan die der onderdanen.

Naarmate een volk tot meerdere ontwikkeling is gekomen, zal de Overheid het oordeel van het volk inwinnen.

Bij een kabinetsformatie tracht de formateur dan ook de medewerking van partijen te krijgen op het door hem ontworpen regeringsprogram. De regering houdt terdege rekening met hetgeen leeft in het volk.

Nimmer kan een Overheid het gezag echter delen met het volk, waarover ze gesteld is.

Het gaat hier om het karakter van het Overheidsgezag.

Duidelijker wordt dit nog, wanneer we aandacht schenken aan de opvatting der volkssouvereiniteit, zoals die door Rousseau geleerd is. Naar diens opvatting is er slechts één Souverein, n.l. het volk. Een hogere macht is er niet. In de hand van het volk ligt al de macht, de Overheid is slechts lasthebster van het volk. Zij wordt door dat volk gecontroleerd en zo nodig afgezet.

Daarom zegt ons A.R. program in artikel 2: „Noch in den volkswil, noch in de wet, maar alleen in God vindt zij de bron van het soevereine gezag en

verwerpt mitsdien het beginsel van volkssouvereiniteit”.

Tussen de leer der volkssouvereiniteit en de A.R.-opvatting inzake volksinvloed is meer dan een graadueel verschil. Het uitgangspunt is fundamenteel verschillend. Een principeel verschil heeft in de practijk altijd gevolgen.

Is de Overheid slechts uitvoerster van den volkswil, dan heeft zij in volstrekten zin zich aan dien wil te onderwerpen.

Heeft de Overheid een eigen verantwoordelijkheid, dan dient het recht erkent te worden, een besluit den volksvertegenwoordiging niet uit te voeren.

H. de Wilde in „De A.R. partij en haar program van beginselen schrijft, pag. 177: „Volksinvloed staan wij voor. Dat is Bijbels. Maar tegen de Schrift is het, revolutionair noemen wij het, wanneer de zoons de plaats van hun vader innemen en het volk gaat doen, wat der Overheid is. „Het volk invloed — aan de Overheid de beslissing. Dat is het zuiver anti-revolutionair standpunt.”

Prof. Fabius omschreef de opvatting in een artikel in A.R. Staatskunde, 1e jaargang, pag. 428, over „Karakter van de Staten-Generaal”: De rechte verhouding is deze, dat enerzijds de Kroon zich nimmer aan de Staten-Generaal heeft te onderwerpen, en anderzijds dezen het volle recht van beoordeeling toekomt”.

Wanneer mijn vriend B. dan vraagt of de Koningin de bevoegdheid heeft de totstandkoming van een wet te verhinderen, dan is mijn antwoord daarop bevestigend. Ik moge daarvoor verwijzen naar artikel 121 der Grondwet: De Koning doet de Staten-Generaal zo spoedig mogelijk kennis dragen of Hij een voorstel van wet, door hem aangenomen, al dan niet goedkeurt.”

Met het oog op deze bevoegdheid werd b.v. in 1875 het Volkspetitionnement georganiseerd, om den Koning te bewegen Kappeyne's wetsontwerp tot wijziging der Schoolwet niet te tekenen.

De A.R. opvatting inzake de verhouding van Overheid en volksvertegenwoordiging brengt mede, dat er conflicten kunnen ontstaan.

Gehandhaafd dient te worden dat beiden echter een eigen taak en verantwoordelijkheid hebben.

Vandaar dat onze mannen in de Kamer inzake het Indië-beleid telkens weer de Overheid wijzen op de plicht om het gezag om Gods wil te handhaven.

Door een nauw en voortdurend overleg moet gezocht worden naar die gedragslijnen, waardoor een beleid gevoerd wordt, dat weerklinkt in brede kringen van ons volk.

Die meningsvorming vindt niet plaats uitsluitend in de vertegenwoordigende lichamen, doch mede door het gesproken en geschreven woord.

Elk jong en ouder A.R. verdiepe zich telkens weer in hetgeen geboden wordt in geschrift en vergadering en voor de jongeren geldt in het bijzonder allereerst de grondbeginselen te leren kennen.

Het gaat om het oude beginsel, dat toepassing vraagt in de ontwikkeling van den tijd.

Correspondentie voor deze rubriek te richten aan den heer N. van der Brugge, Hobbemastraat 124, Middelharnis.

Uit het Parlement

Mr A. B. ROOSJEN

Vrouwendag

De vrouwkens in ons parlement hebben voor een zeer bewogen zitting gezorgd en hebben daardoor einde April het programma van menig Kamerlid in de war geschopt. Door de discussie, welke zij ontketenden over de herziening van het kinderrecht, duurde de behandeling van het betreffende wetsontwerp zo lang, dat menig Kamerlid gedwongen was op het laatste ogenblik een aangenomen spreekbeurt voor de avond van die dag telegrafisch af te bestellen. Volgens het bedoelde wetsontwerp zouden de ouders gezamenlijk de ouderlijke macht uitoefenen over hun kinderen. Bij verschil van inzicht tussen man en vrouw zou de wil van de vader beslissend zijn.

Drie vrouwelijke Kamerleden, de dames Tendela (P. v. d. A.), freule Wttewaal van Stoetwegen (C.H.) en Mevrouw v. d. Muyzenberg (Comm.) gingen met dit voorstel niet accoord. Zij gevoelden zich gedwongen een amendement in te dienen, waarbij aan de moeder het recht gegeven werd van de beslissing, door de vader genomen, bij de kinderrecht in beroep te gaan in die gevallen, welke van overwegende betekenis zijn voor de opvoeding van het kind.

Het wekt geen verbazing dat dit amendement de linkerzijde was als honig aan het gehemelte, maar dat het ook een C.H.-Kamerlid welgevalig was, viel minder goed te begrijpen. „Waarom”, zo vroeg freule Wttewaal, heeft de man bij voorbaat gelijk? Het inzicht der vrouw is gedurende de oorlogsjaren gerijpt, toen zij als moeder dikwijls alleen stond bij het nemen ener beslissing. Moet nu de mening van de vader weer de doorslag geven?”

Vrijwel geheel de rechterzijde nam stelling tegen deze argumentatie. De heren Terpstra (A.R.), Krol (C.H.), Roolvink (K.V.P.) en ook Minister van Maarsseveen, vestigden de aandacht op het grote gevaar de rechter te hulp te roepen bij verschil van inzicht tussen man en vrouw.

Ik heb 25 jaar practijk als advocaat gehad, zo vertelde de Minister, en gedurende die tijd heb ik verschillende meningsverschillen tussen echtelieden in de rechtszaal zien behandelen. Het gaat bij dergelijke zaken zó, dat de advocaat der vrouw de vrouw hoog gaat verheffen en de man afbreekt, terwijl de advocaat van de man het omgekeerde doet.

Zo worden de echtgenoten tegen elkaar opgezet. Dan komt de uitspraak van de rechter. De een is overwinnaar geworden en de ander is verslagen, Maar, aldus Zijne Excellentie, het huwelijk heeft de nederlaag geleden.

Inderdaad, als men een huwelijk kapot wil maken, zou men de mogelijkheid van processen tussen man en vrouw moeten uitbreiden.

Naast dit fatale gevolg wees de heer Terpstra ook nog op art. 160 van ons Burgerlijk Wetboek, volgens hetwelk de man het hoofd der echtvereniging is, een regel, die in overeenstemming is met hetgeen Gods Woord op tal van plaatsen leert. En de heer Krol (C.H.) herinnerde zijn dwalende fractiegenote aan het huwelijksformulier, waarin staat dat de vrouw de man zal gehoorzamen in alles wat recht en billijk is.

Wie hieruit construeren wil, dat de vrouw een minderwaardige positie inneemt, doet verkeerd. In het huwelijk verbinden zich twee volkomen gelijkwaardige partijen tot een levensgemeenschap. Deze levensgemeenschap kan in haar innerlijke werking geen gezag van derden tolereren; dat botst met den aard van het huwelijk. Dit gezag moet door één der echtelieden worden gedragen. Zowel de Heilige Schrift als de Nederlandse wet wijst de man als gezagsdrager aan.

De heer Roolvink (K.V.P.) deed een oplossing aan de hand. Hij schoof niet, zoals de dames gedaan hadden, de gelijkberechtigtheid van man en vrouw op de voorgrond, doch plaatste het kind in 't middelpunt. Zijn amendement wilde het mogelijk maken dat, in geval van kennelijk misbruik van de beslissingsmacht door de vader, waardoor het kind geestelijk of zedelijk in gevaar zou worden gebracht of zijn gezondheid zou worden bedreigd, een beroep op de kinderrecht werd toegestaan.

Urenlang werd aan dit tweetal amendementen gedokterd. De openbare zitting werd zelfs geschorst om onderling beraad mogelijk te maken en tot een gemeenschappelijk accoord te geraken.

Dit laatste bleek echter het zoeken naar een vierkante cirkel te zijn. Wel wijzigde Mej. Tendela haar amendement, maar ook in deze gewijzigde vorm kon het de goedkeuring van de meerderheid der Kamer niet wegdragen. De stemming vond onder grote spanning plaats, maar had tot uitslag dat het amendement der vrouwkens werd verworpen met 37 tegen 41 stemmen. Tegen stemden de K.V.P., de A.R., de St. Geref. en de C.H. met uitzondering van freule Wttewaal en de heren Schmal en Beerink.

Het amendement-Roolvink werd hierop aange-

nomen met 69 tegen 4 stemmen (2 St. Geref. en 2 C.H.). Het einde was, dat het wetsontwerp zonder hoofdelijke stemming werd aanvaard.

Vader Cats heeft eens gezegd:

Het is in huis geheel verdraaid,

Als 't haantje zwijgt en 't hennetje kraait.
Wij achten het gelukkig, dat het hennetje in het parlement ditmaal geen koning(in) heeft gekraaid.

Botsende Regeringspartijen

„Vierhonderd millioen ten voordele van de kapitaalbezitters!

Het amendement-Teulings (K.V.P.) doet concessie aan de grote vermogens.

De handhaving van de eenheid in de fractie der K.V.P. komt ons land op 400 millioen gulden te staan.”

Ziedaar enige ontboezemingen van het Vrije Volk, het orgaan der ene regeringspartij, gericht tegen de andere regeringspartij naar aanleiding van de debatten over de vermogensheffing-ineens, door ons Haagse honderdtal gevoerd.

Och neen, de onderlinge overeenstemming tussen de beide partners is niet erg groot; in dit huwelijk is allermint sprake van „twee zielen, gloënd aaneengesmeed”. En was de heer Teulings (K.V.P.) niet min of meer gebonden geweest door de „huwelijksvoorwaarden”, waarbij ook deze heffing-ineens ingeschakeld was, dan had Minister Lief tinck meer kans gehad op een lege dop dan op het halve ei.

Men kent de opzet van het wetsontwerp.

Nadat Minister Lief tinck enige tijd geleden door de vermogensaanwasbelasting 3½ milliard overgeheveld heeft naar de staatskas, wilde hij door dit wetsontwerp opnieuw 2 milliard in het regeringslaatje brengen. Natuurlijk wordt onze financiële Excellentie in dezen door de meest edele motieven gedreven.

Dat neemt niet weg, dat onze volksvertegenwoordiging zichzelf heeft af te vragen of er tegen een dergelijke geldaftapping geen ernstige bezwaren rijzen. Het bestaan van deze bezwaren werd achtereenvolgens heel duidelijk in het licht gesteld door de heren Teulings (K.V.P.), de Wilde en van den Heuvel (A.R.), v. d. Feltz (C.H.), Bierema (P. v. d. Vrijh.) en van Dis (St. Geref.). Daartegenover zagen de heren Schilthuis, Hofstra (P. v. d. A.) en Hoogcarspel (Comm.) niet anders dan lichtzijden aan dit „zware geval”.

Een der voornaamste bezwaren is dat de bedrijven door deze geldaftapping een tekort

aan bedrijfskapitaal zullen krijgen, waardoor deze bedrijven straks slecht gefinancierd kunnen worden. In het bedrijfsleven is een ernstige achterstand ontstaan door de oorlog; de voorraden zijn verbruikt of weggeroofd, de machines zijn versleten, verouderd of weggevoerd; de prijzen voor de grondstoffen en de lonen zijn belangrijk gestegen. Indien er één ding nodig is dan is het wel dit, dat het bedrijfsleven zo spoedig mogelijk op volle toeren werkt. Dat is in het belang niet alleen van de werkgevers, maar ook van de werknemers, ja, van iedereen.

Daarom moet men wel de vraag stellen, of het verantwoord is deze geld-transfusie thans toe te passen.

De heer van den Heuvel meende de vraag van het nut der vermogensheffing aldus te kunnen formuleren: waar kunnen de 2 milliard, waarover het gaat, het nuttigst verblijf houden, bij de burgers of bij de Overheid. Zo is de zaak inderdaad kort en krachtig gesteld. De heer De Wilde (A.R.) nu ontwikkelde ernstige bedenkingen tegen het onderdak brengen van deze 2 milliard bij de Regering. Hoezeer de Minister van Financiën zich ook met hart en ziel geeft aan zijn zware taak, het oordeel over de tot nu toe bereikte resultaten is zeker niet in alle opzichten gunstig. Verdwijnen de opbrengsten van deze heffing niet min of meer in een bodemloze put?

De heer De Wilde wees verder op degenen, die een bescheiden inkomen uit hun opgespaarde gelden genieten. Terwijl de salarissen allerwegen verhoogd zijn, is het inkomen van de door hem bedoelde groep verminderd door de lage rentestand, door de huurstop en door andere oorzaken.

De heer De Wilde als altijd een spreker, die tot luisteren dwingt, ontketende nogal enige interrupties, vooral toen hij wees op de pogingen der socialisatie-aanbidders iedere belastingheffing dienstbaar te maken aan hun streven naar vermogensgelijkschakeling. De heer Hofstra (P. v. d. A.) werd onrustig; blijkbaar lag de rede van den heer de Wilde hem wat zwaar op de maag.

Scherp en fel was ook de heer v. d. Feltz (C.H.), die deswege een paar maal door den voorzittershamer werd afgestraft. Deze afgevaardigde deed goed werk door erop te wijzen, dat bij een financiële ineenstorting van ons land de arbeidende stand allereerst het kind van de rekening zou worden. De C.H. woordvoerder bepleitte een gedwongen lening in plaats van een heffing-ineens.

De heer Teulings (K.V.P.), die de bezwaren tegen het ontwerp eveneens hoog optaste,

Een geslaagd congres

A. R. de Kwaadsteniet

Vele burgemeesters, wethouders, gemeente-secretarissen, raadsleden, Gedeputeerden en Statenleden hebben gehoor gegeven aan den oproep om het congres, uitgaande van het Verband van Verenigingen van A.R. Gemeentebestuurders, dat Woensdag 21 Mei jl. te Utrecht gehouden werd, bij te wonen. En zij zullen er geen spijt van gehad hebben. Het was goed na zeven jaren weer eens bijeen te zijn. Natuurlijk waren er zeer veel nieuwe gezichten. De partij heeft een belangrijke ver-

deed positieve voorstellen om die bezwaren te verminderen. Hij bepleitte allereerst een uitbreiding van de kinderaftrek. Bovendien wilde hij de betaling der belasting over acht jaar verdelen, indien het vermogen in een bedrijf is belegd. Verder opperde hij de mogelijkheid het tarief met 25 % te verlagen.

Minister Lieftinck, die ook nu op knappe wijze zijn wetsontwerp in een breed betoog verdedigde, steigerde geweldig tegen dit laatste voorstel. De heer Teulings matigde zijn verlangen en stelde per amendement een verlaging van 20 % voor.

Daar schoot de heer Hofstra uit zijn slof. Dat voorstel betekende een verminderde opbrengst van 400 miljoen gulden. Een dergelijke tariefverlaging was, zo meende hij, voor de kleinere vermogens volkomen onbelangrijk; alleen de bezitters van grote vermogens zouden er aanzienlijk van profiteren.

De heer Hoogcarspel (Comm.) sprong hem ter zijde, maar de bevriende regeringspartij ging voor de verontwaardiging van den heer Hofstra niet uit de weg en de heer Teulings handhaafde zijn amendement. Met 49 tegen 34 stemmen werd het aangenomen; tegen stemden de P. v. d. A. en de Communisten. Ook de andere voorstellen van de heer Teulings werden aanvaard.

Ofschoon de bezwaren van de heren de Wilde en v. d. Feltz hiermede niet geheel overwonnen waren, verklaarden zij hun stem aan het gewijzigde ontwerp niet te zullen onthouden. Slechts de heer Bierema bleef het verzet volhouden. Het wetsontwerp werd aangenomen met de aantekening, dat de Partij van de Vrijheid geacht wilde worden tegen te hebben gestemd.

De Tweede Kamer hoopt op 4 Juni weer bijeen te komen.

jonging ondergaan. Maar toch ontbraken ook de ouderen niet, de in dienst van de partij vergrijsden, die niettemin nog met jeugdig vuur zich geven aan het vele werk, dat in dezen tijd gedaan moet worden.

De referent — al gevoelt hij het wellicht zelf nog niet eens en al was het aan zijn betoog ook niet te bemerken — behoorde ook al tot de oude garde. Maar was het een bezwaar? Helemaal niet. Integendeel.

Wie kon met meer kennis van zaken spreken over de vele actuele problemen van plaatselijk bestuur, waarvan het vraagstuk van de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten wel het belangrijkste is, dan onze oud-minister van Binnenlandse Zaken en van Financiën?

Mr. J. A. de Wilde was wel de aangewezen man om dit onderwerp in te leiden. De opdracht, die hem gegeven was, was echter te groot. Niet omdat hij er niet tegenop gewassen was, maar omdat de veelheid van stof er helaas toe leiden moest, dat bij de beantwoording van de vele vragen, door dertien debaters gesteld, de referent niet diep op de zaken kon ingaan.

De kwestie van de wijkgedachte en de instelling van wijkraden vormt een onderwerp op zich zelf en verdiende zeker een afzonderlijke behandeling. De vele vragen, welke ook over deze aangelegenheid gesteld werden, deden blijken dat daarvoor in onzen kring grote belangstelling bestaat. Hoe kan het ook anders. In schier geen enkele partij leven de bezwaren tegen te ver gaande centralisatie zo sterk als in de Anti-Revolutionaire Partij.

De stellingen, door den referent aan dit deel van zijn opdracht gewijd, zijn zeer belangrijk en verdienen nauwgezette bestudering en bespreking. In de komende jaren zal het vraagstuk van de wijkgedachte wel meer en meer op den voorgrond komen te staan. Dat ook onze tegenstanders tegenwoordig de wenselijkheid van decentralisatie inzien, is toe te juichen, doch er zal op gelet moeten worden, dat de bevordering van de wijkgedachte van gemeentewege niet ontaardt in een streven om als politieke partij aanhangers te kweken.

De grote moeilijkheden, waarin vele gemeenten verkeren, bleken wel overduidelijk uit de vragen, die ook ten aanzien van de gemeentelijke financiën gesteld werden. En telkens weer viel de klacht te beluisteren, dat men in

Gemeentecongres

Het is nauwelijks enkele weken geleden, dat wij voor de tweede maal de jaarherdenking onzer herkregeen vrijheid mochten medemaken. In dezelfde maand bij den aanvang waarvan het nationale feest onzer bevrijding door heel ons vaderland op waardige en opgewekte wijze mocht worden gevierd, komt ons Verband van verenigingen van A.R. gemeentebestuurders, thans verbreed tot Verband van Verenigingen van A.R. gemeente- en provinciebestuurders voor de eerste maal na den oorlog weder bijeen.

Mij valt het voorrecht te beurt U allen op deze eerste vergadering van ons Verband, dat tijdens de bezetting werd opgeheven, na een tijdperk van 7 jaren, dat wij niet bijeenkwamen, van harte welkom te heten. Zeker, voor een ieder onzer stond het vast, van den aanvang af, dat de ure komen zou, waarop het juk der overweldiging ons weder van de hals zou worden genomen.

Want we hebben het wel geweten, al die duistere jaren door en we wisten het steeds beter, telkens wanneer onze vrijheid bijna gegrepen en toch weer ontweken was, dat eens de werkelijkheid der verlossing komen zou.

Maar dat er 7 jaren overheen zouden gaan eer wij, sinds onze laatste jaarvergadering, wederom officieel bij elkander zouden komen, dat heeft niemand onzer, toen wij er voor stonden, aanstonds kunnen bevroeden. Dat thans dit uur is aangebroken, stemt ons dankbaar tegenover den Here, onzen

---

Den Haag de gemeenten te zeer aan banden wil leggen.

Het was goed, dat men zich hier eens kon uiten en het was niet minder goed, dat een man, die als minister zich zoveel met de talrijke ter sprake gebrachte kwesties heeft moeten bezig houden, van antwoord kon dienen, een antwoord, dat zeker niet steeds van dien aard was, dat de klagende raadsleden in het gelijk werden gesteld.

De waarde van een congres ligt niet alleen in het te behandelen onderwerp. Van grote betekenis is ook, dat men eens rustig met geestverwanten uit alle delen van het land kan samspreken.

De leiding berustte in goede handen. Mr G. A. Diepenhorst verstaat het een vergadering te presideren en een openingswoord te spreken, dat boeit, dat inhoud heeft en toch ook met humor gekruid is. Een kunst, die trouwens ook den referent nog steeds niet vreemd is.

Al met al was het dan ook een buitengewoon goed geslaagd congres.

God, Die in Zijn ontferming ons uit het diensthuis heeft uitgeleid en doet onze vreugde tegen den achtergrond, waarvan ons welkom U toeklinkt, te dieper zijn.

Onvermengd is echter onze vreugde niet. Er is rouw en droefheid om zoveel leed dat het geweld van oorlog en bezetting ook in den kring van ons Verband heeft gebracht.

Meer dan één bekend gezicht, waarvan de verschijning op onze samenkomsten zo vertrouwd was, zullen wij nimmer meer terugzien.

De dageraad der vrijheid, waarnaar hun hart hunkerde en hun geloof uitging, lichtte op aarde niet meer voor hen aan. Zij brachten het hoogste offer, dat kan worden gegeven, hun leven en we richten voor hen geen eretempel op maar hun geestkracht, offer en moed blijft in eervolle gedachtenis. In de annalen van ons verband blijven hun namen bewaard als een getuigenis voor de komende geslachten.

Doch ook anderzijds is de vreugde van ons eerste samenzijn niet onvermengd. De verhoudingen, waaronder het gemeentelijk en provinciaal bestel nu na 2 jaar bevrijding kwam te verkeren zijn in menig opzicht weinig bevredigend. Het zou te ver voeren U in bijzonderheden de voorvallen en gebeurtenissen te schetsen welke tijdens de bezetting het eigen recht der gemeente eerst ontlusterden en tenslotte geheel deden verdwijnen. Van de in de historie van ons vaderland gewortelde positie van de colleges van B. en W. en gemeenteraden bleef ondanks de beloften van den bezetter, dat in het binnenlands Nederlands bestuursrecht niet zou worden ingegrepen, niets over. Het werd alles omgevormd naar Duits model en geschoeid op de leest van het leidersbeginsel.

Maar genoeg hierover. Liever staan wij nog een oogenblik stil bij de onderwerpen en problemen, welke na de bevrijding de aandacht der gemeentebestuurders vroegen. In de eerste plaats dan de bestuurders zelf. Teleurstelling en ontgoocheling bleven ons daarbij niet bespaard. In plaats dat met de meeste spoed de oude colleges, magistraten en Raden in hun oude bevoegdheid en rechten werden hersteld om daarmede zo vlug mogelijk weder op de normale wettelijke basis te worden gesteld, in afwachting van nader langs normalen en wettigen weg te bereiken bevestiging, werd na tijdenlang wachten tenslotte het instituut der noodraden in het leven geroepen.

Het duurt meer dan 1½ jaar na de bevrijding eer eindelijk de vol gerechtigde en legale raden en de daaruit voortgekomen colleges van dagelijks bestuur kunnen optreden. Daar tussen ligt een periode, welke met de verzamelaam van militair gezag wordt gekenschetst, dat in een geur van stromen benzine ons land de nodige miljoenen lichter heeft gemaakt en waarvan het merkwaar-

dige was, dat het noch met het „militaire” noch met het „gezag” in orde was.

Hoezeer is de bemoeiing van de gemeentelijke overheid na den oorlog van die van vóór 1940 onderscheiden.

Er zijn een aantal hoogst belangrijke terreinen, waarvan men zonder enig voorbehoud mag zeggen, dat zij rechtstreeks als gevolg van den oorlog binnen den kring van de plaatselijke bemoeiing zijn getrokken. Ik denk hier b.v. aan het vraagstuk van de woning-distributie, een vraagstuk voor menig burgemeester schier onoplosbaar en vol onaangename en wrange zijden. Inderdaad hier is nu een terrein, waarop practisch niemand kan worden bevredigd. In tal van gevallen is soms de noodwoning soms nog erger dan de woning-nood.

Tot op zekere hoogte met het woning- en huisvestingsprobleem samenhangend is voor de gemeentebestuurders het vraagstuk van de politieke delinquenten een zorg van eerste orde. Hun terugkeer in de maatschappij stelt hoge eisen aan de tact en vindingrijkheid van de plaatselijke organen, welke uiteindelijk met de liquidatie van de veelszins scheef getrokken verhoudingen en omstandigheden door de centrale overheid zijn belast. Voor den burgemeester als hoofd der politie is in ditzelfde kader het toezicht op en de bemoeiing met de vreemdelingen een dagelijkse zorg daarboven.

Rechtstreeks uit de oorlogsomstandigheden voortvloeiende zijn daar nog tal van andere moeilijkheden, hier meer, daar minder, waarvoor de plaatselijke overheid zich telkens weer ziet geplaatst.

Daar zijn de geteisterde gebieden hetzij dat zij direct bij het oorlogsgeweld betrokken werden, hetzij zijdelings door uit den krijg voortvloeiende catatrofes getroffen, door bombardementen, door inundaties, door het afbreken van woongebieden of wegvoering der burgerij. Hoe zwaar de daaruit voortkomende zorgen, na 2 jaar bevrijding thans nog drukken is in menig geval nauwelijks onder woorden te brengen.

Hoeveel hoofdbrekens kost het niet de ontredderde en verloren geraakte archieven en bevolkingsadministraties te reconstrueren, om van de maatregelen van de personeelszuivering, personeelstekorten en rechtsherstel maar te zwijgen.

Politie en brandweer zijn onderwerpen, welke na de bevrijding tot dusver niet zijn ontkomen aan de invloed in den bezettingstijd ondergaan. De neiging van het centrale gezag welke zich reeds voor den oorlog openbaarde, om ten koste van de autonomie van de lagere organen, een der grondvesten van ons staatsbestel, de overheidsbemoeiingen van den Raad, van B. en W. en van den burgemeester naar Den Haag te verleggen, ontwikkelden zich in de oorlogsjaren in hoofdzaak met steun van den bezetter in koortsachtige termijn. En van den wil om ook in dit opzicht weer terug te keren tot de normale verhoudingen is ondanks schone woorden en herhaalde beloften in werkelijkheid nog maar weinig te bespeuren. Integendeel in meer dan één opzicht kwam men van kwaad tot erger. Ik denk hierbij slechts aan de centrale wederopbouwdiensten.

Wij (A.R.) nemen hiertegen krachtig stellingen en komen op voor zoveel mogelijk herstel van autonomie en zelfbestuur. Deze deden het eigen leven in gewest en gemeente in het verleden tot bloei en kracht komen Wij moeten terug naar de eigen financiële zelfstandigheid van gemeente en provincie. Zonder dat is geen vruchtbaar besturen van de lagere organen mogelijk. De gemeente weer baas in eigen huis. De burgemeester weer werkelijk hoofd der politie. Van ouds toch waren eigen financiële verantwoordelijkheid en eigen handhaving van het plaatselijk gezag de zuilen waarop de autonomie gegrondvest was.

Laat ik van deze plaats de hoop uitspreken, dat het reeds enkele malen aangekondigde ontwerp van wet tot vervulling en wijziging van de gemeentewet met een hoofdstuk betreffende de openbare orde en veiligheid, het politiebepaling 1945 en het nog in Londen daterend tijdelijk brandweerbesluit weldra ter zijde zal stellen.

Gelukkig behoeft niet uitsluitend klagende achterwaarts te worden geschouwd. Er zijn tekenen, welke duidelijk doen zijn, dat ook de gemeenten en haar bestuurders uit eigen kracht en inzicht nieuwe banen willen betreden. Het besef is levendig, dat sociale zorg nóg iets anders is dan uitsluitend een financiële steunactie. Leiding bij het gemeenschappelijk opbouwwerk ook in geestelijken en morelen zin, economische ontwikkeling ingesteld op de na-oorlogse behoefte vragen in toenemende mate de aandacht. Dit alles niet alleen plaatselijk maar gecoördineerd en saamgebundeld in streekverbanden volgens logischen gedachtengang.

De planologie en wat daarmee samenhangt op cultuur-technisch en economisch gebied zal bij voortduring uw belangstelling en activiteit vragen.

A.R. bestuurders behoren vooraan te staan, wanneer het gaat over het ontginnen van nieuwe terreinen en het zich aanpassen aan veranderde toestanden, en omstandigheden in trouw aan het leidend beginsel.

Wij behoren niet tot de naïevelingen — zoals onze tegenstanders voorwenden — die door en uit den oorlog niets hebben geleerd en alleen maar rustig willen voortbreien aan de kous bij het naadje, waar de breipennen ons in Mei 1940 uit de handen zijn geslagen.

Wij zijn geen lieden — hoe hardnekkig ook gecolporteed — die het al lang weer goedvinden nu ze maar zien, dat precies als vroeger de koeien nog kalven en melk geven, de kippen nog eieren leggen en verder op een weinig hoger plan staan dan de regenworm, die ook hulploos is bij het omkeren van de warme graszode, waaronder hij tot dusver zijn gezapig bestaan had geleid. Onder ons moeten zij niet gezocht worden, die menen dat bloedarmoede genezen kan worden door de kleren van overgrootvader aan te trekken.

Wij verstaan het, dat wie de hand aan de ploeg slaat en ziet naar hetgeen achter is, niet bekwaam is tot het Koninkrijk Gods. Onze tijd moge vol zijn van diep-ingrijpende veranderingen en verrassende wijzigingen, de wereldoorlog moge nog zo verstreckende verschuivingen en omwentelingen

veroorzaken, het christelijk, a.r. beginsel heeft een woord voor alle tijden. Daarom mene niemand van ons, dat wij zonder meer kunnen terugkeren tot vroegere toestanden en verhoudingen. Als de vulkaan zijn lava heeft uitgespuwd, zien de berghellingen er nu eenmaal anders uit dan vóór de uitbarsting. Onze tijd stelt aan wie tot politieke en sociale werkzaamheid in christelijken geest wordt geroepen, wel waarlijk nieuwe eisen. Hij moet oog hebben voor de stromingen en golvingen die gaan over den akker van de wereld. Zeker hij ziet daarin veel, dat op zondeverwording wijst, veel waartegen hij den strijd moet aanbinden. Maar hij moet onderscheiden. In het machtige gebeuren van dezen tijd komt ook tot hem een stemme Gods, die hem oproept tot positieven arbeid tot het ernstig meezoeken naar vernieuwde levensvormen en het opbouwen van de meest doeltreffende organisatie. Zowel openbaring als geschiedenis leren ons dat

voortdurende 'ontwikkeling in Godsplan ligt en A.R. bestuurders hebben — het geestelijke vooropstellend steeds getoond ook voor de stoffelijke zijde van ons volksleven een open oog en een warm hart te bezitten en zij zullen in de principiële en praktische vraagstukken, die de nieuwe tijd aan het gewestelijk en gemeentelijk bestuur stelt en stellen zal, een passend aandeel nemen.

Echter zien zij de mogelijkheid daartoe slechts in den historischen lijn, in het vasthouden aan de beginselen, die spreken van de ordeningen Gods, welke alleen het leven dragen en zegenen kunnen. En moge zo bij ons moeizaam zoeken naar de juiste bestuursregelen en de beste bestuursvormen in den gewestelijken en gemeentelijken sfeer, zich bovenal scherp aftekenen de belijdenis van dien enigen naam, die onder den hemel tot zaligheid gegeven is, die heeft de belofte des toekomstigen en des tegenwoordigen levens.

Rechtsherstel Overheidspersoneel

(Uit het parlement)

Het lid der Tweede Kamer, de heer Stapelkamp, heeft op 26 Maart 1947 in menig gezin, waarvan de vader op 15 Mei 1940 hetzij als bestuursorgaan, dan wel als ambtenaar in openbaren dienst werkzaam was, een zucht van verlichting doen opgaan.

We herinneren ons nog wel den tijd waarin via de radio tot de overheidsdiensten de aansporing werd gericht zooveel mogelijk verzet te plegen tegen den bezetter. Daarbij werden financieele maatregelen na de bevrijding in uitzicht gesteld indien men door zijn verzetshouding als bestuurder of ambtenaar zou worden ontslagen.

Voor al voor hen die enige jaren als ambtelooze burger moesten leven beteekende dit, dat vaak ook in financieel opzicht een moeilijke tijd moest worden doorgemaakt. Toen zij in Mei 1945 hun door N.S.B.-ers tijdelijk ingenomen zetels weer konden bezetten, begonnen zij verlangend uit te zien naar een regeling van hun rechtsherstel.

Tot veler groote teleurstelling moest daarop worden gewacht tot 28 December 1946, den datum van de Wet Rechtsherstel overheidspersoneel 1946.

Men meene echter niet, dat daarmee het uur der financieele afwikkeling was aangebroken, want nu moest worden gewacht op het door de Kroon vast te stellen Uitvoeringsbesluit.

Toen de heer Stapelkamp op 26 Maart 1947

vragen stelde aan den Minister van Binnenlandsche Zaken waren dus op 2 dagen na weer 3 maanden verstreken, zonder dat van nadere voorbereiding der afwikkeling was gebleken. Wij willen de door den heer Stapelkamp gestelde vragen onzen lezers niet onthouden. Zij luiden als volgt:

1. Is het juist, dat de in artikel 11 van de Wet rechtsherstel Overheidspersoneel 1946 bedoelde algemeene maatregel van bestuur nog steeds niet is uitgevaardigd?
2. Weet de Minister, dat dientengevolge betaling van de bij deze wet aan het overheidspersoneel in uitzicht gestelde schadeloosstelling tot heden niet heeft kunnen plaats vinden?
3. Is het den Minister bekend, dat tal van ambtenaren met groot verlangen naar deze betaling uitzien?
4. Kan de Minister mededeelen of deze algemeene maatregel van bestuur spoedig tegemoet kan worden gezien."

Uit het antwoord van den Minister blijkt, dat het Eerste Uitvoeringsbesluit de dagteekening draagt van 8 April 1947. De Minister antwoordde 14 April 1947.

Wij meenen de verwachting te mogen uitspreken, dat dit Eerste Uitvoeringsbesluit den weg zal banen om deze zaak nu spoedig tot afwikkeling te brengen.

De Minister deelt voorts nog mede, dat het in de bedoeling ligt de wet en het besluit op

Op welke gronden wordt een gestaakte burgemeester ontslagen?

De leden der Staten-Generaal hebben het recht aan de Ministers schriftelijk vragen te stellen. Daarop volgt dan een schriftelijk antwoord.

Een van de leden der Tweede Kamer heeft aan den Minister van Binnenlandsche Zaken de volgende vraag gesteld:

„Kan de Minister mededeelen, welke redenen hem verhinderen een beslissing te nemen inzake het al of niet in functie terugkeeren van den burgemeester van de gemeente X, die thans reeds bijna twee jaar in de uitoefening van zijn functie is gestaakt?”

Daarop heeft de Minister onder dagteekening van 14 April 1947 het volgende geantwoord:

„De ondergeteekende betreurt het in hooge mate, dat de omstandigheden bij herhaling tot uitstel van de te nemen beslissing dwongen. O.a. was een hernieuwd onderzoek naar aanleiding van een nader ingekomen klacht een der oorzaken der ontstane vertraging, terwijl

---

1 Mei a.s. in werking te doen treden. Direct na 1 Mei kan men dus — op een daarvoor vastgesteld formulier — een aanvraag om rechtsherstel indienen.

De personen die onder deze regeling vallen, zullen dan ongeveer 2 jaar weer in functie zijn. Het is wel een lange weg geworden met vele teleurstellingen. Wij denken b.v. aan het feit dat de „invasiemaand” wel werd uitbetaald aan hen die in September 1944 in actieven dienst waren, terwijl zij, die door hun goede Nederlandsche houding tijdens de bezetting reeds lang te voren waren ontslagen of genoodzaakt waren te verdwijnen, deze uitkeering van één maand salaris niet ontvingen. Ook dat „recht” wordt nu „hersteld”.

Het was ons A.R. Tweede Kamerlid Mr J. Algera, die in de vergaderingen der Tweede Kamer van 21 en 29 November 1946 op voortreffelijke wijze op dezen ongewenschten toestand de aandacht vestigde.

Al is dus veel geduld noodig geweest; al is pas na aandrang der volksvertegenwoordiging het aanvankelijk gekozen percentage van 70 tot 100 verhoogd; het einde komt in zicht.

En zij, die naar de oplossing verlangend hebben uitgezien zullen onzen Kamerleden Mr J. Algera en Stapelkamp dankbaar zijn voor hun bijdrage ter verkrijging van herstel van recht.

H.

zich voorts reeds eenige malen nieuwe gezichtspunten voordeden, welke tot nadere overweging noopten. Van sommige zijden wordt sterke aandrang uitgeoefend om den burgemeester in zijn ambt te herstellen, terwijl van andere zijde met klem betoogd wordt, dat vruchtbare samenwerking met den betrokkene is uitgesloten.

De meeningen ter zake bleken tot dusverre niet alleen sterk verdeeld, doch ook niet stabiel te zijn.

De ondergeteekende hoopt inmiddels spoedig in de gelegenheid te zijn een beslissing te nemen.”

Wij brachten zelf eenige onderstreepingen aan, omdat we naar aanleiding van het vet gedrukte eenige opmerkingen willen maken.

Voorop stellen we, dat de z.g.n. zuivering moet blijven binnen de sfeer van het recht. In dit geval is met de handhaving van het recht de Regeering belast. Dat recht dient naar onze meening streng te worden gehandhaafd. Destijds is voor de indiening van klachten een termijn gesteld. Uit het antwoord krijgen we den indruk, dat een nader ingekomen klacht wel in behandeling is genomen. De vraag mag worden gesteld of het met een goede rechtspleging verenigbaar is, dat in dit geval deze termijn niet geldt en men dus practisch kan blijven aanklagen, zoolang de Minister geen beslissing heeft genomen. Wij zouden dit eventueel niet juist achten. Er is blijkbaar een deel der gemeente dat den burgemeester in zijn ambt hersteld wil zien, terwijl een ander deel van een tegenovergesteld gevoelen blijk geeft. Doch er is niet alleen sterke verdeeldheid, er is zelfs geen stabiliteit. Wie heden vriend is, ontpopt zich morgen als vijand, of omgekeerd.

Er is over de zuivering reeds veel geschreven. Wij hebben er weinig lof en veel critiek over kunnen lezen.

In het hier aan de orde zijnde geval willen we ons vanzelfsprekend niet mengen. We kennen de omstandigheden in het geheel niet.

Wij meenen echter duidelijk te moeten stellen, dat het de taak van de Overheid is om het recht toe te passen en te handhaven. Dat is niet de taak der burgers. Er zijn, speciaal bij de „zuivering van den burgemeester” donkere bladzijden in het zuiveringsboek ingeslopen, door „sterke aandrang van sommige zijden” en ook doordat „van andere zijde met klem werd

betoogd". De Regeering draagt haar verantwoordelijkheid. Zij deelt die niet met de bevolking der gemeente waar een burgemeester gestaat is. Wij zien in dit luisteren naar „sommigen" en „anderen" het ernstige gevaar, dat daardoor het recht in de verdrukking zou kunnen komen.

Er is op het gebied der zuivering een praktijk ontstaan, die we „niet-gepubliceerde-jurisprudentie" zouden kunnen noemen, doch waarover men uiteraard op het centrale punt, het Departement van Binnenlandsche Zaken de beschikking heeft. Er zijn dus normen. Wij willen ons van beoordeeling dezer normen onthouden. Doch om der wille van de rechtsgelijkheid dienen zij ook in dit geval te worden toegepast. Primair is dus de vraag: Welke zijn de daden van den betrokkene en welke uitspraak wordt als gevolg van die daden door het recht geëischt. Daarmede is naar onze overtuiging de zaak principieel gesteld. Het gezag bestelt het recht.

Doch ook praktisch is een andere oplossing onaanvaardbaar, want niemand kan eenige garantie geven dat de contrasteerende meeningen ná de beslissing stabiel zullen worden.

Voor ontslag moeten gegronde redenen zijn, dus redenen die gegrond zijn op de gedragingen van den man over wiens lot moet worden beslist.

Dan wordt het recht gehandhaafd.

En tegenover een instabiele volksovertuiging wordt ook het gezag gehandhaafd. H.

Boekbespreking

HET JONGSTE GESCHRIFT VAN
Ds A. A. VAN RULER:

„Visie en Vaart"
Amsterdam 1947

Boekbespreking door Mr I. A. Diepenhorst.

Ds A. A. van Ruler heeft tijd gevonden om vlak voor zijn promotie in de godgeleerde faculteit, in een nieuw, uitvoerig werk, rekenschap van zijn gevoelens af te leggen omtrent enkele staatkundige vraagstukken, die op het ogenblik ons volk bezig houden. De hier opgenomen bonte reeks van artikelen en verhandelingen, waarvan de kleinste drie en de grootste bijna tweehonderd bladzijden telt, bevat in sommige opzichten niets nieuws, vergeleken met 's schrijvers voorafgaand boek: Religie en politiek. Op vele punten is de wijze van behandeling even breed. Verscheiden omschrijvingen worden bijna letterlijk herhaald. In het denken van den auteur heeft zich geen merkbare verandering voorgedaan, bij een zo levendige geest een opvallend ding. Maar toch treffen ook nu weer pakkende uitdrukkingen, gedurfde beelden, pikante, raadselachtige of tot verzet uitlokkende beweringen. Daarenboven is de

uitleg van de Schrift telkenmale verrassend, niet zelden indrukwekkend en in de hoogste mate overtuigend. De in dit boek over de doodstraf geleverde beschouwing zal, in weerwil van de hier en daar hinderlijke uitvoerigheid, door geen beoefenaar der theologische ethiek kunnen worden veronachtzaamd. Men weet eigenlijk met Ds van Ruler bij tijden niet goed raad. In dit opzicht herinnert hij in de verte aan Winston Churchill. Van deze getuigt een biograaf dat hij half a Pitt' en „half a Puck" is, wat zeer vrij vertaald half genie, half grapjas betekent. Bij de schrijver van „Visie en Vaart" krijgt men een enigermate gelijke indruk. Is hij profeet? Soms zeker, want zijn woord ontsluit wijde vergezichten. Maar tegelijk zoekt zijn speelsheid naar middelen, om zichzelf en anderen in het ootje te nemen.

Bewijs van deze dingen is overvloedig aanwezig. De geschiedenis heet de reidans der daden Gods. 1) De menselijkheid Gods, de komst van Christus in het vlees, wordt de feitelijke en werkelijke verhindering van de vergoddelijking van de mens genoemd 2). Deze mens woont niet alleen op de aarde, maar de levende God en de afgoden wonen er ook. 3) Het is ongerijmd om van een gereorganiseerde hervormde kerk zich een gulden toekomst te dromen, want in Kanaän was het gevaarlijker dan in Egypte. 4) Naar hervormde zienswijze heeft Europa geen centrum, of het moest Golgotha zijn. 5)

Deze flitsende invallen getuigen niet slechts van sprankelend vernuft, doch laten zich ook vrijwel alle gemakkelijk verdedigen. Hoe echter te oordelen wanneer de kerk wordt aangeraden om te gaan spelevaren op de open wateren der schriftwaarheid, en dit dan bij tijden zelfs achter de door de belijdenis uitgezette bakens langs, daar eerst zo de verkondiging lokkend wordt, terwijl de apostel trouwens reeds zeide: er moeten ook ketters zijn. 6) Niet alleen de bereids in „Religie en politiek" eervol vermelde K.L.M., ook de Afsluitdijk is thans een gestalte die uit het gereformeerde levensgevoel op kwam, 7) en de Zondagsrust der P.T.T. vormt een blijk van theocratie. 8)

Zeer stout, ofschoon niet volkomen nieuw, klinkt de stelling dat het evangelie een vorm der wet is, 9) en dat in de handhaving van het recht een staatkundige uitbeelding plaats vindt van het offer der verzoening in de concrete existentie. 10) De vermetelheid ontzaardt schier in ketterij wanneer opgemerkt wordt, dat de staat meer en breder dan de kerk bezig is met het Koninkrijk Gods, omdat hij cultuur schept waarin de Heilige Geest wonen wil. 11) Evenzeer kweekt het verkeerde inzichten en misverstand om de maaltijd-thuis te plaatsen boven het Avondmaal, zoals in onmiddellijke aansluiting op het zo juist aangehaalde geschiedt. 12) Deze uitzonderlijke meningen zijn uitvloeisel van een merkwaardige opvatting omtrent de staat, welke eigenlijk de sleutel op de ganse hier aangetroffen gedachtenwereld is.

Vluchtige beschouwing van de in „Visie en Vaart" gehuldigde leer om een christelijke staat, vermag weinig opvallende bestanddelen te ontdekken. Dat de neutrale staat wordt afgewezen 13) is niets bij-

zonders. Dat de „Trouw-groep” — die, zo zij mocht bestaan, nog niet met de antirevolutionaire partij te vereenzelvigen valt — wél de neutrale staat leren zou, 14) is een dermate algemeen verspreide dwaling, dat uitvoerige vermelding achterwege kan blijven. Evenmin verdient het feit, dat de handschoen weder opgenomen wordt voor het oude artikel XXXVI der Nederlandse geloofsbelijdenis en voor een uitbouw van dit deel der confessie, afzonderlijke signalering. 15) Ook de manier waarop de verhouding van kerk en overheid wordt aangegeven, schijnt aanvankelijk niet zeer belangwekkend. Dat de kerk weigert over bepaalde politieke vragen te zwijgen en zich tot volk en overheid richt met haar gezaghebbend woord, 16) is een vaak vernomen geluid, waarmede ook de antirevolutionairen instemmen. Wanneer evenwel Van Ruler zegt, dat het centrum van het gemeenbest gelegen is in de viering van het sacrament des Avondmaals, 17), dan wordt de betrekkelijke nieuwheid, de verwickeldheid en de wijde strekking van zijn inzichten openbaar. Al waren de meeste reeds bekend uit „Religie en politiek”, ze ontvangen in het ons bezighoudende boek een verhelderende uitwerking.

De staat zij in zijn gehele optreden christelijk — zie hier het punt, van waaruit de lijnen getrokken worden en wel in dier voege, dat er terzake vrijheid van geweten en vrijheid van godsdienst, bijkans een terugkeer plaats vindt naar het standpunt, dat de katholieken in beginsel steeds, en dat vele zonen der reformatie lange jaren hebben ingenomen. Al verklaart de auteur uitdrukkelijk geen pleidooi voor de heksenprocessen te willen houden, 18) hij spreekt er toch later over in een verband, dat ze vrijwel verontschuldigt. 19) Ten aanzien van de geoorloofdheid der ketterstraf lijkt hij te aarzelen, 20) maar hij leraart ronduit de intolerantie, de onverdraagzaamheid van de staat. 21)

Ook elders blijkt de toenadering tot voorheen gangbare opvattingen. Hoewel er gewaarschuwd wordt tegen verkerkelijking, ziet de kerk zich een brede taak toebedeeld. Het is toch zaak, dé veilige haven van de christelijke partij te verlaten — aldus luidt de raadgeving — om met de kerk te gaan varen op de open wateren van het nationale leven, daar deze immers let op de principiële koers, die het regeringsbeleid neemt 22) en onophoudelijk op het terrein der staatkunde spreekt. Zo mag zij in het huidig oogenblik niet zwijgen over de koloniale kwestie, 23) want het gaat hier om de vraag of opheffing der koloniale verhouding voor God verantwoord is, of de nieuwe rijkseenheid een ellips moet wezen met Jeruzalem en Mekka als de beide brandpunten, 24) of Christus met Mohammed en Boeddha in hetzelfde vlak zal staan 25) De ene nationale cultuur, waar God gediend wordt, 26) vormt het grote doel. Daartoe moet de staat weer op zijn oorspronkelijk voetstuk worden geheven en moet de overheid weer verschijnen in haar volle betekenis als uitwendig middel der genade. 27)

Deze gehele reeks van deskundig bepleite voorstellingen blijft onaanvaardbaar, zolang niet wordt aangetoond, dat het de taak der overheid is om

beide wetstafelen te handhaven. Over het zeer moeilijke vraagstuk van de verhouding, waarin de staat zich tot Christus' kruis en opstanding bevindt, bewaren wij thans het stilzwijgen, omdat het bij uitstek theologisch is. Maar het volop politieke probleem van de overheid in haar betrekking tot de wet Gods, kan niet worden omzeild. De overheid heeft, zo goed als ieder ander, de tien geboden te gehoorzamen, maar de zorg voor de naleving vinden wij in de Schrift niet op haar schouders gelegd. Deze vestigt nu eenmaal geen andere indruk, dan dat de mens, gelijk hij in het paradijs vrijuit kon kiezen tussen goed en kwaad, ook thans de keuze tussen God en satan volbrengen mag zonder uitwendige pressie der overheid. Wie overheid en gezin de hun passende taak toebetrouwt in overeenstemming met het bijbels getuigenis, maakt overheid en gezin niet neutraal. Erkenning der beperktheid van overheids- en gezinsbemoeiingen doet beide niet onzijdig wezen, onttrekt ze niet aan het bevel Gods, maar verschaft integendeel de enige mogelijkheid voor vervulling der tot hen uitgegane roeping.

Wat in het bijzonder de taak der kerk betreft, zij bezit die stellig ook ten opzichte van het politieke leven, maar dit is nooit een vrijbrief om kerk en politiek nu op ontoelaatbare wijze met elkander te verweven. De kerk bevindt zich, wanneer er staatkundige kwesties aan de orde komen, meestal niet strikt op haar eigen terrein, en zulks maant reeds tot voorzichtigheid. Terecht heeft men in Nederland geen kerkelijke, maar politieke partijen gesticht, die zich op de grondslag van de christelijke beginselen plaatsten. Christelijke staatkunde moet vrijheid van beweging bezitten, moet christelijk kunnen wezen zonder kerkelijk te worden.

Op de kerk rust de plicht, haar stem te verheffen wanneer het evangelie op enigerlei manier schade lijdt. Indien er inbreuk wordt gemaakt op het christelijk geloof of op het christelijk leven, dan zal zij onomwonden dienen te getuigen. Zij doet dit alsdan ambtelijk, met een „Zo zegt de Here”. Zij bezit de bevoegdheid, haar tuchtmacht achter dergelijke uitspraken te plaatsen en kan soms niet anders dan aldus te werk te gaan.

Maar zij zie angstvallig toe, wanneer een dergelijk optreden verantwoord is. De hervormde kerk heeft onlangs klaar en weloverwogen gesproken over de geoorloofdheid van de doodstraf, naar luid van het evangelie. De hervormde kerk heeft ook een schrijven doen uitgaan over de radiokwestie en het Indonésische vraagstuk. Kan zij zich, gesteld dat zij het wilde, met haar tuchtmacht achter beide laatste uitspraken stellen?

Om ons tot het laatste punt te beperken, daar Ds van Ruler er breed over handelt en hier voor de kerk een profetische taak aanwijst, het is in het algemeen uitgesloten dat de kerk over de beste wijze, waarop een koloniale verhouding bestendig wordt of verdwijnt, komt met een ambtelijke boodschap, waarvoor zij onderwerping vraagt. Hierop bestaat slechts één uitzondering: de kennelijke aandrang van het gebod des Heren. Zou in Engeland de Anglicaanse kerk telkens hebben kunnen beslissen of Zuid-Afrika, Australië, Nieuw-Zeeland langs

De Partij van de Arbeid en de Landbouw

Mr W. RIP

De P. v. d. A. heeft het druk met het formulieren van haar politieke wensen.

In 1946 heeft zij in aller eil een Urgentieprogram in elkaar gezet. En dat is niet eenvoudig als men een half jaar tevoren nog niet wist of men wel „partij” werd of niet!

Thans is een door het Partijbestuur ingestelde Commissie klaar gekomen met het ontwerpen van een beginselprogram. Op een congres van de P. v. d. A. gehouden van 24—26 April 1947 is het ontwerp aanvaard.

Wij zullen het program niet in den brede bespreken, doch maken slechts enige opmerkingen over de agrarische paragraaf. We moeten voor dat doel eerst enige andere paragrafen passeeren.

- I. Doelstelling: Democratisch Socialisme.
- II. Veroordeling van het kapitalisme.
- III. Groei naar het socialisme.
- IV. Economisch leven.

Onder III. wordt gezegd, dat het verzet tegen structuur en geest van het kapitalisme steeds dieper wortel schiet, niet alleen in de arbeidersklasse, maar ook in grote groepen van de overige bevolking, zoals boeren, oude en nieuwe middenstand en intellectuelen van hoe uiteenlopende levensovertuiging ook.

We weten nu in elk geval dat ook onder de boeren het socialisme toeneemt. Volgens punt III. ook in onzen Protest. Christelijken kring.

Niets van gemerkt, zult U zeggen! Wij ook niet!

De laatstgehouden verkiezingen hebben juist aangetoond, dat het platteland in het algemeen, trouw gebleven is aan de Protest. Christelijke beginselpolitiek.

Afgezien van alle andere overwegingen is het zeer goed te begrijpen, dat de boeren niets van het socialisme van de P. v. d. A. moeten hebben.

Immers waartoe leidt dat afwijzen van het z.g.n. kapitalistisch stelsel? Tot „gelijk opdelen” denkt de naïeveling.

Geen kwestie van!

Luister slechts:

„Het hoogste richtsnoer voor de algemeene politiek van het democratisch socialisme is dientengevolge de geleidelijke socialisatie langs vreedzamen weg”.

En verder:

„Dit (vergroting van het kapitaalbezit van de gemeenschap) kan geschieden door middel van speciale belastingen van het particuliere vermogen, welke beogen bestaand vermogen van de particuliere sector naar de publieke sector over te hevelen, ...

(Men zie: Hofstra, Socialistische belastingpolitiek, blz. 265).

De boer en tuinder, groot geworden als particulier ondernemer met gevoel voor zijn verant-

de juiste wegen min of meer vrijgemaakt zijn van het moederland? on de kerk de oplossing van de Ierse kwestie geven? Is zij bij machte heden voor Birma en Voor-Indië de meest wenselijke constituties te bieden? Gelijk de kerk in de sociale kwestie tegen schromelijk onrecht protesteert, maar de uitwerking der sociale verhoudingen aan anderen overlaat, zo kan zij in de Indonesische vragen de revolutie veroordelen, de godsdienstvrijheid op het hart binden, de kerstening met profetische kracht verdedigen, maar zij is als regel niet in staat de feitelijk juiste oplossing aan de hand te doen. Hoe snel zou zij trouwens niet met deze of gene mening vereenzelvigd worden en welk een schade leed dan haar aanzien!

Op deze gronden worde het boek, dat Ds van Ruler schreef, onder erkenning van de opvallende verdiensten, afgewezen. Het bevat soms profetie, soms fantasie. Het begeert met de werkelijkheid te rekenen 28) en ziet die toch vaak over het hoofd. Het miskent het standpunt van andersdenkenden, het is theologisch niet altijd zuiver, het bergt zelfs enig gevaar van staatsalmacht in zich. Desondanks is het immer belangwekkend. Het prikkelt tot na-

denken en vormt, in weerwil van de genoemde gebreken, een waardevolle bijdrage tot de bezinning op een christelijke staatkunde.

- 1) Visie en Vaart, 73.
- 2) A.w. 244.
- 3) A.w. 196.
- 4) A.w. 114.
- 5) A.w. 14—15.
- 6) A.w. 79. Opgemerkt zij, dat de schrijver nadrukkelijk leertucht bepleit en dit met het bovenstaande verenigen kan; a.w. 62—63.
- 7) A.w. 74.
- 8) A.w. 168.
- 9) A.w. 391.
- 10) A.w. 395.
- 11) A.w. 156.
- 12) A.w. 156.
- 13) A.w. 28.
- 14) A.w. 173.
- 15) A.w. 83.
- 16) A.w. 27.
- 17) A.w. 35; op een andere plaats wordt het heil des Heren het middelpunt van het gemenebest genoemd: A.w. 384.
- 18) A.w. 217.
- 19) A.w. 350.
- 20) Vergelijk a.w. 386.
- 21) A.w. 140.
- 22) A.w. 35 en 36.
- 23) A.w. 128—129.
- 24) A.w. 174.
- 25) A.w. 141.
- 26) A.w. 24.
- 27) A.w. 392—393.
- 28) A.w. 138.

woordelijkheid jegens zijn bedrijf, zijn naaste en zijn God, schuwt de overspanning van den Staat als kapitaalvormer.

Nog eens: afgezien van alle andere overwegingen, verzetten wij ons reeds op praktische overwegingen tegen het doen van slechts één enkele stap in die richting. Reeds thans weten wij maar al te goed wat het wil zeggen: De Staat als bereddenaar van het economisch leven!

* * *

Paragraaf IV., onder 11 van het beginselprogramma handelt dan over den Landbouw.

We laten deze passage hier onder in haar geheel volgen:

„Teneinde de stoffelijke en geestelijke welvaart van het platteland binnen het geheel van het Nederlandse volk te bevorderen, voert de Partij een politiek, welke eis gericht op een zo doelmatig mogelijk gebruik van den grond en welke de eigendomsrechten daaraan ondergeschikt maakt. Dit betekent, dat de grond- en pacht-prijzen worden vastgesteld in overeenstemming met de opbrengstwaarde van den grond, dat bij opvolging de keuze van de grondgebruiker wordt onderworpen aan de goedkeuring van bijzondere organen en ongewenste splitsing van bedrijven wordt voorkomen. Van gemeenschapswege ontgonnen en nieuw ingepolderde gronden behoren in handen van de gemeenschap te blijven”.

Het is niet mogelijk op alles wat hier ter sprake wordt gebracht, in te gaan.

Slechts een tweetal algemene opmerkingen. In de eerste plaats wijzen wij er op dat, wanneer opgemerkt wordt, dat de Partij een politiek voert welke is gericht op enz., de Staat gedacht is als de instantie die al die wensen moet bevredigen.

De Staat, de gemeenschap, de banden van de gemeenschap van gemeenschapswege, het is alles hetzelfde!

Wij nu verzetten er ons tegen steeds maar de taak van den Staat te vergroten ten koste van de rechten van particulieren. Natuurlijk heeft de Staat een belangrijke taak op economisch terrein. Doch maar steeds te zitten wringen en breken aan het eigendomsrecht en het privaatsbezit, dat is in strijd met onze maatschappij-opvatting. De Staat zien wij, indien zij zich op een gebied gaat bewegen, dat het hare niet is, als een groot gevaar. Een groot gevaar voor bedrijfsvrijheid, maar ook voor onze geestelijke vrijheid. De bezettingstijd — maar ook de tijd daarna — heeft deze stelling voor ons aller oog in de practijk bewezen.

In de tweede plaats zij er de aandacht op ge-

vestigd, dat men blijkbaar niet precies weet hoe het nu eigenlijk moet met de socialisatie van den bodem. Dat is ook wel lastig met zo'n „doorbraakpartij"! Want het is een bont gezelschap!

We hebben zo de indruk dat men getracht heeft de scherpe kantjes er een beetje af te halen.

In het Urgentieprogram van de P. v. d. A. van vorig jaar werd over de hier in geding zijnde materie gezegd:

„Een grondpolitiek, die de grond- en pacht-prijzen stabiliseert, de zorgt voor een goede verdeling van de grond over de bedrijven en die in handen van de gemeenschap brengt; (eveneens) ontginningen en nieuwe inpolderingen, zomede ongebruikte gronden en gronden van grote verpachters voorzover het algemeen welzijn dat vereist.”

Hier wordt dus duidelijk gesproken van socialisatie der productiemiddelen, in casu de bedrijven.

In het beginselprogramma spreekt men iets vaag over het ondergeschikt zijn van de eigendomsrechten en van het laten blijven van gronden die reeds thans in handen van de gemeenschap zijn.

Hoe dit alles ook zij: hier is wel geheel zoek de juiste onderscheiding tussen de taak van de Staat en het maatschappelijk leven zelf. Zij die het anders zien, bieden zich zelf — dus ook de arbeiders — en hun bezit gewillig aan de Staat en keren terug tot een toestand van horigheid die maatschappelijk en geestelijk funest is. De geschiedenis heeft dit voor onze plattelandsbevolking reeds meer dan eens bewezen.

Daarom moet de openlijke of gecamoufleerde aanslag op ons grondbezit door de P. v. d. A. gepleegd, worden afgeslagen.

Minister Lieftinck, lid van de P. v. d. A., zegt dan ook: Sparen, sparen, sparen! Er zijn boeren die dat niet erg goed „begrijpen"!!

Doet mee
Werft een abonné

Als het kan

twee!

De oude kous

D. W. Ormel

Het zij ons vergund, ter inleiding van ons be-
toog, voor U op te roepen het beeld van een
echten, ouderwetschen gierigaard.

Hij woont natuurlijk ver van het dorp in de
landelijke eenzaamheid. De tijd van de hande-
ling is even vanzelfsprekend een stormachtige
herfstavond. Hoor, hoe de wind raast om het
eenzame, bouwvallige huisje, luister, hoe de
regen klettert op de luiken.

Daarbinnen bereidt de oude zich voog op den
eeredienst van zijn god Mammon.

Tusschen de windvlagen in luistert hij scherp,
of op den landweg geen voetstappen zijn te
hooren. Maar neen, het tijdstip is goed geko-
zen; het is geen weer om een hond eruit te stu-
ren. Dan vergewist hij zich nog even, of de
grendels voor en achter wel goed voor de de-
ren zijn geschoven. Vervolgens strompelt hij
naar het havelooze bed, grabbelt onder de
gore dekens en komt terug met een oude kous,
waarvan hij den inhoud uitstort op de groeze-
lige tafel, die eens witgeschuurd is geweest. De
staande petroleumlamp verlicht met zijn gou-
den schijnsel het tafelvlak, maar houdt de hoe-
ken van de kamer in schemering gevangen.

Ha, daar liggen ze, de groezelige, in elkaar
gefrommelde bankbiljetten. Hij laat ze zorgvul-
dig tellend door zijn bevende vingers glijden.
Maar dan begint zijn gezicht op te leven in
krampachtig begeeren. Hij neemt één voor één
de gele goudstukken in zijn hand en wendt ze
al keurend om en om..... Zijn handen, blauw-
beaderd en oud, trillen van een hartstocht, die
zijn gezicht vertrekt in een grijns van wel-
lust.....

Maar genoeg.

We zijn het al aanstonds met elkaar eens, dat
de dienst van dezen god een harde dienst is.
De oude ontzegt zich zelf het allernoodzake-
lijkste om maar geld bijeen te garen. Hij
spaart.....

De man is diep te beklagen, dat staat vast. Is
echter dat sparen nuttig? Is het geen nuttige
bezigheid, heilzaam voor de maatschappij en
van groote beteekenis voor de gemeenschap?

Indien ge, lezer, deze illusie mocht hebben,
moet ik ze U aanstonds ontnemen. Wat hier
gedaan wordt, is niet alleen dwaas en in-
droevig, maar zonder eenige reserve schadelijk
voor de gemeenschap. Onder de huidige om-
standigheden zou het uit economisch oogpunt

nog door den beugel kunnen, onder normale
omstandigheden — en daar hebben wij het nu
over — is zulk sparen zonder meer funest.

We willen trachten dat ook te bewijzen.

Gesteld, dat alle Nederlanders — het lijkt er
op 't oogenblik niet erg op — plotseling door
een epidemie van gierigheid worden aangetast
en allen eensklaps zouden besluiten een kwart
van hun inkomen op te bergen in een oude
kous.

Wat zou er dan gebeuren? Wel, het evenwicht
tusschen geld en goederen zou grondig wor-
den verstoord. Er zou immers krachtadig
moeten worden bezuinigd. Dat zou slechts in
beperkte mate kunnen geschieden op de aller-
noodzakelijkste levensmiddelen. Alles wat
echter maar eenigszins daar boven uitgaat, zou
in den ban moeten worden gedaan. Het rooken
zou moeten worden beperkt — op zichzelf al
uiterst gevaarlijk voor de gezinsvrede. Geen
bloem, geen fruit zou worden gekocht; op kle-
ding en huisraad zou moeten worden bezuinigd.
Welnu, dat zou onverbiddelijk leiden tot een
faillissement van de sigaren- en bloemenwin-
kels, van manufacturier en meubelhandelaar.
Dit zou op zijn beurt weer zijn terugslag heb-
ben op andere neringdoenden en de ramp zou
niet te overzien zijn. Het zou niets meer of
minder zijn dan opzettelijke verarming, econo-
mische zelfmoord.

Men bedenke hierbij, dat onder de in een
onderneming samenwerkenden — onderne-
mers, kapitaalverschaffers, arbeiders — in het
algemeen genomen de opbrengst van het pro-
duct wordt verdeeld. Tegelijk met het ontvan-
gen daarvan wordt dus feitelijk de koopkracht
geschapen om het voor de consumptie te kun-
nen besteden. Natuurlijk moet hierbij de
arbeidsverdeling in het oog worden gehou-
den, maar globaal genomen staat het toch zoo,
dat het inkomen van de producenten noodig is
om het maatschappelijk product te koopen.
Wordt een deel van het inkomen dus in een
oude kous opgeborgen, dan vindt een evenredig
deel van het maatschappelijk product geen
kopers tegenover zich en is het evenwicht
verstoord.

Ge hebt ons natuurlijk al lang tegengeworpen,
dat het papier geduldig is, maar dat wij U niet

wijs kunnen maken, dat sparen niet nuttig en noodig zou zijn.

Zonder kapitaalvorming.....

Kalm aan, lezer. Wij hebben niet meer en niet minder beweerd, dan dat het sparen in een oude kous, het alleen maar onttrekken van koopkracht aan de consumptie, schadelijk is. Het wordt echter pas een nuttige bezigheid, zoodra er iets anders bij komt. Zoodra nl. dat gespaarde geld wordt besteed voor productieve doeleinden. Om het in de taal der economen te zeggen: Sparen is alleen nuttig, wanneer er nog iets op volgt, nl. investeren. Sparen en investeren, dat heeft de maatschappij noodig. Had onze gierigaard zich verdienstelijk willen maken tegenover de gemeenschap, dan had hij voor het gespaarde geld effecten moeten kopen. Dan was het terechtgekomen bij een ondernemer, die het had kunnen gebruiken voor de financiering van de oprichting van een fabriek, den aankoop van machines en grondstoffen en het betalen van de loonen van de arbeiders. Of hij had het aan een bankinstelling moeten toevertrouwen, die er wel weg mee had geweten om het tot nut van de gemeenschap te doen strekken.

Wat toch is het geval?

Wanneer er niet gespaard én geïnvesteerd zou worden en dus al het inkomen voor de consumptie zou worden gebruikt, dan zouden de fabrieken en installaties, de machines en werktuigen langzamerhand gaan slijten, waardoor de arbeidsproductiviteit zou worden aangetast. Er zou dus hoe langer hoe minder worden voortgebracht en dat zou beteekenen, dat er hoe langer hoe minder goederen te verdeelen zouden zijn, hetgeen tot verarming zou leiden. De onder ons volk te verdeelen „koek” zou allengs kleiner worden en ieders aandeel evenredig verminderen.

Nu plegen de ondernemingen zelf de afschrijving op gebouwen en machines in hun kostprijs te verwerken, zoodat zij zelf voor het op peil houden der installatie kunnen zorgen.

Daarmee zijn we echter nog niet klaar. Dit zou alleen nog maar beteekenen, dat het productie-apparaat niet in omvang en kwaliteit zou achteruit gaan. Bij een groeiende bevolking zouden we echter toch nog armer worden. Daarom moet gespaard en geïnvesteerd worden én voor vernieuwing én voor uitbreiding van het productie-apparaat om in de behoeften der groeiende bevolking te kunnen voorzien.

Volledigheidshalve zij hier vermeld, dat er wel eens hindernissen staan op den weg tusschen

sparen en investeren, doch dat valt buiten het kader van dit artikel.

Nu gebeurt dit sparen niet alleen door particulieren. Hoe langer hoe meer wordt door de ondernemingen (fabrieken enz.) zelf gespaard door niet de geheele winst uit te keeren, doch een deel te reserveeren voor uitbreiding van het productie-apparaat.

Daarnaast wordt er gespaard doordat velen een gedeelte van hun inkomen aanwenden voor pensioenvoorzieningen. Daardoor beschikken levensverzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen over groote kapitalen, die echter over het algemeen niet ter beschikking van handel en industrie worden gesteld, doch belegd worden in obligaties van Rijk, provincie en gemeente of pandbrieven van hypotheekbanken, dan wel in vaste goederen. Het zal de vraag zijn, of in de toekomst ook deze zgn. „institutioneële beleggers” niet een nationaal belang dienen, indien zij ook — zij het in beperkte mate — zouden meehelpen industrie en handel te financieren.

Hierboven gingen we uit van normale omstandigheden, waarin dus sparen en investeren eisch is.

Dit geldt echter in versterkte mate in een tijd, waarin een gehavend en geschonden productie-apparaat moet worden hersteld. Thans is er ook geen gevaar, dat er gespaard wordt en dat er geen emplooi voor is, want er is zooveel te vernieuwen en op te bouwen, dat we daar geen zorgen over hoeven te hebben.

Dat sparen moet gebeuren uit het tegenwoordig inkomen. Niet uit de geblokkeerde gelden, die vroeger werden bespaard. Zouden deze daarvoor worden gebruikt, dan zou dus naast het inkomen, dat dan volledig zou worden gebruikt voor consumptieve doeleinden, een groote hoeveelheid koopkracht op het maatschappelijk product worden losgelaten, hetgeen een inflationistische werking zou hebben.

Wellicht wordt dit nog duidelijker, wanneer we even de geldsluier laten vallen en in goederen gaan denken. Wanneer U spaart, dan kan dit voor U beteekenen, dat U nog een jaar langer doet met het costuum, dat ge in normale omstandigheden al lang door een nieuw hadt vervangen. Wanneer ook anderen dit doen, kan dat geld nu worden besteed om machines te kopen voor den wederopbouw of om materiaal te kopen voor den huizenbouw. Of indien U zich beperkt in de consumptie van

groente kan deze naar het buitenland worden uitgevoerd om te worden geruild voor den invoer van onderdeelen voor een spoorbrug of een vrachtauto. Ook kan het door U bespaarde geld worden gebruikt om de arbeiders te betalen, die aan den huizenbouw of het herstel der spoorbruggen werken.

Wij hopen U duidelijk te hebben gemaakt, dat sparen geen luxe is, maar een levensvoorwaarde voor het Nederlandsche Volk. Nu het Duitse achterland ons is ontvallen en Indië tot dusver nog niet weer tot onze welvaart bijdraagt, zal het meer dan ooit noodzakelijk zijn ons productie-apparaat te vergrooten. Alleen op die wijze kan de vooroorlogsche welvaart zool niet bereikt, dan toch benaderd worden. De landbouw is echter slechts in geringe mate voor uitbreiding vatbaar. Meer dan ooit zal onze aandacht op industrialisatie moeten zijn gericht. En onze industrie kan niet worden uitgebreid, indien ons volk niet bereid is zich in de consumptie te beperken.

Het tragische is daarbij, dat dit juist geboden is op een moment, dat we nog zooveel noodig hebben om den door den oorlog ontstanen achterstand in te halen. Sparen is thans moeilijker dan ooit. Veeleer is er een neiging tot „ontsparring”, d.w.z. voor consumptieve doeleinden aanwenden van vroegere besparingen. Gedeeltelijk wordt dit echter gecompenseerd, doordat de veelal nog hooge prijzen de ondernemingen in staat stellen meer dan normaal te reserveeren. Maar ondanks dat is sparen noodzakelijker dan ooit.

De door Minister Lieftinck in te stellen Nationale Spaarraad, waartoe een wetsontwerp bij de Tweede Kamer is ingediend, zal het Nederlandsche volk moeten opvoeden tot sparen. Moge deze opvoeding de beoogde resultaten opleveren, opdat daardoor de wederopbouw worde bevorderd en bespoedigd. Hoe meer we ons thans ontzeggen, des te sneller zal ons levenspeil weer kunnen stijgen.

Conventions

I. Schuman

Het positieve recht, niet te verwarren met het geschreven recht (*jus scriptum*), kennen wij in ons land uit diverse rechtsbronnen; t.w. a. grondwet; b. wet; c. jurisdictie (rechtspraak); d. gewoonte; e. regelingen van „lagere” wetgevers (als Provinciale Staten; Gemeenteraad; Waterschappen; enz.) In zijn „Formeele Encyclopaedie der Rechtswetenschap” geeft Prof. Zevenbergen de navolgende omschrijving van het gewonterecht:

„Onder gewonterecht in den gangbaren zin van het woord wordt verstaan den wil (of de overtuiging) van de georganiseerde gemeenschap omtrent hetgeen recht zal zijn, blijkende uit hare handelingen (niet, zooals bij het wettrecht, uit haar uitdrukkelijke schriftelijke geformuleerde wilsverklaring)”. Men stelt voor de toepassing van het gewonterecht vaak bepaalde eischen, doch wanneer men in dezen zin van „gewonterecht” spreekt, wordt meestentijds gedacht aan het *privaat-gewonterecht*. (Artikel 3 der Wet, houdende algemeene bepalingen der wetgeving van het Koninkrijk — 1829.)

Wij willen intusschen in dit artikel niet stil staan bij het *privaatrechtelijke gewonterecht*, waarnaar diverse wetten — o.m. het Burgerlijk Wetboek — meerdere malen verwijzen, doch aandacht schenken — summier — aan die regels, welke in het Staatsrecht aangetroffen worden, verankerd zijn in de

rechtsovertuiging des volks en regelmatig nageleefd en opgevolgd.

Het Nederlandsche staatsbestuur n.l. beweegt zich niet alleen naar in de hoogste Staatswet (Grondwet) beschreven normen en naar in andere wettelijke bronnen neergelegde regelen, doch ook ten opzichte van sommige onderdeelen overeenkomstig niet-beschreven directieven.

Deze directieven zijn de z.g.n. „conventions” of „*understandings*”.

In Engeland heeft men reeds sinds jaren her (was Engeland niet immer de bakermat en oorsprong der staatsrechtelijke waarden?) de onderscheiding gemaakt tusschen „*statute law*” en „*common law*”, en daarbij dan nog de „*conventions*”, waaraan door Engelsche schrijvers geen gelijk rechtskarakter wordt toegekend als aan het „*statute law*” en het „*common law*”. Bij bestudeering van het Engelsche staatsrecht kan worden opgemerkt, dat onder die *conventions* verstaan dient te worden die regels van politieke moraliteit, welke niet kunnen worden genegeerd zonder schade aan den Staat toe te brengen. Het betreft dus een complex van voorschriften, die tot leidraad dienen aan hen, die de *facto* staatkundige handelingen hebben te verrichten en die, alhoewel onbeschreven, van even groote waardij zijn dan de *principia* der Magna Charta of van The Bill of Rights.

Hebben wij nu in ons continentaal, meer bepaalde-

lijk in ons Nederlandsch, staatsrecht ook reëel te maken met dergelijke abstracte regelen van concreten inhoud t.a.v. hare toepassing?

Inderdaad.

Een enkel voorbeeld.

1. Bij een conflict tusschen Regeering en Parlement, treedt óf het Kabinet af óf vindt Kamerontbinding (resp. der 2e of 1e Kamer) plaats.
2. De Kabinetsformateur wordt meestentijds aangezocht uit die politieke formatie, welke bij een laatste electorale strijd, als praevaleerende boven andere staatkundige partijen, het meest versterkt uit de verkiezingsarena te voorschijn is gekomen.
3. Bij de opening der Staten-Generaal, den eersten Dinsdag der maand September, vindt het uitspreken der z.g.n. Troonrede plaats door het Staatshoofd zelve, terwijl bij de daaraanvoorafgaande sluiting dit geschiedt namens Hare Majesteit door den Minister van Binnenlandsche Zaken.
4. De Kabinetsformateur draagt den titel van Minister-President, hoewel de Grondwet deze titel niet kent. (Wel kent het Regl. van Orde voor de vergaderingen van den Raad van Ministers deze titel sinds korten tijd.)
5. De sanctie-verleening aan een door de beide Kamers der Staten Generaal aangenomen wetsontwerp, welke sanctieverleening als laatste daad der wetgeving in formeelen zin geschiedt door de(n) Koning(in).
6. Het parlementaire stelsel — volgens Buys geen juridiek doch een politiek systeem — heeft niet alleen een feitelijk doch ook een rechtskarakter. En zoo zijn er tal van andere voorbeelden, ontleend aan de practische effectueering der staatkundige beginselen, aan te halen, waaruit blijkt, dat die beginselen niet steeds gefundeerd zijn op en ontleend zijn aan hetgeen rechtstreeks in de Grondwet e.d. is

beschreven. En die niettemin systematisch worden nageleefd en daarom kunnen worden beschouwd als (Kranenburg) regels van „constitutioneele ethiek”. De opvatting van van Bemmelen (in zijn „Bijdragen tot de kennis van het staats-, provinciaal- en gemeentebestuur in Nederland”) dat deze conventions een deel vormen van het staatsrecht en dat zij dus rechtsnormen zijn, is o.i. rationeel en in zooverre wijkt deze opvatting af van het land van oorsprong der conventions (Engeland), waar deze conventions niet tot het recht worden gerekend, omdat de naleving niet door den rechter kan worden geëischt. (In laatstbedoelden gedachtengang, o.m. vertolkt door den Engelschen schrijver Dicey in zijn boek „Introduction to the study of the law of the constitution”, wordt als recht alleen beschouwd dat complex van regels, die voor den rechter gebracht kunnen worden.)

Wanneer men als criteria aangeeft, dat — om te kunnen spreken van conventions — noodig zijn én de rechtsovertuiging des volks én de duurzame naleving daarvan (Krabbe; Struycken) dan is er reden om te constateeren, dat deze conventions zijn aan te merken als regelen inhaerent aan het geschreven grondwettelijk recht.

Het feit, dat bepaalde conventions slechts sporadische accentueering verkrijgen, omdat de voorwaarden ter zake niet altijd in de daadwerkelijke politieke constellatie aanwijsbaar zijn tast het wezen daarvan niet aan en betreft slechts een kwestie van gradualiteit.

Men zal dus o.i. aan deze staatsrechtelijk-gewoonteregels, welke zich wel met name concentreren in het bekende „parlementaire stelsel”, noch normatief- noch rechtskarakter kunnen ontzeggen, al is de opvatting daaromtrent niet generaal onder de staatsrechtbeoefenaars.

Rondom het financiële vraagstuk

N. HOEFLAAK

Na het schrijven van het eerste artikel onder den titel „Spelen met vuur”, waarin ik wees op de vele geruststellende verklaringen, door Minister Lieftinck geuit t.a.v. de dreigende inflatie, heeft men thans, bijna twee jaar na de bevrijding, plotseling deze geruststellende toon laten varen en gevoelt men zich genooddaakt ons volk duidelijk te maken, dat wij zeer arm zijn geworden en groote gevaren onze staatsfinanciën bedreigen.

Wij kunnen ons met het artikel „Zorgen” uit het „Vrijé Volk” van 28 Maart jl. voor ons, alleen maar uitermate erover verbazen, dat van socialistische zijde zóolang werd gezwegen over de zeer zorgelijke financiële positie van ons land.

De Partij van den Arbeid, die in alles gaarne het Engelsche voorbeeld van de Labour-Party

heeft nageaapt, volgt ook thans weer trouw dit voorbeeld. De Engelsche Labour-regeering is „openhartig” geweest, dus mag men ook hier thans gaan vertellen, dat de naaste toekomst er zeer donker uitziet.

Hoewel we ons overigens alleen maar erover kunnen verheugen, dat onze Regeering voornemens is drastisch te gaan ingrijpen en volgens de laatste berichten de voorgenomen bezuinigingen 1/3 deel van onze Staatsbegrooting zullen beslaan, verdient de wijze van voorlichting gedurende bijna twee jaren strenge afkeuring.

Alle dingen, die zoo plotseling in genoemd artikel aan het Nederlandsche volk worden voor-gezet, beteekenen voor den Anti-Revolutionair geen nieuws.

Wij hebben de dingen steeds zoo gezien en

hebben op alle daarvoor in aanmerking komende plaatsen onze stem laten hooren tegen het lichtvaardig omspringen met onze staatsfinancien.

Wij hebben reeds lang geleden geconstateerd, dat het moment zou komen, dat we met onze aankopen in het buitenland niet voort zouden kunnen gaan.

Genoemd artikel zegt: „Amerika toont niet veel lust om ons opnieuw crediet te verlenen. Het is duidelijk wat dit zeggen wil. Als we niets meer kunnen kopen, zullen we ons op grotere armoede hebben voor te bereiden”.

Dit is volkomen juist! Een kind kan dit begripen. Maar waarom dit nu eerst verteld?

Waarom ons volk steeds voorgelouden, dat we ons weer in stijgende lijn bewegen, dat we binnen enkele jaren weer onze internationale handelsbalans in evenwicht zouden hebben, waarom de oogen van ons volk voor de dreigende inflatie gesloten?

De voorlichting van socialistische zijde is op z'n zachtst uitgedrukt, misleidend geweest!

Deed men dit om tot de groote doorbraak te kunnen komen? Deed men dit om de menschen mee te krijgen voor Linggadjati? Men leze weer genoemd artikel in het „Vrije Volk”!

Het is inderdaad niet prettig, vooral niet in tijden van verkiezingen, ons volk steeds maar weer te moeten wijzen op de ernstige financiële positie, maar **waarachtige verantwoordelijkheid** eischt dit!

Laten wij de gevolgen van deze onjuiste voorlichting toch niet onderschatten!

De geest van ons volk is volkomen verkeerd beïnvloed. Men heeft en door foutieve voorlichting en door verkeerd voorbeeld de geest van ons volk weerhouden van den harden, verantwoordelijken plicht alles te doen om een financiële catastrofe te voorkomen.

Alles wat ons volk werd voorgezet, was zóó bezijden den ernst van de werkelijke situatie, dat men zich t.a.v. de financiële vraagstukken volkomen in den mist gevoelde.

Bijna twee jaar heeft men voor een **moreel** herstel van ons volk ongebruikt laten voorbijgaan en een deel ervan is daarbij afgezakt naar een peil, waarvan het misschien pas na jaren weer kan worden opgeheven.

Het artikel in „Het Vrije Volk” vervolgt: „Er blijft ons na verkoop van ons effectenbezit in Amerika, waardoor we het weer een poosje kunnen uitzingen, weinig anders over dan de productie snel omhoog te brengen en oneconomische uitgaven drastisch te beperken, zonder echter te vervallen in de afbraak van sociale voorzieningen en onderwijsbelangen, die het

aanpassingsbeleid van vóór den oorlog kenmerkte”.

Ja, inderdaad. Na ons goud is ons effectenbezit aan de beurt. Dan zingen we het weer even uit! En dan? Ja, dan hebben we een bron van inkomsten opgeruimd en zijn weer op hetzelfde punt beland!

Men moet nu natuurlijk met den ernst van den werkelijken toestand voor den dag komen, maar nu moet men er toch vooral bij zeggen tot geruststelling van de volgelingen, dat, wat er ook moet gaan gebeuren en wat er ook zal moeten worden bezuinigd, men toch vooral niet toe zal komen aan de afbraak van de sociale voorzieningen en onderwijsbelangen, die het aanpassingsbeleid van vóór den oorlog kenmerkte.

Zeer zeker is er critiek te oefenen op onderdeelen van het regeeringsbeleid t.a.v. sociale voorziening en onderwijsbelangen in het vooroorlogsche tijdperk, maar men wil toch wel vooral niet vergeten, dat de financiële positie van ons land er toen heel wat gunstiger uitzag dan thans!

Op het einde van 1939 — tevens het einde van de tienjarige depressie — was onze staatschuld gestegen tot een geconsolideerde schuld van ruim 3 milliard en een vlottende schuld van bijna 1 milliard, dat is totaal 4 milliard. Toen was men van deze cijfers reeds sterk onder den indruk.

Iedere Minister van Financiën zou thans — als hij het kon — tegen het plafond springen, indien hij zeggen kon dat er „slechts” een schuld van 4 milliard was.

Waar gaan we thans heen? We spreken nu over 25 en 30 milliard gulden!

We begrijpen wel, dat het o zo moeilijk en pijnlijk is om socialistische kiezers thans reeds te moeten mededeelen, dat ook de sociale voorzieningen gevaar loopen, maar eerlijk is dit in genen dele.

Geen bouwwerk is duurzaam, wanneer het niet op een degelijke fundering rust. Die fundering trekt echter slechts de aandacht van weinigen. Alleen de facade, die erop wordt opgetrokken, staat in het brandpunt van de algemeene belangstelling.

Zo was het ook met de economische funderingen en de sociale facaden, welke laatste door de politici in alle democratische landen, terwille van hun kiezers, na den oorlog '14/'18 rijker werden versierd en hoger werden opgetrokken dan de kapitaalvorming in die landen gedoogde.

Een gezonde kapitaalinvesteering, waarvoor kapitaalvorming uit besparingen onontbeerlijk

is, is nu eenmaal de voorwaarde voor een redelijk peil van den economischen stroom.

Hiervan wil men in het socialistisch kamp niet weten, althans er niet naar handelen.

Ook thans zal de weerstand der keizers tegen natuurlijke aanpassing aan de na dezen laatsten oorlog ontstane algemeene verarming, het vasthouden aan de nominale waarde van het loon i.p.v. aan de reële waarde, de zucht om minder i.p.v. meer te werken, waardoor de geleden schade zou kunnen worden ingehaald, het economisch herstel ten zeerste belemmeren.

Wij willen dit artikel besluiten met enkele opmerkingen omtrent mededeelingen van Minister Lieftinck t.a.v. het gevaar voor inflatie. Minister Lieftinck wijst er op, dat bij vergelijking tusschen 1939 en 1947 de bankbiljettencirculatie in andere landen nagenoeg even sterk is gestegen en neemt Zweden daarbij als voorbeeld.

Maar wat zegt ons deze vergelijking t.a.v. het inflatorisch karakter van een toename der bankbiljettencirculatie? Wij kunnen hiertegenover de volgende opmerkingen stellen:

- 1e. De absolute grootte doet hier niets ter zake maar alleen de verhouding tot de goederenhoeveelheid is beslissend! In ons land is de goederenhoeveelheid thans veel kleiner dan in 1939, in Zweden is de hoeveelheid niet verminderd.
- 2e. Wij moesten belangrijke buitenlandse credieten opnemen, die de geldcirculatie aanmerkelijk moesten beperken, terwijl Zweden belangrijke credieten aan het buitenland verstrekke.
- 3e. De geldcirculatie wordt hier voornamelijk verhoogd door de tekorten op de staats-huishouding, terwijl deze voor 1947 in Zweden een belangrijk overschot laat zien.

Deze vergelijking is dus te eenenmale onjuist te achten. Men dient in deze vergelijking nog andere gegevens te betrekken, want indien de absolute grootte van de hoeveelheid circulatiemiddelen beslissend zou zijn, zouden ook andere gegevens parallel moeten loopen, hetgeen geenszins het geval is. B.v. bedroeg het indexcijfer van groothandelsprijzen (op basis 1939 = 100) in het laatste kwartaal 1946 in Zweden 170 en in Nederland 263, waaruit duidelijk blijkt, dat de geldcirculatie in Zweden een geheel ander invloed op de prijzen heeft gehad als in ons land.

De stijging van de kosten van levensonderhoud bleven in Engeland, Canada, Ver. Staten, Z.-Afrika en Zweden beneden 50 pCt, in Noorwegen 65 pCt en in Nederland 82 pCt. Ondanks regeeringssubsidie is ook in ons land de prijs van het voedselpakket beduidend meer gestegen dan in de andere genoemde landen.

Voorts werden geruststellende woorden geuit door te wijzen op de verhouding tusschen bankbiljettencirculatie en nationaal inkomen. Nu heeft een vergelijking alleen waarde, wanneer de beide componenten onafhankelijk van elkaar zijn.

Dit is niet het geval met geldcirculatie en nationaal inkomen, omdat het nationaal inkomen niet onafhankelijk is van de geldcirculatie, want het nationaal inkomen berekent men door goederenproductie te vermenigvuldigen met prijs. Het element prijs is niet meer onafhankelijk van de geldcirculatie. Deze prijs wordt enerzijds bepaald door de hoeveelheid goederen en anderzijds door de hoeveelheid geld, welke in omloop is.

Deze vergelijking zegt dus ook niets over het al of niet bestaan van inflatie!

Vervolgens zegt de Minister, dat een blik op de inlagen en opnamen bij de spaarbanken ons niet moet brengen tot de gedachte dat er een volkomen gemis aan spaarzin is, omdat ten tijde van de geld-inlevering ook bedragen zijn geplaatst, die niet tot het eigenlijk spaargeld mogen worden gerekend.

Dit is juist, maar de Regeering heeft deze ingelegde gelden zelf reeds als spaargeld beschouwd en dit geld door het plaatsen van schatkistpapier en ander staatspapier bij de spaarbanken opgenomen voor de financiering van de staatsuitgaven.

Voor het nationale budget kan dus geen verschil meer gemaakt worden tusschen eigenlijk en oneigenlijk spaargeld.

Wanneer de opgestelde berekening hiervan zal kloppen, moet het verschil tusschen inlagen en opnamen uiteindelijk een batig saldo bereiken en 1946 liet dit nog in geen deele zien.

Dit beteekent dus, dat de uitgaven, die men meende uit besparingen te doen, in werkelijkheid uit geldschepping plaats hebben.

Zeer interessant is het in dit verband kennis te nemen van het antwoord van de Stichting tot daadwerkelijke bestrijding van het inflatiegevaar aan den Minister van Financiën.

Met groote belangstelling wachten wij thans op de bezuinigingsmaatregelen van Minister Lieftinck.

Keerpunt

Dr K. Hartsuijker

of verdere achteruitgang

Dat de wereld bezig is te vervallen van nationaal socialisme in internationaal socialisme, mag voor geen onzer onduidelijk zijn. De groote inspanning, dié de vrijzinnigheid zich getroost om dat doel met de grootst mogelijke snelheid te bereiken, moet ieder die meeleeft met wat er in de wereld omgaat, met bezorgdheid gade slaan.

Dezer dagen werd ik daaraan weer eens opnieuw herinnerd, toen iemand mij de eerste twee nummers ter hand stelde van een nieuw tijdschrift: „Het Keerpunt”, internationaal personalistisch tijdschrift, onder hoofdredactie van Dr H. Brugmans.

Internationaal, inderdaad. In elk nummer is de helft van den inhoud gevuld door buitenlanders, die ons in Nederland blijkbaar moeten leiden in politiek opzicht. Ik kan niet allemaal beoordeelen wat dat voor menschen zijn, maar ze zullen op hun gebied wel gezaghebbend zijn. Wij veroorloven ons echter hier en daar eenige verbazing en vroolijkheid.

Zoo zien wij in het eerste nummer een uitvoerig artikel van Herman Rauschnig over de toekomst van Pruisen. Hier doet de ex-nationaal-socialist, maar de later zoo intens felle bestrijder van dat nationaal socialisme, een goed woord voor Pruisen. Wist U dat Pruisen geen feodale staat was? Wist U dat de nihilistische revolutie van het Hitlerdom zomaar het realistische Pruisen heeft misbruikt? Wist U dat Pruisen steeds in de geschiedenis een christelijk en human fundamente in zijn burgers onaangetast heeft gelaten? Wat hebben we dan in Nederland toch een rare geschiedenisboekjes.

Een ander voorbeeld. In het zelfde nummer schrijft ook een Engelsche professor: Prof. Cole over „De West-Europeesche levensvorm” en geeft daar een soort tien geboden voor de ordening van Europa. Wij willen ook deze beschouwingen, waarin tusschen gras en mooie bloemen leelijke addertjes van totalitaristischen aard verborgen liggen, niet analyseeren. Wel willen wij ons even vroolijk maken over een korte biografie, die de redactie over dezen professor bijvoegt. Na verteld te hebben dat hij begon als professor in de wijsbegeerte, vervolgt men aldus:

„Toen hij merkte, dat hij nonsens verkondigde, wijdde hij zich aan de economie en publiceerde.....”

Mogen wij vragen of er een zekere garantie bestaat, dat deze professor ook thans geen nonsens verkondigt?

Toen ik den ondertitel: Internationaal personalistisch Tijdschrift zag, was mijn eerste reactie: dat moet ik lezen, hieruit moet ik nu eens te weten komen wat personalisme eigenlijk is. Na alles wat hierover na onze bevrijding ons onder de oogen kwam, was dat nog steeds niet duidelijk. Ook na lezing van dit tijdschrift zijn de nevels nog niet opgetrokken. Maar dat kan wel aan mij liggen.

Wat wel duidelijk werd, was dat „personalisme” een begrip, een leuze is, waarmee men de massa's weer tracht terug te brengen in het oude socialistische vaarwater. In het voorwoord van het eerste nummer zegt de redactie reeds, dat zij aanvaardt de opvatting van Marx, dat het socialisme de taak heeft om de vroedvrouw te zijn van de samenleving-inbarensnood, en dat deze vroedvrouw dus in de eerste plaats heeft te denken aan het kind dat ter wereld komt. Het is mij echter nog nooit ter oore gekomen, dat vroedvrouwen van tevoren, voor de geboorte dus, konden zeggen hoe het kind er uit zou zien. Maar hier heerscht de overtuiging, dat het een personalistisch kindje zal zijn. Wij zullen maar afwachten. De ouders van dit kindje kennende, zouden wij misschien andere verwachtingen koesteren.

Op vele plaatsen in het blad vinden we pleidooien om te komen tot een samenwerking van Christendom en Humanisme. Blijkbaar moet het begrip „personalisme” dienen om deze beide te vereenigen. Maar nergens wordt aan het Christendom recht gedaan. Het is alles: Christendom boven geloofsverdeeldheid, los van religieuze dogma's. Ons Christendom wordt aangeduid als „traditie”, „conservatief”, „angst voor aantasting van het bezit” enz. enz. Voor de personalisten is er blijkbaar maar één Christendom, dat is het hunne, het vrijzinnige, dat wel Christus noemt, maar Hem niet erkent als Gods Zoon.

Hier wringt de schoen, hier wordt ook alle discussie onmogelijk. Hier kunnen we alleen nog maar de geesten beproeven en op onze hoede zijn.

Een klein stukje in het eerste nummer is in

dat opzicht zeer duidelijk. Vermoedelijk van de hand van den hoofdredacteur, staat er op pagina 105 een artikeltje over „Christendom of Communisme?” Het polemiseert tegen de opvatting, die vooral van R.K. kant veel wordt gehoord, dat de strijd in de wereld gaat tusschen deze beide. De schrijver heeft daartegen bezwaar vanuit Bijbelsch gezichtspunt. En wel omdat hieruit een poging zou spreken om een gelijkstelling te forceeren tusschen Christus en „het” Christendom. Hierdoor zou dan Christus gecompromitteerd worden. Volgens den schrijver is alleen het personalisme, dat aangeeft hoe men denkt dat de wereld idealiter moet zijn, en dat door verschillende menschen verschillend wordt gefundeerd.

En dan volgt de pasage waarbij wij thans den vinger willen leggen:

„Zou in beginsel de ganse Christenheid aan de personalistische zijde moeten staan? In theorie, ongetwijfeld! Maar Franco staat daar niet, en evenmin de Christen-conservatief die huivert voor de aantasting van zijn bezit.

Ja, als de Christenheid uit Christenen bestond.....

Maar thans, nu niemand zeggen kan, bij welk „program” en in welk „front” de Christus-Zelf zou staan — nu blazen wij minder hoog van de toren, en vinden wij elkaar in zakelijk overleg en menselijke beweging, op de gronslag van een gelijkgerichte sociale verantwoordelijkheid en een gezamenlijk aanvaard practisch platform.”

Hier komt dan m.i. de aap uit de mouw, hier staat de vrijzinnigheid te kijk in al haar geestelijke naaktheid. De Christus aan een bepaalde zijde, dat is Hem beschouwen als mensch, van hooge stature misschien, maar dan toch als mensch. Zooals wij misschien wel eens vragen: wat zou Dr Colijn er van denken als hij nog leefde, of: zou Troelstra ook zoo voor die P. v. d. A. zijn geweest?

De Christus-opvatting, die hieruit spreekt is wel zoodanig, dat hier geen aanknoopingspunten zijn voor discussie. Deze Christus is een andere dan de Schriftuurlijke, en de naar hem zich noemende „Christenheid” moet ook een andere zijn.

Hier is het tevens, dat wij op onze hoede moeten zijn. Hier worden gelijk-klinkende begrippen gebruikt, die totaal wat anders zijn dan wat wij er van denken. Wie deze begripsverwarring niet onderkent, loopt in den val, die hier wijd open staat.

Hier is een gevaar voor alle slappe geesten,

die niet geleerd hebben scherp te onderscheiden.

Hier blijkt tevens weer, dat een geest als deze, die in de P. v. d. A. hier in Nederland is belichaamd, funester is dan het Communisme. Het Communisme is tenminste een openlijke tegenstander; het wil van Christus in geen enkelen vorm weten en zegt dat ronduit. Maar hier wordt met mooie woorden een levensbeschouwing gepropageerd, die in wezen afbraak beteekent, en die de menschen die er zich aan overgeven niets in de plaats geeft voor wat het ze afneemt. Dan zal over enkele jaren een nieuwe leuze moeten worden uitgevonden als het personalisme geen enthousiasme meer kan wekken. Maar dan zal het Communisme den oogst binnenhalen.

Dañ blijkt het Personalistisch Socialisme geen keerpunt te zijn, maar verdere achteruitgang. Er is vaak gesproken over een crisis in het socialisme. Ook het blad „Keerpunt” heeft het er over. Het is begrijpelijk, dat men in deze crisis iets wil doen om de zaak op peil te houden. Het is ook begrijpelijk, dat men de meening is toegedaan, dat van het socialisme het heil te verwachten is voor onze geschonden wereld.

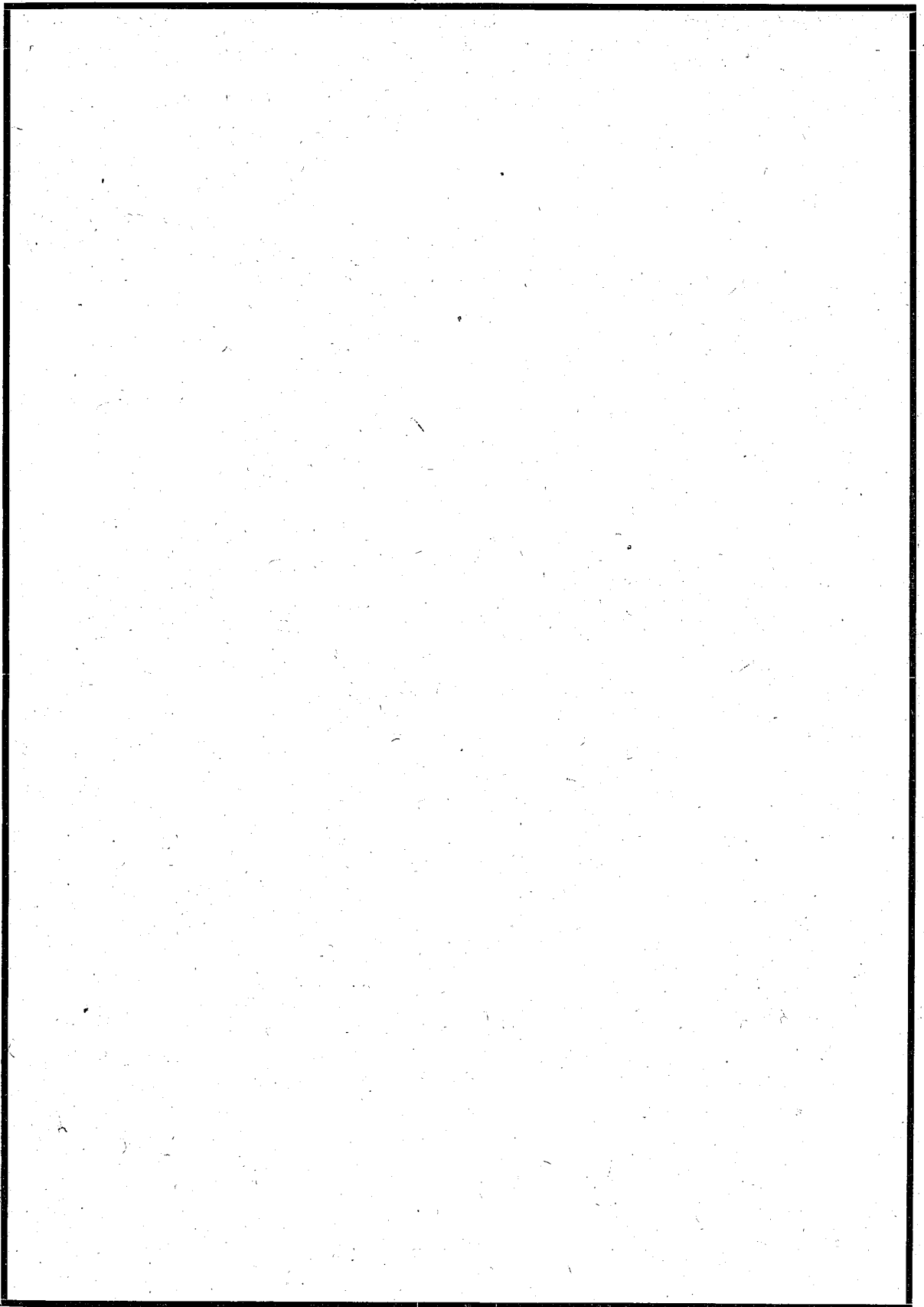
Maar het is geen methode om dan ter bereiking van dat doel een begripsverwarring te stichten waaruit velen niet wijs kunnen worden. Laat men met open vizier blijven strijden. Misschien is deze methode voordeelig om aanhang te krijgen onder de losgeslagen menschen, maar dan is voor ons de taak weggelegd om dit te doorzien en te signaleeren.

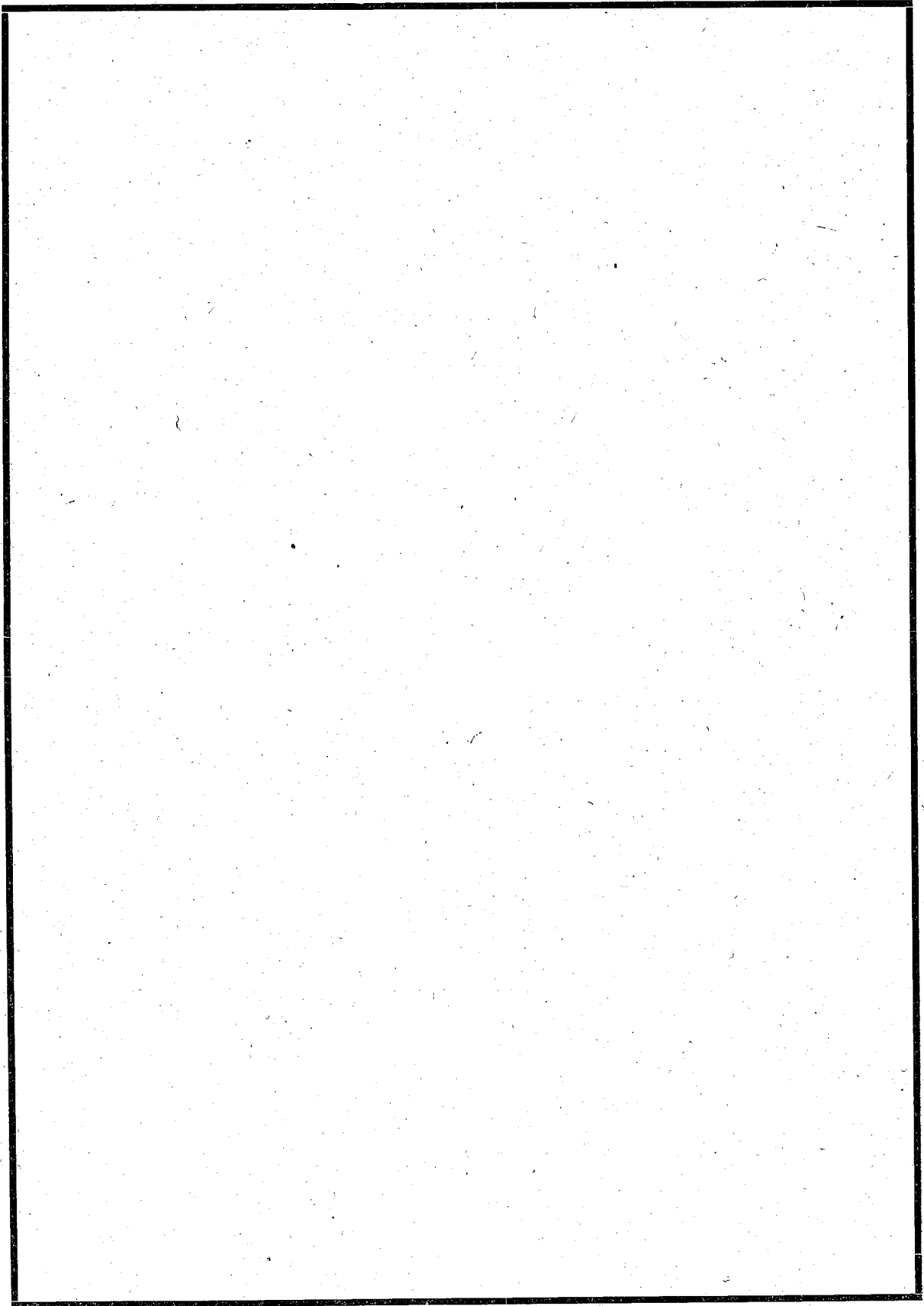
Bij dezen vrijzinnigen greep naar de macht staat voor alle ware Christenen het sein op onveilig. En* wij moeten de bijzienden in onze gelederen helpen van hun kwaal af te komen. Christendom en Communisme, het zijn dan inderdaad de eenige tegenstellingen van betekenis. Het is maar de vraag waar wij het personalistisch socialisme willen rubriceeren. Zelf doen zij het (voorloopig?) bij het Christendom, maar gezien de doelstellingen behoorren zij in werkelijkheid tot het tweede.

Stalin zelf kan ze dat leeren. Zooals zoo vaak, fungeert het Communisme als „enfant terrible”. Toen een Engelsche Labourdelegatie in Augustus Stalin bezocht, zei deze: „Er zijn twee wegen naar het socialisme, de Russische en de Engelsche. De Russische is kort, maar bloedig, de Engelsche duurt veel langer, maar leidt tot hetzelfde doel. Broertje en zusje dus.”

En dat verhaal is geen hatelijkheidje van iemand van de „reactie”, maar U kunt dat lezen in het blad „Keerpunt” zelve. Verschillende methoden, éénzelfde doel.

Een gewaarschuwd man geldt voor twee.

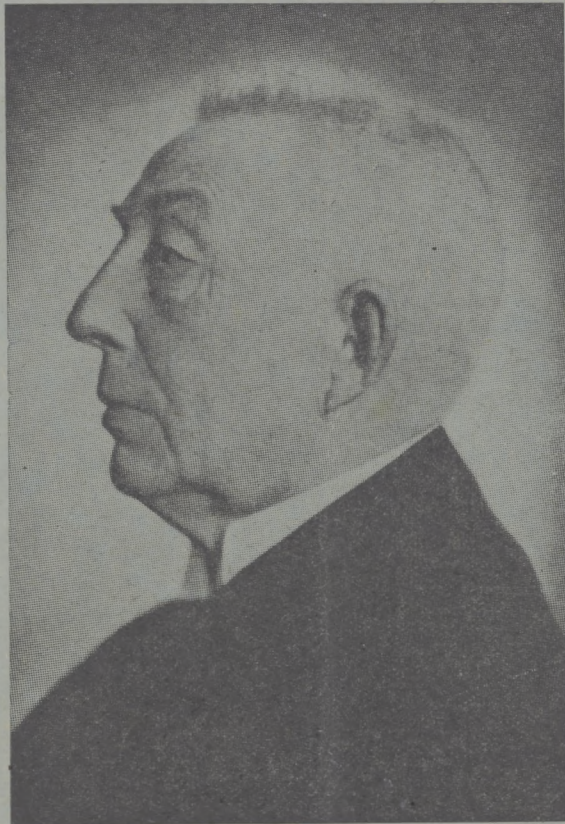

3e JAARGANG No. 10 — 30 JUNI 1947

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Dr Colijn-nummer

Het was Dr H. Colijn die het initiatief nam tot de oprichting van de Dr A. Kuypersstichting.

Hij zette het miljoen plan door.

Wij aanvaarden zijn geestelijke erfenis maar ook de schuld, die hij ons naliet en daarom brengen we nu opnieuw een miljoen bijeen om de geschonden Kuypersstichting weer op te bouwen.

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek, Prof Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. Schipper, Dr F. L. van Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Rust in Neerlands bodem

Geheel in overeenstemming met de laatste wilsbeschikking van Dr H. Colijn, mag zijn stoffelijk overschot thans rusten in Neerlands bodem.

Op Donderdag 5 Juni heeft de Anti-Revolutionaire Partij met de familie deze daad van piëteit, de laatste daad, die we jegens het lichaam van den geliefden groten dode konden doen, mogen verrichten. Ondanks zeer ongunstige weersomstandigheden waren zeer velen uit den lande hiertoe samengekomen. Sober en plechtig, zonder enigen vorm van demonstratie is het geschied. De overledene heeft het zo gewild. We hebben zijn laatsten wens geëerbiedigd.

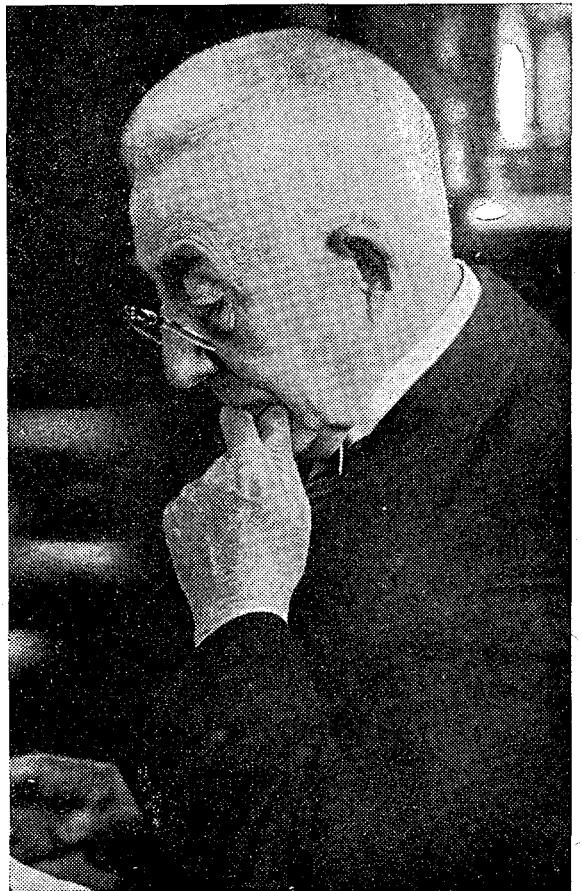
* * *

Nu zijn stoffelijk overschot onder ons rust, dringen zich enige feiten aan ons op. Nu niet zo zeer over den tijd, dat Dr Colijn onze grote leider was, toen hij de partij aanvoerde, leider der Nederlandse politiek was, gevierd werd in het internationale leven, doch uit de laatste jaren van zijn leven, toen hij als gevangene van den, op 10 Mei 1940 in ons land gevallen vijand, zijn dagen in eenzaamheid moest slijten.

Op 29 Juni 1941 werd plotseling zijn huis aan de Stadhouderslaan te Den Haag onder bewaking gezet. Hij was gevangene in zijn eigen huis. De Duitsers namen den dienst in het huis waar en de bewoner was uitgeschakeld. Hij was in „Ehrenhaft“ (eregevangenschap), waaraan hij waarschijnlijk te danken heeft gehad, dat het leven in een cel hem werd bespaard.

Het is niet twijfelachtig, dat Dr Colijn deze gevangenschap te danken had aan de grote activiteit, die hij als leider der Antirevolutionaire Partij ontwikkelde en waardoor hij zijn partij tot het verzet voerde. Gelijk met hem werden dan ook een honderdtal van zijn geestverwanten in gijzeling gezet.

Nadat Dr Colijn enige dagen in zijn eigen huis had doorgebracht, werd hij naar Valkenburg in Zuid-Limburg gevoerd, waar hij in een klein hotel onder bewaking verbleef. Velen hebben hem daar nog gezien en het kleine protestantse kerkje had hem Zondags onder den Dienst des Woords regelmatig binnen zijn muren. Bij den aanvang van de godsdienstoeffe-

ning eerden de kerkgangers hem steeds door bij zijn binnenkomst van hun zetels op te staan. Na enige maanden werd Dr Colijn plotseling naar Berlijn overgebracht. Zijn echtgenote, die in Valkenburg bij hem was, mocht hem daarin niet vergezellen.

In deze eerste maanden van de gevangenschap is Dr Colijn 36 maal door de Duitsers verhoord, vooral over de positie van Nederland in het voorspel van den oorlog. Het is, mede uit het onderzoek van de in het huis van Dr Colijn gevonden documenten, komen vast te staan, dat ons land een ongerepte neutraliteit bewaarde. Ondanks dat, herkreëg Dr Colijn zijn vrijheid niet. Het schijnt, dat men hem wilde bewaren voor mogelijke vredesonderhandelingen. In ieder geval, men bracht hem over naar het rustige, voor bombardementen, naar menselijke berekening, gevrijwaarde, stadje Ilmenau in Thüringen, waar hij geïnterneerd werd in het hotel „Gabelbach”, waar hij zijn laatste levensjaren met lezen en grote wandelingen sleet. Mevrouw Colijn heeft zich later weer bij haar man kunnen voegen.

* * *

In de jaren van zijn ballingschap heeft Dr Colijn slechts een gering contact met het vaderland kunnen onderhouden. Op 18 Juli 1943 vierde het echtpaar Colijn zijn gouden huwelijksfeest, dat kon worden bijgewoond door den broer van den bruidegom, den heer P. A. Colijn, destijds burgemeester van Alphen aan den Rijn en de twee in Nederland vertoevende kleinzonen, kinderen van Dr H. A. Colijn, die op Java in Japanse gevangenschap was, de heren H. H. H. en R. Colijn.

Vele geestverwanten in den lande hebben voorts bijdragen geleverd om het leven voor den balling zo dragelijk mogelijk te maken. Via den heer J. Schnabel, die 28 jaar lang de trouwe chauffeur van Dr Colijn was, zijn ettelijke pakketten de Oostgrens van ons land gepasseerd en deze liefde van het Anti-revolutionaire volk was voor den gevangene steeds een verkwikking.

Aardig was ook het contact dat wijlen de heer R. A.

„De Gabelbach”

het hotel waar Dr Colijn zijn laatste levensjaren doorbracht.

Het ligt in één der schoonste streken van Duitsland, diep verscholen in de bergen aan den rand van het Thüringerwoud in de nabijheid van Ilmenau.

Ilmenau is bekend door haar glasindustrie. Wie het stadje bezoekt, bestijgt ook de 861 M. hoge berg „Kikelhahn” met haar 24 M. hoge uitzichttoren, het „Goethe-Häuschen” en het hotel „Gabelbach” een der grootste en fraaiste hotels uit den omtrek.

Spoedig na het uitbreken van den tweeden wereldoorlog werd het hotel door het Rijk in beslag genomen om het Ministerie van Financiën er onder te brengen, teneinde het voor vernietiging door bombardementen te behoeden.

den Ouden een keer met hem had. Door middel van een Duits soldaat deed deze hem een groot toekomen en enige verzetslectuur die in onzen kring werd uitgegeven, o.a. een paar nummers van het illegale „Trouw”. Dat Dr Colijn hiervan met belangstelling kennis nam bleek uit de reactie in een brief, waarin hij den heer den Ouden deed weten, dat hij dankte voor de „Trouw” van zijn mensen”.

Later wist Prof. Dr J. Oranje, die een reis door Duitsland maakte met gecamoufleerde verzetsdoelen, tot hem door te dringen en deze voerde een gesprek van zeven uur met hem. Dit onderhoud is voor Dr Colijn een openbaring geweest. Hierin werd hem duidelijk, dat het geestelijk door hem voorbereide verzet was uitgegroeid tot een omvang, dat hij in bezet gebied niet voor mogelijk had gehouden. Hij heeft daarbij uiting gegeven aan zijn verlangen het einde van den oorlog te mogen beleven en zijn inzicht en kennis nog in dienst te mogen stellen voor den opbouw van het geslagen vaderland.

* * *

Snel werd echter de levensdraad afgesneden. Op 18 September werd hij „bevrijd”. Voor eeuwig. Een hartzwakte maakte een einde aan het kostbaar leven. Slechts Mevrouw Colijn was in zijn nabijheid. Hij liet aan zijn volk een getuigenis na, dat ontrouwt door geloofseenvoud en kracht. Hij spreekt tot ons nadat hij gestorven is.

PREDIKER NA ZIJN DOOD

Ten aanzien van zijn uitvaart heeft wijlen Dr H. Colijn het volgende bepaald:

„a. Mijn stoffelijk overschot moet zo spoedig als dit mogelijk is, worden overgebracht. Mijn gebeente behoort te rusten in Neerlands bodem, welke mij altijd zo lief is geweest en aan welks land en volk ik gedurende mijn gehele leven naar mijn beste en inzet van al mijn krachten altijd mijn volle werkkraft heb gegeven.

b. De overbrenging moet met de meeste eenvoud plaats vinden, want bij het beëindigen van dit aardse leven en het afleggen van dit stoffelijk omhulsel treedt de mens in al zijn naaktheid voor de rechterstoel van de Heilige God. Dan helpt geen enkel beroep op aardse glorie en verdiensten, op een mooie carrière, op een verdienstelijke staat van dienst. Dan komen wij met al onze zonden, fouten en tekortkomingen te staan voor onzen Hemelsen Rechter en in dit ogenblik rest ons slechts een beroep op het zoenoffer van Jezus”.

„En door het geloof spreekt hij nog, nadat hij gestorven is”. Hebreëen 11 : 4b.

Voorlopig ter ruste in Duitsen bodem

Op 18 September 1944, Maandagmorgen is Dr Colijn zeer plotseling de eeuwige rust ingegaan. Juist voordat hij zijn dagelijkse omwandeling zou gaan maken, overviel hem een hartkramp, die zeer snel zijn levensdraad afsneed. Den volgenden dag werd zijn stoffelijk overschot opgebaard in het kerkje op het kerkhof te Ilmenau, vanwaaruit het Vrijdag 22 September ter aarde werd besteld.

Op den 20sten September drong het bericht van het overlijden door tot de 29 Nederlandse arbeiders, die in de glasfabrieken rondom Ilmenau werkzaam waren, en onmiddellijk besloten zij tot het brengen van een stille hulde aan den groten dode. Er werd een krans besteld, die bij het graf werd neergelegd en 23 van de arbeiders waren bij de uitvaart op Vrijdag tegenwoordig.

Zij verzamelden zich om 2 uur met enige anderen en de Duitse bewaking in het kleine kerkje. Toen Mevrouw Colijn arriveerde, drukte zij allen, die voor het kerkje stonden opgesteld, de hand. Nadat zij haar dank had betuigd voor het medeleven, begaven allen zich naar binnen, waar de organist het „Largo” van Händel speelde.

De dienst ving aan met het zingen van 2 coupletten van „Beveel gerust uw wegen”. Psalm 90 werd gelezen en daarna sprak Ds M. Helfoigt, Evang. predikant te Stützerbach, naar aanleiding van 1 Cor. 13 : 8: „De liefde vergaat nimmermeer”.

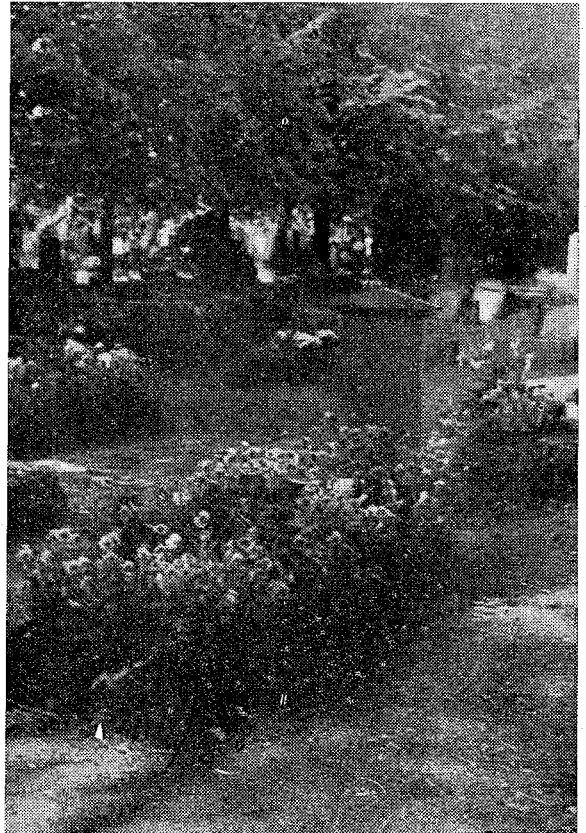
Rede van Ds M. Helfoigt ¹⁾

„Snel treedt de dood op den mens toe, hem wordt geen uitstel gegeven, hij doet hem midden op zijn weg vallen, hij rukt hem weg uit het volle leven”. Smartelijk wordt bij U het woord van Schiller bevestigd. De dierbare levensgezel, de zorgzame vader van zijn in de koloniën vertoevende zoons, de eerwaardige grootvader van zijn kleinkinderen, waarvan er twee hem nog het vorige jaar bezochten, de onvergetelijke broeder en zwager, de vereerde gast van het huis Gabelbach is uit uw midden weggenomen. In de morgenuren van den 18den September heeft een plotselinge dood hem van u weggeroepen. Wij nemen op den dodenakker afscheid. Wat kan U in dit uur van rouw ver weg van het vaderland troos-

ten? Niets anders dan de gedachte aan het schone Vaderland der zielen, dat de mens in de liefde van de zijnen en in de liefde van den Almachtige bezit. Al zijn ook de vriendelijke ogen van den echtgenoot gebroken, al is ook de bedachtzame stem van den levenservaren en wereldkundigen staatsman verstorven — de innerlijke wereld der liefde, waarin ge U toebehoort, kent geen ruimte — en tijdgrenzen: „de liefde vergaat nimmermeer”.

Zo staat het beeld van den dierbaren ontslapene voor het oog van de echtgenote. Op den 18den Juli van het vorig jaar konden Uwe excellenties bij het gouden huwelijksfeest dankbaar terugblikken op den gemeenschappelijken levensweg. De weg had naar zeldzame hoogten geleid. Opdat hij ook aan den levensavond en in de bijzondere omstandigheden van den oorlogstijd niet in de diepte van zorg en verdriet zou eindigen, was de trouwe echtgenote haar levensgezel naar Duitsland en naar de stille hoogte van Gabelbach, gevolgd. In gouden trouw werd het levenslied beëindigd. Deze huwelijksrouw trotseert den dood, „de liefde vergaat nimmermeer”.

Dat geldt ook den band, die ouders en kinderen, broeder en broeder verbindt. Zoals de gedachten van den

Het graf in Ilmenau

1) Deze rede werd ons in Nederlandse vertaling ter hand gesteld. We geven haar door. Voor enige foutieve weergaven, die voorkomen in het levensbericht, dragen wij uit den aard der zaak geen verantwoording. Voor de juiste vertaling kunnen wij evenmin instaan. Redactie.

eenzamen wandelaar over de beboste bergen naar het stille Hollandse vaderland gezworven zijn, en over land en zee naar Nederlands-Indië, terwijl zijn zijn ziel het land van de zoons zocht, zo zweeft uit het vaderland ook de trouw van den broeder en uit het land hier ver vandaan, de liefde van de zoons en kleinkinderen en hun families naar Vader en Moeder, en wanneer zij eens de doodstijding zullen verkrijgen, zal hun kinderlijke houding in dankbaarheid voor alles, wat zij aan hun lieven vader te danken hebben, het hoogtepunt vinden in de bekentenis van heilige trouw: „de liefde vergaat nimmermeer”.

En in het vaderland van den lieven dode zelf zullen talloze Nederlanders met eerbied aan hun vroegeren Minister-president denken. Zijn levenswerk toch, gold zijn vaderland, sinds hij in 1892 als officier op Java zijn zeldzamen loopbaan begon. In 1900 was hij dan in dienst van de Hollandse regering getreden, waartoe hij tot 1940 behoorde met onderbreking van een paar jaren, toen hij directeur-generaal van de Shell-Compagnie was. En zoals Zijne Excellentie Dr Colijn

in de jaren 1918—'19 beslissend medewerkte bij de vredesonderhandelingen, zo heeft de grijze diplomaat nog in 1940 in Italië als neutrale tussen-instantie zijn bemiddeling verleend.

Vele jaren is hij voorzitter van de internationale economische conferentie geweest. Tot zijn voornaamste werken behoorde de drooglegging van de Zinderzee. Graag zal ik er altijd aan denken, hoe hij ons van zijn staatsbezoek bij den grijzen Rijkspresident van Hindenburg vertelde, van wien hij de nog zo buitengewone geestelijke flinkheid in het bijzonder roemde.

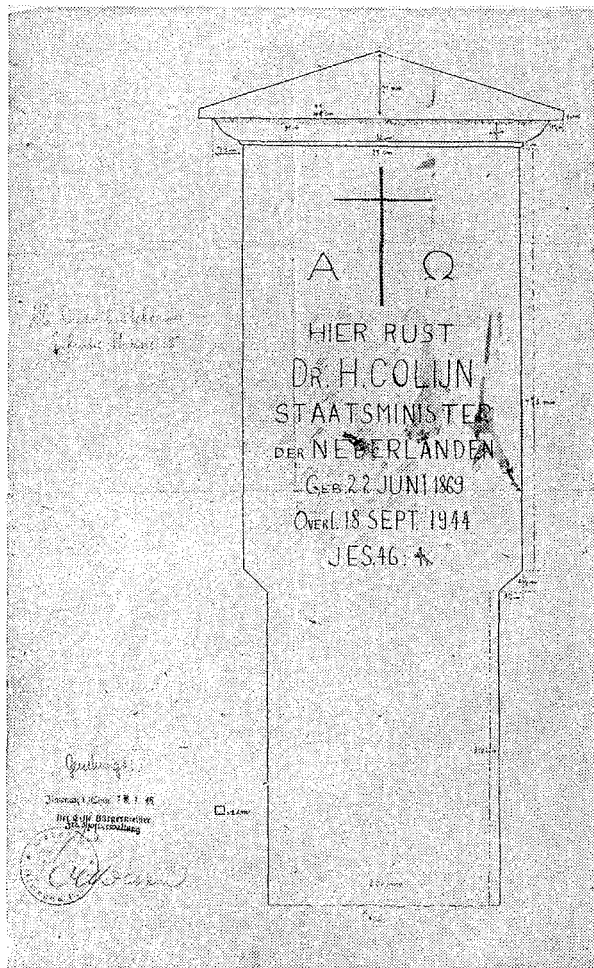
En toen Zijne Excellentie Dr Colijn gedurende de laatste jaren als gast van ons vaderland in het berg-hotel Gabelbach woonde, kende zijn levendige geest geen verslappen. Talloze boeken heeft hij bestudeerd, en dagelijks leidden wandelingen hem bij weer en wind door de unieke schoonheid van onze bossen. Daarbij had hij vriendelijke gesprekken met hout-hakkers en vrouwen van de bosaanlegging.

De Staatsman, die bijna de gehele wereld bereisd had, verkwikte zich in zijn levensavond aan de stille liefelijkheid van ons Thüringerwoud, en hij heeft daarbij vast en zeker ook de rechtschapen trouwhartige bewoners ervan leren waarderen.

Niet in de laatste plaats voelde Zijne Excellentie zich thuis in de geborgenheid en de verzorgdheid, die hij van de zijde van zijn naaste medebewoners en van zijn gastheer, hotelier familie Voigt, ondervond. Werkelijk, wij allen, die vandaag hier rouwdragers en meerouwdragers bij elkaar zijn, wij allen, die den gestorvene mochten leren kennen, houden hem in dankbare herinnering, en wij noemen zijn naam met groten eerbied.

Maar wat zijn de gedachten der mensen? „De liefde vergaat nimmermeer”. Deze waarheid uit het Nieuwe Testament grijpt ver weg boven alles wat des mensen is. Zij gaat in vervulling en wordt voltooid in GOD, den HEER des levens. Naar Hem zien wij op uit de diepten van onzen aardse strijd, uit de dalen van onze omzwervingswegen en uit den nood van het laatste afscheid. Naar Hem heeft de overledene als echt protestant en beslist christen opgezien, van God heeft hij de kracht om de moeilijkheden in zijn leven te dragen ontvangen en den zegen voor zijn levenswerk gekregen. De in Jezus Christus geopenbaarde liefde Gods heeft hij hun, die hem dierbaar waren in de nabijheid en in den vreemde, aanbevolen. Zo heeft ook aan zijn laatste legerstede de eeuwige Christus, de Gekruisigde en Opgestane, verwijld, en heeft het gebed verhoord:

Als 'k eens van d' aarde scheid,
och, wijk dan niet van mij!
Als ik den doodssnik beide
och, sta dan aan mijn zij!
En wordt mijn strijd het bangste
laat dan in angst en pijn
Uw doorgeworsteled' angste,
mij tot vertroosting zijn!

De tekening van het gedenksteen dat Nederlandse arbeiders later op het graf van wijlen Dr H. Colijn hebben geplaatst.

H. D. STEHOUWER

Herman Diedrich Stehouwer is een eenvoudige jongeman, employé ten kantore van de gasfabriek te Voorburg. Zijn oorlogservaringen zijn als die van duizenden anderen: opgeroepen voor Duitsland, ondergedoken, gegrepen, concentratiekamp, tewerkgesteld in een glasfabriek in Ilmenau. In het land van den vijand zoekt hij geestelijk contact en hij vindt het bij Pfarrer Roose van de „Evangelisch freikirchliche Gemeinde”, die hem vraagt Zondagsschoolwerk te doen. Na het volgen van een spoedcursus mag hij spoedig daarna ook preken. Vrijwel week aan week spreekt hij een stichtelijk woord en zo wordt hij vanzelf de geestelijke verzorger van de 29 te Ilmenau vertoevende Nederlandse dwangarbeiders.

Hij was het die aan het graf van onzen overleden leider op Vrijdag 22 September 1944 als Nederlander een woord sprak.

Aan gegevens door hem verstrekt ontlenen we het vrij volledig relaas dat we hierbij van Dr Colijn's eerste begrafenis publiceren.

gewoonte op een lijkwagentje geplaatst en naar het graf gereden. De predikant sprak hier het „Onze Vader” uit, waarna de heer H. D. Stehouwer ongeveer als volgt sprak:

Rede van den heer Stehouwer

Voor de eerste keer, gedurende ons verblijf in Ilmenau, staan wij aan het graf van een vaderlander, aan Uw graf, Dr Colijn, om U een laatsten groet te brengen.

U heeft een leven achter u, waarin U veel, zeer veel dankbaren arbeid verricht hebt. Maar U hebt ook in Uw leven begrepen, dat alles, wat U had een gave Gods was: Uw vreugde, Uw verdriet, Uw familie, Uw volk, Uw kerk, Uw bijbel, ja alles wat men maar noemen kan. Uw hele leven, was een gave, een roeping, een voorbereiding. En de zin van het leven is: Dat God bestaat en dat God ons voor Zijn werk gebruiken wil. Gij kendet den zin van het leven, Gij wist, dat God werkt en dat God groot is en dat wat Hij doet, wel gedaan is. Gij hadt zich aan Hem gegeven, die gezegd heeft: „Komt allen tot Mij, die belast en beladen zijt, en Ik zal U rust geven, aan Hem, die de Weg, de Waarheid en het Leven is. Gij wist, dat alle arbeid, dien Gij verrichttet, in opdracht was van God en voor Hem was.

Gij hebt moedig stenen gedragen voor den opbouw van Zijn kerk.

Geen arbeid was U te veel, omdat Gij, dat alles deedt ter verheerlijking van Zijn Naam. Uw verlangen was: dat Gods Naam geëerd, de waardigheid van Koning Christus erkend en de wil van God ten uitvoer gebracht zou worden. Gij hadt een sterk geloof in Hem en daarom kondet Gij ook zeggen:

„Ik weet aan Wien ik mij betrouwe,
Al wisselen ook dag en nacht,
Ik ken de rots waarop ik bouwe,
Hij feilt niet, die Uw heil verwacht.
Eens aan den avond van mijn leven,
breng ik, van zorg en strijden, moe.
Voor elken dag mij hier gegeven,
U Hoger, reiner loflied toe.

Dat is een troost voor de achterblijvenden.

Moe van de lasten van het leven verbleeft Gij den laatsten tijd in dit kleine stadje, ver verwijderd van het vaderland. Nu zijt Gij huiswaarts gegaan. Gij zijt Hem gevolgd, die gezegd heeft: „Ik ga heen, om voor U een plaats te bereiden”. Hij heeft ook voor U een plaats bereid in het Vaderhuis met veel woningen.

Dr Colijn, voor de laatste keer groeten wij U. Wij danken U voor Uw arbeid. Wij vergeten U niet. Rust in vrede.

Daarop werd de krans van de arbeiders op het graf gelegd. Twee linten waren eraan bevestigd, met als opschrift: „Een laatste groet van Uw landgenoten” en „Rust in vrede”. Boven aan de krans was een smal lint in de vaderlandse kleuren bevestigd. Dr Colijns lichaam rustte voorlopig in den Duitschen bodem. In den grond van het land van den vijand.

Daar gij, vereerde rouwdragende, nu van Uw dierbaren dode moet scheiden, neem dan het woord van Augustinus als troost mee: „men verliest nooit diegenen, die men liefheeft in Hem, Dien men niet verliezen kan”. „De liefde vergaat nimmermeer”. Al heeft God de Almachtige, hem de zo zeer verlangde terugkeer naar het geliefde wereldse vaderland niet gegeven, dan heeft Hij toch dat Vaderland voor hem geopend, waar al diegenen, die ooit uit aardse scheidingen verlangend naar den hemel opgezien hebben, elkaar weer zullen terug zien.

Spoedig zullen de Zwitserse bergen Uwe Excellentie, die nu nog den weg ener weduwe gaan moet, omgeven. Dan moge de belevens, die de dichter Trojan eens in de Alpen aangreep, tot eigen troost worden. De dichter stond op een wonderbaren zomeravond voor het rotsmassief van de Dolomieten, dat men „Rozentuin” noemt. Diep in het dal bloeiden de geurende rozen, echter boven, de Alpentuin werd door het Alpenlicht omstraald; de avondhemel straalde met rozenrode wolkjes. Toen zong de dichter:

Drie rozentuinen boven elkaar —
— hoe dat gloeit —

Ik vermoed, dat er daar boven
nog een, — de mooiste — bloeit.

Amen.

De dienst in de kerk werd beëindigd met het zingen van nog een vers uit: „Beveel gerust Uw wegen”. Vervolgens werd de kist uitgedragen, volgens Duitse

Terug in het Vaderland: de kist wordt overgedragen

TERUG IN HET VADERLAND

Donderdag 29 Mei 1947.

De klok van het oude kerkje van Beek bij Nijmegen deed de zeven slagen in den namiddag horen toen aan de overzijde van den grensboom op Duits grondgebied een Nederlands Rode Kruis transport naderde. De colonne bestond uit twee auto's, een grote ambulance auto met het stoffelijk overschot van Dr H. Colijn en een volgauto, waarin o.m. gezeten was Luitn. Kolonel H. W. de Ruyter van Steveninck, hoofd van den dienst berging en identificatie van het Ministerie van Oorlog, aan wien door de regering de terugvoering van Dr Colijns overschot was opgedragen, en de leider van dit transport.

Voor den boom, die Nederland op dit punt van Duitsland scheidt, stopte de colonne. De laatste formaliteiten moesten nog worden vervuld en aan den moeizamen arbeid om dit transport tot stand te brengen zou een einde zijn gekomen.

De lange weg door Duitsland

Er is heel wat geschiedt alvorens het zover komen kon, dat de ereplicht jegens Dr Colijn kon worden vervuld en aan zijn laatste wilsbeschikking uitvoering kon worden gegeven: „Mijn stoffelijk overschot moet, zo spoedig als dit mogelijk is, worden overgebracht. Mijn gebeente behoort te rusten in Neerlands bodem”.

Het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen had in zijn eerste vergadering na de bevrijding reeds het besluit tot de uitvoering van dezen laatsten wens genomen en het had daarvoor een commissie benoemd bestaande uit de heren: Dr J. J. C. v. Dijk, Mr J. A. de Wilde en H. Smitskamp.

De regering verleende haar medewerking en daarna werden de eerste pogingen aangewend. Dit ging niet zo eenvoudig.

Ilmenau lag in de Russische zône van het bezette Duitsland en het waren dus Russische autoriteiten, die toestemming voor de opgraving en overbrenging moesten verlenen. Hier ontmoette men de eerste moeilijkheden.

Overste de Ruyter van Steveninck stelde zich in verbinding met de Engelse militaire missie met het verzoek de opgraving en berging voor haar rekening te nemen. Ondanks herhaalde pogingen door deze instantie, kon zij echter niet slagen, waarna men zich, via Parijs, met de Franse militaire missie in verbinding stelde. Deze zou alleen kunnen slagen als te Ilmenau ook Fransen begraven zouden liggen. Dit bleek inderdaad het geval te zijn, en het bleek, zelfs, dat het graf van Dr Colijn op haar lijsten geregistreerd was. Een onderzoek ten gemeentehuize te Ilmenau wees uit, dat ook daar het graf stond ingeschreven.

Voor de Russen bleek dit niet voldoende te zijn. Alvorens men het stoffelijk overschot wilde overgeven, moest de identificatie plaats hebben en weer verliepen met deze dingen enige weken van voorbereiding.

Plotseling kwam er echter schot in de zaak. Zaterdag 17 Mei gaven de Russen aan de Franse missie onverwachts toestemming tot het opdelven. De Fransen zetten er haast achter en de missie ging onmiddellijk aan het werk.

Per auto begaf zij zich naar het bureau het Ned. Rode Kruis te Berlijn, waaraan het opgravingswerk was opgedragen. De leider van het Ned. Rode Kruis team te Berlijn, Dr W. F. K. Verhoeff, sloot zich met de leden van zijn personeel direct aan en binnen een uur was men op weg naar Ilmenau om het werk aldaar te verrichten. Het resultaat van dit energieke optreden was, dat reeds Woensdag daarop het stoffelijk overschot in Berlijn aankwam.

In de Franse sector van Berlijn werd een eenvoudige chapelle-ardente ingericht en daar werd het stoffelijk overschot, van een nieuwe kist voorzien, opgebaard. Franse militairen betrokken de erewacht.

Bij het stoffelijk overschot hebben enige kleine plechtigheden plaats gehad. De Belgische militaire

missie te Berlijn heeft een groet gebracht en er namens de Belgische regering een krans neergelegd. De Nederlandse missie heeft eveneens, onder leiding van het hoofd der missie, generaal Dr W. Huender, de plaats bezocht en er een krans gebracht. Deputaties van het Nederlandse en Belgische Rode Kruis hebben eveneens bezoeken afgelegd.

Overste de Ruyter van Steveninck vertrok Maandag 26 Mei vanuit Den Haag naar Berlijn om de laatste formaliteiten aldaar te verrichten. Na het gereed komen kon Donderdag d.a.v. het transport om 7 uur uit Berlijn vertrekken en het arriveerde, na een voorspoedige reis door Duitsland, op den afgesproken tijd, om 7 uur aan de Nederlandse grens.

De ontvangst

Namens de familie had de enig overgebleven zoon van Dr H. Colijn, Dr H. A. Colijn, zich naar Beek begeven om het stoffelijk overschot van zijn vader in ontvangst te nemen. Hij werd daarbij vergezeld door de heren R. Gosker, adjunct secretaris van het Centraal Comité en E. van Ruller, voorzitter van de Nat. Organisatie van A.R. Jongeren Studieclubs. Bij hen voegden zich Jhr Dr C. G. C. Quarles van Ufford, Commissaris van H.M. de Koningin in de provincie Gelderland, namens de Nederlandse rege-

De stille hulde van onze Landsvrouw in de rouwkamer

ring en de heer C. D. Fetter, hoofdinspecteur van Invoerrechten en Accijnzen te Nijmegen.

Bij de aankomst der colonne begaf dit gezelschap zich naar de grens, waarna Overste de Ruijter van Steveninck zijn opwachting maakte, waarbij hij den heer Colijn meldde, dat het hem een eer was het stoffelijk overschot van zijn vader te mogen overdragen. De heer Fetter verrichtte op snelle wijze enige zeer korte formaliteiten, hij opende den grensboom en de colonne reed vervolgens rustig het Nederlandse grondgebied op. Dr Colijn was terug in het vaderland.

De grote ambulance wagen werd hier ontsloten.

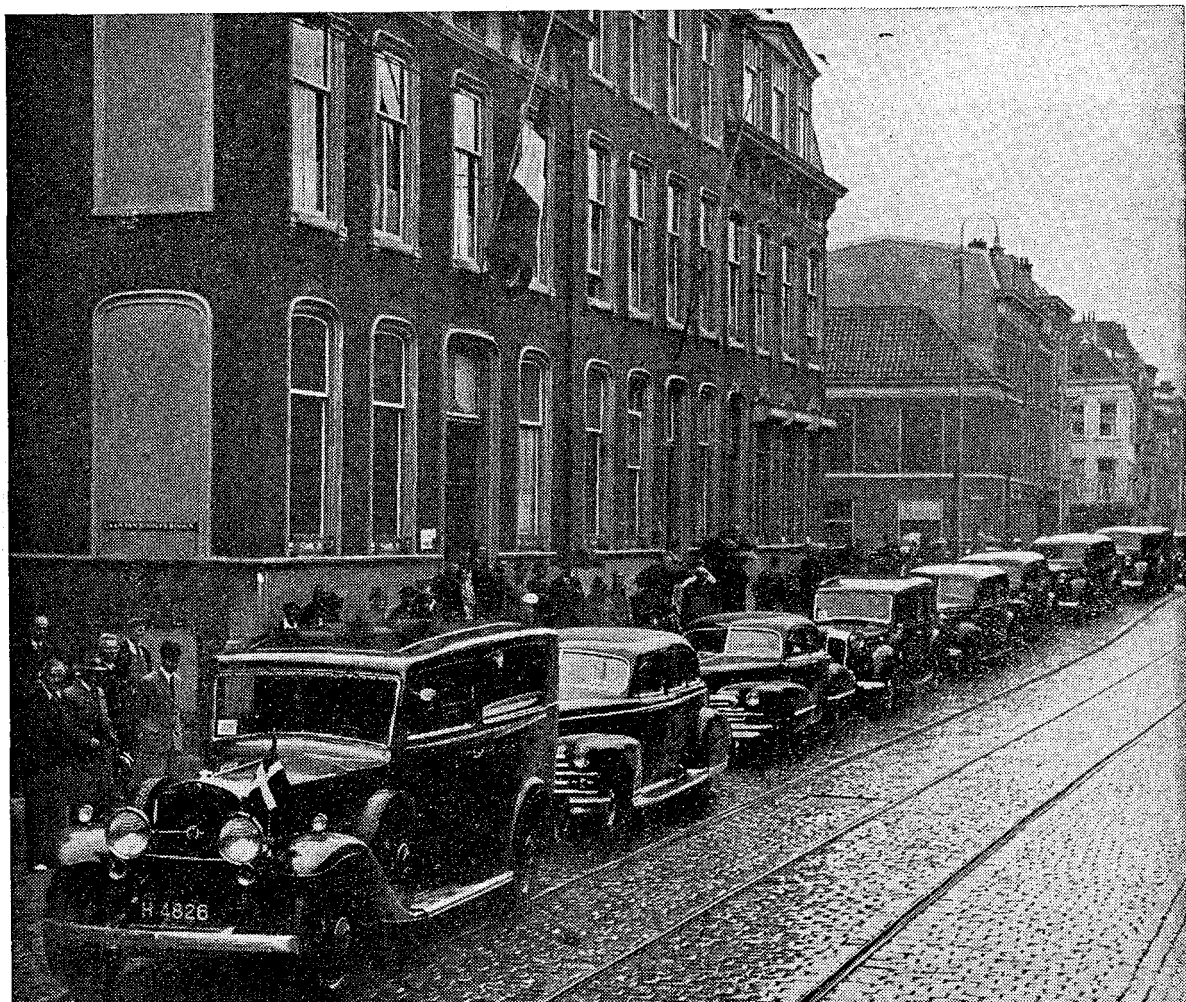
In de auto bevonden zich, behalve de kist met het stoffelijk overschot, het eenvoudige gedenkteken, dat op het graf te Ilmenau was geplaatst en dat ontworpen was door den heer H. D. Stehouwer en door de Nederlandse arbeiders was geplaatst. Ook bevonden zich in den wagen de kransen, die door de Nederlandse en Belgische Militaire Missie te Berlijn op de kist in de Chapelle Ardente te Berlijn waren neergelegd. De kist werd uit de auto

getild en overgebracht naar de lijkauto van de firma Innemee, die er naast was opgesteld.

Doodstil werd het onder de in allerijl samengestroomde burgers van Beek en onder de autoriteiten, toen bij het overdragen de heren R. Gosker en E. van Ruller de Nederlandse driekleur over de kist uitspreidden. De baar van een groot vaderlander werd met de nationale vlag, het symbool van vrijheid en gezag, door Dr Colijn met zoveel talent voorgestaan, overdekt. Spoedig daarop volgde het afscheid. Woorden van dank werden gesproken en de korte stoet vertrok naar Den Haag, waar hij ruim 10 uur arriveerde. In de rouwkamer van de fa. Innemee aan de Hooikade werd het stoffelijk overschot opgebaard tot den dag der begrafenis.

Koninklijke belangstelling

In het bijzijn van de familie werd den volgenden dag door Kapitein J. C. Bührmann, adjudant van H.M. de Koningin, namens H.M. de Koningin een krans bij de baar gelegd.

Van het Kuyperhuis woei de vlag halfstok

Naar de groeve „rusten in Neerlands bodem“

Uitgedragen naar de laatste rustplaats

Donderdag 5 Juni werd het stoffelijk overschot van Dr Colijn weder ter aarde besteld, nu in Neerlands bodem. Het heeft ons goed gedaan, dat H.M. de Koningin en het Prinselijk paar zich daarbij hebben doen vertegenwoordigen en dat ook de regering in den persoon van den Minister-president en enige ministers van hun belangstelling deden blijken.

Vanuit alle delen van het land waren vele anti-revolutionairen opgekomen om den geliefde dode uit te dragen en zij hebben zich door felle regenbuien niet laten weerhouden aan de groeve te staan. De weersomstandigheden waren wel oorzaak dat zich langs de weg, die de rouwstoet volgde, geen grote getallen belangstellenden hadden opgesteld. Degenen die er stonden werden weggestormd.

De rouwstoet

De wederteraardebesteding had plaats vanuit de rouwkamer van de fa. Innemee aan de Hooikade. Vanaf half elf ontving Dr H. A. Colijn hier een aantal officiële personen en de genodigden. H.M. de Koningin deed zich vertegenwoordigen door den oud-directeur van Haar Kabinet Jhr Mr G. C. W. Tets van Goudriaan en het Prinselijk paar door Mr J. C. Baron Baud, particulier secretaris van Prinses Juliana.

Om elf uur werd de kist uitgedragen, gedekt met de Nederlandse vlag, die er bij aankomst aan de grens over was gelegd en met de krans van H. M. de Koningin.

Hierop werd de stoet gevormd. Na de lijkauto reed de hofauto met de vertegenwoordiger van H. M. de Koningin en vervolgens de tweede hofauto met de vertegenwoordiger van het Prinselijk paar. Daarbij sloten zich negen volgauto's aan.

Langzaam draaide de stoet van de Hooikade af linksom de Dr A. Kuypersstraat in, langs het Kuypershuis. Hiervan was tot teken van rouw de vlag halfstok gestoken. Na den dood van Dr A. Kuypers en diens uitvaart op 12 November vanuit dit huis, heeft Dr Colijn hier zijn werkzaamheden als partijleider verricht. Het was een droef, doch indrukwekkend moment.

Via de Koninginnegracht en de Laan Copes van Kattenburgh ging het naar de Kerkhoflaan, waar op de Algemene Begraafplaats de bijzetting in het familiegraf plaats had.

Officiële belangstelling

In de Aula en rondom de groeve hadden zich talrijke officiële personen en deputaties verzameld. Zonder in de verste verte de pretentie te hebben eenigszins volledig te zijn, noemen we een aantal personen en deputaties:

We merken op: Dr L. J. M. Beel, Minister-president, W. Drees, Minister van Sociale Zaken, den Min. van Buitenlandse Zaken Mr C. G. W. H. baron van Boetzelaer van Oosterhout, namens den Min. van Overzeese Gebiedsdelen de kol. van den generalen staf van het K.N.I.L. W. H. van Gulik, den Engelschen

Overzichtsfoto tijdens de plechtigheid op het kerkhof

ambassadeur sir Neville Bland, den voorzitter van de Tweede Kamer Mr J. R. H. van Schaik, den commissaris der Koningin in Zuid-Holland Mr L. A. Kesper, den oud-gouverneur van de Residentie luit. gen. J. J. G. baron van Voorst tot Voorst en de staatsraden Dr A. A. L. Rutgers en Dr L. N. Deckers; den oud-burgemeester van Den Haag Mr S. J. R. de Monchy, Prof. Dr C. Gerretson, Oud-ministers O. C. A. v. Lith de Jeude, Mr C. P. M. Romme, voorzitter van de R.K. Tweede Kamerfractie, Mr P. J. Oud, burgemeester van Rotterdam; den oud-opperbevelhebber van Land- en Zeemacht, generaal J. A. Reijnders; den rector van de V.U. Prof. Dr R. H. Woltjer en diens collega's de professoren Dr J. Waterink, Dr H. W. Gispén, Dr J. Coops, Dr H. Smitskamp en Dr N. Okma; vele A.R. leden van Tweede en Eerste Kamer; den voorzitter van de C.H. Unie en Kamerfractie H. W. Tilanus; Jkvr. Wittewaal van Stoetwegen; Prof. Dr J. Severijn; Mej. J. H. Kuyper, dochter van Dr Abraham Kuyper. Voorts vele leden van het Centraal Comité van anti-revolutionaire kiesverenigingen, leden van het bestuur en den raad van beheer der Dr A. Kuyper-stichting, leden van „De Twaalf Apostelen“; de ondergrondse organisatie in het begin van den oorlog van de anti-revolutionaire partij, het moderamen der nationale organisatie van anti-revolutionaire Jongere-studieclubs, den senaat, curatoren en directeuren der Vrije Universiteit, den senaat van het studentencorps „N.D.D.D.“ der Vrije Universiteit.

Aan de groeve

Bij aankomst op den dodenakker verzamelde de familie zich met een aantal genodigden in de Aula, waar de organist, de heer W. Abraham, zacht

koralen deed horen uit Bachs Mattheus en Johannes Passion, waarin domineerden het „Beveel gerust Uw wegen“ en „O hoofd bedekt met wonden“. Terwijl de laatste orgeltonen wegstierven werd de kist opnieuw uitgedragen naar de groeve.

De teraardebestelling geschiedde symbolisch, omdat om technische redenen de bijzetting in het familiegraf niet mogelijk was. Middenop het kerkhof werd de kist boven een gedolven graf geplaatst, waar ze bleef staan nog altijd gedekt met de Nederlandse driekleur. De familie schikte zich hier rond.

Toen traden uit de aanwezigen twee oud-kameraden van Dr Colijns Indischen tijd, dragers van de Militaire Willemsorde, naar voren. De oudste van hen legde een lila orchidé op de kist onder het uitspreken van de woorden: „Een laatste groet van de krijgsmakkers.“ De beide grijsaards betrokken daarna met ontbloot hoofd een erewacht rechts en links van de baar.

Vervolgens nam Ds A. G. Barkey Wolf, em.-predikant bij de Geref. Kerk te Den Haag, het woord. Hij deed mededeling van de laatste wilsbeschikking van den overledene (afgedrukt op pag. 194).

In verband hiermede wees hij op de treffende overeenkomst met het slot van Genesis 50, dat spreekt over het gebeente van Jozef uit Egypte. Hier spreekt het geloof. Het tweede deel der wilsbeschikking eerbiedigend, las Ds Barkey Wolf enige toepasselijke gedeelten der Heilige Schrift, o.a. 1 Korinthe 15.

Plechtig klonk daarna het Credo der Christelijke kerk (de Twaalf artikelen des Geloofs) over den dodenakker. Ds Barkey Wolf sloot deze liturgische handeling met het bidden van het Onze Vader.

Dr H. A. Colijn sprak een kort woord van dank. Diep ontroerd en in grote stilte defileerden de aanwezigen ten slotte langs de baar.

De geschiedenis van de Partij

In een waardige, eenvoudige, rustige en plechtige samenkomst in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen heeft de partij het heengaan van Dr H. Colijn herdacht.

Het was er stil, doodstil tijdens de zachte treurmuziek, die door Feike Asma (orgel) en Jaap Stotijn (hobo) ten gehore werd gebracht; stil tijdens de sobere redevoeringen van Mr J. A. de Wilde, die den heer J. Schouten verving bij diens verblijf in Ned. Indië, Dr J. J. C. v. Dijk en Prof. Dr K. Dijk. Nog eenmaal vertoefden we op dezen historischen dag bij de grootheid van karakter van den opvolger van Dr A. Kuyper. We zullen in de toekomst nog vele malen in gedachten bij Dr Colijn verwijlen, doch daarbij zullen we den indruk van deze plechtige stonde niet gemakkelijk vergeten.

Alles was indrukwekkend door de eenvoud. Zo had Dr Colijn het gewild.

Mr J. A. de Wilde aan het woord

Nadat er gezongen was „Zo ik niet had geloofd” en Mr de Wilde in gebed was voorgegaan, las deze Psalm 90.

Vervolgens sprak hij als volgt:

Zo brak dan eindelijk de dag aan, waarop het stoffelijk overschot van Dr H. Colijn, door den vijand uit het vaderland verbannen en in den vreemde gestorven, in het familiegraf op de Alg. Begraafplaats kon worden bijgezet.

Wij danken de Regering voor de hulp en bijstand, die zij heeft verleend.

Naar zijn uitdrukkelijken wens heeft die bijzetting op eenvoudige wijze, zonder bloemen en toespraken, heden voormiddag plaats gehad.

Maar ook zonder bloemen en toespraken was deze begrafenis indrukwekkend. Niet alleen was H.M. de Koningin daarbij vertegenwoordigd, evenals de Prinses en de Prins, en waren er vele leidende mannen aanwezig, maar uit heel het land was een grote schare toegestroomd om dezen doode de laatste eer te bewijzen.

Naar het oordeel van het Centraal Comité van Antirev. Kiesverenigingen moest er, na afloop van de plechtigheid, gelegenheid zijn voor zijn naaste vrienden, dezen man, die jarenlang de A.R. partij met vaste hand, met grote bekwaamheid en onvermoeibare toewijding heeft geleid, in een aparte samenkomst te herdenken.

En zo heet ik U allen hier hartelijk welkom in het Gebouw van Kunsten en Wetenschappen.

Allereerst dank ik Mevr. Colijn en haar enig overgebleven zoon, Dr H. A. Colijn, voor hun tegenwoordigheid te dezer plaatse en ook de verdere familie. Hoewel Colijn zeer gevoelig was en soms zeer emotioneerd kon reageren, had hij de benijdenswaardige gave te midden van moeilijke problemen en

van soms overstelpend veel werk, rustig te zijn en rust om zich te verspreiden. Het Saevis Tranquillus in Undis was op hem toepasselijk. En dat kwam ook zeer sterk tot uiting als men hem mocht waarnemen in den huiselijken kring. Vol belangstelling, zonder ooit den indruk te maken verstrooid te zijn, nam hij deel aan en leidde hij het gesprek.

Welk een verlies voor den kring der naaste familie en vrienden bracht zijn ballingschap en sterven tweegg!

Mevrouw Colijn, Gij zijt van ons allen het zwaarst getroffen. Het is mij een behoefte, namens het ganse A.R. volk en velen buiten onzen engeren kring, U te betuigen, dat het ons voortdurend tot een grote geruststelling was, dat Gij Uw man in zijn ballingschap hebt gevolgd en hem omringd hebt met Uw liefde en trouw. Wij danken U voor alles, wat Gij in een lang en gelukkig huwelijk, in een leven vol afwisseling en opoffering, voor Uw man geweest zijt, want daardoor hebt Gij een belangrijk aandeel gehad in het volbrengen van zijn levenstaak. Als God U het leven spaart, zult Gij dit jaar de tachtig overschrijden. De Here verlichte door het geloof, dat ook uw man dierbaar was, en door de liefde der Uwen, den avond van Uw leven.

Op de Deputatenvergadering van 23 Januari 1946 heb ik getracht Colijn te schetsen in zijn betekenis voor onze partij, voor onze Chr. actie, en voor het vaderland.

Ik zal in deze samenkomst niet in herhaling daarvan treden. Dr J. J. C. van Dijk en Prof. Dr K. Dijk zullen straks een korte herdenkingsrede houden.

Ik leg er thans slechts den nadruk op, dat ons vaderland in een tijd van grote verwarring, van beangstigende onzekerheid, van internationale spanningen, van ongekende binnenlandse moeilijkheden en van dreigende ontbinding van het Koninkrijk, dezen staatsman en volksleider op uiterst pijnlijke wijze missen moet. Hij was een nationale figuur, en tegenover het buitenland meer dan enig ander Nederlander representatief.

Met liefde en volle toewijding heeft hij na Kuyper de A.R. Partij geleid. Geheel vrijwillig heeft hij een der meest lucratieve betrekkingen, die de wereld bieden kan, prijsgegeven, om te voldoen aan wat hij Kuyper had beloofd in deze woorden: „Ik voel, dat er een twijfel in Uw hart rijzen kan, of men, na Uw verscheiden wel de oude beproefde paden zal blijven bewandelen.

„Daartegenover wens ik U voor Gods aangezicht te verzekeren, dat ik, in broederlijke eensgezindheid met Idenburg, al mijn krachten zal aanwenden, om ons volk te houden op de paden, die Gij hebt gewezen”.

Dat woord heeft hij gehouden.

Hij is er in geslaagd de A.R. partij door vele moei-

lijkheden heen te leiden en haar als een eenheid te bewaren.

Door hem is haar invloed op de staatkundige ontwikkeling van ons land belangrijk geweest.

Heel het Prot. Chr. volksdeel heeft hij geactiveerd en de organisatie ervan bevorderd.

Maar daarbij was hij niet enghartig. Hij werkte voortdurend samen met andersdenkenden en telde onder hen ook zeer veel vrienden.

Hij was wars van kleine politiek.

Ondanks een schitterende loopbaan was hij eenvoudig van hart gebleven.

Oprecht en eerlijk. Recht op het doel af.

Spoedig innerlijk ontroerd.

Man van goede trouw. Een staatsman van grote allure en tevens een man met een groot karakter. Zeer spontaan. Een enkele maal zelfs onbeheerst spontaan.

Dit laatste heeft hem wel eens last veroorzaakt. Maar aan de waardering van zijn mannelijk en open karakter deed dit geen afbreuk.

Hij bleef altijd — ook in het heetste van het gevecht — een nobel tegenstander, en was, veel meer dan mannen van zijn statuur doorgaans zijn, steeds vatbaar voor overtuiging.

Een groot en invloedrijk leider, een trouwe wapenbroeder, een betrouwbare gids, een meelevende vriend en een oprecht vaderlander hebben wij in Colijn verloren.

Tot zijn gevangenneming toe was hij een der voorname organisators van het verzet tegen den vijand.

Wij, Antirev. mannen en vrouwen, voelden, ons aan dezen man van wereldreputatie nauw verbonden, omdat hij met ons stond in het zelfde geloof, omdat ook hij leefde uit het besef, dat hij een zondaar was voor God en dat alleen genade door het bloed des kruises hem met God verzoenen kon. Hoe gaarne hadden wij zijn bekende gestalte onder ons weer teruggezien. Maar Hij, die alle dingen regeert, heeft het anders beschikt. Wij buigen ons voor Gods wil en danken Hem voor alles, wat Hij ons in Colijn geschonken heeft.

Feike Asma en Joop Stotijn lieten zich nog eens horen en daarna sprak Dr J. J. C. v. Dijk, de intieme vriend van Dr H. Colijn.

Wij zijn hier samengekomen om gedurende enige ogenblikken Dr Colijn te gedenken, die in zijn leven zo grote plaats heeft ingenomen in de geschiedenis van ons vaderland en ook daarbuiten. Na op 72-jarigen leeftijd door de Duitsers in ballingschap te zijn weggevoerd, is hij ruim 3 jaren daarna op 18 September 1944 in ballingschap overleden. Zijn laatste wens, dat zijn stoffelijk overschot zou rusten in den vaderlandsen bodem, is heden vervuld. Gedekt door den Nederlandsen vlag als symbool van zijn arbeid, gewijd aan het vaderland, was de baar op Nederlands grondgebied overgebracht.

Wij kunnen hem hier niet gedenken door een opsomming te geven — zij het in kort bestek — van al het belangrijke, dat in dit rijke leven is tot stand gebracht. Dat zou reeds onmogelijk zijn, wanneer men nu reeds een complete levensbeschrijving zou bezitten, waarin met volledige kennis de levensloop

zou zijn opgenomen van dezen man van groot formaat, die met uitzonderlijke gaven toegerust op zo velerlei terrein zijn diensten heeft bewezen aan het vaderland. Veel is daarvan te vinden in de Indische geschiedenis, in onze parlementaire geschiedenis en ook in de geschiedenis van het internationale leven, maar dat is nog geen levensbeschrijving, behorende tot de geschiedenis van ons vaderland, want mede door den arbeid van Colijn is geschiedenis gemaakt.

Een grote veelzijdigheid kenmerkt het levenswerk van dezen man en telkens blijkt weer, dat het werk waarop hij zijn hand heeft gelegd, aan die handen ten volle kon worden toevertrouwd. Dat blijkt reeds aanstonds in de eerste periode van zijn werkzaam leven, n.l. in zijn Indische carrière. Als jong officier had hij reeds in zeer korten tijd den naam verworven van een moedig, beleidvol officier; men denke aan Lombok, waar hij beloond werd met de M.W.O. 4e klasse; aan Atjeh waar hij onder de bevelen van Van Heutsz — later als diens adjudant — krachtig medewerkte aan de pacificatie van dat gewest. De eresabel en de M.W.O. 3e klasse, promotie bij keuze, werden hem geschonken voor zijn militaire prestaties. En op civiel gebied bewees hij niet minder belangrijke diensten. In opdracht van den Gouverneur-Generaal Van Heutsz doorkruiste hij gedurende enkele jaren den gehelen Indischen Archipel om met medewerking van de Inheemse Hoofden voorbereidingen te treffen voor het scheppen van geordende toestanden op het terrein van het burgerlijk bestuur in den ruimen zin. De resultaten van dezen omvangrijken en moeitevollen arbeid, dien hij, na het afscheid uit den militairen dienst, kon voortzetten eerst als Gouvernements-Secretaris en daarna als „adviseur voor de bestuurszaken in de buitenbezittingen”, hebben als voorname bron gediend bij het vaststellen van den „Leidraad voor het Burgerlijk Bestuur in Ned. Indië”, waarin de bestuursbeginselen van Van Heutsz werden belichaamd.

Daarna treedt Colijn naar voren in de binnenlandse politiek in Nederland; eerst als lid van de Tweede Kamer voor de Antirevol. Partij, spoedig daarop gevolgd door zijn intrede in het Kabinet-Heemskerk als Minister van Oorlog. Ook hier blijkt hij weer de juiste man op de juiste plaats te zijn, getuige het tot stand brengen van nieuwe wetten voor den militairen dienstplicht, die bij de mobilisatie in 1914 bleken den proef te kunnen doorstaan.

Gedurende enkele jaren daarna vervulde Colijn een belangrijke plaats in het economische leven; hij deed daarvan weer afstand om zich geheel aan de Nederlandse politiek te kunnen wijden als opvolger van Dr Kuyper in de leiding van de Antirevol. Partij, aanvankelijk in getrouwe samenwerking met Idenburg. Deze tweede periode in zijn leven is aan ons Nederlandse volk voldoende bekend. Ik ga dan ook niet in op de gebeurtenissen in deze periode, hoe belangrijk zij ook waren, dus noch op de verschillende Kabinetsformaties, noch op het lidmaatschap van de Tweede en Eerste Kamer, maar wil liever enkele gedachten wijden aan de persoonlijkheid van Colijn, mede in verband met zijn staatkundig leven.

Hij treedt in deze periode op als een Christen-Staatsman, die, gelovig staande op den bodem van Gods Woord, aan dat Woord gezag toekende ook over alle bindingen van het menselijk leven. Zó heeft hij zich als opvolger van Dr. Kuypers met zijn volle persoonlijkheid en van heler harte aan de A.R. Partij gegeven; in korten tijd won hij ook het volle vertrouwen van deze volksgroep, omdat hier een man stond, die in volkomen trouw aan de beginselen, die men gezamenlijk wilde dienen, de juiste leiding zou kunnen geven in de vraagstukken van het politieke leven. Hoe diep Colijn beseftte, dat het vasthouden aan die beginselen nodig was als

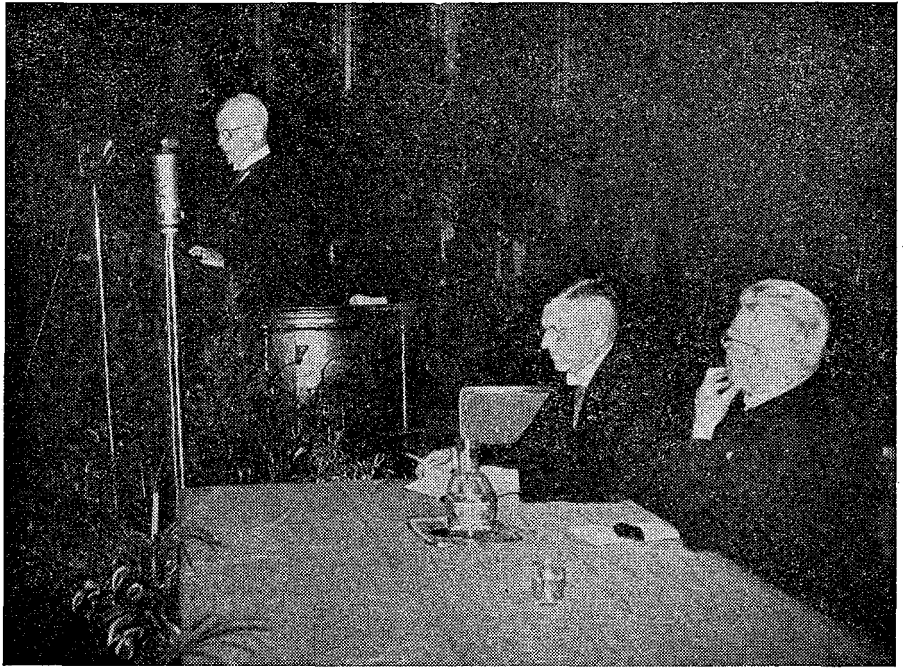
grondslag voor alle werk, blijkt op ontroerende wijze uit den brief, dien hij daarover schreef aan Dr. Kuypers kort vóór diens overlijden en waarin hij voor Gods aangezicht de verzekering geeft al zijn krachten te zullen aanwenden om ons volk op de beproefde paden te houden.

Die belofte heeft hij getrouw vervuld; daardoor en mede door zijn eenvoud, zijn hulpvaardigheid, zijn belangstelling voor allen Christelijken arbeid in het maatschappelijk leven en in het bijzonder ook voor de jeugdorganisaties, kwam hem een stroom van liefde en aanhankelijkheid tegemoet.

Hij zocht steeds naar middelen om de inwendige kracht van de A.R. Partij te versterken. Vandaar dat hij met Idenburg het plan ontwierp een wetenschappelijk centrum en adviesbureau van de Partij te stichten tot verdieping, doorwerking en verbreiding van de Antirevolutionaire beginselen, waartoe het bekende millioenplan de middelen moest verschaffen; aldus kwam de Dr. Kuypersstichting tot stand, waarvoor Colijn het vroeger door Dr. Kuypers bewoonde huis ten geschenke gaf.

Van dezelfde gedachte uitgaande gaf Colijn als President-Directeur van de Vrije Universiteit zijn krachten voor de versterking en uitbreiding van dat instituut, opdat steeds meer zou kunnen worden voldaan aan de eis, dat niet alleen de Gereformeerde wetenschap zou worden gediend, maar dat ook steeds meer van onze jonge mannen, opgeleid op den grondslag van de Gereformeerde beginselen, plaats in het maatschappelijk leven zouden kunnen innemen om daarin die beginselen te doen doorwerken.

Hij heeft de beginselen, waarnaar hij leefde en werkte, ook in den politiekeen strijd, op meesterlijke wijze uitgedragen in zijn geschriften, door zijn

Dr. J. J. C. van Dijk spreekt

artikelen in „De Standaard”, waarvan hij de politieke hoofdredactie op zich had genomen, en door zijn redevoeringen. Hij had een eigen stijl in spreken en in schrijven; klaar en helder werden steeds de problemen gesteld en helder was zijn betoog. Rustig en beheerst was zijn optreden in het mondeling debat in de volksvertegenwoordiging, — slechts zeer zelden met een enkele scherpe reactie —, vertrouwenwekkend was zijn woord vooral, als hij in critieke oogenblikken in een radiorede tot het volk sprak.

In den politiekeen strijd is ook hij niet verschoond gebleven van lasterlijke en kleinzielige aantijgingen als zou hij geen bevoordeling hebben gezocht door belangenpolitiek e.d., van pogingen om van hem een bezoedeld beeld te ontwerpen en dan dat beeld te gaan bestrijden; Colijn gevoelde zich — zijn consciëntie zuiver wetende — door dergelijke aantijgingen niet getroffen, al stond hij er natuurlijk niet onaandoenlijk tegenover.

Hij deed zich kennen als een staatsman van grote allure met zijn concepties, maar altijd gefundeerd op de beginselen, die hij wilde dienen. Hij forceerde den strijd niet, zocht liever naar een mogelijkheid van samenwerking, maar ontweek den strijd evenmin, dien hij principieel voerde en altijd op ridderlijke wijze.

Zijn naam had ook buiten onze grenzen een goeden klank; in verschillende gevallen werd op zijn hulp en medewerking een beroep gedaan: men denke aan de economische conferenties in Genève en Londen, waar hij grote waardering oogstte.

Zo staat hij voor ons als een man van hoog en gaaf karakter, die in de hoge functies, die hij bekleedde, met alle krachten en ongebroken trouw Vorstin en vaderland heeft gediend; die uitzonderlijke ga-

ven van God had ontvangen, die hij dan ook wilde gebruiken als een goed rentmeester om daarmee te arbeiden in dienst van Gods Koninkrijk.

En hiermede is tevens een antwoord gegeven op de vraag: wat was de bron van zijn kracht? Geen andere dan zijn diep geloof, dat hij werkzaam had te zijn als instrument in de hand van zijn God en dat God hem dan ook de krachten zou schenken voor al dien arbeid, dien hij in overeenstemming met Zijn wil zou volbrengen.

Colijn had nog een grote gave uit Gods hand ontvangen, n.l. dat God de vrouw op zijn weg heeft geleid, die zijn echtgenote zou worden en die zijn leven heeft gedeeld in den vollen zin van het woord, door hem tot hulp en steun te zijn. Zij is haar man gevolgd, reizende en trekkende door Indië, overal waar volgen mogelijk was.

Kon zij eerst later volgen, dan moest dat dikwijls plaats hebben onder zeer moeilijke omstandigheden. Moeilijk waren in het bijzonder de tijden, waarin zij met haar kinderen van haar man gescheiden moest zijn, dikwerf zonder in langen tijd berichten van hem te kunnen ontvangen.

In rustiger tijden, wanneer het gezin verenigd kon zijn, zag mevrouw Colijn het als haar taak haar man een milieu te scheppen, waarin hij rustig werken kon, door zoveel mogelijk alle beslommingen verre van hem te houden.

Zo heeft zij haar man gesteund in zijn arbeid door, ten behoeve van dien arbeid, de offers van haar liefde te brengen.

De oorlog overschrijdt de Nederlandse grenzen; na den strijd neemt de bezetting een aanvang.

Een daadwerkelijk verzet openbaart zich voorshands nog niet.

Wel worden door enkelen, die in de toekomst zien,

reeds voorbereidingen getroffen om den volksgeest wakker te houden en te versterken. Het was inzonderheid Colijn, die daartoe het land inging en grote vergaderingen belegde en ons volk toesprak; later toen de vergaderingen van meer dan 20 personen werden verboden, belegt hij bijeenkomsten in kleine kringen tot het houden van besprekingen en het versterken van den geest en en zendt een aantal medewerkers uit (de z.g. 12 apostelen) om zijn boodschap op gelijke wijze uit te dragen.

Hier werd gevormd de kern voor het latere verzet. Colijn wordt geïnterneerd in Valkenburg; zijn trouwe echtgenote volgt hem.

Hij wordt plotseling overgebracht naar Berlijn, waar zijn echtgenote hem niet mag volgen.

Colijn wordt overgebracht naar Ilmenau in Thüringen; mevrouw Colijn volgt hem daarheen en blijft bij hem al den tijd.

Colijn blijft hoopvol over den uitslag van den strijd. Maar activiteit kan hij in de ballingschap niet ontwikkelen; niettemin komt geen klacht over zijn lippen. Hij ontvangt ook dit uit Gods hand. Hij heeft zich uitgelaten: „Ik geloof, dat God mij in de stilte heeft willen brengen”. De man, die de wereld heeft doorkruist, de man van het grote actieve leven: in de stilte. Zo is het leven van het geloof: in den arbeid of in de stilte, het is alles Gods hand, met een bedoeling, die verstaan wordt. God bracht hem op 18 Sept. 1944 naar het stoffelijke in de stilte, maar gaf hem het leven tot in eeuwigheid. Dat is de troost voor mevrouw Colijn en zoo zien ook wij hem na.

Mevrouw Colijn kon eerst maanden later in Nederland terugkeren; nieuwe beproevingen zijn haar deel, maar daarin staat de God van haar leven haar terzijde. Zo moge het blijve tot een zalig wederzien.

Nog eens zongen de aanwezigen een Psalm.

Prof. Dr K. Dijk, die indertijd de wijkpredikant was van Dr Colijn, sprak daarna als volgt:

Prof. Dr K. Dijk spreekt

Toen op den 12den November van het jaar 1926 Dr Kuyper begraven werd, heeft bij diens uitvaart onze diepbetreunde en onvergetelijke Dr H. Colijn o.m. deze woorden gesproken: „Er was een wisselwerking tussen het eenvoudige volk en Kuyper. Hij was voor dat volk een voorvechter, als het nodig was, maar hij was ook de voorbidder.

En dat volk op zijn beurt droeg Dr Kuyper in zijn

Vorstelijke vertegenwoordiging op weg naar de groeve

gebed. Die wisselwerking, dat geestelijk contact, geeft ook den sleutel tot verklaring van de gans enige positie, die Dr Kuyper onder ons heeft ingenomen". Ik meen, alle vrijmoedigheid te hebben om vandaag, nu het stoffelijk overschot van Dr Colijn in vaderlandsen bodem begraven is, van dezen trouwen leidsman, dit eenvoudig kind van God hetzelfde te zeggen, en ik moge U enkele oogenblikken wijzen op den band, die hem bond aan allen, wier voorvechter en voorbieder hij was. Waarin lag het geheim van die

gemeenschap? O zeker, ook hierin, dat ons volk hem liefhad en eerde als leider van de anti-revolutionaire partij. Ook hierin, dat het hem waardeerde met diepe erkentelijkheid voor alles, wat hij deed voor de zaak van het koninkrijk. Ook hierin dat het het roer van staat veilig wist in zijn handen en hem, niet het minst om zijn blanke oprechtheid, vertrouwde met soms kinderlijke aanhankelijkheid, maar met dit alles hebben we de diepte van deze gemeenschap niet gepeild. Zij lag nog veel dieper. Het geheim school hierin, dat het calvinistische volk zich met hem één wist in het geloof, in de vastheid van die beginselen, waarvan Colijn in de voorrede van Saevis tranquillus in undis zelf zegt: „beginselen, die wortelen in de goddelijke openbaring, die rusten op een onwankelbaar fundament, die den belijder ervan, ook in de moelijkste omstandigheden, met hart en mond doen zeggen: „rust mijn ziel, uw God is Koning". En zelfs wil ik nog even verder gaan. Het geestelijk contact dat Colijn met ons volk had, vond hierin zijn sterkte, dat hij in alle eenvoud des harten zijn Heiland liefhad. Wien hij, zij het niet zonder worsteling, in zijn jeugd gevonden had. In het hart van dezen groten vaderlander had Gods Geest gelegd een kinderlijk geloof; hij kon met den apostel Paulus zeggen: ik weet, in wien ik geloofd heb, en het was in die geloofsgemeenschap met zijn Vader in de hemelen, dat hij de eenheid vond met allen, voor wie hij op het politieke terrein een gids mocht zijn en onder wie hij gaarne verkeerde als een broeder onder de broederen. Van dat geloof heeft Colijn in heel zijn openbaar leven belijdenis gedaan.

Hij heeft zich, — en Rullmann's biografie vertelt

Ds A. G. Barkey Wolf leest de laatste wilsbeschikking

ons dit in ongeunstelde taal —, het Evangelie van Christus niet geschaamd toen hij opgeleid werd in den militairen dienst, en als officier in Indië streed voor recht en vrijheid. Hij kwam voor dit geloof uit, toen hij eerst als kamerlid en daarna als minister de belangen van den Staat diende, en de tegenstander wist, wat hij in dit opzicht aan Colijn had. Hij heeft de warmte van dit geloofsleven ons doen gevoelen in zijn hartelijke belangstelling voor het werk der christelijke organisaties op verschillend terrein, uit dit geloof heeft hij met alle kracht de verzetsactie gesteund; deze geloofsdrang kwam uit in zijn liefde en arbeid voor onze Vrije Universiteit, en hij heeft aan de rust van dat geloof ieder verkwikking gegeven, die met hem persoonlijk, en vooral in zijn gezinsleven in aanraking kwam. Nooit zal ik vergeten met welk een diepen ernst hij in de huiselijke eredienst den Bijbel las. Nooit zal weggewist worden de diepe indruk, dien zijn vroom kinderlijk gebed maakte, — een gebed, waarin hij niet preekte maar sprak met zijn hemelen Vader, en ik wil hier God danken voor den zegen, dien ik mocht genieten van de geestelijke gesprekken met hem, wiens hart wijd openstond voor de eeuwige dingen en bij wien de religie het innerlijkste van het leven geworden was.

Uit dat eerlijke en tere geloofsleven is ook Colijn's liefde tot en belangstelling voor de Kerk des Heren te verklaren. Zeker, ik zie hier geen oogenblik voor-

„Eerbiedige dank . . . .”

Hij verblijdde zich over den voortgang van Gods Koninkrijk door en in elke kerkgemeenschap, die zich wilde buigen voor het Evangelie des Kruises, en zijn ziel dorstte naar de samenbinding en eenheid van alle belijders van den Christus in enigheid des waren geloofs. Doch deze ruimte van hart heeft hij hem niet geleid tot kerkelijk indifferentsisme. Hij was ook in dit stuk wars van alle losbandigheid, en hij heeft het de kerken, waartoe hij behoorde in meer dan èèn opzicht getoond, dat haar geestelijke bloei en haar arbeid hem om Gods wil ter harte gingen. Laat ik slechts een zijde van dit meelevens mogen noemen. Met zijn onvergetelijken medestrijder Idenburg heeft hij zijn tijd en krachten gegeven aan de geestelijke verzorging van de verstrooide Gereformeerden in Nederlands-Indië. Dit werk had een grote plaats in zijn hart. Vanaf 1917 tot zijn dood had hij in ons college zitting. Zelfs toen hij minister was, dacht hij er niet aan deze kerkelijke functie los te laten, wat was het hem een vreugde, wanneer de predikanten in Indië konden getuigen van den zegen des Heren op hun arbeid. „Waar hij (zo vermeldde het laatste rapport van Dr Harrenstein aan de Generale Synode), waar hij zelf „verstrooid” was geweest, was de nood der verstrooiden hem op de ziel gebonden

bij, dat hij deze interesse van huis had meegekregen, want zijn ouders waren kerkleden in den rijksten zin van het woord, en droegen, als kinderen der Afscheiding, vóór alles de noden der Kerk op hun van de vreze des Heren vervulde harten, maar het was niet alleen die geestelijke erfenis, die Colijn drong tot een hartelijk meelevens met het huis Gods. Die liefde was ook zijn eigen geestesbezit geworden. Hij verstond wat het zeggen wilde, dat Christus niet alleen, individueel redt en zaligt, maar in gemeenschap met allen, die Zijn genade deelachtig mogen zijn, en hij zag bij het licht der Heilige Schrift, dat deze gemeenschap ons bindt aan de gemeenschap des Heren, ook in haar bijzonder ambtelijken openbaring. Neen, niet in enghartigen zin. Colijn was van alle exclusivisme vreemd. In zijn woordenschat vond men den term: kerkistisch niet.

en de krachten en gaven hem geschonken, stelde hij gaarne te onzen dienste.....”

Zo heeft deze christen-staatsman den heiligen ijver gekend voor des Heren huis, en deze ijver, die wijder ging dan het kerkelijk gebied, is op één punt wel heel sterk gebleken.

Dat was in zijn liefde voor het jonge leven.

Dat was in zijn vreugde over de principiële vorming van onze jeugd voor den komenden strijd.

Overall waar de jeugd vergaderd werd om den open Bijbel kon men rekenen op Colijn's belangstelling, en niet alleen werd hij gezien op de bondsdagen van de kerkelijk-gererofmeerde jeugd, maar hij kwam en sprak ook elders om jonge mensen aan te sporen tot trouw aan Jezus Christus, onzen Koning. Hij verstond de jonge harten. Hij begreep hun vragen. Hij wist van hun strijd, en we hebben dit in den Bond van J.V. op G.G. — wiens erelid hij was, — en in den Bond van M.V. op G.G., die Mevr. Colijn nog bezitten als erelid — van zeer nabij mogen ervaren. In de laatste jaren voor den oorlog sloeg hij bijna geen bondsdag over, en wij horen hem nog op ons gouden jubileum tot ons spreken over de woorden: **God heeft ons niet gegeven een geest der vreesachtigheid, maar der kracht** en zijn slotwoord laat ons niet los: „Laat

dat uw richtsnoer blijven ook in de toekomst; uw 75-jarig jubileum zal ik wel niet meer beleven. Maar laat dan hem, die mijn plaats inneemt, kunnen getuigen: zij hebben de op hun gouden feest gesproken woorden ter harte genomen; zij hebben het oude vaandel onvervaard voortgedragen, zij hebben steeds den goeden strijd gestreden, zij hebben ook vruchten op hun werk mogen aanschouwen". En toen is Colijn geïndigd, met enkele regels uit een van Da Costa's zang, waarvan de finale is: vall' hemel en aarde voor Jezus te voet. Ik weet, dat ik uit naam van die jeugd, van die Nederlandse-Calvinistische jeugd spreek, wanneer ik in deze ogenblikken uiting geef aan onze jonge, innige dankbaarheid voor de rijke gave die God, de God des Verbonds, ook aan onze jongens en meisjes in Colijn schonk — en wanneer ik op zijn begrafenisdag hun bede vertolk:

O, Gij, der vaad'ren sterkte,
Wees Gij ook onze God,
Die oudtijds wonderen werkte,
Die nog bestiert ons lot,

en schenk ons jonge mensen, de genade om het oude vaandel onvervaard voort te dragen en den goeden strijd te strijden, opdat Colijn's smeking verhoord worde; — ja, vall' heel ons jonge leven voor Jezus te voet.....

Ik heb bijzondere behoefte om dit uit te spreken! Er zijn er, die menen, dat ze een klove zien tussen een oudere en een jongere generatie, en die zelfs spraken van een ontworteling aan den invloed der oude voortrekkers. In sommige gevallen zullen ze wel gelijk hebben, maar in 't generaal genomen vergissen zij zich.

God zij gedankt. Ik mag dit uitspreken, dat al zijn de tijden veranderd en al hebben de problemen zich gewijzigd, de jeugd op wie Colijn het oog had,

hem niet vergeten zal en geen andere begeerte kent, dan om de oude banier, die hij, ten diepste overtuigd van de waarachtigheid en krachten onbeginselen, met gesterkte handen omklemd hield, verder te dragen, zij het door storm en nachten heen, den felsten strijd. En moge dan de God aller genade haar geven, dat zij van Colijn's leven lere, wat het geheim van die volharding is. Neen, geen vertrouwen in eigen kracht; geen steun in positie en eer; geen hulp van mensengunst en volksenthousiasme, maar alleen het eenvoudige geloof, dat in Jezus Christus onze zaligheid ligt, en het heil voor enkeling en gemeenschap. Christus, mea petra. Christus, mijn rotssteen. Ik weet aan Wien ik mij betrouwe, en alleen door Zijn kracht zal onze jeugd de roeping kunen vervullen, welke op haar komt te rusten, en zal een jongere generatie de plaats kunnen innemen in de vuurlinie, als de oude strijders wegvallen. Bij het graf van Kuyper sprak Colijn: „Daar is meer dan droefheid, daar is diepe ontroering in onze ziel nu wij staan bij het graf van den man, die zulk een allerbeheersende plaats onder ons heeft ingenomen....

De gedachten vermenigvuldigen zich in ons en de ene verjaagt de ander en we omvatten zelve niet ten volle wat er geschied is...." Ook deze woorden herhaal ik en ik maak ze tot de taal van de jeugd, in wier naam ik spreek, en die diep beseft wat zij verloren heeft in den man, die tot het einde van zijn leven, toen hij als gevangene der geweldhebbers, als balling stierf op een van de hoogten van het Thuringer woud, den vaderland en bovenal Gode getrouw is gebleven, ja tot in den doet. Maar in die ontroering behoeven onze harten niet onder te gaan.

Wij weten, dat de Here regeert en dat aan Jezus Christus gegeven is alle macht in hemel en op aarde; wij weten dat achter Hem en onder Zijn hoede het altijd veilig is, en dat Hij er voor zorgt,

Een laatste groet van het A.R.-volk

dat de taak, door Colijn met liefde vervuld, overgedragen wordt aan een ander. Met het oog op Hem gericht gaan we verder, — ja, zonder Colijn, maar nooit zonder onzen eeuwigen Koning, en wat er dan kome, al moeten we dan aan den kant staan, al roept God tot nieuwe worsteling, in Godes kracht verder, ouderen en jongeren. Die God zal ook U, Mevr. Colijn en uw kinderen, in Zijn sterke liefde-armen verder dragen. Hij heeft U door diepe wegen van beproeving geleid, maar Hij heeft U nooit losgelaten. Zijn hand zal de uwe blijven omklemmen, en houdt U hiervan verzekerd, dat er een volksdeel is, ook een jong volksdeel, dat met grote piëteit en dankbaarheid U blijft gedenken, en U niet vergeet, wanneer het de toevlucht neemt tot den troon der genade. Moge de Here U, wanneer ge dit jaar uw tachtigsten verjaardag moogt vieren, sterken met Zijn vertroosting, en U ten tijde des avonds bestralen met het licht van Zijn vrede. Op dezen zomerdag hebben wij in Nederlandsen bodem Colijn begraven, en zijn stof toevertrouwd aan Hem, Die eenmaal komen zal om ook dit lichaam op te wekken tot heerlijkheid. Wij gaan verder, met innigen dank in onze harten voor alles wat de Vader der lichten in deze stoe-

ren en toch zo lichtbewogen geloofsheld ons geschonken heeft.

Wij gaan voort in de diepe overtuiging, dat in de beginselen, die hij lief had met heel zijn ziel, het geheim ligt van allen zegen voor land en volk, en de kracht schuilt voor ouderen en jongeren in den geestelijken strijd.

Wij gaan verder met de gelofte in ons hart, dat wij zijn worsteling zullen voortzetten, altijd onder beding van Gods genade, en we gaan voort met de bede: **Laat Uw werk aan Uw knechten gezien worden en Uw heerlijkheid over hun kinderen, en de liefelijkheid des Heren onzes Gods, zij over ons en bevestig Gij het werk onzer handen over ons; ja, het werk onzer handen, bevestig dat.**

Als antwoord op deze rede werd gezongen: „Hoe zalig is het volk, dat naar Uw klanken hoort”, en: „Gij toch, Gij zijt hun roem, de kracht van hunne kracht”.

Daarna sloot Prof. Dijk met een ontroerend dankgebed.

Wij hebben Dr Colijn begraven.

Wij hebben Dr Colijn herdacht.

B.

E. v. R.

DE BROCHURE

Het stoffelijk overschot van Dr Colijn is teruggebracht naar den vaderlandsen bodem. Enkele dagen daarna is het opnieuw ter aarde besteld. Vanaf dat moment behoort het veelbewogen leven en het tragisch sterven van dezen staatsman tot het verleden. Van nu af aan is het woord aan den historicus om alle momenten uit den levensloop van dezen man te schiften en te toetsen en daaruit vast te leggen, wat als van blijvende waarde voor onze vaderlandse historie moet worden bewaard.

Thans vermenigvuldigen zich de gedachten in ons.

Want wanneer we nú denken aan Dr Colijn, dan staan we op de grens van twee werelden, n.l. op de grens van leven en dood. En wanneer onze gedachten komen tot de doodslinie van een mensenleven, dan valt er de stilte — dan versterft het rumoer van den strijd. En ook wanneer dit betrekking heeft op het leven van een grote onder ons, van een man, met een naar menselijken maatstaf gemeten merkwaaardige carrière, dan geldt ook voor hem het woord van den Apostel Johannes: „Want al wat in de wereld is, namelijk de begeerlijkheden des vleezes en de begeerlijkheid der ogen, en de grootsheid des levens, is niet uit den vader, maar is uit de wereld. En de wereld gaat voorbij en haar begeerlijkheid; maar die den wil van God doet, blijft in der eeuwigheid” (1 Joh. 2 : 16, 17).

Zo keerde Dr Colijn in ons midden terug.

Niet om te arbeiden onder ons en opnieuw leiding te geven aan het staatkundig leven.

Want zijn verbanningsoord werd de plaats waar hij stierf. Ver van zijn zijn vaderland, dat hij zo hartstochtelijk liefhad, in het land van den vijand verbannen, heeft God hem weggenomen, op het moment,

dat de dageraad der bevrijding opging, ook al was het toen nog nacht.

Is het nu de gelegenheid om een lofrede te schrijven?

Aan lof noch blaam heeft het Dr Colijn ontbroken. Ook van hem kan worden getuigd, dat hij was „zeer geliefd” maar eveneens, dat hij was „fel gehaat”.

Nu kwam zijn stoffelijk overschot in ons land terug. En nu moeten we klaar komen ook met zijn brochure „Op de grens van twee werelden”.

Wij verstaan het, daar is geen ontwijken aan.

Hieromtrent willen we ons dan klaar en duidelijk uitspreken.

Wat was de bedoeling van Dr Colijn? Wat had hij te zeggen?

Ja vandaag klemmen alle „goede vaderlanders” zich vast aan enkele volzinnen, maar de realist, die Dr Colijn was, confronteerde zich aan de werkelijkheid, zoals hij die op dat moment zag. Frankrijk was in een veldtocht van drie weken vernietigd. En het Franse leger gold voor het sterkste op het Continent. De armzalige resten van de Engelse expeditionnaire macht hadden zich ingescheept op de rede van Duinkerken. Hitler had zich in den rug gedekt door een verdrag met Stalin. Amerika was nog niet in den oorlog en toen was het nog lang niet zeker, dat Amerika in den oorlog komen zou, want Roosevelt had nog een moeilijke campagne voor den boeg om zijn volk daarop voor te bereiden. Op dat moment, het was Juni—Juli 1940, men lette op den datum, was Duitsland baas op het continent.

Toen schreef Dr Colijn zijn brochure. Impulsief, teveel onder den indruk van het moment, het zij zo. Maar waarom schreef hij?

Om deze dingen aan ons volk te zeggen?

Dat waren inderdaad dingen, waaraan ons volk op dat moment weinig behoefte had. Ons volk had andere dingen nodig. En de critiek, die zich zake-lijk tot deze opmerkin-gen bepaalt en beperkt, is juist.

Die critiek is in den eigen kring niet onder stoelen of banken ge-stoken. Men heeft daar openhartig uitdrukking aan gegeven, en ook in de Antirevolutionaire ge-lederen is daarover dei-ning ontstaan.

Maar zo staan de din-gen vandaag niet.

De goede trouw van Colijn is in het geding. En voor de integriteit van Colijn komen we op.

Want de hoofdzaak van de brochure wordt niet daardoor aangegeven.

Voor Colijn ging het om geheel andere dingen.

Want wat was de achtergrond van deze brochure? De samenspreking tussen de leiders der oude poli-tieke partijen en die der latere Nederlandse Unie was mislukt, nadat evenwel aanvankelijk overeen-stemming was verkregen. Die overeenstemming be-stond daarin, dat een driemanschap zou optreden, bestaande uit nieuwe mannen, gedekt door een adviescollege, samengesteld uit een groep reeds van overlang bekende politieke woordvoerders, waar-onder ook Dr Colijn.

Deze Nederlandse Unie zou zich wenden tot de massa van het Nederlandse volk met een manifest. Over de redactie daarvan bestond verschil van inzicht. Dr Colijn was van meet af van oordeel, dat in dit ma-nifest slechts drie punten moesten voorkomen:

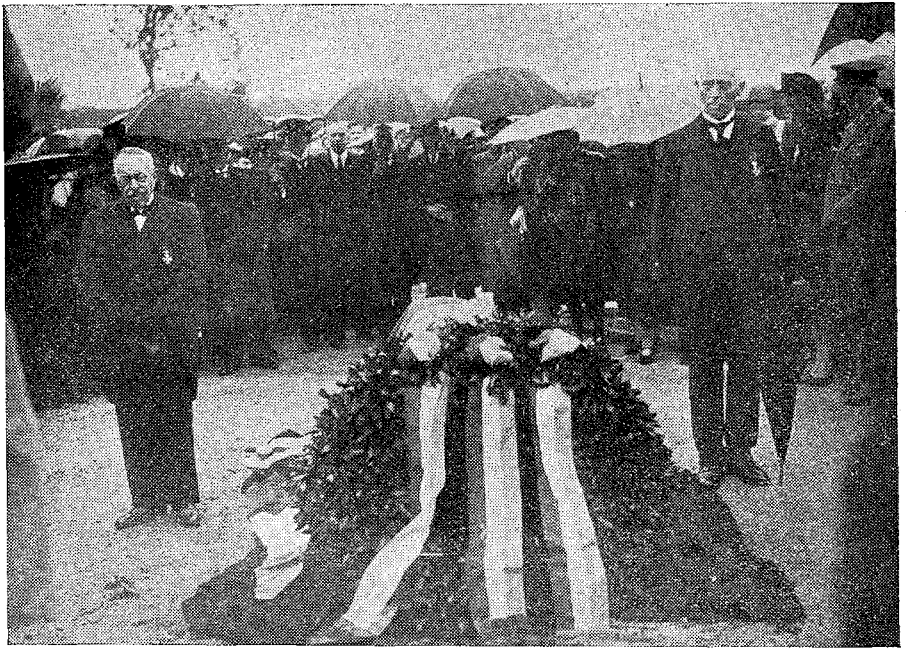
- 1e. Handhaving van Nederland's onafhankelijkheid;
- 2e. trouw aan Oranje;
- 3e. bewaren van geestelijke vrijheid.

Dit was naar zijn mening de kern van de zaak.

Op veler aandrang werd het manifest evenwel aan-gevuld met allerlei verlangens op cultureel en sociaal terrein. Maar tenslotte werd overeenstemming ver-kregen.

Toen kwam de kink in de kabel.

Immers niet alle heren, die aan de besprekingen deelnamen, stonden vrij tegenover de Duitsers. Eén van hen verklaarde reeds de belofte afgelegd te heb-ben in het publiek geen stap te ondernemen zonder voorkennis van de bezettende macht. Dat betekende praktisch, dat voor de publicatie van dit manifest toestemming der Duitsers moest worden gevraagd. Daaraan nu wilde Dr Colijn niet medewerken. Dat was voor hem aanleiding de onderhandelingen af te breken. Daartegen opperde hij overwegend bezwaar.

„Een laatste groet van de krijismakkers”

Daardoor mislukte de Nederlandse Unie, n.l. de echte, de nationale Unie. Wat daarna kwam was surrogaat. Dank zij de ongevraagde serviliteit.

* * *

Intussen sprak de pers geen woord. Zij was volkomen verlamd. Zij durfde geen mond opendoen. Zij zweeg, een enkele uitzondering daargelaten. Zij wachtte op iets. In die situatie kwam de brochure van Dr Colijn „Op de grens van twee werelden”.

En aan het slot van die brochure vinden we kort samengevat de drie bovengenoemde punten weer terug. Daar ging het Dr Colijn om. Die drie punten zijn essentieel. Al het andere was bijzaak, was aan-kleding, in zeker opzicht camouflage. Al dat andere moet dan ook worden veroordeeld en wordt veroor-deeld. Maar nog steeds komt het aan op het wezen-lijke. En dat was: „Blijven streven naar het behoud van onze nationale zelfstandigheid, in trouw aan het Huis van Oranje, met handhaving van de geestelijke vrijheid”. Dat was naar zijn mening de inzet van den strijd. Ook voor een volk dat militair was ver-slagen. Ook voor een volk, dat zich kromde onder de verdrukking. Tot dien strijd riep hij op.

Zijn realisme heeft hem daarbij parten gespeeld. Teveel beheerst door de concrete situatie, dat was toen even fataal als nu, heeft hij gemeend, dat er menselijkerwijs gesproken geen mogelijkheid bestond de Duitse hegemonie te breken, tenzij er een wonder gebeuren zou. Maar juist in die omstandigheden riep hij niet onduidelijk het volk op tot verzet en tot strijd. Zo hebben de Antirevolutionaire geestverwanten de brochure verstaan en er naar gehandeld. Toen klampte ieder warm voelend vaderlander zich aan deze drie punten vast.

En de pers begreep dat eveneens.

Men sla er de couranten maar op na.

Zij was tot nu toe vleugellam. Zij durfde nog niets

te zeggen. Maar toen die brochure eenmaal was verschenen, kwamen de beschouwingen los. Toen werd ze op haar inhoud gewogen. Toen drong men wel degelijk tot haar wezenlijken inhoud door, met het resultaat, dat verder commentaar op deze brochure reeds spoedig werd verboden.

Is de brochure daarmede „goed gepraat”?

Nee, hetzij ten overvloede nogmaals gezegd, om ieder misverstand daaromtrent af te snijden. De zakelijke critiek op den inhoud is veelszins juist. Mits men daarmede niet den persoon van Dr Colijn in discredit tracht te brengen. Want wie dat doet vindt ieder Antirevolutionair bereid het voor den auteur op te nemen.

Toen de brochure verscheen heeft geen onzer dit als „verraad” gevoeld.

Want al onze geestverwanten begrepen waar het om ging.

Zij hebben op dat moment Dr Colijn niet misverstaan. Integendeel, zij begrepen hem maar al te goed. Want zij vertrouwden Colijn en intuïtief vöelden zij zuiver aan, waarheen hij stuurde en in welke richting hij koerste.

En niet ten onrechte.

* * *

Want terzelve tijd dat de Nederlandse Unie mislukte en de brochure verscheen, kwam op initiatief van Dr Colijn een klein aantal mannen bijeen om den gang van zaken te bespreken. Die groep werd gemakshalve reeds spoedig genoemd „de twaalf apostelen”. Wat in Den Haag, dikwijls ten huize van Dr Colijn werd besproken, moest worden uitgedragen in het land. Iedere man van deze groep belegde dus vlak daarna in zijn provincie eenzelfde vergadering en de deelnemers deden voor iedere stad of dorp hetzelfde. Reeds spoedig werkte dit sneeuwbalstelsel volledig, zodat drie weken na een vergadering in Den Haag de richtlijnen voor het Antirevolutionair optreden waren doorgegeven tot in het kleinste dorp.

Wat hielden die richtlijnen in. De winterhulp werd afgewezen; de verplichte arbeidsdienst bestreden; het eerste schoolverzet werd georganiseerd; de houding van de pers werd omschreven; het leidersbeginsel in de Nederlandse Unie werd aangevallen; voor de vrije jeugdvorming werd gewaakt; advies werd gegeven koper en tin niet in te leveren; de eigen politieke organisatie moest worden gehandhaafd en bovenal de beginselen van het Nationaal Socialisme werd getoetst en fundamenteel verworpen. Op één van die bijeenkomsten verklaarde Dr Colijn in een peroratie: „Mijne Heren, de Satan is een engel des lichts bij Hitler vergeleken, want Hitler is de personificatie van het Nationaal Socialisme”. Nee, aan duidelijkheid van woorden ontbrak het hem ook in die dagen werkelijk niet. En of hij nu sprak voor de massale vergaderingen in de Apollohal te Amsterdam, of dat hij later op zijn tochten door het land, waarbij hij allerwege conferenties hield met Antirevolutionaire kringen, beschouwingen gaf over den toestand van het oogenblik, hij was altijd openhartig, hij zei dikwijls veel te veel en vaak was hij in zijn uitlatingen zelfs onvoorzichtig.

Colijn heeft nimmer gewankeld in zijn overtuiging. Men heeft dat gelezen uit zijn brochure. Maar men heeft dat misverstaan. Ook wel in eigen kring. Maar wie de gewraakte brochure nog eens naleest, zal bevinden, dat daaruit niet mag worden afgeleid, dat hij op een bepaald oogenblik de défaitist heeft uitgehangen om later te worden bekeerd. Hij heeft de dingen op een verkeerde manier gezegd, die op dat moment beter niet gezegd konden worden.

Maar zijn innerlijke overtuiging stond vast.

Want ook in die donkere dagen van eind 1940 en begin 1941 liet hij niet af.

Hij vuurde de zijnen en ook anderen tot strijden en volhouden, tot verzet en tot tegenstand. Op hope tegen hoop. En dat is zijn verdienste.

Hij gaf in dit opzicht leiding in den waarachtig nationalen zin.

Maar vooral gaf hij leiding in Calvinistischen zin. Doende het gebod, voor de uitkomst blind.

Hij had wellicht een tekort aan verbeeldingskracht.

Hij was te veel realist. Zijn blik in de toekomst was op dat moment op zichzelf niet onjuist, maar hield te weinig rekening met inderdaad aanwezige mogelijkheden. Of laten we het zo zeggen, want in den zomer van 1940 was de toestand ontzaglijk critiek en de Duitse overwinning scheen verzekerd, hij heeft te weinig geloofd in het „wonder”, waarvan hij wel sprak. En daardoor was zijn visie op de toekomst verkeerd. Daarin heeft hij misgetast. Maar daar ging het tenslotte niet om.

Voor hem gold maar één ding.

Wat er ook gebeurt, hoe donker het ook wordt, hoe somber ook de hemel zich welft boven dit vrije land, hoe zwaar de hand van den overweldiger ook drukt op dit volk, dat volk moest zich verzetten, reeds aanstonds met lijdelijk-verzet, maar bovenal met geestelijk verzet. Ons volk moet vasthouden aan zijn tradities.

Vasthouden aan zijn nationale zelfstandigheid, vasthouden aan Oranje, vasthouden aan zijn geestelijke vrijheid. Dat sprak hij uit in zijn brochure. Daarvoor werd de brochure geschreven. Dat was haar zin en betekenis.

Daarin bleef Colijn zichzelf.

Daarin verloochende hij zijn verleden niet.

Daarin pleegde hij geen verraad.

Daarin gaf hij de Regering geen dolkstoot in den rug.

Want waartoe hij opriep was „vasthouden” — trouw blijven — hardnekkig vastberaden en verbeten met Gods hulp.

Desnoods door jaren lang lijden heen.

Desnoods langs een weg van bloed en tranen.

Maar vasthouden de beste nationale tradities.

Zo heeft ons Antirevolutionaire volk de brochure verstaan.

Zo verstaat het die brochure nog.

En daarom, nu het stoffelijk overschot werd teruggebracht naar het vaderland, beschouwde de Antirevolutionaire Partij het als haar roeping en als haar eer dezen groten vaderlander een plaats der rust te bereiden op een wijze, die hem waardig was.

R. G.

Mededelingen

der Doctor Abraham Kuypersstichting

1. Van het maandblad A.R. Staatskunde zijn thans 3 nos. verschenen. Het eerste bevatte de volgende artikelen: J. Schouten, Ter Inleiding; J. Schouten, Ter gedachtenis van Dr H. Colijn; Dr A. A. L. Rutgers, Indië's zelfstandigheid en Nederlands verantwoordelijkheid, het tweede: Mr E. J. E. G. Vonkenberg, Het vorderingsbesluit woonruimte in de praktijk; A. Warnaar, Emigratie, het derde: Dr A. A. L. Rutgers, Economische perspectieven in Indonesië; Dr E. P. Verkerk, Problemen der gemeentefinanciën. Bovendien werden adviezen opgenomen over: afstand openbaren grond voor plaatsing Christus-beeld, ambtsgebed in den raad, sportbeoefening op Zondag, consumentencrediet en schoolartsendiensten.

Het aantal abonné's bedroeg op 17 Juni j.l. **1162**. Is daar Uw abonnement al bij? Het bestuur der Kuypersstichting is tevreden als de **3000** zijn bereikt! Dat getal moeten wij dit jaar toch zeker kunnen bereiken! Voor raadsleden, bestuursleden van kiesverenigingen, jeugdclubs en kaderleden is een abonnement **onmisbaar**. De abonnementsprijs bedraagt f 4,75 (over 1947 f 3,75). De reeds verschenen nos. kunnen nog worden nageleverd!

2. Op de oude jaargangen van A.R. Staatskunde worden registers gereedgemaakt ter aanvulling van die, welke in 1937 zijn verschenen. Tot nog toe werden er 400 besteld. Men haaste zich, indien men nog een exemplaar zou willen ontvangen. Voor vruchtbare raadpleging van vroegere jaargangen onmisbaar! Prijs f 0,50.

3. Abonnementen op A.R. Staatskunde en bestellingen van de registers aan de fa. Kok te Kampen!

4. Vacantie-sluiting.

In verband met de vakantie van den Directeur der Kuypersstichting worden gedurende de maand **Juli geen adviezen** gegeven. Bezoek voor het inwinnen van mondeling advies kan gedurende die maand niet plaats vinden en men wordt verzocht schriftelijke vragen om advies op te schorten tot na 31 Juli.

De werkzaamheden der **bibliotheek** vinden den gehelen zomer **normalen** voortgang!

Maandelijks Orgaan van de
Doctor Abraham Kuypers-
stichting ter bevordering
van de studie der Anti-
revolutionaire beginselen

Antirevolutionaire Staatskunde

Van dit bekende tijdschrift is zo juist het eerste nummer na de bevrijding verschenen. Verschijnt elke maand in nummers van 32 bladzijden.

ABONNEMENTSPRIJS slechts f 4.75 per jaar (Jaargang 1947 - 9 nummers - kost f 3.75)

Onmisbaar tijdschrift voor alle, meelevende Antirevolutionairen

De intekening is opengesteld bij den Boekhandel en bij de Uitgeefster

J. H. KOK N.V. - KAMPEN

PROEFNUMMER op aanvraag GRATIS

Nederlandsche Gedachten verschijnt tweemaal per maand — Redactie-adres: Dr Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935 — Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht, Telefoon 11811, Giro 267122 — Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

Dit speciale Colijnnummer kan worden nabesteld. Bestellingen, gericht aan het Bureau Centraal Comité, Dr Kuypersstraat 3 Den Haag, worden alleen uitgevoerd na ontvangst van het verschuldigde bedrag per giro (No. 89673).

De prijs is per stuk f 0.30, bij 10 exemplaren tegelijk f 0.25

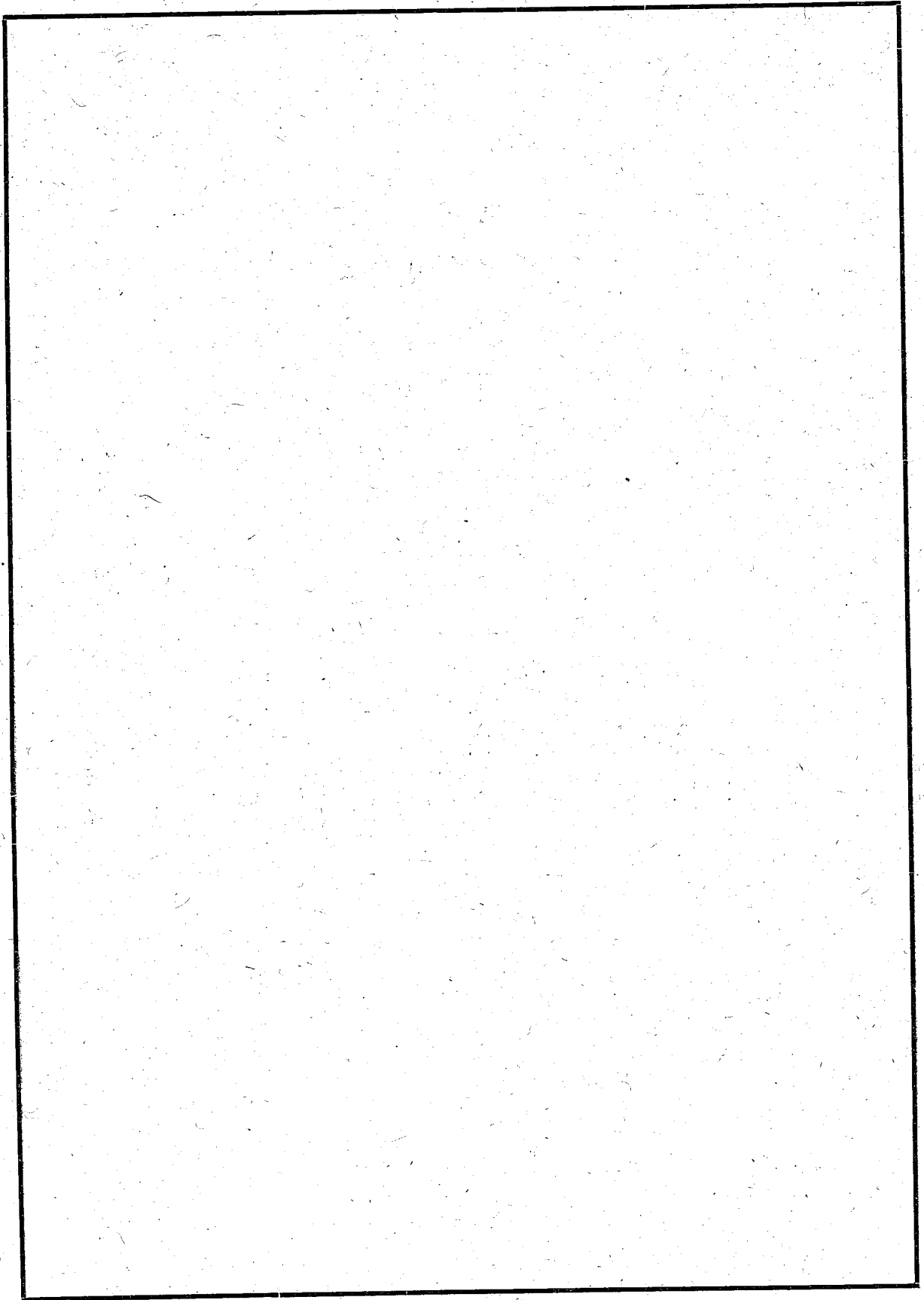
NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

INHOUD

van dit nummer:

- — Levensversobering.
- R. GOSKER Van ledenaantallen, contributies en nog iets.
- M. H. L. WESTSTRATE De salarissen der onderwijzers.
- „ „ Betere salarissen en hopelijk gevolg.
- „ „ Gevaren voor de Chr. School.
- A. R. DE KWAADSTENIET Colijn als volksredenaar.
- N. v. d. BRÜGGE Ons onderling gesprek.
- D. W. ORMEL De strijd voor waardevast geld.
- Mr A. B. ROOSJEN Uit het Parlement.
- A. R. DE KWAADSTENIET Colijn en de coalitie.
- Dr C. SCHOUTEN Ervaringen in Duitsland.
- — Kuyper en de sociale kwestie.
- W. v. d. HAVE Oude wijn in een nieuwe zak.
- — Op bezoek bij de honderd.

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA, EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek,
Prof Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. Schipper, Dr F. L. van
Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G.
Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand — Redactie-adres: Dr Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon
115935 — Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht, Telefoon 11811, Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.—, per jaar

Levensversobering

De behandeling van het wetsontwerp tot instelling van een Nationale Spaarraad en het uitgeven van Rijksspaarbrieven heeft aan de Tweede Kamer vermoedelijk meer tijd gekost dan de ontwerper aanvankelijk verwachtte.

Daarbij is een discussie ontstaan die in meer dan een opzicht van belang is. Indien men bewust politiek heeft meegeleefd in den tijd waarin van antirevolutionaire zijde de stelling werd verdedigd, dat een z.g. politiek van aanpassing moest worden gevoerd — dus een zoeken van het evenwicht tussen uitgaven en beschikbare middelen — dan zal men zich herinneren op welk een wijze daartegen door enige politieke partijen stelling werd genomen. Indien wij thans kennis nemen van beschouwingen van den Minister van Financiën, bij de Kamerverkiezingen candidaat op de lijst van de Partij van den Arbeid, en van het standpunt van Kamerleden, die tot deze partij behoren, dan mag worden gesproken van een merkwaardige verandering in de wijze waarop de problemen worden aangepakt; een verandering waaraan het feit, dat deze partij thans regeringspartij is, wel niet geheel vreemd zal zijn.

Geconstateerd werd door een der Kamerleden van de Partij van den Arbeid, „dat bij alle verschil over het Spaarwettje 1947 er althans op één punt overeenstemming bestaat, n.l. „dat er voor de redding uit onze economische en financiële noden nodig is, dat de productie

wordt opgevoerd en de consumptie wordt beperkt”, dat wil dus zeggen, dat bij de bepaling van de consumptie zo veel mogelijk moet worden bespaard en het aldus **minder** uitgegeven geld moet worden gespaard.

De Minister van Financiën onderstreepte deze woorden door te wijzen op de belangen van de nationale zaak en te appelleren op de vaderlandsliefde. De Minister zei: „Ik bedoel dan met sparen het nalaten van al die overtollige consumptieve uitgaven, die onder de huidige omstandigheden achterwege kunnen worden gelaten en het activeren en richten van de daardoor vrijkomende middelen op een versterking van ons kunnen op het gebied der productie.”

De omschrijving van onze taak kan dus zeer kort zijn, n.l. zoveel mogelijk produceren, dus hard werken; en sober leven.

Rusland, waarover de oorlogswals ging tot Stalingrad toe, kent het devies: beperking van de consumptie, ter versterking van het productieapparaat met het doel om **later** bij opnieuw verkregen welvaart de consumptie te kunnen verhogen.

Het is alles simpel, doch het voornaamste is dat men deze les ook ter harte neemt.

Het spreekt vanzelf, dat in brede lagen van ons volk elke dag naar een zo zuinig mogelijke consumptie **moet** worden gestreefd, om de zeer eenvoudige reden, dat in tal van gezinnen de grote moeilijkheid bestaat, dat het inkomen

lang niet in dezelfde verhouding steeg, als het geval is met de prijzen van allerlei noodzakelijke levensbehoeften. Daar is men vaak aan het einde van zijn besparingen. Daarnaast zijn ook talrijke andere gevallen. De opbrengsten van de inrichtingen van vermaak, zoals bioscopen, danszalen, kermissen enz. leveren het bewijs, dat een ander deel van ons volk zich nog grote uitgaven getroost, welke kunnen worden bespaard. Voor ontspanning van velerlei aard gaan de beurzen der mensen vaak al te gemakkelijk open.

Het moet daarom wel opvallen, dat naast het standpunt van de Regering inzake de noodzakelijkheid van sparen, — een standpunt dat o.i. terecht door de aanhangers van de Partij van den Arbeid wordt verdedigd met grote warmte — in de gedragingen van de leden van gemeentebesturen die tot de Partij van den Arbeid behoren, zo weinig merkbaar is van een politiek die op versobering is gericht; versobering in dezen zin, dat men zich bereid verklaart tot medewerking aan beperking van het nà de bevrijding zo sterk uitgegroeide vermaak. Indien de gemeentebestuurders op dit terrein tot een nationale versoberingspolitiek willen bijdragen, dan zal deze naast het economische nut, een aanzienlijk geestelijk gewin kunnen opleveren.

Deze versoberingspolitiek behoort echter veel meer algemeen te worden doorgevoerd. De Regering geve het voorbeeld door een sobere huishouding van den Staat. Diezelfde eis moet

worden gesteld aan een iegelijk die invloed heeft op het besturen van een publieke huishouding en dus op de besteding van publieke middelen.

Wanneer de burgerij er van overtuigd zal kunnen zijn, dat dit geschiedt, dan zal het haar des te lichter vallen, aan versobering in de particuliere huishoudingen mede te werken. Ook aan dit laatste ontbreekt thans nog zeer veel. Het besef dat we een totaal verarmde huishouding vormen, blijkt soms wel aanwezig, doch beheerst de gedragingen der burgers in zeer geringe mate.

Onnodig autogebruik betekent onnodig verbruik van deviezen. Door zeer velen wordt met dit feit niet gerekend. Het zou niet moeilijk zijn, dit voorbeeld met zeer vele andere aan te vullen.

Er is ongetwijfeld een aanzienlijk deel van ons volk dat hard werkt, maar hoe vaak hoort men de klacht, dat in bepaalde ondernemingen met meer inspanning kon worden gewerkt. Ook dit betekent verlies van productie-capaciteit. Al deze feilen vertragen en bemoeilijken den wederopbouw en dus het herstel van ons geteisterde Vaderland. God heeft ons een plaats gegeven in een maatschappelijk leven, dat ernstig ziek is. Dat feit mogen we niet miskennen. Ieder onzer, hij zij arbeider of fabrikant, geve zich ernstig rekenschap van de vraag, hoe hij of zij aan het gestelde doel kan medewerken. Hard werken. Sober leven. Elk Christen zij een goed Vaderlander! H.

Van Ledenaantallen, Contributies en nog iets

R. GOSKER

Hoe staat het met de politieke belangstelling van ons volk?

Wanneer de ledenaantallen der verschillende politieke partijen daarvoor, bij wijze van vergelijking een maatstaf zijn, dan mag worden geconcludeerd, dat de belangstelling voor de politiek na den oorlog inderdaad levendiger is dan daarvoor — althans voorzoveel het de rechtse partijen betreft.

Dit geldt reeds aanstonds onze eigen partij. Haar ledental is immers tot ruim 92.000 gestegen, terwijl dit vroeger steeds tussen de 60.000 à 65.000 schommelde. Maar deze vermeerdering van ledental staat niet op zichzelf. „Koningin en Vaderland” meldde onlangs, dat de Christelijk-Historische Unie per 1 Januari

j.l. was gegroeid tot 55.000 leden, terwijl dit aantal vóór den oorlog zich om de 30.000 bevoog.

De Partij van den Arbeid telde per 1 October 1946 evenwel 116.000 leden, al moest daarna een zekere teruggang worden geconstateerd. Dit werd overigens blijkens de mededelingen van „Paraat” een normaal verschijnsel geacht, omdat na de verkiezingen steeds de politieke belangstelling afneemt. De achteruitgang werd geschat op 2 %. In ieder geval zal dat aantal dus nog wel ruim 110.000 zijn.

Vóór den oorlog telde de S.D.A.P. als regel ongeveer 80.000 leden.

Deze cijfers zijn leerzaam.

De beide Protestants Christelijke Partijen ste-

gen in Iedental, en wel van 95.000 tot 147.000. De Partij van den Arbeid boekte daarentegen nauwelijks enigen vooruitgang. Want de Vrijzinnig Democratische Bond had toch ook zijn organisatie, evenals de Christelijk Democratische Unie de hare. Gezamenlijk zullen deze organisaties toch wel een 30.000 leden hebben geteld. En dan laten we voorts buiten beschouwing de resultaten van den „doorbraak”.

De getallen worden temeer opmerkelijk door de cijfers van de Katholieke Volkspartij, welke thans ongeveer 475.000 leden telt, hetgeen eveneens een aanmerkelijke versterking betekent bij den toestand van vóór den oorlog vergeleken, toen het Iedental zich om en bij de 300.000 bewoog.

Voeg daaraan toe, dat de Partij van de Vrijheid thans een 22.000 aangesloten leden telt, dan zien we dit merkwaardig verschijnsel, dat de partijen, die op confessionelen grondslag staan, veel beter wortelen in het volksleven dan de Humanistische partijen. De Communisten moet ik hier buiten beschouwing laten, omdat voor die partij de cijfers mij niet bekend zijn. De organisatie is daar misschien vergelijkenderwijs sterker dan bij de Partij van den Arbeid, maar ook voor die Partij geldt zeer zeker, dat „communist zijn” en „communistisch stemmen” nog niet hetzelfde betekent.

Het blijkt in ieder geval, dat de drie Christelijke partijen gezamenlijk 622.000 leden tellen, terwijl de Partij van den Arbeid en de Partij van de Vrijheid samen het aantal van ongeveer 135.000 bereiken.

Maar met ledenaantallen is nog niet alles gezegd.

Van betekenis is ook hoe het met de contributies staat.

Voor de Antirevolutionaire Partij bedraagt de contributie, verschuldigd aan het Centraal Comité, f 0.50 per bij de Kiesvereniging aangesloten lid.

Deze afdracht bedraagt voor de Christelijk-Historische Unie f 0.60 per lid.

Voor de Katholieke Volkspartij is dit bedrag f 0.80 per lid.

Deze getallen hebben alleen betrekking op de Centrale Partijkas.

Van deze drie partijen geldt, merkwaardig dat het weer de confessionele organisaties zijn, dat het zwaartepunt van hun actie gelegen is bij de locale en regionale verbanden, waaruit zij zijn samengesteld.

Tot dusver heeft alleen de Katholieke Volkspartij een bindende contributieregeling, die echter het karakter van een nieuwe regeling draagt.

Deze regeling is, dat een aangesloten lid f 3.—

per jaar betaalt en een gehuwde vrouw f 1.50 per jaar.

Hoe de contributieregeling is bij de Christelijk-Historische Unie is niet bekend.

In het model-reglement voor een Antirevolutionaire Kiesvereniging komt deze bepaling voor.

„Ieder lid verplicht zich tot betaling van een jaarlijkse contributie naar gelang van zijn financiële draagkracht. De minimum contributie bedraagt evenwel één gulden. Zij zal als regel in de maand ..... bij vooruitbetaling worden geïnd. In bijzondere gevallen is het bestuur der Kiesvereniging gerechtigd gehele of gedeeltelijke ontheffing van de verplichting tot contributiebetaling te verlenen.”

Hieraan moet worden toegevoegd, dat het Centraal Comité er steeds op aandringt, dat de gemiddelde contributie f 2.50 per jaar zal bedragen. In Amsterdam heeft men plannen en deze zijn naar ik meen reeds gedeeltelijk in uitvoering, om de contributie op te voeren tot f 6.— per jaar, waarin dan begrepen is een abonnement op het propagandablad „Op de Bres”. Overigens moet er de aandacht op worden gevestigd, dat met deze contributiebijdragen niet alles is gezegd. Zij hebben alleen betrekking op den normalen gang van zaken in een politieke partij en dienen dus uitsluitend voor de ieder jaar terugkerende uitgaven. Voor de uitgaven, verbonden aan de verkiezingsactie worden steeds bijzondere bijdragen gevraagd. Evenwel niet alleen bij de Antirevolutionaire Partij. Ook de andere partijen doen dat.

De contributieregeling der communisten is bekend.

De minimum contributie bedraagt f 0.10 per week voor een gehuwde vrouw. Voor een man bedraagt de contributie f 0.25 per week en wel als volgt:

weekloon tot f 25.—	f 0.25 per week,	f 13.— per jaar		
„ „ f 30.—	f 0.30 „ „	f 15.60 „ „		
„ „ f 35.—	f 0.35 „ „	f 18.20 „ „		
„ „ f 40.—	f 0.40 „ „	f 20.80 „ „		
„ „ f 45.—	f 0.45 „ „	f 23.40 „ „		
„ „ f 50.—	f 0.50 „ „	f 26.— „ „		
„ „ f 75.—	f 1.— „ „	f 52.— „ „		

Daarbij moet evenwel in aanmerking worden genomen, dat deze bijdragen niet tevens dienen voor de vorming van een propagandafonds, hetwelk zoals reeds werd gezegd ook bij de reeds genoemde partijen afzonderlijk wordt bijeengebracht.

De Communisten hebben thans als parool uitge-

geven dat ieder lid 2½ cent per dag zal sparen voor de propaganda. En voorts is het bekend, dat de Communisten nog al wat geld beschikbaar stellen voor de kadervorming en ook dat is voor die groep begrijpelijk. De overige partijen beschikken immers gemakkelijker over een intellectueel kader dan de Communisten.

De contributieregeling voor de Partij van den Arbeid is eveneens op wekelijkse bijdragen gebaseerd. Deze bedraagt f 0.25 per week. Boven een inkomen van f 2500.— per jaar bedraagt dit f 0.35 per week, en bij een inkomen van meer dan f 4000.— moet f 0.45 per week worden betaald. Dat betekent dus resp. f 13.—, f 18.20 en f 23.40 per jaar. Van deze contributie wordt 70 % afgedragen aan de centrale kas.

Bij de Partij van de Vrijheid bedraagt de contributie f 5.— per lid per jaar. Gemiddeld wordt daarvan 50 % in de partijkas gestort.

Een ieder kan nu ongeveer narekenen over welke bedragen de partijbesturen de beschikking hebben over hun jaarlijkse normale uitgaven. Dat levert nog al enig verschil. De Antirevolutionaire Partij kan beschikken over f 40.000 à f 45.000. De Christelijk-Historische Unie over ruim f 30.000.—. De Katholieke Volkspartij over f 380.000. De Partij van den Arbeid over zeg f 1.000.000 en de Partij van de Vrijheid over f 55.000.

Deze cijfers moeten overigens met de nodige voorzichtigheid worden gehanteerd. Want bij de Partij van den Arbeid is alles nu eenmaal veel meer gecentraliseerd. Wanneer zij een congres organiseert, dan worden aan de afgevaardigden de reiskosten vergoed. Dat kan dan trouwens ook wel. Haar hoofdbestuur heeft voorts niet minder dan 6 bezoldigde leden, waaronder dan ook enkele secretarissen begrepen zijn. Ondanks deze sterke Centrale Kas, wordt echter toch nog een fonds bijeengebracht voor de „Dr Wiardi Beckman Stichting” om den wetenschappelijken arbeid te financieren. De Katholieken, die er financieel ook veel beter voorstaan, doen trouwens hetzelfde.

In zoverre zijn deze cijfers voor ons leerzaam, dat zij ons duidelijk maken, dat de actie voor het millioenplan niet overbodig is. De moderne tijd stelt andere eisen aan een politieke partij dan vroegere tijden. Practisch blijkt hieruit, dat wij voor éénmaal doen wat de Partij van de Arbeid feitelijk ieder jaar presteert, n.l. f 10.— per lid opbrengen.

De cijfers der ledenaantallen zeggen dus inderdaad niet alles.

De cijfers der contributies tellen ook mee.

Maar..... tal van argumenten worden nu aan-

gevoerd ter verontschuldiging. Kerk, zending, evangelisatie, Vrije Universiteit, christelijke barmhartigheid — dat alles mag niet worden vergeten.

Dat wordt niet vergeten!

Maar twee dingen moeten worden gezegd.

De jaarlijkse contributie van f 1.— is te laag. En dat behoeft niet gemiddeld f 10.— of f 20.— per jaar te worden. Dat de eis wordt gesteld van f 2.— à f 3.— per jaar is niet overdreven.

En in de tweede plaats.

Het millioenenplan moet slagen.

Voor éénmaal is dat niet onmogelijk.

De Salarissen der Onderwijzers

M. H. L. WESTSTRATE

Op een banket aangericht door een Kamer van Koophandel in Amerika moest een onderwijzer antwoorden op de uitgebrachte toast: „Lang zullen onze onderwijzers leven”! De speech van den onderwijzer was even kort als tekenend. Ze luidde „Waarvan?”

Afgaande op dit verhaal, waren dus niet alleen in ons land de salarissen van het onderwijzend personeel te laag. Gelukkig is door het K.B. van 12 April 1947, een eind gemaakt aan de sociale misstand, dat onderwijzers dikwijls minders verdienden dan arbeiders.

In de salarisschaal is het maximum van een onderwijzer met hoofdacte gebracht van f 2880 op f 3510. In de practijk ontvangt hij echter door overbruggingstoelage en 10 % tijdelijke verhoging (die alle ambtenaren krijgen) f 4577.

De onderwijzers hebben nu bereikt het maatschappelijk niveau, waarop ze krachtens opleiding en de waarde van hun werk recht hebben. Dit kon het onderwijs slechts ten goede komen. Vermoedelijk wordt nu ook de vlucht uit het onderwijs naar u.l.o. en m.o. gestuit.

Betere salarissen en hopelijk gevolg

M. H. L. WESTSTRATE

Door de aanzienlijke salarisverbetering is voor vele onderwijzers de bittere noodzaak verdwenen, door allerlei avondlessen de financiële zorgen van het gezin te verlichten. Ze krijgen daardoor de beschikking over meer-

dere vrije avonden en kunnen zich nu ook aan andere dingen wijden.

Laten de onderwijzers daarbij het werk in de A.R. partij niet vergeten. Nog steeds vinden we ze in de besturen van onze kiesverenigingen. Maar toch, bij vroeger vergeleken, is het aantal actief meewerkende onderwijzers sterk verminderd. Men zegt wel dat toen de interesse groter was, omdat de strijd voor de vrije christelijke school een van de belangrijkste vraagstukken was in den politieken strijd, maar als dat juist is, dan is er ook vandaag voor de onderwijzers alle reden het werkend deel in onze partij te versterken. Want ook vandaag wordt de vrije christelijke school bedreigd.

Laten de besturen van onze kiesverenigingen, juist met het oog ook op deze gevaren, een extra beroep doen op onze christelijke onderwijzers om hun werkkraft ook ter beschikking te stellen van de partij.

M. H. L. WESTSTRATE

Gevaren

voor de Christelijke school

Is dat niet een beetje sombere titel „Gevaren voor de christelijke school”? Vooral als men bedenkt, dat in het afgelopen jaar het openbaar onderwijs in leerlingental nog weer achteruitging? Het een behoeft het ander niet uit te sluiten. De toestand kan normaal zijn en toch kunnen er gevaren dreigen.

Schouten heeft kort geleden gezegd: „Als ik het goed zie krijgen we denzelfden geestelijken strijd, die onze vaders te strijden hadden in de vorige eeuw, terug”. Natuurlijk onder andere omstandigheden, met een andere achtergrond en met andere strijdmethoden, maar toch dezelfde strijd. Als dat waar is, en er is geen enkele reden om aan te nemen dat het niet waar is, meent men dan dat de christelijke school in dien strijd niet betrokken zal worden? Men maakt zich aan de overzijde op het verloren gegaane terrein te herwinnen. Dezer dagen schreef de Vereniging voor Volksonderwijs zijn 100.000ste lid in.

De pogingen om den Bijbel, althans godsdienstonderwijs, op de openbare school te brengen, zijn tot nog toe mislukt. Maar het waren even zovele pogingen om de christelijke school afbreuk te doen.

En dan: de vrije christelijke school komt in gevaar. De roep om de Christelijke staatsschool wordt weer luider. De tendenz dat de Staat alles moet doen in onze na-oorlogse maatschappij, tiert welig. Vroegere opvattingen over de

COLIJN als Volksredenaar

A. R. de Kwaadsteniet

Dat Dr Colijn gerekend mocht worden tot de beste sprekers in ons land, zal wel bij niemand tegenspraak ontmoeten. Zijn rustige betoogtrant, zijn welgebouwde zinnen, zijn fijne gesticulaties waren oorzaak, dat men in het parlement, doch ook op vergaderingen geboeid werd door en steeds met grote aandacht luisterde, naar hetgeen deze staatsman te zeggen had. Maar was hij dan toch ook een volksredenaar? Zeker niet in dien zin, dat hij op verkiezingsvergaderingen zijn publiek wist op te zwepen. Zeker niet zo — gelijk tegenwoordig wel het geval is met sommige sprekers — dat hij kans zag om, als hij een uur te spreken had, zijn toehoorders van dat éne uur een half uur te laten applaudiseren.

Hij was echter een volksredenaar in den besten zin van het woord. Een spreker, die door zijn heldere, klare taal, eenvoudigen en geleerden wist te boeien.

Tijdens de verkiezingscampagne van het jaar 1937 heeft Dr Colijn door het gehele land een veertigtal spreekbeurten vervuld. Als journalist had ik het genoegen in die periode den A.R. lijstaanvoerder elfmaal te beluisteren.

Nooit heeft een candidaat in zo korten tijd zoveel toehoorders gehad. Overal in het land was de belangstelling overweldigend. In Rotterdam, waar Dr Colijn destijds zijn tournee begon, bestond zijn gehoor uit ongeveer 12.000 personen in één vergadering bijeen, n.l. in de Nenijs-hal. Slechts een 4000 zitplaatsen wa-

---

Christelijke staat worden, in een nieuw kled, weer gepropageerd.

En voor de vrije christelijke school, de school aan de ouders kan ook gevaar dreigen van de zijde van de „ontwaking” der Ned. Herv. Kerk. Velen verwerpen dan wel de Christelijke staatsschool, maar stellen daarvoor in de plaats de Kerkschool.

Allemaal gevaren die elk op zichzelf niet of nog niet zo gevaarlijk zijn, maar die gezamenlijk toch wel de zoete rust, waarin velen verzonken zijn, moeten verstoren en die daarom waard zijn nader gezien te worden.

Verweer is geboden. Laat men gezamenlijk dat verweer bieden door de A.R. partij te versterken, die mee in en door den strijd voor de vrije christelijke school, groot werd.

ren er, zodat ongeveer 8000 aanwezigen staande de rede moesten aanhoren.

Juist in zulk een vergadering blijkt of een spreker contact heeft met zijn publiek.

En Dr Colijn had contact.

Zoals het in de Maasstad was, was het overal elders. Ik beluisterde hem in de kerk aan de Turfmarkt te Gouda, in de Ned. Herv. Kerk te Oud-Beijerland op een middag en in de Stadsgehoorzaal te Leiden aan den avond van denzelfden dag, in een Patronenfabriek te Dordrecht, in de openlucht te Schiedam op een Zaterdagmiddag en in het veilinggebouw te Honselersdijk des avonds, in een bioscoopgebouw te Sittard en in de garage „Brabantia” te Eindhoven, in de Geref. Kerk te Nieuwendijk (N.Br.) en aan den avond van denzelfden dag nog tweemaal te Breda.

En al was zijn rede in grote trekken soms gelijk — hetgeen vanzelfsprekend was, omdat hij zijn regeringsbeleid te verdedigen had — telkens wist hij er de gewenste nuanceringen in aan te brengen.

De werkers in de steden werden anders toegesproken, dan de tuinders in het Westland, de mijnwerkers in Limburg kregen niet hetzelfde te horen als de boeren in Brabant.

Steeds sprak hij tot het volk en werd hij door dat volk verstaan.

Waarin lag het geheim van den invloed van het woord van Colijn?

A. B. Kleerekoper, die jarenlang in „Het Volk” zijn Oproerige Krabbels plaatste, gaf op 26 April in 1933, na de Willem de Zwijgerherdenking te Amsterdam, welke ook per radio was uitgezonden, zijn indrukken o.a. als volgt weer:

„Toen sprak Colijn. Het was, in één woord, meesterlijk. Zó moet een redevoering gebouwd en zó moet zij uitgesproken worden. Het had een diepte en kracht: het was van beheerste geestdrift, van ingetoomden hartstocht en van wijs beleid, dat echter geen oogenblik verwerd tot slappe diplomatie, het was onverbiddeijk protestants, maar ook het Katholicisme werd geëerbiedigd, al werd het niet ontzien. En indien er niet een misplaatst woord over het „cosmopolitisme” in geweest ware, zo had men deze rede vlekkeloos kunnen noemen. En bovenal echt in haar soort. Zij kwam den Calvinist uit het hart. 't Is mijn Calvinisme en vooral mijn hart niet. Maar dit belette mij niet, verheugd te zijn, dat nu eindelijk eens iemand weer wat knaps deed.”

Het was de hartekreet van een Geus.

Wie weet te spreken als Colijn sprak, heeft

Ons Onderling Gesprek

N. VAN DER BRUGGE

Souvereiniteit in eigen kring

Op de Arja te V. (Z.H.) werd over dit onderwerp een inleiding gehouden. De inleider bleef het antwoord schuldig op de vraag of dit beginsel ook uit den Bijbel af te leiden is. Alle leden, aldus de vragensteller, hebben thans de idee of alle A.R. beginselen maar gezochte theorieën zijn, om een eenmaal aangenomen practische houding in de politiek goed te praten. Men vraagt nu niet een uiteenzetting van het beginsel, doch aanwijzingen, dat dit beginsel duidelijk in de Heilige Schrift staat. Ik moet dan beginnen met mijn instemming te betuigen, dat deze jongerenclub niet met beschouwingen alleen genoegen neemt, doch het verband wenst te zien tussen onze staatkundige beginselen en het Woord Gods. Onze staatkundige activiteit moet dienst Gods zijn. Onze werkzaamheid moet naar da Costa's woord gaan om die ord'ningen des Heren, waar Woord en Schepping van getuigt. In ons volk, zo helder te graveren. Tot dat het weer voor God zich buigt.

Men moet echter niet in de fout vervallen, dat elk standpunt met een Bijbeltekst staat of valt.

In den aanvang van de brief schrijft men of het beginsel der soevereiniteit uit den Bijbel is af te leiden, terwijl men in het slot vraagt om bijbelteksten, die beslissend zijn voor de juistheid van dat beginsel.

Men zal goed doen steeds onderscheid te maken, tussen hetgeen Gods Woord duidelijk zegt en datgene, wat daarvan wordt afgeleid. Tot het eerste behoort, dat Hij de wereld geschapen heeft (Gen. 1 : 1), dat alle macht, die er is van Hem is (Rom. 13 : 1), dat de mens geschapen is naar Gods beeld (Gen. 1 : 27), het betalen van belasting aan de Overheid (Rom. 13 : 6). De vraag of het gezag moet worden uitgeoefend door een Koning of een President, wordt niet door Gods Woord rechtstreeks beslist, evenmin of de invoering van de een of andere belasting gewenst is. Het antwoord daarop wordt verkregen door het grondbeginsel te nemen als uitgangspunt en door redenering tot een zo zuiver mogelijke toepassing van het beginsel te komen. We komen dan tot afgeleide beginselen.

Naar mate Gods Woord zich minder duidelijk

---

geen slimmigheidjes, geen beetjes demagogie nodig om door het volk begrepen te worden. Wie Colijn zag en hoorde spreken moest het — met den Oproerigen Krabbelaar — erkennen:

Daar staat..... een vent!

Zo gevoelde het ook zijn publiek en daarom was Colijn een volksredenaar in den waren zin van het woord.

inzake een bepaalde zaak uitspreekt, hebben we voorzichtigheid te betrachten.

Ten aanzien van de souvereiniteit in eigen kring kan dan eerst opgemerkt worden, dat het woord „sovereiniteit” komt van een latijnse uitdrukking, die opperste macht betekent. De opperste macht komt toe aan den Schepper, den Formeerder van hemel en aarde (Openb. 4 : 11; 2 Petr. 1 : 3; Ps. 33 : 9; Rom. 4 : 17; Jes. 64 : 8). Al wat bestaat dankt zijn aanzijn aan den Souverein en is en blijft er in ieder opzicht aan onderworpen. Het doel der Schepping ligt niet in den mens, want God schiep alle dingen om Zijns Zelfs wil (Spr. 16 : 4). Uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen (Rom. 11 : 36). God openbaart in Zijn scheppen Zijn denken (Ps. 33 : 6, 9; Rom. 1 : 20). Al wat God schiep heeft een doel. Niet alleen de mens, doch ook de planten, dieren, de hemellichamen. Alles heeft een eigen bestaan, een eigen ontwikkeling, maar ook vormt het een organisch geheel. Wanneer de mens valt, ligt alles onder de vloek en in Christus wordt de gehele schepping wederopgericht (Rom. 8).

In Gen. 1 lezen we telkens, dat God de dingen schiep naar zijn aard. Hij stelde voor alles eigen wetten vast. Vissen in het water, vogels in de lucht, planten in een bepaalden voedingsbodem en klimaat, terwijl de mens, als beeldrager Gods onderscheiden functies heeft. Van deze levenswetten spreekt de Heilige Schrift in Ps. 119 : 91. Wat is voor de christen nu het geloof in Gods ordinantiën? Niets anders dan de vaste overtuiging, dat alle leven eerst door God uitgedacht is, daarna door Hem verwezenlijkt en dat in alle geschapen leven een van God voor dat leven bestelde wet ligt. Wanneer in Ps. 119 gezegd wordt „Uw gebod is zeer wijd”, dan doelt dit op het ganse samenstel van wetten.

Wanneer we als Anti-Revolutionairen het pleit voeren voor souvereiniteit in eigen kring, dan bedoelen we de eerbiediging van Gods ordinantiën waardoor Zijn schepping naar eigen aard en wet leven kan. Elk levensverband heeft eigen aard en eigen wetten. Er zijn wetten voor de „natuur”, voor het denken, voor het zedelijk leven, voor het leven des geloofs, voor de samenleving enz. Deze zijn niet zo uit de Heilige Schrift af te lezen, doch moeten in gebondenheid aan Gods Woord worden nagespeurd in de schepping. Dit is taak der wetenschap, maar ook elk gewoon mens komt tot de conclusie, dat men niet tegen den aard der dingen kan ingaan. (Lees eens Jes. 28). Er zijn een groot

aantal levensverbanden. Jezus zelf wijst tijdens zijn omwandeling op aarde telkens op de schepping terug. Wanneer een Farizeeër een vraag stelt over het gezinsleven, antwoordt Hij: Hebt gij niet gelezen, dat Hij, die in den beginne den mens gemaakt heeft, ze gemaakt heeft man en vrouw en hoe Hij heeft verordend: Daarom zal de mens vader en moeder verlaten en zal zijn vrouw aanhangen. Alzo dat zij niet meer twee zijn, maar één. Hetgeen dan God saamgevoegd heeft, scheidt de mens niet (Matth. 19 : 4). De Kerk komt niet op uit de Schepping, maar uit de genade en het behoeft toch geen nadere toelichting, dat ook de Kerk een eigen wet heeft. Wanneer de Heilige Schrift ons leert (Hand. 17 : 26) dat God uit énen bloede het ganse geslacht der mensen gemaakt heeft om den geheelen aardbodem te bewonen, dan wijst dit op een samenleving, een maat-schappij, een gemeenschap, omdat er verbondenheid is en alle theorie van als los zand naast elkander levende individuen daarmede in strijd is.

Zonder zonde zou geheel Gods rijke schepping zich ontplooid hebben naar haar aard. De wereld zou één Paradijs gebleven zijn. Wij kunnen ons vrijwel geen voorstelling maken van een wereld, die niet onder den vloek lag en een menselijke samenleving, waarin de zonde haar verwoestende werking niet zou verrichten. Intussen zien we de harde werkelijkheid niet het minst in het menschenleven. Daarom stelde God de Overheid in (Rom. 13). Die Overheid heeft dwingende macht. Wanneer de A.R. nu de souvereiniteit in eigen kring verdedigen, dan doen zij dat niet in het minst tegen de Overheidsopvatting, die het scheppingsleven miskent, die niet erkent de eigen aard en levenswet der verbanden. Die miskenning brengt dwang en machtsoverschrijding. Erkenning daarentegen geeft vrijheid.

Ook hier is de ware gebondenheid (aan de Heilige Schrift) de ware vrijheid.

Ik kan er natuurlijk niet aan denken het vraagstuk door V. aangeroord, breedvoerig te bespreken. Ik heb getracht, op hun verzoek naar Gods Woord te verwijzen.

Van harte hoop ik dat iets duidelijker geworden moge zijn, dat de opvatting der souvereiniteit in eigen kring uit de Heilige Schrift is opgebouwd. Het is een der hoofdwaarheden uit ons A.R. belijden. Daar staat of valt onze strijd mee tegen staatsabsolutisme en dictatuur.

Mag ik de Arja te V. eens verwijzen naar:

- Dr A. Kuyper: „Sovereiniteit in eigen kring”.
„ „Pro Rege”, onder Schepping etc.
„ „De Gemeene Gratie”. Zie register
Sovereiniteit, Staat, Maatschappij.
„ „Het Calvinisme”.

Ds C. Veenhof: „In Kuypers lijn”, hfd. VIII.

Correspondentie voor deze jongerenrubriek te zenden aan den Heer N. van der Brugge, Hobbemastraat 124, Middelharnis.

**Doet mee
Werft een abonné**

Als het kan

Twee!

---

voor **waardevast geld**

Weet ge nog, stedelingen uit het Westen des lands, hoe we in den laatsten oorlogswinter uitzwermden om te trachten nog iets eetbaars machtig te worden? Met een dikke portemonnaie gingen we op stap. Ondanks dat hadden we allerminst het aangename gevoel van iemand, die een aardige duit op zak heeft en kan kopen, wat zijn hartje begeert. We voelden ons integendeel min of meer als bedelaars, die een beroep deden op gevoelens van menselijkheid en naastenliefde. Slaagden we erin iets te bemachtigen, dan voelden we ons bevoorrecht en beweldadigd, ook wanneer onze portemonnaie inmiddels een fikse aderlating had ondergaan.

Toentertijd waren we niet in een stemming om ons aan andere economische bespiegelingen over te geven dan die, welke rechtstreeks verband hielden met den strijd om het eigen bestaan. Maar 't was toch wel een merkwaardige en ongekende ervaring, dat men arm, onnoemelijk arm kon zijn met een portemonnaie of zelfs een portefeuille vol met bankpapier. De eerste les, die hieruit kan worden geput, is deze, dat rijk zijn in wezen niet betekent het bezitten van veel geld, doch het beschikken over goederen. Wie een paar pond tarwe of een liter melk bezat, voelde zich rijker dan die alleen maar over een welgevulde beurs beschikte. Dat is wel een alleszins simpele waarheid, doch niettemin heeft het zijn nut, dit voortdurend voor ogen te houden. Doet men dit, dan worden tal van economische vraagstukken meer doorzichtig dan ze veelal plegen te zijn.

Op nog een ander verschijnsel willen we hier de aandacht vestigen. De oorzaak, dat we allemaal nogal dik in de duiten zaten was uiteraard deze, dat er practisch op de normale wijze niets te kopen viel. Wat op de bon beschikbaar werd gesteld, betekende niet veel. Het gevolg was, dat tal van behoeften onbevredigd bleven en zich met klem deden gevoelen. Alles wat maar even eetbaar of volgens normale begrippen zelfs oneetbaar was — denk aan suikerbieten en bloembollen — vond gretig aftrek. Omdat er zo weinig te koop was, was men in staat er veel voor te betalen en omdat men er zulk een dringende behoefte aan had, was men tevens daartoe van harte bereid. Er

was onder de kopers een veelal onzichtbare, doch niet minder effectieve concurrentie. Betaalde A voor een liter melk f 6.—, doch bood B, die even later kwam f 8.—, dan betekende dit vaak, dat de prijs weer een paar gulden gestegen was. En zo ging dat door, met als enige grens het feit, dat de hoeveelheid geld weliswaar groot, doch niettemin niet onuitputtelijk was.

Het verschijnsel: veel geld, weinig goederen, leidde dus tot steeds stijgende prijzen. En in die omstandigheden leefde ons gehele volk, al was de toestand gelukkig overal niet zo nijpend als in het Westen des lands in de laatste hongerwinter het geval was.

Hoe kwam het nu, dat de verhouding tussen geld en goederen zo grondig was verstoord? De oorzaak lag uiteraard aan beide kanten; er was veel meer geld en er waren veel minder goederen dan voor de oorlog.

Dat er meer geld was, was in de eerste plaats te wijten aan de omstandigheid, dat de bezetting nogal wat kosten meebracht. De Heren bezetters meenden, dat het nu hun beurt was om de bloemetjes buiten te zetten. Dat kostte geld! Dan hebben we in de oorlogstijd voor een bedrag van 4½ miljard gulden „uitgevoerd” naar Duitsland, waarvoor we in marken werden betaald.

Hadden we die marken op normale wijze kunnen besteden voor aankoop van goederen in Duitsland, dan was deze „uitvoer” met invoer betaald. In wezen dus slechts een goederenruil, waarbij beide partijen gebaat zijn, doordat men goederen, die men zelf niet nodig heeft, althans betrekkelijk gemakkelijk missen kan, ruilt voor artikelen, waaraan men meer behoefte heeft. Zo was het echter nu niet. De marken, die wij voor onze uitvoer ontvingen, konden niet voor aankoop in Duitsland worden besteed en in wezen ruilden we dus waardevolle goederen tegen een handvol bankpapier, dat alleen de waarde heeft van het papier, waaruit het gemaakt is. De exporteurs ontvingen voor hun marken Nederlands geld, waardoor zij geen directe schade leden, doch nationaal gezien werd de geldhoeveelheid vermeerderd zonder dat daar vermeerdering van de goederenvoorraad tegenover stond.

Integendeel: het mes sneed aan twee kanten. De geldhoeveelheid vermeerderde en de goederenhoeveelheid verminderde!

In naam hebben we voor die 4½ miljard gulden nog een vordering op Duitsland, doch het lijkt ons wel verstandig ze Pro Memorie op onze nationale balans op te voeren.

Voorts zette ons ambtelijk apparaat zich uit, mede als gevolg van de maatregelen op het gebied van distributie, prijsbeheersing, enz. Weliswaar werd de belastingschroef in de oorlog sterk aangedraaid en werden winsten „afgeroomd”. Dit had echter op z'n hoogst een remmende werking, doch kon doorwerking van het proces niet verhinderen. De totale hoeveelheid geld, waaronder ook banksaldi, waarover voor betalingsdoeleinden kon worden beschikt, vallen, steeg van omstreeks 3 miljard tot 10 à 11 miljard, dus met 350 %.

Tegenover deze ontzaglijke toename van de geldhoeveelheid stond een even ingrijpende afname van goederenhoeveelheid. De oorzaken zijn bekend. Verstoring van het normale handelsverkeer, inundatie, bombardementen, de reeds genoemde „uitvoer” van Duitsland, roven en wegslepen van voorraden en machines, met name in de laatste oorlogswinter.

Hier dreigde dus het gevaar, dat veel geld en weinig goederen tot prijsstijging zouden leiden, zoals dit b.v. in Duitsland na de eerste wereldoorlog plaats vond en nu in Hongarije werd geconstateerd. Dit is wat men „inflatie” noemt. Het kenmerk daarvan is een steeds voortgaande, niet meer te stuiten verhoging der prijzen of m.a.w. een steeds voortschrijdende ontwaarding van het geld. Dat heeft bepaalde verschuivingen tengevolge. Over het algemeen zitten degenen, die schulden hebben, aan de goede kant.

Toen men het geld ter leen ontving, werden volwaardige guldens ontvangen, doch nu kan de afbetaling plaats vinden in onvolwaardige guldens, waarmee veel minder kan worden gekocht, dan met de guldens, die oorspronkelijk werden ontvangen. Wat voor de schuldenaar winst betekent, is echter uiteraard nadeel voor den schuldeiser. Voorts is de bezitter van vaste goederen, die hun waarde behouden, er beter aan toe dan hij, die zijn vermogen in contant geld of obligaties heeft belegd, voornamelijk, wanneer er ook nog een hypotheek valt af te lossen, hetgeen dan in minderwaardige guldens kan geschieden. Aandelen zijn weer beter dan obligaties, omdat het bezitten van een aandeel betekent het deelgenoot zijn in een onderneming, waarvan de winsten uit hoofde van de stijgende prij-

zen, mee omhooggaan en bovendien de vaste goederen hun waarde behouden. De eigenaar van obligaties heeft echter alleen maar een vordering in steeds in waarde dalend geld.

Inflatie heeft ook zijn weerslag op de inkomens. Het slechtst is er aan toe degene die een beperkt vast inkomen heeft, dat niet op korten termijn voor wijziging vatbaar is, zoals de gepensioneerde en de rentenier, die zijn hart aan staatsobligaties en andere rentedragende stukken heeft verpand. De arbeider is iets beter af, omdat hij gemakkelijker loonsverhoging kan verkrijgen, temeer, waar de inkomsten van de ondernemingen als gevolg van de prijsstijging snel toenemen. Dat betekent allerminst, dat de arbeider er geen schade van heeft. Integendeel, zijn loon moge stijgen, het stijgt altijd langzamer dan de prijzen en blijft daar achteraan hinken. Dit brengt verarming en ellende mede.

Geen wonder, dat men getracht heeft na deze tweede wereldoorlog inflatie met al de daaruit voortvloeiende gevolgen te voorkomen. Vandaar maatregelen als distributie, prijs- en loonbeheersing, die alle bedoelen de gevolgen van het teveel aan geld af te wenden. Distributie van goederen, waarbij alleen aankoop kan plaats vinden, indien de betaling gepaard gaat met overgave van een bon, betekent in feite, dat het geld zijn hoedanigheid als algemene koopkracht verliest, daar het slechts op één bepaalde wijze kan worden aangewend. Het inkomen, dat meer wordt genoten dan voor de betaling van het distributiepakket nodig is, verliest zelfs voorlopig volledig alle koopkracht. Het is „zwevende” koopkracht waarvoor geen emplot is.

Officiëel en formeel natuurlijk, want het zal zicht ten dele wenden tot de zwarte markt.

Distributie zonder meer zou niet voldoende zijn, daar de prijzen nog onbeperkt zouden kunnen stijgen, waardoor niet zou zijn verzekerd, dat ieder zijn rechtmatig aandeel in de weinige beschikbare goederen ontvangt. Vandaar dus prijsbeheersing. Ook loonbeheersing kan niet worden gemist, omdat loonverhoging weer tot prijsstijging leidt en deze op haar beurt weer loonsverhoging ten gevolge heeft, waardoor we toch nog in een inflatiebeweging terecht zouden komen.

De bedoeling van dit complex van maatregelen is dus de gevolgen van de verstoring van het evenwicht tussen geld en goederen af te wenden, waardoor voornamelijk de economisch zwakke, die over een betrekkelijk klein inkomen beschikt, wordt gebaat. Het betreft hier echter niet meer dan voorlopige maat-

regelen, die echter op zichzelf geen oplossing brengen.

Hoe moet die oplossing worden verkregen? In theorie is die vraag gemakkelijk te beantwoorden. Waar de kwaal ontstaan is door een teveel aan geld en een tekort aan goederen, ligt het geneesmiddel voor de hand: er moeten meer goederen en minder geld komen. Als inleidende maatregel voor die vermindering van de geldhoeveelheid diende de blokkering van de saldi, die deze onbruikbaar maakt als koopkracht. De bedoeling is echter ze blijvend aan de geldsomloop te onttrekken, hetgeen kan geschieden door belastingheffing (vermogensaanaswasheffing en heffing ineens) en verplichte deelname in een Staatslening. De geldsanering zou echter een slag in de lucht zijn, indien aan den enen kant aan den particulier koopkracht wordt ontnomen, doch aan den anderen kant de Overheid de geldsomloop steeds verhoogt door geld in het verkeer te brengen, dat niet uit normale belastingheffing of lening wordt verkregen.

Vanzelfsprekend is daarbij van het grootste belang de vraag, of de Staatsbegroting binnen een redelijke termijn sluitend kan worden gemaakt, daar een niet sluitende begroting noodwendig tot uitzetting der geldhoeveelheid leidt.

Dat wat de vermindering van de geldhoeveelheid betreft. Even belangrijk, eigenlijk nog belangrijker is de tegenhanger: de vermeerdering van de goederenhoeveelheid. Daarover behoeft niet lang te worden uitgeweid. Ge weet er alles van: opvoering van de arbeidsproductiviteit, industrialisatie, verhoging van de uitvoer enz.

Het gaat bij dit alles om waardevast geld, waarvoor ge steeds ongeveer dezelfde hoeveelheid goederen kunt kopen. Waardevast geld is uit een oogpunt van rechtvaardigheid en economische doelmatigheid uiterst wenselijk. Vanzelfsprekend is dit ook een vereiste om den spaarzin te bevorderen. Wie spaart, moet daarbij het vertrouwen hebben, dat de guldens, die hij straks terugontvangt, ongeveer dezelfde koopkracht vertegenwoordigen als de guldens, die hij uitleende.

De bedoeling van dit artikel was uiteraard niet om de gerechtvaardigheid en doeltreffendheid der diverse maatregelen te beoordelen. Het wilde slechts schetsmatige lijnen trekken, ten einde het inzicht in deze materie te verdiepen. Moge volk en regering den strijd tegen de nog steeds dreigende inflatie en vóór waardevast geld winnen en daarvoor alle zeilen bijzetten.

Uit het

Mr A. B. ROOSJEN

Parlement

Stormachtig persdebat

Minister Gielen heeft vijf zware dagen achter den rug.

Fel en verwoed was de strijd, welke in de Kamer gestreden werd, en al waren de houwens, die uitgedeeld werden, merendeels niet voor den bewindsman bedoeld, ook Zijne Excellentie is niet zonder builen en schrammen uit deze kamp te voorschijn getreden.

Nu moeten wij billijk zijn t.a.v. dezen portefeuilledrager; de last, welke hij te torsen heeft, is in feite te zwaar voor een enkelen man. Dat men dezen bewindsman voor Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen ook nog opgeknapt heeft met Pers en Radio, achten wij onjuist, temeer waar deze aangelegenheden op dit ogenblik angstwekkend veel aandacht vereisen. Daar komt nog iets bij. Het wetsontwerp, dat Minister Gielen te verdedigen had, gaf aanleiding tot allerlei juridische puzzles, waarbij zelfs juris'en van professie het spoor soms bijster raakten. Kan men het dan een niet-jurist, als Minister Gielen is, euvel duiden, dat hij een enkele maal aarzelde en de hulp van collega Van Maarsseveen moest invoeren?

Het heftig bediscussieerde wetsontwerp was het ontwerp „Noodvoorziening Perswezen”.

Na de bevrijding stond de Regering met betrekking tot de Pers voor twee vraagstukken. Het eerste vraagstuk was dat der Perszuivering; zij, die gedurende de bezetting in hun lendenzwakte zo ver waren gegaan, dat zij hand- en spandiensten voor den vijand hadden verricht, moesten worden gezeefd.

In de tweede plaats moest het beschikbare technische apparaat — zetmachines, persen, enz. — verdeeld worden onder de bladen, die tot verschijnen gerechtigd waren. Tot deze laatste bemoeienis was de Regering geroepen op grond van de volgende overwegingen. Bij de bevrijding waren er een aantal bladen, wier technische installaties door oorlogsgeweld waren vernietigd (men denke aan De Rotterdammer en De Maasbode), terwijl andere bladen — voornamelijk oud-illegale als Trouw, Parool, De Waarheid, enz. — geen eigen technische installatie tot hun beschikking hadden.

De beschikbare installaties waren in handen van de z.g. oude bladen. Hiervan mochten er verscheidene, ingevolgd de zuivering, niet ver-

schijnen. Sommige eigenaars wisten dit verbod te ontduiken door hun oude blad onder een nieuwen naam het licht te laten zien, waarbij de hulp van „stro-mannen” niet werd versmaad. Zo werden de zuiveringsmaatregelen op de meest grove wijze met voeten getreden; de voorbeelden daarvan liggen voor het grijpen.

De Regering te Londen, en ook het Kabinet Schermerhorn-Drees, hadden aan de vroegere illegale bladen de uitdrukkelijke toezegging gedaan, dat hun desgewenst de gelegenheid zou worden geboden te blijven verschijnen.

Minister Gielen sprak in zijn Memorie van Toelichting van een ereschuld, die moest worden ingelost.

Hoe moest deze inlossing plaats vinden? Zaten wij dik in het materiaal of zaten we dik in onze deviezen — het een noch het ander is het geval — dan was deze kwestie geen kwestie meer. De Minister meende de oplossing te kunnen vinden door aan den gelukkigen eigenaar van een onbeschadigde installatie de verplichting op te leggen de organen van de „have-nots” te doen zetten en te doen drukken.

In de practijk heeft dit reeds tot allerlei onverklikkelikheden gevoerd. Het spreekt vanzelf, dat de „gasten” als concurrenten weinig gewaardeerd worden. Bovendien jaagt dit hospiteren de dakloze bladen op grote kosten; het Rotterdammer-concern betaalt thans per jaar f 150.000 meer aan druk- en zetkosten, omdat het de gast is van een bevriende relatie. De z.g. oude bladen verkeren in veel voordeliger positie. Doordat zij bleven verschijnen, hebben zij hun eigen apparaat gered, in de oorlog geld verdiend, en van de nieuwe bladen zoveel geld opgestreken, dat zij vrijwel hun gehele apparaat hebben kunnen afschrijven.

Ieder, behalve de collaborateur, voelt het onbevredigende van dezen toestand. Zou het dan toch waar zijn wat de R.K. Maasbode onlangs schreef: „Collaboratie is toch maar voordeliger!”

Vandaar, dat uit tal van hoeken der Kamer de aandrang kwam aan deze zaak radicaal een einde te maken. Deze aandrang werd belichaamd in een voorstel de Regering de bevoegdheid te verlenen de installaties te vorderen van een onderneming, welke met den vijand heeft geheuld en deze te verkopen aan een door den Persraad aan te wijzen kranten-onderneming.

Het betreffende amendement droeg als eerste ondertekening den naam van den heer Burger (P. v. d. A.), terwijl van A.R.-zijde de heren

Roosjen en Verkerk en van C.H.-zijde freule Wittewaal van Stoetwegen het amendement hadden ondertekend.

Dit amendement beheerste vrijwel geheel het vijf-dagen lange debat, waarin met veel zwaar geschut, maar ook met veel los kruit werd gevuurd. De zwaarste bestrijder was Dr Kortenhorst (K.V.P.), op sommige momenten gesteund door Prof. Romme en de heren Kort-hals en Vonck (P. v. d. Vr.). Volgens deze opponenten kwam het amendement in strijd met de Grondwet, wat met even grote stelligheid ontkend werd door de heren Burger, Donker (P. v. d. A.) en Roosjen (A.R.).

Laatstgenoemde kreeg het verwijt te horen, dat hij zich in revolutionair gezelschap had gewaagd, waarop hij antwoordde: „Och, mijnheer de voorzitter, waarom is ons nu voor een enkele dag niet veroorloofd, wat de heer Kortenhorst zich al gedurende langen tijd permitteert”.

Ook de Minister meende, voorgelicht door zijn ambtgenoot van Justitie, strijdigheid met de Grondwet te moeten constateren. Om dit verwijt te ontgaan, wijzigden de heer Burger c.s., in overleg met enkele regeringspersonen, het betreffende amendement.

Wie menen mocht, dat de bezwaren der bestrijders hiermede uit den weg waren geruimd, vergist zich. Prof. Romme spitste zijn juridisch vernuft toe en richtte nieuwe bedenkingen tegen het gewijzigde en sterk uitgebreide amendement.

Hij kreeg in zoverre steun van den Minister, dat deze zich bereid verklaarde de betreffende materie per spoed-ontwerp te regelen. Het voorstel, door Prof. Romme gedaan, om op deze wijze de zaak tot een oplossing te brengen, werd echter met 49 tegen 40 stemmen verworpen. Vóór de motie-Romme stemden de Kath. Volkspartij, de P. v. d. Vr., de St. Geref. en 5 C.H.; tegen de P. v. d. Arbeid, de A.R., de Communisten en 2 C.H. Het amendement Burger c.s. werd hierop aangenomen met 56 tegen 33 stemmen. Ditmaal stemden ook enkele R.K. tegen de meerderheid hunner partijgenoten in, evenals 3 leden van de P. v. d. Vr.

Het wetsontwerp werd tenslotte zonder hoofdelijke stemming aangenomen. Slechts de leden van de P. v. d. Vr. vroegen aantekening, dat zij geacht wilden worden hun stem aan het ontwerp te hebben onthouden.

Het waren slechte dagen, met name voor den heer Kortenhorst. Het waren ook dagen, die opnieuw de broosheid der huidige regeringscombinatie aan het licht stelden. De felheid, waarmede de leden van de K.V.P. en van de

P. v. d. A. elkander bestookten, verraadde opnieuw hoe weinig er sprake is van een „één in geest en streven”.

Geblesseerde Excellenties

Van de zeven Excellenties, die zich de vorige week voor kortere of langeren tijd moesten ophouden in de politieke arena, genaamd Tweede Kamer, keerden niet minder dan drie met meer of minder gevoelige blessures naar hun Departement terug. Minister van Maarsseveen, Minister Lieftinck en Minister Neher moesten ieder op hun beurt ervaren, dat de Kamer er nu en dan niet voor terugschrikt flink van zich af te bijten. Speciaal Minister van Maarsseveen scheen zich het geval nogal erg aan te trekken en ruimde met een kiespijngezicht het veld.

Verwoed was het gevecht geweest, dat de bewindsman van Justitie had moeten leveren over de berechting van personen, die in dienst van den vijand gehandeld hebben in strijd met de wetten of gebruiken van den oorlog. Het had algemeen verbazing gewekt, toen de Bijzondere Raad van Cassatie in Februari van dit jaar den Duitser Ahlbrecht, die in Veenendaal een burger met een revolver had neergeknald, van rechtsvervolging had ontslagen, omdat..... de Nederlandse rechter de bevoegdheid tot bestraffing miste!

Ieder weldenkend mens voelt, dat een dergelijke uitspraak weinig bevrediging schenkt. Deze sujetten mogen hun straf niet ontlopen, en daarom had de Regering een wetsontwerp ingediend, waarbij aan den Nederlandsen rechter uitdrukkelijk rechtsmacht wordt toegekend over dergelijke schenders van het oorlogsrecht.

Dat deze individuen bij hun kladden genomen moesten worden, daarover was heel ons Haagse honderdtal het eens. De wijze, waarop de Minister dit mogelijk wenste te maken, wekte echter geen bevrediging. Zijn ontwerp maakte den Nederlandsen rechter wel bevoegd vreemde oorlogsmisdadigers aan te pakken, maar sloot zich aan bij de Nederlandse wet, wanneer het erom ging te bepalen, wat nu eigenlijk oorlogsmisdaden zijn.

Mr Terpstra (A.R.) maakte door enkele voorbeelden duidelijk wat dit betekende. Wij kennen allen den misdadigen aanslag bij het uitbreken van den oorlog, toen Duitse militairen in Nederlandse uniformen de brug bij Gennep veroverden. Voor de berechting van een dergelijke schending van het oorlogsrecht zou de rechter gebruik moeten maken van art. 196 van

't Wetboek van Strafrecht, luidende: „Hij, die opzettelijk onderscheidingsteken draagt of een daad verricht, behorende tot een ambt, dat hij niet bekleedt of waarin hij geschorst is, wordt gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.”

Ieder voelt, dat zware vergrijpen, als hierboven gesignaleerd, niet onder het genoemde artikel gewrongen mogen worden.

Om het wetsontwerp op dit punt te verbeteren, diende de Vaste Commissie voor Privaat- en Strafrecht, bestaande uit 7 kamerleden, een belangrijk amendement in. Dit amendement werd op knappe wijze verdedigd door den voorzitter der genoemde Commissie, den heer Donker (P.v.d.A.), gesecondeerd door Mr Terpstra (A.R.), Mr Sassen (K.V.P.), Mr Stokvis (Comm.) en freule Wttewaal (C.H.). Het werd een langdurig, juridisch steekspel, waarbij Min. Van Maarsseveen op bekwame wijze partij gaf. Hij ontraadde het amendement ten sterkste. Toen het amendement echter in stemming zou komen, vroeg niemand stemming en werd het zonder meer door de Kamer aanvaard.

Men kon het den bewindsman aanzien, dat hij pijnlijk getroffen was door dezen uitslag. Het verbaast ons echter, dat deze Minister, die in de parlementaire arena geen vreemde is, niet aangevoeld heeft dat zijn argumentatie er niet inging bij zijn auditorium.

Het sterk gewijzigde wetsontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aanvaard.

* * *

Ook Minister Lieftinck zag een van zijn wetsontwerpen in belangrijke mate geamputeerd.

Dit wetsontwerp beoogt het sparen te bevorderen door de instelling van een Nationalen Spaarraad en door de mogelijkheid te openen tot 't uitgeven van spaarbrieven ten laste van het Rijk.

De Kamer had reeds bij de schriftelijke behandeling duidelijk laten uitkomen, dat zij weinig voor het plan van den Minister van Financiën voelde. Bij het mondelinge debat vond het vrijwel alleen verdediging bij 's ministers partijgenoot, den heer Hofstra (P.v.d.A.). Men mag daaruit echter niet de conclusie trekken, dat de rest der Kamer afwijzend stond tegenover het sparen. De heer Krol (C.H.) vestigde de aandacht op een uitspraak van den directeur der Rijkspostspaarbank, die zei: Wil ons land er weer bovenop komen, dan zal er flink gespaard moeten worden en dan zullen de mensen er toe gebracht moeten worden om

gelden, die ze niet nodig hebben, weer evenals vroeger naar de spaarbank te brengen.

Huiverig was men er in 't algemeen voor, dat deze spaaractie door den Staat geleid zou worden. Waarom laat men deze zaak niet over aan het particulier initiatief? Is het nu noodzakelijk, dat Vadertje Staat zich hiermede gaat bemoeien? De huiveringen werden rillingen, toen uit 's Ministers antwoord bleek, dat Zijne Excellentie door middel van de spaarbrieven geld wil verkrijgen om dit te kunnen investeren in ondernemingen.

Voor dit laatste was ook de heer Lucas (K.V.P.) beducht. Hij diende een amendement in, waardoor de artikelen 6 tot en met 9 voorlopig werden uitgeschakeld. Daardoor kan de Minister eerst overgaan tot uitgifte van spaarbrieven, wanneer daartoe bij afzonderlijke wet wordt besloten.

Minister Lieftinck was weinig ingenomen met dit amendement. Hij poogde, hierbij krachtig gesteund door zijn secondant Hofstra, den K.V.P.-er te bewegen zijn voorstel in te trekken. Hij zou alleen tot uitgifte van spaarbrieven overgaan, indien de Nationale Spaarraad hiermede instemde.

De heer Lucas bleef onvermurwbaar en

handhaafde het amendement. Dit werd aangenomen met 44 tegen 27 stemmen (P.v.d.A. en Comm.).

Hierdoor was een der gevaarlijkste punten uit het wetsontwerp verwijderd. De bezwaren van de K.V.P. waren hiermede geëlimineerd; ofschoon zij weinig enthousiast over het ontwerp waren, wilden zij zich er niet verder tegen verzetten.

Met 45 tegen 26 stemmen werd het gehavende ontwerp aangenomen. Vóór stemden de regeringspartijen; de rest der Kamer liet het „tegen” horen.

Minister Lieftinck moge troost over het lot van zijn ontwerp zoeken bij zijn collega van Wederopbouw, Excellentie Neher, die een door hem ontraden amendement met 67 tegen 5 stemmen zag aangenomen.

Verder hield de Kamer zich bezig met wetsontwerpen betreffende de bestrijding van den colorado-kever, de vluchtelingenorganisatie, de wijziging der Dienstplichtwet en de opleiding van tandartsen. Deze laatste zal thans aan de universiteiten geschieden. Minister Gielen werd hierover nog wel even aan de tand gevoeld, maar..... de behandeling geschiedde pijnloos.

Colijn en de Coalitie

A. R. de Kwaadsteniet

Onder bovenstaanden titel verscheen in „De Maasbode” van 7 Juni j.l., een zeer merkwaardig artikel.

Breedvoerig wordt daarin weergegeven het standpunt door Dr Colijn ten aanzien van de coalitie tussen de drie rechtse partijen ingenomen en het kon wel niet anders of het Rooms-Katholieke blad uit de Maasstad, dat steeds een bijzondere positie in de rij der R.K. dagbladen heeft ingenomen, moest er zich in verheugen, dat Dr Colijn zo van „ganser harte samenwerkte met de katholieken, met name met Nolens en Ruys.”

Het artikel verdient echter nog een vervolg te hebben. Want het zou buitengewoon leerzaam zijn te horen het oordeel van „De Maasbode” over de houding door de Rooms-Katholieken tegenover het vierde kabinet-Colijn ingenomen.

In 1937 werd er reeds over gesproken, dat het juist de Rooms-Katholieken zijn geweest, die de vorming van een kabinet op brede basis in dat jaar onmogelijk hebben gemaakt. Het

R.K. blad merkt nu ten aanzien van de formatie in 1937 o.m. het volgende op:

„Bij deze formatie streefde Colijn aanvankelijk wederom naar de bredere basis, maar heeft zich door 't zeer tactisch optreden van Gosing, met wien Colijn terstond in nauw contact trad, geleidelijk laten dringen naar de formatie van een rechts parlementair kabinet.” Het zou dan nu echter ook wel eens gewenst zijn, dat ronduit gezegd werd, waarom de Rooms-Katholieken, die dan toch zo gaarne een rechts parlement gevormd zagen, vrijwel niets hebben nagelaten om het dit kabinet moeilijk te maken en het tenslotte tot aftreden hebben gedwongen.

Ontkend kan niet worden, dat in Anti-Revolutionairen kring de houding van de Rooms-Katholieken allerminst gewaardeerd kon worden. Ridderlijk als Dr Colijn was, zoals „De Maasbode” schrijft, heeft hij al het mogelijke gedaan, om, toen eenmaal een rechts parlementair kabinet gevormd was, dit kabinet tot het voeren van een verantwoorde politiek te

bewegen. En toen reeds was gebleken, dat een conflict in den boezem van het kabinet niet meer te vermijden was, heeft de formateur gemeend met de openbaarmaking daarvan te moeten wachten tot de behandeling van de zaak Oss in de Tweede Kamer was afgelopen. Dr Colijn, zo schreef Mr G. J. Lammers destijds in „Anti-Revolutionaire Staatkunde”, wilde ongetwijfeld Minister Goselings positie niet verzwakken door hem als démissionair Minister voor de Kamer te plaatsen.

Indien men dan bovendien nog nagaat, welke houding Dr Colijn in 1925/1926 tijdens de kabinetscrisis als gevolg van de aanneming van de motie-Kersten met betrekking tot het gezantschap bij den Paus heeft aangenomen, dan steekt de houding door de Rooms-Katholieken tegenover Dr Colijn aangenomen daartegen wel heel sterk af.

In dat tijdvak was het standpunt van Nolens, volgens „De Maasbode” onveranderd: Colijn moet en zal terugkomen.

In het tijdvak van 1937—1939 was dat anders. Toen kon men toch bijna tot geen andere conclusie komen, dan dat de Rooms-Katholieken onveranderd op het standpunt stonden: Colijn moet en zal verdwijnen.

Daarom zou bijzondere beschrijving van dit tijdvak van onze parlementaire geschiedenis zeker alleszins gewenst zijn.

* * *

Het meest merkwaardige van het merkwaardige artikel in „De Maasbode” is echter wellicht de noot aan den voet van het artikel. Daar toch lezen we:

„Zou ook de consequente en snelle doorzetting van Colijn's plannen met Indië — destijds fel bestreden — ons niet voor veel narigheden behoed hebben?”

Ook deze vraag is een studie waard.

Het zijn niet de ter zake kundigen, doch de demagogen, die de Anti-Revolutionaire ten aanzien van Indië een conservatieve, reactionaire politiek verwijten.

Het ware te wensen geweest, dat in het verleden in breder kring het standpunt der A.R. Partij, die het steeds weer opnam voor de zedelijke roeping, welke Nederland tegenover de Indische volken te vervullen had, weerklank gevonden had.

Te betreuren is het zeker, dat, nadat zoovele maanden lang, meer dan anderhalf jaar reeds, de Anti-Revolutionaire Partij te kijk gesteld is als de partij van de „koloniale onderdrukking”, de partij, die de slavernij wil handhaven, de partij, die de eisen van dezen nieuwen tijd niet verstaat en geen deel heeft aan „herstel en

vernieuwing”, thans een blad dat gelden mag als vertegenwoordiger van de „progresssieve” richting in ons land met de vraag voor den dag komt of de doorzetting van de plannen van dien veel gesmaden en gehoonden Colijn juist ons land en Indië niet voor veel narigheid zou hebben kunnen behoeden.

Regeren is vooruitzien.

Ook Colijn was een mens — met fouten en gebreken — maar hij was een staatsman, die vooruit zag.

Wie durft dit te zeggen van de ministers, die ons land sedert de bevrijding geroepen waren te besturen en die nog niet anders gedaan hebben dan achter de feiten aan te lopen en die telkens opnieuw hun politiek hebben laten bepalen door Soekarno en Sjahrir. Soms maakten zij een gebaar alsof zij nu toch eindelijk eens zouden gaan „regeren”, doch het eindigde, steeds weer met: capitulatie. En daarvoor draagt de grootse staatkundige partij in ons vaderland: de Katholieke Volkspartij toch uiteindelijk de verantwoordelijkheid.

Ervaringen

Dr C. Schouten

I IN DUITSLAND

De geestelijke nood in Duitsland

De geestelijke belangen van het Duitse volk in de Britse zône worden vanuit Bünde behartigd. Bünde is een miniaturstadje in Westfalen aan de grote spoorlijn van Bentheim naar Berlijn. Onbeschadigd door den oorlog ligt het in een liefelijke streek van glooiende graanvelden en wilde wouden hoog tegen de heuvels op. Hier zijn de secties godsdienst, opvoeding en dénazificatie van de Britse zône grotendeels ondergebracht.

Dominé J. N. W. Gwynne van de Church of England vertelt mij hier het een en ander over het Britse toezicht op de Duitse kerken. In tegenstelling tot enkele andere Engelsen is hij hier zonder familie, want hij ziet er tegen op om voor zijn kleine familie wel vijf Duitse families uit haar behuizing te moeten verdrijven. Daarmede, zegt hij, heeft hij meteen het grote probleem geraakt: als de mensen met hun gehele familie in één kamer met één bed moeten huizen, geen huiselijk leven meer kennen; als er geen brandstof is om de kerken te verwarmen of zelfs de kerk geheel ontbreekt; als het papier er niet is om bijbels, kerkboeken en geestelijke lectuur te kunnen drukken; als men den hongerdood nabij is, dan

valt het moeilijk om zich voor een godsdienst te interesseren.

En toch moet men, al deze moeilijkheden ten spijt, een betrekkelijken honger naar de eeuwige spijze constateren, vooral bij de jeugd. Dominé Gwynne beschouwt dan ook het medewerken tot een zo veel mogelijk stillen van dezen honger, als zijn voornaamste taak. Daartoe heeft hij drie medewerkers: een dienaar van de Presbyteriaanse kerk van Schotland, die de behartiging van de protestantse belangen (Evangelisch-Lutherische Kirche) tot taak heeft; een Engels Rooms-Katholiek priester tot behartiging van de belangen der R.K. Kerk; tenslotte een Baptist, die het toezicht houdt op alle andere kerkgenootschappen. Terwijl vóór den oorlog de Evangelische Kirche, in wat nu Britse zône is, verreweg de meeste aanhangers telde, is er thans in deze zône vrijwel evenwicht tussen de beide voornaamste geloofsrichtingen, doordat zich hier zo vele vluchtelingen uit Katholieke streken, n.l. Silezië, Polen en Sudetenland vestigden. Er valt ook samenwerking tussen Protestant en Katholiek te bespeuren in het gebruik van éénzelfde kerk, een verschijnsel, hetwelk men reeds gedurende den oorlog kon waarnemen. De kerk in algemenen zin heeft geen verliezen in ledental meer te betreuren. Integendeel,

die zich tijdens de nazi-periode van haar afwendden, komen thans als verloren zonen tot haar terug. Bij de jeugd daarentegen, die veelal nooit een kerk gekend heeft, valt een twijfel aan haar waarde te constateren. Niettemin is juist deze jeugd het meest hongerig naar een geloofsrichting. Om haar te leiden zijn dan ook van de Britse, zowel als van Duitse zijde, jeugdorganisaties opgericht. De drang van de jeugd tot een praktisch Christendom in algemenen zin vindt zijn uiting o.a. in voorliefde voor het Leger des Heils en het Genootschap der Quakers, welk laatste hier Religiöse Gesellschaft der Freunde heet. Dit laatste is bijzonder begrijpelijk, indien men bedenkt, dat in dit omstreeks 1650 door George Fox (1624—1681) opgerichte kerkgenootschap volledige democratie heerst, en het woord democratie voor de jeugd nu van een begrip der verachting veelal tot een fascinerend toverwoord is geworden.

Niet onvermeld mag blijven, dat onder de jeugd ook wordt gewerkt door de Dutch Society for spiritual revival, een schepping van de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland, welke door het organiseren van spreekbeurten enz. door reizende geestelijken op energieke wijze aan den nood der jeugd tracht tegemoet te komen.

KUYPER en de *Sociale kwestie*

Prof. Dr Ph. Kohnstamm heeft een brochure geschreven getiteld: „De A.R. partij en het socialisme”

De hooggeleerde schrijver, die lid is van de P. v. d. A., oefent daarin critiek uit op de A.R. partij, welke hij kenschetst als de partij van het behoud, als een oer-conservatieve groepering zonder enige sociale vooruitstrevendheid.

Maar, zegt Prof. Kohnstamm, zo is die partij niet altijd geweest. Onder de bezielende leiding van Dr Kuyper wás zij in het begin van de negentiger jaren der vorige eeuw een krachtig vooruitstrevende, uitgesproken anti-kapitalistische partij.

Hij erkent dat Dr Kuyper de toenmalige sociaal-democratie bestreed. Dat kwam, meent hij, omdat deze toen inderdaad anti-christelijk en zuiver materialistisch georiënteerd was. Daarbij stelde het socialisme toen de klassenstrijd veel te sterk op den voorgrond, terwijl het zelfs het eigendomsrecht vrijwel wilde wegnemen.

Echter, aldus nog steeds Prof. Kohnstamms redenering, wat Kuyper zelf voorstond, was feitelijk het **personalistisch** socialisme dat thans door de Partij v. d. Arbeid wordt nagestreefd. In deze partij

is plaats voor christenen en humanisten, of om het met Kuypers eigen termen te zeggen, voor Theocraten en Anthropocraten, die samen hetzelfde doel nastreven. Hij hoopt dan ook dat met name de A.R. jeugd, straks tot de P. v. d. A. zal toetreden.

Wij willen bij dit betoog eenig commentaar leveren. En dan beginnen we met aan te geven waar het ons niet om te doen is.

Wij willen **niet** alle critiek op het verleden en heden der A.R. partij als ongefundeerd afwijzen. Dat zou dom zijn, want juist van de critiek van andersdenkenden kan men vaak heel wat leren. Het zou ook beslist onjuist zijn, want de A.R. partij heeft, zo goed als elke andere partij, fouten genoeg gemaakt in haar optreden.

Dat geldt ook t.a.v. het sociale vraagstuk. Wij wijzen er echter op, dat blijkens de toenmalige verkiezingsuitslagen, de overgrote meerderheid van ons volk de kabinetspolitiek van voor de oorlog steunde. De portefeuille van sociale zaken werd meestal beheerd door een rooms-katholiek minister. Financiën was van 1933—1937 in handen van Mr P.

J. Oud, toen vrijzinnig-democraat, thans lid van de P. v. d. A.

Mr Oud heeft vorig jaar een brochure geschreven waarin hij verklaart ook nu nog overtuigd te zijn dat het toenmalige regeringsbeleid in hoofdlijn juist was en de critiek daarop van de S.D.A.P. onvoldoende gefundeerd. Wij wensen stellig niet als lofredenaars van het verleden op te treden, maar lezing van deze brochure kunnen we Prof. Kohnstamm, zelf ook een na-oorlogse bekeerling tot het socialisme, toch van harte aanbevelen.

Belangrijker echter achten wij die andere vraag: Is de visie van Prof. Kohnstamm op Dr Kuyper juist? Was deze eigenlijk de eerste „personalistische socialist” in ons land? Werkte de P. v. d. A. op sociaal gebied in zijn lijn en leeft zij uit zijn gedachten?

Prof. Kohnstamm antwoordt **bevestigend**. Wij antwoorden met de meeste beslistheid **ontkennend**.

Nu gebruikt de schrijver in zijn brochure als voornaamste bewijsmateriaal voor zijn mening de rede van Dr A. Kuyper, welke deze in 1891 ter opening van het eerste Christelijk Sociaal Congres heeft uitgesproken.

Daar immers zegt Kuyper: „Van den Christus raakt onze maatschappij los; voor de Mammon ligt ze in het stof gebogen en door de rusteloze prikkel van het brutaalste egoïsme, waggelen, gelijk de Psalmist klagen zou, de fundamenten der aarde”.

En eveneens: „Dit ene is noodzakelijk, zal er voor U een sociale kwestie bestaan, te weten dat ge de **onhoudbaarheid** van de tegenwoordige toestand inziet, en deze onhoudbaarheid verklaart niet uit **bijkomstige oorzaken**, maar uit een fout in de **grondslag zelf** van ons maatschappelijk samenleven”.

En nog elders: „Neen, zó behoeft het niet te blijven, het kan beter worden. En die beterschap ligt ongetwijfeld — ik deins voor het woord niet terug — op de **socialistische** weg, mits ge onder socialistisch nu maar **niet** verstaat het programma der sociaal-democratie, waar in dit op zichzelf zo schone woord alleen uitsprekt, dat ook onze vaderlandse maatschappij, om met Da Costa te spreken, „geen hoop zielen op een stuk grond is”, maar een van God gewilde **gemeenschap**, een levend menselijk **organisme**”. Tenslotte nog dit citaat: Buitengesloten is in Gods Woord elke inbeelding van een eigendomsrecht, krachtens hetwelk ge absoluut, en alsof ge er God over waart, zonder rekening te houden met anderer noden, over Uw goed zoudt kunnen beschikken”.

Op grond van deze en soortgelijke uitspraken beschouwt Prof. Kohnstamm Dr Kuyper als een personalistische socialist die, wanneer hij in onze tijd leefde, allicht wel tot de Partij van de Arbeid zou toetreden.

Ten onrechte. De fout is, dat de schrijver de aangehaalde uitspraken heeft losgesneden uit het geheel van de rede en bovendien te weinig rekening houdt met de toenmalige sociale toestanden, waarop Kuyper's woorden allereerst betrekking hadden.

Kuyper had een **christelijke**, een **bijbelse** visie op het sociale vraagstuk. De P. v. d. A. een **humanis-**

tische visie. Daarom ligt er tussen Kuyper's volgelingen op sociaal terrein — dat zijn niet alleen de anti-revolutionairen, maar ook de christelijk-historischen — en de volgelingen van Vorrink nog steeds dezelfde principiële kloof, die Kuyper in zijn congresrede zeer scherp tekende.

Hoe was namelijk de maatschappelijke toestand in 1891, toen het eerste Christelijk Sociaal Congres werd gehouden?

We weten dat vrij nauwkeurig, want in 1890 was een grote Enquête gehouden naar de toestand van de arbeiders. Daarbij bleek, dat de gemiddelde werktijd dertien uur per dag was. De lonen varieerden in het Noorden van 11—15 cent per uur. In Holland konden enkele vakarbeiders het tot 18 cent per uur brengen. Vrouwen en jeugdige personen mochten niet langer dan elf uur per dag werken, maar dit voorschrift werd veelal overtreden. Zeer veel arbeiders waren 's winters enige maanden werkloos en dan aan de grootste armoede ten prooi.

De landarbeiders waren er iets beter aan toe dan de ambachtslieden, omdat zij tenminste gewoonlijk nog wel wat aardappels hadden en soms ook wat vet. In Friesland echter was het heel gewoon, dat de arbeiders 's middags de aardappels doopten in kokende raapolie! Het loon voor een vasten arbeider bedroeg in gunstige gevallen f 7.—. Er waren echter ook streken, waar het slechts f 3.50 à f 4.— per week was. Vele pachtboeren konden ook niet meer betalen, omdat de pacht veel te hoog was. Elk spoor van sociale verzekering ontbrak. De woningtoestanden waren ellendig. Aan volksontwikkeling werd zeer weinig gedaan. De volksgezondheid liet alles te wensen over.

Tegenover de honderdduizenden ellendigen stond een kleine groep rijke bezitters, die in weelde baadde.

Dit alles bedenkende, moeten wij zeggen: Kuypers striemende woorden waren niet te scherp. Het onrecht schreide werkelijk ten hemel en radicale maatregelen ter verbetering waren nodig.

Zo waren de toestanden ruim een halve eeuw geleden. Maar zo zijn ze nu niet meer.

Er kwam een werkweek van 48 uur. Er kwamen véél betere arbeiderswoningen. De lonen stegen niet alleen nominaal, maar ook reëel in belangrijke mate. We kregen een Ziektewet, Ziekenfondsverzekering, Ongevallenwet, Kinderbijslagverzekering, Invaliditeits- en Ouderdomsverzekering. Voor verbetering der volksgezondheid werd zeer veel gedaan. Nederland had vóór den oorlog het laagste sterftecijfer van geheel Europa.

We zeggen niet, dat het sociaal programma, dat Kuyper en zijn medestanders van 1891 in vage omtrekken voor ogen hadden, reeds geheel in vervulling is gegaan. We zijn er nog lang niet en we zullen het ideaal ook nooit ten volle bereiken. Er zijn ook voor de oorlog tekortkomingen geweest. Maar er is niettemin enorm veel ten goede veranderd sinds 1891. Dank zij vooral de christelijke

politieke en sociale arbeid, verricht in een tijd dat de sociaal-democraten elke constructieve arbeid saboteerden door vast te houden aan den klassenstrijd.

Maar dit laatste is nu dan toch veranderd, zegt Prof. Kohnstamm. De P. v. d. A. stelt niet de klassenstrijd, maar de samenwerking op den voorgrond, zij streeft naar sociale gerechtigheid, heeft de revolutionnaire methoden afgezworen en elke anti-christelijke gezindheid verloren. Daarom christenen, sluit U aan bij de P. v. d. A., ter nadere vervulling van Kuypers ideaal!

Laten we nu gemakshalve aannemen, dat Prof. Kohnstamms karakteristiek van de P. v. d. A. geheel juist is. Heeft hij dan het recht om Kuyper voor deze partij te annexeren?

Wij zullen aantonen van niet.

Kuyper daalt in zijn congresrede af naar de geestelijke wortels van het sociale kwaad. Hij citeert Bilderdijks woord:

Wanneer een volk in zonden moet vergaan,
Vangt in de Kerk de zielsmelaatsheid aan.

Hij wijst op Christus, als den enigen Redder uit alle nood, ook op sociaal terrein. Hij toont aan dat de christelijke religie de slavernij in den wortel knakte en verbetering bracht in de positie van de vrouw, den wees, den arme. Hij betoogt, dat de inzinking van het christendom leidde tot sociaal bederf. Een bederf, dat in de landen der Reformatie wel gestuit, maar niet bedwongen werd en in het Rooms gebleven deel van Europa voortkankerde om tenslotte aanleiding te geven tot de Franse revolutie. Het kind van deze revolutie was het liberalisme, dat het individu op de voorgrond stelt en de minder bedeelden een weerloze prooi liet worden van „het vrije spel der maatschappelijke krachten”.

Tegen deze „vrijheid” verzette het socialisme, evenzeer een kind der Franse revolutie, zich in naam van de „gelijkheid” en de „broederschap”. En, zegt Kuyper, als men zich eenmaal stelt op de basis der Franse revolutie, dan heeft de sociaal-democratie tegenover het liberalisme gelijk. Echter, beide stromingen ontlenuen hun kracht aan het revolutionnaire grondbeginsel, aan de ontkenning of negatie van het gezag Gods.

Zeker, voegt hij er bij, de verbetering moet gezocht worden „op de socialistische weg”, maar dit wordt dan alléén zó opgevat, dat ge er mee uitspreekt, dat onze vaderlandse maatschappij niet uit een hoop individuen bestaat, maar een van God gewilde gemeenschap vormt, m.a.w. Kuyper bedoelt hier met „socialistisch” precies wat wij tegenwoordig onder sociaal verstaan.

Het eerste artikel, zo zegt hij iets verder, van elk sociaal program dat redding zal aanbrengen, blijve: **Ik geloof in God Almachtig, Schepper des hemels en der aarde.** Wij moge nooit trachten enig gebouw van maatschappelijk samenleven op te trekken, dat rusten zou op een ander fundament.

En dan geeft Kuyper punt voor punt aan wat de **Schrift** zegt over staat en maatschappij, over enkeling en gemeenschap, over den eigendom, het huwelijk, den arbeid. Telkens weer is het: wat zegt de Heilige Schrift. Het Woord van God is voor hem regel en richtsnoer bij zijn visie op de sociale kwestie en het einde van alle tegenspraak. Daartoe bekwaamd door lezing van den Bijbel, kon Kuyper de sociale nood zien als een direct gevolg van Woordverlating. Daarom kon hij het uitspreken: „Zal er voor onze felbewogen maatschappij nog redding dagen, zo moet ook aan onze straks stervende eeuw de Christus als haar **Heiland** verschijnen”.

En nu vragen wij: Spreekt de Partij v. d. Arbeid ook zo? Is het eerste geloofsartikel van haar sociaal program ook de souvereiniteit Gods. Aanvaardt zij ook de Bijbel als enig richtsnoer? Belijdt zij ook dat er buiten Christus geen redding mogelijk is?

Het program van de P. v. d. A. **zwijgt** over God en Zijn Woord en over den Christus der Schriften. Het acht deze fundamentele dingen niet van beslissende betekenis. Men mag ze voor zichzelf aanvaarden, men zag ze ook verwerpen, dat maakt voor deze partij geen verschil.

Dit relativisme t.a.v. de absolute waarheden slaat den heiligen God in het gezicht. Wie niet vóór Mij is, is tégen Mij! zegt Christus.

Tussen ons en de P. v. d. A. ligt het Woord van God, ligt de vraag: Wat dunkt U van den Christus? Wijst men ons op onze tekortkomingen, dan buigen wij beschaamd het hoofd. God weet het: Er was veel verkeerd en er is nóg veel gebrek en zonde. Daarvan hebben wij ons dagelijks te bekeren. Gedachtig aan de bede waarmede Kuyper zijn rede besloot:

„Moge nooit van Neerlands Christenen gezegd kunnen worden, dat door onze schuld, dat door de lauwheid van ons christelijk geloof in hoger of lager standen, de redding onzer maatschappij verhinderd en de zegen van God den Vader verbeurd werd.”

Deze beschouwing over de brochure van Prof. Dr Ph. Kohnstamm werd overgenomen uit de Prov. Groninger Courant. De Heer Smeenk is overigens van voornemen in den herfst van dit jaar in een brochure op den aanval van Prof. Kohnstamm te antwoorden.

De brochure van Prof. Kohnstamm is de samenvatting van een door hem te Ermelo gehouden voordracht, waarbij de heer Smeenk als opponent optrad. Deze had zijn repliek uiteraard niet op schrift en er bestaat ook geen schriftelijke weergave van. Naar wij vernemen zal de heer Smeenk echter in den loop van den zomer een contra-brochure schrijven.

Oude wijn

in een **nieuwe zak**

W. VAN DER HAVE

Prof. Mr Dr Okma schreef in „Nederlandsche Gedachten” van 30 April l.l., een zeer te waar-deren artikel over personalistisch socialisme. De hooggeleerde schrijver releveerde, dat de Partij van den Arbeid het democratisch socialisme daarvoor in de plaats stelt. Principieel verschil geeft dat niet.

Het vervangt het socialisme als levens- en wereldbeschouwing.

Er bleef een sociaal-economisch schema over. Heeft het socialisme als levens- en wereldbeschouwing, werkelijk afgedaan?

„Niet in het communisme” — zal men algemeen willen antwoorden.

Daaraan kan, op goede gronden, worden toegevoegd: „ook niet in de Partij van den Arbeid”.

Deze bestaat — het is bekend — uit de vroegere S.D.A.P. en enige andere groepen van „burgerlijke” herkomst.

Voor den S.D.A.P.-er is het socialisme oneindig veel méér dan een sociaal-economisch stelsel, al is dat het beste, dat in des mensen hart kan opkomen.

Het socialisme is zijn heilig ideaal, vol van spannende toekomstverwachtingen.

Op de begraafplaats „Crooswijk” te Rotterdam, stond op den grafsteen van een jongen, veelbelovenden socialistischen journalist, een vijf en twintig jaar geleden gestorven: „Eens komt de klare, schone dag.”

Zij, die dit grafschrift lieten beitelen, waren van grotere dingen vervuld, dan van genationaliseerde en gesocialiseerde bedrijven.

Zij zagen de glansen van het messiaanse rijk der „Gemeenschap”, waarin de Mens zal zijn alles en in allen.

Niet alleen de religieus-socialisten S. K. Bakker, Horreüs de Haas en Banning, als predikanten door den gemiddelden partijgenoot tot het gilde der „zwartrokken” gerekend, golden als profeten van dat rijk.

Waren niet Troelstra en Wibaut, welke laatste in zijn kring den naam van „de Machtige” verwierf, van hunne schouders en opwaarts, groter dan alle anderen, al profeteerden zij in andere klanken?

Voor al de Machtige verstond het, om suggestief — wetenschappelijk, en toch heel begrijpelijk uiteen te zetten, dat socialisatie, natio-

nalisation, overheidsbedrijf, niet het socialisme zijn, maar etappen op den weg, die uitloopt op het ideaal in de volheid der tijden.

Dát socialisme is levens- en wereldbeschouwing.

Meer nog! Er is terecht gezegd: „Wie den invloed van het socialisme op de volksziel wil verstaan, moet het als religie zien.”

Waardering als sociaal-economisch systeem, met doelstelling het organiseren van gemeenschapsbedrijven, is devaluatie van het socialisme.

De oud-S.D.A.P.-er voelt dat als verloochening van zijn heilig ideaal, een breuk met een groots verleden, waarin „de dageraad der volksbevrijding” gloorde, en religieuze extase begeesterde, om den klaren schonen dag te beërven.

De andere groepen, die mede de Partij van den Arbeid vormen, hebben die antecedenten niet. Wat voor den Machtige een étappe was, is voor hen eindstation. Zij zullen, niet op een grafsteen zetten: „Eens komt de klare, schone dag.”

Lang voordat er in ons land sprake was van socialisme, ontstonden er overheidsbedrijven. De eerste zullen een eeuw oud zijn.

In de 90-er jaren van de vorige eeuw, toen het anarcho-socialisme alleen leefde uit de verwachting van den groten dag van „morgen”, streden de „radicalen”, Treub, Kouveld, Gerritz, energiek tegen de concessies der monopolistische bedrijven te Amsterdam. Zij overwonnen. De gemeente ging exploiteren, in het algemeen belang. Maar er is niet aan gedacht, dat een heilig ideaal bereikt, een klare, schone dag aangebroken was. Zo ver en zo hoog reiken sociaal-economische doelstellingen niet. Met deze alleen zou de Partij van den Arbeid slechts een radicale, zakelijke, zo wat neutrale gemeenschap zijn.

Zij is dat niet, wil dat niet wezen, en heeft den band met het verleden niet doorgesneden. Dat kan op meer dan één manier aangetoond. Het beginselprogram van de S.D.A.P. van 1937 wil de verwezenlijking van het democratisch socialisme, gemeenschapsbezit van de voornaamste productiemiddelen, gemeenschapsbeheer van het bedrijfsleven, en wat meer voor

de opbloei van het gemeenschapsleven nodig is. De P. v. d. A. zet dat voort.

In „Het Vrije Volk” van Dinsdag 5 Februari 1946 stond een artikel, „Einde en Begin”.

Het verscheen op den vooravond van het congres van de S.D.A.P., dat tot hare opheffing, en overgang in de Partij van den Arbeid te besluiten had.

In dat artikel stond o.m.:

„Indien in de Partij van den Arbeid de liefde voor het socialisme, die de S.D.A.P. groot heeft gemaakt, en die het geheim is van de trouw harer leden, wordt overgestort en tot nieuw leven opbloeit, zal zij het werk kunnen voltooien, waaraan in een donker verleden een veracht en ongeschoold proletariaat begonnen is. Anders niet.”

De liefde voor het socialisme, die de S.D.A.P. groot heeft gemaakt.....

Het is niet nodig, aan te tonen, dat het gaat over het socialisme als levens- en wereldbeschouwing, de zenuw van de kracht van de S.D.A.P.

Die liefde voor dát socialisme moet worden overgestort, tot nieuw leven opbloeien.

Over dát socialisme en zijn belijders gaat het, als het artikel vervolgt:

„De Partij van den Arbeid zal het socialistisch kenmerk op het voorhoofd moeten dra-

gen, wil zij de massa der arbeiders, die zolang in de S.D.A.P. de, draagster van haar toekomstverwachtingen heeft gezien, een blijvende woning bieden. De Partij van den Arbeid zal op de socialistische arbeidersmassa moeten steunen, zoals de S.D.A.P. daarop steunde.”

En weer is het dát socialisme, zonder hetwelk de Partij van den Arbeid geen dageraad zien, geen toekomst hebben zal, ten aanzien van den plicht die de S.D.A.P. wordt opgelegd.

„Zij zal, beseffende, dat zonder haar medewerking de vorming van een Partij van den Arbeid onmogelijk is, maar dat zij in isolement haar doel niet kan bereiken, met vertrouwen, vooral met zelfvertrouwen, haar plaats moet innemen in de nieuwe formatie. Zij zal van deze formatie de kern en het fundament moeten zijn. Zij brengt er haar uitnemend politiek en organisatorisch apparaat, en haar relaties met de sociaal-democratie in andere landen in, en wat veel meer is, zij brengt er haar beginselen mee, zonder welke een democratisch socialistische partij ondenkbaar is.”

Daar is geen woord Frans bij.

Er is niet meer dan gedaanteverwisseling.

De verandering zit aan den buitenkant.

Oude wijn in een nieuwe zak.

Op bezoek bij de honderd

Jan Schouten is Jan Schouten. Daarmede is veel, zo niet alles, gezegd. Jan Schouten is een pracht specimen van het Calvinisme. Hij is eerlijk en stoer, onverzettelijk en plooibaar tevens. Als Voorzitter van een Afdeling is hij precies het tegenover gestelde van zijn optreden in groot formaat als leider van zijn fractie. Wij hebben Jan Schouten, (men zegt even vlot Jan Schouten als Koos Vorrink) in zijn kracht gezien als bestrijder van Linggadjadi en wij hebben in zekere zin genoten. Jan Schouten staat fêl tegenover de heren Van Mook en Prof. W. Schermerhorn, doch in deze felheid blijft Jan Schouten, Jan Schouten.

Jan Schouten onderbreekt de debatten nog al eens. Wat dat betreft kan hij met Mr Joekes in één adem genoemd worden. Dan loopt Jan Schouten naar den spreker toe, kijkt terzijde naar den Voorzitter van de Kamer hoe ver hij kan gaan en plaatst zijn knallende onderbrekingen met hetzelfde welbehagen als een schooljongen die zijn leeraren te pakken neemt. Doch Jan Schouten doet het zo, dat men niet boos worden kan. Zijn stoer Calvi-

nisme drijft hem voort en iedereen beseft dat dit onverzettelijke Jan Schouten voortdrijft en doet onderbreken.

Men kan de vraag stellen of Jan Schouten conservatief genoemd mag worden? Wanneer men onder dit conservatisme niet verstaat gebrek aan sociaal besef, hetgeen geheel iets anders kan zijn, zouden wij Jan Schouten zeer behoudend willen noemen. Onder erkenning dat de woorden reactionnair, behoudend, vooruitstrevend ook betrekkelijk zijn en de uiterste reactie vlak bij de felste revolutie kan staan. De Anti-Revolutionaire Partij zelf is, wat dit betreft, een probleem. In deze partij vindt men ongetwijfeld sociaal warm voelende mensen. De partij van wijlen A. S. Talma, van Dr A. Kuyper (1) was een partij van „kleine luyden” en Jan Schouten is nog de typerende vertolking van deze kleine luiden. De Anti-Revolutionaire Partij was de partij van de kleine burgers, evenzeer als de S.D.A.P. de partij van de arbeiders, van de proletaren was. Zijn de kleine luyden noodzakelijk behoudend en de proletaren vooruitstre-

vend en revolutionnair? Dit alles is betrekkelijk. De oorlog heeft ook dit schema doorbroken en Jan Schouten is er het bewijs van. Alle proleten waren in de afgelopen oorlog niet revolutionnair en alle anti-revolutionairen niet behoudend en slap. Jan Schouten stond aan de goede kant en was te Amersfoort (P.D.A.) zekerlijk een krachtige figuur. In wezen is het jammer, dat figuren als Jan Schouten en Koos Vorrink, die in de oorlog zo dicht naast elkaar stonden en beiden onverzettelijk waren, thans tegenover elkaar staan. Het incidentje inzake de houding en de brochure van wijlen Dr H. Colijn spreekt — juist sprak — in dit verband boekdelen.

De heer H. W. Tilanus is de heer H. W. Tilanus. Van hem weet men de voornaam niet en niemand zal het in zijn hoofd halen om den heer Tilanus in één adem met zijn voornaam te noemen. En hiermede is inzake de verhouding Jan Schouten—Tilanus alles gezegd. Zoverre Jan Schouten met den voornaam van den heer Tilanus zonder voornaam staat, zoverre staat de Anti-Revolutionaire Partij van de Christelijk-Historische Unie. De Kamer heeft, of dit toeval is weten wij niet, tot op heden het verschijnsel moeten waarnemen, dat bij de grote debatten eerst Jan Schouten sprak en dan de geachte afgevaardigde de heer H. W. Tilanus. Wij zouden den heer H. W. Tilanus wel eens willen horen zonder de voorafgaande tonen van Jan Schouten te hebben gehoord. Wij zouden den geachten afgevaardigde, den heer H. W. Tilanus wel eens willen zien los van de sfeer van Jan Schouten. Zou het dezelfde heer Tilanus zijn en zou een Christelijk-Historische Unie zonder fractieleider (Tweede Kamer) H. W. Tilanus andere tonen doen horen?

Tussen de Christelijk-Historischen en de Anti-Revolutionairen zijn wezenlijke verschillen. Tussen Jan Schouten en den heer H. W. Tilanus komen deze verschillen niet tot uitdrukking. Dit zou bij Mr. J. J. R. Schmal o.i. geheel anders zijn. Deze C.H. afgevaardigde heeft een bepaalde ontwikkeling doorlopen en zijn politiek woord draagt dit stempel. Karakteriseerde hij het standpunt van Ds P. Zandt niet als „droefgeestig piëtistisch meer dan christelijk? In deze omschrijving spreekt zich een wereld uit en tweeërlei type van christelijke politiek.

De Christelijk-Historischen zijn zonder uitzondering Nederl.-Hervormd (de heer J. J. R. Schmal ex gereformeerd, thans Waals-Hervormd) de Anti-Revolutionairen zijn zonder uitzondering gereformeerd in confessionelen zin en kerkelijk verdeeld over de Nederlands

Hervormde, de Gereformeerde en de Chr.-Gereformeerde Kerk(en).

Bij de C.H.-Unie vindt men duidelijk een ethischen inslag, bij de Anti-Revolutionairen spreekt zich het engere (wij zeggen niet enghartige) Gereformeerde uit. Zo komen deze twee Protestantse partijen lang niet altijd tot dezelfde Protestants-Christelijke conclusie en staan zij verschillend tegenover bepaalde vraagstukken. Hetgeen ook in de afgevaardigden tot uitdrukking komt. Men behoeft een figuur als Mr J. A. de Wilde slechts te stellen naast de leden van de fractie van de Christelijk-Historischen en het zal stuk voor stuk duidelijk zijn. De Anti-Revolutionairen hebben iets hoekigs, iets markants, iets strijdbars, dat de Christelijk-Historischen missen. De Anti-Revolutionairen zijn beste mensen voor een organisatie, zij stellen millioen-plannen op en voeren deez plannen, tot het laatste dubbeltje, uit. De Christelijk-Historischen zijn organisatorisch een weinig slordig. Hebben in de ethische lievigheid iets protestants-anarchistisch. Hun organisatie zal vergeleken bij de Anti-Revolutionairen wel stroef lopen, hoewel deze nadelen ook goede kanten geven.

Jan Schouten is, wij herhalen dit, typisch Anti-Revolutionair, typisch Gereformeerd. Goed organisator, goed spreker, pracht debater, hoekig en scherp en niet verzuurd noch onbillijk jegens zijn tegenstanders. Als Jan Schouten niet in de Tweede Kamer zitting had zou een typerend stuk Calvinisme verdwenen zijn. Als een buitenlander ons vragen zou: kunt U ons het Nederlandse Calvinisme duidelijk maken? dan zouden wij hem naar de Tweede Kamer brengen en zeggen: volg dezen parlementairen leider enige weken en U kunt het Nederlandse Calvinisme in al zijn goede, en in zijn voor ons onaanvaardbare, hoedanigheden. Wanneer Jan Schouten er niet was, zouden wij als secundus Mr J. A. de Wilde aanwijzen, doch er aan toe moeten voegen: Jan Schouten is Jan Schouten en Jan Schouten is de vertolking van „de kleine luyden” en als zodanig onvervangbaar. Wat bij de Partij van den Arbeid aanleiding zou kunnen geven om zo'n figuur niet wegens den leeftijd af te voeren. Want Jan Schouten is een Calvinistische politicus bij uitnemendheid.

N.B. De Heer J. H. Scheps publiceerden enkele artikelen onder den titel „Op bezoek bij de honderd”. Een dezer artikelen handelt over den Heer J. Schouten. Het is soms wel interessant te vernemen hoe anderen ons zien. De inhoud blijft uiteraard voor rekening van den schrijver. De Redactie.

Aanwinsten

van de *Dr A. Kuypersstichting*

Sinds October 1946

- LEEUWEN, P. A. (O.F.M.) Het Kerkbegrip in de theologie van Abraham Kuyper. Franeker, 1946.
- (MOLEN, G. H. J. VAN DER). Bezettingsrecht. z.p. (1941).
- BANNING, W. Evangelie en Klassenstrijd. 's-Gravenhage, 1946.
- NOORT, J. VAN. Het vaste fundament of de wibelende plank. Een antwoord op het vlugschrift: De openbare school — De school voor allen. Schoonhoven, 1947.
- BAX, J. Subjectieve Geschiedschrijving. Referaat voor de 28e Wetenschappelijke Samenkomst der Vrije Universiteit op 9 Juli 1943. Assen z. j. ('47?)
- VERSLAG van de commissie van onderzoek naar de opvattingen in Nederland omtrent de plaats van de Overzeesche Gebiedsdeelen en in het Koninkrijk, ingesteld bij Ministerieel besluit van 30 Augustus 1945. Met afzonderlijke Bijlagen I. 's-Gravenhage, 1946.
- RAPPORT van de commissie bij Gouvernements Beschikking van 10 October 1945, No. 7981 ingesteld, tot onderzoek en bestudeering van de in het staatsdeel Curaçao levende politieke opvattingen en wenschen, ter voorbereiding van de Rijksconferentie. 's-Gravenhage 1946.
- BARNEVELD, H. VAN. De voorgenomen uitbreiding der Sociale Verzekering. 4e druk. 's-Gravenhage z.j. (1946?).
- BOISOT. De wedergeboorte van het Koninkrijk. 4e druk. Tilburg 1945. (Boisot = J. G. de Beus).
- TEMPEL, J. VAN DEN. Nederland in Londen. Ervaringen en beschouwingen. Haarlem 1946.
- VERHULST, P. A. Kweekersrecht. Diss. V.U. 1947. Leiden 1947.
- GRAAF, S. G. DE. Christus en de wereld. Enkele referaten Kampen z.j.
- POELJE, (G. A.) VAN. Gemeenteschemering? 's-Gravenhage 1946.
- RULER, A. A. VAN. Kuypers idee eener Christelijke cultuur. Nijkerk z.j.
- REFERATEN VAN W. RIP, P. BORST, H. KIKKERT, F. P. FUYKSCHOT, J. VAN ANDEL voor de Sociaal-Economische Conferentie op 14 en 15 April 1947 in „Birkhoven” te Amersfoort.
- BRUGMANS, H. Personalistische Cultuurpolitiek. 's-Gravenhage 1946.
- VRAGEN en antwoorden over de voorgenomen uitbreiding der verplichte Sociale Verzekering. Adviezen van het verzekeringsbedrijf aan den Minister van Sociale Zaken. 's-Gravenhage z.j. (1946?).
- SCHUBART, W. Europa und die Seele des Ostens. Luzern '46.
- COLENBRANDER, B. De toekomst van de bedrijfsorganisaties z.p. '46 overdruk: Economische Statistische berichten.
- GOES VAN NATERS, M. v. d. Het Socialisme van nu. Amsterdam '45.
- DRIFT, P. A. v. d. Ruimtelijke ordening. Alfen a. d. Rijn '46.
- VEGTING, W. G. Plaats en aard van het administratief recht. Alfen a. d. Rijn '46.
- WIJSMAN, J. H. Echtscheidingsgronden. Amsterdam '46.
- MAREES VAN SWINDEREN, E. de. Volkenbond en Verenigde Naties, 's-Gravenhage, '46.
- VERZET, Het, van de Nederlandsche bisschoppen tegen Nationaal Socialisme en Duitsche tyrannie, Utrecht, '45.
- POT, C. W. v. d. Handboek van het Nederlandsche Staatsrecht, 2e druk. Zwolle '46.
- TOUW, H. C. Het verzet der Hervormde Kerk I, II, 's-Gravenhage.
- RIP, W. De principieële en practische fundering der bedrijfsorganisatie in den Landbouw, z.p. '47.
- SJAHRIR, S. Onze strijd. Amsterdam '46.
- ALGRA, A. Het principieëlste wit, de Kerke Christi, te Batavia, Franeker '46.
- JACOB, E. H. 's Cheribon? Enkele aantekeningen bij de concept-overeenkomst van 15 Nov. '46 z.p. '46.
- OVERDIJKINK, G. W. Het Indonesische probleem. De feiten. 's-Gravenhage '46.
- ESVELD, N. E. H. VAN. Verplichte ouderdomsverzekering voor kleine zelfstandigen. Amsterdam '41, Proefschrift Leiden.
- GRINTEN, W. C. L. VAN DER. Rechtsherstel en beheer. Alfen a. d. Rijn '46.
- TOEKOMST, De, van ons bedrijfsleven en het voorontwerp van wet op de Bedrijfsschappen, z.p. en j.
- LINGGADJATI. De ontwerp-overeenkomst, de toelichting der commissie-generaal, de regeeringsverklaring, 's-Gravenhage '46.
- GIDS, De kleine, voor de Nederlandsche Sociale Verzekering, z. p. '46.
- POLAK, N.V. Amerika, Amsterdam ('46.)
- COMMENTAREN op de ontwerp-overeenkomst van Linggadjati, z. p. '47.

Nieuwe uitgaven

van het

Centraal Comité

- No. 1 Politieke rondblik, Prof. A. Anema ..... f 0.45
No. 2 Geleide Economie, Dr F. L. van Muiswinkel .... f 0.45
(uitverkocht)
No. 3 Bedrijfsorganisatie, M. Ruppert ..... f 0.45
No. 4 Christelijke Staatskunde, Prof. I. A. Diepenhorst f 0.95
No. 5 Je Maintiendrai, J. Schouten ..... f 0.25
Alleen voor no. 5: bij 10 stuks tegelijk f 0.20

Voorts zijn verkrijgbaar:

- No. 6 Het Program van Beginselen ..... f 0.02^{1/2} per stuk
bij 100 exemplaren f 2.—
No. 7 Model-reglement van een Kiesvereniging ..... f 0.40
No. 8 Model-reglement van een Centrale
Kiesvereniging f 0.40
No. 9 Model-reglement van een Dorpskiesvereniging f 0.40

Uit ouden voorraad nog leverbaar tegen verlaagde prijzen zoolang die voorraad strekt:

- No. 10 Leidraad voor huisbezoekers, C. van den Heuvel f 0.15
No. 11 Verslag buitengewone Deputatenverg. 23 Jan. '46 f 0.20
No. 12 Bij de Stembus van 1946 (bevat: statuten - beginselprogram - program van actie en toelichting) f 0.25

Alle bestellingen gaarne door middel van overschrijving op gironummer 89.673
ten name van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen
te Den Haag, Dr Kuiperstraat 3

Moet per kwitantie worden gedisponeerd, dan wordt f 0.30 extra in rekening gebracht

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

INHOUD

van dit nummer:

R. GOSKER	De Candidaatstelling.
* * *	Geen Staatssocialisme?
* * *	Sovjet Democratie.
* * *	Dit is voor tweeërlei uitlegging vatbaar.
* * *	Nog een voorbeeld.
— —	H. D. W. Boven.
R. GOSKER	De Crisis van het gezag.
Dr S. U. ZUIDEMA	De Indische kwestie.
A. R. DE KWAADSTENIET	Welsprekendheid.
J. C. HASPELS	Van Battle dress naar Burgerpak.
M. RUPPERT	Van een manke juffrouw, die overhelt naar links.
Mr A. B. ROOSJEN	Uit het Parlement.
Prof. Dr I. A. DIEPENHORST	Falende voorlichting.
J. KLATTER	De taktiek van Rome.
A. WOLTING	De Evangelische Volkspartij (E.V.P.) in Zwitserland en internationaal Christelijk-politiek contact in het algemeen.
J. C. HASPELS	De zelfstandige gemeente.

Het is midzomer!

Velen zijn met vakantie en genieten rust na den inspannenden winter.

Die rust is verdiend.

Maar die rust heeft een doel!

Want het millioenplan vergeten we niet.

En nu reeds smeden we plannen om straks, wanneer de winteractie begint — allereerst de actie van het millioen te doen slagen.

Vóór Januari moet men immers overal gereed zijn. Verschillende plaatsen zijn reeds klaar.

Zwijndrecht meldde, dat het bedrag van *f* 3800 reeds bijeen is — want de opbrengst was *f* 5400.

De Noord-Oost-Polder, onze jongste kiesvereniging, is eveneens reeds klaar en stuurde *f* 550.

Rijswijk droeg *f* 2000 af.

Den Haag heeft de eerste *f* 10.000 bijeen.

Rotterdam is verzekerd van *f* 24.000.

Er zit dus schot in.

Neen de opgave is niet te hoog gemikt.

Daarom — geniet van Uw vakantie.

Maar daarna — overal — alle hens aan dek!

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

**OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA, EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS**

Vaste medewerking van: Prof Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek,
Prof Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. Schipper, Dr F. L. van
Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G.
Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Versijnt tweemaal per maand — Redactie-adres: Dr Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon
115935 — Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht, Telefoon 11811, Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.— per jaar

R. GOSKER

De Candidaatstelling

De candidaatstelling is in een politieke partij steeds een heet hangijzer.

Wat al moeilijkheden komen daar dikwijls uit voort. Persoonlijke aspiraties worden gekraakt, met groepsbelangen in onvoldoende mate gerekend. Misverstanden ontstaan zonder tal. Vooral bij gemeenteraadsverkiezingen komen dikwijls moeilijkheden voor. Vrienden worden soms vijanden voor het leven. Afzonderlijke lijsten worden ingediend.

De candidaatstelling is steeds voorwerp van critiek. Dat is in het verleden altijd zo geweest en wie de menselijke natuur en haar zwakheden kent, weet dat het in de toekomst zo zal blijven.

Nu zijn er geen verkiezingen op til. Daarom is het mogelijk nu de wijze van candidaatstelling eens rustig te bekijken en te overwegen aan welke voorwaarden zo al moet worden voldaan.

In de eerste plaats moet men bij den opzet van de kandidatenlijst ernstig rekening houden — om ons, nu maar te bepalen tot de verkiezingen voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal — met de samenstelling van de Kamerfractie. Dit is een zeer voornaam punt. De kracht en de invloed van een Kamerfractie wordt niet maar bepaald door het aantal leden, dat zij telt. Het zijn niet steeds de grootste fracties, die den grootsten invloed uitoefenen. Dat hangt goeddeels af van het gehalte der leden en van ieders bijzondere aanleg of bekwaamheid.

In de Tweede Kamer wordt politiek bedreven. Maar politiek is een veelomvattend begrip. Allerlei vraagstukken komen daarbij aan de orde. Aan een opsomming wagen we ons niet. Maar wie regelmatig de Kameroverzichten volgt, weet dat de agenda een staalkaart van alle mogelijke onderwerpen oplevert. Voor een fractie, die nu werkelijk invloed wil uitoefe-

nen is het zeker nodig, dat in de allereerste plaats een aantal mannen op de verkiesbare plaatsen van de kandidatenlijst wordt geplaatst, die uitmunten door een zodanige bekwaamheid, gesteund door een jarenlange parlementaire ervaring, dat zij in staat zijn de landspolitiek in haar brede lijnen te overzien. Politiek bedrijven is niet een eenvoudige zaak. Het vereist feeling — een nauwkeurig aanvoelen van de situatie, een doorzien van het spel. Men zegt wel eens dat een politicus een huid moet hebben als een olifant. Dikwijls wordt er gewerkt met grof geschut. Daar schuilt een element van waarheid in. Maar anderzijds is een goede politicus iemand, die als het ware met de toppen van zijn vingers een situatie aanvoelt. In dien zin moet een staatsman hebben een fijn besnaarde ziel.

Kuiper was in dien zin een groot staatsman. Hij was inderdaad niet voor een klein gerucht vervaard. Wanneer nodig kon hij er op losslaan en wee dengene die zijn toorn opwekte. Maar anderzijds bespeelde hij het klavier der volksconcentie op meesterlijke wijze. Als het moest werden de fanfares voor den stormaanval op het speeltuig aangeslagen. Maar hij kon het ook tokkelen met zoet geklank.

Kuiper was vanzelfsprekend de leider van de fractie. Hij overzag het slagveld en doorzag de situatie. Hij gaf de marsroute aan en commandeerde zijn mannen. Maar twee Abram Kuypers in één fractie geeft ongelukken.

Men kan dit prettig vinden of het bejammeren — daar is geen verhelpen aan. Twee stuurliu op één schip — het gaat eenvoudig niet.

Daarmede moet rekening worden gehouden. Vandaar dat het botste tussen Kuiper en Lohman.

Vandaar dat het misliep tussen Kuyper en Heemskerk.

En toch hier schuilt aanstonds een moeilijkheid.

Want één man, die het geheel overziet, is niet voldoende. Er moet steeds mede worden gerekend, dat die ene man kan wegvallen. Hetzij dat de dood hem wegrukt. Hetzij dat hij tot het ministerambt wordt geroepen. Maar dan moet in de fractie een reserve man aanwezig zijn, die de teugels in handen neemt, want een kamerfractie is niet een kennel, waarin de honden vrij door elkaar stoeien en ravotten, en keffen en blaffen naar eigen believen. Een Kamerfractie, zal het goed zijn, kent orde en discipline. Alleen wanneer één lijn wordt getrokken — althans voor zover het de hoofdzaken in de landspolitiek betreft — weet men wat men aan een Kamerfractie heeft, waar zij staat en wat men van haar te verwachten heeft. Dat geeft vastheid aan haar optreden en wekt vertrouwen.

En daarom liefst een twee- of drietal mannen, in staat tot het geven van leiding en gereed om elkaar af te lossen, wanneer zulks nodig is.

Politiek is een veelomvattend bedrijf.

Maar tenslotte domineert de juridische faculteit.

Het gaat om het aannemen of verwerpen van wetten. Amendementen moeten worden geredigeerd en ingediend. Daarvoor is vakmanschap nodig. Een fractie zonder een paar knappe juristen is niet in tel. Op nauwkeurige formulering komt het aan. Wets-interpretatie is niet ieders werk. Juridische geschooldheid is daarvoor nodig, maar ook parlementaire practijk. En dan voorts?

We zouden de hoofdstukken der begroting eens na kunnen gaan, en dan toch een opsomming geven van de vraagstukken die in het parlement aan de orde komen. Een man voor het onderwijs — het troetelkind van de antirevolutionaire partij is onmisbaar. Een legerdeskundige mag niet ontbreken. Een landbouwcoryphée moet aanwezig zijn, maar dan ook een man die op de hoogte is met de belangen en de problemen van den middenstand. Een fractie, die geen vertegenwoordiger van de arbeiders telt is ondenkbaar en een goed econoom is geen overbodige luxe. De buitenlandse politiek dient ook te worden behartigd. Handelsverdragen vragen de aandacht. Een financiële specialist is zeer op zijn plaats. Het is moeilijk de eis te stellen, dat ieder lid van de fractie jarenlang in Indië heeft geleefd en gewerkt en toch, de overzese gebiedsdelen leveren nogal eens kwesties op, die in de Kamer worden behandeld. Zo zouden meer onderwerpen te noemen zijn.

Maar daar is meer.

De Antirevolutionaire Partij is interkerkelijk.

In haar gelederen komen tal van kerkelijke schakeringen voor.

Dat levert steeds moeilijkheden op. Er zijn er, die beweren, dat men daarmee bij de candidaatsstelling geen rekening moet houden. Het gaat dan alleen, zo zeggen zij, om goede en bekwame Antirevolutionairen en welke godsdienstige overtuiging ze zijn toegedaan doet er niet toe — dat mag althans niet den doorslag geven. Deze mensen verwarren tact met tactiek. Het is geen tactiek om daarmee wel rekening te houden. Het is eenvoudig een kwestie van tact. Het zou onverantwoord zijn, wanneer een interkerkelijke partij

in dit opzicht niet de nodige tact betrachtte. Maar voor de candidaatsstelling levert het opnieuw enige moeilijkheden op.

Op een andere factor moet nog worden gelet. Hij werd trouwens terloops reeds genoemd. Voor een goede fractie is nodig, dat de continuïteit wordt nagestreefd. Parlementaire ervaring en routine spelen een grote rol. Laat men dit vooral niet onderschatten. Een Kamerlid moet een tijdlang meegelopen hebben, voor hij zich in de parlementaire arena waagt en hij moet enige parlementaire ervaring hebben voor hij werkelijk een toonaangevend lid worden kan.

De andere zijde van de zaak is, dat ook op de verjonging van de fractie wordt gelet. Het moet van grote betekenis worden geacht, dat de aflossing van de oudere generatie op tijd geschiedt en dit stelt de partij steeds voor het vraagstuk van de „zittende Kamerleden” in hun verhouding tot de nieuwe — veelal jongere leden. Continuïteit — inderdaad — zij wordt dikwijls te veel onderschat — maar eveneens — verjonging en vernieuwing — en ook daarover is het laatste woord nog niet gezegd. Ook dit is voor een partij met een grotere fractie veel gemakkelijker dan voor ons. Bij een fractie van 30 man kan wel eens een candidatuur worden gewaagd om te kijken of er inderdaad bruikbaar materiaal in zit. Voor een fractie van 13 man is dit veel moeilijker, zo niet onmogelijk.

Voorts moet aandacht worden geschonken aan de regionale vertegenwoordiging. De verschillende provincies stellen prijs op een eigen afgevaardigde, die meer in het bijzonder op de hoogte is met de speciale streekbelangen. De Friezen wensene een Fries in de Kamer — Groningen stelt eveneens prijs op een eigen vertegenwoordiger. Dat geldt vrijwel voor iedere provincie. Ook dit is een belangrijke factor, althans voor de Kamerverkiezingen.

Zo hebben we reeds een zevental elementen genoemd, die bij de candidaatsstelling van grote betekenis zijn.

- 1e. de algemene staatkundige leiding;
- 2e. enkele bekwame juristen;
- 3e. vertegenwoordiging van maatschappelijke groepen;
- 4e. deskundigheid op zakelijk terrein;
- 5e. kerkelijke schakering;
- 6e. continuïteit en vernieuwing;
- 7e. regionale vertegenwoordiging.

Daarmede is de puzzle reeds ingewikkeld genoeg, voor wie op het standpunt staat, dat een goed samengestelde Kamerfractie van niet te schatten betekenis is.

De moeilijkheid zou niet zo groot zijn wanneer, zoals bij de Katholieken op een 30-tal zetels kon worden gerekend. Dan heeft men wel enige ruimte om de verschillende factoren in voldoende mate tot hun recht te doen komen. Maar wanneer, zoals voor onze partij, op 12 á 14 zetels moet worden gerekend, dan wordt de zaak er niet eenvoudiger op. Dan is het een kwestie van passen en meten. Dan moeten in een en hetzelfde Kamerlid verschillende vereisten zijn gecombineerd en dan geeft bij overigens dezelfde be-

kwaamheid wel eens een factor den doorslag, die anders niet zwaar genoeg wegen zou om iemand op een kansbiedende plaats te candideren.

Maar ingewikkeld wordt de puzzle pas recht, wanneer ook nog aan de voorwaarde moet worden voldaan, dat de candidaatstelling op democratische wijze dient te geschieden. Zij dient op te komen van anderen op. Het zijn de kiesverenigingen, die de mannen van hun keuze naar voren brengen. Onze Kamerleden moeten worden gedragen door het vertrouwen der kiezers.

En wanneer men nu eens rustig nadenkt over deze dingen, en aan alle factoren de waarde toekent, die zij inderdaad verdienen, dan zal men moeten toegeven, dat ook voor de leiding van een politieke partij, de candidaatstelling geen gemakkelijke zaak is, maar een probleem vol voetangels en klemmen. Een probleem dat met voorzichtigheid en beleid, maar ook met tact moet worden behandeld.

Maar dan zal men het ook verstaan, waarom bij het ter stembus gaan steeds wordt geadviseerd op no. 1 van de lijst te stemmen. Daardoor heeft de partijleiding het inderdaad enigszins in de hand, op voorhand te kunnen nagaan wie tot Kamerlid zullen worden verkozen. Dit bezwaar, indien het als zodanig wordt gevoeld, weegt echter minder, wanneer de partijleiding het vertrouwen heeft van de partij. Dan weten onze mensen, dat die leiding alle daarvoor in aanmerking komende factoren — de uitspraak der kiesverenigingen inclusief — behoorlijk en eerlijk heeft overwogen. Dan is niet aan te nemen dat iedereen met de candidaatstelling volledig tevreden is. Dan blijft er altijd reden tot critiek. Een candidaatstelling, die een ieder bevredigt is gladweg onmogelijk.

Mits slechts dit vaststa, dat slechts mannen op de kansbiedende plaatsen worden gecandideerd, die in den vollen zin Antirevolutionair zijn. Dan mag er reden voor zijn persoonlijke en zakelijke critiek, omdat men van oordeel is dat een bepaald maatschappelijk belang in onvoldoende mate is vertegenwoordigd, dat een bepaald departement niet „zaakkundig“ genoeg kan worden behandeld etc.

Maar wanneer de partij en haar leden weten, dat alle kandidaten uit het goede hout gesneden zijn — dat het mannen zijn, die leven uit de Christelijke overtuiging — die zich ook in de politiek plaatsen op de basis der Schriftuurlijke beginselen en deze tot uitgangspunt nemen bij de beoordeling der politieke vraagstukken, dan worden tenslotte alle andere factoren van secundaire betekenis, hoe belangrijk zij overigens op zich zelf genomen ook mogen zijn.

Want niet de belangenvertegenwoordiging — niet de deskundigheid, niet de kerkelijke schakering — niet de bekwaamheid en de ervaring zijn primair. Primair is en blijft, dat de Anti-revolutionaire Partij is een principiële partij: Dit is doorslaggevend. Dit sta voorop! Want dit en dit alleen is waarborg, dat de Anti-revolutionaire Partij in het parlement, maar ook in staten en raden — haar profetische roeping niet zal verzaken.

Want zou dit in het geding komen, zouden in dit opzicht gevaren dreigen, dan zouden ook radicaal alle deskundigheid, alle belangenvertegenwoordiging — al de kwesties van ervaring of geschiktheid overhoord

* * Geen Staatssocialisme? *

Wij zijn van oordeel, dat het streven van de Partij van den Arbeid een verdere doorwerking van het staatssocialisme tengevolge moet hebben. Dit verwijt wordt evenwel niet geaccepteerd. Ook de Partij van den Arbeid wenst geen bureaucratie en wijst het staatssocialisme af.

Maar nu verscheen onlangs bij de N.V. De Arbeiderspers een boekje „Ferdinand Lassalle en zijn program“. Ferdinand Lassalle nu is de man, die als een exponent van het staatssocialisme wordt beschouwd en die juist daarom vierkant tegenover Karl Marx kwam te staan. Volgens Marx moest de Sociaal Democratie geen heil verwachten van den burgerlijken staat, noch van de sociale maatregelen door hem getroffen. Marx was voor alles economisch ingesteld. Lassalle daarentegen was veel meer voor de staatkunde geporteerd. Geef den arbeiders het algemeen kiesrecht. Verover de meerderheid in het parlement. Laat dat parlement wetten maken voor de maatschappij, wetten van socialistische signatuur. Daarbij ging het hem vooral om de oprichting van productie coöperaties — die de particuliere ondernemingen op den duur zouden vervangen. Met al zijn oratorisch talent joeg hij de Duitse arbeiders op en bracht hen tot organisatie. Het was alles Lassalle wat de klok sloeg. En in Londen gromde Marx over deze gang van zaken, de leiding ontglipte hem. De zaken marcheerden niet naar wens.

Lassalle stierf vroeg. Met hem viel de leider weg. De sociaal-democratie hernam de leiding. Maar nog jaren lang worstelde zij met de opvattingen van

---

gezet moeten worden, omdat dan alleen het profetisch getuigenis tot zijn recht zou moeten komen. In dit opzicht heeft de Anti-revolutionaire Partij wel een zeer sterk sprekende traditie. Als vanzelf grijpt men immers terug op het jaar 1871: Het Driemanschap van Groen van Prinsterer: „Kuyper, Keuchenius, Van Otterloo“. De breuk met „de vrienden“. Voor Groen was het smartelijk. Het viel hem niet gemakkelijk. Maar scherp stond hij tegenover „het naastverwante deel der gecoaliseerde conservatieve partij“. Toen schreef hij „Ik kan niet anders. Ik mag niet anders. Ik zal niet anders. Al bleef ik gansch alleen“. En hij riep het eenvoudige Gereformeerde volk op om den strijd aan te binden tegen **liberalisme**, **ultramontanisme** en **laodiceïsme** in de overtuiging dat „er nog ietwies van het levensbeginsel onzer nationaliteit onuitgedoofd is; dat de eigenaardigheid der Gereformeerde Kerken voortleeft; dat de traditie van het onvoorwaardelijke der puriteinsche plichtsbetrachting op Nederlandschen bodem niet is verloren geraakt“.

Maar zelfs voor dit driemanschap gold een taakverdeling.

Dr. Kuyper tegen de politiek der meegaandheid. Van Otterloo tegen de onchristelijkheid der school. Keuchenius tegen de steeds voortdurende lofspraak over het in 1866 tot stand gekomen Kabinet van welks formatie de wederopfleuring der liberale partij en de bestendiging der schoolwet dagtekent.

Lassalle — den staats-socialist — opvattingen, die doorwerkten onder de Duitse arbeiders.

In 1892 nam Von Vollmar het op voor Lassalle.

Dit wekte verontwaardiging.

Nog in datzelfde jaar was er partijdag der Sociaal-Democraten te Berlijn.

De oude Liebknecht ging ten aanval. Met Lassalle moest nu eens en voorgoed worden afgerekend. En met Lassalle werd afgerekend.

Diepenhorst vertelt „Dramatisch eindigt hij (Liebknecht) zijn rede met de daverend toegejuichte woorden: „de laatste strijd dien de sociaal-democratie heeft te voeren, zal uitgevochten worden onder den strijdkreet: „Hier de sociaal-democratie! Daar het staats-socialisme”.

Toen scheen het staats-socialisme dood en begraven. De stem van Lassalle verstomde.

De sociaal-democratie beheerste het terrein.

En nu „Ferdinand Lassalle en zijn program”.

Enkele citaten.

„Zo zijn „Marxist” en „Lassalleaan” in ónzen tijd geen tegenstellingen meer”.

„Het staatsidealisme vormt de kern van Lassalle's leer.

„En in dezen zin (zo besluit het eerste hoofdstuk) moet de uitroep van Prof. Kelsen worden verstaan, waarmee hij zijn boek besluit, en die ook onze studie, en de eerste Nederlandse uitgave van het „Arbeiderprogramm” moet rechtvaardigen:

„Terug naar Lassalle”

Geen staats-socialisme dus?

Maar nu de Heer Dr M. van der Goes van Naters het zelf zegt?

* * Sovjet Democratie

Experiment of raadsel?

De communisten maken het met hun propaganda soms wat erg bont. In een boekje dat onder bovenstaanden titel verscheen, lezen we:

„In de Sovjet-Unie was aarzeling of toegeeflijkheid ten opzichte van het fascisme uitgesloten. In de democratie van de Sovjet-Unie waren geen scheuren en konden geen scheuren komen. Indien de graad van het democratisch gevoel gemeten zou worden aan de haat tegen het fascisme, dan zou het Sovjet-volk zonder enigen twijfel de eerste plaats innemen onder de democratische volken”.

Toen kwam ons in handen een Nederlandse vertaling van de Russische grondwet. Daarin komt voor een opsomming van alle republieken — autonome republieken etc. waaruit de Sovjet-Unie bestaat. In de zeer korte toelichting aan het einde wordt evenwel medegedeeld, dat twee republieken op deze lijst niet meer voorkomen, want de bevolking daarvan had gecollaboreerd met de Duitsers. Als straf was de gehele bevolking dezer beide republieken door het Kremlin naar Siberië gedeporteerd. Mannen, vrouwen — kinderen — een geheel volk wordt gestraft met deportatie, schuldigen en onschuldigen.

Twee volken bleken onbetrouwbaar.

En daarom weggevaagd van de kaart.

Deze republieken bestaan niet meer. Zij zijn geschrapt.

Dat heet Sovjet recht.

We weten wat massadeportatie betekent.

Een tragedie speelde zich af.

Maar collaboratie en verraad kwamen in het democratische Rusland niet voor. Dat leert ons de communistische propaganda.

En nu ineens — uit onverdachte bron — geen reactionnaire agitatie, vernemen we dat twee „volken” werden gedeporteerd.

Daar hapert toch iets aan de propaganda.

* * Dit is voor tweeërlei * uitlegging vatbaar!

In bovengenoemde brochure, geschreven door D. Zaslavsky, een propagandageschrift in optima forma wordt de loftrompet gestoken over de democratie in Rusland. Daar is pas de ware democratie. Verschil van mening bestaat er niet. Er is trouwens ook maar één partij, zo groot is de eensgezindheid van het volk. Daarom is het van de grote betekenis, wie lid zullen worden van de centrale verkiezingscommissie. Deze commissie stelt de kandidatenlijst samen. Wie op een lijst staat is praktisch gekozen. Dat dit ook al democratie genoemd wordt, begrijpen we niet — maar dat ligt aan ons.

Wie worden er dan lid?

Dat is gemakkelijk.

Ferapont Golovasy — een kolchosboer uit het dorpje Stepnoje — gaf van zijn spaarduiten een gevechtsvliegtuig aan het Rode leger.

Vaderlandsliefde waarden wij. Dat iemand offers brengt wanneer het vaderland wordt bedreigd juichen wij toe.

Maar twee vragen dringen zich op.

Hoe kan een kolchos-boer een zo groot bedrag sparen dat hij op zijn eentje een gevechtsvliegtuig kopen kan? We dachten in onzen eenvoud dat dit een koe-lak of een gesmade kapitalist moest zijn.

Blijkbaar kan het toch.

Maar hoe het zit? Ons is het niet duidelijk.

Dat deze Ferapont Golovaty nu echter daarom lid wordt van de Centrale Verkiezingscommissie komt ons toch ook vreemd voor.

Slechts één partij! Een centrale verkiezingscommissie. Een kapitalist geeft een twee ton en wordt benoemd.

Dat moest in Nederland eens gebeuren.

Vreemde toestand!

En dat in Rusland!

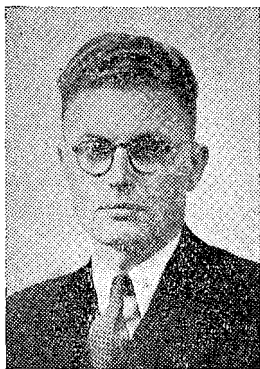
* * Nog een voorbeeld

Ook Thaisa Sjuvandina verkreeg zitting in de Centrale Verkiezingscommissie. „Zij is arbeidster. Zij trad op den voorgrond, toen zij een nieuw record vestigde van efficiency en ondernemingszin in haar werk. Zij was de eerste die aantoonde, dat twintig weefgetouwen tegelijk, door één arbeider kunnen worden be-diend. Voor haar prestatie kreeg zij de Orde van

H. D. W. Boven

De nieuwe functionaris, de heer H. D. W. Boven uit Delft heeft zijn intrede gedaan op het bureau van het Centraal Comité. Hij heeft dus nu een aanvang gemaakt met zijn werkzaamheden. Deze benoeming betekent voor hem wel een radicale verandering. Na de Mulo en de Kweekschool te hebben doorlopen en de hoofdacte te hebben behaald heeft de heer Boven eerst het staats-examen H.B.S. afgelegd. Gedurende een viertal jaren diende hij het onderwijs, maar later werd hij werkzaam bij den Meetkundigen dienst van den Rijkswaterstaat. Inmiddels behaalde hij de acte M.O. Staatsinrichting. Met ingang van 1 Juli is hij nu verbonden aan het Bureau van het Centraal Comité.

Nadat de heer Boven zich gedurende enigen tijd heeft ingewerkt in de organisatie van de Anti-Revolutionaire Partij, zullen de werkzaamheden aan het adjunct-secretariaat verbonden met hem worden gedeeld. Het ligt in de bedoeling, wanneer het Hoofdbestuur van de nationale organisatie der Jongerenstudieclubs daarmede accoord kan gaan, hem reeds spoedig te benoemen tot secretaris van deze organisatie. Dit is dringend nodig, en geluk-

kig is het nu zo ver dat tot dezen stap kan worden besloten. De heer Boven is 29 jaar en dus inderdaad nog jong genoeg om deze functie te kunnen vervullen.

Een hartelijk welkom worde hem ook in ons blad toegeroepen. Wij hopen dat hij met het enthousiasme van zijn jonge jaren zich aan zijn taak zal wijden. Een mooi en dankbaar werk wordt hem opgedragen. Moge hij deze taak dan ook inderdaad met geestdrift aangaan onder biddend opzien tot God, die hem op deze plaats heeft gesteld.

De Crisis van het gezag

Prof. B. Holwerda sprak op den bondsdag 1947 van den Bond van (Vrijgemaakte) J.V. op Geref. Grondslag te Groningen over de crisis van het gezag. Deze rede is in druk uitgegeven en is nu verkrijgbaar gesteld.

Het is een merkwaardige rede, welke alleszins de aandacht verdient. Het is een tijdrede in zeer bijzonderen zin. Uitermate actueel in het licht van den tegenwoordigen tijd. Wat in deze rede wel bijzonder treft is de bewogen toon die er uit spreekt. Hier is een man aan het woord, die de „crisis van het gezag” niet slechts theoretisch stelt, maar die door deze crisis in zijn ziel is geraakt. Van het begin tot het einde spreekt er een geladenheid uit, die op iederen lezer wel indruk maken moet.

Een gemakkelijke rede is het overigens niet. Zij dwingt tot nadenken en tot dieper bezinnen. Centraal staat deze gedachte: „omdat dus de zwaarmacht bepaald en gequalificeerd wordt door de hemelvaart van Christus, daarom is elke gezagscrisis niet maar een politieke kwestie doch een religieus stelling nemen tegenover den Christus aan de rechterhand des Vaders”. Het eschatologisch element wordt met nadruk op den voorgrond gesteld, en dit is van grote betekenis.

Voorts wordt scherp onderscheid gemaakt tussen „dunamis”, de feitelijke macht — het geweld — den dwang — en de „exousia” het wettig gezag — het recht om te bevelen, krachtens een aanstelling — een volmacht van God, den oppersouverein.

Gezag en macht — de wettige overheid en de machtsusurpator worden scherp tegenover elkaar gesteld. Dit is nu in deze rede wellicht wat al te radicaal gebeurd, want in de door de zonde verworden samenlevingsverbanden zijn het wettig gezag en de brute macht niet steeds uit elkaar te houden en de moeilijkheden ontstaan juist daardoor dat die twee

---

Lenin, het hoogste onderscheidingsteken in de Sowjet-Unie’.

Een Stachanow arbeidster dus.

Daar hebben we reeds meer van gehoord.

Wondere staaltjes worden daarvan verteld.

Ontzaglijke prestaties worden geleverd.

Klinkende cijfers worden genoemd.

Stachanow arbeiders presteren soms 10× soms wel 20× zoveel als gewone arbeiders.

Maar dan ook van tweeën één:

Of de arbeiders in Rusland luieren als regel en daarom steken de Stachanow arbeiders zo bijzonder af, of de arbeiders in Rusland werken normaal, maar dan..... is in Rusland.....

het gevloekte Taylor systeem herleeft, de stopwatch in ere hersteld,

de kreet „Akkordarbeit ist Mordarbeit” verstomd,

het gewraakte stukloon weer ingevoerd;

dan zijn in Rusland arbeidsverhoudingen ontstaan, waarbij het sweating systeem van het grauwe kapitalisme verbleekt.

Ook dit is voor tweeërlei uitleg vatbaar.

de INDISCHE | **kwestie**

door Dr S. U. ZUIDEMA

Enkele aantekeningen

1. Om de reactie de pas af te snijden — zo werd van de zijde van de P. v. d. A. verklaard — heeft de Partij van den Arbeid zich achter het besluit der Regering geplaatst, in Indonesië over te gaan tot een beperkt politieel optreden.

Dit is althans één der beweegredenen.

Dit rookgordijn kan inmiddels niet verbergen, dat dit uiterste middel ook voor „de reactie” het uiterste middel! —, eenmaal toegepast, een einde en een breuk betekent. Want het wordt, nu aangewend, slechts gerechtvaardigd door het argument van gebleken onhandelbaarheid van de Repoebliek en haar leiders. Maar ook dan blijft het een vraag, of wapengeweld geoorloofd is. In den boezem van de P. v. d. A. is dit een open vraag. Een crisis in haar midden is dan ook het onmiddellijk gevolg van dit aanvaarden van het politieel optreden. De P. v. d. A. is geen homogene partij. Tussen Min. Jonkman en b.v. den heer Goedhart, Min. Drees en Prof. Logemann gaapt een kloof, nog het best aan te duiden als die tussen „reactie” en „progressie”. Deze tegenstelling blijkt nu duidelijk er één te zijn binnen deze Partij.

2. Dit „anti-reactionnair optreden” van de P. v. d. A., zal inmiddels z'n stempel drukken op de gehele procedure van het „politieel ingrijpen”.

Aangezien ook de A.R. Partij tot deze reactie wordt gerekend, betekent het o.a., dat men niet verwachten mag, dat de inzet van dezen strijd principieel die van de al of niet erkenning van onze soevereiniteit is. Op dit punt kan, uit hoofde van het beginsel der begin-

---

dikwijls saam verweven zijn. Het wettig gezag maakt misbruik van macht — en de dictator hult zich in het gewaad van de „exousia”. Maar dat het onderscheid op deze wijze eens fel wordt belicht kan geen kwaad. Integendeel! Voor velen is dit wel zeer nuttig — vooral in een tijd, waarin we nu leven. Alles wordt verdoezeld en met redeneren en theoretiseren komt men een heel eind. Dus is nauwkeurig onderscheiden niet te laken. Dit woord van Prof. Holwerda verdient daarom de aandacht en kénisname van deze brochure wordt hartelijk aanbevolen.

R. G.

selloosheid, eindeloos gemarchandeerd worden. Zodra de ideologie ener vrijwillige samenwerking, met verdoezeling van de soevereiniteitsquestie, weer praktisch hanteerbaar lijkt, zal dit geschieden. Het gezagsthema wordt slechts dan naar voren gebracht, wanneer het pseudo-pacifistische thema der vrijwillige samenwerking geboycot wordt van Repoeblieke zijde. Dit gezag in geding brengen, is een laatste wanhoopspoging, en stuit degenen, die het hanteren, zelf tegen de borst. Men kan er alleen met een „gebroken werkelijkheidsleer” als van Mr Stufkens een poosje op krukken. Maar men schaamt zich zelf voor deze krukken. Getuige o.a. de laffe verklaring van de Nederl. delegatie ter conferentie der christenwereldjeugd te Oslo, waar de revolutionnaire christenheid uit de Repoebliek in den aanval was en bleef met haar revolutionnair getuigen, dat als zodanig geen bestrijding vond.

3. Dit anti-reactionnair karakter van het politieel optreden in Indië is een niet te overschatten gevaar voor de volkeren van Indië zelf. Want het houdt, in zijn afwijzing van het A.R. beginsel, o.a. in, dat de vestiging van het Nederlandse gezag niet beschouwd en niet nagestreefd wordt als de enige staatkundig geoorloofde en geboden weg, om aan Indië een „stil en gerust leven” te bieden, met uitroeiing van alle anarchistisch en revolutionnair geweld.

Het is opmerkelijk, dat de radio-rede van Min. Beel niet de vrijmaking van heel Indonesië uit de terreur — met al haar misères — op den voorgrond plaatste, maar dat een overheersende betekenis werd toegekend aan de economische belangen der **wereldmarkt**. Zulk een „reactionnair” geluid smart iederen rechtgeaarden Nederlander, die, dank zij onze nationale traditie, wel voor de vrijmaking van het leven uit tyrannie en anarchie, doch niet voor de „vrijmaking van rubber en suiker” goed en bloed over heeft.

4. Het is een vraag, of het optreden van onze weermacht in Indië een politieel optreden mag heten. Immers, politieel optreden vindt enkel plaats ter onderdrukking van muiterij en opstand, relletjes en gewelddadig gedrag van avonturiers, bende-wezen e.d. Maar niet ter beteugeling van gewelddadig optreden van een geheel of gedeeltelijk erkende staatsmacht. Indien dit optreden inderdaad slechts politieel is, dan houdt het een veroordeling in van heel

het vroegere regeringsbeleid. De regering heeft dan immers onderhandeld met lieden, met wie nimmer onderhandeld mocht worden op straffe van verloochening van eigen soevereiniteit.

Bovendien is een „beperkt politieel optreden” met zichzelf in tegenspraak. Politieel optreden eindigt eerst, wanneer de misdadigers gevat en onschadelijk gemaakt zijn. Zulk optreden kan men nooit beperken, of men mag er niet eens mee beginnen.

Het optreden van onze weermacht in Indië draagt een tweeslachtig karakter. Zulks ten gevolge van de overeenkomst van Linggad-jati.

In deze beperking komt helaas opnieuw tot uiting, dat niet de vrijmaking van heel de bevolking van Indonesië uit terreur en banditisme op den voorgrond staat. Ware dit laatste het geval, dan zou men vóór alle dingen naar Djocja en Soerakarta willen doorstoten. Want de bevolking van **Midden-Java** zucht het zwaarst onder de gebleken machteloosheid der Repoeblik, om veiligheid en recht te bestellen in het territorium, waarover het factisch heet te heersen.

5. Politieel optreden kan ook nimmer in-menging of arbitrage van derden gedogen. Zeker niet, indien het doel van het politieel optreden hierdoor onbereikbaar wordt. Wordt zulk een arbitrage ons door een buitenlandse staat opgelegd of afgedwongen, dan is dat niet minder dan een schending van onze soevereiniteit, en als zodanig een kwade dienst.

6. De politiek, welke dit politieel optreden draagt, is die van een halve maatregel. In dat opzicht ligt zij in het verlengde van wat tot nu toe gepresteerd werd. Zij miskent in feite beide beginselen, welke tot nu toe bewust of onbewust gevolgd werden: die van Nederlands verantwoordelijkheid (lees soevereiniteit) en die van de vrijwillige samenwerking tussen staatkundig gelijkwaardige partners. Zij wil het eerste niet volgen, wijl ze zich aandient als een „beperkte” maatregel, het tweede niet, wijl zij allesbehalve vrijwilligheid veronderstelt of aantreft: slechts verzet!

Zij hinkt op twee gedachten, die elkaar uitsluiten. Praevaleert ditmaal tijdelijk die van Nederland's soevereiniteit, dat houdt niet in, dat dit elk ogenblik veranderen kan naar eis van het „Gebot der Stunde”.

7. Het A.R. beginsel, waarnaar de vrijmaking van het leven der Indonesische volkeren radicaal afhankelijk is van de onbetwiste erkenning en vestiging van het wettige gezag, dat zichzelf respecteert en eerbiediging afdwingt, is allesbehalve reactionnair. Tenzij

men van oordeel mocht zijn, dat alles, wat niet strookt met wat de P. v. d. A. decreteert, resp. met het socialistisch beginsel, uit dien hoofde reeds re-actie moet heten. Wij dienen op dit punt uiterst waakzaam te zijn. Naar links en naar rechts. Wij mogen ons nooit in den hoek laten drukken van rechtgeaarde reactionnaren: mensen, die „den goeden, ouden tijd” terugwensen. Dit gevaar is niet denkbeeldig. We ontkomen er enkel aan, wanneer wij ons helder voor den geest roepen, dat wij progressiever dan de progressieven in de P. v. d. A. zijn, en een volslagen erkenning en vestiging van onze soevereiniteit voorstaan terwille van een even volslagen en onbeperkte bevrijding der Indonesische volkerengemeenschap. We dienen ons eveneens bewust te distantiëren van allen, die, evenals wij in de oppositie staande, een geheel ander doel beogen dan wij voorstaan. De oppositie kan zeer heterogene elementen bijeenbrengen, zoals in de bezettingsjaren A.R. en communisten schouder aan schouder stonden.

8. Onze roeping jegens Indië is voor ons, A.R., niet volbracht met het partij-politieke optreden in volksvertegenwoordiging en elders, maar wij dienen er ons meer dan ooit van bewust te zijn, dat Indië ons en onze jonge mensen nodig heeft. Wij dienen elkander op te wekken, naar Indië te gaan, waar Indië onze krachten gebruiken kan. Ik denk b.v. aan de grote behoefte op onderwijsgebied. Want het heil van Indonesië behoort ons zo na aan het hart te liggen, dat wij er ook ons leven en dat der onzen voor willen geven in jarenlangen arbeid.

GROEN VAN PRINSTERER OVER DE VERHOUDING TOT DE ROOMS-KATHOLIEKEN

Gij kunt in ons vaderland een grote kracht uitoefenen, wanneer gij U voegt bij de Ultra-vrijzinnigen; wanneer gij met plichtsverzaking, ziet op Uw onmiddellijk belang, behoort gij dat te doen, uit hoofde van dien specialen toestand van Nederland. Immers is de radicale theorie juist gericht tegen al wat het Nationaal karakter uitmaakt; het eigenaardige van die theorie is, dat zij het historische volksleven aanrandt. Wilt ge derhalve Uw onmiddellijk belang hier te lande bevorderen, dan moet ge ondermijnen, al wat tot het nationaal volksleven betrekking heeft. Maar uit algemeen oogpunt zou ik mogen vragen: meent gij, dat dit U op den duur zou voordelig zijn en zou niet Uw tijdelijke overwinning kunnen leiden tot onze gezamenlijke en blijvende slavernij?

„Adviezen” van Groen van Prinsterer.

Welsprekendheid

A. R. De Kwaadsteniet

Enigen tijd geleden is in de Franse Kamer een initiatiefvoorstel ingediend tot beperking van de parlementaire welsprekendheid, die, zoals opgemerkt werd, „buitensporig is geworden”. Indien bedoeld voorstel wordt aanvaard, dan zal het in de toekomst o.a. verboden worden om een geschreven tekst voor te lezen, aangezien dit de langademigheid zou aanmoedigen. Een uitzondering wordt dan gemaakt voor redevoeringen over de buitenlandse politiek. Ook hier is er alweer niets nieuws onder de zon. In Duitsland was het vóór den eersten wereldoorlog den Rijksdagleden reeds verboden geschreven redevoeringen voor te dragen.

Een ieder, die ook in ons land regelmatig vergaderingen van vertegenwoordigende colleges bijwoont, zal moeten toegeven, dat het in het algemeen aangenamer is te luisteren naar een voor de vuist weg uitgesproken redevoering, dan naar een betoog, dat wordt voorgelezen.

Welsprekende redenaars zijn er in ons land echter niet zo heel veel.

De parlementaire redacteur van het Algemeen Handelsblad heeft daarover enkele maanden geleden, naar aanleiding van het bovenbedoelde Franse initiatiefvoorstel een beschouwing gegeven, waaraan het volgende is ontleend:

„Voor het ogenblik zouden wij slechts één Kamerlid kunnen aanwijzen, aan wie wij de erepalm der welsprekendheid zouden willen toebedelen; het is de heer Schouten, de leider der anti-rev. Tweede Kamerfractie. Hij wist het bij de behandeling van Linggadjadi in de Kamer te bestaan, in een meesterlijk betoog van ruim twee uur, improviserend aan de hand slechts van enkele aantekeningen, niet alleen zijn medestanders, maar ook hen, die het geenszins met hem eens waren, van het eerste tot het laatste woord te boeien. Als de heer Schouten gaat spreken, weet men, te zullen genieten van een welsprekend, doorwrocht, maar tegelijk van humor en geest tintelend betoog, dat dikwijls nog verlevendigd wordt door zeer gevatte antwoorden en interrupties waarnaar het een weldaad is te luisteren.

Moge zulk een bijna on-Nederlandse welsprekendheid en voor een Calvinist haast wonderlijk aandoende speelsheid in woord-

keus en zinsbouw slechts tot een enkeling zijn beperkt, wij willen daar toch direct aan toevoegen, dat goede en zelfs zeer goede sprekers, zowel in de Tweede Kamer (prof. Romme, dr. Bierema, mr. Van der Goes van Naters, mevr. Fortanier-de Wit, mr. Joekes, mr. Sassen en zeker nog wel een tiental anderen) als aan de overzijde van het Binnenhof (prof. Molenaar o.a.) kunnen worden beluisterd, die geen geschreven teksten van node hebben en, voor zover zij deze wel gebruiken (het is niet altijd te vermijden), ook dit zo weten te doen, dat aan de uiterlijke vorm van hun rede weinig of geen afbreuk wordt gedaan. Daar tegenover staat echter een niet onbelangrijke percentage volksvertegenwoordigers, die met een dikke bundel papieren in de hand naar het spreekgestoelte snellen en daar dan de ene pagina na de andere „afwerken”, dikwijls zonder zelf enige moeite te doen, om althans door een zekere intonatie voor de dan meestal maar zeer weinige en ten dele ambtshalve luisterende toehoorders hun betoog wat aantrekkelijker te maken. Hier, in de geschreven teksten, ligt ook vooral het gevaar voor te lange redevoeringen. Nochtans is dit lengteuvel in onze eigenlijke volkskamer voornog niet zo groot, dat speciale maatregelen buiten en behalve hetgeen meer in het bijzonder voor begrotings-behandelingen is bepaald, nodig moeten worden gemaakt.”

Al bestaat er momenteel bij ons geen aanleiding om over te gaan „tot sluizenbouw, om al te brede en overvloedige stromen van parlementaire welsprekendheid te beteugelen”, zo mag toch de vraag wel gesteld worden of de partijleiding geen taak heeft om bij de kadervorming ook aan dit punt aandacht te schenken.

Laten we maar eerlijk bekennen, dat onze partij zo goed als niets doet aan kadervorming. Want de verschillende conferenties, welke worden gehouden, zijn voor het kader zeer zeker van grote betekenis en zullen ook niet gemist kunnen worden, doch voor de vorming van het kader is méér nodig.

Voor al de jongere leden der partij, die straks de taak van de anderen zullen hebben over te nemen, is het gewenst, dat op ruimere

schaal voorlichting wordt gegeven en dat met name aan de „techniek van het spreken” aandacht wordt besteed.

Aangeboren welsprekendheid treft men slechts bij weinigen aan, zodat het noodzakelijk is die eigenschap aan te leren.

Het is ons bekend, dat dit vraagstuk in lagere partijorganen reeds ter sprake is gekomen, doch resultaat heeft die bespreking niet opgeleverd. Toch zal hieraan iets gedaan moeten worden. Men mag niet vergeten, dat een belangrijke oefenschool buiten gebruik is gesteld, n.l. die van de openbare debatvergaderingen, welke een 25 à 30 jaar geleden allerwege gehouden werden.

Vooraf in verkiezingsdagen komt het **niet alleen** aan op kennis van zaken, doch ook op de mogelijkheid om die kennis op een zodanige wijze voor het publiek uit te stellen, dat er met belangstelling naar geluisterd wordt en dat de betoogtrant indruk maakt.

Dit laatste is ook van grote betekenis.

Het mag hier wel eens worden gezegd, dat de eerste deputatenrede, welke de heer J. Schouten het vorig jaar uitgesproken heeft, enigszins teleurstelde. Lag dat nu aan hetgeen gezegd werd? Neen, zeker niet, want wie die rede nog eens heeft nagelezen, zal moeten erkennen, dat het een voortreffelijke rede was. Maar Schouten **las** en daarom kwam die rede niet ten volle tot haar recht.

Zo zal het kader ook geleerd moeten worden om niet te lezen, doch te **spreken!**

Wat denkt de partij daaraan te doen?

Van **Battle dress** naar **burgerpak**

J. C. HASPELS

De Makkersdienst van den Bond van Oud-Stoottroepers wendt zich met een circulaire tot de Nederlandse Burgemeesters om de helpende hand te bieden aan hen die gedemobiliseerd zullen worden. Dat zijn dus in de eerste plaats de Oorlogsvrijwilligers van de Stoottroepers en de andere Oorlogsvrijwilligers en vervolgens ook dienstplichtigen, die in de maatschappij moeten worden teruggebracht.

De Regering heeft een demobilisatiebureau in het leven geroepen met de leiding waarvan Kolonel Goedewagen is belast.

Indien deze demobilisatie inderdaad voortgang kan hebben zal de terugkeer voor de mannen, die in de land- of tuinbouw hun werk plegen te vinden vermoedelijk niet veel moeilijkheden geven. Als men in aanmerking neemt dat thans ten plattelande getracht wordt het noodzakelijke werk op tijd gereed te krijgen door in ploegverband politieke delinquenten

en andere gevangenen te laten werken, dan zegt dat voldoende, dat er gebrek is aan werkkrachten. De herplaatsing van dit deel van het gedemobiliseerde leger behoeft dus geen onoverkomelijke moeilijkheden met zich te brengen. Hetzelfde geldt voor hen die uit het veehouderijbedrijf afkomstig zijn. Wanneer een jonge man die b.v. melker is, in militairen dienst moet treden, doet zich vaak het geval voor dat een plaatsvervanger niet is te bemachtigen.

Het spreekt vanzelf dat gedemobiliseerden, die andere beroepen hebben uitgeoefend in bepaalde gevallen wel hulp zullen nodig hebben om weer in een normale burgerbetrekking werkzaam te kunnen worden gesteld.

Wij laten thans onbesproken de vraag, in hoeverre in dezen een taak aan de Regering dan wel aan de burgers moet worden toegedacht. We willen er van uitgaan, dat **ook** voor het Nederlandse volk de plicht bestaat mede de schouders te zetten onder de oplossing van het probleem der herplaatsing. Daarop hebben onze jongens recht.

Het is ons echter geenszins onverschillig op welke wijze dat gebeurt.

Als men iets op dit gebied onderneemt, dan zal dat, zoals bij vrijwel alle denkbare acties op welk gebied ook, geld kosten.

En nu heeft de afdeling Makkersdienst van den Bond van Oud-Stoottroepers te 's-Hertogenbosch een systeem van verzameling van gelden bedacht, dat waarschijnlijk geheel in overeenstemming is met de levensgewoonten en opvattingen van onze landgenoten beneden den Moerdijk, doch waarvan wij — het zij duidelijk gezegd — niets moeten hebben.

Nā in de circulaire te heben uiteengezet, dat hulp nodig is, wordt zij met de volgende woorden besloten:

„En alhoewel de methode en het middel beide ongewoon zijn, wagen wij toch een poging om ze toe te passen, omdat de tijd dringt en alles urgent is.

Wij vragen, als het kan nog dit jaar, maar zeker voor het volgende jaar

in grote plaatsen vergunning voor het organiseren van een Luna-park;

in de kleine gemeenten vergunning voor een kermesse d'été

en voor beide tegelijk de vergunning voor de exploitatie van een Rad van Avontuur”.

Tot zover de Makkersdienst.

Het is overbekend, dat zich onder de Oorlogsvrijwilligers vele van onze anti-revolutionaire jongens bevinden. Indien ze deze „poging om hen te helpen” lezen, dan verwachten wij van hen de opmerking, dat het met de sympathie voor hun gezindheid tot het offer voor het Vaderland wel heel droevig gesteld is, als slechts op deze manier de mogelijkheid aanwezig zou zijn, om hen die het nodig hebben, de helpende hand te bieden. Zij mogen de overtuiging hebben, dat wij het voorgestelde middel volstrekt afwijzen, doch tevens dat het antirevolutionaire volk dergelijke prikkels om hulp te verlenen aan hen, die hun plicht tegenover het Vaderland onder zulke moeilijke omstandigheden in Nederlands-Oost-Indië hebben vervuld, beneden de waardigheid van het Nederlandse volk acht. Wij willen hen de overgang van Battle Dress naar Burger-

Van een manke juffrouw, die overhelt naar links

M. RUPPERT

Er is sedert den oorlog veel veranderd in het sociale en politieke leven.

Maar één van de dingen, waarin helaas nog geen verandering kwam, is, dat vele anti-revolutionaire en christelijk-historische overheidsdienaren menen, dat zij in maatschappelijk opzicht gerust „neutraal” georganiseerd kunnen zijn.

Vele, zeer vele burgemeesters, gemeente-secretarissen, ontvangers en andere gemeente-ambtenaren zijn toegewijde leden van één der christelijke politieke partijen. Zij zijn ervan overtuigd, dat de christelijke belijdenis voor het politieke leven van beslissende betekenis is. Ook voor het sociale leven aanvaardt zij in theorie de christelijke beginselen; met overtuiging adviseren zij de bouw- en landarbeiders, de fabrieks- en transportarbeiders en de handels- en kantoorbedienden om zich christelijk te organiseren..... Maar zelf zijn en blijven ze veelal rustig lid van den z.g. „Nederlandschen Bond van Gemeente-Ambtenaren”.

Terecht beweerde deze organisatie dan ook dezer dagen in een propaganda-biljet, dat zij onder haar leden „naast ambtenaren van vrijzinnigen huize vele orthodox-protestanten en Rooms-Katholieken” mag tellen.

Vanwaar die twee-slachtigheid?

Vanwaar dat christelijk-georganiseerd zijn op politiek gebied en dat „neutraal”-georganiseerd zijn op sociaal terrein?

Vanwaar dat advies aan de handarbeiders en aan het „lagere” personeel om lid te worden van de christelijke vakbeweging en het niet-opvolgen van dat advies als het over het eigen, persoonlijk optreden gaat

Het antwoord op deze vragen moet eigenlijk gegeven worden door hen, die, tot onze kring behorende, desondanks neutraal zijn georganiseerd. Zij zullen er echter vermoedelijk geen bezwaar tegen maken, wanneer wij thans weergeven de antwoorden, die wij in den loop der jaren van hen ontvingen, en dat we er tevens een stukje commentaar aan verbinden.

---

pak graag vergemakkelijken, doch niet via den gang naar Lunapark en Zomerkermis. Wij hebben in onze kring geleerd hoe we onzen naaste behoren te helpen. Daarvoor zijn andere en betere wegen.

Wij spreken daarom de verwachting uit, dat onze antirevolutionaire burgemeesters het voorgestelde middel zullen afwijzen. Doch daarmee zijn we niet klaar. Wel hulp verlenen, doch op hoger plan. De Christelijke naastenliefde worde beoefend op het hoge niveau dat in overeenstemming is met haar naam en haar geboorte.

Het eerste argument was als regel: och, die handarbeiders dreigen door „neutrale” organisaties in verkeerd vaarwater verzeild te raken, maar dat gevaar is bij ons niet aanwezig.

't Kost wat moeite, onze aarzeling te overwinnen om op dit bescheid in te gaan. De praktijk van het leven heeft wel geleerd, dat de gevaren, om sociaal en politiek op het verkeerde pad te geraken voor intellectuelen minstens zo groot zijn als voor de eenvoudigen in den lande. Wat bijv. te zeggen van de motie van de afd. Amersfoort van den Ned. Bond van Gemeente-Ambtenaren, ingediend op de 21 Juni j.l. gehouden buitengewone ledenvergadering dier organisatie:

„De Nederlandse Bond van Gemeente-Ambtenaren in buitengewone algemene ledenvergadering te Utrecht bijeen op Zaterdag 21 Juni 1947 ter bespreking van het vraagstuk der salariëring van het gemeente-personeel, stelt vast, dat de financiële positie van dat personeel, ondanks de herhaaldelijk tot de Regering gerichte klemmende vertogen, nog steeds geen afdoende verbetering heeft ondergaan, tengevolge waarvan in de meeste ambtenaarsgezinnen een onhoudbare toestand is ontstaan;

verwijft de Regering:

1e. dat zij blijkbaar geen oog heeft voor de directe noden van het gemeentepersoneel;

2e. dat zij overigens een opportunistische salarispolitiek voert, welke uiterst ongewenste aspecten zou kunnen gaan vertonen;

eist, dat, in afwachting van de totstandkoming van de definitieve door de commissie-Ubink voorbereide salarisregeling, onverwijld maatregelen worden getroffen ter leniging van den ergsten nood door verstrekking van een uitkering ineens, zoals voor de onderwijzers is geschied;

besluit deze motie ter kennis van de Regering te brengen.”

Ter toelichting van deze motie werd opgemerkt:

„De onderafdeling Amersfoort en omstreken heeft vastgesteld, dat het constructieve werk van het hoofdbestuur is vastgelopen; de vele ingezonden adressen hebben geen waarneembaar resultaat opgeleverd.

Zij voelde het als haar taak deze zaak scherp te stellen door:

a. de regering een verwijft te maken;

b. te eisen, dat er thans zonder uitstel in de dringende nood wordt voorzien.

Het is nu wel duidelijk geworden, dat wij met argumenten niet verder komen. Daarom vinden wij vrijheid te eisen. Dit kunnen en mogen wij doen in het besef, dat ons wordt onthouden datgene, waarop wij recht menen te hebben.”

Glashelder blijkt uit deze motie, waartoe „neutrale”

mensen en organisaties kunnen komen: **verwijten** en eisen aan de overheid door hen, die in **dienst** dier overheid zijn!

Men zegge daarom niet, dat de gevaren om op het verkeerde pad te geraken voor intellectuelen geringer zijn dan voor anderen.

Het tweede motief is veelal, dat met name de burgemeesters geen ambtenaren zouden zijn. Dit argument snijdt al evenmin hout. Want ook de Ned. Bond van Gemeente-Ambtenaren is — zoals uit de naam trouwens reeds blijkt — een „ambtenarenbond”, een bond, die evenals de andere organisaties van overheidspersoneel **vakorganisatie** wenst te zijn. In vele gemeenten neemt deze bond dan ook deel aan het georganiseerd overleg. En te allen overvloede is het vakorganisatie-karakter van dezen bond duidelijk tot uiting gekomen op het hierboven reeds genoemde congres, dat overigens zelfs een volkomen demonstratief karakter droeg.

Een derde argument, dat verschillende „neutraal” georganiseerde anti-revolutionaire of christelijk-historische gemeente-ambtenaren bij herhaling gebruiken, is, dat de vakbelangen door den Ned. Bond van Gemeente-Ambtenaren beter worden behartigd o.a. daaruit blijkende, dat de examens voor gemeente-administratie en gemeente-financiën practisch bij deze bond zouden gemonopoliseerd zijn. Ook hiervan is geen woord waar. De examens voor gemeente-administratie en gemeente-financiën gaan niet uit van den Ned. Bond van Gemeente-Ambtenaren, doch van de Ned. Ver. van Gemeentebelangen. Ook leden van den Ned. Chr. Bond van Overheidspersoneel zijn in de examen-commissies opgenomen. Dat dit aantal niet groter is, vindt zijn oorzaak in het feit, dat juist in de kleinere plaatsen vele Prot. Chr. bestuursambtenaren in de z.g. neutralen bond zijn georganiseerd. Verstonen alle protestantse christenen op dit terrein hun plicht, dan zou een geheel andere getalsverhouding ontstaan. Dat de meeste examinatoren zijn aangesloten bij den Ned. Bond van Gemeente-Ambtenaren, is dus allerminst een bewijs, dat deze bond de vakbelangen beter zou behartigen. Zulks zou dan trouwens moeten blijken uit de vakbladen, doch iedere objectieve beoordelaar zal aanstonds constateren, dat hetgeen het blad van den Ned. Chr. Bond van Overheidspersoneel biedt, ook op vaktechnisch terrein, zeker niet onderdoet voor de voorlichting van den Ned. Bond van Gemeente-Ambtenaren.

Voorts is er de uitgave van het jaarboekje. Ondanks veel tegenwerking zal de Ned. Chr. Bond van Overheidspersoneel dit jaar een handboek doen verschijnen. En wat tenslotte de cursussen aangaat, zodra het aantal jonge bestuursambtenaren, georganiseerd in den Chr. bond, voldoende is, zal deze organisatie de taak, die thans grotendeels wordt verricht door particulieren (Instituut Laurillard etc.), stellig ter hand nemen.

Slechts één punt is er, dat de „neutrale” bond vóór heeft op de Chr. organisatie, doch dat éne

punt strekt niet tot schande van de Chr. organisatie maar tot schande van de „neutraal”-georganiseerde protestanten. Dat éne punt betreft het feit, dat de advertenties i.v.m. vacatures in verschillende gevallen alleen in het blad van den „neutralen” bond geplaatst worden. Voor dat feit echter zijn mede aansprakelijk de „neutraal” georganiseerde A.R. en C.H. burgemeesters en secretarissen, die ook ter zake van de oproepen bij vacatures de Chr. vakbeweging benadelen. Aan die feitelijke omstandigheid zal een einde komen, zodra de Prot. Chr. burgemeesters en secretarissen zich bij vacatures herinneren, dat er een Ned. Chr. Bond van Overheidspersoneel is!

Het vierde en laatste argument tegen het christelijk-georganiseerd zijn, is meestal: bij de handarbeiders spelen inderdaad allerlei factoren van levens- en wereldbeschouwing een rol, maar in onze bond van gemeente-ambtenaren gaat het zuiver om „vakbelangen”. Met principiële zaken bemoeien we ons niet.

Hiermede is de kern van de kwestie aangeduid. Want het is, naar onze overtuiging juist de fout van deze „neutraal”-georganiseerde anti-revolutionairen en christelijk-historischen, dat zij in sociaal opzicht zich niet met principiële zaken **wensen** te bemoeien. Ook, ja juist, die „vakbelangen” zijn principiële zaken en het is onze zonde, dat wij in dat alledaagse leven in beroep en maatschappij niet bereid zijn, de christelijke belijdenis tot norm voor ons/optreden te aanvaarden. De actie voor een behoorlijke salariëring, het streven naar een goede rechtspositie en de voorlichting van een organisatie via vakblad en documentatie-bureau staan niet los van onze diepste levensovertuiging. Zij worden integendeel daardoor beheerst, hetzij ten goede, hetzij ten kwade. Neutraliteit, ook op het gebied der vakbeweging, bestaat niet. Neutraliteit is — naar het woord van een groot christen-staatsman — „een manke juffrouw, die overhelt naar **links**”. Zo hellen ook „neutraal”-georganiseerde ambtenaren over naar **links**. Zij doen afbreuk aan de christelijke actie in ons volk en zij staan de verwezenlijking der christelijke beginselen in den weg. Goede anti-revolutionaire en christelijk-historische ambtenaren aanvaarden ook voor het maatschappelijke leven het christelijk beginsel. Zij verschuilen zich niet achter „neutraliteits”-argumenten of contributie-bezwaren en zijn daarom geen lid van „neutrale” organisaties, als: Algemene Bond van Provinciaal Personeel in Nederland, Bond van Technische Ambtenaren in Overheids- en Semi-Overheidsdienst, Centrale van Hogere Gemeente-Ambtenaren, Centrale van Verenigingen van Personeel in 's Rijks dienst, Nederlandse Bond van Gemeente-Ambtenaren en wat er nog meer voor categorale organisaties in Nederland mogen zijn.

Een goede anti-revolutionaire of christelijk-historische Overheidsdienaar is solidair met de christelijk-sociale actie en is of wordt daarom lid van den Ned. Chr. Bond van Overheidspersoneel, Heemraadssingel 163, Rotterdam, de bond voor allen, die in dienst der Overheid zijn.

Parlement

Het optreden in Indië

Honderd regeringstelegrammen, door de griffier der Tweede Kamer naar alle windstreken weggekabeld, hadden 92 Kamerleden doen besluiten het reces te onderbreken en naar Den Haag te komen, teneinde op 23 Juli de regeringsverklaring over het beleid ten aanzien van Indië aan te horen. De voorzitter, Mr Van Schaik, had zijn reis door Italië plotseling moeten beëindigen, terwijl freule Wittewaal van Stoetwegen (C.H.) haar taak als volksvertegenwoordigster dermate voelde drukken — en niet ten onrechte — dat zij uit Ierland naar Nederland was komen vliegen om de historische kamerzitting bij te wonen.

De aanvankelijke verwachting, dat de beraadslagingen over de regeringsverklaring dienselfden dag zouden aflopen, werd niet vervuld; het revolutionnair element had zoveel drang tot spreken, dat twee dagen met de discussie gemoeid waren.

Het revolutionnaire element! Daarmede bedoelen wij niet uitsluitend de communistische sprekers, die in getale van vier hun banvloek naar de regeringstafel slingerden, maar daarmede hebben wij evenzeer op het oog de woordvoerders van de Partij van de Arbeid, die vooral bij monde van Prof. Logemann opvattingen over het gezag etaleerden, welke de haren van A.R., C.H. en waarschijnlijk ook van menige R.K. ten berge deden rijzen.

Wie zich de zelfgenoegzaamheid herinnert, waarmede de Partij van de Arbeid zich indertijd aan ons Nederlandse volk presenteerde als de vertegenwoordigster van den „nieuwen geest“, zal stom van verbazing zijn geweest, indien hij het koorddansen dezer Partij op 23 en 24 Juli in de Kamer heeft gade geslagen. Arm Nederland, indien het door een dergelijken miserabelen, futlozen geest bezielde zou zijn! Prof. Logemann laakte in den heer Tilanus de wijze, waarop deze zijn oordeel over de republiek en haar leidlieden te kennen had gegeven. Maar deze zelfde heer Logemann — de heer Tilanus friste zijn geheugen even op — was de eerste, die in de Kamer verklaarde (op 25 October 1945), dat het onwaardig en onvruchtbaar was met deze heren verder te praten.

Het was dan ook niet te verwonderen, dat de heer Schouten, die zich in eerste instantie buitengewoon beperkt had, in tweede termijn

losbrandde en zich in een scherp requisitoir tegen den vroegeren bewindsman van Overzeese Gebiedsdelen richtte. De A.R. woordvoerder wees erop, dat, terwijl hijzelf met de meeste andere sprekers 't verschil van opvatting met de Regering op den achtergrond had geschoven en de Regering op dit belangrijke moment steunde, de heer Logemann door zijn rede niet anders gedaan had dan de poten van de Regeringszetel doorzagen. En dat op een ogenblik waarin het meer dan ooit gaat om de positie van het gezag, over het scheppen en bevorderen van de voorwaarden voor een zodanig optreden van de Overheid als in de gegeven omstandigheden plicht is. Raak was ook de opmerking van den heer Schouten, dat men over de geoorloofdheid van het aanwenden van machtsmiddelen niet alleen moet gaan spreken, wanneer de Overheid zich genoopt ziet op te treden, maar dat dit vraagstuk toch zeker ook wel onder het oog mag worden gezien, wanneer onderdanen wederrechtelijk de wapens grijpen tegen de Overheid. Prof. Logemann — aldus de heer Schouten — vertoont op dit punt een dualisme, dat bedenkelijk is.

De aangevallene voelde zich erg onbehaaglijk gedurende het bestraffende betoeg, en de interrupties der fractiegenoten van het slachtoffer waren het sprekendste bewijs van de onrust, welke de woorden van den heer Schouten in hun kring verwekten.

Zoals boven reeds werd gezegd, heeft het revolutionnair element en sentiment zich in dit debat het meest geroerd. Van de 13 sprekers waren er 4 Communisten, 4 leden van de P. v. d. A., terwijl de overige fracties volstonden met een enkelen woordvoerder (de heren Romme, Schouten, Tilanus, Zandt en Vonk).

In hoofdzaak werden — aldus constateerde Minister Jonkman — een viertal verschillende standpunten ingenomen. Daar waren allereerst de Communisten, die van oordeel waren, dat de Regering nooit tot wapengeweld had mogen overgaan. Daar waren verder de heren Schouten, Tilanus, Zandt en Vonk, die meenden dat de getroffen maatregelen reeds veel eerder genomen hadden moeten worden.

Het derde standpunt was, dat van den eenling Nederhorst (P. v. d. A.), die de onderhandelingen met de republiek nog verder had willen doorzetten, terwijl de heren Logemann en Romme het door de Regering gekozen tijdstip van optreden het juiste achtten.

Uit de verdere discussie bleek echter wel, dat het tijdstip van optreden niet het enige geschilpunt tussen de partijen was. Het meest

Prof. Dr I. A. DIEPENHORST

Anderhalf jaar geleden is er van de hand van Prof. van der Leeuw een reeds in 1944 door hem vervaardigd geschrift verschenen, „Balans van Nederland”, terwijl onlangs van zijn hand een nieuw werkje, „Nationale cultuurtaak” geheten, het licht zag. Beide boekjes geven een belangwekkende blik op de gedachtenwereld van den schrijver, die op de hem eigen pakkende wijze onder woorden heeft weten te brengen, wat er bij meer dan een leeft.

„Balans van Nederland”

Bezien wij eerst „Balans van Nederland”. Het is goed om in een tijd, waarin de onderlinge verdeeldheid geleidelijk aan weer toeneemt, bij voorkomende gelegenheden te wijzen op hetgeen samen bindt. Prof. van der Leeuw heeft door zijn lidmaatschap van de partij van den arbeid en door zijn optreden als minister sommigen van zich vervreemd, die hem toch ongetwijfeld nader staan dan vele zijner politieke vrienden. Hij is een overtuigd christen en spreekt openlijk de wens uit, dat ons volk de „maat” in het kruis van Christus vinden mag. Hij is een onvoorwaardelijke tegenstander van staatsvergoding en staatsalvermogen, hij wil evenmin iets weten van „staatschristelijkheid” of van staatskerk. Hij acht het onmogelijk dat wij een volk blijven. „wanneer wij niet Nederlands en christelijk gezind zijn”.

Er is meer dat hier door Prof. van der Leeuw wordt bepleit en waarin men hem slechts bijvallen kan. Hij neemt het op voor de vrijheid van opvoeding, hij verdedigt de gelijkgerechtigheid van katholiek en protestant, hij verwerpt een neutraliteit in radio en onder-

wijs, die voor het oog de eenheid des volks schijnt uit te drukken, maar die hij in haar bedriegelijke gedaante onderkent en aan de kaak stelt, zoals hij ook voor de neutrale pers geen goed woord over heeft.

Zelfs nog op andere punten moet men hem ondersteunen. Al scheert hij de gereformeerden te veel over één kam, niet geheel zonder reden waarschuwt hij tegen „steriel isolement”. Terecht worden de liberale, kleurloze intellectuelen die zo gaarne de middenweg bewandelen, door hem gehegeld. Verdient is zijn spot over de vele bordjes met „verboden toegang”, die in ons volksleven staan opgericht.

Wie echter om dit alles zou menen, dat „Balans van Nederland” een pakkend, verhelderend boekje is waarin een oorspronkelijk man zijn kostbare bijdrage tot Nederlands herstel levert, vergist zich. Want zo helder als Prof. van der Leeuw is bij het maken van zijn algemene opmerkingen, zo vaag en onduidelijk wordt hij wanneer het er om gaat, feitelijke verbeteringen aan te geven. Hij wenst geen christelijke jeugdbeweging, maar wel de jeugdbeweging van een christenvolk. Hij veronderstelt de mogelijkheid, dat ook het christelijk onderwijs zichzelf overbodig maken kan. Hij laat zich over het voor-oorlogse partijstelsel niet breed uit, maar veroordeelt de destijds bestaande vorm van volksvertegenwoordiging, „waarbij honderd menschen lang spreken over zaken, waarvan wellicht slechts twee of drie hunner verstand hebben.....” Verder moeten wij ons volgens den schrijver bevrijden „van de bureaucratie, van de heerschappij der departementen, die ten onzent — bij een ondeskundige Kamer en een soms

bedenklijke vonden wij, dat de P. v. d. A. het politieel optreden in Indië zo spoedig mogelijk wil beëindigen, om dan opnieuw met dezelfde heren van de Republiek te gaan praten.

Dit laatste werd, vooral door de heren Tilanus en Zandt, en niet minder duidelijk door den heer Schouten met kracht bestreden. Prof. Romme hield zich in dezen wat op de veilige vlakte; hij kan nu nog oostwaarts en westwaarts, noordwaarts en zuidwaarts.

Dat de beide regeringspartijen bij 't gehouden debat een roerende eenstemmigheid demonstreerden, zal niemand durven beweren. Het zichtbaar genoeg, waarmede men op de R.K. banken de terechtwijzing van den heer Logemann door den heer Schouten aanhoorde, verried wel het een en ander.

Dat de heer Romme zich heeft ingehouden na de wonderlijke capriolen van de woordvoerders der „bevriende regeringspartij” menen

wij hieraan te moeten toeschrijven, dat hij een demonstratie van verschillen tussen bondgenoten op dat ogenblik minder wenselijk oordeelde. De R.K. woordvoerder toonde meer verantwoordelijkheidsbesef te bezitten dan de heren van de P. v. d. A.

De Communisten, die de P. v. d. A. telkens weer in de engte dreven door citaten uit vroeger gehouden redevoeringen en herinneringen aan het verleden, dienden tenslotte een motie in, waarin het optreden der Regering werd afgekeurd en het staken der vijandelikheden werd gevraagd.

Met 79 tegen 9 stemmen werd de motie verworpen, waarmede de Regering haar optreden in Indië zag goedgekeurd.

Dat de Regering daarmede tevens van een gelijk aantal leden instemming met haar gehele politiek inzake Indië verkregen heeft, mag niet gezegd worden.

Daaraan hapert nog wel het een en ander.

slechts matig deskundige regering — zoo veel te zeggen hadden..... Wij willen geregeerd worden door menschen met verantwoordelijkheidsbesef, die de moed hebben, als het nodig is, iets te doen tegen de voorschriften, die de moed hebben de boel in het honderd te laten loopen”.

Men stelle zich een oogenblik voor wat dit alles betekent. Vooreerst de opvoeding en jeugdbeweging van een christenvolk — en zulks bepleit in Nederland, dat bij de jongste verkiezingen betrekkelijk vatbaar gebleken is voor communisme, in Nederland, waar de rechtse partijen een schrale meerderheid bezitten! Hiertegen wordt misschien aangevoerd dat vele christenen links hebben gestemd, maar het omgekeerde is eveneens het geval geweest. En de schrikbarende stijgende onkerkelijkheid toont wel afdoende aan, dat men niet moet dromen van cultuur-, pers-, radio-, onderwijsorganisaties, die algemeen en tevens christelijk wezen zouden. Het is reeds onmogelijk protestant en katholiek blijvend te verenigen, hoe zou dit dan met christenen en andersdenkenden mogelijk zijn?

De beoordeling van het parlement vóór 1940 heeft geen lange kanttekening nodig. De twee of drie deskundigen op de honderd sprekers over onderwerpen waar zij niet-deskundig in zijn, bestaan alleen in de verbeelding van den auteur. De critiek op de matig deskundige regeringen van vóór de oorlog is evenmin gelukkig, wanneer men een vergelijking treft met het na-oorlogse kabinet-Schermerhorn, dat over het geheel genomen zeker niet uitblonk. De tirade over de regeerders, die de moed hebben alles in het honderd te laten loopen, kan nauwelijks ernstig genomen worden. Zelfs is het misplaatst hier van moed te spreken. Natuurlijk is deze uitroep niet zo kwaad bedoeld, maar Prof. van der Leeuw wenst leiding te geven. Welnu, leiding behoort doordacht te wezen.

„Nationale cultuurtaak”

Het jongere geschrift van den Groninger hoogleraar „Nationale cultuurtaak”, ademt ongeveer dezelfde geest. Telkenmale treffen verrassende opmerkingen. Vanouds bekende waarheden komen in een nieuw licht te staan, alleen door de prikkelende voorstellingswijze van den schrijver. Maar ook reeds opgesomde bezwaren keren terug en doen zich zelfs nog pijnlijker gevoelen, zodat opnieuw de lezer uiteindelijk onvoldaan na de laatste bladzijde het boek toeslaat.

Vanwaar deze diepe onbevredigdheid? Want wie zou de grote waarde niet toegeven van het gezin, de onmetelijke zegen daarin voor de Nederlandse samenleving gelegen en hier ter plaatse zo gulhartig erkend? Is het soms niet waar, dat een beginsel zich voor toepassing in het leven van de dag lenen moet, omdat er anders zo licht onoprechtheid binnensluipt in de staatkunde en de machtspolitiek hoogtij viert? Wordt er omtrent de vrije tijd en de noodzakelijkheid daarvan, inzonderheid voor de arbeidersstand, niet veel behartigenswaardigs gezegd? Verkrijgen, in het raam der gehele beschouwing, radio, film en dans niet de hun toekomende plaats? Ontvingen de kleurloze pers — de neutrale voorlichting —, en het kleurloze onderwijs — de neu-

trale lagere school —, niet met reden scherpe afkeuring? Plaatsen de los neergeworpen gedachten over het tot op heden onafgedane vraagstuk van de weelde, en de vlijmende hoon over het geestelijk minimum dat ieder wordt toebedeeld in de vorm van een lagere school opleiding — het geestelijk levensmiddelenpakket — niet voor diepe vragen?

Ongetwijfeld is dit het geval, hoewel men wel eens het hoofd schudt, zo waar zijn bewondering voor de dans Prof. van der Leeuw het volgende in de pen geeft: „Het is niet natuurlijk om, wanneer men iets van een minister gedaan wil hebben, hem een lang adres in stadhuistaal toe te zenden; het is natuurlijk, voor zijn aangezicht te dansen en, nadat men al zijn hoop en verlangen in rhythmische beweging heeft uitgedrukt, tenslotte in een houding van volkomen overgave aan zijn voeten neer te zijgen”. Ware dit juist, dan verdiende het aanbeveling ter wille van het volksvermaak, door ministers en commissarissen der Koningin publieke audiënties te laten houden.

De oorzaak der uiteindelijke onvoldaanheid moet elders worden gezocht. Wat in de eerste plaats onbehagen verwekt is het totale stilzwingen over de kosten, uit de voorgeslagen verbeteringen voortvloeiend. Erkend zij, hoe bij ons soms de cultuur financieel te kort kwam. Maar is het verantwoord om de schare, die nog niet doordrongen is van het feit dat Nederland tot de bedelstaf gebracht werd, een cultureel „luilekkerland” voor te toveren, zonder zich een oogenblik te bekommeren over de mogelijkheden der verwerkelijking? Met een verwijzing naar het bedrag der oorlogsuitgaven is men van dit vraagstuk niet af.

Wat vervolgens ontstemming kweekt is de lichte toon, waarmede over problemen gesproken wordt, die de schrijver zelf niet in staat is op te lossen. Het getuigt van weinig verantwoordelijkheidsbesef om tegenover de beangstigende werkelijkheid van het communistisch streven alleen te stellen: „Meent men, dat het communisme de dood is voor ons democratisch staatsbestel en dat het dus moet worden buitengesloten precies als de N.S.B., laat men het dan zeggen en nog wat meer kampen inrichten”. Deze woorden passen niet in de mond van iemand, die als kabinetslid de behandeling der politieke delinquenten mede voor zijn rekening nam. Er zijn echter twee feiten, die bij uitstek opvallen en waardoor het afwijzend oordeel ook over dit geschrift bepaald wordt. Herhaaldelijk verneemt men uitingen van afkeer voor staatsabsolutisme en machtsstaat. Echter, van enige bezinning omtrent de vraag, of de geopperde plannen geen staatsalvermogen in de hand zullen werken, wordt geen spoor gevonden. En toch, wanneer de voorstellen van Prof. van der Leeuw ingang vonden en de radiokwestie in zijn geest werd opgelost, wanneer werkelijk de staat zich zo sterk met de cultuur inliet als de schrijver begeert, wanneer de „planning” en het „research” werk waarvan zo veelvuldig sprake is, nu metterdaad op de voorgestelde wijze van de overheid uitgingen, zou dan de vrije geestelijke ontwikkeling vroeger of later niet ernstig gevaar lopen, dreigde dan niet de alle persoonlijke overtuiging verpletterende staatsmoloch? Is het toevallig, dat

menigeen vandaag in Nederland, op een ogenblik dat men lang zo ver niet gegaan is met overheidsbemoelingen als de auteur wil, klaagt over bedreiging der persoonlijke vrijheid, en dit in een tijd die het personalistisch socialisme mede ten troon verheft?

Nog ernstiger is een andere tekortkoming. In het laatste hoofdstuk van „Nationale cultuurtaak” worden de conservatieve en de apostolische houding tegenover elkaar geplaatst. Van deze beide, reeds in de Schrift aangetroffen typen, wil het eerste volgens den schrijver een stevige organisatie schepjen, tot behoud van het verkregene: het christenleven zij goed beschut en wel verdedigd. Het tweede type werpt alle deuren open en haalt iedere muur omver: de christen springt met zijn geloof midden in de wereld en schuwt geen enkele aanraking met mensen of dingen. Petrus en Paulus waren de prille vertegenwoordigers van dit tweërlei optreden, dat heden zo goed als voorheen aanhangers vindt. De keuze kan niet moeilijk wezen. Onvoorwaardelijk spreekt Prof. van der Leeuw zich uit voor Paulus: de waarachtige liefde sluit de vrees buiten.

Evenwel, op deze wijze wordt alles scheef getrokken. Wie dermate oppervlakkig over het isolement spreekt, heeft het nog nimmer verstaan en is onbekwaam leiding te geven. Zeker, wanneer christelijke organisatie alleen eigenwillige zelfbeveiliging bedoelde, dan stond zij geoordeeld. Indien wereldmijding slechts betekende de redding van het voor persoonlijk gevaar beduchte „ik”, zo ware zij sa-

tanisch. Maar de stand van zaken is een andere. Men kan Paulus niet tegen Petrus uitspelen, conservatieve en apostolische houding mogen in dit verband niet aldus tot een vijandig begrippenpaar worden omgesmeed. Nog afgedacht van de berispelijke karakteristiek die aan Petrus en Paulus ten deel valt, de Schrift predikt zowel behoud als omwenteling, zij leert bewaring en vermeerdering, saambundeling en uitbreiding. De kerk moet uitgaan om het evangelie te verkondigen, zij moet zich tevens onbesmet houden. De gelovigen behoren hun licht te laten schijnen voor de mensen, tegelijk mogen zij niet gelijkvormig worden aan deze wereld. De liefde kent geen vrees, ongetwijfeld, doch ze wil daarnevens rein blijven.

Samenvatting

Prof. van der Leeuw heeft voorlichting willen bieden, opdat ons volk in de toekomst zelf de weg kan kiezen. Doch van zijn balans kloppen sommige posten niet, en bij zijn beschrijving van de nationale taak vergist hij zich bij tijden schromelijk. Toch zij er nogmaals aan herinnerd, dat de schrijver als oprecht christen bijbels wil spreken. Moge derhalve een nieuwe reeks onderzoekingen hem de wezenlijke beginselen en de passende uitwerking daarvan voor de huidige omstandigheden doen vinden, opdat wij allen geleerd door zijn sprankelend woord, in het bezit komen van de juiste winst- en verliesrekening, opdat wij allen het rechte zicht verwerven op de nationale taak die ons wacht.

J. KLATTER

De taktiek van

Een dodelijk gevaar

Een van de dingen, die wij de Duitsers kwalijk nemen, die beweren — en met bewijzen kunnen staven — dat zij tot de nazi's niet behoord hebben, noch hand- en spandiensten hebben bewezen, is, dat zij geen eensgezind front hebben gevormd om de nazi-tyrannie den nek te breken, vòòr zij oppermachtig het Derde Rijk aan haar voeten had gelegd. De sociaal-democratie stortte ineen, in plaats van een sterke principiële macht te vormen, maar ook het Centrum, dat haar kracht wilde ontleen aan de eeuwige beginselen van het Christendom, heeft de gelijkschakeling geen energieken tegenstand geboden. Een Brüning legde eenvoudig zijn functie neer en week, na enigen tijd van aarzeling, uit naar het buitenland.

In een aantal brieven, 150 afscheidsbrieven van R.Katholieke Belgen en Fransen, die in de dagen van de ineenstorting van den Duitsen tegenstand, door de zich uit West-Duitsland te-

rugtrekkende nazi's meegesleept en ergens in Beieren neergeschoten waren, vond het Zwitserse weekblad Die Weltwoche aanleiding zich te bezinnen op de vraag, waarom toch de R.Katholieke Kerk in den strijd tegen de goddeloze dictatoren niet een zo beslist standpunt ingenomen heeft als b.v. de Protestantse Belijdeniskerk en andere kerkelijke gezindten in de bezette landen.

De schrijver van het artikel, die zich zelf ook als R.Katholiek doet kennen, trekt een vergelijking tussen genoemde brieven en die, welke afgedrukt zijn in het boek van von Schlaberndorff, waarin diens vrienden, slachtoffers van Hitler's wraak voor den aanslag op den 20sten Juli 1944, afscheid nemen. De „pathetische grootheid” en zelfopoffering van deze mensen erkennende, merkt de auteur toch een kenmerkend onderscheid op tussen „de vitale kracht van het R.Katholieke godsvertrouwen” en de „heroïsche geste” van bedoelde Pruisische of-

ficiëren. Het R.Katholieke geloof bergt krachten in zich, aldus de conclusie, waarmede een z.g. Realpolitik rekening moet houden. En al wordt niet ontkend, dat ook bij Protestanten en Joden parallele krachten gevonden worden, toch meent de schrijver, dat geen van deze krachten zich met die van de R.Katholieke Kerk meten kan.

Voor het contrast tussen deze opvatting en de minder straffe houding der R.Katholieke Kerk tegenover het nazidom vindt het artikel in „Die Weltwoche” een verklaring in een uitspraak van den huidige Paus, welke den schrijver onthuld werd door een Ierschen diplomaat, reeds bevriend met den Paus, toen deze als kardinaal Pacelli nog staatssecretaris was. Toen het gesprek eens op deze dingen kwam, had de kardinaal gezegd: „Hitler en Mussolini zullen zeker vroeger of later aan hun eigen waanzinnige politiek ten gronde gaan. Zeker zal geen van hen de volgende 15 of 20 jaar overleven. Geheel anders staat het echter met het bolsjewisme. Dat zal minstens de komende honderd jaar de gevaarlijkste vijand van de Kerk blijven. Daarom moeten wij thans zuinig met onze krachten omgaan, om voor den eigenlijken eindstrijd over nog voldoende krachten te kunnen beschikken.”

* * *

Het schijnt ons voor een Kerk een gevaarlijk bedrijf aan kansberekening te gaan doen en het vermaan: „het oog op het gebod, blind in de toekomst”, in den wind te slaan. Juist daarom heeft de Belijdeniskerk, hebben Kerken in de bezette landen het nazidom weerstaan, omdat zij den geest daarvan geproefd hebben als niet uit God, maar tegen God te zijn. Dan blijft slechts één ding over: gehoorzaamheid aan het gebod, consequent, voor iedere duimbreedte, de toekomst aan God overlatend. Wat naar het woord van kardinaal Pacelli Rome bedreef t.a.v. het Derde Rijk, was taktiek. Dat is ontrouw.

Het is thans de vraag, hoe Rome den strijd tegen het communisme zal strijden. Daarover verstrekt het artikel in „Die Weltwoche” ook inlichtingen. Het merkt op, dat de twee grote machten in den strijd tegen het Aziatische bolsjewisme, de Ver. Staten en het Vaticaan, een weerszijdse toenadering in overweging moeten nemen. Samenwerking bestaat er reeds, in dien zin, dat enerzijds de diplomatie van het State Department en van het Vaticaan op onderscheidene punten overeenstemmen, anderzijds de R. Katholieke kiezers in de V.St. vòòr alles die mannen steunen, van wie een actieve poli-

tiek tegenover Rusland verwacht kan worden. Bewust en energiek werken de R.Katholieken erop, aldus „Die Weltwoche”, een macht in de V.St. te worden, waarmede iedere Amerikaanse regering rekening dient te houden. Het blad wijst erop, dat de R.Katholieken in Amerika reeds verreweg de grootste religieuze gemeenschap vormen, die energiek er naar streeft zich steeds meer als draagster der wereldpolitieke missie der V.St. in te schakelen en een beslissend machtscentrum in Amerika te worden.

Als een specimen der R.Katholieke opvattingen in de V.St. haalt „Die Weltwoche” een uiteenzetting aan van Prof. Monseigneur Sheen, die van oordeel is, dat de mensheid thans aan het einde staat van het historisch liberalisme, van de a-religieuze aera van onze beschaving. Het nieuwe tijdvak, dat wij thans binnengetreden zijn, aldus Sheen, is de religieuze phase der menselijke geschiedenis. Hieronder moet men echter geen terugkeer tot God verstaan, maar het einde van de onverschilligheid ten aanzien van het absolute, die karakteristiek was voor de liberale phase onzer beschaving. Van nu aan zal de strijd gaan, zo gaat Sheen voort, om de ziel van den mens. De strijd van den Godmens tegen den mensgod, den antichrist. Deze laatste zal zich camoufleren, de duivel zal als de grote mensenvriend optreden en vooral zal hij verbergen, dat hij niet in God gelooft. Tegen dit ongodisme roept Sheen ook de Protestanten en Joden in het geweer.

* * *

De vraag blijft gesteld: of Rome in dezen strijd wel de geesten weet te onderscheiden, dan wel door zijn taktisch manoeuvreren zich zelf den blinddoek voorbindt. Wij hebben voor ons een aflevering van „De Open Poort”, het maandblad der Gereformeerde Kerken in België. Dit blad spreekt er zijn teleurstelling over uit, dat bij een rede van Koos Vorrink in Mechelen men van R.Katholieken kant ontvankelijk bleek „voor het zoet gefluit van den roden vogelaar. „De Nieuwe Standaard” zette bij Vorrink's rede niet het sein op onveilig, maar gaf met een zeker welgevallen verslag van zijn rede. Het blad wijst erop, dat deze houding niet bepaald wordt door een principe, maar door taktiek. Het stelt naast Vorrink, die „alhoewel niet kerksgezind, het grote Christelijke principe van de onaantastbare waarde der menselijke waardigheid” wil steunen, Huysmans, die open en rond zijn afkeer van de Kerk niet onder stoelen en banken steekt, en de R.Katholieke politiek een konijnenpolitiek noemde. Deze mannen zijn van één huis. Die óók taktiek bedrijven.

Het blad wijst terug naar de plechtige, en tactische, verklaring van Hitler in 1933: „De regering is besloten het Christendom krachtig te verdedigen als de basis van heel onze zedelijke orde. Wij houden de geestelijke krachten van het Christendom voor onontbeerlijke elementen van de zedelijke opheffing van het Duitse volk”. Hiervoor bleken de Duitse bisschoppen, bleek Rome ontvankelijk. Het „Katholiek Cultureel Tijdschrift” durfde in 7 September 1945 nog te verklaren: „Dit betekende geen principiële capitulatie, doch slechts een tactische toenadering”. Wie zal het aantal der priesters noemen, die in de moordkampen zijn omgekomen?

* * *

Rooms-bruin, Rooms-rood, het zijn grootheden van ongelijken graad, maar gevaren van dezelfde orde, waarvan misschien wel den grond gevonden wordt in eenzelfde absolutistisch streven. „Wie de geestelijke dictatuur als element heeft opgenomen, „zo concludeert „De Open Poort”, komt consequent uit bij de dictatuur over de gehele linie”. En het blad vervolgt: „Daarom zullen we ons niet verwonderen, wanneer we Rome nog eens met Moskou zullen zien samengaan, hoezeer het Communisme als een gevaar wordt gezien”.

Gewaagde voorspelling? Ziet het Kamerdebat van 11 Juli, waarin de communistische afgevaardigde De Groot zich tegen, wat hij noemde „anti-communistische hetze” kon beroepen op..... recente beschouwingen in de „Osservatore Romano”, het officieuze orgaan van het Vaticaan.

Deze artikelen hadden ook internationaal sterk de aandacht getrokken, daar zij schenen te duiden op een mogelijke wijziging in de houding van het Vaticaan in den strijd van ideologieën. Zij zijn van de hand van den hoofdredacteur van het blad, graaf Giuseppe Della Torre, die reeds sedert bijna een kwart eeuw de leiding in handen heeft.

Onder de koppen „Is oorlog een onvermijdelijk noodlot” en „De paradox van den oorlog” wordt betoogd, dat Rusland in de jaren van Lenin tot Stalin zo grote wijzigingen heeft ondergaan, dat men niet kan ontkennen, dat hier van evolutie sprake is. De Sowjet-Unie strijdt volgens Della Torre niet voor het communistisch ideaal, maar slechts voor één ding: betere grenzen, bevrijding van het land, vrijwaring van Europa tegen aanvallers, voor het ideaal van een vrijen, onafhankelijken en veiligen staat. Het tweede artikel houdt een aanval in op Amerikaanse politici als Hoover, Acheson en Summer Welles, wien „gebrek aan begrip voor het communisme” verweten wordt.

Hoewel de „Osservatore” geen officieel orgaan is, acht men het in Vaticaanstad niet wel mogelijk, dat deze artikelen — waarop inmiddels ook geen verweer is gevolgd — zijn gepubliceerd zonder door den minister van buitenlandse zaken, zo al niet de Paus zelf, te zijn goedgekeurd, of althans gezien.

* * *

Kort voor het afdrukken van dit nummer wil een correspondentie uit Rome in „Het Handelsblad” een verduidelijking geven van de artikelen van graaf Della Torre, die een weerlegging tevens van verkeerden uitleg moet zijn. Hier wordt erop gewezen, dat de hoofdredacteur van de „Osservatore” erkent dat in theorie, „in het rijk des geestes”, de democratische zienswijze de communistische inderdaad volkomen uitsluit en omgekeerd. De zaak wordt volgens hem echter geheel anders, wanneer deze ideeën in een of meer staten zijn „geincarneerd”. Zij moeten dan geografische en andere beperkingen dulden. Zo hebben de „Christelijke ideeën” belichaming gevonden in het „vat” der Kerk, welke op de aarde samenreist met vele andere aarden en metalen vaten, die een anderen inhoud hebben. „Zij vervult haar missie, hoewel zij zich ongeëvenaard toont in de wijsheid en het beleid, waarmee zij rekening weet te houden met de geaardheid harer reisgenoten.” Dat is met andere woorden: wijsheid en beleid inzake de tactiek. Hier wordt de bekende scheiding gemaakt tussen „het rijk des geestes” en „den eis der praktijk”. Ten aanzien van dit laatste wordt op matiging aangedrongen, om de tegenstellingen niet op de spits te drijven.

Een streven naar matiging van tegenstellingen, inzonderheid op staatkundig gebied is zeer lofelijk, „alleen schijnt het ons, dat uit al het boven aangevoerde materiaal blijkt, dat de R.Kerk, althans haar woordvoerders, nog steeds niet zijn doordrongen van den diepen ernst der werkelijkheid, dat de geest der ongodistische stromingen van nationaal-socialisme en communisme de praktijk harer aanhangers totalitair doorzuurd heeft. Tactiek hier tegenover te stellen is een dodelijk gevaar. Moge de R.Katholieke Kerk den ernst hiervan inzien.

DE EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ (E.V.P.) in Zwitserland

en Internationaal Christelijk-politiek contact

A. WOLTING.

in het algemeen

Waarom contact?

Gods Woord is voor alle volken en het heil in Jezus Christus voor de hele wereld. (Joh. 3 : 16). Daarom, indien wij als christenen werkelijk ernst willen maken met christelijke politiek, dan zullen wij daarvan een universeel getuigenis moeten geven. Onwillekeurig gaan dan onze gedachten uit naar de „Stone”-lezingen van Dr Abr. Kuyper.

Dit grootste voorbeeld van wereldwijdroepingsbewustzijn is een voorbije realiteit, waar we schier steeds meer van verwijderd raken.

Het is waar, dat de oorlog de mogelijkheid tot uitwisseling van denkbeelden zeer bemoeilijkte, maar daarna is er o.i. te weinig geprobeerd om de geleden schade weer in te halen. We denken aan de vraag van het Gereformeerd Jongelingsblad, of het niet mogelijk is, dat de Vrije Universiteit krachten benoemt uit Zuid-Afrika, Amerika of uit één der andere gemeenschappen van Calvinistisch denken in de wereld. In ieder geval zal er meer uitwisseling moeten komen, die wederzijds goede winst zal opleveren. De moeilijkheden in Nederland, vlak na den oorlog, de verwarring en de afval brachten met zich mee, dat we onszelf niet moesten overschatten en door overspannen optreden de slagvaardigheid van het thuisfront al te zeer verzwakken. Maar nu wordt het tijd, dat we de vleugels uitslaan!

Voorlopige oriëntering

Door een langdurig verblijf in Zwitserland konden wij kennis maken met de Evangelische Volks-Partei.

De „Evangelische Volkszeitung” (E.V.Z.) is het weekblad van de partij en geeft een goeden indruk van het werk en het Christelijk denken in Zwitserland.

Het draagt het kenmerk van den Zwitsersers eigen aard, die evenals de Nederlandse sterke en zwakke kanten heeft. Voor den omgang is het van groot belang dit goed in het oog te houden en te jagen naar de objectiviteit en de liefde van een Paulus, die den Grieken een Griek was, zij het binnen de ruimte en vrijheid van Gods Woord).

Het meest oriënterend is uiteraard het partij-program, waarvan artikel 1a luidt: „De grondslag voor het optreden van de E.V.P. is de soevereine eis van God aan ons mensen alle

levensgebieden onder Zijn wil te stellen. Hij roept ons op tot verantwoordelijkheid en bereidheid tegenover den naaste.”

Dit is klare taal, die duidelijk laat zien, dat we hier te doen hebben met politieke medestanders. Voor het schier zieltogende Europa is maar één redding en zowel in Nederland als in Zwitserland zijn er velen, die er van overtuigd zijn, dat alléén een ware Christelijk-politieke heroriëntering de algemene ineenstorting kan voorkomen.

Dit concrete feit van vandaag doet ons te meer zien, hoe zeer ook internationale politieke activiteit geboden is.

Ook denken we hierbij aan het vroegere contact met Dr Kolffhaus in Duitsland. Zitten er bij de militaire missies in Duitsland geen Christen-politici, die contact kunnen opnemen met Evangelische leden van de Christelijk-Democratische Unie? Het is onze taak als buurvolk, als Christenen en tevens als voormalige vijanden mede te werken aan een waarlijk christelijk vredesverdrag. Dit wil zeggen: een verdrag, dat o.a. de Duitse kerk een stil en gerust leven biedt, een verdrag, dat den weg effent voor het evangelie.

Hoe dit werk aan te pakken?

Eén van de pijnlijke dingen bij een ontmoeting met buitenlandse tegenstanders is hun vraag: Wat zijn toch de verschillen tussen de 5 Christelijke partijen? (A.R.; C.H.; St. Geref.; Prot. Unie en C.D.V.).

Deze verschillen, die moeilijk zijn uit te leggen aan een buitenlander, verliezen bij internationaal contact hun geldigheid in veel sterkere mate dan in nationaal verband.

Daarom moet het gewenst geacht worden, dat de partijen vertegenwoordigers aanwijzen voor internationaal Christelijk-politiek contact. Dan kan land voor land bekeken worden in hoeverre concrete samenwerking mogelijk is. Hoe actueel en levend dit werk is, blijkt ook uit het contact, waarom in Amerika (Holland) werd gevraagd.

Door het geloof zijn alle dingen mogelijk en daarom is het een stuk Christelijke hoop te zien in hoeverre de partijen in dezen geraken tot samenwerking en hoe het contact met andere landen verloopt.

Laten we dit werk spoedig aanpakken in **gehoorzaamheid** aan onze roeping.

Een eerste contact in de praktijk

Hoewel er geregeld schriftelijk contact was geweest tussen den Secretaris van de E.V.P. en ons werd er toch besloten op de terugreis naar Utrecht twee dagen in Zürich te blijven voor persoonlijk contact. Dit verblijf moest vrij plotseling vervroegd worden, zodat Dr Ing. Otto Hürlimann (de E.V.P. Secr.) alléén maar wist met welke trein we zouden komen. Groot was zijn verwondering, dat we toch recht op hem afstapten op één der grote perons van Zürich, ondanks het feit, dat we elkaar niet kenden. Tot zijn plezier bleek, dat het partijweekblad (E.V.Z.) goed zichtbaar vastgehouden, voldoende was om elkaar te vinden „dank zij” de lessen uit de recente bezettingshistorie.

's Avonds vond er een bespreking plaats met enkele hoofdbestuurdsleden en konden gedachten uitgewisseld worden. Hierbij was ook aanwezig het enige parlamentslid van de E.V.P., Ir. Paul Zigerli.

De verkiezingen worden districtsgewijze gehouden en deze waardige Herr Nationalrat heeft zitting voor het kanton Zürich. Het is maar een kleine Partij, hoewel zij reeds 30 jaar oud is. Toch zijn er tekenen, die er op wijzen, dat er weer leven zal komen.

Tot nu toe was er een zekere starheid in de E.V.P., die zo ver ging, dat de vakbondsleiders van het verhoudingsgewijs vrij sterke vakverbond der Evangelische arbeiders, nog steeds lid zijn van bijvoorbeeld de burgerlijk-radicalen democratische Partij of zelfs van de manchester-liberale vrijzinnige partij. Het is mijn indruk, dat de verjonging, en de verzwaking van het autocratische element in de E.V.P., gepaard gaande met een versterkten sociaal inslag, het den arbeiders mogelijk maakt samen te werken in en met de E.V.P. Gelukkig hebben de arbeiders in Basel dit reeds lang begrepen, maar waar blijven Zürich en St. Gallen?

De strijd in Zwitserland vertoont sterke overeenkomst met den politieken strijd in Nederland in de dagen van Groen van Prinsterer. Daar gelijk toen (en óók nu hier) een groot aantal predikanten is, dat niet of niet van harte meewerkt, omdat Barth en Brunner hun duizenden verslaan. Hun verdiensten voor het Zwitserse kerkelijke leven worden in brede kring (ook van rechts) erkend, maar daaraan gepaard moet gaan een christelijk-politieke en sociale opleving. Vooral Brunner is zeer wifelend en dat verzwakt alles. Zijn bekende brochure (die voor de practijk niets-zeggend is) „Die politische Verantwortung des Christen”,

heeft hij n.b. als rede uitgesproken op een congres van de E.U.P. Wij moeten dit bij een beoordeling der verhoudingen in Zwitserland niet uit het oog verliezen. Men zei ons ook: „Köpfe” („koppen”) hebben we nodig! We hebben toen met nadruk moeten zeggen, dat de ontplooiing afhangt van het geloof en den zegen, die God ons daarin geeft. Dat ook in politieke de waarheid aan den eenvoudige geopenbaard zal worden en dat de Heilige Geest ieder wil leren en indachtig maken.

Is er dan geen geloof? Integendeel, wij kunnen met ons vaak wat verzadigd partijleven veel leren van onze Zwitserse vrienden. Niet het minst de jongeren.

Ieder weet, dat er in Zwitserland hoogconjunctuur is en ook voor jonge academisch gevormde krachten valt er in de maatschappij veel geld te verdienen. En is het is moeilijk in een land als Zwitserland (trouwens voor velen ook weer in Nederland) weerstand te bieden aan den roes van geld verdienen en luxe. Wie dan ziet, hoe jongeren zich geven voor het partijwerk, dankt God voor zoveel trouw en hij bidt om zegen over dat werk, zodat deze bouwlieden niet tevergeefs aan hun Zwitsers huis bouwen (Ps. 127).

Den volgenden dag werd een bezoek gebracht aan het bureau van de partij, gevestigd in een zaak. Dit bureau is welwillend door een partijgenoot afgestaan. Een vastaangestelde secretaris is aan dit bureau verbonden. Toen kon nog eens nader worden ingegaan op de mogelijkheid van practische samenwerking, al is het zo, dat ook geestelijk veelal dezelfde aanvallen afgeslagen moeten worden, zoals: politiek is een zakelijk iets. Alsof, indien dit waar zou zijn (wat in den bedoelden zin niet het geval is), óók deze zakelijke dingen buiten God en Zijn Woord om kunnen geschieden. Doet alles wat gij doet den Here!

De mogelijkheid werd geopperd op een conferentie (bijv. over het óók voor Zwitserland actuele onderwerp: Kerk en Politiek) enkele E.V.P.-ers uit te nodigen. Den dag na de conferentie zou dan gereserveerd kunnen blijven voor een gezamenlijke bespreking, die dan terdege schriftelijk voorbereid zou moeten worden. Persoonlijk zou ik een „Open brief van Nederlandse politici aan het Zwitserse volk” één der beste vormen van geestelijke hulp vinden. Tevens zou dit dan kunnen gelden als tegenprestatie van den bekenden brief van Karl Barth aan het Nederlandse volk. Een erg „passend” antwoord zal dit in bepaalde kringen niet vinden. Dat is niet beslissend, wij zijn verantwoordelijk voor eigen roeping en strijd en het is bekend, dat die

De ZELFSTANDIGE GEMEENTE

J. C. Haspels

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten heeft 3 burgemeesters uitgenodigd een prae-advies te schrijven over bovengenoemd onderwerp. In deze 3 prae-adviezen wordt een veelheid van onderwerpen behandeld van een zodanige omvang, dat men daarover een boek zou kunnen schrijven.

Daarbij komt nog, dat de Voorzitter der Vereniging bij de opening van het congres op 25 Juni j.l. een belangrijke rede heeft uitgesproken, die door een der debaters schertsend het 4e prae-advies werd genoemd. Alles bijeen heeft dit congres der Vereniging aan de gemeentebestuurders een grote hoeveelheid stof ter overdenking en bespreking aangeboden, waar we, indien het mogelijk ware, als antirevolutionaire bestuurders eens een paar dagen aan moesten kunnen besteden, niet in een vergaderzaal in een grote stad, maar b.v. in een conferentie-oord in het midden of oosten van ons land. In elk geval zal het aanbeveling verdienen, dat we in de komende maanden in Nederlandsche Gedachten en naar we hopen binnenkort ook in de Magistratuur aandacht schenken aan een aantal onderwerpen welke thans in het centrum der belangstelling staan.

Want het is van veel belang, dat onze antirevolutionaire bestuurders medeleven, opdat ze in de vergaderingen waaraan ze regelmatig deelnemen niet voor vraagstukken komen te staan die voor hen min of meer vreemd zijn.

De 3 prae-adviezen werden uitgebracht door

---

deels uit Zwitserland moet worden gevoerd. Gelukkig worden overal tekenen van herleving waargenomen. Naar aanleiding van het feit, dat het Nationaal-Socialisme in de ene streek veel meer wortel schoot dan in de andere, heeft de Lutherse predikant Frei tijdens zijn ballingschap in Zwitserland een goede brochure geschreven, die onze hoop op een juiste bezinning versterkt.

Het zou verkeerd zijn al het ontwakend leven in het Duitse spraakgebied aan zijn lot over te laten. Wij hebben hier een taak, waarbij we van elkaar kunnen leren. Wat wij mischien wel het meest nodig hebben is te zien hoe een klein hoopken, in het geloof volhardt en hoe in eenheid vele leden van de „Landeskirche” en de zgn. „Freie Kirchen” hun weg vinden in den politieken strijd.

de heren J. J. G. Boot, burgemeester van Ede (A.R.), Jhr Mr W. Michiels van Kessenich, burgemeester van Maastricht (R.K.) en Mr Dr J. in 't Veld, burgemeester van Zaandam (P. v. d. A.). Deze prae-adviezen zijn in elk Raadhuis in Nederland aanwezig. Het is zeer de moeite waard ze te lezen. Wij raden daarom onze bestuurders aan een poging te doen dit boekje van 68 bladzijden enige dagen ter lezing te mogen hebben.

Zoals we boven reeds vermeldden sprak Mr Oud, burgemeester van Rotterdam, de openingsrede uit. Deze wordt afgedrukt in het blad der vereniging, welk blad ook in elk Raadhuis gelezen wordt. We kunnen niet anders dan er op aandringen dat onze mensen deze rede lezen. Ze zullen er veel genoeg van beleven, want de lijnen die hierin getrokken worden voor het gedecentraliseerde bestuur zijn niet alleen uitermate belangwekkend, doch bovendien treffen we daarin vele gedachten aan die ons uit het hart zijn gegrepen, ons, in den zin van: ons anti-revolutionairen. Ook aan deze rede hopen we in toekomst de aandacht te schenken die ze verdient, doch het kan daarbij van veel nut zijn, dat men de genoemde lectuur intussen verwerkte.

We hebben in het verleden, met name ook in 1946, het feit, dat tal van burgemeesters, wethouders en secretarissen op het Congres der Vereniging van Nederlandse Gemeenten bijeen zijn, benut om dan ook een ledenvergadering te houden van onze Vereniging „Groen van Prinsterer”. We hebben overwogen om dat ook in 1947 te doen. Het programma was echter zodanig gevuld, dat de tijd voor een afzonderlijke bijeenkomst van de Vereniging „Groen van Prinsterer” ontbrak. Dat is te betreuren, maar het bleek helaas onmogelijk ons voornemen uit te voeren.

We hebben de overtuiging, dat na de zomermaanden een bijeenkomst zeer nodig is, omdat we over meer dan één onderwerp in eigen kring van gedachten moeten wisselen. Vooral onze mensen die deel uitmaken van de colleges van burgemeester en wethouders zijn bij de voorbereiding van de zaken der gemeente nauw betrokken en zullen aan contact met geestverwanten t.a.v. tal van punten behoefte hebben.

Laten we afspreken dat we de mooie zomeravonden voor een deel benutten voor de bestudering van de lectuur waarop ik hierboven de aandacht vestigde en tevens voor de lezing van hetgeen we naar aanleiding daarvan in de komende maanden nog hopen te schrijven.

Aanwinsten

van de *Dr A. Kuiperstichting*

Sinds October 1946

KEESING, F. A. G. De conjuncturele ontwikkeling van Nederland en de evolutie van de Economische overheids-politiek 1918—1939. Utrecht, Brussel, z. j.

BROEK ROELOFS, O. C. Wilhelmus Baudartius. Diss. Vrije Universiteit. Kampen, '47.

SCHELVEN, A. L. VAN. Philips van Almonde. Admiraal in de gecombineerde vloot 1644—1711. Diss. Vrije Universiteit. Amsterdam '47.

TELDERS, B. M. Verzamelde geschriften I. 's-Gravenhage, '47.

De kleine zelfstandigen en de verplichte sociale verzekering. Beschouwingen..... door de Studie-commissie uit de vakgroep „Variaverzekering” z. p. en z. j.

LAMMERS, G. J. De Rijksconstitutie. Stellingen voor de Alg. Ledenvergadering der Calv. Juristen-ver. op 14 Mei '47. z. p.

BARTH, K. Christengemeinde und Bürgergemeine. Theol. Studien, Heft 20 Zürich '46.

PRAEADVIEZEN over de vraag: Gesteld, dat men, t.z.t. het huidige systeem van geleide Economie

weer geheel of gedeeltelijk dor een stelsel van Vrij Economie wil vervangen, welke voorwaarden moeten dan zijn vervuld en welke maatregelen zullen daartoe moeten worden genomen respectievelijk ingetrokken? 's-Gravenhage '47.

WINSEMIUS, J. P. De historische ontwikkeling van het waterstaatsrecht in Friesland. Proefschrift Vrije Universiteit. Franeker '47.

DIEMER, H. Beginsel en Vaderland. Eén in de verdrukking, één in het volksherstel. Utrecht ('47.)

KOESTLER, A. Nacht in den Middag, vertaald door Koos Schuur, 4e druk, Amsterdam '46.

DE VRIJE UNIVERSITEIT in oorlogstijd. Wageringen, z. j. ('47.)

GRONDWET, De, van de Unie van Socialistische Sovjet Republieken. Amsterdam 1946.

BEVERIDGE, W. Het Beveridge-plan. Rapport. Deventer 1946.

SMITSKAMP, H. Calvinistisch Nationaal Becef in Nederland vóór het midden der 17e eeuw. Inaugurale oratie Vrije Universiteit. 's-Gravenhage '47.

Plak zomerzegels!

BRIEFKAART

Zomerzegels zijn postzegels. Zij kosten iets meer dan de gewone, maar... Zomerzegels zijn dan ook de beste postzegels. Waarom? Omdat de kleine toeslag voor een belangrijk deel bestemd is voor Uw Gezinnelijkheid, voor de T.B.C.-bestrijding. Koop ze regelmatig!

aan U in Nederland

T.B.C.

Verkrijgbaar bij vele plaatselijke comité's en aan ALLE POSTKANTOREN

„De crisis van het gezag”

Referaat,

gehouden op den Bondsdag van den Nederl. Bond van (vrijgem.) J.V. op G.G., Hemelvaartsdag 1947 te Groningen, door

Prof.-B. Holwerda

Prijs per stuk 45 cents, bij 10 ex. à 40 cents

BESTELLING per postwissel of cheque bij het **Bondsbureau, Parkstraat 25, Utrecht**

Héél ons Gereformeerde volk moet dit magistrale referaat, waarvan een gedeelte per radio werd uitgezonden, lezen en bestuderen!

Nieuwe uitgaven

van het

Centraal Comité

- No. 1 Politieke rondblik, Prof. A. Anema ..... f 0.45
No. 2 Geleide Economie, Dr F. L. van Muiswinkel ..... f 0.45
(uitverkocht)
No. 3 Bedrijfsorganisatie, M. Ruppert ..... f 0.45
No. 4 Christelijke Staatskunde, Prof. I. A. Diepenhorst f 0.95
No. 5 Je Maintiendrai, J. Schouten ..... f 0.25
Alleen voor no. 5: bij 10 stuks tegelijk f 0.20

Voorts zijn verkrijgbaar:

- No. 6 Het Program van Beginselen ..... f 0.02^{1/2} per stuk
bij 100 exemplaren f 2.—
No. 7 Model-reglement van een Kiesvereniging ..... f 0.40
No. 8 Model-reglement van een Centrale
Kiesvereniging f 0.40
No. 9 Model-reglement van een Dorpskiesvereniging f 0.40

Uit oude voorraad nog leverbaar tegen verlaagde prijzen zolang die voorraad strekt:

- No. 10 Leidraad voor huisbezoekers, C. van den Heuvel f 0.15
No. 11 Verslag buitengewone Deputatenverg. 23 Jan. '46 f 0.20
No. 12 Bij de Stembus van 1946 (bevat: statuten - beginselprogram - program van actie en toelichting) f 0.25
No. 13 Dr H. Colijnnummer
van Nederlandsche Gedachten f 0.30
bij 10 exemplaren f 0.25

Alle bestellingen gaarne door middel van overschrijving op gironummer 89.673
ten name van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen
te Den Haag, Dr Kuypersstraat 3

Moet per kwitantie worden gedisponeerd, dan wordt f 0.30 extra in rekening gebracht

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ.
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

INHOUD

van dit nummer:

J. SCHOUTEN	Aan onze geestverwanten.
Mr J. A. DE WILDE	Voor de wintercampagne.
— —	Uit de Partij
* * *	„Högern“.
* * *	Verkeerde ordening.
* * *	Spreiding van het bezit.
* * *	Terug naar den Gouden Standaard.
— —	Voor de Studieclubs.
R. GOSKER	Studieschets: Regering en Parlement.
N. v. d. BRUGGE	Ons onderling gesprek.
J. C. HASPELS	Cultuurpolitiek en politievraagstuk.
Mr K. GROEN	Wat bezielt toch de „zendingsmensen“?
Mr W. RIP	Herverkaveling van Walcheren.

De zomer is voorbij!

De herfst is begonnen!

Nu ook aan het werk!

Allereerst voor het millioen!

Niet talmen — niet aarzelen — niet wikken niet wegen.

De handen uit de mouw. De stad, de gemeente wordt in rayons verdeeld. Voor ieder rayon gaan twee man op stap. Al onze geestverwanten worden persoonlijk bezocht. En vergeet dan niet tegelijk nieuwe leden te winnen!

Want de verwezenlijking van het millioenplan is niet maar een kwestie van geld. Het gaat om de versterking van het kader.

Er moet nieuw leven komen in de kiesverenigingen.

Het ledental moet worden uitgebreid.

De belangstelling geprikkeld.

Alleen een goed georganiseerde Antirevolutionaire Partij is straks in staat bij de verkiezingen tot het Nederlandse volk te gaan.

Eerste doel van de propaganda is

„VERSTERKING VAN HET KADER”.

En nevendoel is „het millioen”.

De mate waarin het millioenplan slaagt is aanwijzing voor de activiteit onzer kiesverenigingen. Het millioenplan is slechts middel tot een hoger doel.

Vergeet dat niet!

Het artikel van den Heer J. Schouten „Aan onze geestverwanten” wordt ook afzonderlijk verkrijgbaar gesteld.

De prijs bedraagt per stuk . . . . f 0.15

bij tenminste 10 stuks tegelijk f 1.—

Bestellingen bij het bureau Centraal Comité, Dr Kuypersstraat 3,
Den Haag - Gironummer 89673.

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek,
Prof Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. Schipper, Dr F. L. van
Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G.
Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand — Redactie-adres: Dr Kuyperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon
115935 — Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht, Telefoon 11811, Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.—, per jaar

J. SCHOUTEN

Aan onze GEEST verwanten

De huidige omstandigheden leiden er toe, dat het noodzakelijk, althans wenselijk, wordt geacht over enkele voor onze partij belangrijke aangelegenheden enige opmerkingen onder de aandacht te brengen. Dit geschiedt in dezen vorm, omdat hij wellicht daarvoor het meest geschikt is.

De naaste, niet de enige, aanleiding tot het maken van deze opmerkingen is het artikel, dat „De Reformatie” van 21 Juni l.l. bracht over het millioenplan. Ter wille van de objectiviteit wordt dit in zijn geheel opgenomen. Dit zal, naar wordt gehoopt, tevens bevorderlijk zijn aan het goed verstaan van hetgeen omtrent dit artikel wordt opgemerkt.

Millioenplan

Ondergetekenden, die één dezer dagen elkander ontmoetten, voelen zich gedrongen, zich tot het gereformeerde volk te richten met een advies betreffende een aangelegenheid, ten aanzien waarvan zij van onderscheiden kant naar hun oordeel gevraagd zijn.

Zij hebben het oog op de van de leiding der Antirevolutionaire Partij uitgaande actie voor het tweede „millioenplan”.

Op de herhaaldelijk hun gestelde vraag of zij kunnen adviseren, aan de verwezenlijking van dit millioenplan door financiële bij-

dragen in de huidige situatie mede te werken, menen zij **ontkennend** te moeten antwoorden.

Om misverstand te voorkomen verklaren zij, dat dit afwijzend advies niet de opzettelijke opwekking involveert, bestaand contact met de A.R.-Partij thans te verbreken. Zij spreken hun blijdschap er over uit, dat onlangs aan het einde van een conferentie te Utrecht de stoot gegeven is tot de oprichting van een werkomité, dat de bij velen levende bezwaren tegen de leiding en het publieke optreden der A.R.-Partij in studie nemen wil, teneinde langs dezen weg te komen tot een duidelijker situatie-tekening, die immers één der eerste voorwaarden is voor een principiële positiebepaling daartegenover.

Aan den anderen kant evenwel realiseren zij zich, dat de actie voor „het millioenplan” is ingezet, en wordt doorgevoerd, in een tijdstip, waarin ons christelijke leven in een ernstige crisis is geraakt. Hetgeen in de kerkelijke samenleving geschiedt is in de jaren 1944—1947 heeft, hoe men ook de dingen wendt of keert, de ernstigste gevolgen voor heel het christelijk leven. Want, gelijk de officiële stukken ten duidelijkste uitwijzen, de „vonnissen”, die van bepaalde kerkelijke vergaderingen in deze

jaren zijn uitgegaan, hebben in hun consequenties bewust en openlijk zeer velen onzer uitgesloten uit het koninkrijk der hemelen. Hiermee is uitgesproken, dat zij in een christelijk samenlevingsverband juist in en om wat in principiële vragen hun actuele gehoorzaamheidsbetoon bleek, niet aanvaardbaar zijn. Daarnaast staat nu hun eigen overtuiging, dat hetgeen zij positief belijden en tegen kerkelijk machtsmisbruik gehandhaafd hebben, aan den principiëlen arbeid ter voortgaande reformatie van ons christelijk leven over heel de linie ten grondslag moet gelegd worden, ook al wordt de opzettelijke bespreking ervan in partijverband herhaaldelijk nadrukkelijk afgesneden. En dit niet alleen.

Van onderscheiden zijde is — en naar de mening van ondergetekenden was dit geenszins ten onrechte — gewezen op duidelijke symptomen van principiëlen achteruitgang, ja, van afval, die in de leiding der A.R.-Partij aanwijsbaar zijn. Een handleiding, onlangs aan de A.R.-Studieclubs ter zake van de „christelijke staatkunde” aangeboden, en door dr I. A. Diepenhorst geschreven, is slechts één der symptomen van dezen principiëlen teruggang. Voordat nu ten overstaan van de officiële partij-instanties deze en dergelijke, deels lang bekende, materiële bezwaren nader konden worden in formule gebracht, en een duidelijke beslissing kon worden afgedwongen ter opklaring van de situatie, wordt een actie ingezet ter verkrijging van een kapitaal, waarvan de aanwending, tenzij een volkomen duidelijke positie-wijziging zou verkregen zijn, straks ook de opgroeiende jeugd zou helpen prijsgeven aan een voorlichting, die voor zeer vele belijders van Gods waarheid naar onze belijdenisschriften onaanvaardbaar is, en deze jeugd met ons zou incorporeren in een grootscheepse organisatie en actie, welke van den tevoren door ons alleen als juist erkenden grondslag afgevoerd is.

Een gevaar, dat te meer urgent moet heten, wanneer men bedenkt, dat ten aanzien van politieke, en sociale, en ook van deze funderende wetenschappelijke en universitaire samenwerking met andersdenkenden praktijken bestaan, en wensen blijken te leven, welke ten enenmale beslissend zijn in hun afwijken van den status quo, waaronder wij na dr A. Kuyper's optreden hebben geleefd. Hierom adviseren ondergetekenden, in de huidige situatie zich te onthouden van ondersteuning van bedoeld millioenplan,

zolang niet op de hierboven slechts aangeduide en andere punten de nodige opheldering verkregen is.

F. A. DEN BOEFT
E. Th. v. d. BORN
R. H. BREMMER
P. DEDDENS
D. VAN DIJK
J. FRANCKE
S. GREIJDANUS
B. HOLWERDA
H. KNOOP
C. H. LINDEBOOM
K. SCHILDER
C. VEENHOF
G. VISÉE
J. A. VINK
A. ZIJLSTRA

De methode van behandeling

Uit den aard der zaak heeft ieder het recht zijn mening te doen kennen over het millioenplan, en van zijn houding te dien aanzien in het openbaar te doen blijken. Het ligt geenszins in onze bedoeling aan dit recht te tornen. De publicatie van dit plan, en de publieke actie daarvoor, hebben het gemaakt tot een publieke zaak, n.l. tot een zaak, welke terecht in het publiek is gebracht. Publieke zaken moeten publiek behandeld worden. Toch is er, dit zal niemand ontkennen, verschil tussen publieke zaak en publieke zaak. Hier hebben wij te doen met een publieke zaak van de Antirevolutionaire partij. Deze partij is, men vergete dit niet, een organisatie met een eigen grondslag, eigen doelstellingen, en een eigen orde. Zij heeft statuten. Haar organisatie en werkzaamheid is aan regelen gebonden, welke o.a. betrekking hebben op de wijze van behandeling der zaken. Zijn er aangelegenheden, welke bespreking, of nadere bespreking, behoeven, dan dienen zij daarvoor aan de orde te worden gesteld in de organen van de partij, waarin zij thuis horen, en moeten zij daar worden behandeld overeenkomstig de geldende regelen. Dit is zo duidelijk, dat het geen nadere toelichting behoeft. Het geldt voor alle leden van de partij. Dat zijn in onze partij zij, die lid zijn van een plaatselijke anti-revolutionaire kiesvereniging. Een andere wijze van lidmaatschap kent onze partij niet. Zij, die geen partijlid zijn, kunnen uit den aard der zaak de rechten en voorrechten, verbonden aan het lidmaatschap, niet uitoefenen. Er is een onderscheid tussen de anti-revolutionairen en de anti-revolutionaire partij, wil men tussen anti-revolutionairen en de partij, het is ons niet onbekend, maar men kan met een beroep op dit

onderscheid niet verdedigen, dat de zaken van de partij **buiten** haar behandeld en belist worden.

De vraag mag worden gesteld, of de publicatie van het hiervoor opgenomen artikel uit „De Reformatie” wel in overeenstemming is met de regelen, welke voor de behandeling van deze partij-aangelegenheid gelden. Op die vraag luidt ons antwoord ontkennend. Bezwaren tegen het millioenplan, met name wanneer zij met behulp van een als het ware geconcentreerde actie in zodanigen vorm geuit worden, dat het advies wordt gegeven niet mede te werken aan de uitvoering van dit plan, dienen in de organen van de partij aan de orde gesteld, behandeld en afgedaan te worden, op een wijze, welke in overeenstemming is met de gestelde organisatorische regelen.

Geen partijbesluit? Van bovenaf?

De opmerking is gemaakt, dat omtrent het millioenplan de partij als zodanig niet een besluit heeft genomen. Een besluit, dat de partij bindt, moet worden genomen op een deputatenvergadering, en daar is de zaak niet geweest. Daaraan is ook wel toegevoegd, dat het millioenplan van „bovenaf” is opgelegd, en dientengevolge is een zaak van het Centraal Comité van A.R. kiesverenigingen, niet van de partij.

Hieromtrent moge het volgende worden opgemerkt. Het Centraal Comité heeft het besluit genomen van alle partijorganen, alle partijleden, en alle anti-revolutionairen in den lande de medewerking in te roepen voor de inzameling van f 1 millioen, waarvan f 750.000,— dient tot versterking van het kapitaal der Dr A. Kuypersstichting, en f 250.000,— bestemd is voor het verkiezingsfonds van onze partij. Dit besluit is in geen enkel opzicht in strijd met de statuten van onze partij, noch met de taak en de bevoegdheden van het Centraal Comité.

Ongetwijfeld zou deze zaak behandeld zijn in een deputatenvergadering, wanneer deze toch binnen enigen tijd zou moeten zijn gehouden. Aangezien dit niet in het vooruitzicht lag, heeft het Centraal Comité gemeend niet een buitengewone deputatenvergadering voor de behandeling van deze aangelegenheid te moeten saamroepen, met het oog op de daaraan verbonden kosten in tijd en geld.

Het heeft de zaak, conform zijn bevoegdheden, voorgelegd aan de organen der partij, een vergadering belegd van door de kamerkieskringen aan te wijzen vertegenwoordigers, met hen het plan besproken, en hun verzocht het nodige en mogelijke te doen ter uitvoering van het besluit van het Centraal Comité, boven omschreven. In die vergadering is niet gebleken van enige

noodzakelijkheid of dringende wenselijkheid om de zaak te behandelen in een deputatenvergadering. Aan de Kamerkieskringen is voorts gevraagd samenkomsten te beleggen met vertegenwoordigers van de kiesverenigingen enz. ter verdere voorbereiding van de uitvoering van het besluit.

Aan het Centraal Comité is tot heden ook niet gebleken van zulk een verlangen naar de behandeling van het plan op een deputatenvergadering, dat het beleggen daarvan in overweging moest worden genomen.

Hadden tijdens de voorbereiding een aantal kiesverenigingen etc. dit verzocht of voorgesteld, dan zou ongetwijfeld daaraan gevolg zijn gegeven, niettegenstaande de bezwaren, verbonden aan een vergadering van 1000 à 1500 man uit het gehele land. Wel zijn van verschillende zijden nadere inlichtingen gevraagd over het plan en de uitvoering daarvan, maar na de verschaffing van deze inlichtingen is door organen van de partij niet gevraagd om een nadere behandeling in een deputatenvergadering.

Uit dezen loop van zaken blijkt duidelijk, dat de zaak niet van bovenaf is opgelegd, en dat de daarvoor in aanmerking komende partijorganen in het algemeen het besluit hebben genomen hun medewerking te verlenen aan hetgeen door het Centraal Comité is gevraagd. Daaruit mag worden geconcludeerd, dat de beslissingen van de partijorganen een besluit ter deputatenvergadering overbodig hebben gemaakt.

Een onduidelijkheid, of een tegenstrijdigheid?

Het artikel van „de vijftien” bevat een tweetal uitspraken, welke in verband met elkander beschouwd, bepaalde vragen oproepen. In de vierde alinea wordt gezegd, dat onlangs „de stoot gegeven is tot de oprichting van een werkcomité, dat de bij velen levende bezwaren tegen de leiding en het publieke optreden der A.R.-Partij in studie nemen wil, teneinde langs deze weg te komen tot een duidelijker situatietekening, die immers één der beste voorwaarden is voor een principiële positiebepaling daartegenover”. Nauwkeurige lezing daarvan rechtvaardigt de conclusie, dat men van oordeel is, dat er bij velen bezwaren leven, en dat men die in studie nemen wil, teneinde tot principiële positiebepaling te kunnen geraken. Men zegt daarin niet, dat die bezwaren juist zijn, ook niet dat zij een principiële karakter dragen; maar dat nadere bestudering moet leren hoe men ten aanzien daarvan moet staan, en tot welke principiële positiebepaling

dit zal nopen. In de zevende alinea leest men echter: „Voordat nu ten overstaan van de officiële partij-instanties deze en dergelijke, deels lang bekende, materiële bezwaren konden worden in formule gebracht, en een duidelijke beslissing kon worden afgedwongen ter opklaring van de situatie, wordt een actie ingezet ter verkrijging van een kapitaal, waarvan de aanwending, **tenzij een volkomen duidelijke positie-wijziging zou verkregen zijn**, straks ook de opgroeiende jeugd zou helpen prijsgeven aan een voorlichting, die voor zeer vele belijders van Gods waarheid naar onze belijdenisschriften onaanvaardbaar is, en deze jeugd met ons zou incorporeren in een grootscheepse organisatie en actie, welke van den tevoren door ons alleen als juist erkenden grondslag afgevoerd is.” Met name uit de overgenomen door ons „vet” gedrukte woorden zou moeten worden afgeleid, dat het vaststaat dat de bezwaren, althans ten dele, juist zijn, en wel in zulk een belangrijke en principiële mate, dat zonder een volkomen duidelijke positiewijziging, om hoogst ernstige principiële redenen niet bijgedragen kan worden aan het millioenplan. Het een schijnt niet in overeenstemming met het ander. Is hier sprake van onduidelijkheid in formulering, of van een tegenstrijdigheid?

Een werkcmité of werkgemeenschap

In het stuk spreken „de vijftien” er hun blijdschap over uit, dat onlangs aan het einde van een conferentie te Utrecht de stoot is gegeven tot de oprichting van een werkcmité, met het doel boven geciteerd. Anderen hebben dit genoemd een werkgemeenschap. Is die blijdschap op hare plaats? Men komt hier in aanraking met een werkmethode, welke in dezen tijd, gegeven de omstandigheid, dat velen van haar gebruik maken, min of meer schijnt te beantwoorden aan een behoefte, maar waarvan zeker niet zonder meer kan worden gezegd, dat de toepassing daarvan is toe te juichen.

Een bepaalde groep personen, leden en niet-leden van de Antirevolutionaire partij gaat „de bij velen levende bezwaren tegen de leiding en het publieke optreden der Antirevolutionaire Partij in studie nemen”, om te komen tot een duidelijker situatie tekening en tot principiële positiebepaling. Hierdoor kan men, de ervaring in verenigingen en partijen heeft het geleerd, gemakkelijk den verkeerden weg opgaan. De ene maal heeft zo iets geleid tot een organisatie in de organisatie, tot een georganiseerde oppositie in de vereniging of partij, met alle

daaraan verbonden schaduwzijden, en daaruit voortvloeiende gevaren. De andere maal kwam men tot een laakbare eenzijdigheid in dezen zin, dat men zich afsloot van de anderen, en een onjuiste, schadelijke voorstelling ingang deed vinden, waardoor het leven niet werd gebouwd, noch de juiste voortgang in studie en practijk werd bevorderd. Het is bekend, dat noch het een noch het ander in de bedoeling ligt van hen, die het initiatief hebben genomen tot de oprichting van het werkcmité of de werkgemeenschap, maar de vraag is gerechtvaardigd: moet men op deze wijze te werk gaan om moeilijkheden tot een oplossing te brengen en bezwaren te overwinnen? Er is een betere weg.

Bezwaren tegen de leiding van de partij

Het is een enigszins wonderlijke geschiedenis. Na de bevrijding van ons land moest de organisatie van onze partij weder op poten worden gezet. Daartoe is het nodige verricht. Tenslotte zijn in een buitengewone deputatenvergadering de leden van het Centraal Comité, welke door die vergadering moeten worden gekozen, aangewezen, en is volgens de daarvoor geldende regelen beslist aan wie meer in het bijzonder de leiding van de partij diende te worden opgedragen. Van enig principiële verschil van inzicht daarover is bij die gelegenheid, begin 1946, niet gebleken. Ernstige bezwaren van principiële aard, in den zin waarop het artikel van „de vijftien” wijst, zijn in dien tijd niet geuit. Nog geen anderhalf jaar na dat tijdstip wordt gezegd, dat de bezwaren tegen de leiding van de partij van dien aard zijn, dat zij moeten nopen o.a. tot weigering van medewerking aan de uitvoering van het millioenplan. Wat heeft de leiding van de partij in die periode gedaan, dat daartoe oorzaak of aanleiding geeft? De heer Mr J. A. de Wilde en schrijver van deze opmerkingen — wanneer het over de leiding gaat zijn zij daarbij toch zeker nauw betrokken — zijn na die buitengewone deputatenvergadering toch niet principiële van inzicht veranderd? Hun is van zulk een verandering niets bekend. Zij zijn naar hun beste weten nog even overtuigde aanhangers van de beginselen onzer partij als voorheen. Zij hebben een reeks van jaren een werkzaam aandeel gehad in de publieke politieke actie. Hun overtuigingen of opiniën waren voor niemand meer een geheim. Heeft de leiding, welke zij aan de partij geven, een onverwachte, verrassende, tot ernstige principiële bedenkingen voerende, wending gebracht? De vraag stellen is haar beantwoorden.

Hiermede wordt uiteraard aan opbouwende critiek niet het zwijgen opgelegd, evenmin het recht op het aan de orde stellen van bezwaren ontkend, noch ten aanzien van die bezwaren verklaard, dat zij van nul en gener waarde zijn. Bezwaren behoren onder de ogen te worden gezien, verdienen overweging, en indien zij juist blijken te zijn, dienen zij uit den weg te worden geruimd. Echter mag eveneens worden gevraagd, dat zij op behoorlijke wijze aan de orde worden gesteld, en dat zij goed worden geclassificeerd en gemotiveerd. Er is onderscheid tussen principiële, praktische en tactische bezwaren, tussen bezwaren van algemeen principiële aard, en principiële bezwaren, welke een bepaald punt raken. De indruk is tot nu toe, dat de juiste classificatie en motivering veel te wensen overlaat.

Er is aanmerking gemaakt op de verkiezingspropaganda. Deze omvat veel. De „deputatenrede” van 1946, het program van actie van 1946, de toelichting daarop gegeven in een aantal artikelen, opgenomen in „Nederlandsche Gedachten”, de korte samenvatting daarvan, de redevoeringen, uitgesproken in vele vergaderingen tijdens de verkiezingscampagne, de beide verkiezingscouranten van het Centraal Comité, de verkiezingsplaten, de strooi- en aanplakbiljetten etc. behoren daartoe. Dikwijls, zo niet altijd, moet het een in verband met het andere worden gezien en beoordeeld, en steeds dient alles tegen den algemenen principiële achtergrond te worden beschouwd. Ook mag niet uit het oog worden verloren, welk karakter het stuk draagt, waarover men spreekt. Men denke in dit verband aan de ook thans nog waardevolle opmerkingen, welke dr. A. Kuyper in „Ons Program” heeft gemaakt, over het karakter en de betekenis van diverse programma's (stembusprogram, program van actie, beginselprogram enz). Kan nu worden gezegd, dat dit bij de ontwikkeling van bezwaren tegen de verkiezingspropaganda in acht wordt genomen? Daaraan ontbreekt, naar de uitlatingen en beschouwingen te oordelen, blijkbaar veel.

Er is verklaard, dat men met beloften heeft gepaaid, die zo geformuleerd waren, dat men ook liberalen mee zou krijgen. Daarin zou het geloof verloochend zijn. Dit is een zeer ernstige beschuldiging, welke op geen enkele houdbare wijze kan worden waar gemaakt. Meermalen is opgemerkt, en terecht, dat onze verkiezingspropaganda in haar geheel er juist niet op gericht was liberalen of vrijzinnigen aan te trekken. Velen hebben aan schrijver dezes

mondeling of schriftelijk medegedeeld, dat zij wel op onze lijst zouden stemmen of gestemd hebben, als wij, anti-revolutionairen, niet zo principieel, niet zo religieus, waren, en de zaken meer of zuiver „zakelijk” beschouwden en behandelden.

Er zijn bezwaren ontwikkeld tegen aanplakbiljetten, verkiezingsplaten, en bepaalde circulaire of strooibiljetten. De daarop voorkomende woorden of slagzinnen zouden door velen kunnen worden gebruikt. Zij hadden niet een principieel karakter. De daardoor gewekte indruk of gedachte onderscheidde zich in niets van die door andere partijen gewekt. Hierbij houdt men, om ons nu maar daartoe te bepalen, geen rekening met het verband, waarin de uitingen moeten worden gezien, noch met het karakter van het stuk, waarover het gaat. Een stembusleuze is kort. Zij kan, op zichzelf genomen, in den regel niet een weergave zijn van de principiële grondgedachten, waaruit zij opkomt. Voor verkiezingsplaten geldt het laatste eveneens. Zouden de maatstaven, welke zij, die deze bezwaren uitten, daarbij hanteren, de juiste zijn, dan zou vrijwel alles op dit gebied uit vroeger en later tijd onder het afkeurend oordeel vallen. Dan zou bijv. de verkiezingsplaat, gewoonlijk „De Stuurman” genoemd, even scherp moeten zijn (of thans worden) gelaakt, terwijl die juist, naar het algemeen gevoelen, buitengewoon goed was.

Hiermede is aan deze en soortgelijke bezwaren niet alle betekenis ontzegd, maar er volgt wel uit, dat daaraan een ander karakter moet worden toegekend dan er gewoonlijk aan is gegeven. Zij zijn veelal ingebracht ten bewijze van principiële achteruitgang, ter illustratie van afval, ontarding of verwerdelijking. Daarvoor kunnen zij met goed recht niet dienen.

Wie een verkiezingscampagne met eerlijkheid beschouwt en beoordeelt, zal daarin ongetwijfeld tekortkomingen en feilen ontdekken, en zich afvragen wat dit voor het vervolg leert, maar daarmee is niet gerechtvaardigd een critiek als de hiervoor weergegevene.

In het artikel van „de vijftien” wordt het geschrift van Prof. Mr. I. A. Diepenhorst „Christelijke Staatskunde” genoemd een der symptomen van den principiële achteruitgang, welke in de leiding van de Antirevolutionaire partij aanwijsbaar is. Dit geschrift zou immers een officieel dan wel een min of meer officieel karakter dragen.

Om de zaak juist te belichten, moet worden gezegd, dat dit geschrift is van Prof. Mr. I. A. Die-

penhorst, en geheel en al voor zijn rekening komt. Het is een niet officiële uitgave van de partij, evenmin een min of meer officieel geschrift. Het Centraal Comité, noch de leiding van de partij in engeren zin, dragen voor den inhoud daarvan verantwoordelijkheid.

Is het daarmee veroordeeld? Neen. Schrijver dezes heeft ten aanzien van den inhoud van dit boekje op enkele punten objecties. Er komen uitdrukkingen in voor, welke tot misverstand aanleiding kunnen geven. Dit worde met een paar voorbeelden toegelicht. Op pag. 34 wordt van de kerk gezegd, dat zij heilsinstituut is. Op pag. 38 staat: „zij (dat is de kerk) haalt haar autoriteit slechts neer, zij verzuimt haar eigenlijke taak, de prediking van het evangelie en de oefening van de gemeenschap der heiligen, wanneer zij ingaat op de kwesties van den dag”. Leest men deze uitlatingen in het verband, en vraagt men zich af wat de schrijver daarmee heeft willen zeggen, dan is er, naar het ons wil voorkomen, niet een ernstig bezwaar. Het woord „heilsinstituut” is echter zwaar belast. Het werd, en wordt heden ten dage nog, met betrekking tot de kerk dikwijls verstaan in een zin, welke in onze kringen niet kan worden aanvaard. Dientengevolge leidt het gebruik van dit woord, zonder preciese omschrijving van de betekenis, welke men daaraan toekent, gemakkelijk tot verkeerde gevolgtrekkingen. De uitdrukking „wanneer zij ingaat op de kwesties van den dag” roept allicht — al moet worden aangenomen in strijd met de bedoeling van den schrijver — de gedachte op, dat de kerk in de prediking het licht van Gods Woord niet mag laten vallen op de kwesties en de vragen van den dag.

Moest nu om deze en soortgelijke objecties en opmerkingen¹⁾ verhinderd worden, dat dit boekje werd aanbevolen ten gebuike bij en in verband met de behandeling van onderwerpen op vergaderingen van Anti-Revolutionaire Jongeren Studieclubs? En is de niet-verhinderd daarvan door de leiding van de partij een bewijs van haar principiële achteruitgang, ja, van afval?

Waar wil men heen? Men denke in dit verband aan de geschiedenis van onze partij. Men herinnere zich den strijd tussen Dr Kuyper en Prof. Fabius, de bezwaren en moeilijkheden, welke samenhangen met verschillen tussen Dr Kuyper en Mr Th. Heemskerk e.a., de figuur van wijlen Ds. A. S. Talma, en de deiningen, welke enige van zijn opvattingen tijdelijk hebben veroorzaakt, om niet meer te noemen. Wanneer men toen telkens op dezelfde wijze zou zijn te werk gegaan, als nu door sommigen

geschiedt, welke zouden dan de gevolgen zijn geweest? Ds Talma, een der voorname figuren uit de geschiedenis van onze partij en ons land — Prof. Holwerda beriep zich enigen tijd geleden nog op hem als voorbeeld ter navolging op sociaal gebied —, was een trouw en voorbeeldig anti-revolutionair, maar hij was tevens wat men destijds noemde een ethisch theoloog. Dat kwam meermalen uit in zijn redevoeringen en artikelen. Als hij thans nog in ons midden verkeerde en dezelfde overtuiging voorstond, zou de consequentie er „de vijftien”, mitsgaders degenen, die het met hen eens zijn, toe moeten brengen, in hem te zien een der symptomen van principiële achteruitgang in de leiding der Antirevolutionaire partij.

In hun stuk verklaren „de vijftien”, dat een actie wordt ingezet ter verkrijging van een kapitaal, „waarvan de aanwending, tenzij een volkomen „duidelijke positie-wijziging zou verkregen zijn, „straks ook de opgroeiende jeugd zou helpen „prijsgeven aan een voorlichting, die voor zeer „vele belijders van Gods waarheid naar onze „belijdenisschriften onaanvaardbaar is, en deze „jeugd met ons zou incorporeren in een groot- „scheepse organisatie en actie, welke van den „tevorens door ons alleen als juist erkenden „grondslag afgevoerd is.

„Een gevaar, dat te meer urgent moet heten, „wanneer men bedenkt, dat ten aanzien van „politieke, en sociale, en ook van deze funde-

1) Ernstige critiek is o.m. uitgebracht op deze woorden van Prof. Mr I. A. Diepenhorst: „De erkenning over en weer van de waarde van den godsdienst haalt weinig uit, het geloof in één God, dat ook onder niet-kerkelijken en zelfs onder heidenen zou worden gevonden, is daarentegen een overeenstemming in overtuiging, welke niet alleen leiden kan tot een zekere verdraagzaamheid, maar die tevens de algemeen menselijke rechtsbeseffen verankert in het bestaan van een levend Albestuurder”.

Men mag echter dezen zin niet losmaken van hetgeen er onmiddellijk op volgt: „Toch zij men wederom voorzichtig hier te grote betekenis aan toe te schrijven. Zo was Gladstone eens diep ontzet toen een afgevaardigde, die pleitte voor de handhaving van den eed bij de aanvaarding van het lidmaatschap van het Hogerhuis, uitriep: „U weet, Mijnheer de Voorzitter, dat wij allen in de een of andere God geloven” (pag. 55 van „Christelijke Staatskunde”), en moet worden bedacht, dat deze passage voorkomt in het gedeelte van het geschrift, waarin gehandeld wordt over „Een eenheidsfront”. De argumenten, ten gunste van dit punt aangevoerd, worden gewikt en gewogen, en te licht bevonden. Dit blijkt uit de slot-alinea van dit gedeelte (zie pag. 55).

Een algemeen bezwaar tegen de brochure van Prof. Mr I. A. Diepenhorst wordt in ander verband besproken.

„rende wetenschappelijke en universitaire samenwerking met andersdenkenden practijken „bestaan, en wensen blijken te leven, welke „ten enenmalè beslissend zijn in hun afwijken „van den status quo, waaronder wij na Dr Kuyper's optreden hebben geleefd.”

Prof. Dr K. Schilder schreef: „En als „Trouw” „het weten wil, we denken óók aan zulke dingen, als we, vóór we geld geven aan een twee- „de millioen, eerst eens willen weten wat er „mee gedaan wordt. Als een deel ook aan de V.U. gegeven of besteed wordt voor een leer- „stoel in A.R. Staatskunde b.v. (die er allang „had moeten wezen en dan niet als een leer- „stoel voor een „bijzonder” studievak), dan „willen we eens over die V.U. denken, en wil- „len eens kijken wie den zetel krijgt, en of er „waarborgen zijn. En als de ómzetting van „de V.U., na verkregen hogere rijkssubsidie, in „een Algemeen Protestantse Universiteit, met „Utrecht b.v. haar beslag mocht krijgen, dan „willen we eerst even nadenken”.¹⁾

Deze en soortgelijke uitlatingen dragen wel een zeer alarmerend karakter. Zij doen bij den lezer, die niet in het centrum van de partijactiviteit staat, de vragen opkomen: Wat is er aan de orde, waar gaan wij heen, wat wordt er „binnenskamers” voorbereid, welke diep ingrijpende veranderingen van afkeurenswaardig en een principieel verderfelijken aard is men bezig tot stand te brengen? Zij wekken de gedachte, dat de leiding van de Anti-revolutionaire partij en de Raad van Beheer van de Dr. A. Kuiperstichting bij dit alles betrokken zijn, en bezig zijn daaraan hun medewerking te verlenen.

Hieromtrent wordt het volgende verklaard. Van alles wat in deze en dergelijke uitlatingen is genoemd, verondersteld of mogelijk geacht wordt, is aan de leiding van de Anti-revolutionaire partij en aan den Raad van beheer van de Dr. A. Kuiperstichting niets bekend. Zij koesteren niet een enkele gedachte in de richting van aanwending van het bijeen te brengen kapitaal in strijd met grondslag en doel van de Dr Kuiperstichting en met het program van beginselen onzer partij. Zij hebben geen voornemens of plannen in den in die citaten aangegeven zin. Zij zijn niet werkzaam voor een omzetting van de Vrije Universiteit in een Algemeen Protestantse Universiteit zonder noch met Utrecht. Zij zijn niet van mening, dat zulk een omzetting moet worden nagestreefd. Integendeel. Aan hen is ook niet gebleken van een streven in die richting in den kring van onze geestverwanten. De schrijvers

1) „De Reformatie” 12 Juli 1947.

van de geciteerde uitlatingen hebben te dezer zake tot heden bij de officiële instanties — de leiding van onze partij en de Raad van Beheer van de Dr A. Kuiperstichting — nimmer enige inlichting gevraagd.

Het publieke optreden onzer partij

Als bezwaren daarentegen worden, alhoewel niet in het stuk van „de vijftien”, van die zijde vooral aangevoerd: de houding door onze Kamerleden aangenomen ten aanzien van de wettelijke regeling inzake het Consumentencrediet, van de wettelijke noodvoorziening voor ouden van dagen, en van het Indische vraagstuk.

Teneinde niet te uitvoerig te worden, beperken wij ons tot bespreking van de gedragslijn, door onze mannen gevolgd met betrekking van de gedragslijn, door onze mannen gevolgd met betrekking tot het beleid van de Regering ten opzichte van Indië. Verstaan wij de beschouwingen over dit punt — dat inderdaad van zeer grote betekenis is — goed, dan is men het, voor wat de practische conclusies aangaat, wel met het publieke optreden van onze mannen eens, maar acht men, dat zij, in het bijzonder schrijver dezes, hun overtuiging niet of te weinig principieel hebben belicht, niet of onvoldoende de fundamenteel schriftuurlijke visie op de zaak in het openbare leven hebben uiteengezet. Zou dit juist zijn, dan stonden wij hier inderdaad voor een ernstig tekort. Maar het is niet juist. Wij verwijzen hiervoor naar de toelichting op hetgeen ons program van actie over Indië bevat, welke in „Nederlandsche Gedachten” is gegeven. Wij vragen bijzonderlijk te dezen aanzien de aandacht voor de redevoeringen van onze zijde gehouden in het parlement door de heren Meyerink, Bruins Slot, Algra en schrijver dezes, en door vele van onze mannen in openbare vergaderingen. Wij veroorloven ons te zeggen, dat ieder die van een en ander serieus en met objectiviteit kennis neemt, zal moeten erkennen, dat daaruit de antirevolutionaire visie duidelijk spreekt, dat daarin onmiskenbaar is gesteld en uitgegaan van het schriftuurlijke gezags- en vrijheidsprincipe, en dat wat wij belijden als de klaarblijkelijke ordinantie Gods inzake het gezag en de gehoorzaamheid kenmerkend is voor die uiteenzettingen. Onze tegenstanders hebben dit, hoezeer sommigen hunner ijverig werkzaam zijn geweest om een onjuiste weergave van het standpunt der onzen te geven, terdege begrepen. In het bijzonder de christenen, die de „doorbraak” voorstaan en bevorderen, hebben daarvan blijk gegeven. Zou dit alleen aan een deel

van onze geestverwanten zijn ontgaan? Dit kan moeilijk worden aangenomen. Een vooraanstaand man heeft van een der door schrijver dezes gehouden Kamerredevoeringen over het beleid inzake Indië, n.l. van die, welke in brochurevorm is uitgegeven, gezegd: ik moet het erkennen: een liberaal had het toch ook zo kunnen doen. Moet de onjuisheid hiervan worden aangetoond? Het schijnt niet nodig. Beter is het aan te nemen, dat deze uitspraak gedaan is in een moment van aberratie. Te meer is daarvoor reden, omdat dezelfde man enigen tijd later in hetzelfde betoog zeide: Schouten worstelt en werkt om het getuigenis Gods uit te dragen. Het eerste en het tweede kunnen niet beide juist zijn, en het schijnt niet in strijd met de vereiste objectiviteit bij een keuze het eerste te verwerpen.

De arbeid van Dr A. Kuyper

Het levenswerk van Dr Kuyper is zo omvangrijk en veelzijdig geweest, dat het telkens moeilijkheden blijkt te geven dit werk op juiste wijze te waarderen. Er is reeds tijdens zijn leven critiek op bepaalde ideeën en concepties van Dr Kuyper uitgebracht. Na zijn verscheiden heeft voortzetting van de Kuyperstudie en bestudering van diverse vraagstukken de critiek doen toenemen. Vooral zijn „gemene gratie-leer”, of „gemene gratie-ideologie”, heeft in toenemende mate bestrijding, soms scherpe bestrijding, ontmoet, ook in den kring van geestverwanten. De „twee terreinen-leer”, welke door Dr Kuyper zou zijn gepropageerd, moet het daarbij vooral ontgelden.

Het is, terzijde gelaten de vraag of te dezen aanzien onze partij een beslissing mag of moet nemen — de denkbeelden van Dr Kuyper over „de gemeene gratie” hebben grote betekenis voor de staatkunde, maar zijn in wezen toch niet van politieke aard —, en afgezien van de vraag of men van schrijver dezes zou mogen verlangen in dit geding een uitspraak te geven, niet mogelijk op deze belangrijke aangelegenheid in deze uiteenzetting werkelijk in te gaan. Twee opmerkingen zijn hier op haar plaats. Ten eerste: verschil van inzicht onder ons over deze zaak heeft niet belet, noch ernstig belemmerd, de samenwerking in het partijverband. Ten tweede: een principiële beslissing, welke betekent verwerping van Dr Kuyper's genoemde „leer”, zou thans, naar mijn eerlijke overtuiging, niet verantwoord zijn. Noch de stand van de studie, noch de tot heden daardoor bereikte resultaten, zouden zulk een beslissing rechtvaardigen. Hieraan wordt, ter vermijding van misverstand,

nog het volgende toegevoegd. Het kan bekend zijn, dat Dr Kuyper's levensarbeid voor hen, die thans met de leiding van de partij zijn belast, van onuitsprekelijke waarde is geweest en nog is. Principiële, opbouwende werkzaamheid, welke ten doel heeft Kuyper's werk te toetsen, ontmoet bij ons geen enkel bezwaar. Leidt deze tot aanvulling en wijziging, tot ingrijpende correctie, of tot verwerping van bepaalde delen daarvan, dan zal aan de acceptatie daarvan ook door ons worden medegewerkt, wanneer zij principieel verantwoord kan worden geacht, en valt binnen de bevoegdheid van de partij. Kuyper's arbeid is niet volmaakt. Het is mensenwerk, werk ten dele en feilbaar. Echter moet ook steeds in het oog worden gevat, dat nauwkeurig te onderscheiden is tussen Kuyper's concepties en de opvattingen, welke daaruit wel eens ten onrechte zijn afgeleid.

In den kring der „vijftien” en hun medestanders bestaat ten aanzien van Kuyper's arbeid nog wel enig verschil van gevoelen. Dit wordt, zonder enig bijoogmerk, als feit geconstateerd. Wie van de critiek van Prof. Veenhof op Dr Kuyper's „gemene gratie-ideologie” kennis neemt¹⁾, en van de radicale veroordeling, waartoe Drs R. H. Bremmer is gekomen²⁾, een en ander in verband met de situatie onzer partij, en dit vergelijkt met Prof. Schilder's woorden, dat weggewerkt zijn „wie Kuyper op details afvielen”³⁾, en met het slot van de voorlaatste alinea uit het stuk der „vijftien”, waarin „afwijken van den status quo, waaronder wij na Dr Kuyper's optreden hebben geleefd” scherp wordt afgekeurd, ontdekt een belangrijk verschil.

Kerk en politieke partij

De kerk neemt, als het goed is, een centrale plaats in ons leven in. De kerkelijke eenheid kan dien tengevolge het gezamenlijke optreden in de niet kerkelijke levensverbanden bevorderen. Gezegd wordt: kan bevorderen, aangezien de geschiedenis leert, dat uit kerkelijke eenheid lang niet altijd volgt een gezamenlijk en eendrachtig optreden bijv. in het staatkundige. Wel maakt kerkelijke gedeeldheid het gezamenlijk optreden ook in de genoemde levensverbanden moeilijker. Een nieuwe kerke-

1) Zie het verslag van het „landelijk congres van Gereformeerden (vrijgemaakt)”, gehouden op 6 en 7 Mei 1947. Uit deze critiek volgt een algemeen principieel bezwaar tegen de brochure van Prof. Mr I. A. Diepenhorst: „Christelijke politiek”.

2) Zie „De Vrije Kerk” van 3 Juli 1947.

3) „De Reformatie” van 12 Juli 1947.

lijke gedeeldheid of scheuring doet in den regel de moeilijkheden nog toenemen. Dit houdt ongetwijfeld verband met de centrale plaats en betekenis van de kerk in ons leven, maar het houdt evenzeer verband met de consequenties, welke men toekent aan of afleidt uit de oorzaak, of oorzaken, van de kerkelijke gedeeldheid, met de taak, welke men aan de kerk toekent, en met het inzicht, dat men heeft inzake de verhouding tussen de kerk en staat en maatschappij.

De Rooms-katholieke opvatting omtrent de verhouding tussen kerk en staat, kerk en politiek, wordt over het algemeen door de protestanten afgewezen, al zijn er onder hen, die, zij het op andere principiële gronden, tot praktische conclusies komen, welke geheel of ten dele in overeenstemming zijn met de Rooms-katholieke zienswijze. Afgezien van dit laatste is er onder de protestanten echter te dezen aanzien groot verschil van gevoelen, wat duidelijk blijkt, als men de historie van en de realiteit in verschillende landen nagaat. Dit treedt ook in ons land telkens opnieuw aan het licht. Men denke in dit verband o.m. aan het streven, dat in de Nederlands Hervormde Kerk na de bevrijding van ons vaderland tot invloed is gekomen, en dat er op gericht is velerlei arbeid in staat en maatschappij onder de kerk te brengen. Dit streven schijnt thans, vergeleken bij 1945 en 1946, in mindere of meerdere mate verzwakt en beperkt, maar het is als zodanig een bewijs, dat er in de protestantse kerken niet gelijk wordt gedacht over de verhouding tussen de kerk enerzijds en den staat en de maatschappij anderzijds.

De anti-revolutionairen zijn steeds de opvatting toegedaan geweest, dat er een zodanig onderscheid is tussen kerk en staat, dat de politiek, het staatkundig bedrijf in principiële, historischen en praktischen zin, niet een zaak van de kerk mag zijn. De leden van de kerk hebben als burgers van den staat zich de politiek aan te trekken. Zij hebben een politieke taak, voor welke behoorlijke vervulling zij op schriftuurlijken grondslag dienen samen te werken in een politieke partij. Voorheen werd het standpunt te dezer zake wel uitgedrukt in de woorden: geen kerkelijke, maar burgerlijke politiek.

De Anti-revolutionaire partij mag niet beschouwd worden als een kerkelijke partij, d.w.z. als een partij, welke van een bepaalde kerkelijke gemeenschap is of uitgaat, als een partij, waarin uitsluitend plaats is voor de leden van een bepaalde kerk. Zij mag evenmin worden gezien als een confessionele partij,

d.w.z. als een partij, welke een bepaalde kerkelijke confessie heeft aangenomen. Zij is niet kerkelijk, noch confessioneel; zij is interkerkelijk in dezen zin, dat zij er steeds naar heeft gestreefd, en ook thans even stellig als in het verleden en naar streeft, de partij te zijn, welke allen omvat, die de anti-revolutionaire of christelijk-historische beginselen aanvaarden, tot welke kerkgemeenschap zij ook behoren. Voor het lidmaatschap van de partij wordt dus niet de eis gesteld, dat men de confessie van een bepaalde kerkgemeenschap, of de interpretatie van de confessie van zulk een gemeenschap aanvaardt, maar wel deze: dat men instemt met het program van beginselen der partij. De partij heeft dit haar streven, verenigingspunt van alle antirevolutionairen te zijn, een harer idealen, niet kunnen verwezenlijken, maar daarin ligt geen grond om het los te laten. Het woord van Groen van Prinsterer: in beginsel is elk christen anti-revolutionair, moge niet op de partij slaan — zij was er immers destijds nog niet — maar op de idee, het grondbeginsel, toch geeft het uitdrukking aan een gedachte, welke de partij heeft te handhaven ook in dezen tijd, hoezeer hij van dien der vorige eeuw in verschillende, waaronder belangrijke, opzichten verschilt.

De kerkelijke verdeeldheid welke in 1944 tot een kerkelijke scheuring heeft geleid, levert wederom het bewijs, dat daaruit ook moeilijkheden voortvloeien voor de samenwerking in en omtrent de niet kerkelijke levensverbanden. In dit stuk, dat een politiek stuk is, dat over politieke zaken en verhoudingen handelt, kan niet op de oorzaken van deze pijnlijke en hoogst betreurenswaardige nieuwe kerkelijke verdeeldheid worden ingegaan. Wie kerk en politiek juist onderscheidt — niet: scheidt — aanvaardt, dat de zaken naar goede orde behoren te worden behandeld, en dat daaruit volgt, dat deze besproken en afgedaan moeten worden, waar zij thuis horen. De kerk mag en kan de politieke aangelegenheden niet in dien zin aan zich trekken, dat zij doet, of gaat doen, wat uit een oogpunt van bevoegdheid en taak der politieke partij is. De politieke partij mag en kan niet overgaan tot behandeling van de zaken der kerk. Zij treedt buiten haar bevoegdheid en taak, wanneer zij zich gaat uitspreken over dogmatische en kerkrechtelijke geschillen, hetzij deze niet dan wel leiden tot nieuwe kerkelijke verdeeldheid of scheuring. Zij moet acht geven op het woord, het getuigenis, van de kerk, en vragen wat daaruit volgt voor haar taak en werkzaamheid. Zij moet zich rekenaarschap geven van haar standpunt en haar

houding met betrekking tot de verhouding tussen kerk en staat, en hetgeen daarvoor van belang is of worden kan. Maar zij mag niet de zaken en de taak van de kerk tot de hare maken. De Anti-revolutionaire partij heeft zich krachtens haar bevoegdheid en haar werkring aan dezen regel te houden. Zij zou zich ongetwijfeld daarbuiten bewegen, wanneer zij hetgeen tot de kerkelijke scheuring in 1944 heeft gevoerd zou gaan behandelen, en daaromtrent een beoordeling zou geven.

Er is reden dit op te merken, nu hier en daar de neiging aan den dag treedt de gestelde grenzen te overschrijden. Aan wensen in die richting, van welke zijde zij ook komen, mag geen gehoor worden gegeven, niet omdat de zaak niet belangrijk zou zijn, want dat is zij zeker, maar omdat de politieke partij hier niet bevoegd is, en zij de goede orde zou verbreken, wanneer zij aan die neiging toegaf, of die wensen ging inwilligen.

In dit verband moge aandacht worden gegeven aan hetgeen wel eens wordt gezegd, met een beroep op Groen van Prinsterer en Dr A. Kuyper. Groen, zo luidt het, heeft zich wel degelijk als politiek man met kerkelijke aangelegenheden bemoeid. Zijn geschrift: „De maatregelen tegen de afgescheidenen aan het staatsrecht getoetst” is daarvan een klaar bewijs. Waarom zou de leiding van de Anti-revolutionaire partij thans niet doen, wat wij van haar vragen? Hier is, zacht uitgedrukt, sprake van een misverstand. Groen nam zowel op kerkelijk als op politiek gebied een voor-aanstaande positie in. Groen heeft in zijn genoemde geschrift de maatregelen, welke de **Overheid heeft genomen**, tegen de Afscheiding van 1834 en de afgescheidenen, aan het **staatsrecht** getoetst. Waren thans door de Overheid dezelfde of soortgelijke maatregelen genomen in verband met de kerkelijke scheuring van 1944, dan zou er ongetwijfeld reuven zijn geweest voor de Anti-revolutionaire partij en haar leiding, om zich met groten ernst en met volharding daartegen te keren. In zulk een geval, dit worde hieraan toegevoegd, zou de leiding van de partij zeker niet in gebreke zijn gebleven. Gode zij dank, heeft de Overheid, hoezeer men ernstige en principiële bezwaren moet hebben tegen haar tegenwoordig beleid, zich aan de rechtsverkrachting en het machtsmisbruik, welke ten aanzien van de Afscheiding zijn vertoond, niet schuldig gemaakt. Dientengevolge waren en zijn er geen staatsrechtelijke en politieke redenen om te doen, wat Groen van Prinsterer destijds heeft gedaan.

Dr Kuyper nam later in den kerkelijken strijd, in het bijzonder in en rondom 1886, een voorname, zo niet de voornaamste plaats in. Hij was daartoe op den grondslag van zijn geloofsovertuiging geroepen krachtens zijn ambt en zijn positie in de kerk. Hij deed wat hij destijds verricht heeft, niet als leider van de Anti-revolutionaire partij. Hij was het juist, en daarvoor vragen wij met nadruk de aandacht, die met de uiterste zorg is werkzaam geweest, om te voorkomen, dat de kerkelijke gedeeltheit, welke in dien tijd de aan ieder bekende gevolgen heeft gehad, invloed zou oefenen op de politieke verhoudingen en de politieke partij. Zijn standpunt was: deze kerkelijke strijd, dit conflict, deze kerkelijke verdeeltheit, mag niet voeren tot splitsing op politiek gebied. Zij, die op dat gebied geestverwanten zijn, moeten verenigd blijven in de politieke partij. Allen die de anti-revolutionaire beginselen zijn toegedaan, behoren verenigd in de Anti-revolutionaire partij te blijven samenwerken op staatkundig terrein, hoezeer zij ook elkanders tegenvoetters zijn in den kerkelijken kamp en het kerkelijk geding. Niet alleen zijn woord, maar ook zijn practijk, zijn dagelijks handelen, wijzen dit uit. Met zich op Dr Kuyper te beroepen, kan men alleen pleiten voor de handhaving van de eenheid op politiek gebied van allen, die anti-revolutionair zijn.

Vergissen wij ons niet, dan wordt door sommigen van hen, die behoren tot de Gereformeerde Kerken (onderhoudende art. 31) het gevoelen uitgesproken: Wie in de kerk zó zijn opgetreden tegen ons, ons hebben aangedaan, wat wij hun ten laste moeten leggen, kunnen met ons geen samenleving in enige vrije organisatie aanvaarden, en kunnen voor een zodanige samenleving van onze zijde niet in aanmerking komen. „De vijftien” omschrijven dit in hun stuk als volgt: „Hetgeen in de **kerkelijke** samenleving geschied is in de jaren 1944—1947 heeft, hoe men ook de dingen wendt of keert, de ernstigste gevolgen voor heel het christelijk leven. Want, gelijk de officiële stukken ten duidelijks te uitwijzen, de „vonnissen”, die van bepaalde kerkelijke vergaderingen in deze jaren zijn uitgegaan, hebben in hun consequenties bewust en openlijk zeer velen onzer uitgesloten uit het koninkrijk der hemelen. Hiermee is uitgesproken, dat zij in een christelijk samenlevingsverband juist in en om wat in principiële vragen hun actuele gehoorzaamheidsbetoon bleek, niet aanvaardbaar zijn. Daarnaast staat nu hun eigen overtuiging, dat hetgeen zijn positief belijden en tegen kerkelijk machtsmisbruik gehandhaafd hebben, aan den

principiële arbeid ter voortgaande reformatie van ons christelijk leven over heel de linie ten grondslag moet gelegd worden, ook al wordt de opzettelijke bespreking ervan in partijverband herhaaldelijk nadrukkelijk afgesneden."

De kerkelijke maatregelen en besluiten, welke genomen zijn, de „vonnissen", welke geveld zijn, zouden, aldus wordt gesteld, de betekenis hebben van uitsluiting uit het koninkrijk der hemelen. Wij kunnen om boven reeds vermelde redenen dit punt zelf hier niet bespreken en beoordelen, maar mogen o.i. wel opmerken, dat zij, die deze maatregelen etc. hebben genomen, ontkennen, dat zij die betekenis hebben, en velen van hen op allerlei wijze hebben uitgesproken, dat zij vurig hopen, dat het kerkelijk conflict niet tot verdere verdeeldheid op enig gebied van christelijke actie en samenwerking in verenigingsverband zou leiden. Zelfs al zou men menen, dat die maatregelen etc. alleen zo mogen worden verstaan, o.a. „de vijftien" hen verstaan, dan dient toch de verklaring van hen, die deze maatregelen etc. namen, dat zij niet die betekenis en strekking hebben, te worden aanvaard als een serieuze. Men mag, naar eigen inzicht, deze verklaring onjuist achten, dit rechtvaardigt niet, dat men haar terzijde stelt. Men mag haar, op den grondslag van dat eigen inzicht, wel als een dwaling beschouwen, maar niet als bewuste, opzettelijke onwaarheid. Men moge in die verklaring een ernstige inconsequentie zien, daarover heeft men zich op zijn eigen standpunt, wanneer men het goed beschouwt, alleen te verheugen. Daardoor verandert in ieder geval, hoe men overigens over de zaak zelf moge denken, de situatie zodanig van karakter, dat daaruit niet de consequentie kan worden getrokken, dat zij, die de maatregelen etc. hebben genomen, daarmee hebben uitgesproken, dat naar hun oordeel degenen, op wie de maatregelen etc. zijn toegepast, niet meer te aanvaarden zijn voor samenwerking in een christelijk samenlevingsverband. Het is toch niet juist aan een conflict, hoe ernstig en pijnlijk ook, een wijdere strekking te geven, dan het noodzakelijkerwijze hebben moet. Allen hebben, te midden van alle verdeeldheid en scheuring, zich te hoeden voor kerkisme, separatisme en sectarisme.

Ook de overtuiging van „de vijftien" en anderen, „dat hetgeen zij positief belijden en tegen kerkelijk machtsmisbruik gehandhaafd hebben, aan den principiële arbeid ter voortgaande reformatie van ons Christelijk leven over heel de linie ten grondslag moet worden gelegd", noopt naar ons inzicht niet tot enigen maatregel van de strekking als meermalen is aan-

gegeven. Hoe belangrijk en diep ingrijpend het gebeuren in de kerkelijke samenleving ook is, het bracht of brengt geen wijziging in het principieel karakter en de principieële positie van de Anti-revolutionaire partij, noch in haar optreden op het gebied van de praktische staatkunde, of in de richting, welke de leiding van die partij koerst. Als dit wel het geval was, zou er zeker reden zijn voor overweging van de vraag, welke de houding ten aanzien van die partij thans moet zijn, maar nu dit niet zo is, volgt uit het kerkelijk gebeuren om principieële redenen niet de daad, welke de strekking heeft, althans kan hebben, dat de verdeeldheid uit dat kerkelijk gebeuren voortgevloeit, ook wordt ingedragen in de geleederten der anti-revolutionairen. Meent men, dat het anders is, dan brenge men de principieële en praktische politieke bezwaren aan de orde naar de regelen, welke daarvoor in onze partij gelden.

Opzettelijke bespreking in partijverband van al hetgeen het program van beginselen, of de praktische staatkundige werkzaamheid, onzer partij betreft, wenst de leiding van de partij op generlei wijze af te snijden, noch afgesneden te zien. Zij is wel, en h.i. terecht, van gevoelen, dat in partijverband geen bespreking kan plaats hebben van dogmatische en kerkrechtelijk geschillen, of van kerkelijke besluiten, welke het kerkelijk leven betreffen. In het vorenstaande is een summier uiteenzetting gegeven van de gronden, waarop dit gevoelen steunt.

Ten slotte.

Wat in de laatste jaren in de kerkelijke samenleving zich heeft voorgedaan, moet, aan welke zijde men ook staat, als een diep droef gebeuren worden beschouwd. Het bracht een groot, een zeer smartelijk leed, dat ons allen, tot welke kerkgemeenschap wij ook behoren, veel te zeggen heeft, en moet uitdrijven tot ootmoed en gebed.

Wie het zo ziet, maakt zich mede op, om alle principieel niet noodzakelijke uitbreiding daarvan buiten het kerkelijk erf te voorkomen. Dit is naar onze geloofsovertuiging geboden. Wie den toestand, waarin de wereld verkeert, dien van Europa, van ons eigen koninkrijk en vaderland, bij het licht van des Heren Woord beschouwt, mag en kan niet anders dan beleven: „Toenadering eist Gods orde en dezer tijden nood". Dit woord van Da Costa plaatst nu, nog veel meer dan toen hij dezen regel dichtte, voor een acute en concrete noodzakelijkheid. Wie door Gods genade het geloof der Schriften aanvaardt, zingt: „Rust mijn ziel, uw God

Voor de Wintercampagne

Mr J. A. de Wilde

Een periode van grote krachtsinspanning en offervaardige toewijding wacht ons, anti-revolutionairen.

Hoe langer hoe meer gaan de ogen van ons volk er voor open, dat de tot heden gevolgde regeringspolitiek ons land niet vooruit gebracht heeft maar integendeel een bedreiging vormt voor de toekomst.

De ontevredenheid neemt hand over hand toe. Een gevoel van onbehagelijkheid maakt zich van brede volkskringen meester. Het leven ligt in banden.

De economische afhankelijkheid van het buitenland wordt voortdurend groter.

De leiding der regering in de bepaling van lonen en prijzen veroorzaakt spanningen.

Het Indisch beleid wordt een fiasco, omdat men de verkeerde elementen in de Republiek moedwillig in hun geusurpeerde positie heeft versterkt.

Het onder internationale dwang opgeven van de politionele actie in Indië, die bij voortzetting tot een goed einde zou zijn gebracht, wekt ernstige bezorgdheid.

Zo zou men verder kunnen gaan in het con-

---

is Koning", maar hij staat niet minder met een bewogen hart, een werkzamen geest, en een even werkzame hand te midden van de veelszins adembenemende ontwikkeling der dingen.

Dit is naar onze eerlijke overtuiging ook mogelijk, wanneer wij in getrouwheid en in overeenstemming met grondslag en doel onzer partij ons geven aan den politieken arbeid, wanneer wij de bezwaren en moeilijkheden, daar waar dit moet geschieden, niet door wantrouwen geleid, maar in oprechtheid onder ogen zien, overwegen en gaan overwinnen.

Omdat wij dit geboden en mogelijk achten, schreven wij onze opmerkingen, en doen wij een beroep op allen, die anti-revolutionair zijn, om met eenparigen schouder in onze partij den principiëlen en practischen arbeid te verrichten, waartoe wij in de huidige situatie worden geroepen.

Worde dit appél in dien geest gehoord. Leide overweging daarvan tot de bepleite daad.

stateren van feiten en toestanden, die met de dag meer onloochenbaar worden.

De oorzaak van dit alles ligt voor een niet gering deel in de overheersende positie van de Partij van den Arbeid, die veel meer dan de Kath. Volkspartij in het regeringsbeleid de toon aangeeft.

En in die Partij van den Arbeid voeren de oude Sociaal-democraten den boventoon. Dat ligt in de eerste plaats in hun numeriek overwicht. De oude vrijzinnig-democraten en de weinige oud-Christelijk-Historischen, die er in opgenomen zijn, vormen tezamen maar een heel klein smaldeel. In de tweede plaats ligt het ook in de logica der gebeurtenissen. Niet de vrijzinnig-democratische of Chr. Historische beginselen hebben hier de middelpunt zoekende kracht uitgeoefend, maar de sociaal-democratische, zij het dan in de meer gematigder vorm, waarin zij in het program van 1937 zijn belichaamd.

Dat deze beginselen een groot gevaar opleveren voor een ontwikkeling-in-goede-banen, hebben wij van af het eerste optreden der sociaal-democraten betoogd. Dat wil niet zeggen, dat de sociaal-democraten, binnen het raam van de bestaande maatschappij, niet hebben kunnen stimuleren tot of medewerken aan zegenrijke maatregelen. Dat is nooit door ons ontkend. Maar twee bezwaren kleefden altijd aan hun optreden: Zij hebben in de massa, die onder hun invloed leefde, het revolutionair sentiment opgeroepen en versterkt en zij zijn in hachelijke omstandigheden niet in staat gebleken de juiste houding aan te nemen. Daarom is de eens zo machtige Duitse partij, die voor meer dan 90 procent aan de Nederlandse partij tot voorbeeld strekte, onmachtig geweest om in de jaren na 1918 het Duitse volk tot een volledig herstel te leiden en is zij feitelijk in vele opzichten de wegbereidster geweest voor het nazi-regiem. Daarom heeft in 1918 de heer Troelstra zich niet kunnen onttrekken aan den ontzaglijken invloed, die van het optreden van president Ebert en de vlucht van den Duitschen Keizer en van de revolutionaire houding der Rotterdamse transportarbeiders op hem is uitgegaan. Gelukkig was er toen een Ministerie Ruys-Heemskerk. Ware er toen een Ministerie-Schermerhorn geweest, wie weet wat er dan gebeurd zou zijn. Niet veel goeds, daar kunt ge zeker van zijn.

Het is de mentaliteit van de Partij van den Ar-

Uit de Partij

heid, met de heer Vorrink als voorzitter en van der Goes van Naters als fractieleider, die de Regeringspolitiek sinds de bevrijding heeft beheerst, ook nadat de heer Schermerhorn had plaats gemaakt voor de heer Beel. We zijn er van overtuigd, dat Dr Beel het dikwijls heel moeilijk heeft en vaak andere wegen zou willen bewandelen, — maar..... de Partij van den Arbeid was hem tot heden toe te machtig.

En hij schijnt ons ook min of meer dupe van het soms al te grote aanpassingsvermogen, dat onze Rooms-Katholieke landgenoten, ja we mogen zeggen, de Rooms-Katholieken in het algemeen, kenmerkt, en dat soms veel heeft van opportunisme.

Intussen zitten we er mee.

Heel de denksfeer, waarin de machtigen in dezen tijd leven, is verkeerd, is eigenlijk van de revolutiebeginselen doordrenkt. Dit hangt ten nauwste samen met de secularisatie, de verwereldlijking van het leven. Met de souvereiniteit Gods wordt in de toonaangevende kringen niet gerekend. En natuurlijk ook niet met Zijn Wet. Het ware karakter van het overheidsgezag is losgelaten. De hoogheid er van, de plichten aan dat gezag verbonden, de rechten, die het niet mag prijsgeven, — het leeft niet meer in de harten van overheid en onderdanen.

En daarom wordt enerzijds de persoonlijke vrijheid steeds meer aan banden gelegd en het vrije maatschappelijke leven geboeid en gereglementeerd, en anderzijds aan opstand, revolutie, gezagsondermijning een goede kans gegeven.

Het is dus niet allereerst tegen deze of gene maatregel, waartegen wij ons hebben te verzetten. Het is de geest, die in de departementen heerst, die wij met kracht moeten bestrijden.

Een bosbrand van revolutionair vuur gaat over de wereld, ook over ons werelddeel. Het goddeloos ontketenen van een tweede wereldoorlog heeft niet alleen materieel, maar vooral moreel de noodlottigste gevolgen gehad.

Alles is in roering en gisting. De revolutie-duivel ligt op de loer. Nog zelden was hem de tijd zo gunstig. Hier en daar brandt het ook hier reeds. Hij blaast de vlam aan.

Naar onze innige overtuiging kan hij slechts in Gods kracht worden weerstaan. Maar dan rust ook op ons de dure plicht om voor onze beginselen uit te komen, hun doorwerking te bevorderen en alles te doen wat in ons vermogen is, om het Regeringsbeleid in andere, in betere banen te leiden.

1. De winteractie

De winteractie moet nu door de kiesverenigingen zo spoedig mogelijk worden voorbereid. Eind Augustus vergaderde het Moderamen van het Centraal Comité reeds om een en ander te bespreken. Het Centraal Comité kwam 12 September bijeen en behandelde de verschillende voorstellen, welke waren ingediend. Dit zij een aansporing voor de besturen der Kiesverenigingen om dit voorbeeld te volgen. Het programma voor de winteractie moet worden opgesteld. Het is immers zo broodnodig dat we, laat ons zeggen, elkaar tenminste 4 à 5 maal per jaar in een vergadering ontmoeten ter behandeling van een belangrijk vraagstuk. Daaraan schort tot heden nog zoveel. De regelmatige arbeid dient te worden hervat. De nadere richtlijnen daarvoor vindt men in de circulaire, welke door het Moderamen van het Centraal Comité aan de Kiesverenigingen werd verzonden, en welke circulaire ook in dit nummer is afgedrukt.

2. Het Propaganda-blad

Het plan voor het propaganda-blad werd op de laatste vergadering van het Centraal Comité uitvoerig besproken. Zeer binnenkort zal aan de besturen der Kamer kieskringen een uitgewerkt voorstel worden toegezonden. Laten we nu hopen, dat de discussie over dit voorstel niet al te veel tijd vordert, zodat de uitgave van ons propaganda-blad nu spoedig een feit is.

3. Kadercursus

In den aanvang van 1946 werd een kadercursus georganiseerd meer in het bijzonder bestemd voor hen, die bereid zijn voor de kiesverenigingen als spreker op te treden. Ook dit jaar heeft het Centraal Comité het voornemen daartoe opgevat. Deze kadercursus zal eind October plaats vinden, zeer waarschijnlijk te 's-Gravenhage.

Aan de orde zullen worden gesteld een drietal onderwerpen:

- 1e. Het probleem Duitsland.
- 2e. De Verenigde Naties.
- 3e. Het kapitalisme.

De referenten voor de behandeling van deze onderwerpen werden reeds aangezocht. In ieder geval zullen zij er voor zorgen dat de gedachtengang van hun betoog, in stellingen vastgelegd, tijdig aan de deelnemers zullen kunnen worden toegezonden.

Deze kadercursus is dus in de eerste plaats bedoeld voor hen, die bereid zijn voor de kiesverenigingen in het land op te treden. Het is dus geen partijconferentie. Voorzoveel de ruimte het toelaat zal ook aan anderen gelegenheid gegeven worden dezen cursus bij te wonen. De besturen der Kamer kieskringen kunnen met een en ander reeds rekening houden. Het is immers in eersten aanleg hun taak er voor zorg te dragen dat in hun kieskring een aantal sprekers beschikbaar zijn. Iedere Kamer-

kieskring wijze daartoe een 5-tal mannen aan en doe daarvan mededeling aan het bureau Centraal Comité.

Deze Kadercursus zal plaats hebben op Vrijdag 24 en Zaterdag 25 October a.s.

4. De brochures

Op den omslag van Nederlandsche Gedachten wordt regelmatig afgedrukt welke brochures bij het Bureau Centraal Comité verkrijgbaar zijn. Nu de winteractie voor de deur staat is het goed daaraan nog eens uitdrukkelijk te herinneren. Deze brochures worden tegen den kostenden prijs beschikbaar gesteld en zijn in den boekhandel niet verkrijgbaar. Winst wordt niet beoogd. Maar deze uitgaven moeten zich zelf bedruipen anders kan daarmee niet worden voortgegaan. Het is natuurlijk de bedoeling, dat alle kiesverenigingen deze brochures aanschaffen. Zo vormt men langzaam een klein arsenaal en dit is vooral voor het platteland van grote betekenis. Maar lang niet alle kiesverenigingen doen daaraan mede. En waarom toch niet?

5. Het jaarboekje

Het jaarboekje is nu ter perse. De drukker heeft de zaak in handen. Wanneer het gereed is zal het aan alle secretarissen worden toegezonden. Er wordt aan op gerekend, dat het verschuldigde bedrag per giro zal worden overgemaakt, want we gaan uit van de gedachte dat iedere kiesvereniging het op prijs zal stellen het jaarboekje te bezitten en vooral voor de secretarissen is het onmisbaar. Nu kunnen zij immers bij het vertrek van een lid naar elders de adreswijziging doorgeven naar de betrokken kiesvereniging. Kaarten, speciaal voor dit doel bestemd, worden bij het bureau Centraal Comité beschikbaar gesteld.

Behalve de adressen der Kiesverenigingen en der Jongerenstudieclubs zal men er ook in aantreffen de gegevens betreffende het Centraal Comité, de samenstelling der verschillende commissies, de statuten — het program van actie — het beginselprogram, de opgave van de A.R.-leden der Staten-Generaal etc.

We twijfelen er niet aan of door deze uitgave wordt aan een door velen gekoesterden wens voldaan. De prijs wordt nader medegedeeld.

6. De contributies

In den loop van de maand Augustus werd aan de penningmeesters een kaartschrijven toegezonden met de mededeling, dat in den loop van September per kwitantie zal worden gedisponeerd over het verschuldigde contributiebedrag. Ten overvloede zij er nogmaals aan herinnerd dat de contributie bedraagt f 0.50 per aangesloten lid. Het gaat daarbij niet over de betalende leden — maar over de aangesloten leden. Laat men nu aan dezen regel de hand houden. En laat men nu ook zorgen dat wanneer de kwitantie wordt aangeboden het bedrag ook wordt betaald.

7. Nieuwe abonnementen

Nog steeds blijkt uit binnenkomende brieven dat lang niet alle bestuursleden der kiesverenigingen geabonneerd zijn op Nederlandsche Gedachten. Dat is een misstand. Ons blad is bestemd voor het brede meelevende kader, maar in ieder geval voor het leiding gevende kader. Ieder bestuur drage derhalve zorg dat zijn leden ons blad ontvangen. Desnoods treffe men een regeling dat de kosten daarvan gekweten worden uit de kas der kiesvereniging. Dat is niet onbillijk. Van een bestuurslid wordt arbeid verwacht en men stelt terecht den eis dat hij op de hoogte zij met den gang van zaken.

Het in het voorjaar gestelde doel van 20.000 abonneés is niet bereikt. Dat is jammer! Maar daarom laten we dit doel niet los. Dit nummer wordt weer toegezonden aan een groot aantal propaganda-adressen. In de eerste plaats omdat het van betekenis is dat het artikel van den heer Schouten in zo breed mogelijken kring bekendheid verkrijgt. In de tweede plaats opdat de niet-lezers zich aanstonds zullen abonneren. Het kader van de Antirevolutionaire Partij telt toch zeker wel 20.000 man!

Wie zich thans abonneert betaalt voor den lopenden jaargang f 1.—, wélk bedrag tegelijk met het abonnementsgeld over het jaar 1948 moet worden voldaan.

8. Het millioenplan

Het is niet nodig daar nu veel over te schrijven. Ook deze zaak moet nu ernstig worden aangepakt. Nu is het herfst. Vele besturen hebben de actie immers tot het najaar uitgesteld. Waar men nog niet begonnen is, neme men de organisatie zo spoedig mogelijk en zo krachtig mogelijk ter hand en vooral haaste men zich te voldoen aan het verzoek van het Moderamen van het Centraal Comité om opgave te doen van de reeds verkregen resultaten.

9. De Commissie inzake sociale en economische aangelegenheden

Deze commissie heeft in het voorjaar haar werkzaamheden gesplitst. Er is nl. een speciale commissie gevormd voor de behandeling van de kwestie der „bedrijfsorganisatie”, terwijl daarnaast een commissie werd gevormd voor de „sociale verzekering”. Beide commissies hebben thans hun rapport in concept gereed. Er zullen nog wel een paar maanden mee heengaan voordat aan deze rapporten de laatste hand is gelegd, maar we menen goed te doen dit reeds mede te delen. Dan weet de partij dat er „in stilte” gewerkt wordt. En de resultaten kunnen eerlang tegemoet worden gezien.

10. Dr Colijnnummer

Van het Dr Colijnnummer is nog een aantal exemplaren aanwezig. Het restant wordt beschikbaar gesteld tegen den prijs van f 0.10 per stuk bij een afname van ten minste 10 stuks tegelijk. Bestellingen alleen per giro (nummer 89673) bij het Bureau Centraal Comité.

Aan de Besturen der

Antirevolutionaire Kiesverenigingen

De politieke „zomerslaap” moet thans geëindigd zijn. Het organisatieleven onzer partij dient weder zijn normalen gang te hervatten. Vergaderingen behoren te worden gehouden, om orde op zaken te stellen. De actie voor ledenwerving vraagt opnieuw aandacht, regeling en daadwerkelijke medewerking.

Het aantal abonnementen op het tijdschrift „Anti-Revolutionaire Staatskunde” en op het orgaan „Nederlandsche Gedachten” kan vrijwel overal belangrijk worden verhoogd. De contributies moeten tijdig worden geïnd, opdat de kiesverenigingen aan hare verplichtingen ter plaatse en aan die tegenover het Centraal Comité en de Centrales prompt kunnen voldoen.

Principiële en praktische politieke onderwerpen dienen te worden besproken. Deze bespreking behoeft, wil zij zo vruchtbaar mogelijk zijn, opzettelijke voorbereiding door middel van inleidingen of referaten. Bevordering van de studie der jongeren in Antirevolutionaire Jongeren-Studieclubs is noodzakelijk.

Een opgewekt politiek leven en een geregelde politieke werkzaamheid zijn eis, gelet op den tegenwoordigen politieke toestand, maar bovenal met het oog op den geestelijken strijd, welke ook thans op het erf der staatkunde wordt gestreden, een strijd, waaraan wij in gehoorzaamheid aan de ordinantiën des Heren en het Koningschap van Jezus Christus hebben deel te nemen.

Met klem dringen wij er bij U op aan, den politieke arbeid weder op te nemen in trouw en met volharding.

Ook de actie voor het tweede miljoenplan moet thans met hernieuwde kracht worden opgevat. Van April af is er gelegenheid geweest de zaak regionaal en plaatselijk voor te bereiden. Er resteren nu nog vier maanden, waarin de machine, nu de aanloopperiode achter den rug is, op volle toeren moet draaien. In een aantal plaatsen is de actie reeds grotendeels achter den rug. Daar heeft men tot onze vreugde gemeend niet te moeten wachten tot het najaar. En daar is tevens gebleken, dat, wanneer de actie niet zuchtend maar vertrouwend en met kracht wordt aangepakt, de „aanslag” niet alleen kan worden bereikt, maar zelfs dat zij kan worden overschreden. Door de verminderde geldswaarde en het in absolute cijfers grotere aantal Antirevolutionaire

naireren dat in 1921/1922 vraagt het tweede miljoenplan in feite van iederen Antirevolutionair thans belangrijk minder dan in 1921/1922 het geval was en toen gemiddeld werd opgebracht. Daar waar men in goed vertrouwen de schouders onder het werk zet, behoeft men dan ook niet voor een fiasco te vrezen.

Zeer bewust is de actie voor het tweede miljoenplan niet centralistisch opgezet, maar verloopt zij gedecentraliseerd door plaatselijke inspanning via de normale kanalen der partij. Thans wordt het evenwel tijd, dat het Centraal Comité inzicht verkrijgt in den stand der actie. Ook voor den Raad van Beheer der Dr A. Kuypersstichting is dit in verband met zijn taak van belang. Daarom verzocht ik iedere Kamerkieskringcentrale, dat zij uiterlijk **25 September a.s.** aan het bureau van het Centraal Comité opgeve, welke bedragen **a.** in haar ressort zijn ontvangen; **b.** in haar ressort bovendien zijn toegezegd. Zij zal daartoe op zeer korten termijn over de cijfers in haar ressort moeten beschikken. Dit is ook juist de bedoeling, want het is hoog tijd dat de zwakke plekken gaan blijken. Die moeten dan worden bewerkt. En vanzelfsprekend zorgen de kiesverenigingen en de Statencentrales, dat zij de kieskringcentrales voor haar ressort onverwijld alle gegevens verstrekken, welke deze laatsten haar vragen, om het Centraal Comité weer te kunnen inlichten. Een ieder versta zijn plicht!

Het Moderamen van het Centraal Comité:

J. SCHOUTEN, voorzitter.

Mr J. A. DÉ WILDE, 2e voorzitter.

Ir H. VAN RIESSEN, secretaris.

R. GOSKER, adjunct-secretaris.

Mr Dr E. P. VERKERK,

penningmeester.

Bovenstaande circulaire werd aan de kiesverenigingen toegezonden. Teneinde haar meer algemene bekendheid te geven, meent de redactie goed te doen haar ook op te nemen in de kolommen van ons blad.

* * „Högern”

In Zweden zijn de Sociaal Democraten baas. Sinds lange jaren regeren socialistische kabinetten. Maar de oppositie, gevormd door Liberalen, Agraariërs en Conservatieven zit niet stil. De conservatieven zijn georganiseerd in de „Högern's Riksgenomsamfundning” in den omgang kortweg genoemd „Högern”. De partij wordt gedragen door de Christelijke gedachte, al is zij geen christelijke partij in Nederlandsen zin.

Bij de laatste verkiezingen verwierf zij 400.000 stemmen.

Maar de partij telt niet minder dan 125.000 leden — dat is dus 27% van het stemmental — De minimum contributie bedraagt het gehele land over 5 kronen = 4 gulden. Zij heeft een sterke jeugdorganisatie, die over de 20.000 leden telt.

Daarin schuilt lering voor ons!

Ons stemmental bedroeg het vorig jaar 615.000. Ons ledental is ongeveer 90.000. Dat is 14 1/2%. Onze jeugdorganisatie telt een goede 6000 leden. En de minimumcontributie is dikwijls ook nu nog, één gulden.

Wie zich aan een ander spiegelt . . .

Daar is werk voor onze propaganda.

En de herfst gaat in.

* * Verkeerde ordening!

Voor een Kantonrechter stond een vishandelaar terecht. Proces-verbaal was opgemaakt wegens het venten en te koop aanbieden van vis zonder vergunning van den burgemeester.

De man had vergunning van zijn vakgroep. Dat was dus in orde. Hij bediende alleen vaste klanten en nodigde den politiemans uit mede te gaan naar den volgende klant en dan zelf te horen, dat door dezen 3 pond vis was besteld en nu werd geleverd. Het mocht niet baten. Hij ging op de bon.

Want Burgemeester en Wethouders hadden op grond van de politieverordening een schema ontworpen voor de regeling van het venten. De stad werd in wijken verdeeld. Voor iedere wijk werd een vishandelaar aangewezen. Ieder ander werd uitgesloten. De vishandelaar mocht ook zijn vaste klanten niet meer bedienen.

Dát was de introductie van het behoefte-element in het distributie-systeem.

Dit was het treffen van een ordeningsmaatregel op grond van een politieverordening, welke daartoe niet diende.

Daarom was het een kwestie van „détournement de pouvoir”.

Beklaagde legde een lijst over met 80 handtekingen van vaste klanten in de voor hem verboden wijk. Hij legde voorts over de bedrijfsvergunning van zijn vakgroep.

De kantonrechter sprak vrij.

En terecht!

Raadsleden let op, dat de Colleges van Burgemeesters en Wethouders hun bevoegdheid niet overschrijden.

* * Spreiding van het bezit

Er wordt een staatscommissie ingesteld, die tot taak heeft te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn voor de bezitsspreiding.

Dit is een gelukkig initiatief.

Tot welke resultaten deze staatscommissie komen zal, dient natuurlijk te worden afgewacht. Met belangstelling zullen die resultaten ook door ons worden tegemoet gezien.

Want dat er in dit opzicht aan de maatschappij een en ander hapert is zeker.

In zijn „Civitas Humana” heeft Prof. Wilhelm Röpke zeer nadrukkelijk daarop gewezen. Ernstig waarschuwt hij tegen het steeds verder voortschrijdend proces der proletarisatie. Gestreefd moet worden naar een zo groot mogelijke spreiding van het bezit, wat de Engelsman noemt: „widely distributed property”. Alleen wanneer bezit in voldoende mate over de inwoners van een land is verdeeld, kan de individuele economische zelfverantwoordelijkheid worden gewaarborgd en vermag de burgerzin als dominerend element zich te handhaven.

Dit wordt steeds minder de algemene karakteristiek.

Karakteristiek voor de huidige maatschappij is de loonarbeider. De arbeider, die werkt in dienst van een werkgever, en deze is het, die de productiemiddelen beheerst.

Dat de loonarbeider de karakteristieke figuur geworden is wijst op een misstand in de samenleving en is een aanduiding, dat de maatschappij niet gezond is.

Dit is een der gevolgen van het industrieel kapitalisme.

Economische vrijheid en burgerzin geven niet langer den toon aan en kunnen dat niet, omdat zij, die bezitten, reeds lang zijn overstemd door hen, die niets bezitten dan hun arbeidskracht.

Er zijn te weinig vrije eigenaren.

Daarom is het een eis van goede sociale politiek, dat de spreiding van het bezit wordt bevorderd.

Bacon heeft eens gezegd: „Wealth is like muck. It is not good but it is spread”. Rijkdom is als mest. Het is alleen goed wanneer deze is verspreid.

* * Terug naar den Gouden Standaard?

Drs P. Siebesma schreef een belangwekkende brochure. „De strijd om den gulden” met als ondertitel „Critische beschouwingen over de geldpolitiek onzer regering”.

Deze brochure bevat een pleidooi voor een op den duur terugkeren tot den gouden standaard, op grond van het argument, dat de geldpolitiek zich moet richten naar een objectief gegeven en dat zij niet uitsluitend naar subjectieve inzichten mag worden gevoerd.

Toch plaatsen we een vraagteken.

Over de wenselijkheid zou nog te praten zijn.

Maar de mogelijkheid?

De gouden standaard is eene internationaal spel,

Voor de Studieclubs

1. September in het land.

Dat betekent voor de besturen onzer studieclubs: „Aan den arbeid”. Het is nu hun taak de komende winteractie te organiseren. 't Voornaamste punt is natuurlijk de studie. De eerste schets vindt men in dit nummer afgedrukt. Het is een uitermate belangrijk onderwerp, dat aangesneden wordt. Maar het is ook zeer praktisch, want het is zeer actueel. Men bestelle de brochure van Prof. Mr A. Anema bij het secretariaat.

2. Vergadering Hoofdbestuur.

Op Zaterdag 13 September kwam het hoofdbestuur in vergadering bijeen ter bespreking van de winteractie. In het volgende nummer van ons blad zullen nadere mededelingen daaromtrent worden gedaan. De volgende punten kwamen o.a. aan de orde: De jaarvergadering, de Toogdag, de statuten, de begroting, de contributie, de schetsen, de propaganda.

3. Cijfers

Het totaal aantal bij de nationale organisatie aangesloten clubs bedraagt 327, met een totaal aantal leden van 6772. Dit laatste getal is slechts bij benadering juist. Want slechts 228 van de 327 clubs voldeden aan het verzoek de gegevens te verstrekken, ondanks de herinnering die nog verzonden werd. Is dit een voorbode voor de activiteit die later zal worden ontplooid als het jonge kader de leiding der kiesverenigingen heeft overgenomen? Dat belooft dan niet veel goeds.

Voor de 99 ontbrekende clubs hebben we dus een

---

waarvan, zal het goed werken, de regels door allen nauwgezet moeten worden nageleefd.

Maar we leven nu in een ontredderde wereld.

In nog veel sterker mate dan voor den oorlog.

Nederland behoorde tot de allerlaatste landen, die in 1936 de strijd vóór den gouden standaard opgaven.

Er was geen ontkomen meer aan!

We moesten wel, want we konden niet anders!

Intussen kwamen gedurende de oorlog de plannen van Keynes en White.

Een synthese werd verkregen in de overeenkomst van Bretton Woods.

De als gevolg daarvan opgerichte wereldbank zal moeten tonen, dat zij, enigen invloed uitoefenen kan op de monetaire politiek der deelnemende landen. Zal dit experiment slagen? We moeten het afwachten.

Maar nu critiek oefenen op het monetaire technisch beleid der regering met een beroep op den terugkeer naar den gouden standaard, lijkt ons voorsnog praematuur en niet terzake doende.

Nederland kan niet op zijn eentje den gouden standaard invoeren, wanneer niet de overige partners mee doen aan het spel.

Dit is geen principiële kwestie.

Dit is een kwestie van monetaire techniek.

gemiddelde moeten aannemen en dan komen we op een cijfer van 6772 leden.

Is dit aantal voldoende?

Neen — en nog eens neen!

En daarom heeft het hoofdbestuur gemeend voor den komenden winter een bepaald doel te stellen.

Het aantal clubs moet worden uitgebreid tot 400.

En het ledental moet worden opgevoerd tot 8000.

Maar dan ook 8000 werkende leden.

Daarom is de medewerking van allen nodig.

4. De Toogdag

Wanneer de clubs voor het eerst in vergadering bijeenkomen moeten zij direct de kwestie van den Toogdag en van de daaraan voorafgaande algemene vergadering bespreken. De laatste zal belangrijk zijn, omdat daar de statuten definitief zullen worden vastgesteld. De amendementen zullen dan spoedig aan de clubs worden toegezonden. Nadere bijzonderheden zullen in het volgende nummer van ons orgaan worden medegedeeld, maar nu reeds overlegge men met elkaar en men make er propaganda voor — want de Toogdag moet slagen.

5. Goede start!

De Provincie Zuid-Holland startte reeds. Op Zaterdag 6 September werd in Rotterdam een massale vergadering belegd. De opkomst was goed. Er zat leven in. En dat is reeds veel waard. De heer Schouten sprak evenals de heer Van Ruller. Er was tevens een gemeenschappelijke maaltijd van alle deelnemers. Van deze vergadering ging kracht uit. En dat moet ook. Het was een gelukkig initiatief!

6. Het A.R.J.A.-blad. Wie helpt?

Het secretariaat van de Nationale Organisatie heeft slechts één exemplaar van het vroegere A.R.J.A.-blad en daaraan ontbreken nog heel wat nummers. Wij missen van den 1sten jaargang de nummers 2, 3, 5 en 10, van den 6den jaargang de nummers 5, 6, 7, 8, 9, 10 en 12 en van den 7den jaargang alle nummers evenals van den volgenden jaargang. Wie kan ons helpen aan de ontbrekende nummers? En wie kan ons helpen aan de volledige jaargangen? Want één exemplaar is te weinig. Er is nog al eens vraag naar vroeger verschenen schetsen. Wie helpt?

Wij rekenen op Uw medewerking
voor het slagen van het

Millioenplan

REGERING en Parlement

R. GOSKER

Het dualistisch karakter van ons staatsbestel

1. De Nederlandse staatsrechtelijke en politieke ordening, welke in 1813—1815 tot stand kwam, heeft van meet af principieel berust op de aanvaarding van het dualisme tussen de Regering enerzijds en de volksvertegenwoordiging anderzijds. Bij de grondwetsherziening in 1848 werd dit dualisme nog versterkt.

Bedreigd van de zijde des konings en van de zijde der ministers

2. Dat dualistisch karakter van ons staatskundig bestel werd echter, onder Fransen invloed telkens bedreigd door „monistische” krachten en factoren en door de misstanden, welke daarvan het gevolg waren.

- a. De „Koninklijke Besluiten Regering” van Koning Willem I.
- b. De conservatieven, vooral onder leiding van Hèemskerk, die den koning steunden in zijn streven een deel van zijn oude macht en invloed te herwinnen. De crisis van 1866—1868.
- c. Het practisch beleid van minister Thorbecke, dat er op gericht was niet den invloed van den koning te herstellen, maar het zwaartepunt van het regeerbeleid te verleggen, vooral naar den formateur van het ministerie.

Groen van Prinsterer bestrijdt dit monisme

3. Groen van Prinsterer heeft tegen deze monistische tendenzen voortdurend oppositie gevoerd. Vandaar het getuigenis van Prof. Buys: „dat niemand zozeer als Groen van Prinsterer voor de hooghouding der rechten van het parlement was opgekomen”, zowel tegen den te groten invloed van den Koning als tegen dien van den minister.

Het parlementaire monisme

4. Tegen het einde van de 19de eeuw werd de invloed van het Engelse parlementaire stelsel steeds sterker en dreigde het overwicht naar het Parlement te worden verlegd en kwam dus ditmaal het monistisch gevaar van de zijde der volksvertegenwoordiging.

De practijk in Engeland

5. Geef een korte schets van de Engelse staatsregeling. Het Parlement is baas. Het beheerst de financiën, de wetgeving, het regeerbeleid en het staatsbestuur. Het Kabinet is in feite niet meer dan een commissie, gevormd uit de Kamermeerderheid en de ministers zijn mandatarissen van de bovendrijvende partij. De betekenis van den Koning wordt steeds verder teruggedrongen. Het parlementair monisme is troef. Het Parlement is soeverein.

De invloed in Nederland

6. De invloed van het Engelse voorbeeld op Nederland.
  - a. Op de prominente figuren van het staatsrecht. Buys, Oppenheim, Struycken.
  - b. Op de practijk. De belangrijke koersverandering van den Hogen Raad, blijkens het bekende arrest van 13 Jan. 1879 over de bevoegdheid des Konings tot het uitvaardigen van Algemene Maatregelen van Bestuur.
  - c. Het standpunt van den Hogen Raad werd bevestigd bij de Grondwetswijziging van 1887.

De Antirevolutionairen opnieuw in verzet

7. Tegen dit monisme kwamen de Antirevolutionairen wederom in verzet. Telkens weer komen zij op voor het eigen recht der overheid enerzijds en voor de rechten van het volk anderzijds. De Hoge Overheid, regerende bij de gratie Gods, heeft eigen taak en bevoegdheid. Maar ook het volk heeft zijn rechten en vrijheden, en deze moeten eveneens worden gehandhaafd en gewaarborgd. Vooral is het A. F. de Savornin Lohman geweest, die zich in dit opzicht in hoge mate verdienstelijk heeft gemaakt, en voorts Van Idsinga en Mr Dr E. J. Beumer.

Wat is het resultaat van het parlementaire monisme?

8. Heeft het parlementaire monisme evenwel gebracht wat men er van verwacht heeft? De doorwerking der revolutionaire beginselen brengt practisch steeds het omgekeerde van hetgeen wordt beloofd.

In Engeland werd de „prime minister” steeds meer de centrale figuur en de invloed van het Parlement werd praktisch steeds geringer. Dit was goeddeels te wijten aan het twee partijen-stelsel, zoals dat in Engeland feitelijk nog bestaat (versterkt door het nog steeds gehandhaafde districtenstelsel en door de toepassing van het algemeen kiesrecht), het ontstaan van een onzichtbare maar machtige bureaucratie met een oppermachtigen Minister-President aan het hoofd.

De ontwikkeling tot 1940

9. Ook in Nederland werd in de periode tussen de beide wereldoorlogen de positie van het kabinet steeds sterker, maar tegenover een dikwijls innerlijk verdeeld en onmachtig parlement. Deze ontwikkeling verdiende toejuiching als reactie tegenover den vroeger te groten invloed van de Tweede Kamer en voorts hing zij samen met de natuurlijke ontwikkeling der dingen (uitbreiding der regeringsbemoeyenis, de meerdere centralisatie door de ontwikkeling der techniek, de onrustige internationale verhoudingen en de economische crisis).

De Antirevolutionairen waren steeds voorstanders van een sterke en krachtige regering — zij zijn dat nog.

Het kabinet Schermerhorn—Drees

10. Onder het Kabinet Schermerhorn-Drees werden evenwel bedenkelijke verschijnselen openbaar. Het Engelse voorbeeld werkte aanstekelijk.

- a. Men wilde het twee partijenstelsel invoeren. Een partij van den vooruitgang — en een partij van het behoud. De progressieven enerzijds en de conservatieven anderzijds.
- b. Er kwam geen nationaal Kabinet, maar een Kabinet van „Herstel en vernieuwing” (dat zich spoedig als socialistisch aandiende).
- c. Het parlement werd zoveel mogelijk buiten de zaken gehouden.
- d. Een voorlichtingsdienst werd in het leven geroepen. De radiopraatjes van de ministers over het hoofd van het parlement heen direct tot het volk gericht. Of redevoeringen op partijcongressen. Het radiobeleid stuurde in dezelfde richting. De uitbreiding van het bureaucratisch apparaat.

De nederlaag van 1946

11. Bij de verkiezingen van 1946 werd het optreden van het Kabinet Schermerhorn-Drees door de kiezers gedesavoueed. De regering trad af. Maar de formateur van het nieuwe

Kabinet-Dr Beel trad, vreemd genoeg, op als de „ware hersteller van het parlementaire stelsel”. Wat is daarvan terecht gekomen?

Het Kabinet Dr Beel

12. Niet het parlement is in zijn rechten hersteld — want de regering neemt nog steeds zeer belangrijke beslissingen buiten het parlement om en de Tweede Kamer wordt herhaaldelijk gesteld voor „een voldongen feit” zonder zelf in de gelegenheid te worden gesteld invloed op het regeerbeleid uit te oefenen. Daarentegen oefent de Partij van den Arbeid haars ondanks — gesteund door de Katholieke Volkspartij, buiten het parlement om — druk uit op de regering en de regering bezwijkt telkens voor dezen druk. Het dualistisch karakter onzer staatsregeling wordt daardoor miskend.

Maar nu is het niet het monisme van den Koning — niet dat van den minister, — niet dat van het parlement — maar het is dictatuur van een politieke partij, mogelijk gemaakt bij de gratie der Katholieken.

Onze houding

13. Welke behoort nu de houding te zijn van de Antirevolutionaire Partij?

- a. Onverzwakt handhaven haar principiële partijformatie (dus geen twee partijenstelsel en geen belangenvertegenwoordiging).
- b. Krachtig opkomen van de handhaving van het dualistisch karakter van ons staatsrecht, dat wil dus zeggen van die geheel eigenaardige verhouding tussen Regering-Kabinet enerzijds en het volk, dat zich uitsprekt in zijn orgaan, de volksvertegenwoordiging, anderzijds, want elk monisme (van den vorst, van het ministerie, van het parlement, of van een partij) is in strijd met de Nederlandse traditie.

14. Nawoord.

Deze schets is gemaakt aan de hand van het referaat van Prof. Mr A. Anema, gehouden op de partijconferentie van 11 Sept. 1946. Het betoog van den referent werd op den voet gevolgd. Daarom is zij voor den inleider ook gemakkelijk te behandelen. Het onderwerp is hoogst belangrijk en het verdient daarom aanbeveling, dat het door de Jongeren Studieclubs wordt behandeld. Zeg nu niet dat het te moeilijk is, want wanneer onze jongeren werkelijk iets willen begrijpen van de politiek in dezen tijd, dan moet dit onderwerp ernstig worden bestudeerd. Het referaat is in druk uitgegeven en bij het bureau Centraal Comité verkrijgbaar. Kosten f 0.45.

Ons Onderling Gesprek

N. VAN DER BRUGGE

Onze houding inzake de Leerplicht

Van den Heer H. O. te B. (Gr.) ontving ik een uitvoerig schrijven over onze houding inzake de Leerplicht.

Over dit onderwerp schreef ik in het nummer van 16 April j.l. naar aanleiding van een ingekomen vraag van de Arja te A. (Gr.) De Heer O. behoort tot de oudere garde. Ik leid dit af uit zijn mededeling dat hij in 1912 op verzoek in zijn gemeente een onderzoek instelde naar de heffing van schoolgelden en ik concludeer dankbaar, dat ook ouderen belangstellen in het onderling gesprek der jongeren.

De Heer O. wijst erop, dat de morele en de wettelijke leerplicht scherp onderscheiden moeten worden en vervolgt met op te merken, dat de gehele rechterzijde in 1901 tegen het ontwerp-leerplichtwet van Goeman Borgesius stemde. De tegenstand was zo groot, dat wanneer Graaf van Bylandt geen ongeluk met zijn paard zou hebben gehad, het wetsontwerp zou zijn verworpen. Het ten grondslag liggende beginsel van den almachtigen staat was verkeerd. De Overheid poogde niet enkele schuldigden te treffen, doch plaatste alle ouders onder curatele. In onze kringen was dit overbodig, want de schoolgeldheffing voor het bijzonder onderwijs bevorderde de waardering der school zeer. Naar de Schrift is de Overheid er tot straf voor de kwaden, doch die het goede doen zullen lof van haar hebben. De Leerplichtwet beschermt niet het volksleven, doch leidt het. We hebben ons bij de onder curatele stelling neergelegd. De „klasse-schoolmechaniek”, waarbij alle leerlingen hetzelfde tempo moeten houden, heeft de onderwijzers met de Leerplichtwet verzoend. De Heer O. vervolgt, met de erkenning dat de Overheid in deze een taak heeft door de bescherming van het verwaarloosde kind. Mogelijk zou een oplossing liggen in een bepaling, dat men ondér de wet valt, wanneer meer dan een bepaald aantal schooltijden verzuimd worden.

Ik moge beginnen met op te merken, dat we goed moeten onderscheiden tussen de A.R.-opvatting inzake den leerplicht en den strijd rondom de Wet Borgesius in 1901. De beoordeling van een wetsontwerp hangt af van bepaalde situaties en niet alleen van den inhoud.

Inderdaad is er verschil tussen morele en wettelijke leerplicht. Onder de eerstgenoemde verstaan we de innerlijke overtuiging, dat het ontvangen van onderwijs door kinderen noodzakelijk is en de ouders daartoe hun medewerking moeten verlenen. De wettelijke leerplicht is het bevel der Overheid de kinderen onderwijs te doen ontvangen. Nalatigheid is strafbaar.

De oorspronkelijke vraag door de Arja te A. (G.) gesteld, was of de Anti-Revolutionaire Partij ten

opzichte van den wettelijken leerplicht van standpunt is veranderd.

Daarop moet het antwoord ontkennend zijn.

Ik meen te mogen zeggen, dat in onzen kring nimmer ontkend is het recht der Overheid ervoor te waken, dat de kinderen een minimum van schoolkennis opdoen.

Ik vestigde er reeds de aandacht op, dat ons beginselprogramma geheel over deze materie zwijgt en men in 1929 zich in het verkiezingsprogramma tegen „uitbreiding” van den leerplicht verzet.

Vóór 1901 zijn er verschillende uitspraken van Dr. Kuyper, dat hij in beginsel geen bezwaar maakt tegen den leerplicht. Op 11 Juli 1874 schreef hij in „De Standaard”: „Op zichzelf is hij eer een deugd dan een nadeel te achten”. Echter moest dan aan vier voorwaarden worden voldaan. De consciëntievrijheid moest verzekerd worden, er moest van verwaarlozing van het kind gesproken kunnen worden, de eisen mochten niet verder dan een minimum gaan en tenslotte diende bij den vorm van leerplicht de ouderrechten te worden erkend.

Hieruit blijkt dus dat Kuyper, mits aan bepaalde voorwaarden is voldaan, voorstander is van leerplicht.

Niet te ontkennen valt het fel verzet tegen de wet van 1901, die ook thans nog geldt, maar evenzeer valt te constateren de zegen van die wet, met name voor die kinderen, wier ouders de noodzakelijkheid van geregeld onderwijs niet inzien.

In 1901 was het oprichten van bijzondere scholen zeer bezwaarlijk. Kuyper vreesde moeilijkheden voor die ouders die hun kinderen naar scholen moesten zenden in gemeenten, waar geen christelijke scholen waren. Ongetwijfeld hadden de voorstanders der wet de bedoeling de openbare school de zege te verzekeren. Niet vergeten mag worden, dat de A.R. Kamerleden zich bereid hadden verklaard, leerplicht te aanvaarden, zodra voor het bijzonder onderwijs de gelijkstelling verkregen was. De weigering, gepaard met een argumentatie der wet, die de onze niet was, is van invloed geweest op de houding van rechts in 1901. Vooral het argument, dat de ouderrechten bestonden bij de gratie van den Staat, ondervond van onze zijde zeer terecht bestrijding.

Het wil mij voorkomen, dat het onjuist is, te zeggen, dat wij ons bij een onaanvaardbare wet hebben neergelegd. De omstandigheden zijn veranderd. Aan de voorwaarden, die Kuyper destijds stelde, is in meerdere mate tegemoetgekomen. De grote bloei van het Christelijk onderwijs maakte vrije schoolkeus mogelijk, waardoor gevaar voor de vrijheid van geweten niet behoefde te worden gevreesd. Er is toch geen weldenkend mens meer, die het onthouden van geregeld onderwijs niet als verwaarlozing van het kind beschouwt. Bestond er aanvankelijk een opvatting, dat het minimum te ontvangen onderwijs door een plicht van zes jaren werd overschreden, thans zullen er weinigen zijn, die dit thans nog wensen te verdedigen.

Het argument, dat alle ouders onder curatele staan, spreekt m.i. niet sterk. In tal van wetten zijn zedelijke plichten, wettelijke plichten geworden. In

vele gevallen moet de wetgever dit doen, om het recht te kunnen bestellen. De wet is er niet in in de eerste plaats voor de „goeden”, doch voor de „kwaden” en de laatsten zijn het dan, die last van de wet ondervinden.

Ook ten aanzien der Leerplicht geldt, dat het overgrote deel der ouders het bestaan dier wet niet bemerkt.

Wil dit nu zeggen, dat er geen bezwaren meer over zijn? De uitvoering kan meer in handen der ouderkring gelegd worden. Het ambtelijk karakter moet worden prijsgegeven.

Ik' moge nog opmerken, dat bij het bepalen van onze houding onderscheid gemaakt moet worden tussen de te regelen zaak en de wijze waarop sommigen de totstandkoming motiveren. Wij hebben den maatstaf van ons eigen beginsel aan te leggen. Ten aanzien van de „klassemechanisatie” moge ik een breed antwoord schuldig blijven. Inderdaad

heeft het classesysteem nadelen. Een goed onderwijzer zal op elke leerling individueel letten. In de grotere klassen zal samenvoeging van gelijkwaardige leerlingen mogelijk zijn. Op kleine scholen, waar één leerkracht meerdere klassen heeft, zal het individuele moeilijkheden opleveren.

Voor het doorkomen der leerstof is ongetwijfeld de Leerplicht bezwaarlijk te missen.

Ik geloof niet, dat met dit antwoord alle opmerkingen zijn beantwoord. Voor bredere bestudering moge ik verwijzen naar:

Dr H. Colijn, Saevis Tranquillus in Undis, pag. 296—302.

C. Smeenk, Chr. Sociale beginselen, deel I, pag. 374—385.

Correspondentie voor de jongerenrubriek te zenden aan den heer N. van der Brugge, Hobbemastraat 124, Middelharnis.

Cultuurpolitiek en POLITIEVRAAGSTUK

J. C. HASPELS

Ziedaar twee onderwerpen welke in den gemeentelijken kring in het centrum der belangstelling staan. Het eerste onderwerp is, wat de voorbereiding der in den gemeenteraad te behandelen zaken betreft, vooral van betekenis voor onze A.R. burgemeesters, wethouders en gemeentesecretarissen.

Op dit gebied dient zich in de gemeentepolitiek het een en ander aan, ten aanzien waarvan deze functionarissen hun standpunt hebben te bepalen. Doch de bepaling van dit standpunt mag niet slechts negatief zijn, doch dient ook positief van aard te zijn.

Het politievraagstuk en de wijze waarop de organisatie der politie tot nog toe geregeld werd, heeft vooral de belangstelling der burgemeesters, die op grond van de bepalingen der Gemeentewet in hun gemeenten verantwoordelijk zijn voor de handhaving der openbare orde en rust, doch die voor een groot deel niet meer de beschikking hebben over een eigen politiekorps.

Ná het laatste K.B. tot aanwijzing van gemeenten met gemeentepolitie telt deze groep 127 gemeenten. 888 andere gemeenten hebben rijkspolitie. Vooral nu het politievraagstuk ná de bevrijding nog slechts regeling vond bij Koninklijk Besluit en dit z.g.n. Staatsnoodrecht straks moet worden vervangen door een op normale wijze, dus met medewerking der Staten-Generaal tot stand gekomen wettelijke regeling van de organisatie der politie, worden vele burgemeesterlijke hoofden en harten beroerd door het feit, dat de tegenwoordige toestand toch wel zeer onbevredigend is.

Wij hebben als dagelijks bestuur van de Vereniging van Calvinistische Burgemeesters, Wethouders en Gemeentesecretarissen „Groen van Prinsterer” hierin aanleiding gevonden een tweedaagse vergadering van deze vereniging te beleggen in het bekende conferentieoord Birkhoven bij Amersfoort.

Wij stellen ons voor dat onze leden in den voormid-

dag van Woensdag 24 September 1947 naar Amersfoort reizen en hopen dan in de middagvergadering te luisteren naar den heer Drs S. van Tuinen, burgemeester van Dokkum, die het eerste onderwerp hoopt te behandelen.

De titel daarvan luidt: Actieve cultuurpolitiek? Daarbij zal de inleider uitgaan van de volgende stellingen:

1. Ons onderwerp is actueel. De roep om actieve cultuurpolitiek is voor een deel te verklaren uit 't bankroet der moderne beschaving.
2. De uitdrukking „actieve cultuurpolitiek” als samenvatting van bepaalde politieke wensen, is zonder een nadere omschrijving niet duidelijk.
3. Onze houding t.o.v. de „actieve cultuurpolitiek” moet worden beheerst door de beschouwing omtrent de taak van de overheid. Het particulier initiatief worde niet onderschat.
4. De „politie” over gemeentelijke cultuur en cultuur in de gemeente zij actief, maar blijve typtisch bepaald door het karakter van het gemeentelijk overheidsverband.

De avond is bestemd voor een gemeenschappelijke maaltijd en onderlinge gedachtenwisseling. Dit laatste achten wij van evenveel belang als het werk, dat we in de vergaderingen verrichten.

Uitwisseling van ervaringen, kennismaking tussen geestverwante collegae enz. behoort mede tot de doeleinden welke wij met dit tweedaags congres beogen. Ook dat achten we zeer belangrijk en naar ons gebleken is, velen met ons.

In de morgenvergadering van Donderdag 25 September 1947 komt D.V. het tweede onderwerp aan de orde. Daarvoor hebben we niet een speciale inleider. De Staatsrechtelijke Commissie der Vereniging heeft een prae-advies over het politievraagstuk samengesteld, dat we spoedig hopen te ontvangen.

Het ligt in onze bedoeling, den leden tijdig van den

Wat bezielt toch

„De Zendingmensen“?

Mr K. Groen

Vele eenvoudige — en niet alléén eenvoudige — zendingsvrienden, die politiek tot de oppositie inzake de Indonesische kwestie behoren, hebben een onbehaaglijk gevoel, wanneer zij letten op de houding van een niet gering aantal zendingarbeiders met betrekking tot die Indonesische kwestie. Zij begrijpen niet, hoe deze door hen overigens hooggeachte mannen en vrouwen, wier arbeid zij altijd van harte met hun liefde, gebed en gaven hebben gesteund, ten aanzien van dit vraagstuk zonder bedenking op één platform staan met hen, die den goddelijken grondslag van het overheidsgezag verwerpen.

Dr Zuidema heeft in zijn voortreffelijke brochure over de Indische kwestie (uitgave Wever, Franeker, prijs f 1.60). blz. 47 v.v. aan dit merkwaardige en betreuenswaardige verschijnsel reeds aandacht gewijd en enig materiaal ter verklaring — overigens geenszins ter verdediging! — van die bevreemdende houding aangedragen. Hij wijst op het hoogkerkelijk en hoogmissionair denken. Inderdaad ligt hier, naar ons dunkt, de sleutel. Op den achtergrond van de houding dezer zendingarbeiders ligt de overweging, dat het Evangelie van Jezus Christus in het Oosten de beste kansen heeft, indien zijn verkondigers zich distantiëren van al wat maar zou kunnen zwemen naar Westers staatkundig of economisch overwicht. Zij moeten er voor zorg dragen in geen enkel opzicht te kunnen worden vereenzelvigd met de Westerse onderdrukkers en uitbuiters. Integendeel moeten zij zich vereenzelvigen met het Indonesisch-nationalisti-

---

inhoud van dit prae-advies op de hoogte te stellen. Deze morgenvergadering kan dan geheel worden gereserveerd voor de behandeling van dit prae-advies, waarbij we hopen op een gedachtenwisseling die leiden kan tot een eenstemmige conclusie ten aanzien van de vraag wat ons in dezen verder te doen staat.

Wij houden er ons van overtuigd, dat onze A.R. Burgemeesters, Wethouders en Gemeentesecretarissen niet gaarne deze twee dagen in Birkhoven zullen willen missen en rekenen op een flinke opkomst, een paar „goede“ vergaderingen en een gezellige kout tussen hen die in dezen tijd een moeilijke en verantwoordelijke taak hebben te vervullen en die deze taak wensen te verrichten bij het licht van anti-revolutionaire beginselen.

sche streven naar zelfstandigheid, naar 100 % merdeka. Hoe meer de Inheemsen de zendingen beschouwen als aan hun zijde te staan, des te groter is de kans, dat de prediking van het Evangelie welwillend wordt toegelaten en ontvangen.

Nu zal ieder onzer volmondig erkennen, dat een Westers koloniaal imperialisme, dat op eigen macht en voordeel bedacht is, in volstrekten strijd is met de Christelijke roeping, die Nederland jegens Indië heeft. Dat behoefden ons anti-revolutionairen niet meer te leren: Groen van Prinsterer stelde het waarachtig heil van den Javaan boven de baten van het cultuurstelsel, en dat waarachtig heil zag hij in de onbelemmerde verkondiging van het enige, dat zowel voor den Javaan als voor ons van node is; Kuyper nam in Ons Program tot uitgangspunt, dat wij niet hebben te vragen, wat Java ons geeft, maar alleen: wat wil God dat we voor Java zijn zullen (men zie over deze uitspraak en over Groens optreden: Prof. Dr P. A. Diepenhorst's levensbeschrijving van Groen van Prinsterer, hoofdstuk XI over: G. v. P. en Indië); het was in de eerste Troonrede onder Kuyper's Kabinet, dat van Nederlands plicht tot een staatkunde van zedelijke roeping in Indië werd gewaagd; en ook Dr Colijn heeft, o.a. in zijn vervolg op Koloniale vraagstukken van heden en morgen en in Saewis, warm het pleit gevoerd en voor de zending en voor de opvoeding tot zelfstandigheid van de Indische volken, **onverschillig** wat daarvan de uitkomst zou zijn (Saewis, blz. 540 v.v.), al hoopte hij daarbij uiteraard op behoud der eenheid van het rijk.

Maar, al verschilt geen goed antirevolutionair in dit opzicht van de zendingmensen, daarom moet evengoed hun eenzijdig gericht zijn op wat, naar hun mening, in het belang der doordringing van het Evangelie is **onvoorwaardelijk worden afgekeurd**.

Want hetgeen daaruit voortvloeit, te weten hun partij-kiezen vóór de Repoebliek, brengt hen in strijd met den Bijbelschen eis der gezagshandhaving, „opdat de ongebondenheid der mensen bedwongen worde en het alles met goede ordinantie onder de mensen toega, tot welk einde onze goede God de Overheid het zwaard in handen heeft gegeven tot straffe

Herverkaveling van **WALCHEREN**

Mr W. RIP

Voor vele lezers van „Nederlandsche Gedachten” zal reeds de titel van dit artikel enige toelichting behoeven. Wat is herverkaveling? Wij zullen trachten op deze vraag in 't kort een antwoord te geven.

Bij de Tweede Kamer is ingediend een ontwerp-herverkavelingswet Walcheren. Deze wet heeft ten doel mogelijk te maken dat het herstel van Walcheren benut wordt voor een betere indeling van de cultuurgrond en een sanering der kleine bedrijven.

Een ieder weet dat in Walcheren grote schade is aangebracht aan de dijken, de wegen, de huizen en het land. Voor een gedeelte is deze schade reeds weer hersteld.

Dit laatste geldt echter in slechts geringe mate voor de wegen en de cultuurgrond. De wegen zijn slecht, vaak te smal en bochtig. Het moderne verkeer eist betere wegen. Het land is op sommige plaatsen weggespoeld en de sloten

zijn in andere delen van Walcheren dicht-geslipt.

Voorts is bekend dat de vorm van talrijke percelen land te wensen over laat.

Reeds werd in ons land — en ook thans nog — veel gebruik gemaakt van de ruilverkavelingswet. Deze wet regelt de ruiling van kavels (percelen grond) met inachtneming van een bepaalde procedure. In een gebied waar een ruilverkaveling wordt uitgevoerd, wordt eerst de oude toestand vastgelegd, worden de gronden geschat, een nieuw plan van verkaveling opgemaakt, een stemmingsvergadering onder de ingelanden gehouden enz. Na de uitvoering van de vereiste werken heeft dan de toedeling van nieuwe kavels plaats. De kosten worden in de vorm van een ruilverkavelingsrente ten laste van de eigenaren gebracht.

Er zijn voorbeelden van dat een eigenaar die

---

der bozen en bescherming der vromen” (Ned. Gel. bel. art. 36).

Wie het belang der Evangelie-prediking, zoals hij dat ziet, verheft boven Gods stellige gebod tot gezagshandhaving, overtreedt het woord, volgens hetwelk gehoorzamen beter is dan slachtoffer (1 Sam. 15 : 22). Om het scherp te zeggen: niet de verbreiding van het Evangelie is hoofdzaak — daarvoor opent God zelf wel wegen en middelen, — maar de gehoorzaamheid aan Gods uitdrukkelijke geboden, want de verborgen dingen zijn voor den HEERE, onzen God, maar de geopenbaarde zijn voor ons en voor onze kinderen, tot in eeuwigheid, om te doen, al de woorden dezer wet (Deut. 29 : 29). Onder die wet valt ook het vijfde gebod! En dat kan nooit in strijd komen met het zendingsbevel. Dat zendingsbevel is zelf een van de geopenbaarde dingen, maar God zal zelf wel zorgen, dat door onze handhaving van het vijfde gebod de uitbreiding van Zijn Koninkrijk niet wordt belemmerd.

Veeleer zal ze er door worden gewaarborgd! Daarvan levert Indonesië heden ten dage de voorbeelden. Sprekend is dat van de 1800 Niassers in Tandjoeng-Basoeng op Sumatra,

over wie majoor-veldprediker Ds A. B. C. Hofland schrijft in De Rotterdammer van 25 Augustus j.l. Na de capitulatie der Japannezen begon daar de vervolging dezer Christenen door de Repoebliek: kerkdiensten en doopsbedieningen werden verboden en het dorp werd een interneringskamp voor alle Christen-Niassers uit de omgeving, van de 4000 bleven er slechts 1800 over, in voddën en boomschors gekleed en vol zweren. Na twee jaren werden ze verlost door onze militairen. En zullen we ooit den Christen-moord in Depok vergeten? Daar kwamen de Nederlandse militairen te laat. Natuurlijk is een „verklaring” gauw genoeg te vinden: deze Depokkers en die Niassers werden niet vermoord en geterroriseerd, omdat ze Christenen waren, maar omdat ze pro-Nederlands waren! Wat in die „verklaring” juist mocht zijn bewijst dan in elk geval, dat Christenen voor de Repoebliek uit nationaal oogpunt verdacht zijn. Daar kan geen zending iets aan doen, evenmin als aan den fanatieken haat van het Mohammedanisme jegens het Christendom. De van een oogpunt van gehoorzame christelijke politiek uit gederailleerde zendingsmensen wedden bovendien op het verkeerde paard. Dubbele tragiek.

in het blok zijn land in dertig of meer percelen overal verspreid had, na de verkaveling zijn land in twee of drie kavels bijeen krijgt. Het behoeft geen betoog dat dit de zo noodzakelijke rationalisatie van het boerenbedrijf zeer ten goede komt.

Het ontwerp-herverkavelingswet Walcheren heeft echter verdergaande bedoelingen. Behalve dat de ruilverkavelingsprocedure, welke in dit ontwerp belichaamd is, sneller verloopt dan bij gebruikmaking van de ruilverkavelingswet 1938, wil men ook het boerenbedrijf in Walcheren saneren.

De Staat geeft — aldus is de motivering — grote sommen uit voor het herstel van Walcheren. Maar dan mag dat niet tot gevolg hebben dat dezelfde onjuiste toestand weer terug keert. Er zijn in Walcheren een groot aantal bedrijfjes die geen levensvatbaarheid bezitten en die moeten nu meteen worden gesaneerd.

Hoewel het bestek van dit artikel niet toelaat in details te treden, moeten wij toch wel even wijzen op enkele belangrijke punten in dit ontwerp van wet.

Er zal dan gelegenheid worden geschapen om het land, dat men in Walcheren in eigendom heeft, niet langer zelf te gebruiken, maar elders, — b.v. in den Noord-Oost-Polder — een ander, wellicht groter, bedrijf te pachten. Of ook een pachter in Walcheren laat zijn gepachte land schieten met hetzelfde doel. Het vrijgekomen land kan dan ten overstaan van de in te stellen herverkavelingscommissie aan een ander worden verpacht. Het eerst zullen daarvoor in aanmerking komen diegenen die een bedrijf exploiteren dat te klein is.

Op deze wijze kan dus de gemiddelde bedrijfs-grootte in Walcheren stijgen.

Wij gaan nu voorbij aan allerlei vragen die bij de uitvoering zullen rijzen. Zo of niet een deel van de kleine bedrijven gehandhaafd moet blijven omdat daarop een zeer intensieve cultuur wordt uitgeoefend of omdat de nevenbestand deel van zijn bestaan exploiteert. Voorts of de aanbidding van ander — buiten Walcheren gelegen — land wel zo concreet zal zijn, dat vele Walcherse boeren zich vrijwillig voor overplaatsing zullen aanmelden.

Wij laten dit alles rusten.

Wel is er aanleiding om er op te wijzen, dat het ontwerp in art. 46 zo nodig **dwingend** wil optreden teneinde bij onvoldoende animo sommige boeren niet langer in de gelegenheid te stellen hun land- of tuinbouwbedrijf op

Walcheren uit te oefenen. De samenstellers van de wet hopen en verwachten wel dat van deze bevoegdheid geen gebruik gemaakt zal behoeven te worden, maar de bevoegdheid wordt gevraagd. In dezelfde lijn ligt de bevoegdheid om eigenaren die niet bereid zijn — nadat hun land pachtvrij is geworden — aan een door de commissie aangewezen landgebruiker te verpachten, deze daartoe te dwingen. En tenslotte is het ook mogelijk volgens het ontwerp — om een eigenaar-gebruiker te verplichten een deel van zijn land aan een ander te verpachten, indien dit met de plannen der herverkavelingscommissie overeenkomt.

De betekenis van de beginselen, die achter deze bepalingen steekt, strekt zich verder uit dan de grenzen van het eiland Walcheren. Overplaatsing van boeren tegen hun wil, pacht dwang en dwangpacht zijn zeer ingrijpende maatregelen.

In het Nederlandse Juristenblad van 31 Mei j.l. wijst Mr van Deinse reeds op de aantasting van het eigendomsrecht en de uitholling van de wilsovereenstemming, nodig bij het sluiten van een pachtovereenkomst.

Hoezeer wij ook voorstander zijn van de noodzakelijke ruilverkaveling en sanering van Walcheren, deze bevoegdheden gaan ons te ver.

Verkeerd conservatisme mag niet in staat zijn een verantwoorde verbetering in de cultuurtoestand in Walcheren te verhinderen.

Doch te diep ingrijpende maatregelen gaan in een richting die wij met het oog op de juiste verhouding tussen Staat en Maatschappij, publiek- en privaatrecht en gemeenschaps- en individueel belang niet willen.

Er zal nog wel gelegenheid zijn om op dit vraagstuk der actieve grondpolitiek eens nader terug te komen.

**Doet mee
Werft een abonné**

**Als het kan
twee!**

Voor hen, die ons blad nog niet lezen

Wij zonden U reeds eerder een nummer van Nederlandsche Gedachten ter kennismaking. Wij doen dit andermaal.

Ten eerste opdat U kennis kunt nemen van het belangrijke artikel van den Heer Schouten hetwelk handelt over de huidige moeilijkheden in de antirevolutionaire Partij. Het is van betekenis, dat dit artikel in brede kring wordt verspreid.

Maar anderzijds ook, opdat U zich zult abonneren op ons blad, want alleen wanneer het aantal lezers wordt uitgebreid zal ons blad aan zijn doel kunnen beantwoorden.

U stelt toch belang in het wel en wee der antirevolutionaire Partij? U leeft toch mede met den strijd die door haar wordt gestreden? Haar strijd is toch ook Uw strijd?

Daarom moet U zich abonneren.

Doe het nu!

Voor den lopenden jaargang wordt f 1.— in rekening gebracht. Dit bedrag wordt voldaan tegelijk met de betaling van den volgende jaargang (1948) zodat voor de eerste maal een kwitantie van f 4.— inplaats van f 3.— wordt aangeboden.

Ik geef mij op als abonnee van Nederlandsche Gedachten met ingang van heden

Naam .....

Adres .....

Woonplaats .....

Uitgaven

van het

Centraal Comité

- No. 1 Politieke rondblik, Prof. A. Anema ..... f 0.45
No. 3 Bedrijfsorganisatie, M. Ruppert ..... f 0.45
No. 4 Christelijke Staatkunde, Prof. I. A. Diepenhorst f 0.95
No. 5 Je Maintiendrai, J. Schouten ..... f 0.25
Alleen voor no. 5: bij 10 stuks tegelijk f 0.20

Voorts zijn verkrijgbaar:

- No. 6 Het Program van Beginselen ..... f 0.02^{1/2} per stuk
bij 100 exemplaren f 2.—
No. 7 Model-reglement van een Kiesvereniging ..... f 0.40
No. 8 Model-reglement van een Centrale
Kiesvereniging f 0.40
No. 9 Model-reglement van een Dorpskiesvereniging f 0.40
No. 10 Leidraad voor huisbezoekers, C. van den Heuvel f 0.15
No. 11 Verslag buitengewone Deputatenverg. 23 Jan. '46 f 0.20
No. 12 Bij de Stembus van 1946 (bevat: statuten - begin-
selprogram - program van actie en toelichting) f 0.25
No. 13 Dr H. Colijnnummer
van Nederlandsche Gedachten f 0.15
bij 10 exemplaren f 0.10

Alle bestellingen gaarne door middel van overschrijving op gironummer 89.673
ten name van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen
te Den Haag, Dr Kuyperstraat 3

Moet per kwitantie worden gedisponeerd, dan wordt f 0.30 extra in rekening gebracht

NEDERLANDSCHE

GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

INHOUD

van dit nummer:

Mr J. A. DE WILDE	De 16e September.
— —	De Troonrede.
— —	Toekomstprogram.
— —	Sober en somber.
— —	Uit de Partij.
— —	Van de Redactie.
J. C. HASPELS	De gemeentelijke indeling.
Mr K. GROEN	Nationalisatie in Engeland.
F. P. FUYKSCHOT	De Vakverenigingsvrijheid.
D. W. ORMEL	De weg tot welvaart.
A. R. DE KWAADSTENIET	Te grote bemoeizucht van het centraal gezag. De Jongeren Studieclubs.
— —	Verslag Hoofdbestuursvergadering A.R.J.O.S.
S. WILLEMSE	In Hoc Signo Vinces.
H. D. W. BOVEN	De Studie.
N. v. d. BRUGGE	Ons Onderling Gesprek.

De zomer is voorbij!

De herfst is begonnen!

Nu ook aan het werk!

Allereerst voor het miljoen!

Niet talmen — niet aarzelen — niet wikken niet wegen.

De handen uit de mouw. De stad, de gemeente wordt in rayons verdeeld. Voor ieder rayon gaan twee man op stap. Al onze geestverwanten worden persoonlijk bezocht. En vergeet dan niet tegelijk nieuwe leden te winnen!

• Want de verwezenlijking van het miljoenplan is niet maar een kwestie van geld. Het gaat om de versterking van het kader.

Er moet nieuw leven komen in de kiesverenigingen.

Het ledental moet worden uitgebreid.

De belangstelling geprikkeld.

Alleen een goed georganiseerde Antirevolutionaire Partij is straks in staat bij de verkiezingen tot het Nederlandse volk te gaan.

Eerste doel van de propaganda is

„VERSTERKING VAN HET KADER”.

En nevéndoel is „het miljoen”.

De mate waarin het miljoenplan slaagt is aanwijzing voor de activiteit onzer kiesverenigingen. Het miljoenplan is slechts middel tot een hoger doel.

Vergeet dat niet!

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek, Prof Mr A. M. Donner, Mr W. Rip. Ad. Kuiper, J. Schipper, Dr F. L. van Muiswinkel, Mr K. Groen, van Ruller.
Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G. Scholten, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand — Redactie-adres: Dr Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935 — Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht, Telefoon 11811, Giro 267122
Prijs per abonnement f 3.— per jaar

Mr J. A. DE WILDE

De 16e September

Wat zou het een heerlijke dag zijn geweest, deze zomerse zestiende September, als de Koningin in haar „gouden koets” van het Paleis naar de Ridderzaal was gereden, vergezeld van het prinselijk paar. Wat zou het voor Hagenaar en buitenman een weelde zijn geweest, als zij de vertegenwoordigers des volks in groot tenue zich naar het unieke Binnenhof hadden zien begeven. Hoe plechtig en opwekkend zou tussen de gebouwen van de Eerste en Tweede Kamer de muziek hebben geklonken, als de Koninklijke stoet op die historische plaats zou zijn verschenen.

Niets daarvan.

Ten gevolge van een lichte ongesteldheid was de Koningin verhinderd zelve de zitting der Staten-Generaal te openen. De Minister-president zou het doen.

Geen uniformen en gala-kleding. De meeste heren in het zwart. Niet weinigen zelfs dat niet. Alles heel gewoon.

De sprake van een onvergetelijk verleden kwam alleen van het gebouwen-complex van het Binnenhof zelf en van de imponerende Ridderzaal. Toch werd nog enige nuance in het dood-nuchtere gebracht door de aanwezigheid van enkele heren uit Ned. Indië, o.a. de President van den staat Oost-Indonesië en de Sultan van Pontianak.

Overigens paste heel deze entourage bij het stuk, dat de Minister-president niet van den

troon, maar vóór den troon staande, voorlas.

De algemene strekking van deze openingsrede was niet opwekkend.

Integendeel. Met betrekking tot het allesbeheersende vraagstuk, het Indische, moest teurstelling over den loop van zaken worden uitgesproken. Verleden jaar werd met zekeren ophef een ontwerp van wet tot instelling van een Commissie-Generaal aangekondigd, o.a. met het doel om de Rijksconferentie voor te bereiden! Er is niets van terecht gekomen. De Commissie-generaal is wel benoemd; maar welk positief resultaat heeft zij tot stand gebracht? Onder leiding van iemand als prof. Schermerhorn was er ook niet veel van te verwachten. Men vraagt zich af, of deze Commissie-generaal thans nog wel enig recht van bestaan heeft

We vernamen nu, dat er een voorstel wordt voorbereid, dat ten doel heeft de mogelijkheid te openen de nieuwe staatkundige structuur van het Koninkrijk spoedig een wettijken grondslag te geven. Maar inmiddels gaat men kalm door met het creëren van posities, die in flagranten strijd zijn met de bestaande wetgeving en stelt men de Staten-Generaal en het volk telkens voor voldongen feiten. De Regering heeft nu net zo lang gemanoevreerd, dat de Veiligheidsraad er zich mee is gaan bemoeien, en hoewel zij de competentie van dien Raad uitdrukkelijk ontkent, voert zij prac-

De minister-president, Dr L. J. M. Beel, heeft bij de opening van de Staten-Generaal de volgende rede gehouden:

Leden der Staten-Generaal,
Hare Majesteit de Koningin heeft mij opgedragen deze zitting van uw hoge college te openen, en mij gemachtigd daarbij voorlezing te doen van de rede, die Hare Majesteit voornemens was uit te spreken. Hoewel in de ruim twee jaren, die ons scheiden van den dag der bevrijding, het beeld van ons land, dank zij de toenemende krachtsinspanning van ons volk, alom zichtbare, gelukkige veranderingen heeft ondergaan, moeten wij iederen stap op den weg vooruit nog steeds bevechten tegen een stroom van nationale en internationale moeilijkheden, die nauwelijks in kracht vermindert.

De verbetering, die verleden jaar kon worden aangewezen in de ontwikkeling der gebeurtenissen in Indonesië, ondervond ernstige belemmeringen. Wel is waar zijn verdere schreden gezet op den weg naar de verwezenlijking ener nieuwe rechtsorde, steunend op het beginsel van vrijwillige samenwerking. De staat Oost-Indonesië kwam tot stand. West-Borneo en andere delen van den Archipel werden erkend als zelfstandige gebieden met een eigen bestuur. Het stemt tot vreugde, dat een vertegenwoordiger uit Indonesië, met den

heer president van den staat Oost-Indonesië aan het hoofd, zich thans in Nederland bevindt, ten einde de wederzijdse goede verstandhouding te versterken.

Helaas echter heeft de verhouding tot de republiek zich in ongunstigen zin ontwikkeld. Langen tijd mochten wij de hoop koesteren, dat het bereiken van een overeenkomst met haar ook in dit Indonesische gebied den terugkeer zou inluiden van recht en veiligheid en een belangrijke schrede op den weg naar de nieuwe rechtsorde. Het zal ook u ten diepste hebben teleurgesteld, dat zulks niet het geval bleek en dat de moeilijkheden zich hier veeleer hebben toegespitst. Deze toespitsing heeft offers en leed gebracht. Ere zij hun, die voor, tijdens en na het politieel optreden onzer krijgsmacht hun leven gaven, en vertroosting moge de bevolking dezer gebieden vinden, die onder leed gebukt gaat. Een voorstel, ten doel hebbende de mogelijkheid te openen de nieuwe staatkundige structuur van het Koninkrijk spoedig een wettelijke grondslag te geven, wordt voorbereid. Op korten termijn zullen vertegenwoordigers van Suriname en de Nederlandse Antillen tot een ronde-tafelconferentie worden samengeroepen, een commissie van voorbereiding daartoe is reeds geïnstalleerd.

De ontwikkeling van den internationalen toestand blijft zorgelijk. Hoewel in het afgelopen

tisch de besluiten van dien Raad uit. Het is alles zo in-treurig en triest.

Wat de eigenlijke binnenlandse politiek betreft bleek uit de rede, dat de Regering op verschillende gebieden plannen in overweging heeft.

Zo mogen ontwerpen tot herziening van het ontslagrecht van werknemers en tot instelling van een overheidstoezicht op a-sociale gezinnen worden verwacht. De bijzondere rechtsprekende colleges en de tribunalen zullen geleidelijk worden opgeheven, waardoor de kosten van de rechtspraak aanzienlijk zullen worden vermindert.

Op korten termijn zal ook een voorlopige wettelijke voorziening met betrekking tot de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten worden voorgesteld. Dat is hoog nodig. De Commissie Oud, die daaromtrent moest adviseren, heeft enigen tijd geleden haar advies reeds uitgebracht.

Het beroep en de titel van „architect” zullen beschermd worden. Tot heden toe kon ieder,

ook al kan hij nog geen spijker in een plank slaan, zich „architect” noemen.

In één adem wordt verder meegedeeld, dat er een regeling van het radiovraagstuk zal komen. Hoe die er uit zal zien, wordt niet gezegd. Er wordt zelfs niet op gezinspeeld.

Dat de productiviteit van ons land moet worden verhoogd en dat de voedselpositie ernstige zorg baart, wisten we reeds. Het komt er nu maar op aan, welke maatregelen de Regering zal heffen, om verbetering tot stand te brengen. Gelukkig mochten we ook horen, dat — waar zulks toelaatbaar is naar vereenvoudiging der overheidsbemoeiing met het bedrijfsleven zal worden gestreefd. Als dit streven door de Regering ernstig wordt opgevat, kan o.i. op deze manier wellicht ook de welvaart worden bevorderd.

In dit verband is het ook belangrijk, dat de indiening van een wetsontwerp op de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie wordt aangekondigd. Wij hebben op dit gebied meer vertrouwen in minister Huijsman dan in Minister Vos.

jaar een aantal vredesverdragen is tot stand gekomen, verkeren de besprekingen over den vrede met Japan nog in een voorbereidend stadium, terwijl het Duitse vraagstuk, voor Europa van zo overheersend belang, nauwelijks nader tot oplossing is gebracht.

Het beleid der regering met betrekking tot de Verenigde Naties blijft beheerst door het streven naar het bevorderen van goede internationale verhoudingen. Het valt te betreuren, dat het optreden van den Veiligheidsraad er in het algemeen nog slechts weinig toe heeft bijgedragen om de bestaande onzekerheid te verminderen. Ondanks het gerezen meningsverschil nopens de bevoegdheid der Verenigde Naties in de Indonesische kwestie, bleven de internationale betrekkingen van vriendschappelijken aard.

Het stemt tot bijzondere voldoening, dat de bestaande hartelijke verstandhouding met België op velerlei gebied nog is verdiept.

Met grote waardering mogen de diensten worden herdacht, die zowel Marine als Landmacht bewijst bij het herstel van de rechtsorde in Indonesië.

De toestand van 's lands financiën eist, dat ook de uitgaven voor onze krijgsmacht zo beperkt mogelijk worden gehouden. Dit zal er ons toe dwingen vooreerst geen meerdere taken voor deze krijgsmacht op ons te nemen en vervolgens, zoveel

De Regering wil ook de rationalisatie in het landbouwbedrijf gaan bevorderen. Zij heeft daartoe een schema van zes jaren opgesteld. Met belangstelling zien wij de indiening van een daartoe strekkend ontwerp tegemoet. Of de boeren er beter van zullen worden, moeten we afwachten.

Enige weinige regels worden gewijd aan het allerbelangrijkste woningvraagstuk. In welken geest de Regering van plan is dit probleem tot oplossing te brengen, deelt zij niet mede. Wel zegt ze met nadruk, dat in een bouwprogramma de woningbouw op de eerste plaats zal staan. Op sociaal terrein komt er een ontwerp-wachtgeld en werkloosheidsverzekering, terwijl er blijkbaar ook grootse plannen bestaan tot herziening der sociale verzekering. Ook wordt het uitzicht geopend op een wetsontwerp op de bedrijfspensioen-fondsen.

Tenslotte kwam er nog een financiële moot. Buitenlandse leningen hebben ons — voorlopig — van een deviezen-crisis gered. Maar de toestand blijft precair. De Minister van finan-

als de toestand in Indonesië zulks toelaat, haar taak over te dragen aan burgerlijke gezagsorganen aldaar.

Deze beperkingen zullen tot geleidelijke, doch zeer aanzienlijke vermindering der personele sterkte voeren. Maatregelen worden getroffen om den mannen, die hierdoor, alsmede door de aflossing der thans in Indonesië vertoevende militairen, vrijkomen, den terugkeer in de burgermaatschappij te vergemakkelijken.

Het verlangen naar vernieuwing doet ook zijn invloed gelden op het rechtsleven.

Voor de samenstelling van een nieuw Burgerlijk Wetboek is een opdracht verleend. De voorgenomen hervorming op dit uitgestrekte gebied zal ook omvatten de wetgeving van het internationaal privaatrecht. Naast de algemene herziening van het burgerlijk recht wordt ook aan afzonderlijke vernieuwingen aandacht geschonken. Wetsontwerpen mogen worden verwacht tot herziening van het ontslagrecht van werknemers en tot instelling van een overheidstoëzicht op bepaalde gezinnen, wier onmaatschappelijk gedrag gevaar oplevert voor de samenleving.

Eerstdaags kan een wetsontwerp tegemoet worden gezien om de bijzondere rechtsprekende colleges en de tribunalen geleidelijk op te heffen

ciën zal taai vechten voor bezuinigingen. De deblokkering zal spoedig aanvangen en gelijken tred houden met de inning van de voorlopige aanslagen in de vermogensheffingen. Uit de Millioenennota blijkt, dat voor 1948, uit deze heffingen een opbrengst van drie milliard gulden wordt verwacht.

* * *

Ziehier de voornaamste mededelingen, die de Minister-president ons te horen gaf.

We zullen nu moeten wachten tot de onderscheidene wetsontwerpen zullen zijn ingediend, alvorens ons definitief oordeel daarover te kunnen vormen.

Uit den aard der zaak kan een openingsrede de onderwerpen slechts aanstippen. De uitwerking moet straks volgen.

Zooveel is wel zeker, dat het voor Regering en volksvertegenwoordiging een druk jaar zal worden en dat er — om met den Minister-president te spreken — meer dan ooit plaats is voor de bede dat Gods zegen op den te verrichten arbeid rusten moge.

en om de nog resterende berechting van politieke delinquenten aan de grondwettelijke met rechtspraak belaste organen op te dragen. Ook zal een wetsontwerp worden ingediend om een meer effectieve bestrijding van de economische delicten mogelijk te maken.

Een voorlopige wettelijke voorziening met betrekking tot de financiële verhouding tussen Rijk en Gemeenten zal op zeer korten termijn worden voorgesteld, evenals een regeling van het politie-wezen.

Een partiële wijziging van de Pensioenwet kan spoedig tegemoet worden gezien.

Als verdere schreden op den weg der vernieuwing van het onderwijs zullen u voorstellen bereikend tot herziening der regeling van het voorbereidend Hoger- en Middelbaar- en van het Nijverheidsonderwijs. Belangrijke voorzieningen vergt het Technisch Hoger onderwijs. Wettelijke grondslagen worden ontworpen voor de reorganisatie van het wetenschappelijk onderzoek, voor de Monumentenzorg, de bescherming van het beroep en den titel van „Architect”, alsook voor de regeling van het Radiovraagstuk.

Er zal worden voortgegaan met hulp aan de vrije jeugdvorming en aan de ontwikkeling en vrije ontplooiing der kunst.

De stoffelijke welvaart van ons volk kan alleen worden verbeterd, indien de productiviteit van ons eigen land omhoog wordt gevoerd. Ondanks de aandacht, die de regering hieraan blijft schenken, baart de voedselpositie in verband met de grote internationale goederenschaarste ernstige zorg. De inlevering van goederen en diensten naar het buitenland zal krachtig worden bevorderd en de economische samenwerking met de overzeese gebiedsdelen blijft een voorwerp van aanhoudende zorg. Met voortvarendheid zal gestreefd worden naar een verdere ontwikkeling van de economische unie met België en Luxemburg, zonder dat hierdoor het streven naar een nauwere economische samenwerking met andere landen wordt verzwakt. Waar zulks toelaatbaar is, zal naar vereenvoudiging van de overheidsbemoeiing met het bedrijfsleven en naar dienovereenkomstige inkrimping van het overheidsapparaat worden gestreefd. De noodzakelijke verdere industriële uitbouw van ons land zal worden gestimuleerd. Constructieve samenwerking van alle bij het bedrijfsleven betrokkenen zal door de indiening van een wetsontwerp op de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie worden bevorderd.

Voor de noodzakelijke maatregelen ter bevordering van de rationalisatie in het landbouwbedrijf is een schema van zes jaren opgesteld, dat eerlang aan de Staten-Generaal zal worden aangeboden. Op het gebied van het verkeer zijn voorstellen te wachten, betrekking hebbende op het vervoer van goederen te land en te water, zomede een wetsontwerp betreffende de zeehavens, terwijl voorts het nodige zal worden verricht om de regeling van het verkeer langs den weg wederom op wettelijke grondslagen, gelegen buiten de bezettingsperiode, te doen berusten.

Bij de verwezenlijking van een bouwprogramma,

dat op de beschikbare arbeidskrachten en materialen is afgestemd en dat de meest urgente werken zal bevatten, zal de woningbouw op de eerste plaats staan. De indiening van een wetsontwerp, waarbij een aantal onderwerpen, den wederopbouw betreffende, wordt geregeld, is binnenkort te verwachten.

De voorbereiding van een ontwerp-wachtgeld- en werkloosheidsverzekering is ver gevorderd. Van een ontwerp tot verbetering der positie van rentetrekken invaliden, weduwen en wezen kunt gij de indiening tegemoet zien.

Over de herziening der sociale verzekering is een breed overleg met de Stichting van den Arbeid geopend.

De indiening van een wetsontwerp op de bedrijfs-pensioenfondsen wordt overwogen.

De commissie ter bestudering van het vraagstuk der ondernemingsraden zal dezer dagen met haar arbeid gereedkomen.

Op het terrein der volksgezondheid worden voorbereid een nieuwe wettelijke regeling van het ziekenfondswezen en een nieuwe wettelijke organisatie der gezondheidszorg.

Met voldoening moge worden vastgesteld, dat, dank zij het verkrijgen van buitenlandse leningen, een deviezen crisis kon worden voorkomen. Niettemin blijft het welvaartsherstel bedreigd door schaarste aan buitenlandse betalingsmiddelen. Derhalve zal, naast handhaving van een scherpe controle op het deviezengebruik, alles in het werk dienen te worden gesteld om de positie van de betalingsbalans te verbeteren.

Met vasthoudendheid zal worden gestreefd naar het beperken van overheidsuitgaven, welke, hoezeer gewenst op zichzelf, toch vanwege den zorgelijken toestand van 's lands financiën niet toelaatbaar zijn of naar latere jaren behoren te worden verschoven.

De binnenkort aanvangende afwikkeling van de geblokkeerde tegoeden zal gelijken tred houden met de inning van de voorlopige aanslagen in de vermogensheffingen.

In het voorstel van wet tot regeling van de bijdragen in de materiële oorlogsschade zal tegemoetkoming worden betracht ten aanzien van voor persoonlijke of bedrijfsdoeleinden gebezigde eigendommen, waarmede vooral de belangen van minder draagkrachtige landgenoten zullen worden gediend.

Gevoegd bij de vele en grote moeilijkheden, waarmede wij zowel op het nationale als op het internationale terrein nog voortdurend te kampen hebben, zal de behandeling dezer veelheid van zaken, evenals in het verstreken zittingsjaar, grote en voortdurende inspanning van u vergen.

Op deze inspanning moge de meer dan ooit voor het slagen van ons mensenwerk noodzakelijke zegen Gods rusten.

In naam der Koningin en daartoe door Haar gemachtigd, verklaar ik de gewone zitting van de Staten-Generaal geopend.

Toekomst-program

Naar aanleiding van de Troonrede schreef „Trouw”:

„De troonrede, die toch al zelden aanleiding geeft tot veel gejuich, miste ditmaal datgene, wat haar anders toch altijd tot een luisterrijk gebeuren maakt.

Haar Majesteit de Koningin was door ongesteldheid verhinderd de rede uit te spreken en zo moesten wij ditmaal den aanblik ontberen van de Koningin te midden van Haar getrouwe Staten-Generaal, symbool van de centrale gedachte van Neerlands koningschap.

Moge de Koningin spoedig zijn hersteld van Haar ziekte.

Dit feit doet dus alle aandacht samentrekken op de rede zelf. En daar valt weinig over te zeggen. De uitbundigheid, die de eerste regeringsverklaringen na de bevrijding kenmerkte, is verdwenen. De troonrede van thans ook iets korter dan de vorige.

Haar hoofdinhoud bestaat uit een opsomming van te verwachten wetsontwerpen. In ieder geval een bewijs dat er veel werk aan den winkel is.

Minder dan ooit kan men aan de troonrede de politiek van het kabinet herkennen. Minister Beel heeft voorzeker zijn mond niet voorbijgepraat. Bij de aankondiging van wat wij te wachten hebben aan wetsontwerpen wordt

meestal eenvoudigweg het onderwerp genoemd. Meer niet. Er komt een regeling van het radio-vraagstuk. Punt. Er komt een ontwerp-publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. Punt. Een qualificatie, een aanduiding van de richting welke men uitkoerst, ontbreekt geheel. Zo is het met de meeste onderwerpen. Het geldt ook voor wat over de Indische kwestie gezegd werd. Ook dit is alles zo vlak en zo gereserveerd mogelijk gehouden. Kennelijk wordt dit punt be waard tot de komende regeringsverklaring over Indië.

Met instemming beluisterden wij de waarderende woorden gericht tot de vertegenwoordigers uit de zelfstandige Indonesische gebieden. Met instemming ook den lof, toegebracht aan onze troepen in Indië. De opmerking, dat 's lands financiën er toe dwingen vooreerst geen meerdere taken voor de krijgsmacht op ons te nemen, heeft, naar wij vermoeden, betrekking op het niet deelnemen aan de bezetting van Duitsland.

Er valt over deze Troonrede weinig anders te zeggen dan dat de regering veel op stapel heeft staan. Van veel er van wisten we dat trouwens al. Waar de Troonrede geen grondslag voor een politieke discussie is in Nederland, is er op dezen soberen opzet niet veel aan te merken. Politiek verschaft zij geen nieuwe gezichtspunten. Wij zullen om ons werkelijk te kunnen oriënteren, de regeringsverklaring over Indië, het algemeen begrotingsdebat en de ontwerpen zelf moeten afwachten”.

Sober en Somber

Het „Friesch Dagblad” gaf het volgende commentaar:

„Ondanks alle sombere gedachten, die deze Troonrede bij ons wakker roept, willen wij toch beginnen met een woord van waardering.

Verleden jaar was dit staatsstuk een lange, vermoeiende waslijst van details. Zelfs over de fietsbanden was het een en ander opgenomen. Toen was geheel uit het oog verloren, dat de Troonrede een stuk behoort te zijn van brede allure en grote lijnen. Ditmaal zijn die details weggelaten en daardoor is het stuk korter en overzichtelijker geworden.

Maar overigens — het is wel een somber stuk. Waarbij we niet uit het oog moeten verliezen, dat het voornaamste ontbreekt. Over Indië zijn slechts algemene tirades opgenomen; voor het overige moeten wij wachten op de Regerings-

verklaring. Verder moeten we afwachten, hoe deze Troonrede wordt geconcretiseerd in de Millioenennota. Morgen hopen we daarover uitvoerig te kunnen spreken.

En verder?

Wie de Troonrede leest, vindt er duidelijk het rijtje van departementen in terug. Sommige ministers delen een aantal plannetjes mee, zoals die van onderwijs. Anderen geven meer verzekeringen, dat er met vasthoudendheid zal worden gestreefd, of dat een en ander zoveel mogelijk zal worden bevorderd.

Dat streven en dat bevorderen heeft vooral betrekking op de welvaarts-politiek. De Regering zal streven, zelfs met vasthoudendheid streven naar beperking der overheidsuitgaven. Dat zegt ons veel te weinig. Dat is, ondanks die vasthoudendheid veel te slap. Wanneer de

Uit de Partij

overheidsuitgaven op den gewonen dienst nog steeds jaarlijks met vele millioenen toenemen, en de belastingdruk daarmee in overeenstemming is, dan is een andere toon en, wat meer zegt, een andere politiek nodig. Het mēs moet er in.

Waar zulks toelaatbaar is, zal gestreefd worden naar vereenvoudiging van de overheidsbemoeiing met het bedrijfsleven..... Eerst zal men dus krijgen, of de vereenvoudiging ergens toelaatbaar is. En wanneer er zulke gevallen zijn, zal er naar die vereenvoudiging worden gestreefd.

Het zijn allemaal van die slappe verzekeringen. Alle forsheid is aan deze Troonrede vreemd. Er mist in het beleid van dit kabinet al meer de principiële lijn. De P. v. d. A. wil socialisatie; er komt gelukkig niets van in. Maar ook een ferme actie tot herstel van het vrije bedrijfsleven ontbreekt.

De beschouwingen over de nationale en internationale moeilijkheden spreken overigens voor zich zelf. Niemand zal het ontkennen, dat we er slecht voor staan en dat de wereld een chaos dreigt te worden. Om maar één voorbeeld te noemen: het Duitse vraagstuk is in het afgelopen jaar „nauwelijks nader tot oplossing gebracht”.

De aangekondigde regeringsmaatregelen bevatten heel weinig nieuws. Verreweg het meeste was al bekend, of er was reeds lang om gevraagd.

Het is een tragisch verloop van de gebeurtenissen. Twee jaar geleden wilden Schermerhorn en de zijnen geen nationaal kabinet. Zij wilden geen puinruimers zijn, maar bouwers. Zij hadden zulke grote plannen. Het was alles vernieuwing wat de klok sloeg. Dit ministerie dreigt reeds onder het puinruimen te bezwijken. Alleen de Minister van Justitie heeft nog kans gezien, over de vernieuwing te praten, maar volkomen te onpas. Want de voorbeelden die hij onder vernieuwing rangschikt, hebben met de befaamde, klassieke vernieuwing van de N.V.B. niets te maken.

Of speelt door deze zinsneden een vreemde en half opzettelijke ironie?

Somber is deze Troonrede. Niet het minst, omdat het een stuk is zonder geestdrift, zonder vastberadenheid, zonder gezonde perspectieven. Tenslotte. Het Nederlandse volk heeft met leedwezen vernomen, dat H.M. de Koningin om gezondheidsredenen niet in staat was, persoonlijk de zitting van de Staten-Generaal te openen. Moge spoedig Haar een volledig herstel worden geschonken”.

1. Voor het Millioenplan.

Wanneer er nog kiesverenigingen zijn, die gebruik willen maken van de circulaire, welke door het Centraal Comité werd beschikbaar gesteld voor de propaganda van het Millioenplan, kunnen zij de benodigde aantallen daarvoor aanvragen bij het Bureau Centraal Comité. Er is nog een voorraad van deze circulaires met bijbehorende enveloppen en intekenbiljetten aanwezig. Zij worden zonder kosten beschikbaar gesteld.

2. Handleiding voor huisbezoekers.

In bewerking is een korte handleiding voor huisbezoekers ten dienste van het millioenplan. Zeer binnenkort zal deze handleiding aan de kiesverenigingen worden toegezonden. Allerlei vragen omtrent de noodzakelijkheid van het millioenplan worden daarin beantwoord en voorts worden enkele richtlijnen gegeven voor de organisatie. Exemplaren kunnen nabesteld worden bij het Bureau Centraal Comité te Den Haag à 5 cent per stuk.

3. Kadercursus.

De Kadercursus, in het vorig nummer reeds aangekondigd, zal plaats vinden op Vrijdag 24 October en Zaterdag 25 October a.s. in het Kurhaus te Scheveningen. Als sprekers zullen optreden Dr T. P. van der Gooy over „Het probleem Duitsland”, Dr A. H. A. J. S. Bruins Slot over „De Verenigde Naties” en R. Gosker over „Het Kapitalisme”.

Aan de Kamerkieskringbesturen werd reeds verzocht gemiddeld een 5-tal personen uit hun ressort uit te nodigen aan dezen kadercursus deel te nemen, waarbij rekening gehouden moet worden met het doel van dezen kadercursus, n.l. sprekers te instrueren, die bereid zijn de kiesverenigingen met een spreekbeurt te dienen. Uitgewerkte stellingen zullen zo enigszins mogelijk tijdig aan de deelnemers worden toegezonden.

4. Reglementen.

Het is niet ondienstig er nog eens op te wijzen, dat het Bureau Centraal Comité model-reglementen ter beschikking heeft voor de kiesverenigingen, die met de reorganisatie bezig zijn. Drie reglementen werden indertijd ontworpen.

a. Een reglement voor een **gewone kiesvereniging**, wanneer n.l. in één gemeente slechts één kiesvereniging aanwezig is.

b. Een reglement voor een „**gemeentelijke kiesvereniging**”. Wanneer n.l. in een gemeente meerdere dorps- of district-kiesverenigingen bestaan, vormen zij gezamenlijk dikwijls de centrale of gemeentelijke kiesvereniging. In dit reglement wordt dan b.v. ook geregeld de wijze, waarop de candidaatstelling voor de gemeenteraad kan plaats hebben.

c. Een reglement voor een „**dorps-**” of „**districts-**kiesvereniging”. De kosten van ieder reglement

bedragen f 0.40, bestellingen bij het Bureau Centraal Comité.

5. Vergadering van het Centraal Comité

Het Centraal Comité kwam Vrijdag 12 September j.l. te Utrecht in vergadering bijeen ter bespreking van enkele aangelegenheden.

De stand van het Millioenplan

In de allereerste plaats werd aandacht geschonken aan den stand van het millioenplan. Tot nog toe is door het Centraal Comité ontvangen een bedrag van f 13.501.70, waaronder een vrij groot aantal giften van particuliere personen. Afdrachten van Kiesverenigingen vonden nog niet zoveel plaats, maar nu zal dat wel beter worden. In het algemeen verdient het aanbeveling om de verkregen bedragen zo spoedig mogelijk over te maken. Het ligt in de bedoeling om regelmatig mededeling te doen van den stand, maar dan alleen van de bedragen, die werkelijk zijn ontvangen!

In dit verband kan tevens worden medegedeeld, dat gelden, van geblokkeerde rekeningen niet kunnen worden geaccepteerd. Pogingen werden door het Centraal Comité in het werk gesteld, om daarvoor de vereiste toestemming te verkrijgen, maar deze pogingen hebben niet het gewenste resultaat opgeleverd.

Financiën

De commissie tot het nazien der boeken, heeft zich van haar taak gekweten en verslag uitgebracht van haar bevindingen. De heer L. F. Duymaer van Twist heeft inmiddels de boeken overgedragen aan den nieuwen penningmeester, den heer Mr Dr E. P. Verkerk. De voorzitter sprak enkele woorden van grote waardering aan het adres van dencheidenden penningmeester. En daar was reden toe, want de heer Duymaer van Twist heeft deze functie vervuld van 1908—1947. Dat is dus niet minder dan 39 jaar.

Naar aanleiding van dit rapport werd voorts besloten, dat het Centraal Comité ook rechtspersoonlijkheid zal aanvragen. Hieraan is een juridische moeilijkheid verbonden. Het zal nu waarschijnlijk geschieden door een „stichting” in het leven te roepen. Teneinde deze zaak behoorlijk voor te bereiden werd een commissie benoemd, bestaande uit de heren: Mr J. A. de Wilde, voorzitter; Bruch, Haspels en Jansen Maneschijn.

Voorts werden enkele andere financiële aangelegenheden besproken.

Deputaten redevoeringen

In verband met het feit, dat de Antirevolutionaire Partij straks 70 jaar bestaat, werd het voorstel gedaan, alle Deputatenredevoeringen te verzamelen en ze in druk uit te geven. Daaraan bestaat wel een zeer grote behoefte. Vooral de eerste Deputatenrede van Dr A. Kuyper zijn slechts spaarzaamelijk te verkrijgen en toch is daar nog wel dikwijls vraag naar. Over de mogelijkheid van een dergelijke uitgave wordt nu met een drukker onderhandeld.

Het Propagandablاد

Het Centraal Comité besprak uitvoerig de mogelijkheid van een propagandablاد voor de Partij. Dit blad zal hoofdzakelijk korte en populaire artikelen moeten bevatten. Besloten werd dat zeer binnenkort een samenspreking plaats hebben tussen het Moderamen van het Centraal Comité en de vertegenwoordigers der Kamerkieskringbesturen teneinde het gezamenlijk eens te worden over de financiering van een dergelijk blad. Deze vergadering werd gehouden op Maandag, 29 September te Utrecht. In deze discussie kwam Friesland met een eigen plan. Nagegaan dient te worden hoe nu een en ander op de beste manier kan worden geregeld.

Contact met het buitenland

Reeds meerdere malen is dit onderwerp in de vergaderingen van het Centraal Comité aan de orde geweest. Inmiddels werden nu inderdaad enige contacten verkregen. Voor den oorlog was dit niet officieel georganiseerd. Het contact werd voornamelijk onderhouden door de heren Dr H. Colijn, Prof. V. H. Rutgers en Prof. A. Anema. Nu is het gewenst deze aangelegenheid beter te regelen en daarom werd een commissie benoemd, welke tot taak heeft te onderzoeken of in dit opzicht iets door ons kan worden gedaan en zo ja, wat dan onzerzijds dient te geschieden. Daarom werden aangewezen de heren Mr J. A. de Wilde, A. Stapelkamp en A. Warnaar.

Varia

Er waren uit den aard der zaak weer een aantal ingekomen stukken te behandelen. De Kadercursus werd geregeld, waarvoor naar de betreffende mededeling kan worden verwezen. Het moderamen vroeg machtiging van het pensioen te regelen van het personeel aan zijn bureau verbonden. De voorzitter deed mededeling van zijn artikel: „Aan onze geestverwanten” in Nederlandsche Gedachten en stelde voorts het Centraal Comité op de hoogte met het voornemen een tweetal advies-commissies in het leven te roepen, één in verband met de „generale grondwetsherziening”, welke vandaag of morgen aan de orde komt en de andere in verband met het probleem van de „rechtscheiding”, dat vermoedelijk binnen niet al te langen tijd eveneens op de agenda van de Staten-Generaal zal worden geplaatst.

Van de Redactie

Nieuwe redacteur

Door het overlijden van den heer Mr Dr E. J. Beumer was er een vacature ontstaan in de redactie van ons blad. Wij kunnen U thans berichten, dat de heer E. van Ruller nu als redactielid zal optreden. Het was n.l. steeds de bedoeling, dat in de redactie een speciale vertegenwoordiger van de Antirevolutionaire Jongeren Studieclub zou

de Gemeentelijke indeling

In den loop der jaren is zeer veel geschreven over samenvoeging van gemeenten.

Burgemeester Boot vestigt in zijn op 26 Juni 1947 op het Congres der Vereniging van Nederlandse Gemeenten, verdedigd prae-advies op dit feit de aandacht.

Wij citeren uit dit prae-advies het volgende:

„Zij die prijs stellen op de handhaving van de kleine gemeenten, kunnen zich er over verheugen, dat ongeveer de helft van de ruim 1000 gemeenten nog steeds minder dan 3000 zielen telt. De meeste van haar hebben in verhouding tot de grote gemeenten, de minste schulden en wellicht ook weer in verhouding tot de grotere gemeenten per hoofd der bevolking de laagste uitgaven voor de onderscheiden posten die op de begroting vermeld staan”.

Wanneer men met personen spreekt, die het gemeentewezen slechts volgen door het lezen van hun dagblad, zonder dat zij in enig opzicht bij het besturen van een gemeente betrokken zijn, dan ervaart men, dat zij zich vaak het aantal kleine gemeenten veel kleiner hebben voorgesteld dan het werkelijk is, terwijl de meeste out-siders zich niet realiseren dat het aantal steden boven 100.000 inwoners in Nederland slechts 9 bedraagt, waarvan slechts 3 grote steden kunnen worden genoemd. En dat zijn dan nog grote steden naar Nederlandse begrippen. Vergelijkt men de bevolkingcijfers van onze „grote” steden met die

worden opgenomen. Zoals elders in dit nummer is vermeld heeft het Hoofdbestuur eenstemmig besloten zijn voorzitter, den heer E. van Ruller, als zodanig te benoemen.

Ons nieuw redactielid heten we hartelijk welkom.

Nog een wijziging

Op de hoofdbestuursvergadering der Jongerenorganisaties werd de wens naar voren gebracht, dat voortaan de artikelen voor de studieclubs bestemd duidelijker gemarkeerd zouden worden. Aan dezen wens wordt van nu af gevolg gegeven. Alle artikelen voor de jongeren bestemd zullen geplaatst worden onder een gemeenschappelijke „headline” n.l. „Van de Jongeren studieclubs”. Het brengt echter echter dit bezwaar mede, dat men deze artikelen nu steeds op de laatste pagina's zal kunnen vinden.

van de grote steden in andere Europese landen, dan zal men onmiddellijk bemerken dat het begrip „grote stad” in Nederland betrekkelijk is. Wij willen echter er voor waarschuwen, dat we hiermede zouden bedoelen, dat dus onze steden belangrijk zouden moeten worden vergroot. Integendeel. We zijn van mening, dat naar mate de stad toeneemt in omvang het contact tussen de bevolking en het gemeentebestuur verflauwt, de belangstelling in de bestuurszaken afneemt en dus de goede Nederlandse gedachte van gedecentraliseerd bestuur aan practische betekenis gaat inboeten. Het gemeentebestuur van Rotterdam heeft getoond oog te hebben voor dit verschijnsel en tracht nu door de instelling van wijkraden de belangstelling voor de gemeentelijke aangelegenheden op te wekken.

Wij hopen met grote belangstelling deze proefneming van het Rotterdamse gemeentebestuur te blijven volgen. Het gekozen systeem kan uiteraard alleen van belang worden geacht voor grote gemeenten. In vele middelgrote en kleinere gemeenten is deze belangstelling er vanzelf.

We hebben echter in ons gemeentewezen niet alleen het vraagstuk van de grote gemeenten. Dat der kleine gemeenten is eveneens belangrijk.

We willen even laten zien hoe het met deze kleine gemeenten staat.

Nederland telde op 1 Januari 1946 1015 gemeenten, verdeeld als volgt:

Aantal zielen tot	500	21
500—	1000	102
1000—	2000	168
2000—	3000	162
3000—	5000	196
5000—	10000	189
10000—	20000	111
20000—	50000	42
50000—	100000	15
100000—	200000	6
200000 en daarboven		3
		—
		1015

Toen de Gemeentewet in 1851 tot stand kwam telde Nederland 1209 gemeenten, alzo een vermindering van 194 in ongeveer 100 jaren. Uit dit aantal opgeheven gemeenten blijkt wel, dat

de wetgever met voorzichtigheid te werk ging. De heer Boot betoogt, „dat tot de Kleine gemeenten de roepstem komt om zich staatsrechtelijk aan het heden te conformeren”. En hij vervolgt:

„Daarom dringen we ook thans, **ter wille van de zelfstandigheid der gemeente**, ter wille van een zo ver mogelijk doorgevoerde zelfwetgeving van de gemeente, aan op de instelling door de Regering en/of Gedeputeerde Staten van deskundige commissies, die in overleg met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten nagaan, welke gemeenten voor samenvoeging in aanmerking komen”.

Wij stemmen hiermede volledig in. De taak van de tegenwoordige gemeente ziet er wel geheel anders uit dan 100 jaar geleden. Ook op dit gebied heeft het leven niet stilgestaan. Daarom dient er op het gebied der gemeentelijke indeling het een en ander te gebeuren. De gemeenten mogen de zelfstandige positie die zij hebben niet prijsgeven, integendeel, zij moeten voor haar zelfstandigheid strijd voeren nu die in dit tijdperk van centralisme allerwege wordt bedreigd. De kleine gemeenten beschikken in vele gevallen niet alleen niet over de nodige kracht om die strijd te voeren, doch helaas zijn ze vaak ook niet zo strijdvaardig. Het is natuurlijk zeer wel mogelijk dat een voorzitter of een lid van een bestuur ener kleine gemeente deze opmerking niet bijzonder waarderen kan en zich deze dus niet zal behoeven aan te trekken. Wij hebben het echter over het **algemene** verschijnsel, dat de voorvechters voor de gemeentelijke autonomie in het algemeen niet gevonden worden in de kleine gemeenten.

Als voorbeeld wijs ik op het naar het algemeen oordeel der burgemeesters zeer onbevredigende resultaat van het overleg tussen Binnenlandse Zaken en Justitie op het gebied der politieorganisatie. De teleurstelling daarover is algemeen, doch zou daarvan niet veel meer blijken, indien de 127 gemeenten die gemeentepolitie hebben gekregen — waaronder alle grotere gemeenten — aan deze strijd zouden deelnemen? En toch zijn er nog 888 gemeenten die rijkspolitie hebben!!

Hoe staat het op het gebied der samenwerking? Vaak doet zich het geval voor, dat een kleine gemeente onvoldoende toegerust is om een bepaalde bij de wet aan haar opgelegde taak te vervullen. Objectief gezien, dient men dit dus op te lossen door samenwerking. Doch dan laat de praktijk zien, dat de raad van een kleine gemeente een behoorlijke mogelijkheid van sa-

menwerking afwijst, „omdat men „zelfstandig wil blijven”, niet beseffende, dat men bezig is daarmede het zelfstandig bestaan der gemeente te ondergraven.

Deze enkele voorbeelden mogen geschikt zijn om aan te tonen — we zijn dat met den heer Boot volkomen eens — dat ter wille van de zelfstandigheid der gemeente, de positie der kleine gemeenten nader moet worden bezien. Het daartoe aanbevolen middel komt tot nog toe in de praktijk, voor zover wij weten, éénmaal voor en wel in Noordholland, waar het College van Gedeputeerde Staten in 1941 een commissie instelde met de opdracht om het college van advies te dienen inzake een doelmatige gemeentelijke indeling. Daarmede is het vraagstuk ook op een ander plan gebracht. Het gaat hier niet zonder meer om de vraag welke gemeenten bij elkaar kunnen worden gevoegd. Daarbij is een ander vraagstuk betrokken van grote **practische** betekenis, n.l. dat een gemeente voorzien wordt van goede grenzen.

Ik denk nu aan een niet onvermaarde gemeente in Nederland, waar de gemeentegrens midden in een aan twee zijden bebouwde straat ligt. De ene zijde is gemeente A, de andere zijde gemeente B. De gemeentebesturen dier gemeenten hebben door een sterk verschillend huisnummerplaatje te gebruiken de bezwaren voor de praktijk enigszins trachten te ondervangen. Men denke voorts aan het geval, dat men over het gebied van de gemeente C moet gaan om vanuit B een tot die gemeente behorend „overzees gebiedsdeel” te kunnen bereiken. En zo zou ik enige tientallen gebreken der tegenwoordige gemeentegrenzen kunnen noemen. Hoofzaak blijft echter, dat men niet incidenteel, zoals tot heden geschiedde, gemeenten samenvoegt, maar een gehele provincie op grond van zekere beginselen, op goede wijze gemeentelijk indeelt. Dat is geheel iets anders dan min of meer voor de voet op samenvoegen van gemeenten, zoals in den bezettingstijd is gepoogd. Bij deze gemeentelijke indeling is met tal van factoren rekening te houden, waarbij uiteraard ook een belangrijke plaats toekomt aan de situatie ener gemeente op godsdienstig en politiek gebied.

Ook de historie mag hierbij niet worden veronachtzaamd. Maar — we zeiden het reeds — het leven staat niet stil. Eerbied voor het historisch geworden mag er ons niet toe brengen „alles bij het oude te laten”, wanneer we de overtuiging moeten hebben dat het kostbare goed der gemeentelijke zelfstandigheid wordt beveiligd door het nemen van maatregelen die de zaak der gemeenten kunnen dienen.

Nationalisatie in Engeland

Home Affairs Survey van 29 Juli j.l. geeft een overzicht van wat het Labour Kabinet in twee jaar heeft weten tot stand te brengen. Onder het hoofd „nationalisatie” worden als de voornaamste maatregelen op dat gebied de volgende opgesomd:

1. Bank of England Act, 1946. Ingevolge deze wet is het kapitaal van de Bank of England overgedragen op een „nominee of the Treasury” (d.w.z. op een gemachtigde van den staat) en wordt de bank beheerd door een directorium.
2. Cable and Wireless (radio) Act, 1946. Ingevolge deze wet wordt de Cable and Wireless Company Ltd. (N.V. Kabels en Radio) geliquideerd en deze dienst in openbaar eigendom gebracht.
3. Civil Aviation Act, 1946. Wet ter voorziening in de ontplooiing van het luchtvervoer door drie onder openbaar toezicht werkende lichamen.
4. Coal Industry Nationalization Act, 1946. Bij deze wet is de mijnindustrie in openbaar eigendom en onder openbaar toezicht gebracht door de oprichting van een Nationalen Kolen Raad.
5. Agriculture Bill (wetsontwerp). Dit ontwerp van wet strekt er toe de bij den landbouw betrokken Ministers in staat te stellen voorzieningen te treffen ten einde prijzen te garanderen en markten te verzekeren en maatregelen te nemen, die een redelijk peil van bedrijfsvoering in den landbouw verzekeren.
6. Transport Bill. Ontwerp van wet om een systeem van openbaren eigendom te vestigen voor het binnenlandse vervoer en de haveninstallaties door de oprichting van een Transport Commissie.
7. Electricity Bill. Ontwerp van wet tot het in het leven roepen van een Centrale Electriciteits Autoriteit en een aantal Streek Electriciteits Commissies om alle bevoegdheden met betrekking tot de electriciteitsvoorziening en verwante aangelegenheden over te nemen.
8. Town and Country Planning Bill. Ontwerp van wet tot vestiging van centrale en locale administraties voor „town and country planning” (nationale en streekplannen) en tot regeling van het toezicht op de ontwikkeling van en vergoeding voor onder dwang aangekocht (onteigend) land.
9. New Towns Act, 1946. Krachtens deze wet wordt een administratief en uitvoerend apparaat geschapen voor de vestiging van nieuwe steden, waardoor een betere verdeling van de bevolking en van de nijverheid zal worden verzekerd. Het werk aan de eerste nieuwe stad, Stevenage, werd aangevangen op 25 Juli 1947.

Wij hebben deze opsomming voor onze lezers vertaald om een vergelijking met Nederland mogelijk te maken. We zien dan, dat het met de nationalisatie onder Labour in Engeland nogal meevalt.

Het brengen van de centrale bank in publieken eigendom ontmoet vermoedelijk in onzen kring geen principieel bezwaar, mits waarborgen aanwezig zijn voor een **zakelijk** verantwoorde bank-politiek.

Telegraaf en telefoon zijn, als monopolie-bedrijven, hier te lande reeds lang in publieken eigendom,

evenals gas en electriciteit, meestal ook de waterleiding, alsmede de spoorwegen. De radio-zend-apparatuur behoort aan de bij de wet ingestelde Nozema.

De K.L.M. is eveneens met nauwe, onlangs nog nauwer toegehaalde banden aan den staat verbonden, hetgeen wegens haar bijzondere positie al evenzeer niet verwonderlijk is.

Staatsmijnen kennen wij reeds lang. Bevonden wij ons in Engeland, met zijn vele verwaarloosde en verouderde mijnen, in een tijdperk waarin de gehele nationale economie staat en valt met de kolenproductie, wellicht zouden wij algehele nationalisatie eveneens voor lief moeten nemen.

Maatregelen ten einde den landbouw redelijke prijzen en afzetmogelijkheden te verzekeren kennen wij reeds lang; nationalisatie is dat niet. Maatregelen ter verzekering van een goede bedrijfsvoering kunnen daartoe leiden, als een onbekwame boer wordt onteigend. Maar dat laatste is ons toch stellig te Duits! Art. 8 der Bodemproductiewet 1939, dat bovendien nog geen nationalisatie inhoudt, werkt bij ons alleen onder buitengewone omstandigheden. Haveninstallaties zijn hier te lande soms gemeenteeigendom, maar de behoefte aan naasting van al zulke installaties door de overheid is hier tot nog toe niet gebleken. Evenmin aan nationalisatie van het binnenlandse vervoer te water. Dat langs de rails is ook bij ons veelal direct of indirect publiek eigendom, hetgeen met het oog op de ermede gemoede kapitalen en met de ervoor noodzakelijke concessies historisch is gegroeid en wenselijk bleek. Hoewel wederom begrijpelijk, is het te betreuren, dat het personenvervoer langs den weg, indirect hoe langer hoe meer wordt verstatelijkt, doordat de Ned. Spoorwegen eigenaresse zijn van of grote zeggenschap hebben in vele in schijn nog particuliere vervoersondernemingen.

Op het gebied van woningbouw, onteigening daarvoor, volkshuisvesting en stedebouw, nationale en streekplannen is Nederland sinds 1900 niet achterlijk. De forse maatregelen op dit gebied in Engeland zullen zeker mede te wijten zijn aan de daar op dat gebied gegroeide toestanden, waarin nodig verbetering moest worden gebracht. Met „nationalisatie” heeft dat o.i. weinig te maken, zelfs al let men op de voor Engelse begrippen blijkbaar nogal drastische onteigeningsmogelijkheden, die de nieuwe wet bevat.

Summa summarum: het hoog opgeven over wat de Engelse socialisten op het gebied der nationalisatie reeds tot stand hebben gebracht behoeft ons niet van ons stuk te brengen. Voor en na blijft **nationalisatie** voor ons een **zaak van opportuniteit**, waarbij als algemeen **beginsel** evenwel dit blijft vooropstaan, dat het brengen van bepaalde takken van voortbrenging enz. in publieke handen alleen dan mag geschieden, wanneer de plicht der overheid tot handhaving der **gerechtigheid** onder het gezichtspunt van het **algemeen belang** daartoe noopt. Wij blijven tegenstanders van een doctrinair streven naar nationalisatie-uit-politiek-beginsel.

De Vakverenigingsvrijheid

F. P. FUYKSCHOT

„Tot de oprichting eener vereeniging wordt geene machtiging gevorderd”, aldus het eerste artikel van de Wet van den 22sten April 1855, tot regeling en beperking der uitoefening van het recht van vereeniging en vergadering.

Dat betekent: volledige vrijheid van organisatie. Zeker, maar dan volgt nog menig artikel van deze wet, waarin dit recht aan beperkingen onderhevig wordt gemaakt. In een goed-geordende democratisch ingerichten Staat behoeft dit geen inbreuk op de vereenigingsvrijheid te betekenen. De beperkingen zijn voor ons besef vanzelfsprekend: niet in strijd met de wet, geen aanranding of bederf der goede zeden, geen inbreuk of stoornis, de rechten van anderen rakende en verder enige regelen van administratieve en juridischen aard.

Dit ziet er alles zo gewoon en vertrouwd uit dat men zich nauwelijks kan voorstellen, dat daarover drie lange weken kan worden gedebatteerd.

De Internationale Arbeidsconferentie, in Juni en Juli van dit jaar te Genève gehouden, heeft echter kans gezien aan dit onderwerp een debat van drie weken te wijden.

Menigeen vroeg zich af: wat zit hier achter? Waarom hebben tegelijkertijd het Wereldvakverbond en het grote Amerikaanse Vakverbond, The American Federation of Labor, deze zaak bij de U.N.O. ahangig gemaakt, terwijl deze de behandeling van dit vraagstuk aan de Internationale Arbeidsconferentie heeft voorgelegd? Het is toch zo vanzelfsprekend, dat aan de arbeiders het recht om eigen vakorganisaties te stichten, wordt toegekend. Sedert de opheffing van het coalitieverbod, dat in de tweede helft van de vorige eeuw in alle landen haar beslag had, gekregen, is dit recht nauwelijks meer in discussie geweest.

Ongetwijfeld, in discussie was het niet meer, maar in feite heeft het coalitierecht toch gedurende de jaren van fascistisch en nationaal-socialistisch regiem een geduchten knauw gekregen. En tot op de dag van vandaag is in Spanje van deze vrijheid en dit recht weinig te bespeuren. Van Rusland zwijgen wij in dit verband maar geheel. Men moet zich eigenlijk verwonderen, dat de z.g. arbeidersvertegenwoordigers van dit land, die in het Wereldvakverbond een eerste viool spelen, eraan hebben meegewerkt, dat de vakverenigingsvrijheid tot een onderwerp van discussie werd gemaakt. Vrijheid van vakorganisatie en . . . Rusland . . . het idee alleen, deze samen aan te treffen! Maar misschien moet men zich nog meer verwonderen, dat in het langdurig debat de naam van Rusland nimmer is genoemd. Rusland is geen lid van de Internationale organisatie van den Arbeid en was dus niet aanwezig. Was het wel op de achtergrond tegenwoordig?

We zijn geneigd die vraag bevestigend te beantwoorden. De arbeidersvertegenwoordiger van Tsjecho-Slowakije maakte zich tot tolk van de Russische wensen — zonder diens naam te noemen — door voor

te stellen, de bespreking van de vakverenigingsvrijheid naar de U.N.O. terug te verwijzen. Rusland had immers tevoren in de vergadering van de U.N.O. zich verzet tegen behandeling door de Intern. Organisatie v. d. Arbeid. Het wenste een rechtstreekse uitspraak van de Economische en Sociale Raad van de U.N.O., hetgeen begrijpelijk was, gezien het feit, dat Rusland van de Int. Org. v.d. Arbeid geen deel uitmaakt.

Behalve deze enkele stem was er echter niemand, dié deze procedure wilde volgen. Men achtte o.i. terecht de Int. Org. v. d. Arbeid het lichaam om niet alleen besprekingen te voeren, maar ook om, kon het zijn, een conventie aan te nemen, waaraan de aangesloten landen zich te houden hebben en waaraan ze hun nationale wetgeving moeten aanpassen. Het bezit niet alleen een wereldwijd gezag in sociale aangelegenheden, maar beschikt ook over de „machinerie” om haar besluiten in de verschillende landen effectief te maken. De Economische en Sociale Raad van de U.N.O. bezit zulk een gezag en zulk een macht niet — althans nog niet.

De ontwerp-resolutie, verwijzende naar de verklaring van Philadelphia, waarin de vrijheid van spreken en van zich te vereenigen de hoeksteen van de vooruitgang wordt genoemd, greep terug op de grondrechten, die wij hierboven reeds noemden.

„Werkgevers en arbeiders, hetzij in particulieren of in overheidsdienst hebben zonder enig onderscheid van welken aard ook het onvervreemdbaar recht organisaties op te richten en zich daarbij aan te sluiten naar hun eigen keuze zonder voorafgaande goedkeuring”. Zij hebben het recht eigen statuten en reglementen op te stellen, hun administratie te organiseren, hun programma's te formuleren zonder tussenkomst van de zijde van overheidsinstanties. Hun organisaties mogen niet worden ontbonden. Zij mogen zich nationaal en internationaal aaneensluiten en hun rechtspersoonlijkheid mag niet aan dusdanige beperkingen worden onderworpen, dat de vrijheid van vereeniging erdoor wordt beperkt.

Ziehier in het kort de omschrijving van de elementaire rechten, die ook in onze grondwet in enigszins andere bewoordingen zijn vermeld.

Afgezien van de langdurige discussies over de procedure-kwestie, waarop wij reeds wezen, werden vele amendementen ingediend en langdurige besprekingen gevoerd over de betekenis van de bepaling dat vakorganisaties niet ontbonden mogen worden door de autoriteiten.

Wat betekent dit? Mag een land geen wettelijke bepalingen maken (zoals in onze grondwet) waarbij de rechten van anderen worden beschermd en de goede zeden worden gehandhaafd. Mag een land daartoe niet de opheffing van een organisatie gelasten? Niemand die daartegen bezwaar had.

Maar de moeilijkheid schuilt bij degenen, die dergelijke wettelijke bepalingen moeten handhaven.

Hoe gemakkelijk kan daarvan misbruik worden ge-

maakt. In den bezittingstijd hebben we daarvan wel ervaring opgedaan.

Eigenlijk hangt hier alles af van den geest, waarin de wet wordt toegepast. Het is te begrijpen, dat in een wereld, waarin heel of half autoritaire stelsels de volkeren in hun vrijheid beknotten, de vrees moet opkomen, dat misbruik van wettelijke bepalingen zal worden gemaakt.

Men zocht de oplossing in het onderscheid tussen de rechtsprekende en de uitvoerende autoriteiten. Met andere woorden, de rechter mag op grond van de wet een uitspraak doen, die de schorsing of ontbinding van een vakvereniging tengevolge heeft, maar dit mag niet maar zo door de politie geschieden.

Op deze wijze wordt wel geen absolute garantie tegen aanslagen op de vrijheid verkregen, maar wordt deze toch zo veel mogelijk gewaarborgd.

De vrijheid van vakorganisatie heeft een wijdere strekking dan het simpele recht om eigen verenigingen op te richten. Zo moet ook het recht van collectieve arbeidsovereenkomsten af te sluiten geregeld worden.

Wanneer werkgevers- en werknemersorganisaties elkander erkennen en wederzijds collectieve contracten afsluiten, is de zaak normaliter gezond. Maar bestaan dergelijke regelingen niet, dan dient de wetgever regelingen te treffen. Een paragraaf in de ontwerp-resolutie is dan ook aan deze materie gewijd.

Uitgesproken wordt:

dat een werkgever de aanstelling van een arbeider niet afhankelijk mag stellen van het toetreden of niet-toetreden tot een vakvereniging;

dat een arbeider niet benadeeld mag worden omdat hij lid of bestuurslid van een vakvereniging is;

dat hij daarvoor ook niet mag worden ontslagen;

dat de werkgever geen organisaties voor de arbeiders mag bevorderen, die onder de zeggenschap van den werkgever staan;

dat de werkgever geen arbeiders-vakorganisatie geldelijk mag steunen;

dat hij niet mag weigeren collectieve contracten met vakorganisaties af te sluiten.

Dit alles dient dan door daarvoor geëigende organen te worden gecontroleerd.

Ogenscheinlijk is dit voor ons land niet van betekenis. Wij bezitten in ons land deze vrijheid en de onderlinge erkenning is er ook, zowel bij de vakorganisaties onderling als tussen de werkgevers- en arbeidersorganisaties.

En toch zou dit in de allernaaste toekomst van betekenis kunnen worden. Wij, die niet alleen de vrijheid voor onszelf opeisen maar ook aan anderen, zij het binnen de beperkingen, die de grondwet noemt, die vrijheid willen geven, kunnen voor de vraag van de erkenning van andere organisaties komen te staan. Wij noemen b.v. de E.V.C.

Wanneer deze zich in de toekomst meer naar de in ons land geldende reformistische methoden zou willen richten, zou voor de werkgevers — maar ook voor de arbeidersvakbeweging het ogenblik kunnen komen van erkenning, hoezeer de communistische stromingen dezer organisatie ons bekend zijn. Ook met het N.A.S. (Nederl. Arbeiderssecretariaat) een anarchistische vakbeweging, was er vóór den oorlog

op sommige gebieden reeds erkenning en samenwerking.

Hier doen zich stellig vele problemen voor, maar deze zullen we niet zonder meer naast ons mogen neerleggen, met een beroep op „de regels van het spel”.

De vrijheid van vakorganisatie is en wordt steeds meer, ook in ons land, een actueel vraagstuk. Tegen monopolievorming moet ook hier worden gewaakt.

In dit verband releveren we nog een bepaling, die in de Geneefse resolutie is opgenomen en die de vrijheid om tot de vakorganisatie van eigen keuze toe te treden, in gevaar brengt.

Uitdrukkelijk wordt namelijk bepaald, dat een voorziening in een vrijwillig afgesloten collectieve arbeidsovereenkomst, waarbij het verplichte lidmaatschap van een bepaalde vakorganisatie tot voorwaarde voor het verkrijgen van een betrekking of voor het handhaven in een betrekking wordt gesteld, niet valt binnen de bepalingen van de resolutie. Dit komt eigenlijk hierop neer dat een vakorganisatie, die met een bepaalden werkgever of een bepaalde groep van werkgevers een collectief arbeidscontract afsluit, de leden van een of meer andere organisaties dwingt hun organisatie te verlaten en van de ene (gewoonlijk grootste) organisatie lid te worden, of anders hun betrekking te verliezen. Deze „closed shop”-bepaling is in lijnrechten strijd met de betuigingen in de resolutie, dat iedere arbeider „het onvervreembare recht heeft zich aan te sluiten bij de organisatie van eigen keuze”. Dit systeem wordt in Canada en in de Verenigde Staten toegepast en in Engeland is daarover een strijd ontbrand. Men ziet deze dwang niet als zodanig. Er wordt immers een stemming onder de arbeiders gehouden en de meerderheid beslist — dat is democratisch! Men ziet hier volkomen over het hoofd, dat democratie nooit kan betekenen, dat de meerderheid de minderheid dwingt tegen zijn overtuiging te handelen. In de Internationale Arbeidsconferentie is dat door schrijver dezes ook betoogd. Ook voor die arbeiders, voor wie het lidmaatschap van een bepaalde organisatie geen zaak van beginsel is, is toch de dwang om een organisatie te verlaten, aan welke men zijn vertrouwen heeft geschonken, ontoelaatbaar.

Hoeveel te meer, wanneer het lidmaatschap wél op een geestelijke of zedelijke overtuiging berust.

Deze kwestie, die vooral voor de bewoners van het westelijk halfroond van betekenis is, maar die ook in Europa reeds speelt en misschien van toenemend belang zal worden, is dit jaar nog niet tot een beslissing gebracht. Het volgend jaar zal zij weer aan de orde komen.

De resolutie heeft zich ditmaal alleen bezig gehouden met het waarborgen van het recht op de vrijheid van vakorganisatie tegenover de regeringen en de werkgevers. Zij zal zich straks moeten bezighouden met het garanderen van dit recht tegenover de arbeidersorganisaties onderling.

In de wet op de collectieve arbeidsovereenkomst in ons land is de bepaling opgenomen, dat „het beding, waarbij een werkgever verplicht wordt, arbeiders van eene bepaalde godsdienstige of staatkundige overtuiging of leden van eene bepaalde vereniging

DE WEG TOT WELVAART

Dat was toch wel een merkwaardig verschijnsel.

Aan den enen kant hebben we in den oorlogstijd herhaaldelijk tegen elkaar gezegd: „Wat worden we toch arm”. De een zei het fluisterend, de ander schreeuwde het uit, ieder deed het op zijn eigen wijze, maar het refrein was toch altijd weer hetzelfde.

En aan den anderen kant was er het vaste vertrouwen, dat na de bevrijding alles beter zou zijn dan vóór 1940. Daarbij dacht men niet alleen en wellicht niet in de eerste plaats aan stoffelijke welvaart, maar toch ongetwijfeld ook daaraan.

Die tegenstrijdigheid hebben de meesten onzer destijds niet gevoeld. Zij was ook zo gemakkelijk te begrijpen. De nood was zo hoog gestegen, dat ze a.h.w. alleen te dragen was in het vooruitzicht van een lichtende toekomst. Het was er mee als wanneer we in de felle winterkoude met onvoldoende verwarming onze verbeelding laten uitgaan naar stralende en hete zomerdagen. Hoe heter, hoe beter!

Nu staan we twee jaar achter de bevrijding en langzamerhand begint het tot ons volk door te dringen, dat het niet zo eenvoudig zal zijn om ons vooroorlogse welvaartspeil weer te bereiken. Het zal des te moeilijker zijn, waar ons land vóór den oorlog een bevoorrechte positie innam. Ons levenspeil was immers hoger niet alleen dan dat van de Balkan-landen, maar overtrof ook dat van de omliggende landen als België en Frankrijk. Eigenlijk was het een wonderland. Een land met een grote bevolkingsdichtheid, nl. 265 bewoners per K.M.². Daartegenover b.v. de Verenigde Staten met slechts 18 bewoners per K.M.². In ons land moesten dus ongeveer 15 x zoveel mensen worden gevoed, gekleed en gehuisvest van hetgeen een K.M.² van den bodem opbrengt dan in de V.S. het geval was. Waar nog bij komt, dat onze bodem veel armer is dan de Amerikaanse aan steenkolen, ijzererts, petroleum en andere delfstoffen. We zitten dus in alle opzich-

niet dan wel uitsluitend in dienst te nemen, nietig is”.

Dit sluit dus in ons land de „closed shop” uit. Elk zulk beding is nietig. Dit artikel is destijds door een amendement van den Heer Th. Heemskerk, A.R.-lid van de Tweede Kamer, met vooruitziende staatsmansblik in de wet gebracht.

ten aan den verkeerden kant. Oppervlakkig bekeken zouden we dan ook concluderen, dat ons levenspeil noodzakelijkerwijze laag zou moeten zijn. Toch was dat niet het geval. Hoe kan dit worden verklaard?

Zulk een land moet zich uiteraard erop toeleggen om zoveel mogelijk uit zijn bodem te halen. Een H.A. grond levert in den tuinbouw veel meer op dan in den landbouw. Dus: voorzover de bodem dat toelaat, zoveel mogelijk tuinbouw, waarvoor 1 H.A. reeds een bestaan oplevert, terwijl daarvoor overigens wellicht 10 H.A. nodig is.

Dan: zoveel mogelijk diensten bewijzen aan andere landen door handel, scheepvaart, zeesleepvaart etc. Vooral: vestiging van industrieën, die geen groot gedeelte van den bodem in beslag nemen en toch grote waarden voortbrengen. Eigenlijk kon onze veeteelt en pluimveehouderij ook met een industrie worden vergeleken. Het voer of de grondstoffen, waaruit het werd bereid, werden voor een groot deel ingevoerd, zoals mais en lijnkoeken. Het product in den vorm van vlees, boter, kaas en eieren, werd weer uitgevoerd.

Tenslotte droegen ook onze overzeese gebiedsdelen aanzienlijk tot onze welvaart bij. We waren zelfs zo rijk, dat we nog wat over hielden om andere landen crediet te verlenen en ons zelfs de luxe van enkele honderdduizenden werklozen konden veroorloven.

* * *

Hoe geheel anders is de toestand nu!

Een uitgeplunderd land met een ten dele verwoest productie-apparaat, het Duitse achterland voor onafzienbare tijd uitgeschakeld; geen baten meer uit de overzeese gebiedsdelen; integendeel, daaraan moeten thans grote bedragen ten koste worden gelegd in verband met militaire maatregelen.

Een totale oorlogsschade van 14,75 milliard gulden, uitgedrukt in den gulden van 1939 en van 25 milliard gulden, als we den in waarde gedaalden gulden van 1945 als waardemeter gebruiken. Overigens kan het ook een paar gulden meer of minder moeten zijn.

* * *

Dat klinkt nogal somber. Zo somber, dat gevreesd moet worden, dat dit zal leiden tot het gevoel, dat we er toch nooit meer boven op komen en al onze inspanning tevergeefs is. En dat moeten we net niet hebben. Integendeel, in het volle bewustzijn van de moeilijke positie,

waarin ons land verkeert, zullen wij alle zeilen bij moeten zetten en onze uiterste krachten moeten inspannen.

Daarom is het goed, dat we nu niet van de weeromstuit ons uit de armen van een ongemotiveerd lichtvaardig optimisme losmaken om ons in de armen van een even ongemotiveerd zwartgallig pessimisme te werpen.

Wat wordt er gedaan en wat kan er gedaan worden om Nederland weer op te stuwen in den vaart der volkeren?

De door de bevolkingsdichtheid veroorzaakte moeilijkheden doen zich met name onder de boerenbevolking gevoelen. Geen wonder: ons land zou na den oorlog het dichtstbevolkt zijn van geheel Europa en het grootste geboorteoverschot bezitten. De bevolking neemt elk jaar gemiddeld met 100.000 zielen toe. Waar moeten de boerenzonen, die niet huns vaders plaats kunnen innemen en toch zich tot het vóór-vaderlijk bedrijf gevoelen, naar toe? Verdeling van grootgrondbezit, gesteld, dat daartegen geen principiële bezwaren zouden zijn aan te voeren, zou hier geen baat brengen. Indien elk boerenbedrijf een grootte zou hebben van 10 H.A. zou er in ons land plaats zijn voor 225.000 boerenplaatsen. Er zijn er echter al 234.000. De winning van land uit water kan uiteraard geen volledige oplossing bieden.

Onze boerenzonen zullen dus moeten emigreren en in andere landen, resp. werelddelen een nieuw vaderland moeten zoeken. Helaas zijn de mogelijkheden nog beperkt. Bovendien spelen de deviezen ook hier haar rampzalige spel. Als de Nederlandse regering aan een naar Canada emigrerend gezin 5000 Can. dollars meegeeft, betekent dit, dat we onze invoer aan uiterst noodzakelijke artikelen uit dit land met dit bedrag moeten verminderen. Toch wil het ons voorkomen, dat men op dit punt niet al te karig mag zijn.

Het afzetgebied, dat met name onze landbouw vond in Duitsland, is verloren. Daarvoor moet dus vergoeding worden gezocht. In dit verband mag worden gewezen op de pogingen om te komen tot een economische unie met België en Luxemburg. Voordat zij volledig verwerkelijkt zal kunnen worden, zullen nog heel wat moeilijkheden moeten worden overwonnen. Maar toch, het begin is er, doordat aanvankelijk overeenstemming is bereikt over een gemeenschappelijk douanetarief tegenover het overige buitenland, welke echter nog door de volksvertegenwoordiging moet worden aanvaard. Dit geeft voor de toekomstige ontwikkeling moed. Economisch wordt dan een gemeenschap van 17½ miljoen mensen gevormd, hetgeen ongetwijfeld een versterking

van onze positie moet betekenen. Vooral voor onze landbouw, die compensatie moet zoeken voor het verliezen van Duitsland als afzetgebied, kan dit van grote betekenis zijn. Weliswaar was Duitsland niet al te best van betalen, maar het leverde toch altijd wat op.

Maar dan nog het grote, allerwege aangeprezen middel om tot grotere welvaart te komen: industrialisatie. Ook dat is momenteel moeilijker dan ooit. Moeten de grondstoffen uit het buitenland worden betrokken, dan levert dit al aanstonds bezwaren op, temeer, wanneer de afzetmogelijkheden nog onzeker zijn. Zijn het luxe industrieën, dan kan de vestiging verantwoord zijn, indien het fabrikaat kan worden uitgevoerd. Zijn zij echter voor haar afzet aangewezen op het binnenland, dan is de oprichting onder de huidige omstandigheden nog niet verantwoord.

Er zal in de eerste plaats moeten worden gestreefd naar de vestiging van industrieën, die noodzakelijke gebruiksartikelen leveren voor binnenlands gebruik en haar grondstoffen zoveel mogelijk uit eigen land betrekken. Daarbij denken wij in de eerste plaats aan de z.g.n. kunststoffen en plastics. Voor den oorlog kenden we al het bakeliet van Philips.

Deze ontwikkeling heeft zich in den oorlog — met name in Amerika — met kracht voortgezet. Onze chemische wetenschap heeft dus nog een achterstand in te halen, maar dit is haar wel toevertrouwd. Voor de huizenbouw liggen hier tal van mogelijkheden. Dat is maar goed ook, want als wij geheel van den invoer van hout afhankelijk zouden zijn, zou het er voorshands niet best uitzien.

In dit verband mag worden gewezen op een courantenbericht, dat de Koninklijke Shellgroep het voornemen zou hebben bijproducten van de Drentse oliewinning te verwerken tot zeep, plastics en kunstmest. Die kant moet het uit!

Men gevoelt echter wel, dat voor het „ondernemen” zijn nog iets meer nodig is, dan het beschikken over bepaalde eigenschappen als durf, energie en inzicht in de marktverhoudingen. Ondernemen wordt in veel opzichten een wetenschap, al zullen de hiervoor genoemde eigenschappen niet mogen ontbreken.

Wat dit laatste betreft mag worden gewezen op krantenberichten van den laatsten tijd, waaruit bleek, dat uitgeverijen als Elsevier en Brill pogingen aanwenden om de plaats, die Duitsland op het terrein van de productie van boeken met name van wetenschappelijk karakter, innam, over te nemen. Dat hier ondernemingsgeest moet samengaan met deugdelyk vakmanschap van het grafisch personeel, is zonder

TE GROTE BEMOEIZUCHT VAN HET CENTRAAL GEZAG

A. R. D E K W A A D S T E N I E T

Thorbecke's klacht van 1847

De klacht, dat de gemeentelijke autonomie wordt bedreigd, wordt tegenwoordig weer veelvuldig gehoord.

Nieuw is die klacht evenwel niet. Vóór den laatsten oorlog viel deze ook te beluisteren. En ook toen niet voor het eerst.

Het is dit jaar een eeuw geleden, dat de grote liberale staatsman Thorbecke in een geschrift getiteld „Over plaatselijke begroting”, felle critiek heeft geoefend over de misstanden, welke hij had waargenomen. Scherp laakte hij de te grote bemoeizucht van het centrale gezag met betrekking tot de gemeentelijke aangelegenheden en bovendien de stelselloze wijze, waarop dit geschiedde.

Er bleek in die dagen grote belangstelling te bestaan, voor hetgeen de Leidse hoogleraar te zeggen had. Op 20 Augustus 1847 zag de eerste druk van zijn geschrift het licht, op 20 September 1847 bleek reeds de tweede druk nodig. Die belangstelling behoefde niet te verwonderen.

---

meer duidelijk. Mogen deze economisch en cultureel zo belangrijke pogingen volledig slagen. Uit dit voorbeeld blijkt, dat het voornaamste vereiste om te slagen is, dat én de Nederlandse ondernemer én de Nederlandse arbeiders van hoog tot laag de arbeidsproductiviteit zo hoog mogelijk opvoeren. Volgens de deskundigen bedraagt zij nog slechts 80 %. Zeker, dit is gedeeltelijk te wijten aan oorzaken bij de installatie en het materiaal gelegen: verouderde machines, onregelmatige aanvoer en onvoldoende kwaliteit der grondstoffen. Ongetwijfeld ligt de oorzaak echter gedeeltelijk ook in een nog niet geheel overwonnen, uit den oorlog voortgesproten lusteloosheid.

De steun van de Overheid zal bij den opbouw van nieuwe industrieën niet kunnen worden gemist en zij kan voortreffelijk werk verrichten. Zij is echter een slag in de lucht, indien niet ieder Nederlander op de plaats, waar hij gesteld is, alle mogelijkheden uitbuit en alle krachten aanwendt om onze welvaart te verhogen.

Dan ook alleen mag daarop Gods zegen worden ingewacht.

Wat wist het publiek van de behandeling van de publieke zaak? Vrijwel niets, want de openbaarheid werd geschuwd. En daarin juist schulde het gebrek. Welk een bijdrage tot de waardering van onzen financiëlen toestand, van onze lasten en middelen zou er in gelegen zijn, indien de gemeentebegrotingen openbaar waren, zo betoogde Thorbecke. „Een bron van licht voor overheid en burgerij”. Maar in die dagen was het zo, dat het gemakkelijker was om op de hoogte te zijn van de begroting van Engeland, Frankrijk of Pruisen, dan van die van Amsterdam of Den Haag.

Thorbecke was, toen hij zijn critiek lief horen, lid van den Leidsen gemeenteraad. Hij kon dus met kennis van zaken oordelen en dat oordeel was niet mals.

Welnu, van de zelfstandigheid van de gemeente kwam maar bitter weinig tot uiting. Aan de plaatselijke overheid kwam, volgens de Grondwet het recht toe om de begroting op te maken en het recht om volgens de vastgestelde begroting te beschikken. Maar de Gemeenteraden hadden zich tevens te gedragen naar hetgeen de Provinciale Staten nodig oordeelden. De vrijheid, met het ene artikel gegeven, werd met het andere weer teruggenomen. En denk nu niet, dat dit in de praktijk wel meeviel, want dit was juist helemaal niet het geval.

Vragend en critiserend maakte Thorbecke zijn bezwaren kenbaar, voor een ieder duidelijk verstaanbaar.

„Zelfstandige formatie van het plan van financieel huishouden weggenomen, hoeveel blijft er van het toegekende meesterschap over de eigen belangen overig?”

Dat van hoger hand toezicht en regeling nodig is, wordt grif erkend. Oppervoogdij, wakende tegen onwil, onbekwaamheid, verzuim of dwaling van het gemeentebestuur, is heilzaam, ja noodzakelijk. Maar daarom dient de gemeentelijke zelfwerkzaamheid toch gehandhaafd te worden. De wijze, waarop de provinciale besturen zich evenwel met de gemeentelijke begroting bemoeiden, maakte het zelfstandig gemeentewezen tot een aanfluiting.

De macht, welke die provinciale besturen zich aanmatigden, zowel met betrekking tot de uitgaven als met de ontvangsten, blijkt uit de

vele voorbeelden, welke Thorbecke in zijn geschrift vermeldt.

Een goed woord schijnt er voor de toestanden van die dagen blijkbaar niet te vinden te zijn. „Het is een verward, beginselloos stel van voorschriften”, zo betoogde Thorbecke. Minister en Provinciale Staten zijn op de stoelen der plaatselijke besturen gaan zitten, hetgeen tot desorganisatie van het bestuur heeft geleid.

„Voor eerte eenvoudige, heldere, bij de wetgevende Magt des Rijks of der provincie wél overgelegde en behoorlijk afgekondigde regeling kreeg men een mengelmoes van koninklijke Besluiten, ministeriële mededeelingen, dispositiën van Gedeputeerde Staten en gouverneurs-circulaires, een stapel van administratieve recepten, zonder eenheid van begrip of beginsel”. Al die gebreken verklaarde Thorbecke uit het ene gebrek, n.l. het gebrek aan openbaarheid.

Maar kon van de Gemeenteraden van die dagen eigenlijk wel iets goeds verwacht worden? Thorbecke betwijfelde het.

„Het is te veel vergegd, dat zij, die door de kiescollegiën of liever door de leden van den Raad zelve in den Raad worden gebragt, doorgaans het hoofd en hart van vertegenwoordigers der burgerij zullen bezitten. Men wordt lid niet op grond van ernstigen wil en bekwaamheid om de aangelegenheden der gemeente te leiden; maar dewijl men of een naam draagt en tot eene familie behoort, waaraan een zetel in den Raad past, of onder deze familiën wenscht zitting te nemen. Een trefelijk middel om Raadsleden te hebben, die zonder publieken geest, zonder reden en overtuiging, uit persoonlijke gunst of ongunst, uit eigenzinnigheid, uit sleur, hetgeen hun wordt voorgelegd, beslissen. Hij, die eens zit, blijft; slechts de dood ruimt op en dwingt tot verandering, die zelden vernieuwing is”.

Thorbecke heeft achter de schermen gekeken en hij verklaarde: „Tot hoe lagen stand het in gesloten vergaderingen soms daalt, stelt niemand, dan die er in zat, zich voor”.

Daarom was openbaarheid van zo grote betekenis. Zolang in het gemeentewezen de publiciteit gemist werd, zou de grote weg tot verbetering gesloten zijn. Zonder publiciteit geen hervorming.

Reeds vrij spoedig kreeg Thorbecke als Minister de gelegenheid zijn denkbeelden vorm te geven, en van die gelegenheid heeft hij op voortreffelijke wijze gebruik gemaakt.

De Gemeentewet van 1851, dus vier jaren nadat hij zijn critiek had doen horen, getuigt er van, dat hij tot constructieven arbeid in staat was. Die wet is, volgens Prof. Kranenburg,

het stuk werk, dat wellicht het meest getuigt van Thorbecke's staatsrechtelijke vormkracht. In het bijzonder daarin heeft hij zich een wetgevend genie getoond.

De ontwikkeling heeft sedert 1851 niet stilgestaan. In het bijzonder ook de taak van de gemeentebesturen heeft grote veranderingen ondergaan. De grote toename van de bevolking heeft ook steden doen ontstaan, waarvan men in ons land in het midden van de vorige eeuw zich toch nauwelijks een voorstelling van kon maken. Niettemin is Thorbecke's Gemeentewet in hoofdzaken gelijk gebleven.

Ook nu wordt — als in Thorbecke's dagen — geklaagd over te grote bemoeizucht van het centrale gezag. Recht tot die klacht zullen de gemeentebesturen echter eerst dan hebben, indien zij niet alleen maar „ruggegraat” tonen om te grote bemoeizucht af te wijzen, doch voor alles blijk geven, dat zij zich van hun taak bewust zijn en er voor zorgen dat ingrijpen van hoger hand niet nodig is.

Dan zullen de gemeentebesturen zich de eigen verantwoordelijkheid bewust dienen te zijn, hetgeen o.m. tot uiting zal moeten komen in een gezond financieel beleid.

Het is juist voor het recht om een zelfstandig, verantwoord financieel beleid te mogen voeren, dat Thorbecke zijn geschrift „Over plaatselijke begrooting” geschreven heeft.

En zo beschouwd heeft zijn woord uit het jaar 1847 ook thans nog iets te zeggen tot het centrale gezag en..... tot de gemeentebesturen.

Woorden van Voortrekkers

„De Bijbel is het boek der boeken ook en vooral in de A.R.-boekery. De nieuwere wijsheid, ook waar zij de openbaring niet onbewimpeld verwerpt, meent, dat hoger uitspraak in den kring van het statasrecht niet te pas komt. Wij daarentegen beweren, dat de Heilige Schrift de grondslagen van recht en zedelijkheid van gezag en vrijheid, ook voor de natiën en regeringen aanwijst” (Groen van Prinsterer).

„Make Hij, in Wiens vingeren ook de draden van ons volksleven liggen, aan de kweking van dien geest onzen vaderlandsen jubel dienstbaar en vergunne Hij ons de heilige eer, om den standaard van Zijn Woord weer voor ons christenvolk op te heffen”. (Dr A. Kuiper).

De jongeren Studieclubs

Verslag Hoofdbestuursvergadering A.R.J.O.S.

Zoals U in het vorig nummer van „Nederlandse Gedachten” hebt kunnen lezen, kwam het bestuur der Nationale Organisatie in vergadering bijeen op Zaterdag 13 September j.l. te Utrecht. De voorzitter, de heer Van Ruller, stelde als eerste punt aan de orde:

1. De benoeming van een nieuwen secretaris.

Bij acclamatie werd als zodanig gekozen de heer H. D. W. Boyen, de nieuwe functionaris op het bureau van het Centraal Comité die speciaal belast is met het werk voor de Jongeren Studieclubs.

2. De Toogdag.

Besloten werd deze ook ditmaal in Utrecht te houden en wel op 8 November a.s.

Jongelui, deze keer dus **niet** op een dag midden in de week, maar op een Zaterdag. Het Bestuur rekent erop dat dit de opkomst zeer zal bevorderen.

Natuurlijk zal er rekening mee worden gehouden, dat ieder voor den Zondag gfaag weer thuis is.

Wel kan nu reeds gezegd worden, dat de heren J. Schouten en Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot zich bereid verklaard hebben in de middagvergadering tot ons te spreken.

Maakt alvast plannen voor de tocht naar Utrecht!

Wacht niet tot het laatste ogenblik!

De toegangsprijs is gesteld op f 0.50 per persoon. Kaarten zullen verkrijgbaar worden gesteld bij het secretariaat. Hierover volgen nog andere gegevens. Aan den vooravond vindt de algemene vergadering plaats.

3. Schetsen.

Het blijft een moeilijk probleem schetsen samen te stellen die iedereen voldoen.

Er zijn nu echter besluiten genomen, die reeds een begin van uitvoering gevonden hebben.

Het bestuur is van oordeel, dat in deze wintermaanden schetsen zullen moeten worden gepubliceerd over de eerste vijf artikelen van het Program van Beginselen, over de hedendaagse politieke partijen en zo mogelijk enkele over de parlementaire historie sedert 1848.

Het bestuur heeft reeds verschillende heren uitgenodigd, een bepaald onderwerp te willen behandelen. Moge dit plan slagen!

4. Propaganda.

Het bestuur heeft als doel gesteld: Aan het einde van deze wintercampagne 400 clubs met 8000 werkende leden.

Daar moeten de besturen en de leden zelf voor zorgen. Er moet actie komen! Om deze actie te steunen en te bevorderen zal het bestuur zich wenden tot de besturen der kiesverenigingen om hen te herinneren aan het beroemde artikel 45 der

*Het Hoofdbestuur der Nationale Organisatie
in vergadering op 13 September 1947*

statuten, en hen er op te wijzen dat daaraan uitvoering dient te worden gegeven.

Ook zal getracht worden enig propagandamateriaal ter beschikking van de clubs te stellen. Maar nu ook allen aan het werk. Hulp van de besturen der Kiesverenigingen is uitstekend, maar zelf aanpakken — eigen initiatief verdient ver de voorkeur.

5. Vaandel en vlaggen.

Met het oog op het regeringsjubileum van H.M. de Koningin besteedde het bestuur ook aandacht aan deze materie.

Het vaandel van de oude Arja zal geschikt gemaakt worden voor onze organisatie.

Het provinciaal verband Zuid-Holland heeft onlangs een prachtvlag cadeau gekregen. Ook de andere provinciale verbanden moeten trachten een vlag te krijgen. Denk erom: afmetingen in overeenstemming met die van de vlag van Zuid-Holland.

Een foto en de afmetingen vindt U elders in dit nummer.

Wanneer straks bij het 50-jarig jubileum door de

De vlag van de afdeling Zuid-Holland

heeft een omvang van 2,25 bij 1,50 m. De vlaggestok, die meegedragen kan worden, is 2,50 m. lang.

In Hoc Signo Vinces!

door S. Willemse

De plechtige vaandeloverdracht die onlangs in den kring van de A.R.J.O.S. op de drukbezochte Zuid-Hollandse afdelingsvergadering plaatsvond, blijkt diepen indruk te hebben gemaakt. Van verschillende zijden bereikten ons belangstellende vragen en nu men ons via de redactie van „Nederlandsche Gedachten” om een nadere toelichting vraagt, willen wij die gaarne geven.

Dit symbolisch vlaggendoeke, dat werd ontplooid — in onzen kring een nieuwe gebeurtenis — heeft een oranje veld. Op dit veld is een groot rood Kruis aangebracht, dat verder het gehele doek beheerst en steun vindt in het Woord, een opengeslagen Bijbel waarop het Kruis rust. Heel de wereldbol wordt hierdoor belicht en de donkere keten, die er omheen ligt, wordt verbroken op de plaats, waar dit Kruis verrijst. Het onderschrift luidt: „Pro Religiones et Pro Libertate”.

De emblemen dragen een sprekend karakter. Het ontwerp van den jongen tekenaar K. van der Herp mag bijzonder geslaagd heten.

De betekenis is als volgt: Kruis en Evangelie brengen de wereld redding en waarachtige Vrijheid. Zij verbreken de kluisters van slavernij en zonde, die haar dreigden te verstikken.

Omdat onze politieke opdracht daardoor in de eerste plaats wordt bepaald, werd dit hoofdmotief gekozen. Het wordt onderstreept door de bekende leuze van stadhouder Willem III: Pro Religione et Pro Libertate. Want bezielde door hetzelfde geloof, bond Willem III in Europa eenmaal den strijd aan

jeugd zal worden gedefileerd, dan zal onze organisatie daarbij niet willen achterblijven. Om goed voor den dag te komen, moeten alle provinciale organisaties over een eigen vlag de beschikking hebben. Dit is uit den aard der zaak iets voor de meisjes, die lid zijn van onze clubs. Dit komt toch voor elkaar?

6. Statuten.

De laatste hand werd gelegd aan het prae-advies van het bestuur. De clubs zullen het reeds hebben ontvangen, wanneer dit nummer van „Nederlandsche Gedachten” verschijnt.

Laten we hopen, dat de bespreking in de a.s. algemene vergadering, een vruchtdragende zal zijn.

7. Jeugdredacteur.

Unaniem wees het bestuur onzen voorzitter, den heer Van Ruller, aan, om de mooie maar moeilijke taak op zich te nemen speciaal voor de jeugd zitting te nemen in de redactie van „Nederlandsche Gedachten”.

Zo worden dan toch langzamerhand alle voorwaarden geschapen om ons jeugdwerk te doen slagen. Slagen? Ja! mijs ook gij medewerkt!!

tegen willekeur en dictatuur, toen het roomse absolutisme de zuiverheid van het Evangelie dreigden te verstikken. Voor de Godsdienst en de Vrijheid verzamelde hij al zijn krachten en onder Gods zegen werd zijn strijd bekroond met de overwinning van het Protestantisme.

Het oranje-veld is daarom niet zonder betekenis. Duidelijk spreekt hieruit onze trouw en verbondenheid aan Oranje, Neerlands Vorstenhuis, dat steeds in tijden van nood voor de Vrijheid op de bres heeft gestaan. Den Oranje-troon zullen wij schragen. En voorts leert mede de historie, waarop hier teruggegrepen wordt — dat is zuiver A.R. — dat zij, die hun taak vanuit dit Hoge Licht bezien en volvoeren, een invloed ten goede kunnen uitoefenen, die tot ver over de grenzen reikt. Dit geldt ook voor de A.R.J.O.S.

Dit alles wint aan betekenis voor ons, nu wij leven in een tijd, waarin willekeur en dictatuur opnieuw onze Vrijheid bedreigen.

* * *

Niemand zie deze z.g. „nieuwigheid" als een uiterlijke vertoning. Het is ook geen imiteren van wat andere organisaties doen. En een poging om alleen de zaak wat meer te animeren is het evenmin. Zeer beslist en zeer bepaald moet ons vaandel gezien worden als een levende uiting, van wat er onder ons jongeren leeft. Als een krachtige, bezielende en ernstige getuigenis, dat de A.R.-jeugd duidelijk zichtbaar haar post betreft.

In die richting wijst ook de oorsprong van het vaandel in het algemeen. In de grijze oudheid was dit het teken, dat de legers meedroegen in den strijd. De richting werd er door aangegeven, terwijl ook op deze wijze bevelen werden gegeven, omdat het stemgeluid in het gewoel van den strijd menigmaal verloren ging.

Veel later werd het vaandel het symbool van de idealen van den strijder, dat hij meevoerde en waarvoor hij zo nodig zijn leven gaf.

Zo wenst de na-oorlogse A.R.-jeugd, die voor een groot deel reeds de hitte van den strijd kent, deze vlag te beschouwen. Zowel richting als doel worden er duidelijk op aangewezen. Zij weet, dat bij haar beleiden behoort de daad. Anders wordt deze fiere vlag tot een aanfluiting. In geloofskracht en met overgave plant zij haar vaandel in deze ontrouwe en corrupte wereld, die in steeds dieper ellende wegzinkt. Daardoor trouw betuigend aan den Koning, wiens geboden thans door de volkeren met voeten worden getreden.

Op het plechtige uur, dat wij rond dit vaandel stonden geschaard en getuige waren van de sobere doch indrukwekkende ontplooiing, beseften wij, dat hier een jeugd stond aangetreden, die den ernst van het ogenblik en van den tijd duidelijk begreep. Veler gedachten moeten zijn uitgegaan naar hun jonge makers die zij aan zij met de ouderen, voor God, Koningin en Vaderland, gedrongen door het A.R. beginsel in de achter ons liggende jaren hun leven offerden.

Zij hebben hun belofte hernieuwd om in Godes kracht dien edelen strijd voort te zetten, kome wat komen mag.

Waai uit dan oranje vlag, in de steeds roder wor-

dende luchten van Europa. Ontplooï er dat andere rood van het Kruis des Heren, dat het heilig Offer uitbeeldt, waardoor God deze wereld redding heeft gebracht!

Stuit u aan jeugd. In dit teken zult gij zeker overwinnen!

De Studie

H. D. W. Boven

Het is niet ondienstig thans enige woorden aan dit onderwerp te wijden.

Wat hebben de besturen te doen om de studie zo vruchtdragend te doen zijn?

Het zal ieder duidelijk zijn, dat daartoe slechts één middel bij uitstek geschikt is: studeren volgens een vast plan!

De besturen moeten zorgen voor een rooster van te behandelen onderwerpen met de respectievelijke inleiders. Stuurt zo'n rooster aan alle leden! Dat activeert de belangstelling.

En dan, besturen, zorgt er zoveel mogelijk voor dat het programma regelmatig afgewerkt wordt. Houdt de vergaderingen op de afgesproken data, en wekt de leden op hun inleidingen op tijd klaar te hebben. Goede-gewoontevorming is ook in het clubwerk het halve werk.

En wat hebben de leden in dezen te doen? Natuurlijk in de eerste plaats ervoor zorgen, dat de inleidingen op tijd klaar zijn. Maar in de tweede plaats dient voorstudie te worden gemaakt. Dat is zo nodig als brood.

Zonder voorstudie heeft onze organisatie maar zeer weinig zin. Men verwerft zo goed als geen kennis en de vergaderingen worden eentonige saai alleenspraken van de inleiders. Dien kant moet het niet uit!

Niet de inleider alleen moet het weten. Allen moeten ten minste met de hoofdlijnen van het onderwerp op de hoogte zijn. Tracht den inleider maar eens te overtroeven.

Dan komt er tenminste een levendige, ongetwijfeld vruchtdragende bespreking los. Dien kant moet het wel uit!

Doet mee

Werft een abonné

Als het kan

twee!

Ons Onderling Gesprek

N. VAN DER BRUGGE

Absentie Kamerleden

In een vergadering van de Arja „Dr Kuyper” te A-K (Dr), kwam naar aanleiding van een artikel in ons blad over een Tweede Kamervergadering de vraag ter sprake, of het wel juist is, dat bij meerdere stemmingen zoveel leden afwezig zijn. Men constateert, dat absentie niet alleen voorkomt onder andere Kamerfracties, maar dat ook leden van onze eigen fractie voor een stemming zijn vertrokken. Men vraagt daarover iets te schrijven in onze rubriek.

Het lijkt mij niet eenvoudig, zelfs bij benadering een indruk te hebben van het veelomvattende werk van een Kamerlid. Oppervlakkige naturen nemen goede nota van de tijdvakken, waarin de Kamers op reces zijn, wanneer men daarnaast dan eens vanaf de tribune een blik werpt op de vergadering en men ziet dan slechts een soms klein deel der leden aanwezig, dan is men spoedig met een oordeel klaar, waarbij men wel zeer onbillijk is.

De Volksvertegenwoordiging is het orgaan, waaraan de Regering in al haar doen en laten verantwoording schuldig is. Voorts wordt door haar de wetgevende macht met de Koning gezamenlijk uitgeoefend. Daartoe behoort ook, dat de Tweede Kamer o.a. het recht van initiatief heeft, d.w.z. het recht om zelf voorstellen van wet te doen, voorts het recht van amendement, d.w.z. het recht tot wijziging of verbetering in de redactie of den inhoud van enig wetsartikel. Vooral dit laatste brengt mede een grondige bestudering niet alleen van het te regelen onderwerp, doch ook van de juiste formulering.

De veelomvattendheid der Overheidstaak maakt het zeer gewenst, dat de Kamerleden zich specialiseren. Zo krijgen we dan Indië-specialisten, onderwijs-deskundigen, leden, die zich toe leggen op de financiële politiek, defensie-kenners etc. De kracht van een partij ligt niet alleen in het aantal vertegenwoordigers, dat zij gekozen ziet, doch ook in de samenstelling der Kamerclubs. Vandaar dat de candidaatstelling steeds leiding vraagt en ook onze partij er op bedacht moet zijn allerlei deskundigen in partijverband samen te brengen, mede om daardoor bekwaame vertegenwoordigers in de publieke lichamen te krijgen.

Wanneer het ten enenmale is uitgesloten, dat een Kamerlid van alle te behandelen onderwerpen grondige studie kan maken is het begrijpelijk, dat de specialisten, hun opvatting eerst in de fractievergaderingen kenbaar maken en de mening der medeleden vragen. Daarop volgt, meest afdelingsgewijze, de schriftelijke gedachtenwisseling met de betrokken ministers. Wanneer de openbare behandeling in de Kamer een aanvang neemt kent men in het algemeen de stand van zaken en weet men, hoe de stukken op het politieke schaaqbord staan. Veelal zijn de hoofden geteld en is van tevoren het lot van wetsontwerp of amendement bekend.

Nooit vergeten mag worden, dat aan de openbare behandeling in de Kamer een uitgebreide schriftelijke gedachtenwisseling is voorafgegaan. Omdat de beide Kamers in vijf afdelingen zijn verdeeld, waarover alle leden zijn verdeeld, heeft toch elk lid gelegenheid zijn opvattingen den ministers kenbaar te maken. Het vorenstaande bedoelt geen pleidooi te zijn voor die Kamerleden, die bij een stemming absent zijn.

De bedoeling is slechts er de aandacht op te vestigen, dat in de praktijk niet veel verrassingen voorkomen.

Bij alle stemmingen van betekenis zijn de Kamers vrijwel compleet.

Het lijkt me voorts niet ondienstig in herinnering te brengen, dat het Kamerlidmaatschap geen volledig bestaan geeft. De leden der Tweede Kamer ontvangen geen salaris, doch slechts een schadeloosstelling, die kort geleden van f 5.000.— op f 6.000.— is gebracht. Men ontvangt echter geen verblijfkosten, zodat bijv. de leden die ver af wonen, daarvan hun logies etc., en alle leden hun verblijfkosten als maaltijden etc. moeten betalen. Ook dagbladen, tijdschriften moeten daaruit bekostigd worden. De leden der Eerste Kamer genieten geen vast bedrag, doch ontvangen presentiegeld per vergadering, benevens verblijfkosten.

Deze „positie” maakt, dat het Kamerlidmaatschap andere betrekkingen of ambten veronderstelt, die alle verplichtingen medebrengen. Er zijn Kamerleden, industriëlen, burgemeesters, gedeputeerden, landbouwers etc. Voorts vervullen tal van Kamerleden spreekbeurten door het gehele land, die allen zijn voorbereid en alleen in uiterste noodzaak kunnen worden afgezegd. Dit alles brengt mede, dat men bij tweemaal plicht wel eens een keus moet doen. Een Kamerlid zal er zich wel voor wachten de verantwoordelijkheid te dragen voor een beslissing, die hij had kunnen wijzigen. Niet onverdienstig is op te merken, dat het absentisme onzer A.R.-Kamerleden zeer gering is. In parlementairen kring is dit bekend. Voorzitter Schouten eist veel van zichzelf, doch ook van zijn fractieleden. Waarop het aankomt is dit, dat we een volksvertegenwoordiging hebben met verantwoordelijkheidsbesef, die weten tot dit werk geroepen te zijn. Voor den Christen geldt ook hier, dat God dit verantwoordelijke werk opdraagt tot heil van ons volk, tot eer van Zijn Naam. Laten wij als jongeren het ook maar eens zeggen, dat we grote eerbied en bewondering hebben voor onze mannen in de Kamer, voor hun arbeid daar verricht. Ons gebed ga voor hen op en zij mogen zich gedragen weten door het volk, waarmede zij door hetzelfde beginsel verbonden zijn.

Wij rekenen op Uw medewerking
voor het slagen van het

Millioenplan

Voor hen, die ons blad nog niet lezen

Wij zonden U reeds eerder een nummer van Nederlandsche Gedachten ter kennismaking. Wij doen dit andermaal.

Ten eerste opdat U kennis kunt nemen van het belangrijke artikel van den Heer Schouten hetwelk handelt over de huidige moeilijkheden in de antirevolutionaire Partij. Het is van betekenis, dat dit artikel in brede kring wordt verspreid.

Maar anderzijds ook, opdat U zich zult abonneren op ons blad, want alleen wanneer het aantal lezers wordt uitgebreid zal ons blad aan zijn doel kunnen beantwoorden.

U stelt toch belang in het wel en wee der antirevolutionaire Partij? U leeft toch mede met den strijd die door haar wordt gestreden? Haar strijd is toch ook Uw strijd?

Daarom moet U zich abonneren.

Doe het nu!

Voor den lopenden jaargang wordt f 1.— in rekening gebracht. Dit bedrag wordt voldaan tegelijk met de betaling van den volgende jaargang (1948) zodat voor de eerste maal een kwitantie van f 4.— in plaats van f 3.— wordt aangeboden.

Ik geef mij op als abonnee van Nederlandsche Gedachten met ingang van heden

Naam .....

Adres .....

Woonplaats .....

Uitgaven

van het

Centraal Comité

- No. 1 Politieke rondblik, Prof. A. Anema ..... f 0.45
No. 3 Bedrijfsorganisatie, M. Ruppert ..... f 0.45
No. 4 Christelijke Staatskunde, Prof. I. A. Diepenhorst f 0.95
No. 5 Je Maintiendrai, J. Schouten ..... f 0.25
Alleen voor no. 5: bij 10 stuks tegelijk f 0.20

Voorts zijn verkrijgbaar:

- No. 6 Het Program van Beginselen ..... f 0.02^{1/2} per stuk
bij 100 exemplaren f 2.—
No. 7 Model-reglement van een Kiesvereniging ..... f 0.40
No. 8 Model-reglement van een Centrale
Kiesvereniging f 0.40
No. 9 Model-reglement van een Dorpskiesvereniging f 0.40
No. 10 Leidraad voor huisbezoekers, C. van den Heuvel f 0.15
No. 11 Verslag buitengewoné Deputatenverg. 23 Jan. '46 f 0.20
No. 12 Bij de Stembus van 1946 (bevat: statuten - begin-
selprogram - program van actie en toelichting) f 0.25
No. 13 Dr H. Colijnnummer
van Nederlandsche Gedachten f 0.15
bij 10 exemplaren f 0.10

Alle bestellingen gaarne door middel van overschrijving op gironummer 89.673
ten name van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen
te Den Haag, Dr Kuypersstraat 3

Moet per kwitantie worden gedisponeerd, dan wordt f 0.30 extra in rekening gebracht.

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

INHOUD

van dit nummer:

Prof. Mr A. ANEMA	Geschiedenis
* * *	De Heren zitten er nu mede
* * *	Het Personalisme van Dr Banning
* * *	Het eigen recht des Volks
* * *	Gewogen en te licht bevonden
A. R. DE KWAADSTENIET	Politieke heroriëntatie
— —	Uit de Partij
A. R. DE KWAADSTENIET	Dienaars van de Kroon of Partij-mandatarissen
Mr A. B. ROOSJEN	Uit het Parlement
Prof. Dr I. A. DIEPENHORST	Kerk en Nationale Zaak
J. C. HASPELS	Papierperikelen
— —	De Jongeren Studieclubs
— —	Uit de Organisatie
H. D. W. BOVEN	De Rooster
E. VAN RULLER	De Brochure „Christelijke Staatskunde”
R. GOSKER	Studieschets: Sociale denkbeelden van Dr A. Kuyper
N. VAN DER BRUGGE	Ons onderling gesprek
— —	Mr Willem Bilderdijk

Programma

Huishoudelijke Vergadering der A. R. J. O. S.

op Vrijdag 7 November 1947
in de „Dietse Taveerne” te Utrecht
Oudkerkhof 29

Aanvang 20.— uur

Dit wordt een zeer belangrijke vergadering: de Statuten zullen definitief worden vastgesteld; ook staat de verkiezing van een voorzitter op het programma.

Het bestuur heeft het volgende tweetal geformeerd:

E. van RULLER te Barendrecht;
J. SMALLENBROEK te Assen.

Een volledige agenda voor deze vergadering zal nog nader worden bekend gemaakt.

TOOGDAG der A.R.J.O.S.

op Zaterdag 8 November 1947
in den Stadsschouwburg, Lucas Bolwerk te Utrecht

MORGENVERGADERING, aanvang 10.45 uur precies.

1. Opening.
2. Openingswoord: „Kern of Massa”, door den voorzitter, den heer E. van RULLER.
3. Mededelingen en verwelkoming van de gasten.
4. Rede van den Heer Prof. C. VEENHOF te Kampen over: „Onze staatkundige roeping en het Woord Gods”.

MIDDAGVERGADERING, aanvang 14.— uur

5. Heropening.
6. Zang van het Amsterdams Vocaal Kwartet onder leiding van Meindert Boekel.
7. Rede van den heer Dr J. A. H. J. S. BRUINS SLOT over: „Onze jeugd in Indië”.
8. Massazang onder leiding van Meindert Boekel.
9. Rede van den heer J. SCHOUTEN, voorzitter van het Centraal Comité van Antirevolutionaire Kiesverenigingen over: „Onze jeugd in Nederland”.
10. Zang van het Amsterdams Vocaal Kwartet onder leiding van Meindert Boekel.
11. Sluiting (uiterlijk 16.30 uur).

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ, HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek, Prof. Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. Schipper, Dr F. L. van Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G. Scholten, E. van Ruller, R. Gosker (Secretaris).

Versijnt tweemaal per maand — Redactie-adres: Dr Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935 — Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht, Telefoon 11811, Giro 267122. Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

Geschiedenis

Prof. Mr A. ANEMA

De geschiedenis heeft in onzen kring steeds in hoge ere gestaan.

Waarlijk geen wonder.

Ons aller geestelijke vader, Groen van Prinsterer, bereikte den mannelijken leeftijd in een periode, waarin men tegenover het oppervlakkige verlichtings-rationalisme zich al meer tot de geschiedenis wendde, om daar hulp en verweer te vinden.

Zo zeer zelfs, dat dit in de historische school tot overschatting der geschiedenis leidde, omdat men in haar de zelfstandige bron meende te hebben ontdekt voor de goede beginselen op het gebied van recht en staat. Groen koos hier aanstonds het rechte standpunt.

Groot vereerder der historie, zelf erkend geschiedvorser van den eersten rang, zag hij niettemin in, dat de geschiedenis voor de kennis der beginselen alleen dan waarde heeft, wanneer zij in onmiddellijk verband wordt gebracht met Gods Openbaring. Vandaar zijn bekende leuze: „er staat geschreven, er is geschied”. Formeel een tweeheid, in wezen een eenheid. Zonder verbinding met de Heilige Schrift en van haar losgemaakt, moest de geschiedenis leiden tot reactie. Tot contra-revolutie in plaats van anti-revolutie. Zó is dan ook metterdaad het verloop geweest. Sindsdien is onder ons steeds met alle kracht aangedrongen op vlijtige en toegewijde beoefening der geschiedenis, niet alleen van onzen nationalen glorie-tijd, maar ook en vooral van de geschiedenis der laatste anderhalve

eeuw. Groen knoopte zijn strijd tegen het ongelooft op politiek gebied onmiddellijk vast aan de Franse Revolutie en hielp verder zelf mede aan de vorming onzer eigen nationale politieke geschiedenis. Op hem volgden twee nieuwe generaties, die van Kuiper en Colijn, die op hun beurt een werkzaam en vruchtbaar aandeel namen aan den politieken kamp. Dat alles dan als deel van onze jongere nationale geschiedenis in het algemeen.

Wie daarom thans meelevens en meedoen wil in ons openbare leven, moet van die geschiedenis deugdelijk op de hoogte zijn. En hij moet haar in zich kunnen opnemen en verwerken in overeenstemming met zijn christelijk standpunt.

Maar dat is gauwer gezegd dan gedaan. De historische stof ligt vaak verspreid in allerlei losse bronnen en verscholen hoeken, in vertogen over bijzondere vraagstukken of omgekeerd in overmatig lijvige werken. Juist voor dat deel der geschiedenis, dat voor den arbeid op politiek gebied het meest onmisbaar is, onze vaderlandse geschiedenis na de Franse Revolutie is het allesbehalve gemakkelijk om een geschikt overzicht te vinden, dat niet te groot van omvang is en tevens niet oppervlakkig over de zaken heenhuipelt. Want alleen zulk een overzicht komt practisch in aanmerking voor personen, die voor het openbaar leven slechts een beperkten tijd beschikbaar hebben, en in dien beperkten tijd niet alleen aan het verleden, maar ook aan het heden de nodige aandacht moeten be-

* * De heren zitten er nu mede

Zolang de Indische kwestie aan de orde is geweest heeft de oppositie in en buiten de Staten-Generaal er voortdurend op gewezen, dat met revolutionairen als Soekarno en Sjahrir niet mocht worden onderhandeld. Vooral de heer Schouten heeft daarop gehamerd. Maar altijd werd het weer voorgesteld, alsof nu juist deze beide mannen de bij uitstek aangewezen personen waren, met wie over de nieuwe Status in Indië moest worden gesproken.

Met deze onbegrijpelijke houding van de Regering hield de voorlichting, die in het buitenland werd verstrekt, nauw verband. Een man als Hazelhof Roelfsema werd van zijn ambt ontheven, omdat hij in Canada de waarheid zeide.

Zo is er buiten onze grenzen een volkomen verkeerd beeld ontstaan van den waren toestand en natuurlijk hebben onze benijders en de met communisme besmette overheidspersonen en buitenlandse persorganen dit gretig aangegrepen, om onze positie te ondermijnen. Maar toen het al te bar werd op Java, Sumatra en Madoera, en men aan politieel optreden niet meer kon ontkomen, werden de leiders der Republiek in hun ware gedaante in Indië door Dr van Mook, in Nederland door Dr Beel getekend.

En let nu eens op hetgeen Mr van Kleffens

onze officiële vertegenwoordiger bij den Veiligheidsraad, daar op Vrijdag 3 October heeft opgemerkt.

Hij zeide letterlijk:

„Hoe lang zal het nog duren voor het de gehele wereld duidelijk wordt, dat de republikeinse regering geen verantwoordelijke, vredelievende regering is, die voor de vrijheid strijdt, maar een kleine groep van despotische mannen, die zich met behulp der Japanners aan het Indonesische volk heeft opgedrongen en die zich onderscheidt door bruutheid jegens het weerloze volk, door kwade trouw en gemakkelijke beloften, die zij nooit kan nakomen?”

Is het niet alsof hier de oppositie aan het woord is? Zo hebben het onze mannen altijd gezegd en ze zijn er om gesmaad.

De heren zitten nu met de wrange vruchten van hun verderfelijke politiek. Een wereld, die maanden lang misleid en verkeerd voorgelicht is, kan zo maar niet met een handomdraaien tot betere gedachten en opvattingen worden gebracht.

De critiek op de leiders der republiek van Van Mook, van Beel en van Van Kleffens komt meer dan een jaar te laat. Nederland en Indië beide zijn er de dupe van.

steden. En zo is het met de meesten onzer. Voor dit doel nu is voortreffelijk geschikt het derde deel van „Het erfdeel der Vaders” van de hand van den heer H. Algra. Het vormt een onderdeel van een handboek der geschiedenis in drie delen, dat de schrijver samenstelde speciaal voor de Gereformeerde jeugdverenigingen en behandelt die geschiedenis van 1795 tot aan onzen tijd. Heeft men tijd om alle drie delen te lezen, des te beter natuurlijk, maar voor de praktische kennis, onmisbaar bij deelneming aan het politieke leven, is vooral het derde deel van belang. In het bijzonder geldt dit voor de leidende personen in onze plaatselijke kiesverenigingen; het boek is volstrekt niet bij uitsluiting geschikt voor de jeugd, maar niet minder, eerder nog meer, geschikt voor wat ouderen. Ik denk daarbij vooral aan hen uit de jongere generatie, die thans na den oorlog mede de leiding op zich nemen en die juist door de ellende van dien oorlog een pijnlijke gaping in hun persoonlijke ontwikkeling hebben gekregen. Zij vinden hier in kort bestek bijeen, wat zij bij een normale ont-

wikkelingsgelegenheid in langeren tijd zich rustig zouden hebben kunnen verwerven, maar nu noodgedwongen in zo kort mogelijken tijd moeten bijwerken. Doordat de schrijver tegelijk geschiedenis-leraar en journalist is, verenigt zijn boek grondige zaakkennis met een vlotten, prettig-leesbaren stijl van schrijven. Het is tevens in den goeden zin des woords modern; het stelt zich openlijk en welbewust op den grondslag van eigen levensovertuiging, niet meer op het vroeger zo geloofde neutrale standpunt van Fruin, dat in de moderne historie-beoefening terecht steeds meer onjuist wordt bevonden en prijsgegeven. Maar het is tegelijk onpartijdig in den alleen mogelijken en vereisten zin: het tornt niet aan de historische gegevens en verzwijgt er geen, het doet ook aan principiële tegenstanders behoorlijk recht wedervaren. Principieel, cultureel en praktisch beantwoordt het werk aan het doel, waarvoor het werd geschreven. Ik kreeg het in de vacantie in handen en wilde er hier nu even de aandacht op vestigen met het oog op den winter-arbeid.

* * Het eigen recht des volks

In de Meimaand van het jaar 1896 werd in de Tweede Kamer het Kieswet-ontwerp van Minister van Houten behandeld. Bij die gelegenheid hield Dr Kuyper een rede, die nog altijd lezenswaardig is. (Handelingen Tweede Kamer 1895—96, blz. 1082).

In die rede zeide hij o.a.: Al meer wint de voorspelling veld, alsof men in den Staat hadde te zien een besloten geheel, een zelfgenoegzame, in zich zelf absolute gemeenschap, die aan geen hogere ordening onderworpen, schier physiologisch (op natuurlijke wijze) uit zich zelf procreeërt (voortbrengt), zowel het hoofdwaardoor het als eenheid tot bewustzijn komt, als de verdere organen, waardoor het zijn functiën uitoefent".

In zijn rede schetst hij dan de tweeheid van volk en overheid, beide onder God. Naast het recht der overheid staat het recht, waarmede God de verschillende kringen, geleidingen en groeperingen heeft bekleed.

Men kan gerust zeggen, dat de beginselen, waarvan de Ministeries na de bevrijding zijn uitgegaan onder leiding van de Partij van den Arbeid, de verkeerde beginselen zijn, waarop Kuyper in zijn rede zinspeelde. De Staat een gesloten geheel, een gemeenschap met een regering aan het hoofd, die te vergelijken is met het bestuur van een naamloze vennootschap. Alle rechten, die het volk, ook het op velerlei wijze georganiseerde volk, heeft, bestaan alleen bij de gratie van dat bestuur, dat naar willekeur die rechten kan uitzetten en inkrimpen. Deze leer leidt van zelf tot een enorme overschatting van het recht en de macht van den Staat. Heel het leven wil men van bovenaf regelen, eerst economisch en sociaal, maar wie eenmaal die spoor volgt, deinst op den duur ook voor geestelijke dwingelandij niet terug.

Het is tegen deze Staats- en maatschappijbeschouwing, dat de antirevolutionaire partij ook nu nog met beslistheid positie kiest. Zij is revolutionair en daarom ten enenmale verwerpelijk.

* * Het personalisme van Dr Banning

Dr S. U. Zuidema heeft in het Augustus/September-nummer van „Anti-revolutionaire Staatskunde" een uitnemend artikel gepubliceerd over „Het personalisme van Banning". Het is wat men noemt „zware kost" en daarom zeker niet voor ieder verteerbaar.

De schrijver doet ons duidelijk zien, dat de po-

ging om door het z.g. personalistisch socialisme de mannen van het Christendom en de mannen van het Humanisme tot een gemeenschappelijk optreden te bewegen, nooit zal kunnen slagen en dat wat Dr Banning onder Christendom verstaat mijlen ver verwijderd is van het bijbels Christendom. Hij toont ook aan, dat wat Banning betoogt voor een groot deel reeds eeuwen geleden is betoogd en waarlijk niet nieuw genoemd mag worden.

De hoofdwaarheden der Schrift worden door Dr Banning niet aanvaard. De drieëenheid, de vleeswording des Woords, de lichamelijke opstanding enz. kortom al datgene, wat juist voor den gelovigen Christen essentieel is.

Ons antirevolutionaire volk heeft aanstonds gevoeld, dat men met dezen geleerde, die de hoofdelementen van Gods Openbaring aantast, nooit kan samengaan.

Toch waardeert Dr Zuidema in Dr Banning zijn bewogenheid over de normloosheid van onzen tijd en het verantwoordelijkheidsbesef voor het wel en wee van den naaste. Dit kan ons tot jaloersheid prikkelen. Zonder twijfel komt Banning ook op voor dingen die van grote zedelijke waarde zijn. Tegen het platte materialisme kiest hij vierkant partij. Het ware dan ook wel te wenschen, dat hij de velen die in vroeger tijd in de leer van het historisch materialisme en in den klassenstrijd zijn opgevoed, tot een betere waardering der zedelijke en geestelijke goederen kon brengen. Maar of hij er ooit in zal slagen om „de massa" een geestelijk houvast te geven? Hij zal dat niet kunnen, zolang hij niet door het gelovig aanvaarden van de Heilige Schrift, aan de hogere levensnormen goddelijke autoriteit kan geven.

* * Gewogen en te licht bevonden

Het Weekblad „In de Waagschaal" van 19 Sept. j.l. wijdt een beschouwing aan het artikel van Prof. Dr Kraemer, dat tot titel draagt „Nederland in de Waagschaal" en in het September-nummer van „Wending" werd gepubliceerd.

In deze beschouwing constateert de schrijver, dat Prof. Dr Kraemer, wanneer deze schrijft over de Christelijke partijen, die critiek oefenen op het Indische beleid der regering, het woord „Christelijk" tussen aanhalingstekens plaatst.

De schrijver stelt het dan in zijn slotbeschouwing zo, dat Prof. Kraemer met dat „Christelijk" tussen aanhalingstekens bedoelt: „in naam Christelijk" en hij stelt zich volkomen achter deze opvatting. Wij constateren, dat de redactie van „In de Waagschaal" in dit artikeltje dus zover durft gaan, dat zij alle christenen, die op grond van Romeinen 13 den opstand op Java en Sumatra veroordelen, voor naam-Christenen uitmaakt. Ze

A. R. DE KWAADSTENIET

Nog is de Partij van den Arbeid geen twee jaren oud, of reeds doen zich verschijnselen voor, waaruit valt op te maken, dat er binnen den kring van deze nieuwe partij bij verscheidene groepen ontevredenheid bestaat over den gang van zaken.

Zowel bij den rechter- als bij den linkervleugel zijn er die teleurgesteld zijn over de door de partij gevolgde politiek.

Dat verwondert ons niets. Het partijgebouw is met te groten spoed in elkaar gezet dan dat een degelijk stuk werk kon worden afgeleverd. Tijd om behoorlijk aan den fundamenteelen onderbouw te werken heeft men zich niet gegund. Het was een complete revolutie-bouw.

Reeds terstond na de oprichting van de Partij van den Arbeid is er in ons blad — 9 Maart 1946 — op gewezen, dat de nieuwe partij vele onzekerheden te zien gaf.

De Partij van den Arbeid — zo werd betoogd — verenigt allen, die bij welk diepgaand verschil in levensovertuiging ook, eenzelfde economisch, sociaal en politiek program willen verwezenlijken. Waar blijft hier het innig verband tussen levensovertuiging en politiek inzicht, als men, hoe diep het verschil in levensovertuiging ook is, tot eenzelfde politiek inzicht komt? Is tenslotte dat innig verband er toch weer niet?

En nadat gewezen was op de mogelijkheid van groepsvorming binnen de partij en werd de vraag gesteld: waartoe zal dit leiden? Zullen de groepen naar elkander toegroeien? Of zullen zij de geestelijke verscheidenheid, de verschillen in levensovertuiging en visie, steeds duidelijker aan den dag doen treden?

Dat de verschillen reeds zo spoedig en zo sterk

---

zijn „In de Waagschaal” gewogen en te licht bevonden.

Wij aarzelen niet ons tegen dezen aanval te verweren. „In de Waagschaal” meent zich een oordeel te mogen aanmatigen over het meest intieme in het leven van een Christen, namelijk zijn verhouding tot God.

Laten wij het blad op dezen weg niet volgen. De redacteuren, die voortdurend volledig begrip vragen voor „den Indonesischen mens” zijn kennelijk zozeer verblind door bepaalde vooroordelen, dat zij geen begrip meer hebben van de innerlijke beweegredenen van hun „naasten”.

Dat spijt ons.... het meest voor Prof. Kraemer!

openbaar worden, dat momenteel al gesproken wordt over de vorming van een nieuwe partij, toont wel overduidelijk aan hoe zwak het getimmerte was, dat begin van het vorige jaar in elkaar gezet werd.

Het is de Burgemeester van Rotterdam, Mr P. J. Oud, die al meerdere malen in dagbladartikelen blijk heeft gegeven het met de politiek van de Partij van den Arbeid niet eens te zijn, die de vraag aan de orde gesteld heeft, of de tijd niet langzamerhand rijp wordt voor het oprichten van een vooruitstrevende partij, waarin groepen uit de Partij van den Arbeid, de Partij van de Vrijheid en de daklozen zich zullen kunnen thuis gevoelen.

Voor Mr Oud blijkt die vraag geen vraag meer te zijn. Hij toch is van oordeel, dat die nieuwe partij in onze huidige staatkundige constellatie een zeer nuttige taak zou kunnen vervullen en een bindend element zou kunnen vormen tussen de grote partijen van rechts en links.

Tegenspraak bleef natuurlijk niet uit. Maar niet weg te redeneren valt het feit, dat het gist in de Partij van den Arbeid. Deze partij is ontegenzeggelijk een „socialistische” partij en er zijn tekenen, welke er op wijzen, dat dat socialistische karakter steeds sterker tot uiting zal komen. Hoe „progressief” velen, die destijds tot de nieuwe partij zijn toegetreden ook waren, toch kunnen zij met die socialistische politiek niet accoord gaan. Voor de zuiverheid van de verhoudingen is het zeker wel gewenst, dat de Partij van den Arbeid zich in haar ware gedaante kan tonen. Dit zal echter met zich medebrengen, dat zij op haar rechtervleugel nog aanzienlijke verliezen zal lijden.

Waar tegenover dan echter weer staat, dat de mogelijkheid niet is uitgesloten dat de linkerflank versterkt wordt door kiezers, die het vorig jaar heil bij de communisten hebben gezocht.

Een belangrijke vraag is of het inderdaad tot de vorming van een nieuwe partij zal komen, een partij, die dan enigszins het karakter zou moeten dragen van den vroegeren Vrijzinnig-Democratischen Bond.

Vooral uit „liberale” kringen wordt daartegen gewaarschuwd. Zowel de „Nieuwe Rotterdamse Courant” als het „Algemeen Handelsblad” zijn van oordeel, dat de Partij van de Vrijheid zo weinig liberaal is en wel zo „progressief”

dat zij onderdak kan verschaffen aan al diegenen, die zich onbehaaglijk voelen in de Partij van den Arbeid.

Wij betwijfelen of dit het geval is, en zijn van mening, dat de Partij van de Vrijheid spoedig aan hetzelfde euvel mank zou gaan als thans de Partij van den Arbeid.

Want ofschoon men van de zijde van de Partij van de Vrijheid getracht heeft het „liberale” karakter der partij te camoufleren, ontkend kan niet worden, dat de oude liberalen toch in grote meerderheid hun toevlucht in die partij gezocht hebben en het is niet te verwachten, dat degenen, die de Partij van den Arbeid thans gaan verlaten zich eensgeestes zouden gevoelen met degenen, die tot voor kort zich op politiek terrein achter de liberale vaan hebben geschaard, ook al willen die vroegere liberalen momenteel voor „progressief” doorgaan.

Voor een goede werking van het parlementaire stelsel is het zeker een bezwaar, indien er vele partijen zijn, doch zuiverheid van politieke verhoudingen is toch wel van zo grote betekenis, dat desnoods een partij meer dan maar op den koop toe genomen moet worden.

In het laatste jaar is wel gebleken hoe funest het is, indien een politieke partij, waarvan enkele leden regeringsverantwoordelijkheid dragen, op twee gedachten hinkt.

De situatie, waarin de Partij van den Arbeid momenteel verkeert, is zeker wel leerzaam voor al diegenen, die het vorige jaar van oordeel waren, dat een politieke eenheid gemaakt kon worden.

Intussen is op initiatief van Rotterdams burgemeester een comité van niet-socialistische democraten gevormd tot voorbereiding van de oprichting van een Democratische Volkspartij.

Afgewacht dient thans te worden hoevelen zich achter Mr Oud zullen scharen en willen medewerken aan de oprichting van een nieuwe partij. Want al zullen er ongetwijfeld meerderen zijn, die zich met den gang van zaken in de Partij van den Arbeid niet kunnen verenigen, het valt niet mee om reeds binnen de twee jaar openlijk er voor uit te komen, dat men zich in de mogelijkheden van samengaan vergist heeft.

Wij rekenen op Uw medewerking
voor het slagen van het

Millioenplan

Uit de Partij

1. Regionale Propaganda Commissie.

In den Kamerkieskring Dordrecht heeft men deze zaak op een uitstekende manier aangepakt. En dat niet nu, maar reeds het vorig jaar werd dit geregeld, want in den afgelopen winter werden vrijwel alle kiesverenigingen uit deze kieskring door de propagandisten bezocht.

Nadat de statutenwijziging haar beslag had gekregen heeft het Kamerkieskringbestuur zich aanstonds be-raden. Enkele van zijn leden werden aangewezen om de Regionale Propaganda te vormen. Uit iedere Statencentrale is één lid vertegenwoordigd. De secretaris van de Kamerkieskring — de heer J. Jansen — werd voorzitter. Deze weet wat organisatie is en terstond werd de zaak aangepakt. Thans telt de commissie een 16-tal merendeels jonge medewerkers, die stuk voor stuk gedurende den vorigen winter een aantal kiesverenigingen bezochten en daarvan rapport opmaakten.

2. Het Centraal Rapport.

Van de ongeveer 90 rapporten werd vervolgens door den heer Van Ruller een centraal rapport opgemaakt. Dit centraal rapport verschaft ons allerlei gegevens b.v. over den leeftijd der bestuursleden — over de ledenaantallen — over de Jongeren Studieclubs — over de actie der kiesverenigingen — terwijl voorts verschillende plaatselijke moeilijkheden aan het licht kwamen. Tenslotte werd de aandacht geschonken aan de wensen en verlangens, welke in de kiesverenigingen leefden. Dit rapport is van betekenis. Het geeft een inzicht in de algemene toestand van dezen kamerkieskring.

Dordrecht is de kieskring met het grootst aantal Antirevolutionairen. Het heeft wat dat aangaat een traditie. Verheugend is, dat ook de organisatie deugdelijk in elkaar zit en dat daaraan veel aandacht wordt geschonken.

Het is een voorbeeld, dat tot navolging strekt!

3. Dezen winter opnieuw in touw:

Bovengenoemde Regionale Propaganda Commissie kwam kort geleden in vergadering bijeen met haar medewerkers. Breedvoerig werd het „Centraal Rapport” besproken. Allerlei praktische wenken werden verstrekt. En nu gaan de propagandisten dezen winter opnieuw op stap. De kiesverenigingen zullen wederom worden bezocht. Speciale aandacht zal worden gegeven aan de zwakke plekken in de kamerkieskring. Zo wordt overal de activiteit gestimuleerd. Slapende kiesverenigingen worden wakker geschud. Op regelmatig vergaderen wordt stelselmatig aangedrongen. Want — dit werd zeer nadrukkelijk betoogd — het enige doel is de kiesverenigingen zelf tot een levendige activiteit te prikkelen. Het moet niet zijn een dwang van boven af — maar de zelfwerkzaamheid moet worden bevorderd. Dit gebeurt in de kieskring Dordt!

4. Hoe staat het met het kiezerscorps?

„Het Nederlands Instituut voor de publieke opinie” heeft zich na de beschamende resultaten van het vorig jaar opnieuw op het politiek terrein gewaagd

een onderzoek ingesteld naar den staatkundigen barometerstand.

Deze schijnt voor de Antirevolutionairen het gunstigst te zijn. De vraag, welke beantwoord moest worden, luidde: „indien vandaag een nieuwe verkiezing gehouden zou worden, zoudt gij dan op dezelfde partij stemmen als in Mei 1946, of op een andere?”. Uit dit onderzoek blijkt, dat niet minder dan 37 % van de P.v.d.A. kiezers ditmaal anders zou stemmen. Voor onze partij is dit percentage 2.

Men verbindt aan dit resultaat generlei consequentie. Behalve deze: dit percentage van 2 is precies 2 teveel. Het is een bewijs, dat er altijd nog iets hapert.

5. Gegevens omtrent den stand van het millioenplan.

Het moderamen van het Centraal Comité verzocht in zijn September-circulaire aan de Kiesverenigingen om met enigen spoed de besturen der Kamerkieskringen te berichten hoe het nu staat met de actie voor het millioenplan: aan dit verzoek werd slechts sporadisch gevolg gegeven, tenzij de secretarissen der Kamerkieskringen in gebreke bleven. Dat nu mag niet worden aangenomen. Maar het Centraal Comité heeft nog steeds geen overzicht over den toestand, behoudens een enkel bericht van hier en daar. Nu is men toch allerwege bezig: in dit nummer beginnen we met den eersten thermometer.

Den Haag ligt aan den kop. In dezen thermometer worden alleen vermeld de bedragen die aan het Centraal Comité afgedragen zijn. Hoe zal de volgende er uitzien?

6. Het Propagandablade.

Op 29 September j.l. vergaderde het Moderamen van het Centraal Comité met de delegaties der Kamerkieskringen te Utrecht over het voorstel een Propaganda-blad in het leven te roepen. Breedvoerig werd over de zaak van gedachten gewisseld. Allerlei kanten van het vraagstuk werden belicht. Vooral werd natuurlijk gesproken over den financiëlen grondslag. De noodzakelijkheid van een dergelijk blad werd algemeen erkend al werden hier en daar bezwaren geopperd. Het moderamen verkreeg nu machtiging een voorstel uit te werken en dit daarna aan de Kamerkieskringen te zenden. Het wachten is nu op dit uitgewerkte voorstel. Intussen hebben Rotterdam en Amsterdam de zaak plaatselijk weer aangepakt. In Rotterdam verscheen „De Vuurtoren” opnieuw en in Amsterdam „Op de Bres”.

7. De naam van ons Propaganda-blad.

Op deze vergadering werd ook even gesproken over den naam van het propaganda-blad. Vroeger verscheen „Nederland Waakzaam”. Wat denken de lezers er van? Tegen dezen naam hebben sommigen bezwaar. Wie weet een betere? Een suggestieve pakkende naam van betekenis.

8. Antirevolutionaire staatkunde

Het laatste nummer van Antirevolutionaire staatkunde verdient de aandacht. Prof. Hellema schreef een artikel over „actieve belastingpolitiek” en geeft tal van voorbeelden uit de historie hoe de belastingheffing is gebruikt als middel voor de verwezenlijking van tal van sociaal-economische doelstellingen. Het is een oriënterend beknopt overzicht, maar

uiterst leerzaam. Ook Dr S. U. Zuidema leverde een voortreffelijke bijdrage, n.l. over „Het personalisme van Banning”. Het is niet mogelijk hier een korte weergave van den inhoud te geven. Zulke artikelen bouwen ons kader. Zij vergen enige geestelijke inspanning van den lezer. Maar het inzicht ook in de politieke situatie van vandaag wordt er door verdiept. Het artikel geeft meer dan de titel belooft. A propos! Zijn alle Kiesverenigingen reeds geabonneerd op Antirevolutionaire staatkunde? Wij weten beter! Zover, ook zover zijn we nog niet. Maar we komen daar nog wel eens op terug! Want tenslotte . . . dat moet!

Ook en niet het minst vanwege de vragenrubriek. In deze vragenrubriek behandelt Mr Groen enkele zeer actuele vraagstukken n.l. in verband met de Indische kwestie: de „erkenning de jure” en „de „erkenning de facto” naar aanleiding van de rede, die Prof. Anema indertijd gehouden heeft bij de behandeling der Abessijnse kwestie. In de tweede plaats geeft hij een beschouwing over „Deelneming der gemeente in de bouwkas” en in de derde plaats bespreekt hij „Gemeente en verplichte autobusdienst op Zondag”.

Commentaar overbodig!

De inhoud spreekt voor zich zelf!

En dat voor f 4.75 per jaar.

9. Utrecht

Gelijk in de andere provincies is de winteractie ook in de provincie Utrecht aangevangen. Het Moderamen van het Provinciaal Comité gaf het signaal. Op 20 September kwamen de afgevaardigden der kiesverenigingen, daartoe door dit comité opgeroepen, bijeen, om de politieke situatie te bespreken. De heer C. v. d. Heuvel hield over dit onderwerp een rede, waarin hij ook nog speciaal de aandacht vroeg voor de Indische kwestie en de prijs- en loonpolitiek. Bij de bespreking bleek, dat deze zaken de volle aandacht hebben van de leden der kiesverenigingen. Het was nuttig weer eens met de neus op de problemen gedrukt te worden en een basis te krijgen voor het winterwerk. Bij de verkiezing van leden voor het Moderamen werd in de vacature Ds J. Bakker gekozen Ds R. de Bruin, Nederl. Herv. Predikant te Veenendaal. In de vacature ontstaan door het overlijden van Jhr Mr H. A. M. van Asch van Wijck, werd als penningmeester gekozen de heer L. W. H. de Geus, burgemeester van Linschoten, terwijl burgemeester J. v. d. Haar uit Mijdrecht de plaats gaat innemen van Mr Dr J. H. Scheurer uit Amersfoort, die naar elders vertrekt. Voor het eerst na de bevrijding is het Moderamen nu weer voltallig, hetgeen dringend nodig is voor het vele werk dat wacht, waaronder de actie voor het Millioenplan stellig de eerste plaats inneemt.

10. Rectificatie Kadercursus

In onze mededelingen omtrent den Kadercursus in het vorig nummer van „Nederlandsche Gedachten” zijn enkele storende fouten geslopen in de namen der sprekers. Wij nemen ze daarom hier nogmaals op: Dr T. P. van der Kooy zal spreken over „Het probleem Duitsland”, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot over „De Verenigde Naties” en de heer R. Gosker over „Het Kapitalisme”.

Dienaars van de Kroon of Partij-Mandatarissen

A. R. De Kwaadsteniet

We leven in den tijd der „democratie”. Tegen de dictatuur! Vóór de democratie! Daaring het om in den oorlog, welke achter ons ligt. Zo hoorde men althans steeds betogen. En, zo zegt men dan, de democratie heeft den strijd gewonnen.

Meer en meer krijgt men tegenwoordig echter den indruk, dat we van de ene dictatuur in de andere vervallen zijn.

Het eerste kabinet in ons land na de bevrijding toonde zeer duidelijk dictatoriale neigingen te bezitten.

En momenteel leven we onder de dictatuur van de Partij van den Arbeid.

* * *

Een commissie, in den herfst van 1940 in het leven geroepen door het bestuur van het Genootschap voor den Rechtsstaat heeft een rapport uitgebracht, dat het vorige jaar in druk verschenen is onder den titel „Staatkundige Hervormingen”.

In het tweede hoofdstuk, handelende over volksinvloed en gezag, wordt gewezen op de noodzakelijkheid van een sterk gezag in dezen zin, dat het, eenmaal gevestigd, moet zijn krachtig, bestendig en besluitvaardig. Een parlementair stelsel in dien zin, dat de meerderheid van het parlement op ieder oogenblik kan uitmaken hoe het land geregeerd moet worden, moet, volgens deze Commissie, worden afgewezen. Het werkt verlamdend op de activiteit van ministers, indien zij ook bij onderdelen van hun beleid zich steeds moeten vergewissen van de instemming van anderen, die tenslotte voor het regeringsbeleid geen verantwoording dragen. En dan volgt deze uitspraak: „De ministers zijn dienaren van de Kroon en geen mandatarissen der politieke partijen.”

Inderdaad, zo behoorde het te zijn!

Hetgeen we tegenwoordig echter op politiek terrein in ons land kunnen waarnemen moet evenwel tot de conclusie leiden, dat deze gewenste toestand bij ons niet aanwezig is, doch dat de ministers geworden zijn mandatarissen van de politieke partijen. En dat is dan met name het geval met die ministers, welke lid zijn van de Partij van den Arbeid.

Ook het huidige kabinet schijnt overleg met

de twee fracties, waarop het steunt, verkieslijker te achten dan het gemeen overleg met de beide Kamers der Staten-Generaal.

„Nederland wordt niet door partijcongressen geregeerd, maar door verantwoordelijke ministers, die gecontroleerd worden door het parlement en zijn fracties”, aldus heeft de voorzitter van de socialistische Tweede Kamerfractie, Jhr. Van der Goes van Naters in het partijorgaan „Paraat” geschreven en de Nieuwe Rotterdamse Courant is van mening, dat het althans zo behoort te zijn.

Wij zijn van oordeel, dat reeds hier de fout moet worden gesignaleerd. Het behoort zo te zijn, dat de verantwoordelijke ministers worden gecontroleerd door de Staten-Generaal, maar niet door de fracties. Niet in overleg met bepaalde fracties, of voorzitters van fracties, doch in overleg met de Staten-Generaal dient de regeringspolitiek gevoerd te worden.

* * *

De Partij van den Arbeid heeft een buitengewoon Congres gehouden, dat niet openbaar was.

Daartegen valt geen bezwaar in te brengen. Minister Drees en Prof. Schermerhorn, voorzitter van de Commissie-Generaal waren ter vergadering aanwezig en hebben aan de discussie deelgenomen. Ook daartegen behoeft geen bezwaar te bestaan.

Maar als we dan in het officiële perscommuniqué lezen, dat deze beide heren „waardvolle inlichtingen (verstrekten) met behulp waarvan het congres zich zorgvuldig rekenenschap kon geven van de actuele verhoudingen in Indonesië en op internationaal gebied”, dan vraagt men zich toch wel af, of op dit congres geen mededelingen zijn gedaan, welke de Regering aan de Staten-Generaal had behoren te verstrekken.

Over de verschillende „eisen”, welke het congres in het aangenomen resolutie gesteld heeft, spreken we nu maar niet.

Als echter in het Vrije Volk geschreven wordt:

„De resolutie geeft duidelijk aan, hoe in de omstandigheden van thans gehandeld moet worden. Zij trekt een duidelijke lijn en geeft de grenzen aan die met haar medewerking niet zullen worden overschreden”, dan is het toch weer mis. Want een regering vraagt geen medewerking aan een bepaalde staatkundige partij. Zij behoeft die medewerking ook niet. Want „Nederland wordt niet door partijcongressen geregeerd”, nietwaar Jhr. Van der Goes van Naters?

* * *

In feite leven we in ons land momenteel

Parlement

Romme versus Schouten

Ziedaar in drie woorden het meest karakteristieke van de laatste Indische ronde in onze parlementaire arena.

In een tijdsbestek van ruim een jaar is het kabinet-Beel voor de zevende maal met de Kamer in gedachtenwisseling getreden over het beleid in onze Overzeese Gebiedsdelen. Alle zeven keren was het de A.R. voorvechter, de heer Schouten, die de aanval tegen de Regering leidde; het was ditmaal de eerste keer, dat hij deswege stevig gekapitteld werd door den fractieleider der Kath. Volkspartij, die, ofschoon zelf niet opgetogen over het gevoerde regiment, den aanval op de Regering poogde te breken door haar sterksten belager te attackeren. Mogelijk legde het bij den schutsheer der Regering, zonder dat hij het zich realiseerde, enig gewicht in de schaal, dat het Indische beleid ditmaal verdedigd werd door Minister Beel in plaats van door zijn zienen ambtgenoot Excellentie Jonkman.

Wij moeten dadelijk toegeven, dat de heer Schouten ook ditmaal allesbehalve mals was in zijn oordeel. Handschoenen behoren nu eenmaal niet tot zijn dagelijkse garderobe.

De heer Schouten startte met de opmerking, dat de gedachte soms bij hem opkwam, of de Regering de Kamer, voor zover het de Indische zaken betreft, niet als een soort kleuterschool beschouwt. De voorlichting geschiedt met mondjesmaat. In de tweede plaats treedt zij eerst met de Kamer in overleg, als de zaak vrijwel reeds beklonken is. De heer Schouten vroeg geen toegang tot de Regeringskeuken, maar uit zijn woorden kon men opmaken, dat hij er aan twijfelde, of er geen „pottenkijkers” waren. In dit verband gewaagde hij van de door professor Aalberse geconstateerde „Engelse ziekte”, welke zich hierin openbaarde, dat Ministers, tot de Partij van den Arbeid behorende, voortdurend overleg plegen met hun partijbestuur en de vergadering der Kamerfractie bijwonen.

Minder prettig voor de heren achter de groene tafel was het ook, toen de A.R. spreker hun geheugen opriste door hun de waarschuwingen voor te houden, welke in het verleden door de oppositie waren geuit met betrekking tot de Republiek Indonesia. Nu geeft de Regering zelf toe, dat het politioneel optreden gemotiveerd wordt door den onhoudbaren toestand op staatkundig, economisch, financieel, sociaal en militair gebied. Indien men de oppositie

---

echter onder de dictatuur van de Partij van den Arbeid.

De vraag is nu maar hoe lang dit nog zal duren. Hoe lang de ministers, die lid zijn van de Katholieke Volkspartij zich nog op slep-touw laten nemen door hun socialistische collega's, die hun instructies krijgen van partijbestuur of -congres.

iets zou willen verwijten dan zou het dit moeten zijn, dat zij zich in het verleden te voorzichtig, te matig, te sober heeft uitgelaten over het karakter en de reële betekenis van de Republiek.

Het was echter niet hierin, dat de heer Romme aanleiding vond de fiolen van zijn toorn over den A.R. benedeider uit te storten. Wat hem prikkelde was de uitspraak, dat de grote meerderheid van ons volk het beleid niet draagt, dat de Regering ten aanzien van Indië volgt. Onder de 100.000 man, die thans als militair in Indië vertoeven, is bijna niemand, die het standpunt van de P.v.d.A. of van de Communistische Partij deelt. „Ik sta — aldus de heer Schouten — allerminst op het standpunt van de volkssouvereiniteit, ik erken volledig het eigen recht van de Overheid, maar zij, die zich telkens weer op den volkswil beroepen, zouden nu moeten zeggen dat de Regering haar beleid moet wijzigen op grond van de omstandigheid dat de volkswil een ander beleid wenst dan dat, hetwelk thans wordt gevoerd.”

„Een rede, het comité-Gerbrandy waardig,” hekelde de heer Romme het betoog van den heer Schouten. „Ik heb altijd onderscheid gemaakt tussen buitenparlementaire en parlementaire oppositie; de grond voor het maken van dit onderscheid is nu vervallen”. De R.K.-spreker wilde gaarne van zijn A.R. collega vernemen, of deze ook op het standpunt der Gerbrandisten stond en van mening was dat de politionele actie onder alle omstandigheden behoorde te worden hervat.

Men moet den heer Schouten kennen om te begrijpen, dat hij weigerde in dit valletje te lopen. „De heer Romme,” zo zei hij, „wenst dat ik mij stel op de basis van de resultaten van het tot heden gevoerde beleid en aangeef, wat er nu op die basis en in aansluiting daarmee moet worden gedaan. Op dien grondslag kan ik mij niet stellen.”

Dit was intussen niet het enige punt waar de heer Romme den heer Schouten meende te moeten bestoken. Geladen was eerstgenoemde evenzeer, omdat hem ten laste werd gelegd dat hij keer op keer formuleringen poogde te vinden ten einde tegenstellingen weg te werken of die in compromissen trachtte om te zetten. De heer Tilanus (C.H.) had zich in vrijwel denzelfden geest uitgelaten door op te merken, dat de woorden van den heer Romme dikwijls zodanig gekozen zijn, dat zij voor verschillende interpretaties vatbaar zijn. Wie, die den R.K. fractie-voorzitter hoorde, zal dit tegenspreken?

De lust om den heer Schouten te critiseren bleef de R.K.-paladijn der Regering bij tot het einde. De Regering had als haar voornemen te kennen gegeven in Indië te komen tot een Centrale Organisatie, die zich zal kunnen ontwikkelen tot een voorlopige federale regering. De Commissie-Generaal zou verdwijnen (wie weent daarover?), maar er zal een Collegiaal Orgaan ingesteld worden om den Luitenant-Gouverneur-Generaal te assisteren. In een motie, mede ondertekend door de heren Tilanus (C.H.), Bierema (Vrijheid) en Zandt (St. G.), vroeg de heer Schouten, dat de instelling dezer organen zou stemmen op een wettelijke regeling, en dat zij eerst ingesteld zouden worden, nadat de regeling tot stand was gekomen.

De heer Romme scherpte opnieuw zijn vernuft en

construeerde enige bezwaren, op grond waarvan hij zijn stem aan de motie kon onthouden. Met 56 tegen 27 stemmen werd de motie verworpen. Tegen stemden de R.K., de P. v. d. A. en de Communisten.

Evenzeer werd verworpen een motie-De Groot (Comm.), welke niet minder vroeg dan een nieuw politiek accord met de republiek, gepaard gaande met erkenning van de souvereiniteit der Republiek over Java, Sumatra en Madoera. De Nederlandse troepen moesten uit Indië worden teruggetrokken. Alleen de communisten werden bekoord door dit product uit eigen keuken. De motie kelderde met 74 tegen 9 stemmen.

Vermeld moet worden dat Dr Bruins Slot (A.R.) zich in dit Indisch debat mengde met een knappe, stevig gedocumenteerde rede over den Veiligheidsraad

De nederlaag van Drees

Schaduw en zonnenschijn zitten elkander soms bedenkelijk kort op de hielen.

Men vrage het Minister Drees.

Woensdag 1 October werd Zijne Excellentie in den Haagsen Dierentuin door partijgenoten op grootse wijze gehuldigd, terwijl hij enkele uren eerder — kort na het middernachtelijk uur — in de Kamer een bittere pil te verwerken had gekregen.

Bij de behandeling van het wetsontwerp, dat voorschriften voor de veiligheid en de gezondheidszorg in zweminrichtingen beoogde te geven, trad Pater Stokman (K.V.P.) den Minister in den weg. Hij betoogde, dat de overheid ook een taak heeft ten aanzien van de openbare zedelijkheid en diende een amendement in, waarbij de gemeenteraden verplicht werden voorschriften te geven, waardoor in de zweminrichtingen de gelegenheid gegeven wordt voor gescheiden zwemmen, terwijl tevens maartgelen getroffen moesten worden om te voorkomen dat aanstoot gegeven wordt aan bezoekers en het publiek in de omgeving.

Een pracht-gelegenheid voor de linkerzijde om te toornen tegen de „zedelijkheidsapostelen” die de onverdraagzaamheid zo ver voeren, dat zij het gemengde zwemmen willen verbieden. De heren Schoonenberg (Comm.), Thomassen (Arb.) en Korthals (Vrijh.) grepen deze gelegenheid dan ook gretig aan, daarbij vergetende dat het gemengd zwemmen door de aanneming van het amendement volstrekt niet verboden werd. De heer Stokman verduidelijkte bovendien, dat het voornamelijk zijn doel was de vrijbuitersmanieren van de zonnebaders te treffen.

Steu verkreeg de R.K. spreker van den heer Fokkema (A.R.), die als zijn mening kenbaar maakte, dat de Overheid zorg te dragen heeft voor de zedelijke welstand der bevolking. Daarom heeft zij op publiek terrein te weren alles wat het kwaad kan uitlokken. De heer Van Dis (St. G.) wilde nog een stapje verder gaan en het gemengd zwemmen radicaal verbieden. Minister Drees — tactisch als altijd — probeerde het twistpunt te laten liggen door te betogen, dat deze kwestie buiten het kader van het wetsontwerp viel. Hij verklaarde zich bereid de aandacht zijner ambtgenoten van Justitie en Binnenlandse Zaken op deze aangelegenheid te vestigen, omdat deze niet onder zijn departement ressorteert. Verder meende de Mi-

nister, dat de regeling door het amendement voorgesteld, praktisch niet uitvoerbaar was. Om deze redenen verzocht Zijne Excellentie het amendement terug te nemen.

De heer Stokman gaf geen krimp, en poogde de ministeriële bezwaren te ontzenuwen. Maar ook de Minister hield het been stijf. „Ik gebruik,” zo zei hij, „niet gaarne het woord onaanvaardbaar, maar ik vraag mij toch af: heb ik de vrijheid deze wet nog verder te verdedigen, wanneer dit amendement wordt ingevoegd.”

Van enkele zijden werd gedacht, dat de voorsteller na deze woorden aan het verzoek om intrekking gehoor zou geven. Dit was echter niet gemakkelijk, aangezien de heer Stokman vanaf het begin grote nadruk had gelegd op de principiële betekenis van zijn amendement. Toen hij dan ook niet voldeed aan het verzoek viel de uitslag reeds te voorspellen. Wel had de fractie van de P. v. d. A. nog kans gezien tegen het middernachtelijk uur een paar afwezige leden naar de Kamer te krijgen, er waren te veel lege plekken op hun banken om een voor hen gunstig resultaat te verwachten. Met 35 tegen 26 stemmen werd het amendement aangenomen. Vóór stemden de R.K., A.R., St. Geref., 3 van de 5 aanwezige C.H. en 1 lid van de P. v. d. A.

Onmiddellijk na deze voor den Minister hoogst onaangename beslissing stond Zijne Excellentie op en verzocht aan den voorzitter de beraadslaging over het wetsontwerp te schorsen. Het was duidelijk merkbaar dat Minister Drees ernstig ontstemd was. Dat zijn partijgenoten dit ook waren verrieden de gezichten en de uitlatingen, die enkelingen zich lieten ontsnappen. Wij hebben respect voor den heer Willems, Rooms lid van de P. v. d. A., die den moed heeft gehad zich aan de zijde der „zedelijkheidsapostelen” te scharen, en vóór het amendement stemde.

Agrariërs weren zich

De heer Van den Heuvel (A.R.) is niet alleen een strijdbaar, doch ook 'n strijdvaardig man. Deze strijdvaardigheid gaat zelfs over in strijdlust telkens wanneer Minister Mansholt een of meer van zijn socialistische stropkolf van den A.R.-agrariër den strijdhamer van de Excellentie van Landbouw reeds gekruist heeft, valt moeilijk te zeggen. Zowel bij de interpellatie-Vondeling als bij de behandeling der Herverkawingswet Walcheren hebben beiden weer blijk gegeven, dat zij nog allerminst strijdensmoe geacht moeten worden.

Dit bleek allereerst bij de interpellatie, die den naam draagt van den agrarischen specialist uit de P.v.d.A., den heer Vondeling. Laatstgenoemde had verlof verzocht enkele vragen te mogen richten tot de regering naar aanleiding van de ernstige ongerustheid in landbouwkringen als gevolg van het feit, dat de bedrijfsinkomsten in vele streken van ons land verre ten achter blijven bij de verwachting, ten tijde van het vaststellen van de prijzen der belangrijkste producten, gekoesterd.

Dat er ongerustheid ten plattelande bestaat kan iedereen weten. Het is lang geleden, dat de woor-

den van den boerenzoon uit Abtswoude, Huibert Cornelis Poot,

„Hoe genoeglijk rolt het leven

Des gerusten landmans heen,”

enige geldigheid bezaten. Citaten uit verschillende landbouwbladen, gaven duidelijk te kennen dat er storm op til is in den agrarischen sector. De heer Vondeling trachtte deze storm te bezweren en althans te voorkomen, dat de bui zich zou ontlasten op het hoofd van den bevrienden bewindsman. Wij geloven, dat hij daarin niet geslaagd is.

Het is niet doenlijk in een kort overzicht ook maar in vogelvlucht een beeld te geven van het vele dat behandeld werd. Wel moet vermeld worden, dat de ontevredenheid over het gevoerde beleid vrij algemeen was. De heer V. d. Weyden (K.V.P.) noemde dit beleid zelfs onrechtvaardig en kortzichtig, en met hem werden harde noten aan het adres der regering gekraakt door de afgevaardigden De Ruyter en Kikkert (C.H.), Den Hartog (Vrijh.), Van Dis (St. G.), Droesen en Groen (K.V.P.).

De heer V. d. Heuvel noemde als grote grief, dat men de prijzen der landbouwproducten verlaagt, terwijl de prijsstijging der industriële producten niet wordt voorkomen. Daarom hadden naast den Minister van Landbouw ook de Excellenties van Sociale en Economische Zaken achter de regeringstafel moeten plaats nemen.

Het antwoord van den bewindsman op de hem gestelde vragen vond de A.R. spreker zeer onbevredigend, met name betreffende den tuinbouw en de melk. De Minister wil niet afzien van het stellen van maximumprijzen voor den tuinbouw, wanneer hij dit nodig acht. Dat noemde de heer V. d. H. een onhoudbare politiek. Even onbevredigend is het standpunt, hetwelk ingenomen wordt ten aanzien van de melk. De prijs zal met ingang van 28 September drie cent per liter omhooggaan, maar de lage zomerprijs wordt daarmee niet ongedaan gemaakt.

De heer V. d. Heuvel moest wegens tijdsgebrek zijn requisitoir bekorten, maar de agrarische hoek van den Kamer droeg zorg dat geen enkel punt onbesproken bleef. Zo kreeg ook Prof. Brouwers een beurt, die op een vergadering van de Ned. Zuivelbond over het vraagstuk der prijsbeheersing een rede geproduceerd heeft, die zeer aanvechtbaar is.

De heer Vondeling vergastte de Kamer op een motie, welke nogal tam in haar soort was. Zij werd aangenomen met 49 tegen 35 stemmen. Een motie Groen (K.V.P.) werd aanvaard met 83 tegen 0 stemmen. Deze overbodige stemming was te wijten aan den Communist Borst, die aanvankelijk liet doorschemeren, dat zijn fractie haar stem aan de motie zou onthouden.

Voor de behandeling der Herverkavelingswet Walcheren bestond grote belangstelling bij de Zeeuwen, die gedurende het gehele debat de gereserveerde tribune bevolkten. Zij volgden met veel aandacht de beschouwingen der heren Mes (K.V.P.), V. d. Feltz (C.H.), Van Dis (St. G.), Den Hartog (Vrijh.), Borst (Comm.), Engelbertink (K.V.P.), Vondeling (P. v. d. A.) en Van den Heuvel (A.R.).

Niemand ontkende de noodzaak der herverkaveling, welke naar schatting 60 miljoen uit 's lands schatkist zal aftappen. De heren Van den Heuvel, V. d. Feltz, Van Dis en Den Hartog verklaarden zich echter met kracht tegen de mogelijkheid van dwang,

welke door het wetsontwerp geopend wordt. Hierdoor kunnen de landverbruikers genoodzaakt worden buiten het eiland Walcheren een bestaan te zoeken. Uitdrukkelijk waarschuwden zij ertegen een dergelijk beginsel in onze wetgeving te introduceren. De heer V. d. Heuvel adviseerde den bewindsman eens kennis te nemen van het boek van Dr Van Es over De Eigendom en de Pentateuch.

Voorts was de A.R. spreker van oordeel, dat probleem nummer één voor het eiland Walcheren is: herstel der oorlogsschade. Wordt dit niet op bevredigende wijze opgelost, dan baten alle andere maatregelen niets.

De heer V. d. Heuvel vroeg stemming over het artikel, dat de fel gewraakte dwang mogelijk zou maken. Het artikel werd met 43 tegen 19 stemmen aangenomen; tegen stemden A.R., C.H., St.G. en P. v. d. Vrijheid. Het wetsontwerp zelve werd zonder stemming aanvaard.

In de komende dagen zal de Kamer zich bezig houden met het onderzoek der Rijksbegroting. Er is veel werk aan den politieken winkel”.

Kerk en Nationale zaak

Prof. Dr I. A. Diepenhorst

Wanneer er in vroeger tijden een oorlog uitbrak, dan vond deze dikwijls zijn oorsprong in de persoonlijke machtsbegeerte van bepaalde vorsten. Een regerend koning zocht de krijg ter bevrediging van zijn verlangens, tot verhoging van eigen glorie in het heden en tevens om zo mogelijk, een plaats te winnen in de annalen der historie. Hetzij geheel zelfstandig, hetzij beheerst door ervaren staatslieden dan wel door sluwe hovelingen, stelden keizers en koningen voorheen hun eisen, besloten zij de vijandelijkheden te openen, speelden zij in het internationale concert een eigen melodie.

Tegenwoordig is, tenminste in de democratische landen, de regering een zaak des volks geworden. Zelfs het buitenlands beleid wordt min of meer gevoerd in overeenstemming met hetgeen de meerderheid der onderdanen wenst. Wel bleef de diplomatie een ietwat besloten aangelegenheid, wel bedient zij zich bij de voortduur van middelen en wegen die de publiciteit mijden, maar desondanks werd de voorheen bestaande gouvernementele willekeur ingeperkt.

Daar echter de democratie door bandeloosheid en anarchie haar eigen graf dolf, ontstond een gunstig kans voor een geheel andere regeringsvorm en bleek de bodem toebereid voor de dictatuur, het volstreekte bewind van één machthebber, bij de dagelijkse leiding steunend op een kleine kring van vrouwen. Wederom werd hier het volk onmondig. Opnieuw kon naar welbehagen de oorlog worden verklaard of de vrede gesloten. De burgerij moest

in stille berusting afwachten hetgeen over haar komen zou. Duitsland, lange jaren opgezweept tegen de sovjet unie, zag zich genoodzaakt in een week volledig om te schakelen. Het pact van 1939 maakte de Russen weliswaar niet tot vrienden, maar toch tot met welwillendheid te behandelen naburen. Twee jaren later bleek opnieuw de Slaaf de ervvijand van den Germaan te wezen en ontbrandde volgens Hitler „de strijd om de Europese beschaving tegen Aziatische levensrauwheid”.

De krijg is een harde zaak. Hij brengt onoplosbare gewetensconflicten. Hij stelt voor dikwijls verheelde, doch niettemin moeilijk te ontkennen onmenselijke noodzakelijkheden. Een ethiek van de oorlog werd tot dusver niet geschreven en het is de vraag, of zij ooit geleverd kan worden. Hier falen theologie en moraal, hier schieten de normen te kort, hier kan slechts het gebrek pogen bestaan, om in een dergelijke gruwelijke nood van het menselijk bestaan niet te zeer de wil des Heren te overtreden.

Maar ofschoon een ethiek van de oorlog niet als afgerond geheel valt te ontwikkelen, de burgers van een tot aanval of verdediging geroepen land hebben dringend behoefte aan leiding en voorlichting. Veler blik richt zich onder zulke omstandigheden naar de kerk, opdat zij haar licht late schijnen over de verwarde dingen dezer aarde. Ligt het niet op den weg der kerk een bepaalde krijg of te wijden door hem schier heilig te verklaren, of met haar anathema, haar banvloek, te treffen, opdat zij, die het machtsstreven hunner staatkundige leiders zouden moeten verwerkelijken, de wapens neerleggen?

Nu doet zich het merkwaardige feit voor, dat de kerk veel minder gearzeld heeft om zich met haar gebeden, haar prediking, sacramenten en dienst der barmhartigheid te plaatsen achter de overheid van het land waarin zij zich bevond, dan tegen de regering partij te kiezen. Afgedacht van die kerkelijke groepen, die op grond van de bijbel aan den christen elk wapengeweld verbieden, is er vrijwel geen kerk te noemen, die een klaar en duidelijk neen heeft doen horen tegen een bepaalde oorlog.

De oorzaken van dit verschijnsel zijn niet ver te zoeken. Vooreerst beschouwt de bijbel de krijg niet als een altijd te vermijden kwaad. Wel is over de bijbel en de oorlog het laatste woord nog niet gesproken, maar vast staat, dat de Schrift bepaalde heilige oorlogen kent, en tevens dat zij ook van rechtvaardige oorlogen weet. Wat de heilige oorlogen aangaat, deze werden gevoerd door het volk Israël, de bijzonder uitverkoren en op bij uitstek voorzienige wijze geleide natie. Ieder krachtig volk meent nu bij tijden een nieuw Israël te zijn, op geheel enige manier tot God in betrekking te staan, en bij uitnemendheid drager der gerechtigheid te wezen. Van deze algemene geestesgesteldheid kan de kerk zich moeilijk losmaken. Uit dien hoofde zal zij misschien niet zo spoedig als de gewone burger tot de heiligheid, echter wel even snel tot de rechtvaardigheid van een krijg besluiten.

Vervolgens dringt de Schrift aan op de gehoorzaamheid aan de overheid. In landen, waar ten tijde van het begin der vijandelijkheden geen omwenteling woedt, is een gevestigde en doorgaans, zo niet altoos, wettige overheid aanwezig, die gehoorzaamheid

aan haar bevelen eisen mag, voor zover deze niet tegen een uitdrukkelijk gebod Gods indruisen. De onderdaan kan, dikwijls misleid door een partijdige, nationale pers, de verhoudingen niet zuiver beoordelen. Hij is buiten staat zijn regering na te rekenen. Als regel zal hij daarom willen volgen. Dit geldt ook van de kerk als onderdaan. Zij is veelal niet bij machte om internationale aangelegenheden zelfstandig te beoordelen en er zuiver over te beslissen. Het is achteraf gemakkelijk van een „kennelijk onrechtvaardige” oorlog te spreken. Het is moeilijk dit te doen in een oorlogsstemming, wanneer de mobilisatie-bevelen elkander opvolgen, de wildste geruchten worden verspreid en ieder de vaderlandse erve bedreigd of de nationale eer gekrenkt meent te weten.

Zo valt het te verklaren dat in de Boerenoorlog aan het begin dezer eeuw, de Anglikaanse kerk niet met de Engelse regering brak. Uit dien hoofde wordt het begrijpelijk, dat in 1914 de verschillende kerken met alle kracht de eigen regeringen steunden. Aldus wordt zelfs duidelijk wat Niemöller indertijd bewoog tot zijn aanbod om weer als duikbootkapitein dienst te nemen, en behoeft het geen bevreemding te wekken dat in 1941 de Russische kerk zich opwierp als trouwe steun der sovjet-regering in haar strijd tegen Duitsland.

Al is hiermede wel veel doorzichtig gemaakt en ook voor een deel gebillijkt, toch worde niet elk optreden der kerk goedgekeurd. Ook wanneer men toegeeft dat er veel aan de omstandigheden moet geweten worden, toch behoeft men niet ieder kerkelijk woord, niet iedere kerkelijke handeling toe te juichen. De „Gott-strafe-England” preken uit de jaren 1914—1918 verdienen geen navolging en niet bij elke vijandelijke inval is men als kerk gerechtigd de psalm aan te heffen: „Waak op o God, de heidenen zijn gekomen”. De kerk moet afstand kunnen nemen. Zij mag, als regel, de nationale zaak niet volkomen met de strijd voor het Koninkrijk Gods vereenzelvigen. Zij behoort de heilsgeschiedenis heilsgeschiedenis te laten blijven en dient met haar wijding van de krijg voorzichtig te wezen.

Aan de inhoud van een tweetal geschriften van vrij jonge datum zij zulks nader bewezen. Gedurende de oorlog werd uitgegeven een kleine bundel van stukken, die betrekking hadden op de verhouding van kerk en staat in Rusland sedert de botsing met den Duitsen ervvijand 1). Na de capitulatie verscheen een boekwerk, waarin alle met de oorlog en zijn voorgeschiedenis verband houdende brieven en geschriften van Barth werden opgenomen 2). De Russische verzameling poogt een indruk te geven van wat er omstreeks 1941 en 1942 in Rusland binnen de kerk leefde. Het werk van Barth voor het ogenblik Europa's grootste theoloog, biedt diens bezinning op de tweede wereldoorlog, op zijn voorspel en zijn nasleep.

Gemeten naar een gewone maatstaf verschaft het eerste boekje weinig aangename indrukken. De kerkelijke houding jegens de Russische machthebbers is voor den buitenstaander wel wat al te tegemoetkomend. Enige zelfverheffing, een tikkeltje vleierij, een zekere mate van nationale hoovaardij maken zich kenbaar. Men bedenke echter, dat een gewone maat-

Papier-Perikelen

staf hier onbillijk is. Alleen tegen den achtergrond van gestadige vervolging en godlozen-actie, onder herinnering aan de soms hopeloze positie der Russische kerk, is het mogelijk een rechtvaardig oordeel te vellen. Wie zou menen dat de in 1944 gestorven patriarch Sergius het bewind te veel tegemoet treedt, hale zich voor den geest wat deze man — wiens persoonlijke moed boven alle twijfel verheven was — heeft moeten verduren. Wie het Russische nationalisme misprijst, denke aan de gruwelen door de Duitsers aangericht.

Desondanks kan onmogelijk worden toegegeven, dat de kerk hier op alle punten de juiste toon getroffen heeft. Ofschoon moeilijk, een geringe terughouding zou wenselijk zijn geweest. Hoe gebruikelijk de voorstelling ook zij dat Rusland heilige grenzen zou bezitten — het is niet aanvaardbaar. Al worde gaarne de toegenomen welwillendheid der sovjets jegens de kerk erkend, de waardering is hier te groot en het opgeroepen beeld derhalve eenzijdig. En wel valt er uit het onderhavige geschrift veel te leren, volkomen onderschrijven kan men het niet. Van de doornenkroon des vaderlands te spreken, zoals een domproost doet, wekt verkeerde gedachten. De eenheid van Rusland en orthodoxe kerk op den voorgrond te stellen, schijnt niet ongevaarlijk. Tijdens het Paasfeest een „wezenlijke” oorlogspredikatie te houden, levert bezwaren op. Het heilige Moskou met lofprijs te verheffen is niet aanlokkelijk, om van naar bijgeloof zwemende uitdrukkingen te zwijgen. Gelukkig echter dat, al deze dingen ten spijt, de christelijke toon overheerst en de kerk met haar leden getuigt van den Heer, die is opgestaan en van het eeuwige leven, gelijk dit het aards bestaan in heerlijkheid overtreft.

Zo bevattelijk als de verschillende Russische zendbrieven, predikaties en beschrijvingen zijn, zo moeilijk laten hier en daar de beschouwingen van Barth zich lezen. Overigens weet men niet wat het meest te bewonderen de oorspronkelijkheid die bij tijden profetisch wordt, de bewogenheid die niet zelden priesterlijk is, de beslistheid die een enkele maal koninklijk heten moet. Ook zij, die het in dit boek op sommige punten niet eens zijn met Barth, waarvoor zij trouwens goede grond hebben, dienen toe te stemmen, dat hier een buitengewoon man zijn inzichten ontvouwt. Scherper dan wie ook heeft hij de koehandel te München doorzien, al erkent hij later, dat wellicht destijds de oorlog nog niet kon worden begonnen. Met meer medegevoel dan ieder ander wendt hij zich, als de nederlaag op handen is, tot het verslagen Duitsland. Zijn steun, raad en beoediging aan de christenen van Tsjechoslowakije, van Frankrijk, Engeland, Amerika, Noorwegen en Holland zijn voor de daar gevestigde kerken van de grootste betekenis geweest.

Blijven hier dan geen vragen open? Integendeel. Barth weet niet voldoende duidelijk te maken, waarom hij, die zo scherp de as veroordeelt, anderzijds de Zwitserse neutraliteit kan goedkeuren. Wel wilde hij niet een aan de Duitsers welbehaaglijke eenzijdigheid en deswege heeft hij herhaaldelijk moeilijkheden gehad met de censuur van Zwitserland, niettemin doet zijn betoog in deze kwestie wat zwak aan. Ook waar hij de noodleugen behandelt en het een

Ook in de vacantielijd, waarin de Tweede Kamer op reces pleegt te zijn, bemerkt men nog wel iets van haar bestaan, o.m. doordat leden gebruik maken van het recht dat zij hebben op grond van artikel 116 van het Reglement van Orde, om schriftelijk aan de Regering vragen te stellen.

Zo heeft de heer Van Walsum op 1 Augustus 1947 aan den Minister van Onderwijs vijf vragen gesteld — waarop de Minister 22 Augustus 1947 antwoordde — betrekking hebbende op de papiertoewijzing van het weekblad „De Hervormde Kerk”.

Het is in een schaarste-economie zoals wij thans ervaren, uiteraard niet te vermijden, dat de beschikbare hoeveelheid goederen, indien die minder bedraagt dan de benodigde hoeveelheid, op een bepaalde wijze wordt verdeeld. Dat is blijkbaar ook het geval met het artikel papier. Men kan dat betreuren, doch er is nu eenmaal een tekort en zo ontstaat vanzelf de behoefte aan distributie.

Indien de Overheid op deze wijze brood, melk of schoenen op bonnen heeft toe te wijzen dan is de enige goede oplossing dat ieder zijn rechtmatig deel krijgt ongeacht zijn overtuiging. Natuurlijk, zal de lezer zeggen. In onze samenleving is dat ook het geval. Daarentegen hadden in den bezettingstijd N.S.B.-ers extra-levensmiddelen, terwijl zij ook een groter quantum brandstoffen ontvingen dan normale Nederlanders die zich niet op het pad van landverraad hadden begeven.

Intussen is verdeling van brood, melk en schoenen

plicht der waarheid noemt, bij gelegenheid een misleidende voorstelling der werkelijkheid te geven, overtuigt hij in genen dele. Dat de noodleugen soms onvermijdelijk schijnt, staat vast. Maar het is toch zeer de vraag, of haar verdediging zo betrekkelijk gemakkelijk en vlot geleverd kan worden als bij Barth geschiedt. Eindelijk is het beslist een leemte dat over de plichten der Duitse kerk in verband met den hitleriaansen oorlog vrijwel het stilzwijgen be waard wordt.

Zowel de Russische bijdrage als het boek van Barth maken duidelijk, dat het verlossende woord voorhands nog uitbleef. In weerwil hiervan betekent inzonderheid het werk van den Zwitserseren theoloog voor het zo pijnlijke vraagstuk van de verhouding tussen kerk en nationale zaak een waardevolle verrijking van inzicht. Moge men in alle landen en kerken — want wie raakt deze kwestie niet? — zich zetten aan gestage overweging van de hier liggende moeilijkheden. Moge bovenal niet een nieuwe oorlog, maar een duurzame vrede de stoot geven tot het vinden van een uitkomst die bevredigen kan, alle menselijke zonde en gebrekkigheid ten spijt.

- 1) Die Wahrheit über die Religion in Russland. Zürich 1944.
- 2) Eine Schweizer Stimme. 1938—1945. Zürich 1945.

heel wat eenvoudiger dan verdeling van papier, omdat papier vooral gebruikt wordt om voorlichting te geven aan de bevolking en dus een machtig wapen is in den strijd der geesten. De Minister moet zich dan ook wel onbehaaglijk gevoelen dat het tot zijn taak behoort zich met dit netelige vraagstuk te bemoeien.

Ten einde onze lezers te doen zien welke deze neteligheden vooral kunnen zijn, zullen we de vragen en antwoorden overnemen. Ter wille van de overzichtelijkheid laten we in afwijking van het officiële stuk vraag en antwoord direct op elkaar volgen.

1. Vraag: Is het den Minister bekend, dat de Nederlandse Hervormde Kerk, afgezien van een weekblad van meer ambtelijk karakter, buiten het weekblad „De Hervormde Kerk” over geen ander landelijk persorgaan beschikt?

Antw.: Het is aan ondergetekende bekend, dat de „Hervormde Raad voor Kerk en Publiciteit” over geen ander landelijk persorgaan beschikt dan het door de Uitgeverij Boekencentrum N.V. uitgegeven weekblad „De Hervormde Kerk”.

2. Vraag: Is het den Minister bekend, dat bezwaar wordt gemaakt het weekblad „De Hervormde Kerk” regelmatig twaalf pagina's ter beschikking te stellen, op grond van de overweging, dat het weekblad niet onder de opiniebladen wordt gerekend?

Antw.: Aan het verlangen om aan het weekblad „De Hervormde Kerk” regelmatig twaalf pagina's ter beschikking te stellen, kon niet worden voldaan, omdat dit een overschrijding zou betekenen van de normen, die vastgesteld zijn voor de categorie bladen, waarbij genoemd persorgaan is ingedeeld, n.l. de kerkelijke weekbladen.

3. Vraag: Is de Minister bereid, mede te delen de redenen, waarom genoemd weekblad niet als een opinieblad wordt beschouwd?

Antw.: Bij circulaire no. 255 van 2 Februari 1946 heeft de Persraad bepaald, dat de papier-toewijzing ten behoeve van uitgaven, behorende tot de groep „Algemeen Culturele bladen” — in de wandeling opiniebladen geheten — afhankelijk zal worden gesteld van den inhoud en wel in dien zin, dat rekening zal gehouden worden met de hoeveelheid kopy, die gewijd zal zijn aan voorlichting, die — ongeacht derzelve strekking — door den aard van het onderwerp en de wijze van behandeling van belang is voor een op veelzijdige gedachtenwisseling berustende openbare meningsvorming op de navolgende gebieden: a. politiek; b. sociale en economische problemen; c. geestelijk leven; d. kunsten en wetenschappen. Regelmatige kennisgeving van de inhoud van het weekblad „De Hervormde Kerk” heeft ondergetekende niet tot het inzicht gebracht, dat dit blad ten onrechte niet bij de z.g. Algemeen Culturele bladen wordt ingedeeld.

4. Vraag: Is de Minister niet van oordeel, dat het, gezien in het licht van de verhouding van Kerk en Staat, niet zonder bedenking kan zijn, dat, wanneer de Kerk haar weekblad wel als een opinieblad beschouwt, de Overheid het tegendeel uitmaakt?

Antw.: De ondergetekende, die niet gaarne zou willen ontkennen, dat in genoemd weekblad een bepaalde „opinie” wordt weergegeven, kan niet inzien, dat de Overheid het recht zou missen een omschrijving te geven van wat zij voor de uitoefening van haar papierverdelende functie als „opinieblad” beschouwt.

5. Vraag: Is de Minister bereid, alsnog te overwegen, of wegen kunnen worden gevonden om tot een uitbreiding van den omvang van het weekblad te komen, te meer, daar dat de enige mogelijkheid is om de bezwaren op grond waarvan het weekblad niet als een opinieblad wordt aangemerkt, te ondervangen?

Antw.: Indien de redactie den inhoud van het blad zó zou samenstellen, dat regelmatig aan alle sub 3 bedoelde gebieden van het culturele leven en in den aldaar bedoelden zin aandacht wordt geschonken, en indien uit het weglaten althans verminderen van de z.g. vrije kopy het ernstig streven blijkt een „algemeen cultureel blad” te maken van het weekblad „De Hervormde Kerk” is de ondergetekende bereid te overwegen of er aanleiding is, genoemd weekblad in plaats van in de groep „kerkelijke weekbladen” in te delen bij de groep „algemeen culturele bladen”.

Onze lezers zullen uit deze vragen en antwoorden gemakkelijk de conclusie kunnen trekken dat het èn voor den Minister van Onderwijs èn voor de bladen die afhankelijk zijn van een papiertoewijzing een onaangename situatie is om deze relatie tussen „bestuurder” en „bestuurden” te ervaren.

De vraagsteller zegt toch eigenlijk in vraag 5, dat de enige mogelijkheid om te voldoen aan de eisen die gesteld worden om opinieblad te kunnen zijn gelegen is in de toewijzing van meer papier. De bestuurde zegt: Excellentie geef mij meer papier dan kan ik er een opinieblad van maken.

In het antwoord op vraag 5 wordt weliswaar overweging toegezegd, doch daaraan is de voorwaarde verbonden dat de redactie de inhoud zo samenstelt, dat regelmatig aandacht wordt geschonken aan de openbare meningsvorming op politiek, sociaal en economisch gebied en aan het geestelijk leven, terwijl het nodig is de z.g. vrije kopy weg te laten, althans te verminderen. Het moet voor den bestuurder hoogst onaangenaam zijn deze suggestie aan de redactie van „De Hervormde Kerk” te geven, omdat de Overheid zich hier beweegt op een terrein waar zij zich alleen tot haar eigen verdriet en dat van de „bestuurde” bevinden kan.

Dit geval levert opnieuw het bewijs dat de bemoeiingen der Overheid zich thans helaas uitstrekken ver buiten de grenzen der normale Overheidstaak met al de gevaren die daaraan voor de volksvrijheden verbonden zijn.

De jongeren Studieclubs

Uit de Organisatie

1. Een belangrijke toogdag.

Met grote vreugde kondigen wij onzen Toogdag op 8 November aan.

Op een Zaterdag, opdat ieder de gelegenheid hebben zal om hem te bezoeken.

Het wordt D.V. een heel belangrijke dag.

Allereerst omdat onze A.R.J.O.S. definitief haar beslag krijgt, maar ook om het menu dat verder geboden wordt.

Met opzet stelt het bestuur in alle onderwerpen die besproken zullen worden, fundamentele kwesties aan de orde n.l. die van het karakter van ons werk, van de plaats van het Woord Gods in het politieke leven en de plaats van de jeugd in het huidig staatkundig gebeuren, den blik gericht naar Indië en naar Nederland.

Wij maken geen reclamé met de sprekers, doch we zijn dankbaar, dat ze spreken willen.

Jongelui, we laten het niet op ons zitten!

Deze toogdag moet slagen!

E. v. RULLER

2. De Huishoudelijke Vergadering.

Deze zal worden gehouden in een zaal van de „Dietse Taveerne”, Oudkerkhof 29 te Utrecht. Aanvang 20.00 uur. Dit aanvangsuur is zo laat mogelijk gesteld, opdat zoveel mogelijk afgevaardigden aanwezig zullen zijn. Als belangrijkste onderwerpen zullen aan de orde komen:

de verkiezing van een voorzitter — tweetal: E. van Ruller te Barendrecht, J. Smallenbroek te Assen — en de definitieve vaststelling van de Statuten der Nationale Organisatie. Een volledige agenda zal nog nader worden bekend gemaakt.

3. De Toogdag.

De vergaderingen zullen worden gehouden in de grote zaal van den Stadsschouwburg, Lucas Bolwerk te Utrecht. In de morgenvergadering, die zal aangevangen om 10.45 uur precies, hoopt Prof C. Veenhof tot ons te spreken over het onderwerp: „Onze staatkundige roeping en het Woord Gods”. Een onderwerp van fundamentele betekenis voor ons werk!

In de middagvergadering komen de heren J. Schouten en Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot aan het woord. De eerste hoopt te spreken over „De jeugd in Nederland”, de tweede over: „De jeugd in Indië”.

Het kunstzinnige gedeelte van het middagprogramma zal worden verzorgd door het „Amsterdams Vocaal Kwartet” o.l.v. Meindert Boekel.

Zie voor het volledige programma den omslag van dit blad.

4. De Toegangsbevisen.

De kaarten voor de afgevaardigden der clubs naar de huishoudelijke vergadering zijn reeds, tegelijk met de circulaire's en de programma's aan de secretaris-

sen der clubs verzonden. De toegangsbevisen voor den Toogdag zijn verkrijgbaar bij het Secretariaat van de Nationale Organisatie, Dr Kuyperstraat 3 te 's-Gravenhage, uiterlijk tot 1 November a.s. à 50 ct. per stuk.

Bestelt Uw kaarten gezamenlijk. Doet dit uitsluitend per giro of per postwissel.

Bestelt niet per briefkaart of per brief.

5. Logies.

Voor logiesaanvragen kan men zich wenden tot den heer Drs G. J. Stapelkamp, Bijlhouwerstraat 3 te Utrecht. Telefoon: 10029.

6. Het Provinciaal Verband Utrecht

Het voorlopig bestuur van de jongerenclubs in deze provincie heeft vergaderd en besloten dit jaar geen provinciale toogdag te houden om geen afbreuk te doen aan den Nationalen Toogdag, die op 8 November in Utrecht zal plaats vinden. De clubs zullen onderwijl niet stil behoeven te zitten. Er wordt op gerekend dat alle clubs weer aan het werk zijn en op 13 December a.s. zal een vergadering van afgevaardigden der clubs gehouden worden voor het vaststellen van het prov. reglement en de verkiezing van de bestuursleden. De clubs ontvangen allen een concept en kunnen vóór 15 November hun amendementen indienen en tevens vóór dien datum namen van kandidaten voor de bestuursverkiezing opgeven. Het aantal clubs bedraagt thans 27, maar dit getal is nog voor uitbreiding vatbaar. Nog niet de helft der kiesverenigingen in deze provincie heeft een jongerenclub. Er is dus nog veel werk te doen, maar temeer waar enkele clubs uit Gelderland, die op Utrecht georiënteerd zijn, bij deze prov. afdeling gevoegd zullen worden, kan het jongerenverband als levensvatbaar aangemerkt worden. Het Sticht is uit zijn zomerslaap ontwaakt, laat het dezen winter wakker blijven.

d. G.

7. Statistiek.

Gegevens van 1 Maart 1947.

	Aantal aangesl. clubs:	Aantal leden:	Aantal clubs, dat gegevens inzond:	Aantal leden v. d. clubs:	Aantal clubs, dat geen ge- gevens inzond:	Géschat aantal leden v. d. clubs:
Groningen	50	958	37	711	13	247
Friesland	29	647	19	427	10	220
Drente	35	850	25	610	10	240
Overijssel	14	379	10	271	4	108
Gelderland	51	868	29	494	22	374
Utrecht	22	423	20	385	2	38
N. Holland	38	698	18	338	20	360
Zd. Holland	61	1512	50	1237	11	275
Nrd. Brabant en Limburg	12	178	6	89	6	89
Zeeland	15	259	14	242	1	17
Totaal:	327	6772	228	4804	99	1968

8. Arjos-Toogdag en Utrecht

Zo is de keus van het Bestuur van de Nationale Organisatie van Antirevolutionaire Jongeren Studieclubs dan weer op Utrecht gevallen, als de stad waar op 8 November a.s. de 3e Nationale Toogdag, ná de bevrijding, zal worden gehouden. De oude Bisschopstad, gemakkelijk bereikbaar en voorzien van de nodige accommodatie, is dan ook het aangewezen centrum om de antirevolutionaire jongeren uit het gehele land samen te roepen voor het jaarlijks appèl.

Voor de Utrechtse clubs heeft deze keus bovendien nog een bijzondere betekenis in dezen zin, dat de leden van die clubs opnieuw de eer genieten hun antirevolutionaire mede-jongeren in hun stad te mogen ontvangen en het voorrecht hebben, dat zij de kortste reis te maken hebben, om deze belangwekkende gebeurtenis mee te maken. Daartegenover staat, evenwel, dat de Utrechtse jongeren weer de verantwoordelijkheid dragen voor een vlot verloop van den Toogdag. En dat is geen kleinigheid. Want al neemt het secretariaat nu nog zoveel voor zijn rekening, er blijven immer een massa grote en kleine zaken te regelen, zonder welke regeling de toogdag in wanorde zou verlopen.

De Utrechtse clubleden krijgen drukke dagen, maar de ervaringen bij vorige toogdagen in Utrecht opgedaan, waren van dien aard, dat het bestuur met vrijmoedigheid dezen last op de schouders van de

Utrechtse leden legt, in de overtuiging dat zij ook nu enthousiast zullen medewerken om den Toogdag naar aller wens te doen verlopen. Dat niet tevergeefs op hun medewerking gerekend wordt, is reeds gebleken. Als het aan de Utrechtse regeling ligt, slaagt de November-Toogdag.

Voor de provincie Utrecht betekent dezen 3en Toogdag in de stad Utrecht echter ook, dat voor de in die provincie gelegen antirevolutionaire jongerenclubs ook dit jaar een provinciale-jongeren-toogdag achterwege zal blijven, en dat is eensdeels jammer, want voor den uitbouw der nog jonge provinciale afdeling is juist voor persoonlijk en gemeenschappelijk contact der aangesloten clubs een eigen provinciale massa-meeting dringend nodig. Maar toch, van een goed-geslaagden toogdag gaat een onmiskenbare stimulans uit voor de studie van de antirevolutionaire beginselen in eigen jongerenclubs. En hieraan kunnen ook de Utrechtse clubs hard medewerken, want de antirevolutionaire jongeren uit de omgeving van Utrecht kunnen door een massale opkomst (en hoe gemakkelijk is dit niet voor hen) den Toogdag tot een groot succes maken, die de Verkiezings-Toogdag van vorig jaar nog in de schaduw stelt. Daarvoor geven zij een eigen intiem Stichtsen Toogdag gaarne prijs om door een groten Toogdag, waarop de band met alle a.r.-jongeren van het gehele land gevoeld wordt, gesterkt te worden voor het eigen werk in het Sticht.

L. W. H. DE GEUS.

De Rooster

H. D. W. BOVEN

Herhaaldelijk wordt ons door clubs verzocht een programma samen te stellen voor het komende seizoen.

Een lijstje van onderwerpen dus, die achtereenvolgens behandeld moeten worden.

Nu is het onze opvatting dat de behoeften dien-aangaande in het land niet overal dezelfde zijn, en dat er dus wezenlijke bezwaren zijn aan te voeren tegen een voor alle steden en dorpen gelijkkluidenden rooster.

Enerzijds dient rekening gehouden te worden met de ongetwijfeld verschillend gerichte belangstelling in onderscheiden streken en plaatsen; anderzijds bestaat er o.i. geen enkel bezwaar tegen eens een onderwerp te kiezen, waarvoor men juist ter plaatse een zeer geschikte inleider heeft.

Om bovengenoemde redenen houden wij ons in het antwoord aan de clubs maar liever bij algemene richtlijnen.

Het verdient aanbeveling, dat naast een gegeden principiële studie, ook aandacht wordt gewijd aan de vragen van de praktische politiek.

Dit kan zeer geschikt, door op iedere vergade-

ring één der leden een politiek overzicht te laten leveren.

Dat moet kort zijn; er moet hoogstens een kwartier voor uitgetrokken worden, anders komt de bespreking van het hoofdonderwerp in 't gedrang.

Wat nu de rooster voor deze hoofdonderwerpen betreft; het is duidelijk dat de artikelen van ons program hiervan de kern, de ruggegraat moeten uitmaken.

Maar daarnaast is er geen enkel bezwaar tegen, dat ook eens een of ander belangrijk actueel onderwerp wordt behandeld, 't zij naar keuze van den inleider, 't zij naar keuze van de leden.

Dikwijls zal het nodig zijn voor zulk een onderwerp een wat ouderen spreker uit te nodigen, b.v. een lid van de kiesvereniging.

Denkt er echter om, dat door voortdurende zelfwerkzaamheid het meeste profijt van de studie wordt getrokken.

Bespreekt dus het aantal vreemde sprekers zozeel mogelijk. Tracht ook moeilijker onderwerpen als 't enigszins kan, zelf te behandelen. In den regel zullen de te overwinnen moeilijkheden meevallen.

RADIOVOORDRACHT

voor de A. R. J. O. S.

MAANDAG 3 NOVEMBER a.s. om 21.15 uur spreekt de voorzitter van de A.R.J.O.S., de heer E. VAN RULLER, via de zender van de N.C.R.V. voor de radio.

ONDERWERP:

„OM ONZE TOEKOMST”

*Stemt allen dien avond Uw
toestel af op Hilversum II.*

De brochure

„Christelijke Staatkunde”

E. VAN RULLER

Het is nodig dat van de zijde van de A.R.J.O.S. een enkel woord gezegd wordt over de brochure van Prof. Dr I. A. Diepenhorst: „Christelijke Staatkunde”.

Het besluit om dit geschrift te doen verschijnen viel in de vergadering van het voorbereidende comité, dat het Centraal Comité na den oorlog heeft benoemd om de organisatie van de jeugd-studieclubs ter hand te nemen. Toen, na de zo geslaagde meeting van April 1946, plotseling een paar honderd studieclubs werden opgericht, stond dit comité voor de vraag op welke wijze deze clubs het snelst aan studiemateriaal konden worden geholpen. De clubs moesten aan het werk en ze vroegen om voorlichting.

Men bedenke goed dat dit voor elke studie-organisatie verreweg het moeilijkste punt is.

Welnu, tijdens de besprekingen deelde Prof. Dr I. A. Diepenhorst, die ook in dit comité zitting had, mede, dat hij bereid was een leergang over „Christelijke staatkunde” te schrijven. Wij waren daar allen erg dankbaar voor. Dat de verschijning tenslotte later kwam dan oorspronkelijk de bedoeling was, lag geheel buiten zijn en onze schuld.

Deze mededeling dient niet om de critiek op het geschrift te smoren. Integendeel, een goede discussie over de daarin aangesneden grondvragen kan ons denken slechts verdiepen en daarom nuttig zijn. Wat we wel bedoelen is dit: dat men bij zijn critiek en bij de aanvallen, die men op deze brochure doet, rekening houde met deze geschiedenis. De latere definitieve A.R.J.O.S. bood het boekje deze clubs aan, doch voor den inhoud bleef Prof. Diepenhorst verantwoordelijk. Het werd onder zijn naam gepubliceerd. De A.R.J.O.S. kan hem slechts dankbaar zijn, dat hij de verzamelde stof te haren dienste afstond. En dat is zij ook.

Studieschets

R. GOSKER.

De sociale denkbelden van Dr A. Kuyper

1. Men kan de sociale denkbelden van Dr A. Kuyper niet verstaan zonder enig inzicht te hebben in de sociaal-economische omstandigheden van Nederland zoals deze zich hadden ontwikkeld in den loop van de 19de eeuw. Welke was de positie van den arbeider? Vertel iets over de lonen, over de woningtoestanden, over den kinderarbeid. Tegen dien achtergrond moeten de sociale denkbelden van Dr Kuyper worden gezien.
2. Reeds voor Kuyper hadden met name de mannen van „het Reveil” aandacht geschonken aan de actuele economische kwesties van hun tijd. Onder hen treden op den voorgrond Bilderdijk—Da Costa — Willem van Hogendorp — Willem de Clercq — Groen van Prinsterer en vooral Ds Heldring. Toch was over het algemeen de belangstelling in sociale vragen ook in den Christelijken kring te gering.
3. Het „eigenaardig historisch gereformeerde leven” bevond zich in den dommel. Het kwam nauwelijks tot openbaring. Maar wanneer het enig teken van leven gaf, werd dit aanstonds merkbaar ook op het sociale levensterrein. Geef daar voorbeelden van, vooral in de kringen der afgescheidenen. (Kolonisatie — de schoolstrijd.)
4. Het optreden van Kuyper betekent een keerpunt. Met kracht bepleitte hij „dat het Woord Gods ook aanwijst het fundament van alle menselijk leven, de heilige ordinantiën die heel het leven des mensen in maatschappij en staat moeten beheersen, en die alleen in staat zijn dat leven weer gezond te maken”. Vandaar zijn strijd tegen het oppermachtig Liberalisme van die dagen en op staatkundig en op maatschappelijk terrein.
5. Van meet af heeft Dr Kuyper grote aandacht geschonken aan de sociale kwestie. Reeds bij den aanvang van zijn publiek optreden heeft hij daaromtrent bepaalde zeer vooruitstrevende gedachten ontwikkeld. In den eersten jaargang van De

- Standaard schreef hij een reeks artikelen over dit onderwerp. Ook in „Ons Program” ontwikkelde hij enige gedachten.
6. Merkwaardig is Kuyper's standpunt t.a.v. het „Kinderwetje” van Van Houten. Prophetisch heeft hij reeds bij den eersten aanvang van onze sociale wetgeving de grote gevaren van een te diep staatsingrijpen aanvoeld en derhalve weerstand geboden aan het centralisatiesysteem. In dit verband bestudere men Dr C. Beekenkamp: „Bedrijfsorganisatie van Antirevolutionair standpunt beschouwd.” (1932).
  7. Vooral in de jaren negentig ontplooidde Dr Kuyper een grote activiteit. De betekenis van zijn Deputatenrede „Maranatha” en in hetzelfde jaar zijn openingsrede voor het eerste Christelijk sociaal congres gehouden „Het sociale vraagstuk en de Christelijke religie”. Tracht deze rede te verkrijgen en lees en herlees haar. Zij maakte een onvergetelijken indruk op de hoorders van dat ogenblik. Maar ze heeft ook nu nog betekenis. Tezelfder tijd ongeveer verscheen „De Christus en de Sociale Nooden”, gebundelde Standaard-artikelen uitgegeven met de kaart ter aanwijzing van de „Democratische klippen” er bij.
  8. In 1894 vindt de splitsing plaats in de Antirevolutionaire Partij, als gevolg waarvan later de Christelijk-Historische Unie ontstond. Ook sociale kwesties zijn mede aanleiding tot deze splitsing geweest. Talma koos daarbij de zijde van Kuyper. Later zijn deze geschilpunten uitgesleten, hoewel zij in sommige opzichten nog doorwerken.
  9. Kuyper heeft met name een krachtig pleidooi gevoerd voor de „organisatie van den arbeid” — voor sociale wetgeving en voor de sociale verzekering. Proeve van een ontwerp van een Wetboek van den arbeid. En artikelen in De Standaard over de bedrijfsorganisatie in de jaren 1908 en 1910.
  10. Kuyper was „practisch staatsman van theologischen herkomst”. Hij was geen jurist en geen econoom. Zijn grote verdienste schuilt daarin, dat hij het licht der Schrift heeft laten vallen op de maatschappelijke vragen en problemen en daardoor is zijn arbeid voor de christelijk-sociale beweging van grote betekenis geweest.
  11. Gedurende de meer dan vijftig jaren van zijn publiek optreden heeft hij niet steeds eenzelfde standpunt ingenomen met betrekking tot verschillende detailvragen. Dit doet evenwel aan de betekenis van zijn arbeid niets te kort. Soms ging hij wat al te ver in de democratische richting en verschillende van zijn gedachten raken nu langzamerhand wat meer op den achtergrond. (Men denke aan het huismanskiesrecht en aan de corporatieve vertegenwoordiging). Zo kan men ook een tegenstelling zien tussen het standpunt omstreeks 1910 ingenomen en zijn vroegere beschouwingen met betrekking tot de overheidstaak.
  12. Ook dient aandacht geschonken te worden aan de betekenis van zijn periode als minister 1901—1905. Men zie daarvoor de beschouwingen van Dr C. Beekenkamp over het Ministerie-Kuyper in zijn reeds eerder genoemd werk pag. 44—48.
  13. Aan het slot van het betoog geve men een korte uiteenzetting over de huidige sociale toestanden. Het is nuttig goed te doen uitkomen, dat in de veertig jaren der Christelijke kabinetten van 1901—1939 ontzaglijk veel is tot stand gebracht op het terrein der sociale wetgeving en der sociale verzekering. De omstandigheden van nu zijn eenvoudig niet meer te vergelijken met die van 50 en 60 jaar geleden. Hierop moet zeer nadrukkelijk de aandacht worden gevestigd, want vooral de jongeren hebben er veel te weinig begrip van, hoe ontzaglijk veel er in die periode ten goede is veranderd. Deze vooruitgang is goeddeels het gevolg van Kuypers arbeid.
  14. Voor de behandeling van deze schets make men gebruik van het handige boekje, hetwelk de heer C. Smeenk in 1937 schreef. voor de A.R.J.A. nl. „De sociale denkbeelden van Dr Kuyper”. Van dit boekje is een beperkt aantal exemplaren beschikbaar uitsluitend voor onze Jongeren Studieclubs. Het is verkrijgbaar voor den prijs van f 0.45 per stuk bij het bureau Centraal Comité. Het aantal is even boven de 100, dus men bestelle spoedig. Bestellingen zullen worden uitgevoerd, zolang de kleine voorraad strekt.

Ons Onderling Gesprek

N. VAN DER BRUGGE

Beroep op de Grondwet

H. L. B. te L. (Z.-H.) vraagt of het juist is, dat wij ons op de Grondwet beroepen, terwijl we meermalen ernstige bezwaren hadden. Is het zo, dat onze vaders de Franse revolutie in wezen fout vonden, doch wat er uit voortkwam met beide handen aangrepen?

De houding onzer partij tegenover de Grondwet vinden we omschreven in artikel 7 van ons Program van Beginselen. Dit artikel onderging nimmer wijziging, behoudens dat in 1934 „Christelijk-Historische” werd veranderd in „Anti-Revolutionaire of Christelijk Historische beginselen”. Bedoeld artikel luidt: De Grondwet, gelijk die in 1848 gewijzigd is, aanvaardt zij als uitgangspunt, om langs wettigen weg tot een hervorming van onze staatsinstellingen, naar eis der Antirevolutionaire of Christelijk-Historische, beginselen te geraken.

Onder een Grondwet verstaat men een hoofdwet, een fundamentele wet, waarop alle andere rusten. Deze wet bezit door de wijze van totstandkoming en wijziging hogere rechtskracht en bevat de hoofdregelen van ons staatsrecht. Men vindt daarin een omlijning van de macht en positie der Overheid, een nauwkeurige afbakening van de rechten en plichten van het volk en van zijn vertegenwoordiging, de verhouding van de staatseenheid en de onderdelen van den Staat, de instelling van een rechterlijke macht, welker uitspraak door de Overheid bij haar handhaving van het recht geëerbiedigd wordt, enz.

Die Grondwet bevat niet een samenstel van bepalingen, die de Koning uit louter goedgunstigheid geeft en in kan trekken, wanneer hem dat goeddunkt. Neen, zij is de erkenning door twee partijen, n.l. Koning en Volk, van de reeds toekomstende of verkregen rechten en de regeling op die basis van de wederzijdse verhouding.

Die verhouding is niet onveranderlijk. De Grondwetswijzigingen zijn immers een gevolg van de ontwikkeling der denkbeelden bij Overheid en onderdanen. Onze eerste Grondwet dateert van 1814. Deze kwam tot stand zonder volksvertegenwoordiging. Weliswaar benoemde de Regering 600 notabelen, doch een vertegenwoordiging was dit gezelschap niet. In enkele uren besliste men over het gehele ontwerp, zonder dat artikelsgewijze behandeling plaats vond. Onze staatkundige geschiedenis doet zien, dat de principiële strijd in ons volk van groten invloed is geweest op de latere wijzigingen.

Reeds in 1815 werd het befaamde art. 139 geschrapt, waarbij de Souverein het recht van inzage en beschikking was verleend omtrent de inrichting van die godsdienstige gezindheden. Deze bevoegdheid was in flagranten strijd met het beginsel der vrijheid van godsdienst.

In 1848 werd de gelegenheid ruimer voor meerdere

volksinvloed, zij het ook, dat de welstandsbepaling een ongeoorloofde belemmering betekende. Ook op het gebied der godsdienstvrijheid kwam er verruiming. Waarborgde de Grondwet van 1815 bescherming van de bestaande godsdiensten, waarop steeds een beroep gedaan werd bij de vervolging der Afgescheidenen in 1834, thans werd bepaald, dat alle kerkgenootschappen gelijke bescherming zouden ontvangen.

De wijzigingen van 1887 en 1917 gaven een verdere uitbreiding van den volksinvloed te zien. En om nog iets te noemen, het toekennen van verordenende bevoegdheid van andere organen, dan in de Grondwet genoemd (art. 194) opende nieuwe mogelijkheden voor de ontwikkeling van het maatschappelijk leven.

Waar we nu oog voor moeten hebben is, dat de hoogste wet in ons land de fundamentele verhoudingen weergeven, zoals die in de staatkundige worsteling tot stand komen en leven bij de meerderheid van het parlement.

Dit brengt met zich mede, dat algehele instemming met de Grondwet, dan ook niet gevonden wordt. Zelfs bestaat er te dien opzichte nog verschil tussen elkander na-verwante politieke partijen. Niettemin behoort regel te zijn, dat we ons gebonden weten, aan de wetten des lands, niet in de eerste plaats, omdat het een overeenkomst is tussen Overheid en Volk, maar meer nog, omdat het de Overheid, als dienaresse Gods is, die door wetten ons regeren wil. De Antirevolutionair aanvaardt dan ook de Grondwet als uitgangspunt. Overheid en volk zijn daaraan gebonden. Maakt men zich daarvan los, dan ontstaat de grootste willekeur. De jongste geschiedenis levert daarvan het bewijs.

Voor den Antirevolutionair is er dan ook geen moeilijkheid trouw te zweren aan de Grondwet, want hij doet dit met insluiting van Hoofdstuk XI „Van veranderingen” m.a.w. Hij onderwerpt zich aan de wet, die den weg aangeeft, om tot wijziging te geraken. Niet vergeten mag worden, dat de Grondwet geen verplichtingen inhoudt, waardoor we tegen onze hoofdbeginselen moeten ingaan. Ging de Staatsreling van 1798 uit van de rechten van den mens en de erkenning van een volksregering, de latere Grondwetten erkennen, dat de regering berust, bij H.M. de Koningin, zij erkenden de eed.

Wij handhaven ons program-artikel, dat we de Grondwet als uitgangspunt aanvaardden om langs wettigen weg naar den eis onzer beginselen tot hervorming onzer staatsinstellingen te komen.

Uit het vorenstaande moge blijken, dat wij ons aan de geldende Grondwet moeten houden en dat we Regering en Volk toeroepen dit ook te doen.

Doet de Regering dit niet, dan miskent zij de rechten van een tot ontwikkeling gekomen volk, dat met medewerking der Kroon het recht tot medebeeorden heeft ontvangen.

Het volk is anderzijds verplicht naar onze hoofdwet te leven en ook van de Regering niet te verlangen die basis te verlaten.

De A.R. vertegenwoordigers hebben reeds na de bevrijding een duidelijk geluid laten horen, niet om dat er geen verlangen tot wijziging bestond, doch omdat op die wijze door Overheid en Volk den weg

Mr Willem Bilderdijk

Niet ten onrechte kan de 18de eeuw, wat onze Republiek betrof, genoemd worden, een tijd van afval en verval. De volkskracht, die zo kenmerkend was voor onze vaders in de 17e eeuw, was verzwakt. De energie was geweken, de ondernemingslust verdwenen, men rustte uit op de verworven rijkdommen. De godsdienst, het Calvinistisch geloof, dat de ruggegraat was geweest van het verzet tegen Spanje, was verwaterd tot een slap religieus besef. De predikanten bestreden elkaar op den kansel en in geschriften en brachten op deze wijze hun verschillend gevoelen over leerstukken onder de gemeentelieden. Het Evangelie der zaligheid werkte men om naar den geest des tijds, de rechtzinnigheid verdween uit de kerk, het gemoedsleven maakte plaats voor een verstandsgodsdienst. Men sprak nog wel over een Christelijke zedekunde, maar daarvan vormde Christus niet het middelpunt.

Ook het Nederlandse volkskarakter verzwakte. Vooral in de hogere kringen aapte men in alles Frankrijk na. Wat daar vandaan kwam was goed, meende men. Franse modes, Franse manieren, Franse taal 't was hier alles Frans, wat de klok sloeg. Maar wat erger was, men nam ook de ideeën over van de Franssen, ideeën die gespeend waren aan allen godsdienst, die met het geloof in de openbaring niet

---

van willekeur werd opgegaan, waarvan rechts- en plichtsverzaking een onmiddellijk gevolg is.

Ook in den strijd om de rechten van Overheid en Volk is de partij gebleven in den lijn van Groen, waarvan Prof. Buijs eenmaal de loffelijke verklaring schreef: „Misschien heeft sedert 1848 geen lid van de Tweede Kamer meer gedaan om de bevoegdheid van het Parlement uit te breiden dan de Heer Groen”.

Niet de Revolutie, doch het Evangelie is waarborg voor gezag en vrijheid.

De geschiedenis zal doen zien, dat het pleit voor de handhaving der Grondwet geen conservatisme was, doch een noodzaak voor de handhaving der Christelijke democratie.

Lectuur:

De toelichtingen van Dr. Kuyper, H. de Wilde en Dr. H. Colijn op ons program van beginselen.

Schrift en Historie, artikel Mr. Dr. E. J. Beumer „In de vuurlinie” pag. 475—478.

Dr. J. A. Nederbragt, Korte lessen in Staatsrecht en Economie I, pag. 26—36.

Correspondentie voor deze rubriek te zenden aan den Heer N. van der Brugge, Hobbemastraat 124, Middelharnis.

rekenden, maar geheel gericht waren op de rede van den mens.

Deze rede was het een en het al, de rede kon alleen beoordelen, wat waar was, met de rede was alles te verklaren. Van het bovennatuurlijke wilden de Franse wijsgeren niets weten, de God van den Bijbel bestond voor hen niet, de verlossing van het mensdom door Christus was hun een dwaasheid, voor een leven na dit leven vonden zij geen bewijs. Op deze wijze werd het openbaringsbesef weggeredeneerd, verdween God uit hun gedachtenwereld en bleef de mens alleen over. De mens was dan ook het middelpunt, waar alles om draaide. De mens kon alles en wist alles, het doel van het gehele leven lag in den mens, hij was de heer van de schepping, en het gehele wereldgebeuren moest dienen tot de volmaking van zijn geluk.

Deze rationalistische opvattingen hadden natuurlijk ook hun invloed op de staatsleer. Als er geen God was, kon Hij ook geen heer zijn over de wereld, over de mensheid. Dan was de mens zijn eigen meester, dan zat hij op den troon, waarvan hij meende God te hebben afgestoten.

De profeet van deze nieuwe ideeën was Jean Jacques Rousseau. Geheel in overeenstemming met de rationalistische opvattingen stelde hij een nieuwe staatsleer op, waarvoor hij zijn fantasie liet werken. Hij stelde zich voor, dat in de grijze oudheid er ergens een groep mensen leefde, geheel los naast elkaar, zonder enig verband. Ieder van hen was zijn eigen baas, niemand had iets over den ander te zeggen. Maar daardoor ging ieder ook zijn eigen weg en een iegelijk deed, wat goed was in zijn ogen. Men begreep, dat dit op deze wijze niet kon doorgaan. Er moest orde en regel komen. Daarom werd de gehele groep in een vergadering bijeengeroepen. Men besprak de toestand en kwam overeen, dat ieder een gedeelte van de macht, die hij over zich zelf bezat, zou afstaan aan één man, dien de vergadering zou aanwijzen. Deze persoon ontving dus, bij overeenkomst, bij een maatschappelijk verdrag, het gezag over de groep. Maar — hij ontving het alleen bij de gratie van zijn stamgenoten, wier belangen hij had te behartigen. Als hij daarin te kort schoot, als hij zijn eigen voordeel najaagde, als hij te streng regeerde, kortom, als zijn bestuur niet in overeenstemming was met de wensen van zijn volksgenoten, dan hadden dezen het recht hem tot verantwoording te roepen en desnoods af te zetten. Dan was er revolutie. Revolutie was dan ook de consequentie van het gehele systeem, dat Rousseau had uitgedacht. Het volk was soeverein, bezat de oppermacht, niet de vorst. Volkssouvereiniteit en revolutie zijn ten nauwste met elkaar verbonden. De overheid werd de dienaar van het volk, dat zijn macht tot wederopzeggens toe, aan den vorst had afgestaan.

Deze ideeën vonden in ons land gereden ingang. Onder de hogere standen, onder de studenten en predikanten werd Rousseau's werk „Du Contrat Social” (Het Maatschappelijk Verdrag) gretig gelezen. En de

weerklink er van hoorde men in de kranten, waaruit in de taveernes de gewone man zijn wijsheid putte. Het klonk hem als aangename muziek in de oren, als hij hoorde: „Het Volk, de ingezetenen, de burgers en boeren, minvermogenden en rijken, groten en kleinen, deze allen bijeengenomen zijn de ware eigenaars, de heren en meesters van het land en kunnen zeggen, hoe zij het hebben willen, hoe en door wien zij willen geregeerd zijn. Een volk is een grote maatschappij, een compagnie en niets anders. De regenten, de overheden, de magistraten, de prinsen zijn enkel de directeuren, de bewindhebbers, de rentmeesters, in deze kwaliteit minder dan het volk, dienaars van het volk en aan het meerder getal onderworpen, rekenschap en gehoorzaamheid schuldig”. En „zodra zij zich niet gehoorzaam aan de lastgevers betonen, is opstand het recht en de heilige plicht van het in zijn majesteitsrechten aangerande Volk”.

Deze leer druiste in tegen die van Calvijn, die steunde op den Bijbel. Daar stond het geheel anders in. De H. Schrift leert niet, dat de mensen als losse individuen naast elkander leven. Het menselijke geslacht is voortgekomen uit onze stamouders Adam en Eva, gebouwd „uit enen bloede”. Dit geeft ons een gans ander beeld dan de fantasie van Rousseau. Wij zien de huisgezinnen, verenigd tot families, die de geslachten vormen, welke samen de stam opleveren. Op deze wijze is een volk een organisch geheel, waaruit het gezag heel natuurlijk voortkomt. Immers de vader bezit, uit kracht van de schepingsordonnantie, het gezag over zijn kinderen, zoals hijzelf, dat van zijn eigen vader heeft te erkennen. De patriarchale verhoudingen, zoals die onder het Oude Testament voorkomen, deden dit duidelijk uitkomen. Jacob bleef het hoofd van zijn stam, toen hij in Kanaän en later in Egypte woonde, ook al waren zijn zonen volwassen en hadden zij zelf gezinnen gesticht.

Maar dat vaderlijk gezag is ontleend aan God en de kern van de staatsleer van Calvijn is dan ook de souvereiniteit Gods. Van Hem daalt alle gezag af op de machthebbers der aarde, hoge, zowel als lage. Ieder van hen is rekenschap verschuldigd aan God, Die uit kracht van zijn almacht, waardoor hemel en aarde geschapen zijn, Heer is over al het schepsel. De H. Schrift zegt het met deze woorden: „Door Mij regeren de koningen en stellen de vorsten gerechtigheid”. En elders: „Alle macht, die er is, is uit God, zodat wie zich tegen de macht stelt, God wederstaat”.

Geen revolutie dus, zoals Roussau leerde. Revolutie is zonde tegen God, opstand tegen den oppersten Souverein. Alleen in één geval mag een volk zich verzetten tegen het wettig gezag, n.l. wanneer de vorst van zijn onderdanen iets eist, wat in strijd is met de geboden Gods, of wanneer hij wil heersen over de gewetens van hen, over wie hij gesteld is. Dan geldt het Schriftwoord: „Men moet Gode meer gehoorzaam zijn dan de mensen”.

Zo hadden onze vaders den altijd geleerd, daarom waren zij den opstand tegen Filips II begonnen en hadden den 80-jarigen oorlog gevoerd. Maar ook — zij bogen zich onder de souvereiniteit Gods, en zagen in hun overheden plaatsvervangers van God.

Deze stond in het middelpunt van hun wereldbeschouwing, de wijsgeren der 18de eeuw verhieven den mens ten troon. Hier botsten Christendom en humanisme, de oude tegenstelling, die de wereldgeschiedenis beheerst.

In deze geestelijke sfeer groeide Willem Bilderdijk op, die 7 September 1756 te Amsterdam was geboren. Een eigenaardige jongen was hij. Teruggetrokken, leefde hij zijn eigen leventje. En dat werd er niet beter op, toen een wonde aan zijn been hem belette zich gemakkelijk te bewegen. Het gemis van den omgang met andere kinderen maakte hem nog meer afgesloten, een norsheid en ongemakkelijkheid kwam over hem, die hem voor zijn omgeving meermalen onaangenaam maakte.

Mocht zijn humeur er al niet op vooruitgaan, zijn dorst naar kennis groeide steeds aan. Hij wist zich allerlei boeken te verschaffen, die hij met een honger naar wetenschap verslond. Zijn scherp verstand was in staat deze stof gemakkelijk te verwerken, zodat hij een schat van kennis verzamelde. Gelukkig begon het voeteuvel langzamerhand te genezen, maar toch duurde het tot zijn 24e jaar, voordat hij er aan kon denken zich een bestaan te verschaffen. Hij wilde aan de universiteit studeren, advocaat worden. Zijn vader stond hem twee jaar tijd toe, om dit te bereiken, een tijd, voldoende voor Bilderdijk om af te studeren. Reeds in 1782 promoveerde hij en vestigde zich als advocaat in Den Haag, waar hij weldra een drukke practijk verkreeg.

Zodra Bilderdijk in het praktische leven optrad, mengde hij zich in den strijd der partijen. Prinsgezinden en Patriotten stonden fel tegenover elkaar. De laatsten, die vóór 1787 de overhand bezaten en de regeringsposten innamen, plaagden de Oranjeklanten door allerlei kleingeestige bepalingen. Dit ergerde Bilderdijk, die een vurig aanhanger van het Oranjehuis was, in hevige mate. Verscheiden Prinsgezinden verdedigde hij voor de rechtbank en het geval van Kaat Mossel verkreeg algemene bekendheid. Dit droeg er niet toe bij, om hem bij de heersende factie bemind te maken. Integendeel. Maar Willem V was hem gunstig gezind. Toch kunnen wij niet zeggen, dat Bilderdijk, na de restauratie van 1787, waarbij Willem V weer in zijn waardigheden hersteld werd, groten invloed op den stadhouder uitgeoefend heeft.

Zo naderde men de catastrophie van 1795. De Patriotten stonden in nauwe relatie met de Fransen, die ons land in 1793 den oorlog verklaard hadden. In 1789 was in Frankrijk de revolutie uitgebroken en in de volgende jaren hadden tal van aristocraten en zij, die verdacht werden met hen te heulen, hun leven onder de guillotine geëindigd. Nog was de orde en rust in het land niet hersteld, toen de revolutieregering den oorlog aan verscheiden landen verklaarde, aan wie zij ook de „zegeningen” der revolutie wensten te brengen.

Zo kwam het, dat in den winter van 1794 op 1795 de Franse generaal Pichegru met zijn legers in België stond. Door de Patriotten in de Republiek overgehaald om ons land binnen te vallen, trok hij Noordwaarts. De bevroren rivieren maakten een gemakkelijke overtocht mogelijk en weldra was Nederland door de Fransen bezet.

Brochures

verkrijgbaar bij het Bureau Centraal Comité

- No. 1 Politieke rondblik, Prof. A. Anema ..... f 0.45
No. 3 Bedrijfsorganisatie, M. Ruppert ..... f 0.45
No. 4 Christelijke Staatkunde, Prof. I. A. Diepenhorst f 0.95
No. 5 Je Maintiendrai, J. Schouten ..... f 0.25
Alleen voor no. 5: bij 10 stuks tegelijk f 0.20

Voorts zijn verkrijgbaar:

- No. 6 Het Program van Beginselen ..... f 0.02¹/₂ per stuk
bij 100 exemplaren f 2.—
No. 7 Model-reglement van een Kiesvereniging ..... f 0.40
No. 8 Model-reglement van een Centrale
Kiesvereniging f 0.40
No. 9 Model-reglement van een Dorpskiesvereniging f 0.40
No. 10 Leidraad voor huisbezoekers, C. van den Heuvel f 0.15
No. 11 Verslag buitengewone Deputatenverg. 23 Jan. '46 f 0.20
No. 12 Bij de Stembus van 1946 (bevat: statuten - begin-
selprogram - program van actie en toelichting) f 0.25
No. 13 Dr H. Colijnnummer
van Nederlandsche Gedachten f 0.15
bij 10 exemplaren f 0.10
No. 14 Aan onze Geestverwanten, J. Schouten ..... f 0.10
No. 15 Het Millioenplan II ..... f 0.05

Alle bestellingen gaarne door middel van overschrijving op gironummer 89.673
ten name van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen
te Den Haag, Dr Kuypersstraat 3

Moet per kwitantie worden gedisponeerd, dan wordt f 0.30 extra in rekening gebracht

NEDERLANDSCHE

GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

INHOUD

van dit nummer:

Mr J. A. DE WILDE	De financiële toestand
* * *	Evangelië en Maatschappij
H. ALGRA	Verbrede basis?
— —	Chris van den Heuvel
— —	Uit de Partij
— —	De kadercursus
A. R. DE KWAADSTENIET	In memoriam H. Botterweg
Mr A. B. ROOSJEN	Uit het Parlement
N. HOEFLAAK	Róndom het financiële vraagstuk
Prof. A. HYMA	De Verenigde Staten van Amerika en het Nederlandse Volk
	De Jongeren Studieclubs
— —	Onze Toogdag
— —	Het Studiemateriaal
E. VAN RULLER	De verhouding Arjos—Partij
N. VAN DER BRUGGE	Ons onderling gesprek
— —	Mr Willem Bilderdijk

DE STAND VAN HET MILLIOEN

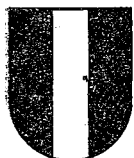
Amsterdam f 60.000.-
 ○○○○○○ ○○○○○○
 ○○

Arnhem f 68.000.-
 ○○○○○○ ○○○○○○
 ○○○○○○

Assen f 41.000.-
 ●●○○○○ ○○○○

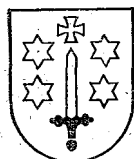
Dordrecht f 115.000.-
 ●●○○○○ ○○○○○○
 ○○○○○○ ○○○○○○
 ○○○

's Gravenhage f 61.000.-
 ●●○○○○ ○○○○○○
 ○○○

Groningen f 90.000.-
 ○○○○○○ ○○○○○○
 ○○○○○○ ○○○

Haarlem f 58.000.-
 ○○○○○○ ○○○○○○
 ○○○

Den Helder f 33.000.-
 ○○○○○○ ○○○○

's Hertogenbosch f 16.000.-
 ○○○○

Leeuwarden f 93.000.-
 ○○○○○○ ○○○○○○
 ○○○○○○ ○○○○○○

Leiden f 69.000.-
 ●○○○○○ ○○○○○○
 ○○○○○○

Maastricht f 4000.-
 ○○○○

Middelburg f 30.000.-
 ○○○○○○ ○

Nijmegen f 30.000.-
 ○○○○○○ ○

Rotterdam f 72.000.-
 ●●●●○○ ○○○○○○
 ○○○○○○

Tilburg f 10.000.-
 ○○

Utrecht f 77.000.-
 ○○○○○○ ○○○○○○
 ○○○○○○ ○○

Zwolle f 73.000.-
 ○○○○○○ ○○○○○○
 ○○○○○○

○ = f 5000.-   ○ = f 1000.-

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ, HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek, Prof. Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. Schipper, Dr F. L. van Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G. Scholten, E. van Ruller, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand — Redactie-adres: Dr Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935 — Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht, Telefoon 11811, Giro 267122. Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

De financiële toestand

Mr J. A. de Wilde

Wie de Millioenennota leest, gaat het duizelen van de cijfers. Zo'n nota moet ge minstens driemaal op Uw gemak bekeken hebben, voordat ge een enigszins gegrond oordeel durft uitspreken over den financiële toestand des lands.

In cauda venenum — het vergif zit in de staart — kunt ge ook van deze nota zeggen. Op de laatste bladzijde toch leest ge de dreigende woorden: „Indien voldoende hulp van het buitenland niet zal worden verkregen, zou dit leiden tot vérgaande stagnatie van de economische activiteit en zou de verzorging van de bevolking terugvallen tot beneden het physiologische bestaansminimum”. Ondanks alle vreemde woorden, die Minister Lief tinck in deze ene zin heeft weten te pas te brengen, zal zelfs de eenvoudigste lezer wel begrijpen, dat als Amerika de beurs niet voor ons opent, er een dusdanige verarming van ons volk zal intreden, dat we nauwelijks in leven zullen kunnen blijven.

Laten we het maar ronduit zeggen: We leven aan de rand van den afgrond, we zijn volkomen afhankelijk van de Amerikanen. Helpen die niet, dan komt het spook van den honger ook binnen onze grenzen.

* * *

Op bldz. 1 van de Millioenennota wordt niet zonder ingenomenheid vermeld, dat de ramin-

gen van den gewonen dienst voor 1948 een overschot laten van f 360 millioen. Wie zich daarover blij maakt wordt echter bij nadere kennismeming van de cijfers toch wel diep teleur gesteld.

Hoe komt de Minister van Financiën in vrede naam aan dat geschatte overschot van f 360 millioen op den gewonen dienst? Het is toch waarlijk geen kleinigheid. Is dat nu een verheugend gevolg van streng doorgevoerde zuinigheid?

Heeft Mr Lief tinck nu eindelijk de kans waargenomen om zijn royale ambtgenoten onder de knie te krijgen? Er zijn dertien hoofdstukken in begroting. Heeft ieder hoofdstuk, d.w.z. ieder departement het zijne bijgedragen om dit loffelijk resultaat te bereiken?

Bestudering van de begrotingscijfers leert het U al spoedig anders. Het blijkt dan, dat Hoofdstuk VII A (Nationale schuld) voor 1948 niet minder dan f 228.337.000 lager is geraamd dan voor 1947. Heel deze vermindering is het simpel gevolg van deze oorzaken: 1ste dat we op het grootste deel van onze vaste staats schuld voorlopig niet meer aflossen, hetgeen er dus op neer komt dat we de aflossing eenvoudig naar de toekomst verschuiven en 2e dat bij de z.g. conversiewet de rente der schuld verlaagd is tot 3%. Het stopzetten van de aflossingen heeft uit den aard der zaak met be-

zuinigig niets te maken. Het van boven af verlagen van de rente door een feitelijk gedwongen conversie geeft wel verlichting van den staatsdienst, maar is toch niet wat men bezuiniging kan noemen.

Men ziet alzo, dat het batig slot van f 360 miljoen gulden voor meer dan de helft te danken is aan de conversie en de daarmee gepaard stopzetting der aflossing.

Maar bestudeert men de begroting van 1948 verder, dan stuit men op een drastische vermindering van de uitgaven op Hfst. VIII B (Marine). Zij zijn f 144.626.000 lager geraamd dan voor 1947. En hoe heeft de begroter dat kunnen klaarspelen? De miljoenennota openbaart ons dat geheim op bl. 19: „De scherpe daling van het totaalcijfer van de Gewone Dienst (Marine) ten opzichte van 1947 geeft in de eerste plaats weer de opvatting dat onvoorziene omstandigheden voorbehouden in 1948 in Indonesië een situatie zal ontstaan, waarbij de zuiver politionele taak wederom in handen gegeven zal worden van de organen der Nederlandsch-Indische Regering”. Hier wordt dus zuiver speculatief geredeneerd en wel in een tijd, waarin de vooruitzichten op een pacificatie in Indië allerminst rooskleurig genoemd mogen worden.

Dat betreft nu maar twee posten, die we uit de begroting hebben genomen. Samen leveren ze al een verlaging der uitgaven op van meer dan f 370 miljoen, of te wel f 12 miljoen meer dan heel het batig saldo. Let wel, zonder dat deze verlaging ook maar één cent bezuiniging betekent.

* * *

Dan is er in de aangeboden begroting een post, die in verband met het inflatiegevaar allerbedenkelijkst is, en wel de raming van een tekort van niet minder dan ruim f 498 miljoen, laten we dus zeggen rond een half miljoen, op de dienst van wat met een deftig woord genoemd wordt: het landbouw-egalisatiefonds.

Dat half miljard wordt besteed om de eerste levensbehoefte in prijs te drukken. Een loffelijk streven. Maar aangezien dit uitgaven zijn voor louter z.g. consumptieve doeleinden, hebben ze een inflationistischen invloed. Natuurlijk is zo'n politiek op de duur niet vol te houden.

* * *

Kan de Minister van Financiën voor de oppervlakkige lezer het nog doen voorkomen, dat op de gewone dienst een aanzienlijk overschot is, de buitengewone dienst laat een heel lelijk deficit zien n.l. f 1.427 miljoen, of bijna anderhalf miljard en telt men er het tekort

van het landbouw-egalisatiefonds nog bij, dan is het zo goed als f 2 miljard.

Wel maakt de Minister een onderscheid tussen kapitaalsuitgaven en aflopende uitgaven (die dus over enige jaren niet meer op de begroting zullen drukken), maar dat verandert aan de huidige positie niet veel.

* * *

Ziet derhalve de begroting voor 1948 er bedenkelijk uit, niet minder onrustbarend is de Staatsschuld, waaronder we gebukt gaan.

Hoewel de Minister van Financiën tijdens zijn bewind wel eens andere cijfers heeft genoemd, komt hij nu met een staatsschuld van bijna f 23 miljard voor den dag. Dat is voor een klein land als het onze een exorbitant groot bedrag. Te meer benauwend, omdat, hoe 't ook verder loopt, de ons uit Indië toevloeiende baten wel afgeschreven kunnen worden, en het achterland, Duitsland, voorlopig voor ons zo goed als afgegrendeld is.

En was dit nu nog maar een staatsschuld, die geheel in het binnenland was geplaatst in Nederlandse guldens. Maar zo is het niet. Op 30 Juni van dit jaar hadden we in dollars, ponden en andere valuta's aan het buitenland al een schuld van 1 miljard 659 miljoen gulden en deze schuld is na 30 Juni nog met ongeveer een half miljard verhoogd, terwijl we, als we enigzins de kans kunnen krijgen, binnenkort nog voor honderden miljoenen in het buitenland zullen lenen. Het spreekt vanzelf, dat deze schuld en de rente er van in vreemde deviezen moeten worden betaald.

Nu komt daar nog bij, dat we nog altijd niet weten, hoeveel schuld we aan Engeland hebben voor de opleiding onzer troepen enz. en tot welke kolossale bedragen we zullen worden belast door de schuld, die Dr van Mook en de zijnen in Indië hebben gemaakt en nog altijd maken.

* * *

Waarlijk, het is geen opbeurende lectuur, deze miljoenennota. Wie haar ernstig beziet vraagt zich af: hoe komen wij dezen ziekelijken toestand ooit te boven?

Dat kan, met hulpe Gods, alleen, als de Regering het volk vóór gaat in soberheid, als zij zo spoedig mogelijk een sluitende begroting kan aanbieden; als het volk zich leiden laat door goede beginselen, die het verantwoordelijkheidsbesef sterken; als het produceren en sparen wil, prijs stelt op arbeidsvrede en zich laat leiden door oprechte vaderlandsliefde.

* * *

Er zou over den financiële toestand des lands nog heel wat meer te zeggen zijn. Maar we willen niet te diep in bijzonderheden afdalen.

We eindigen daarom met deze opmerking: Het is beslist noodzakelijk, dat heel ons volk (met de voorbeelden van Frankrijk en Engeland voor ogen) de gevaarlijke positie waarin we verkeren kent en beseft. Alleen als we voor de volle waarheid geplaatst worden kunnen de middelen worden gevonden en toegepast, die redding mogelijk maken.

Verbrede Basis ?

H. ALGRA

Er gaan tegenwoordig, vooral binnenskamers, telkens stemmen op, die pleiten voor verbreding van de basis van het kabinet. Er moet nog een partij bij. De Roomsens zijn daar op gesteld. Zij voelen, dat de positie van de P.v.d.A. verzwakt. Al zegt het zgn. opinie-onderzoek ook naar onze mening minder, dan men vaak meent, toch was het een verrassing, dat 37 pCt van hen, die den vorigen keer op de P.v.d.A. stemden, verklaarden, dat niet weer te zullen doen. Wanneer dit over de hele linie het geval zou zijn, zou deze partij bij de eerstvolgende verkiezingen minstens 7 zetels verspelen. Sedert deze cijfers bekend werden, hebben de kopstukken van de oude Vrijzinnig-Democraten een nieuwe partij opgericht. De Roomsens begrijpen, dat de kracht van hun bondgenoot, die bij de jongste kabinetsformatie nog zulke krasse condities stelde, bezig is te verzwakken. Het lacht hun toe er nog een tweeden partner bij te krijgen. Maar welke partij? De Partij van de Vrijheid? De N.R.C. heeft al maar trachten te betogen, dat deze partij veel dichter bij de Linggadjadi-politiek van de regering staat, dan de beide Prot. Chr. partijen. Het was alleen mogelijk, door zeer gekleurde Kamerverslagen. Of liever, door het alleen maar na te vertellen, zonder bewijs. De redevoeringen van den heer Vonk, den Indischen deskundige van de P.v.d.V., spreken een andere taal. Maar bovendien — het zou toch wel een heel vreemd geval zijn, als Rooms en rood als derde partner de liberalen er bij namen. Men stelt immers de liberale partij graag voor als een afgeleefd paard. De nieuwe partij van den heer Oud? Men moet nog afwachten, wat het worden zal. Bovendien hebben de socialisten al dreigementen geuit: wie onze partij verlaat om ons daarna als bondgenoot te naderen, loopt ernstige risico's. Dan de Christelijk-Historischen.... Er zijn inderdaad Roomsens, die sterk in deze richting denken. Zij menen, dat de C.H.U. wat soepeler is dan de A.R. Mochten zij de C.H. inderdaad bewegen, hun schouders mee onder het kabinet te zetten, dan zou de tegenstelling tussen de beide Prot. Chr. partijen zich toespitsen. **Dan zou daardoor de kracht van het protestantisme op politiek gebied zijn gebroken.** En het machtige, vast aaneengesloten Rome onder de slimme leiding van Romme zou de P.v.d.A. en de C.H. prachtig tegen elkaar kunnen uitspelen. Beide bondgenoten van Rome zouden elkaar in evenwicht houden, en Rome zou op de wip zitten.... Maar nu komt er iets heel merkwaardigs. Er zijn een aantal leden van de P.v.d.A., die er ook graag de C.H. bij willen hebben. De orthodoxe leden van de P.v.d.A. zijn nog nooit zo fel anti-rooms geweest als op het ogenblik. Men moet de vlammen-de protesten van Prof. Miskotte en zijn medestanders maar eens lezen in het blad „In de Waagschaal”. De Mariafeesten in Maastricht, waar onze troepen het geweer presenteerden voor den Aarts-

* * * Evangelie en Maatschappij

Een reeds lang gekoesterde wens van het Christelijk Nationaal Vakverbond is in vervulling gegaan. De noodzakelijkheid van een eigen kaderorgaan werd reeds meermalen betoogd. Thans is deze wens vervuld door de uitgave van „Evangelie en Maatschappij”.

Het is een Maandschrift, vooral bestemd voor hen, die in de organisatie van het Christelijk Nationaal Vakverbond werkzaam zijn. De redactie berust bij het dagelijks bestuur van het Verbond. Reeds werd de medewerking verkregen van de heeren Mr P. Borst, Mr Dr J. van Bruggen, Prof. Dr W. F. de Gaay Fortman en D. W. Ormel, terwijl de heer G. Hovestrijdt, de documentatie verzorgen zal.

Het eerste nummer is reeds verschenen.

En daarmee is dan een nieuw en belangrijk hulpmiddel verkregen om de principiële en sociaal-economische voorlichting en scholing te bevorderen met name van het kader.

Maar ook wordt aandacht geschonken aan de geestverwante „buitenstaanders”. Tot deze categorie rekent de redactie van het kaderorgaan der Antirevolutionaire Partij zich gaarne — en niet de redactie alleen — want ongetwijfeld zijn er meerderen in de Antirevolutionaire Partij, die met grote belangstelling van den inhoud zullen kennismaken.

De verschijning van dit Maandschrift juichen we daarom hartelijk toe. Voor den vorm, waarin het eerste nummer verschenen is — onzen lof, de inhoud van dit eerste nummer geeft voorts goede verwachting, dat dit kaderblad ook inderdaad aan zijn doel zal beantwoorden, niet het minst daardoor, dat het eerste artikel „Evangelie en Maatschappij” reeds aanstonds een krachtig principiële geluid geeft — of beter — dat daarin de geloofstoon helder doorklinkt.

Moge dit kaderorgaan klaar en duidelijk de christelijk-sociale gedachten vertolken en zo op zijn wijze werkzaam zijn tot een zegen voor ons volk.

Chris van den Heuvel

Chris van den Heuvel is nu reeds meer dan 25 jaar lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Eerlijk is eerlijk — Wij moeten het erkennen, dat dit feit der redactie is ontgaan en dat ze eerst door de dagbladpers op de hoogte werd gesteld met dit jubileum. Maar wegblijven met haar gelukwensen — dat wil zij toch niet en dat zou ons kaderorgaan ook niet passen. En daarom komt zij nu — al is het laat — toch nog voor den dag.

Maar gelukkig is er ook nog een goede kant aan deze nalatigheid, want een gewaarschuwd man geldt voor twee. En haastig onderzochten we Parlement en Kiezer om na te gaan of er soms nog meer jubilea op komst zijn. En inderdaad, het volgend jaar zijn er — zo de Here wil — niet minder dan drie. Want in 1918 zond de Antirevolutionaire Partij een drietal jonge

kerels naar de Tweede Kamer — zo van tussen de dertig en veertig jaar. En die drie jonge kerels van toen zullen het volgend jaar hun 30-jarig jubileum kunnen vieren, want inmiddels zijn ze vergrijsd in den dienst. Het zijn overigens niet de minsten uit de fractie, want het zijn de heren Schouten, De Wilde en Smeenk.

In ieder geval — dit weten we vast, en de redactie zal voor de tweede maal deze fout niet maken.

bisschop, en waar door een kardinaal gesproken werd over het gebed tot Maria, heeft Prof. Miskotte aanleiding gegeven om te spreken over een vreemden godsdienst in Nederland. In die kringen is men er allerminst blind voor, dat Rome al meer sleutelposities gaat bezetten. Bij de Staatsmijnen blijken de Roomsens de eerste kansen te hebben. De inspectie van de gymnasia is nu pas weer in Roomse handen gekomen. En zo gaat het door. Arnhem kreeg een Roomsens burgemeester. Er is ernstig sprake van geweest, dat Middelburg ook een zou krijgen. Wanneer de C.H. zouden toetreden tot het kabinet-Beel, dan zouden zij zich tegen allerlei maatregelen kunnen verzetten.

De P.v.d.A. kan dat zelf niet, want zij telt ook Roomsens onder haar mannen in de beide Kamers. Met volstrekt tegen elkaar strijdende bedoelingen wensens dus sommige leden van de K.V.P. als van de P.v.d.A. een verbreding van de basis van het kabinet en hun gedachten gaan in dezelfde richting.

Voor de A.R. zou dit een politiek buitenkansje zijn van niet geringe betekenis. Deze partij zou dan onder haar vaandel allen kunnen verzamelen, die in verzet komen tegen de halfslachtige politiek van het kabinet-Beel in de Indische kwestie, tegen de politiek van Minister Vos op verkeersgebied, tegen de prijzenpolitiek van Minister Mansholt en tegen de loodzware belastingen van Minister Lieftinck.

Maar het zou droevig zijn, wanneer deze partij

zich over zulk een winst zou verheugen. Want de prijs zou te hoog zijn. Zij zou moeten worden betaald met verdeeldheid van het Protestantisme, met versterking van de positie van Rome.

En dat zou nog niet eens het ergste zijn. Wij hebben altijd gepleit voor een nationaal kabinet. Dat is een kabinet, gesteund door alle nationaal gezinde partijen, en dat, zonder partijpolitiek te voeren, de enorme nationale vraagstukken aanpakt. Het is onze plicht dat ideaal hoog te houden. Een partiële wijziging van de grondslagen van het kabinet-Beel, het kabinet, dat geheel in de sfeer van de partijpolitiek is geboren, is geen nationale oplossing.

Wij geloven geen ogenblik, dat de C.H. zich voor dit doel zullen laten gebruiken. Zij hebben in de beide afgelopen jaren gevochten voor hun politieke zelfstandigheid en met verrassend gevolg. Zij hebben er niet de minste behoefte aan, zich te laten aanmonsteren als een hulptroep voor een door Romme of door Lieftinck gewenste combinatie.

Maar wij hebben deze dingen eens uiteengezet, om te laten zien, hoe allerlei politieke kansberekeningen in wezen **juist het omgekeerde bedoelen van wat in dezen tijd werkelijk een nationaal belang is: een sterk nationaal kabinet.** Het kabinet-Beel kan dat nooit worden, en wel het allerminst door incidentele verbreding van zijn basis.

(Overgenomen uit Friesch Dagblad).

Want dertig jaar lid van de Tweede Kamer is een jubileum, dat niet onopgemerkt voorbij mag gaan. Wanneer men zeven maal achter elkaar wordt gekozen en herkozen tot lid van de Tweede Kamer — dan wil dit nog al iets zeggen en dan dient daaraan inderdaad aandacht te worden geschonken.

Maar nu keren we tot den heer Van den Heuvel terug. Want tenslotte is hij het, die onlangs zijn 25-jarig jubileum heeft gevierd en ook als men 25 jaar de debatten in de Tweede Kamer heeft medegemaakt is er aanleiding genoeg om een blik terug te werpen op den afgelegden weg. De Kamerkieskring Leiden heeft er voor gezorgd dat dit feit niet onopgemerkt voorbij ging. In kleinen kring is de heer Van den Heuvel gehuldigd geworden — en terecht! Niet alleen vanwege zijn grote verdiensten als Kamerlid — want in dit opzicht staat onze jubilaris bij vriend en tegenstander hoog aangeschreven — maar ook wegens zijn bijzondere verdiensten voor de organisatie van de Antirevolutionaire Partij zelf en het is vooral over dit laatste, dat we nu meer in het bijzonder iets willen schrijven.

Chris van den Heuvel behoort tot de harde werkers. Het is een man, wien niet spoedig iets te veel is. Wanneer een beroep op hem gedaan wordt, dan is hij steeds bereid om — indien slechts enigszins mogelijk — daaraan te voldoen. Wanneer men hem om een spreekbeurt verzoekt wordt daaraan voldaan. En als spreker heeft de heer Van den Heuvel een zekere vermaardheid. Hij doet dit eenvoudig, maar vooral levendig — pakkend en gekruid. Hij heeft de gave om de praktische vraagstukken helder uiteen te zetten. En daarom hoort men hem gaarne. In het debat is hij gevat en scherp — zonder evenwel cynisch te worden of af te stoten. Natuurlijk is hij in de eerste plaats de man voor de boeren. Dat kan ook niet anders. Maar daarom kunnen de burgers ook nog wel naar hem luisteren — en dat doen ze dan ook graag. Het aantal spreekbeurten, dat de heer Van den Heuvel zo heeft vervuld, zal moeilijk te tellen zijn. Hij zit altijd tussen de wielen en reist stad en land af.

Bovendien is Chris van den Heuvel de man, die nu reeds enkele malen op werkelijk voor treffelijke wijze de politieke catechismus voor de verkiezingen samenstelde. De vermaarde handleiding voor de huisbezoekers. Allerlei vragen ontleend aan de dagelijkse gesprekken — werden daarin eenvoudig en praktisch — maar vooral klaar en duidelijk beantwoord. Het is een gave om dat te kunnen en hierin is de jubilaris onovertroffen. Er, daarom hebben al onze huisbezoekers en propagandisten er be-

hoefte aan, hem geluk te wensen met zijn jubileum, want als de heer Van den Heuvel niet in de Kamer zat, zou het de vraag zijn of hij dan ook nog in staat zou zijn dit werk te verzorgen. En wanneer er het volgend jaar opnieuw verkiezingen zijn — dan rekenen wij op den heer Van den Heuvel. Hopelijk zal de jubilaris dezen wenk verstaan en dus reeds nu wat aantekeningen maken.

In de derde plaats is de heer Van den Heuvel de man die meer in het bijzonder op de hoogte is met de wondere geheimen van de Kieswet. Alle stelsels die in den loop der jaren werden uitgevonden om de verkiezingstechniek zo ingewikkeld mogelijk te maken, kent hij van binnen en van buiten en bij meer dan één gelegenheid werd van deze kennis een dankbaar gebruik gemaakt.

Zo heeft de heer Van den Heuvel zijn bijzondere verdiensten als Kamerlid, maar ook als man van de organisatie en daarom is er reden te over hem hartelijk geluk te wensen met dit jubileum.

Kamerlid zijn is niet altijd gemakkelijker. Men timmert aan den weg. Het vernietigend oordeel is spoedig geveld. Eén misslag in de politiek en als een Nemesis achtervolgt hij U tot in lengte van jaren. Maar anderzijds — wanneer ook het zijn van volksvertegenwoordiger wordt gezien en aanvaardt als een roeping van Godswege — dan is het met al zijn moeite en zijn zorg — met zijn dikwijls onbarmhartige en harde critiek — ook vaak van geestesverwanten — een erepositie en een vertrouwenspositie. En wanneer men dan 25 lange jaren die ere-positie in de Antirevolutionaire Partij heeft mogen bekleden — dan is daar reden te over om God te danken voor deze genade.

Als U toch op huisbezoek gaat om over het millioenplan te spreken, spreekt U dan ook even over

„NEDERLANDSCHE GEDACHTEN”

De leden van de kiesverenigingen kunnen zich dan zelf op de hoogte stellen o.a. over den „stand van het millioen”.

Uit de Partij

1. Stemmen bij volmacht.

Wanneer het volgend jaar verkiezingen worden gehouden, en de mogelijkheid daarvan is zeker niet uitgesloten, dan moet daarop ook door de kiesverenigingen worden gerekend met betrekking tot de maatregelen, welke dienen te worden genomen voor het stemmen bij volmacht.

Het stemmen bij volmacht is mogelijk krachtens artikel 4a van de Kieswet. Daarvoor moeten de belanghebbenden een daartoe strekkend met redenen omkleed verzoek indienen ter secretarie ener gemeente. Dit verzoek kan worden ingediend in elke willekeurige gemeente, waar de belanghebbende zich ook bevindt.

Het vorig jaar moest een dergelijk verzoek zijn ingediend voor den 15den Maart, maar dat was een uitzondering. Thans geldt weer de wettelijke datum en deze is vóór den 1sten Januari.

De besturen der Kiesverenigingen worden dus uitgenodigd aan deze zaak aandacht te schenken, voor zoveel zulks mogelijk is. En in ieder geval worden de lezers van ons orgaan opgewekt om hun bekende gevallen op deze mogelijkheid attent te maken. Later heeft men er spijt van, want het is slechts een eenvoudige formaliteit. En straks weegt iedere stem. Laten we dat toch niet vergeten!

2. Aan welke formaliteiten moet worden voldaan?

Ingevolge artikel 4a der Kieswet is stemming bij volmacht mogelijk. Deze bevoegdheid geldt alleen voor hen, wier beroep of werkzaamheden meebrengen, dat zij herhaaldelijk of althans gedurende het gedeelte van het jaar, waarin de stemming gewoonlijk valt, werkzaam plegen te zijn buiten de gemeente op welker kiezerslijst zij voorkomen, mits hun afwezigheid, indien zij gedurende het tijdvak of de tijdvakken, waarin zij elders werkzaam zijn, een of meer malen in die gemeente terugkomen, als regel telkens langer dan drie dagen duurt.

Ook de vrouw, die gehuwd is met een man, die aan de bovenomschreven voorwaarden voldoet en die in verband met het beroep of de werkzaamheden van haar man, afwezig pleegt te zijn, is bevoegd bij volmacht te stemmen.

De kiezer, die van deze bevoegdheid gebruik wenst te maken, moet daartoe een met redenen omkleed schriftelijk verzoek indienen bij het gemeentebestuur van de gemeente, waar hij in het bevolkingsregister staat ingeschreven of van die gemeente waar hij verblijf houdt. De indiening van dit verzoekschrift moet geschieden vóór 1 Januari en niet eerder dan 1 October van het jaar voorafgaande aan dat, waarin de verkiezing zal plaats hebben.

Voor dit verzoekschrift zijn formulieren voorgeschreven. Deze formulieren kan men kosteloos krijgen ter secretarie van iedere willekeurige gemeente, van 15 September tot en met 31 December van ieder jaar. Wanneer de kiezer dit verzoekschrift heeft ingediend, moet hij nog een andere formaliteit vervullen. Hij moet zich dan — niet later dan een week na den dag der candidaatstelling — persoonlijk gaan melden op de secretarie van een willekeurige ge-

meente en daar: 1e. mededeling doen van zijn voornemen om bij volmacht te stemmen; 2e. naam, voornamen, dagtekening en plaats van geboorte opgeven van zichzelf; 3e. dezelfde gegevens verstrekken van den door hem aangewezen gemachtigde. De gemachtigde moet binnen 5 dagen, nadat hij van de aanwijzing kennis gekregen heeft, persoonlijk ter secretarie mededelen, dat hij de volmacht aanneemt. Laat hij dezen termijn verlopen, dan vervalt de volmacht.

3. Schippersgemeenten.

Er zijn een aantal gemeenten in ons land, die vooral met schippers van de binnenvaart te maken hebben. In deze gemeenten dienen de besturen der kiesverenigingen actief te zijn. Want wel is het voor de schippers die bij het Centraal Bevolkingsbureau te Den Haag ingeschreven zijn, straks mogelijk om op de kiezerslijst te worden geplaatst van een willekeurige gemeente in ons land, waar zij zich op de dag der stemming zullen bevinden.

Maar voor deze categorie zal, evenwel voor de uitoefening van het kiesrecht, nog een speciale regeling worden getroffen. Het schijnt in de bedoeling te liggen, deze kiezers kaarten te verstrekken, die hun bevoegdheid geven in elke willekeurige gemeente hun stem uit te brengen. Dat zou natuurlijk de meest eenvoudige oplossing zijn.

Definitief is daaromtrent echter nog niets bekend. Wij hopen binnenkort hierover nadere mededelingen te kunnen doen.

Het vorig jaar hebben enkele honderden schippers de reis naar Den Haag ondernomen om hun stemplicht te vervullen. Hier werden de reiskosten vergoed, maar het verlies van dagloon kwam voor eigen rekening. Het is daarom ook in hun belang, dat de Kiesverenigingen terzake opletten.

4. Nieuwe Brochures

Met de voorlichting in onze partij gaat het nu langzamerhand den goeden kant uit. Door bemiddeling van het Bureau Centraal Comité worden weer een aantal brochures ter beschikking gesteld tegen een zeer lagen prijs.

De sprekers voor den kadercursus, waarvan een en ander wordt verteld in dit nummer, hadden hun betoog reeds van te voren aan de deelnemers ter beschikking gesteld, zulks ter bevordering van een goede discussie. Maar daarom was het gemakkelijk aan den drukker opdracht te geven een groter aantal in gereedheid te brengen dan voor den cursus nodig was. Daardoor kunnen thans een drietal nieuwe geschriften worden aangekondigd.

5. „De Verenigde Naties”

Het eerste is een uiteenzetting van den heer Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot. Het is een klein geschrift van 16 pagina's, waarvan de eerste helft de organisatie van de Verenigde Naties behandelt, terwijl voorts als bijlage is bijgevoegd de rede van den heer Bruins Slot in de Tweede Kamer gehouden over het betreffende onderwerp. Het is in ieder geval een zeer instructief geschrift, een korte samenvatting van veel feiten en gegevens, met tot slot een goede algemene

beschouwing over de betekenis van de Verenigde Naties. De prijs is f 0.35.

6. Het Duitse probleem. Cijfers en feiten.

Ook Dr T. P. van der Kooy gaf een korte samenvatting van zijn betoog voor zover het de cijfers en feiten betreft, over den tegenwoordigen toestand in Duitsland. Ook dit is een klein geschrift van een 16 pagina's. Het dankt zijn waarde vooral aan de actualiteit van dit ogenblik. Wie thans eens een kort maar gedegen overzicht over den economischen toestand in Duitsland hebben wil, schaffe zich deze brochure aan. De prijs is eveneens f 0.35.

7. Het Kapitalisme.

Dit is het derde onderwerp, hetwelk op den kadercursus werd behandeld. De adjunctsecretaris is evenwel niet zo kort van stof geweest als de beide andere referenten en zo is zijn betoog geworden tot een brochure van een 50-tal pagina's. Nu vloede dit ook wel voor een goed deel voort uit den aard en het karakter van dit onderwerp. In ieder geval heeft hij zijn best gedaan in een kort bestek het gehele terrein zo volledig mogelijk te overzien en ook in deze brochure is een grote hoeveelheid feitenmateriaal verwerkt. In verband met den groten omvang moest de prijs echter hoger worden gesteld. Deze brochure is verkrijgbaar voor f 0.65 per stuk.

8. Het antwoord van Smeenk aan Prof. Kohnstam.

Intussen is ook de brochure van den heer Smeenk gereed gekomen; de titel luidt „In Kuyper's lijn". Al kan zij nog niet aanstonds worden geleverd. Zoals men weet hebben Prof. Kohnstam en de heer C. Smeenk met elkaar gedebatteerd over de vraag of de Antirevolutionaire partij met betrekking tot haar sociale politiek van standpunt was veranderd. Dit debat, dat indertijd te Ermelo werd gehouden, heeft nogal de aandacht getrokken, niet het minst daardoor, dat Prof. Kohnstam zijn betoog in druk deed verschijnen. De heer Smeenk heeft nu zijn antwoord in gereedheid gebracht en ook deze brochure is verkrijgbaar bij het bureau van het Centraal Comité. De kosten bedragen f 0.45 per stuk.

9. Maar nu ook bestellen!

De nieuwe brochures zijn er dus. Maar nu moeten ze ook worden besteld. En dat niet slechts door bepaalde personen, die zich meer in het bijzonder voor één dezer onderwerpen interesseren, maar iedere kiesvereniging dient deze brochures aan te schaffen, vooral de kiesverenigingen op het platteland. Op deze wijze vormt men ter plaatse een klein arsenaal, waardoor men beter in de gelegenheid is de oefening in de wapenen te bevorderen. En bovendien ook deze brochures moeten bij bestuursleden circuleren. Aan deze dingen moet veel meer aandacht worden geschonken. Het is niet voldoende de dagbladen te lezen. Om zich over een bepaald onderwerp een oordeel te vormen is het nodig, dat men alle zijden van het vraagstuk in één betoog saamgevat, eens nader bekijkt. Daarvoor dient men dan eens een rustig avonduur te bestemmen. En wanneer ieder bestuur op deze wijze medewerkt, wordt langzaam maar zeker een welonderlegd en goed toegerust kader ge-

bouwd. En daaraan ontbreekt nog zo ontstellend veel.

Dus penningmeesters..... bestellen!

10. Eerste verantwoording van het miljoen.

Door een misverstand werd in het vorige nummer geen mededeling gedaan van den stand van het miljoenplan. In dit nummer is op pag. 2 van den omslag de thermometer geplaatst. Van de 200 cirkels zijn er nu 11 geheel zwart gemaakt. In dezen thermometer vermelden we alleen ronde bedragen van f 5000.—. Totaal kan worden verantwoord een bedrag van f 65.680.70. Hieronder volgt een nadere specificatie. Het ligt in de bedoeling iedere Kiesvereniging afzonderlijk te vermelden. Voor de Centrales Leiden en Assen volgt dus nog een nadere specificatie.

Voor de Kamerkieskringen is de stand als volgt: Amsterdam f 123.50; Arnhem f 3175.—; Assen f 10.000.—; Dordrecht f 10.129.75; 's-Gravenhage f 13.537.50; Groningen f 1693.—; Haarlem f 338.—; Den Helder f 50.—; Leeuwarden f 156.70; Leiden f 4.266.75; Middelburg f 425.—; Rotterdam f 20.100.—; Tilburg f 125.—; Utrecht f 835.50; Zwolle f 725.—; Maastricht f —.—; Den Bosch f —.—; Nijmegen f —.— Totaal f 65.680.70.—

Voorts volgt hier de specificatie der kiesverenigingen: Nijkerk f 3175.—; Rijswijk f 2735.—; Schipluiden f 352.25; Zwiindrecht f 5091.—; Maasland f 1719.—; Poeldijk f 232.50; 's-Gravenhage f 13.537.50; Uithuizermeden f 1400.—; Holwierde f 290.—; Diemen f 200.—; Winsum f 156.70; Delfgauw f 194.50; Woerden f 30.—; St Laurens f 425.—; Rotterdam f 20.000.—; Tilburg f 125.—; Breukelen f 500.—; Ommen f 200.—; N.O. Polder f 525.—; particuliere giften f 780.—.

Van het oudste Parlement is wel eens gezegd, dat het alles kan, behalve van een vrouw een man maken. Wij zijn geneigd er aan toe te voegen: en behalve de economie van een land dirigeren. Deze stelling sluit allerminst in, dat een regering van een land met onbeperkte macht dit laatste wel kan, althans zó kan, dat de belangen der volksgemeenschap op de beste wijze gediend kan worden, maar de democratie gaat er mee onder indien zij er zich toe zet het te beproeven.

Als het nu juist is, dat de **overspanning van de regeringstaak** gezien moet worden als een algemeen werkende oorzaak voor de overwinning door de totalitaire staatsidee op de democratie behaald, dan volgt daaruit, dat in het overgrote deel van Europa vooralsnog niet op een terugtred te rekenen valt. Want de zaak ligt o.i. kortweg zo: de neigingen tot een van staatswege geleide economie worden nog niet zwakker; integendeel, groeien ze nog. En hoe groter de bemoeienis van de Staat met het economisch leven wordt, hoe dichter men komt bij den autoritair en den totalitair Staat, d.i. bij de begrafenis van de democratie.

Dr H. COLIJN

DE KADERCURSUS

De kadercursus heeft plaats gehad. Ogenschijnlijk was er niet veel verschil met een partijconferentie. Maar nauwkeurige bestudering van de presentielijst leert anders. Gezegd kan worden dat de besturen der Kamerkieskringen in het algemeen hebben voldaan aan het verlangen om afgevaardigden te zenden, die bereid zijn de kiesverenigingen met een spreekbeurt te dienen. Het is van enorm veel betekenis dat daaraan aandacht wordt besteed. Wanneer dit wordt voortgezet dan moet dit op den duur goede resultaten opleveren. Op dezen kadercursus was nieuw bloed aanwezig, en dat werd uit den aard der zaak door jongeren geleverd.

Voor al dit laatste was van betekenis, want daaruit bleek wel zeer sterk, dat het een echte kadercursus was. Zeker alles verliep als bij een gewone partijconferentie. Er heerste dezelfde gezellige drukte en naar het uiterlijk was er geen verschil: Maar wezenlijk was er inderdaad een groot onderscheid.

Dat bleek ook wel uit de zeer levendige discussie. Getheoretiseerd werd er weinig. Bijkans alle vragen waren direct op de practijk gericht. Men kwam met eigen moeilijkheden voor den dag en dit deed aan het peil der besprekingen geen afbreuk. Er zat spanning in. Het ging inderdaad om belangrijke dingen. Bovendien was er een ruime mate van vrijheid

om over allerlei problemen te vragen en, zijn eigen standpunt te verduidelijken. Dat kwam voor een niet gering deel daardoor, dat de inleiders reeds van tevoren hun gedachtengang op schrift hadden gesteld, welke gedrukt aan de deelnemers was toegezonden. Dat bespaarde veel tijd. Met een enkel woord konden zij de bespreking inleiden, maar dan kon aanstonds de discussie beginnen. Rantsoenering van spreektijd was daardoor niet nodig. Een ieder had ruimschoots gelegenheid om te zeggen wat hij op zijn hart had. Mede daaraan was het te danken dat het gehele programma rustig kon worden afgewerkt en de cursus op tijd kon worden beëindigd.

Deze methode verdient inderdaad aanbeveling. Niet het minst ook daarom, dat iedere deelnemer van te voren rustig kon kennis nemen van het referaat en ook dit moest wel aan de discussie ten goede komen.

Inderdaad is deze kadercursus geslaagd.

Het was een vergadering van werkers uit alle oorden van het land samen gekomen. Het was prettig weer vele bekenden te ontmoeten, het was niet minder prettig met tot nog toe onbekenden kennis te maken.

* * *

Maar nu dan ook aan het werk!

De kiesverenigingen vragen om sprekers.

Ieder Kamerkieskringbestuur kan nu een lijstje

Vijf jaren was het op 30 October j.l. geleden, dat **Hendrik Botterweg**, wethouder van de gemeente Utrecht, in het gijzelaarskamp „Beekvliet” te St. Michielsgestel is overleden.

Aan het heengaan van dezen trouwen werker te herinneren in het orgaan van de Anti-Revolutionaire Partij, welke hem lief was, is een plicht der dankbaarheid.

Botterweg behoorde tot de gijzelaars, welke op 30 Juni 1941, enkele dagen voor de opheffing van de staatkundige partijen, gearresteerd waren en bekend stonden als de „Schoorlse groep”, welke achtereenvolgens in Schoorl, Buchenwald, Haaren en St. Michielsgestel heeft vertoefd.

Op 29 October 1942 was Botterweg des morgens niet in orde. Hij bleef in bed, doch in den loop van den dag oordeelde de dokter het toch maar beter, dat hij in de ziekenafdeling werd opgenomen. Zijn intiemste vrienden, die hem dien dag nog bezochten, zagen den toestand ernstig in, doch wel niemand kon toen vermoeden, dat het einde zo nabij was.

In den vroegen morgen van Vrijdag 30 October 1942 is hij eenzaam heengegaan.

Groot was de verslagenheid in het kamp en bijzonder bij de Schoorlse groep.

Des middags werd in de aula van „Beekvliet” een herdenkingssamenkomst gehouden, waar-

in het woord werd gevoerd door den heer A. Stapelkamp van Utrecht, aan wiens rede wij het volgende ontlenu:

„Het is vandaag juist 16 maanden geleden, dat Hendrik Botterweg, met een groot aantal van zijn naaste vrienden en geestverwanten door de bezettende macht, als gevaarlijk voor de rust en orde in het land, van vrouw en kinderen werd gescheiden. Reeds toen liet zijn gezondheidstoestand te wensen over, al liet hij dat slechts zelden merken.

Terwijl wij in Buchenwald vertoefden, bereikte hem een geneeskundig attest van zijn huisarts, van zodanigen inhoud, dat algemeen de gedachte leefde, dat Botterweg als ongeschikt voor het kampleven zou worden ontslagen. Maar van ontslag was geen sprake.

Met grote opgewektheid en fieren moed heeft hij het lot, dat God over hem beschikt had, gedragen. Klagen daarover heb ik hem nimmer horen doen. Toch heeft hij het niet gemakkelijk gehad. Allereerst de telkens terugkerende herinnering aan zijn kwaal. Dan het gescheiden zijn van zijn gezin en vrienden. In Buchenwald herdacht hij zijn 25-jarig huwelijk. Daar hoorde hij ook dat zijn beste vriend op den dag van zijn zilveren huwelijk, toen hij Botterweg's vrouw daarmede

met namen hebben. Het is niet altijd mogelijk een spreker uit Den Haag te laten komen. Onze Kamerleden gaan dikwijls op reis. Zij spreken hier en daar en overal. Dat is goed. Dat moet ook. Want de Kamerclub, moet contact houden met de partij in het land. De vinger moet altijd op de pols. Maar zij kan onmogelijk alle 800 kiesverenigingen helpen. Daarvoor moet in de allereerste plaats door den Kamerkieskring zelf worden gezorgd. Dordt gaf reeds een voorbeeld. Ook in enkele andere Kamerkieskringen loopt dit wel. Maar het marcheert niet overal even goed. En dat moet verbeteren. Aan deze zaak moet voortdurend worden gearbeitet. Want alleen op deze wijze is het mogelijk alle kiesverenigingen te activeren.

* * *

En wat nu tenslotte de behandelde onderwerpen betreft, geven we in dit nummer niet een

beknopt verslag. We stellen ons voor voor ieder onderwerp afzonderlijk de aandacht te vragen in een wat uitvoeriger beschouwing. Dat lijkt ons beter.

In de wandelgangen — om dit nu zo eens uit te drukken — werd door enkelen de opmerking gemaakt, dat de keuze der onderwerpen niet erg gelukkig was. Het was alles wel interessant, maar dan eigenlijk toch alleen voor hen, die voor een dergelijk onderwerp speciale belangstelling hadden.

Daarop kan alleen worden geantwoord, dat de discussie geleerd heeft hoe actueel al deze onderwerpen waren en hoeveel vragen en problemen zij oproepen. Want — al kan men de urgentie van verschillende andere kwesties verdeligen, niet kan worden ontkend, dat een drietal brandende problemen werden behandeld.

kwam gelukwensen, in zijn eigen huis aan een hartverlamming was gestorven. Later stierf, even onverwachts, een ander van zijn intiemste vrienden.

Zo gevoelde hij het eenzaam om zich worden.

Dit alles heeft zeker mede zijn gestel gesloopt op een leeftijd, die in normale omstandigheden nog gelegenheid tot arbeiden zou hebben gelaten. Hij telde immers nog niet ten volle 54 jaren. Op 9 November 1888 was hij te Zwolle geboren.

Met grote dankbaarheid wil ik hem, in het bijzonder mede namens zijn Schoorlse vrienden, gedenken. Want trouw was wel een van de meest op den voorgrond tredende eigenschappen. Trouw was hij ook aan de beginselen, die hij liefhad, trouw ook aan zijn volk.

Voor de publieke zaak te werken was zijn lust. De Gereformeerde Kerk van Utrecht telde hem een aantal jaren onder haar diakenen. Op vrij jeugdigen leeftijd werd hij door de A.R.-Partij naar den Raad der gemeente afgevaardigd. Later werd hij wethouder, eerst van de Bedrijven en vervolgens van Financiën.

Daarnaast was hij lid van de Provinciale Staten van Utrecht en zelfs enige jaren lid van de Tweede Kamer.

Botterweg was een vroom mens. Een Christen in den besten zin des woords. Hij is heengegaan naar die gewesten, waar geen inwoner meer zal zeggen: ik ben ziek.

Wij verliezen in dezen makker veel en ook ons volk, dat een van zijn trouwste zonen zag heengaan.

Botterweg heeft door zijn houding onder het

lijden één der beste en mooiste tradities van ons volk hooggehouden.

Laten wij ons voornemen zijn voorbeeld te volgen en daarin zijn nagedachtenis eren".

Aan Stapelkamp's woorden behoeft niets te worden toegevoegd. Zij, die Botterweg gekend hebben in zijn arbeid, en zij, die hem in het gijzelaarskamp hebben meegemaakt, zullen volkomen onderschrijven, hetgeen van Botterweg gezegd werd.

En ik, die waarschijnlijk van alle kampgenoten het meest van zijn vriendschap heb mogen genieten, kan niet nalaten thans — na vijf jaren — het beeld van Botterweg nog eens in herinnering te roepen van de leden der Partij, die hij zo trouw gediend heeft.

A. R. DE KWAADSTENIET.

Uit het

Mr A. B. ROOSJEN

Parlement

Broddelwerk

O zeker, de beste breister laat wel eens een steek vallen, maar broddelwerk leveren doet ze nooit.

Het huidige kabinet levert wél broddelwerk; herhaaldelijk geeft het bij het indienen van wetsontwerpen blijk, dat het staatsrechtelijk een slorrevos is. Dat deze slordigheid zich bij het wetsontwerp, dat door de beide Kamers samen behandeld werd, al bijzonder duidelijk openbaarde was

in buitengewone mate pijnlijk,

waar het een regeling betrof het Koninklijk gezag tijdelijk te doen waarnemen door Prinses Juliana. Een wetsontwerp als het onderhavige is vanzelfsprekend iets buitengewoons. Dit buitengewoon karak-

ter kwam mede hierin tot uitdrukking dat Tweede Kamer en Eerste Kamer er niet na elkander over beraadslaagden, maar dat deze beraadslaging plaats vond in een Verenigde Zitting.

Het was een merkwaardig gezicht de 50 leden der Eerste Kamer met de 100 leden der Tweede Kamer samengeperst te zien op de banken, waar slechts plaats was voor 100 personen. Prof. Anema (A.R.) zat ingesloten tussen de heren Joekes en Schilthuis (P.v.d.A.) en scheen zich daar, blijkens een levendige discussie, heel goed op zijn gemak te gevoelen. Merkwaardig was het ook de voorzittersplaats te zien ingenomen door Prof. Kranenburg, president der Eerste Kamer, terwijl Mr Van Schaik in een eenvoudig colbertje schuil ging tussen zijn R.K. fractiegenoten.

Op de tribunes stonden schijnwerpers opgesteld om het historisch gebeuren op den film vast te leggen. Het werd

een sterk vertrapte film,

doordat de behandeling van het wetsontwerp, als gevolg van de miserabele redactie, veel meer tijd

vroeg dan aanvankelijk verwacht werd. Optimisten hadden berekend, dat de gehele procedure in anderhalf uur afgelopen zou zijn. Woensdagmiddag om halfvijf deelde de voorzitter echter mede, dat de zitting verdaagd moest worden, en eerst Vrijdagmiddag viel de hamer, waarmede de behandeling afgesloten werd.

Hoe dat kwam?

Allereerst was er niet gedacht aan een behoorlijke beëindiging van het regentschap. Wanneer bij Koninklijk Besluit het einde van dat regentschap moet worden bepaald, rijst de vraag wie dat K.B. zal tekenen. De Koningin, zo zal men ongetwijfeld zeggen. Maar op het ogenblik, dat deze tekening plaats moet vinden, wordt het Koninklijk gezag niet uitgeoefend door Hare Majesteit, doch door de Prinses als Regentes.

Deze moeilijkheid had men over het hoofd gezien. In de tweede plaats meenden zeer vele leden, dat de Grondwet alleen het neerleggen van de uitoefening van het Koninklijk gezag toelaat voor een bepaald geval. Het wetsontwerp opende de mogelijkheid, dat dit zou kunnen geschieden telkens wanneer de gezondheid van H.M. daartoe aanleiding geeft. Hier botste — zo meenden velen — het wetsontwerp met de Grondwet.

In de derde plaats kwamen in de drie artikelen van het ontwerp de woorden „Wij” en „Ons” niet minder dan 15 maal voor. De ene maal werd ermee bedoeld de Koningin als constitutioneel Vorstin, de andere maal als persoon.

Algemeen wekte het verbazing, dat de Regering met zulk een aanvechtbare redactie was gekomen. Hoe de Raad van State dit slordige product heeft kunnen laten passeren werd al niet minder vreemd gevonden.

Het Voorlopig Verslag, waarin de critiek der beide Kamers tot uitdrukking kwam, was dan ook minder prettig voor de Regering, die verwacht had dat haar product van wetgeving zonder meer aanvaard zou zijn geworden. De korte tijd van voorbereiding — zo kon men in het Voorlopig Verslag lezen — had zijn stempel op het wetsontwerp gedrukt.

In de Memorie van Antwoord trachtten de bewindslieden de geopperde bezwaren te bestrijden, maar niettemin werd op enkele punten ongelijk bekend. Ofschoon niet alle bedenkingen waren weggevaagd, meenden beide Kamers het toch niet tot een openbare discussie te moeten laten komen. Mr Van Schaik hield, als Voorzitter van de Commissie van Rapporteurs, een korte rede waarin hij op keurige wijze het gevoel der leden vertolkte.

Hierna werd het wetsontwerp zonder hoofdlijke stemming aanvaard.

De Regentes beëdigd

Dinsdag 14 October vond, opnieuw in een Verenigde Zitting der Staten-Generaal, de beëdiging van Prinses Juliana als Regentes plaats.

Deze plechtigheid geschiedde met vrijwel hetzelfde ceremonieel als de opening van de beide Kamers der Staten-Generaal. Ook nu bood de Ridderzaal het beeld van den derden Dinsdag in September: links en rechts van de troon de leden der kamers, tegenover de troon de Ministers der Kroon en daarachter de leden van den Raad van State.

Wat ditmaal echter

bijzonder opvallend

was, was de plaats van kardinaal De Jong, aartsbisschop te Utrecht. Deze zat onmiddellijk achter de leden van den Raad van State op een afzonderlijken stoel, zonder iemand ter rechter of linker zijde. Tal van R.K. aanwezigen — de Ministers Witteman, Fievez, Van Maarsseveen, de heer Romme, Generaal Van Voorst tot Voorst — kwamen den herderlijken hoogwaardigheidsbekleder begroeten, sommigen met kniebuiging en handkus.

Het spreekt wel vanzelf, dat vele ogen dien kant uitdwaalden, en dat vele lippen de vraag stelden of naast den kardinaal geen plaats ingeruimd had behoren te worden voor vertegenwoordigers der andere kerken in ons land.

Het optreden van de Prinses, die vergezeld werd door Prins Bernhard, was zeer waardig en beheerst. Men kon aan haar zien, dat zij onder den indruk was van het ogenblik.

Nadat de voorzitter haar in 't kort had toegesproken, verrees zij van haar zetel en las met vaste stem de eedsformule voor, welke besloten werd met: Zo waarlijk helpe mij God Almachtig.

Men kon aan velen opmerken dat zij geroerd waren door het gebeuren. Ieder voelde dat het één der gewichtigste ogenblikken was in het leven onzer Kroonprinses.

God schenke onze Regentes wijsheid en goed verstand om haar verantwoordelijke taak naar behoren te vervullen, tot zegen van land en volk.

Een communistische interpellatie

Wat men spreekt is van belang; hoe men spreekt legt eveneens gewicht in de schaal, maar elk kamerlid zou u kunnen vertellen, dat het ook niet zonder betekenis is, wanneer, op welk ogenblik hij het woord voert.

Ongelukkig de volksvertegenwoordiger, die het spreekgestoelte beklimt onmiddellijk nadat een der zware „kanonnen” (kaliber Schouten of Romme) gesproken heeft. Hij ziet de belangstelling, welke langen tijd gespannen is geweest, plotseling snel weg-ebben; daar kan hij niets aan doen, het is een feit dat hij kan constateren en dat hij heeft te accepteren.

Hetzelfde verschijnsel valt waar te nemen, wanneer een levendig debat de kamerleden gedurende enigen tijd aan hun banken heeft gebonden en een spanningvolle stemming de beslissing heeft gebracht. Als vissen schieten de luisteraars plotseling naar alle kanten weg en de spreker, die de ondankbare taak heeft het belangstelling-loze tijdperk te overbruggen, moet zich troosten met de gedachte dat althans de Minister achter de regeringstafel zijn oor te luisteren legt.

Ook de heer Wagenaar sprak op een moment, waarop slechts weinigen zich tot luisteren gedrongen gevoelden. Geen wonder. Pas hadden de kamerleden de plechtige beëdiging der Regentes in de Ridderzaal meegemaakt, of zij moesten gehoor geven aan hun „master's voice”, welke hen naar het kamergebouw riep tot het hervatten der normale werkzaamheden.

DOOR N. HOEFLAAK

In het voorgaande artikel onder bovengenoemden titel merkte ik op, dat wij met grote belangstelling de bezuinigingsmaatregelen van Minister Lieftinck tegemoet zagen.

Thans ligt voor ons een document van 27 bladzijden, waarin Minister Lieftinck ons een beeld geeft van de zeer zorgelijke deviezenpositie van ons land.

Wie verwacht zou hebben, dat **concrete** aanwijzingen zouden zijn gegeven om te komen tot drastische bezuinigingsmaatregelen, werd wel teleurgesteld.

De nota wijst in 't algemeen op drie dingen, waardoor herstel van onze slechte financiële positie kan worden bevorderd, waarmede wij het geheel eens zijn, doch die overigens niets nieuws brengen.

Deze drie dingen zijn:

Dit omschakelen der belangstelling werd bovendien niet bevorderd door den aard dezer werkzaamheden. Aan de orde was de interpellatie van den heer Wagenaar over de verlaging der rantsoenen voor brood, melk en kaas. Hoezeer deze verlaging ook algemeen werd betreurd, een interpellatie daarover achtte men niet noodzakelijk aan den vooravond van de algemene beschouwingen over het regeringsbeleid.

Men doet dan ook verkeerdt te veronderstellen, dat er bij de Staten-Generaal geen belangstelling bestaat voor de voedselvoorziening van ons volk. Wanneer men deze materie echter aansnijdt, moet men dat op een andere wijze doen dan de communistische interpellant, die meer ageerde dan argumenteerde. Over het wereldvoedselgebrek sprekende vertelde onze Moscoviet, dat „het imperialistische Amerika de hongerzweep gebruikt als een goed middel om zijn politiek aan andere landen op te dringen.” Er is niet alleen geen vertrouwen, maar zelfs minachting voor Regeringen, die kanonnen boven boter stelden en wapens kochten in plaats van brood.

Het vrijgeven van enkele artikelen werd door den communist afgekeurd. Wie geld heeft, wordt door de rantsoenverlaging niet gedeerd, hij kan zijn buik op een andere manier vullen. Wie geen geld heeft, wordt naar den rand van den honger gedreven.

Wat de heer Wagenaar verlangde?

Drieërlei: Ongedaan maken der rantsoenverlagingen; vrije artikelen op de bon en verwerking van de fijne patentbloem in het gewone brood.

Minister Mansholt heeft kort en zakelijk van antwoord gediend. Noch in Europa, noch in Azië is één land, waar de voeding thans voldoende is, omdat er een wereldvoedseltekort is. Al zouden wij meer willen importeren, wij kunnen het niet, omdat er niet voldoende is. Daarom noemde de bewindsman de vraag van den interpellant om de verlaging ongedaan te maken onbegrijpelijk. Een dergelijke vraag

- A. Verhoging van de arbeidsproductiviteit,
- B. Vergroting van de export,
- C. Toeneming van de spaarzaamheid.

Verhoging van de arbeidsproductiviteit.

Het stemt tot verheuging, dat Minister Lieftinck, die behoort tot de Partij van den Arbeid, op het standpunt blijkt te staan, dat de opvoering van de arbeidsproductiviteit te wensen overlaat en zeer zeker de voor-oorlogse hoogte nog niet heeft bereikt. Wie regelmatig kennis neemt van de voorlichting in de socialistische pers, weet, dat op verhoging der arbeidsproductiviteit over het algemeen weinig wordt aangedrongen.

Wel werd er herhaaldelijk op gewezen, zie o.a. het artikel „Opgepast” in „Het Vrije Volk” van 9 April j.l., dat de Nederlandse arbeiders hun aandeel in de na de bevrijding noodzakelijke soberheid gedragen hebben op een wijze, waardoor het land

wekt den indruk, alsof wij hier willekeurig de rantsoenverlagingen kunnen doen ingaan en weer ongedaan maken. Er is voor ons geen keuze, wij moesten de rantsoenen verlagen, omdat dit noodzakelijk was.

Wat de vrije artikelen betreft, dat zijn in de eerste plaats peulvruchten en verder biscuit, beschuit en koek. Deze laatsten zullen zeker weer gedistribueerd worden, indien de moeilijkheden nog stijgen; de peulvruchten zijn echter moeilijk te distribueren, daar de productie in ons land slechts plus minus een pond per persoon bedraagt.

Wat het derde punt aangaat, Excellentie Mansholt wenste de patentbloem verwerkt te zien in kleine broodjes, die tegen hogere prijzen verkocht kunnen worden, waardoor de grof-broodprijs lager gehouden kan worden. In de tweede plaats was hem gebleken, dat niet alleen welgestelden maar ook minvermogenden er prijs op stelden b.v. éénmaal per week iets anders te eten dan het normale, grove brood. Een kleine variatie op dit punt achtte hij zeer wenselijk.

Hiermede had Minister Mansholt het zakelijk deel der interpellatie behandeld. De heer Wagenaar bromde en gromde nog wat na, maar voelde zelf blijkbaar dat hij niet sterk stond, want het sluitstuk ener communistische interpellatie — een motie — bleef uit.

Niemand der andere kamerleden achtte het nodig om, zoals de kamer dat noemt, „in het debat te komen”. Het bleef een gesprek tussen de heer Wagenaar en de Minister, een gesprek dat ook bij de vele toevallige luisteraars op de tribune weinig indruk zal hebben nagelaten.

Op 5 November hoopt de Kamer bijeen te komen om enkele wetsontwerpen af te handelen voor en aleeer de grote najaars-strijd gestreden zal worden.

hun erkentelijkheid verschuldigd is, terwijl het aantal stakingen veel kleiner is geweest dan in andere landen, zodat de productie krachtiger kon worden opgevoerd.

Hoewel deze opmerkingen op zichzelf als juist erkend dienen te worden, kunnen ze er weinig toe bijdragen om de mensen den ernst van de toestand aan het verstand te brengen en tot verhoging der arbeidsproductiviteit te prikkelen.

Zij, die in het bedrijfsleven leiding geven, weten, dat van verantwoordelijkheidsgevoel veelal weinig te bespeuren is. Hier stuiten wij op de noodzakelijkheid, dat een dringend beroep op het gezonde verstand dient te worden gedaan.

Evenals het Engelse heeft ook ons volk recht op een eerlijke voorlichting, die de waarheid niet verbloemt. Ook op het Labour-congres werd op betere voorlichting aangedrongen, daar de kiezers de feiten ongetwijfeld zouden aanvaarden, indien hun de ware toestand duidelijk werd voorgehouden. Alleen een ware voorlichting kan tot positieve resultaten leiden.

Sociale zekerheid, zo wordt in het rapport van Dr A. A. van Rhijn medegedeeld, heeft allermint ten doel de arbeiders aan een gemakkelijk leven te helpen en alle plannen tot een betere verdeling van het nationale inkomen zullen hopeloos moeten mislukken, wanneer niet vooropgesteld wordt, dat alleen hard werken het nationale inkomen sterk kan opvoeren. Terdege mag men zich in ons land toch afvragen of in deze omstandigheden, waarin de toeneming van de geldcirculatie nog geen voldoende tegenwicht in een toenemende productie vindt en vooreerst niet kan vinden, eerder in het nadeel dan in het voordeel der arbeiders zal zijn, die van muntbederf altijd het meest te lijden hebben.

In ieder geval geeft deze opmerking in een officiële nota van dezen minister hoop, dat deze dingen in de leiding van de P. v. d. A. ernstig zullen worden doorgesproken en mogelijk ook invloed zullen uitoefenen op de wijze van voorlichting in de socialistische pers. De Partij van den Arbeid heeft inmiddels haar economisch congres achter den rug. In de conclusies van dit congres wordt dan ook inderdaad op vergroting van de prestaties en op verhoogde inspanning aangedrongen.

Vergroting van den export.

In 1946 heeft de invoer per maand gemiddeld 179 miljoen belopen en de uitvoer 65 miljoen. De waarde van de import heeft dus in 1946 die van de export met globaal f 1.368.000.000.— overtroffen.

In 1947 heeft de invoer onze uitvoer overtroffen met de volgende cijfers:

Januari	f 93,3	miljoen
Februari	f 215,6	„
Maart	f 118,—	„
April	f 196,8	„
Mei	f 221,9	„
Juni	f 243,6	„
Juli	f 290,8	„

Totaal over 7 maanden ..... f 1380,— „

Uit deze cijfers blijkt wel overduidelijk, dat vergroting van den export een zaak van het allerhoogste belang is.

De nota zegt, dat de eerste jaren nog geen evenwicht in de betalingsbalans kan worden verwacht. Gedurende dien tijd zullen de reserves in het buitenland verder aangesproken dienen te worden.

Voorlopig kunnen de bezitters van Amerikaanse effecten vrijwillig hun dollars tegen imitatie dollars inruilen. Bij de uitgifte van de Nederlandse Staatslening in dollars is immers uitdrukkelijk bepaald, dat de schuld wel in dollars zal luiden, maar uitsluitend betaalbaar zal zijn in Nederlandse guldens.

De houders van Amerikaanse waarden ontvangen voor de opbrengst van hun bezit „Nederlandse dollars”, die echter in Amerika niet gangbaar zijn.

Indien men bij onvoldoende verkoop evenwel was overgegaan tot vordering in 's lands belang, zou hierin de ernstige deviezenpositie van ons land zijn gedemonstreerd. Bij deze dollarlening, zien we weer camouflage, daar zij den belegger, die zich tegen eventuele gevolgen van inflatie wil verzekeren, hiertegen geen waarborg biedt.

Voorts wordt in de nota opgemerkt, dat moeilijke jaren in het verschiet liggen. Het is helaas gebleken, dat de mogelijkheden tot opnemng van reconstructieleningen geringer zijn dan aanvankelijk werd aangenomen. Het tempo van den wederopbouw zal hierdoor dienovereenkomstig worden vertraagd. Het Nederlandse volk zal moeten bevesten, dat een terugkeer tot de goederenbevoorrading van vóór den oorlog voorlopig niet mogelijk is.

Er zal een regeling worden ontworpen om nog scherper dan tot dusver toe te zien op een zo nuttig mogelijk gebruik van de beschikbare deviezen.

Sterk hebben wij echter den indruk, dat dit toezicht nooit voldoende scherp is geweest, daar waarschijnlijk millioenen dollars zijn uitgegeven voor niet onontbeerlijke goederen. Hiervan zal het Nederlandse volk straks de nadelen ondervinden door een verdere versobering.

Toeneming van de spaarzaamheid.

Men zou hier de vraag kunnen stellen: „Is inderdaad de spaarzin van ons volk, dat altijd als spaarzaam bekend stond, sterk verminderd?”

Ongetwijfeld hebben de afgelopen jaren geen gunstigen invloed op den spaarzin uitgeoefend. B.v. bedroegen de uitgaven voor het bezoek aan openbare vermakelijkheden in 1945 in een half jaar per hoofd der bevolking bijna het drievoudige van die in 12 maanden van 1939. Per jaar werd volgens berekening van het Ned. Instituut voor de Publieke Opinie aan zwarte sigaretten ongeveer 75 miljoen gulden uitgegeven.

Hier hebben we te doen met het verlangen om den achterstand op het gebied van ontspanning, ontstaan in den bezettingstijd, te willen inhalen. Dit kan daarom worden gezien als een tijdelijk verschijnsel dat verdwijnen zal, indien het leven weer in rustiger banen is geleid en het grof geldverdienden tot het verleden zal behoren.

Men moet echter niet alleen willen, maar ook kunnen sparen. Met niet genoeg nadruk moet erop worden gewezen, **dat het kernprobleem hier is vertrouwen**, zekerheid, dat het bespaarde geld ook inderdaad veilig zal zijn en goed zal worden besteed. Hier ligt de grote oorzaak dat er niet gespaard wordt. De goede kern van ons volk met vast inkomen, loon of salaris kan nog niet voldoende sparen, ja is zelfs door uitgestelde uitgaven gedwongen in te teren op vroegere besparingen, daar de aanschaffing van duurzame verbruiksgoederen niet uit lopende inkomsten bestreden kan worden.

Toch is het dringend noodzakelijk voor den wederopbouw van ons land, dat er gespaard wordt!

Volgens het Centraal Planbureau bedroegen de besparingen in 1938 12 % van het totale persoonlijke inkomen. Op deze basis zou in 1946 1,1 miljard bespaard moeten zijn. Het Centraal Planbureau rekent met een verlaging van één derde, zodat dit uit zou moeten komen op 8 %, hetgeen voor 1946 neerkomt op ongeveer 0.7 miljard.

Uit diverse verslagen van spaarinstellingen blijkt echter overduidelijk, dat dit bedrag lang niet werd gehaald.

Het wetsontwerp op den nationalen Spaarraad moet een inleiding zijn op het voornemen der Regering, een gedwongen spaarcampagne in te zetten.

Hiervoor is echter in de eerste plaats nodig, dat het vertrouwen van het publiek wordt gewonnen. Dit vertrouwen is door verschillende maatregelen van deze regering geschokt.

Van deze maatregelen zouden wij kunnen noemen:

1. Het blokkeren van een deel der spaarbanksaldi, waarbij de spaarders meer in hun rechten werden beperkt dan de crediteuren der commerciële banken. Ongetwijfeld zal de oorzaak van het niet opheffen van de blokkering liggen in het feit, dat de Regering hierdoor meerdere zekerheid wil hebben, dat de verschuldigde belastingen hieruit zullen kunnen worden voldaan. Het valt evenwel niet te ontkennen, dat deze maatregel voor den kleinen spaarder, die zekerheid verlangt, te allen tijde over zijn geld te kunnen beschikken, vermindering van den spaarzin tot gevolg heeft.
2. De opheffing van het bankgeheim. Zonder te oordelen over de noodzakelijkheid hiervan als tijdelijken maatregel in deze na-oorlogse periode kan in het algemeen worden gezegd, dat de uitwerking hiervan op de mentaliteit van de spaarders ongunstig is geweest. De spaarders vinden het uiterst belangrijk, dat hun tegoed geheim blijft.
3. Ook het consumentencrediet betekende geen propaganda voor het sparen. Voor vele spaarders was het teleurstellend te zien, dat zij, die van de hand in den tand hadden geleefd, een zeker bedrag kregen toegewezen, terwijl de trouwe spaarders voor zichzelf moesten zorgen.
4. De zeer hoog opgevoerde belastingen en de voorgenomen heffingen, werken remmend op den spaarzin. Er zijn er die gaan denken, laten wij onze besparingen maar opmaken, anders

verhuizen ze naar den fiscus. Opgemerkt dient te worden, dat dit evenwel de ware broeders in de spaarwereld niet zijn.

5. De verlaging van de rente, door spaarinstellingen uitgekeerd. Bovendien wekte bij eenvoudige mensen den achterstand in het bijschrijven van rente door de Rijkspostspaarbank eveneens onrust. Inmiddels is men bezig dezen achterstand in te halen.
6. De grootste rem is echter wel de onzekerheid omtrent de waardevastheid van de munt. De vrees voor inflatie heeft een directen invloed op het sparen.

Ons volk moet er zeker van zijn, dat de Regering alles doet om de begrotingstekorten te doen verdwijnen, die de waarde van onze munt aantasten. De Regering dient bij het aansporen tot sparen zelf het goede voorbeeld te geven.

Onlangs kwam in een rede van Prof. Glasz over het rentebeleid de suggestie naar voren, dat rente op oude leningen, welke actief reeds is vergaan en geen productieve bijdrage voor de huidige maatschappij meer oplevert, geen vergoeding voor een prestatie is, maar een gift, die willekeurig kan worden bepaald.

De verkondiging van dergelijke denkbeelden brengt onrust onder de spaarders en doet afbreuk aan het zo noodzakelijke vertrouwen. Daarom is het nodig, dat de regering zich van deze denkbeelden duidelijk distancieert.

Zonder te twifelen aan den goeden wil van Minister Lieftinck mag wel worden betwijfeld of hij in zijn kabinet voldoende medewerking ondervindt. Het ontbreken van concrete aanwijzingen i.z. bezuinigingsmaatregelen in de thans gepubliceerde nota doet sterk vermoeden, dat in dit kabinet ernstige meningsverschillen bestaan t.a.v. den weg, dien men moet inslaan.

Ook het verschenen jaarverslag van de Nederlandse Bank, waarin gezegd wordt: „Met volle erkenning van het feit, dat een sluitend staatsbudget „op het ogenblik nog onmogelijk is, moet toch „betwijfeld worden of alle organen van de overheid doordrongen zijn van het besef, dat iedere „uitgave, waartoe zij overgaan, een vermeerdering „van een deficit betekent. Van de zijde der deficiëntaire overheidsbudgetten dreigt een ernstige „trekking van de besparingen aan de zo noodzakelijke productieve bestemming” vormt een ernstige waarschuwing voor onze Regering om de ontwikkeling naar inflatie zoveel mogelijk te remmen.

4

Nieuwe Brochures

zijn uitgekomen

(Zie pag 4 omslag)

Bestellen bij bureau
Centraal Comité, Den Haag

De Verenigde Staten van Amerika en het Nederlandse volk

door Prof. A. Hyma, University of Michigan

Prof. Hyma schreef in de Standaard van 31 Mei j.l. een artikel, waarin hij enkele opmerkingen maakte over de publieke opinie in Amerika over Nederland. Een tweede artikel werd door hem geschreven, maar dit kon in de Standaard niet meer worden gepubliceerd. De redactie meende er goed aan te doen dit artikel nu in Nederlandsche Gedachten op te nemen, niet het minst daarom, omdat ook uit dit artikel onomwonden blijkt, hoe slecht de voorlichting in Amerika was over de Indische kwestie.

De Amerikaanse pers is onder den invloed der regering begonnen het Nederlandse volk veel gunstiger voor te stellen dan in 1945 en 1946 het geval was. Maar in de hoofdstad Washington zijn de bekwaamste staatslieden niet geheel met de handelwijze der tegenwoordige Nederlandse regering tevreden. Op het einde van de maand Maart verklaarde de Amerikaanse gezant in Den Haag aan een bekend Nederlands uitgever de redenen waarom zijn regering geweigerd had een grote lening aan Nederland te verstrekken. In April trad hij als gezant af, en op 2 Juli kwam hij naar onze universiteit om een lezing te geven over de verhouding tussen zijn land en Nederlands-Indië. Meer dan eens gebruikte hij de naam „Dutch Empire”, om aan te tonen, dat het grote rijk door de Republiek der Verenigde Nederlanden gesticht, weer zou gaan opbloeien. Wij zullen trachten in dit artikel enige zijner opmerkingen te ontleden, omdat ze voor ieder Nederlands burger van zeer groot belang zijn.

De reusachtig grote en sterke republiek in Noord-Amerika heeft veel aan Nederland te danken, en nu is deze republiek bezig dezen dank in weldaden te uiten. De Amerikaanse regering is van overtuiging, dat Nederland de Oosterse grens van de Verenigde Staten in het Westen van Europa is, terwijl Nederlands-Indië de Westelijke grens van de Verenigde Staten in Azië uitmaakt. Het is dus van groot belang, dat het „Dutch Empire” versterkt wordt en de oude vriendschap tussen de Verenigde Staten en Nederland nog warmer dan ooit te voren worden zal.

Het was waarlijk niet een toeval, dat de heer James Forrestal, de secretaris der Amerikaanse Marine, in een brief van 6 Juni 1944 aan het Nederlands Informatie Bureau gericht, de volgende woorden schreef: „Er zijn geen enger banden tussen de Verenigde Staten en enig ander land dan die, welke ons met Nederland verbinden. Vanaf het stichten van Nieuw Amsterdam (New York) bijna 350 jaren geleden, heeft er een onuitgesproken verbond tussen de Nederlanders en de Amerikanen bestaan.” Dat zijn aangename maar ook ware woorden voor ieder, die Nederland lief heeft. De vriendschap van Amerika is in deze moeilijke tijden voor een arm en klein land heel wat waard. Nu moeten alle Nederlandse burgers hun best doen om deze vriendschap op prijs te stellen. Het gaat om het wederopbouwen van het vierdelige „Dutch Empire”.

Maar waarom dan, zo vraagt de lezer misschien,

zijn de hoge heren in Washington niet met onze regering tevreden? Die vraag is gemakkelijk te beantwoorden. De Amerikanen, die goed met de geschiedenis van Europa en Amerika bekend zijn, geloven niet, dat Nederland weer rijk kan worden eer het naar de oude standaarden van de vroegere leiders terugkeert. Het Communisme en het Socialisme moeten het land uit. De beginselen van de Christelijke godsdienst, Protestants en Rooms Katholiek, moeten door een ieder behartigd worden. Dan wordt Nederland weer rijk en sterk. Zodra de Roomse leiders hun verbond met de Partij van den Arbeid (een nieuw woord voor Socialisme) opgeven, zal het Nederlandse volk weer kunnen herleven.

Toen ik in Maart voor 't eerst sedert elf jaren den Nederlandsen bodem weer betrad, voelde ik overal in de atmosfeer een vreselijk pessimisme. De mensen hadden den moed verloren en ze wisten niet hoe alles weer in orde moest komen. Hard werken kon het alleen niet doen; er moest wat anders bijkomen, maar wat was dit en waar kon het gevonden worden? In Indië was alles kapot, zo zei iedereen tegen mij. Nederland was bovendien den handel met Duitschland kwijt. Deviezen waren nergens te krijgen. Wat zou er nu van het oude vaderland terecht komen?

De zaken stonden er weliswaar slecht voor, maar het was blijkbaar niet duidelijk, waarom men den moed verloren had. De Amerikanen, die Nederland goed kenden, verstonden den toestand wel. Helaas waren er niet vele zulke Amerikanen, en de Nederlanders, die onmiddellijk na het einde van den oorlog in de Verenigde Staten aankwamen, vonden daar zeer weinig hulp en vriendschap. De pers was verre van vriendelijk; het gewone volk begreep den toestand in Nederland natuurlijk niet. Men sprak over Nederlands-Indië alsof de inheemse bevolking geheel betrouwbaar was om alles zonder Nederlandse hulp voor een ieder in orde te maken. De Amerikaanse regering moest zeer voorzichtig te werk gaan, en ondertussen leek het wel, dat de Nederlanders hun rijk in het Verre Oosten geheel verloren hadden. Het Westen van Europa was ook kapot, en aangezien Nederland in het midden der ellende kwam te staan, kon men niet best op verbetering hopen.

Zij, die geregeld elk jaar op de universiteiten les in de geschiedenis van Europa en Amerika geven, zijn de eersten, die de zon der herleving zien rijzen in het Oosten. Het is hun plicht de waarheid te verklaren, vooral aan hun staatslieden. Dit is in

Amerika gebeurd, en zulke journalisten als Walter Lippmann begrijpen nu wel, dat West-Europa weer een kans krijgt om nieuw leven en krachten te scheppen. De grote onzin door Oswald Spengler in zijn werk over de ondergang van het Westen verspreid, wordt langzamerhand als onzin opgevat. Tegelijkertijd wordt het duidelijk, dat de bewoners van Indië en andere Oosterse landen nog lang niet bereid zijn zonder de leiding en medewerking van betrouwbare vrienden uit het Westen hun goeden gang te gaan.

De Amerikanen vertrouwen de tegenwoordige regering in Nederland niet, omdat deze regering de ware toestanden van het Nederlandse volk niet begrepen heeft. Misschien is er sedert Maart een verandering gekomen, maar in ieder geval was een grote verbetering zeer nodig, volgens den Amerikaansen gezant, die zelf van Nederlandse afkomst is, en als een ware vriend zijn eigen oordeel uitsprak.

Hij zeide, dat de Socialisten de menselijke natuur niet goed verstaan. Voorts merkte ik zelf op, dat enige bekende Rooms-Katholieke staatslieden, onder den invloed van de Socialisten staande, hun eigen geloofsbelijdenis niet geheel navolgden. Volgens de leer van Christus is de mens van natuur zondig, en hij kan zonder Goddelijke genade nooit zijn eigen zaken in orde houden. Zij, die zo gelukkig geweest zijn, onder Gods leiding iets beter te handelen dan hun burens, moeten niet te gauw vergeten, hoeveel zij aan den Christelijken godsdienst te danken hebben. Zij moeten niet hun paarden voor de zwijnen gooien, en ze mogen niet met heidense mensen omspringen zonder te onthouden, dat dieven en schurken niet betrouwbaar zijn.

Het is aangenaam om aan een ieder te zeggen, dat alle mensen vrij en gelijk geboren zijn. Domme, vuile burgers zijn toch ook evengoed burgers, nietwaar? Ja, dat zijn ze, en ze moeten ook voedsel en kleding hebben, zelfs als ze niet werken willen. Nu wordt er beweerd, dat onder het kapitalistische stelsel het gewone volk niet goed behandeld wordt, en vele Roomse schrijvers hebben moeten toegeven, om het Socialisme tegemoet te komen, dat de arbeiders fatsoenlijker behandeld moeten worden dan vroeger het geval was. Men bedoelt daarmee, dat vroeger in de Republiek der Verenigde Nederlanden, ofschoon dit land een mogendheid van den eersten rang was, het arme volk schandelijk uitgezogen werd.

Onze Roomse vrienden moeten echter niet vergeten, dat er weer een machtige republiek in de wereld is, die precies zoals Nederland in de zeventiende eeuw het deed, het kapitaal gebruikt om aan een ieder voedsel en kleding te verschaffen. Nederland wordt weer rijk zodra de Roomsens naar hun vroegere vrienden terugkeren. Dit heb ik zelf tegen een vromen Roomsens leider gezegd, die mij eerlijk vertelde, dat zijn verbond met de Partij van den Arbeid een „alliance de raison” was. Zijn hart was er niet in. Maar hij zeide, dat de Christelijke partijen niet vooruitstrevend waren. Ik geloof wel, dat dit in 1945 en 1946 tot op zeker punt waar was, want in die ongelukkige jaren verstond het Amerikaanse publiek den toestand in Nederlands-

Indië helemaal niet. Toen zijn de hoge heren in Den Haag met groot geduld te werk gegaan en hebben hun eigen vijanden in Indië als uiterst bekwame en eerlijke vrienden behandeld. Dat maakte in Amerika een zeer gunstigen indruk, en ik geloof niet, dat de Antirevolutionaire leiders daar steeds weer over moeten klagen. Die tijd is nu voorbij.

In de volgende tien jaren zal alles veel gaan veranderen. Met behulp van de Amerikanen wint Nederland eerst terug wat het in den oorlog verloren heeft, en daarna gaat het snel vooruit. In vele opzichten zijn de landen van West-Europa naar den toestand van de eerste helft der zeventiende eeuw teruggekeerd. Duitschland is weer door vreemdelingen verwoest en uitgeput, en Nederland begint weer dit land van vele noodzakelijke goederen te voorzien. Frankrijk wordt door het Communisme en Socialisme verzwakt, en voor de tweede maal laat het de Nederlanders vrij profijtelijk handel te drijven met naburige landen en de Franse koloniën. Engeland zoekt naar stoere leiders, maar kan ze niet vinden, precies zoals het in den tijd van de eerste twee Stuart-koningen was (1603—1649). Italië en Spanje leveren weinig concurrentie op. In Denemarken, Zweden en Noorwegen worden de Nederlandse handelaars met open armen ontvangen. Ondertussen blijven de tropische gewesten in veel opzichten van West-Europa afhankelijk. Insulinde wordt spoedig voor de eerste keer met meer dan een miljoen Nederlanders verrijkt. Eindelijk zien de leiders onder het Nederlandse volk een kans om ergens buiten Europa een gebied te ontginnen, dat een werkelijk Nieuw Nederland wordt, en waar de Nederlandse taal behouden zal blijven.

Honderd jaren geleden wilden Scholte en Van Raalte zulk een taak in Indië uitvoeren, maar de Minister van Koloniën wilde hun geen vrijheid van godsdienst en Christelijk onderwijs beloven. Toen werden zij gedwongen om naar Amerika te verhuizen, waar ze toch een zeer nuttig werk verrichtten. Hun nageslacht kon de Nederlandse taal niet behouden, en tot het jaar 1947 bleef het verband tussen Nederland en de landverhuizers in Amerika zeer los en zwak. De kinderen van Nederlandse ouders, die in Michigan en andere staten opgroeiden, schaamden zich vaak omdat ze de Nederlandse taal machtig waren. Voor Nederland hadden ze heel weinig liefde en eerbied.

Dit zal niet weer gebeuren met de grote landverhuizing. Deze keer gaan de mensen naar een landstreek waar ze hun eigen taal en instellingen behouden zullen. Daar blijven ze burgers van het „Dutch Empire”. Op deze manier zal Nederlands-Indië één der rijkste landen in de wereld worden, waarschijnlijk nog welvarender dan de Verenigde Staten van Amerika. Met dit laatstgenoemd land zullen reusachtig grote handelszaken gedaan worden, en onder Amerikaanse leiding zullen in Indië prachtige fabrieken gebouwd worden en mijnen geboord worden. Het voorbeeld door de Amerikanen in hun eigen land geleverd, zal spoedig een les aan de Communisten leveren, want Amerika is ontegenzeggelijk het land van waren voorspoed geworden.

Toen iemand tegen President F. D. Roosevelt zeide, dat de Communisten in Rusland niet veel eerbied voor de Amerikaanse levenswijze hadden, antwoordde hij: „Laat hun maar eens een catalogus van „Sears & Roebuck” of van „Montgomery Ward” zien. Dan kunnen ze eens goed begrijpen wat hier bij ons gemaakt wordt.” Zulk een catalogus is inderdaad een Bijbel op het gebied van productie, en het is geen wonder, dat in de Verenigde Staten evenveel geproduceerd wordt als in alle andere landen tezamen. Is dat niet een teken van gezonde toestanden?

De ondergang van het Westen laat zich nog lang wachten. Veel eerder zou men van een ondergang van Japan en China kunnen spreken. Amerika is jong en sterk. Het zal West-Europa helpen om weer op de been te komen, en het zal gedurig een model voor de landen zijn, die niet met hun Socialisme waarlijk rijk en voorspoedig kunnen worden. In de Verenigde Staten heerst vrijheid van godsdienst, en ieder kerkgenootschap heeft het recht haar eigen scholen of hospitalen op te richten. Men heeft vrijheid om te werken en vrijheid om te staken. De pers is ook vrij. De winst door grote vennootschappen gewonnen, wordt door miljoenen personen gedeeld. Iedereen deelt in den welstand, en iedereen heeft genot van zijn werk, omdat hij hoofdzakelijk voor zich zelf werkt. Het is onnatuurlijk van een mens te verwachten, dat hij liever voor een ander dan voor zich zelf winst maakt. Daarom heeft Rusland geen kans om Amerika te overwinnen of te verslaan. De Nederlanders zullen dat langzamerhand allen wel verstaan.

De Amerikaanse gezant, die de tegenwoordige Nederlandse regering critiseerde, was van mening, dat het luie volk niet streng genoeg aangepakt werd. Hij dacht terecht, dat wanneer een regering, het geld aan haar toevertrouwd, veel te snel uitgeeft, zulk een regering geen steun van een ander land waard is. In de Verenigde Staten wordt hard gewerkt, omdat de lediglopers geen kans krijgen met bedelen aan hun kost te komen. Men heeft eerbied voor de mensen met kapitaal, die aan duizenden arbeiders een kans geven per uur meer te verdienen dan ergens anders. Het is zeer gemakkelijk te begrijpen, waarom elke arbeider, die meer met de resultaten van zijn werk kan doen dan alle andere werklieden, tevreden met zijn regering en zijn werkgevers is. Alle Amerikanen, die goed opgevoed zijn en hun hersenen degelijk gebruiken, komen na een reis in Europa met blijdschap naar hun eigen land terug. De relatieve lage belastingen in de Verenigde Staten maken op ieder verstandig mens ook een gunstigen indruk.

De Amerikanen houden ervan hun oude vrienden ter hulpe te staan. Zij vertrouwen de Nederlanders beter dan vele andere mensen, omdat ze gewoon zijn van Nederland vriendschap te ontvangen. Toen in Amerika spoorwegen gebouwd werden en kanalen gegraven werden, maakte men hier gaarne van het Nederlandse kapitaal gebruik. Vroeger ging dat net zo in Engeland, waar het Neder-

landse kapitaal ook wonderen uitrustte. Engeland en Nederland hebben in de laatste driehonderd jaren veel voor het Amerikaanse volk kunnen doen, en nu ze tijdelijk arm zijn, doet het de Amerikanen plezier hun oude vrienden te ondersteunen. Bovendien staat hun land voor Nederlandse touristen open. Ook komen hier Nederlandse studenten, die hier vrij en met genoeg alles mogen leren wat ze kunnen. Zodoende worden Nederland en Insulinde onderwezen in de Amerikaanse techniek. Een verpletterd volk hoeft niet eeuwig in de ellende te zitten. Men kan zich oprichten en de borst eerlijk uitzetten. Men heeft vrienden, die goeden raad en kapitaal verschaffen, die met Nederland twee grote vijanden verslagen hebben. De schaduw van Japan hangt nu niet meer over Nederlands-Indië. Daar heeft Amerika voor gezorgd.

Het is waarlijk hoog tijd, dat het Nederlandse publiek eens wat meer gaat denken over het grootste werk door Amerika tegen Japan verricht. Men schrijft en zegt lang niet genoeg over dit onderwerp. Wel heeft men het vaak in Nederland over de pacifische penetratie, die de Amerikanen in Indië door willen zetten. Het is waar, dat sommige Amerikanen geklaagd hebben over de weinige kansen, die ze voor den oorlog ontvingen om een aandeel in het boren voor petroleum of in de exploitatie van tin te krijgen. Ze konden niet zo vrij handelen als ze wensten, en nu verwachten ze wat meer toegeeflijkheid van de Nederlanders. Dat is ook heel natuurlijk, want in zekeren zin hebben ze Nederlands-Indië op Japan veroverd. Maar de Amerikaanse gezant verklaarde in zijn lezing, dat de Amerikanen tegenwoordig betrekkelijk weinig belangstelling voor Insulinde tonen. Ze zitten veel te veel over Rusland te tobben, en ze hebben ook in hun eigen land heel veel te doen. Nederland kan rustig in Indië gaan arbeiden, en minstens twee miljoen Nederlanders moeten zich daar gaan vestigen. Als dit honderd jaren eerder gebeurd was, zou de oorlog in 1942 in Indië heel anders afgelopen zijn.

* * *

Er zijn toch wel meer mensen in Nederland, die in den geest van Albertus C. van Raalte willen werken? Men behoeft toch niet zo ontzettend bang van de hitte te zijn. Hier bij ons wordt het weer vaak heel wat slechter, maar men kan de temperatuur in huis naar beneden drijven, en men kan ook op hogere plaatsen gaan wonen. Wij hebben hier fraaie steden in zeer hete staten, waar dezelfde planten en bomen groeien als in Nederland. In den zomer van 1940 gaf ik onderwijs aan de University of New Mexico in Albuquerque, en in den zomer van 1941 aan de University of Colorado in Boulder. Beide steden zijn prachtig gelegen op een hoogte van ongeveer 1700 meter. Daar vond ik veel stof voor ernstig denken. De Nederlanders in Indië kunnen toch gemakkelijk kapitaal vinden voor het bouwen van steden in hoge vlakten of op plateaux. Hier in de staten van Arizona, New Mexico, en California is er in zeer grote streken bijna altijd gebrek aan water. In Indië is dat niet het geval. Bovendien is er in Indië veel meer in den grond te vinden dan in sommige Amerikaanse staten. Als we in den

De jongeren Studieclubs

Onze Toogdag

Als dit nummer in handen van onze lezers komt scheiden ons nog slechts enkele dagen van den toogdag en de daaraan voorafgaande algemene vergadering van de A.R.J.O.S. te Utrecht, maar wellicht verschijnt dit nummer op den zelfden dag.

Met jeugdig vuur en enthousiasme zullen we elkander ontmoeten en tezamen getuigen van onzen wil tot studie van de beginselen die zijn naar het Woord Gods.

Zoals we aan den buitenkant kunnen zien, zijn alle voorwaarden aanwezig, dat deze toogdag slagen zal.

Speciaal t.a.v. de jaarvergadering op Vrijdagavond wil ik de medewerking van de afgevaardigden inroepen. We hebben dan een zeer overladen agenda, die, er gebeure wat wil, afgewerkt moet worden. De vaststelling van het reglement duldt geen uitstel meer en de verkiezing van een voorzitter moet voortgang vinden.

Men zal, bij het nauwkeurig kennis nemen van de stukken, bemerken dat door het bestuur van de Nationale Organisatie de grootst mogelijke soepelheid ten opzichte van de door de clubs voorgestelde wijzigingen is betracht. Laat men daarmede rekenen - vooral op de grote punten letten en de kleinere punten wat laten schieten. Zo helpen we elkaar.

Welnu dan, werkt allen mede aan het welslagen van dezen toogdag. Ons gezamenlijk getuigenis zal ons sterken. Het ziet er politiek niet zo erg gunstig uit.

Maar bij een in het geloof standvastige enthousiaste jonge schare, ligt bij Godes gratie, de toekomst van Partij en Vaderland.

E. VAN RULLER

Het studiemateriaal

Het materiaal, dat de clubs nodig hebben bij hun studie kunnen we onderscheiden in schetsen en bronnen, aan de hand waarvan de schetsen moeten worden uitgewerkt.

Over de schetsen hebben wij in voorgaande nummers van „Nederlandse Gedachten” al het een en ander te berde gebracht. Thans willen wij eens wat schrijven over de bronnen.

Vele leden onzer clubs zitten n.l. met de moeilijkheid, dat ze niet weten hoe aan hun studieboeken te komen.

't Mooiste zou natuurlijk zijn, dat iedere club een eigen bibliotheekje had, waarin de meest gebruikte werken, bijv. de toelichtingen op ons program, aanwezig waren. Maar zelfs in normale tijden is dat voor de meeste clubs een onbereikbaar ideaal, laat staan in een abnormalen tijd, als waarin wij thans leven. Men zal dus in den regel op zoek moeten gaan naar de vereiste boeken.

Vaak zal de bibliotheek van een J.V. of M.V. al uitkomst kunnen bieden. Is hierin het gezochte boek niet aanwezig, dan lijkt ons als volgende stap wel het eerst aangewezen: het bezoek bij een geestverwant plaatsgenoot, van wien men weet, dat hij een aardige bibliotheek heeft.

Levert ook dit bezoek niets op, dan kan men zich wenden tot de bibliotheek van de Dr A. Kuyperstichting.

Ook daar zal men echter niet altijd geholpen kunnen worden. Hoewel deze bibliotheek van werken als b.v. „Saavis Tranquillus in Undis” wel verscheiden exemplaren bezit, kan het natuurlijk voorkomen, dat er reeds zoveel exemplaren zijn uitgeleend, dat een

zomer naar California gaan, moeten we door verschrikkelijke woestijnen reizen. Waar vindt men die in Nederlands-Indië?

Toen in het jaar 1910 mijn ouders mij naar Michigan brachten wisten ze helaas wel, dat hun kinderen spoedig de Nederlandse taal niet meer zouden spreken. Maar ze hadden geen andere keus. Honderd jaren lang is dat zo geweest. Plotseling krijgt Nederland nu nog één kans om een nieuw gebied te ontginnen waar de taal en de cultuur van het volk bewaard kunnen blijven. De militaire actie op 20 Juli begonnen, zal het Nederlandse volk in staat stellen om Indië welvarender dan ooit te voren te maken. In de hogere streken komt een grote aanwas van Nederlanders. Prach-

tige nieuwe steden worden daar dan gebouwd, gedeeltelijk echt Nederlands en gedeeltelijk naar Amerikaans model. Zelfs uit den staat Michigan zullen Amerikaanse burgers van Nederlandse afkomst naar die weelderige landstreken gaan om daar wat groots voor het oude vaderland te bouwen. Met de zegening der Amerikaanse regering zal dit werk van 1947 tot 2047 kalm voortgezet worden. En als dan eindelijk de eerste eeuw voorbij gegaan is, zullen in de nieuwerwetse steden van Nederlands-Indië grote feesten gehouden worden, net zoals nu het geval is in Michigan. Maar er zal één groot verschil op te merken zijn. Alles zal in de Nederlandse taal voorgedragen worden.

De verhouding **ARJOS - Partij**

DOOR E. VAN RULLER

Het is mij gebleken, vooral tijdens de drukbezochte vergadering van het gewest Zuid-Holland, die onlangs te Rotterdam gehouden werd, dat er in onzen kring verschillend gedacht wordt over de verhouding van onze studie-clubs tot de partij. In een zo jonge organisatie als de onze is dat niet erg, integendeel, ik zie het als een bewijs van leven, dat we nadenken over de plaats en de taak der jongeren in het partijleven, want daar gaat het verschil van gevoelen in wezen over.

Daarom lijkt het mij de juiste weg om, alvorens ik mijn mening over dit vraagstuk geef, eerst iemand aan het woord te laten met wien ik van mening over deze verhouding verschil, om dan daarna op de geponeerde stellingen in te gaan. Dit biedt ons dan gelegenheid om over het karakter van ons werk eens rustig na te denken.

De heer S. Willemse te Rotterdam, één der bestuursleden van Zuid-Holland zond ons een artikel waarin hij in ronde, duidelijke woorden zijn mening weergeeft. Hij zoekt zijn uitgangspunt in de te Rotterdam gehouden discussie en hij vervolgt dan:

„De discussie ontspan zich naar aanleiding

---

nieuwe aanvrager teleurgesteld moet worden. Zulk een geval kan zich zeer gemakkelijk voordoen.

Men is dan wel aangewezen op andere bibliotheken. Ten aanzien hiervan dienen nog twee opmerkingen gemaakt te worden. De eerste opmerking geldt voor hen, in wier woonplaats een behoorlijke uitleenbibliotheek aanwezig is. Zoekt men b.v. „Saevis” en staat dit werk niet in de catalogus, dan behoeft men nog niet te denken, dat men het boek daar dan inderdaad ook niet kan krijgen. Immers, iedere behoorlijke bibliotheek belast zich wel met het opvragen van studiewerken uit andere grote bibliotheken in ons land. Een tweede opmerking willen we nog maken ten nutte van hen, die niet in de gelukkige omstandigheid verkeren gebruik te kunnen maken van een plaatselijke bibliotheek. Dat zal wel het geval zijn met al onze clubgenoten in dorpen en kleinere stadjes. Voor hen zij opgemerkt, dat men, lid zijnde van een stedelijke bibliotheek, zijn boeken ook schriftelijk kan bestellen. De boeken worden dan per post toegezonden.

Inleiders, U ziet dus wel: er zijn mogelijkheden genoeg. 't Moet werkelijk al heel raar lopen, als U absoluut niet kunt krijgen, wat U wenst.

Intussen blijkt uit dit artikeltje wel, — en dit zij onze slotopmerking, — hoe belangrijk het is, dat de besturen vroegtijdig de rooster gereed hebben, zodat de aangewezen inleiders ruim den tijd hebben deze voorbereidende werkzaamheden te verrichten.

van enkele gedachten, die door den voorzitter, den heer H. A. Diepenhorst, tot meer animering van het jeugdwerk, waren geuit. Betoogd werd, dat partij en jeugdbeweging zelfstandige organisaties zijn en moeten blijven, elk met een eigen welomschreven taak. Dat de jeugdbeweging als zodanig dus geen deel uit mag maken van de partij door er zich geheel in vast te zetten. Doch, dat het een zegen zal zijn voor de partij — als deze voorwaarden in acht genomen worden — wanneer beide groepen, ieder werkend aan de doorwerking van het A.R.-beginsel, zo nauw mogelijk samenwerken. Deze samenwerking wenste hij zo te zien, dat de jongeren, die zijn aangesloten bij de A.R.J.O.S., via hun eigen organisatie in de gelegenheid gesteld zullen worden zich van tijd tot tijd tegenover de partij over bepaalde vraagstukken van den dag uit te spreken. Dit alles natuurlijk „langs daartoe geëigende wegen en in schikkelijke wederkerigheid”, waarbij dan werd verondersteld, dat de partij met bepaalde door de jongeren geuite wensen — indien mogelijk en nodig — haar winst zal doen.

Niet ieder is het met de hier getekende verhouding eens. Speciaal uit den kring der partij rijzen hier bezwaren, omdat men van mening is, dat beide terreinen zo scherp mogelijk moeten worden afgebakend. Alleen de partij mag zich met praktische partijpolitiek bezig houden en de A.R.J.O.S. heeft zich te wijden aan haar studietaak, zo is de mening. Een nadere beschouwing zal echter aantonen, dat deze beide standpunten niet zo ver uit elkander liggen dan men geneigd zou zijn aan te nemen. Want beiden stellen de studie als een primaire eis. Alleen de interpretatie van het woord studie is aan beide zijden verschillend. Vele jongeren vatten, die studie zo ruim mogelijk op, waardoor heel het A.R.J.O.S.-werk in een ander licht komt te staan. En die laatste mening, willen wij hier duidelijk tot uitdrukking laten komen”.

„Zoals het bij onze gewone studie aanbeveling verdient de theorie steeds aan de praktijk te toetsen, zal dit ook het geval moeten zijn met de beginselstudie op de A.R.J.O.S.-clubs. Op iedere club zullen ook praktische politieke problemen worden aangeroerd.

Zo gezien, zal het duidelijk zijn, dat op die clubs, die reeds behoorlijk zijn geconsoli-

deerd en waar een bloeiend clubleven bestaat, soms suggesties worden geuit of conclusies worden getrokken, die alleszins waard zijn te worden voorgelegd aan de partij.

Wanneer het hier opbouwende en waardevolle suggesties betreft, mag het niet bij losse opmerkingen blijven. Het is organisatorisch volkomen juist, wanneer deze suggesties, die naar voren zijn gebracht op de studieclubs, nu ook via stedelijk of provinciaal verband, worden voorgelegd aan het landelijk bestuur van de A.R.J.O.S. Dit bestuur heeft er recht op te weten wat er in de organisatie leeft, hoe er wordt gewerkt en van welke grote bepaalde stromingen zijn. Terwijl dit landelijk bestuur — zo het door een duidelijke meerderheid wordt verlangd en nuttig geacht — op zijn beurt verplicht kan worden bepaalde zaken voor te leggen aan het Centraal Comité, ook als deze van partijpolitieke strekking mochten zijn.

Wij achten dit ook naar buiten organisatorisch volkomen verantwoord. Want ook hier zou het onjuist zijn te menen, dat zulks uitsluitend geschiedt via de kiesvereniging waarvan men lid behoort te zijn. Er mogen gunstige uitzonderingen zijn — hoe meer hoe beter! — in het algemeen is het zo, dat de leden der A.R.J.O.S. niet verplicht kunnen worden tevens lid van een kiesvereniging te zijn. Niet uit het oog kan worden verloren, dat een dubbel lidmaatschap in vele gevallen boven de krachten en mogelijkheden zal uitgaan".

„Wanneer dan tenslotte deze gedragslijn gevolgd is, is het laatste woord aan het Centraal Comité zelf, dat zelfstandig zijn gedragslijn zal hebben te bepalen.

De A.R.J.O.S. kan de zelfstandige organisatie van de partij nooit voorschrijven hoe deze handelen moet. Zij mag geen eisen stellen, omdat ze de bevoegdheid daartoe mist. Maar zij mag wel bepaalde wensen en opvattingen naar voren brengen en daarop van de partij redelijkerwijze antwoord terug verwachten. Zij mag suggesties doen, in de hoop dat de partij er haar winst mee zal weten te doen. Zulks gedreven door de liefde tot het A.R.-beginsel. Want het criterium voor beide groepen moet tenslotte zijn: Hoe bevorderen wij dit beginsel en hoe laten wij dit zo effectief mogelijk doorwerken in ons land? Beantwoordt daaraan deze suggestie ja dan neen? Een juridische verplichting is er dus niet, doch wel een principiële en een morele. Een verantwoordelijk zijn voor den goeden gang van zaken jegens God. En op grond daarvan zal de partij de A.R.J.O.S. in zulke gevallen een goed antwoord moeten geven en — zo de

naar voren gebrachte argumenten juist en steekhoudend zijn, daarnaar als een morele plicht tevens hebben te handelen.

Niet alleen wordt hierdoor de politieke belangstelling der jongeren geactiveerd, het kan ook het partijprogram der partij zelf verrijken, ongeacht nog de harmonische samenwerking die tussen ouderen en jongeren op deze wijze tot stand kan komen.

Men zou het kunnen noemen een voortdurend appél op het geweten der partij en een beproeven der levenskracht, die haar eigen dient te zijn. Aan de andere zijde een voortdurend appél op het geweten der jongeren, tot beproefing van de liefde tot de partij. Zo dit morele recht wordt erkend, zal men hieraan op duidelijke en concrete wijze zo spoedig mogelijk uiting dienen te geven en dit wederzijds in de statuten hebben neer te leggen.

„Dit alles zal de taak der jongeren niet onnodig verzwaren, doch juist deze taak verlichten. Hierbij dient men er ook rekening mede te houden, dat een groot deel van hen reeds in het volle leven staat en op het werk dagelijks wordt blootgesteld aan aanvallen der tegenpartij. Het gaat dan niet aan, hier zonder meer te verklaren, dat men slechts studierend is. Juist het mooie in het leven van den Christen-jongere is, dat men dan tot spreken wordt geprest. En het is dan slechts zaak, die verdediging — tevens aanval — zo goed mogelijk te voeren. Die bespreking zal zich mede concentreren om de partij en weer zal duidelijk blijken, dat deze studerende mensen ook practische mensen moeten zijn. Reeds daarom moet een vruchtbaar contact tussen partij en jeugdbeweging — zoals boven aangegeven — reeds wenselijk worden geacht.

In dit verband denken wij aan de uitspraak van den heer Schouten, dat studeren geen verstandelijke kwestie maar een hartskwestie is. Indien n.l. heel ons leven onder de dwingende macht van het geloof komt te liggen, zal men in den toenemenden weg van kennis ook meer en meer gaan getuigen. Dat zal niet alleen een getuigen zijn naar buiten, maar dat kan soms ook zijn een getuigen tot de partij. De weg daartoe dient men te allen tijde open te laten, hetgeen ook geschiedt in het boven naar voren gebrachte standpunt.

Mocht men vrezen, dat toegeven op dit punt kan leiden tot excessen en te grote expansie van de zijde der jongeren, dan bedenke men dat de ontwikkeling niet stil behoort te staan en dat de geheel bijzondere instelling van den A.R. — geheel anders dan in andere partijen

Ons Onderling Gesprek

N. VAN DER BRUGGE

Verlangen naar eenheid met de Chr. Historischen. Telkens blijkt ook onder de jonge Antirevolutionairen weer de teleurstelling dat de A.R. met de C.H. na de bevrijding niet in één Protestantisch Christelijke partij zijn opgetrokken. Dit kwam nog eens tot uitdrukking op onze druk bezochte toogdag in Zuid-Holland, terwijl dit ook uit gesprekken en correspondentie blijkt.

C.B. te 's-Gr. (Z-H) vraagt of het gescheiden voortleven niet de oorzaak is, dat de Protestantisch-Christelijke partijen buiten het kabinet staan en derhalve in de oppositie zijn gedreven. Naar zijn opvatting zou één partij met 21 zetels zeker zijn opgenomen. Hij vraagt, stel dat er nieuwe verkiezingen komen, moeten we dan weer afzonderlijk den strijd in? De communistische aanwas gaat door en bij ledenverwerving krijgen wij ten antwoord: „Kom terug, zodra er één Protestantse partij is”. Hij vraagt voorts of er aan fusie nog gewerkt wordt?

Het komt mij voor dat de fusie met de C.H. en het niet-dragen van regeringsverantwoordelijkheid twee, los van elkaar staande aangelegenheden zijn. Inzake de kabinetsformatie hebben de A.R. en C.H. steeds één lijn getrokken en er is geen enkele reden om aan te nemen, dat de combinatie Partij van de Arbeid-Rooms Katholieken verhinderd had kunnen worden, wanneer er één Prot. Chr. partij was geweest. Bleek het onder de laatste kabinetten-Colijn al niet moeilijk de R.K. van een vrijage met de SDAP af te houden?

Ten aanzien van de fusie met de C.H. wil ik het volgende opmerken.

We dienen uit te gaan van de overtuiging, dat de leidende figuren der beide partijen bij de fusiebesprekingen den toestand van land en volk voor ogen hebben gehouden. In de bezettingsjaren groeide

---

— voldoende waarborgen biedt tegen excessen.

Wij kunnen slechts hopen, dat Schouten's ernstige woorden, dat jongeren en ouderen, jeugdbeweging en partij, wederzijds vatbaar moeten blijven voor critiek en dat deze wederkerig dient te worden beluisterd en overwogen, ook richtlijn zal zijn bij de oplossing van dit vraagstuk.

Kan soms de frisse en bezielende geloofskracht der jongeren — bij deze omschrijving van hun taak — niet een stimulans worden, voor veel nuttigen arbeid voor heel de verdere ontwikkeling van het Chr. politieke leven in Nederland? Wij menen stellig van wel en bevelen U om principiële redenen van harte aan, het ook in die banen te leiden”.

Tot zover de heer Willemse. We hopen op zijn gedachten nader in te gaan.

een nauw contact. Reeds 6 Juni 1940 had dr Colijn een onderhoud met den heer Tilanus en reeds op 15 Juli vergaderde de contact-commissie der beide partijen. Niet alleen in gijzeling, doch ook op 12 April 1945, dus nog voor de bevrijding werd contact gezocht en de mogelijkheid van fusie besproken. Op het Centrale Convent op 1 November 1945 te Utrecht gehouden bleek overduidelijk dat en het Centraal Comité en de afgevaardigden fusie wensten. Dit bleek duidelijk toen één der afgevaardigden zeide: „We zijn niet tevreden met federatie, maar we wenssen gezamenlijk op te trekken”, waarop een hartelijk applaus volgde. Deze bespreking was mede een gevolg van het communiqué betreffende federatieve samenwerking, ondertekend door de heren Tilanus en de Wilde. Daarin was verklaard, dat fusie onmiddellijk nog niet mogelijk is, maar besloten was te sturen op innige samenwerking en daartoe een commissie in te stellen, die minstens ééns per drie maanden zou samen komen. Over deze verklaring moesten de bevoegde organen der beide partijen spreken. Onze partij deed dit op de Deputaten-vergadering van 32 Januari 1946, waar het voorstel van het Centraal Comité, dat klaar en duidelijk was geformuleerd met algemene stemmen werd aangenomen en waar de partij als haar overtuiging uitsprak, „dat allen, die den Christus naar de Schriften als hun Heer en Koning belijden, op staatkundig gebied behoren samen te werken, zoveel mogelijk in één organisatie. Betreurende, dat vereniging der beide partijen voorhands op overwegende bezwaren van de zijde der Unie stuit en droeg het C.-C. op met de C.H.-Unie na te gaan op welke wijze de samenwerking kon worden bevorderd.

Nu fusie niet mogelijk bleek, wilde de partij in elk geval samenwerking.

Op 27 Februari 1945 behandelde de Algemene Vergadering der C.H. Unie het voorstel inzake samenwerking. Dit voorstel werd niet geaccepteerd, doch men besloot wel „nauw contact” te onderhouden.

De deur was wel niet gesloten, doch op een kier gezet. In elk geval bleef de mogelijkheid, dat dit contact zou leiden tot inniger samenwerking. Dit zou de tijd moeten leren.

Zo zijn de feiten. Ons Centraal Comité in opdracht der ganse partij heeft onvermoeid op fusie aangestuurd. Wij maken de C.H. geen verwijt, want we verstaan de innerlijke moeilijkheden, zeker in die tijd, toen een smaldeel zich afscheidde en men op de terugkeer hoopte. De C.H. meende op die wijze het best land en volk te dienen.

Nu kunnen we dit betreuren en daar telkens op terugkomen. We zullen dit toch als een realiteit hebben te aanvaarden. Wanneer een jongen een meisje vraagt en zij weigert, heeft een werkelijke herhaling van het aanzoek geen zin. Integendeel. Men maakt de kansen minder en verspeelt respect. Op daarvoor geschikte momenten zal het blijik geven van een onveranderd begeren het vertrouwen doen toenemen en mogelijk later succes opleveren. Niet de uiterlijke eenheid is het voornaamste. De innerlijke eenheid moet groeien.

Hoopvol is dat er tussen beide partijen geen principiële verschillen zijn. Toch is er onderscheid. Dit is moeilijk te formuleren. Er is verschil in mentaliteit, in stijl. Ongetwijfeld drukt op de A.R. partij een Calvinistisch streng stempel. De geest in de C.H.

Unie is niet minder, maar anders. Wanneer het contact permanent is en dit contact ook in de lagere partijorganen wordt beoefend, zal er steeds beter begrip voor elkander komen, dat mogelijk voor beide partijen zegenrijk zal werken. Het is verheugend, dat juist onder de jongeren, de wens naar vereniging leeft. Dit bleek nog eens duidelijk toen de voorzitter der C.H. Jongerenfederatie de Z.H. Prov. Toogdag der Arjos bijwoonde. Belangstelling, hoe gewaardeerd ook, is niet voldoende. Eenheid blijve het doel. Van contact naar samenwerking, van samenwerking naar fusie.

We verstaan het ongeduld, maar het leven laat zich niet dwingen. Een geforceerde fusie zou een nieuwe

partij mogelijk maken en dan was het doel nog voorbij geschoten.

Uit het vorenstaande moge blijken, dat de A.R partij geen zelfverwijt behoeft te treffen. Daarom mag de teleurstelling niet roepen tot mindere activiteit. Zij die daarom „politiek dakloos” zijn kunnen alleen binnen het partijverband medewerken aan toenadering. Ongeorganiseerd zijn is ook zonde, want de politieke arbeid is een taak, die God Zijn kinderen geeft. Bij deze overleggingen vergete men niet, dat God de harten neigt. Daarom zij het een bidden en werken om de begeerde noodzakelijke eenheid, ons volk tot zegen, Zijn Naam tot eer.

Correspondentie voor deze rubriek aan den heer N. van der Brugge, Hobbemastraat 124. Middelharnis.

Mr Willem Bilderdijk

Willem V vertrok met zijn gezin naar Engeland, zijn aanhangers hielden zich stil. De Patriotten zegevierden en alom danste men om den vrijheidsboom.

Nu zette ook hier de revolutie in en al was het ook een onbloedige omwenteling, de veranderingen waren er niet te minder om. De regering, waarvan het stadhoudersschap een onverbreekelijk deel uitmaakte, had afgedaan. Van nu af was het volk soeverein. Er kwam een geheel nieuwe staatsregeling, volgens de opvattingen van Montesquieu.

Deze Franse filosoof onderscheidde in den staat drieërlei macht: de wetgevende, uitvoerende en rechterlijke. Tot in de 18de eeuw waren die alle in den persoon van den vorst verenigd. Hij gaf de wetten, voerde ze uit en beschikte over de rechtspraak. Dit nu wilde Montesquieu veranderd zien. Deze drie machten moesten volkomen gescheiden worden. Het volk zou door gekozen vertegenwoordigers, de wetgevende macht bezitten. Het zou dus bepalen, op welke wijze het geregeerd wilde worden. De vorst moest zich met de uitvoerende macht tevreden stellen. Hij voerde dus alleen de wetten uit, die zijn meester, het volk had uitgevaardigd. Zo was hij dienaar, de bode van zijn onderdanen. Dit beginsel kwam nu ook in onze staatsregeling. De volksvertegenwoordiging werd soeverein, het Uitvoerend Bewind was aan haar ondergeschikt. Het was een nieuwe orde, die met Franse hulp in ons land ingevoerd was. Nu kwam Bilderdijk, evenals zoveel anderen, voor de keus te staan, of hij deze wilde aanvaarden of niet. Als advocaat moest hij den eed afleggen, die paste op den nieuwen toestand. Dit weigerde hij, waarom hij aanzegging kreeg Den Haag binnen 24 uur en Holland binnen 8 dagen te verlaten.

Toen begon Bilderdijks ballingschap, die ruim tien jaar duurde en hem van zijn vaderland verwijderd hield.

Wij willen nu zien, waarom Bilderdijk het met de staatsleer van de revolutie niet eens was. Welke opvattingen had hij zelf?

Een consequent stelsel bezat hij niet, wij zouden zeggen, dat hij op twee gedachten hinkte. Zeker, hij beschouwde de H. Schrift als het richtsnoer, ook voor zijn denken, voor zijn politiek-filosofische opvattingen, maar toch leende hij het oor aan den wijsgeer Thomas Hobbes (1588—1679).

Hobbes verkondigde een staatsleer, die in zeker opzicht met die van Rousseau overeenkwam. Ook hij was van mening, dat een volk bestond uit individuen, die los naast elkaar, zonder enig onderling verband met elkaar leven. In de grijze oudheid hadden de mensen, zo leerde hij, zich zelf een overheid gekozen. Het motief daartoe verschilde bij hem van dat, hetwelk Rousseau aannam. De redenering van Hobbes was, dat in het ver verleden ieder voor zich zelf leefde, zijn eigen belang zocht. Want elk mens is een egoïst. Deze toestand leidde tot naijver en strijd. Niemand voelde zich meer veilig, ieder ogenblik kon men aangevallen worden door zijn vijanden. Dit was een ongewenste toestand, men gevoelde zich onbehagelijk. Daarom kwam men overeen een verdrag met elkaar te sluiten, opdat er vrede en recht zou heersen.

Maar daarvoor was nodig, dat er een macht kwam, die in staat was dien vrede en dat recht te handhaven. De mensen, die de overeenkomst sloten, deden daartoe afstand van een deel hunner rechten, die zij overdroegen op den persoon, die aan het hoofd kwam te staan. De zucht tot zelfbehoud werd zo de oorzaak van het ontstaan van den staat. De vorst kreeg op deze wijze de soevereiniteit, had geen verplichtingen, maar alleen rechten.

Hobbes leefde in den tijd van den burgeroorlog in Engeland tegen Karel I, een strijd, dien hij op bovengenoemde gronden veroordeelde. Hij was voorstander van het absolute gezag van den vorst.

Dit nu trok Bilderdijk aan, die sterk monarchaal gezind was en nu ook deze basis van het natuurrecht van Hobbes overnam.

Een zwak punt in het stelsel van Rousseau zowel als in dat van Hobbes was wel, dat geen van beiden

een voorbeeld van zulk een maatschappelijk verdrag in de geschiedenis kon aanwijzen.

Bilderdijk ging lang niet in alles met Hobbes mee. De gang van zaken, zoals de laatste die leerde, beschouwde Bilderdijk niet als de natuurlijke. Hierin verschilde hij van den Engelschen filosoof.

Hij ontkende ten sterkste, dat alle mensen gelijk zouden zijn, dat er dus oorspronkelijk geen gezag geweest zou zijn van den een over den ander. De Bijbel leerde het hem dan ook anders. God heeft de gelijkheid van de menschen niet gewild, daarom schiep hij Eva, als vrouw ondergeschikt aan Adam. Evenwel was er harmonie tussen beiden, een harmonie, die zijn oorsprong vond in de verschillende natuur van man en vrouw.

Deze harmonie bleef ook bestaan, toen het gezin zich uitbreidde. Adam, als het hoofd, oefende, volgens scheppingsordonnantie, het vaderlijk gezag uit over zijn kinderen, dat hem als een heilig recht toekwam en door zijn kinderen ook als zodanig erkend werd.

Van dit gezagsbeginsel ging Bilderdijk uit bij de ontwikkeling van zijn stelsel. Naast het gezin van Adam en Eva ontstonden andere gezinnen, de aarde werd meer bevolkt, maar het aartsvaderlijk gezag bleef gehandhaafd. De staat, die langzamerhand ontstond, was een organisch geheel, opgebouwd uit de gezinnen en zoals de vader het hoofd is van zijn gezin, zo is de vorst het hoofd van zijn volk. Met deze redenering toonde Bilderdijk zich dus een aanhanger van de staatsleer van Calvin.

Er blijft evenwel iets onevenwichtigs in zijn stelsel, een tegenstelling, die hij niet duidelijk tot een oplossing gebracht heeft. Kinker, zijn vroegere vriend, later zijn felle bestrijder, liet niet na hier op te wijzen en beschuldigde hem van inconsequentie. Ook Wiselius verweet hem, dat hij ten opzichte van het natuurrecht een volgeling was van Hobbes.

Bilderdijk verdedigde zich wel, maar niet zo overtuigend, dat hij een bevredigende oplossing gaf. De strijd in oude tijden tussen de menschen onderling als gevolg van het egoïsme nam hij als waar aan, maar niet als beginsel, zoals Hobbes, doch als een gevolg van de zonde. Uit dit beginsel leidde Hobbes recht en plicht af, om door een verdrag tot een oplossing te komen.

Dr H. Bavinck heeft in zijn werk: „Bilderdijk als denker en dichter” gezocht naar een bevredigende verklaring van de tegenstrijdigheid in de staatsleer van Bilderdijk. Hij schrijft: „Volgens Bilderdijk staat de rechtsgrond van het gezag volstrekt niet tegenover die der behoefte. Want het gezag heeft zeker zijn oorsprong in God, evenals het recht, de zedewet, de godsdienst, de kunst en alle dingen, maar het is daarom niet van buiten opgelegd, het staat niet als een vreemde macht buiten en tegenover ons, het is niet met onze eigen natuur in strijd. Indien dit het geval ware, zou het gezag geen gezag, maar geweld, willekeur, tyrannie zijn. Juist omdat het gezag is, omdat het zedelijk tot gehoorzaamheid verplicht, heeft het, secundair zijn grond ook in onze eigen natuur, het stemt met onze natuur, met haar innerlijkste behoeften overeen, het wortelt evenals het recht en de plicht in

het innerlijk-zijn van den mens, dat is, recht en plicht, gezag en vrijheid spruiten voort uit, zijn ondergeschikt aan, de liefde.

Bij de verdragstheorie komt er daarom geen wezenlijk recht, geen echte plicht, maar ook geen waar gezag tot stand. Het gezag, dat men op die wijze verkrijgt, is slechts een nabootsing van het natuurlijk gezag, dat is van dat gezag, hetwelk in de natuur des menschen gegrond is en het oorspronkelijkst in de betrekking van en tot man en vader opgesloten ligt.

Als Bilderdijk in het slot zijner „Verhandeling” tot deze betrekkingen als rechtsgrond teruggaat, dan verandert hij niet van standpunt, maar dan neemt hij dezelfde positie in, welke hij vroeger bij de rechtsgrond der behoefte aanvaardde. De liefde, niet de abstracte, die een begrip des verstands is, maar de werkelijke liefde, die in God is, die door God in den boezem van al het geschapene gelegd is, die ook in het menselijk hart, in weerwil van zijn verdorvenheid, als behoefte aan gezelligheid, als sociabilitas bewaard is gebleven, en aan de societas het aanzijn gaf, deze liefde is het, waarin alle recht en plicht, alle gezag en vrijheid wortelt. Zij is de band van al het geschapene, het cement van alle maatschappij. Daarom staat het gezag ook niet tegenover de vrijheid; op zichzelf is het maar een middel, doch het is een middel, daarom zo heilig en heerlijk, wijl het aan de liefde dienstbaar is en ter handhaving en ten waarborg van de vrijheid strekt”.

Wat gebeurde er in het vaderland, in den tijd, dat Bilderdijk als balling rondzwierf? De ontwikkeling der toestanden zou ook voor hem eens consequenties opleveren. Daarom is het nodig de geschiedenis van dit tiental jaren in het kort na te gaan.

Wij zagen boven reeds, dat de volkssouvereiniteit haar intrede in ons land deed, dat voortaan zou heten de Bataafse Republiek. Wettelijk werd dit nieuwe beginsel vastgelegd in de staatsregeling van 1798, die niet dan na een staatsgreep der heftigste Patriotten tot stand kwam.

Lang bleef deze staatsregeling niet bestaan. Het „vrijheid, gelijkheid en broederschap” was reeds lang verdwenen. Wij ondervonden maar al te zeer, wat het zeggen wilde, bezet gebied te zijn. Vooral toen Napoleon in Frankrijk practisch de macht in handen kreeg, werd het er voor ons niet beter op.

Op zijn aandrang kwam er in 1801 een nieuwe staatsregeling tot stand, waarin met het beginsel van volkssouvereiniteit was gebroken. Dit jaar kunnen wij dan ook gevoelig beschouwen als een keerpunt in den revolutietijd. Men gevoelde te ver gegaan te zijn en keerde op zijn schreden terug. Het Wetgevend Lichaam, de volksvertegenwoordiging dus, had minder betekenis gekregen, niet alleen omdat het een deel van het wetgevend gezag moest afstaan, maar ook omdat het minder leden telde dan voorheen. Het stamrecht, dat eerst algemeen was, werd nu afhankelijk gesteld van de betaling van een zekere som in de belastingen. Het

democratisch karakter, dat de eerste staatsregeling kenmerkte, verdween meer en meer.

Dit bleek ook in 1805, toen in ons land een één-hoofdig gezag kwam, in den persoon van Rutger Jan Schimmelpenninck. Hij kreeg niet alleen de uitvoerende macht, maar een groot deel van de wetgevende. Het stelsel van Montesquieu was sinds 1801 reeds verlaten en met rasse schreden ging het den weg op naar de dictatuur.

Een stap in die richting was de aanstelling van Lodewijk Napoleon door den wil van zijn broer, den keizer der Fransen, tot koning van Holland.

Het was toen 1806 en met dit jaar kwam de kans voor Bilderdijk om terug te komen. Vurig verlangde hij er naar zijn vaderland terug te zien. Het was hem in den vreemde niet naar den vlezige gegaan. Nu eens had hij in Engeland, dan weer in Brunswijk gewoond. Ziekte en armoede waren zijn deel geweest. Met grote moeite wist hij door lesgeven in zijn onderhoud te voorzien, doch niet altijd was hij in staat den honger buiten zijn woning te houden.

Door invloed van zijn vrienden kreeg hij toestemming zich weer in ons land te vestigen en met vreugde begroette hij den vaderlandschen bodem. Weldra werd echter zijn blijdschap getemperd, want Holland van 1806 was niet meer gelijk aan dat van 1795. Door zijn afgezonderde levenswijze had hij geen kennis genomen van de gebeurtenissen, die hier plaats gehad hadden. Plotseling kwam hij nu als in een geheel andere wereld.

De staatsvorm, vroeger republikeins, was monarchaal geworden, de denkbeelden onder het volk waren gewijzigd, de tegenstellingen tussen de partijen verzacht, daarentegen die tussen de Nederlanders en Fransen verscherpt. De taal was meer dan ooit met Franse woorden doorspekt. Veel was er, dat indruiste tegen Bilderdijks opvattingen, veel, dat zijn felle critiek uitlokte.

Toch waren er dingen, die hem aanvankelijk met de nieuwe toestanden verzoenden. Koning Lodewijk was hem genegen en benoemde hem tot zijn leermeester in de Hollandse taal. Daar Willem V zijn aanhangers van den eed van trouw had ontslagen, had Bilderdijk geen bezwaar dezen post te aanvaarden. Dit lijkt ons vreemd. Nog vreemder schijnt het ons toe, dat hij enkele jaren daarna zijn „Ode aan Napoleon” dichtte, een lofzang op den dictator.

De lange afwezigheid buitenslands, zijn gesloten levenswijze, maakten, dat hij niet den juiststen kijk had op de werkelijkheid. Wij zagen boven reeds, dat hij een voorstander was van een krachtig monarchaal gezag en eerst in Lodewijk Napoleon, later in den keizer zag hij dat ideaal verwezenlijkt. Ook beschouwde hij Bonaparte als den bedwinger van de revolutie, die hij verfoeide.

Dit nam evenwel niet weg, dat hij zijn liefde voor Oranje behield en deze niet onder stoelen of banken stak. Eens vroeg Lodewijk Napoleon hem, of Holland steeds aan het huis Nassau zou blijven denken, waarop Bilderdijk antwoordde: „Mijn hart erkent geen vaderland, dan waar de ontroonde leeuw de Oranje-standaard plant”.

Zijn ingenomenheid met Napoleon was van korten duur. Weldra gingen hem de ogen open en zag hij

welk gevaar er dreigde voor de vrijheden van ons volk, zag hij, hoe ons volksbestaan vernietigd werd onder den ijzeren vuist van den overweldiger.

Maar ook met profetisch oog schouwde hij in de toekomst en reeds in 1811 zong hij:

Holland groeit weer,
Holland bloeit weer,
Hollands naam is weer hersteld.
Holland, uit het stof verzezen
Zal opnieuw ons Holland wezen’.

Twee jaar daarna werd deze profetie vervuld. Napoleon werd gevangen genomen en de Erfprins, de oudste zoon van Willem V, landde op Scheveningsstrand. Kort daarna uitgeroepen als soeverein vorst, aanvaardde hij in 1815 het koningschap. Nederland was een monarchie onder het huis van Oranje.

Het was in deze jaren, dat Bilderdijk zijn ideeën over het staatsrecht op papier zette, naar aanleiding van het overlijden van zijn leermeester Prof. Dr F. W. Pestel. Deze had vele jaren aan de universiteit te Leiden het natuurrecht volgens de opvattingen van Hugo de Groot gedoceerd.

Bilderdijk verwierp in dit werkje de leringen der oude rechtsgeleerden, volgens wie alle vorsten onderworpen waren aan het Romeinse wetboek, zoals het in de oudheid door de Romeinse keizers, de absolute heersers, was vastgesteld.

In den loop van den tijd ontstond het kerkelijk gezag van den paus, die zich boven de vorsten stelde en leerde, dat alle macht van God afdaalt. Dit kon de godloochenaar natuurlijk niet erkennen. Daarom moest voor hem een stelsel gereed gemaakt worden, dat ook voor hem aannemelijk was. Op die wijze kwam men tot de leer van het maatschappelijk verdrag tussen vorst en volk, hoewel men er voor zich zelf van overtuigd was, dat dit niet juist was, maar dat de koninklijke macht even natuurlijk was als die van een vader over zijn kinderen. Men wist te goed, dat, wanneer zulk een verdrag al eens tot stand mocht gekomen zijn, dit tot de uitzonderingen behoorde, waarnaar geen regel te trekken was.

Voor de goëgemeente was dit stelsel aanvaardbaar, daar zij zag, dat deze toestand, waarbij één man de gezagsdrager was, nuttig was voor het volk. Zij schikte er zich in en onderwierp er zich aan evenals kinderen dat deden aan het ouderlijk gezag. Stilzwijgend gaf het volk zijn toestemming aan den bestaanden toestand.

Volgens Bilderdijk heeft Hugo de Groot dit beginsel verenigd met dat, volgens hetwelk alle macht afdaalt van God. Door dit te doen meende hij ook den godloochenaar met zijn stelsel te verzoenen, wijzen de op de toestanden, zoals ze in den loop der eeuwen ontstaan waren. Hierin slaagde hij evenwel niet ten volle, zodat er een verwarring van denkbeelden ontstond.

Op den duur werd het valse beginsel van een werkelijk maatschappelijk verdrag aangenomen en leerde men de volkssovereiniteit, wat er op neer kwam, dat de vader aan zijn onmondige kinderen onderworpen was.

Brochures

verkrijgbaar bij het Bureau Centraal Comité

- No. 1 Politieke rondblik, Prof. A. Anema ..... f 0.45
- No. 3 Bedrijfsorganisatie, M. Ruppert ..... f 0.45
- No. 4 Christelijke Staatkunde, Prof. I. A. Diepenhorst f 0.95
- No. 5 Je Maintiendrai, J. Schouten ..... f 0.25
- No. 6 Het Program van Beginselen ..... f 0.02^{1/2} per stuk
bij 100 exemplaren f 2.—
- No. 7 Model-reglement van een Kiesvereniging ..... f 0.40
- No. 8 Model-reglement van een Centrale
Kiesvereniging f 0.40
- No. 9 Model-reglement van een Dorpskiesvereniging f 0.40
- No. 10 Leidraad voor huisbezoekers, C. van den Heuvel f 0.15
- No. 11 Verslag buitengewone Deputatenverg. 23 Jan. '46 f 0.20
- No. 12 Bij de Stembus van 1946 (bevat: statuten - begin-
selprogram - program van actie en toelichting) f 0.25
- No. 13 Dr H. Colijnnummer ..... f 0.15
- No. 14 Aan onze Geestverwanten, J. Schouten ..... f 0.10
- No. 15 Het Millioenplan II ..... f 0.05
- No. 16 De strijd om Duitsland, Dr T. v. d. Kooy ..... f 0.35
- No. 17 De Verenigde Naties,
Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot f 0.35
- No. 18 Het Kapitalisme, R. Gosker ..... f 0.65
- No. 19 In Kuypers lijn, C. Smeenk ..... f 0.45

Alle bestellingen gaarne door middel van overschrijving op gironummer 89.673
ten name van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen

te Den Haag, Dr Kuypersstraat 3

Moet per kwitantie worden gedisponeerd, dan wordt f 0.30 extra in rekening gebracht

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

INHOUD

van dit nummer:

R. GOSKER	De Strijd om Duitsland
* * *	Vrijheid
* * *	Waarom zo, Ds Buskes?
* * *	Weet Ds Buskes niet beter?
— —	Uit de Partij
Dr J. J. C. VAN DIJK	In memoriam Mevrouw Colijn
A. R. DE KWAADSTENIET	Een vraag — geen antwoord
Mr E. J. VERKERK	Onze Middenstand
H. VAN HILTEN	Licht en Schaduw bij de jacht op het Millioen
H. VAN HILTEN	Lief en leed van een millioenenjager
Prof. Mr I. A. DIEPENHORST	De taak der Anti-revolutionaire Pers
J. C. HASPELS	Van een onderwijzer, die niets heeft geleerd
— —	Een Zwitserse stem
Dr J. BUTER	Publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie
A. R. DE KWAADSTENIET	Humanistische „waarheid”
H. ALGRA	De onmacht van Engeland
	De Jongeren Studieclubs
E. VAN RULLER	De weg
H. D. W. BOVEN	„Slaet op de trommele”
H. D. W. BOVEN	De propaganda
H. D. W. BOVEN	Huishoudelijke vergadering
H. D. W. BOVEN	Verslag van den Toogdag
S. WILLEMSE	Indrukken van den A.R.J.O.S.-Toogdag
E. VAN RULLER	De verhouding A.R.J.O.S.—Partij II
N. VAN DER BRUGGE	Ons onderling gesprek

DE STAND VAN HET MILLIOEN

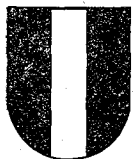
Amsterdam f 60.000.-
 ○○○○○○ ○○○○○○
 ○○

Arnhem f 68.000.-
 ○○○○○○ ○○○○○○
 ○○○○○○

Assen f 41.000.-
 ●●○○○○ ○○○○

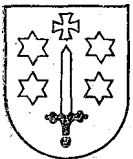
Dordrecht f 115.000.-
 ●●○○○○ ○○○○○○
 ○○○○○○ ○○○○○○
 ○○○

's Gravenhage f 61.000.-
 ●●○○○○ ○○○○○○
 ○○○

Groningen f 90.000.-
 ○○○○○○ ○○○○○○
 ○○○○○○ ○○○○

Haarlem f 58.000.-
 ○○○○○○ ○○○○○○
 ○○○○

Den Helder f 33.000.-
 ○○○○○○ ○○○○

's Hertogenbosch f 16.000.-
 ○○○○

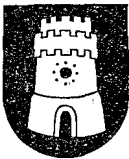
Leeuwarden f 93.000.-
 ○○○○○○ ○○○○○○
 ○○○○○○ ○○○○○○

Leiden f 69.000.-
 ●●○○○○ ○○○○○○
 ○○○○○○

Maastricht f 4000.-
 ○○○○

Middelburg f 30.000.-
 ○○○○○○ ○

Nijmegen f 30.000.-
 ○○○○○○ ○

Rotterdam f 72.000.-
 ●●●●○○ ○○○○○○
 ○○○○○○

Tilburg f 10.000.-
 ○○

Utrecht f 77.000.-
 ○○○○○○ ○○○○○○
 ○○○○○○ ○○

Zwolle f 73.000.-
 ○○○○○○ ○○○○○○
 ○○○○○○

○ = f 5000.-

○ = f 1000.-

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ, HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek, Prof. Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. Schipper, Dr F. L. van Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G. Scholten, E. van Ruller, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand — Redactie-adres: Dr Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935 — Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht, Telefoon 11811, Giro 267122. Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

De strijd om Duitsland

R. GOSKER

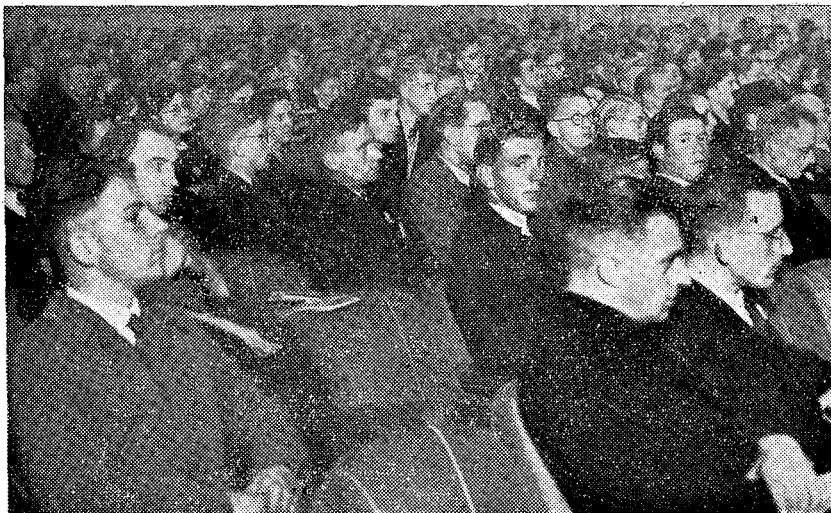
Op den eersten kaderdag der Antirevolutionaire Partij werd het onderwerp behandeld „De strijd om Duitsland”. Dr T. P. van der Kooy — daartoe aangezocht — had gezorgd voor een uitstekend gedocumenteerd overzicht over den politiek- en sociaal-economischen toestand, waarin Duitsland zich momenteel bevindt. Het is ondoenlijk om dit gehele referaat in ons blad over te nemen maar toch is het goed enkele cijfers en feiten daaraan te ontleenen.

„Na eerst te hebben aangegeven welke positie Duitsland voor den oorlog innam in Europa, werd vervolgens geschetst de commerciële verhouding, waarin Nederland tot Duitsland stond. Zo zal het velen niet bekend zijn, dat de Duitse uitvoer naar Nederland weliswaar belangrijk groter was dan de invoer van Nederland in Duitsland, maar dat het verschil ad 40% vrijwel werd goedge maakt door de andere posten op de betalingsbalans — zoals de baten die de Nederlandse Rijnvloot opleverde, de goederenomslag in de Rotterdamse haven etc. Belangwekkend is het feit, dat het totaal der Nederlandse kapitaalbeleggingen in Duitsland wordt geschat op f 1.500.000.000.— dat gedurende den bezettingstijd door Duitsland voor f 3.600.000.000.— uit Nederland werd geroofd, terwijl de totale oorlogsschade wordt begroot f 25.000.000.000.—.

Vervolgens wordt behandeld de inhoud van de verklaring van Potsdam (Augustus 1945), waarin Engeland, Amerika en Rusland het samen eens werden over de maatregelen, welke

voor Duitsland moesten worden getroffen. Als gevolg daarvan werd Duitsland in 4 delen verdeeld, met alle gevolgen van dien, want iedere bezetter houdt er een eigen interpretatie van Potsdam op na en dat heeft grote moeilijkheden ten gevolge en belemmert het herstel van Duitsland in hoge mate.

De Britse zône telt thans 20.000.000 inwoners — de bevolkingsdichtheid is er 227 per k.m.2 voor de Amerikaanse zône zijn de cijfers 17.000.000 resp. 160, voor de Franse zône 6.000.000 en 139; voor de Russische zône 17.000.000 en 161, terwijl Berlijn met 3.000.000 inwoners afzonderlijk wordt geteld. Intussen zijn de Britse en de Amerikaanse zône samen gevoegd en telt de bevolking daar dus 37.000.000 zielen, hetgeen dus wel het leeuwendeel uitmaakt. Maar dit grote aantal brengt ook zijn moeilijkheden mede. Want er is nu in zeer sterke mate sprake van overbevolking, nog verergerd door het feit, dat de samenstelling der bevolking zo ongunstig geworden is. Er is n.l. een vrouwenoverschot van niet minder dan 25 %, terwijl de oorlog vooral zijn slachtoffers heeft gemaakt onder de jonge mannelijke bevolking. Er sneuvelden n.l. 4.500.000 soldaten. Dat betekent een veroudering van de bevolking — een verhoging van de sociale lasten en een vermindering der arbeidsproductiviteit. Aangenomen wordt dat gemiddeld per mannelijke arbeidskracht voorkomen — 1 grijsaard, 1 invalide, 1 vrouw en 2 kinderen en bovendien zijn er op elke 6 personen 1 à 2 oorlogsslachtoffers,

„In gespannen aandacht”

d.w.z. mensen, wier woning en huisraad geheel of voor een belangrijk deel zijn vernield. Het totaal aantal vernielde woningen bedraagt niet minder dan 6.000.000. Van de industriële capaciteit is door den oorlog en door demontage 40% verloren gegaan. De gebiedsafstand aan Polen verminderde die capaciteit nog eens nl. met 25% van den bouwgrond — 20% van de veestapel — 23% van den bosgrond en ongeveer 10% van de industrie.

Daaraan moet worden toegevoegd, dat ook de arbeidsproductiviteit sterk is gedaald, waaraan de slechte voedselpositie goeddeels schuld is. Over de voedselvoorziening worden eveneens tal van cijfers gegeven en daaruit blijkt dat de toestand vrijwel wanhopig is.

Zo zouden we door kunnen gaan.

In deze uiteenzetting is de nuchtere statisticus aan het woord. De cijfers spreken. Welnu — zij doen dat in een zo duidelijke taal, dat zij aan duidelijkheid niets te wensen overlaten. Er worden aan deze „cijfers en feiten”-opsomming geen beschouwingen toegevoegd. Pagina na pagina is gevuld met nuchtere zakelijke gegevens, maar samen vormen zij dan ook een grote en wel zeer duidelijk sprekende demonstratie van Duitslands ontzaglijke armoede — op alle terrein van het leven. Maar dan ook letterlijk op alle terrein.

De moeilijkheden, waarmede Nederland te worstelen heeft zijn groot. Dag aan dag worden we daaraan herinnerd. En hoe we uit die moeilijkheden zullen komen ziet vrijwel nog niemand. Maar wanneer men dan deze 16 pagina's heeft doorworsteld en men heeft zich de moeite getroost om al deze cijfers en feiten op zich te laten inwerken, dan kan men zich niet onttrekken aan den indruk, dat dit Duitse volk wel

zeer zwaar wordt bezocht voor het onrecht, dat het heeft gedaan.

De armoede — de ellende — de doffe moedeloosheid grijnst U als het ware tegen op iedere pagina. En dan komt daar de bezettingsnarigheid nog bovenop. Er is nu een samensmelting totstandgekomen tussen de Amerikaanse en Britse zone. Thans gaan de Amerikanen zich dus meer met het geval bemoeien en zal men trachten de Duitsers zelf meer in te schakelen in het bestuursapparaat. Maar na 2½ jaar bezetting is er feitelijk nog niet één probleem tot een enigermate redelijke oplossing gebracht.

Op den kadercursus zelf gaf Dr T. P. van der Kooy op deze cijfers en feiten nog een nadere toelichting.

Zo weer hij er op dat de economische toestand van Duitsland wordt gekenmerkt door een aantal knelpunten die als het ware aan elkaar geschakeld zijn; het geheel wordt beheerst door een aantal vicieuze cirkels die met elkaar in verband staan. De achterstand in de kolenproductie vindt zijn weerslag in de staalindustrie — de kolenproductie hangt samen met de arbeidsproductiviteit en deze weer met het levensmiddelenprobleem etc.

Daarnaast doen ook politieke aspecten hun invloed gevoelen. Het stalen gordijn aan de Elbe-Saale-grens doet de tegenstelling Rusland en Amerika binnen Duitsland wel zeer sterk openbaar worden. Dit gevoegd bij het feit, dat de productie-structuur van Duitsland fundamenteel verandert door het welbewuste proces der desindustrialisatie en den teruggang der mechanisatie waardoor bovendien ook nog de binnenlandse markt zelf wordt gedesorgeriseerd, dan wordt het duidelijk, dat Duitsland

in velerlei opzichten het beeld gaat vertonen van een primitieve maatschappij.

De discussie over dit wel zeer technische en ingewikkelde onderwerp was intussen uitermate levendig.

Gevraagd werd naar de wijze waarop de oorlogsschade voor ons land, geschat op een bedrag van f 25000.000.000.— was berekend. Door een der sprekers werd er op aangedrongen dat de geallieerden hun bezettingstroepen maar geheel moesten terug trekken, want zoals het nu gaat wordt het steeds slechter maar niet beter en de resultaten van de democratische opvoeding werden in hoge mate in twijfel getrokken. Betoogd werd, dat voor het behoud van West-Europa een zelfstandig en herenigd Duitsland nodig zou zijn.

Door enkele sprekers werd gewezen op de Christenplicht van Nederland om de hongerende Duitse bevolking te helpen voor zover dit mogelijk is. Het schijnt, dat de particuliere hulpverlening door enkele regeringsinstanties wordt belemmerd en dit optreden werd niet juist geacht.

Het annexatievraagstuk kwam nauwelijks ter sprake en de grenscorrectie slechts terloops. Des te meer werd aangedrongen op het zoeken van contact met de Christelijke groepen in Duitsland.

Een vurig pleidooi werd gevoerd voor een grote Christelijk politiek ten opzichte van Duitsland. Dit land is zeer zwaar gestraft. Stad na stad is verwoest. Zeker, de spreker was er niet gerust op dat het Duitse volk zijn politieke aspiraties geheel kwijt was en daarom was hij er huiverig voor Duitsland in te schakelen in de militaire verdediging van het Westen.

Nuttig werd geoordeeld, wanneer meer Nederlanders werden ingeschakeld in de verschillende geallieerde commissies die in Duitsland werkzaam zijn. Met name op cultureel terrein zou in dit opzicht veel kunnen gebeuren. Door enkelen werd de vrees uitgesproken, dat de politieke eenheid van Duitsland niet zal worden hersteld. De Russen staan sterk als gevolg van de overeenkomsten van Jalta en Potsdam en zullen er niet aan denken het door hen bezette gebied vrij te geven.

Uitvoerig werd vooral ingegaan op de vraag welke plicht Nederland heeft tegenover Duitsland in geestelijk en moreel opzicht. Er is grote nood. Hier ligt een ontzaglijke taak. Maar zal Nederland in staat zijn die geestelijke kracht daartoe op te brengen? Dat hangt samen met de vraag hoe het staat met het Christelijk leven in Nederland zelf. En wanneer men tracht op die vraag een antwoord te geven, moet het dan

niet worden betwijfeld of wij daartoe wel in staat zijn?

Daar komt een tweede overweging bij en wel deze — of het aannemelijk is dat de Duitsers dit van Nederland zullen aanvaarden. Ook het Duitse volk zal den weg tot God moeten her vinden en het moet weer worden omgebogen naar de Schrift toe. Maar of de voorwaarden daartoe aanwezig zijn? Want het protestantisme is in Duitsland wel zeer gesaeculariseerd — want vooral op staatkundig terrein erkent de Duitser niet de souvereiniteit Gods, maar de hoogheid van den mens. Toch zal het goed zijn verbinding aan te knopen met de leidlieden uit den protestantsen kring.

Voorts werden nog tal van andere detailpunten aangesneden, die we ook in dit verslag niet allen kunnen noemen. En zouden we één samenvattende opmerking ten besluite willen maken, dan kunnen we ons aansluiten bij de uitspraak van den inleider, die met vreugde constateerde dat in deze bespreking niet de rancune en het haatgevoel tot uitdrukking kwamen, dat de kwesties vooral principieel waren gesteld en dat de Christelijke bewogenheid ook met het nu verslagen „Herrenvolk” zeer sterk op den voorgrond werd gesteld.

In dit opzicht moet er in Nederland nog wel wat veranderen. Het werd voor de Antirevolutionaire Partij een plicht genoemd daar aan mede te werken, zoveel haar mogelijk is. Haat met haat beantwoorden bevordert den vrede niet. Hier dient de Christelijke barmhartigheid en de vergevensgezindheid haar woord te spreken.

Aan deze wel zeer levendige en interessante gedachtenwisseling werd deelgenomen door de heren: Mr J. A. de Wilde, A. Wolting, C. Smeenk, J. Schipper, Mr van Rij, W. A. van der Velden, Beenhakker, van Vliet en J. Schouten.

Na deze middagvergadering werd gemeenschappelijk een maaltijd gebruikt. Op de avondvergadering kwam het onderwerp: „De Verenigde Naties” aan de orde met als inleider de heer Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot. Maar daarover een volgende maal.

4

Nieuwe Brochures

zijn uitgekomen

(Zie pag 4 omslag)

Bestellen bij bureau
Centraal Comité, Den Haag

* * Vrijheid

Ds J. J. Buskes schreef een artikel in het „Vrije Volk” over „Vrijheid”. Prof. Grosheide en de heer Lunshof worden tegen elkaar afgewogen. De eerste is Gereformeerd en Antirevolutionair en schreef over de socialistische bedreiging van de vrijheid in een Gereformeerd kerkblad. De ander is een rasechte liberaal en hij ging het socialisme te lijf in Elseviers-weekblad.

„Wanneer wij” — zo vervolgt Ds Buskes — „Prof. Grosheide en den heer Lunshof door elkaar klutsten en dit zo lang doen, dat zij één zijn geworden krijgen we: Colijn! Een overtuigd Gereformeerd man, maar in sociaal opzicht een zuiveren liberaal”.

Arme Ds Buskes!

Dat dit nu Uw argumenten worden!

Wanneer wij nu eens Ds Buskes en Gerben Wagenaar door elkaar klutsen, en dit zo lang doen, dat zij één zijn geworden, krijgen we..... niets! Een chaos ontstaat er dan — een janboel — en uit die chaos..... groeit de dictatuur. Ds Buskes doe althans een poging te begrijpen dat Colijn net zoveel liberaal is als hij..... We schreven bijna communist..... is.

Maar we doen het niet.

Want Ds Buskes staat er ongewild veel dichter bij dan hij zelf wel weet — zelfs al beroemt de heer van der Goes van Naters er zich op, dat alleen de Partij van den Arbeid maar tegen het Communisme vecht.

We zullen Jhr. van der Goes van Naters en Ds Buskes maar laten in hun waan.

* * Waarom zo, Ds Buskes?

* Waarom schrijft Ds Buskes toch zo?

Hier moge nog een citaat volgen, waarvan de socialistische lezers waarschijnlijk hebben gesmuld.

„De vrijheid, die Prof. Grosheide en de heer Lunshof verdedigen, betekent, ondanks de verschillen, die er tussen beiden bestaan, een sociale politiek à la Colijn, die met wezenlijke vrijheid naar onze overtuiging weinig of niets te maken heeft. Zij brengt ons op z'n best een vrijheid, die de snoek in staat stelt het vorentje op te vreten en ieder naar het woord van Anatole France, „het recht geeft onder de bruggen van de Seine te slapen”.

Het doet ons leed, dat Ds Buskes zulke dingen schrijft. Zijn manier van schrijven is het beste bewijs dat de vrijheid door de zonde tot ongebondenheid en bandeloosheid verwordt.

Indien we dit niet reeds wisten uit den bijbel zou de manier van schrijven van Ds Buskes ons dit besef kunnen bijbrengen.

Maar als dit soms de vrijheid is, die het democratisch socialisme ons brengen zal, dan moeten we eerlijk toegeven — dit is een andere vrijheid dan die welke wij voorstaan. Wij weten van een vrijheid, die gebonden is aan de normen van Gods Woord.

Ds Buskes klaarblijkelijk niet.

Anders zou hij der waarheid geen geweld aandoen.

* * Weet Ds Buskes niet beter?

Zijn artikel over „Vrijheid” besluit Ds Buskes aldus:

„Als Gereformeerd Christen — in dit opzicht sta ik naast Prof. Grosheide en niet naast de heer Lunshof — treft het mij, dat Prof. Grosheide, sprekend over de vrijheid, niet tegelijkertijd over de zonde spreekt. Deed hij dat wel, dan zou hij niet zeggen, dat een mens de van God ontvangen gaven en krachten alleen in vrijheid kan ontplooiën en niet in gebondenheid. In een zondige wereld is wezenlijke vrijheid alleen mogelijk in gebondenheid. Zonder gebondenheid verwordt zij tot ongebondenheid en bandeloosheid. Het wonderlijke is, dat de Gereformeerde Prof. Grosheide, door de zonde te negeren, bij de liberalen terecht komt en de Gereformeerde Ds Buskes, door met de zonde rekening te houden, bij de democratisch-socialistische. Wie het vatten kan, vatte het!”

Ds Buskes noemt zich Gereformeerd.

Hij studeerde aan de Vrije Universiteit.

Verondersteld mag worden, dat hij daar ook iets heeft geleerd. Men zou zo zeggen, Ds Buskes weet dus hoezeer in de Gereformeerde beschouwingen „de zonde” een rol speelt. Hij kan althans weten, dat ook een Gereformeerde als zondaar de verzoening met God nodig heeft — en deze alleen door het geloof in Jezus Christus kan verkrijgen.

Hij kan ook weten, dat juist het feit der zonde — en die verzoening door Jezus Christus — beslissend zijn voor alle beschouwingen, die in den Gereformeerden kring ook over staatkunde en maatschappij worden gehuldigd.

Maar nu Prof. Grosheide in zijn artikel daar niet over sprak, nu meent Ds Buskes daaraan het recht te mogen ontlennen te veronderstellen, dat Prof. Grosheide met het feit der zonde geen rekening houdt.

Dit achten we onbehoorlijk.

Dit is voor den „Gereformeerden” Ds Buskes niet toelaatbaar.

Als Marxist nemen we het hem niet kwalijk, al zou een Marxist dit overigens niet schrijven. Maar aan dezen „Gereformeerden” Ds Buskes, duiden we het euvel.

Uit de Partij

1. Ledental per 1 Januari 1948

Binnenkort zal aan de secretarissen der Kiesverenigingen een formulier worden gezonden, waarop zij moeten invullen het ledental der Kiesvereniging per 1 Januari 1948.

Het is niet ondienstig er op aan te dringen, dat deze formulieren zo spoedig mogelijk worden ingevuld en teruggezonden. Dat is gewenst om twee redenen.

In de eerste plaats zal het daardoor mogelijk zijn te beoordelen of het ledental van onze partij is vooruitgegaan of dat hier en daar achteruitgang te constateren valt.

Maar in de tweede plaats is het daarom zo nodig, omdat het volgend jaar verkiezingen plaats hebben. Dat geeft voor het Bureau van het Centraal Comité weer veel drukte, en daarom is het goed, dat deze administratieve werkzaamheden reeds zijn verricht. Maar bovendien wordt het aantal afgevaardigden voor de Deputatenvergadering naar dit aantal berekend. Het is zaak, wanneer de verkiezingen inderdaad plaats hebben, dat er dan snel kan worden gewerkt. En daarom wordt er zeer op aangedrongen, dat deze formulieren aanstonds worden ingevuld en teruggezonden. En het is werkelijk geen bezwaar wanneer men dit reeds half December doet, want in de laatste weken van December komen er niet zoveel mutaties in de ledentallen voor.

2. Contributiebetaling

Verschillende Kiesverenigingen zijn nalatig in het betalen van de verschuldigde contributie aan het Centraal Comité. Sommigen zelfs hebben nog niet betaald over 1946. Aan hen werd nu opnieuw een herinnering gezonden. Hier en daar is het met de financiën van een Kiesvereniging niet in orde. In zulk een Kiesvereniging moeten maatregelen worden getroffen, want anders geraken zij steeds meer in moeilijkheden. Twee kwartjes per lid per jaar is geen overdreven hoog bedrag. Wij hebben dit eens uiteengezet in een afzonderlijk artikel. Met een klein beetje goeden wil is dat in orde te maken. En die Kiesverenigingen moeten vooral bedenken dat het niet aangaat andere Kiesverenigingen te laten betalen en zelf niets te doen.

Bovendien heeft een en ander ook daarom betekenis omdat in de statuten der Partij de bepaling voorkomt, dat alleen die kiesverenigingen gerechtigd zijn afgevaardigden te zenden naar de Deputatenvergaderingen, welke aan hun financiële verplichtingen hebben voldaan. Het is goed op deze bepaling de aandacht te vestigen; want anders dan in 1946 moet daaraan nu de hand worden gehouden.

3. Rapport Bedrijfsorganisatie

De Commissie inzake sociaal-economische aangelegenheden heeft haar rapport over de Bedrijfsorganisatie uitgebracht aan het Centraal Comité. Opdracht werd gegeven dit rapport aanstonds te doen drukken. Het zal nu aan alle Kiesverenigingen worden toegezonden, zodat deze zich over den inhoud daarvan kunnen beraden. Het Centraal Comité

zal nu verder beslissen over de wijze, waarop dit rapport zal moeten worden behandeld.

De subcommissie voor de „Sociale verzekering” is inmiddels ook gereed gekomen met haar opdracht. Haar rapport zal nu door de Commissie inzake Sociaal-economische aangelegenheden moeten worden behandeld.

4. Regelmatig vergaderen

Telkens blijkt dat lang niet alle Kiesverenigingen regelmatig bijeenkomen. En daarin moet toch verandering komen. Zeker de belangstelling voor de behandeling van allerlei staatkundige en sociaal-economische aangelegenheden is bij de leden niet altijd even groot en het bezoek der vergaderingen laat dikwijls veel te wensen over. Maar wanneer een bestuur een programma voor de wintercampagne opstelt en ook uit eigen kring sprekers laat optreden, die een bepaald onderwerp behandelen, dan wordt regelmaat verkregen en dan vormt men een kring van getrouwen. Niet aanstonds een groten kring. Het zij zo. Maat laat men het maar eens een paar jaar proberen. Men zal ervaren dat het langzaam aan beter wordt. Maar wanneer het bestuur zelf niets doet — wat wil men dan van de leden verwachten? Dus — een winterprogramma — en dan — regelmatig afwerken. De ervaring leert dat op die wijze een goed verenigingsleven wordt verkregen. Maar dan moet men ook volhouden.

5. Verkiezingen

Het is nu wel zeker dat het volgend jaar opnieuw Kamerverkiezingen worden gehouden. In de pers heeft men kunnen lezen dat zij in ieder geval niet vóór 1 April zullen plaats vinden. Veel valt er nog niet over te zeggen. Maar het is toch goed, dat men reeds over het een en ander nadenkt. Wanneer de korte vreedstijd door de Kiesvereniging op de goede wijze is benut dan is haar organisatie thans beter toegerust dan in 1946 om aan de electorale worsteling deel te nemen. De tijd gaat snel en straks moeten we klaar zijn.

6. Wageningen

Van Wageningen kwam een goed bericht. De aanslag voor het miljoen bedroeg f 1662.60. De opbrengst van de actie bedroeg rond f 2.000.—. Dit voorbeeld werkt stimulerend. Want men vergeet het niet. Het duurt niet zo lang meer en dan zijn de gelden voor de propaganda dringend nodig. U weet toch wel dat $\frac{1}{4}$ van de opbrengst juist voor die propaganda is bestemd. En nog zijn er Kiesverenigingen die zelfs niet begonnen zijn. Dat gaat niet. Dat moet anders? En het kan ook. Wageningen levert het bewijs.

7. Kies het juiste telefoonnummer!

Stort op de goede girorekening!

Adresseer aan het juiste adres!

1. Het komt nogal eens voor, dat de Kuyperstichting wordt opgebeld door personen, die blijken te moeten spreken met het bureau der A.R.J.O.S. Het omgekeerde komt ook wel eens voor. Nu zijn deze kantoren wel in hetzelfde complex gebouwen gehuisvest, maar in verschillende delen. Ook hebben zij verschillende telefoonnummers.

Het telefoonn. der **Kuyperstichting** is 115937.

2. Ook stort men soms bedragen op de verkeerde girorekening. Bedragen, die voor het bureau van het Centraal Comité zijn bestemd (b.v. voor brochures) of voor de ARJOS storte men op de giro van het C.C., no. 89673. Op dat girono. storte men ook giften of afdrachten voor het Millioenplan (dus niet op de giro der Kuyperstichting!).

3. Het adres der Doctor Abraham Kuyperstichting is Dr Kuyperstraat 5.
Het bureau van het Centraal Comité en de ARJOS zijn gevestigd Dr Kuyperstraat 3.

8. Werkverband „Fabius”

Door een aantal S.S.R. leden te Utrecht is een werkverband „Fabius” opgericht, dat zich ten doel stelt het bestuderen van de volledige werken van den eersten juridischen hoogleraar aan de Vrije Universiteit Prof. Mr D. P. D. Fabius. Verder bestaat het plan tot publicaties te komen om die werken meer bekendheid te verschaffen.

Wij menen, dat dit streven toejuichting verdient. Daarom heeft de bibliotheek der Kuyperstichting gaarne op bijzondere voorwaarden de bij haar aanwezige werken van Prof. Fabius ter beschikking van dit werkverband gesteld.

Intussen is dit er uiteraard nog meer mede gediend, wanneer het die werken in eigen bezit zou kunnen verwerven. Dit is niet zo eenvoudig, daar deze werken reeds lang terecht zullen zijn gekomen in de bibliotheken van hen, die ze zelf wensden te behouden.

Toch zijn er wellicht hier en daar nog exemplaren, die renteloos en ongelezen in een kast staan. De eigenaars daarvan kunnen een goed werk doen door ze aan het werkverband „Fabius” af te staan, desnoeds tegen betaling.

De bibliotheek der Kuyperstichting beschikt over de volgende werken van Prof. Fabius. De lijst is opgenomen op omslagpagina No. 3.

9. Stånd van het millioen

Amsterdam *f* 123.50; Arnhem *f* 4819.25; Assen *f* 10.000.—; Dordrecht *f* 10.738.45; Den Haag *f* 13.537.50; Groningen *f* 1769.50; Haarlem *f* 398.—; Den Helder *f* 50.—; Leeuwarden *f* 156.70; Leiden *f* 11.805.50; Maastricht *f* 444.50; Middelburg *f* 1004.—; Rotterdam *f* 20.100.—; Tilburg *f* 1625.—; Utrecht *f* 1722.—; Zwolle *f* 2281.45.

Totaal *f* 80.575.35.

Van de kiesverenigingen werd ontvangen:

Barneveld *f* 1644.25; Ridderkerk *f* 508.70; Niebert *f* 76.50; Zandvoort *f* 60.—; Voorburg *f* 4021.75; Oudelande *f* 129.—; Krabbendijke *f* 450.—; Linschoten *f* 384.—; Soest *f* 500.—; Ommen *f* 556.45; Alteveer *f* 282.—; Dalen *f* 250.—; Diever *f* 1100.—; Een *f* 123.—; Emmen *f* 379.50; 2e Exloërmond *f* 216.50; Beilen *f* 1000.—; Hoogeveen *f* 5000.—; Meppel *f* 1600.—; Nw. Amsterdam *f* 1200.—; Roden *f* 684.—; Ruinerwold *f* 382.50; Gees *f* 648.—; Zuidbarghe *f* 400.—; Zweelb *f* 600.—.

In memoriam Mevrouw Colijn †

In den nacht van 13 op 14 November j.l. overleed mevrouw Colijn in den ouderdom van 80 jaar. Dit bericht zal door velen in den lande met ontroering zijn vernomen, want zij nam een ruime plaats in in het hart van onze anti-revolutionaire volksgroep en ook van tal van anderen daarbuiten. En geen wonder, want men wist, dat zij is geweest de trouwe hulp en steun van haar echtgenoot, wiens leven zij heeft gedeeld in den vollen zin van het woord, door al de jaren heen van zijn zo sterk wisselenden arbeid in Indië, in Nederland en daarbuiten.

Men had ook ervaren, dat zij zich niet opsloot in het milieu van haar gezin, maar mede haar liefde en belangstelling deed uitgaan naar het volk, welks liefde en aanhankelijkheid haar echtgenoot zich had verworven door zijn arbeid, persoonlijkheid en beginseltrouw.

Men wist ook, dat zij haar echtgenoot in balingschap was gevolgd en hem daar tot aan zijn dood haar trouwe zorgen had geschonken. Evenmin was het onbekend gebleven, dat zij, enigen tijd na het overlijden van haar echtgenoot in het vaderland teruggekeerd, smartelijk werd getroffen door de berichten, dat haar oudste en jongste zoon het offer van hun leven hadden moeten brengen, gedurende de Japanse overheersing in Indië.

Toen dan ook het stoffelijk overschot van Dr

Een vraag - geen antwoord

A. R. DE KWAADSTENIET

In de zogenaamde progressieve pers laat men geen gelegenheid voorbijgaan om tegenover de onschuld, liever nog de reine onschuld van de Indische nationalist te stellen het afschrikwekkende imperialistisch kapitalistisch beleid der Nederlandse regering.

Zo is in „Vrij Nederland” van 27 September j.l. zonder commentaar opgenomen een artikel van de hand van Dr Soebandrio, den secretaris-generaal aan het departement van voorlichting, die momenteel te Londen vertoeft.

Dr Soebandrio's artikel draagt tot titel: „Is communisme gevaarlijk voor Indonesië?”

Degene, die nu verwachten zou, dat hij op deze belangrijke vraag een antwoord ontvangen zal, komt bedrogen uit. Want als de schrijver enkele kolommen vol geschreven heeft, besluit hij zijn artikel met de woorden:

„Is het communisme een gevaar voor Indonesië? Wij Indonesiërs zullen die vraag zelf en op onze eigen wijze beantwoorden. Als een Hollandse rechter die vraag stelt, dan antwoorden wij: zweer eerst uw eigen koloniaal-fascistische methoden af, pas dan zijt ge gerechtigd die vraag te stellen. Misschien dat ge, zo doende, het beste wapen ter bestrijding gegeven hebt”.

Alleen in een vrij Nederland is het mogelijk dat „Vrij Nederland” artikelen opneemt, welke zo beledigend zijn voor ons land als uit de pen van Dr Soebandrio is gevloeid.

„Als Indonesiër en als socialist”, zo schrijft

hij, „is men geneigd om ter wille van de democratie elken vorm van dictatuur te bestrijden, dus ook het communisme. Wanneer men echter nagaat hoe op dit ogenblik in Indonesië fascistische methoden hoogtij vieren en men ziet, hoe de Nederlanders alle methoden van de Jappen en de Duitsers overnemen, dan moet men begrijpen dat een samengaan van Nederlands socialisme en Indonesisch socialisme niet vanzelfsprekend is”.

Dat schrijft een vertegenwoordiger van de op initiatief en onder bescherming van de Jappen uitgeroepen republiek!

Niettemin, één waarheid schrijft hij toch nog: „In den vreemde, ook in Holland geniet de Indonesiër meer vrijheid dan in zijn eigen land”.

Inderdaad, zoals deze Indonesiër in Nederland schrijft tegen de Nederlandse regering, mag geen Indonesiër schrijven over de tyrannie, waaronder hij onder Soekarno's bewind gebukt gaat.

* * *

Overigens moet het voor de mannen van de Partij van den Arbeid wel een bittere pil zijn, nu blijkt dat hun politiek van afbraak van het Koninkrijk zo weinig waardering heeft kunnen verwerven.

Want wat verwijt Dr Soebandrio zijn Nederlandse partijgenoten, die toch de verantwoordelijkheid dragen voor het regeringsbeleid ten opzichte van Indië?

Colijn naar het Vaderland was overgebracht om in den Vaderlandsen bodem te rusten, bleek bij de teraardebestelling in Juni j.l. hoezeer veler liefdevolle gedachten uitgingen naar de zwaar beproefde Vrouw en Moeder.

Mevrouw Colijn heeft gelovig uit Gods hand aanvaard de beproevingen die haar deel werden; God heeft haar gesterkt en getroost door Zijn nabijheid. Zij heeft God ook mogen danken voor de terugkomst van haar enig overgebleven zoon uit Indië en voor het behoud van haar schoondochters en kleinkinderen.

Zij mocht ook haar geestkracht behouden en bleef voor allen, die het voorrecht hadden van een meer persoonlijke aanraking met haar, de Vrouw, die een sfeer van liefde en vriendschap om zich heen schiep.

Toen zij in kleinen kring op 23 September j.l. haar 80-sten verjaardag mocht herdenken, was

er blijdschap in de harten, dat haar gezondheidstoestand zeer bevredigend was. Den volgende dag was er echter bezorgdheid, toen Mevrouw Colijn door een val haar rechterarm brak. Aanvankelijk scheen de hoop gewettigd, dat herstel zou volgen, niettegenstaande complicaties zich voordeden. Zelfs was er sprake van, dat vervoer uit het ziekenhuis naar haar woning zou kunnen plaats hebben. Het heeft niet zo mogen zijn; een plotseling optredende hartembolie bracht het einde. De patiënte heeft het nog uitgesproken, dat zij bereid was heen te gaan.

Zo is dan heengegaan een vrouw, die haar roeping met liefde heeft vervuld, die, gedragen door een innig geloof, in eenvoudigheid haar werk heeft gedaan en een zegen voor velen is geweest. Zo zal haar beeld ons voor ogen blijven staan.

Onze Middenstand!

Wanneer ik over onzen middenstand iets ga zeggen, doe ik dit, omdat het hoog tijd wordt, dat er eens wat bijzonder licht op deze groep valt.

Ik denk daarbij niet zozeer aan hun belangen en de vraagstukken, welke daarmede samenhangen, als wel aan de noodzakelijkheid ener houding tegenover het vraagstuk van den middenstand zelf. Dit wordt in middenstandskringen zo teer aan gevoeld, dat het niet gaat over de vraag of er te veel middenstanders zijn, maar over de kernvraag of de middenstand zelf niet te veel is.

De middenstand vreest, dat voor hem geen plaats meer is in de nieuwe maatschappij, ook al worden er mooie woorden gesproken over hem.

Hoor:

„Massale onderdrukking der nationalistische gevoelens, moord op onschuldigen, verbanning uit hun woonplaats van degenen, die niet met de Hollandse autoriteiten samenwerken, de ontbinding van organisaties, het zijn allemaal uitingen van „democratie”, die dit regime ons oplegt en ook in de toekomst zal opleggen”.

Dit regime: dat is het regime van Schermerhorn, Logemann, Jonkman, Koos Vorrink, gesteund door Dr Beel en prof. Romme.

Ondanks dit alles gaat toch het „fascistische” Nederland — Dr Soebandrio heeft het toch zelf gezegd en „Vrij Nederland” heeft het opgenomen, dat wij „fascistisch” zijn — straks weer praten met de „democratische” Republiek Indonesia, waarvan de „democraat” Soekarno de president is.

Op de vraag: Is communisme gevaarlijk voor Indonesië? heeft Dr Soebandrio geen antwoord gegeven. Doch juist het niet beantwoorden van die vraag is zo veelzeggend.

Het communisme is gevaarlijk voor elk land ter wereld, maar in het bijzonder voor de Indische volken. En het is ook één van de fouten van de Nederlandse regering, dat zij dat communistische gevaar niet onderkent, of althans geen poging wil doen om het gevaar af te wenden.

En zo wordt Indië, dat de kans kreeg zelfstandigheid te verwerven, overgeleverd aan de schrikkelijkste dictatuur, welke in de wereld denkbaar is.

Socialistische politiek drijft de Indische volken in de armen van het communisme.

Voor die vrees zijn inderdaad aanwijsbare redenen, maar bedenkelijker nog is, dat de middenstand zelf niet krachtig genoeg overtuigd is van zijn goed recht, van zijn eigen plaats en taak, van zijn roeping als ik dat woord eens mag bezigen. Te klein voor tafellaken en te groot voor servet, heeft de middenstand zich nimmer kunnen bevrijden van een minderwaardigheidscomplex, dat een stempel drukt op de levensgedragingen.

Nu laat ik in het midden of een meerwaardigheidsgevoel niet tot nog groter ongelukken zou leiden. Het minderwaardigheidsgevoel vormt zonder meer geen impuls voor bijzonder op den voorgrond treden.

Dit is daarom te merkwaardiger, wijl de middenstander individueel het wapen der reclame wel wist te hanteren.

Velen onder hen zien voor het te laat is, de zaak nu duidelijk liggen en hebben via een 18-tal middenstandsvakorganisaties den Christelijken Middenstandsbond weder nieuw leven ingeblazen. Met vreugde vernam ik, dat het ledental thans hoger ligt dan voor den oorlog en de organisatorische actie onder leiding van den Directeur, den heer Hollebrands, De Ruyterstraat 74, Den Haag, krachtig en systematischer dan voorheen is begonnen. Op dit oogenblik kan de middenstand organisatorisch niet in de schaduw staan van de verwante organisaties van arbeiders en boeren, maar er begint iets te leven, wat vroeger ontbrak.

Ik ben van mening, dat wij dit ontluikende besef van saamhorigheid, het bewustworden van eigen plaats en taak, het overleg met geestverwanten over daadwerkelijk christelijk sociaal handelen kunnen versterken.

In de eerste plaats, door op onze vergaderingen, ook van de jongeren, het middenstandsvraagstuk te bespreken.

In de tweede plaats door persoonlijk, door wie het aangaat uiteraard — lid te worden van een der 18 bestaande, of een der 7 nog op te richten Christelijke Middenstandsvakorganisaties.

In de derde plaats, door onze persoonlijke houding tegenover den middenstand en den middenstander, Hun noden bestaan in de zorg voor hun dagelijks brood, voor hun bedrijfsrisico's en voor hun eigen sociale zekerheid, maar ook in het als Christen overeind blijven staan, in de bij uitstek geestelijke gevaren van dezen tijd.

In meer dan één opzicht waren onze middenstanders het, die vooraan stonden op het oorlogsfront van kerk, school en politiek.

Laten wij hen te zamen nu laten zien, dat als zij het moeilijk krijgen, de partij der kleine luyden hen begrijpt en hun thuisfront is.

H. VAN HILTEN

bij de jacht op het

De actie wordt voorbereid

„Zet eens iets over de gevoerde actie op papier”, aldus de heer Gosker, toen hij hoorde, dat de hoofdronde voor het Tweede Millioenplan in onze kiesvereniging achter den rug was, „het kan misschien nog zijn nut hebben voor anderen”.

Aan een dergelijk vriendelijk verzoek niet voldoen zou al zeer onheus zijn, dus — even tijd voor de jacht op het Millioen in onze kiesvereniging, d.w.z. één der lokale kiesverenigingen binnen het ressort van den Haagse Kieskring.

Eerst iets over het karakter van onze stadswijk. Van de bewoners geldt: „Niet vele edelen en niet vele rijken”, tenminste voorzover men deze begrippen in geld uitdrukken wil. Voor het overgrote gedeelte heel gewone gemeente- en rijksambtenaren en mensen, die op particuliere kantoren werken, verder wat middenstanders en gepensioneerden. Nu weten we allen wel, hoe het bij den gewonen burgerman gesteld is, als de week of de maand een eindje op streek is. Etagebewoners plegen gewoonlijk niet zó dik in „de slappe was” te zitten, dat ze, buiten hun gewone budget om, met het bekende nonchalante gebaar, wat krakende of niet-meerkrakende papiertjes van idem zoveel uit den een of anderen vestzak kunnen toveren. En de enkele straten met aaneengerijde „hele huizen” bevatten doorgaans ook niet de adressen, waar met gepaste vrijmoedigheid kan aangedrongen worden, om nu eens met een paar honderd gulden voor den dag te komen. Om van het getal 1000 maar geheel te zwijgen.

Onze ledenlijst telt ruim 400 adressen en we meenden dan ook aardig ons best gedaan te hebben, toen we het vorig jaar, uitsluitend bij onze leden, 33 à 3400 gld. voor de verkiezingen wisten in te zamelen. Hier waren wel twee „rondgangen” voor nodig geweest, maar we vonden het toch vrij veel.

De vraag, of onze K.V. aan de actie voor het Tweede Millioenplan zou meedoen, maakte voor ons bestuur geen onderwerp van discussie uit. Alle bestuursleden, ongeacht hun kerkelijke kleur, vonden het vanzelfsprekend, dat we alle krachten moesten inspannen, het plan te doen slagen.

Maar we schrokken toch wel even, toen we begin Mei van het Kieskringbestuur mededeling ontvingen, welk bedrag dit keer van onze K.V.

verwacht werd. Zegge en schrijve f 8000.— Voorwaar geen peuleschilletje, gezien de hierboven geschetste situatie. En toch — we moesten aan den slag, dat stond als een paal boven water.

We besloten 1e: ons niet te beperken tot de leden, maar iedereen, ook al vermoedden we slechts dat hij onze partij een goed hart zou toedragen, in onze actie te betrekken; 2e. zoveel medewerkers te zoeken, dat ieder 10 à 15 adressen in zijn onmiddellijke omgeving te bewerken zou krijgen; 3e. de actie binnen den kortst mogelijken tijd te doen verlopen.

Het adressenmateriaal, in korten tijd bijeengebracht, bestond uit a.) namen der leden; b.) namen van Geref. en Chr. Geref. niet-leden, langs diverse wegen verkregen; c.) namen van hen, die blijkens de boekjes van de huisbezoekers bij de verkiezingen van hun sympathie voor onze partij hadden blijk gegeven; meestal waren dit leden der Herv. Kerk. Tussen twee haakjes: wat zouden we toch over een schat van gegevens kunnen beschikken, als ieder der huisbezoekers zich op de juiste wijze van zijn taak gekwetend had bij de verkiezingen. De adressen werden op systeemkaartjes overgebracht; voor elk der genoemde groepen een aparte kleur, zodat de medewerkers ongeveer konden weten, welk vlees ze in de kuip hadden.

De 40 à 50 medewerkers werden persoonlijk bezocht. Een aparte vergadering voor hen uitschrijven, zou verloren tijd betekenen, daar de ervaring leert, dat velen dan toch niet komen. Nu werden ze in een kort gesprek op de hoogte gebracht, van wat van hen verwacht werd. Gelukkig zegden nagenoeg allen hun medewerking toe. Het geringe getal adressen in hun onmiddellijke omgeving hielp hun aanvankelijke huivering overwinnen.

Voor dit soort „bedelwerk” is een zekere foxterrier-geaardheid, van niet-willen-loslaten tot men van zijn laatste slachtoffer het ja of nee te pakken heeft, nu eenmaal onmisbaar. Er zijn helaas zelfs goedwillende mensen, die er geen been in zien, iemand vier, vijf of zelfs meer keren terug te laten komen, voor ze eindelijk kleur bekennen. Ook dit is een kwaad onder de zon, dat velen voor dergelijke karweitjes doet terugschrikken. Geef daarom aan de medewerkers nooit een lange lijst van adressen, want dan moeten ze al over een heel grote dosis uit-

houdingsvermogen beschikken, om niet in een moedeloze bui de zaak maar halverwege op zijn beloop te laten.

Als propaganda-materiaal diende: de bekende enveloppe, waarin zich bevonden de folder van het centraal-comité, die naar onzen smaak, door gebrek aan opmaak te weinig tot lezen prikkelt; verder een intekenbiljet door het Kieskringbestuur verstrekt, waarop gelegenheid werd gegeven tot het tekenen voor een bedrag inééns, voor een maandelijks bijdrage (max. 8 mnd.) of voor een wekelijkse bijdrage (max. 35 maal). men moet ook op de kleintjes letten; bovendien verwees ons eigen bestuur in een afzonderlijke circulaire naar de folder, wakte alle leden en sympathiserenden op, bij het invullen met hun geweten te rade te gaan en vermeldde verder heel duidelijk hoe groot onzen aanslag was en hoeveel adressen onze ledenlijst telde.

De actie wordt ingezet

De medewerkers kregen het benodigde thuisbezorgd plus enkele duidelijk gestelde wenken. Daarbij was o.a. de dringende opdracht: de enveloppe niet in de bus stoppen, maar persoonlijk afgeven, de zaak toelichten en tevens afspreken wanneer men terugkomen zal; zorg binnen drie weken klaar te zijn. Waren er die direct betalen wilden, dan kon dat ook, want allen kregen een bonboekje met voorlopige ontvangstbewijzen, voorzien van een „blauwtje” zodat controle verzekerd was. Toen werd het startsein gegeven.

In één ding werden we echter zeer teleurgesteld. We hadden gerekend op enkele stimulerende artikelen in de ons bevriende pers. Maar het moet ons van het hart: speciaal „De Nieuwe Haagse Courant”, is wat dit betreft schromelijk in gebreke gebleven. Desbetreffende advertentie's werden natuurlijk wel geplaatst, waarom ook niet hè, maar op een redactioneel artikel wachten we tot op heden nog, terwijl het aan pogingen, om dat geplaatst te krijgen, niet heeft ontbroken.

Juist met het oog op de niet-actief medeleven-den hadden enkele artikelen over het Kuyperhuis e.d. zoveel goeds kunnen doen.

Het heeft helaas niet zo mogen zijn.

En nu het resultaat der actie? Toen begin Juni de drie weken om waren, kregen zij, die den oogst nog niet hadden ingeleverd, een vriendelijke aansporing hun werk af te maken. De wet der traagheid te overwinnen, blijkt nu eenmaal niet iedereen gegeven. Diverse medewerkers hadden buitengewone resultaten geboekt. Anderen konden moeilijk hun spijt verkroppen, dat hun totaal zo ver beneden de maat gebleven

was. Waren op onmacht en ook wel op onwil gestuit, waar tegenover zij machteloos hadden gestaan. Ook speelde soms ontstellende onkunde een rol. Uit de aantekeningen op de adreskaartjes, waarom verzocht was, blijkt, dat een enkele medewerker ook niet die vasthoudendheid getoond heeft, die van hem verwacht had mogen worden. Er waren kaartjes, waarop elke nadere aanduiding, waaruit het ontbreken van een intekenbiljet verklaard kon worden, ontbrak. Een opmerking als: drie maal aan de deur geweest en nog geen antwoord, zegt wel iets omtrent bezochte en bezoeker, maar is niet afdoende. Zo zijn er natuurlijk wel meer opmerkingen te maken.

Het totale overzicht deed zien, dat onze opwekking om, als het maar enigszins mogelijk was, meer te geven dan het gemiddelde bedrag, terwille van hen, die beslist niets of maar heel weinig konden geven, gelukkig niet zonder gehoor is gebleven. Dat doet een mens deugd. Als men de wijk kent en dan ongeveer 65 giften boven de f 20.— telt, waarbij zes van f 100.—, stemt dat tot dankbaarheid. Natuurlijk zijn ook de teleurstellingen niet uitgebleven. Een nauwkeurige analyse, speciaal van de „zwakke” plekken vond reeds plaats. Die bracht aan het licht, dat ongeveer een achtste deel der leden niets, of althans nóg niets toezegden. Daar moet natuurlijk nog aan gedokterd worden. Misschien is er een kans hen alsnog tot andere gedachten te brengen. Niet onmogelijk is, dat hun destijds „niet-in-staat-zijn” slechts van tijdelijken aard geweest is. Daarom is natuurlijk een na-oogst nodig, met alle bezwaren daaraan verbonden. Maar het doel is het waard.

In totaal beloopt het bedrag der toezeggingen thans $82\frac{1}{2}\%$ van onzen aanslag. Dat dit mede te danken is aan het feit, dat we onze stekjes ook buiten onzen ledenkring uitgezet hebben, behoeft wel geen betoog. Daardoor kwamen ruim honderd bedragen binnen. De meeste daarvan zijn wel niet groot, maar er waren toch ook diverse ongedacht mooie bijdragen bij. Met een gemiddeld bedrag per gever of geefster van nagenoeg f 14.— zal onze wijk toch wel niet ver onder de maat gebleven zijn.

Het innen der toezeggingen verloopt zeer vlot. Allen, die per voorlopige kwitantie betaalden, krijgen ook nog een officiële. De bedragen-inéens zijn op een heel enkele na reeds binnen. Van de acht maandelijks termijnen zijn er reeds zes geïnd en ook weekklanten zijn zover, dat dit deel van het werk de eerste week van Januari afgelopen kan zijn. Enkele giroklanten hebben een aanmaning nodig. Van veel belang blijkt het, dat men direct de eerste week van de

Lief en leed van een

MILLIOENEN-JAGER

H. VAN HILTEN

Jager en prooi

Plaats der handeling: een herenhuis aan een Laan zonder eind in het grootste dorp van Europa.

Nader aanduiding: Een halfgeopende deur in bovenvermeld huis, waarvóór een wat lager liggende blauwe stoep.

Handelende personen: a.) Op vermelde stoep een lid van het St. Hubertus gilde, ingeschakeld in de jacht op het Millioen II;

b) In voorzeide deuropening: de prooi, een forse, de beginselen van een renteniersbuik vertonende figuur, met een pijp tussen de tanden, vanuit de hoogte neerblikkend op den van jachtlust blakende.

Dialog. Jager, met ontzag vanaf zijn nederige standplaats langs buikroncing opblikkend naar pijpdragend bovendeel;

„Goedenavond, mijnheer....., mijn naam is.....; zou ik U misschien even kunnen spreken?”

Prooi: „Ik ken U niet, maar waar is het voor?”

Jager: (voorzichtig zich een stap dichterbij wagens, opblikkend lang geschetste ronding:) „Ik kom voor een belangrijke zaak, schikt het U een paar minuten?”

Prooi, geen stap wijkend: „Zeg maar waar 't voor is, dat kan hier ook wel.”

Jager, voorzichtig naar woorden zoekend: „Ja ziet U, ik kom namens de Antirevolutionaire Kiesvereniging en.....”

Prooi, de deuropening versmallend: „O! Spaar je moeite, ik doe niet aan politiek.”

Jager, de versmalling met angst opmerkend: „Ik kom ook niet om over de politiek te praten vanavond, maar over iets anders. Ziet U, de Moffen hebben in den bezettingstijd het Kuyperhuis.....”

Prooi, enige interesse tonend en de deuropening wat verbredend: „Kuyperhuis, Kuyperhuis, wat is dat, wat heb ik daar mee te maken?”

Jager, met het oog op de deuropening ietwat gejaagd, is het niet binnen, dan moet het maar buiten, spuit wat hij kan, vertelt van roof, diefstal, raakt in vuur..... „en nu kom ik U vriendelijk vragen of.....”

Prooi, deuropening weer versmallend, valt hem in de rede: „Niks mee te maken, ik doe niet aan politiek.”

Jager, denkt aan de deur, spuit angstig verder.....

„Maar men heeft mij verteld, dat U sympathiek stond tegenover de partij van Schouten en.....”

Prooi, de deur nog verder in de fatale richting bewegend, „Spaar je moeite, ik doe niet aan politiek.”

Jager, via den kier: „Maar als U nu geen tijd hebt, zoudt U dan misschien deze folder eens willen doorzien. Misschien wordt U dan duidelijk.....”

Prooi, onverstaanbaar: „Dat ding zou regelrecht naar den prullebak gaan”.

Jager, der wanhoop nabij, grappig wordend: „Dat zou toch jammer zijn van die mooie photo op de enveloppe”.

Prooi, met iets van interesse, blijkend uit breder wordende deuropening: „Photo, photo, van wien?”

Jager, even weer oplevend: „Ja, kijkt U eens. De kop van Ouwe Bram”.

Prooi, zonder enthousiasme: „Ouwe Bram, ouwe Bram, wie is dat?”

Jager, nog even in vuur: „Nou dat weet U toch wel? Van Dr Abram Kuyper”

Prooi met stentorstem: „Van Bram den Paneelzager??? Niks mee te maken!”

De deuropening maakt de beroemde hoek van nul graden. Tableau!

De jager even verderop zijn gegevens raadplegend, vraagt zich af, of de desbetreffende huisbezoeker vorig jaar bij de verkiezingen misschien wat haastig geweest is in het trekken van gunstige conclusie's of dat het den bezochte wellicht schort aan het juiste

maand met de ruim honderd maandkwitantie's op stap gaat. Dan gaat het innen zeer vlot. Te meer als men zorgt dat de klanten steeds denzelfden „bedelaar” voor zich zien, liefst een der bestuursleden, terwille van het contact. Onze actie leverde ons ook enkele nieuwe leden op. Dat is dus dubbele winst.

Een enkele conclusie tot slot. Voor het welslagen van een inzameling zijn een goede voorbereiding en een goede organisatie absoluut noodzakelijk. Daartoe behoort een zo uitgebreid mogelijk adressenmateriaal; een met zorg gekozen zo groot mogelijk aantal medewerkers, vlot maar vooral „taai”, die men vooral niet afschrikken moet, met een lange lijst adressen; verdeel de adressen met veel zorg over de bezoekers, ook dat is een belangrijke factor. Zet

er alles op, de hoofdrondte in zeer korten tijd te doen aflopen. Anders rekt men de zaak tot in het oneindige, wat altijd tot teleurstelling leidt. Als men zelf „hart” voor de zaak toont te bezitten zelf vóór loopt, kan men ook anderen wel meekrijgen.

Voorts: Wat zou het een zegen zijn, als we nu eindelijk eens door een populair, smakelijk propagandablade periodiek met onze leden, en met den kring daaromheen in contact konden komen en blijven. Een blad, dat tot lezen noopt. Aan dat contact ontbreekt zeer veel en de misverstanden en misvattingen zijn vele. Kan hier nu niet zo'n spoed betracht worden, dat in Januari nog het eerste nummer verschijnt? Of blijft het bij „overleggingen des harten” als bij wijlen den stam van Ruben?

DE taak DER ANTIREVOLUTIONAIRE PERS

Sedert de bevrijding van West-Nederland zijn meer dan twee en een half jaar verlopen. Van de destijds levende verwachtingen ten opzichte van een betere toekomst en een gelukkiger wereld rest slechts weinig meer. Langzamerhand is men gaan begrijpen dat het zo gesmade, gezapige vooroorlogse vaderland nog dermate verwerpelijk niet was als velen omstreeks 1945 meenden. Wie de huidige toestanden op kerkelijk, staatkundig of maatschappelijk terrein vergelijkt met wat ten onzent een tiental jaren terug aangetroffen werd, zal zich wel een ogenblik bedenken alvorens hij over het verleden de staf breekt om het heden te verheerlijken.

Het is stellig kortzichtig niets anders en niets meer te willen wezen dan de laudator temporis acti, de lofredenaar op een voorbij tijdvak. Maar verraadt het geen verontrustender bekrompenheid van blik om enkel fouten en gebreken in het werk van vervlogen jaren te bespeuren? Is men er na den oorlog beter in geslaagd om gestelde doeleinden te verwezenlijken? De kerkelijke vooruitgang althans was niet overweldigend. Wel breidde Rome haar invloed uit en zette de Hervormde Kerk haar nieuwe werk-

zaamheden voort, maar daar staat tegenover dat ook de afval onder de leden der beide kerken aanzienlijk was. De gereformeerden vielen ten prooi aan een kerkelijken twist, die met vrees vervult. Op het staatkundige erf wekte eerst de prediking der doorbraak grote beroering en na het mislukken van een ingrijpend nieuwe partijgroepering bleek inzonderheid onder de protestanten de politieke gedeeldheid onherstelbaarder dan tevoren. Maatschappelijk trok de eenheidsvakbeweging een diepe groef door het volk en meer dan vroeger nog liggen de bezittende en de bezitloze klasse uiteen.

Voeg hierbij de teruggang der moraal, op zichzelf wel als gevolg der na-oorlogse omstandigheden te verklaren, maar desondanks een bang verschijnsel. Breng in rekening het geleidelijk doven van de „burgergeest” — reeds is Nederland vergeleken met een Balkanstaat — en de niet ten onrechte heersende diepe bezorgdheid omtrent de onberispelijkheid van militaire en burgerlijke instanties. Merk op het verdwijnen van zuinigheid en spaarzaamheid, die voor mate-loze overdaad vermengd met niets ontziende hebzucht moesten plaats maken. Ook zij, die voor zwartgalligheid beducht zijn, zullen toegeven dat wel eens een schoner beeld van Nederland hen heeft toegelachen.

Toch zou het verkeerd zijn, om zich vanwege dit alles aan een noodlotsstemming over te geven of tenminste gelaten over zich te laten komen datgene wat blijkbaar in den gang der historie besloten ligt. Wij weten zelfs nog niet wat ons morgen wacht — op welke wijze kunnen wij dan voorzien hoe de loop der dingen de eerstvolgende jaren wezen zal? Beter is het de hand aan den ploeg te slaan, de meest deugdelijke middelen tot verbetering aan te bevelen en een heilzamen schrik te verwekken over datgene, wat ons dreigt te overkomen.

Op dit punt nu blijkt, de macht, welke de pers bezit. In de middeleeuwen kon men het volk — de gewone man — het best beïnvloeden door middel van de prediking in de kerk of daarbuiten. Het gesproken, en liefst kerkelijk gewijde en van gezag voorziene woord moest de geesten omzetten. Sedert de uitvinding der boekdrukkunst trad in dit opzicht een grote verandering in. Het vlugschrift, het boek, de aarzelende voorlopers van onze tegenwoordige dagbladen in de vorm van wekelijks verschijnende couranten, die aanvankelijk slechts nieuws boden — zij deden hun intrede en luidden een nieuwe tijd in. Maar hoe belangrijk ook, niet in de verstreking van berichten, het op de hoogte houden van het wereldgebeuren, ligt de betekenis van het perswezen, beter van het dagbladwezen besloten. Niet om deze reden wordt hier de pers genoemd.

Wanneer Kuyper in 1880 de Vrije Universiteit opent met zijn rede „Sovereiniteit in eigen kring”, richt hij zich bij de aanspraken ook tot de „zeergeleerde Heren, dien in week- of dagblad-organen zijt der openbare mening”. Het is geen gewoonte geworden

---

verband tussen Schouten—A.R.-Partij en Dr Kuyper. Maar dat hij hier geen tweede bezoek behoefde af te leggen, dat leek hem wel min of meer juist. Enfin, de avond is nog niet om. Verder maar weer. Even een stuk of vijf reeds eerder uitgezette „stekken” lags. Neen, „Mijnheer is niet thuis”. „Mijn man heeft nog niets ingevuld”. Geen van de adressen levert vooralsnog iets op. Nog tijd voor een nieuw adres? Ja, maar..... ook dat is er een uit een verkiezingsboekje. Toch maar proberen. De koffie thuis moet maar even wachten. Twee stenen trappen. De bel. Een dame. De jager lost een proefschot. Heeft geluk, mijnheer is thuis, mag niet aan de deur komen „Komt u even binnen”. Binnen worden de stukken in stelling gebracht. Mijnheer, in kamerjas, ondergaat het openingsvuur met enige gelatenheid. Dan ontdekt de jager aan enkele sieraden, dat hij een oud-Indisch militair voor zich heeft. Dat brengt hem pas goed op gang. Bij zijn vertrek mag hij de enveloppe met gegevens achterlaten. Volgende week terugkomen. Een week later. De twee stenen trappen. De bel. De dame. „O, U is die mijnheer om die enveloppe. Mijnheer is niet thuis, maar ik zal hem wel even halen”. Even later ontvangt de jager de mooie enveloppe, dichtgeplakt. Hij kan niet anders doen, dan deze met een beleefd bedankje in ontvangst nemen. „Jammèr, als het tegenvalt, kan het gesprek niet heropend worden” is zijn eerste opwelling. Maar als hij onder het licht van een lantaarn de enveloppe opent, is zijn avond verder niet meer te bederven..... 8 maandelijks termijnen van 2.50:

Verkiezings-huisbezoekers zijn toch nuttige wezens!

zich bij dergelijke plechtigheden uitdrukkelijk tot de journalisten te wenden. Doch het tekent het inzicht van den spreker voor de betekenis der „persmuskieten” — de uitdrukking is wederom van Kuiper — dat hij op een voor hem zo gewichtig ogenblik dacht aan hen, die zich meer nog „vormers” dan „organen der openbare mening” hebben betoond.

Wat is toch de oorzaak geweest, dat het „courantierschap” — voorheen immers weinig in tel — zo algemeen de achting verworven heeft als tegenwoordig het geval is? In Engeland werd het bijna traditie, dat de leiders van een machtig dagblad in den adelstand verheven werden. De Amerikaanse krantenmagnaten betekenden allengs in het publieke leven der Verenigde Staten een macht, waarmede niet te spotten viel. Ten onzent ontleenden staatkundige leiders — nogmaals zij Kuiper genoemd met de Standaard, en nevens hem Schaepman met het Centrum en Lohman met De Nederlander — hun invloed mede aan het door hen geleide dagblad. Italië, Duitsland en Rusland hebben zich, toen zij één-partij-staten werden, vóór alle dingen verzekerd van den steun der pers, en de regeringen aldaar slaagden er in de openbare mening doorslaggevend te beïnvloeden.

Beïnvloeding der openbare mening — ziedaar de voornaamste taak, welke de dagbladpers zich geleidelijk aan gesteld heeft en waardoor zij zeer nauw in het nationale en internationale machtspel is betrokken. Natuurlijk heeft zij mededingers. De kerk verloor niet alle vat op het publieke leven, maar haar bijzondere roeping maakte haar een onvolwaardige concurrente. Verhandeling, roman en toneelstuk kunnen de geesten wakker schudden en plotseling een gewichtige verandering bewerken. Rousseau's „Contrat social” baande den weg tot de franse revolutie. „De Negerhut van Oom Tom” — het werk van mevrouw Beecher Stowe — deed meer tot bestrijding der slavernij dan welk genootschap ook. Na de uitvoering van de opera „La muette de Portici” brak de Belgische opstand uit. Heden ten dage steekt de film, niet in het minst ook door de „lichtkrant”, het dagblad naar de kroon en zeker zal in de toekomst de radio ten deze even grote betekenis verkrijgen. Maar nog heerst de courant. Nog richt voor het oog een oorlogszuchtig artikel meer ogenblikkelijke schade aan dan een kerkelijke uitspraak aan heil bewerkt. Nog wordt de stemming van brede levenskringen, van machtige volksgroepen, goeddeels beheerst door wat hun lijfblad zegt.

De gevaren die hier liggen zijn duidelijk. Het lijfblad richt zich tot bepaalde lagen van een natie. De Engelse „Times” is voor de arbeider moeilijk verteerbaar; in Nederland bezat vroeger de „Telegraaf” voor een kabinetsleider weinig aantrekkingskracht. Hoe licht wordt, door gestadig geboden voorlichting, de vervreemding tussen aanhangers van onderscheiden overtuiging groter, wast partij en vriendschap aan, spitsen klassetegenstellingen zich toe. Onlangs sprak een Nederlands blad zijn ergernis over de 35% dividend uit, die het deel werd van de aandeelhouders van de Holland Amerika lijn. Allerlei frisse tiraden over het kapitalisme werden er aan verbonden. Niet werd vermeld, dat die winst over alle oorlogsjaren werd uitgekeerd en dat voordien de deelgenoten in deze maatschappij zeer ernstige verliezen hadden geleden. Neen, op goedkope, ja met de waar-

heid strijdige wijze werd venijn gezogen uit een alleszins behoorlijke, maar zeker niet overdreven uitkering. Het is zonneklaar hoe verderfelijk dergelijke journalistiek werkt.

Evenveel of nog meer zorg kan het optreden der pers — er werd reeds op gezinspeeld — in het verkeer met vreemde naties baren. Door een stelselmattige bekendmaking van bepaalde tijdingen, door een even stelselmatig verzwijgen van andere, is het mogelijk gevoelens van afkeer of vriendschap ten opzichte van sommige landen te wekken, die beslissend kunnen zijn over vrede of oorlog. Een herinnering aan „Der Angriff” van Goebbels, een verwijzing naar de „Prawda”, Ruslands meest gezaghebbend blad, strekken voldoende tot bewijs.

Uit dit alles kan worden afgeleid welk een verstrekkende verantwoordelijkheid op den, vooral op den politieke dagbladenschrijver rust. Hij zal bezonnenheid van oordeel moeten paren aan ruimheid van blik. Hij zal het vermogen moeten bezitten om te schrijven voor een menigte zonder dat hij evenwel de enkeling verveelt. Hij zal het belangrijke van het bijkomstige moeten onderscheiden. Hij zal beslistheid van eigen overtuiging moeten verenigen met het vermogen om anderer oordeel te waarderen. Nimmer mag hij te gezocht of te diepzinnig, nimmer ook te allerdaags of te vlak wezen. Zijn taal mag niet gekunsteld zijn, maar evenmin behoort zijn woord droog te klinken. Hij heeft zich gelijkelijk voor gezwollenheid en plathheid te hoeden. Nu eens licht en dartel, dan weer krachtig en gespierd dient hij, ten bate van het gehele volk, zijn gedachten te vertolken in een klare, vlietende taal.

Het laat zich niet ontkennen, dat het Nederlandse perswezen na de oorlog niet die hoogte heeft bereikt, waarop het vóór 1940 bogen kon. De verschillende richtingen in ons volk liggen te zeer in een zekere zelfgenoegzaamheid bevangen om beginselvast en tóch onbevooroordeeld de eigen mening te verdedigen en te toetsen door middel van het dagblad. Virtuose journalistiek gelijk voorheen „De Standaard” opleverde, uiterst verzorgde artikelen zoals Plemp van Duiveland die gaf, het vuur van een De Koo, de vaardigheid van een Charles Boissevain, ze zijn tot op heden niet teruggekeerd. Eenzijdigheid, soms ook een zekere ruwheid, weinig afgewerkte artikelen, gemis aan universaliteit, het moet met leedwezen worden opgemerkt.

Te bedenkelijker lijkt dit alles, wanneer men zich voor ogen stelt hetgeen in de aanvang gezegd werd. De toenemende ontkerstening, de kerkelijke gedeeldheid, de staatkundige versplintering, de maatschappelijke achterdocht die over en weer gekoesterd wordt, het zijn even zoveel wonden in ons nationale leven die om genezing roepen, en er zijn te weinig heelmeeesters. Wij bevinden ons als volk op een tweesprong. Wij kunnen ons herstellen. Wij lopen echter groot gevaar verkeerd te kiezen en voor lange jaren alles te bederven. Juist daarom moet het zo betreurenswaard — zo niet erger — worden genoemd, als de pers zou te kort schieten bij de vervulling van haar taak.

Is er geen uitweg? Die bestaat voorzeker! Strenge scholing, straffe zelftucht, verdiepte studie van beginselen kunnen bestaande gebreken ondervangen. De pers is een te machtig wapen in de huidige geestelijke strijd dan dat er een onderdeel mag worden

Van een **Onderwijzer** die **niets heeft geleerd**

J. C. HASPELS

Bij de Tweede Kamer is ingediend een ontwerp van wet tot wijziging van de Hoger-onderwijswet ten einde te komen tot het verstrekken van een tegemoetkoming uit 's Rijks kas in de kosten van bijzondere universiteiten en hogescholen, een ontwerp dus, dat van belang is voor onze Vrije Universiteit, voor de R.K. Universiteit te Nijmegen en voor de R.K. Hogeschool voor sociale en economische wetenschappen te Tilburg.

De bedoeling is niet, om naast financiële gelijkstelling op het terrein van het lager onderwijs, ook voor het bijzonder hoger onderwijs een vergoeding te geven van de kosten „per leerling” op basis van de kosten der openbare inrichtingen van hoger onderwijs, doch slechts om een **redelijke tegemoetkoming** uit 's Rijks kas uit te keren aan rechtspersonen, die tenminste gedurende tien jaren een bijzondere universiteit of economische hogeschool hebben gehad.

In het blad, dat verschenen is ter inleiding van de actie „Vrije Universiteitsweek van 19—25 October 1947” vinden we, dat het tekort op de begroting 1947 der V.U. f 150.000.— bedraagt, terwijl over voorgaande jaren nog f 48.000.— is te dekken, zodat rond f 200.000.— moet worden bijeengebracht. Indien dit geschiedt, dan is dus de exploitatie sluitend tot 1 Januari 1948. Daarna zullen de inkomsten moeten worden opgevoerd, opdat niet opnieuw een tekort ontstaat.

Bij het Hoger Onderwijs bestaat thans dus in grote trekken nog de toestand, die vóór 1920 bij het lager onderwijs ook bestond, n.l. dat we eerst de kosten van ons eigen onderwijs betalen en vervolgens via ons belastingbiljet nog eens met onze landgenoten tezamen de kosten van het openbaar onderwijs hebben te dragen.

Het wetsontwerp zal bij aanvaarding daarvan dus

---

verwaarloosd. Het beste is hier nog niet goed genoeg. In de worsteling om de ziel van het volk, in de strijd voor christendom en recht, moet inzonderheid de christelijke pers niet achterblijven. Zij kan putten uit bronnen, die voor de tegenstanders gesloten blijven. Zij is bij machte waarheid en dwaling te onderkennen op een wijze, welke voor anderen niet open staat. Maar zij behoort dan ook de thans voor het grijpen liggende kansen uit te buiten, zij behoort meer nog dan voorheen de volksvoorlichting in een waarlijk christelijke geest te leiden, ten bate van het gehele land. Op onze christelijke anti-revolutionaire pers rust met name de verheven roeping, om ten aanzien van geloof en politiek, van maatschappelijk en cultureel leven, de geboden Gods, de ordinantiën van Zijn wil, in voor ieder begrijpelijke trant te leggen aan het hart der natie.

in dezen toestand enige verandering brengen, door toekenning van een tegemoetkoming in de kosten van huisvesting en die van exploitatie. Wij zeggen opzettelijk „enige verandering brengen”, en spreken dus niet van gelijkstelling. We laten thans volkomen in het midden of gelijkstelling al of niet wenselijk zou zijn.

De lezer zal misschien verwachten, dat de gemiddelde Nederlander van de redelijkheid en billijkheid van deze „redelijke tegemoetkoming” overtuigd is en dat in uitzonderingsgevallen misschien een tegenstander zal zijn op te merken in den kring van voorstanders van openbaar onderwijs. En de lezer denkt, dat zulk een tegenstander dan waarschijnlijk zal zijn een slecht ontwikkeld man, die ongevoelig is voor de gedachte van de „vernieuwing” en nog vast zit aan de oude en verouderde politieke onderscheiding van den vooroorlogsen tijd. Dus een op politiek gebied achtergebleven figuur, die niets begrijpt van wat gerechtigheid en naastenliefde betekenen voor de praktijk van het leven; die nog vast houdt aan de tegenstelling rechts-links; die geen oog heeft voor die andere tegenstelling die de „vernieuwers” hebben bedacht: conservatieven en progressieven. Neen lezer, als ge zo gedacht hebt, dan hebt ge U vergist. Gij hebt de mannen van de oude linkerzijde, die de antithese van geslacht op geslacht hebben dood verklaard, overschat, want zij leverden, misschien onbedoeld, het bewijs, dat de antithese in 1947 nog springlevend is.

Ik zal U doen zien wat thans nog leeft in den kring van de Nederlandse (openbare) onderwijzers. In het orgaan van de Ned. Onderwijzersvereniging, aangesloten bij de Algemene Nederlandse Onderwijzersfederatie, „Het Schoolblad” van 4 October 1947, 2e jaargang no. 21, komt een artikel voor, getiteld: „Het eerst nodige?” Daarin wordt gereleveerd dat Dr A. Kuyper in 1880 zijn Vrije Universiteit stichtte, onder de leuze „sovereiniteit in eigen kring.”

Na gewezen te hebben op den tegenstand, welke Dr Kuyper ondervond bij de verlening van het promotierecht aan de V.U., wordt geconstateerd, dat er blijkbaar voor het bijzonder Hoger Onderwijs niet veel animo bestaat, want thans zijn er naast de V.U. nog maar 2 bijzondere inrichtingen van Hoger Onderwijs. Deze inleidende beschouwing wordt besloten met de volgende fraaie zin, bij de formulering waarvan de schrijver blijkbaar elke onduidelijkheid omtrent zijn mentaliteit heeft willen wegnemen en die luidt als volgt:

„Voor uit eigen middelen betaalde hogescholen bestaat blijkbaar niet zoveel animo, als het verlangen naar sovereigniteit in eigen kring zou doen verwachten.”

Minister Gielen verdedigt zijn wetsvoorstel o.m. met deze woorden:

„De overweging, dat het voor de gehele Nederlandse samenleving belangrijk is, dat ook de wetenschappen, beoefend op een bepaalde geestelijke grondslag, tot volle ontplooiing kunnen komen, leidt tot de gedachte van een passende tegemoetkoming.”

De schrijver van „Het Schoolblad” vertrouwt zijn lezers toe, dat hij bij het lezen van deze volzin „toch wel even heeft staan kijken.” En hij vervolgt met een redenering, die we herkennen als stokoud: „Wat heeft de veeartsenij, de wiskunde en het dokterschap met bepaalde geestelijke grondslagen te maken?”

Na van deze ontstellende naïviteit te hebben blijk gegeven, volgt dan een hartekreet:

„Wij stellen aan het grote publiek en de Volksvertegenwoordiging de nuchtere vraag, of de financiële gevolgen van deze subsidiëringsplannen verantwoord zijn in dezen tijd, nu voorziening in de bange nooddrift op minder hooggelegen onderwijssterreinen zo dringend noodzakelijk is.”

Wat is zelfkennis toch moeilijk te verwerven.

Deze schrijver is natuurlijk zelf van mening, dat deze vraag een zeer nuchtere is, anders zou het uitdrukkelijk constateren van dat vermeende feit achterwege zijn gebleven.

Men mag de Nederlandse onderwijzers die in hun orgaan op deze wijze worden voorgelicht, wel beklagen, dat hun in 1947 in hun blad een menu wordt voorgezet, dat er honderd jaar geleden naar de bij velen geldende opvattingen, smakelijk uitzag, doch dat nu bij het grootste deel van ons volk niet meer wordt gewaardeerd.

En wij zeggen het nu den schrijver na: „we hebben toch wel even staan kijken”, toen we op 4 October 1947 van deze antieke stem uit de oude school kennis namen.

Zullen de Kamers dit wetsontwerp aannemen met de zozeer gesmade stemmenverhouding rechtslinks?

Of zullen de linkse Kamerleden blijk geven van andere opvattingen dan die blijkbaar leven in den kring van de opvoeders van dat deel van Neerlands jeugd, dat de openbare school bezoekt?

De parlementaire behandeling zal binnenkort op deze vragen het antwoord geven.

Een

ZWITSERSE

Stem

In de Evangelische Volkszeitung, het weekblad van de Evangelische Volkspartei in Zwitserland stond een artikel over „Holland en de Indonesiërs”, dat getuigt van een heel was juist inzicht dan waarvan vele buitenlandse en ook binnenlandse perscommentaren blijk geven. We lezen daar:

De deelneming met de „arme Indonesiërs” is algemeen. En de Nederlanders, die na elkaar de bemiddeling van Engeland, India en China tot bijlegging van het conflict met de Indonesische regering afwezen, hebben nu een slechte pers. Men weet niet waar men zich méér over moet verwonderen: over de lichtgelovigheid van vele tijdgenoten in Europa, die zeggen, dat de Nederlanders geheel alléén schuldig zijn aan het uitbreken van een nieuwen kolonialen oorlog of over de onverschilligheid, waarmee men over, bij verdrag geregeld, recht heenredeneert. Ten slotte was er het verdrag van Linggadjati, dat voortdurend door de Indonesiërs geschonden werd. De luitenant-gouverneur-generaal Van Mook constateerde dat de

Nederlandse regering tegenover een absolute weigering tot verdere samenwerking stond.

Hoe radicaler de inheemsen zich gedragen, deels vertrouwend op de achtergebleven Japanse wapens, deels opgehitst en gevangen in gistend en groeiend nationaal gevoel, des te moeilijker wordt de positie van een westers land, dat aan den enen kant van de voorrechten, voortvloeiend uit zijn machtsuitoefening afziet, maar aan den anderen kant zijn onderdanen en maatschappelijke belangen niet zonder meer wil prijs geven. Engeland loste dit probleem niet alleen op door zijn staatsmanskunst, maar ook doordat de beide grootste partijen van de Hindoes en de Mohammedanen een ervaren en verziende groep leiders aan de onderhandelingen liet deelnemen, met op den achtergrond de nu reeds legendarische figuur van Gandhi. De Fransen echter faalden volkomen. En de Nederlanders, die langen tijd een onzekere en aarzelande politiek voerden, laten thans de tanden zien, omdat zij wel moesten inzien dat de Indonesische regering in het geheel niet in staat is zich tegenover de extremistische elementen in het land te doen gelden. Zeker had men zich tot den Veiligheidsraad kunnen wenden, of het gehele conflict kunnen voorleggen aan het Internationale Hof van Justitie te Den Haag. Maar wat van de Veiligheidsraad te verwachten valt laten de onderhandelingen over de bevoegdheden van de Balkancommissie zien. Volgens de mening van de Russen mag deze commissie geen onderzoek instellen op het gebied van een staat als de betrokken staat dat weigert. Dat heet dan vreedzaam bijleggen van geschillen! Een procedure in Den Haag is een zeer tijdrovende geschiedenis — en het gaat er hier om, zo snel mogelijk te redden wat te redden valt. Een succesvolle actie, die zich tot militaire doelen beperkt, en door een **minimum aan bloedvergieten respect inboezemt en dadelijk weer de hand uitstrekt om tot een eerlijk vergelijk te komen was voor het heden en voor de toekomst beter dan het voortdurend toegeven om des lieven vredes wil. Om des lieven vredes wil kwam het tot een verdrag van München! De blanke, die men overal in het defensief dringt, moet van tijd tot tijd beter beseffen hoe „tweesnijdend” het door een Chinese courant aangeboden recept is: n.l. „de stijgende golf van het moderne nationalisme” eenvoudig te erkennen — want het **nationalisme is juist bij de jonge, zich oprichtende volken, een machtsobject van het imperialisme.****

(Onderstreping stond ook in de E.V.Z.)

Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie

DOOR Dr. J. BUTER

Dat wij nog eens een opmerking maken over publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie heeft tot doel om te wijzen op een groot gevaar, dat aan de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie kan zijn verbonden.

Het gevaar, waarop wij willen wijzen is dit, dat het bedrijfsleven — ondernemers en arbeiders tezamen — dreigt zijn vrijheid en zelfstandigheid te zullen verliezen en te worden tot een onderdeel van het Staatsapparaat. Dit als gevolg van een vorm van publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, welke scherp moet worden afgewezen.

In verschillende gevallen is gebleken, dat men, met name van socialistische zijde, voorstander is van publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, omdat men deze ziet als een voorportaal van socialisatie.

De vraag waar het bij de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie in de toekomst om gaat, is deze: zullen de bedrijfsorganisaties Overheidsapparaten worden of organen van het bedrijfsleven.

Het is duidelijk, dat men van socialistische zijde de bedrijfsorganisaties ziet als Overheidsapparaten. Het voorontwerp-Vos gaf daarvan een duidelijk beeld. Dat het bedrijfsleven hiervoor niets gevoelt is uit den stroom van critiek gebleken.

Toch laat men deze gedachte niet los, zoals telkens opnieuw blijkt. In de Mededelingen van de Stichting voor den Landbouw van 19 September j.l. wordt de aandacht gevestigd op de zienswijze die de Minister van Landbouw heeft op een publiekrechtelijke organisatie voor den landbouw. Er wordt geconstateerd, dat de Minister het publiekrechtelijk landbouwbedrijfsorgaan ziet als een **instrument in de handen der Overheid**, terwijl het bedrijfsleven het landbouwschap beschouwt als een **orgaan van het bedrijfsleven**.

De Minister huldigt de opvatting, dat een organisatie, die critiek uitoefent op het beleid van de Regering zelfs niet geschikt is als een orgaan, waar een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie uit kan groeien.

Deze Minister staat hierin niet alleen. Dit is een weergave van de denkbeelden in de Partij van den Arbeid over publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie.

Het tot stand komen van een dergelijke publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie zou betekenen, dat aan het bedrijfsleven de gelegenheid wordt ontnomen critiek uit te oefenen op het Regeringsbeleid. Het bedrijfsleven zou daardoor

als in Rusland degenereren tot een onderdeel van het Staatsapparaat.

Een dusdanige publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie moet door ons vierkant worden afgewezen. Geen publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie met als consequentie het prijsgeven van de zelfstandigheid en de vrijheid van het bedrijfsleven.

Ook wij zijn voorstanders van bedrijfsorganisatie. Maar wij zien bedrijfsorganisaties uitsluitend als organisaties van het bedrijfsleven, die optreden namens het bedrijfsleven en critiek oefenen, voorzover dit nodig is. Het hele optreden van bedrijfsorganisaties moet gericht zijn op de behartiging van de belangen van het bedrijfsleven. Daarom geen publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties, die in wezen duidelijke of verkapte Overheidsapparaten zijn. Zij moeten zo worden samengesteld, dat zij kunnen optreden niet alleen in naam, maar ook in wezen als representant van het bedrijfsleven.

Elke constructie, die de bedrijfsorganisaties maakt tot Overheidsdienaressen, is verwerpelijk. Daarom is naar onze mening ook geen compromis mogelijk tussen de socialistische opvattingen over bedrijfsorganisaties en onze opvatting, zoals door sommigen wordt gesuggereerd. De bedrijfsorganisatie mag niet zijn een hinderpaal voor een vrij en zelfstandig bedrijfsleven, dat wel den steun vraagt van een goede Overheidspolitiek en ook harerzijds de Overheid wil steunen bij het vervullen van haar taak, doch tot geen prijs een aanhangwagen wil worden van den Staat.

Men zij bij de voorbereiding van een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie voor dit dreigend gevaar op zijn hoede.

Humanistische „Waarheid”

A. R. DE KWAADSTENIET.

„Het gaat in de laatste instantie om de heerschappij van normen als barmhartigheid, gerechtigheid, **waarheid** en naastenliefde, zo betoogden de heren van de Nederlandse Volksbeweging destijds. En of men nu Christen dan wel humanist was, op die punten moest men het met elkaar kunnen vinden.

Ja, ja, het werd o zo mooi gezegd.

Maar de practijk?

Het was het weekblad „Je Maintiendrai”, uitgave van een stichting waarvan prof. Ir W. Schermerhorn voorzitter is, dat destijds het vurigst opkwam voor die Volksbeweging.

Maar het is ook hetzelfde orgaan, dat het met die **waarheid** niet zo nauw neemt.

Men zou toch mogen verwachten, dat de man, die de rubriek „inzicht en uitzicht” verzorgt, zelf enig **inzicht** heeft in de vraagstukken waarover hij schrijft.

Wij nemen dan ook aan, dat hij dit inzicht inderdaad heeft.

Maar dan is het toch ongeoorloofd te schrijven, dat een door het Comité Rijkseenheid aan den Veiligheidsraad gezonden telegram inzake de Indische kwestie, de internationale wereld slechts heeft kunnen versterken in haar opinies omtrent de **koloniale gezindheid** der Nederlanders.

Die koloniale gezindheid is bij de leden van genoemd Comité evenmin aanwezig als bij de Anti-Revolutionairen, wien dit ook telkens opnieuw wordt verweten.

Als de schrijver in „Je Maintiendrai” het nodige inzicht heeft, dan schrijft hij bewust onwaarheid.

Heeft hij het inzicht niet, dan mag hij niet schrijven.

Gelukkig is reeds meerdere malen gebleken, dat het aantal Nederlanders, dat zich door „Je Maintiendrai” wenst te laten voorlichten, uiterst gering is.

Niettemin dient telkens opnieuw tegen die voorlichting van de mensen van „herstel en vernieuwing” gewaarschuwd te worden.

De **ONMACHT** van Engeland

H. ALGRA

De knuppels waarmee de Engelsen enige honderden Joden, waaronder vrouwen en kinderen, hebben teruggedreven naar Duitsland en achter het prikkelraad, zijn een symbool, niet van kracht maar van zwakheid.

De kreet, dat Bevin niet beter is dan Hitler, is overdreven en dus onwaar, maar hij heeft toch scherp geklonken door de wereld.

De Engelsen hebben aan de Joden een nationaal tehuis beloofd in Palestina en zij zijn niet in staat geweest, deze belofte in te lossen.

De Labour-regering evenmin als de conservatieven.

De Engelsen wijken voor den druk der Arabieren. Er is land genoeg in Palestina. De Joden hebben bewezen, dat zij goede kolonisten zijn. De Arabieren hebben van het land, dat eenmaal vloeide van melk en honig, een halve woestijn gemaakt, al sedert eeuwen. Toen Frederik II in de 13e eeuw van Sicilië komende, landde in Palestina, viel de tegenstelling hem reeds zo op, dat hij cynisch vroeg, waarom God den Joden dit dorre land als 't land der belofte had geschonken, en hun Sicilië had onthouden.

Maar de Arabieren willen geen Joden in Palestina. En daarom tast Engeland niet door. Want het

Britse imperium staat zwak. Het had zijn macht opgebouwd rondom den Indischen Oceaan; één blik op de kaart maakt dat volkomen duidelijk. En de weg naar dat imperium is het Suezkanaal. Aan twee sterke vlootbases is het imperium ogehangen: Aden en Singapore. Twee machtige forten bestrijken de weg daarheen: Gibraltar en Malta. Maar het Oostelijk bekken van de Middellandse Zee is het zwakke punt. Daar moet het den weg naar het Oosten kunnen beschermen. Het kan niet toelaten dat Griekenland een voorpost van Rusland wordt en Kreta den weg naar het Oosten gaat versperren. En — het is voor de bescherming van Griekenland afhankelijk geworden van Amerika. Amerika betaalt het; Amerika zorgt ook voor het onderhoud der Britse troepen. Amerika, stationneert zijn eskaders in de Middellandse Zee.

Verderop loopt echter de weg naar het Oosten door het gebied van de Arabische liga. De Mohammedanen daar zijn fanatiek. Egypte is zeer anti-Engels geworden en — zeer vijandig tegenover de zending. Er wordt geen enkele zendeling in Egypte meer toegelaten, tenzij er tegelijk een het land verlaat.

De Syrische heren tonen hun brutaliteit zelfs in den Veiligheidsraad; Engeland zwijgt. De Groot-Moefti van Jeruzalem, een der grootste oorlogsofhitsers vóór Hitler en tegen Engeland, kan zijn gang gaan. En Engeland ziet de Arabieren zo naar de ogen, dat het de Joden weer terugranselt in het land, waar de gaskamers de honderdduizenden hebben verzwolgen.

Wat betekent dit?

Dit betekent, dat het Britse imperium bestaat door den steun van Amerika en bij de gratie van de Mohammedanen. Dit betekent, dat de Engelse Labour-regering imperialistische politiek drijft, maar zonder fierheid, zonder rechtvaardigheid. Het ranselt de Joden aan kant, om de Arabieren niet te ontstemmen. Het zwijgt te Lake Success, om de Arabische liga niet tegen zich te krijgen. Het optreden der Engelsen in Batavia, in Lake Success, in Palestina, het staat allemaal met elkaar in het nauwste verband. Het is de politiek van een zwak land, dat een imperium, in een tijd van brutale kracht opgebouwd, tracht te redden door daden, waar het zich zelf voor schaamt. De heer Meyer Ranneft heeft in The Times de Engelsen afgestraft. Zij kunnen er geen enkel argument tegen inbrengen. Overal in de wereld worden protesten gehoord tegen het optreden van de Engelsen in Hamburg. Engeland weet geen enkel woord te zeggen ter morele rechtvaardiging. Als het wel iets zou zeggen, zou het immers niets anders kunnen zijn dan dit ene: wij vechten niet meer, wij knoeien en kuipen. Maar het gaat om het imperium van Palmerston en Disraëli. Deze grote conservatieven waren empirebuilders. Bevin tracht het imperium, dat zij gebouwd hebben, te handhaven. Anders moet de levensstandaard van het Engelse volk nog meer omlaag. Het Labour-imperialisme is het imperialisme van het pure en directe eigenbelang.

Het wordt tijd, dat er weer een Kipling gaat spreken. (Uit Friesch Dagblad).

De jongeren Studieclubs

DE WEG

Aan mijn jonge A.R.-vrienden en vriendinnen,

Als ik nadenk over onze algemene vergadering en den toogdag, die we gehouden hebben, dan dringt zich allereerst aan mij op het feit, dat ik thans als definitieve voorzitter tot u spreek en schrijf. Ik heb sterk gevoeld in de dagen die achter ons liggen, dat het een zware verantwoordelijkheid is die nu, menselijkerwijze gesproken, voor vijf jaar op mij rust. In dezen van alle fundamenteën losgeslagen tijd, is het een mooie maar een moeilijke taak de jeugd den weg te mogen wijzen door het doolhof van vragen.

Dat zal ik alleen kunnen als ik daarbij steun op God, die in Zijn Woord de richtsnoeren voor ons leven heeft vastgelegd en als ik vasthoud aan de Antirevolutionaire beginselen, die we uit dat Woord putten. Zo zal ik het ook alleen willen.

Dit als voorwaarde gesteld, reken ik daarbij op jullie steun. Daarover heb ik geen grote zorg. In de vergadering van 7 Nov. werd b.v. mogelijk hetgeen ik tot voor den aanvang daarvan voor onmogelijk gehouden had, n.l. dat we het concept-reglement, waarop niet minder dan 97 amendementen waren ingediend, in twee uur tot een definitief reglement konden verheffen. Dat wil wat zeggen als we bedenken dat de vier amendementen op art. 2 (den grondslag) een bespreking van een uur vorderden. Het kon dan ook mogelijk worden door aller medewerking, die mij ruimschoots werd verleend.

Dat geeft den burger moed.

Maar nu ligt er een andere taak.

We hebben, kort geleden, het parool voor dit jaar uitgegeven: „Naar de 400 clubs en de 8000 leden!”

Dat moet voordat we in „verkiezingstoogdag” samenkomen in 1948 ook voor elkaar. En dat kan!

Waarom dat kan?

Omdat de toogdag van Zaterdag 8 November mij dat heeft geleerd.

Een ongeveer duizend-koppige schare enthousiaste jonge mensen, die zo geestdriftig getuigde van haar overtuiging, moet dat kunnen.

Dat is de breedte.

Doch we zullen ook in de diepte moeten.

Het ernstige betoog dat Prof. C. Veenhof ons gaf en dat we met zijn medewerking zo mogelijk zullen publiceren, biedt daarvoor ruim gelegenheid. Het principieel betoog van Dr. Bruins Slot, waarin hij de lijn wees, die vanuit de Schrift via den bezettingstijd en den strijd om Indië naar den strijd tegen de wereldmacht van den Anti-Christ loopt, wijst ons de weg. En het warme woord van den heer J. Scheuten, dat de reformatorische gedachte als de kern van de nationale gedachte aanwees, moet ons stimuleren.

Vele dingen moeten fundamenteel aan de orde komen.

Reken erop dat we dit nodig hebben.

Het zal zwaar en moeilijk worden, als de voortekenen niet bedriegen, in de politieke wereld. Ziehier den weg dien ik jullie met Gods hulp zal trachten te wijzen.

E. VAN RULLER.

„Slaet op de trommele”

De Toogdagbezoekers hebben met ons propagandageschriftje „Slaet op de Trommele” reeds kennis gemaakt. Wij hopen dat zij overal in den lande den roem van dit boekje zullen verbreiden.

Het bevat een rede van den heer H. Algra, die ons welwillend ter beschikking is gesteld door den Nederlandsen Bond van Jongelingsverenigingen op Gereformeerden Grondslag.

In deze rede roept de heer Algra onze jongeren op, aan te treden voor het derde Calvinistische offensief.

In een kort woord sluit het bestuur der Nationale Organisatie zich bij dezen oproep aan en wekt de jongeren op zich aan te sluiten bij een Antirevolutionaire Jongeren Studieclub.

Het is een zeer geslaagd propagandawerkje geworden, dat alleen reeds wegens den inhoud van de rede van den heer Algra waard is, in iedere boekerij te worden opgenomen.

De propaganda

De bedoeling is echter niet, dat het gekocht wordt om tot sieraad te dienen in een bibliotheek. Het bestuur der Nationale Organisatie heeft het laten vervaardigen met het oog op de propaganda der studieclubs.

Clubbesturen, neemt nu dit boekje is groten getale af en maakt, door gratis verspreiding van dit boekje onder de geestverwante jongeren van uw stad of dorp, propaganda voor uw club.

Het wordt tegen den kostprijs beschikbaar gesteld. Per stuk kost het 15 cts, bij afname van 10 exemplaren en meer 12½ cts. per stuk.

Bestelt het per giro (Gironummer: 89673) of per postwissel bij het secretariaat, Dr. Kuyperstraat 3 te 's-Gravenhage.

Op een inlegvel kan de secretaris zijn naam en adres invullen. Dit, opdat de a.s. nieuwe leden weten tot wien zij zich ter plaatse kunnen wenden voor aansluiting bij de studieclubs.

Huishoudelijke Vergadering

H. D. W. BOVEN.

Aan den vooravond van den Toogdag vond de huishoudelijke vergadering plaats. Het was precies acht uur, toen de voorzitter in een bovenzaal van de „Dietse Taveerne” te Utrecht den hamer liet vallen: de vergadering was geopend.

Voor de opening hadden zich in dat zaaltje circa 150 personen verzameld, onder wie 98 afgevaardigden der clubs.

Nadat gezamenlijk Psalm 75 : 1 was gezongen, ging de voorzitter voor in gebed.

Enkele mededelingen werden verstrekt over de orde der vergadering. Onmiddellijk daarna werden de amendementen op de Statuten in bespreking gebracht. De voorzitter had voor deze bespreking een vast „plan de campagne” opgemaakt en inderdaad is het hem gelukt, door streng de hand te houden aan dit plan, de bespreking binnen redelijke grenzen van tijd en omvang te houden.

Wij kunnen constateren, dat onze voorzitter op dien gedenkwaardigen Vrijdagavond de juiste verhouding heeft weten te vinden tussen gezag en vrijheid. Daaraan is het wel in hoofdzaak te danken, dat nu de Statuten definitief zijn vastgesteld. Maar ook de afgevaardigden der clubs hebben begrip getoond voor de situatie. Zij hebben een gepast gebruik van hun vrijheid gemaakt, door slechts bij de behandeling van de fundamentele artikelen 2 en 3 breder te discussieren.

Een eigenaardige situatie deed zich voor tijdens de bespreking van art. 25. Vele afgevaardigden wensten overname van het amendement van „Mr. Th. Heemskerk” te Haarlem, dit tegen het advies van het bestuur. Midden in de bespreking, juist op het moment, dat de opinie's op z'n hevigst met elkaar in botsing kwamen, trok „Mr. Th. Heemskerk” het door haar ingediende amendement in. Zelfs onze gewiekste voorzitter had op dat moment niet door, dat deze Haarlemse club, hem op deze wijze wilde steunen in zijn strijd voor „de goede zaak”.

Het was al tien uur geweest, toen de bespreking der amendementen werd beëindigd. De meeste artikelen, waarop de clubs amendementen hadden ingediend, waren toen vastgesteld conform het prae-advies van het bestuur.

Uitzonderingen vormden: artikel 5, waaruit in lid 2 de woorden „in hun reglement” werden geschrapt; artikel 39, waarvan het grootste gedeelte verdween door de schrapping van de bepaling, dat de reglementen in dit artikel bedoeld, aan de goedkeuring van het bestuur der Nationale Organisatie zouden zijn onderworpen en art. 43, dat gewijzigd werd door overname van het amendement van de club „Mr. Dr. E. J. Beumer” te Utrecht.

De stemming voor den voorzitter leverde een grote meerderheid op voor den heer E. van Ruller, die nu D.V. voor een tijd van 5 jaren den voorzittershamer in het bestuur der Nationale Organisatie zal hanteren.

Het bestuursvoorstel, de bijdrage der clubs vast te stellen op f 0.50 per lid, werd door de vergadering aanvaard, nadat de voorzitter de ontwerp-begroting had voorgelezen en een soepele uitvoering had toegezegd.

In de Rondvraag kwam enige malen „Nederlandse Gedachten” ter sprake. Er werd o.m. gevraagd, of dit blad niet op groter schaal naar de soldaten in Indië zou kunnen worden gezonden. De voorzitter zegde toe, hiernaar te zullen informeren. Ook de schetsen werden nog even aan de orde gesteld. Eén afgevaardigde drong er op aan, dat schetsen van alle artikelen van het program zullen worden gepubliceerd. Naar aanleiding van deze vraag, vertelde de voorzitter het een en ander over den stand van de uitvoering van de plannen van het bestuur. Ook deelde hij mede, dat op het secretariaat nog enkele schetsen van de vroegere Arja aanwezig zijn; binnenkort zullen deze schetsen ter beschikking van de clubs worden gesteld. Nadat de voorzitter nog een „kernachtig” slotwoord had gesproken, dankte de heer A. Wildeman, waarna de voorzitter de vergadering sloot.

Het was nog vóór elf uur.

Verslag van den Toogdag

H. D. W. BOVEN.

Zo is dan eindelijk de wettelijke grondslag van onze Organisatie definitief tot stand gekomen. Dat is niet van een leien dakje gegaan. En nu het zover is, willen wij niet nalaten nog 't een en ander uit de wordingsgeschiedenis van onze „grondwet” te releveren. De hoofdmoot van de huishoudelijke vergadering vormde wel de behandeling van de amendementen, welke dezen zomer door de clubs zijn ingediend op het Vierde Ontwerp der Statuten. Dit Vierde Ontwerp was noodzakelijk geworden door aanneming, in de huishoudelijke vergadering van 14 October 1946, van de motie-Sneek, welke voor de toenmalige vergadering schorsing der beraadslaging over en uitstel der behandeling van het Derde Ontwerp der Statuten vroeg. Dat Derde Ontwerp zou als gevolg van die aanneming slechts voor een jaar gelden.

Vandaar de noodzaak om ook in de huishoudelijke

vergadering van dit jaar zo'n zwaar te verteren brok ter tafel te brengen als een nieuw ontwerp der Statuten.

Dit ontwerp was grondig voorbereid. Reeds in het voorjaar kon het aan de clubs worden toegezonden. Om in de komende discussies een vaste lijn te kunnen brengen werd den clubs bij de toezending verzocht eventuele amendementen vóór 15 Juni in te dienen en werd verder medegedeeld, dat op de huishoudelijke vergadering zelf geen nieuwe amendementen zouden kunnen worden ingediend.

Vele clubs hebben dezen zomer van hun recht van amendement gebruik gemaakt. Het was een heel werk al de ingediende amendementen te rangschikken en ze te bestuderen. Een kleine commissie uit het bestuur der Nationale Organisatie heeft zich tot dien arbeid gezet en naar aanleiding van de amendementen een prae-advies opgesteld, dat in de vergadering van het bestuur der Nationale Organisatie van 13 September j.l. is besproken en definitief vastgesteld.

De amendementen voorzien van het advies van het bestuur zijn vervolgens aan de clubs toegezonden, opdat deze zich nog eens zouden kunnen beraden vóór de bespreking in de huishoudelijke vergadering. Ongetwijfeld zullen de clubs bij dit beraad bemerkte hebben — het zij hier terloops opgemerkt — dat verschillende amendementen waardevolle elementen bevatten, die dan ook dankbaar door het bestuur zijn overgenomen.

De grondige voorbereiding, hierboven slechts kort geschetst, heeft op de huishoudelijke vergadering haar vruchten afgeworpen. Wij mogen dat met dankbaarheid constateren. Voor een uitvoeriger bespreking van deze vergadering verwijzen wij U naar het desbetreffende verslag elders in „Nederlandsche Gedachten” opgenomen.

Thans nog enkele mededelingen over den Toogdag. Het was reeds 11 uur toen de heer E. van Ruller den Toogdag opende, den Toogdag 1947, die onder zijn leiding zo uitnemend is geslaagd. In zijn openingswoord belichtte de voorzitter de spanning tussen de massa en de kern, die haar moet leiden. De Revolutie kent de oplossing van deze spanning niet. Slechts in het Evangelie is die te vinden. Krachtig pleitte de heer Van Ruller voor kernvorming op onze studieclubs. Onze Antirevolutionaire jongelui van thans moeten worden de pit en het merg van de Antirevolutionaire Partij van straks.

Nadat de tweede voorzitter van de Nationale Organisatie, de heer L. W. H. de Geus, den voorzitter met enkele woorden had toegesproken naar aanleiding van diens verkiezing tot voorzitter der Nationale Organisatie, werden de gasten verwelkomd.

Van hen willen wij noemen: Mej. J. H. Kuyper, de dochter van wijlen Dr Abraham Kuyper, Ds H. A. de Geus en Dr J. W. Kolkert. Een speciaal woord wijdde de voorzitter aan de heren Van Dam en Klapwijk, als afgevaardigden van de Studenten der Vrije Universiteit.

Tevens maakte de voorzitter van deze gelegenheid gebruik den Adjunct-Secretaris van het Centraal-Comité van Antirevolutionaire Kiesverenigingen, den dank over te brengen van de gehele jongerengemeenschap voor zijn belangrijk, fundamenteel leggend werk voor de Nationale Organisatie verricht. Zoals bekend heeft de heer R. Gosker het secretariaat van

onze Organisatie waargenomen tot 13 September j.l., op welken datum door het bestuur der Organisatie tot zijn secretaris werd benoemd de heer H. D. W. Boven.

Vervolgens kwam het hoogtepunt van de morgenvergadering: de rede van Prof. C. Veenhof. In een boeiend betoog behandelde deze referent de fundamentele voorwaarden voor een waarachtig Christelijke politiek.

De middagvergadering zou worden opgeluisterd door zang van het Amsterdams Vocaal Kwartet onder leiding van Meindert Boekel. De heer Boekel echter was door een plotselinge ongesteldheid verhinderd. De heer M. Voorberg moest zijn taak geheel onvoorbereid overnemen, waardoor een kleine wijziging in het programma noodzakelijk was.

Na de opening door den voorzitter kreeg derhalve onmiddellijk de heer Bruins Slot het woord, die de positie van onze jeugd belichtte met het aangezicht naar Indië gekeerd.

In Indië is de laatste twee jaren veel verknoeid, meer dan in de jaren der Japanse bezetting. Nederland verzaakt tot op heden zijn roeping. Wat het er nog doet aan goeds, dat doet de Nederlandse jeugd! Tegenover die Christenen, die critiek oefenen op het Antirevolutionaire standpunt: „Gezag is gezag en rebel is ebel”, merkte spreker op: „Wie het aan Gods normen gebonden, overheidsgezag loslaat, komt terecht bij het gezag van antichristelijke machten. Dit betekent altijd de ondergang van de rechten, de vrijheden en de welvaart van allen. Daarin verstikt tenslotte óók de kerk. Ons verweer en ons behoud liggen alleen in het strak houden en beleven van de ordinantiën Gods voor het ganse leven.”

Inmiddels was ook de heer Buddingh, voorzitter van de Landelijke Federatie van Christelijk-Historische Jongerengroepen, binnengekomen. Voor hem wilde de voorzitter een uitzondering maken op den regel, dat de afgevaardigden de vergadering niet zouden toespreken. In een korte maar hartelijke speech wees de heer Buddingh op den band tussen Christelijk-Historischen en Antirevolutionairen. Daar is meer dan enkel maar het tezamen in oppositie zijn.

Het optreden van den heer Voorberg met zijn vier vocalisten was zonder meer een succes. Met welk een aandacht werd b.v. geluisterd naar de negrospirituals, die in het tweede optreden ten gehore werden gebracht. Wij vermoeden, dat de mededeling van den heer Voorberg, dat deze spirituals te vergelijkbaar zijn met onze geestelijke liederen, voor velen wel een verrassing zal zijn geweest.

Ook de massazang sloeg in. Altijd weer toch vormen die oogenblikken van gemeenschappelijk zingen van onze oud-vaderlandse liederen, ontroerende momenten, al willen wij koele, nuchtere Nederlanders onszelf dat maar nauwelijks bekennen.

Toen sprak de voorzitter de woorden „die jullie allen zullen elektriseren”: „Ik geef het woord aan den heer J. Schouten”.

Met klem riep deze de jeugd op toch op „Christelijke” wijze aan den politieken strijd mee te doen. „Wilt Christelijk leven!” Het gaat om de toekomst van ons vaderland. Het typisch geestelijk karakter van ons volksleven wordt steeds meer op den achtergrond gedrongen. De band tussen geloof en vaderland moet weer worden versterkt.

„Ten diepste gaat het ook in de politiek hierom,

Indrukken van den A.R.J.O.S TOOGDAG

S. Willemse

Gelukkige en smartelijke momenten

Nauwkeurig gezegd, precies één bladzijde van dit kostbare geschrift is ons toegemeten voor een verslag in vogelvlucht van den groten Toogdag van de A.R.J.O.S., die 8 November in den Stadsschouwburg te Utrecht gehouden werd.

Wij gaan dus te werk volgens de in den strijd beproefde methode van den voorzitter, den heer E. van Ruller, die op de huishoudelijke vergadering, welke aan den vooravond van den Toogdag werd gehouden, in record-tijd een kleine 100 amendementen doorworstelde, waarna de Statuten konden worden goedgekeurd.

Het is een bekend feit, dat de Antirevolutionairen nu eenmaal niet gaarne over ijs van één nacht gaan. En deswege had onze jonge organisatie een jaar lang gestukkeld met voorlopige Statuten en een voorlopigen voorzitter.

In de huishoudelijke vergadering werd de heer Van Ruller voor 5 jaren tot voorzitter gekozen. Moge hem van God wijsheid en kracht geschonken worden

---

dat wij, zo lang God ons het leven op aarde laat, in dankbaarheid ons leven offeren op het altaar van Zijn Dienst".

Na deze rede werden de meer dan duizend jonge mensen, die zich in den Stadsschouwburg te Utrecht hadden verzameld, nogmaals vergast op zang van het Amsterdams Vocaal Kwartet. Wij hebben van dit tweede optreden reeds melding gemaakt.

Daarmede was het einde van dezen mooien Toogdag gekomen. Moge deze dag zijn vruchten afwerpen voor het clubwerk van dezen winter.

om het enthousiasme en het élan der jongeren in goede banen te leiden!

Wat U van de nieuwe grondwet der A.R.J.O.S. in ieder geval behoort te weten, dat zijn de grondslag en het doel der Nationale Organisatie van Antirevolutionaire Jongeren Studieclubs. Daarop kwam ook bij de discussies den nadruk te liggen. Gekozen werd de volgende formulering voor den grondslag: „De Nationale Organisatie rust op de gemeenschappelijke erkenning van de staatkundige beginselen, die zijn neergelegd in het Program van Beginselen der georganiseerde Antirevolutionaire Partij”.

Zeer juist, bleek de vergadering van oordeel te zijn, dat het hier ging om de staatkundige toepassing van dat Woord Gods, waarbij dus een verwijzing naar een kerkelijk belijdenisgeschrift als bijvoorbeeld de Drie Formulieren van Enigheid, zoals sommigen wilden, niet op zijn plaats zou zijn. Duidelijk baseert de A.R. Partij zich in haar Program van Beginselen op het Woord Gods, vandaar dat men dit program als grondslag verkoos. Bovendien dient hierbij verwezen te worden naar het feit, dat de A.R.J.O.S. door de aanvaarding der nieuwe Statuten, een deel geworden is van de Partij zelf, zij het een zelfstandig onderdeel.

Tenslotte het doel. Dit werd omschreven als het bevorderen van de kennis van en de liefde voor de Antirevolutionaire beginselen onder de jongeren van Antirevolutionairen huize.

In het teken van bovenstaande doelstellingen moeten wij tevens den daarop gevolgden, door meer dan duizend jongeren bezochten, enthousiasten Toogdag zien, die met vaste hand en op vlotte wijze door den voorzitter werd geleid.

Gelukkig hij, die gelukkig is in zijn kinderen. En

gelukkig de kinderen, die gelukkig zijn in hun vader, dachten wij met Spurgeon, toen wij den heer Schouten daar, plotseling heel alleen, aan den bestuurstafel zagen zitten, geconfronteerd met zijn recruten. We zagen, hoe beiden elkaar gevonden hadden. Van zijn zijde in den gullen lach, waarin inderdaad blonk dat geluk en verder in dat karakteristiek geworden gebaar, waarmee hij — zonder succes — trachtte den storm van sympathiebetuigingen te bezweren. Ook dat gebaar had iets vaderlijks.

En dan van de zijde der jongeren zelf. Och, zij mogen dan van nature kritisch zijn ingesteld — en over dat critische had hij met hen nog een flink appeltje te schillen — vast staat, dat deze man, zoals de voorzitter namens allen ook zei, op hen kan rekenen. In onze liefde tot het A.R. beginsel en de A.R. Partij, staan wij rotsvast achter hem. Dat elk dit hore! Vive deze taaië geus, die in 's lands hoogste vergaderzalen niet schroomt regering en volk bij herhaling — ook als het getij tegen is — Gods Wet voor te houden.

Maar zet gij zijn woorden, als navolgers, dan ook om in daden, als hij zegt, dat wij juist nu, nu het typisch geestelijk karakter van ons volk al meer op den achtergrond dreigt te geraken, de gevaren — juist door studie — goed zullen moeten onderkennen. Want gij, gij zijt de hoop voor het Vaderland en de hoop van de Partij!

Gij..... Maar ook anderen uit onzen kring. Want nog vele malen maal duizend is het getal van hen, die zich op dit appèl nog steeds niet kwamen aanmelden. Ook een kern moet zich uitbreiden. Dan bewijzen wij het openingswoord van onzen voorzitter pas de nodige eer. En voor elk lid en voor elk bestuur ligt ook hier een taak, die snel en energiek dient te worden aangevat.

Wie tegenwoordig Schouten zegt, zegt Bruins Slot. Die twee kunnen, willen en mogen wij niet scheiden. Samen zijn ze naar Indië geweest. Samen hebben ze zich daar op de hoogte van de situatie gesteld. Samen hebben ze gesproken en meegeleefd met onze jeugd in Indië. Samen ook wilden ze daarvan spreken tot onze jeugd in Nederland. Dat mede gaf een ernstig karakter aan ons samenzijn.

Er was niet enkel vrolijkheid op dezen Toogdag. Lang hebben wij ons afgevraagd wat het kon zijn, dat ons bij al ons enthousiasme toch drukte. Tot wij het zeker wisten, dat dit het onbeschrijfelijke was, de smart over den nood van ons Koninkrijk, het medeleven met onze makkers aan de fronten en het in gebreke blijven van ons volk in zijn plicht jegens God en de verdrukte Indische volken. Hoe kan het ook anders. Zo iets blijft niet aan den buitankant zitten! Maar beïnvloedt onze jeugd, wellicht ten goede. Omdat zij het nooit zo duidelijk als nu heeft gezien: dat het gezagsstandpunt ook het geloofsstandpunt is. Want alleen zo zullen ook haar voeten staande blijven binnen de poorten van Jeruzalem.

In dit opzicht heeft ook de knappe rede van Prof. Veenhof zijn toehoorders tot nadenken geroept.

Zij moet ons in de huidige situatie wel allen diep hebben bewogen, zoals wij ook afleiden uit de gesprekken tijdens de lunch en aflazen van de luisterende gezichten. Ja, meer dan dat, wij zagen, hoe dit woord door velen werd beleefd. Want het Woord van God eist: Geeft U radicaal aan Mij gewonnen, met heel Uw ziel.

Radicaal, voor de volle 100 procent. Dat is de voorwaarde, die gesteld wordt voor het bedrijven van christelijke, van Antirevolutionaire politiek!

De verhouding **ARJOS - Partij**

DOOR E. VAN RULLER

In het betoog van den heer S. Willemse, dat we in ons vorig nummer zulk een ruime plaats gaven, meen ik een verkeerd uitgangspunt te ontdekken, waardoor naar mijn mening de verhouding A.R.J.O.S.—Partij verkeerd wordt geïnterpreteerd.

Hij betoogt dat „partij en jeugdbeweging zelfstandige organisaties zijn en moeten blijven”. Met groten nadruk wil ik hier, vóór alle dingen, vaststellen dat dit sinds 23 Januari 1946 niet meer zo is. Op de toen gehouden deputatenvergadering werd Art. 45 van het partij-statuumt aanvaard, waarbij de jongerenclubs, weliswaar met een zelfstandige taak, in de partij werden geïncorporeerd. Zij zijn levend en werkelijk deel van de partij geworden.

In dat artikel staan vier dingen:

1. Kiesverenigingen zijn verplicht jongerenclubs in het leven te roepen;
2. De clubs kunnen centrale en provinciale

verbanden aangaan en de centrale en provinciale besturen van de partij zijn gehouden deze te steunen;

3. Er kan een landelijke organisatie worden gesticht;
4. Alle organisatorische onderdelen van de partij alsmede het Centraal Comité zullen de clubs financieel steunen, wanneer dit noodzakelijk is.

Direct nadat dit art. 45 door de deputatenvergadering was aanvaard zijn we aan het werk gegaan om overal clubs op te richten, waarbij dus het betrokken artikel uitgangspunt was. Op 14 Oct. 1946 kwamen we tot stichting van het landelijk verband en de A.R.J.O.S. was een zelfstandig onderdeel, doch een onderdeel.

Wij moeten dit nu niet gaan bejammeren. Vanaf den dag dat in 1929 de oude A.R.J.A. werd opgericht, werd door deze organisatie toegang

Ons Onderling Gesprek

N. VAN DER BRUGGE

Naar aanleiding van mijn antwoord aan H. L. B. te L., ontving ik van den heer C. D. van Oosten te Voorschoten de volgende nadere toelichting. H. L. B. stelde de navolgende vragen:

1. Is het wel juist, dat we ons telkenmale op de Grondwet beroepen, terwijl juist onzerzijds zo vaak

tot de partij erlangd. Alhoewel zij daarvoor een taaie strijd heeft gevoerd, heeft zij dit nooit kunnen bereiken. De verhouding tot de partij bleef stroef en er bleek een oorlog voor nodig om deze verhouding definitief geregeld te krijgen. Na het uitbreken van den oorlog in 1940, gevoelde men dat het gekibbel uit moest zijn en op 1 October van dat jaar werd in een vergadering te Utrecht de A.R.J.A. officieel in partijverband opgenomen, toen als één organisatie met het Verband van A.R.-prop. clubs verenigd. De bezettingsomstandigheden maakten het onmogelijk deze nieuwe organisatie in het partijstatuut te regelen. Ware dit nog mogelijk geweest, het zou geschied zijn.

Toen na de bezetting de partij weer tot nieuw leven kwam is men niet weer gestart, alvorens vast stond hoe nu officieel de partij haar jeugdwerk en haar propaganda wilde regelen. Toen dit was geschied startte de A.R.J.O.S. als de jeugdorganisatie, die uitsluitend de opleiding van de jeugd naar het kader verzorgt.

Wij achten deze nieuwe verhouding geen jammerklacht waard. Integendeel, we mogen er over juichen.

Was nu de verhouding A.R.J.O.S.—Partij als die van de A.R.J.A.—Partij van 1939—1940, dan zou de formulering van den heer Willemse bij mij minder bezwaar ontmoeten dan nu. Partij en A.R.J.O.S. zijn één organisatie, beide delen van één geheel, natuurlijk „elk met een welomschreven eigen taak”.

Het is noodzakelijk, dat wij deze dingen goed zien. Wij moeten begrijpen dat, indien wij ons zouden losmaken van de partij, zoals b.v. bij de vaststelling van ons reglement door de club van Schoonhoven werd voorgesteld, een andere organisatie zou ontstaan en dat de K.V.'s dan, krachtens voorschrift van art. 45 van het partijstatuut, verplicht zouden zijn andere clubs te stichten. Dat dan een zeer onverkwikkelijke strijd zou ontbranden en de kracht van de A.R.-jeugd gebroken zou zijn, behoeft nauwelijks nader betoog.

Bovendien, welke voordelen biedt de nieuwe verhouding niet? Nog duidelijk herinner ik mij hoe het A.R.J.A.-hoofdbestuur eens wilde komen tot een door de partij uitgegeven advies: „bij elke kiesvereniging een A.R.J.A.-club”. Dit bleek onder de oude verhoudingen niet mogelijk. Nu behoeven we om zulk een advies niet meer te vragen, het is er, meer, het staat, zolang art. 45 wordt gehandhaafd, vast. We heffen het parool zelf op. Hierbij spreek ik dan nog niet eens over den financiëlen steun, die de Kiesvereniging, de Staten- en Kamerkieskringen

en het Centraal Comité verplicht zijn te geven, wanneer zulks nodig is.

Deze verhouding heeft ongetwijfeld consequenties. Dit betekent dat het onmogelijk is de A.R.J.O.S. via eigen organisatie in de gelegenheid te stellen „zich van tijd tot tijd tegenover de partij over bepaalde vraagstukken van den dag uit te spreken”. Zou men dit toelaten, dan zou er spoedig sprake zijn van een partij (tje) in de partij. Zeer spoedig zou kunnen blijken, dat de meningen botsten en een hopeloze ruïne zou het gevolg zijn.

De taak van de A.R.J.O.S. is in Art. 45 duidelijk omschreven. De clubs zullen „de liefde voor de Antirevolutionaire partij en de kennis van haar beginselen en doel bevorderen”. Nu kunnen we wel eens interessant discussiëren of liefde voor kennis gaat of niet, de bedoeling is in elk geval duidelijk: onze taak is studie en anders niet.

Naar analogie van Art. 45 hebben wij dit in ons reglement op 7 November j.l. trouwens ook met algemene stemmen vastgelegd.

In de openingsrede op den Toogdag heb ik getracht dit principieel te funderen. Deze formulering moet m.i. als juist worden aanvaard. De partij wendt zich tot het volk, zoals dat o.a. in het program van actie voor de stembus van 1946 is geschied. Zij is de volkskern en de jeugd heeft tot taak zich voor deze kern te vormen. De studietaak van de jeugd is niet meer en niet minder dan plicht. Het meest wenselijk is dat dit geschiedt binnen partijverband. Men zegge nu niet dat deze verhouding als een loden last op de Antirevolutionaire jeugd drukt. De last is licht en een juk is het allerminst. De gedachten van den heer Willemse kunnen binnen de taak die op ons rust vrijwel volledig worden uitgewerkt. Dat is het mooie van de A.R.J.O.S. Mifs men bepaalde dingen in het oog houdt. Daarover schrijven we een volgende keer nog iets.

bezwaren tegen de Grondwet naar voren zijn gebracht?

2. Is het zo, dat onze vaderen de Franse revolutie in wezen fout vonden, doch wat eruit voortkwam met beide handen aangrepen?

Uit de wijze van formulering valt op te maken, dat de tweede vraag bedoelt de eerste een basis te geven. Een vragenderwijs geuite beschuldiging aan het adres van „de vaderen” van na de Revolutie, m.a.w. tegen Groen van Prinsterer, zijn medestanders en leerlingen.

Voor een volledige beantwoording van den vrager dient daarom, wanneer ik het juist zie, eerst aan de tweede vraag aandacht te worden geschonken.

Voor de geschiedenis van het begrip „grondwet” is zeer leerrijk de in druk uitgegeven rede van Jhr. Mr B. C. de Savornin Lohman, uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Utrecht over het begrip „Grondwet”, Utr. 1912. Dengenen, die zich voor het onderwerp interesseren zij deze rede ter bestudering aanbevelen. Voor ons doel is het genoeg, wanneer wij op enkele punten de aandacht vestigen.

De Savornin Lohman wijst er in het begin van zijn rede op, dat het van oppervlakkigheid zou getuigen, in het narevolutionaire recht vrijwel uitsluitend vrucht der Revolutieleer te zien. Het zou echter evenzeer onhistorisch inzicht verraden, wanneer de overweldigende invloed van het revolutionaire dogma op het staatsrecht van na de Revolutie werd ontkend. Bij het beoordelen van hetgeen de Revolutie heeft gebracht is het zaak, de schijn van het wezen te onderscheiden.

Wanneer wij nu de geschiedenis van het staatsrecht nagaan en met name voor wat betreft het begrip grondwet, dan blijkt, dat dit begrip reeds lang voor de Franse revolutie gekend werd.

Merkwaardig is de ontwikkeling in Engeland geweest. Engeland kent ook heden ten dage geen geschreven Grondwet, zoals de andere West-Europese staten deze bezitten. De verschillende staatsstukken, waarin de rechten van vorst en onderdanen waren neergelegd, werden en worden beschouwd als de constitutie. Aanranding van de in deze staatsstukken gewaarborgde rechten werden als schending van de „grondwet” beschouwd. Strafford en Karel I hebben het aan den lijve ondervonden, vele jaren voordat iemand dacht of denken kon aan de Revolutie van 1789.

In Frankrijk kende men reeds in het midden der 13e eeuw onderscheid tussen „koninklijke wetten” en „wetten van het Koninkrijk”. De eerste konden door den Koning naar eigen goeddunken worden veranderd, de tweede welke in het bijzonder betroffen de troonsopvolging, de verhouding der standen, het budgetrecht en de vervreemding van Rijksgebied, konden niet dan met toestemming van de drie standen worden gewijzigd.

Zowel in Frankrijk als in Engeland leidde het niet naleven van de grondwet door de Vorsten mede tot revolutie.

Ook in de Republiek der Nederlanden leefde de constitutionele gedachte. De Savornin Lohman brengt deze aldus onder woorden: aan een met medewerking

des volks tot stand gekomen grondwet behoort de overheid gebonden te zijn.

Wat bracht nu de Franse Revolutie?

Afgezien van de typisch revolutionaire theorieën, welke zij in de grondwetten inbracht, bracht zij — zonder het te bedoelen, tegelijkertijd herstel van het oude constitutionele beginsel, **dat van de Overheid erkenning eiste als grenzen voor haar gezag van de fundamentele wetten des lands, die met medewerking van het volk of van zijn vertegenwoordigers waren tot stand gebracht, en waarbij de positieve historische volksrechten tegen inbreuk werden beschermd en de hoofdbeginselen van den regeringsvorm werden bevestigd.** (De Sav. Lohman, blz. 48). Reeds zal duidelijk zijn, dat de Grondwet als zodanig geen vrucht is van de Revolutie van 1789. Nog afgezien van de vraag of zij, ware zij dat wel, tot de „verboden vruchten” zou behoren. Groen heeft ons geleerd te onderscheiden tussen schijn en wezen. Groen was niet contra-revolutionair maar anti-revolutionair. Lees bijv. wat Groen over het behoud van hetgeen door de Revolutie werd gebracht heeft geschreven. (Grondwetherziening en Eensgezindheid blz. 482 en 483; Handboek par. 971).

Ik moge besluiten met een antwoord van Groen op de vraag van H. L. B., welke door hem aldus wordt weergegeven (Grondwetherz. en Eensgez. blz. 4): „Hoe komt het afkeuren, het hekelen ener Grondwet overeen met het naleven daarvan, waartoe ook gij u dezer dagen bereidvaardig hebt verklaard?”

„Mijne zelfverdediging ligt in de woorden waarmee ik, toen mijn oordeel omtrent de wenselijkheid en pligmatigheid der handhaving van de gewijzigde Grondwet verlangd werd, die verklaring afgelegd heb. De Grondwetherziening, schreef ik, heeft veranderingen daargesteld, sommigen waarop ik jaren achtereen heb aangedrongen, anderen die ik niet zou hebben gewenst. Vraagt men of ik de gewijzigde Grondwet in allen deele goedkeur; of ik, in ieder opzigt, de denkwijzen van hen die de veranderingen doorgedreven hebben beëam, voorzeker neen: maar vraagt men of ik mij aan de Grondwet onderwerp, of ik te goeder trouw haar bepalingen ten uitvoer zou kunnen leggen, of ik ze verdedigen wil tegen de pogingen van hen die ons, door hun theorieën, in een toestand zouden brengen gelijksoortig aan dien welken wij, in Frankrijk en Duitsland, sedert eenige maanden, met deernis en met ontzetting aanschouwen, voorzeker ja! Deze verklaring meen ik dan met de beginselen welke ik sedert lang openlijk belijd, overeen komt. Ik wil, noch een Behoud dat tegen elke verbetering gekant is; noch een Vooruitgang op een weg, waar langs men naar een afgrond geleid wordt. Ik ben een voorstander van orde en vrijheid; niet gelijk ze als glinsterende luchtverhevelingen in den revolutionairen dampkring te niet gaan, maar gevestigd op de onveranderlijke begrippen van Godsdienst en van regt, waarin, ook nog ten huidigen dage, menigeen, als Christen en als Nederlander, belang stelt.”

C. D. VAN OOSTEN.

Copie voor deze rubriek aan den heer N. van der Brugge, Hobbemastraat 124, Middelharnis.

Uit de Partij

Vervolg van punt 8

Werken van Prof. Mr D. P. D. Fabius

Armenzorg. Utrecht 1912. (Beoordeeling van) Alting von Geusau, W. H.

Neutraliteit der Overheid in de Nederlandse koloniën jegens Godsdienstzaken. Haarlem, 1917.

Beginzelen en eischen. Leiden 1903 (2 ex.).

Behoort de regel, dat het onderzoek naar het vaderschap is verboden, te worden gehandhaafd? z.p. en j.

Beschouwingen over het huwelijk. Amsterdam, 1884.

Christelijk-Sociaal z.p. 1912. Overdruk uit: De Economist.

De Christelijke Staat. Rotterdam 1915.

De doodstraf. Amsterdam 1906.

De Fransche Revolutie. Amsterdam 1881.

De groote steden en het schoolvraagstuk. Baarn 1919 (2 ex.). Serie: Naar de Bevrediging.

De leer der souvereiniteit. Leiden 1878. Proefschrift Leiden.

De moderne staat. Utrecht 1916 (2 ex.). In: Stemmen des Tijds.

De troonopvolging in Nederland. Amsterdam 1916.

De Vrije Universiteit en hare beteekenis voor ons volk. Leiden 1905.

(Recensie van) De wedergeboorte van Nederland voor Mr B. D. H. Tellegen. z.j. 1885.

Overdruk uit: Rechtsgeleerd Magazijn.

Democratie en diplomatie. 's-Gravenhage 1920.

Effectus civilis voor Vrije Universiteit. Leiden 1904.

Elout van Soeterwoude. 's-Gravenhage. z.j. (2 ex.).

Gewogen. De praktijk onzer grondwet van Mr J. Heemskerk Az. beoordeeld. Amsterdam (2 ex.).

Herziening van het gemeenterecht, ten aanzien van de taak van den Raad en van Burgemeester en Wethouders. 's-Gravenhage 1911.

Het goddelijk karakter van het recht. Amsterdam 1889.

Het reglement van '52 I & II. Amsterdam, 1888.

Het zesde hoofdstuk onzer Grondwet, door Mr A. J. M. H. Borret. S.J.

Overdruk uit „Themis”, 1917.

Huiskamer en keuken. Leiden 1897.

Iets over de definitie van algemeene maatregelen van inwendig bestuur. z.p. 1879.

Karakter van de Staten-Generaal. Kampen 1925.

Prae-advies (inzake) het wetsontwerp tot wijziging van de gezondheidswet. z.p. 1911.

Overdruk uit: Tijdschrift voor Sociale Hygiëne. Recht en gezag. Utrecht 1918. Overdruk uit: Stemmen des Tijds.

Schuld en straf. Leiden 1900.

Sociale vraagstukken. Leiden 1905 (2 ex.).

Staatkundige gedachten. Twee brieven van Dr A

Kuyper besproken. Kampen 1908 (2 ex.).

Staatsrecht en Politiek I, II. Utrecht 1909.

Studiën en schetsen. Utrecht, 1910—1924.

Subsidieering van Instellingen van weldadigheid van overheidswege. z.p. (1919).

Verzekeringdwang. Utrecht 1909 (3 ex.).

Volkenrecht. Amsterdam 1907. (2 ex.).

Voorheen en thans. Amsterdam, 1186.

Voortvaren. Leiden 1898 (2 ex.).

Voorwaardelijke veroordeeling. Utrecht 1914.

Wezen van het Calvinisme. z.p. en j. (2 ex.).

Zonde en recht. Leiden 1895. (3 ex.).

D. P. D. Fabius e.a.: Leerdwang. Rapport aangeboden aan de Ver. voor Chr. Nat. Schoolonderwijs.

D. P. D. Fabius en D. Simons: Doodstraf. Baarn 1907. Serie: Pro en Contra.

Vermoed wordt, dat dit vrijwel de complete werken van Prof. Fabius zijn. Mochten er nog werken van hem zijn, die de bibliotheek der Kuyperstichting niet bezit, dan zal zij gaarne opgave ontvangen van de voorwaarden, waarop men die aan haar zou willen afstaan.

Verder zij opgemerkt, dat de bibliotheek gaarne over een **dubbel** stel zou willen beschikken. Ook aanbiedingen van exemplaren van werken, die blijkens het bovenstaande nog slechts in enkelvoud aanwezig zijn, worden daarom gaarne ingewacht.

Aanbiedingen richte men tot de Kuyperstichting. Men vermeldt er de condities bij, **alsmede** of de aanbieding bestemd is voor de bibliotheek der Kuyperstichting dan wel voor die van het werkverband „Fabius”.

Brochures

verkrijgbaar bij het Bureau Centraal Comité

- No. 1 Politieke rondblik, Prof. A. Anema ..... f 0.45
- No. 3 Bedrijfsorganisatie, M. Ruppert ..... f 0.45
- No. 4 Christelijke Staatkunde, Prof. I. A. Diepenhorst f 0.95
- No. 5 Je Maintiendrai, J. Schouten ..... f 0.25
- No. 6 Het Program van Beginselen ..... f 0.02¹/₂ per stuk
bij 100 exemplaren f 2.—
- No. 7 Model-reglement van een Kiesvereniging ..... f 0.40
- No. 8 Model-reglement van een Centrale
Kiesvereniging f 0.40
- No. 9 Model-reglement van een Dorpskiesvereniging f 0.40
- No. 10 Leidraad voor huisbezoekers, C. van den Heuvel f 0.15
- No. 11 Verslag buitengewone Deputatenverg. 23 Jan. '46 f 0.20
- No. 12 Bij de Stembus van 1946 (bevat: statuten - begin-
selprogram - program van actie en toelichting) f 0.25
- No. 13 Dr H. Colijnnummer ..... f 0.15
- No. 14 Aan onze Geestverwanten, J. Schouten ..... f 0.10
- No. 15 Het Millioenplan II ..... f 0.05
- No. 16 De strijd om Duitsland, Dr T. v. d. Kooy ..... f 0.35
- No. 17 De Verenigde Naties,
Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot f 0.35
- No. 18 Het Kapitalisme, R. Gosker ..... f 0.65
- No. 19 In Kuypers lijn, C. Smeenk ..... f 0.45
- No. 20 Slaet op de Trommele ..... f 0.15
bij 10 exemplaren tegelijk f 0.12¹/₂
- No. 21 Rapport over het vraagstuk der Bedrijfsorganisatie f 0.20
bij 10 exemplaren tegelijk f 0.15

Alle bestellingen gaarne door middel van overschrijving op gironummer 89.673
ten name van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen
te Den Haag, Dr Kuypersstraat 3

Moet per kwitantie worden gedisponeerd, dan wordt f 0.30 extra in rekening gebracht

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

INHOUD

van dit nummer:

A. STAPELKAMP	Het rapport inzake Bedrijfsorganisatie
* * *	De kleine Middenstand in nood
* * *	Minister Schagen van Leeuwen exit
* * *	Rapport bedrijfsorganisatie
R. GOSKER	De Verenigde Naties
— —	Uit de Partij
Mr K. GROEN	School en gezin en kerk en staat
Mr A. B. ROOSJEN	Uit het Parlement
R. GOSKER	In Kuyper's lijn
E. VAN RÜLLER	Ons verzet
A. R. DE KWAADSTENIET	De dood in de pot
J. C. HASPELS	Zedenverwildering
D. W. ORMEL	Stakingsrecht of arbeidsplicht?
Mr K. GROEN	Het Engelse Hogerhuis
	De Jongeren Studieclubs
— —	Uit het leven der Studieclubs
N. VAN DER BRUGGE	Ons onderling gesprek
H. D. W. BOVEN	Mr Willem Bilderdijk
Dr D. LANGEDIJK	Mr Willem Bilderdijk (slot)

DE STAND VAN HET MILLIOEN

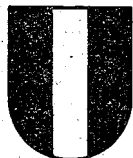
Amsterdam f 60.000.-
 ○○○○○○ ○○○○○○
 ○○

Arnhem f 68.000.-
 ●○○○○○ ○○○○○○
 ○○○○○○

Assen f 41.000.-
 ●●●●●○ ○○○○

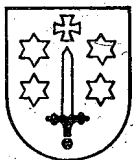
Dordrecht f 115.000.-
 ●●●●●● ●○○○○○
 ○○○○○○ ○○○○○○
 ○○○

's Gravenhage f 61.000.-
 ●●○○○○ ○○○○○○
 ○○○

Groningen f 90.000.-
 ●●○○○○ ○○○○○○
 ○○○○○○ ○○○

Haarlem f 58.000.-
 ○○○○○○ ○○○○○○
 ○○○○

Den Helder f 33.000.-
 ●●●○○○ ○○○○

's Hertogenbosch f 16.000.-
 ○○○○

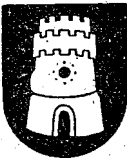
Leeuwarden f 93.000.-
 ●●○○○○ ○○○○○○
 ○○○○○○ ○○○○○○

Leiden f 69.000.-
 ●●●○○○ ○○○○○○
 ○○○○○○

Maastricht f 4000.-
 ○○○○

Middelburg f 30.000.-
 ●○○○○○ ○

Nijmegen f 30.000.-
 ○○○○○○ ○

Rotterdam f 72.000.-
 ●●●●●● ●○○○○○
 ○○○○○○

Tilburg f 10.000.-
 ○○

Utrecht f 77.000.-
 ○○○○○○ ○○○○○○
 ○○○○○○ ○○

Zwolle f 73.000.-
 ●○○○○○ ○○○○○○
 ○○○○○○

○ = f 5000.-

○ = f 1000.-

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ, HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Vaste medewerking van: Prof. Dr J. Severijn, Mr A. B. Roosjen, J. Klatter, Mr J. J. Hangelbroek, Prof. Mr A. M. Donner, Mr W. Rip, Ad. Kuiper, J. Schipper, Dr F. L. van Muiswinkel, Mr K. Groen.

Commissie van Redactie: J. Schouten, Mr J. A. de Wilde, Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot, Dr L. W. G. Scholten, E. van Ruller, R. Gosker (Secretaris).

Verschijnt tweemaal per maand — Redactie-adres: Dr Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage, Telefoon 115935 — Administratie-adres: Drukkerij Libertas, Drift 13, Utrecht, Telefoon 11811, Giro 267122. Prijs per abonnement f 3.— per jaar.

A. STAPELKAMP

Het RAPPORT inzake **BEDRIJFSORGANISATIE**

De commissie inzake sociaal-economische aangelegenheden, ingesteld door het Centraal Comité heeft thans, voorzover het betreft het vraagstuk der Bedrijfsorganisatie, haar arbeid beëindigd. Het rapport hierover uitgebracht, is inmiddels door het Centraal Comité in druk uitgegeven en voor de Kiesverenigingen en verdere belangstellenden verkrijgbaar gesteld. De dagbladpers heeft er reeds aandacht aan geschonken en het verdient ook in „Nederlandse Gedachten” te worden besproken.

Wij willen trachten in een kort artikel van dit belangrijke rapport een samenvatting te geven. Allereerst wordt gehandeld over het uitgangspunt van waaruit de Antirevolutionair het vraagstuk der bedrijfsorganisatie beziet.

Dat is niet functionele decentralisatie van overheids-bemoeiing met het bedrijfsleven. Het voorontwerp-Vos ging van dit standpunt uit en poogde daarin te realiseren de gedachte die met betrekking tot dit vraagstuk in socialistische kringen leeft. In dien gedachtengang zijn de bedrijfsorganen in feite overheidsorganen, ingesteld op de behartiging van het algemeen belang.

Uitgangspunt is evenmin het subsidiariteitsbeginsel zoals dat in Rooms en kring heel sterk leeft. Krachtens dit beginsel moet de hogere gemeenschap zoveel mogelijk aan lagere gemeenschappen de behartiging van hun belangen overlaten.

Het rapport gaat uit van de erkenning van de soevereiniteit in de maatschappelijke kringen; het erkent dat er een essentieel onderscheid is tussen staat en maatschappij. Een onderscheid,

dat betekent evenwel geen volstreekte scheiding. Staat en maatschappij zijn door velerlei banden aan elkander verbonden, en de staat heeft zeker een zeer belangrijke functie met betrekking tot de maatschappij. Deze laatste behoudt evenwel eigen taak en verantwoordelijkheid.

Uit het aldus gestelde uitgangspunt vloeit al direct voort, dat de bedrijfsorganen primair moeten zijn een vrijwillige samenwerking tussen de vrije organisaties van patroons en arbeiders.

Deze organisaties moeten daarin hun natuurlijke taak vervullen: de belangen van de daarin werkzame bedrijfsgenoten behartigen en de belangen van de bedrijfsgemeenschap. Wanneer het laatste niet geschiedt kan het eerste doel nimmer worden bereikt. Dit behartigen van de bedrijfsbelangen mag evenwel nooit tot groepsbelang voeren. De bedrijfsbelangen moeten behartigd worden binnen het raam van het algemeen belang. In dezen gedachtengang is er in de bedrijfsorganen geen plaats voor een taak als bv. in het ontwerp-Vos aan de bedrijfsschappen was toegedacht nl. om het algemeen belang als zodanig te behartigen. Dit laatste is de taak van de Overheid.

Dragers van de bedrijfsorganisatie moeten volgens het rapport zijn de principieel gefundeerde vrije organisaties van werkgevers en arbeiders. Het rapport kiest voor bedrijfsorganen met een publiekrechtelijk karakter. De Overheid moet hen daartoe geven verordende bevoegdheden. De omvang van die bevoegdheden moet worden gebonden aan bepaalde voorwaarden die in nauwe relatie staan met, en steunen op de

ontwikkeling die het georganiseerd overleg heeft bereikt.

Tengevolge van het ontvangen van verordende bevoegdheden wordt evenwel naar de gedachte van het rapport het bedrijfsorgaan geen overheidsorgaan. Het blijft bedrijfsorgaan. Daar hangt weer een andere gedachte mede samen: De bedrijfsorganen moeten groeien, zij moeten wezenlijk verankerd liggen in het georganiseerde bedrijfsleven. Dat is de doorlopende gedachte van het rapport. De Overheid kan dien groei bevorderen door den weg te effenen voor den opbouw er van, zij kan stimuleren en steunen, maar verder moet zij toch niet gaan. Anders wordt het maakwerk, dan krijgen we van bovenaf opgelegde instituten waar innerlijk geen leven in zit.

Daarom verzet het Rapport er zich tegen, aan de bedrijfsorganen een alomvattende taak te geven en een stramme uniforme organisatie voor hen te maken.

Uit het rapport blijkt voorts dat er tussen de commissie die dit rapport opstelde en de christelijke vakbeweging geen controverse is met betrekking tot de vertegenwoordiging der arbeiders in de bedrijfsraden.

Het rapport stelt dat de arbeiders zowel over economische als sociale vraagstukken moeten medespreken. Indien de bedrijfsraden uit twee kamers bestaan — een sociale en een economische — dan moeten de arbeiders in beide zitting hebben.

In de sociale kamer kiest het rapport voor een paritaire samenstelling, ten aanzien van de economische kamer, meent het dat wel de arbeiders daarin vertegenwoordigd moeten zijn, maar dat gezien de bijzondere positie en verantwoordelijkheid der ondernemers ten aanzien van de vragen die hier aan de orde komen, **pariteit** hier niet als eis kan worden gesteld. De formulering — „niet als eis kan worden gesteld”, laat ruimte voor ontwikkeling. Maar principieel behoren de arbeider ook in economische regelingen te worden gekend. De Overheid heeft naar de gedachte van het rapport, het goedkeuringsrecht der genomen besluiten. Overigens wordt gepleit voor een zo groot mogelijke bewegingsvrijheid der bedrijfsorganen. Zoals we reeds opmerkten gaat het rapport uit van het standpunt dat de vrije organisaties dragers moeten zijn van de bedrijfsorganen. Dragere, niet enkel kiescolleges. Juist die vrije organisaties van werkgevers en arbeiders zullen de bedrijfsorganen tot levende lichamen moeten maken.

Wat de vertegenwoordiging dezer organisaties betreft, wenst het rapport **gelijke** vertegen-

woordiging voor alle tot aanwijzing bevoegde vakorganisaties.

Terecht wordt gezegd dat het hier gaat om samenwerking ten bate van de bedrijfsgemeenschap en niet in de eerste plaats om meerderheidsvorming.

Ten slotte wijzen we er nog op dat het rapport zich uitspreekt voor een centraal orgaan, een soort sociaal-economische raad. De taak van dien raad noemt het rapport consultatief, niet besturend of regelend. Dit orgaan zou door de Regering verplicht gehoord dienen te worden in voor het bedrijfsleven als geheel belangrijke aangelegenheden, en over bepaalde aangelegenheden rakende bijzondere bedrijfstakken. Voorts zou dit orgaan o.m. gehoord moeten worden inzake de preventieve controle en het goedkeuringsrecht der Overheid ten aanzien van verordeningen der bedrijfsorganen. Het Rapport besluit met enige opmerkingen over Ondernemingsraden, wier taak het zeer beperkt wenst, en alleen binnen het kader der bedrijfsorganisatie wil geregeld zien.

Wij geloven niet te veel te zeggen wanneer wij dit rapport een zeer belangrijk rapport noemen, waarvan het gewenst is, dat het in de kiesverenigingen wordt besproken.

* * De kleine Middenstand in nood

Met den dag wordt het duidelijker, dat het ook met de geleide economie geen botertje tot den boom is.

Door middel van de prijsbeheersing en van een prijzdictator, zitten we immers momenteel midden in de geleide economie. Het is niet zo, dat we daarop afstevenden. Neen we hebben er nu zeer concreet mee te maken.

Dat ervaren we iederen dag.

En wie van de verslagen der middenstandsorganisaties nota neemt, gevoelt dat de toestand langzamerhand moeilijk wordt.

Het is niet zo lang geleden, dat de bakkers tot een onbeheerste staking overgingen — een staking die niet goed te praten is, — maar die toch een aanwijzing gaf.

De bedrijven voor het personen- en het wegvervoer hebben reden tot klacht.

De groentehandel sputterde.

Nu kwamen de schoenenwinkeliers bijeen en de heer Strating heeft er in een uitvoeng betoog op gewezen, dat ten gevolge van de prijsverlaging warm vruchtdragend hartebloed uit de middenstandszaken wordt weggetapt.

De landbouwpolitiek van het kabinet onderzond in de Tweede Kamer ernstige bestrijding.

En telkens weer stoot men op dezelfde moeilijkheid.

Bij de berekening der prijzen gaat men uit van een bepaalde bedrijfsgrootte. Men zoekt naar een gemiddeld bedrijf, niet te klein en niet te groot. Dat bedrijf dient als grondslag voor de prijzenberekening. Dat bedrijf mag den ondernemer een redelijke winst opleveren.

Maar daaruit volgt met mathematische zekerheid, dat alle andere bedrijven, die dus onder de maat blijven, tot den ondergang zijn gedoemd.

Zij zullen het uitzingen.

Een middenstander is taai.

Hij geeft het niet spoedig op.

Hij is gehecht aan zijn bedrijf, als een boer aan zijn grond.

En de Russische tragedie is daar om dit te bewijzen.

Maar de mathematische zekerheid, waarmede juist deze kleine middenstander met den ondergang wordt bedreigd geeft aan zijn strijd een wanhopig karakter.

Als de spanning al te groot wordt, is het prijzenbureau onder hogen druk wel eens bereid de teugels te laten vieren.

Maar een werkelijke oplossing kan niet worden verkregen.

Want die gemiddelde bedrijfsgrootte is het fatale sluitstuk.

En als een zwaard van Damocles hangt dit boven het hoofd van den kleinen middenstander.

Daarom is er voor hem geen sociale zekerheid! Nu niet — en bij dit systeem — nooit niet!

* * Minister * Schagen van Leeuwen exit

De heer Schagen van Leeuwen heeft ontslag genomen als minister van Marine.

Reeds lang was daar sprake van.

Naar de oorzaak werd gegist, maar de pers bleek van een en ander goed op de hoogte te zijn geweest, want de mededelingen daaromtrent reeds enige weken tevoren gedaan, werden achteraf volkomen bevestigd.

De oorzaak van dit ontslag ligt niet in moeilijkheden bij het departement, dat hij beheerde.

De oorzaak ligt in de Indische kwestie.

Het gaat in Indië nog steeds niet goed.

Het krachtige, doelbewuste, duidelijke beleid, dat men van dit progressieve kabinet toch had mogen verwachten, blijft ontbreken.

De teleurstelling daarover wordt bij ons volk steeds dieper gevoeld. De ontevredenheid met

dezen gang van zaken wordt in steeds breder kring openbaar.

Het uitstel van de aflossing der troepen in Indië heeft daartoe krachtig medegewerkt. Dat heeft de teleurstelling bij velen verdiept.

En mede daardoor wordt de overtuiging steeds levendiger, dat een werkelijk krachtig — doelbewust — en duidelijker beleid betere resultaten zou hebben gehad.

Nu is ook minister Schagen van Leeuwen daarvan overtuigd geworden en hij heeft de consequentie daarvan aanvaard.

Hij heeft ontslag genomen.

Maar de parlementaire meerderheid van Socialist en Katholiek, welke, en ze weet dat zeer wel, geen steun meer vindt bij de meerderheid aan het volk blijft aan de „impasse politiek” haar steun verlenen.

Tot schade van het gemenebest.

* * Rapport * Bedrijfsorganisatie

Het rapport inzake de bedrijfsorganisatie werd aan alle kiesverenigingen toegezonden. De discussie over dit rapport is in de pers reeds in volten gang. Prof. Romme wijdde er reeds een drietal artikelen aan onder den titel „Een merkwaardig rapport”. Dat dit rapport in de pers wordt besproken is natuurlijk van grote betekenis. Maar van nog meer betekenis is het, dat dit rapport gemeengoed wordt van de partij. Daar is het tenslotte om begonnen.

Wij zijn een democratische partij.

Dat moeten wij ook in dit opzicht waar maken. Straks moet dit rapport worden behandeld.

Dan moet de partij zich daarover uitspreken.

Dat geschiedt natuurlijk in den organisatorischen weg. Daarvoor zal een vergadering van het Centralen Convent nodig zijn. Daar zullen afgevaardigden het woord voeren.

Maar dan moeten de kiesverenigingen er ook voor zorgen, dat die afgevaardigden straks onder woorden brengen, niet alleen wat zij er persoonlijk van denken, maar ook hoe de kiesverenigingen er over oordelen.

En daarom moet ook dit rapport in brede kring worden besproken.

Daarom moeten de besturen der kiesverenigingen er voor zorgen, dat dit onderwerp op de agenda wordt geplaatst.

Maar tevens dienen zij er dan voor te zorgen dat ter vergadering een aantal exemplaren van dit rapport aanwezig is, om hetzij den leden gratis ter hand te stellen — hetzij ze aan hen te verkopen.

U zult zien welke verrassende resultaten dat oplevert.

De Verenigde Naties

R. GOSKER

Het tweede onderwerp, op den kadercursus aan de orde gesteld, was „De Verenigde Naties”. Als inleider trad op Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot. In zijn schriftelijke uiteenzetting werd een overzicht gegeven van de wijze, waarop de Verenigde Naties thans zijn georganiseerd, nadat eerst enkele opmerkingen werden gemaakt over de moeilijkheden van het Volkenrecht in het algemeen, moeilijkheden, waarmede ook de Volkenbond van vóór den oorlog te worstelen heeft gehad.

Erg optimistisch was de inleider overigens niet. „De rechtsorganisatie der Volkeren”, zo heet het in zijn betoog, „is dan ook meer het antwoord der samenwerkende volkeren op een vromen wens, dan het resultaat ener geboorte uit de werkelijkheid.

Een vrome wens. De vroomheid is onverdacht. En de wens is geboren uit een zicht op een werkelijkheid van internationale anarchie en willekeur.

Maar de werkelijkheid zelf is helaas zo anarchiek en willekeurig, dat zij met de rechtsorganisatie, die men op die werkelijkheid moet baseren in volstreekte tegenspraak is”.

Nuchter zijn deze opmerkingen zeer zeker — erg bemoedigend klinken ze echter niet.

De organisatie

Maar de Verenigde Naties zijn er. Grondslag van en wet voor de Verenigde Naties is het verdrag, op 26 Juni 1945 te San Francisco aangaande, dat men aanduidt als het Charter, het Handvest.

Daarna wordt de organisatie kort en bondig behandeld. De samenstelling en de bevoegdheden van de „algemeene vergadering” — worden aangegeven — de taak, de betekenis en de werkwijze van den Veiligheidsraad worden omschreven, terwijl ook de procedure inzake geschillen, het bekende hoofdstuk VI van het Handvest behandeld wordt. Vervolgens wordt aandacht geschonken aan het Internationale Hof van Justitie, — aan den Economischen en Socialen Raad — aan het beheerssysteem over die gebieden, die zich zelf nog niet kunnen besturen en tenslotte aan het secretariaat.

Het is een zeer beknopte uiteenzetting, maar zij is helder en duidelijk en dat is haar verdienste.

Beoordeling

Aan het slot volgt dan de beoordeling, waarbij enkele bezwaren tegen de Verenigde Naties worden ontwikkeld. Het eerste bezwaar vloeit daaruit voort, dat het „aan gerechten twijfel onderhevig is, of de internationale rechtsorde, zoals zij zich feitelijk ontwikkelt, wel de naam rechtsorde verdient en of hier niet moet worden gesproken van internationale willekeur. Het is inderdaad zo, dat terwijl de aansluiting bij den Volkenbond reeds enigermate een inperking van de nationale souvereiniteit betekende, dit bij de toetreding tot de Verenigde Naties in nog sterker mate het geval is, omdat deze ook „de bevordering van socialen vooruitgang, betere levensstandaarden in groter vrijheid” in haar activiteit betreft, en dit betekent mogelijke bemoeienis ook met de interne verhoudingen in een staat. Maar juist daarom wordt bezwaar gemaakt tegen het feit dat de grote mogendheden permanente zetels hebben in den Veiligheidsraad en bovendien het recht van veto bezitten.

„Dit betekent” — zo merkt de heer Bruins Slot op „dat de gedachten belichaamd in een der grondrechten, n.l. de „gelijkheid voor de wet”, in het huidige volkenrecht niet is belichaamd. Het tegenovergestelde, de ongelijkheid voor de wet, is daarin vastgelegd”. En „dit euvel vergiftigt de huidige Volkenorganisatie in haar rechtswortel”. Het betekent, dat in de geldende volkenrechtsorde de macht heerst over het Recht”. „Men heeft politieke verhoudingen formeel tot rechtsverhoudingen gemaakt”. „Aangezien er in politieke verhoudingen zowel gerechte als ongerechte dingen zijn, wordt daarmee het onrecht gelegitimeerd. Niet eens, maar als systeem”.

En het tweede bezwaar is, dat de practijk van den Veiligheidsraad reeds heeft aangetoond, dat de Rechtspleging van dien Raad verpolitiekt is, want in dien Veiligheidsraad wordt niet geoordeeld naar recht, doch naar politiek inzicht in de discussie, in den Veiligheidsraad wekken daarom tegenzin, omdat men daar in rechtstermen politieke tegenstellingen uitvecht. Nederland heeft dit wel tot zijn schade onderhouden.

Toch zou het onjuist zijn, uit de Verenigde Naties te treden.

Vier redenen worden daarvoor genoemd.

„In de eerste plaats kan men alleen werken aan de verbetering der internationale rechtsorganisatie, door daarvan deel uit te blijven maken. Vervolgens verbeteren wij onze positie niet, wijl de jurisdictie van de Verenigde Naties van kracht blijft ook over buitenstaanders. Ten derde zou dat onze internationale goodwill nadelig beïnvloeden. Ten vierde worden de door ons gevoelde bezwaren ook door andere staten in de Verenigde Naties in meerdere of mindere mate gevoeld. De pogingen tot relativering van het vetorecht, de ons gunstige houding van sommige staten bij de behandeling der Indische kwestie bewijzen het”.

En tenslotte. „Het is nodig, critiek op dergelijke handelingen van de Verenigde Naties, ergens te doen horen. Wij dienen daarbij te bedenken, dat het grondeuvel van de Verenigde Naties is, dat zij een rechtsorganisatie schept op een gebied, waarin de politieke stabilisatie ontbreekt. Dat is in den grond der zaak iets onmogelijks. Aan elke rechtsorganisatie moet een politieke stabilisatie, een zekere harmonisatie der politiek-sociologische factoren, voorafgaan. Elke staat b.v. is het product van zulk een historische harmonisatie, die men met het woord „nationale cultuur” zou kunnen aanduiden. Zo is het ook met de Verenigde Naties. Er bestaat geen internationale cultuur, die het substraat van een internationale rechtsorde zou moeten zijn.

Om deze redenen is de internationale politieke stabilisatie, als eerste schrede op den weg naar internationale cultuur meer dan een herziening van het Handvest, belangrijk voor de Verenigde Naties en haar toekomst.

Het behoeft geen betoog — maar dat valt goeddeels buiten de politiek — dat datgene, wat de Verenigde Naties mogelijk zou kunnen maken, is de doorwerking van de Christelijke religie in het ganse mensenleven.

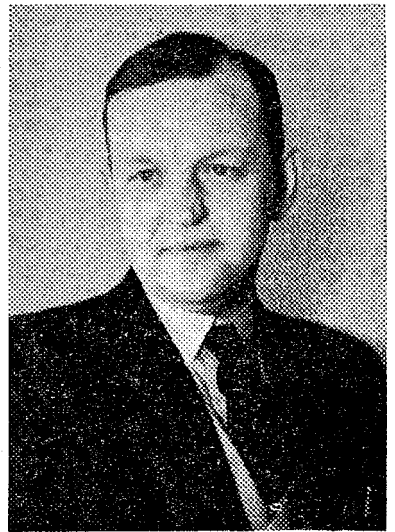
In het internationale leven is zo nog steeds het primaat aan de buitenlandse politiek. De internationale rechtsorde is secundair.

Dit te erkennen is niet slechts een eis van werkelijkheidszin, maar ook een conclusie, uit een principiële analyse van de huidige internationale rechtsverhoudingen te trekken”.

De discussie

De bespreking was buitengewoon levendig.

Was de referent wat pessimistisch en neerslachtig in zijn betoog — in het debat werden ook andere klanken beluisterd. Het somber geluid van den spreker werd niet geheel bevredigend geacht. Een beroep werd gedaan op de

Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot

Nederlandse traditie. Nederland heeft steeds een roeping gehad met betrekking tot de rechtsverhoudingen tussen de volkeren en Hugo de Groot werd als getuige gedagvaard. Nader werd ingegaan op het eerste artikel van het Handvest, waarin staat, dat de Verenigde Naties vrede en veiligheid willen handhaven „conform de beginselen van gerechtigheid en internationaal recht”.

En het moge nu zo zijn, dat het Russische Communisme een acuut gevaar oplevert voor den wereldvrede en voor die gerechtigheid, is dat nu op zich zelf aanleiding genoeg om zo somber over de Verenigde Naties te oordelen?

De tegenstelling Rusland—Amerika kwam in de discussie herhaaldelijk ter sprake. Gevreesd werd, dat deze tegenstelling het werk van de Verenigde Naties zou ondermijnen.

Uit den aard der zaak kwam ook de Indische kwestie, die in den Veiligheidsraad was behandeld, ter sprake. Gevraagd werd of het nu inderdaad juist was, dat de Verenigde Naties niet bevoegd waren, deze zaak te behandelen en of dit niet veeleer de schuld van de Nederlandse regering was. Want de regering heeft tenslotte de behandeling van deze kwestie zelf uit handen gegeven door geen gebruik te maken van de gelegenheid haar eigen gang te gaan.

Voorts was men beducht, dat de wereld ook nu te hoog gegrepen heeft met de organisatie der Verenigde Naties en stelde men de mogelijkheid van een internationale rechtsorde op den grondslag van blokvorming — de samenwerking „dus van bepaalde staten in één groep — om op deze wijze een „gemeenschappelijk rechtssubstraat” te verkrijgen, dat meer vast-

heid biedt, en meer mogelijkheden voor een werkelijk concrete samenwerking.

Gewezen werd op het feit, dat de grondslag, waarop de organisatie der Verenigde Naties is gebouwd, ook daarin met dien van den vroegeren Volkenbond overeenkomt, dat hij volkomen humanistisch is. De wereld heeft geen behoefte aan het Woord Gods. Zij wil zich niet onderwerpen aan de normen, die God ook voor het internationale leven geeft. Dit blijkt o.a. wel zeer duidelijk uit den oproep, waarmede deze organisatie zich tot de wereld heeft gewend. Daarin is geen sprake van de aanvaarding van het Christendom. Het is alles puur menselijk gedacht.

Gezegd wordt nu wel, dat de onvruchtbare actie van het Russische Communisme de samenwerking der volken belemmert, en daardoor ook den wereldvrede bedreigt. Maar wordt daarmede niet al te veel uit het oog verloren, dat Rusland tenslotte slechts een excès is. Het past al te radicaal dezelfde beginselen toe, die door alle staten, zij het in meer gematigden vorm, worden beleden. Principieel is er toch feitelijk geen verschil en daar moeten we een open oog voor hebben.

Wat is het brandende probleem voor vandaag in de wereld? Dat is immers practisch overal de gezagskwestie. Het gaat niet alleen in ons Indië over deze kwestie — maar feitelijk overal in de wereld is dit punt aan de orde. Het grote kwaad, waarmede de wereld worstelt is daar in gelegen, dat aan den eis van Rom. 13 niet wordt gehoorzaamd. De wereld stoort zich niet aan het bijbelwoord: Alle ziel zij den machten over haar gesteld onderworpen". En ook de Verenigde Naties weigeren zich aan dat woord te onderwerpen en daarom moet het ook met deze organisatie van de Verenigde Naties verkeer gaan. En daarom ontwikkelt zich de wereldsituatie in de richting van Openbaring 13. Het zijn deze dingen, waarvoor we als anti-revolutionairen een open oog moeten hebben. Het is dan ook niet voldoende, dat er voor het bereiken van het doel, dat de Verenigde Naties beogen, moet zijn een zekere uitwendige harmonisatie in de denkbeelden omtrent recht en onrecht en een zekere mate van overeenstemming in de waardering der sociale verhoudingen. Zullen die doeleinden kunnen worden verwezenlijkt, dan is meer nodig dan dat.

Daarmede werd wel zeer scherp de vraag aan de orde gesteld, of het voor ons wel zin heeft aan de organisatie der Verenigde Naties mede te werken. Kunnen en mogen we dat eigenlijk wel doen?

Daartegenover werd echter krachtig bepleit, dat Nederland niet uit de Verenigde Naties mag

Uit de Partij

1. Twee brochures

Een tweetal brochures moeten op grote schaal worden geplaatst. Het zijn „In Kuyper's lijn" van de hand van den heer Smeenk en „Het rapport inzake het vraagstuk der bedrijfsorganisatie". Daartoe wordt meer in het bijzonder de medewerking der kiesverenigingen ingeroepen.

Beide onderwerpen moeten zoveel mogelijk op de agenda worden geplaatst en in beide gevallen moet men er voor zorg dragen dat een aantal van deze brochures ter vergadering aanwezig is. De prijzen zijn zo krap mogelijk berekend. Alleen door de grote oplage is levering tegen dezen prijs mogelijk. Wanneer wij nu allen aan het welslagen medewerken dan is deze zaak in korten tijd voor elkaar.

Elders in dit nummer zijn de nadere bijzonderheden over deze brochures vermeld.

2. Nieuwe abonnementen

Bij de jaarwisseling is het goed nog eens extra de aandacht te vragen voor de propaganda van ons blad. Laten nu al onze kiesverenigingen in hun eerstvolgende vergadering deze zaak nog eens bespreken. Alleen bij een oplage van 20.000 stuks is een behoorlijke exploitatie van ons kaderorgaan

---

treden, want hoe onvolmaakt deze organisatie ook is, op welke wankele basis zij ook steunt, en hoe teleurstellend enkele van haar beslissingen, met name voor Nederland, ook zijn — het gaat er toch om een samenleving der volken internationaal mogelijk te maken. Het doel blijft de internationale samenwerking te bevorderen.

En we mogen tenslotte, ook wanneer het wereldleven in het geding is, niet uit het oog verliezen, dat er tal van relatieve verschillen zijn in allerlei verhoudingen en samenlevingen. Wanneer we in al te starre rechtlijnigheid geen oog meer zouden hebben voor de relatieve verschillen tussen de verschillende volken — in casu — tussen het optreden van Rusland in den Veiligheidsraad en het optreden van Engeland en Amerika — dan komen we tenslotte terecht op het toch wel onvruchtbare standpunt van de S.G.P., welke adviseert om de medewerking niet te verlenen.

Daarom is voor de Antirevolutionaire Partij de al of niet deelname aan de Verenigde Naties niet alleen maar een beleidskwestie. Het gaat ook om andere dingen — om onze taak en roeping als Christenen, ook in het verscheurde wereldleven.

mogelijk. U wordt een premie verleend voor ieder nieuw abonnement. Men leze de aankondiging daarvan op de achterbinnenpagina van het omslag. In Januari 500 nieuwe abonnementen!

3. Ledenaantallen

De eerste kaarten met de opgave van het ledenaantal der kiesvereniging per 1 Januari 1948 kwamen reeds binnen. Laten de overige secretarissen, wanneer zij dit nog niet hebben gedaan, nu ook even die kaart invullen. Is het nu inderdaad nodig, dat over een maand weer een paar honderd kiesverenigingen moeten worden aangeschreven? Bij de Partij van den Arbeid moet dit om de drie maanden geschieden. Bij ons slechts éénmaal per jaar. Het is maar een ogenblik werk. Dus: doe het nu! Dan is het klaar!

4. Nog iets over de ledenaantallen

Uit de reeds ontvangen kaarten blijkt, dat het ledenaantal der kiesverenigingen hier en daar wat afbrokkelt. Verontrustend is het verschijnsel zeker niet, want door andere opgaven wordt dit verlies waarschijnlijk goeddeels gecompenseerd. De oorzaak is vermoedelijk daarin te zoeken, dat de ledenwerfactiviteit ter plaatse stil staat, zodat door leden, die bedanken wegens vertrek naar elders, het aantal enigszins daalt. Toch moet daaraan aandacht worden gegeven. Wanneer daarvan op de jaarvergadering mededeling wordt gedaan, moet dat maar niet voor kennisgeving worden aangenomen. De kiesverenigingen moeten, ook wat haar ledenaantal betreft, op peil blijven.
Mogen we daar eens op aandringen?

5. Niet onbevredigend

De resultaten van de laatste weken zijn zeker niet onbevredigend. f 90.000 werd gestort, zodat in totaal thans f 170.000.— werd ontvangen. Bovendien zijn de berichten van hier en daar zeker niet ongunstig. In Drente is men vóór 31 December geheel klaar. Ook in Rotterdam is men vrijwel gereed. De kwestie is slechts, dat het reeds bijeengebrachte geld nog te veel wordt vastgehouden. Dat is ook wel begrijpelijk. Er zijn heel wat termijnbetalers en men streeft er naar om het gehele bedrag ineens af te dragen. Maar de thermometer is tenslotte niet voor niets geplaatst. Langzamerhand zal toch duidelijk moeten worden, waar de zwakke plekken in onze organisatie zich bevinden, zo die er zijn tenminste. Dat is tot nog toe niet uit te maken en daarom het dringende verzoek tot allen wien dit aangaat, om de bedragen, die men onder zich heeft, nu over te schrijven op de girorekening van 't Centraal Comité no. 89673 of op de bankrekening ten name van de „Antirevolutionaire Partij” bij de „Nederlandsche Handelsmaatschappij” te Den Haag.

6. De stand van het miljoen

Kieskring: Amsterdam f 148.50; Arnhem f 6.819.25; Assen f 20.000; Dordrecht f 29.666.46; 's-Graven-

hage f 13.537.50; Groningen f 9.316; Haarlem f 835.85; Den Helder f 15.050.—; Leeuwarden f 9.649.45; Leiden f 16.395.50; Maastricht f 653.50; Middelburg f 4.481.50; Rotterdam f 30.100.—; Tilburg f 2.648.50; Utrecht f 3.406.75; Zwolle f 8.102.64. **Totaal f 147.742.89** per 4 December 1947.

Van de Kiesverenigingen werd ontvangen:
Wageningen f 2000.—; Zwijndrecht f 400.—; Roodeschool f 669.50.—; Grijskerk f 1080.—; Niezijl f 412.—; Warffum f 900.—; Usquert f 135.—; Vlagtwedde f 300.—; Sellingen f 200.—; Oostwolde f 700.—; N. en Z. broek f 350.—; Ter Apel f 700.—; Hoogezand f 700.—; Sappemeer f 700.—; Midwolda (Old.) f 700.—; Beverwijk f 437.85; IJlst f 441.—; Workum f 300.—; Hollum-Ameland f 110.50; Wonseradeel f 3290.—; Dokkum f 2205.—; Rauwerdhem f 112.25; Achtkarspelen f 534.—; Heerenveen f 1000.—; Sneek f 1500.—; Voorburg f 528.70; Lutterade/Geleen f 209.—; Nw. en St. Joosland f 300.—; Oostkapelle f 350.—; Middelburg f 1200.—; Rilland Bath f 80.—; Benschop f 544.—; Polsbroek f 216.25; IJsselstein f 381.—; Bilthoven f 538.—; Steenwijk f 1319.—; Hardenberg (Radewijk) f 181.—; Hellendoorn/Nijverdalen f 750.—; Wierden f 200.—; Hengelo f 400.—; Almelo f 2000.—; Holten f 810.—; Heemse f 150.—; Nieuwleuzen f 14.60. Centrale Assen f 20.000.—; Centrale Den Helder f 15.000.—; Centrale Leiden f 3.802.—; Centrale Rotterdam f 10.000.—; Centrale Tilburg (4e storting) f 1000.—; J. Kloos te Driebergen f 3.—; P. Poelman te Soest f 250.—; 's-Heer Hendrikskinderen f 97.50; Nieuwdorp f 800.—; Arnhem f 400.—; Baarland—Hoedekenskerke f 250.—; Tilburg f 23.50; L. v. d. Dussen te Amsterdam f 25.—; Gorinchem f 2.899.75; Naaldwijk f 3092.25; De Lier f 1.179.50; Monster f 1.758.75; Schipluiden — Den Hoorn f 654.50; Sliedrecht f 2.040.75; Molenaarsgraaf—Brandwijk f 753.50; Zuidland f 1.090.25; Rozenburg f 806.50; Vlaardingen f 6.837.25; Hei- en Boeicop f 278.25; Hendrik-Ido-Ambacht f 1.214.50.

Opm.: In Ned. Ged. No. 16 stond verantwoord: Ommen f 200.— Bedoeld werd: Withaven (in de gemeente Ommen) f 200.—.

7. Provinciaal Comité Utrecht

Het postrekeningnummer van den penningmeester van het Provinciaal Comité in Utrecht is thans: 515012, ten name van den Penningmeester van het Provinciaal Comité van Antirevolutionaire Kiesverenigingen in Utrecht, Raadhuisstraat 18, te Linschoten.

Gireer heden nog f 3.—

**Het is het abonnementsgeld over 1948
voor „Nederlandsche Gedachten”**

U bespaart de incassokosten en U helpt de administratie

DRUKKERIJ LIBERTAS - UTRECHT - GIRO 267122

Hoewel de schoolstrijd parlementair-historisch gezien in 1917 zijn principieel en in 1920 zijn praktisch einde vond, blijven schoolzaken en politiek ook sindsdien in ons land nauw verweven. Hierin moge aanleiding worden gevonden, melding te maken van een op 30 en 31 October en 1 November 1947 in het zo langzamerhand vermaard geworden conferentieoord van den C.B.T.B., hotel Birkhoven bij Amersfoort, door de Unie „Een School met den Bijbel” en de Vereniging van Christelijke Onderwijzers en Onderwijzeressen in Nederland en Overzeese Gewesten (de „Grote”) georganiseerde conferentie, welke was gewijd aan enige grondslagen van ons Christelijk onderwijs, en aan de resultaten waartoe zij kwam enige aandacht te wijden. Ingeleid werden de onderwerpen „School en staat”, door Mr J. Terpstra, „School en Kerk”, door Ds A. D. Meeter, te Amsterdam-Watergraafmeer, en „School en gezin”, door den heer H. de Boer, hoofd ener school te 's-Gravenhage.

Naar aanleiding van de referaten en de discussies werden in de plenaire slotzitting de volgende conclusies algemeen aanvaard:

1. De Christelijke school moet worden gezien als een instelling met een eigen getypeerd leven, die in relatie staat tot gezin, Kerk en staat.
2. In verband met de ontwikkeling der cultuur blijkt steeds meer de noodzakelijkheid, dat de school als gespecialiseerd instituut de oorspronkelijke onderwijsstaak van het gezin gaat vervullen.
3. Daarom dient de blijvende belangrijke invloed van het gezin (de ouders) in en op de school in normale gevallen verzekerd te zijn, hetzij doordat deze uitgaat van een door ouders gestichte vereniging, hetzij doordat deze in het bestuur der school zijn vertegenwoordigd.
4. Het contact tussen gezin en school moet wederzijds met alle daartoe dienstige middelen zo sterk mogelijk worden bevorderd.
5. Overeenkomstig haar opdracht heeft de Kerk een roeping ten opzichte van de school, wijl haar de verkondiging van het Woord Gods en het toezicht op leer en leven harer leden zijn toebetrouwd. Hieruit vloeit voort, dat de Kerk heeft toe te zien, dat het onderwijs beantwoorde aan de norm van het Woord Gods overeenkomstig haar belijdenis.
6. Het kan taak der kerkeraden zijn eigener beweging de schoolstichting ter hand te nemen, indien de kerkleden te kort schieten of er niet toe in staat zijn, dan wel andere bijzondere omstandigheden daartoe aanleiding geven.

7. De overheid heeft op grond van haar verantwoordelijkheid voor een maatschappelijk verantwoord peil van het onderwijs en voor een gezonde volksontwikkeling recht van toezicht op het onderwijs.
8. De overheid steune het initiatief der vrije maatschappelijke instanties of der Kerken en verzorge het onderwijs alleen bij gebreke daarvan of ter waarborging der geestelijke vrijheid.
9. Ook de overheid is onderworpen aan de wet Gods. Als zodanig behoort idealiter het van harentwege eventueel te verstrekken onderwijs aan de norm dier wet te voldoen.
10. In de bestaande situatie biedt art. 26 der Lager-Onderwijswet 1920 een mogelijkheid tot Evangelieverkondiging op de staatsschool, waarvan de Kerken een zo goed mogelijk gebruik dienen te maken.
11. De verschillende stelsels van erkenning en subsidiëring van het onderwijs boven den leerplichtigen leeftijd lopen zeer ver uiteen en bieden in het algemeen onvoldoende gelegenheid voor ontwikkeling van dit onderwijs.
12. Voor het onderwijs beneden den leerplichtigen leeftijd is financiële gelijkstelling eis van rechtvaardigheid.
13. Aan de coördinatie van het organisatieleven van het Christelijk onderwijs in al zijn geledingen is in de laatste jaren niet voldoende aandacht besteed. Deze coördinatie is volstrekt noodzakelijk.

* * *

Ter toelichting op deze conclusies moge uit eigen wetenschap het volgende worden aangekend.

De school is een in de historie opgekomen levensverband. Dat heeft ze met allerlei verbanden gemeen. Alleen het gezin is in de biotische bloedverbondenheid gefundeerd, maar de institutaire Kerk, de staat, de school en de vrije verenigingen zijn in de historie gefundeerde verbanden.

Nu wordt de individualiteit van elk verband bepaald niet alleen door de funderende functie, maar evenzeer door de leidende functie. Deze laatste is voor elk der genoemde verbanden verschillend: het gezin is een in de bloedsverbondenheid gefundeerde liefdesgemeenschap, de Kerk geloofsgemeenschap, de staat rechtsgemeenschap. De leidende functie der school is niet zo gemakkelijk te vinden, daarover is nog veel verschil van mening.

Maar wel volgt uit het voorgaande, dat de school een eigen individualiteits-structuur heeft, die niet uit die van andere verbanden, ook niet uit het gezin, kan worden afgeleid. De school heeft souvereiniteit in eigen kring, zij heeft een

eigen getypeerd leven, zoals de eerste conclusie het formuleert.

De school is in den loop der historie opgekomen, evenals vele andere levensverbanden. De oorspronkelijke samenleving droeg een ongedifferentieerd karakter: één verband vervulde toen allerlei functies, waarvoor later andere verbanden opkwamen. Men denke bv. aan de middeleeuwse gilden, die — b.v. in Utrecht — privaatrechtelijke bedrijfsorganisatie, publiekrechtelijk monopolie-orgaan, militair-politieke basis van de stadsregering en religieuze broederschap in enen waren. Zo vervulde het gezin in de ongedifferentieerde samenleving vele taken: tot Enos was het tevens Kerkinstituut, de staatkundige organisatie wikkeld zich los uit het gezin, en ook de onderwijstaak is aanvankelijk door het gezin vervuld. Maar de ontwikkeling der cultuur bracht op den duur de noodzaak van een gespecialiseerd instituut voor het geven van onderwijs, niet, zoals het gezin, gebaseerd op bloedsverbondenheid en daarom niet uit het gezin af te leiden. In de verdergaande cultuur-ontwikkeling specialiseert zich dat schoolinstituut steeds verder. Aldus de tweede conclusie.

Intussen behoort de school door oorsprong en taak in nauwe relatie met het gezin te staan. Daarom dienen de ouders normaliter bij de school-organisatie ten nauwste betrokken te zijn. Sommigen menen, dat dit behoort te geschieden door de school van de ouders te doen uitgaan. In bepaalde, naar onze mening hoogkerkelijke kringen, zoals die vooral ook in de Ned. Hervormde Kerk worden aangetroffen, meent men dat school-stichting veeleer op den weg der Kerk ligt, al geeft men ook daar toe, dat de ouders dan bij het bestuur der school dienen te worden betrokken. Vandaar de tweeledige formulering van het slot der derde conclusie, daar de conferentie in dit verschil van opvatting geen uitspraak kon doen.

De vierde conclusie spreekt na het voorgaande voor zich. Naast ouder-avonden, school-tenoonstellingen, kijkdagen, schoolkranten zijn voor vindingrijke besturen en hoofden nog allerlei andere middelen voor versteviging van het contact tussen gezin en school te vinden. Ook degenen, die niet van mening zijn, dat de school van de Kerk dient uit te gaan, erkennen toch ten volle, dat de Kerk bij goed Christelijk onderwijs het grootste belang heeft en dat zij op het Christelijk gehalte van het onderwijs heeft toe te zien. Dit is in de vijfde conclusie geformuleerd. Daarin is niet aangegeven, hoe de Kerk heeft toe te zien, dat het onderwijs beantwoorde aan de norm van het Woord Gods overeenkomstig haar belijdenis.

Hier raakt men het vraagstuk van het kerkelijk toezicht. Ter conferentie is verdedigd — en ik stem daarmee in —, dat de zelfstandigheid van het schoolverband, dat van eigen rechte is, **zeggenschap** der Kerk in de school uitsluit. Daarom normaliter geen kerkelijke scholen. Maar daarom ook geen **toezicht** der Kerk op en in de school. Wel heeft zij zich er **regelmatig** door informatie of hoe dan ook, van te vergewissen of het onderwijs voor haar aanvaardbaar is. Blijkt dit niet het geval, dan zal zij die onderwijzers en die ouders, die onder haar ambtelijke tucht staan, daarop hebben te wijzen en er bij die ouders zo nodig op hebben aan te dringen, dat zij hun kinderen van een bepaalde school afnemen.

Intussen zijn er andere meningen, die ook ter conferentie werden geuit, in verschillende nuanceringen, die enigen vorm van toezicht van de Kerk of van meer dan een Kerk op en in de school vereist of althans aanvaardbaar achten.

In conclusie 5 wordt daarom volstaan met teponeren, dat de Kerk heeft **toe te zien**. De wijze waarop, en de vorm, waarin dat moet geschieden, worden in het midden gelaten.

De zesde conclusie is belangrijk, voornamelijk vanwege wat er **niet** staat. Men leze haar in verband met het slot der derde en dat der vijfde conclusie. Dan ziet men, dat de derde, vijfde en zesde conclusie **niet** de kerkelijke school als begerenswaardigen eis stellen. Gelet op sommige streven in de Ned. Hervormde Kerk is dit **zeer belangrijk**.

Er zijn immers drie opvattingen: 1. de ultra-hoog-kerkelijke, die schoolstichting door de Kerk altijd eis acht; 2. een meer gematigde, die meent, dat de ouders de taak der schoolstichting aan de Kerk kunnen overlaten of overdragen; 3. de — naar onze mening enig juiste opvatting —, dat normaliter de ouders zelf de schoolstichting hebben ter hand te nemen. In de zesde conclusie ligt de afwijzing der eerste opvatting opgesloten, tussen de tweede en de derde doet zij geen uitspraak. De voorzichtige formulering wijst op voorkeur der meerderheid voor de derde opvatting.

Na gezin en Kerk komt de staat aan bod. De zevende conclusie spreekt terecht uit, dat de Overheid niet alleen recht van toezicht heeft op de besteding der door haar voor het onderwijs ter beschikking gestelde gelden, maar dat zij ook buitendien op de in de conclusie aangegeven gronden een recht van — en een plicht tot — toezicht heeft, uiteraard onder volstreekte eerbiediging der vrijheid van richting van het onderwijs.

Eigen onderwijs geve zij, naar conclusie 8,

echter slechts bij gebreke aan, door haar te steunen, initiatief van ouders of Kerken, terwijl de openbare school soms als vluchttheuvel der gewetensvrijheid voor godsdienstige minderheden noodzakelijk is.

De negende conclusie is meer een inleiding op de tiende dan dat haar zelfstandige betekenis toekomt. Toch is zij ook op zichzelf gezien zeer belangrijk, met name voor ons anti-revolutionairen. Evenals in punt 3 van ons program van actie voor de verkiezingen van 1946 het geval is gaat zij uit van verwerping van den neutralen staat. Ook de Overheid is onderworpen aan de Wet Gods. En wanneer zij dus — bij uitzondering; zie conclusie 8 — onderwijs doet geven, behoort zij zich zulks indachtig te zijn bij de inrichting harer scholen.

De actuele stand van zaken met betrekking tot het openbaar onderwijs maakt het echter niet mogelijk aan de overheidsscholen een positief-christelijk karakter te geven. Verder te gaan dan te weren wat in **strijd** is met de positief-christelijke overtuiging laat de situatie met betrekking tot de openbare school hier te lande al sinds jaren niet toe. Wij moeten al blij zijn, dat in de openbare school de religieuze begrippen van andersdenkenden worden geëerbiedigd.

Bovendien zou in vele gemeenten, waar Rooms of links de lakens uitdelen, van het handhaven van het Bijbelse karakter van het onderwijs op de overheidsschool niet veel terecht komen. Men kan dit alles betreuren, maar men zal er rekening mede moeten houden, evenwel nimmer onderlatende den strijd „om 's Heren ordinantiën in huis en Kerk, in school en staat..... weer vast te zetten, 't volk ten baat”, teneinde den geest in ons volk om te zetten, opdat het overheidsonderwijs kunne verdwijnen en voorzoveel het ook dan zou moeten worden gehandhaafd althans weer op positief-Christelijke basis kunne worden gesteld.

Is dus onder de huidige omstandigheden de neutraliteit der overheidsschool nog de beste benadering van den eis der Wet Gods, toch mag geen enkele gelegenheid worden verzuimd de kinderen van ons volk ook daar onder de beademing van het Evangelie te brengen. Artikel 26 der Lager-onderwijswet 1920, dat de gelegenheid opent binnen den schooltijd in lokalen der school vanwege de plaatselijke Kerk godsdienstonderwijs te doen geven aan de leerlingen der openbare scholen, biedt hiertoe een weg. In de tiende conclusie wordt uitgesproken, dat de Kerken dien behoren te gaan.

Het congres heeft zich wel voornamelijk bezig gehouden met het algemeen vormend lager onderwijs, maar wijddē toch ook aandacht aan

de overige takken van ons onderwijs. Daarbij viel het op, dat het voortgezette Christelijk onderwijs zich zoveel minder heeft kunnen ontplooiën dan het Christelijk lager onderwijs, hetgeen vooral moet worden geweten aan de wettelijke moeilijkheden, die daar aan het stichten van gesubsidieerde scholen in den weg liggen, en aan de omstandigheid, dat, anders dan bij het lager onderwijs, ook bij gesubsidieerde scholen nog grote bedragen voor eigen rekening komen. Verder is met name bij het nijverheids-onderwijs het wettelijke keurslijf zo nauw, dat het de volle ontplooiing van het eigen karakter van Christelijk onderwijs belemmert. Deze euvelen constateert de elfde conclusie.

Bij het kleuter-onderwijs is er een andere onrechtvaardigheid. Voorzover haar financiën het toelaten zijn de gemeenten vrij openbaar kleuter-onderwijs in te stellen en in te richten, zonder dat dit haar evenwel de verplichting oplegt het bijzonder onderwijs op gelijken voet te behandelen. Daarom noemt de twaalfde conclusie financiële gelijkstelling hier een eis van rechtvaardigheid. Het minimum is toch, al, dat een gemeente, als zij openbaar kleuter-onderwijs doet geven, verplicht wordt het bijzonder kleuter-onderwijs naar gelijken maatstaf te subsidiëren.

Een belangrijk desideratum tenslotte is vervat in de dertiende conclusie. Er bestaan allerlei Christelijke onderwijs-organisaties. Op het gebied van het lager onderwijs zijn er daarvan een aantal gecoördineerd doordat zij sinds 1890 samenwerken in den Schoolraad voor de Scholen met den Bijbel. Maar overigens is er geen enkel verband, geheel anders dan bij de Roomsē, die hun Centraal Bureau voor Onderwijs en Opvoeding hebben, dat alle takken van onderwijs ompant. Het is duidelijk, dat zulk een coördinatie voor het Christelijk onderwijs broodnodig is, wil het in sommige takken niet nog groter achterstand krijgen.

* * *

Men mag zeggen, dat het congres niet onvruchtbaar is geweest. Stellig zal niet ieder ten volle met de conclusies zijn ingenomen, maar men bedenke, dat zij het maximum bereikbare vormden. Zolang dat maximum bereikbare nog een basis biedt om het Christelijk onderwijs naar den eis van Gods Woord tot verdere ontwikkeling te brengen blijft samenwerking geboden.

Moge het resultaat van het congres zijn, dat deze samenwerking zich verstevige en ontplooië tot heil van het Christelijk onderwijs in al zijn geleidingen.

UIT HET PARLEMENT

Mr A. B. ROOSJEN

Parlementaire enquête

Beide Kamers — zo staat er in onze Grondwet te lezen — hebben het recht van onderzoek (enquête), te regelen door de wet.

Van dit recht is slechts op spaarzaamelijke wijze gebruik gemaakt; de heer Tilanus (c.h.) vertelde dat er sinds 1850 15 voorstellen zijn geweest om een enquête in te stellen. Slechts in 8 gevallen heeft de enquête plaats gehad; zij liepen over de meest verschillende onderwerpen, over de zoutaccijns, het Zwolse diep, de Maas en de Zuid-Willemsvaart, de zeemacht, de koopvaardijvloot, enz. De belangrijkste was ongetwijfeld de enquête naar den arbeid in de fabrieken en de exploitatie van jeugdige arbeiders, welke enquête plaats vond in de jaren 1886 en 1887 en ook praktische resultaten afwierp.

Dat de heer Tilanus aan zijn medeleden dat onderrecht gaf, vond zijn oorzaak in het voorstel van den heer Van der Goes van Naters een enquête te houden naar de gebeurtenissen, verband houdende met den Duitschen inval in Nederland en naar het beleid der opeenvolgende kabinetten in Londen.

De C.H.fractie leider ontwikkelde

een groot aantal bezwaren

tegen dit enquête-voorstel, welke bezwaren voor een belangrijk deel werden onderschreven en aangevuld door den A.R.-spreker Mr De Wilde. Beiden koesterden de vrees dat het resultaat niet beantwoordde zou aan de verwachtingen, want de arbeid welke verzet moet worden zal omvangrijk en buitengewoon moeilijk zijn. Door deze Sisyphus-arbeid zullen een 9-tal vooraanstaande kamerleden gedurende langen tijd uitgeschakeld worden voor het gewone Kamerwerk. Tijdens de behandeling der begrotingen in de Kamer kan de enquête niet begonnen worden; ook zal grote stagnatie ondervonden worden door de ontbinding der Kamers welke het volgend jaar te verwachten is.

Naarstiglijk informeerde de heer Tilanus naar de voordelen welke het houden der enquête zou opleveren. Zullen wij ons vaderland dienen door onze vuile was op te hangen voor internationale ogen?

De heer De Wilde wees nog op de moeilijkheid dat alle personen, die in Londen een rol hebben gespeeld, thans over geheel den aardbodem verspreid zijn. Het verhoor van allen moet volgens de enquête-wet plaats hebben in het gebouw der Kamer. Ook de heer De Wilde toonde zich zeer sceptisch t.a.v. het resultaat van het onderzoek, dat zich zal uitstrekken over het regeerbeleid gedurende 5 jaren.

Zeër terecht herinnerde de A.R.-spreker aan de fout welke na de bevrijding gemaakt werd, toen men verzuimde onmiddellijk de Staten-Generaal bijeen te roepen. Was dit laatste geschied dan had men toen de Regering vragen kunnen stellen over haar beleid, en de Regering had zich kunnen verdedigen. Nu scheppen wij een toestand, waarin allerlei klachten

en grieven aangevoerd worden tegen personen die zich niet kunnen verdedigen.

De heer Van der Goes van Naters (P. v. d. A.) poogde de geesten gunstig voor zijn voorstel te stemmen door met enkele voorbeelden de wenselijkheid van een nader onderzoek aan te tonen.

Er moet

meer helderheid

komen over de wisseling in het opperbevel van land- en zeemacht in Februari 1940, naar aanleiding waarvan op het oogenblik een pennestrijd gevoerd wordt tussen generaal Reijnders en generaal Dijkhoorn. Er moet klaarheid komen over het niet luisteren naar de waarschuwingen, welke onze militaire attaché in Berlijn deed horen om verdacht te zijn op den Duitschen inval. Daardoor sliepen vele Nederlandse commandanten, toen de Duitse vliegtuigmotoren boven onze hoofden ronkten.

Waarom, zo vroeg de voorsteller, was ons Nederlandse Rode Kruis nalatig, wat betreft de verzorging van Nederlanders in gevangenkampen? Van de 1800 Hollanders in Dachau stierven er in den winter van 1944—1945 niet minder dan 1564; van de 1500 Noren en Denen in hetzelfde kamp stierven er 2. Aldus schrijft „Vrij Nederland”. Is dat waar? De heer Van der Goes zag ook wel de bezwaren van den omvangrijken arbeid, doch „in de beperking toont zich de meester”.

De heer Bierema, (P v. d. V.) wilde het onderzoek, wat den tijdsduur betreft, nog iets uitbreiden. Terwijl de heer Van der Goes het wilde beperken tot het regeringsbeleid der kabinetten De Geer en Gerbrandy, meende de heer Bierema dat ook het beleid van het kabinet Drees—Schermerhorn onder de loupe moest worden genomen.

De man van de Partij van den Arbeid was hier furieus tegen. Naar onze mening volkomen ten onrechte. Ook het kabinet Drees—Schermerhorn heeft geruimen tijd zonder normale parlementaire controle gewerkt, en daarom is het volkomen rationeel dat de enquête zich uitstrekt over het beleid tot aan de opening der voorlopige Staten-Generaal op 20 November 1945.

Een desbetreffend amendement van den heer Bierema werd aangenomen met 50 tegen 25 stemmen. Tegen het amendement stemden de Partij van den Arbeid en 2 Katholieken. Ook enkele andere amendementen van den heer Bierema werden aangenomen. Het merkwaardige was, dat tenslotte het voorstel tot het houden der enquête zonder hoofdelijke stemming werd aanvaard. Zelfs de bezwaarde geesten legden het hoofd in de schoot. Als wij de gemoederen juist peilden dan kunnen we zeggen: niemand wilde er zich tegen verzetten, maar ook niemand was er enthousiast voor.

Laten wij nu afwachten wat het resultaat zal zijn van dit moeilijk stuk arbeid. De kamerleden, die

dezen arbeid zullen moeten verzetten zijn freule Wittewaal van Stoetwegen (c.h.) en de heren Schilt-huis, Donker (P. v. d. A.), Ruys de Beerenbrouck, Koersen (k.v.p.), Algera (a.r.), Korthals (P. v. d. Vr.), Stokvis (comm.) en van Dis (st. geref.) Als hun plaatsvervangers werden benoemd de heren: Van Walsum, Stufkens (P. v. d. A.), Roolvink, De Kort (k.v.p.), Bruins Slot, Roosjen (a.r.), Schmal (c.h.), Hacke, (P. v. d. V.), en Hoogcarspel (comm.).

Het grote debat

Het grote parlementair debat, waarvan de eerste ronde op het ogenblik, dat wij dit schrijven, achter den rug is, heeft weinig nieuws opgeleverd. Er waren enkele momenten, waarop de belangstelling enigszins opleefde, over het algemeen was de aandacht voor de sprekers slechts matig. De schaarse bezetting der beide tribunes was het bewijs, dat ook van de zijde van het publiek de verwachtingen niet hoog gespannen waren.

De animo om het eerst 't woord te voeren was al heel gering. Niemand had zich als spreker laten inschrijven, en toen voorzitter Van Schaik uitnodigend rondkeek en aanvankelijk niemand daarop reageerde, was het de heer Schouten, die van zijn zetel verrees om als eerste te starten.

Ook nu wist de A.R.-spreker — in tegenstelling met het grote merendeel der andere woordvoerders — het oor der vergaderden te houden. Het wekte enige verbazing, dat de heer Schouten eerst enkel „kleingod" verwerkte, maar toen hij daar door heen was volgde een betoog in groten stijl, waarnaar het een lust was te luisteren.

Zijn kritiek werd

een scherpe kritiek,

toen hij het beleid inzake Indië en inzake de financiën op den korrel nam. Deze laatste kritiek werd nog enigermate toegespitst door een verdienstelijke rede van den heer De Wilde (A.R.)

Al was de kritiek van den A.R.-fractievoorzitter fel, onbarmhartig was zij niet. Hij verklaarde uitdrukkelijk waardering te hebben voor de personen der ministers, voor hun capaciteiten, hun werkkraft en hun volharding, maar zijn bezwaren gingen tegen de richting van het beleid en de opvattingen der Excellenties. In het beleid is niet de vastheid, de duidelijkheid, de beslistheid welke in de gegeven omstandigheden zijn vereist. In het beleid van dit Kabinet achtte hij niet aanwezig de waarborgen tegen die gevaarlijke, principiële verkeerde, geestelijke en morele ontwikkeling, welke in toenemende mate het gehele leven bedreigt. Wij hebben te doen met een verwerdelijking, een secularisatie, die benauwend werkt. Hiertegenover past maar één ding, en dat is, dat men zich in ootmoed onderwerpt aan God Almachtig, aan de waarheid van Zijn Woord. De heer Schouten kreeg reactie van de banken der Partij van den Arbeid, toen hij een uitlating in het Voorlopig Verslag ter sprake bracht, waarin het vertrouwen werd uitgesproken, dat de oppositie-partijen de nationale eendracht zullen stellen boven de nationale verschillen.

Van dat laatste, aldus de heer Schouten, hebben wij in het verleden voldoende bewijzen gegeven. Zou de Partij van den Arbeid dit ook doen? En hij wees op een artikel in het orgaan van het N.V.V., waarin met staking bedreigd wordt voor het geval, dat de „reactionnaires" in dit land het heft in handen zouden krijgen. Dit standpunt van het bevriende N.V.V. is door de Partij van den Arbeid nimmer afgekeurd.

Wat Indië aangaat was het den heer Schouten een raadsel, dat het Kabinet hernieuwd contact met de Republiek mogelijk acht. De oordeelvellingen van het Kabinet, van Dr Van Mook en van Mr van Kleffens over de Republiek overtreffen in scherpte de oordeelvellingen van A.R.-zijde. Niettemin wordt het contact hernieuwd. De lijst van doden en gewonden wordt dagelijks langer.

Het oordeel van den heer Tilanus (C.H.) over het Indisch beleid was

niet minder mals.

De C.H.-spreker keurde het sterk af, dat men zo lang met de Republiek was blijven praten, totdat de Veiligheidsraad zich ermee was gaan bemoeien. Het vervulde hem met schaamte, dat het zover was gekomen, dat het buitenland zich was gaan mengen in een zuiver Nederlandse aangelegenheid. Hij stelde niet alleen de Regering verantwoordelijk voor de offers, die in Indië vallen, maar tevens de partijen, die de Regering in haar beleid hebben gesteund. De heer Tilanus had den indruk, dat de Minister-President telkens boog voor den aandrang van de zijde der Partij van den Arbeid, in 't bijzonder ten aanzien van de Indische politiek.

Ook de C.H.-fractie-leider ontlokte ontboezemingen aan leden van de Partij van den Arbeid, toen hij hen aansprakelijk stelde voor de afvloeiing naar het Communisme. Hij verwachtte, dat bij de verkiezingen in 1948 eenzelfde verschuiving geconstateerd zou kunnen worden als bij den stembusuitslag in Frankrijk en Engeland. Dies zette hij een pluim op den hoed van den heer Oud, die de Partij van den Arbeid den rug had toegekeerd.

Zoals reeds gezegd, oefende de heer De Wilde (A.R.) kritiek op het financieel beleid der Regering. Voor de werkkraft van Minister Lief tinck had hij grote lof, maar hij achtte het een fout in zijn beleid, dat hij ons te veel laat leven in een schijnwereld en ons volk niet voldoende doordringt van het besef van den waren toestand. Hij wees erop, dat de Staatsdienst nog nooit zo weelderig was ingericht als nu. De financiële toestand is bedenkelijker dan twee jaar geleden. Onze reserves raken uitgeput, de nadelige saldi van Mei 1945 tot en met 1948 zijn ongeveer 8 milliard. Er is niemand, die in staat zou zijn in dit jaar een sluitende begroting te maken, maar als wij nog enigen tijd op dezen voet doorgaan, gaan wij naar den kelder.

De heer Van der Goes van Naters, (P. v. d. A.) had geklaagd dat men zijn partij alleen liet staan in den strijd tegen het communisme. Van anderen kant ondervond dit krachtige tegenspraak, maar de heer De Wilde hield hem ten overvloede nog voor, dat men een in de Marxistische leer opgevoed geslacht

tegenover het communisme niet in de hand houdt, als de financiële toestand niet gezond is. De woordvoerder van de Partij van den Arbeid waagde zich aan meer

parmantige uitspraken

zo onder meer toen hij de Kath. Volkspartij het etiket van confessionele partij afnam en deze betitelde als een progressieve program-partij. Daarom konden goede Katholieken zich ook elders organiseren, met name in de Partij van den Arbeid.

Het spreekt wel vanzelf, dat de heer Romme (K.V.P.) deze uitspraak niet onopgemerkt kon laten passeren, weshalve hij den heer v. d. Goes daarover aan de oren trok.

Indien er één ding uit het debat bleek, dan was het wel dit, dat de onderlinge vriendschap der regeringspartijen aanmerkelijk aan het verkillen is. De heer Van der Goes voelde dit zo goed aan, dat hij het nodig achtte de K.V.P. nu al te waarschuwen tegen de A.R., in wier bladen minder vriendelijke uitlatingen te vinden zijn aan het adres der R.-Katholieken. Het is niet doenlijk alle woordvoerders de revue te laten passeren. De heer Zandt (St. Geref.) toonde zwaar tegen Rome, dat geweldig komt opmarcheren. Des heren Wagenaars hand was tegen allen; met name de R.K. en de P.v.d.A. kregen enkele vegen uit zijn communistische pan, terwijl hij de communisten kwalificeerde als een sta-in-den-weg voor de Amerikaanse expansiezucht en het Amerikaanse imperialisme. Aan het einde maakte hij zich schuldig aan zware demagogie, toen hij de woorden „voortstrevend in christelijken zin” ging toetsen aan de daden der Regering.

Het antwoord van Minister Beel en Minister Lief-tinck was meer uitvoerig dan overtuigend. Wij hopen er nader op terug te komen.

MOMENT-OPNAMEN

De pot en de ketel

De heer Van der Goes van Naters, fractievoorzitter van de P.v.d.A. in de Tweede Kamer, werpt zichzelf zo nu en dan gaarne op als

politieke moralist.

In deze creatie vertoonde hij zich ook tijdens de Algemene Beschouwingen over de Staatsbegroting, toen hij een betoog opzette over de noodzakelijkheid het gezag van het Parlement hoog te houden en zorg te dragen, dat de parlementaire democratie niet geschaad wordt.

Deze schone woorden vormden de inleiding tot de aanval, welke hij vervolgens opende tegen Dr Kortenhorst (K.V.P.), die, volgens zijn belager, getoond had welk een gevaar er schuilt in de combinatie Kamerlid—rechtskundig raadsman. In Februarimaand van dit jaar had Dr Kortenhorst in de Kamer het woord gevoerd over een wetsontwerp betreffende de distributiebedrijven en daarbij de zaak verdedigd van een dergelijk bedrijf in Winterswijk, waarvan hij zelf commissaris was. Uit een oogpunt van eerbied voor het parlement achtte de heer Van der Goes dit beslist onjuist.

Dr Kortenhorst, die afzonderlijk gelegenheid ontving om op dezen persoonlijken aanval te antwoorden, sprak er, niet geheel ten onrechte, zijn verbazing over uit, dat de heer Van der Goes hem niet tevoren gewaarschuwd had deze aangelegenheid in het openbaar te zullen bespreken. Nu moest hij, geheel onvoorbereid van repliek dienen. Inderdaad had hij, Dr Kortenhorst, in Februari over de betreffende zaak gesproken, maar hij deed zulks in overleg met den vice-voorzitter zijner fractie. Hij had het echter niet voor de belangen van het betreffende bedrijf opgenomen, doch had de eer en goede naam verdedigd van een daarbij betrokken persoon, die zich in de

NEDERLANDTSCH E GEDENCK CLANCK

Adriaen Valerius.

Wie knort, en mord, en word in tegenspoet onduddig

En preutelt tegen God, maect sich noch meerder schuldig

En waerdig grooter straf, Ay segt my eens o mensch!

Of g'hier al kreeght u lust, en al uw's herten wensch.

Wat soud't u helpen toch? Wat soudet al bedieden?

Soo 't hoogste goed u mist? Och laet Gods wil geschieden!

Die alle dingen weet, die alles maect en geeft,

Weet wat zyn schepsel best en meest van nooden heeft.

Kamer niet kon verweren. Hij had door zijn betoog niets of niemand gediend dan de waarheid.

De heer Van der Goes achtte het noodzakelijk in tweede termijn op 't geval terug te komen en herhaalde zijn vrees voor de verzwakking der parlementaire democratie. Hij meende te kunnen aantonen, dat het in de rede van Dr K. inderdaad gegaan was om het financieel belang van het bedrijf. De heer K. werd min of meer gekwalificeerd als een recidivist inzake het verzwakken der parlementaire democratie, aangezien hij ook bij het persdebat intervenueerde in de richting van een dagblad, waarmede hij relaties had (De Telegraaf).

Dit politieke gezedeemeester werd Prof. Romme een beetje al te sterk, en

in gebeeldhouwde termen

gaf de fractieleider van de ene regeringspartij den vertegenwoordiger van de andere „regeringszuil” een lesje over de zuiverheid der politieke zeden. De vraag was bij hem gerezen of de opmerkingen van den heer Van der Goes van Naters zich wel verdroegen met de zelftucht en de zelfdiscipline, die men bij een lid der Kamer moet veronderstellen.

De heer Romme verklaarde naar aanleiding van den aanval op zijn fractiegenoot de parlementaire stukken te hebben geraadpleegd en daaruit was het hem gebleken, dat de heer Van der Goes het slachtoffer was geworden van zijn politieke vooringenomenheid tegen Dr Kortenhorst. Deze had bij het debat in Februari niets gedaan of gezegd, dat de toets der critiek niet kon doorstaan.

Hij betreurde het zeer, dat de heer Kortenhorst in korten tijd voor de tweede maal van dezelfde politieke zijde een persoonlijk getinten aanval op zich gericht zag. Dat men — aldus besloot de R.K. spreker — voor de zuiverheid van de politiek opkomt, daarmede ga ik volkomen accoord, mits men dan daarbij zelf de zuiverheid der politieke zeden in acht neemt.

De heer Hofstra trachtte later de zaak van zijn fractie-voorzitter nog te redden, maar diens verdediging sloeg weinig in. De

klap op de vuurpijl

kwam later. Den volgenden dag, bij de behandeling der Begroting van Binnenlandse Zaken, voerde de heer Van Sleen (P.v.d.A.), burgemeester van Brielle, een warm pleidooi voor de salarisverhoging van..... burgemeesters.

De heer Van der Goes bleef in gebreke zijn fractiegenoot de noodzakelijkheid van het zuiver houden der politieke zeden onder het oog te brengen. Wij kennen den heer Van der Goes te goed om ook maar een ogenblik te veronderstellen, dat hij op het standpunt staat: quod licet Jovi, non licet bovi (wat Jupiter veroorloofd is, is de ossen niet veroorloofd).

Nu kreeg men den indruk, dat de pot (de p van de P.v.d.A.) den ketel (de k van de K.V.P.) verweten had, dat hij zwart zag.

Schoolvossen

Een vos verliest wel zijn haren, maar niet zijn streken. Dat dit niet alleen van gelding is voor den vos Reynaerde, maar evenzeer voor schoolvossen, zou men in ons Haagse honderdtal kunnen waarnemen. Het zal een opmerkzaam toeschouwer en luisteraar op de politieke tribune niet moeilijk vallen uit de betoogtrant, de woordenkeus, soms uit de gebaren-

taal der sprekers op te maken, wie van hen een korteren of langeren tijd voor de klas heeft gestaan. Zelfs aan een man als Ir Albarda kon men gedurende zijn ministerschap merken, dat hij een staat van dienst als leraar achter den rug had. Hoeveel te meer aan den heer Peters (K.V.P.), die uit de school in de Kamer is gestapt en die daar nu op verdienstelijke wijze het katholieke volksdeel vertegenwoordigt. Toen de heer Peters bij de behandeling der Begroting van Binnenlandse Zaken een felle rede afstak tegen de classificatie bij de salarissen van ambtenaars en onderwijzers, hechte hij aan het spreekgestoelte een kaart van Nederland, waarop de willekeurigheid der gemeenteklasse-indeling duidelijk in het oog sprong. Nadrukkelijk verklaarde hij echter, dat hij zich van zijn oude métier wilde distancieren, omdat de consequentie daarvan niet vriendelijk zou zijn ten opzichte van zijn onmiddellijke omgeving. De kaart ondervond dadelijk grote belangstelling bij zijn mede-leden, en zelfs de nieuwe Excellentie Witteman wandelde vanachter de groene ministertafel naar het spreekgestoelte om de kaart te bezichtigen.

Ook Burgemeester Van Sleen gaf blijk van zijn banden met het onderwijs door met sprekende cijfers de onhoudbaarheid der huidige classificatie aan te tonen. Een der gevolgen is het wegvluchten der onderwijzers van het platteland.

De lessen der oud-onderwijzers hadden echter niet het resultaat, dat ervan verwacht werd. Zij moesten zich tevreden stellen met de verklaring van den minister, dat er een „wetenschappelijk onderzoek” ingesteld zal worden naar het vraagstuk der classificatie.

Nu wij het toch over de schoolvossen in ons parlement hebben, mogen wij niet onvermeld laten dat één van dit geslacht — het was de communiste mevrouw Van den Muyzenberg — voor een vrolijke noot in het eentonige debat zorgde. Bij een stemming over het muziekonderwijs op de scholen voor voorbereidend hoger- en middelbaar onderwijs bleek zij voor zulk een moeilijke keuze gesteld te zijn, dat zij niet wist „voor” dan wel „tegen” te zullen stemmen.

Zij vond de oplossing door te besluiten zich van stemming te onthouden, maar de voorzitter maakte haar duidelijk dat zulks reglementair niet door den beugel kon. Een Kamerlid dat blanco wenst te stemmen, moet zich tijdig achter het klapdeurtje in veiligheid stellen. En zo klonk tenslotte, onder grote vrolijkheid der Kamer, het „tegen” uit haar communistischen mond.

Bij dezelfde stemming werd de naam van den heer heer Teulings tweemaal opgelezen. Verstoord over een dergelijke slordigheid keek de president naar den commies-griffier, die de namen der aanwezigen voorlas. De schuld school echter bij den heer Teulings, die de presentielijst tweemaal met zijn naam had versierd.

De heer Teulings is geen schoolvos, maar houdt zich als financieel specialist waarschijnlijk veel op met dubbele boekhouding!

* * *

De Kamer heeft de Begrotingen van Buitenlandse en Binnenlandse Zaken afgehandeld. Aan de orde is thans de Begroting voor Sociale Zaken; daarna krijgt Onderwijs een beurt.

De Antirevolutionaire Partij en het Socialisme

De nu onlangs verschenen brochure van den heer C. Smeenk trekt wel de aandacht. En zij verdient die aandacht ten volle.

Zijn geschrift „In Kuyper's lijn” bevat het antwoord aan den oud-hoogleraar Dr Ph. Kohnstamm — met wien de heer C. Smeenk in Januari van dit jaar over dit onderwerp debatteerde. De heer Kohnstamm publiceerde zijn betoog. De heer Smeenk heeft de toegeworpen handschoen opgenomen en publiceerde nu zijn antwoord.

De aanval van Dr Kohnstamm spitste zich zich toe in de beschuldiging, dat de Antirevolutionaire Partij — eerst onder leiding van Dr H. Colijn en thans onder leiding van J. Schouten — de lijn van Kuyper zou hebben verlaten. Welnu, tegen deze beschuldiging verdedigt zich de heer Smeenk. Reeds op de eerste pagina wordt de aanval fors gepareerd. „Met beslistheid ontken ik, dat de Antirevolutionaire Partij onder Colijn en Schouten ontrouw is geworden aan haar verleden in de dagen van Dr Kuyper, al spreekt het vanzelf, dat èn diepere studie van verschillende sociale en economische vraagstukken èn vooral ook de wijzigingen, die zich sedert de jaren 1890—1900 in de maatschappij hebben voltrokken, invloed op de practische gedragslijn uitoefenden”.

Dit nu nader aan te tonen is de bedoeling van deze brochure. En inderdaad, de heer Smeenk is daarin geslaagd. Rustig en zakelijk worden de argumenten daartoe naar voren gebracht.

Eerst wordt kort en duidelijk uiteengezet hoe Kuyper in de jaren negentig stond tegenover het Socialisme van zijn dagen. Vervolgens wordt met veel feitenmateriaal aangetoond, dat na het verscheiden van Dr Kuyper eerst goed werd begonnen met den opbouw en den uitbouw van de sociale wetgeving en van het systeem der sociale verzekering; en dat niet alleen onder de kabinetten Ruys de Beerenbrouck — maar evenzeer onder de Kabinetten Colijn van 1933—1939.

Krachtig is het verweer, wanneer Smeenk het opneemt voor „Colijn, den liberalen econoom”. Veel spintrag wordt daaromtrent uiteengerafeld. En opnieuw treft het vele feitenmateriaal, dat als het ware wordt opgestapeld om aan te tonen, dat met name de Kabinetten Colijn van 1933—1939 een zeer actieve politiek tot bestrijding van de werkloosheid hebben gevoerd. „Geen land in de wereld deed, naar verhouding tot zijn bevolking en mogelijkheden, zoveel voor civiele werken” constateert

de heer Smeenk en vervolgens wordt „Hitler's oplossing” welke door Prof. Kohnstamm in het debat was gebracht, krachtig aangepakt en duidelijk van de hand gewezen.

Op iedere pagina van deze brochure treft het den lezer hoeveel feitenmateriaal in kort bestek is bijeen verzameld om het verweer te ondersteunen. Dit is dan ook inderdaad de grote verdienste van dit geschrift. Het is maar niet een praatje voor de vaak — niet maar een verzameling van grote woorden — er wordt geargumenteed — en wel met cijfers en feiten. Ook is het niet zo, dat moeilijkheden worden omzeild. De werkloosheidspolitiek — dat wel zeer omstreden punt — evenals „de gave gulden” worden deugdelijk onder de loupe genomen — evenals de leuze in 1937 door den Vrijheidsbond gelanceerd „zet meer liberalen naast Colijn”.

En zoals het den goeden strateeg past — op de verdediging volgt de aanval. Na eerst in het defensief gedrongen te zijn wordt het offensief tegen het Socialisme zelf ingezet. De bezwaren tegen dat Socialisme worden ontwikkeld en ook dat is den heer Smeenk wel toevertrouwd. Al met al is het een goede brochure. Aan deze brochure moet aandacht worden geschonken. Zij is dat niet alleen waard om haars zelfs wil. Maar daar is ook een andere reden.

Want ook in den eigen kring heerst omtrent deze punten nog heel veel verwarring. De socialistische propaganda heeft veel kwaad gesticht, ook wel in eigen gelederen. In het vorig nummer van ons orgaan werd nog een artikel van Ds J. J. Buskes onder handen genomen, waarin dezelfde beschuldigingen werden geuit. Wat dat aangaat werkt de socialistische propaganda rusteloos voort. Ook nu nog!

En dat tegenover deze propaganda — bijna schreven we „hetze” want daar begint het veel op te lijken — nu eens een zo rustig en zo zakelijk — maar vooral een zo overtuigend verweer wordt geleverd is van grote betekenis.

En waar het ook in deze brochure telkens weer om gaat is dat, hoe zeer men ook over bepaalde maatregelen in dien tijd genomen zakelijk kan verschillen, het onrechtvaardig is te spreken van „liberaal conservatisme” of van „kapitalistische motieven”.

Daarom moet deze brochure komen in veler hand. Zij wordt goedkoop verkrijgbaar gesteld. De besturen der kiesverenigingen weten zelf wel in hoeverre deze kwestie actueel is in eigen kring.

Welnu — laat men dan ook dit onderwerp behandelen op onze wintervergaderingen — en draagt er dan zorg voor dat deze brochure op die vergaderingen wordt verkocht.

Ons VERZET

door E. VAN RULLER

Er zijn een aantal redenen aan te geven waardoor we het verklaarbaar maken, dat het verzet in ons land zo spoedig na den oorlog in discredit is gekomen. Wij achten het echter niet voor bestrijding vatbaar, dat de voornaamste oorzaak hiervan is, dat tallozen, uit de hoogste tot de laagste kringen van ons volk, het verzet hebben gezien en gewaardeerd als een avontuur. De mensen hebben het verzet gezien als een strijd op de wapenen, een aan-eenrijging van handige stunts en wat dies meer zij.

Men behoeft daarvoor slechts kennis te nemen van de vele boeken die over het verzet geschreven zijn. Op een hoge uitzondering na, zoals b.v. het mooie dakboek van Adriaan van Boven: „Jan Jansen in bezet gebied”, komt men aan de beschrijving van het verzet niet toe en men groepeerd eenvoudig een aantal al of niet gebeurde verhalen bij elkaar. Dat is dan het verzet.

En toch, niets is minder juist dan dat. In tegenstelling met onze militair geboden tegenstand en met de operaties van de Binnenlandse Strijdkrachten, was het verzet allereerst een geestelijke actie, die alleen met succes kon worden gevoerd, toen de voorbereidende arbeid daarvoor enige jaren in beslag had genomen. Het verzet werd gedragen door de geestkracht van ons volk en dat gold wel in zeer bijzondere mate voor het christelijk verzet, dat tot in September 1944 de grootste plaats in den ondergronds strijd heeft ingenomen. Juist hierover zullen we nu niet mogen zwijgen, opdat het in aanzien verminderde verzet weer de plaats ontvangt die het toekomt.

* * *

Met deze dingen voor ogen hebben we in den loop van dit jaar met zoveel vreugde de verschijning van „Den vijand wederstaan”*) begroet. Het is bekend, dat dit boek bedoeld te zijn de voorloper van het grote gedenkboek dat t.z.t. de geschiedenis zal beschrijven van de L.O. (Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers) en de L.K.P. (Landelijke Knokploegen). Het geeft ruim twintig verhalen, voorzover wij dit persoonlijk kunnen beoorde-

len en verder door een zeer betrouwbare commissie gegarandeerd, historisch volkomen verantwoord, over den strijd van deze organisaties. Ze zijn boeiend, fris en pakkend. Al lezend hebben we voor enigen tijd het verzet weer beleefd en ieder die het leest zal dit gevoelen ook al heeft hijzelf geen deel uitgemaakt van het werk. Hier hebben we een stuk van het verzet dat niet devalueren kan en niet devalueren mag, wil ons volk althans in zijn kern aan den grondtoon van zijn karakter trouw blijven.

Het merkwaardige hierbij is, dat men het boek teleurgesteld en geërgerd ter zijde leggen zal, als men de geest niet proeft en de sfeer niet tracht te begrijpen. Niemand onzer zal dat doen en mag dat doen. We hebben hier te doen met een boek, dat allen moeten lezen en dat we nu en straks onzen kinderen in handen zullen moeten geven. Dit zijn samengebundelde fragmenten van ons verzet.

* * *

Als we het zo schrijven bedoelen we allermint het werk van de L.O. en de L.K.P. te trekken aan de Antirevolutionaire Partij. De voorhoofdfronsende L.O.-ers en K.P.-ers kunnen wat dit betreft gerust zijn.

Wel kunnen en willen we volhouden, dat dit verzet slechts mogelijk werd door het „contacten werk” van de Antirevolutionaire Partij, door Dr H. Colijn tijdens den oorlog opgezet. Men zal de geschiedenis van deze grootste der Nederlandse verzetsorganisaties nooit kunnen schrijven zonder ook daaraan aandacht te besteden. De aanvangspunten van dit werk, in grote lijn gezien, liggen in de versterking van de geestkracht van het volk, zoals dat door het werk van de Antirevolutionaire Partij werd verricht. Dit werk was evenwel gericht op de natie en niet op de partij, zoals dat, indien het goed is, met alle politieke actie het geval moet zijn. Het geluid dat de A.R.-Partij gaf sloeg aan in het hart van de natie en daaruit kwam de L.O.—L.K.P. op en daardoor werd het verzetswerk mogelijk.

Wij zeggen dit niet om onszelf op de borst te slaan en te laten zien, wat wij wel hebben gedaan. Integendeel. Wij zouden ons weg moeten schamen indien het alzo niet was geweest. In artikel 1 van ons beginselprogramma schrijven wij neer, dat wij voor ons land vertegenwoordigen „den grondtoon van ons volkskarakter”. Dit pretenderende moest ons geluid aanslaan bij ons volk om het zo te brengen tot het daadwerkelijk verzet tegen het Nat. Socialisme en daarom moest het belijdende deel van ons volk, Antirevolutionair of niet, zich daarbij aanslui-

*) Uitgave N.V. Gebr. Zomer en Keuning, Uitg. Mij., Wageningen.

De **DOOD** in de Pot ?

A. R. de Kwaadsteniet

Reeds meerdere malen werd geschreven over de politieke laauwheid, welke bij het Nederlandse volk valt waar te nemen.

Het verschijnsel is algemeen. Het valt ook in Anti-Revolutionairen kring waar te nemen, ofschoon misschien in enigszins geringere mate dan bij andere partijen het geval is. Maar in orde is het ook bij ons niet.

„De Maasbode” heeft enkele weken geleden onder bovenstaanden titel deze kwestie besproken.

In den Centralen Raad van den kring Rotterdam van de Katholieke Volkspartij zijn bittere klachten geslaakt over het bijna volslagen gebrek aan belangstelling, dat thans bij Rotterdam's Rooms-Katholieken voor het werk der politieke organisatie blijkt te bestaan. En op het te Utrecht gehouden Congres van de K.V.P. viel dezelfde klacht uit alle delen van het land te beluisteren.

In Rooms-Katholieken kring is men niet blind voor de gevaren, welke deze ingezonkenheid met zich mede brengt. Herinnerd wordt aan den strijd, welke in het verleden gedurende meerdere tientallen jaren gevoerd moest worden om de financiële gelijkstelling tussen bijzonder en openbaar onderwijs te verkrijgen, en op de mogelijkheid, dat hetgeen verkregen werd, weer verloren zal gaan, indien volgende verkiezingen steeds meer mannen naar voren zullen brengen die het bijzonder onderwijs niet als het ideaal zien.

„De Maasbode” maakt zich intussen niet al te ongerust. Het blad is van mening, dat het een wel vervelend, maar niet al te verontrustend verschijnsel is, dat telkens weer in zogenaamd „stille” perioden valt waar te nemen. Doch tevens stelt het de vraag of we momenteel wel in zulk een „stille” periode leven en het antwoord op die vraag luidt ontkennend, moet

ten. In den oorlog vielen partij-tegenstellingen weg en werden mentaliteits-verschillen geliquideerd. Beginselen bleven echter haar waarde behouden en levensopvattingen adelden de verzetshouding. Dat was de geestelijke achtergrond van het verzet. Zo kon er geen eenheid komen, maar wel eendracht en die is in voldoende mate aanwezig geweest. „Den Vijand wederstaan” spreekt er op iedere bladzijde van. Indien men dit na den oorlog had willen begrijpen, men wist het wel, dan zouden we voor heel wat ellende gespaard zijn gebleven.

* * *

Thans ligt „Den vijand wederstaan” als een monument van het Christelijk verzet in ons volk.

Dat volk kan er veel uit leren nl.:

- 1e. Het verzet was geen avonturierswerk, doch het vervullen van de opdracht Gods. Geloofsgehoorzaamheid. Er werd gebouwd „een organisatie door het offer van Christus bewogen” (Ds F. Slomp, blz. 17).
- 2e. Het verzet mag niet beoordeeld worden naar goed of minder goedgeslaagde stunts, naar het, al of niet, juist of minder juist, gebruik van wapenen of naar de mensen die deze wapenen hanteerden. Het moet beoordeeld worden naar den geestelijken achtergrond waaruit het opkwam.

- 3e. Het waren beginselen die tot het verzet dreven en in het verzet werd de waarde van dat beginsel voor de natie bewezen.

Dit boek moet gelezen worden en het moet tot het geestelijk eigendom van het belijdende deel van ons volk worden gemaakt. Dan kan, althans onder ons, het verzet niet in waarde verminderen en bij wie(n) het toch in waarde vermindert, bij die(n) zal zelfonderzoek noodzakelijk zijn.

Voor wie dit boek begrijpt zullen de offers die gebracht zijn, de juiste waarde hebben.

Dit boek doet ons zien dat de lijn des geloofs van het geloof dat ons volk karakter gaf, doorloopt tot in 1945.

Niemand mag dan vergeten dat deze lijn voor het Nederlandse volk als zelfstandige natie begint „omstreeks 1572”.

N.C.R.V.-Kalender

De Nederlands Christelijke Radiovereniging geeft voor het jaar 1948 opnieuw een kalender uit. Een exemplaar daarvan werd ons toegezonden en wij moeten zeggen, dat wij dit exemplaar een plaatsje hebben gegeven in ons bureau. En och, U weet wel hoe dat op bureaux als het onze gaat. Daar ontvangt men nog al eens een kalender ter kennisname — en dan weet men er geen raad mee. Maar deze kalender is opgehangen. Dit diene dan tevens als beoordeling.

wel ontkenkend luiden, indien we bedenken, dat het Nederlandse volk binnen een half jaar ter stembus kan worden geroepen.

Daarom dient ook de Anti-Revolutionaire Partij paraat te zijn en behoort alles in het werk gesteld te worden om de lauwen warm te maken.

Want er moet nog zo heel veel werk verricht worden.

* * *

Nu zijn er in onzen kring een aantal mensen, die van oordeel zijn, dat degenen, die leiding geven aan het politieke werk van de Anti-Revolutionaire Partij, zich veel te druk maken. Zij zijn van mening, dat onze Partij, bij de verkiezingen niet zoveel „drukte” moet maken.

Als men eens let op sommige andere partijen, zo zegt men dan, die vrijwel niets doen bij de verkiezingen, die slechts een enkele vergadering beleggen, welke dan meestal nog slechts door enkele tientallen, hoogstens enkele honderdtallen bezocht worden, partijen, die er niet aan denken op grote schaal lectuur te verspreiden, die vrijwel niet werken met raambiljetten, zeker niet met reclame-optochten, en die niettemin zich steeds weer weten te handhaven op hetzelfde peil.

Waarom maken wij ons als Anti-Revolutionairen dan zo druk?

Als we niets doen, stemmen de Anti-Revolutionairen toch wel op de Anti-Revolutionaire lijst. Zouden we het maar niet eens een keer proberen?

Het antwoord op deze vraag moet zijn een hartgrondig: Neen!

We mogen dat niet proberen. We zullen — als van ouds — weer aan het werk moeten gaan om te winnen en te werven.

O zeker, als de Antirevolutionaire Partij geen propaganda meer voert, zal zij toch nog wel vertegenwoordigers in het parlement behouden. Tien of elf zetels zullen altijd nog wel bezet worden door onze voormannen. Om dat aantal zal het wel steeds blijven schommelen, al wordt er vrijwel niet gewerkt in verkiezingstijd. Maar dan schieten wij in onze taak tekort.

* * *

Telkens weer heeft men in het verleden de mening ingang willen doen vinden, alsof de Anti-Revolutionaire Partij de partij was van een bepaald klein, afgesloten kringetje. Ook na de bevrijding dacht men nog zo.

En toch heeft juist de Anti-Revolutionaire Partij in het verleden — zoals ook in het jongste verleden — steeds getoond, dat die mening onjuist was.

Steeds weer heeft zij zich in verkiezingstijd ge-

richt tot het gehele Nederlandse volk en telkens weer heeft zij dat volk in zijn geheel opgeroepen tot gehoorzaamheid aan Gods ordinantiën ook voor het staatkundige leven. Steeds weer heeft zij haar beginselen uitgedragen en de kiezers opgeroepen om de mannen, die de beginselen vertolken te verkiezen tot hun vertegenwoordigers in het parlement.

En die roep is niet tevergeefs geweest. Meerderen, die van huis uit de Anti-Revolutionaire beginselen niet waren toegedaan, hebben erkend, dat een regering overeenkomstig die beginselen toch zeker tot heil van land en volk was.

Wij mogen als Anti-Revolutionairen er geen genoegen mee nemen, dat wij in de Tweede Kamer, slechts 12, 13 of 14 zetels bezetten. Wij streven naar meerdere zetels. Niet als doel, doch als middel.

Het gaat er niet om om meerdere mannen aan een „baantje” te helpen, of om te pronken met het grote getal.

Het gaat om den invloed van de beginselen en die invloed is — niet uitsluitend, maar toch voor een belangrijk deel — afhankelijk van het aantal stemmen op de kandidaten van onze partij uitgebracht.

Invloed heeft ook Groen van Prinsterer in belangrijke mate uitgeoefend, zelfs toen hij alleen stond. Maar zal die invloed ook telkens weer blijken bij de maatregelen en wetten, welke tot stand komen, dan is in een democratisch geregeerd land als het onze toch ook nodig, dat het aantal stemmen, waarover in de Kamers beschikt wordt, zo groot mogelijk is.

* * *

De lautheid moet plaats maken voor warmte, bezieling.

Er wordt tegenwoordig vaak geklaagd over allerlei personen en instanties. Maar onze houding moet niet beïnvloed worden door vermeende — of misschien ook werkelijke — tekortkomingen van bepaalde leidslieden.

Het gaat niet om personen, het gaat ook niet om onze partij.

Ons beginsel moet ons warm maken en bezielen.

En als er dan in onzen tijd zulk een groot tekort aan warmte en bezieling is, dan is het de vraag of de schuld niet bij de lauwen zelf ligt. Kennen zij de Anti-Revolutionaire beginselen wel. Hebben ze die bestudeerd?

We betwijfelen het.

In de laatste maanden hebben we meerdere klachten beluisterd over de tekortkomingen van de Anti-Revolutionaire Partij. Vooral was de klacht, dat er zo weinig aandacht geschonken

Zedenverwildering

J. C. HASPELS

Oorlog en zedenverwildering zijn trouwe bondgenoten. Men behoeft niet door ambt of beroep speciaal met dit deel van het leven der maatschappij in aanraking te komen om op te merken, dat zedelijkheid en moraal in de voorbije oorlogsjaren een geduchten knauw hebben gekregen en zeer veel inspanning van de Kerk, den Staat en de Maatschappij zal worden gevraagd om het „verstoorde evenwicht” enigermate te herstellen. De uiteenrukking van gezinnen door allerlei van den bezetter afkomstige maatregelen, waardoor vele mannen en vrouwen hun eigen weg zochten en tal van jonge mensen den zegenrijken invloed en de bewarende kracht van het gezin moesten missen, hebben zeer veel vernietigd van hetgeen in ons volksleven van wezenlijke betekenis was. Ná de bevrijding heeft een groot deel der mensheid, die jarenlang onder zwaren druk had geleefd, de vrijheid met volle teugen genoten, doch dat „genieten” bestond en bestaat voor velen in het geven van de volle maat aan hun lust tot vermaak, aan het bezoeken van dansgelegenheden en aan het volgen van hun hartstochten. De oorlog heeft aan ons Vaderland naast vele andere rampen een toenemende zedenverwildering gebracht.

Onze Volksvertegenwoordiging verwacht ook op dit gebied iets van de Overheid. In het Voorlopig Verslag n.a.v. de Justitiebegroting 1947 lezen we: „Van verschillende zijden werd gevraagd, of de Minister reeds nadere mededelingen kan doen omtrent de aangekondigde voorbereiding van maatregelen tot een meer doeltreffende bestrijding van de openbare onzedelijkheid”. Uit het antwoord van den Minister van Justitie blijkt, dat door zijn ambts-

voorganger contact werd gezocht met de kerken en een groot aantal maatschappelijke organisaties en instellingen, „ten einde hun beschouwingen te vernemen over het euvel van het op zo vele terreinen aan den dag tredende zedelijk verval en over de wegen, welke naar hun mening tot herstel der zo diep gezonken volksmoraliteit kunnen leiden.”

De Minister van Justitie deelt verder mede, voornemens te zijn, op korten termijn een commissie in het leven te roepen, die dit moeilijke onderwerp in studie zal nemen. De slotzin van het ministeriële antwoord mogen we nog even citeren: „De ondergetekende wil er in dit verband op wijzen, dat zijns inziens de Overheid op het onderhavige terrein vooral tot taak heeft: stimulering waar mogelijk van de in het volk zelf levende regenererende krachten en bevordering van krachtig repressief optreden tegen excessen.”

De in dezen volzin liggende gedachte zal bij anti-revolutionaire mensen geen bezwaar ontmoeten. Gezin, Kerk en Jeugdbeweging, tot U zeggen we: doe wat in Uw vermogen is om „op te voeden”. De Overheid zorge voor een krachtig optreden tegen excessen **vooraf**.

In de Troonrede, welke H.M. de Koningin uitsprak op 23 Juli 1946 wordt o.m. gezegd: „De regering zal sterken steun verlenen aan de jeugdbeweging, met inachtneming van zelfstandigheid der levensrichting en erkenning van de rechten der ouders. Bijzondere aandacht zal worden gewijd aan de bestrijding van de verwildering der jeugd.”

In het Voorlopig Verslag n.a.v. de begroting 1947 van Binnenlandse Zaken wordt door de Tweede Kamer gewezen op de groeiende zedenverwildering,

werd aan de sociale en economische problemen. De klacht werd geuit door jongeren uit onzen kring, die werken wilden, hard werken zelfs. Maar dan moest de partij toch ook eens wat doen.

En meer dan één van die klagers wist niet, dat reeds jaren voor den oorlog door de A.R.-Partij een rapport betreffende de ordening van het bedrijfsleven was uitgebracht. Men had er nog nooit van gehoord en er dus ook geen kennis van genomen.

Dat is de schuld van de partij, werd toen gezegd, dat wij daarvan niets wisten.

Was hier ook geen schuld bij de onwetenden, die klaagden voor zij onderzocht hadden?

* * *

We moeten weer aan het werk. Ouderen en jongeren. Er is veel werk aan den winkel. Onze beginselen moeten uitgedragen worden.

De verkiezingen naderen. Dan moeten we klaar staan.

De liefde tot onze Anti-Revolutionaire beginselen moet ons tot strijden dringen. Want de strijd blijft. In den grond der zaak is er sedert de dagen van Groen van Prinsterer geen verandering gekomen in het karakter van dien strijd.

Want evenals in zijn tijd gaat ook nu de strijd tegen de verderfelijke revolutionaire beginselen.

En ook nu is er voor ons land en volk slechts redding mogelijk, indien het Evangelie beleden en beleefd wordt.

Schouder aan schouder dienen daarom allen te staan, die Jezus Christus erkennen als hun Heer, aan Wien alle macht gegeven is in hemel en op aarde. Wie uit het geloof leeft kan zich dan ook niet afzijdig houden, maar moet zich werpen in den strijd, welke als hoogste doel heeft de eer van onzen God.

welke o.m. blijkt uit de toenemende danswoede. De Minister van Binnenlandse Zaken antwoordt hierop in de Memorie van Antwoord zeer kort met de volgende woorden: „Zoals reeds in de Troonrede tot uitdrukking werd gebracht, wijdt de Regering bijzondere aandacht aan de bestrijding van de verwildering der jeugd.”

Onwillekeurig rijst bij den lezer de vraag, na al deze op zichzelf wel bevredigende klanken: „wat heeft de Regering tot nog toe op dit gebied gedaan?” Op het moment waarop we dit schrijven is ons zelfs van het instellen van de toegezegde commissie nog niets gebleken. Ook de Eerste Kamer is blijkbaar doordrongen van de noodzaak om deze zaak in een verder stadium te brengen, want in haar op 14 Januari 1947 verschenen Voorlopig Verslag merkt zij het volgende op:

„Met instemming had men uit de M. v. A. op het V.V. 2e Kamer ervaren, dat de Regering bijzondere aandacht wijdt aan de bestrijding van de zedenverwildering. Gaarne zou men nader worden ingelicht over hetgeen tot dusverre op dit stuk van harentwege was geschied.”

Daarom gaat het. Wat **doen** we tegen het kwaad. Ons A.R. Kamerlid Ds. Fokkema heeft in de vergadering der Tweede Kamer van 21 November 1946 over de zedenverwildering sprekende o.m. het volgende gezegd: „Dat hier een kwaad vreet aan den wortel van onze samenleving, zal zeer zeker erkend worden en wel allereerst door hem, die in zijn geestelijken arbeid steeds met de jeugd in aanraking komt en zeer bijzonder onder de jeugd zijn arbeidsveld ziet. Dit kwaad is reeds op ontzettende wijze aan den dag getreden.

Hier ligt een breed terrein van werkzaamheid, in de allereerste plaats voor het gezin en voor de Kerk, die zich op dit gebied naar eis des Woords van hun roeping hebben te kwijten. En de Kerk doet dit ook. Maar juist daarom kan de Kerk den steun der Overheid niet ontberen. De Overheid heeft ook in dit opzicht alles te doen, wat den weg weg der Kerk verruimt.

De Nederlandse jeugd is voor een deel uit het lood geslagen. In den bezettingstijd werd het met de normen van een deugdzaam leven allesbehalve nauw genomen en werden dingen en daden geoorloofd geacht, waarvoor men zich zeker in normale omstandigheden zou schamen. Hier moet zuiverend gewerkt. En waar de Overheid een taak te dien aanzien heeft, die van het hoogste belang is, moge ik den Minister verzoeken, zo spoedig doenlijk het in de Troonrede in uitzicht gestelde in de praktijk in toepassing te brengen.”

Uit het vorenstaande blijkt wel dat het van uit de beide Kamers der Staten-Generaal niet ontbreekt aan activiteit om op dit kwaad te wijzen en aan aandrang om te **doen** wat nodig is.

Wij noemden hierboven als één der verschijnselen de danswoede. Hiertegen is van de zijde der Regering, voor zover wij weten, geen maatregel genomen. Het komt ons voor, dat de omstandigheden wijziging en aanvulling van de Drankwet en Dansbesluit nodig maken. De beteugeling van drankmisbruik is destijds gezocht in het stellen van een maximum voor het aantal vergunningslokalen en verlofszaken. Het verdient naar onze mening overweging te onderzoeken of het gewenst

is, ook voor dansgelegenheden een „maximum” te stellen. Voorts bepleiten we — en dit gaat vooral den burgemeesters aan — het verlenen van dansvergunningen een voorwerp van hun bijzondere aandacht te doen zijn. Juist zij dienen grote waakzaamheid aan den dag te leggen. Een vereniging b.v., die in moeilijke financiële omstandigheden verkeert, wenst deze situatie op te lossen door een dansavond te organiseren, want dan is „succes verzekerd”. Primair is voor den burgemeester echter de vraag: Wat is het **doel** der vereniging? In de meeste gevallen zal het antwoord zijn: **niet** het geven van een bal. Onze burgemeesters kunnen zeer veel ten goede bijdragen, al beseffen wij zeer goed dat hun taak ook op dit gebied niet gemakkelijk is.

Ons is één geval bekend, waarin een plaatselijke afdeling van de Communistische Partij Nederland aankondigde op een politieke vergadering een spreker te zullen doen optreden met gelegenheid tot debat. Het slot van de aankondiging luidde: Bal na! De burgemeester in de betrokken gemeente nam echter het standpunt in, dat politieke vergaderingen niet met een danspartij behoren te worden besloten, zodat dit voornemen niet ten uitvoer kon worden gebracht. Ook kennen we gevallen van vakverenigingen, die hun jaarlijkse feestelijke vergadering wilden besluiten met een bal. Ook dat werd door den betrokken burgemeester verhinderd, omdat het niet tot de taak van een vakvereniging behoort om danspartijen te organiseren. In de praktijk stuit men telkens op het verschijnsel dat verenigingen met het doel om „publiek te lokken” of om haar kasmiddelen te versterken, een avond willen besluiten met een bal. Daartegen behoren onze burgemeesters op te treden, zo nodig door weigering zonder meer. Beter is echter, wanneer de omstandigheden dit mogelijk maken, met het betrokken verenigingsbestuur een samenspreking te hebben en het te wijzen op zijn plicht om onze jonge mensen een programma te bieden, dat hen van het dansen zoveel mogelijk afbrengt, en waarbij hun iets wordt geboden in de plaats van een danspartij, waardoor zij op een hoger niveau van ontspanning worden gebracht. Wij menen te mogen zeggen, dat deze pogingen in de praktijk vaak zeer goede resultaten opleveren.

Voorts is een strenge handhaving van het dansbesluit plicht. De wering van personen beneden 18 jaar sta hierbij op den voorgrond. Overtreding van dit voorschrift straffe men met weigering van dispensaties, b.v. gedurende een maand. De praktijk leert, dat men dan zelf wel gaat opletten. Wij vragen nu nog even aandacht voor de bepaling van den sluitingstijd voor z.g.n. vermakelijkheden. Laat men de bevolking in dezen al te vrij, dan hebben regelmatig tot diep in den nacht feestelijkheden plaats. Ná de bevrijding verrezen op grote schaal buurtverenigingen om de bevrijdingsfeesten te organiseren en te vieren. Daartegen behoefde geen bezwaar te bestaan, intengedeel, er zat iets moois in, dat buurtbewoners gezamenlijk hun vreugde beleefden. Vele burgemeesters lieten dezen buurtverenigingen een grote vrijheid, met het merkwaardige gevolg, dat een buurtfeest pas als geslaagd werd beschouwd, wanneer het tot den

Stakingsrecht of Arbeidsplicht?

Over de vraag, of, en zo ja, in welke omstandigheden staking geoorloofd is, is al heel wat geschreven en gesproken.

Daarbij is men ertoe gekomen stakingen naar gelang van het doel, waarmede en de wijze, waarop ze gevoerd worden, in te delen in soorten.

Zo spreekt men van politieke stakingen, waarbij bepaalde politieke doeleinden vooropstaan en andere, waarbij het slechts gaat om verbetering der arbeidsvoorwaarden.

Er kunnen stakingen zijn, waarbij de opzeggings-termijn wordt geëerbiedigd en andere, waarbij contractbreuk wordt gepleegd.

Voorts kan men spreken van stakingen, die door en onder verantwoordelijkheid van de bona-fide vakorganisaties worden georganiseerd en „wilde” stakingen, waarbij dit niet het geval is.

Tenslotte kan met goed recht worden betoogd, dat het heel wat anders is, wanneer ambtenaren staken, dan wanneer werknemers in het particuliere bedrijfsleven zich daaraan schuldig maken.

Uitgaande van deze onderscheidingen zou de meest onschuldige en ideale staking dus zijn een staking van werknemers in het particuliere bedrijfsleven, die niet met één politiek doel wordt gevoerd, waarbij de opzeggingsstermijn in acht wordt genomen en die door en onder verantwoordelijkheid van de bona-fide vakorganisaties wordt georganiseerd.

Is zulk een staking moreel verantwoord?

Gesteld, dat alle bakkersgezellen hun arbeid neerlegden op de hierboven omschreven correcte en ideale wijze, zou dat dan door den beugel kunnen? Ook wanneer het zou leiden tot ontbering en hongersnood onder ons volk? En wanneer bij de stakingen in Frankrijk deze spelregels in acht waren genomen, zouden dan daardoor alle bezwaren zijn weggenomen? Zou het dan aangaan, dat nu eens de ene, dan weer de andere groep arbeiders de natie

haar levensbloed aftapt, druppel voor druppel of bij stromen tegelijk? Mag men zulk een volk zelfmoord laten plegen door zich de slagaderen van het volksbestaan door te snijden?

Een rijk land als de Verenigde Staten moge zich deze luxe kunnen permitteren, de volken van West-Europa, die bezig zijn zich moeizaam van een langdurige ziekte te herstellen, kunnen zich dit niet veroorloven.

Het is alsof men bij een juist van longontsteking genezen patient de ramen wijd open gooit en hem daardoor aan een zekere wederinstorting prijs geeft. Laten we nu de zaak even nuchter bezien en het Burgerlijk Wetboek raadplegen om na te gaan, wat de arbeidsovereenkomst precies inhoudt. En dan lezen we in art. 1637: „De arbeidsovereenkomst is de overeenkomst, waarbij de ene partij, de arbeider, zich verbindt in dienst van de andere partij, de werkgever, tegen loon gedurende zekeren tijd arbeid te verrichten”.

Dat is duidelijk. Zulk een overeenkomst berust op de vrije wilsovereenstemming der partijen. Zij worden 't samen eens over arbeidstijd en loon en andere bijkomende voorwaarden. Partijen zijn volkomen vrij zulk een overeenkomst al dan niet aan te gaan. Er bestaat immers contractsvrijheid. Anders dan in Rusland, waar zulk een vrijheid niet bestaat.

Diezelfde vrijheid is er ten aanzien van het beëindigen der arbeidsovereenkomst.

Wij menen hierbij te mogen afzien van de huidige situatie, waarbij een ontslagvergunning van het Gewestelijk Arbeidsbureau vereist is, tenzij de beëindiging der arbeidsovereenkomst met wederzijds goedvinden plaats vindt. Deze bepaling spruit voort uit de na-oorlogse situatie en aangenomen mag worden, dat zij binnen afzienbaren tijd zal verdwijnen. In principe mogen we ervan uitgaan, dat er geen enkel bezwaar tegen het beëindigen van de arbeids-

morgen had geduurd. Deze reactie op een tijd van onderdrukking is zeer begrijpelijk en werd dan ook in 1945 algemeen aanvaard, doch we moeten terug naar een meer evenwichtig leven en dus dringe men den duur dezer feesten terug naar normale sluitingsuren, zoals die bijv. in een gemeente voor jaarvergaderingen gebruikelijk zijn. Zolang het „overwegen” der Régering en het „aandringen” der Kamerleden niet tot bepaalde voorzieningen heeft geleid, moet getracht worden met behulp van bestaande wettelijke voorschriften de bevolking terug te voeren naar zeden en gewoonten van vóór 1940; ter bevordering van herstel van het evenwicht; ter bestrijding van allerlei excessen en zonde. Onze Nederlandse burgemeesters hebben hierbij een belangrijke en tevens een grote verantwoordelijkheid.

Zij zullen bij het in praktijk brengen van deze opvatting van hun taak af en toe een groep van hun gemeentenaren tegenover zich vinden.

Dat is onvermijdelijk. Bespreekt men echter met de betrokkenen eerlijk en open, welke motieven tot de bepaling van het ingenomen standpunt hebben geleid, dan kan veel wanbegrip worden voorkomen.

Het wordt soms als een deugd gerekend, wanneer van den burgemeester kan worden gezegd, dat hij populair is bij zijn gemeentenaren, ook bij degenen die beginselen aanhangen, welke niet de zijne zijn. Indien deze populariteit verkregen is zonder ontrouw te zijn geworden, dan hebben wij daarvoor eerbied. Is zij echter ontstaan door een beleid waarbij het eerste doel was, het ieder naar den zin te maken zonder te letten op den plicht om te waken voor het geestelijk en zedelijk heil van hen die aan onze zorgen zijn toevertrouwd, dan is zij de vrucht van een beleid, dat om der wille van onze verantwoordelijkheid tegenover God en tegenover hen, die naar Zijn beeld geschapen zijn, moet worden herzien.

overeenkomst kan worden gemaakt, indien de opzeggingstermijn slechts in acht wordt genomen. Evenmin valt er iets tegen in te brengen, indien 10 of 100 of 1000 arbeiders per denzelfden datum hun arbeidsovereenkomst opzeggen en beëindigen. Wie deze vrijheid zou aantasten, zou daardoor rechtsstaat en democratie aanranden. Het zou de aanvaarding der dictatuur betekenen. Staakt dus vrijuit, gij bakkersgezellen, indien gij meent Uw belang daarmede te dienen! Gaat dus Uw gang, Franse arbeiders en richt Uw land te gronde! Indien ge slechts de spelregels der arbeidsovereenkomst eerbiedigt, hebben wij op Uw houding niets aan te merken.

Wanneer het U gaat als mij, dan schenkt deze redenering U toch allesbehalve bevrediging. Hoe komt dat? Zou de oorzaak daarvan niet deze zijn, dat — zoiets komt meer voor — wezen en betekenis van de arbeidsovereenkomst uitgaan boven haar juridische omschrijving?

Dat komt o.m. daarin uit, dat het B.W. slechts spreekt van 2 partijen: werkgever en arbeider. Doch bij elke arbeidsovereenkomst zijn ook nog anderen geïnteresseerd. Zij zijn er — ongenoemd en ongezien — maar daarom niet minder reëel. Dat komt omdat we leven in een economisch stelsel, dat op arbeidsverdeling is gebaseerd.

Als de bakkersgezel en de bakkerspatroon zich tegenover elkaar verbinden, dan komt in feite ook een beding ten behoeve van een derde tot stand. Die derde is de consument, de gemeenschap, de naaste, zo ge wilt. Het gaat mede om zijn belangen, als er een arbeidsovereenkomst tot stand komt. Dat toch is het middel, waardoor in zijn behoeften wordt voorzien. Wanneer men volledig wilde zijn, zou men ongeveer als volgt moeten redeneren: „Wij bakkerspatroon en bakkersgezel gevoelen roeping ons te wijden aan de beoefening van het edele bakkersambacht. Wij doen dat met zoveel genoegen, dat wij ons daaraan volledig willen geven. Wij zijn ook gaarne bereid om, behalve voor onze eigen gezinnen, voor anderen te bakken. Maar dan moeten wij natuurlijk mogen aannemen, dat de boer ook voor ons aardappelen teelt en dat de dokter ook ons in geval van ziekte wil helpen. Wij ruilen ons voor eigen behoeften niet benodigde brood voor aardappelen en doktersdiensten en tal van andere goederen en diensten die we voor levensonderhoud en levensvervulling nodig hebben. Wij nemen stilzwijgend aan, dat gij allen hiermede accoord gaat en vangen nu onze arbeid aan.” En wij allen gaan daar natuurlijk mee accoord, door de aanvaarding van de arbeidsverdeling daarmee stilzwijgend onze instemming betuigend.

Wat gebeurt er nu, als er gestaakt wordt? Dan wordt de solidariteit van de arbeidsverdeling verbroken. De bakkersgezellen en/of de bakkerspatroons houden zich niet aan de afspraak. Zij weigeren de boer en de dokter brood te leveren, terwijl zij — hoogst inconsequent — wel verwachten, dat deze door zullen gaan in het zweet huns aanschijns in de noden der bakkersgezinnen te voorzien. De stakende bakkersgezel neemt aan, dat de dokter, als hij geroepen wordt, bereid zal zijn hem in geval van ziekte bij te staan en hij vindt het heel gewoon, dat de boer hem — ondanks eigen dienstweigering — van aardappelen voorziet.

In een op arbeidsverdeling gebaseerde maatschappij zou het eigenlijk volkomen logisch zijn, wanneer ingeval van dienstweigering van een groep producenten ook de anderen onmiddellijk het bijltje erbij neer zouden leggen. Dat zou betekenen, dat we samen zouden gaan verhongeren. Gelukkige inconsequentie, dat dit niet geschiedt. Het gevolg is echter, dat de dienstweigerende groep wel prestaties ontvangt van andere groepen producenten, waarop zij moreel geen aanspraak kan maken.

Wanneer ge dan ook staakt, beseft dan dat het geen zaak is, die alleen U en Uw patroon aangaat. Het is een zaak, waarbij de belangen van velen zijn betrokken. Die velen heten in de taal van den Bijbel: Uw naasten.

Ge hebt als kind wel eens domino-stenen op een rijtje gezet en U verlustigd in de aanblik, dat, als ge maar even aan de eerste raakte, de hele rij successievelijk het hoofd buigt en valt. Die wet van de dominostenen heerst ook in een op arbeidsverdeling gebaseerde maatschappij.

Geen stakingsrecht dus?

Och, wij willen allerminst ontkennen, dat zich omstandigheden kunnen voordoen, waarin het abnormale normaal wordt en staking niet alleen geoorloofd, doch zelfs heilige plicht is. Voorzover zij een uitging was van een geprangde volksconsciëntie, was de Februari-staking van 1941 ondanks, geen juist dank zij, haar politiek karakter moreel ten volle gerechtvaardigd.

Zo kan het ook ingeval van noodweer en in een rechtvaardige oorlog recht en plicht zijn de naaste te doden, maar niemand zal het in zijn hoofd halen daarom het moordrecht te propageren.

Als een uitgehongerd en ten dode wankelend slachtoffer van een concentratiekamp zich uit een bakkerskar een brood toeëigent, zal niemand hem dat euvel duiden. Evenmin zal iemand echter op de gedachte komen op grond daarvan vast te stellen, dat er een steelrecht bestaat. Het gaat hier immers om uitzonderlijke gevallen, om noodtoestanden, maar normaal is en blijft, dat men zijn naaste niet vermoorden noch bestelen mag.

Zo zie men ook het stakingsrecht als geoorloofd wapen in uitzonderlijk noodgeval, doch men beseffe, dat het steeds als abnormaal moet worden gezien en gehanteerd. Normaal is arbeidsplicht, abnormaal is stakingsrecht. Regel is arbeidsplicht, uitzondering is stakingsrecht. Die uitzondering kan gerechtvaardigd zijn, zij kan en mag den regel niet aantasten. Om het eens populair uit te drukken: eerst komt de arbeidsplicht en dan nog eens en dan nog eens,..... dan een hele tijd niets..... en dan tenslotte, ja dan is er ook nog — in uitzonderlijke gevallen — het stakingsrecht. Dat recht zal dan doorgaans identiek zijn met plicht. In die omstandigheden zal men veelal niet alleen mógen maar ook móeten staken. En allerminst is het een wapen om mee te spelen. Daarvoor is het te gevaarlijk. Ge kent toch die krantenberichten van spelenderwijs-afgaande geweren en de ongelukken, die ze veroorzaken?

De protesten toeteren ons in de oren: Beseft ge wel, dat ge daarmee de arbeider het enige machtsmiddel ontnemt om zijn rechten op een menswaardig bestaan geldend te maken? Wilt ge hem dan weerloos

Door de gebeurtenissen der laatste jaren is de belangstelling voor buitenlandse aangelegenheden toegenomen. Dat is ook in dit opzicht toe te juichen, dat vergelijking van buitenlandse toestanden en staats-instellingen met de Nederlandse zeer nuttig kan zijn. Het constateren van overeenkomst en verschil doet dieper doordringen in het wezen der eigen nationale instellingen en doet deze niet zelden beter waarderen.

In Engeland is beroering verwekt door het Regeringsvoorstel de macht van het Hogerhuis nog verder te besnoeien dan reeds het geval was. Naar aanleiding daarvan werd in de officiële informatie-periodiek Home Affairs Survey van 4 November j.l. een uiteenzetting opgenomen, die een zo duidelijk inzicht geeft in het karakter van dit deel van het Engelse Parlement en waaruit tevens zo duidelijk allerlei fundamentele verschillen met ons Nederlandse staatsbestel blijken, dat wij haar de moeite van het bewerken ten volle waard achten.

Men kan er tevens uit leren, hoe oppervlakkig die Nederlandse journalisten te werk gaan, die het in hun verslagen strijk en zet hebben over het Nederlandse parlement, als ze bedoelen: de Staten-Generaal, of over „ons Hogerhuis” als ze hadden moeten spreken van „de Eerste Kamer der Staten-Generaal”. (Tussen haakjes: even dwaas is het dezen tak der Nederlandse volksvertegenwoordiging op quasi-internationale wijze aan te duiden als: onze Senaat, en zijn leden als: senatoren; want in Amerika en

vroeger in Frankrijk, aan welke voorbeelden men dan denkt, is (was) de positie van den Senaat een geheel andere dan die van onze Eerste Kamer.)

Hier volgt dan de bewerking.

* * *

In de Troonrede, waarmede op 21 October de huidige zitting van het Parlement werd geopend, kondigde de Regering haar voornemen aan een wetsontwerp in te dienen ter beperking van de bevoegdheden, die het Hogerhuis thans nog heeft.

Het Britse Hogerhuis is als Tweede Kamer (het Lagerhuis, als machtigste tak der volksvertegenwoordiging, wordt in Engeland als Eerste Kamer beschouwd) uniek hierin, dat het op erfelijke grondslag is samengesteld, volgens recht van eerstgeboorte. De jongere zoons van peers (zo heten de leden van het Hogerhuis; peers = Frans: pairs komt van Lat. pares = gelijken) zijn commoners, d.w.z. (niet adellijke) burgers. Merkwaardig is, dat de oudste zoons van peers, die een van hun vaders mindere titels dragen, desniettemin in het Lagerhuis kunnen worden gekozen en daar kunnen blijven totdat zij in den meerderen titel opvolgen: b.v. Viscount (burggraaf) Corvedale (erfgenaam van Earl — graaf — Baldwin) en burggraaf Hinchingbrooke (erfgenaam van den graaf van Sandwich). Dit verklaart de schijnbare tegenstrijdigheid, dat een Lord (dit is peers en het praedicaat der betekent: heer) zitting heeft in het Lagerhuis.

uitleveren aan macht en willekeur van werkgever en/of Overheid?

Neen, dat willen we niet.

Wat we wel willen, is erop wijzen, dat het altijd een hachelijke onderneming is om het recht te bevestigen door gebruikmaking van machtsmiddelen. Macht en recht mogen dan al geen tegenstelling vormen, een feit is het, dat de sterkste partij, hetzij werkgever of werknemer, wel ongewone zedelijke kracht moet bezitten om niet als recht te beschouwen, datgene, dat door de aanwending harer machtsmiddelen kan worden afgedwongen. Gewoonlijk wordt dan een zeker machtsevenwicht bereikt, dat dan weliswaar veelal recht pleegt te worden genoemd, doch er is geen enkele garantie, dat die naam terecht wordt gevoerd. Zo volge dan de conclusie, dat, nog afgezien van de rampzalige gevolgen, die een staking heeft voor de nog wankelende welvaart van ons land, zij ook als middel tot het verkrijgen van recht allerminst ideaal is.

Wat dan?

Naar onze mening is de tijd rijp voor de opbouw van een rechtsorde van de arbeid, waarbij ingeval van arbeidsconflicten bindende arbitrage wordt voorgeschreven.

Wij beseffen zeer wel, dat dit alle moeilijkheden allerminst oplost en dat dit middel ook niet volmaakt is, maar evenzeer zijn wij ervan overtuigd, dat er minder bezwaren aan kleven dan aan het bruut geweld van de staking.

Daarbij zij nadrukkelijk vastgesteld, dat het stakingsrecht ook alleen kan worden prijs gegeven, indien dit andere middel tot het verkrijgen van recht functioneert.

Indien dit laatste niet geschiedt, betekent het inderdaad het ontnemen aan den arbeider van het enige wapen, waardoor hij voor zijn recht kan opkomen. En daarom: wie — terecht — een afschuw heeft dit wapen, bouwe mee aan een rechtsorde, welke het hanteren daarvan overbodig maakt.

De oorsprong van het Hogerhuis gaat terug tot den Saksischen tijd. Het is ongeveer 400 jaar ouder dan het Lagerhuis. Daarom wordt van de Koninklijke bekrachtiging van wetten niet in het Lagerhuis, maar in het Hogerhuis mededeling gedaan.

Het aantal leden bedraagt (midden 1947) 845, samengesteld als volgt:

Koninklijke peers	3
Aartsbisschoppen	2
Dukes (hertogen)	20
Markiezen	27
Graven	132
Burggraven	95
Bisschoppen	24
Baronnen	509
Appèl-lords in gewonen dienst (gemeenlijk Law Lords genaamd)	9
Schotse vertegenwoordigende peers (9 graven, 1 burggraaf, 6 barons)	16
Ierse vertegenwoordigende peers (4 graven, 3 burggraven, 1 baron)	8

—
845

Men lette op de volgorde van rang! Koninklijke peers zijn uiteraard leden van het Koninklijke Huis.

Gelijk uit het hiernavolgende blijkt, vinden nog geregeld adels-verheffingen plaats, van op allerlei gebied zeer verdienstelijke personen, maar naar ik meen worden geen nieuwe hertogen meer gecreëerd en, naar ik vermoed, ook geen nieuwe markiezen

Den titel van baron — een Lord — verwarren niet met dien van baronet, welke recht geeft op het praedicaat Sir, dat ook het praedicaat is van de Knights (ridders). De rang van baronet is erfelijk, die van Knight niet. Beide behoren tot de gentry = ± den lageren adel, die zitting kan hebben in het Lagerhuis en daarvan in vroeger eeuwen zelfs de kern en het hoofdbestanddeel vormde.

De (Anglicaanse) aartsbisschoppen en bisschoppen, wier peerschappen uiteraard niet erfelijk zijn, worden aangeduid als Lords Spiritual, de overigens als Lords Temporal (geestelijke en wereldlijke Lords).

De Law-Lords zijn voor het leven benoemde hoge rechterlijke ambtenaren. (Men zie hieronder. Law = wet, recht).

De Schotse peers worden voor elk nieuw parlement (dus na een verkiezing voor het Lagerhuis) door hun standgenoten gekozen.

De Ierse peers werden voor het leven gekozen door hun standgenoten en verminderen daarom in aantal sinds de vestiging van den Iersen Vrijstaat (Eire). De huidige acht zijn het overblijfsel van 28.

Vóór 1911 hadden de Lords de volstreekte macht door het Lagerhuis aangenomen wetten te verwerpen. Zij gedroegen zich echter rustig, of liever: berustend, van de Reform Bill (de kiesrecht-hervorming) van 1832 af tot 1893 toe, toen zij Home Rule (autonomie) aan Ierland weigerden. Twaalf jaren gingen voorbij voor zij opnieuw in verzet kwamen ditmaal door de verwerping van verschillende maatregelen, hetgeen zijn hoogtepunt vond in hun veto tegen de begroting van 1909.

Het toenmalige kabinet (in het Engels staat er: de toenmalige **Regering!**) deed aangaande deze kwestie een beroep op de kiezers (door ontbinding van het Lagerhuis en nieuwe verkiezingen daarvoor; het Hogerhuis kan uiteraard niet worden ontbonden) en verkreeg een meerderheid. Een ontwerp tot beperking van de bevoegdheden van het Hogerhuis werd ingediend en een toezegging van den Koning werd verkregen, dat hij, indien de Lords zich weerspannig zouden betonen, er in zou toestemmen een voldoende aantal (nieuwe) peers in den adelstand te verheffen om de aanneming van het wetsontwerp te verzekeren.

De bedreiging werkte en in 1911 kwam de Parlements-wet tot stand.

Veto beperkt

Bij deze wet werd het veto van het Hogerhuis beperkt tot twee jaren voor wetsontwerpen, die door het Lagerhuis in drie opeenvolgende zittingen (al dan niet van hetzelfde Parlement) zijn aangenomen, en geheel afgeschaft ten aanzien van financiële maatregelen. Het Hogerhuis werd op die wijze niet meer dan een kamer van revisie.

Het is zelfs niet een volledig bevoegde kamer van revisie, want elke wijziging, die het in de wetgeving maakt, kan op den duur alleen effect verkrijgen, indien het Lagerhuis er in toestemt. De normale gang van zaken is, dat een wetsontwerp door de Regering wordt ingediend bij het Lagerhuis. Nadat het daar, eventueel gewijzigd, is aangenomen, gaat het naar het Hogerhuis. Ook dit kan — anders dan onze Eerste Kamer, die een wetsontwerp niet kan aanvullen of verbeteren, maar het in zijn geheel moet aannemen of verwerpen — wijzigingen aanbrengen, maar deze moeten dan eerst ook nog aan het oordeel van het Lagerhuis worden onderworpen. Onder het huidige Labour-bewind, dat in het Lagerhuis over een grote meerderheid beschikt, maar in het Hogerhuis slechts op een minderheid steunt, hebben de Lords op de door het Lagerhuis aanvaarde socialistische wetgeving zeer vele amendementen aangenomen, die echter merendeels door het Lagerhuis

werden verworpen. Hoewel het Hogerhuis daarna het wetsontwerp in zijn geheel zou kunnen verwerpen, heeft het dat tot nu toe nog nimmer gedaan, zulks in overeenstemming met zijn staatkundige positie, die zulks politiek alleen zou veroorloven, indien het zou mogen veronderstellen, dat bij een beroep op de kiezers — door ontbinding van het Lagerhuis — het Kabinet in de minderheid zou blijven.

Maar als het dan niet eens meer een volledige bevoegde kamer van revisie is, wat is dan de werkelijke functie van het Hogerhuis? Deze: dat het kan fungeren als een bolwerk tegen overijling of slecht-ontworpen maatregelen. Maar de Lords kunnen alleen vertragen. Zij kunnen niet den weloverwogen wens van het door het volk gekozen Lagerhuis krachteloos maken.

Een Raad der Ouden

Een belangrijke zijde van het Hogerhuis is het lidmaatschap ervan. Het beginsel der erfelijkheid is op zijn minst voor discussie vatbaar. De meeste mensen zullen het er mede eens zijn, dat het niet valt te verdedigen. Toch moeten twee punten in aanmerking worden genomen. Ten eerste, dat de overstelpende meerderheid der erfelijke peers, daaronder krachtens gezonde gewoonte begrepen de Koninklijke peers, geen deel neemt aan de werkzaamheden. De gemiddelde opkomst in het Huis is ongeveer 80. Ten tweede zijn zij, die opkomen, hoofdzakelijk de dragers van niet lang geleden geschapen titels, mannen, die zelf in den adelstand zijn verheven voor aan den staat bewezen diensten, normaliter in de politiek. Zij zijn niet afhankelijk van de volkskeuze en zijn onbezoldigd; kortom, een echte Raad der Ouden.

Erfelijke grondslag of volkskeuze?

Intussen blijft de erfelijke grondslag en alle partijen zijn het er over eens, dat een hervorming noodzakelijk is. Toegestemd, dat een Tweede Kamer wenselijk is, hetgeen alle verantwoordelijke mensen inderdaad erkennen, hoe zou zij dan moeten worden samengesteld? De considerans van de Parlements wet van 1911 bevatte deze zinsnede:

„..... ligt het in het voornemen voor het Hogerhuis, zoals het thans bestaat, in de plaats te stellen een Tweede Kamer, samengesteld in plaats van op erfelijken grondslag op dien van volkskeuze, maar zulk een vervanging kan niet onmiddellijk tot uitvoering worden gebracht.....”

Gedurende 36 jaar is er nog geen oplossing gevonden. Ook het Kabinet (ook hier heeft het Engels: de huidige Regering) heeft er tot nog

toe geen beproefd. Het heeft alleen besloten den termijn, gedurende welken de Lords een wet kunnen ophouden, van twee tot één jaar te verkorten. Maar de samenstelling van het Huis heeft zij onaangetaast gelaten.

Het is interessant aan te tekenen, dat het Hogerhuis eens in zijn lange geschiedenis is afgeschaft geweest — voor elf jaar, in 1649, onder het Gemenebest (de periode van Cromwell), tot de Restauratie in 1660.

Hoogste Hof van Beroep

Behalve deel van het parlement is het Hogerhuis ook hoogste Hof van Beroep voor burgers van het Verenigd Koninkrijk.

In theorie is er niets, dat een van de 845 peers kan verhinderen als rechter zitting te nemen. In praktijk echter en volgens gevestigde traditie is het Hof samengesteld uit den Lord-Kanselier, oud-Lord-Kanseliers, oud-rechters, die peer zijn, en Appèl-Lords in gewonen dienst.

De Lord-Kanselier is een typisch Engels-staatsrechtelijke figuur, in Nederlandse verhoudingen overgezet ongeveer Minister van Justitie, President van den Hogen Raad en Voorzitter der Eerste Kamer in enen! Bovendien nog vertegenwoordiger van de Regering in het Hogerhuis.

Appèl-Lords zijn ervaren rechters, aan wie een peerschap voor het leven is verleend, juist om hen in staat te stellen als zodanig te fungeren.

* * *

Men ziet uit deze uiteenzetting, hoe grote verschillen er zijn tussen het Engelse Hogerhuis en onze Eerste Kamer. Desniettemin is hun functie deels dezelfde: er tegen te waken, dat niet de waan van den dag de overhand verkrijgt.

Alleen is onze Eerste Kamer daartoe beter toegerust, daar haar veto niet kan worden ter zijde geschoven. Vandaar dan ook de periodieke aandrang der zogenaamde progressie hier te lande tot afschaffing der Eerste Kamer.

* * *

Het valt op, dat in bovenstaand overzicht tot tweemaal toe sprake is van „de toenmalige Regering” en „de huidige Regering” waar naar goed Nederlands staatsrechtelijk spraakgebruik zou moeten zijn gesproken van „de Regering” zonder meer, of anders van „het toenmalige Ministerie” en van „het huidige Ministerie” (in Nederland zouden we zeggen „Kabinet”, maar dat omvat in Engeland slechts een deel van het Ministerie). Immers, de Ministeries wisselen, maar de Regering blijft.

Het Engelse spraakgebruik is begrijpelijk voor wie Prof. Anema's referaat voor den kader-

De jongeren Studieclubs

Uit het Leven der Studieclubs

1. Jaarvergadering Provinciaal Verband Gelderland

Het bestuur van dit verband heeft op Zaterdag 29 November in Apeldoorn de jaarvergadering belegd, onder leiding van zijn voorzitter, den heer A. Wildeman.

Helaas werkte het weer niet erg mede. De eerste sneeuwbuien van dezen winter maakten de wegen moeilijk begaanbaar. De opkomst was dan ook ver beneden de verwachtingen. Dat verhinderde echter niet, dat het een zeer geanimeerde vergadering is geworden. Wij willen dan ook niet nalaten, het een en ander uit deze vergadering aan te stippen.

Uit de jaarverslagen van secretaris en penningmeester bleek, dat het bestuur van het verband in deze grote provincie actief is. Het doet al het mogelijke om de studie der clubs te bevorderen. Van het Provinciaal Comité der Antirevolutionaire Partij in Gelderland wordt, vooral in financieel opzicht, veel medewerking ondervonden.

Dubbel jammer is het daarom, dat sommige clubs zo weinig voelen voor den arbeid der grotere verbanden.

In het tweede gedeelte der vergadering hield de heer P. M. Oostlander, voorzitter van het Streekverband „De Veluwe”, een causerie over de werkwijze onzer clubs.

Twee opmerkingen van den heer Oostlander achten wij zeker waard om door middel van ons orgaan te worden doorgegeven.

Ten eerste wees hij zijn toehoorders erop, dat zij bij de bronnenstudie vooral niet moesten vergeten tot de Bron bij uitnemendheid te gaan: de Heilige Schrift.

Gods Woord immers is voor ons het licht op ons pad en de lamp voor onzen voet.

Voorts wees hij op de oefening in het spreken. Z.i.

moet ook daaraan in onze clubs aandacht worden besteed.

Immers uit onze clubs moeten voortkomen de toekomstige Antirevolutionaire raadsleden, leden der Provinciale Staten en leden van de Volksvertegenwoordiging! Bij de vorming daartoe is oefening in het spreken onmisbaar!

Tenslotte kwam ook in deze vergadering de vraag ter sprake of „Nederlandsche Gedachten” niet in groteren getale naar onze soldaten in Indië kan worden gezonden.

De heer Oostlander achtte dit in de eerste plaats een taak van de plaatselijke clubs. Centrale regeling was z.i. niet mogelijk.

Verschillende opmerkingen van den inleider lokten een interessante discussie uit. Rest nog te melden dat op deze vergadering als gasten aanwezig waren de heren E. van Ruller en H. D. W. Boven, voorzitter respectievelijk secretaris van het bestuur der Nationale Organisatie.

2. Scholingscursus in Den Haag

Enkele leden van Jongeren Studieclubs in Den Haag en Scheveningen hebben het initiatief genomen tot een zgn. Scholingscursus voor de leden der clubs in Den Haag, Voorburg, Rijswijk en Scheveningen.

Waar het na den oorlog voor de eerste maal is dat men een dergelijken cursus organiseert, hebben de initiatiefnemers gemeend dezen winter de zaak niet al te groot te moeten opzetten en het aantal deelnemers beperkt tot circa 40 jongeren.

Het programma ziet er zeer aantrekkelijk uit. Mr K. Groen, de directeur van de Dr Kuyperstichting, hoopt in een zevental lezingen de Sociale Wetgeving te behandelen. De heer R. Gosker, Adjunct-Secretaris van het Centraal Comité van Antirevolutionaire Kiesverenigingen, zal den cursisten, eveneens in een zestal lezingen, het een en ander vertellen over het Russisch Communisme.

Voorts ligt het in de bedoeling de kunst van het

cursus 1946 (getiteld: Politieke Rondblik heeft gelezen en daaruit geleerd, dat in Engeland het Kabinet heden ten dage niet anders is dan een commissie uit de meerderheid van het in theorie almachtige Parlement.

Bij dezen Engelsen stand van zaken is ook begrijpelijk de formulering, dat „de huidige Regering heeft besloten den termijn..... te verkorten”, zonder dat er bij wordt gezegd, dat zij daarvoor de medewerking van het Parlement — althans van het Lagerhuis — behoeft. Inderdaad is het voldoende, als „de Regering” zulks besluit, want aanneming van het desbetreffende wetsontwerp door de meerderheid, waarop deze „commissie uit het Parlement” steunt, is inderdaad van te voren verzekerd!

Ook in Nederland begon, al was het vele jaren voor den oorlog af en toe ook reeds nodig op deze fout de aandacht te vestigen, vooral in den laatsten tijd de slordigheid op te komen te spreken van: de huidige en: de vorige Regering, waar werd bedoeld: het huidige respectievelijk het vorige Kabinet.

De heer Schouten heeft hierop bij de algemene beschouwingen over de begroting van 1948 aanmerking gemaakt en de heer Beel heeft de fout toegegeven en beterschap beloofd. Het is te hopen, dat deze Engelse ziekte thans is gestuit. Als Antirevolutionairen willen wij de positie der blijvende Kroon onder de wisseling der Kabinetten ook terminologisch duidelijk tot uitdrukking zien komen.

spreken te beoefenen. Er zal dus les worden gegeven in de Rhetorica.

De grote moeilijkheid voor het organiseren van deze lessen in welsprekendheid is wel het vinden van een geschikten leider.

Daarin is men dan ook nog niet geslaagd. Wij wensen den initiatiefnemers veel succes met deze actie.

Moge dit initiatief, daar waar dit mogelijk is, tot navolging prikkelen.

3. Naar de 400 clubs

Het aantal clubs neemt gestadig toe. Geregeld komen er mededelingen binnen, dat in die of die stad of in dit of dat dorp een „Arjos” is opgericht.

Dat is een zeer verheugend verschijnsel. Het bewijst, dat er activiteit in onze jonge mensen gevaren is. Hoeveel clubs er nu zijn, is niet met absolute nauwkeurigheid te zeggen.

Het is gebleken, dat onze gegevens niet altijd precies kloppen met die, welke de besturen der provinciale verbanden hebben.

Wij menen de plank evenwel niet ver mis te slaan, wanneer wij het aantal onzer clubs thans schatten op 350.

Het is dus nog maar een klein rukje om op een getal van 400 te komen.

De volgende nieuwe clubs hebben zich bij de Nationale Organisatie gemeld: Laren-Blaricum, Krabbedijke, Klundert, Amsterdam-West, Heerlen, Leiden, Kornhorn, Kommerzijl, Hoger-Smilde, Oude-Pekela, Ridderkerk, Ternaard, Doorn, Pijnacker.

4. De Propaganda-actie

In de bestuursvergadering der Nationale Organisaties, welke plaats vond op 13 September j.l., werd o.a. besloten een circulaire te verzenden aan al die Kiesverenigingen, waar ter plaatse nog geen Jongeren Studieclub is. Dit met de bedoeling de besturen dezer Kiesverenigingen te wijzen op artikel 45 der Partijstatuten, waarin onder lid 1 het volgende is opgenomen: „Teneinde onder de jeugdige personen de liefde voor de Antirevolutionaire Partij en de kennis van haar beginselen en doel te bevorderen zullen door de Kiesverenigingen binnen haar ressort één of meer Antirevolutionaire Jongeren Studieclubs worden opgericht”.

Thans is een dergelijke circulaire met een bijbehorende vragenlijst verzonden aan een 600-tal Kiesverenigingen.

Wij hopen, dat de besturen dezer Kiesverenigingen actief zullen zijn in het invullen der vragenlijsten. De gegevens hierop vermeld zullen ongetwijfeld van groot belang zijn voor de Propaganda-actie van de besturen der provinciale verbanden in hun ressort.

Wij hopen derhalve deze gegevens zo spoedig mogelijk aan die besturen te kunnen toezenden.

5. „Slaet op de Trommele”

„Slaet op de Trommele” vindt overal een uitstekend onthaal. Daar zit muziek in dat boekje.

Met zulk propagandamateriaal moet het ons licht vallen in deze campagne de 400 clubs met de 8000 werkende leden te bereiken.

Daarom nogmaals, jongelui, roert de trom, maakt propaganda voor ons werk met het bezielend woord van den heer Algra.

Ons Onderling Gesprek

N. VAN DER BRUGGE

Overheid en Volksvertegenwoordiging

De verhouding Overheid en Volksvertegenwoordiging schijnt in meerdere studieclubs een onderwerp van bespreking te hebben uitgemaakt. Ik schreef over deze verhouding in de nummers van 28 Maart en 12 Juni en mede naar aanleiding daarvan ontving ik nog enige vragen en opmerkingen.

J. W. te L. (L.) maakt onderscheid tussen absolute en beperkte volkssouvereiniteit. De eerste naar de leer van Rousseau, die de bron van het gezag vindt in den volkswil, verwerpt hij. De tweede, aanvaardt hij, omdat ze erkent slechts de draagster, niet de bron van het gezag te zijn.

De voornaamste wezenstrekk van de absolute volkssouvereiniteit is ontleend aan den mens, die van de beperkte volkssouvereiniteit kan gebonden zijn aan den Bijbel.

De vragers verzoeken zo nodig correctie en een antwoord op de vraag of in ons land in den vorm van ons regeeringsstelsel de absolute souvereiniteit overweegt.

Het komt mij voor dat in dit verband de onderscheiding tussen absolute en beperkte volkssouvereiniteit onjuist is. Het gaat hier om de bron van het gezag. Is die uit God of uit den mens? Het antwoord daarop is beslissend. Is het gezag ontleend aan den mens, aan het volk, dan is dat volk soverein, hoogste gebiedster. Tussen volk en overheid is dan geen principieel verschil, geen gezagsverhouding, doch slechts een verhouding van wetgevend orgaan

---

U weet: het boekje kost slechts 15 cts. per stuk. Bij afname van minstens 10 exemplaren 12½ cts.

Het is verkrijgbaar bij het Secretariaat der Nationale Organisatie, Dr Kuypersstraat 3 te 's-Gravenhage.

6. Adreswijzigingen

Voor het bijhouden van onze administratie is het noodzakelijk, dat wij onmiddellijk op de hoogte worden gebracht met adreswijzigingen van de bestuursleden der clubs.

Wij verzoeken derhalve den secretarissen dringend, iedere wijziging zo spoedig mogelijk op te geven aan ons Secretariaat, Dr Kuypersstraat 3 te 's-Gravenhage.

Voorts verzoeken wij hun niet minder dringend deze wijzigingen eveneens op te geven aan het secretariaat van het provinciaal verband en eventueel streekverband, waaronder de betreffende club ressorteert.

7. Provinciaal Verband Friesland

Het bestuur van dit verband heeft een wijziging ondergaan. Het is thans als volgt samengesteld:

Voorzitter: K. J. de Jong, Lijsterstraat 80, Leeuwarden; 1e Secretaris: S. de Vries, Jacob Marisstraat 61, Huizum; 2e Secretaris: W. Bos, Grote Dijkstraat, Bolsward.

Afgevaardigd naar het bestuur der Nationale Organisatie: Primus K. J. de Jong, Lijsterstraat 80, Leeuwarden; Secundus: Mr B. D. van Raay, Stationsweg 16, Leeuwarden.

Mr Willem Bilderdijk

I. De 18e eeuw

a. Schets de 18de eeuw in onze Republiek. Tijd van afval en verval. De ondernemingslust verdwenen. Het Calvinistisch geloof verworden tot slap religieus besef. Het volkskarakter sterk verzwakt, vooral door naäperij der Franssen. Franse invloed op het stoffelijk leven, maar vooral op het geestelijk leven. De menselijke Rede ten troon verheven. (Rationalisme). Deze filosofie, die met God en zijn openba-

der Grondwet. Ter bekrachtiging van een verzoek tot handhaving van wet en grondwet is een petitie dan ook niet altijd te veroordelen.

Ons opkomen voor het eigen karakter der Overheid houdt niet in een miskenning van de rechten van het volk. Juist de Heilige Schrift geeft telkens te zien dat de Koningen samen kwamen met de oudsten des volks (2 Sam. 5 : 3). Het volk ontleent de rechten niet aan de Overheid maar mag eisen eerbiediging van de rechten, die het heeft. Naarmate een volk tot ontwikkeling is gekomen, is het volk in staat gehoord te worden als mondige staatsburgers.

Het welzijn van den Staat, van ons volk is niet gebaat door tegenstellingen van Overheid en volk, maar door overleg van Overheid en Volksvertegenwoordiging. De keuze van een kabinetsformateur is van groot belang. Hij en zijn „team” moeten het vertrouwen hebben van de Volksvertegenwoordiging opdat er een vruchtbaar overleg plaats kan vinden. Volk en Overheid hebben eigen rechten. Derhalve was het optreden van Keuchenius in 1866 juist en werd dit door niemand minder dan Groen gesteund. Naar diens oordeel werd toen aan den „hoeksteen van de constitutionele monarchie geraakt” en noemde hij dat „systematiseren ener sfeer voor vorstelijke willekeur en ontzieling van het constitutioneel Gouvernement”.

Ik moge eindigen met een citaat van Dr H. Colijn. „En al zal de Kroon uit welbegrepen politiek beleid in den regel geen sanctie weigeren aan een wetsontwerp, dat bij een meerderheid in den Staten-Generaal steun vindt, ze mag toch, waar hoger staatsbelang het vordert, niet aarzelen om van hare grondwettelijke bevoegdheid gebruik te maken, teneinde aan de in het volksleven levende beginselen tegenover de desiderata en politieke ideeën van een bepaalde fractie recht te doen wedervaren. Gelijk ook door de petitionarissen van 1878 bescherming aan de Kroon werd verzocht tegen de schoolpolitiek van Kappeyne en de liberalistische bovenlaag der bevolking.”

In de Antirevolutionaire Beginselen zijn de rechten van Overheid en volk elk afzonderlijk en ten opzichte van elkander veilig.

Correspondentie voor deze rubriek aan den heer N. van der Brugge, Hobbemastraat 124, Middelharnis.

en uitvoerend orgaan. Is het gezag uit God, is de Overheid dienaar van Gods, dan is Hij Gebieder, Souverein. Hij bepaalt het karakter van het gezag, het is over ons gesteld. De Overheid kan dat gezag nooit met het volk delen. Dat volk mag nooit drager van het gezag zijn. Welbewust spreekt de Antirevolutionair van volksinvloed. De leer der volkssoevereiniteit, absoluut of beperkt is in strijd met Gods Woord. Artikel 2 van ons beginselprogramma spreekt dit duidelijk uit: „Noch in den volkswil, noch in de wet, maar alleen in God vindt zij de bron van het soevereine gezag en verwerpt mitsdien het beginsel van volkssoevereiniteit”.

Even krachtig als de A. R. het eigen karakter der Overheid verdedigen, komen zij op voor rechtmatigen volksinvloed. Artikel II behoort bij artikel VII: „Zij (de A.R. partij) verlangt daartoe bevestiging van den rechtmatigen volksinvloed, die krachtens den zedelijken band tussen kiezers en gekozenen, door de Staten-Generaal, naar eis van onze historie, op het staatsgezag wordt uitgeoefend”. Wie invloed vraagt, erkent het gezag niet te bezitten.

Naar mijn gevoelen overweegt in ons land niet de absolute volkssoevereiniteit. Lees artikel 73 der Grondwet: De Koning draagt aan de Staten-Generaal ontwerpen van wet voor en doet hun zodanige voorstellen als hij nodig acht. Hij heeft het recht de door de Staten-Generaal aangenomen wetsontwerpen al of niet goed te keuren.

Artikel 74 der Grondwet, waarin het formulier van afkondiging der wetten is opgenomen:

Wij Wilhelmina,

bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden enz., dan volgt de beweegreden der wet en daarna luidt het formulier: „Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze, enz.” (volgt de inhoud der wet).

Ook het recht van Kamerontbinding, dat de Koning bezit (art. 75 der Grondwet) is in strijd met de leer der volkssoevereiniteit.

Hieruit blijkt reeds, dat het onjuist is, wat mijn briefschrijver beweert, dat „als het puntje bij het paaltje komt de Kroon moet wijken voor de Kamer.” Integendeel.

M'n vriend W. W. te A. (Gr.) vraagt me nu, maar waarom hebben de A.R. dan zo tegen het Kabinet-Schermerhorn geageerd en tegen het huidig Kabinet, dat Lingadjatti voorstelde. Is de petitie van de Commissie tot handhaving van de Rijkseenheid dan wel in de haak en heeft de strijd van Keuchenius in 1866 voor ons nog wel betekenis?

De A.R. partij is nimmer een voorstandster geweest van de absolute monarchie, doch wel voor een constitutioneel koningschap, een koningschap, dat gebonden was aan een grondwet, waarin de rechten van het volk gewaarborgd waren. Voor die rechten hebben Schouten en zijn mannen terstond na de bevrijding het pleit gevoerd en de Regering teruggeroepen naar recht en wet. Daarom werd het pleit gevoerd voor het bijeenroepen der Staten-Generaal, voor spoedige verkiezingen. Daarom werd critiek geoefend op een Indiëbeleid, waardoor de Staten-Generaal voor voldongen feiten werden geplaatst en een staat in den Staat werd erkend, in strijd met

ring niet rekende, had vergaande consequenties voor het staatsrecht.

2. De staatsleer van Rousseau. Immers: als er geen God was, was er ook geen „goddelijk recht” (droit divin) der koningen om den scepter over de onderdanen te zwaaien. De mens was dus vrij; hij was zijn eigen meester. In zijn boek „Du Contrat Social” zette Rousseau nu een nieuwe staatsleer uiteen. De staat zou tot stand zijn gekomen door een overeenkomst tussen de oorspronkelijk soevereine individuen. Alle macht in handen van de collectiviteit. Deze collectiviteit legde het gezag in handen van een persoon, die echter slechts **mandataris** van de collectiviteit, het volk was. (Zie C. Smeenk: „Onze Volksvrijheden” blz. 116 en „Ongeloof en Revolutie” op Staatsverdrag en Contrat Social). Deze leer had groten invloed in ons land, zowel onder de intellectuelen als onder het gewone volk.

3. De leer van Calvijn. Tegenover Rousseau's individualistische opvatting van het volk, Calvijns organische opvatting. Tegenover de Volkssouvereiniteit, bij Calvijn de soevereiniteit van God. Tegenover het despotische in de leer van Rousseau (Zie „Ongeloof en Revolutie”, vierde uitgaaf, blz. 161) een juiste verhouding tusen Gezag en Vrijheid (Zie Ned. Ged. blz. 316).

II. Het leven van Mr W. Bilderdijk

4. Periode 1756—1795. Zijn jeugd gekenmerkt door een leven in eenzaamheid en enorme dorst naar kennis. Op 24-jarigen leeftijd genezen van een voeteuvel. Naar de Universiteit. Twee jaar later, in 1782 reeds gepromoveerd Advocaat te Den Haag. Verwierf zich bekendheid door zijn gedecideerd partijkiezen voor de Prinsgezinden, ook in zijn rechtspraktijk. (Kaat Mossel: zie „'n Onbegriepelijk Mensch” van Rudolf van Reest, blz. 72. Toen echter na het ingrijpen der Pruisen de Patriotten in 't nauw kwamen heeft hij ook dezen juridisch geholpen).

5. In 1795 kwamen De Franse revolutielegers in ons land. Ook hier de omwenteling Willem V naar Engeland. De patriotten namen het gezag in handen. Sterk onder Fransen invloed kwam in 1798 de Staatsregeling voor het Bataafse Volk tot stand. Deze staatsregeling was gebaseerd op de leer der Volkssouvereiniteit (Rousseau). Zij spreekt namelijk van de vertegenwoordigende **hoogste** macht. Daarnaast echter ook van uitvoerende en rechterlijke macht, daarmee de idee der **machtenscheiding** van Montesquieu overnemend. Diens gedachte van het **machtsevenwicht** echter werd door intro-

ductie der Volkssouvereiniteit volstrekt verworpen. (Zie over deze staatsregeling: C. Smeenk „Onze Volksvrijheden, blz. 148).

6. Bilderdijks opvattingen. Geen consequent stelsel. (Zie Ned. Ged. blz. 342). Hij stond ook onder invloed van den wijsgeer Thomas Hobbes, die een aanhanger was van een soortgelijke theorie als die van Rousseau. Alleen met dit verschil dat in Hobbes' stelsel de volheid van het gezag overgedragen werd van de collectiviteit op den vorst, die absoluut soverein werd. Volgens Rousseau bleef de soevereiniteit bij het volk berusten. (Ongeloof en Revolutie, blz. 159). Aan den anderen kant toch ook aanhanger van de staatsleer van Calvijn. (Zie Ned. Ged. blz. 343). Zijn opvattingen waren dus lijnrecht in strijd met de beginselen die met de komst der Fransen in practijk werden gebracht. Bilderdijk weigerde derhalve zich te schikken in de situatie, zoals die was ontstaan na de komst der Franse legers. Hij wilde den eed van trouw aan het nieuwe bewind niet afleggen. Als gevolg daarvan moest hij zijn vaderland verlaten. (Maart 1795).

7. Wat gebeurde in het vaderland tijdens zijn ballingschap? Tijd van „reactie”. De Volkssouvereiniteit verkeerde in de dictatuur. Memoireer de staatsregelingen van 1798, 1801, 1805 en 1806. In het laatste jaar keerde Bilderdijk naar ons land terug. Werd zelfs door Koning Lodewijk benoemd tot zijn leermeester in de Hollandse taal. De vurige Oranjeklant werd tevens vereerder van Lodewijk Napoleon, later van Bonaparte. Hierin uitte zich een verkeerde kijk op de werkelijkheid. Ook invloed van de absolutistische ideeën van Hobbes.

8. Na de bevrijding. Bilderdijks hand tegen allen en de hand van allen tegen hem. Zijn grote geleerdheid vond geen erkenning in ons land; men passeerde hem enkele malen bij de benoeming van een professor, hoewel hij de meest aangewezen man was. Toch wilde hij onderwijs geven. Hij vestigde zich daarom in Leiden als **privaat-docent**. Hij wist daar een groep eminente jonge mensen om zich heen te verzamelen. In de lessen aan deze jonge mannen gewezen op de verderfelijke beginselen, die aan de Franse Revolutie ten grondslag lagen. Die beginselen vond hij terug in het liberalisme van zijn dagen. Bij zijn bestrijding ging hij echter te ver; hij werd **contra-revolutionair**.

9. Ook op het gebied der geschiedenis heeft hij zich bewogen. Bestrijder van Wagenaar, **den** geschiedenis-

man van die dagen. Bilderdijks grote verdienste, dat hij de geschiedenisbeschouwing van Augustinus meer naar voren heeft gebracht. Bilderdijk, door dit alles geworden, ondanks zijn feilen, de pionier van de Antirevolutionaire Partij.

Deze schets is vervaardigd aan de hand van de artikelenreeks van Dr D. Langedijk over Mr Willem Bilderdijk. Zie Nederlandsche Gedachten, No.'s 15, 16 en 17.

Literatuur:

Bovengenoemde artikelen, en de daarin genoemde werken.

Rudolf van Reest: „'n Onbegriepelijk Mensch”.

J. C. Rullmann: „Onze Voortrekkers”.

Mr G. Groen van Prinsterer: „Ongeloof en Revolutie” (Vierde uitgaaf).

De desbetreffende artikelen in de Christelijke Encyclopaedie.

Mr Willem Bilderdijk

III

Hoe in ons land de ontwikkeling der denkbeelden op het gebied van het staatsrecht geweest was, liet Bilderdijk zien door de geschiedenis te laten spreken.

„Het is een onloochenbare waarheid”, schreef hij, „dat onze voorvaders bij den moedigen weerstand, dien zij 's Spaanse geweld boden, niets minder dachten dan een regering, waaronder de natie steeds gelukkig geweest en bloeiend geworden was, te verlaten en voor een anderen staatsvorm te verwisselen”. Alleen de drang der omstandigheden, na vruchteloze pogingen het grafelijk gezag te herstellen, bracht hen er toe zelf het bewind in handen te nemen, de dienaars van vroeger werden uit noodzaak de meesters. Maar om dit gezag te behouden, werd het hun belang niet alleen de historische waarheid te verdraaien, maar ook de begrippen van het staatsrecht te vervalsen.

Nu waren er bij het ontstaan van onze Republiek hier twee partijen, die der aristocratische regenten en de volkspartij, die in de regenten slechts vertegenwoordigers zagen van de volksoppermacht en den stadhouder te hulp riepen tegen de heersende kaste. Meer dan ooit werd het nu zaak voor de regenten, om het zo voor te stellen, dat het gezag hun als een onweersprekelijk recht toekwam, terwijl omgekeerd de andere partij leerde, dat het volk de regering ter verantwoording mocht roepen.

Hugo de Groot, aldus Bilderdijk, werd door de regentenpartij meegesleept, verwierp nu het beginsel der volkssouvereiniteit, maar sloot tevens de oppermacht in banden van staatsverdrag, die men grondwetten noemt.

Kinker was zeer verontwaardigd, toen hij kennis nam van het geschrift van Bilderdijk. In de „Bijdragen tot Rechtsgeleerdheid en Wetgeving” nam hij het voor Hugo de Groot op.

Bilderdijk kreeg een verdediger in den persoon van Mr J. H. Koenen, die naar aanleiding van de recensie van Kinker een artikel schreef in de „Bijdragen” over de rechtsleer van Bilderdijk. Koenen maakte onderscheid tussen diens historische en wijsgerige rechtsbeschouwing. Bij de eerste, die op een geestelijke wetenschap berustte, klom hij op tot de eerste goddelijke openbaring. In het tweede geval deed hij dat niet, omdat hij voor hen, die het geheel niet konden overzien, een hulpmiddel nodig had. „Bilder-

dijk was zelf volkomen overtuigd, dat elk stelsel van naturrecht, ook het zijne, slechts een soort stel-laadje uitmaakte”.

Omtrent het staatsrecht van Bilderdijk schreef Koenen: „De zaak in haar hoogste en godsdienstig beginsel beschouwende, leert hij in al zijn werken zonder onderscheid, dat de souvereiniteit onder mensen uit den hemel, uit God oorspronkelijk is; in de naturrechtsleer beperkt hij zich bij de vadermacht, als heilig en nooit betwist geworden eer de afdwaling van de natuurstaat valse leerstelsels van recht en plicht voort deed komen, die het onheil des mensdoms maakten”. De band dier beide voorstellingen ligt daarin, dat de stamvader van een geslacht of volk, als beeld des Vaders in de hemelen, dat volk regeert en alzo de Alregeerder der wereld vertegenwoordigt.

In sommige van zijn gedichten gaf Bilderdijk zijn ideeën over het staatsgezag weer. Een paar voorbeelden volgen hier:

„Gelukkig volk in 't eind, die in uw Vorst den Vader,
In hem 't gezag erkent van aller machten ader,
Gods stedehouder, die zijn volk als kinders mint,
Maar 't tevens aan zijn wil gehoorzaam, volgzaam
vindt”.

En elders:

„O gij, die onder God, Zijn plaats op de aardse zetelen
Vervult, — wien 't purper kleedt, de kroon het
voorhoofd dekt,

Gezalfden in Zijn naam! beteugelt elk vermetelen

Die de onberaden vuist naar elke scepter strekt.

Duldt nooit, dat vloekbare aterlingen

Aan Lucifer gelijk, zich in uw zetels dringen,

Als sprong uw rijksgezag uit hunne boezem voort.

Neen, d' Almacht stelde U hun tot vaders,

Bemint, verzorgt uw volk met vaderlijk gemoed:

U is hun heil betrouwd, geen schendige euveladers,

Wier hart in heerszucht brandt met Satans helse

gloed,

Zwaait, zwaait uw scepter vrij, en laat hem niet

verbreken;

God is uw Oppervorst, Wien ge op uw troon

vervangt;

Zijn wet moet in uw hart, in 't vrij geweten spreken,

Dat aan geen onderdaan, geen blaam of lofspraak

hangt.....

Dat recht, verzorgt, bestiert: zijt Gods gezag op aarde."

Duidelijk spreekt hieruit de opvatting van Bilderdijk omtrent de oorsprong van het gezag en hij moest dan ook niets weten van enige beperking van de vorstelijke macht.

Dit kwam o.m. uit in een brochure, waarin hij Da Costa's „Bezwaren tegen den geest der eeuw" verdedigde. Een constitutie à priori vastgesteld, was hem een gruwel. Eerst maakt men een grondwet en dan dringt men die aan den vorst op. En dan gaat hij op heftige wijze voort: „Domkoppen van genie hebben zich eenmaal in het hoofd gebracht om alle staatsgezag in drie delen te kloven, t.w. wetgevende macht, rechtsprekende macht en uitvoerende macht. Zonder eenmaal in bedenking te nemen, dat, hoe men de zaak in takken splitst, alle macht enerlei oorsprong moet hebben, en in elke staat alle gezag of macht uit de oppermacht voort moet vloeien, en deze in den staat aan den vorst behoort, gelijk in elk huisgezin aan den huisvader. Het volk geeft dan aan den vorst de uitvoerende macht, wat betekent, dat hij niet meer is dan de bode van het soevereine volk.

Deze opvattingen hebben de Franse revolutie veroorzaakt. Zeer juist onderkende Bilderdijk hier de beginselen, die aan deze omwenteling ten grondslag lagen en bij herhaling heeft hij zijn leerlingen daarop gewezen.

In het liberalisme, dat in ons land na de restauratie van 1813 opkwam, zag hij de verderfelijke ideeën van de Franse filosofen, zag hij het Jacobinisme, dat leidde tot de gruwelijkste wreedheden en tyrannie. Het pleit voor Bilderdijks inzicht in het karakter van de politieke stromingen van zijn dagen, dat hij dit liberalisme doorzag en het gevaar er van aan zijn volk voorhield.

Met het liberalisme verwiëp hij ook het parlementaire stelsel, waarbij de kiezers de volksvertegenwoordiging bij meerderheid van stemmen samenstellen. Een constitutionele monarchie kwam niet met zijn denkwijze overeen. Bilderdijk ging dus niet met zijn tijd mee, hij was reactionnair en wenste terug te gaan tot het stelsel van vóór 1789, van het absolute gezag. Hij was contra-revolutionair, hij veroordeelde niet alleen het revolutiebeginsel, maar ook alle gevolgen, die uit de revolutie waren voortgekomen.

Wij kunnen dit lezen in zijn gedichten:

„Ministers aan het volk, niet aan hun vorst
aanspraaklijk!

En dus — de vorst hun slaaf; zij, dienaars van
't gemeen!

Voorzeker, koning zijn is hedendaags vermaaklijk:
De dienaar speelt de vorst, en, waarlijk is er geen".
Geen ministeriële verantwoordelijkheid, maar ook,
geen volksvertegenwoordiging:

„Een vaderlijke zucht waakt voor mij in mijn vorst,
En ik, ik kan gerust voor huis en welvaart leven:
Geen zorg voor staatsbelang beknelt mijn vrije
borst,

En 'k mag aan gade en kroost geheel mijn
aandacht geven.

Maar gij, die in 't gewoel van volksberoering deelt

Bij 't zwevend tijdsbegrip en onstandvaste gronden
Van deeze van gene club, naardat hij meester

speelt;
Reeds offer van hun wil, en in hun klif gebonden,
Waar 't volk (geen God, geen vorst) de wet en
ordning maakt;

Voor 't draaien van den wind ten Westen of ten
Oosten

En godsdienst, vaderland en huis'lijk heil verzaakt;
Wat kan u van dit al dat ge opgeeft, ooit
vertroosten?"

Deze beschouwingen vielen niet in den smaak van zijn tijdgenoten. Hij werd beschouwd als de rust-verstoorder en vroegere vrienden keerden zich van hem af. Strijdlustig als hij was, liet hij zich hierdoor niet weerhouden. Zijn hand was tegen allen en de hand van allen tegen hem. Vandaar ook, dat hij niet de waardering ondervond, die zijn geleerdheid verdiende. In dit opzicht stak hij ver boven zijn tijdgenoten uit, maar een professoraat werd hem niet gegund. Wie had er meer recht op dan hij! Maar men was bang voor hem, bang voor zijn orthodoxe gevoelens, voor zijn contra-revolutionaire beginselen, voor zijn paradoxaal opvattingen. Dit bleek eens te meer, toen er aan het Athenaeum te Amsterdam een hoogleraar in de Vaderlandse Geschiedenis en Letterkunde benoemd moest worden. Bilderdijk was hiervoor de aangewezen man en dit was ook de mening van de personen, die hun invloed aanwendden bij het gemeentebestuur. De professoren Kars en Van Swinden konden hem evenwel niet zetten. Zij, de vroegere Patriotten, hadden een afkeer van den fellen Oranjer. En toen de Amsterdamse raad een benoeming moest doen, wees hij, in overeenstemming met den wens dezer professoren, een wiskundige aan, om geschiedenis te doceren.

Dit was niet het enige geval, ook later werd hij nog eens gepasseerd. Dat zijn humeur, dat toch al lastig was, hierdoor niet verbeterde, laat zich begrijpen. Toch wilde hij studenten onderwijzen, zijn grote kennis dienstbaar maken aan het algemeen belang. Hij wilde leerlingen opleiden, die zijn ideeën verder zouden dragen. Daarom besloot hij naar Leiden te verhuizen en daar als privaat-docent op te treden. Op Rapenburg verzamelde hij verscheiden studenten om zich heen, die hij onderwijs gaf in de geschiedenis van ons land. Groot is de invloed van dit college geweest, al was het aantal bezoekers gering, soms maar een paar. In het geheel niet meer dan een veertigtal gedurende tien jaren.

Verscheidene van hen namen in latere jaren belangrijke plaatsen in het kerkelijk, politiek en maatschappelijk leven in. Wij noemen Da Costa, Capadose, Aeneas Mackay, Willem en Dirk van Hogendorp, Elout van Soeterwoude, Bodel Nijenhuis, H. J. Koenen, Carbasius, Groen van Prinsterer en Van Lennep. Deze namen spreken boekdelen. Het was een uitzonderlijke groep jonge mensen, die open stonden voor de ideeën van den groten man en enthousiast zich schaarde onder zijn gehoor. Dit was niet altijd naar den zin van de ouders. Niet allen waren als de vader van Groen van Prinsterer, die, hoewel de beginselen van Bilderdijk niet de-

lende, het jammer zou vinden, wanneer zijn zoon van deze gelegenheid, om een zo beroemd man te horen, geen gebruik zou maken.

De oude Van Lennep dacht er gans anders over. Zijn zoon Jacob, die een paar malen het vollege van Bilderdijk gevolgd had, was als een enthousiast vereerder thuis gekomen. Dit verontrustte en ontstemde den vader. Hij schreef aan zijn vriend, minister Falck een brief, of deze Bilderdijk niet wilde benoemen tot professor aan een Belgische universiteit, zodat de studerende jongelingschap in het Noorden aan zijn invloed onttrokken zou worden.

Want invloed heeft Bilderdijk ontegenzeggelijk op zijn leerlingen gehad. Toen zij op lateren leeftijd het leven ingingen hebben zij de beginselen, waarvoor hun leermeester gestreden had, door woord en pen verder verbreed.

Niet altijd hebben zij de ideeën van Bilderdijk, zoals hij ze gedoceerd had, op dezelfde wijze overgedragen. Zij begrepen, dat hij in sommige opzichten te ver ging. Zijn contra-revolutionair standpunt konden zij niet delen, zijn heftig temperament gaf de dingen vaak een te scherp accent, zijn paradoxen waren niet vol te houden. Da Costa, een van zijn meest aanhankelijke discipelen, mocht in zijn „Bezwaren” het contra-revolutionair standpunt nog verdedigen, later kwam hij hiervan terug en werd onder invloed van Groen van Prinsterer anti-revolutionair.

De voorstelling van de absolute monarchie mocht niet meer in de 19de eeuw passen, de grondslag voor het gezag, zoals Bilderdijk die volgens de Heilige Schrift leerde, gelden voor alle tijden. Dit begreep later ook Groen, die op deze ideeën heeft voortgebouwd en ze in antirevolutionairen zin heeft omgewerkt tot die van het constitutionele koningschap.

Naast het terrein van de staatsleer, was het 't gebied der geschiedenis, waarop Bilderdijk zich gaarne bewoog. In dien tijd gold het werk van den Amsterdamsen stadhuiskerk Wagenaar, die in het laatst der 18de eeuw een Vaderlandse geschiedenis had geschreven naar den smaak der aristocratische regenten als het summum op historisch gebied.

Tegen de opvattingen van dezen schrijver ging het gehele geschiedenisonderwijs van Bilderdijk. Dat was niet te verwonderen, daar Wagenaar de geschiedenis van het volk belangrijker achtte dan die van de vorsten, ten opzichte van wie hij meermalen onbillijk is. Zijn partijdigheid voor de staatsgezinden, waardoor de Oranjepartij in een verkeerd daglicht werd gesteld, moest Bilderdijk ergeren. Het verheerlijken van de republikeinse regeringsvorm was een doorn in het oog van zijn monarchaal gezinden tegenstander.

Met grote felheid ging hij Wagenaar te lijf en door zijn aanvallen heeft hij „de onfeilbaarverklaring van (dezen auteur) verijdeld”. Maar hij deed meer. De beoefening der historie was voor hem geen bloot weergeven van de feiten. Het doel ervan was „vorming van (het) karakter door waarheidszucht”. Niet steeds is Bilderdijk er in geslaagd zijn onderwijs in die richting te stuwen. Zijn tegenstrijdige, heftige, emotionele natuur speelde hem vaak parten, waardoor hij overdreef. Daardoor was hij niet

steeds onpartijdig, en beoordeelde hij personen verkeerd, die in strijd handelden met zijn inzichten. Zijn geschiedbeschouwing ging van vaste beginselen uit en het is nuttig om hiervan kennis te nemen, al heeft Bilderdijk zich er niet steeds aan gehouden. Er klinkt een nieuw geluid in door, zo verschillend van wat Wagenaar schreef en Prof. Siegenbeek leerde.

De geschiedschrijver, aldus Bilderdijk, kan er niet mee volstaan, alleen de historische feiten op te tekenen, het is noodzakelijk, dat hij ook de beginselen kent, die aan de gebeurtenissen ten grondslag liggen. Want deze zijn resultaten van zeer samengestelde algemene en bijzondere oorzaken. De daden der mensen vormen het voorwerp van de geschiedenis, die dus met de zedelijkheid in nauw verband staat. Hieruit volgt, dat zij niet alleen de staatkundige, maar ook de zedelijke leermeesters der mensheid is en voedsel voor verstand en hart moet schenken.

Om de daden der mensen te kunnen beoordelen, is kennis nodig van „het verband der daden met de zeer verschillende toestanden, met de zeer veranderlijke staats- en volksinrichtingen en met het niet altijd eenstemmig, maar aan zichzelf geheel ongelijk en afwisselend samenstel van staats- en volkenrechten”. De geschiedschrijver moet de invloed van het verleden op het heden onderzoeken en mag het oude niet beoordelen naar de maatstaf van latere begrippen.

Bij al de gebreken, die zijn geschiedschrijving aankleefden, blijft echter het goede, zijn grote verdienste, dat hij een einde gemaakt heeft aan de geschiedbeschouwing, zoals die tot op zijn tijd gangbaar was. Hij zag in het wereldgebeuren, naar het voorbeeld van Augustinus, een strijd tussen het rijk Gods en het rijk van de wereld, een strijd, die in het paradijs zijn aanvang nam en aan het einde aller dingen eerst zal eindigen. Hij zag de antithese in de wereld, de tegenstelling tussen de Christelijke en anti-Christelijke machten. In dien kamp had ook Nederland een plaats, waarvan Bilderdijk beweerde, dat er „een bijzondere betrekking van ons vaderland tot God (bestond), welke zich in duizend gevallen van bezoeken en redingen getoond heeft”. Het moest, volgens hem „het middelpunt van het ware Christendom worden”.

Deze opvatting moge al mank gaan, dat hij de oude geschiedbeschouwing van Augustinus meer naar voren gebracht heeft, is een grote verdienste. Bilderdijk was een pionier, hij heeft pioniersdiensten verricht. Hij heeft geleefd in twee zeer verschillende tijdperken, heeft zich zelf een weg moeten banen door de wildernis van vreemde opvattingen en anti-Christelijke leringen. Daarbij heeft hij niet steeds den rechten weg gevonden.

Zijn Hobbesiaanse tendenzen zijn moeilijk te verenigen met de Bijbelse opvattingen, zijn contra-revolutionaire opvattingen pasten kwalijk in de 19de eeuw. Maar hij heeft, met al zijn onvolkomenheden, het licht der H. Schrift weer laten schijnen op politiek en historisch terrein en in dat opzicht kan hij genoemd worden een pionier van de Antirevolutionaire Partij.

Dr D. LANGEDIJK.

Bij de jaarwisseling is het steeds het juiste moment om nieuwe abonne-
menten te winnen.

De nieuwe abonné's beginnen dan
tegelijk met den nieuwen jaargang.

**Ons blad is nog steeds niet waar
het wezen moet.**

Het getal van 20.000 lezers werd niet
bereikt.

**Om nu de actie voor nieuwe lezers
te stimuleren, loven we een premie
uit.**

Voor één nieuwe abonné, die wordt aan-
gebracht, mag uit de brochures, die ver-
krijgbaar zijn bij het bureau Centraal
Comité, een keuze worden gedaan tot
een bedrag van ongeveer één gulden.
Dat kunnen dus zijn: twee brochures van f 0.45
of één van f 0.45 en een van f 0.65 etc. Maar als
maximum nemen dan een bedrag van f 1.10.

En nu dus aan het werk.

Want 20.000 lezers voor ons kaderorgaan
is niet een overdreven eis. Maar dan
moet men er ook op uit.

De nieuwe abonné's geve men dan op
aan de administratie van „Nederlandsche
Gedachten", Drukkerij Libertas, Drift 13
te Utrecht, tegelijk met de brochures, die
men als premie wenst te ontvangen.

**DEZE ACTIE MOET 500 NIEUWE
ABONNEMENTEN OPLEVEREN**

Arja-Studieschetsen

De volgende Arja-studieschetsen zijn bij
het Secretariaat der Nationale Organi-
satie te verkrijgen à 10 cts. per stuk:

**De Hoofdgedachte der politieke ge-
schiedenis tot 1848**

Dr L. W. G. Scholten

De Privaat-eigendom

J. W. Weenink

**De beginselen der Roomse
Staatkunde**

J. C. Everaars

Thorbecke

Dr L. W. G. Scholten

Zuivere en valse beginselpolitiek

Ds J. G. Woelderink

De Middenstand

Dr Joh. H. Scheurer

Enige problemen van Zuid-Afrika

Jhr Dr P. J. van Winter

De Bellamy-beweging

Ds G. Chr. H. Plantagie

Het vredesvraagstuk

T. de Boer

Lijkverbranding

Joh. van der Haar

De groei der gebonden maatschappij

Mr K. Groen

De roep om gezag

Prof. Dr J. Severijn

Dr H. Colijn

Dr L. W. G. Scholten

Brochures

verkrijgbaar bij het Bureau Centraal Comité

- No. 1 Politieke rondblik, Prof. A. Anema ..... f 0.45
- No. 3 Bedrijfsorganisatie, M. Ruppert ..... f 0.45
- No. 4 Christelijke Staatskunde, Prof. I. A. Diepenhorst f 0.95
- No. 5 Je Maintiendrai, J. Schouten ..... f 0.25
- No. 6 Het Program van Beginselen ..... f 0.02^{1/2} per stuk
bij 100 exemplaren f 2.—
- No. 7 Model-reglement van een Kiesvereniging ..... f 0.40
- No. 8 Model-reglement van een Centrale
Kiesvereniging f 0.40
- No. 9 Model-règlement van een Dorpskiesvereniging f 0.40
- No. 10 Leidraad voor huisbezoekers, C. van den Heuvel f 0.15
- No. 11 Verslag buitengewone Deputatenverg. 23 Jan. '46 f 0.20
- No. 12 Bij de Stembus van 1946 (bevat: statuten - begin-
selprogram - program van actie en toelichting) f 0.25
- No. 13 Dr H. Colijnnummer ..... f 0.15
- No. 14 Aan onze Geestverwanten, J. Schouten ..... f 0.10
- No. 15 Het Millioenplan II ..... f 0.05
- No. 16 De strijd om Duitsland, Dr T. P. v. d. Kooy .... f 0.35
- No. 17 De Verenigde Naties,
Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot f 0.35
- No. 18 Het Kapitalisme, R. Gosker ..... f 0.65
- No. 19 In Kuypers lijn, C. Smeenk ..... f 0.45
bij 10 stuks f 0.40, bij 25 stuks f 0.35
- No. 20 Slaet op de Trommele ..... f 0.15
bij 10 exemplaren tegelijk f 0.12^{1/2}
- No. 21 Rapport over het vraagstuk der Bedrijfsorganisatie f 0.20
bij 10 exemplaren tegelijk f 0.15

Alle bestellingen gaarne door middel van overschrijving op gironummer 89.673
ten name van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigen
te Den Haag, Dr Kuypersstraat 3

Moet per kwitantie worden gedisponeerd, dan wordt f 0.30 extra in rekening gebracht